Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 1

biblioteca rao

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 2

Thomas Mann

POVESTIRI

Traducere din limba germană
ION ROMAN

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 4

RAO Internationl Publishing Company
Grupul Editorial RAO
C. P. 2-124 Bucureşti, ROMÂNIA

THOMAS MANN
Gesammelte Erzählungen in zwei Bänden
Frankfurter Ausgabe
Herausgegeben von Peter de Mendelssohn
1981, S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main
© All rights reserved by S. Fischer Verlag GmbH,
Frankfurt am Main.

Postfaţă, note şi comentarii
THOMAS KLEININGER

Coperta colecţiei
DONE STAN

© RAO International Publishing Company, 2003
pentru versiunea în limba română

Tiparul executat de
R.A. „Monitorul Oficial“
Bucureşti, România

2003

ISBN 973-576-451-2

VIZIUNE

Schiţă în proză

În vreme ce-mi răsucesc mecanic o nouă ţigară, iar firişoarele de praf cafeniu cad ca ameţite, cu un tremur uşor, pe sugativa alb-gălbuie a mapei de scris, mi se pare de necrezut că sînt încă treaz. Şi cum aerul umed şi cald al serii, care pătrunde pe lîngă mine prin fereastra deschisă, dă o formă atît de ciudată norişorilor de fum, purtîndu-i din preajma lămpii cu abajur verde în întunericul de un negru mat, sînt convins că am şi început să visez.

Lucrul acesta devine, firește, foarte supărător, căci o asemenea părere dă frîu liber fanteziei. În spatele meu trosneşte, scoţînd parcă un geamăt reţinut, speteaza scaunului, ceea ce face ca toţi nervii mei să vibreze brusc, străbătuţi ca de un fior rapid. Asta mă tulbură într-un chip neplăcut în studiul aprofundat al bizarelor litere de fum, care rătăcesc în jurul meu şi în care eram ferm hotărît să descopăr un fir conducător.

Acum însă liniştea mea s-a dus naibii. O mişcare smintită în toate simţurile. Ceva febril, nervos, nebunesc. Sunetele sînt stridente. Iar în toată harababura aceasta ies la iveală cele uitate. Ceea ce văzul a receptat cîndva se reînnoieşte în chip ciudat, împreună cu ceea ce am simţit atunci.

Cu cît interes bag de seamă că privirea mea se extinde, lacomă, atunci cînd cuprinde locul acela aflat în întuneric! Locul acela unde se reliefează din ce în ce mai clar imaginea de o plasticitate luminoasă. Cum o mai resoarbe! De fapt, doar îşi închipuie, dar cu cîtă fericire! Şi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 6

o captează mereu mai mult. Asta înseamnă că i se dăruieşte mereu mai mult; îi aparţine mereu mai mult; se află sub vraja ei mereu mai mult... mereu... mai mult.

Iată-l acum aici, foarte clar, întocmai ca atunci, tabloul, opera de artă a întîmplării. Ivit din uitare, creat din nou, prinzînd contururi, zugrăvit de fantezie, această artistă înzestrată cu un talent fabulos.

Nu mare: mic. Şi, de fapt, fără a fi un întreg, totuşi desăvîrşit ca atunci. Însă, împrăştiindu-se la infinit în întuneric, în toate direcţiile. Un univers. O lume. – În el vibrează lumina şi o adîncă stare de spirit. Dar, nici un sunet. Nu pătrunde într-însul nimic din rîsul lărmuitor dimprejur. Desigur, nu din larma dimprejur de-acum, ci de atunci.

Jos de tot sclipeşte orbitor damascul; frunze şi flori ţesute se reliefează în zigzag şi se curbează, şi se răsucesc de-a curmezişul. Deasupra, străvezie, pusă pe-o tăviţă pe care se înalţă zveltă, o cupă de cristal pe jumătate plină cu aur pal. În faţă, întinsă visător, o mînă. Degetele înconjoară destinse piciorul cupei. Pe unul dintre ele se mulează un fel de inel de argint mat. Deasupra, sîngerînd, un rubin.

Acolo unde, pornind de la încheietura gingaşă a mîinii, ar trebui să se ivească, într-un crescendo al formei, braţul, imaginea se estompează în ansamblu. O dulce enigmă. Mîna de fată se odihneşte visător şi imobil. Numai în locul în care pe albul ei mat şerpuieşte moale o vînă de un albastru deschis pulsează viaţa, bate încet şi viguros pasiunea. Şi aşa cum simte privirea mea, bătaia devine tot mai grăbită, mai sălbatică, pînă cînd se preschimbă într-un tremur implorator: „Lasă...“

Dar privirea mea apasă ca o povară grea, cu o voluptate teribilă, ca atunci. Apasă pe mîna în care pulsează zvîcnind lupta cu dragostea, victoria dragostei... ca atunci... ca atunci.

Încet, din fundul cupei se desprinde o perlă şi se ridică plutind. Cînd ajunge în zona de lumină a rubinului, se aprinde cu o flacără roşie şi se stinge brusc la suprafaţă. În aceeaşi clipă, toate dispar ca tulburate, oricît se străduieşte privirea să reîmprospăteze, desenîndu-le, contururile slabe.

Acum au pierit; s-au topit în întuneric. Respir adînc-adînc, deoarece îmi dau seama că am uitat toate acestea. Ca şi atunci...

În vreme ce mă reazem obosit, zvîcneşte durerea. Dar acum ştiu tot atît de sigur ca atunci: tu mă iubeai, totuşi... Şi din pricina asta, pot acum să plîng.

CĂZUTĂ

Noi, cei patru, ne găseam din nou numai între noi. De data aceasta, cel ce făcea pe gazda era micul Meysenberg. În atelierul lui se supa într-un chip foarte şarmant.

Era o încăpere ciudată, mobilată într-un stil unic: toana bizară a unui artist. Vaze etrusce şi japoneze, evantaie şi pumnale spaniole, umbrele chinezeşti şi mandoline italiene, goarne africane din scoici şi mici statui antice, bibelouri rococo multicolore şi madone din ceară, gravuri vechi şi lucrări ieşite din chiar pensula lui Meysenberg – toate acestea aranjate în întreaga încăpere în alăturări stridente, care parcă se arătau pe sine cu degetul, pe mese, pe etajere, console şi pe pereţii care, ca şi podeaua, erau acoperiţi cu covoare orientale groase şi mătăsuri brodate, pălite.

Noi patru, adică Meysenberg, un ins scund, mobil, cu cîrlionţi castanii, Laube[1], tînăr de tot, blond, specialist cu concepţii idealiste în economia politică, gata, oriunde se ducea şi se afla, să dea lecţii despre categorica îndreptăţire a emancipării femeilor[2], doctorul în medicină Selten şi eu – noi patru, aşadar, ne grupasem în jurul mesei grele de mahon din mijlocul atelierului, aşezaţi pe cele mai felurite scaune, şi purtam o discuţie prelungită despre excelentul meniu pe care-l compusese pentru noi genialul nostru amfitrion. Mai mult, poate, despre vinuri. Meysenberg făcuse din nou oarecare risipă în această privinţă.

Doctorul şedea într-o stranăde biserică, mare, cu sculpturi în stil antic, de care făcea mereu haz în felul său tăios. Printre noi, el era cel care ironiza totul mereu. Fiecare gest al său exprima dispreţ faţă de lumea pe care se vedea că o cunoaşte foarte bine, dar că nu dă doi bani

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 8

pe ea. Era cel mai vîrstnic dintre noi patru. Cu siguranţă că avea în jur de treizeci de ani. Şi „trăise“ mai mult decît oricare. „Un aiurit, spunea Meysenberg, dar e amuzant.“

Cînd îl priveai, doctorul ţi se părea într-adevăr cam „aiurit“. Ochii săi aveau o anume strălucire estompată, iar părul negru de pe cap, tuns scurt, înfăţişa de pe acum un mic luminiş în creştet. Faţa, care i se prelungea cu o barbă tăiată în unghi ascuţit, era străbătută de la nas pînă la colţurile gurii de cîteva trăsături batjocoritoare, care-i puteau da uneori o expresie de-a dreptul sarcastică.

La Roquefort[3], ne găseam din nou adînciţi într-o „discuţie profundă“. Aşa o numea Selten, pe tonul de dispreţ şi batjocură al unui om care, cum spunea, îşi formase de mult o filosofie, unica datorită căreia putea să savureze pe deplin, fără dubii şi scrupule, această viaţă pămîntească pusă în scenă cu puţină chibzuială de respectiva regie de sus, pentru ca apoi să ridice din umeri şi să întrebe: „Nu-i mai bine aşa?“

Dar Laube, ajuns după ocolişuri dibace la calul său de bătaie, îşi şi ieşise din fire şi, din adîncul său fotoliu tapisat, gesticula deznădăjduit, azvîrlindu-şi braţele în aer:

– Asta e, da! Asta e, da! Ruşinoasa poziţie socială a femeii îşi are rădăcinile în prejudecăţile, în neroadele prejudecăţi ale societăţii.

– Hai noroc! spuse Selten, blînd şi compătimitor, şi dădu pe gît un pahar de vin roşu.

Asta spulberă ultimul rest de calm al tînărului:

– Ah, tu! ah, tu! sări el în sus, tu, cinic bătrîn! Cu tine nu se poate sta de vorbă! Dar voi, se întoarse provocator spre Meysenberg şi spre mine, voi trebuie să-mi daţi dreptate! Da ori ba?

Meysenberg îşi curăţa o portocală:

– Juma', juma', cu siguranţă! rosti el cu convingere.

– Ei, mai departe, îl încurajai eu pe vorbitor.

Laube trebuia să-şi ducă pînă la capăt expunerea, altminteri, nu ne mai dădea pace.

– În neroadele prejudecăţi şi în obtuza nedreptate a societăţii, v-o spun eu! Toate mărunţişurile – ah, Dumnezeule, sînt ceva ridicol! Că înfiinţează licee pentru fete şi angajează femei ca telefoniste sau ceva asemănător – ce însemnătate poate să aibă? Dar în mare, în mare! Ce concepţii! De exemplu, în privinţa eroticii, a sexualităţii, ce obtuzitate groaznică!

– Aşa, zise doctorul pe deplin uşurat şi-şi lepădă şervetul, acu' cel puţin chestia devine amuzantă.

Laube nu-l învrednici nici măcar cu o privire.

– Vedeţi, continuă el cu energie, agitînd o bomboană mare pe care şi-o vîrî apoi în gură cu un gest impozant, vedeţi, cînd doi se iubesc, iar el o seduce pe fată, *el* rămîne un om de onoare ca şi mai înainte, a acţionat chiar, se zice, cu mare îndrăzneală – blestematul! Dar femeia este pierdută, exclusă din societate, proscrisă, decăzută. Da, de-că-zu-tă! Care-i suportul moral al acestei concepţii?! Bărbatul nu este şi el tot atît de decăzut? N-a procedat şi el tot atît de de-zo-no-rant ca şi femeia?!... Ei, vorbiţi! Spuneţi şi voi ceva!

Meysenberg urmărea gînditor fumul ţigării sale.

– De fapt, ai dreptate, spuse el blajin.

Toată faţa lui Laube se lumină de triumf:

– Aşa-i că am? Aşa-i că am? repetă el mereu. Unde-i justificarea morală a unei asemenea judecăţi?

Eu mă uitam la doctorul Selten. Devenise foarte tăcut. Rotunjea cu amîndouă mîinile un cocoloş de pîine şi privea în jos, mut, cu acea expresie sarcastică a feţei:

– Haideţi să ne ridicăm, spuse el apoi, liniştit. Vreau să vă povestesc ceva.

Împinserăm deoparte masa de sufragerie, apoi ne făcurăm comozi în fundul încăperii, în colţul nostru de taifas, aranjat intim cu covoare şi mici fotolii tapisate. O lampă aninată de tavan umplea încăperea cu o lumină crepusculară, albăstruie. Sub plafon se şi formase un strat de fum de ţigară ce se legăna uşor.

– Ei, dă-i drumul, spuse Meysenberg, în vreme ce umplea patru pahărele cu benedictinul[4] său franţuzesc.

– Da, spuse doctorul, doresc să vă istorisesc ceva, fiindcă tot am ajuns aici, o povestire rotunjită în formă de nuvelă. Ştiţi doar că m-am îndeletnicit uneori cu aşa ceva.

Nu puteam să-i mai văd bine faţa. Şedea, picior peste picior, cu mîinile vîrîte în buzunarele laterale ale sacoului, rezemat în fotoliu, şi privea liniştit în sus, spre lampa albastră.

*

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 10

– Eroul povestirii mele, începu el după un răstimp, absolvise liceul în mica sa localitate natală din nordul Germaniei. La nouăsprezece sau douăzeci de ani s-a înscris la Universitatea din P., un oraş de mărime mijlocie din Germania de Sud.

Era desăvîrşitul „băiat bun“. Nimeni nu se putea supăra pe el. Vesel, blînd, sociabil, a devenit de îndată preferatul tuturor colegilor săi. Era un tînăr drăguţ, zvelt, avea o faţă cu trăsături moi, ochi căprui surîzători şi buze pline, conturate graţios, deasupra cărora mijeau primele tuleie ale mustăţii. Cînd hoinărea pe străzi, cu pălăria rotundă de culoare deschisă împinsă spre ceafă, peste cîrlionţii negri, cu mîinile în buzunarele pantalonilor, privind curios în juru-i, fetele îi aruncau ocheade înamorate.

În plus, era un inocent, curat la trup şi la suflet. Putea să spună despre sine, împreună cu Tilly[5], că încă nu pierduse nici o bătălie şi nu atinsese nici o femeie. La primul punct, fiindcă nu avusese încă prilejul, la al doilea, fiindcă, de asemenea, nu avusese prilejul.

Abia se găsea de paisprezece zile în P., cînd, firește, se îndrăgosti. Nu de o chelneriţă, cum se întîmplă de obicei, ci de o tînără actriţă, o domnişoară Weltner, amoreza ingenuă de la Teatrul Goethe.

Aşa cum poetul[6] constată foarte nimerit: cînd ţi-e trupul beat de tinereţe, vezi în orice femeie o Elenă; dar fata era, cu adevărat, drăguţă. O siluetă delicată de copilă, păr de un blond mat, ochi cenuşii-albaştri, veseli şi pioşi, năsuc fin, gură dulce-nevinovată şi o bărbie de o rontunjime moale.

Tînărul se îndrăgosti mai întîi de chipul ei, apoi de mîini, apoi de braţele pe care i le-a văzut întîmplător goale într-un rol antic, iar într-o bună zi se înamoră de ea pe de-a-ntregul. Chiar şi de sufletul ei, pe care nu-l cunoştea nicidecum.

Dragostea lui îl costa o groază de parale. Cel puţin la două seri o dată, ocupa un loc în stalul Teatrului Goethe. Trebuia să-i scrie mereu mămichii după bani, pentru care scornea cele mai aventuroase explicaţii. Dar minţea de dragul fetei. Şi asta îl dezvinovăţea de toate.

Cînd îşi dădu seama că o iubeşte, începu să scrie poezii. Cunoscuta „lirică domoală“ a nemţilor.

Şedea adesea pînă tîrziu în noapte între cărţile lui. Numai micul ceas deşteptător ticăia monoton pe comoda din odaie, iar afară răsunau cînd şi cînd paşi singuratici. Sus de tot, în piept, acolo unde începe gîtul, îi stăruia o durere uşoară, călduţă, lichidă, care năzuia să plîngă, dar cu adevărat plîngea doar în cuvinte pe hîrtia răbdurie de pe masă.

Îşi spunea în versuri moi, în tonuri melancolice, cît e ea de dulce şi de drăgălaşă şi cît e el de bolnav şi de obosit şi cum în sufletul lui se iscă o mare neliniște, care-l împinge spre ţinuturi neştiute, departe-departe, acolo unde sub roze şi viorele dormitează o dulce fericire, dar el era înlănţuit...

Firește, suna ridicol. Oricine ar fi rîs. Cuvintele erau atît de neroade, de neajutorate şi goale de sens. Dar el o iubea! O iubea!

Desigur, după confesiune, îl copleşea ruşinea. Era o iubire atît de jalnică, de umilă, încît ar fi dorit doar să-i sărute în tăcere picioruşul, fiindcă era atît de drăgălaş, sau mîna albă, apoi ar fi fost bucuros să moară. La gură nu cuteza nici măcar să se gîndească.

Cînd se trezi odată noaptea, îşi imagină cum stă ea atunci culcată, cu capul iubit pe pernele albe, cu gura dulce întredeschisă, cu mîinile, mîinile acelea de nedescris, cu vinişoare de un albastru delicat, împreunate pe învelitoare. Apoi se răsuci brusc, îşi apăsă faţa în perne şi plînse îndelung în întuneric.

Cu asta, punctul culminant fusese atins. Ajunsese atît de departe, încît nu mai putea să facă poezii şi nici să mănînce. Îşi evita cunoscuţii, aproape că nu mai ieşea din casă şi avea la ochi cearcăne negre, adînci. Totodată, nu mai lucra deloc şi nu-i mai plăcea să citească. Nu mai voia decît să viseze necontenit în faţa portretului ei – pe care şi-l cumpărase demult – stors de puteri, copleşit de lacrimi şi de iubire.

Într-o seară, şedea contemplînd un pahar de bere, în colţul unei cîrciumi oarecare, împreună cu prietenul său Rölling, de care era legat încă din şcoală şi care era medicinist ca şi el, dar într-un semestru superior.

Deodată, Rölling îşi trînti cana de bere pe masă:

– Ei, băieţaş, ia spune acum ce-i de fapt cu tine?

– Cu mine?

Pe urmă însă cedă şi se confesă, vorbind despre ea şi despre sine. Rölling clătină din cap cu un aer îngrijorat:

– Rău, băieţaş. Nu-i nimic de făcut. Nu eşti cel dintîi. Total intangibilă. Pînă nu de mult a locuit cu mama ei. Bătrîna, ce-i drept, a murit totuşi nu e absolut nimic de făcut. O fată îngrozitor de cuminte.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 12

– Credeai că eu...

– Păi da, credeam că speri...

– Ah, Rölling!

– ... Aşa deci. Pardon, abia acum mă lămuresc. Nu m-am gîndit deloc că e o poveste atît de sentimentală. Trimite-i atunci un buchet, scrie-i şi un bileţel cast şi plin de veneraţie, implor-o să-şi dea în scris consimţămîntul să-i faci o vizită, ca să-i exprimi verbal admiraţia.

Tînărul se făcu palid de tot şi-şi simţi corpul întreg tremurînd.

– Dar... dar aşa ceva nu se poate!

– De ce nu? Orice comisionar se duce pentru patruzeci de pfenigi. El continua să tremure.

– Dumnezeule – de-ar fi cu putinţă!

– Unde locuieşte domnişoara?

– Nu ştiu.

– Încă nu ştii?! Chelner! Cartea de adrese.

Rölling găsi repede ceea ce căuta: Asta e! Pînă acum a trăit în sfere mai înalte, acum a ajuns deodată să locuiască pe Heustrasse 6 A, etajul trei; uite, colea stă scris: Irma Weltner, societară a Teatrului Goethe... Măi, băieţaş, ăsta-i un cartier îngrozitor de ieftin. Aşa e răsplătită virtutea.

– Rölling, te rog...!

– Bine, bine. Aşadar, faci cum ţi-am spus. Poate ţi se va îngădui să-i săruţi mîna – sentimentalule! Cele trei mărci pentru locul din stal le foloseşti de data asta pentru buchet.

– Ah, Dumnezeule, ce-mi pasă mie de nenorociţii ăia de bani!

– Frumos e cînd îşi iese omul din minţi! declamă Rölling.

Chiar în dimineaţa următoare, o scrisoare mişcător de naivă o porni, împreună cu un buchet splendid, spre Heustrasse. Dacă ar primi un răspuns de la ea – orice răspuns! Cum ar mai săruta, jubilînd, rîndurile!

După opt zile, clapeta cutiei de scrisori de la uşa casei se rupse de atîtea deschideri şi închideri. Proprietăreasa se porni să ocărască.

Sub ochii lui, cearcănele se adînciră şi mai mult; tînărul arăta realmente jalnic. Cînd se privea în oglindă, se speria în lege; apoi plîngea, compătimindu-se.

– Ei, băieţaş, îi spuse într-o zi Rölling, foarte hotărît, aşa nu mai merge. Decazi de la o zi la alta. Trebuie să se petreacă ceva. Mîine te duci pur şi simplu la ea.

El făcu ochii mari:

– Pur şi simplu... la ea...

– Da.

– Ah, nu se poate; nu mi-a îngăduit-o.

– A fost o mare nerozie chestia cu scrisorica. Ne puteam gîndi de la început că n-are să-ţi facă numaidecît avansuri în scris, fără să te cunoască. Trebuie să te duci pur-şi-sim-plu la ea. Te îmbeţi de fericire şi numai dacă-ţi spune o dată bună ziua. Chiar un ins de lepădat nu eşti. Doar n-o să te dea pe uşă afară fără nici o vorbă! Mîine te duci la ea.

Pe el îl apucă ameţeala.

– N-am să pot, spuse în şoaptă.

– Atunci n-am ce-ţi face! Rölling se supără. N-ai decît să vezi singur cum ai s-o scoţi la capăt!

Aşa cum afară iarna încerca să dea o ultimă bătaie cu luna mai, tot astfel în sufletul său urmară zile de luptă grea.

Dar cînd, într-o dimineaţă, se trezi după un somn greu, în timpul căruia o văzuse în vis pe ea, şi deschise fereastra, afară era primăvară.

Cerul era limpede – de un albastru luminos, parcă zîmbea blînd, iar aerul era încărcat de o aromă dulce.

Simţea primăvara, o mirosea, o gusta, o vedea şi o auzea. Toate simţurile lui erau pe de-a-ntregul primăvară. Şi i se părea că fîşia lată de soare ce se întindea peste casă se revarsă cu unduiri tremurătoare pînă în inima lui, limpezind-o şi întărind-o.

Sărută apoi, mut, imaginea ei, îşi puse o cămaşă curată şi costumul cel nou, îşi rase ţepii de pe bărbie şi se duse pe Heustrasse.

Coborîse asupra lui o linişte ciudată, care aproape că-l speria. Dar liniştea nu-l părăsi. Era o linişte de vis, de parcă n-ar fi fost el însuşi cel ce urca acum scara, se oprea în faţa uşii şi citea cartea de vizită: Irma Weltner.

Deodată îl fulgeră gîndul că e o nebunie ceea ce vrea el şi că ar trebui să se întoarcă repede, mai înainte de a-l vedea cineva.

Dar, ca şi cum prin acest ultim geamăt al sfielii sale s-ar fi scuturat definitiv de confuzia de mai înainte, îşi simţi sufletul plin de o mare, certă şi voioasă încredere şi, eliberat de pasiunea de pînă atunci, ce-l împovărase imperativ ca o hipnoză, acţionă acum cu o voinţă neîncătuşată, plină de energie şi elan.

Doar era primăvară!

Clopoţelul zornăi metalic prin tot etajul. Se arătă o slujnicuţă, care deschise.

– Domnişoara este acasă? întrebă el voios.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 14

– Acasă... dar... pe cine să...

– Iată.

Îi dădu cartea de vizită, iar în timp ce fata se duse cu ea, el păşi pur şi simplu în urma ei, cu inima înveselită de un curaj nemăsurat. În clipa în care fata îi înmîna tinerei sale stăpîne cartea de vizită, el se şi afla în odaie, drept, cu pălăria în mînă.

Era o încăpere de dimensiuni potrivite, cu mobilier simplu, de culoare închisă.

Domnişoara se ridicase de pe scaunul ei de la fereastră, o carte de pe măsuţa de lîngă ea părea să fi fost pusă chiar atunci deoparte. N-o văzuse niciodată, în nici un rol, atît de fermecătoare ca în realitate. Rochia gri, cu o garnitură de culoare mai închisă la piept, care-i cuprindea talia delicată, era de o eleganţă modestă. În buclele blonde de deasupra frunţii tremura soarele de mai.

Sîngele lui clocotea şi vuia de încîntare, iar cînd ea aruncă o privire mirată pe cartea lui de vizită, apoi una încă mai mirată asupra lui însuşi, el făcu doi paşi repezi spre ea şi-şi mărturisi în cîteva vorbe pline de teamă şi înflăcărare dorul fierbinte:

– Ah, nu... vă rog, nu vă supăraţi!

– Dar ce fel de atac mai e şi ăsta? întrebă ea înveselită.

– Trebuia totuşi, chiar dacă nu mi-aţi îngăduit, trebuia totuşi să vă spun prin viu grai, *cum* vă admir, domnişoară... Ea îi arătă cu un gest prietenos un fotoliu, iar în timp ce se aşezară, el continuă în cuvinte cam împleticite: Vedeţi... eu sînt unul dintre aceia care trebuie să spună întotdeauna deschis totul şi nu doar aşa, întotdeauna, totul... unul care poate să poarte în sufletul lui, şi de aceea v-am rugat... dar, de fapt, de ce nu mi-aţi răspuns în nici un fel, domnişoară? se întrerupse el cu francheţe.

– Ei... nu pot să vă spun, replică ea zîmbind, cît de sincer m-au bucurat cuvintele dumneavoastră elogioase şi frumosul buchet, dar... nu se cuvenea, aşa, de îndată... doar nu puteam şti...

– Nu, nu, de asta îmi pot da şi eu bine seama, dar, nu-i aşa, acum nu sînteţi supărată pe mine, că, fără îngăduinţă...

– Ah, nu, cum aş putea fi! Sînteţi de foarte curînd în P.? adăugă ea, ca să înlăture cu tact o pauză stingheritoare.

– Totuşi, de vreo şase, şapte săptămîni, domnişoară.

– Aşa de mult? Mă gîndeam că m-aţi văzut pentru prima dată jucînd acum o săptămînă şi jumătate, cînd mi-aţi trimis acele rînduri amabile.

– Vă rog, domnişoară! V-am văzut în tot timpul acesta aproape în fiecare seară! În toate rolurile dumneavoastră!

– Atunci, de ce n-aţi venit mai curînd? întrebă ea cu o mirare naivă.

– Ar fi trebuit să vin mai curînd? replică el cu multă cochetărie.

Se simţea stăpînit de o fericire atît de fără de nume, aşa cum stătea în faţa ei în fotoliu, tăifăsuind pe un ton intim, iar situaţia în care se afla i se părea atît de neînţeles, încît aproape se temea că dulcelui vis avea să-i urmeze, ca de obicei, o tristă trezire. Voios şi tihnit, era gata să-şi pună foarte comod picior peste picior, apoi îl năpădea din nou fericirea, încît ar fi dorit din toată inima să-i cadă la picioare, chiuind de bucurie... „Toate astea-s o joacă stupidă de teatru! Îmi eşti atît de dragă... atît de dragă!“

Ea roşi puţin, dar rîse din toată inima, înveselită de replica lui comică.

– Pardon – m-aţi înţeles greşit. M-am exprimat, ce-i drept, cam nedibaci, dar ar trebui să înţelegeţi mai uşor...

– Am să mă străduiesc, domnişoară, ca începînd de acum să înţeleg mai uşor...

Îşi ieşise cu totul din fire. Repetă îndată în gînd cele spuse după replica ei. Iat-o şezînd în faţa lui! Iar el se găsea la ea acasă! Îşi adună din nou minţile spre a se convinge că era cu adevărat el însuşi, iar privirile lui fericite şi neîncrezătoare lunecau mereu peste chipul şi trupul ei... Da, acesta era părul ei de un blond mat, gura ei dulce, bărbia ei moale, cu această uşoară pornire de a se dubla, aceasta era vocea ei limpede de copil, felul ei plăcut de-a vorbi, care, în afara teatrului, lăsa să iasă nitel la iveală dialectul din Germania de Sud; acestea erau, acum cînd, fără a stărui asupra ultimului său răspuns, luă de pe masă cartea lui de vizită, ca să-i citească încă o dată, mai atent, numele – acestea erau mîinile ei dragi, pe care le sărutase de atîtea ori în vis, aceste mîini indescriptibile, şi ochii ei ce se îndreptară acum din nou asupra lui – cu o expresie a cărei prietenie plină de interes devenea mereu mai intensă! Vorbirea ei i se adresa din nou lui, continuînd prin întrebări şi răspunsuri flecăreala, care aci lîncezea, aci îşi lua iar avînt, despre obîrşia şi ocupaţiile amîndurora şi despre rolurile Irmei Weltner, a căror „concepţie“ el o lăuda şi o admira firesc fără rezerve, deşi, de fapt, după cum spunea ea, rîzînd şi micşorîndu-şi meritele, era prea puţină „concepţie“ în ele.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 16

În rîsul ei voios răsuna mereu o uşoară notă teatrală, ca şi cînd, de pildă, grăsunul Papa tocmai ar fi dirijat de la parter o glumă a lui Moser[7]; el însă, în vreme ce-i privea cu o naivă şi netăinuită cordialitate faţa, era fermecat în aşa măsură, încît fu nevoit în mai multe rînduri să-şi înfrîngă tentaţia de a-i cădea brusc la picioare şi de a-i mărturisi în chip loial marea, marea lui iubire.

Să tot fi trecut o oră întreagă, cînd, în cele din urmă, îşi privi uluit ceasul şi se ridică în grabă.

– Dar cît v-am reţinut, domnişoară Weltner! S-ar fi cuvenit să mă trimiteţi de mult la plimbare! Ar trebui să aflaţi că în preajma dumneavoastră timpul cuiva...

Procedase, fără să-şi dea seama, cu multă iscusinţă. Aproape că se abătuse cu totul de la admiraţia arătată fetei, exclusiv ca actriţă; complimentele lui exprimate cu sinceritate deveniseră în chip instinctiv din ce în ce mai mult de o natură personală.

– Dar cît e ceasul? De ce vă grăbiţi să plecaţi? întrebă ea cu o mirare mîhnită care, dacă era jucată, părea oricum mai realistă şi mai convingătoare decît oricînd pe scenă.

– Dumnezeule mare, v-am plictisit destul! O oră întreagă!

– Ah, nu! Pentru mine timpul a trecut repede! strigă ea cu o mirare acum neîndoielnic sinceră. A şi trecut o oră? Atunci trebuie să mă grăbesc să mai bag ceva în cap din noul meu rol – pentru astă seară – veniţi diseară la teatru? – la repetiţie n-am ştiut o boabă. Regizorul era cît pe-aci să-mi tragă o bătaie.

– Cînd pot să-l ucid? întrebă el pe un ton solemn.

– Cu cît mai devreme, cu atît mai bine! rîse ea, întinzîndu-i mîna de despărţire.

El se înclină cu o patimă clocotitoare şi-şi apăsă buzele pe mîna ei într-un lung şi nesătul sărut de care, deşi simţea că e o nechibzuinţă, nu se putea despărţi, nu se putea despărţi de dulcea mireasmă a acestei mîini, de această fericită ameţeală a simţirii.

Ea îşi retrase cam grăbită mîna, iar cînd el o privi din nou i se păru că observă pe faţa ei o anume expresie de tulburare, de care ar fi trebuit, poate, să se bucure din toată inima, dar pe care o interpretă ca pe o supărare datorată comportării lui lipsite de tact, aşa că un moment se simţi mîhnit şi ruşinat.

– Mulţumesc din toată inima, domnişoară Weltner, spuse el repede şi într-un mod mai ceremonios decît pînă atunci, pentru marea amabilitate pe care mi-aţi arătat-o...

– Dar vă rog... sînt foarte bucuroasă că v-am cunoscut.

– Şi, nu-i aşa? o rugă el din nou pe tonul său firesc de mai înainte, n-o să-mi refuzaţi o rugăminte, domnişoară, anume... să... mai pot reveni!

– Fireşte!... adică... desigur – de ce nu?! Era cam încurcată. După felul ciudat în care îi sărutase mîna, rugămintea lui părea întrucîtva inoportună. M-aş bucura foarte mult să mai pot sta de vorbă cu dumneavoastră, adăugă ea totuşi cu o amabilitate calmă şi-i întinse din nou mîna.

– Mii de mulţumiri!

Încă o scurtă înclinare, apoi se găsi afară. Acum, cînd n-o mai vedea, i se părea din nou că visează.

Apoi simţi iar căldura mîinii ei în a lui şi pe buzele lui şi ştiu din nou că era pe deplin treaz şi că fericitele, „cutezătoarele“ sale visuri deveniseră realitate. Coborî treptele clătinîndu-se ca beat, aplecat într-o parte peste balustrada pe care ea o atinsese, desigur, de atîtea ori şi pe care el o sărută acum jubilînd – de sus pînă jos.

Jos, în faţa casei puţin retrase faţă de aliniamentul străzii, se găsea un mic scuar ca o curte sau o grădină, pe a cărui latură din stînga o tufă de liliac îşi deschidea cele dintîi flori. Se opri acolo şi-şi vîrî faţa care-i ardea în lăstărişul rece şi bău îndelung, cu inima clocotindu-i, parfumul proaspăt, delicat.

Oh, cum o mai iubea!

Cînd intră în restaurant şi se aşeză încins, cu un salut fugar, lîngă Rölling şi alţi tineri, aceştia terminaseră de-un răstimp masa. Rămase cîteva minute tăcut şi-i privi pe rînd cu un zîmbet superior, ca şi cum ar fi făcut în taină haz de ei, cum şedeau acolo şi-şi fumau ţigările şi habar n-aveau de nimic.

– Măi, băieţi! strigă el apoi deodată, aplecîndu-se peste masă, ştiţi o noutate? Sînt fericit!

– *Aha?!* zise Rölling şi-l privi foarte elocvent în faţă. Apoi îi întinse peste masă, cu o mişcare solemnă, mîna.

– Felicitările mele cele mai cordiale, băieţaş.

– Pentru ce?

– Ce s-a-ntîmplat?

– Desigur, voi habar n-aveţi. Azi e ziua lui de naştere. Îşi serbează ziua de naştere. Ia priviţi-l – nu arată ca un nou-născut?

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 18

– Ce vorbeşti!

– Ei, drăcie!

– Felicitări!

– Păi atunci, ar trebui, la drept vorbind...

– Se-nţelege! – Chel-ner!

Trebuia să recunoşti, a ştiut să-şi sărbătorească ziua de naştere.

Apoi, după opt zile petrecute anevoie, cu o nerăbdare plină de dor, îşi repetă vizita. I-o îngăduise ea. Toate acele *étas d'âmes*[8] exaltate, pe care le trezise în el prima dată sfiala iubirii, pieriră acum cu totul.

După aceea o văzu şi stătu de vorbă cu ea tot mai des. I-o îngăduia Irma, iară şi iară.

Tăifăsuiau în voie, iar relaţia dintre ei ar fi putut fi numită aproape prietenească, dacă nu s-ar fi ivit cînd şi cînd, brusc, o anume stinghereală şi timiditate, ceva ca o temere vagă, care-i cuprindea, de obicei, concomitent, pe amîndoi. În asemenea momente, conversaţia se putea poticni deodată, stingîndu-se pentru cîteva secunde într-o privire mută, după care, întocmai ca după cea dintîi sărutare a mîinii, atitudinea lor să ia pentru un scurt răstimp o formă mai rigidă.

De cîteva ori i se îngădui s-o conducă după spectacol acasă. Ce belşug de fericire ascundeau pentru el aceste seri de primăvară, cînd păşea pe străzi alături de ea! În faţa uşii de la casă, ea îi mulţumea din inimă pentru osteneală, el îi săruta mîna şi-şi vedea de drum cu inima jubilînd de recunoştinţă.

În una din aceste seri, după ce-şi luase rămas-bun şi se şi îndepărtase cîţiva paşi, mai întoarse o dată capul. Atunci o văzu stînd încă în uşă şi căutînd, parcă, ceva pe jos. Avu totuşi impresia că ea luase brusc poziţia cuiva care caută abia la răsucirea lui rapidă.

– Aseară v-am văzut! îi spuse la un moment dat Rölling. Băieţaş, primeşte expresia înaltei mele stime. Atît de departe n-a ajuns, într-adevăr, încă nimeni cu ea. Eşti un tip grozav! Dar şi un bleg. Mai multe avansuri nu poate să-ţi facă. Prea ţii să rămîi un model de virtute! Trebuie să fie înamorată de tine la nebunie! Bate şi tu fierul cît e cald!

Îl privi o clipă fără să înţeleagă. Apoi pricepu şi zise:

– Ah, taci!

Dar începu să tremure.

Primăvara intră în toate drepturile ei. Încă pe la sfîrşitul acelui mai, urmară un şir de zile fierbinţi, în care nu căzu nici un strop de ploaie. Cerul de un albastru palid, aburit, privea spre pămîntul însetat, iar arşiţa încremenită, teribilă a zilei făcea loc către seară unei zăpuşeli sufocante, apăsătoare, pe care o adiere slabă o făcea cu atît mai sensibilă.

Într-una din aceste seri, bravul nostru tînăr hoinărea singur prin plantaţiile de pe colinele din preajma oraşului.

Îi fusese insuportabil să rămînă acasă. Era din nou bolnav; îi dădea iarăşi ghes acel dor însetat pe care-l credea totuşi stins de mult prin fericirea de a se putea afla în preajma ei. Acum însă îi venea să geamă din nou. După ea. Dar cîte n-ar fi vrut!

Vinovatul era Rölling, acest Mefisto. Doar mai blajin şi mai lipsit de spirit.

„Ca 'nalta intuiţie apoi
Nu pot să spun şi cum – s-o-nchei..."[9]

Clătină din cap cu un oftat şi-şi aţinti ochii îndelung în înserare.

Rölling era vinovatul! Sau totuşi acesta, văzîndu-l cum păleşte din nou, nu făcuse altceva decît să numească prin cuvinte brutale şi să-i aducă limpede înaintea ochilor ceea ce se afla altminteri încă învăluit în ceţurile melancoliei domoale şi vagi!

Îşi continuă hoinăreala sub apăsarea zăpuşelii, cu paşi obosiţi şi totuşi hotărîţi.

Şi nu putea să găsească tufa de iasomie, al cărei parfum îl simţea cu toate acestea necontenit. Încă nu venise vremea la care să înflorească iasomia, dar pe el îl urmărea pretutindeni, ori de cîte ori ieşea în aer liber, această dulce şi ameţitoare mireasmă.

La o cotitură a drumului, sprijinită de o coastă ca un meterez, pe care erau risipiţi cîţiva copaci, se afla o bancă. Se aşeză pe ea şi rămase cu ochii aţintiţi în gol.

De cealaltă parte a drumului, pămîntul acoperit de iarbă uscată cobora curînd spre rîul ce luneca leneş la vale. Dincolo de rîu, şoseaua, perfect dreaptă, între două şiruri de plopi. Acolo, de-a lungul orizontului de un violet pal, se tîra trudnic, singuratic, un car ţărănesc.

Şedea cu ochii aţintiţi şi nu cuteza să facă nici o mişcare, fiindcă nici în juru-i nu se mişca nimic.

Şi mereu, mereu această mireasmă înăbuşitoare de iasomie!

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 20

Şi peste lumea întreagă această povară sufocantă, această linişte lîncedă, dogoritoare, arzînd de-o sete de neatins. Simţea că trebuie să vină o oarecare eliberare, o mîntuire pornită de undeva, o satisfacere răcoritoare prin furtună a acestei însetări din el şi din natură...

Apoi o văzu din nou pe fată, parcă aievea, în costumul ei antic de culoare deschisă, revăzu braţul ei subţire, alb, cu siguranţă moale şi răcoros. Se ridică pe jumătate hotărît, o hotărîre vagă, şi o porni din ce în ce mai repede pe drumul spre oraş.

Cînd se opri cu conştiinţa tulbure că a ajuns la ţel, îl copleşi brusc o mare spaimă.

Seara se înstăpînise pe deplin. În jurul său, era linişte şi întuneric. Numai din cînd în cînd se mai ivea la ceasul acela cîte un om în cartierul aflat oarecum la periferie. Printre numeroase stele uşor voalate se arăta pe cer luna, aproape plină. Foarte departe, lumina indiferentă a unui felinar cu gaz.

Iar el se găsea în faţa casei ei.

Nu, nu voise să vină aici! Voinţa existase totuşi într-însul, fără ca el să ştie.

Acuma, cum stătea acolo şi privea nemişcat luna, înţelese că era totuşi bine aşa, că acesta-i era locul.

De undeva se împrăştia mai multă lumină.

Venea de sus, de la etajul al treilea, din odaia ei, care avea o fereastră deschisă. Aşadar, nu era ocupată la teatru; se afla acasă şi încă nu se culcase.

Îl podidi plînsul. Se rezemă de gard şi plînse. Totul era atît de trist! Lumea era atît de mută şi de însetată, iar luna atît de palidă!

Plînse îndelung, fiindcă un răstimp asta îl făcu să resimtă un fel de potolire a setei, de înviorare şi eliberare. Apoi însă ochii lui fură mai uscaţi şi mai fierbinţi ca înainte.

Arida stare depresivă îi apăsă din nou tot corpul, încît fu nevoit să geamă, să geamă, va trebui... va trebui să...

Să se dea bătut, să se dea bătut...

Nu! Să nu se dea bătut, ba chiar...!

Dar o durere mută, lîncedă îi secătui din nou puterea.

Mai bine totuşi, istovit, să se dea bătut.

Apăsă uşor clanţa de la uşa casei şi o porni încet, cu paşi tîrşîiţi pe scară în sus.

Slujnica îl privi cam mirată, la ora aceea; dar domnişoara era acasă.

Nu se mai anunţă; după ce bătu scurt, el însuşi deschise uşa spre camera de locuit a Irmei.

Nu era conştient de ce face. Nu el se îndreptase spre uşă, ci se lăsase dus. Avea impresia că din slăbiciune îngăduise să scape o piedică, iar acum o tăcută necesitate îl îndrumase într-acolo cu un gest grav, aproape trist. Simţea că o oarecare voinţă superioară independentă ar fi putut acţiona împotriva acestei categorice porunci mute dinăuntrul său numai intrînd într-un conflict dureros cu ea. Să cedeze – să cedeze; avea să se întîmple ceea ce se cuvenea, ceea ce era necesar.

La bătaia lui în uşă, auzi o tuse uşoară, ca atunci cînd cineva îşi drege glasul, ca să vorbească; apoi răsună vocea ei obosită şi interogativă:

– Intră.

Cînd intră, fata şedea în semiîntuneric lîngă peretele din fundul odăii, în colţul unde era sofaua, înapoia unei mese rotunde; lampa ardea voalată lîngă fereastra deschisă, pe mica servantă. Ea nu-l privi, ci, ca şi cum ar fi crezut că a intrat slujnica, rămase nemişcată în poziţia în care se odihnea, cu un obraz lipit de pernă.

– Bună seara, domnişoară Weltner, spuse el încet.

Ea ridică, tresărind, capul şi-i aruncă o privire plină, pentru o clipită, de-o adîncă spaimă.

Era palidă şi avea ochii roşii. O expresie de suferinţă suportată în tăcere îi stăruia în jurul gurii şi o oboseală molcomă şi fără de nume se jeluia în privirea ridicată spre el şi în sunetul vocii, cînd întrebă:

– Atît de tîrziu?

La priveliştea suferinţei de pe chipul acesta dulce, dulce, din ochii aceştia dragi, care pluteau ca o fericire încîntătoare şi voioasă deasupra vieţii lui, îl copleşi o durere lăuntrică, fierbinte, pe care n-o mai simţise niciodată, fiindcă nu se mai uitase pe sine; în vreme ce pînă acum îl încercase numai compasiunea faţă de el însuşi, în clipa aceasta resimţi o milă profundă, de un infinit devotament faţă de ea.

Rămase locului şi doar o întrebă cu sfială, încet, în cuvinte pe care simţirea sa le rostea însă în sunete pornite din inimă:

– De ce-aţi plîns, domnişoară Irma?

Ea îşi coborî fără nici o vorbă privirea în poală, spre batistuţa albă pe care o strîngea în pumn.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 22

Păşi spre ea, se aşeză alături, îi luă amîndouă mîinile subţiri, de un alb mat, care erau reci şi umede, şi i le sărută cu gingăşie pe fiecare, iar în vreme ce din piept i se ridicau în ochi lacrimi fierbinţi, repetă cu vocea tremurătoare:

– Aţi... plîns, într-adevăr?

Dar ea îşi coborî şi mai mult capul în piept, încît îi simţi uşoara mireasmă a părului, iar în vreme ce pieptul ei lupta cu o suferinţă grea, plină de spaimă, mută, iar degetele îi zvîcneau în ale lui, el zări cum de pe genele ei lungi, mătăsoase, se desprind încet, grele, două lacrimi.

Îi strînse speriat amîndouă mîinile la pieptul lui şi strigă îndurerat şi deznădăjduit, cu vocea sugrumată:

– Nu pot... să te văd plîngînd! Nu suport!

Ea îşi înălţă chipul palid spre el, încît se puteau privi în ochi, adînc, adînc, pînă în suflet, iar amîndoi îşi spuseră prin această privire că se iubesc. Apoi un strigăt de dragoste bucuros şi mîntuitor, deznădăjduit şi plin de fericire spulberă ultima sfială, iar în vreme ce trupurile lor tinere se îmbrăţişară încolăcindu-se spasmodic şi buzele tremurătoare li se lipiră într-un prim şi lung sărut, lumea pieri şi pe fereastra deschisă pătrunse doar parfumul liliacului, acum intens şi plăcut.

El ridică din fotoliu făptura ei gingaşă, aproape aeriană, amîndoi continuînd să bîiguie cu buzele deschise cît de mult se iubesc.

Apoi îl trecu un fior straniu, cînd ea începu să se clatine sub sărutările lui, ea, care fusese pentru sfioasa lui dragoste zeiţa supremă, în faţa căreia se simţise întotdeauna slab, şi neiscusit, şi mic...

În timpul nopţii se trezi o dată.

Lumina lunii se juca în părul fetei, iar mîna ei se odihnea pe pieptul lui. Îşi ridică privirea spre cer şi-i sărută ochii adormiţi şi fu un băiat mai cuminte ca niciodată.

Căzuse o ploicică noaptea, dar se transformase repede în furtună. Natura fusese mîntuită de febra ei apăsătoare. Lumea întreagă respira o mireasmă proaspătă.

Sub soarele răcoros al dimineţii, ulanii[10] treceau prin oraş, iar oamenii stăteau în faţa uşilor şi miroseau aerul curat şi se bucurau. Îndreptîndu-se spre casă prin primăvara reîntinerită, cu membrele pătrunse de o somnolenţă visătoare şi fericită, ar fi dorit să poată chiui către cerul azuriu: „O, tu, dulcea mea... dulcea... dulce!“

Apoi, acasă, la masa lui de lucru, în faţa portretului ei, se reculese şi întreprinse un scrupulos examen de conştiinţă în legătură cu ceea ce făcuse, întrebîndu-se dacă nu cumva, în toată fericirea lui, e un om de nimic. L-ar fi durut grozav să fie aşa.

Dar nu, totul era bine şi frumos.

În sufletul său băteau clopote de sărbătoare, ca în ziua confirmării, iar în vreme ce privea afară spre primăvara ciripitoare şi spre cerul ce zîmbea, se simţea din nou ca în noaptea trecută, ca şi cum l-ar fi privit în faţă pe bunul Dumnezeu cu o recunoştinţă gravă, tăcută, iar mîinile lui se împreunară şi cu o gingăşie plină de ardoare şopti numele ei spre primăvara de afară, ca pe o pioasă rugăciune de dimineaţă.

Rölling – nu, el nu trebuie să ştie nimic. Era un băiat simpatic, dar avea să-şi debiteze iarăşi frazele şi să trateze totul aşa – comic. Dar cînd se va duce acasă, – da, atunci, într-o seară, în zumzetul lămpii, are să-i povestească mamei – totul – toată fericirea lui.

Şi se cufundă iarăşi în visare.

După opt zile, Rölling ştia, firește, totul.

– Băieţaş! spuse el, îţi închipui că sînt un dobitoc? Ştiu totul. Ai fi putut să-mi spui întreaga poveste niţeluş mai în amănunţime.

– Nu ştiu ce vorbeşti. Dar dacă aş şti ce vorbeşti, n-aş vrea eu să vorbesc cu tine despre ceea ce ştii, îi replică el pe un ton serios, îndrumîndu-l cu o mină profesorală şi cu un gest al degetului arătător pe cel ce întrebase prin încîlcirea spirituală a frazei sale.

– Ia te uită la el! Da' ştii că ai haz, băieţaş! Safirul[11] curat! – Ei, fii fericit, băiete!

– Sînt, Rölling! spuse el pe un ton serios şi apăsat şi strînse cu cordialitate mîna prietenului său.

Dar lui Rölling lucrurile i se părură din nou prea sentimentale:

– Ia zi, întrebă el, mica Irma nu va interpreta în curînd roluri de tinere doamne? Pălărioarele legate cu panglici sub bărbie ar prinde-o bine!... Şi-apoi... n-aş putea să devin eu prietenul casei?

– Rölling, eşti insuportabil!

Poate că Rölling flecărea. Poate că cele ce se întîmplau cu eroul nostru, care se înstrăinase cu totul de cunoscuţii săi şi de deprinderile lui de pînă atunci, nu puteau să rămînă multă vreme necunoscute. Foarte curînd începu să se vorbească în oraş că „domnişoara Weltner

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 24

de la Teatrul Goethe“ are o „legătură“ cu un student foarte tînăr, iar lumea dădea acum asigurări că nimeni nu crezuse cu adevărat vreodată în onestitatea „persoanei“.

Da, el se înstrăinase de toate. Lumea din jurul său se scufundase, iar el plutea prin săptămîni doar pe sub norişori trandafirii şi sub amoraşi rococo, care cîntau la vioară – fericit, fericit, fericit! Dacă ar fi putut să stea mereu culcat la picioarele ei, în orele ce treceau pe neobservate şi să-i bea din gură răsuflarea – în rest, toată viaţa pierise, pierise. Acum nu mai exista decît acest singur lucru, pentru care în cărţi se foloseşte sărăcăciosul cuvînt „iubire“.

Amintita poziţie la picioarele ei era, de altfel, caracteristică pentru relaţia dintre cei doi tineri. Ea înfăţişa clar întreaga superioritate socială exterioară a femeii de douăzeci de ani faţă de bărbatul de aceeaşi vîrstă. El era întotdeauna cel care, în dorinţa instinctivă de a-i fi pe plac, trebuia să-şi controleze atent cuvintele şi mişcările, ca să-i iasă cum se cuvine în întîmpinare. Abstracţie făcînd de dăruirea totală din clipele de dragoste propriu-zise, el era cel care, în relaţia lor socială ca atare, nu se putea comporta fără nici o constrîngere şi scutit pe deplin de jenă. În parte, desigur, şi mînat de iubire, dar încă mai mult, neîndoielnic, fiindcă sub aspect social era cel mai mic, mai slab, se lăsa dojenit de ea ca un copil, pentru ca apoi să-i ceară umil şi mîhnit iertare, pînă cînd i se îngăduia din nou să-şi culce capul în poala ei, iar ea îl dezmierda, mîngîindu-i părul cu o gingăşie maternă, aproape compătimitoare. Culcat la picioarele ei, privea în sus spre ea, venea şi pleca atunci cînd voia, se supunea tuturor toanelor ei, iar ea *avea* toane.

– Băieţaş, spuse Rölling, cred că ai ajuns sub papuc. Mi se pare că eşti prea blînd în concubinajul ăsta!

– Rölling, eşti un măgar! Nu ştii nimic. Habar n-ai! O iubesc. Asta-i tot. N-o iubesc numai... aşa... ci, ci eu... o iubesc tocmai... ah, e ceva ce nu se poate spune în cuvinte...!

– Eşti un băiat fantastic de bun, spuse Rölling.

– Ah, prostii!

Ah, prostii! Cuvinte neroade ca „papuc“ şi „prea blînd“ nu putea să scornească decît Rölling. Într-adevăr, acesta nu pricepea nimic din toată povestea. – În fond, el ce era? Ce era el, la o adică? Legătura cu Irma era atît de simplă şi de firească! El nu dorea altceva decît să-i ia mereu mîinile în ale lui şi să-i spună iară şi iară: „Ah, cît e de minunat că mă iubeşti, că-ţi sînt puţintel drag – ce recunoscător îţi sînt pentru asta!“

Odată, într-o seară frumoasă, blîndă, în vreme ce hoinărea singur pe străzi, făcu din nou o poezie, care-l emoţionă foarte mult. Suna cam aşa:

„Cînd piere discul luminos
Şi ziua a apus,
Priveşte, cu un gest pios.
Spre Dumnezeu, în sus.

Se uită, oare, el mîhnit
La noi, spre-a ne vesti
Că dragostea ce ne-a unit
Curînd se va sfîrşi?

Că după acest mai senin
Veni-va iarnă grea
Şi-al vieţii braţ, lovind hain,
Ne va înstrăina?

Nu, nu-ţi lipi căpşorul drag,
Înspăimîntat, de pieptul meu,
Mai rîd sub soarele pribeag
Flori şi culori de curcubeu!

Nu plînge! Lîngă mine stai!
Durerile departe pier.
Pentru-al iubirii dulce rai
Să mulţumim, privind spre cer!“

Poezia nu-l emoţiona însă, pentru că ar fi avut realmente şi în mod serios în vedere eventualitatea unui sfîrşit. Acesta ar fi fost un gînd cu totul absurd. Cu adevărat din inimă îi izvorau numai ultimele versuri, în care melancolica monotonie a tonului lăsa să irumpă în ritmuri libere, rapide, bucuroasa simţire a fericirii prezente. Restul era, doar aşa, o stare de spirit muzicală din pricina căreia îşi şterse de la ochi nişte lacrimi vagi.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 26

Apoi scrise din nou familiei de-acasă scrisori, pe care cu siguranţă că nu le înţelegea nimeni. În ele nu se spunea, de fapt, absolut nimic; în schimb, paginile erau încărcate de o punctuaţie haotică şi pline doldora mai ales de semne de exclamare, aparent cu totul nemotivate. Dar într-un fel oarecare tot trebuia să-şi împărtăşească el şi fericirea şi să se destăinuie, iar pentru că, dacă se gîndea bine, nu putea fi pe deplin sincer în această poveste, recurgea la semnele de exclamare cu atîtea înţelesuri. Adesea făcea haz în sinea lui, cînd îi trecea prin minte că nici chiar învăţatul său *papa* n-ar putea să descifreze aceste hieroglife, care nu aveau totuşi alt înţeles decît acesta: „Sînt nemăsurat de fericit!“

Aşa a trecut timpul pînă la mijlocul lui iulie, în această dragă, neroadă, dulce, clocotitoare fericire, iar povestea ei ar fi devenit plicticoasă, dacă n-ar fi sosit deodată o dimineaţă veselă, amuzantă.

Dimineaţa a fost, realmente, minunat de frumoasă. Era încă relativ devreme, cam pe la ora nouă. Soarele mîngîia pielea în mod plăcut. Aerul era din nou la fel de parfumat – la fel, i se păru lui, ca atunci, în dimineaţa aceea de după prima lor noapte minunată.

Se simţea foarte mulţumit şi izbea voios cu bastonul în trotuarul alb ca zăpada. Voia să se ducă la ea.

Ea nu se aştepta să-l vadă, dar tocmai asta era atît de încîntător. El avusese de gînd să se ducă în acea dimineaţă la cursuri, dar din intenţia lui nu ieşise fireşte nimic – astăzi. Asta mai lipsea! Pe o asemenea vreme să şadă închis în aulă! Dacă ar fi plouat – poate. Dar în aceste condiţii, sub cerul acesta care rîde luminos şi blînd... la ea! La ea! Hotărîrea pe care o luase îl transpusese în cea mai trandafirie stare de spirit. În vreme ce cobora pe Heustrasse, fluiera în ritmul voios al cîntecului de chef din *Cavalleria rusticana*. Se opri în faţa casei ei şi sorbi un răstimp parfumul de liliac. Cu tufa aceasta stabilise treptat o strînsă prietenie. Întotdeauna, cînd venea, se oprea în faţa ei şi purta cu ea un scurt dialog mut, extrem de sentimental. Liliacul îi făgăduia în tăcere şi cu gingăşie desfătările dulci ce-l aşteptau din nou, iar el îl privea aşa cum în faţa unei mari fericiri sau dureri, pe care nu vrei s-o destăinui unui om, te adresezi, cu prisosul tău de simţăminte, marii şi tăcutei naturi, care cu adevărat are uneori aerul că înţelege ceva – îl privea deci îndelung, ca pe cineva legat de povestea lui, cineva care-i împărtăşea sentimentele, cineva familiar şi, datorită permanentului său extaz liric, vedea în el cu mult mai mult decît un simplu adaos scenic în romanul său.

După ce ascultă îndestul spusele şi făgăduielile parfumului drag şi delicat, se duse sus şi, lăsîndu-şi bastonul pe coridor, intră în camera de zi, fără să bată, peste măsură de voios, cu amîndouă mîinile vîrîte în buzunarele pantalonului de la costumul său de culoare deschisă şi cu pălăria rotundă împinsă spre ceafă, cum ştia că-i place ei cel mai mult.

– ’Mneaţa, Irma! Ei, eşti foarte... „surprinsă“, voi el să spună, dar surprins fu el însuşi. La intrarea lui, Irma se ridicase brusc de la masă, ca şi cînd ar fi vrut să ia repede ceva, fără să ştie bine ce. Îşi şterse, încurcată, gura cu un şervet şi rămase în picioare, privindu-l cu ochii ciudat de mari. Pe masă se aflau cafea şi prăjituri. De-o parte a mesei şedea un domn în vîrstă, cu înfăţişare demnă, cu mustaţă răsucită, albă ca zăpada, îmbrăcat extrem de elegant, care mesteca şi se uita la el foarte mirat.

Îşi scoase repede pălăria şi începu s-o răsucească, încurcat, în mîini.

– O, pardon, spuse el, n-am ştiut că ai musafiri.

La aceasta, bătrînul domn încetă să mai mestece şi o privi pe fată drept în ochi.

Bietul băiat se sperie în lege, văzînd-o cît era de palidă şi cum rămăsese ţintuită locului. Dar bătrînul domn arăta încă mai rău! Ca un cadavru! Părul, cît mai avea, nu părea să fi fost pieptănat. Cine putea să fie?! Îşi sparse capul, punîndu-şi în pripă întrebarea. Vreo rudă de-a ei? Dar nu-i spusese niciodată nimic despre el. Ei, oricum, venirea lui era inoportună. Ce păcat! Se bucurase atît! Acum putea să plece! Era îngrozitor!

Şi nimeni nu rostea o vorbă! Ce atitudine trebuia să ia faţă de Irma?

– Cum adică?! spuse brusc bătrînul domn, privind cu ochii lui mici, sclipitori, cenuşii, adînciţi în orbite, ca şi cum ar mai fi aşteptat şi un răspuns la această întrebare enigmatică. Era, cu siguranţă, cam năucit. Făcea o mutră destul de neghioabă. Buza de jos îi atîrna flască, prosteşte.

Eroului nostru îi veni deodată în gînd să se prezinte. O făcu într-un chip foarte politicos:

– Mă numesc XXX. Am venit doar... doar să-i fac o vizită de curtoazie domnişoarei.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 28

– Ce-mi pasă mie de asta?! bubui bătrînul şi venerabilul domn. În definitiv, ce doreşti?

– Scuzaţi, eu...

– Ei lasă! Mai bine vezi-ţi de drum. Eşti cu totul de prisos aici. Ce zici, Mausi? La această întrebare, clipi din ochi cu drăgălăşenie spre Irma.

Ei, eroul nostru nu era el chiar erou, dar tonul bătrînului domn fusese prea de tot jignitor, ca să nu mai vorbim că dezamăgirea îi spulberase cu totul buna dispoziţie, astfel că-şi schimbă îndată atitudinea.

– Permiteţi-mi, domnule, spuse el calm şi hotărît, realmente nu înţeleg ce vă îndreptăţeşte să vorbiţi în acest mod cu mine, mai ales că socot că am cel puţin tot atîta drept ca şi dumneavoastră să mă aflu în această odaie.

Asta a fost prea mult pentru bătrînul domn! Nu era obişnuit cu aşa ceva. Buza de jos începu să-i tremure de enervare, se izbi de trei ori cu şervetul peste genunchi şi, făcînd uz de toate modestele lui mijloace vocale, împroşcă vorbele:

– Tînăr nătîng! Tînăr nătîng ce eşti, nătîng!

Dacă cel căruia i se adresau aceste cuvinte îşi mai ţinuse în frîu mînia la replica din urmă şi luase în seamă eventualitatea că bătrînul domn ar putea fi o rudă a Irmei, acum răbdarea lui se terminase. În el se trezise cu mîndrie conştiinţa drepturilor sale faţă de fată. Nu-i mai păsa cine e celălalt. Fusese insultat în modul cel mai grosolan şi-apoi simţi că se cuvine să se poarte ca „stăpînul casei“, astfel că făcu o scurtă întoarcere spre uşă şi-i porunci cu o asprime mînioasă bătrînului domn venerabil să părăsească imediat locuinţa.

Bătrînul domn rămase pentru o clipă fără grai. Apoi, între rîs şi plîns, rotind ochii rătăciţi prin odaie, lălăi:

– Cum... ce... dar... ia te uită! Dumnezeule – *tu* ce spui... de asta?! Poticnindu-se în vorbe, se uita de jos, implorîndu-i ajutorul, spre Irma, care se întorsese cu spatele şi nu sufla un cuvînt.

Cînd înţelese că nu poate spera nici un ajutor din partea ei, iar adversarul său repetă cu o nerăbdare ameninţătoare mişcarea spre uşă, nefericitul moşneag se dădu bătut.

– Am să plec, spuse el cu o nobilă resemnare, am să plec îndată. Dar mai vorbim noi, *ţîncule*!

– Cu siguranţă c-o să mai vorbim, strigă eroul nostru, cu siguranţă! Sau îţi închipui – domnule – că mi-ai azvîrlit fără urmări injuriile dumitale în obraz! Deocamdată – ieşi!

Tremurînd şi gemînd, bătrînul domn se ridică anevoie de pe scaun. Pantalonii largi îi atîrnau în jurul picioarelor subţiri. Se ţinu de şolduri şi fu gata să cadă din nou pe scaun. Asta îl făcu să devină sentimental.

– Bietul de mine, biet om bătrîn! scînci el, clătinîndu-se spre uşă, biet bătrîn, biet bătrîn! Ce grosolănie, ce mişelie!... Oh – ah – şi o nobilă mînie se trezi din nou în el – dar mai... vorbim noi! Mai vorbim! Mai vorbim!

– O s-o facem! îl asigură schingiuitorul lui, acum mai mult înveselit, pe coridor, unde bătrînul domn îşi puse pe cap, cu mîini tremurătoare, jobenul, îşi luă pe braţ un pardesiu gros şi se îndreptă cu paşi nesiguri spre scară.

– O s-o facem, repetă bunul băiat pe un ton foarte blînd, fiindcă jalnica înfăţişare a bătrînului domn îi inspira acum din ce în ce mai multă milă. Vă stau oricînd la dispoziţie, continuă el pe un ton politicos, dar după comportarea dumneavoastră faţă de mine, să nu vă miraţi de a mea faţă de dumneavoastră.

Făcu o plecăciune cum scrie la carte şi-l lăsă în voia sorţii pe bătrînul domn, pe care-l auzi cum cheamă jos, în stradă, cu voce jalnică, o trăsură. Abia acum îi veni din nou în minte întrebarea: cine să fi fost acest smintit domn bătrîn? La urma urmelor, într-adevăr, vreo rudă de-a ei? Unchiul, bunicul sau ceva asemănător? Dumnezeule, atunci se purtase totuşi prea violent cu el! Bătrînul domn era poate din firea lui atît de... de iritabil! Dar dacă a fost aşa, ea ar fi trebuit să lămurească lucrurile! Irma însă a rămas parcă indiferentă faţă de toată povestea. Abia acum îi veni în minte acest lucru. Mai înainte, toată atenţia lui fusese concentrată asupra neruşinatului domn bătrîn... Oricine-ar fi! Se simţi indispus şi o clipă şovăi să reintre la ea, gîndindu-se că s-a purtat, poate, nepoliticos.

Cînd închise din nou uşa în urma lui, Irma şedea în colţul unde se afla sofaua, ţinea între dinţi un colţ al batistuţei şi privea ţintă înainte, fără să se întoarcă spre el.

El rămase o clipă încurcat, apoi îşi împreună mîinile şi strigă aproape plîngînd de neajutorare:

– Dar, spune-mi totuşi, pentru numele lui Dumnezeu, cine a fost?

Nici o mişcare. Nici un cuvînt.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 30

Îl trecură sudori calde şi reci. Simţi o vagă înfiorare. Apoi însă îşi spuse hotărît că totul fusese, pur şi simplu, ridicol, se aşeză lîngă ea şi-i luă părinteşte mîinile.

– Hai, Irma dragă, fii rezonabilă. Doar nu poţi fi supărată pe mine! El a început – domnul bătrîn... Cine era, la drept vorbind?

Linişte de mormînt.

Se ridică şi se îndepărtă cîţiva paşi de ea, fără să ştie ce-i de făcut.

Uşa de lîngă sofa, care ducea spre dormitorul ei, era pe jumătate deschisă. Brusc, el intră acolo. Pe noptiera de la capul patului desfăcut, văzuse ceva ce-i sărise în ochi. Cînd se întoarse, ţinea în mînă cîteva bilete albastre, bancnote.

Fu bucuros că avea, deocamdată, şi altceva de spus. Puse bancnotele pe masă în faţa ei, zicînd:

– Mai bine încuie-i undeva: erau dincolo.

Deodată însă se făcu palid cum e ceara, ochii i se holbară şi buzele i se deschiseră, tremurînd.

Cînd intrase cu bancnotele, ea ridicase ochii spre el, şi el îi *văzuse* ochii.

Ceva dezgustător se răsuci în el cu degete osoase, cenuşii şi-l înşfăcă pe dinăuntru de gît.

În clipa aceea era nespus de trist să-l vezi pe bietul tînăr întinzînd înainte mîinile şi repetînd mereu, pe tonul jalnic al unui copil a cărui jucărie zace sfărîmată pe podea:

– Ah, nu!... Ah... ah, nu!

Apoi, cu o spaimă teribilă, dînd s-o apuce de mîini cu gesturi smintite, ca şi cum ar fi voit, apropiind-o, s-o salveze prin el, iar prin ea să se salveze pe sine, rosti cu o voce deznădăjduită şi imploratoare:

– Te rog, nu...! Te rog... te rog, nu! Tu nu ştii... cum... cum eu... nu! Spune totuşi... nu!

Apoi, îndepărtîndu-se din nou de ea, se prăbuşi în genunchi, gemînd, lîngă fereastră, izbindu-se cu capul de perete.

Fata îşi îndreptă spinarea şi, cu o mişcare îndărătnică, se propti mai bine pe sofaua din colţ.

– În definitiv, lucrez la teatru. Nu ştiu ce-s mofturile astea la tine. Toate fac aşa. M-am săturat de-atîta sfinţenie. Am văzut unde duce asta. Nu mai merge. Pentru noi, nu se poate altfel. Trebuie să cedăm oamenilor *bogaţi*.

Trebuie să căutăm s-o scoatem la capăt. Avem nevoie de toalete şi... şi de toate alea. În cele din urmă, spuse pe şleau: Doar ştia toată lumea că eu oricum...!

El se năpusti asupra ei şi o acoperi cu sărutări nebune, teribile, biciuitoare şi parcă toată iubirea lui lupta deznădăjduită împotriva simţămintelor înfricoşătoare, potrivnice, atunci cînd rosti bîlbîindu-se:

– O, tu... tu!

Poate că din chiar aceste sărutări înţelese că de aici înainte dragostea lui se va preschimba în ură şi voluptatea în răzbunare sălbatică; poate că la acestea avea să se mai adauge, în timp, încă ceva. El însuşi nu ştia ce.

Apoi se pomeni jos, în faţa casei, sub cerul alb, zîmbitor, lîngă tufa de liliac.

Rămase acolo multă vreme nemişcat, încremenit, cu braţele atîrnate pe lîngă corp. Dar, deodată, băgă de seamă că dulcea răsuflare de iubire a liliacului se revărsa din nou spre el, atît de delicată, de pură şi dragă.

Cu o mişcare bruscă, izvorîtă din jale şi mînie agită în sus pumnul spre cerul surîzător şi se năpusti cu o pornire de cruzime spre mincinosul parfum, spre inima tufei, făcînd ramurile să trosnească, să se frîngă şi inflorescenţele delicate să se spulbere.

După aceea se regăsi acasă, la masa lui, liniştit şi vlăguit.

Afară domnea, în maiestatea ei luminoasă, încîntătoarea zi de vară.

El îşi ţinea privirile aţintite spre imaginea ei, aflată acolo ca şi altădată, atît de dulce şi de pură...

Deasupra lui, printre rulade sonore de pian, un violoncel se tînguia atît de ciudat, iar în vreme ce notele profunde şi moi, torturîndu-se şi înălţîndu-se, îi învăluiau sufletul, în el urcară, ca un cîntec vechi, molcom, de mult uitat, ritmuri uşor melancolice...

„... Că după acest mai senin
Veni-va iarna grea
Şi-al vieţii braţ, lovind hain,
Ne va înstrăina..."

Sfîrşitul cel mai împăciuitor cu care pot încheia este că nenorocitul băieţandru a mai fost încă în stare să plîngă...

*

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 32

În colţul nostru, rămaserăm o clipă muţi. Cei doi prieteni de lîngă mine nu păreau nici ei neatinşi de întristarea pe care o trezise în mine povestirea doctorului.

– Gata? întrebă în cele din urmă Meysenberg.

– Slavă Domnului! spuse Selten cu o asprime, după cum am avut impresia, cam simulată şi se ridică în picioare, ca să se apropie de o vază cu liliac proaspăt, aflată în fund de tot, în colţ, pe o mică etajeră sculptată.

Acum îmi dădui deodată seama de ce povestirea lui făcuse asupra mea o impresie ciudat de puternică: din pricina liliacului, al cărui parfum juca un rol atît de important într-însa şi plutise peste cele narate. Cu siguranţă că parfumul acesta îl determinase pe doctor să ne relateze întîmplarea, iar pentru mine avusese un efect foarte sugestiv.

– Emoţionant, spuse Meysenberg, aprinzîndu-şi cu un oftat adînc o nouă ţigară. O poveste foarte emoţionantă. Şi totuşi nemaipomenit de simplă!

– Da, aprobai eu, şi tocmai simplitatea pledează pentru adevărul ei.

Doctorul rîse scurt şi-şi apropie şi mai mult faţa de liliac.

Tînărul idealist blond încă nu spusese nimic. Se legăna fără întrerupere în balansoarul pe care şedea şi continua să mănînce bomboane fondante.

– Laube pare teribil de mişcat, spuse Meysenberg.

– Fără-ndoială că povestea este emoţionantă! răspunse cel apostrofat, oprindu-se din legănat şi ridicîndu-se în picioare. Dar Selten a vrut să mă combată. N-aş zice că a reuşit. Prin ce sprijină chiar şi această poveste justificarea morală a faptului că femeia...

– Ah, încetează cu expresiile tale răsuflate! îl întrerupse doctorul brusc şi cu o inexplicabilă iritare în voce. Îmi pare rău pentru tine, dacă nu m-ai înţeles. Dacă o femeie cade astăzi din dragoste, mîine cade pentru bani. Asta am vrut să-ţi povestesc. Nimic altceva. Aici poate că se găseşte justificarea morală despre care baţi toba atît.

– Ia spune, întrebă deodată Meysenberg, dacă toată povestea e-adevărată – de unde ştii tu aşa de exact pînă în toate amănuntele şi în genere de ce te agiţi atît din pricina ei?!

Doctorul rămase o clipă tăcut. Apoi, cu o mişcare scurtă, smucită, aproape convulsivă îşi vîrî mîna dreaptă în buchetul de liliac, al cărui parfum îl inspirase pînă atunci adînc şi calm:

– Ei, Doamne, spuse el, fiindcă „băiatul bun“ am fost eu însumi... altminteri, totul m-ar fi lăsat perfect indiferent.

Într-adevăr – judecînd după tonul cu care rosti aceste cuvinte şi după brutalitatea amară şi tristă cu care-şi vîrîse mîna în liliac... întocmai ca atunci – într-adevăr, în el nu mai regăseai nimic din „băiatul bun“ de odinioară.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 34

VOINŢA DE FERICIRE

Bătrînul Hofmann făcuse avere ca proprietar al unei plantaţii în America de Sud. Se căsătorise acolo cu o indigenă de familie bună şi venise îndată după aceea cu ea în Germania de Nord, patria lui. Locuiau în oraşul meu natal, unde trăia şi restul familiei lui. Paolo se născuse aici.

Pe părinţii lui nu i-am cunoscut mai îndeaproape. În orice caz, Paolo era leit măică-sa. Cînd l-am văzut întîia oară, ceea ce înseamnă în ziua cînd taţii noştri ne-au dus pentru prima dată la şcoală, era un băieţaş slab, cu tenul gălbejit. Parcă-l văd şi-acum. Purta pe-atunci părul negru în plete lungi, care-i cădeau zburlite pe gulerul costumului de marinar şi-i încadrau feţişoara îngustă.

Fiindcă amîndoi o dusesem acasă foarte bine, nu ne împăcasem deloc cu noul mediu, cu sala de clasă golaşă şi, mai ales, cu omul cu barbă roşie, jerpelit, care trebuia să ne înveţe cu tot dinadinsul abecedarul. Cînd tata voi să se îndepărteze, îl apucai plîngînd de haină, în vreme ce Paolo rămase complet pasiv. Se sprijinea nemişcat de perete, strîngea din buzele subţiri şi se uita cu ochii mari, plini de lacrimi la ceata băieţilor voioşi, care-şi dădeau unii altora ghionturi în coaste şi rînjeau cu nepăsare.

Înconjuraţi în felul acesta de măşti, ne simţirăm din capul locului atraşi unul de altul şi furăm bucuroşi că pedagogul cu barbă roşie ne îngădui să şedem alături. De-atunci înainte am rămas solidari, am pus împreună temelia învăţăturii noastre şi am făcut zilnic troc cu tartinele noastre cu unt.

Din cîte îmi amintesc, Paolo era încă de pe-atunci bolnăvicios. Din cînd în cînd trebuia să lipsească vreme mai îndelungată de la şcoală, iar cînd se reîntorcea, pe tîmplele şi pe obrajii lui se vedeau, chiar mai clar decît de obicei, vinişoarele de un albastru pal ce pot fi observate adesea tocmai la oamenii bruneţi şi delicaţi. Şi-a păstrat această caracteristică pentru totdeauna. A fost cel dintîi lucru care mi-a sărit în ochi cu prilejul revederii noastre la München şi, de asemenea, după aceea, la Roma.

Camaraderia noastră a durat în toţi anii de şcoală oarecum din acelaşi motiv din care a luat naştere. Era „patosul distanţei“[1] faţă de cea mai mare parte dintre colegii noştri, stare de spirit cunoscută de toţi cei care, la cincisprezece ani, îl citesc în taină pe Heine, iar în clasa a şasea de liceu rostesc hotărît sentinţe despre lume şi oameni.

Am luat tot împreună – cred că aveam şaisprezece ani – lecţii de dans şi, drept urmare, am trăit împreună prima noastră dragoste.

Pe fetiţa care-l fermecase, o creatură blondă, veselă, o venera cu o ardoare melancolică, ciudată pentru vîrsta lui, şi care uneori mă neliniştea. Îmi aduc aminte cu deosebire de un anumit bal. Fata i-a dus altuia două decoraţii de cotilion[2] la rînd, iar lui nici una. Îl observam cu teamă. Stătea lîngă mine, rezemat de perete şi se uita ţintă la ghetele lui de lac, apoi deodată se prăbuşi leşinat. Fu dus acasă şi zăcu bolnav opt zile. S-a dovedit atunci – cred că în acea împrejurare – că inima lui nu era cea mai sănătoasă.

Încă mai dinainte începuse să deseneze, dovedind mare talent. Păstrez o filă pe care sînt schiţate foarte asemănător, în cărbune, trăsăturile acelei fete, cu semnătura: „Eşti ca o floare![3] – Paolo Hofmann *fecit*“[4].

Nu mai ştiu exact cînd a fost, dar eram în clasele superioare, cînd părinţii săi au părăsit oraşul, pentru a se stabili la Karlsruhe, unde bătrînul Hofmann avea legături de afaceri. Paolo nu trebuia să schimbe şcoala, aşa că fu dat în pensiune la un bătrîn profesor.

Situaţia nu rămase totuşi multă vreme aşa. Poate că cele ce urmează n-au fost chiar motivul pentru care Paolo îşi urmă într-o bună zi părinţii la Karlsruhe, dar au contribuit în orice caz la aceasta.

Anume, într-o oră de religie, profesorul păşi brusc, cu o privire paralizantă, spre el şi scoase de sub Vechiul Testament ce se găsea în faţa lui Paolo o foaie de hîrtie pe care o siluetă foarte feminină, terminată pînă la piciorul stîng, se oferea fără pic de ruşine privirilor.

Aşadar, Paolo plecă la Karlsruhe, după care, cînd şi cînd, schimbarăm cîte o carte poştală, dar relaţia noastră se stinse încet, încet cu totul.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 36

După despărţirea noastră trecuseră vreo cinci ani, cînd l-am reîntîlnit la München. Veneam, într-o frumoasă zi de primăvară, în jos pe Amalienstrasse, cînd am zărit coborînd treptele Academiei[5] pe cineva care de departe făcea întrucîtva impresia unui model italian. Cînd m-am apropiat, am văzut că era într-adevăr el.

De înălţime mijlocie, subţire, cu pălăria împinsă spre spate pe părul negru şi des, cu tenul gălbui, străbătut de vinişoare albastre, îmbrăcat elegant, dar neglijent – la vestă, de exemplu, avea cîţiva nasturi descheiaţi –, cu mustăcioara scurtă uşor încreţită în sus, aşa s-a îndreptat spre mine cu pasul său legănat, indolent.

Ne-am recunoscut cam în acelaşi timp, iar salutul nostru a fost foarte cordial. În vreme ce, în faţa cafenelei „Minerva“, ne întrebam reciproc despre răstimpul ultimilor ani, mi s-a părut că se află într-o dispoziţie sufletească foarte bună, aproape exaltată. Ochii îi străluceau, iar mişcările îi erau foarte, foarte ample. În schimb, arăta rău, realmente bolnav. Acum mi-e uşor să vorbesc, dar înfăţişarea lui m-a izbit într-adevăr şi i-am spus-o deschis.

– Tot aşa arăt? întrebă el. Da, cred că ai dreptate. Am fost mult timp bolnav. Anul trecut am fost chiar foarte grav bolnav. Îmi vine de-aici.

Îmi arătă cu mîna stîngă pieptul.

– Inima. Aşa am avut-o dintotdeauna. În ultima vreme însă mă simt foarte bine, de-a dreptul excelent. Pot spune că sînt perfect sănătos. De altfel, la cei douăzeci şi trei de ani ai mei, ar fi şi trist...

Era, într-adevăr, bine dispus. Mi-a povestit cu voioşie şi vioiciune viaţa pe care o dusese de la despărţirea noastră. Îndată după aceea, reuşise să obţină de la părinţii săi îngăduinţa de a se face pictor, terminase de vreo trei sferturi de an Academia – tocmai trecuse întîmplător pe acolo –, trăise cîtva timp călătorind, mai ales la Paris, iar acum, de vreo unsprezece luni, se stabilise la München.

– Probabil pentru multă vreme – cine ştie? – poate pentru totdeauna...

– Serios? întrebai eu.

– Păi, da. Adică – de ce nu? Oraşul îmi place, îmi place extraordinar! Tonalitatea în ansamblu, înţelegi? Oamenii! Şi, ceea ce nu e lipsit de importanţă, poziţia socială a unui pictor, chiar a unuia total necunoscut, este excelentă, nicăieri nu e mai bună...

– Ai făcut cunoştinţe plăcute?

– Da. Puţine, dar foarte bune. Trebuie să-ţi recomand, de exemplu, o familie... Am cunoscut-o în timpul carnavalului... Carnavalul este aici încîntător! Îi cheamă *Stein*. Chiar *baron* Stein.

– Ce fel de aristocraţie e asta?

– Ceea ce se numeşte aristocraţia financiară. Baronul a făcut afaceri la bursă, a jucat mai demult un rol colosal la Viena, a încheiat tranzacţii cu toţi principii şi aşa mai departe... Apoi a intrat brusc în decadenţă[6], s-a retras din afaceri cu – se zice – aproximativ un milion şi duce aici o viaţă fără fast, dar distinsă.

– Este evreu?

– Cred că el, nu. Nevastă-sa, probabil. De altfel, nu pot spune altceva decît că sînt nişte oameni extrem de plăcuţi şi subţiri.

– Au... copii?

– Nu. Adică... o fiică de nouăsprezece ani. Părinţii sînt foarte amabili. Păru o clipă încurcat, apoi adăugă: Îţi fac în mod serios propunerea să te prezint acestei familii. Ar fi pentru mine o plăcere. Eşti de acord?

– Firește. Îţi voi fi recunoscător. Măcar pentru a o cunoaşte pe această fiică de nouăsprezece ani...

Mă privi pieziş, apoi spuse:

– Bine. Atunci să nu tărăgănăm lucrurile. Dacă-ţi convine, mîine pe la unu, unu şi jumătate vin să te iau. Familia Stein locuieşte pe Theresienstrasse 25, etajul întîi. S-a făcut.

Într-adevăr, a doua zi, pe la vremea prînzului, sunam la etajul întîi al unei case elegante de pe Theresienstrasse. Lîngă sonerie se putea citi, cu litere mari, negre, numele: „Baron von Stein“.

Pe drum, Paolo fusese tot timpul de-o veselie aproape exuberantă; acum însă, cînd aşteptam să se deschidă uşa, am constatat la el o schimbare ciudată. În vreme ce stătea lîngă mine, totul era într-însul, cu excepţia unui tremur nervos al pleoapelor, de un calm desăvîrşit, un calm forţat, plin de încordare. Ţinea capul puţin întins înainte. Avea pielea de pe frunte încreţită. Aproape că făcea impresia unui animal care-şi ciuleşte convulsiv urechile şi ascultă cu toţi muşchii încordaţi.

Servitorul, care ne luă cărţile de vizită, se întoarse cu invitaţia de a lua loc pentru cîteva clipe, întrucît doamna baroană va apărea îndată, şi ne deschise uşa spre o încăpere de mărime mijlocie, cu mobilă de culoare întunecată.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 38

La intrarea noastră, dintr-o nişă, de unde se vedea în stradă, se ridică o tînără într-o toaletă de primăvară de culoare deschisă şi rămase o clipă în picioare, cercetîndu-ne cu privirea. „Fiica de nouăsprezece ani", mă gîndii eu, aruncînd, fără să vreau, o privire furişă spre însoţitorul meu:

– Baroana Ada! îmi şopti el.

Domnişoara avea o siluetă elegantă, dar forme mature pentru vîrsta ei, iar mişcările moi, oarecum trîndave, aproape că nu-ţi dădeau impresia unei fete atît de tinere. Părul, pe care-l purta netezit pe tîmple, cu două bucle pe frunte, era de un negru strălucitor şi făcea un contrast de efect cu albul mat al tenului. Cu buzele pline şi umede, cu nasul cărnos şi ochi negri, migdalaţi, deasupra cărora se bolteau sprîncenele întunecate, chipul nu lăsa, ce-i drept, nici cea mai mică îndoială în privinţa originii cel puţin pe jumătate evreieşti, dar era de o frumuseţe cu totul neobişnuită.

– Ah – vizită? întrebă ea, făcînd cîţiva paşi spre noi. Vocea îi era uşor voalată. Duse o mînă la frunte, parcă pentru a vedea mai bine, în vreme ce cu cealaltă se sprijini de pianul aflat lîngă perete. Şi încă o vizită foarte bine venită? adăugă ea cu aceeaşi intonaţie, ca şi cum abia acum l-ar fi recunoscut pe prietenul meu; apoi aruncă o privire întrebătoare spre mine.

Paolo păşi spre ea şi se înclină fără o vorbă, cu acea încetineală aproape somnolentă cu care savurezi o plăcere aleasă, spre mîna ce i se întinsese.

– Baroană, spuse el apoi, îmi iau îngăduinţa să vă prezint un prieten, un coleg de şcoală, cu care am învăţat abecedarul.

Fata îmi întinse şi mie mîna, o mînă moale, parcă fără oase, lipsită de orice podoabe.

– Mă bucur, spuse, în vreme ce privirea ei întunecată, care tremura uşor, poposea asupră-mi. Au să se bucure şi părinţii mei... Sper că au fost înştiinţaţi.

Luă loc pe canapea, în vreme ce noi doi ne aşezarăm pe scaune, în faţa ei. Cît am stat la taifas, mîinile ei albe, fără putere, i se odihniră în poală. Mînecile bufante îi ajungeau cu puţin mai jos de coate. M-a izbit articulaţia moale a încheieturii mîinilor.

După cîteva minute, uşa spre odaia învecinată se deschise şi intrară părinţii. Baronul era un domn elegant, scund, cu chelie şi o mustaţă căruntă; avea un mod inimitabil de a-şi împinge sub manşetă brăţara groasă de aur. Nu se putea stabili cu certitudine dacă înălţarea la rangul

de baron avusese cîndva drept urmare sacrificarea cîtorva silabe din numele său; soţia lui, dimpotrivă, era pur şi simplu o evreicuţă urîtă, îmbrăcată într-o rochie gri, lipsită de gust. La urechile ei scînteiau nişte briliante mari.

Am fost prezentat şi salutat într-un mod extrem de amabil, în vreme ce însoţitorului meu i se strînsese mîna ca unui bun prieten al casei.

După cîteva întrebări şi răspunsuri, de unde vin şi cu ce mă ocup, începu o discuţie despre o expoziţie la care Paolo avea un tablou, un nud feminin.

– Este realmente o lucrare foarte bună! spuse baronul. Am stat de curînd o jumătate de oră în faţa ei. Tonul cărnii pe covorul roşu este de un efect extraordinar. Da, da, domnule Hofmann! Zicînd acestea, îl bătu protector pe umăr pe Paolo. Dar nu te istovi muncind, tinere prieten! Pentru numele lui Dumnezeu, nu! E neapărată nevoie să te cruţi. Cum stai altminteri cu sănătatea?

În vreme ce eu comunicam gazdelor noastre informaţiile necesare despre persoana mea, Paolo schimbă cîteva cuvinte în şoaptă cu baroana, care şedea foarte aproape de el. Calmul încordat pe care-l observasem mai înainte la el nu-l părăsise nicidecum. N-aş putea să spun din ce motiv, făcea impresia unei pantere gata de salt. Ochii negri pe faţa gălbejită, îngustă, aveau o strălucire atît de maladivă, încît aproape că mă cuprinse neliniştea, cînd îl auzii cum răspunde la întrebarea baronului pe tonul cel mai sigur:

– Oh, excelent! Mulţumesc! Mă simt foarte bine!

Cînd, după vreun sfert de oră ne ridicarăm, baroana îi aminti prietenului meu că peste două zile va fi din nou joi, aşa că să nu uite de *five o'clock*-ul[7] ei. Cu acest prilej, mă rugă şi pe mine să am amabilitatea de a ţine minte această zi din săptămînă.

Pe stradă, Paolo îşi aprinse o ţigară.

– Ei? întrebă el. Ce zici?

– Oh, sînt oameni foarte agreabili! m-am grăbit eu să răspund. Fiica de nouăsprezece ani chiar mi-a impus!

– Impus? Paolo a rîs scurt şi şi-a întors capul în cealaltă parte.

– Da, rîzi! am spus eu. Iar acolo, sus, privirea ta mi s-a părut uneori că se tulbură tainic[8]. Sau mă înşel?

El tăcu o clipă. Apoi dădu încet din cap:

– De-aş şti de unde ai...

– Te rog! Pentru mine, *întrebarea* ce se pune este dacă şi baroana Ada...

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 40

Paolo îşi coborî din nou ochii o clipă, fără un cuvînt. Apoi spuse încet şi pe un ton ferm:

– Cred că voi fi fericit.

M-am despărţit de el, strîngîndu-i mîna cu cordialitate, deşi în sinea mea nu-mi puteam alunga îngrijorarea.

Trecură apoi cîteva săptămîni, în timpul cărora am luat cînd şi cînd ceaiul de după-amiază în salonul baroanei. Se aduna de obicei acolo un mic cerc plăcut: o actriţă de la Teatrul Curţii, un medic, un ofiţer – nu-mi aduc aminte de fiecare.

În comportamentul lui Paolo n-am remarcat nimic nou. În pofida înfăţişării sale îngrijorătoare, era întotdeauna foarte bine dispus, vesel, şi de fiecare dată în preajma baroanei vădea acelaşi calm ciudat pe care-l remarcasem prima dată la el.

Într-o zi – după ce nu-l văzusem întîmplător două zile pe Paolo – m-am întîlnit pe Ludwigstrasse cu baronul Stein. Era călare, s-a oprit şi mi-a întins din şa mîna.

– Mă bucur să vă văd! Sperăm că mîine vă veţi arăta pe la noi.

– Dacă-mi îngăduiţi, fără îndoială, domnule baron. Chiar dacă mă îndoiesc că prietenul meu Hofmann va veni ca în fiecare joi să mă ia...

– Hofmann? Oare nu ştiţi – a plecat într-o călătorie! Credeam că v-a încunoştiinţat.

– Nu mi-a spus un cuvînt!

– Chiar aşa, absolut *à bâton rompu*[9]... Toane de artist... Aşadar, pe mîine după-amiază...

Acestea fiind zise, îşi puse calul în mişcare şi mă lăsă locului, încremenit. Am alergat la locuinţa lui Paolo. Da, din păcate, domnul Hofmann a plecat într-o călătorie. N-a lăsat nici o adresă.

Era limpede că baronul ştia mai multe decît de o „toană de artist". Însăşi fiica lui mi-a confirmat ceea ce eu însumi presupusesem oricum cu certitudine.

Aceasta s-a petrecut în timpul unei plimbări pe valea Isarului, care fusese organizată şi la care am fost poftit şi eu. Am ieşit abia după-amiază, iar pe drumul de întoarcere spre casă, la o oră tîrzie de seară, s-a întîmplat ca baroana şi cu mine să rămînem ultima pereche din grup.

După dispariţia lui Paolo nu observasem la ea nici o schimbare. Îşi păstrase pe deplin liniştea şi nu pomenise pînă atunci nici un cuvînt despre prietenul meu, în vreme ce părinţii ei nu mai încetau să-şi exprime regretul în legătură cu brusca lui plecare.

Păşeam, aşadar, alături prin cea mai încîntătoare parte din împrejurimile Münchenului; lumina lunii sclipea în frunziş, iar noi ascultarăm o vreme în tăcere rumoarea conversaţiei celorlalţi, care era tot atît de monotonă ca şi murmurul apei ce curgea spumegînd pe lîngă noi.

Deodată, ea începu să vorbească despre Paolo, şi anume pe un ton foarte liniştit şi foarte sigur:

– Sînteţi din copilărie prietenul lui? întrebă ea.

– Da, domnişoară baroană.

– Vă împărtăşiţi secretele?

– Cred că secretul lui cel mai serios îl cunosc, chiar fără să mi-l fi împărtăşit.

– Iar eu pot să mă bizui pe dumneavoastră?

– Sper că nu aveţi ezitări în privinţa asta, domnişoară.

– Bine, spuse ea, înălţînd capul cu o mişcare hotărîtă. Mi-a cerut mîna, iar părinţii mei i-au refuzat-o. E bolnav, mi-au spus ei, foarte bolnav – dar n-are-a face: îl *iubesc*. Vă pot vorbi aşa, nu? Eu... Păru pentru o clipă încurcată, apoi continuă cu aceeaşi hotărîre: nu ştiu unde e, dar vă dau îngăduinţa să-i repetaţi îndată ce-l veţi revedea, să-i scrieţi îndată ce-i veţi afla adresa cuvintele pe care le-a şi auzit din gura mea: nu voi oferi mîna mea nici unui alt bărbat în afara lui. Ah, vom vedea!

În această ultimă exclamaţie se afla pe lîngă îndărătnicie şi hotărîre o durere atît de neajutorată, încît nu m-am putut reţine să-i apuc mîna şi să i-o strîng în tăcere.

M-am adresat atunci părinţilor lui Hofmann printr-o scrisoare, rugîndu-i să mă informeze unde se află fiul lor. Am primit o adresă din sudul Tirolului, dar scrisoarea mea, plecată acolo, mi-a revenit cu însemnarea că adresantul a părăsit localitatea, fără a indica ţinta călătoriei.

Nu voia să fie inoportunat din nici o parte, fugise de toată lumea. Ca să moară pe undeva, în deplină singurătate. Cu siguranţă, să moară. Căci, după cele ce se întîmplaseră, devenise pentru mine o tristă probabilitate că nu-l voi mai revedea.

Nu era, oare, limpede că acest om bolnav, fără nici o nădejde, o iubea pe tînăra aceea cu o patimă mută, vulcanică, de o senzualitate arzătoare, care corespundea celor dintîi imbolduri de aceeaşi natură din adolescenţa lui? Instinctul egoist al bolnavului aţîţase în el dorinţa de a-şi împlini dragostea, insuflîndu-i elanul unei sănătăţi înfloritoare: nu era oare de aşteptat ca această pasiune, care rămînea nealinată, să-i mistuie repede ultimul rest de vitalitate?

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 42

Trecură cinci ani fără să mai primesc vreun semn de viaţă de la el, dar şi fără să-mi ajungă vestea morţii lui.

Anul trecut m-am aflat în Italia, la Roma şi prin împrejurimi. Mi-am petrecut lunile fierbinţi în munţi, la sfîrşitul lui septembrie m-am întors în oraş, iar într-o seară caldă şedeam la o ceaşcă de ceai la cafeneaua „Aranjo“. Răsfoiam un ziar şi priveam cu mintea goală de gînduri la via agitaţie care domnea în încăperea vastă, scăldată în lumină. Clienţii veneau şi plecau, chelnerii se grăbeau încolo şi-ncoace, apoi, din cînd în cînd, răsunau în sală, prin uşile larg deschise, strigătele tărăgănate ale micilor vînzători de ziare.

Şi, deodată, văd cum un domn de vîrsta mea înaintează încet printre mese spre o ieşire... Mersul acesta?... El întoarce de asemenea capul spre mine, ridică din sprîncene şi se apropie cu un surprins şi bucuros „Ah!?“

– Tu, aici? Am strigat amîndoi ca dintr-o gură, iar el a adăugat:

– Aşadar, sîntem încă în viaţă, amîndoi!

La aceste spuse, ochii săi se abătură puţin într-o parte. În cei cinci ani, aproape că nu se schimbase; doar faţa îi devenise poate şi mai îngustă, iar ochii se mai scufundaseră în orbite. Cînd şi cînd, răsufla adînc.

– Eşti de mult la Roma? întrebă el.

– În oraş, nu de mult; am fost cîteva luni la ţară. Dar tu?

– Pînă acum o săptămînă am fost la mare. Ştii că am preferat-o întotdeauna muntelui... da, de cînd nu ne-am văzut, am cunoscut o bună bucată din pămînt.

În vreme ce sorbea lîngă mine un pahar de *sorbetto*[10], începu să relateze cum îşi petrecuse aceşti ani: călătorind, călătorind mereu. Hoinărise prin munţii Tirolului, străbătuse fără grabă Italia întreagă, din Sicilia trecuse în Africa, îmi vorbi despre Alger, Tunisia, Egipt.

– La urmă, am fost cîtva timp în Germania, spuse el, la Karlsruhe; părinţii mei doreau neapărat să mă vadă şi nu m-au lăsat decît cu părere de rău să plec iar. Acum mă aflu din nou de un sfert de an în Italia. În sud mă simt ca acasă, ştii tu. Roma îmi place peste măsură!...

Nu suflasem nici un cuvînt despre sănătatea lui. Acum am spus:

– Din toate astea să deduc, oare, că sănătatea ta s-a fortificat considerabil?

M-a privit o clipă întrebător, apoi a replicat:

– Spui asta, pentru că rătăcesc prin lume cu atîta voioşie? Ah, am să-ţi mărturisesc ceva: e o nevoie foarte firească. Ce vrei? Să beau, să fumez, să fac dragoste mi s-a interzis – de-un narcotic am totuşi nevoie, înţelegi? Cum eu am tăcut, el adăugă: De cinci ani, *mare* nevoie.

Ajunseserăm în punctul pe care pînă atunci îl evitasem, iar pauza ce urmă fu elocventă pentru încurcătura amîndurora. – Paolo şedea cu spatele rezemat de perna de catifea şi privea în sus, spre candelabru. Apoi spuse brusc:

– Mai întîi, nu-i aşa, mă ierţi că nu ţi-am dat atîta vreme nici o veste despre mine... Înţelegi?

– Firește!

– Eşti informat despre ceea ce mi s-a întîmplat la München? continuă el pe un ton aproape aspru.

– Pe cît a fost cu putinţă. Dar ştii tu că tot timpul ăsta am purtat un mesaj pentru tine? Un mesaj din partea unei domnişoare.

Ochii săi istoviţi fulgerară scurt. Apoi spuse pe acelaşi ton uscat şi tăios:

– Ascult, dacă o fi ceva nou.

– Nou, nicidecum; doar o confirmare a ceea ce auziseşi de la ea însăşi.

Şi, în mijlocul mulţimii aceleia care pălăvrăgea şi gesticula, i-am repetat cuvintele pe care mi le spusese baroana în seara aceea.

Paolo ascultă atent, frecîndu-şi uşor fruntea; apoi, fără vreun semn de emoţie, spuse:

– Îţi mulţumesc.

Tonul său începuse să mă deruteze:

– Dar peste aceste cuvinte au trecut ani, am adăugat, cinci ani lungi, pe care şi ea, şi tu, amîndoi, i-aţi trăit... O mie de noi impresii, simţăminte, gînduri, dorinţe...

M-am întrerupt, căci el s-a ridicat în picioare şi a rostit cu o voce în care tremura din nou pasiunea, pe care o clipă o socotisem stinsă:

– *Eu păstrez* aceste cuvinte!

În clipa aceea, am recunoscut pe faţa lui şi în întreaga lui atitudine expresia pe care o observasem la el cu prilejul primei vizite la baroană: calmul plin de forţă, de o încordare convulsivă, al fiarei de pradă înainte de salt.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 44

Am abătut discuţia la altele, am vorbit din nou despre călătoriile sale, despre studiile pe care le-a făcut între timp. Nu păreau să fie multe; vorbi despre ele oricum cu indiferenţă.

Cu puţin după miezul nopţii se ridică:

– Aş vrea să mă duc la culcare sau doar să fiu singur... Mă găseşti mîine înainte de prînz la Galeria Doria[11]. Copiez un Saraceni[12]; m-am îndrăgostit de îngerul lui care cîntă. Fii bun şi vino acolo. Mă bucur foarte mult că te afli aici. Noapte bună.

Apoi Paolo ieşi încet, liniştit, cu mişcări fără vlagă, trîndave.

În toată luna care a urmat, am hoinărit împreună cu el prin oraş; Roma, acest extrem de bogat muzeu al tuturor artelor, această metropolă modernă din sud, acest oraş plin de o viaţă zgomotoasă, grăbită, fierbinte, doldora de sensuri, în care vîntul cald aduce totuşi ceva din lenevia lîncedă a Orientului.

Comportarea lui Paolo a rămas permanent aceeaşi. De cele mai multe ori era serios şi tăcut, iar uneori se cufunda într-o oboseală somnolentă, pentru ca apoi, cu ochii sclipitori, să se reculeagă brusc şi să continue cu elan o conversaţie calmă.

Trebuie să amintesc de o zi în care a lăsat să-i scape cîteva cuvinte, care şi-au dezvăluit pentru mine sensul adevărat abia acum.

Era într-o duminică. Folosisem minunata zi de vară tîrzie pentru a face o plimbare pe Via Appia, iar apoi, după ce urmasem pînă departe, afară din oraş, antica stradă, am poposit pe una dintre acele coline mici, înconjurate de chiparoşi, de pe care poţi îmbrăţişa cu privirea vrăjit însorita Campanie cu marele apeduct şi Munţii Albani, învăluiţi de un abur uşor.

Paolo se odihnea lîngă mine pe jumătate culcat, cu bărbia sprijinită în palmă, pe pămîntul cald acoperit de iarbă şi privea în depărtare cu ochi obosiţi, voalaţi. Deodată se smulse, ca şi în alte rînduri, din totala lui apatie, întorcîndu-se spre mine:

– Atmosfera aceasta!... Atmosfera aceasta e totul!

I-am răspuns cu un cuvînt oarecare de aprobare, iar el a devenit din nou tăcut. Şi iarăşi, brusc, fără nici o tranziţie, îşi întoarse faţa spre mine cu o anume energie şi mi se adresă:

– Ia spune, la drept vorbind, nu te-ai mirat că sînt încă în viaţă?

Am tăcut impresionat, iar el îşi îndreptă din nou privirea spre depărtări, cu o expresie gînditoare:

– Pe mine, da, continuă cu o voce înceată. De fapt, mă mir în fiecare zi de acest lucru. Ştii tu, oare, care e starea mea? Doctorul francez din Alger mi-a spus: „Naiba să-nţeleagă cum de mai poţi călători întruna! Te sfătuiesc să te duci acasă şi să te vîri în pat!“ Era atît de sincer cu mine, fiindcă jucam în fiecare seară domino. Totuşi continuu să trăiesc. Aproape în fiecare zi sînt pe ducă. Zac seara în întuneric – pe partea dreaptă, *nota bene!* – Simt bătaia inimii pînă în gît, mă apucă ameţeala, încît mă trec sudori de spaimă şi deodată, parcă, simt că mă atinge moartea. O clipă, e ca şi cum totul s-ar opri în mine, bătaia inimii încetează, respiraţia mi se întrerupe. Sar în picioare, aprind lumina, răsuflu adînc, privesc în jurul meu, sorb din priviri obiectele. Apoi beau o înghiţitură de apă şi mă culc la loc: tot pe partea dreaptă! Treptat, adorm.

Dorm profund şi foarte mult, fiindcă în permanenţă sînt, realmente, mort de oboseală. Crezi tu oare că, dacă aş vrea, n-aş putea, pur şi simplu, să mă întind aici şi să mor?

Cred că în anii aceştia am văzut moartea în faţă de mii de ori. Dar n-am murit. – Mă ţine ceva. – Sar în picioare, mă gîndesc la ceva, mă agăţ de o frază, pe care o repet de douăzeci de ori, în vreme ce ochii mei sorb cu lăcomie toată lumina şi viaţa din jurul meu... Mă înţelegi?

Zăcea nemişcat şi aproape nu părea că aşteaptă vreun răspuns. Nu mai ştiu ce i-am spus, dar nu voi uita niciodată impresia pe care mi-au făcut-o cuvintele lui.

Iar apoi, ziua aceea – oh, mi se pare că parcă a fost ieri!

Era una din primele zile de toamnă, una din acele zile cenuşii, neliniştitor de calde, în care vîntul umed, apăsător, din Africa, goneşte pe străzi, iar seara cerul întreg e brăzdat necontenit de fulgere mute.

De dimineaţă mă dusei la Paolo, să-l iau ca să facem o plimbare. În mijlocul odăii se afla geamantanul său mare, dulapul şi scrinul erau larg deschise; schiţele lui în acuarelă din Orient şi copia în ghips a Junonei de la Vatican se găseau încă la locul lor.

El stătea în picioare la fereastră şi, cînd m-am oprit cu un strigăt de mirare, a rămas nemişcat, privind afară. Apoi s-a întors scurt spre mine, mi-a întins o scrisoare şi nu a spus decît:

– Citeşte!

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 46

L-am privit. Această faţă îngustă de o paloare bolnăvicioasă, cu ochi negri, febrili, avea o expresie cum altminteri numai moartea o poate imprima, o seriozitate imensă care-mi îndreptă poruncitor privirea spre scrisoarea pe care o luasem în mînă. Unde am citit:

„Mult stimate domnule Hofmann,

Am aflat adresa dumneavoastră datorită amabilităţii onoraţilor dumneavoastră părinţi şi sper că veţi întîmpina cu bunăvoinţă aceste rînduri. Îngăduiţi-mi, mult stimate domnule Hofmann, să vă asigur că în toţi aceşti cinci ani m-am gîndit la dumneavoastră cu un sentiment de sinceră prietenie. Dacă aş fi ştiut că brusca dumneavoastră plecare în călătorie în acea zi atît de dureroasă pentru dumneavoastră şi pentru mine a fost o manifestare de mînie împotriva mea şi a alor mei, mîhnirea mea ar fi fost încă mai mare decît spaima şi profunda uimire pe care le-am resimţit atunci cînd mi-aţi cerut mîna fiicei mele.

V-am vorbit atunci ca de la bărbat la bărbat, v-am împărtăşit sincer şi cinstit, cu riscul de a apărea brutal, motivul pentru care trebuie să refuz mîna fiicei mele unui bărbat pe care – n-o pot accentua îndeajuns – îl preţuiesc în orice privinţă extrem de mult, v-am vorbit ca un tată care are în vedere fericirea *de durată* a unicului său copil şi care ar fi împiedicat cu toată hotărîrea încolţirea unor astfel de dorinţe de ambele părţi, dacă i-ar fi trecut prin minte o asemenea posibilitate!

În aceeaşi calitate vă vorbesc, stimate domnule Hofmann, şi astăzi: ca prieten şi ca tată. – Au trecut de la plecarea dumneavoastră cinci ani, iar dacă pînă acum nu am avut răgazul să-mi dau seama cît de adînci rădăcini a prins în fiica mea afecţiunea pe care i-aţi insuflat-o, o întîmplare petrecută de curînd mi-a deschis pe deplin ochii. De ce să vă tăinuiesc faptul că fiica mea, cu gîndul la dumneavoastră, a refuzat mîna unui bărbat excelent, a cărui cerere în căsătorie eu, ca tată, nu puteam decît s-o sprijin stăruitor?

Anii au trecut fără nici o putere peste sentimentele şi dorinţele fiicei mele şi probabil – aceasta e o simplă întrebare ce rămîne deschisă – la fel s-a întîmplat, mult stimate domnule Hofmann şi în cazul dumneavoastră, astfel că vă declar prin prezenta că noi, părinţii, nu vrem să mai stăm de aici înainte în calea fericirii copilei noastre.

Aştept răspunsul dumneavoastră pentru care, indiferent cum va suna, voi fi extrem de recunoscător şi nu pot adăuga acestor rînduri altceva decît înalta mea consideraţie.

Cu toată stima, Oskar baron von Stein“

Am ridicat privirea spre Paolo. Ţinînd mîinile la spate, el se întorsese din nou spre fereastră. Nu l-am întrebat decît:

– Pleci?

Fără să mă privească, răspunse:

– Pînă mîine dimineaţă, lucrurile mele trebuie să fie gata.

Ziua s-a scurs cu tîrguieli şi cu împachetatul lucrurilor, treburi la care i-am dat o mînă de ajutor, iar seara am făcut, la propunerea mea, o ultimă plimbare pe străzile oraşului.

Era şi atunci o zăpuşeală insuportabilă, iar pe cer sclipeau la fiecare secundă bruşte lumini fosforescente. – Paolo părea calm şi obosit, dar respira profund şi greu.

Ne plimbam, cu siguranţă, de vreo oră, tăcînd sau vorbind despre lucruri indiferente, cînd ne-am oprit lîngă Fontana Trevi[13], acea fîntînă vestită, dominată de caii în goană ai zeului mării.

Contemplam din nou, îndelung şi cu admiraţie, acest splendid grup în plin avînt, care, sclipind mereu în stridentele lumini albastre, făcea o impresie aproape feerică. Însoţitorul meu spuse:

– Bernini mă încîntă, firește, şi în operele elevilor săi. Nu-i înţeleg pe duşmanii lui. E drept, dacă poţi spune că *Judecata de Apoi* e mai mult sculptată decît pictată, apoi toate operele lui Bernini sînt mai mult pictate decît sculptate. Există însă un decorator mai mare?

– Ştii tu, l-am întrebat, care-i însuşirea esenţială a acestei fîntîni? Cine bea din ea la plecarea din Roma, acela se va întoarce aici. Uite paharul meu de călătorie – îl umplui la o vînă de apă şi i-l întinsei – aşa vei revedea Roma!

Paolo luă paharul şi-l duse la buze. În clipa acea, cerul întreg fu spintecat de o flacără cu o lumină orbitoare, păhărelul subţire căzu zornăind pe marginea bazinului şi se sparse.

Paolo îşi şterse cu batista apa de pe haină.

– Sînt nervos şi stîngaci, spuse el. Haide să plecăm. Sper că paharul nu era prea scump.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 48

A doua zi de dimineaţă, vremea se înseninase. Cînd ne-am dus la gară, deasupra noastră rîdea un cer de vară de un albastru luminos.

Despărţirea fu scurtă. Cînd i-am urat mult, mult noroc, Paolo mi-a strîns mîna în tăcere.

Am privit îndelung în urma lui, cum stătea în picioare la fereastra cea largă. În ochii lui stăruia o seriozitate profundă – şi triumf.

Ce-aş mai avea de spus? A murit; a murit în dimineaţa de după noaptea nunţii, aproape în noaptea nunţii.

Aşa a trebuit să fie. Oare nu voinţa, voinţa de fericire a fost aceea cu care a învins el atîta vreme moartea? Trebuia să moară, fără luptă şi fără rezistenţă, atunci cînd voinţa lui de fericire a fost satisfăcută; nu mai avea nici un pretext să trăiască.

M-am întrebat dacă n-a acţionat greşit, greşit în mod conştient faţă de aceea pe care o lega de el. Dar am văzut-o la înmormîntare, stînd la căpătîiul sicriului său, şi am recunoscut şi pe chipul ei aceeaşi expresie pe care o observasem şi la el: seriozitatea solemnă şi fermă a triumfului.

MOARTEA

10 septembrie

A venit toamna, iar vara nu se mai întoarce; n-am s-o mai văd niciodată...

Marea e cenuşie şi liniştită, de sus cade o ploaie măruntă, tristă. Cînd am văzut azi-dimineaţă acest lucru, mi-am luat rămas-bun de la vară şi am salutat toamna, cea de-a patruzecea toamnă a mea, care se apropie, realmente, inexorabil. Şi inexorabil va aduce acea zi, a cărei dată o rostesc uneori încet pentru mine, cu un sentiment de evlavie şi tăcută înfiorare...

12 septembrie

Am ieşit puţin la plimbare cu mica Asuncion[1]. E o bună tovarăşă de drum, care tace şi doar uneori ridică ochii mari şi afectuoşi spre mine.

Am mers pe drumul de pe ţărm spre Kronshafen[2], dar am făcut cale-ntoarsă la timp, mai înainte de a fi întîlnit mai mult decît unul sau doi oameni.

În vreme ce ne întorceam, m-am bucurat de priveliştea casei mele. Ce bine mi-am ales-o! De sus, de pe colina a cărei iarbă e acum veştedă şi umedă şi a cărei potecă e desfundată, priveşte, modestă şi cenuşie, pînă departe, peste marea de plumb. Pe latura din spate trece şoseaua, dincolo de care se întind ogoarele. Dar atenţia mea nu se îndreaptă într-acolo, ci numai spre mare.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 50

15 septembrie

Această casă singuratică de pe colina de lîngă mare, sub cerul cenuşiu, e ca o poveste mohorîtă şi plină de taină şi aşa vreau s-o am în ultima mea toamnă. Astăzi după-amiază însă în vreme ce şedeam la fereastra camerei mele de lucru, se afla în faţă o căruţă care adusese provizii, iar bătrînul Franz dădea o mînă de ajutor la descărcat, se auzeau zgomote şi mai multe voci. Nu pot să spun cît de mult m-a deranjat. Tremuram de enervare; am poruncit ca treburile acestea să se facă dimineaţa devreme, cînd încă dorm. Bătrînul Franz a răspuns doar: „La ordin, domnule conte“. Dar în ochii săi injectaţi se citeau teamă şi îndoială.

Cum ar putea să mă înţeleagă? El nu ştie. Nu vreau ca banalitatea cotidiană şi plictiseala să-mi umbrească ultimele zile. Mă sperie gîndul că moartea ar putea să aibă în ea ceva burghez şi obişnuit. Ceva neobişnuit şi straniu trebuie să se afle în jurul meu în acea zi mare, serioasă, enigmatică – în ziua de doisprezece octombrie...

18 septembrie

În ultimele două zile n-am ieşit din casă, ci mi-am petrecut cea mai mare parte a timpului pe canapea. Nici n-am putut citi mult, fiindcă m-au chinuit nervii. Am stat, pur şi simplu, culcat, privind afară ploaia înceată, neistovită.

Asuncion a venit adesea la mine, iar o dată mi-a adus flori, cîteva plante uscate şi umede pe care le găsise pe plajă; cînd am sărutat-o pentru a-i mulţumi, fetiţa a început să plîngă, fiindcă sînt „bolnav“. Ce nespus de dureros m-a mişcat dragostea ei gingaşă şi melancolică!

21 septembrie

Am stat multă vreme la fereastră în odaia mea de lucru, ţinînd-o pe Asuncion pe genunchi. Am privit spre marea cenuşie şi vastă, iar în spatele nostru, în spaţioasa încăpere cu uşi înalte, albe şi mobile ţepene, domnea o linişte profundă. În vreme ce mîngîiam încet părul moale al copilului, care i se revărsa negru şi neted pe umerii delicaţi, mintea mi s-a dus înapoi spre viaţa mea haotică, agitată; mi-am adus aminte de copilărie, o copilărie liniştită şi la adăpost, de pribegiile prin lumea întreagă şi de scurtul răstimp luminos al fericirii mele.

Îţi mai aminteşti de făptura fermecătoare, de o gingăşie înflăcărată de sub cerul de catifea al Lisabonei? Sînt doisprezece ani de cînd ţi-a dăruit copilul şi a murit, în vreme ce braţul ei slab îţi cuprindea gîtul.

Mica Asuncion are ochii întunecaţi ai mamei sale; sînt doar mai obosiţi şi mai gînditori. Înainte de toate însă are gura ei, această gură infinit de moale şi totuşi tăiată puţin cam aspru, foarte frumoasă mai ales atunci cînd tace şi doar zîmbeşte puţin.

Mica mea Asuncion! Dacă ai şti că va trebui să te părăsesc! Plîngi fiindcă sînt „bolnav“? Ah, ce-are a face *asta* cu moartea mea! Ce-are a face *asta* cu ziua de doisprezece octombrie!...

23 septembrie

Sînt rare zilele cînd mă pot gîndi la cele ce-au fost şi mă pot pierde în amintiri. De mulţi ani nu pot să mă gîndesc decît la viitor, nu pot decît să aştept acea mare şi înfiorătoare zi, acel doisprezece octombrie din al patruzecilea an al vieţii mele!

Cum va fi ziua aceea, cum va fi! Nu mă tem, dar mi se pare că se apropie chinuitor de încet acest doisprezece octombrie.

27 septembrie

Bătrînul doctor Gudehus a venit de la Kronshafen cu trăsura pe şosea şi a luat a doua gustare de dimineaţă cu Asuncion şi cu mine.

– E necesar, spuse el, mîncînd o jumătate de găină, să faceţi mişcare, domnule conte, multă mişcare în aer liber. Să nu citiţi! Să nu gîndiţi! Să nu vă frămîntaţi mintea şi vreau să spun că vă consider un filosof, he, he!

Am ridicat din umeri şi i-am mulţumit cordial pentru ostenelile lui. A dat sfaturi şi pentru mica Asuncion, privind-o cu zîmbetul său silit şi încurcat. S-a văzut nevoit să-mi mărească doza de brom; probabil ca să pot dormi ceva mai mult.

30 septembrie

Ultimul septembrie! Nu mai e mult, acum nu mai e mult. Este ora trei după-amiază şi am calculat cîte minute mai sînt pînă la începutul zilei de doisprezece octombrie. Mai sînt 8 460.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 52

Azi-noapte n-am putut dormi, deoarece s-a pornit vîntul, iar marea şi ploaia vuiesc. Am stat întins şi am lăsat timpul să treacă. Să mă gîndesc şi să-mi frămînt mintea? Ah, nu! Doctorul Gudehus mă consideră filosof, dar mintea mea e slabă, nu pot gîndi decît: moartea, moartea!

2 octombrie

Sînt profund emoţionat, iar în mişcările mele se amestecă un sentiment de triumf. Cîteodată, cînd mă gîndeam la ziua fatală şi eram privit cu îndoială şi teamă, am văzut că eram luat drept nebun, ceea ce m-a făcut şi pe mine să mă examinez cu suspiciune. Ah, nu! Nu sînt nebun.

Am citit astăzi povestirea despre acel împărat Frederic[3], căruia i se prezisese că va muri „*sub flore*". A evitat oraşele Florenţa şi Florentinum; odată a ajuns totuşi la Florentinum: şi a murit. – De ce a murit?

O profeţie este, în sine, lipsită de importanţă; ceea ce contează e dacă ea pune stăpînire pe tine. Dacă o face, prin chiar aceasta e confirmată şi se va împlini. – Cum? Iar o profeţie, de se iveşte în mine însumi şi capătă putere, nu e mai preţioasă decît una care ar veni din afară? Şi cunoaşterea de nezdruncinat a momentului în care vei muri este oare mai îndoielnică decît aceea a locului?

Oh, între om şi moarte există o legătură permanentă. Cu voinţă şi convingere poţi s-o resorbi, s-o atragi spre tine[4], încît să apară la ora la care crezi tu...

3 octombrie

Deseori, cînd gîndurile mele se întind înaintea mea ca o apă cenuşie care-mi apare fără sfîrşit, fiindcă e înconjurată de ceaţă, văd aievea ce socot a fi corelaţia dintre lucruri şi cred că-mi dau seama de nulitatea noţiunilor.

Ce e sinuciderea? Moarte voluntară? Dar nimeni nu moare involuntar. Renunţarea la viaţă şi cedarea în faţa morţii se petrec numai din slăbiciune, iar slăbiciunea este întotdeauna consecinţa unei boli a trupului sau a sufletului ori a amîndurora. Nu se moare mai înainte de a fi de acord cu asta...[5]

Eu sînt de acord? Cu siguranţă că sînt, deoarece cred că aş putea înnebuni dacă nu aş muri în ziua de doisprezece octombrie...

5 octombrie

Mă gîndesc necontenit la moarte, iar acest gînd mă preocupă cu totul. – Mă întreb cînd şi de unde am aflat că voi muri şi mi-e cu neputinţă s-o spun! Am ştiut încă de pe cînd aveam nouăsprezece sau douăzeci de ani că va trebui să mor la patruzeci de ani, iar într-o zi, cînd mi-am pus stăruitor întrebarea în ce zi se va petrece, am ştiut şi ziua!

Iar acum acea zi s-a apropiat atît de mult, atît de mult, încît am impresia că simt răsuflarea rece a morţii.

7 octombrie

Vîntul s-a intensificat, marea vuieşte, iar ploaia bate toba pe acoperiş. Azi-noapte n-am dormit, mi-am pus mantaua de ploaie, am coborît pe ţărm şi am stat acolo pe o piatră.

În spatele meu, în întuneric şi în ploaie, se afla colina cu casa cenuşie, în care dormea mica Asuncion, micuţa mea Asuncion! Iar în faţa mea marea îşi rostogolea spuma tulbure pînă la picioarele mele.

Toată noaptea am ţinut privirea aţintită spre depărtări şi-mi spuneam că aşa trebuie să fie moartea sau ce urmează după moarte: un întuneric infinit, cu vuiet surd către dincolo şi afară. Va mai dăinui, oare, acolo un gînd, o idee vagă din mine, care să asculte în vecie vuietul de neînţeles?

8 octombrie

Voi mulţumi morţii cînd va sosi, căci aceasta se va petrece mai curînd chiar decît m-aş fi aşteptat. Încă trei scurte zile de toamnă şi ea va fi aici. Cu cîtă încordare aştept ultima clipă, cea mai de pe urmă! Nu va fi, oare, o clipă de extaz şi de o nespusă dulceaţă? O clipă de voluptate supremă?

Încă trei scurte zile de toamnă, şi moartea va păşi aici, la mine în odaie, cum se va comporta oare? Mă va trata ca pe un vierme? Mă va înhăţa de gît şi mă va sugruma? Sau îşi va vîrî mîna în creierul meu? Dar eu mi-o închipui mare şi frumoasă, şi de o maiestate sălbatică!

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 54

9 octombrie

I-am spus micuţei Asuncion, în vreme ce şedea pe genunchii mei: „Ce se va întîmpla dacă eu am să plec într-un fel oarecare de la tine? Ai să fii foarte tristă?“ Ea şi-a lipit căpşorul de pieptul meu şi a început să plîngă amar. – Am simţit că mă sufocă durerea.

De altfel, am febră. Capul îmi arde, dar tremur de frig.

10 octombrie

A fost la mine, în noaptea aceasta a fost la mine! N-am văzut-o şi n-am auzit-o, şi totuşi am vorbit cu ea. E ridicol, dar s-a purtat ca un dentist! „Cel mai bine ar fi dacă am termina îndată“, mi-a spus. Dar eu n-am vrut şi m-am apărat. Am alungat-o cu cîteva cuvinte repezite.

„Cel mai bine ar fi dacă am termina îndată!“ Cum a sunat această frază! M-au trecut fiorii. Atît de prozaic, atît de plicticos, atît de burghez! Niciodată nu m-a încercat un sentiment mai rece şi mai batjocoritor de dezamăgire.

11 octombrie (ora 11 seara)

Pot înţelege? Oh! credeţi-mă, pot înţelege!

Acum o oră şi jumătate, în vreme ce şedeam în odaia mea, a intrat bătrînul Franz; tremura şi sughiţa. „Domnişoara! strigă el, copila! Ah, veniţi repede!“ M-am dus repede.

N-am plîns, m-a trecut doar un fior rece. Asuncion zăcea în pătucul ei, iar părul negru îi încadra feţişoara palidă, marcată de durere. Am îngenuncheat lîngă ea şi n-am făcut nimic, nu m-am gîndit la nimic. – A venit doctorul Gudehus.

„Un atac de inimă“ – a spus el, dînd din cap ca unul care nu e surprins. Cîrpaciul şi nebunul ăsta se purta de parcă ar fi ştiut!

Eu însă... am înţeles oare? Oh, cînd am rămas singur cu ea – afară vuiau ploaia şi marea, iar vîntul urla în horn – am izbit deodată în masă, atît de limpede am priceput într-o clipă! De douăzeci de ani am atras spre mine moartea, care va începe peste o oră, iar în mine, adînc, în forul meu intim se afla ceva, tainica încredinţare că nu pot părăsi acest copil. N-aş fi putut muri după miezul nopţii, şi totuşi acest lucru trebuia să se întîmple! Ar fi trebuit să alung din nou moartea, cînd ar fi venit. Dar moartea a trecut mai întîi pe la copil, fiindcă trebuia să asculte de

ceea ce ştiam şi credeam eu. – Am atras eu însumi moartea spre pătucul tău, eu te-am ucis, micuţa mea Asuncion? Ah, ce cuvinte grosolane, jalnice, pentru lucruri atît de subtile şi de tainice!

Rămîi cu bine, rămîi cu bine! Poate că acolo, afară, voi regăsi un gînd, o idee vagă din tine. Căci iată: arătătorul ceasului înaintează, iar lampa, care-ţi luminează feţişoara dulce, se va stinge curînd. Îţi ţin mîna mică, rece şi aştept. Îndată va păşi spre mine, iar eu doar voi da din cap şi voi închide ochii, cînd o voi auzi spunînd: „Cel mai bine ar fi dacă am termina îndată“...

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 56

MICUL DOMN FRIEDEMANN

1

Vina a fost a doicii. – Ce folos că, atunci cînd s-a ivit prima bănuială, doamna consul Friedemann a sfătuit-o cu toată seriozitatea să se lase de un asemenea viciu? Ce folos că, în afară de berea hrănitoare, îi mai dădea zilnic şi un pahar de vin roşu? Reieşi, deodată, că fata asta îşi îngăduia să bea pînă şi spirtul ce trebuia utilizat pentru maşina de gătit, iar mai înainte de a i se găsi o înlocuitoare, mai înainte de-a putea fi concediată, nenorocirea se şi întîmplase. Într-o zi, cînd mama şi cele trei fiice adolescente s-au întors de la plimbare, micul Johannes, în vîrstă cam de o lună, căzut de pe masa de înfăşat, zăcea pe podea, scîncind încet, îngrozitor, în vreme ce doica stătea alături, năucă.

Medicul, examinînd cu grijulie fermitate membrele micuţei făpturi care se încovoiase şi zvîcnea, făcu o figură foarte, foarte serioasă; cele trei fiice stăteau într-un colţ plîngînd cu sughiţuri, iar doamna Friedemann, în spaima ei, se ruga cu voce tare.

Încă înainte de naşterea copilului biata femeie trăise nenorocirea de a-şi vedea soţul, consulul Olandei, smuls de o boală pe cît de bruscă, pe atît de violentă, şi era încă prea zdrobită ca să mai poată măcar spera că nu-l va pierde pe micul Johannes. După numai trei zile, cu o încurajatoare strîngere de mînă, medicul îi declară însă că nu mai există absolut nici un pericol imediat, că, mai ales, uşoara afecţiune cerebrală a fost

total înlăturată, ceea ce se putea vedea din chiar privirea copilului, care nu mai avea acea expresie fixă de la început... Desigur, trebuia să se aştepte cum vor evolua lucrurile – şi să se spere că va fi, cum am spus, cît se poate de bine, cît se poate de bine...

2

Casa cenuşie cu fronton, în care a crescut Johannes Friedemann, se afla spre poarta de nord a vechiului oraş comercial de mărime abia mijlocie. Pe uşa casei pătrundeai într-un hol spaţios, pardosit cu lespezi de piatră, de unde o scară cu balustradă de lemn vopsită în alb ducea la etaje. Tapetele camerei de zi de la primul etaj înfăţişau peisaje pălite, iar în jurul grelei mese din mahon, cu învelitoare de pluş de un roşu închis, se aflau scaune cu spetează dreaptă şi rigidă.

În timpul copilăriei, Johannes stătea adesea la fereastra în faţa căreia străluceau în permanenţă flori frumoase, aşezat pe un mic taburet la picioarele mamei sale şi, în vreme ce-i contempla creştetul cărunt, netezit, faţa bună, blajină, şi inspira adierea de parfum ce emana necontenit de la dînsa, asculta o povestire minunată. Sau cerea, poate, să i se arate portretul tatălui său, un domn prietenos cu favoriţi. Tata se găsea în cer, îi spunea mama, şi-i aşteaptă acolo pe ei toţi.

În spatele casei era o mică grădină, în care obişnuiau să petreacă o bună parte din zi în timpul verii, în pofida aburului dulceag adus aproape necontenit de vînt de la o apropiată fabrică de zahăr. În grădină era un nuc bătrîn, noduros, iar micul Johannes şedea adesea la umbra lui pe un scăunel scund de lemn şi spărgea nuci, în vreme ce doamna Friedemann şi cele trei surori, acum mari, se găseau împreună într-un cort din pînză cenuşie de corabie. Privirea mamei se ridica însă deseori de pe lucrul ei de mînă, lunecînd cu o tristă afecţiune spre copil.

Nu era frumos micul Johannes şi, cum şedea ghemuit pe taburetul său, cu pieptul ascuţit şi ridicat, cu spinarea gheboşată şi braţele slabe, mult prea lungi, şi-şi spărgea nucile cu zel şi îndemînare, oferea o privelişte extrem de ciudată. Mîinile şi picioarele îi erau însă de o formă

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 58

gingaşă şi îngustă, avea ochii mari, căprui, o gură cu contururi moi şi un păr fin, castaniu deschis. Deşi faţa îi şedea atît de jalnic între umeri, aproape că ai fi putut spune că e frumoasă.

3

Cînd a împlinit şapte ani, a fost dat la şcoală, apoi anii s-au scurs uniform şi repede. În fiecare zi trecea cu mersul său plin de-o comică importanţă, propriu uneori cocoşaţilor, printre casele cu frontoane şi printre prăvălii spre vechea clădire cu arcade gotice a şcolii, iar acasă, după ce-şi termina lecţiile, citea, poate, din cărţile sale cu frumoase ilustraţii colorate pe copertă sau îşi făcea de lucru în grădină, în vreme ce surorile se ocupau de gospodărie, în locul mamei suferinde. Făceau şi vizite în societate, deoarece familia Friedemann aparţinea cercurilor celor mai distinse ale oraşului; din păcate însă ele nu se măritaseră, fiindcă nu prea aveau avere şi erau şi cam urîte.

Firește, Johannes era şi el invitat cînd şi cînd de cei de-o vîrstă cu el, dar relaţiile cu ei nu-i făceau mare plăcere. Nu putea să ia parte la jocurile lor, iar cum ei păstrau întotdeauna faţă de el o rezervă stingherită, nu era cu putinţă să se ajungă la o adevărată camaraderie.

A sosit şi vremea cînd îi auzea pe colegi vorbind în curtea şcolii despre anumite întîmplări din viaţa lor; atent şi făcînd ochii mari, trăgea cu urechea cînd ei discutau despre simpatia lor pentru cutare sau cutare fetiţă – şi tăcea. Îşi spunea că aceste lucruri, de care ceilalţi erau, vădit, foarte preocupaţi, se numără printre cele nepotrivite pentru el, ca gimnastica şi jocul cu mingea. Asta îl cam întrista uneori, dar, la urma urmelor, era obişnuit să stea deoparte şi să nu împărtăşească interesele celorlalţi.

S-a întîmplat totuşi o dată – număra pe atunci şaisprezece ani – să simtă o bruscă înclinaţie pentru o fată de aceeaşi vîrstă. Era sora unuia dintre colegii săi de clasă, o făptură blondă, zburdalnică şi veselă, pe care a cunoscut-o la fratele ei. În preajma fetei simţea o ciudată stinghereală, iar felul uşor încurcat şi bunăvoinţa simulată cu care ea îl trata îl umplu de o adîncă tristeţe.

Într-o după-amiază de vară, pe cînd se plimba singur pe meterezul dinafara oraşului, auzi de după un tufiş de iasomie şoapte şi-şi aruncă prudent ochii printre ramuri. Pe o bancă aflată acolo şedea o fată alături de un lungan, un băiat cu părul roşu, pe care-l cunoştea foarte bine; băiatul o încolăcise cu braţul şi o săruta pe buze, sărut căruia fata îi răspundea chicotind. După ce văzu scena, Johannes Friedemann se întoarse şi se îndepărtă încet de acolo.

Capul îi atîrna mai adînc decît oricînd între umeri, mîinile îi tremurau, o durere ascuţită, stăruitoare i se ridică din piept spre gît. Şi-o înăbuşi însă, înghiţind, şi-şi îndreptă cu hotărîre trupul pe cît îi era cu putinţă. „Bine, îşi spuse, s-a terminat cu toate astea. N-are să-mi mai pese niciodată de asemenea lucruri. Altora le oferă fericire şi bucurie, mie nu-mi pot aduce decît necaz şi suferinţă. Am isprăvit-o cu ele. Pentru mine s-a sfîrşit. N-are să se mai repete niciodată."

Hotărîrea aceasta îi făcu bine. Renunţa, renunţa pentru totdeauna. Se ducea acasă, lua o carte sau cînta la vioară, ceea ce, cu tot pieptul său diform, învăţase.

4

La şaptesprezece ani părăsi şcoala, ca să devină negustor, aşa cum era toată lumea din cercul său, şi intră ca practicant la marea cherestegerie a domnului Schlievogt, aflată jos, pe malul rîului. Era tratat cu menajamente, la rîndu-i se arăta prietenos şi prevenitor, iar timpul trecu paşnic şi în bună rînduială. Cînd însă împlini douăzeci şi unu de ani, mama lui muri, după o lungă suferinţă.

Pentru Johannes Friedemann, aceasta fu o mare durere, pe care o resimţi multă vreme. Savură durerea, i se dărui aşa cum te dăruieşti unei mari fericiri, o întreţinu cu mii de amintiri din copilărie şi o exploată ca pe cel dintîi eveniment important din viaţa lui.

Nu era, oare, viaţa în sine un bun, indiferent dacă e sau nu configurată în aşa fel încît să i se spună „fericită"? Johannes Friedemann simţea acest lucru şi îi era dragă viaţa. Nimeni nu înţelege cu cîtă grijă profundă ştia să deguste bucuriile care-i erau accesibile, el, care renunţase la cea mai mare fericire ce ne poate fi dăruită. O plimbare primăvara prin parcurile din afara oraşului, parfumul unei flori, cîntecul unei păsări – cum să nu fii recunoscător pentru asemenea lucruri?

Friedemann ştia şi că pentru a gusta plăcerile este necesară cultura, ba chiar că însăşi cultura este totuna cu capacitatea de a gusta plăcerile – şi se cultiva. Îndrăgea muzica, frecventa toate concertele organizate în

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 60

oraş. El însuşi ajunse treptat să cînte destul de bine la vioară, deşi arăta atunci nemaipomenit de ciudat, şi se bucura de fiecare sunet frumos şi dulce care-i reuşea. Prin multe lecturi îşi formase, cu timpul, un gust literar pe care nu-l împărtăşea, desigur, cu nimeni din oraş. Era informat asupra noilor apariţii din ţară şi din străinătate, ştia să savureze farmecul ritmic al unei poezii, atmosfera intimă a unei nuvele scrise cu subtilitate... Oh! aproape se putea spune că era un epicurean!

Ajunse să înţeleagă că toate lucrurile merită să te bucuri de ele şi că este aproape o neghiobie să împarţi întîmplările vieţii în fericite şi nefericite. Accepta bucuros toate simţămintele şi dispoziţiile sufleteşti şi le cultiva, atît pe cele triste, cît şi pe cele vesele, chiar şi dorinţele neîmplinite – *nostalgia*. Le îndrăgea pentru ele însele şi-şi spunea că o dată cu împlinirea lor s-ar pierde ceea ce era mai de preţ. Oare năzuinţa şi speranţa dulce, dureroasă, vagă din liniştitele seri de primăvară nu sînt mai desfătătoare decît toate împlinirile pe care le-ar putea aduce vara? – Da, era un epicurean micul domn Friedemann!

Lumea, care-l saluta pe stradă în felul acela prietenos şi compătimitor cu care era obişnuit dintotdeauna, nu ştia, firește, nimic. Oamenii nu ştiau că acest schilod, care mergea pe străzi cu un ridicol aer important, într-un pardesiu de culoare deschisă şi cu un joben lucios – era, în chip ciudat, cam fudul – iubea cu gingăşie viaţa ce curgea domol pentru el, fără mari efecte, dar plină de o fericire tăcută şi delicată, pe care ştiuse să şi-o creeze.

5

Dar înclinaţia principală a domnului Friedemann, pasiunea lui propriu-zisă era teatrul. Poseda un simţ dramatic neobişnuit de puternic, iar în faţa unui efect teatral violent, cum ar fi sfîrşitul catastrofal al unei tragedii, micul său trup tremura uneori din creştet pînă-n tălpi. Îşi avea locul statornic în stalul de rangul întîi al Teatrului Municipal, pe care-l frecventa cu regularitate, iar, uneori, îl însoţeau acolo şi cele trei surori ale sale. După moartea mamei, ele se ocupau singure de gospodăria lor şi a fratelui lor în casa cea veche, a cărei proprietate o împărţeau cu el.

Din păcate, încă nu se măritaseră, dar ajunseseră la vîrsta resemnării, căci Friederike, cea mai mare, se născuse cu şaptesprezece ani înaintea lui Johannes. Ea şi sora ei, Henriette, erau cam înalte şi slabe,

în vreme ce Pfiffi, cea mai mică, părea prea scundă şi trupeşă. Ultima avea, de altfel, şi un fel caraghios de a se clătina la fiecare cuvînt, în vreme ce colţurile gurii i se umezeau.

Micul domn Friedemann nu prea se sinchisea de cele trei fete; ele însă ţineau cu devotament una la alta şi erau întotdeauna de aceeaşi părere. Mai ales cînd avea loc o logodnă printre cunoştinţele lor, accentuau într-un glas că lucrul acesta este *foarte* îmbucurător.

Fratele lor continuă să locuiască la ele chiar şi după ce părăsise cherestegeria domnului Schlievogt, ca să devină independent prin preluarea unei mici afaceri oarecare, o agentură sau ceva asemănător, care nu-i cerea prea multă muncă. Ocupa cîteva încăperi de la parterul casei, pentru a nu fi nevoit să urce scările decît pentru a lua masa, fiindcă din cînd în cînd suferea puţin de astm.

Într-o zi senină şi caldă de iunie, la aniversarea a treizeci de ani de la naştere, şedea după masa de prînz în cortul cenuşiu din grădină, cu ceafa rezemată de o pernă nouă în formă de sul pe care i-o lucrase Henriette, cu o ţigară bună de foi în gură şi cu o carte bună în mînă. Cînd şi cînd punea cartea deoparte, asculta ciripitul voios al vrăbiilor aflate în nucul cel bătrîn şi-şi plimba privirea pe cărarea curată aşternută cu pietriş, care ducea spre casă şi pe frumoasa peluză cu răzoare multicolore.

Micul domn Friedemann nu purta barbă, iar faţa sa aproape că nu se schimbase; trăsăturile îi devensieră doar puţin mai aspre. Părul fin, castaniu deschis şi-l pieptăna lins, cu cărarea într-o parte.

Cînd, la un moment dat, îşi lăsă cu totul cartea pe genunchi, ca să se uite clipind spre cerul albastru însorit, îşi spuse: „Am aşadar treizeci de ani. Vor mai veni, poate, încă zece sau încă douăzeci, Dumnezeu ştie. Vor veni şi vor trece în tihnă şi fără larmă, ca şi cei care s-au scurs, iar eu îi aştept cu pacea în suflet.“

6

În luna iulie a aceluiaşi an a avut loc, la comandamentul regional, o schimbare care tulbură pe toată lumea. Jovialul, trupeşul domn care ocupase timp de mulţi ani acest post fusese foarte iubit

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 62

de cercurile sociale din oraş, iar plecarea lui fu întîmpinată cu regrete. Dumnezeu ştie datorită căror împrejurări ajunse în orăşel tocmai domnul von Rinnlingen, din capitală.

De altfel, schimbul nu părea să fi fost rău, întrucît noul locotenent-colonel, căsătorit, dar fără copii, închirie în suburbia din sud a oraşului o vilă foarte spaţioasă, de unde se trase concluzia că avea de gînd să se instaleze temeinic. În orice caz, zvonul că este extraordinar de avut fu confirmat prin aceea că adusese cu el patru servitori, cinci cai de călărie şi de trăsură, un landou şi o trăsurică de vînătoare.

Curînd după ce sosiră, soţii începură să facă vizite familiilor de vază, iar numele lor erau pe toate buzele; cel mai mare interes nu i se arătă însă nicidecum domnului von Rinnlingen, ci soţiei sale. Domnii fură uluiţi şi nu formulară deocamdată nici o apreciere; doamnele însă se arătară de-a dreptul în dezacord cu felul de a se purta şi cu firea Gerdei von Rinnlingen:

– Că simţi la ea aerul de capitală, ei, acesta-i un lucru natural, se exprimă doamna avocat Hagenström într-o convorbire cu Henriette Friedemann. Fumează, călăreşte – de-acord! Dar purtarea ei este nu numai liberă, este băieţoasă, şi nici acesta nu e cuvîntul potrivit... Vezi dumneata, nu e chiar de tot urîtă, ai putea s-o găseşti chiar drăguţă, şi totuşi e lipsită de orice farmec feminin, iar privirilor ei, rîsului ei, mişcărilor ei le lipseşte tot ceea ce place bărbaţilor. Nu e cochetă, iar eu, martor mi-e Cel-de-Sus, sînt cea din urmă care să nu găsească acest lucru drept vrednic de laudă; dar îi e, oare, îngăduit unei tinere femei – are douăzeci şi patru de ani – să se lipsească total de puterea de atracţie a drăgălăşeniei? Scumpa mea, nu sînt o vorbăreaţă, dar ştiu ce spun! Domnii noştri sînt acum ca buimăciţi. Ai să vezi că după cîteva săptămîni au să-şi întoarcă ochii de la ea complet dezgustaţi.

– Ei, spuse domnişoara Friedemann, este excelent căpătuită.

– Da, soţul ei! exclamă doamna Hagenström. Dar cum îl tratează! Ar trebui să vezi! Sînt cea dintîi care să susţin că o femeie măritată trebuie să aibă, pînă la un anumit grad, o atitudine fermă faţă de sexul opus. Cum se poartă însă ea faţă de propriul soţ? Are un fel de a-l privi rece ca gheaţa şi de a i se adresa, zicîndu-i „dragă prietene“, cu un accent compătimitor care mă revoltă! Trebuie să-l vezi în acel moment

pe *el* – corect, distins, cu o atitudine cavalerească, un bărbat de patruzeci de ani splendid conservat, un ofiţer strălucit! Sînt căsătoriţi de patru ani... Scumpo...

7

Locul în care îi fu îngăduit micului domn Friedemann s-o zărească pentru prima oară pe doamna von Rinnlingen fu strada principală, de-a lungul căreia se aflau aproape numai magazine, iar întîlnirea avu loc pe la vremea prînzului, cînd el tocmai venea de la bursă, unde avusese ceva de discutat.

Se plimba, minuscul şi cu un aer important, alături de marele comerciant Stephens, un domn neobişnuit de voinic şi cam din topor, cu favoriţii rotunjiţi şi nişte sprîncene teribil de groase. Amîndoi purtau joben şi-şi descheiaseră, din cauza căldurii, pardesiele. Discutau despre politică şi izbeau ritmic trotuarul cu bastoanele; cînd ajunseră însă pe la mijlocul străzii, marele comerciant Stephens zise deodată:

– Să mă ia naiba, dacă n-o văd venind încoace cu trăsura pe doamna Rinnlingen.

– Se nimereşte bine, spuse domnul Friedemann cu vocea lui înaltă şi cam aspră, privind curios drept înainte. Încă n-am văzut-o la faţă. E trăsurica galbenă.

Într-adevăr, doamna von Rinnlingen se folosea în ziua aceea de trăsurica galbenă şi ea însăşi mîna cei doi cai supli, în vreme ce servitorul şedea în spate cu braţele încrucişate. Doamna purta o jachetă largă, de culoare foarte deschisă şi o fustă de asemenea de culoare deschisă. De sub pălăriuţa rotundă de pai cu o panglică de piele cafenie i se revărsa părul blond roşcat, care îi era pieptănat peste urechi şi-i cădea adînc pe ceafă într-un nod gros. Tenul obrazului ei oval era de un alb mat, iar în colţurile ochilor căprui, neobişnuit de apropiaţi, se aflau nişte umbre albăstrii. Nasul cîrn, dar foarte fin conturat, avea şaua mică plină de pistrui, care-o prindeau; dacă avea sau nu gura frumoasă, nu puteai să-ţi dai seama, deoarece îşi împingea înainte şi-şi retrăgea necontenit buza de jos, frecînd-o de cea de sus.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 64

Cînd trăsura se apropie, angrosistul Stephens salută extrem de politicos, iar micul domn Friedemann îşi scoase şi el pălăria, în vreme ce o privea pe doamna von Rinnlingen atent, cu ochi mari. Ea îşi aplecă biciul, înclină uşor capul şi trecu încet mai departe, privind în dreapta şi în stînga casele şi vitrinele.

După cîţiva paşi, angrosistul spuse:

– A făcut o plimbare cu trăsura, iar acum se duce acasă.

Micul domn Friedemann nu răspunse, ci-şi aţinti privirile în jos, spre pavaj. Apoi îl privi deodată pe angrosist şi întrebă:

– Ce-ai spus?

Iar domnul Stephens repetă remarca lui atît de perspicace.

8

După trei zile, Johannes Friedemann se întoarse acasă de la obişnuita sa plimbare, pe la ora douăsprezece. Masa de prînz se lua la douăsprezece şi jumătate, iar el tocmai voia să mai intre pentru o jumătate de oră în „biroul“ său, aflat chiar lîngă uşa casei, în dreapta, cînd fata în casă trecu pragul şi-i spuse:

– Avem o vizită, domnule Friedemann.

– La mine? întrebă el.

– Nu, sus, la doamne.

– Dar cine e?

– Domnul şi doamna locotenent-colonel von Rinnlingen.

– Oh, spuse domnul Friedemann, păi atunci să...

Şi urcă scara. Sus, trecu prin vestibul şi tocmai pusese mîna pe clanţa uşii înalte, vopsite în alb care ducea la „camera cu peisaje“, cînd se opri brusc, se trase un pas înapoi, se întoarse şi plecă de-acolo încet, aşa cum venise. Şi cu toate că era absolut singur, spuse tare de tot pentru sine: „Nu. Mai bine nu.“

Intră jos, în „biroul“ său, se aşeză la masa de scris şi luă în mînă ziarul. După un minut însă, lăsă să-i cadă iarăşi ziarul şi se uită în lateral pe fereastră afară. Rămase aşa pe scaun, pînă cînd veni fata să-i spună că se serveşte masa; atunci se duse sus, în sufragerie, unde surorile îl şi aşteptau, luă loc pe scaunul său, pe care erau puse trei caiete de muzică.

Henriette, care servea supa, spuse:

– Ştii, Johannes, cine a fost aici?

– Cine? întrebă el.

– Noul locotenent-colonel.

– Da? Amabil din partea lor.

– Sigur, spuse Pfiffi, şi colţurile gurii i se umeziră, găsesc că amîndoi sînt nişte oameni extrem de cumsecade.

– În orice caz, spuse Friederike, nu trebuie să întîrziem să le întoarcem vizita. Propun să ne ducem poimîine, duminică.

– Duminică, repetară Henriette şi Pfiffi.

– Doar ai să vii şi tu cu noi, Johannes? întrebă Friederike.

– Se-nţelege! zise Pfiffi şi se scuturã.

Domnul Friedemann nici nu auzise întrebarea şi-şi mînca supa cu o figură tăcută şi speriată. Parcă asculta de undeva un oarecare zgomot neliniştitor.

9

În seara următoare se dădea la Teatrul Municipal *Lohengrin*[1] şi toată lumea cultivată era prezentă. Mica sală era ocupată de sus pînă jos şi plină de zumzet, miros de gaz şi parfumuri. Dar toate binoclurile, de la fotoliile de orchestră şi staluri, se îndreptau spre loja treisprezce, chiar lîngă scenă, în dreapta, deoarece acolo apăruseră atunci pentru prima dată domnul von Rinnlingen, împreună cu soţia, iar lumea avea, în sfîrşit, prilejul să-i cerceteze temeinic.

Cînd micul domn Friedemann, într-un impecabil costum negru, cu un plastron de o albeaţă strălucitoare, care i se bomba ascuţindu-i-se pe piept, intră în loja lui – loja treisprezece – se trase înapoi, tresărind, din uşă, îşi trecu mîna peste frunte, iar nările îi fremătară spasmodic o clipă. Apoi însă se aşeză pe fotoliul său, în locul din stînga doamnei Rinnlingen.

În timp ce se aşeza, aceasta îl privi un răstimp cu atenţie, împingîndu-şi înainte buza de jos, apoi se întoarse spre soţul ei, care şedea în spate, ca să schimbe cu el cîteva cuvinte. El era un domn voinic, cu pieptul lat, cu mustaţă în furculiţă şi o faţă smeadă, blajină.

Cînd începu uvertura, iar doamna von Rinnlingen se aplecă peste balustradă, domnul Friedemann lunecă peste ea o privire piezişă, rapidă, grăbită. Purta o rochie de seară de culoare deschisă şi era, ea singura dintre doamnele prezente, chiar puţin decoltată. Mînecile rochiei

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 66

îi erau foarte largi şi bufante, iar mănuşile albe îi ajungeau pînă la coate. Silueta ei avea astăzi ceva plinuţ, ceea ce, deunăzi, cînd purtase jacheta cea largă, nu se putuse observa; pieptul i se ridica şi cobora plin şi încet, iar nodul de păr blond roşcat îi cădea greu şi adînc pe ceafă.

Domnul Friedemann era palid, mult mai palid ca de obicei, iar pe frunte, sub părul castaniu, pieptănat lins, cu cărare, îi apăruseră stropi de sudoare. Doamna von Rinnlingen îşi scoase mănuşa de pe braţul stîng rezemat pe catifeaua roşie a balustradei, dar el nu se putea împiedica să aibă mereu înaintea ochilor acest braţ rotund, de o albeaţă mată, care, ca şi mîna lipsită de bijuterii, era străbătut de vinişoare de un albastru foarte pal.

Viorile cîntau, interveni sunetul trompetelor, Telramund căzu, în orchestră domnea o voioşie generală, iar micul domn Friedemann şedea nemişcat, palid şi tăcut, cu capul înfundat între umeri, cu un deget arătător la gură şi cu cealaltă mînă sub reverul hainei.

În timp ce cortina cădea, doamna von Rinnlingen se ridică pentru a părăsi loja, împreună cu soţul ei. Domnul Friedernann văzu acest lucru fără să se uite spre ei, îşi trecu uşor batista peste frunte, se sculă brusc, se duse pînă la uşa care dădea în coridor, se întoarse, se aşează la locul său şi rămase acolo, nemişcat, în poziţia dinainte.

Cînd răsună semnalul clopoţelului, iar vecinii săi reintrară, el simţi că ochii doamnei von Rinnlingen poposesc asupra lui şi, fără să vrea, ridică spre ea capul. Cînd li se întîlniră privirile, ea nu-şi mai întoarse nicidecum ochii, ci continuă să-l cerceteze cu atenţie, fără urmă de stinghereală, pînă cînd el însuşi, constrîns şi umilit, îşi lăsă ochii în jos. Se făcuse încă mai palid şi simţi cum urcă în el o mînie ciudată, dulceagă şi muşcătoare...

Începu muzica.

Spre sfîrşitul acelui act, se întîmplă că doamna von Rinnlingen lăsă să-i scape evantaiul, care căzu pe podea, lîngă domnul Friedemann. Amîndoi se aplecară concomitent, dar îl apucă ea însăşi şi spuse cu un zîmbet batjocoritor:

– Mulţumesc.

Capetele lor ajunseseră foarte aproape unul de altul, iar el fusese nevoit să respire o clipită mireasma caldă a pieptului ei. Faţa i se schimonosi, tot corpul i se zgîrci, iar inima i se porni să bată atît de teribil de greu şi de violent, încît i se tăie răsuflarea. Mai şezu o jumătate de minut, apoi îşi împinse înapoi fotoliul, se ridică încet şi ieşi uşurel.

10

O porni, urmărit de sunetele muzicii, pe coridor, îşi luă de la garderobă jobenul, pardesiul de culoare deschisă şi bastonul şi coborî scara pînă în stradă.

Era o seară caldă, liniştită. În lumina felinarelor cu gaz, clădirile cenuşii cu frontoane se ridicau tăcute spre cerul pe care stelele străluceau luminos şi blînd. Paşii puţinilor oameni întîlniţi de domnul Friedemann răsunau pe trotuar. Cineva îl salută, dar el nu băgă de seamă; îşi ţinea capul mult aplecat, iar pieptul ridicat, ascuţit, îi zvîcnea, atît de grea îi era respiraţia. Din cînd în cînd, rostea încet pentru sine:

– Dumnezeule! Dumnezeule!

Cu o privire îngrozită, înfricoşată, întoarsă spre interior, vedea cum simţirea sa, pe care o cultivase cu atîta blîndeţe, pe care o tratase întotdeauna cu grijă şi înţelepciune, era acum sfîşiată, învolburată, răscolită... Şi deodată, copleşit cu totul, într-o stare de ameţeală, de beţie, de dor şi chin, se sprijini de stîlpul unui felinar şi murmură cu un tremur în glas:

– Gerda!

Liniştea rămase stăpînă. În clipa aceea nu se vedea, pînă departe, nici un om. Micul domn Friedemann se reculese şi o porni mai departe. O luase în sus pe strada pe care se afla teatrul şi care cobora relativ abrupt spre rîu, iar acum se îndreptă pe strada principală spre nord, către locuinţa sa...

Cum îl mai privise! Cum? Îl constrînsese să-şi plece ochii? Îl umilise cu privirea ei? Nu era ea o femeie, iar el un bărbat? Iar ochii ei căprui, ciudaţi, nu clipiseră, pur şi simplu, de bucurie?

Simţi din nou cum îl năpădeşte acea ură neputincioasă, plină de voluptate, dar apoi se gîndi la clipa cînd capul ei îl atinsese pe al lui, cînd îi inspirase mireasma corpului, şi se opri locului pentru a doua oară, îşi lăsă pe spate partea de sus, schiloadă, a trupului, trase aer printre dinţi şi murmură din nou complet năucit, deznădăjduit, scos din fire:

– Dumnezeule! Dumnezeule!

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 68

Şi iarăşi o porni mecanic mai departe, încet, prin aerul înăbuşitor al serii, pe străzile pustii, răsunătoare, pînă cînd se pomeni în faţa locuinţei sale. În vestibul poposi o clipă, resorbind izul rece de pivniţă, ce domnea acolo, apoi intră în „biroul“ său.

Se aşează la masa de scris, în dreptul ferestrei deschise, privind cu ochii aţintiţi drept înainte spre un mare trandafir galben pe care cineva i-l pusese acolo, în paharul de apă. Îl luă şi-i inspiră cu ochii închişi parfumul, apoi îl împinse deoparte cu un gest obosit şi trist. Nu, nu, s-a terminat! Ce mai însemna pentru el un asemenea parfum? Ce mai însemna pentru el tot ceea ce alcătuise pînă atunci „fericirea“ lui?...

Se întoarse într-o parte şi-şi aruncă ochii spre strada tăcută. Cînd şi cînd răsunau paşi ce-şi pierdeau, trecînd, ecoul. Stelele stăteau nemişcate şi sclipeau. Se simţea mort de oboseală şi fără vlagă. Capul îi era gol, iar deznădejdea începu să i se dizolve într-o mare şi domoală melancolie. Prin minte îi fluturară cîteva stihuri dintr-o poezie, muzica din *Lohengrin* îi răsună din nou în urechi, văzu din nou în faţa lui silueta doamnei von Rinnlingen, braţul ei alb pe catifeaua roşie, apoi se scufundă într-un somn greu, neliniştit, ca în febră.

11

De mai multe ori fu gata să se trezească, dar se temea de acest lucru şi de fiecare dată se cufundă din nou în inconştienţă. Cînd se lumină cu totul de ziuă, deschise ochii şi-i roti larg în jurul său cu o privire îndurerată. În faţa sufletului, totul i se înfăţişa limpede, de parcă suferinţa nici nu i-ar fi fost întreruptă de somn.

Capul îi era înceţoşat, iar ochii îi ardeau; după ce se spălă şi-şi stropi fruntea cu apă de colonie, se simţi însă mai bine şi se aşeză din nou, liniştit, la locul său de la fereastra ce rămăsese deschisă. Era încă foarte devreme, în zorii zilei, cam pe la ora cinci. Cînd şi cînd, pe stradă trecea cîte un ucenic de brutar, altminteri nu se vedea nimeni. La casa de peste drum, toate storurile erau încă lăsate. Dar păsările ciripeau, iar cerul se întindea albastru şi luminos. Era o minunat de frumoasă dimineaţă de duminică.

Pe micul domn Friedemann îl cuprinse o senzaţie de tihnă şi încredere. De ce se temuse oare? Nu era totul ca de obicei? De acord, ieri avusese un acces urît, dar acum trebuia să se termine! Încă nu era prea

tîrziu, încă putea să scape de pieire! Trebuia să evite orice prilej care ar fi putut reînnoi accesul; se simţea în putere s-o facă. Se simţea în putere să biruie şi să sugrume în el orice asemenea pornire...

Cînd bătu ora şapte şi jumătate, Friederike intră şi-i puse cafeaua pe masa rotundă din faţa canapelei de piele de pe peretele din fund.

– Bună dimineaţa, Johannes, spuse ea, ţi-am adus micul dejun.

– Mulţumesc, spuse domnul Friedemann. Iar apoi: Dragă Friederike, îmi pare rău că va trebui să faceţi vizita singure. Nu mă simt suficient de bine, că să vă pot însoţi. Am dormit prost, mă doare capul şi, într-un cuvînt, trebuie să vă rog...

– Păcat. Dar nu trebuie în nici un caz să renunţi cu totul la vizită. E-adevărat, acum arăţi a fi bolnav. Să-ţi împrumut creionul meu pentru migrene?

– Mulţumesc, spuse domnul Friedemann. O să treacă.

Friederike ieşi.

Stînd în picioare lîngă masă, el îşi bău încet cafeaua şi mîncă un corn. Era mulţumit de sine şi mîndru de hotărîrea pe care o luase. După ce termină, luă o ţigară de foi şi se aşeză din nou la fereastră. Gustarea îi făcuse bine, se simţea fericit şi plin de speranţe. Luă o carte, citi, fumă şi privi clipind în soare.

Strada prinsese acum viaţă; în odaia lui răzbăteau duruitul trăsurilor, voci şi sunetul de clopoţel al tramvaiului cu cai; printre toate acestea se auzea încă ciripitul păsărilor, iar dinspre cerul de un albastru strălucitor adia un aer moale, cald.

La ora zece le auzi pe surori străbătînd vestibulul, auzi uşa casei scîrţîind şi le văzu apoi pe cele trei doamne trecînd pe dinaintea ferestrei, fără a le da o atenţie deosebită. Se scurse o oră; se simţea din ce în ce mai fericit.

Începu să-l cuprindă un fel de exuberanţă. Ce aer era şi cum mai ciripeau păsările! Ce-ar fi dacă ar ieşi puţin la plimbare? – Şi iată, brusc, fără nici un alt gînd, îi veni, cu o dulce spaimă, ideea: „Dacă m-aş duce la ea?“ Iar în vreme ce, cu un adevărat efort muscular, înăbuşi în el tot ceea ce-l prevenea cu teamă, adăugă cu o hotărîre ce-l făcea fericit: „Am să mă duc la ea!“

Îşi puse costumul negru de duminică, îşi luă jobenul şi bastonul şi o porni repede, cu respiraţia accelerată, ca să parcurgă tot oraşul pînă în suburbia din sud. Fără să-şi oprească ochii asupra vreunui om, îşi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 70

ridica şi-şi cobora zelos capul la fiecare pas, într-o stare de absenţă şi exaltare, pînă cînd ajunse, pe aleea de castani, în faţa vilei roşii, la a cărei intrare se putea citi: „Locotenent-colonel von Rinnlingen“.

12

Acolo îl apucă un tremur, iar inima porni să-i bată în piept greu şi spasmodic. Intră însă în gang şi sună. Zarurile erau acum aruncate, nu mai putea da înapoi. „Lucrurile n-au decît să-şi urmeze cursul“, gîndi el. Îl cuprinse brusc o linişte de moarte.

Uşa se deschise, valetul îi ieşi în întîmpinare în vestibul, luă cartea de vizită şi o porni grăbit în sus pe scara acoperită cu un covor roşu. Domnul Friedemann rămase nemişcat, cu ochii aţintiţi asupra acestui covor, pînă cînd valetul se întoarse şi-i spuse că doamna îl roagă să poftească sus.

Sus, lîngă uşa salonului, unde îşi lăsă bastonul, aruncă o privire în oglindă. Faţa îi era palidă, iar deasupra ochilor înroşiţi părul i se lipise de frunte; mîna în care ţinea jobenul îi tremura irezistibil.

Valetul deschise uşa, iar el intră. Se văzu într-o încăpere relativ mare, aflată în semiîntuneric; la ferestre erau trase draperiile. În dreapta se afla un pian cu coadă, iar în mijloc, în jurul unei mese rotunde se grupau fotolii tapisate cu mătase cafenie. Deasupra sofalei de lîngă peretele din stînga era aninat un peisaj într-o ramă grea, aurită. Şi tapetul era de culoare întunecată. În fund, într-o nişă, se găseau nişte palmieri.

Trecu un minut, pînă cînd doamna von Rinnlingen dădu la o parte draperia de la o uşă din dreapta şi-i veni în întîmpinare, păşind fără zgomot pe covorul gros, cafeniu. Purta o rochie de o croială foarte simplă, cu carouri roşii şi negre. Dinspre nişă cădea o coloană de lumină, în care dănţuia praful, exact pe părul ei greu, roşu, încît o clipă acesta sclipi ca aurul. Îşi ţinea ciudaţii ei ochi aţintiţi cercetător asupra lui şi, ca de obicei, îşi împingea înainte buza de jos.

– Stimată doamnă, începu domnul Friedemann, ridicîndu-şi privirea spre ea, fiindcă-i ajungea numai pînă la piept, doream să vă fac şi eu, la rîndu-mi, vizita de curtoazie. Cînd le-aţi făcut surorilor mele onoarea, lipseam, din păcate, de-acasă... ceea ce am regretat sincer...

Habar nu mai avea ce să spună, dar ea stătea şi-l privea necruţător, ca şi cînd ar fi vrut să-l constrîngă să vorbească mai departe. Lui, sîngele i se sui brusc la cap. „Vrea să mă chinuiască şi să-şi bată joc de mine! Mă străpunge cu privirea! Cum îi mai scînteiază ochii!...“

În cele din urmă, ea spuse cu o voce foarte înaltă şi limpede:

– Sînteţi amabil că aţi venit. Deunăzi am regretat şi eu că lipseaţi. Sînteţi bun să luaţi loc?

Se aşeză aproape de el, îşi puse mîinile pe braţele fotoliului şi se rezemă de spătar. El şedea înclinat înainte şi-şi ţinea pălăria între genunchi. Ea spuse:

– Ştiţi că abia acum un sfert de oră au fost la mine domnişoarele, surorile dumneavoastră? Mi-au spus că sînteţi bolnav.

– Într-adevăr, replică domnul Friedemann, nu m-am simţit bine azi-dimineaţă. Am crezut că n-am să pot ieşi. Vă rog să-mi scuzaţi întîrzierea.

– Nici acum nu arătaţi a fi sănătos, spuse ea foarte calm, privindu-l ţintă. Sînteţi palid, iar ochii vă sînt inflamaţi. Sănătatea dumneavoastră lasă, în genere, de dorit?

– Oh... se bîlbîi domnul Friedemann, în general sînt mulţumit...

– Şi eu sînt de multe ori bolnavă, continuă ea, fără a-şi abate ochii de la el, dar nimeni nu bagă de seamă. Sînt nervoasă şi trec prin stările cele mai ciudate...

Tăcu, îşi lăsă bărbia în piept şi-l privi în sus, în aşteptare. El însă nu răspunse. Şedea tăcut şi o privea cu ochii mari, gînditori. Ce curios vorbea şi cum îl mişca vocea ei înaltă, şovăielnică! Inima lui se liniştise; i se părea că visează. Doamna von Rinnlingen reîncepu:

– Mă înşel poate, dar n-aţi părăsit ieri teatrul înainte de încheierea reprezentaţiei?

– Da, doamnă.

– Îmi pare rău. Aţi fost un vecin care asculta cu multă atenţie, deşi spectacolul n-a fost bun sau doar relativ bun. Vă place muzica? Poate cîntaţi la pian?

– Cînt nitel la vioară, spuse domnul Friedemann. Asta nu înseamnă – mai nimic...

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 72

– Cîntaţi la vioară? întrebă ea, apoi privirea i se pierdu în gol, gînditoare. Dar atunci, zise ea brusc, am putea face din cînd în cînd muzică împreună. Mă pricep întrucîtva la acompaniament. M-ar bucura să fi găsit pe cineva... Veţi veni?

– Stau cu plăcere la dispoziţia dumneavoastră, spuse el, mereu ca în vis. Urmă o pauză. Apoi, expresia feţei ei se schimbă dintr-o dată. O văzu cum se schimonoseşte cu un îngrozitor dispreţ abia perceptibil, cum ochii ei se aţintesc din nou asupra lui, ferm şi cercetător, cu acea sclipire neliniştitoare pe care o mai avuseseră de două ori înainte. Faţa lui devenise roşie ca focul şi, fără să ştie încotro să se întoarcă, complet descumpănit şi scos din fire, îşi lăsă capul să-i cadă între umeri şi-şi aţinti privirea, buimac, spre covor. Ca un fior fugar, îl străbătu iarăşi acea furie neputincioasă, chinuitoare şi dulceagă...

Cînd ridică din nou ochii cu o hotărîre deznădăjduită, ea nu se mai uita la el, ci privea calmă peste capul lui spre uşă. Anevoie, el reuşi să îngaime cîteva cuvinte:

– Şi sînteţi, doamnă, cel puţin pînă acum mulţumită de şederea în oraşul nostru?

– Oh, spuse doamna von Rinnlingen pe un ton indiferent, de ce n-aş fi mulţumită? Firește, mă simt cam strîmtorată şi supravegheată, dar... de altfel, continuă ea numaidecît, ca nu cumva să uit: avem de gînd ca peste cîteva zile să invităm la noi cîteva persoane, o mică societate, fără nici o constrîngere. Am putea să facem puţină muzică, să stăm puţin la taifas... În afară de asta, avem în spatele casei o grădină foarte drăguţă, care coboară pînă la rîu. Într-un cuvînt: dumneavoastră şi surorile dumneavoastră veţi primi, desigur, şi o invitaţie, dar vă rog încă de acum să luaţi parte; ne veţi face plăcerea?

Domnul Friedemann abia mulţumise şi declarase că acceptă, cînd clanţa uşii fu apăsată cu energie în jos şi în încăpere intră locotenent-colonelul. Amîndoi se ridicară, iar în vreme ce doamna von Rinnlingen făcea reciproc prezentările celor doi domni, soţul se înclină cu aceeaşi politeţe în faţa domnului Friedemann ca şi ea. Chipul său brun pălise cu totul din pricina căldurii.

În vreme ce-şi scotea mănuşile, îi spuse ceva cu vocea lui puternică şi aspră domnului Friedemann, care privea în sus spre el cu ochii mari şi goi de gînduri, aşteptîndu-se mereu să se vadă bătut cu bunăvoinţă pe umăr. Locotenent-colonelul se întoarse însă, cu tocurile lipite şi cu partea de sus a corpului puţin înclinată, spre soţia lui şi-i spuse cu vocea perceptibil domolită:

– L-ai rugat, draga mea, pe domnul Friedemann să ia parte la mica noastră întîlnire? Dacă-ţi convine, mă gîndesc s-o organizăm peste opt zile. Sper că vremea bună se va menţine, ca să putem sta şi în grădină.

– Cum crezi, răspunse doamna von Rinnlingen, privind în altă parte. După două minute, domnul Friedemann îşi luă rămas-bun. Cînd se înclină încă o dată la uşă, întîlni ochii ei, care poposeau asupra lui fără nici o expresie.

13

Plecînd, nu o porni spre oraş, ci o apucă fără să vrea pe un drum ce se desprindea din alee şi ducea spre meterezul fortăreţei de altădată de lîngă rîu. Se aflau acolo scuaruri îngrijite, alei şi bănci umbrite.

Mergea repede, cu mintea goală de gînduri şi fără să ridice ochii. Îi era insuportabil de cald şi simţea cum în el se ridică şi coboară flăcări, iar în cap îi sună, de oboseală, un păcănit necruţător...

Privirea ei continua să fie aţintită asupra lui? Dar nu ca la urmă, goală şi fără nici o expresie, ci ca mai înainte, cu acea cruzime tremurătoare, după ce tocmai i se adresase cu un calm straniu? Ah, o încînta să-l facă să se simtă neajutorat şi să-l scoată din fire? Nu putea ea, atunci cînd îl străpungea cu privirea, să simtă puţină milă pentru el?...

Merse de-a lungul rîului, pe lîngă meterezul acoperit de vegetaţie şi se aşeză pe o bancă înconjurată în semicerc de tufişuri de iasomie. De jur-împrejur stăruia o mireasmă dulce, sufocantă. În faţa lui, soarele dogorea pe apa tremurătoare.

Ce obosit şi hăituit se simţea, şi totuşi în ce răzvrătire chinuitoare se găsea totul într-însul! N-ar fi fost, oare, cel mai bine să-şi mai rotească o dată privirea, apoi să intre în apa liniştită, pentru ca, după o scurtă suferinţă, să fie eliberat şi mîntuit prin trecerea dincolo, în odihnă? Ah, de odihnă avea nevoie, de odihnă, dar nu de o odihnă în neantul gol şi surd, ci de o pace luminată de un soare blînd, plină de gînduri bune, calme.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 74

În clipa aceea, toată gingaşa lui iubire de viaţă şi adînca nostalgie după fericirea-i pierdută îl străbătură ca un fior. Apoi însă privi natura din jurul său, stăpînită de o tihnă tăcută, infinit de indiferentă, se uită la rîul care-şi urma calea în soare, la iarba ce se mişca tremurătoare şi la florile ce rămîneau acolo unde înfloriseră, pentru ca mai apoi să se ofilească şi să se spulbere, văzu cum toate acestea se înclină cu o mută supunere în faţa existenţei şi deodată îl năpădi un simţămînt de prietenie şi de bună înţelegere faţă de domnia necesităţii, care poate oferi un fel de superioritate asupra oricărui destin.

Îşi reaminti acea după-amiază din ziua cînd împlinise treizeci de ani, cînd, fericit de pacea la care ajunsese, crezuse că poate arunca, fără teamă şi fără speranţă, o privire asupra respectabilităţii vieţii sale. Nu văzuse atunci nici o lumină şi nici o umbră, totul se afla în faţa lui într-un blînd crepuscul pînă cînd pierea acolo, în fundal, aproape imperceptibil, în întuneric, şi, cu un zîmbet calm şi superior, aruncase o privire spre anii ce mai aveau să vină – cît timp trecuse de-atunci?

Apoi venise această femeie, trebuia să vină, aşa îi era menit lui, ea însăşi era destinul lui, numai ea! Venise, şi chiar dacă el ar fi încercat să-şi apere pacea, pentru ea trebuia să se răzvrătească în el tot ceea ce reprimase din copilărie ca fiind chinul şi prăbuşirea sa; acum totul punea stăpînire pe el cu o forţă înfricoşătoare, irezistibilă şi-l ducea la pierzanie!

Îl ducea la pierzanie, simţea acest lucru. Atunci, pentru ce să mai lupte şi să se mai chinuiască? N-au decît să-şi urmeze cursul lucrurile. El să-şi vadă de drum mai departe şi să închidă ochii în pragul prăpastiei ce se cască acolo, în urmă, supunîndu-se destinului, supunîndu-se puterii de neînvins, dulci şi chinuitoare, căreia nu i te poţi sustrage.

Apa clipea, iasomia îşi împrăştia parfumul pătrunzător, sufocant, păsările ciripeau de jur-împrejur în copacii printre care strălucea un cer greu, albastru şi catifelat. Dar micul, cocoşatul domn Friedemann rămase încă multă vreme pe banca lui. Şedea aplecat înainte, cu fruntea sprijinită în amîndouă mîinile.

14

Toată lumea era de acord că la familia Rinnlingen se petrece excelent. În jurul mesei lungi, împodobite cu gust, care se întindea de-a lungul vastei sufragerii, şedeau vreo treizeci de persoane; feciorul şi doi

slujitori angajaţi ocazional zoreau să servească îngheţata, răsunau clinchet de pahare şi zăngănituri, plutea un abur cald de mîncăruri şi parfumuri. Erau adunaţi acolo mari comercianţi, oameni aşezaţi, cu soţiile şi fiicele lor; în afară de aceştia, aproape numai ofiţeri din garnizoană, un bătrîn medic, om îndrăgit, cîţiva jurişti şi alte cîteva persoane din lumea cea mai bună. Se mai afla de faţă şi un student la matematică, nepot al locotenent-colonelului, venit în vizită la rudele sale; acesta purta o conversaţie foarte profundă cu domnişoara Hagenström, care-şi avea locul vizavi de domnul Friedemann.

Acesta şedea pe o frumoasă pernă de catifea la capătul din fund al mesei, alături de soţia urîţică a directorului gimnaziului, nu departe de doamna von Rinnlingen, care fusese condusă la masă de consulul Stephens. Era surprinzător ce schimbare se petrecuse în acele opt zile cu micul domn Friedemann. Faptul că faţa lui arăta atît de înspăimîntător de palidă se datora, poate, în parte, luminii albe a gazului aerian care inunda sala, dar obrajii săi erau supli, ochii înroşiţi, cu cearcăne întunecate, aveau o sclipire nespus de tristă, în tot arăta de parcă trupul său era mai gheboşat ca oricînd. – Bea mult vin şi adresa cînd şi cînd cîteva cuvinte vecinei sale.

În timpul mesei, doamna von Rinnlingen nu schimbase încă nici un cuvînt cu domnul Friedemann; acum se aplecă puţin înainte şi i se adresă cu voce tare:

– V-am aşteptat zadarnic zilele acestea, pe dumneavoastră şi vioara dumneavoastră.

Mai înainte de a răspunde, el o privi o clipă, total absent. Doamna Rinnlingen purta o rochie uşoară, de culoare deschisă, care-i lăsa liber gîtul alb, iar în părul strălucitor avea înfipt un trandafir, „mareşal Niel". În seara aceasta, obrajii îi erau puţin îmbujoraţi, dar în colţurile ochilor îi stăruiau umbrele albăstrii de totdeauna.

Domnul Friedemann, cu privirea coborîtă spre farfurie, îngăimă ceva drept răspuns, după care trebui să răspundă întrebării dacă-i place Beethoven, pe care i-o pusese soţia directorului gimnaziului. În clipa aceea însă, locotenent-colonelul, care şedea la celălalt capăt al mesei, îi aruncă o privire soţiei sale, ciocăni în pahar şi spuse:

– Doamnelor şi domnilor, propun să ne bem cafeaua în celelalte camere; de altfel, probabil că astă-seară nu e rău nici în grădină, iar dacă cineva doreşte să ia acolo puţin aer, eu îl însoţesc.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 76

În liniştea ce interveni, locotenentul von Deidesheim, plin de tact, plasă o glumă, astfel că toată lumea se ridică într-un voios hohot de rîs. Domnul Friedemann părăsi sufrageria, împreună cu doamna sa, printre cei din urmă, o conduse prin camera mobilată în vechiul stil german, unde oaspeţii începuseră deja să fumeze, pînă în confortabila cameră de zi, aflată în semiîntuneric, şi se despărţi de ea.

Era îmbrăcat cu grijă; fracul său era impecabil, cămaşa orbitor de albă, iar în picioarele înguste şi frumos formate avea pantofi de lac. Cînd şi cînd se putea zări că poartă ciorapi de mătase roşii.

Se uită în sus pe coridor şi văzu că grupuri mai mari o şi porniseră pe scară în jos spre grădină. El însă se aşează cu ţigara şi cafeaua lui la uşa camerei în stil vechi german, în care cîţiva domni şedeau la taifas, şi-şi îndreptă privirea spre camera de zi.

Chiar în dreapta uşii, în jurul unei măsuţe, şedea un cerc de musafiri, avîndu-l în centru pe student, care vorbea cu multă însufleţire. Făcuse afirmaţia că printr-un punct se pot trasa mai multe paralele la o linie dreaptă, doamna avocat Hagenström strigase: „Este imposibil!“, iar acum el îşi demonstra afirmaţia atît de convingător, încît cu toţii se făceau că au înţeles-o.

În fundul odăii, pe sofa, alături de lampa scundă, cu abajur roşu, şedea Gerda von Rinnlingen, conversînd cu tînăra domnişoară Stephens. Şedea rezemată, puţin lăsată pe spate, pe o pernă de mătase galbenă, picior peste picior, şi fuma încet o ţigară, al cărei fum îl dădea afară pe nări, în timp ce-şi împingea înainte buza de jos. Domnişoara Stephens, în faţa ei, şedea dreaptă, cioplită parcă în lemn, şi răspundea zîmbind cu teamă.

Nimeni nu-l lua în seamă pe micul domn Friedemann şi nimeni nu observase că ochii săi mari erau îndreptaţi tot timpul spre doamna von Rinnlingen. Şedea într-o poziţie trîndavă şi se uita la ea. În privirea lui nu era nici urmă de pasiune şi aproape nici de durere; stăruia într-însa ceva tîmp şi mort, o dăruire apatică, lipsită de vlagă şi de voinţă.

Trecură astfel vreo zece minute; apoi doamna von Rinnlingen se ridică brusc şi, fără să-l privească, de parcă l-ar fi observat tot timpul în taină, se îndreptă spre el şi se opri în faţa lui. El se ridică şi, privind în sus spre ea, auzi cuvintele:

– N-aţi dori să mă însoţiţi în grădină, domnule Friedemann?

Răspunse:

– Cu plăcere, doamnă.

15

– Încă nu ne-aţi văzut grădina? i se adresă ea pe scară. E relativ mare. Să sperăm că încă nu se află prea multă lume acolo; tare aş dori să-mi trag puţin răsuflarea. În timpul mesei, a început să mă doară capul; probabil că vinul roşu a fost prea tare pentru mine... pe uşa aceasta trebuie să ieşim.

Era o uşă cu geam, prin care, trecînd prin vestibul, ajunseră într-un mic coridor răcoros; de-acolo, cîteva trepte duceau afară.

În noaptea caldă, cu un minunat cer senin spuzit de stele, aerul era îmbălsămat de parfumul straturilor de flori. Grădina se întindea în lumina lunii pline, iar pe potecile aşternute cu pietriş sclipitor oaspeţii se plimbau tăifăsuind şi fumînd. Un grup se adunase în jurul fîntînii arteziene, unde bătrînul, simpatizatul medic făcea să plutească, într-un hohot de rîs general, bărcuţe de hîrtie.

Doamna von Rinnlingen trecu pe lîngă cei de-acolo cu o uşoară înclinare a capului şi arătă departe, spre locul unde frumoasa şi înmiresmata grădină de flori se pierdea într-un parc întunecat.

– Vom coborî pe aleea centrală, spuse doamna von Rinnlingen.

La intrare se aflau două obeliscuri scunde, late.

În fund, la capătul aleii perfect drepte de castani văzură rîul sclipind verzui în lumina lunii. De jur-împrejur era întuneric şi răcoare. Ici şi colo se desprindea cîte o potecă laterală care, făcînd un ocol, ducea, desigur, tot la rîu. Multă vreme nu se rosti nici un cuvînt.

– Pe malul apei, spuse ea, se află un loc frumos, unde am poposit adesea. Am putea sta acolo o clipă de vorbă. Vedeţi, cînd şi cînd sclipeşte printre ramuri cîte o stea.

El nu răspunse, ţinîndu-şi privirea aţintită spre luciul verzui al apei de care se apropiau. Se putea zări celălalt mal, cu parcurile din zona meterezului. După ce părăsiră aleea şi păşiră pe pajiştea care cobora spre rîu, doamna von Rinnlingen spuse:

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 78

– Locul nostru este aici, puţin mai la dreapta; vedeţi, nu e ocupat. Banca pe care se aşezară se afla la şase paşi de aleea ce străbătea parcul. Acolo era mai cald decît între pomii cu coroane stufoase. Greierii ţîrîiau în iarba ce se pierdea, foarte aproape de apă, într-un păpuriş subţire. În bătaia lunii, rîul împrăştia o lumină blîndă.

Tăcură amîndoi un răstimp, privind spre apă. Apoi, el fu zguduit din creştet pînă-n tălpi, cînd auzi vorbindu-i-se pe tonul din săptămîna trecută, acel ton calm, gînditor şi blînd care-l mişcă din nou:

– De cînd aveţi infirmitatea, domnule Friedemann? întrebă doamna von Rinnlingen. V-aţi născut cu ea?

El înghiţi în sec, căci gîtlejul îi era parcă sugrumat. Apoi răspunse încet şi cuviincios:

– Nu, doamnă. M-au lăsat să cad, cînd eram copil mic; de atunci mi se trage.

– Şi cîţi ani aveţi acum? întrebă ea mai departe.

– Treizeci de ani, doamnă.

– Treizeci de ani, repetă ea. Şi în aceşti treizeci de ani, n-aţi fost niciodată fericit?

Domnul Friedemann dădu din cap, iar buzele îi trermurară:

– Nu, spuse el, totul a fost minciună şi închipuire.

– Aţi crezut, aşadar, că sînteţi fericit? întrebă ea.

– Am încercat, spuse el, iar ea răspunse:

– A fost un act de bravură.

Se scurse un minut. Doar greierii ţîrîiau, iar în spatele lor copacii foşneau alene.

– Mă pricep întrucîtva în ale nefericirii, spuse ea apoi. Asemenea nopţi de vară pe malul unei ape sînt leacul cel mai bun.

La aceste cuvinte, el nu răspunse, ci doar arătă cu un gest fără vlagă spre malul de dincolo, care zăcea paşnic în întuneric.

– Acolo am stat de curînd pe o bancă, spuse el.

– După ce aţi plecat de la mine? întrebă ea.

El dădu numai din cap.

Apoi însă, tremurînd, sări brusc în sus de pe locul său, izbucni într-un plîns cu sughiţuri, scoase un strigăt, un strigăt de jale, care era totodată şi ceva mîntuitor, şi se prăbuşi încet la pămînt, în faţa ei. Îi apucase mîna, care se odihnea pe bancă lîngă el şi, în vreme ce i-o ţinea strîns şi i-o apuca şi pe cealaltă, în vreme ce zăcea tremurînd şi zvîcnind în genunchi şi-şi apăsa faţa în poala ei, acest om mărunţel, complet diform, bîlbîia cu o voce gîfîită, neomenească:

– Doar ştiţi... Lasă-mă... Nu mai pot... Dumnezeule... Dumnezeule...

Ea nu-l repinse, nici nu se aplecă deasupra lui. Rămase dreaptă, rezemată cu spatele, puţin mai departe de el, iar ochii ei mici şi apropiaţi, în care se oglindea parcă licărirea umedă a apei, priveau ţintă şi cu încordare înainte, peste el, în depărtare.

Apoi, brusc, cu o smucitură, cu un rîs scurt, mîndru şi dispreţuitor, îşi smulse mîinile dintre degetele lui fierbinţi, îl înşfăcă de braţ şi-l azvîrli într-o parte la pămînt, sări în picioare şi dispăru pe alee.

El rămase acolo, cu faţa în iarbă, buimăcit, scos din fire, cu corpul străbătut în fiecare clipă de un spasm. Se ridică, făcu doi paşi şi se prăbuşi din nou. Se afla lîngă apă.

Ce s-a petrecut, de fapt, în sufletul său în timpul evenimentelor de mai apoi? Poate că ura aceea voluptoasă pe care a resimţit-o prima dată, cînd ea îl umilise cu privirea, acum, cînd zăcuse la pămînt, tratat de ea ca un cîine, degenerase într-o furie dementă căreia trebuia să-i dea urmare fie chiar şi împotriva lui însuşi... poate un dezgust faţă de sine, care-l umplea de setea de a se nimici, de a se sfîşia în bucăţi, de a se stinge cu totul...

Se tîrî pe burtă mai departe, înainte, îşi ridică partea de sus a corpului şi se lăsă să cadă în apă. Nu-şi mai săltă capul; nu-şi mişcă nici măcar picioarele, care-i rămăseseră întinse pe mal.

La pleoscăitul apei, greierii amuţiseră o clipă. Apoi, ţîrîitul reîncepu, parcul foşnea uşor, iar pe lunga alee răsunau, spre vale, rîsete înăbuşite.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 80

DEZAMĂGIRE

Mărturisesc că spusele acelui domn ciudat m-au tulburat foarte mult şi mă tem că nici acum nu voi fi în stare să le repet în aşa fel, încît să-i mişte şi pe alţii aşa cum m-au mişcat pe mine în seara aceea. Poate că efectul lor s-a datorat doar sinceităţii surprinzătoare cu care mi s-a destăinut un om cu totul necunoscut...

Au trecut vreo două luni din dimineaţa de toamnă cînd necunoscutul acela mi-a atras atenţia pentru prima dată în Piazza San Marco. Prin vasta piaţă circulau puţini oameni, dar în faţa splendidei clădiri, ale cărei bogate contururi de basm şi ornamente de aur se profilau în limpezimea încîntătoare a unui diafan cer azuriu, fluturau în uşoara briză a mării steagurile; chiar dinaintea portalului principal, în jurul unei fete care arunca boabe de porumb, se adunase un stol uriaş de porumbei, în vreme ce mereu alţii veneau în zbor grăbit din toate părţile într-acolo... O privelişte de o frumuseţe fără seamăn de luminoasă şi sărbătorească!

Atunci l-am întîlnit, iar acum, în vreme ce scriu, îl am înaintea ochilor cu o extraordinară claritate. Era de statură aproape mijlocie şi mergea repede şi încovoiat, ţinîndu-şi cu amîndouă mîinile bastonul la spate. Purta o pălărie tare, neagră, pardesiu de culoare deschisă şi pantaloni reiaţi, închişi la culoare. Nu ştiu din ce pricină l-am socotit englez. Putea să aibă treizeci de ani, dar şi cincizeci. Faţa, cu un nas cam gros şi ochi cenuşii cu privirea obosită, îi era rasă cu perdaf, iar în jurul gurii îi juca statornic un zîmbet inexplicabil şi cam nătîng. Doar din timp în timp, ridicînd din sprîncene, se uita cercetător în jurul său, apoi îşi îndrepta din nou privirea în pămînt, rostea cîteva cuvinte pentru el însuşi, clătina din cap şi zîmbea. Aşa se plimba îndelung prin piaţă, în sus şi-n jos.

De atunci l-am observat în fiecare zi, deoarece se pare că nu avea altă ocupaţie decît să parcurgă, pe vreme bună sau rea, dimineaţa ca şi după-amiaza, de treizeci pînă la cincizeci de ori piaţa în sus şi-n jos, întotdeauna singur şi cu acelaşi comportament ciudat.

În seara de care-mi aduc aminte, cîntase o fanfară militară. Şedeam la una din măsuţele pe care cafeneaua „Florian“ le aşeza afară pînă departe în piaţă, iar cînd, la sfîrşitul concertului, mulţimea ce tălăzuia pînă atunci încolo şi-ncoace în şuvoaie compacte începu să se împrăştie, necunoscutul, cu surîsul său absent dintotdeauna, luă loc la una din mesele eliberate lîngă mine.

Timpul trecea, de jur-împrejur se făcea tot mai linişte, iar toate mesele se eliberaseră pînă departe. Ici, colo, abia de mai trecea alene cîte un om; o pace maiestuoasă se lăsase peste piaţă, cerul se acoperise cu stele, iar deasupra splendidei faţade cu aspect teatral a lui San Marco poposea semiluna.

Cu spatele întors spre vecinul meu, îmi citeam ziarul şi tocmai eram pe cale să-l părăsesc, cînd mă văzui constrîns să mă răsucesc pe jumătate spre el, deoarece, după ce pînă atunci nu auzisem dintr-acolo nici măcar zgomotul unei mişcări, omul începu deodată să vorbească.

– Vă aflaţi pentru prima dată la Veneţia, domnule? întrebă el într-o franţuzească stîlcită, iar cînd mă străduii să-i răspund în limba engleză, el continuă să vorbească într-o germană fără accente dialectale, cu o voce înceată şi răguşită, pe care încerca să şi-o dreagă tuşind adesea.

– Vedeţi toate acestea pentru prima dată? Sînt la înălţimea aşteptărilor dumneavoastră? Poate chiar vi le depăşesc? Ah! Nu vi le-aţi închipuit mai frumoase! Cu-adevărat? N-o spuneţi doar pentru a apărea fericit şi vrednic de invidie? Ah! Se rezemă de speteaza scaunului şi mă contemplă clipind repede din ochi şi cu o expresie a feţei absolut inexplicabilă.

Pauza care surveni dură mult şi, fără a şti cum avea să continue ciudata convorbire, eram gata să mă ridic, dar el se aplecă repede în faţă.

– Ştiţi, dumneavoastră, domnule, ce înseamnă acest cuvînt: dezamăgire? întrebă el încet şi stăruitor, sprijinindu-se cu amîndouă mîinile pe baston. Nu o nereuşită, un eşec în lucruri mici şi izolate, ci o dezamăgire generală, o dezamăgire pe care i-o procură unui om totul, toată viaţa? Cu siguranţă că nu ştiţi. Pe mine însă m-a însoţit din copilărie şi m-a făcut singuratic, nefericit şi, n-o tăgăduiesc, puţin cam ciudat.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 82

Dar cum m-aţi putea înţelege, aşa, dintr-o dată, domnul meu? Poate că o veţi face, dacă m-aţi asculta, rogu-vă, două minute. Căci atunci cînd se poate spune ceva, se spune repede...

Daţi-mi voie să vă spun că am crescut într-un oraş foarte mic, într-o casă de pastor, în ale cărei încăperi extrem de curate domnea un optimism erudit, patetic şi de modă veche şi în care respirai o atmosferă specifică de retorică de amvon, plină de vorbe mari ca binele şi răul[1], frumosul şi urîtul, pe care le urăsc amarnic, fiindcă ele, probabil, numai ele, poartă vina suferinţelor îndurate de mine.

Viaţa consta pentru mine, exclusiv, din vorbe mari, nici nu cunoşteam altceva decît presimţirile uriaşe şi himerice pe care mi le trezeau aceste vorbe. Aşteptam de la oameni o bunătate divină şi un satanism care să-ţi facă părul măciucă, aşteptam de la viaţă frumuseţea încîntătoare şi urîţenia, eram ahtiat după toate acestea, tînjeam plin de teamă după realitatea cea vastă, după trăire, indiferent de ce natură, după minunata şi ameţitoarea fericire şi după nespusa, înfricoşătoarea şi intangibila suferinţă.

Îmi aduc aminte, domnule, cu o tristă limpezime, de cea dintîi dezamăgire din viaţa mea, şi vă rog să remarcaţi că n-a constat nicidecum în spulberarea unei frumoase speranţe, ci în ivirea unei nenorociri. Eram încă aproape un copil, cînd în casa părintească s-a produs într-o noapte un incendiu. Focul se extinsese pe ascuns şi cu perfidie, micul etaj ardea pînă la uşa odăii mele, iar scara era şi ea pe cale să fie cuprinsă de flăcări. Am fost cel dintîi care am băgat de seamă şi ştiu că m-am năpustit prin casă, strigînd necontenit: „Acum arde! Acum arde!“ Îmi aduc aminte de aceste cuvinte cu mare precizie şi mai ştiu şi ce sentiment exprimau, deşi atunci aproape că nu-mi dădeam seama. Acesta este, simţeam, un incendiu, iar acum eu îl trăiesc! Nu poate fi mai rău decît atît? Asta-i tot?...

Şi, Dumnezeule, n-a fost o nimica toată! Casa a ars pînă la temelii, noi toţi ne-am salvat cu trudă dintr-un pericol extrem, iar eu însumi m-am ales cu răni serioase. Ar fi incorect dacă aş spune că fantezia mea anticipase evenimentele şi că mă făcuse să-mi închipui sub un aspect mai teribil un incendiu al casei părinteşti. Dar în mine trăise o idee vagă, o reprezentare amorfă despre ceva mult mai teribil, iar în comparaţie cu ea, realitatea mi s-a părut ştearsă. Pentru mine, incendiul a fost cel dintîi eveniment important; prin el, am fost dezamăgit de o speranţă îngrozitoare.

Nu vă temeţi că am să continuu să vă relatez în amănunte dezamăgirile pe care le-am trăit. Mă mulţumesc să vă spun că mi-am hrănit măreţele aşteptări de la viaţă cu un zel nefericit, citind mii de cărţi, operele poeţilor. Ah, am ajuns să-i urăsc pe aceşti poeţi care-şi scriu vorbele mari pe toţi pereţii şi care ar prefera să le zugrăvească pe tavanul cerului cu un cedru muiat în Vezuviu[2] – în vreme ce eu nu pot să nu resimt fiecare vorbă mare ca pe o minciună sau ca pe o batjocură.

Poeţii căzuţi în extaz mi-au cîntat că limba e săracă, ah, săracă – o, nu, domnule! Mie, limba mi se pare bogată, nemăsurat de bogată în comparaţie cu sărăcia şi mărginirea vieţii. Durerea are limitele ei: cea trupească, în leşin, cea sufletească, în indiferenţă – nici cu fericirea nu se întîmplă altfel! Dar nevoia omenească de comunicare a născocit sunete mincinoase care trec peste aceste limite.

Depinde, oare, de mine? Oare numai mie efectul anumitor cuvinte îmi străbate măduva spinării, trezindu-mi intuirea unor trăiri care nu există nicidecum?

Am păşit în frumoasa viaţă nespus de dornic de o trăire corespunzătoare marilor mele aspiraţii. Dumnezeu mi-e martor că n-am avut parte de ea! Am colindat peste tot, cu gîndul să vizitez cele mai lăudate locuri de pe pămînt, să mă aflu în faţa operelor de artă în jurul cărora omenirea dănţuie cu vorbele cele mai mari, am stat dinaintea lor şi mi-am spus: „E frumos“. Şi totuşi: oare ceva mai frumos nu există? Asta e totul?

Îmi lipseşte simţul realităţii; poate că asta spune totul. Undeva, pe lumea asta, m-am aflat o dată în munţi la marginea unei prăpăstii. Pereţii de stîncă erau goi şi verticali, iar în fund apa gonea vuind peste bolovani. Priveam în jos şi mă întrebam: „Cum ar fi dacă m-aş prăvăli?“ Aveam însă destulă experienţă ca să-mi răspund: dacă s-ar petrece acest lucru, în cădere mi-aş spune: „Acum te prăvăleşti în adînc, aceasta e o realitate! Dar, de fapt, ce este?“

Mă credeţi, oare, că am trăit destule ca să pot avea ceva de spus? Cu ani în urmă, am iubit o fată, o făptură gingaşă şi drăgălaşă, cu care mi-ar fi fost drag să mă însor, luînd-o sub oblăduirea mea; ea însă nu mă iubea, ceea ce nu era de mirare, şi i-a fost dat altuia s-o oblăduiască... Există ceva mai dureros în viaţa cuiva? Există ceva mai chinuitor decît această amară suferinţă, amestecată în chip îngrozitor cu

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 84

voluptatea? Am zăcut cu ochii deschişi nopţi de-a rîndul, cînd mai trist şi mai chinuitor decît toate a fost gîndul: „Aceasta e suferinţa cea mare! Acum o trăiesc! – Dar ce este ea, de fapt?“

E nevoie să vă vorbesc şi despre fericirea mea? Căci am trăit şi fericirea, dar şi ea m-a dezamăgit... Nu e nevoie, fiindcă toate acestea nu sînt decît nişte exemple grosolane din care nu veţi putea înţelege că viaţa, în întregul ei, şi, în general, viaţa în curgerea ei mediocră, neinteresantă şi searbădă este aceea care m-a dezamăgit, dezamăgit, dezamăgit.

„Ce este omul, proslăvitul semizeu? scrie tînărul Werther la un moment dat[3]. Nu-i lipsesc oare puterile tocmai cînd are mai multă nevoie de ele? Iar cînd îşi ia zborul în bucurie sau se cufundă în suferinţă, nu este oprit, în ambele cazuri, tocmai atunci, şi întors la conştiinţa obtuză, rece, în vreme ce el năzuia să se piardă în bogăţia infinitului?“

Îmi aduc adesea aminte de ziua cînd am văzut pentru prima dată marea. Marea este întinsă, marea este vastă, privirea mea a pornit să rătăcească de pe ţărm spre depărtări în speranţa că voi fi eliberat: dar acolo, în fund, era orizontul. De ce să am un orizont? Eu aşteptam de la viaţă infinitul.

Să fie, oare, orizontul meu mai strîmt decît al altor oameni? Am spus că-mi lipseşte simţul realităţii – ori, poate, am într-o măsură prea mare acest simţ? Mi se irosesc prea repede puterile? Ajung prea repede la capăt? Cunosc, oare, fericirea şi durerea numai la nivelul cel mai scăzut, numai în starea lor diluată?

Nu cred; şi nici nu-i cred pe oameni, cel mai puţin pe aceia care în faţa vieţii sînt de acord cu vorbele mari ale poeţilor – aceasta e laşitate şi minciună! Aţi observat, de altfel, domnule, că există oameni atît de vanitoşi şi atît de ahtiaţi după stima şi tăinuita invidie a celorlalţi, încît pretind că au trăit numai vorbele mari ale fericirii, nu însă şi pe cele ale suferinţei?

S-a întunecat şi aproape că nici nu mă mai ascultaţi, de aceea am să-mi mărturisesc astăzi încă o dată că şi eu, eu însumi, am încercat cîndva să mint împreună cu aceşti oameni, ca să mă arăt fericit faţă de mine şi de ceilalţi. Sînt însă cîţiva ani de cînd această vanitate s-a frînt, iar eu am devenit singuratic, nefericit şi, nu contest, puţin cam ciudat.

Ocupaţia mea predilectă este să contemplu noaptea cerul spuzit de stele, căci nu e acesta modul cel mai potrivit de a nu lua în seamă pămîntul şi viaţa? Şi nu este, oare, scuzabil că mă bizui pe acesta

pentru a-mi păstra cel puţin iluziile, pentru a visa o viaţă eliberată, în care realitatea să se dizolve în marile mele iluzii fără restul chinuitor al dezamăgirii? O viaţă în care nu mai există nici un orizont?...

Visez acest lucru şi aştept moartea. Ah, încă de pe acum cunosc atît de bine moartea, această ultimă dezamăgire! Aceasta este moartea? mă voi întreba în clipa din urmă, acum o trăiesc! – *Dar ce este ea, la drept vorbind?*

S-a răcorit în piaţă, domnule, sînt în stare să simt acest lucru, hehe! Am onoarea să vă salut. Adio...

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 86

PAIAŢA[1]

După toate, ca încheiere şi deznodămînt meritat al tuturor acestora este, de fapt, dezgustul pe care mi-l insuflă viaţa – viaţa mea –, „toate din ea“ şi „întregul ei“, acest dezgust care mă sugrumă, mă îmboldeşte, mă zguduie şi mă doboară din nou şi care, mai curînd sau mai tîrziu, îmi va da, poate, forţa necesară să pun cu fermitate capăt la toată povestea asta ridicolă şi de nimic şi să dispar. Se prea poate totuşi ca încă luna asta şi următoarea s-o mai duc aşa, se prea poate ca un sfert sau o jumătate de an să continuu să mănînc, să dorm şi să-mi văd de ocupaţii – în acelaşi mod mecanic, ordonat şi calm, în care a decurs viaţa mea exterioară în această iarnă şi care s-a aflat într-un conflict îngrozitor cu haoticul proces de disoluţie dinăuntrul meu. Nu s-ar zice, oare, că trăirea interioară a unui om este cu atît mai intensă şi mai agitată, cu cît în exterior trăieşte mai degajat, mai retras şi mai calm? N-ai încotro: trebuie să-ţi duci viaţa, iar dacă te fereşti să fii un om de acţiune şi să te retragi în pustietatea cea mai paşnică, vicisitudinile existenţei te asaltează în forul lăuntric şi eşti nevoit să-ţi pui la încercare caracterul, fie că ai fi un erou sau un nerod.

Mi-am pregătit acest caiet neînceput, ca să-mi istorisesc în el povestea: de fapt, cu ce scop? Poate, în genere, ca să am o ocupaţie? Poate din plăcerea de a face psihologie şi ca să-mi aflu o desfătare în a dovedi că toate acestea au fost necesare? Necesitatea aduce atîta alinare!

Poate şi ca să mă bucur pentru cîteva clipe de un fel de superioritate asupra mea însumi şi de un fel de indiferenţă! – Căci indiferenţa, o ştiu, ar putea să fie un soi de fericire.

1

Micul, vechiul oraş cu străzile lui înguste, cotite, flancate de frontoanele clădirilor, cu bisericile lui gotice şi fîntînile lui, cu oamenii lui activi, solizi şi simpli şi cu marea casă de patricieni, cenuşie din pricina vechimii, în care m-am născut, se află departe, în urmă.

Casa se ridica în mijlocul oraşului şi supravieţuise unui şir de patru generaţii de neguţători avuţi şi respectaţi. Deasupra uşii ei se găsea inscripţia „*Ora et labora*“[2], iar cînd urcai pe scara largă pornind din holul vast, de piatră, înconjurat sus de o galerie din lemn vopsit cu lac alb, trebuia să străbaţi încă un antreu întins şi un mic hol întunecat, cu coloane, ca să ajungi printr-o uşă înaltă, albă, în camera de zi, unde mama şedea la pian şi cînta.

Şedea în lumina crepusculară, fiindcă la ferestre atîrnau draperii grele, de un roşu închis; figurile albe de zei de pe tapet păreau că ies plastic din fundalul lor albastru, ca să asculte acele note grele, profunde, ale preludiului unei Nocturne de Chopin, pe care mama o îndrăgea mai mult decît orice şi pe care o cînta întotdeauna foarte lent, ca şi cum ar fi dorit să deguste melancolia fiecărui acord în parte. Pianul era vechi şi-şi pierduse din sonoritate, dar, cu ajutorul pedalei, care voala tonurile înalte, încît aminteau de argintul vechi, se puteau obţine efectele cele mai ciudate.

Şedeam pe canapeaua masivă din damasc cu rezemătoare rigidă, ascultam şi o priveam pe mama. Era micuţă şi de o construcţie delicată şi purta de obicei o rochie dintr-o stofă moale, gri deschis. Faţa ei îngustă nu era frumoasă, dar, sub părul cu cărare, uşor ondulat, de un blond şters, era asemenea unui chip de copil, liniştit, gingaş, visător, iar cînd şedea la pian, cu capul puţin aplecat într-o parte, semăna cu micii îngeri emoţionaţi care stau adesea, în vechile tablouri, la picioarele Madonei şi cîntă la lăută.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 88

Cînd eram mic, îmi povestea adesea, cu vocea ei înceată şi reţinută, poveşti, aşa cum nimeni nu le mai ştia, sau îmi punea pur şi simplu mîinile pe capul culcat în poala ei şi şedea astfel, în tăcere şi nemişcată. Cred că acestea au fost orele cele mai fericite şi mai pline de pace din viaţa mea. Părul ei n-a încărunţit şi mie mi s-a părut că n-a îmbătrînit niciodată; făptura ei a devenit mereu mai delicată, iar faţa mai îngustă, mai liniştită şi mai visătoare.

Tata era însă un bărbat înalt şi trupeş, îmbrăcat într-un surtuc din stofă neagră, fină şi vestă albă, pe care atîrnau ochelarii cu ramă de aur. Între favoriţii lui scurţi, cenuşii ca fierul, i se vedea bărbia, rasă cu perdaf ca şi locul mustăţii, o bărbie rotundă şi proeminentă, iar între sprîncene se aflau întotdeauna două cute adînci, verticale. Era un bărbat viguros, cu o mare influenţă în treburile publice; am văzut oameni plecînd de la el cu răsuflarea accelerată şi ochii strălucitori şi pe alţii, încovoiaţi şi total deznădăjduiţi. Căci se întîmpla uneori ca şi eu şi, desigur, mama şi cele două surori ale mele să asistăm la asemenea scene, poate pentru că tata voia să-mi insufle ambiţia de a răzbate în lume tot atît de departe ca el şi, poate, pentru că, aşa cum bănuiesc, avea nevoie de un public. M-a făcut să am această bănuială încă din copilărie un anumit fel al său de a se uita, rezemat de speteaza scaunului şi cu o mînă vîrîtă sub reverul hainei, după omul fericit sau distrus. Şedeam într-un colţ şi-i priveam pe tata şi pe mama, ca şi cum aş fi avut de ales între ei doi, şi mă întrebam cum e mai bine să-ţi petreci viaţa: în meditaţie visătoare sau în acţiune bizuită pe putere. Pînă la urmă, ochii mei poposeau pe chipul liniştit al mamei.

2

Nu că i-aş fi semănat în comportarea mea exterioară, deoarece ocupaţiile mele erau, în mare parte, agitate şi zgomotose. Mă gîndesc la una dintre ele, pe care am preferat-o relaţiilor cu cei de vîrsta mea şi diferitelor jocuri şi pasiuni şi care şi astăzi, cînd împlinesc aproape treizeci de ani, mă umple de voioşie şi de mulţumire.

Era vorba de un mare teatru de păpuşi, bine înzestrat, cu care mă închideam singur de tot în odaia mea, ca să dau spectacole cu cele mai ciudate drame muzicale. Odaia mea, care se afla la etajul al doilea şi în

care erau aninate două portrete sumbre ale unor strămoşi cu bărbi à la Wallenstein, era întunecată şi avea o lampă pusă lîngă teatru, deoarece lumina artificială mi se părea neapărat necesară pentru a obţine o atmosferă elevată. Luam loc în imediata apropiere a scenei, fiindcă eu eram dirijorul, iar mîna mea stîngă se odihnea pe o mare cutie rotundă de carton, singurul instrument vizibil din orchestră.

Intrau apoi actorii care aveau să joace împreună şi pe care eu însumi îi desenasem cu cerneală şi peniţă, îi decupasem şi-i prevăzusem cu stinghioare de lemn, ca să poată sta în picioare. Erau domni care purtau pardesie şi jobene şi doamne foarte frumoase.

– Bună seara, doamnelor şi domnilor! spuneam eu. Sînteţi sănătoşi cu toţii? Eu am sosit deja la faţa locului, deoarece au mai fost de dat cîteva dispoziţii. E însă timpul să mergem la garderobă.

Ne duceam la garderoba aflată în spatele scenei şi ne întorceam curînd, complet schimbaţi, ca figuri pestriţe de teatru, ca să privim prin orificiul pe care-l tăiasem în cortină, să vedem cît de plină e sala. Sala era, într-adevăr, destul de plină, astfel că dădeam cu clopoţelul semnalul pentru începerea spectacolului, apoi ridicam bagheta şi savuram o clipită liniştea deplină ce urma acestui gest. Îndată însă, la o nouă mişcare, răsuna bubuitul surd, prevestitor, de tobă, care constituia începutul uverturii şi pe care-l interpretam lovind cu mîna stîngă în cutia de carton, – interveneau apoi trompetele, clarinetele şi flautele, al căror sunet caracteristic îl imitam într-un mod inegalabil, iar muzica urma astfel pînă cînd, la un crescendo plin de forţă, cortina se rula în sus şi drama începea într-o pădure întunecată sau într-o sală strălucitoare.

Spectacolul era schiţat mintal mai dinainte, dar în amănunte trebuia improvizat, şi ceea ce răsuna în cîntece pătimaşe şi dulci, însoţite de trilul clarinetelor şi de tunetul cutiei de carton, erau versuri ciudate, sonore, pline de cuvinte mari şi îndrăzneţe şi uneori rimate, din care însă rareori rezulta un conţinut inteligibil. Dar opera continua, în vreme ce eu băteam toba cu mîna stîngă, cîntam şi imitam instrumentele cu gura, iar cu dreapta dirijam în modul cel mai discret nu numai personajele, ci şi tot restul, astfel că după încheierea unui act răsunau aplauze entuziaste, cortina trebuia să se ridice iară şi iară, cîteodată fiind necesar ca dirijorul să se răsucească pe scaunul său şi să mulţumească spre odaie, mîndru şi totodată flatat.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 90

Cînd, după o asemenea reprezentaţie istovitoare, îmi strîngeam, cu capul înfierbîntat, teatrul, mă copleşea, realmente, o sfîrşeală fericită cum trebuie să fie aceea resimţită de un artist viguros ce-a terminat biruitor o operă în care şi-a pus toată priceperea. Acest joc a rămas ocupaţia mea preferată pînă cînd am împlinit treisprezece sau paisprezece ani.

3

Cum au trecut totuşi copilăria şi adolescenţa mea în casa în ale cărei încăperi de jos tata îşi conducea afacerile, în vreme ce sus mama visa într-un fotoliu sau cînta încet şi gînditoare la pian, iar amîndouă surorile mele, cu doi şi trei ani mai mari decît mine, trebăluiau la bucătărie şi la dulapurile cu rufărie? Îmi amintesc atît de puţine lucruri!

Ceea ce e sigur este că eram un băiat nemaipomenit de vesel, care a ştiut să-şi cîştige respectul şi simpatia colegilor prin originea sa privilegiată, prin imitarea perfectă a profesorilor, prin o mie de mici producţii actoriceşti şi printr-un mod superior de exprimare. La învăţătură însă o duceam prost, deoarece eram prea preocupat să descopăr latura comică din mişcările profesorilor, ca să mai pot fi atent la restul, iar acasă capul îmi era prea plin de subiectele operelor, de versuri şi de fel de fel de aiureli, ca să mai fiu în stare să lucrez în mod serios.

– Pfui, spunea tata, iar cutele dintre sprîncene i se adînceau, cînd, după masa de prînz, îi duceam în camera de zi foaia cu notele mele, pe care o parcurgea ţinînd mîna sub reverul hainei. Puţină bucurie îmi faci, într-adevăr. Ce-o să iasă din tine, dacă binevoieşti să-mi spui? N-ai să ajungi niciodată ceva mai de soi în viaţă.

Lucrul acesta era deprimant, dar nu constituia un impediment ca după cina din chiar aceeaşi zi să le citesc părinţilor şi surorilor o poezie pe care o scrisesem în timpul după-amiezei. Ascultînd-o, tata rîdea de-i sălta *pince-nez*-ul încolo şi-ncoace pe vesta albă. „Ce năzbîtii!“ striga el mereu. Mama însă mă trăgea lîngă ea, îmi ridica părul de pe frunte şi spunea: „Nu e deloc rău, băiete, găsesc că în poezie sînt cîteva pasaje drăguţe“.

Mai tîrziu, după ce am mai înaintat puţin în vîrstă, am învăţat pe cont propriu un fel de cîntat la pian. Am început cu nişte acorduri false în fa-major, deoarece clapele negre mi se păreau pline de farmec, am căutat treceri la alte tonalităţi şi, treptat, treptat, fiindcă petreceam ore lungi la pian, am ajuns la o anumită dexteritate în schimbarea, lipsită de ritm şi melodie, a armoniilor, dînd acestei fluctuaţii mistice toată expresivitatea posibilă.

Mama spunea: „Are un tuşeu care trădează gust“. S-a îngrijit deci să iau lecţii, care au continuat numai o jumătate de an, deoarece, realmente, nu eram în stare să învăţ digitaţia şi tactul potrivit.

Au trecut anii, iar eu am crescut nemaipomenit de voios în pofida grijilor pe care mi le făcea şcoala. Mă mişcam vesel şi îndrăgit în cercul cunoscuţilor şi rudelor mele, mă arătam abil şi amabil din plăcerea de a simula amabilitatea, deşi începusem să-i dispreţuiesc din instinct pe toţi aceşti oameni plicticoşi şi lipsiţi de fantezie.

4

Într-o după-amiază, cînd aveam vreo optsprezece ani şi mă aflam în pragul claselor superioare, am surprins un scurt dialog între părinţii mei, care şedeau la masa rotundă de lîngă canapeaua din camera de zi şi nu ştiau că eu mă aflu fără nici o treabă în sufrageria învecinată, privind, peste casele cu frontoane, cerul palid. Auzîndu-mi numele, m-am apropiat încet de uşa albă, pe jumătate deschisă.

Tata şedea rezemat într-un fotoliu, picior peste picior, şi ţinea cu o mînă pe genunchi gazeta bursei, în vreme ce cu cealaltă îşi mîngîia încet, între favoriţi, bărbia. Mama şedea pe canapea, cu faţa ei liniştită aplecată peste o broderie. Între ei doi se găsea lampa.

Tata spuse:

– Sînt de părere să-l retragem în curînd de la şcoală şi să-l dăm să facă practică la o firmă mare.

– Oh, replică mama tulburată, ridicînd ochii. Un copil atît de talentat!

Tata tăcu o clipă şi-şi suflă cu grijă de pe haină un firişor de praf. Apoi ridică din umeri, întinse în lături braţele, cu amîndouă palmele întoarse spre mama:

– Dacă tu, draga mea, îţi închipui că în activitatea unui negustor nu e nevoie de nici un fel de talent, atunci ai o părere greşită. Pe de altă parte, aşa cum trebuie să recunosc din ce în ce mai mult, spre regretul meu, băiatul ăsta nu ajunge pur şi simplu la nici un rezultat cu şcoala. Talentul lui, despre care vorbeşti, e un fel de talent de paiaţă, la care mă

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 92

grăbesc să adaug că nu subapreciez defel asemenea dar. Poate să fie amabil, cînd vrea, se pricepe să se poarte cu oamenii, să-i amuze, să-i măgulească, simte nevoia să le placă şi să aibă succes; unii au scos-o bine la capăt datorită unor asemenea aptitudini care, ţinînd seama altminteri de indiferenţa lui, îl fac şi pe el relativ potrivit pentru a deveni un comerciant în stil mare.

Zicînd acestea, tata se rezemă satisfăcut, luă o ţigară din tabacheră şi şi-o aprinse cu gesturi încete.

– Cu siguranţă că ai dreptate, spuse mama, rotindu-şi ochii cu mîhnire prin odaie. Am crezut adesea şi, într-o anumită măsură, am sperat că ar putea să devină cîndva un artist... E-adevărat, pe talentul lui muzical, care a rămas nedezvoltat, nu se poate pune preţ; dar ai băgat de seamă că de curînd, după ce a vizitat mica expoziţie, se ocupă niţel cu desenul? Mi se pare că nu-i rău deloc ceea ce face.

Tata suflă fumul în faţă, îşi îndreptă spinarea în fotoliu şi zise scurt:

– Toate astea-s clovnerii şi fleacuri. De altfel, cum se şi cuvine, putem să-l întrebăm şi pe el ce doreşte.

Ei, ce să doresc? Perspectiva de a-mi schimba modul exterior de viaţă m-a bucurat nespus, aşa că m-am arătat în chip serios dispus să părăsesc şcoala pentru a deveni negustor şi am intrat ca practicant la marea întreprindere de cherestea a domnului Schlievogt, de jos, de lîngă rîu.

5

Se-nţelege că schimbarea a fost cu totul exterioară. Interesul meu pentru marea întreprindere de cherestea a domnului Schlievogt era extrem de redus, aşa că şedeam pe scaunul rotativ, sub flacăra lămpii cu gaz din contorul strîmt şi întunecat, tot atît de străin şi de absent ca mai înainte în banca de la şcoală. Aveam acum mai puţine griji; în asta consta deosebirea.

Domnul Schlievogt, un om trupeş, cu faţa roşie şi barbă aspră, căruntă, de marinar, mă lua prea puţin în seamă, fiindcă cea mai mare parte a timpului stătea la fabrica de cherestea, aflată relativ departe de contor şi depozit, iar funcţionarii întreprinderii mă tratau cu respect. Relaţii prieteneşti n-am legat decît cu unul dintre ei, un tînăr înzestrat şi mulţumit, dintr-o familie bună, pe care-l cunoşteam încă de la şcoală

şi care se numea Schilling. Ca şi mine, îşi bătea joc de toată lumea, arăta însă un interes plin de zel pentru comerţul cu cherestea şi nu lăsa să treacă o zi fără a-şi exprima intenţia hotărîtă de a deveni în vreun fel oarecare un om bogat.

În ce mă priveşte, îmi îndeplineam mecanic îndatoririle, iar în restul timpului hoinăream prin depozit, printre stivele de scînduri şi muncitori, contemplam prin gardul înalt din şipci rîul, de-a lungul căruia trecea cînd şi cînd cîte un tren de marfă, iar în timpul acesta mă gîndeam la cîte un spectacol de teatru ori la un concert la care fusesem sau la vreo carte pe care o citisem.

Citeam mult, citeam tot ce-mi cădea în mînă şi eram foarte receptiv. Înţelegeam cu simţirea orice personalitate poetică, credeam că mă recunosc pe mine însumi, gîndeam şi simţeam în stilul unei cărţi, pînă cînd una nouă îşi exercita influenţa asupra mea. În odaia în care-mi construisem altădată teatrul de păpuşi şedeam acum cu o carte pe genunchi şi-mi ridicam privirea spre cele două portrete ale strămoşilor, ca să savurez cadenţa limbii căreia mă dăruisem, în vreme ce mintea îmi era plină de un haos sterp, de jumătăţi de gînduri şi himere...

Surorile mele se măritaseră la scurt timp una după alta, iar eu, cînd nu eram la serviciu, mă duceam adesea în camera de zi, unde mama, care era puţin cam suferindă şi a cărei faţă devenea din ce în ce mai copilăroasă şi mai liniştită, şedea acum de cele mai multe ori singură de tot. După ce-mi cînta ceva din Chopin, iar eu îi arătam ce idee nouă îmi venise pentru a realiza legăturile armonice, mă întreba, firesc, dacă sînt mulţumit cu profesia mea şi dacă sînt fericit... Fără îndoială că eram fericit.

Nu depăşisem cu mult douăzeci de ani, situaţia mea în viaţă nu era decît provizorie şi mă gîndeam că nu eram nicidecum obligat să-mi petrec zilele la domnul Schlievogt sau la vreo altă întreprindere de cherestea, fie ea şi în stil mai mare, că într-o bună zi voi putea să mă eliberez, să părăsesc oraşul cu frontoane triunghiulare şi să trăiesc undeva, în lume, corespunzător înclinaţiilor mele: să citesc romane bune şi scrise cu fineţe, să mă duc la teatru şi să fac puţină muzică... Fericit? Dar mîncam excelent, umblam foarte bine îmbrăcat şi încă de timpuriu, cînd, în timpul şcolarităţii, vedeam cum colegii săraci şi rău îmbrăcaţi se ploconeau de obicei şi recunoşteau în mine şi în cei de-o seamă, cu un fel de sfială linguşitoare, nişte stăpîni şi dătători de ton, devenisem cu voioşie conştient de faptul că fac parte dintre cei

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 94

superiori, bogaţi, invidiaţi, care au dreptul să-şi coboare privirile cu un dispreţ binevoitor asupra celor săraci, nefericiţi şi invidioşi. Cum să nu fiu fericit? Lucrurile n-aveau decît să-şi urmeze cursul. Deocamdată găseam un farmec deosebit în a mă mişca, luînd un aer distant, superior şi voios, între aceste rude şi aceşti cunoscuţi, de a căror obtuzitate îmi băteam joc, în vreme ce, din dorinţa de a le plăcea, îi întîmpinam cu o amabilitate abilă şi mă delectam satisfăcut cu respectul tulbure pe care toţi aceşti oameni mi-l arătau mie şi felului meu de a fi, tulbure, deoarece presupuneau, fără a fi siguri, că în atitudinea mea se afla o anume opoziţie şi extravaganţă.

6

Cu tata începu să se petreacă o vizibilă schimbare. Cînd venea la ora patru la masă, cutele dintre sprîncene păreau de la o zi la alta mai adînci; nu-şi mai vîra cu un gest impunător mîna sub reverul hainei, ci avea un aer deprimat, nervos şi temător. Într-o zi îmi spuse:

– Eşti destul de vîrstnic pentru a-ţi împărtăşi grijile care-mi subminează sănătatea. De altfel, am datoria să ţi le fac cunoscute, ca să nu te laşi în voia unor speranţe false în privinţa viitoarei tale situaţii în viaţă. Ştii că măritişul surorilor tale mi-a cerut sacrificii considerabile. De curînd, firma a suferit pierderi în măsură să-mi reducă substanţial averea. Sînt un om bătrîn, mă simt descurajat şi nu cred că în starea lucrurilor se mai pot produce schimbări esenţiale. Te rog să iei notă că va trebui să te bizui numai pe tine...

Aceste cuvinte mi le spuse cam cu două luni înainte de a muri. Într-o zi fu găsit palid, paralizat şi lălăind în fotoliul din biroul său particular, iar după o săptămînă, tot oraşul lua parte la înmormîntarea lui.

Mama îşi luă obiceiul să şadă, gingaşă şi tăcută, pe canapeaua de lîngă masa rotundă din camera de zi, ţinînd mai tot timpul ochii închişi. Cînd surorile mele şi eu ne agitam în jurul ei spre a o înviora, dădea din cap şi zîmbea, după care continua să tacă şi să rămînă nemişcată, cu mîinile împreunate în poală, cu ochii mari, absenţi şi trişti, îndreptaţi spre o figură nouă de zeu de pe tapet. Cînd domnii în redingotă veneau să dea raportul despre lichidarea întreprinderii, clătina la fel din cap şi închidea din nou ochii.

Nu mai cînta Chopin, iar cînd, la răstimpuri, îşi trecea uşor degetele peste creştet, mîna palidă, delicată şi obosită îi tremura. După numai o jumătate de an de la moartea tatei, se întinse în pat şi muri, fără un geamăt de durere şi fără să lupte pentru viaţă...

Acum totul se sfîrşise. Ce mă mai ţinea locului? Afacerile fuseseră lichidate şi, de bine, de rău, reieşi că îmi revenea o parte de moştenire de aproximativ o sută de mii de mărci, ceea ce era suficient pentru a mă face independent de toată lumea, cu atît mai mult, cu cît, din oarecare motive fără importanţă, fusesem declarat inapt pentru serviciul militar.

Nimic nu mă mai lega de oamenii între care crescusem, ale căror priviri se aţinteau asupra mea cu un aer mereu mai străin şi mai mirat şi a căror concepţie asupra vieţii era prea unilaterală, pentru ca eu să fi fost înclinat a mi-o însuşi. Recunosc că mă cunoşteau bine, şi anume ca pe un om absolut inutil, cum de altfel mă cunoşteam şi eu. Eram însă şi destul de sceptic şi fatalist, ca să abordez „aptitudinile mele de paiaţă“ – după expresia tatei – sub latura lor veselă şi destul de prezumţios, ca să doresc cu voioşie să mă bucur de viaţă în felul meu. Mi-am ridicat mica avere şi, aproape fără a-mi lua rămas-bun, am părăsit oraşul, pentru a întreprinde mai întîi o călătorie.

7

De cei trei ani care au urmat şi în care m-am dăruit cu o receptivitate lacomă miilor de impresii noi, schimbătoare, bogate îmi aduc aminte ca de un vis frumos, îndepărtat. Cît va fi trecut de cînd am petrecut un revelion între gheaţă şi zăpadă, la călugării din defileul Simplon, de cînd am hoinărit prin Piazza Erbe din Verona, de cînd, venind dinspre Borgo San Spirito, am intrat pentru prima dată sub colonada lui San Pietro şi mi-am rătăcit privirea intimidată pe uriaşa piaţă, de cînd am privit de pe Corso Vittorio Emmanuele în jos, spre Neapolul de un alb sclipitor, şi am văzut, departe, pe mare, graţioasa siluetă a Insulei Capri pierind în ceaţa albastră... În realitate, sînt şase ani şi nu mai mult.

Oh, am trăit foarte prudent şi corespunzător mijloacelor mele: în camere particulare simple, în pensiuni ieftine, dar, cu prilejul deselor schimbări ale locului[3] şi pentru că la început mi-a venit greu să mă dezobişnuiesc de deprinderile mele de burghez înstărit, cheltuielile

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 96

mai mari n-au putut fi evitate. Pentru perioada călătoriilor îmi fixasem, din capitalul meu, cincisprezece mii de mărci; această sumă a fost, firește, depășită.

De altfel, mă simțeam bine între oamenii cu care veneam în contact ici-colo pe drum, adesea existențe dezinteresate și foarte interesante, pentru care nu eram, oricum, un obiect de respect ca pentru mediul meu de odinioară, dar de care nici nu mă temeam că mă vor întîmpina cu priviri și întrebări uimite.

Datorită sociabilității cu care eram înzestrat din fire, mă bucuram uneori în pensiuni de simpatia sinceră a celorlalți turiști, fapt ce-mi amintește de o scenă din salonul Pensiunii Minelli de la Palermo. Într-un cerc de francezi de diferite vîrste, am început să improvizez la pian, cu mare risipă de mimică, de declamații cîntate și de armonii bubuitoare, o dramă muzicală „de Richard Wagner", iar cînd abia încheiasem într-un ropot de aplauze, s-a îndreptat repede spre mine un domn bătrîn, care aproape că nu mai avea păr pe cap și ai cărui favoriți albi, rari, fluturau pe jacheta lui de voiaj gri. Mi-a apucat amîndouă mîinile și a strigat cu lacrimi în ochi:

– E uimitor! E uimitor, dragă domnule! Vă jur că de treizeci de ani nu m-am mai distrat atît de copios! Ah, îngăduiți-mi, vă rog, să vă mulțumesc din toată inima! Trebuie neapărat să vă faceți actor sau muzician!

E adevărat că în asemenea împrejurări simțeam ceva din vanitatea genială a unui mare pictor care, într-un cerc de prieteni, consimte să deseneze pe placa unei mese o caricatură ridicolă și totodată spirituală. După cină, m-am întors însă singur în salon și am petrecut o oră de izolare și melancolie, scoțînd din instrument acorduri grave, care credeam că exprimă starea de spirit pe care o trezise în mine priveliștea orașului Palermo.

Plecînd din Sicilia, am atins în grabă Africa, m-am dus apoi în Spania, iar acolo, lîngă Madrid, la țară, în timpul iernii, într-o după-amiază mohorîtă, ploioasă, am resimțit pentru prima dată dorința – pe deasupra și necesitatea – de a mă întoarce în Germania. Căci, abstracție făcînd de faptul că începusem să tînjesc după o viață liniștită, ordonată și stabilă, nu era greu să calculez că pînă la sosirea mea în Germania, oricît m-aș fi restrîns, tot aveam să cheltuiesc douăzeci de mii de mărci.

N-am șovăit prea mult să o iau pe drumul de întoarcere prin Franța, pentru care, făcînd popasuri mai îndelungate în diferite orașe, am folosit aproape o jumătate de an – și-mi amintesc cu o claritate melancolică de

acea seară de vară în care am sosit cu trenul în gara orașului din Germania Centrală, pe care mi-l alesesem ca reședință încă de la începutul călătoriei mele – acum, puțin mai instruit, înzestrat cu oarecare experiențe și cunoștințe și plin de copilărească bucurie de a putea să întemeiez aici, în independența mea fără griji și corespunzător modestelor mele mijloace, o existență netulburată și contemplativă.

Aveam atunci douăzeci și cinci de ani.

8

Locul nu era rău ales. Orașul e impunător, scutit încă de aglomerația lărmuitoare din metropole și de agitația comercială prea apăsătoare, cu cîteva vechi piețe relativ importante și o viață a străzii nu lipsită de vioiciune și nici, în parte, de eleganță. În împrejurimi se găsesc cîteva puncte plăcute, dar eu am preferat întotdeauna promenada amenajată cu gust, care se prelungește pe Lerchenberg, o colină îngustă, prelungă, pe care se sprijinea o mare parte a orașului și de pe care te bucuri de o perspectivă vastă spre cîmpul deschis, peste case, biserici și fluviul cu șerpuiri domoale. În anumite puncte și mai ales atunci cînd, în frumoasele după-amieze de vară, concertează o orchestră militară, iar echipaje și pietoni ieșiți la plimbare se mișcă încolo și-ncoace, îți aduci aminte acolo de Pincio[4]. Dar voi mai avea de amintit de această promenadă...

E de necrezut cu cîtă plăcere și minuțiozitate mi-am aranjat odaia spațioasă pe care am închiriat-o, împreună cu un dormitor aflat alături, oarecum în centrul orașului, într-un cartier animat. Ce-i drept, mobilele părinților intraseră în cea mai mare parte în posesia surorilor mele, îmi reveniseră totuși cele necesare: lucruri impunătoare și masive, care mi-au sosit împreună cu cărțile mele și cu cele două portrete ale strămoșilor, în primul rînd însă vechiul pian, pe care mama mi-l lăsase mie.

Și, într-adevăr, după ce totul a fost instalat și pus în ordine, după ce am împodobit toți pereții, biroul greu din mahon și comoda pîntecoasă cu fotografiile adunate în călătorii, după ce, cu treburile în sfîrșit isprăvite și aflat la adăpost, m-am așezat într-un fotoliu la fereastră, ca să contemplu, cu schimbul, strada de-afară și noua mea locuință, bucuria nu mi-a fost mică. Și totuși – n-am uitat acea clipă –, totuși alături de satisfacție și încredere, în mine a tresărit ușor ceva diferit, un anume

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 98

sentiment surd de teamă şi nelinişte, senzaţia vagă a unui fel de opoziţie şi revoltă din partea mea împotriva unei puteri ameninţătoare... gîndul întrucîtva apăsător că situaţia mea, care pînă atunci nu fusese niciodată altceva decît un provizorat, trebuia considerată acum, pentru prima dată, ceva definitiv şi neschimbat...

N-am să tăinuiesc că aceste sentimente şi altele asemănătoare s-au repetat la răstimpuri. Dar pot fi, oare, evitate în genere acele ore de după-amiază cînd priveşti afară, în amurgul ce se lasă şi, poate, spre o ploaie înceată şi cazi victimă unor stări de spirit deprimante? În orice caz, era lucru stabilit că viitorul meu fusese pe deplin asigurat. Încredinţasem băncii orăşeneşti rotunda sumă de optzeci de mii de mărci, dobînzile atingeau – Dumnezeule, vremurile sînt grele! – cam şase sute de mărci pe trimestru şi-mi îngăduiau, aşadar, să trăiesc cuviincios, să-mi procur lecturi, să mă duc din cînd în cînd la teatru, fără să exclud şi ceva distracţii mai uşurele.

Zilele mele se scurgeau în realitate corespunzător idealului ce-mi fusese dintotdeauna un ţel în viaţă. Mă dădeam jos din pat pe la zece, îmi luam gustarea de dimineaţă şi-mi petreceam timpul pînă la prînz la pian şi cu lectura unei reviste literare sau a unei cărţi. Apoi o porneam agale pe stradă în sus pînă la micul restaurant pe care-l frecventam cu regularitate, mîncam, iar după aceea făceam o plimbare mai lungă pe străzi, prin vreo galerie, prin împrejurimi, pe Lerchenberg. Mă întorceam acasă şi-mi reluam ocupaţiile de dinainte de prînz: citeam, făceam muzică, mă distram uneori, chiar desenînd cîte ceva, sau scriam cu grijă o scrisoare. Dacă după cină nu mă duceam la teatru sau la vreun concert, şedeam la cafenea şi citeam ziarele pînă la ora de culcare. Dar ziua fusese bună şi frumoasă, avusese un conţinut fericit, dacă îmi reuşise la pian un motiv ce mi se părea nou şi frumos, dacă mă alesesem cu o stare de spirit delicată şi durabilă din lectura unei nuvele, din contemplarea unui tablou...

De altfel, nu voi omite să spun că în dispoziţiile mele acţionam cu o anume identitate şi că aveam în mod serios de gînd să dau zilelor mele cît mai mult „conţinut“ cu putinţă. Mîncam modest, aveam, de obicei, un singur costum, îmi limitam cu prudenţă cerinţele trupeşti, pentru ca, în schimb, să fiu în situaţia de a plăti un preţ ridicat pentru un loc bun la operă sau la concert, de a-mi cumpăra cărţi literare nou apărute, de a vizita cutare sau cutare expoziţie de artă...

Zilele însă se scurgeau şi deveneau săptămîni şi luni – plictiseală? Recunosc: nu ai întotdeauna la îndemînă o carte care să poată da conţinut unui şir de ore; sau ai încercat fără succes să fantazezi la pian, şezi la fereastră, fumezi şi în suflet ţi se strecoară irezistibil un sentiment de repulsie faţă de lumea toată şi faţă de tine însuţi; te copleşeşte din nou teama, teama de rău augur, sari în picioare şi pleci, ca să-i contempli pe stradă, cu voioasa ridicare din umeri a celui fericit, pe profesioniştii şi pe muncitorii inapţi spiritualiceşte şi materialiceşte să-şi petreacă timpul în mod tihnit şi plăcut.

9

Poate, oare, un om de douăzeci şi şapte de ani să creadă în chip serios în invariabilitatea definitivă a situaţiei sale, chiar dacă această invariabilitate este doar ipotetică? Ciripitul unei păsări, un petic minuscul de cer albastru, un oarecare vis din timpul nopţii, întrerupt la jumătate şi aproape uitat, totul este în stare să reverse în inima lui efluvii bruşte de speranţe vagi şi să i-o umple cu aşteptarea solemnă a unei mari fericiri neprevăzute... Îmi duceam traiul de la o zi la alta în contemplaţie, fără vreun ţel, preocupat de o mică speranţă sau alta, fie că ar fi fost vorba doar de ziua cînd apărea vreo publicaţie distractivă, cu energica, via convingere că sînt fericit şi, cînd şi cînd, puţin obosit de singurătate.

E adevărat, nu erau rare orele cînd mă indispunea lipsa de relaţii şi de contacte sociale – dar e, oare, necesar să explic această lipsă? Nu aveam nici o legătură cu lumea bună şi cu cei din primul şi al doilea cerc din oraş; ca să mă întroduc ca *fêtard*[5] printre tinerii de bani gata, îmi lipseau, Doamne, mijloacele – şi-atunci boema, aflată de cealaltă parte? Dar eu sînt un om cu educaţie, port rufe curate şi un costum neuzat şi pur şi simplu nu-mi face nici o plăcere să mă angajez în discuţii anarhiste, în jurul unor mese murdare de absint lipicios, cu tineri neîngrijiţi. Ca să fiu scurt: nu exista nici un cerc social precis căruia să-i fi aparţinut în mod firesc, iar cunoştinţele care se iveau de la sine într-un mod sau altul erau rare, superficiale şi reci, din propria mea vină, recunosc, deoarece, chiar şi în asemenea cazuri, mă ţineam în rezervă, cu un sentiment de nesiguranţă şi cu hotărîrea, altminteri neplăcută, de a nu putea spune, nici măcar unui pictor decăzut, pe scurt, într-un mod clar şi edificator, cine şi ce sînt de fapt.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 100

De altfel, o rupsesem cu „societatea“ şi renunţasem la ea, luîndu-mi libertatea ca, fără s-o slujesc într-un mod oarecare, să-mi văd de propriul meu drum, iar în cazul că, pentru a fi fericit, aş fi avut nevoie de „oameni“, să-mi îngădui ca atunci să-mi pun întrebarea dacă nu e momentul să mă îmbogăţesc, în folosul obştei; ca om de afaceri în stil mare, trezind astfel invidia şi respectul general.

Şi totuşi – totuşi! Fapt e că însingurarea mea filosofică mă indispunea într-un grad prea înalt şi că pînă la urmă nu putea nicidecum să se armonizeze cu concepţia mea despre „fericire“, cu hotărîrea, cu convingerea mea de a fi fericit, a cărei zdruncinare – nu exista nici o îndoială era pur şi simplu imposibilă. A nu fi fericit – a fi nefericit: dar era, oare, lucrul acesta imaginabil? Era inimaginabil, iar o dată cu acest verdict s-a rezolvat şi problema, pînă cînd au venit alte ore în care claustrarea, această viaţă retrasă şi izolarea nu mi s-au mai părut în ordine şi m-au făcut teribil de posomorît.

„Posomorala“ – era o însuşire a omului fericit? Îmi amintesc de viaţa dusă de mine acasă în cercul restrîns în care mă mişcasem cu conştiinţa satisfăcută a înzestrării mele artistice geniale – fericit, amabil, cu ochii plini de voioşie, ironie şi bunăvoinţă superioară pentru toată lumea, privit de oameni cam cu mirare, dar îndrăgit. Pe atunci fusesem fericit, deşi a trebuit să lucrez la marea întreprindere de cherestea a domnului Schlievogt; iar acum? Iar acum?...

A apărut însă o carte peste măsură de interesantă, un nou roman franţuzesc, pe care mi-am îngăduit să-l cumpăr şi pe care îl voi savura în tihnă, aşezat comod în fotoliul meu. Din nou trei sute de pagini pline de gust, de spirit şi de artă aleasă! Ah, ce bine mi-am orînduit viaţa, spre plăcerea mea! Oare nu sînt fericit? Întrebarea aceasta e ceva ridicol şi nimic mai mult...

10

S-a sfîrşit din nou o zi, o zi căreia nu i se poate contesta, slavă Domnului, că a avut conţinut; a sosit seara, draperiile de la fereastră sînt trase, pe masa de scris arde lampa, e aproape de miezul nopţii. Aş putea să mă vîr în pat, dar întîrzii pe jumătate culcat în fotoliu şi, cu mîinile

împreunate în poală, privesc în sus, spre tavan, ca să urmăresc cu resemnare cum mă sapă şi mă mistuie o durere pe jumătate imprecisă pe care n-am putut-o alunga.

Abia acum cîteva ore m-am lăsat în seama efectului unei mari opere de artă, una dintre acele creaţii uriaşe şi teribile care, cu fastul corupt al unui nelegiuit diletantism genial[6], zguduie, buimăcesc, torturează, fericesc, doboară... Nervii mei încă tremură, fantezia mea e răscolită, în mine se zbuciumă porniri sufleteşti rare, porniri de nostalgie, ardoare, triumf, pace mistică, însoţite de nevoia de a le da expresie, de a le împărtăşi, de a le arăta, de „a face ceva din ele“...

Dacă aş fi, într-adevăr, un artist, cum m-aş putea exprima prin sunet, cuvînt sau imagine plastică – de preferinţă, vorbind cinstit, în toate, concomitent? – E adevărat că sînt în stare de fel de fel de lucruri! Pot, de exemplu, să mă aşez la pian şi să dau perfect glas, în odăiţa mea liniştită, sentimentelor mele frumoase, ceea ce s-ar cuveni să-mi fie destul, admiţînd că nu am nevoie de „public“ pentru a fi fericit. Să presupunem totuşi că pun un oarecare preţ şi pe succes, pe faimă, pe recunoaştere, laudă, invidie, dragoste?... Dumnezeule! Cînd îmi amintesc de scena din salonul de la Palermo, îmi dau seama că o întîmplare similară ar constitui pentru mine în clipa aceasta o încurajare neasemuit de binefăcătoare.

Chibzuind bine, mă simt obligat să admit această sofisticată şi ridicolă deosebire conceptuală: deosebirea dintre fericirea lăuntrică şi cea exterioară! – „Fericirea exterioară“ ce va fi fiind, de fapt? – Există un soi de oameni, copiii preferaţi ai lui Dumnezeu, cum se pare, a căror fericire este geniul şi al căror geniu este fericirea, oameni de lumină[7] care, purtînd în ochi scînteia şi oglinda soarelui, trec prin viaţă lenevind, cu uşurinţă, într-un mod plăcut şi amabil, în vreme ce toată lumea îi înconjoară, în vreme ce toată lumea îi admiră, îi laudă, îi invidiază şi-i iubeşte, fiindcă pînă şi invidia e incapabilă să-i urască. Ei însă privesc la toate acestea ca nişte copii, batjocoriţi, răsfăţaţi, capricioşi, vanitoşi, cu o bunăvoinţă solară, siguri de fericirea şi de geniul lor, ca şi cînd lucrurile nici n-ar putea să arate altfel...

În ce mă priveşte, nu-mi neg slăbiciunea: aş dori să fac parte dintre aceşti oameni şi mi se năzare mereu, indiferent dacă pe drept sau pe nedrept, că am şi făcut cîndva parte, absolut „indiferent“, deoarece, ca să fim cinstiţi: ceea ce contează este ce crezi tu despre tine, drept ce te dai, cu ce siguranţă te poţi da!

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 102

Probabil că, în realitate, am renunţat la această „fericire exterioară“ atunci cînd am refuzat să slujesc „societatea“ şi mi-am orînduit viaţa fără „oameni“. De mulţumirea mea însă nu mă îndoiesc, firește, nici o clipă, nu mă pot îndoi, nu trebuie să mă îndoiesc, căci, ca să repet, şi anume să repet cu o stăruinţă disperată: vreau şi trebuie să fiu fericit! Interpretarea „fericirii“ ca un fel de merit, de geniu, de distincţie, de amabilitate, interpretarea „nefericirii“ ca ceva urît, dubios, vrednic de dispreţ şi, cu un cuvînt, ridicol, sînt prea adînc înrădăcinate în mine pentru a-mi mai putea arăta mie însumi vreo consideraţie, dacă aş fi nefericit.

Cum mi-aş putea îngădui să fiu nefericit? Ce rol ar trebui să joc? N-ar trebui, oare, să stau ghemuit în întuneric ca un fel de liliac sau bufniţă şi să privesc, sclipind din ochi cu invidie la „oamenii de lumină“, la fericiţii vrednici de iubire? Ar trebui să-i urăsc, cu acea ură care nu e nimic altceva decît o iubire otrăvită – şi să mă dispreţuisc!

„Să stau ghemuit în întuneric!“ Ah, acum îmi trece prin minte ce am gîndit şi am simţit cînd şi cînd, de cîteva luni, în legătură cu „izolarea“ şi „însingurarea mea filosofică“! Şi mă cuprinde din nou teama, teama cunoscută şi chinuitoare! Şi sentimentul unui fel de răzvrătire împotriva unei puteri ameninţătoare...

Fără îndoială, de data aceea şi de multe ori am găsit o mîngîiere, o diversiune, un narcotic. Dar starea mea sufletească de atunci a revenit, a revenit de o mie de ori în decursul lunilor şi al anilor.

11

Există zile de toamnă ca o minune. Vara a trecut, afară frunzişul a început să se îngălbenească de mult, iar în oraş vîntul a şuierat zile în şir prin toate colţurile, în vreme ce prin rigole clocoteau pîraie murdare. Te-ai adaptat acestei situaţii, te-ai şi aşezat, ca să zicem aşa, la gura sobei, ca să laşi să treacă peste tine iarna; într-o dimineaţă însă, la trezire, nu-ţi vine să-ţi crezi ochilor cînd vezi că printre draperiile de la fereastră fulgeră în odaia ta o fîşie îngustă de albastru luminos. Sari din pat foarte surprins, deschizi fereastra, un val de lumină solară tremurătoare se revarsă peste tine şi, în acelaşi timp, prin tot zgomotul străzii, auzi un ciripit guraliv şi voios de păsări; respirînd aerul proaspăt şi uşor al unei zile de octombrie, ţi se pare că inhalezi aromele incomparabil de

dulci şi de promiţătoare ce aparţin, altminteri, vînturilor de mai. E primăvară, e evident primăvară, în pofida calendarului, aşa că te îmbraci la iuţeală, ca să alergi pe străzi şi în aer liber, sub cerul strălucitor...

O asemenea zi nesperată şi ciudată s-a ivit acum vreo patru luni – ne aflăm, după cît se pare, la începutul lui februarie –, iar în ziua aceea am văzut ceva excepţional de drăguţ. Am pornit-o de-acasă înainte de nouă dimineaţa şi, bine dispus, vesel, plin de o speranţă vagă de schimbări, surprize şi fericire, am luat drumul spre Lerchenberg. Am urcat pe la capătul din dreapta al colinei şi i-am străbătut întreaga spinare, ţinîndu-mă în marginea promenadei principale, pe lîngă scunda rampă de piatră, pentru ca pe tot drumul, care nu durează mai mult de o jumătate de oră, să am liberă priveliştea asupra oraşului care coboară uşor în trepte şi asupra fluviului, ale cărui şerpuiri sclipeau în soare şi, dincolo de peisajul cu coline şi verdeaţă, se pierdeau în aburul astrului.

Acolo, sus, nu se găsea mai nimeni. Băncile de dincolo de drum stăteau singuratice, ici şi colo printre copaci privea cîte o statuie, scînteind albă la soare, în vreme ce, cînd şi cînd, cîte o frunză veştedă cădea legănîndu-se pe ea. Liniştea, pe care o ascultam, în vreme ce, mergînd, ţineam privirea îndreptată în lături spre panorama luminoasă, a rămas netulburată pînă cînd am ajuns la capătul colinei, iar drumul începea să coboare între bătrînii castani. Acolo, în spatele meu, a răsunat tropot de cai şi duruitul de roţi al unei trăsuri care se apropia în trap şi căreia trebuia să-i fac loc, cam pe la mijlocul coborîşului. M-am tras la margine şi m-am oprit.

Era o trăsurică de vînătoare foarte uşoară, cu două roţi, trasă de doi roibi mari, lucioşi, care sforăiau puternic. Hăţurile le ţinea o tînără doamnă, poate de nouăsprezece sau douăzeci de ani, alături de care şedea un domn în vîrstă, cu înfăţişare impozantă şi distinsă, cu mustaţa periată în sus *à la russe*[8] şi cu sprîncene dese, albe. Un valet în livrea simplă, neagră cu argintiu, decora bancheta din spate.

La începutul pantei, mersul cailor fusese încetinit la pas, deoarece unul dintre ei părea nervos şi neliniştit. Se trăsese de-o parte, în lateral, de oişte, îşi apăsa capul pe piept şi-şi aşeza picioarele subţiri tremurînd atît de tare de îndărătnicie, încît domnul cel vîrstnic, puţin îngrijorat, se aplecă în faţă, ca s-o poată ajuta, cu stînga sa elegant înmănuşată, pe tînăra doamnă în strunirea cailor. Se părea că hăţurile îi fuseseră încredinţate numai temporar şi pe jumătate în glumă, în orice caz, era

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 104

vizibil că trata mînarea cailor cu un fel de împăunare copilărească şi, totodată, cu lipsă de experienţă. În vreme ce căuta să liniştească bidiviul speriat şi cu mers poticnit, mişca uşor din cap, cu seriozitate şi indignare.

Era şatenă şi zveltă. Pe părul adunat într-un conci bine strîns la ceafă, dar fluturînd foarte uşor şi slobod pe frunte şi la tîmple, în aşa fel încît se distingeau firele de un castaniu luminos, purta o pălărie de pai rotundă, de culoare închisă, împodobită numai cu nişte panglici. În rest, era îmbrăcată cu o jachetă scurtă, bleumarin, şi o fustă lucrată simplu din postav gri deschis.

Pe faţa ei ovală şi de formă delicată, al cărei gingaş ten brunet era rumenit de aerul proaspăt al dimineţii, cei mai atrăgători erau, cu siguranţă, ochii: o pereche de ochi înguşti, prelungi, al căror iris abia pe jumătate vizibil era de un negru sclipitor şi deasupra cărora se bolteau sprîncenele perfect simetrice şi ca trase cu peniţa. Nasul era, poate, ceva cam lung, iar gura, cu liniile buzelor oricum clar şi fin conturate, putea fi mai îngustă. Dar în clipa aceea devenise fermecătoare, datorită dinţilor de-un alb strălucitor şi puţin cam îndepărtaţi unii de alţii, cu care, în strădania de a stăpîni calul, tînăra îşi muşca energic buza de jos, ceea ce îi împingea puţin înainte bărbia de o rotunjime aproape copilărească.

Ar fi cu totul greşit să spun că acest chip era de o frumuseţe izbitoare şi vrednică de admiraţie. Poseda farmecul tinereţii şi al prospeţimii voioase, iar acest farmec era, oarecum, netezit, domolit şi înnobilat prin lipsa de griji pe care o dă bogăţia, printr-o educaţie distinsă şi o ţinută luxoasă; cu siguranţă că ochii aceştia înguşti şi fulgerători, care priveau acum cu supărarea cuiva răsfăţat spre calul nărăvaş, aveau să-şi reia în minutele următoare expresia de fericire sigură şi de la sine înţeleasă. – Mînecile jachetei, ample şi bufante la umeri, erau încopciate foarte strîns la încheietura subţire a mîinilor – şi niciodată n-am mai văzut ceva care să-mi facă o impresie atît de încîntătoare, de o eleganţă aleasă, ca felul în care aceste mîini înguste, fără mănuşi, de o albeaţă mată ţineau hăţurile!

Am rămas pe marginea drumului, neluat în seamă de nimeni; trăsura a trecut prin faţa mea, iar cînd a luat-o din nou la trap, pierind repede, am pornit şi eu, încet, mai departe. Ceea ce am resimţit atunci a fost bucurie şi admiraţie, dar în acelaşi timp şi o anume durere ciudată şi sfîşietoare, un sentiment amar şi stăruitor de – invidie? de dragoste? – n-am cutezat să mă gîndesc la aşa ceva – de dispreţ faţă de mine însumi?

În vreme ce scriu, îmi imaginez un sărman cerşetor care stă înaintea vitrinei unui bijutier şi se uită îndelung la sclipirea preţioasă a unui giuvaier împodobit cu pietre nestemate. În sinea sa, omul acesta nu va ajunge la dorinţa clară de a poseda bijuterii, căci numai ideea acestei dorinţe ar fi de o imposibilitate ridicolă, care l-ar face vrednic de propria lui bătaie de joc.

12

Vreau să povestesc că, după această întîmplare, am revăzut-o pe tînără după numai opt zile, şi anume la operă. Se interpreta *Faust* de Gounod[9] şi abia am intrat în sala viu luminată, ca să-mi ocup locul de la parter, cînd am zărit-o, la stînga domnului celui vîrstnic, într-o lojă din avanscenă, de pe partea cealaltă. Am constatat că, într-un mod ridicol, m-a trecut un scurt fior de spaimă şi un fel de zăpăceală, aşa că, dintr-un oarecare motiv, mi-am întors de îndată ochii şi mi i-am plimbat de-a lungul celorlalte rînduri de scaune şi loji. Abia la începutul uverturii m-am decis să-i privesc ceva mai atent pe cei doi.

Domnul cel vîrstnic, în redingotă încheiată strîns şi tivită cu bentiţă neagră, şedea rezemat cu o demnitate calmă în fotoliul său, ţinînd o mînă înmănuşată în cafeniu pe catifeaua balustradei de la lojă, în vreme ce pe cealaltă şi-o trecea din cînd în cînd încet peste barbă sau peste părul cărunt, tuns scurt. Fata – fără îndoială, fiica lui – şedea, dimpotrivă, interesată şi plină de însufleţire, înclinată înainte, cu amîndouă mîinile, în care ţinea evantaiul, sprijinite pe perna de catifea. Cînd şi cînd făcea o scurtă mişcare din cap, ca să-şi arunce puţin pe spate părul de un castaniu luminos ce-i atîrna liber pe frunte şi la tîmple.

Purta o bluză foarte uşoară dintr-o mătase de culoare deschisă, în a cărei centură era vîrît un buchetel de violete, iar ochii ei înguşti fulgerau în lumina puternică încă şi mai negri decît cu opt zile în urmă. Totodată, am făcut constatarea că felul de a-şi ţine gura, observat de mine atunci, îi era, în genere, caracteristic: în fiece clipă îşi muşca buza de jos cu dinţii ei albi, strălucitori, aflaţi la distanţe mici regulate unii de alţii, şi împingea bărbia puţin înainte. Această mină nevinovată, care nu trăda nici un fel de cochetărie, privirea ochilor ei care se plimba calmă şi totodată voioasă prin sală, gîtul delicat şi alb, gol, înconjurat de o eşarfă îngustă din mătase de culoarea centurii, mişcarea cu care se

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 106

întorcea cînd şi cînd spre domnul în vîrstă, ca să-l facă atent la ceva din orchestră, de pe cortină, din vreo lojă totul dădea impresia unei copilării nespus de gingaşe şi drăgălaşe, care nu avea totuşi nimic mişcător sau care să provoace compasiune. Era o copilă distinsă, chibzuită, care devenise, datorită traiului bun şi elegant, sigură de sine şi căpătase un aer de superioritate, dînd la iveală o fericire lipsită de orice vanitate, mai curînd liniştită, fiindcă era de la sine înţeleasă.

Muzica inspirată şi plină de graţie a lui Gounod nu era, mi se părea, un acompaniament fals pentru această privelişte, iar eu o ascultam fără să privesc pe scenă, ci lăsat cu totul în voia unei dispoziţii blînde şi gînditoare, a cărei melancolie ar fi fost, probabil, mai dureroasă fără muzică. Dar chiar în pauza de după primul act, un domn, să zicem, de douăzeci şi şapte pînă la treizeci de ani, se ridică de pe locul său de la parter şi dispăru, ca să apară apoi imediat, cu o plecăciune fără cusur, în loja către care îmi îndreptasem atenţia. Domnul cel vîrstnic îi întinse imediat mîna, iar tînăra doamnă îi oferi şi ea, cu o înclinare prietenoasă a capului, mîna, pe care vizitatorul o duse cu politeţe la buze, după care fu poftit să ia loc.

Sînt gata să declar că domnul acesta purta cel mai original plastron de cămaşă pe care l-am văzut vreodată în viaţa mea. Plastronul era în întregime vizibil, deoarece vesta se reducea la o fîşie neagră, îngustă, iar jacheta fracului, încheiată abia mult sub stomac, era răscroită de la umeri într-un arc de cerc neobişnuit de larg. Delimitat în partea de sus de o fundă lată, neagră, legată la gulerul tare, înalt şi mult răsfrînt, plastronul, încheiat cu doi nasturi mari, în patru colţuri, tot negri, cusuţi la o distanţă potrivită, era de o albeaţă orbitoare şi admirabil scrobit, fără ca prin aceasta să-şi piardă elasticitatea, căci în regiunea pîntecelui făcea, într-un chip plăcut, o adîncitură, pentru a se ridica din nou într-o umflătură bine potrivită şi sclipitoare.

Se înţelege că atenţia tuturor se concentra, în primul rînd, asupra acestei cămăşi; la rîndu-i însă capul, care era perfect rotund şi al cărui craniu era acoperit de o învelitoare din păr blond deschis, tuns foarte scurt, era împodobit de nişte ochelari fără ramă şi braţe, de o mustaţă nu prea mare, blondă şi uşor încreţită, iar, pe un obraz, de o mulţime de mici cicatrice de spadă[10] ce se întindeau pînă la tîmplă. Încolo, domnul acesta era de-o alură ireproşabilă şi se mişca sigur de el.

În cursul serii – căci a rămas în lojă – am observat la el două poziţii ce păreau a-i fi deosebit de caracteristice. Cînd nu conversa cu ocupanţii lojei, şedea picior peste picior, cu binoclul pe genunchi, rezemat comod, cobora capul şi-şi împingea gura mult înainte, pentru a se adînci în contemplarea celor două vîrfuri ale mustăţii, complet hipnotizat de ele, şi răsucindu-şi capul dintr-o parte în alta. Cînd, dimpotrivă, conversa cu tînăra doamnă, îşi schimba din respect poziţia picioarelor, continua totuşi să stea rezemat, ţinîndu-se cu amîndouă mîinile de fotoliu, înălţa foarte mult capul şi zîmbea, cu gura relativ mult deschisă, luînd un aer amabil şi oarecum de superioritate faţă de tînăra sa vecină. Domnul acesta era plin de o admirabilă şi fericită încredere în sine.

Serios vorbind, ştiu să preţuiesc asemenea lucruri. Nici una dintre mişcările sale, oricît de temerară i-ar fi fost nonşalanţa, nu trăda vreo stinghereală penibilă; omul era un vanitos. Şi de ce n-ar fi fost? Era limpede: îşi croise un drum corect, probabil fără să se evidenţieze prea mult, şi avea să-l urmeze pînă la ţelurile clare şi utile, trăia în umbra bunei înţelegeri cu toată lumea şi sub soarele respectului general. În momentul acela, şedea acolo, în lojă, şi tăifăsuia cu o tînără al cărei farmec pur şi preţios nu-i era, probabil, indiferent şi a cărei mînă, aşa stînd lucrurile, ar fi putut fi dispus s-o ceară. Realmente, nu sînt deloc înclinat să rostesc vreun cuvînt de desconsiderare faţă de acest domn! Dar eu, în ce mă priveşte? Eu şedeam acolo jos şi urmăream morocănos de la distanţă, din întuneric, cum acea creatură preţioasă şi inaccesibilă flecărea cu acel om de nimic şi rîdea! Exclus, neluat în seamă, lipsit de orice îndreptăţire, străin, *hors ligne*[11], declasat, un paria[12], jalnic pînă şi faţă de mine însumi...

Am rămas pînă la sfîrşit, cînd i-am întîlnit din nou pe cei trei la garderobă, unde, îmbrăcîndu-şi blana, oamenii mai întîrzie puţin şi schimbă cîteva cuvinte cu unul sau cu altul, ici cu o doamnă, colo cu un ofiţer... La părăsirea teatrului, tînărul domn îi însoţi pe tată şi pe fiică, iar eu îi urmai la mică distanţă prin vestibul.

Nu ploua, pe cer sclipeau cîteva stele, aşa că cei trei nu luară vreo trăsură. Fără grabă şi continuîndu-şi conversaţia păşeau în faţa mea, iar eu călcam pe urmele lor la distanţa impusă de sfială – abătut, torturat de un ascuţit sentiment dureros, batjocoritor, jalnic... N-au avut mult de mers; abia au parcurs o stradă şi s-au oprit înaintea unei case

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 108

impunătoare, cu o faţadă simplă, tatăl şi fiica au intrat numaidecît, după ce şi-au luat un cordial rămas-bun de la însoţitorul lor, care, la rîndu-i, s-a îndepărtat cu paşi grăbiţi.

Pe uşa grea, sculptată, a casei am citit numele: „Consilier de justiţie Rainer“.

13

Sînt hotărît să închei aceste însemnări, deşi, dintr-o împotrivire lăuntrică, aş dori în fiece clipă să sar în picioare şi să fug de ele. Am scormonit, tăind firul în patru, în toată povestea asta pînă la istovire! Sînt sătul de toate pînă la dezgust!...

N-au trecut trei luni şi am aflat din ziare despre un „bazar“ organizat în scopuri de binefacere la Primăria oraşului, cu participarea înaltei societăţi. Am citit anunţul cu atenţie şi m-am decis de îndată să vizitez bazarul. Ea va fi acolo, mă gîndeam, probabil ca vînzătoare, iar în acest caz nimic nu mă va împiedica să mă apropii de dînsa. Chibzuind bine, sînt un om cultivat şi dintr-o familie bună; iar dacă această domnişoară Reiner îmi place, îmi e tot atît de puţin interzis ca şi domnului cu plastron uimitor să-i vorbesc şi să schimb cu ea cîteva cuvinte glumeţe...

Bătea vîntul şi ploua în după-amiaza cînd m-am dus la primărie; în faţa portalului domnea o mare îngrămădeală de oameni şi trăsuri. Mi-am făcut drum pînă la clădire, am achitat taxa de intrare, mi-am lăsat pardesiul şi pălăria la garderobă şi am urcat cu oarecare efort scara largă, plină de oameni, pînă în sala de festivităţi de la etajul întîi, din care m-a întîmpinat un abur sufocant de vin, mîncăruri, parfumuri şi miros de brad, o larmă confuză de rîsete, conversaţii, muzică, strigăte şi lovituri de gong. Încăperea vastă şi de o înălţime uriaşă era împodobită multicolor cu steaguri şi ghirlande, iar de-a lungul pereţilor şi în centru se întindeau standurile, tarabe deschise, ca şi boxe separate, cărora le făceau reclamă, strigînd cît îi ţineau plămînii, domni cu măşti fantastice. Doamnele care vindeau, de jur-împrejur, flori, lucruri de mînă, tutun şi răcoritoare de tot felul, erau, de asemenea, divers costumate. La capătul din fund al sălii, pe o stradă împodobită cu plante, lărmuia orchestra, iar pe culoarul îngust dintre standuri se mişca încet, înainte, un şir compact de oameni.

Frapat întrucîtva de zgomotul făcut de muzică, de urnele loteriilor, de veselele reclame, m-am alăturat şuvoiului şi, după nici un minut, am şi zărit-o la patru paşi de la intrare pe tînăra doamnă pe care o căutam acolo. Vindea la un stand mic, împodobit cu cetină de brad, vinuri şi limonade şi era îmbrăcată ca italiancă: fusta pestriţă, basmaua cu unghi drept şi laibărul scurt al femeilor din Albani[13], ale cărui mîneci îi lăsau goale pînă la cot braţele delicate. Puţin înfierbîntată, se sprijinea cu coapsa de tarabă, îşi agita în joacă evantaiul şi stătea de vorbă cu cîţiva domni care înconjurau fumînd standul şi printre care l-am descoperit de la prima privire pe cel bine cunoscut; şedea cel mai aproape de ea, lîngă masă, cu patru degete ale fiecărei mîini vîrîte în buzunarele laterale ale hainei.

M-am înghesuit încet înainte, hotărît să mă apropii de ea, îndată ce se va oferi prilejul, îndată ce va fi mai puţin solicitată. – Ah! Avea să se dovedească numaidecît dacă mai posedam ceva din siguranţa plină de voioşie şi abilitatea mea vanitoasă sau dacă nu cumva mohoreala din ultimele săptămîni şi deznădejdea pînă în pragul căreia ajunsesem fuseseră justificate! De fapt, ce-mi inspirase atîta neliniştе? De unde, faţă de această fată, un amestec atît de chinuitor şi jalnic de invidie, iubire, ruşine şi iritare amară, care, trebuie să recunosc, îmi încingea din nou obrajii? Sinceritate! Amabilitate! Trufie voioasă şi plină de graţie, la naiba, cum se mai potrivesc acestea unui om înzestrat şi fericit! Reflectam, zelos şi enervat, la expresiile glumeţe, la vorbele de duh, la apostrofele italieneşti cu care intenţionam să mă apropii de ea...

A durat o bună bucată de vreme, pînă cînd, în mijlocul mulţimii ce se tîra greoi înainte, să ajung la capătul sălii – şi într-adevăr: cînd m-am aflat din nou în dreptul micului stand de vinuri, semicercul de domni dispăruse, iar de tarabă se mai rezema numai bine cunoscutul domn care se întreţinea în chipul cel mai animat cu tînăra vînzătoare. Perfect, acum îmi puteam îngădui să întrerup această conversaţie... Cu o scurtă întoarcere, am părăsit şuvoiul şi m-am oprit lîngă masă.

Ce s-a întîmplat? Ah, nimic! Aproape nimic! Conversaţia se întrerupse, bine cunoscutul se trase un pas deoparte, apucîndu-şi cu toate cele cinci degete ochelarii fără ramă şi braţe şi mă examină printre aceste degete, iar domnişoara îşi lunecă peste mine, de la haină pînă la ghete, o privire liniştită şi cercetătoare. O ştiam: costumul nu era nicidecum nou, iar ghetele erau mînjite de noroiul străzii. Pe deasupra, mă

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 110

încălzisem şi foarte probabil că părul mi se zburlise. Nu mă simţeam nici calm, nici liber, nici la înălţimea situaţiei. Mă copleşi sentimentul că eram acolo un străin, un ins ce nu avea dreptul să se afle în acea societate, un intrus care-i deranja pe ceilalţi şi se făcea ridicol. Nesiguranţa, stîngăcia, ura şi senzaţia că sînt o figură jalnică îmi tulburară privirea, dar, cu un cuvînt, îmi dusei pînă la capăt intenţiile ce mă însufleţiseră şi cerui, cu sprîncenele sumbru încruntate, cu o voce răguşită şi în cuvinte scurte, aproape grosolane:

– Vă rog, un pahar cu vin.

Este absolut indiferent dacă m-am înşelat cînd mi s-a părut că observ cum fata a aruncat o privire rapidă şi batjocoritoare spre prietenul ei. Tăcînd ca el şi ca mine, mi-a întins vinul, iar eu, fără să ridic ochii, roşu şi scos din fire de furie şi de durere, stînd între cei doi ca o figură nefericită şi rizibilă, am băut cîteva înghiţituri, am pus banii pe masă, m-am înclinat buimăcit, am părăsit sala şi m-am năpustit afară.

Din acea clipă s-a terminat cu mine, iar faptul că după cîteva zile am citit în jurnale următoarea înştiinţare nu adaugă mai nimic la aceasta:

„Am onoarea să anunţ logodna fiicei mele cu domnul asesor dr. Alfred Witznagel. Consilier de justiţie Rainer."

14

Din acea clipă s-a terminat cu mine. Ultimul rest de fericire din conştiinţa mea şi orice brumă de mîndrie au fost spulberate, nimicite, nu mai pot, da, sînt nefericit, recunosc, şi văd în mine o figură jalnică şi ilară! Nu mai rezist la aşa ceva! Mă prăbuşesc! Am să mă împuşc, astăzi sau mîine.

Primul meu imbold, întîia mea reacţie instinctivă a fost încercarea vicleană de a extrage din toată povestea aspectul beletristic şi de a preschimba jalnica mea indispoziţie în „dragoste nefericită": o nerozie, cum se şi înţelege de la sine. O dragoste nefericită nu te duce la pierzanie. O dragoste nefericită este o atitudine care nu te face să te simţi prost. Într-o dragoste nefericită eşti mulţumit de tine. Eu însă pier, pentru că am ajuns să-mi fie, pînă la deznădejde, silă de mine!

Am iubit-o, dacă e îngăduită această întrebare, am iubit-o oare, la drept vorbind, pe această fată? – Poate... dar cum şi de ce? N-a fost, oare, această iubire o scorneală a orgoliului meu de mult rănit şi bolnav, care şi-a luat în chip dureros avînt la prima vedere a acestui giuvaier inaccesibil şi a scos la iveală sentimente de invidie, ură şi dispreţ de sine, pentru care apoi iubirea n-a fost decît un pretext, o portiţă de scăpare şi o mîntuire?

Da, toate acestea nu sînt decît vanitate! Şi nu m-a numit, oare, tata, cîndva, o paiaţă?

Ah, eu nu eram îndreptăţit, mai ales eu nu eram îndreptăţit să mă trag deoparte şi să ignor „societatea", eu care sînt prea orgolios pentru a-i suporta desconsiderarea şi indiferenţa, eu, care nu mă pot lipsi de ea şi de aplauzele ei! – Dar nu e, oare, vorba de o justificare? E vorba de o necesitate? Iar calitatea mea inutilizabilă de paiaţă n-ar fi fost potrivită pentru nici o poziţie socială? Fără îndoială că tocmai această calitate de paiaţă este aceea din cauza căreia trebuia, în orice caz, să pier.

Indiferenţa, ştiu, ar fi un soi de fericire... dar eu nu pot să fiu indiferent faţă de mine însumi, nu sînt în stare să mă privesc cu alţi ochi decît cu cei ai „oamenilor" şi pier din cauza conştiinţei necurate – plin de nevinovăţie... Oare conştiinţa necurată n-ar putea fi niciodată altceva decît vanitate purulentă?

Există o singură nefericire: să-ţi pierzi mulţumirea de sine. A nu mai fi mulţumit de tine însuţi, aceasta e nefericirea – ah, eu am simţit întotdeauna foarte clar acest lucru! Tot restul nu e decît joc şi îmbogăţire a vieţii, în orice altă suferinţă poţi fi extraordinar de satisfăcut de tine însuţi, te poţi prezenta excelent. Abia discordia cu tine însuţi, conştiinţa necurată în suferinţă, luptele vanităţii sînt cele ce fac din tine o privelişte jalnică şi dezgustătoare.

A apărut la orizont un vechi cunoscut, un domn pe nume Schilling, împreună cu care am slujit cîndva societatea, la marea întreprindere de cherestea a domnului Schlievogt. Sosise în oraş pentru afaceri şi a venit să mă viziteze, un „individ sceptic", cu mîinile în buzunarele pantalonilor, cu un *pince-nez* cu ramă neagră şi cu o ridicare realist răbdurie din umeri. A intrat într-o seară la mine şi mi-a spus:

– Rămîn cîteva zile aici.

Ne-am dus la o bodegă.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 112

M-a întîmpinat ca şi cînd aş fi fost acelaşi fericit vanitos pe care-l cunoscuse şi, crezînd că iese în întîmpinarea propriei mele păreri voioase, îmi spuse:

– Pe Dumnezeul meu, plăcut ţi-ai mai aranjat viaţa, băiete! Independent, aşa-i? De fapt, ai dreptate, la naiba! O dată trăieşte omul, nu? Ce să-i mai pese, în fond, de restul? Eşti cel mai isteţ dintre noi, trebuie s-o spun. De altfel, ai fost întotdeauna un geniu.

Şi, ca odinioară, a continuat astfel, foarte dornic să mă laude şi să fie amabil cu mine, fără să-i treacă prin minte că, în ce mă priveşte, tremuram de frică să nu-i displac.

M-am străduit cu eforturi deznădăjduite să mă situez pe locul pe care mă aflam în ochii lui, să apar la aceeaşi înălţime ca mai înainte, fericit şi mulţumit de mine însumi – zadarnic! Îmi lipsea tăria de caracter, curajul, sîngele rece, m-am arătat în faţa lui istovit, jenat, nesigur şi umilit, iar el a înţeles totul cu o incredibilă rapiditate! A fost îngrozitor să vezi cum omul acesta, foarte dispus să mă socotească un ins fericit şi superior, a început să mă sfredelească uimit cu privirea, să devină rece, să ia el un aer de superioritate, să manifeste grabă şi dezgust şi să-mi arate, în cele din urmă, prin fiecare expresie a feţei, dispreţul său. S-a despărţit de mine devreme, iar a doua zi cîteva rînduri scrise în grabă m-au informat că fusese totuşi nevoit să plece din oraş.

Fapt este că fiecare om este mult prea ocupat cu propriile sale treburi, ca să-şi mai poată face, în mod serios, o părere despre altul; din trîndăvie, lumea este dispusă să accepte acel grad de respect pe care ai fermitatea să arăţi că ţi-l porţi ţie însuţi. Fii cum vrei, trăieşte cum vrei, dar arată-te plin de curaj şi încredere, cu conştiinţa curată, şi nimeni nu va avea atîta îndreptăţire morală încît să te dispreţuiască. Dacă, dimpotrivă, intri în dezacord cu tine însuţi, dacă eşti nemulţumit de tine şi arăţi că te dispreţuieşti, ţi se va da orbeşte dreptate. – În ce mă priveşte, sînt pierdut...

Încetez să scriu, arunc pana – dezgustat, dezgustat! Să pun capăt! Dar acest lucru n-ar fi aproape prea eroic pentru o „paiaţă“? Ceea ce se va întîmpla, mă tem, va fi că voi continua să trăiesc, voi continua să mănînc, să dorm şi să-mi găsesc cît de cît o ocupaţie, obişnuindu-mă treptat, din apatie, să fiu o „figură nefericită şi ridicolă“.

Dumnezeule, cine şi-ar fi închipuit, cine şi-ar fi putut închipui că a te naşte o „paiaţă“ este o asemenea fatalitate şi o asemenea nefericire!...

TOBIAS MINDERNICKEL

1

Una din străzile care urcă din Quaigasse relativ abrupt spre centrul oraşului se numeşte Uliţa Cenuşie. Cam pe la mijlocul acestei străzi, pe mîna dreaptă cînd vii dinspre rîu, se află casa cu numărul 47, o clădire îngustă, de o culoare mohorîtă, care nu se deosebeşte prin nimic de vecinele ei. La parter se află o prăvălie de mărunţişuri, în care se pot cumpăra şi galoşi sau unt de ricin. După ce parcurgi un gang, cu ieşire spre o curte interioară unde hoinăresc nişte pisici, ajungi la o scară de lemn uzată, pe care stăruie un iz puternic de mucegai şi sărăcie şi care duce la etaje. La primul cat, în stînga, locuieşte un tîmplar, iar în dreapta, o moaşă. La catul al doilea, în stînga, locuieşte un cîrpaci, în dreapta, o doamnă care, îndată ce aude paşi pe trepte, începe să cînte tare. La catul al treilea, locuinţa de pe mîna stîngă este goală, la dreapta locuieşte un bărbat cu numele de Mindernickel, care, pe deasupra, îşi spune şi Tobias[1]. Despre acest bărbat circulă o poveste care trebuie istorisită, deoarece este enigmatică şi nemaipomenit de ruşinoasă.

Înfăţişarea acestui Mindernickel este bătătoare la ochi, ciudată şi comică. Dacă-i priveşti, de pildă, cînd a ieşit la plimbare, silueta slabă ce se mişcă pe stradă sprijinită într-un baston, îl vezi îmbrăcat, şi anume din cap pînă-n picioare, în negru. Poartă un joben de modă veche, arcuit şi grosolan, o redingotă strîmtă şi lustruită de vechime şi nişte pantaloni la fel de uzaţi, cu manşete scămoşate şi atît de scurţi, încît i se vede bordura de elastic a ghetelor. De altfel, trebuie spus că îmbrăcămintea este periată lună. Gîtul slab îi apare cu atît mai lung, cu cît se ridică deasupra

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 114

unui guler răsfrînt, îngust. Părul încărunţit îi este pieptănat lins pînă peste tîmple, iar borul lat al jobenului umbreşte o faţă rasă şi palidă, cu obrajii scobiţi, cu ochii inflamaţi, care rareori se ridică din pămînt, şi cu două cute adînci care coboară, dîndu-i un aer posomorît, de la nas pînă la colţurile gurii lăsate în jos.

Mindernickel părăseşte rareori casa, şi asta nu fără motiv. Anume, îndată ce apare pe stradă, se adună în goană mulţi copii, se ţin după el o bună bucată de drum, rîd, îl batjocoresc, cîntă: „Ho, ho, Tobias!“, îl trag chiar de haină, în vreme ce lumea iese în faţa uşilor şi se amuză. El îşi vede de drum, fără să se apere şi privind cu sfială în jurul său, cu umerii ridicaţi şi cu capul împins înainte, ca un om care se grăbeşte pe o ploaie torenţială fără umbrelă; şi, deşi i se rîde în obraz, ici şi colo salută cu o politeţe umilă pe cîte unul dintre cei ce stau în faţa uşilor. Mai tîrziu, cînd copiii rămîn în urmă, cînd nu-l mai cunoaşte nimeni şi puţini mai sînt cei ce întorc capul după el, comportarea lui nu se schimbă prea tare. Continuă să se uite sperios în jurul său şi să se grăbească gheboşat, de parcă ar simţi că asupra lui sînt îndreptate mii de priviri batjocoritoare, iar cînd îşi ridică, nehotărît şi sfios, ochii din pămînt, bagi de seamă ciudăţenia că nu e în stare să se uite ferm şi liniştit la un om oarecare sau măcar la un obiect. S-ar părea, oricît de straniu ar putea să sune acest lucru, că îi lipseşte acea firească superioritate senzorială cu care orice făptură priveşte lumea întruchipărilor concrete, s-ar părea că se simte mai prejos de orice întrupare şi că ochii săi neputincioşi trebuie să se tîrască pe pămînt în faţa oamenilor şi a lucrurilor.

Ce va fi fiind cu omul acesta, care e mereu singur şi pare a fi extraordinar de nefericit? Îmbrăcămintea lui cu un foarte pronunţat aspect burghez, ca şi o anume mişcare elegantă, cu care-şi duce mîna la bărbie, pare a sugera că nu vrea nicidecum să fie socotit ca unul dintre cei în mijlocul cărora locuieşte. Numai Dumnezeu ştie cum a ajuns acolo! Faţa lui arată în aşa fel, de parcă viaţa i-ar fi izbit-o, rîzînd dispreţuitor, cu pumnul. De altfel, este foarte posibil ca, fără să fi primit lovituri grele din partea sorţii, să nu fi fost, pur şi simplu, la înălţimea cerută de existenţă; aerul său de subordonare pasivă şi nerozie fac penibila impresie că natura i-a refuzat măsura echilibrului, puterea şi tăria de caracter îndestulătoare pentru a trăi cu capul sus.

După ce, sprijinit în bastonul său negru, şi-a făcut plimbarea spre oraş în sus, se întoarce la locuinţa sa, primit cu ovaţii de copiii de pe Uliţa Cenuşie; urcă scara cu miros de mucegai pînă în odaia lui sărăcăcioasă şi fără nici o podoabă. De oarecare valoare şi frumuseţe nu e decît comoda, o mobilă stil *empire*[2], cu mînere grele de metal. În faţa

ferestrei, a cărei perspectivă este închisă fără speranţă de zidul cenuşiu al casei învecinate, se află un ghiveci de flori plin cu pămînt, în care însă nu creşte nimic; cu toate acestea, Tobias Mindernickel se opreşte cîteodată în dreptul lui, contemplă ghiveciul de flori şi miroase pămîntul gol. – Alături de această odaie se află un mic dormitor întunecat. – După ce-a intrat, Tobias Mindernickel îşi pune jobenul şi bastonul pe masă, se aşază pe sofaua îmbrăcată în verde, care miroase a praf, îşi sprijină bărbia în mînă şi priveşte pierdut, cu sprîncenele ridicate, la podea. Se pare că pentru el nu există altceva de făcut pe pămînt.

În ceea ce priveşte caracterul lui Mindernickel, e foarte greu să formulezi o apreciere; întîmplarea ce urmează pare a pleda în favoarea lui. Cînd acest om ciudat a părăsit într-o zi casa şi s-a adunat ca, de obicei, o ceată de copii care l-au urmărit cu strigăte de batjocură şi hohote de rîs, un băiat de vreo zece ani s-a împiedicat de piciorul altuia şi s-a lovit atît de tare de pavaj, încît a început să-i curgă sînge din nas şi de la frunte, şi a rămas întins pe jos, plîngînd. Tobias s-a întors numaidecît, a alergat spre cel căzut, s-a aplecat deasupra lui şi a început să-l mîngîie cu o voce blîndă şi tremurătoare:

– Biet copil, spuse el, te doare? Sîngerezi! Uite cum îi curge sîngele pe frunte! Da, da, ce jalnic zaci aici! Sigur, îl doare atît de tare, că plînge, bietul copil! Ce milă mi-e de tine! A fost vina ta, dar am să te leg la cap cu batista... Aşa, aşa! Acum vino-ţi în fire şi ridică-te...

După ce, cu aceste cuvinte, îl bandajă într-adevăr pe copil cu propria lui batistă, îl ridică cu grijă în picioare şi plecă. Ţinuta şi faţa lui aveau în acea clipă o cu totul altă expresie decît de obicei. Păşea ferm şi drept, iar pieptul îi respira adînc sub redingota strîmtă; ochii i se măriseră, căpătaseră strălucire şi se aţinteau cu o privire sigură asupra oamenilor şi obiectelor, în vreme ce în jurul gurii îi stăruia o trăsătură de dureroasă fericire... Întîmplarea avu drept urmare că pornirea spre batjocură a celor de pe Uliţa Cenuşie se mai domoli puţin. După un răstimp însă, purtarea lui surprinzătoare fu uitată, şi o mulţime de gîtlejuri sănătoase, vesele şi crude, cîntau din nou în urma omului umil şi vlăguit: „Ho, ho, Tobias!“

2

Într-o dimineaţă însorită, pe la ora unsprezece, Mindernickel părăsi casa şi o porni, străbătînd tot oraşul, spre Lerchenberg, acea colină prelungă care, în orele după-amiezei, constituie cea mai distinsă

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 116

promenadă a oraşului, dar care, datorită vremii minunate de primăvară ce domnea atunci, era frecventată încă de la acea oră de oameni ieşiţi la plimbare cu trăsura sau pe jos. Sub un copac de pe marea alee principală stătea un bărbat cu un căţel de vînătoare ţinut în lesă, pe care-l prezenta trecătorilor cu intenţia vădită de a-l vinde; era un animal mic, galben, musculos, de vreo patru luni, cu un inel negru în jurul unui ochi şi o ureche neagră...

Văzîndu-l de la o distanţă de zece paşi, Tobias se opri, îşi duse de mai multe ori mîna la bărbie şi privi pe gînduri omul şi căţelul care dădea vesel din coadă. După aceea o porni din nou, cu mînerul bastonului apăsat pe gură, ocoli de trei ori copacul de care se rezema omul, apoi se apropie de acesta şi, cu ochii aţintiţi asupra cîinelui, spuse cu o voce înceată şi pripită:

– Cît costă cîinele?

– Zece mărci, răspunse omul.

Tobias tăcu o clipă, apoi repetă, nehotărît:

– Zece mărci?

– Da, spuse omul.

Tobias scoase din buzunar un portofel de piele, luă din el o bancnotă de cinci mărci, una de trei şi alta de două mărci, înmînă repede banii vînzătorului, apucă lesa şi, gheboşat, privind cu sfială în juru-i, deoarece cîţiva oameni urmăriseră tîrguiala şi rîdeau, tîrî grăbit după el cîinele care schelălăia şi se smulgea. Tot drumul, căţelul se propti în pămînt cu picioarele din faţă, privind speriat şi întrebător în sus spre noul său stăpîn; Tobias îl tîra totuşi în tăcere şi cu energie.

Printre copiii străzii de pe Uliţa Cenuşie se iscă o larmă uriaşă, atunci cînd apăru Tobias trăgînd căţelul, dar el îl luă în braţe, se aplecă asupra lui şi trecu în grabă, batjocorit şi tras de haină, printre strigăte şi rîsete, apoi urcă scara pînă în odaia lui. Acolo puse pe podea căţelul care scheuna necontenit, îl mîngîie cu bunăvoinţă şi spuse pe un ton protector:

– Ei, ei, nu trebuie să te temi de mine, căţelule; n-ai de ce.

După aceea luă dintr-un sertar al scrinului o farfurie cu carne fiartă şi cartofi şi-i azvîrli o parte căţelului, care încetă să mai scîncească şi înfulecă mîncarea dînd din coadă.

– Ai să te numeşti Esau[3], spuse Tobias, mă-nţelegi? Esau. Poţi reţine aceste sunete simple... şi arătînd spre podeaua din faţa lui strigă poruncitor: Esau!

Cîinele, aşteptîndu-se, probabil, să mai capete de mîncare, se apropie într-adevăr, iar Tobias îl bătu aprobator pe coaste, zicîndu-i:

– Aşa-i bine, prietene; meriţi laude.

Apoi se dădu cîţiva paşi înapoi, arătă podeaua şi porunci:

– Esau!

Cîinele, care între timp se înviorase cu totul, se apropie din nou cu un salt şi linse gheata stăpînului său.

Tobias, cu bucuria neostoită de a porunci şi de a-şi vedea porunca ascultată, repetă exerciţiul, cu siguranţă, de douăsprezece, de paisprezece ori; în cele din urmă însă, cîinele păru obosit şi dornic să se odihnească şi să mistuie, aşa că se întinse pe podea în poziţia drăgălaşă şi isteaţă a cîinilor de vînătoare, cu amîndouă picioarele din faţă, de-o construcţie delicată, întinse înainte şi strîns lipite unul de altul.

– Încă o dată! spuse Tobias. Esau!

Dar Esau îşi întoarse capul şi rămase pe loc.

– Esau! strigă Tobias ridicînd vocea poruncitor; poţi veni, chiar dacă eşti obosit!

Dar Esau îşi lăsă capul pe labe şi nu veni.

– Ascultă, spuse Tobias, iar tonul său era plin de o uşoară, dar teribilă ameninţare; ascultă-mă, sau ai să afli că nu e bine să mă scoţi din sărite! Cîinele abia dădu puţin din coadă.

Pe Mindernickel îl cuprinse o mînie fără măsură, exagerată, nebunească. Îşi apucă bastonul negru, îl săltă pe Esau ţinîndu-l de ceafă şi începu să lovească micul animal care schelălăia, în timp ce el repeta mereu, scos din fire de furie şi indignare, cu o voce ce şuiera îngrozitor:

– Cum, nu asculţi? Îndrăzneşti să nu mă asculţi?

În cele din urmă azvîrli bastonul, lăsă jos, pe podea, cîinele care scheuna şi, respirînd adînc, începu să se plimbe cu paşi mari prin faţa lui, ţinînd mîinile la spate şi aruncînd din cînd în cînd spre Esau o privire mîndră şi mînioasă. După ce-şi continuă un răstimp promenada, se opri în dreptul căţelului care zăcea pe spate şi-şi mişca rugător picioarele, îşi încrucişă braţele la piept şi rosti cu acea privire şi pe acel ton teribil de rece şi aspru cu care Napoleon se înfăţişa companiilor ce-şi pierduseră în bătălie vulturul:

– Îmi dai voie să te întreb ce fel de purtare a fost asta?

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 118

Cîinele, fericit de această apropiere, se tîrî mai aproape, se lipi de piciorul stăpînului, privind în sus spre el cu ochii săi strălucitori şi rugători. Un răstimp destul de îndelungat, Tobias contemplă în tăcere, de sus în jos, umila făptură, apoi însă, cînd simţi la picior căldura înduioşătoare a corpului acesteia, îl luă în braţe:

– Ei, am să mă milostivesc de tine, spuse el, dar cînd bunul căţel începu să-i lingă obrazul, starea lui sufletească se schimbă brusc în înduioşare şi adîncă tristeţe. Strînse căţelul la piept cu o dragoste dureroasă, ochii i se umplură de lacrimi şi, fără a duce fraza pînă la capăt, repetă de mai multe ori cu vocea sugrumată:

– Vezi, tu eşti singurul meu... singurul meu...

Apoi îl culcă cu grijă pe Esau pe sofa, se aşeză lîngă el, îşi sprijini bărbia în mînă şi-l privi cu ochii blînzi şi liniştiţi.

3

Tobias Mindernickel părăsea acum casa încă şi mai rar decît înainte, deoarece nu se simţea înclinat să se arate în lume cu Esau. Întreaga atenţie o acorda acum cîinelui, de dimineaţa pînă seara nu se ocupa de nimic altceva decît să-l hrănească, să-l şteargă la ochi, să-i dea ordine, să-l certe şi să-i vorbească în felul cel mai omenesc. Singurul necaz era că Esau nu se purta întotdeauna după placul său. Cînd zăcea întins lîngă el pe sofa şi, somnoros din pricina lipsei de aer şi de mişcare, îl privea cu ochi melancolici, Tobias era foarte mulţumit; şedea într-o poziţie de om tihnit şi satisfăcut de sine, mîngîia cu milă spinarea lui Esau, spunînd:

– Te uiţi la mine mîhnit, bietul meu prieten? Da, da, lumea e tristă, asta o simţi şi tu, oricît eşti de tînăr...

Cînd însă cîinele, orbit şi înnebunit de instinctul de joacă şi vînătoare, dădea roată prin odaie, se hîrjonea cu cîte un pantof, sărea pe scaune, se rostogolea cu o nemăsurată voioşie, Tobias îi urmărea de la distanţă mişcările cu o privire nedumerită, răutăcioasă şi nesigură şi cu un zîmbet urît şi înciudat, pînă cînd, în cele din urmă, îl chema pe un ton aspru şi se răstea la ei:

– Acum lasă zburdălnicia! N-ai nici un motiv să ţopăi!

Odată s-a întîmplat chiar ca Esau s-o şteargă din odaie şi s-o pornească în fugă pe scară în jos pînă pe stradă, unde a şi început să fugărească o pisică, să mănînce baligă de cal şi să se hîrjonească

nemaipomenit de fericit cu copiii. Cînd însă Tobias apăru cu faţa dureros schimonosită, întîmpinat de o jumătate de stradă cu aplauze şi hohote de rîs, se petrecu lucrul trist că Esau fugi în salturi mari de stăpînul său... În ziua aceea, Tobias îl bătu mult şi cu îndîrjire.

Într-o zi – avea cîinele de cîteva săptămîni –, dorind să-i dea de mîncare lui Esau, Tobias luă din sertarul scrinului un codru de pîine şi, încovoiat, mînuind cuţitul cel mare cu plăsele de os, de care se folosea în mod obişnuit pentru o asemenea treabă, începu să taie bucăţi mici şi să le lase să cadă pe podea. Dar cîinele, nesăbuit din pricina lăcomiei şi a neroziei, sări orbeşte, se lovi sub omoplatul drept în cuţitul ţinut cu stîngăcie şi se prăbuşi, zvîrcolindu-se însîngerat pe podea.

Speriat, Tobias aruncă toate deoparte şi se aplecă spre animalul rănit, expresia feţei sale se schimbă brusc, luminată parcă de o licărire de uşurare şi fericire. Duse cu băgare de seamă pe sofaua lui cîinele care scheuna şi nimeni nu-şi poate închipui cu cîtă dăruire începu să îngrijească bolnavul. Toată ziua nu se dezlipea de el, îl lăsa şi noaptea să doarmă în propriu-i pat, îl spăla şi-l bandaja, îl mîngîia, îl alinta şi-l compătimea cu o neistovită bucurie şi grijă.

– Te doare tare? îl întreba. Da, da, suferi amarnic, bietul meu căţel! Dar stai liniştit, trebuie să răbdăm.

Cînd rostea asemenea cuvinte, faţa lui era liniştită, întristată şi totuşi fericită.

Pe măsură însă ce Esau îşi recăpăta puterile, se înviora şi se însănătoşea, purtarea lui Tobias vădea tot mai multă neliniştе şi nemulţumire. De atunci înainte socoti de cuviinţă să nu se mai ocupe de rană, ci doar să-i arate cîinelui, prin mîngîieri şi cuvinte că-i e milă de el. Numai că vindecarea făcuse progrese mari. Esau era viguros din fire şi, în curînd, reîncepu să se mişte prin odaie, iar într-o zi, după ce înfulecase o farfurie de lapte cu pîine albă, sări deplin însănătoşit de pe sofa şi începu să alerge cu lătrături bucuroase şi cu vechea-i zburdălnicie prin amîndouă odăile, să tragă de cuvertură, să se ia la hîrjoană cu un cartof şi să facă tumbe de plăcere.

Tobias stătea la fereastră, lîngă ghiveciul de flori, iar în vreme ce-şi răsucea mecanic părul tras mult pe tîmple cu mîinile ce-i ieşeau lungi şi slabe din mînecile scămoşate, silueta lui se profila neagră şi ciudată pe zidul cenuşiu al casei vecine. Faţa îi era palidă şi schimonosită de

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 120

mîhnire; urmărea imobil, cu o privire chiorîşă, nedumerită, pizmaşă şi rea salturile lui Esau. Deodată însă se reculese, se îndreptă spre el, îl prinse şi-l luă încet în braţe:

– Bietul meu cîine, începu el cu un glas îndurerat, dar Esau, zburdalnic şi nicidecum dornic să fie tratat mai departe în acest fel, dădu să înhaţe cu veselie mîna ce voia să-l mîngîie, se smulse din braţe, sări la podea, făcu un salt caraghios într-o parte, lătră în sus şi o luă la goană bucuros.

Ceea ce se întîmplă acum a fost ceva atît de imposibil de înţeles şi de infam, încît nu vreau să povestesc în amănunţime. Tobias Mindernickel stătea puţin aplecat înainte, cu braţele atîrnîndu-i pe lîngă corp, buzele îi erau strînse, iar ochii îi tremurau înfricoşător în orbite. Apoi, brusc, cu un fel de salt nebunesc, prinse animalul, în mînă îi fulgeră un mare obiect strălucitor şi cîinele se prăbuşi la podea cu o tăietură de la umărul drept pînă adînc în piept – fără să scoată un sunet, căzu pur şi simplu pe-o coastă, sîngerînd şi zvîcnind...

În clipa următoare se afla întins pe sofa, iar Tobias, îngenuncheat în faţa lui, apăsa o cîrpă pe rană şi bîiguia:

– Bietul meu căţel! Bietul meu căţel! Ce triste-s toate! Ce trişti sîntem noi doi! Suferi? Da, da, ştiu, suferi – ce jalnic zaci aici în faţa mea! Dar eu, eu sînt lîngă tine! Te mîngîi! Am să iau cea mai bună batistă a mea...

Esau însă zăcea şi horcăia. Ochii săi tulburi şi întrebători erau îndreptaţi spre stăpînul său plini de nedumerire, de nevinovăţie şi învinovăţire, apoi întinse puţin picioarele şi muri.

Tobias rămase însă nemişcat în aceeaşi poziţie. Îşi culcase faţa pe corpul lui Esau şi plîngea amarnic.

LUISCHEN

1

Există căsnicii a căror origine nu poate fi imaginată nici de fantezia cea mai exersată beletristic. Trebuie să le accepti aşa cum accepţi la teatru legăturile aventuroase dintre contraste ca bătrîn şi stupid cu frumos şi plin de viaţă, care sînt date ca premisă şi constituie temelia pentru construirea matematică a unei farse.

În ce-o priveşte pe soţia avocatului Jacoby, trebuie spus că era tînără şi frumoasă, o femeie de un farmec neobişnuit. Cu – să zicem – treizeci de ani în urmă, fusese botezată cu numele Anna, Margarethe, Rosa, Amalie, dar alăturîndu-se iniţialele acestor nume nu i se spusese dintotdeauna altfel decît Amra[1], un nume care, cu rezonanţa-i exotică, se potrivea ca nici un altul cu personalitatea ei. Căci, cu toate că întunecimea părului ei bogat şi moale, pe care-l purta cu cărare într-o parte şi netezit pieziş de amîndouă părţile frunţii înguste, nu era decît de culoarea brună a castanei, pielea ei înfăţişa în schimb un galben întunecat şi mat cu totul meridional, iar această piele îmbrăca forme care păreau, de asemenea, pîrguite de un soare sudic şi aminteau, prin opulenţa vegetativă şi indolentă, de aceea a unei sultane. Această impresie, pe care-o trezea fiecare dintre mişcările ei trîndave şi voluptoase, te făcea să presupui neapărat că, foarte probabil, raţiunea ei era subordonată inimii. Era suficient să te privească o singură dată cu ochii ei căprui şi inocenţi, ridicîndu-şi orizontal, într-un fel propriu, sprîncenele-i frumoase pe fruntea aproape mişcător de îngustă, ca să-ţi dai

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 122

seama de acest lucru. Dar nici ea însăşi nu era atît de naivă, încît să n-o ştie; evita pur şi simplu să se dea de gol, vorbind rar şi puţin, iar împotriva unei femei care e frumoasă şi tace nu e nimic de obiectat. Oh! Cuvîntul „naivă“ era, desigur, cel mai puţin potrivit pentru ea. Privirea ei nu era doar nătîngă, ci şi de o anumită viclenie lascivă şi se vedea bine că femeia nu era prea mărginită ca să nu fie înclinată să provoace nenorociri... Încolo, poate că din profil nasul ei arăta cam mare şi cărnos, însă gura largă, cu buze pline, era de o frumuseţe desăvîrşită, chiar dacă fără altă expresie decît aceea a senzualităţii.

Această femeie ce-ţi inspira teamă era aşadar soţia avocatului Jacoby, un om în vîrstă de vreo patruzeci de ani, iar cine-l vedea pe acesta, rămînea înmărmurit. Era trupeş avocatul, mai mult decît trupeş, era un adevărat colos! Picioarele lui, vîrîte întotdeauna în pantaloni cenuşii, aminteau, informi ca o coloană cum erau, de picioarele unui elefant, spinarea boltită de perne de grăsime îi era ca de urs, iar peste rotunjimea uriaşă a pîntecelui ciudatul surtucel verde-cenuşiu, pe care obişnuia să-l poarte, i se încheia atît de anevoie într-un singur nasture, încît, îndată ce nasturele era desfăcut, scăpa smucindu-se înapoi de ambele părţi pînă în dreptul umerilor. Pe acest trunchi viguros şedea, aproape fără tranziţia unui gît, un cap relativ mic, cu ochişori înguşti şi apoşi, un nas cîrn şi turtit, obraji atîrnînd de grăsime, între care se pierdea o gură minusculă, cu colţurile coborîte melancolic. Ţeasta rotundă, ca şi partea de deasupra buzei superioare îi erau acoperite de fire de păr rare şi ţepoase, de un blond deschis, care lăsau să-i lucească peste tot pielea goală ca la un cîine supraalimentat... Ah! pentru toată lumea era limpede că obezitatea avocatului era nesănătoasă. Corpul său uriaş în lungime, ca şi în lăţime, era excesiv de gras, fără a fi musculos, iar adesea se putea observa cum un brusc aflux de sînge i se revărsa în faţa umflată, pentru ca tot atît de brusc să cedeze locul unei palori gălbejite, în vreme ce gura lui se strîmba, făcînd o mină acră...

Clientela avocatului era foarte limitată, dar, întrucît poseda o avere frumoasă, provenind în parte de la soţie, perechea – de altfel lipsită de copii – ocupa pe Kaiserstrasse un etaj confortabil şi întreţinea vii relaţii sociale: cu siguranţă, pe măsura înclinaţiilor doamnei Amra, deoarece este imposibil ca avocatul, care părea că participă la ele numai cu o sîrguinţă silită, să se fi simţit fericit. Caracterul acestui bărbat gras era dintre cele mai ciudate. Nu exista om care să se arate faţă de toată lumea mai politicos, mai prevenitor, mai tolerant decît el, dar se simţea,

fără ca cineva să-şi spună acest lucru pe faţă, că purtarea lui extrem de amabilă şi linguşitoare îi era impusă de cine ştie ce motive, că se bizuia pe lipsa de curaj şi o nesiguranţă lăuntrică, fapt ce făcea o impresie neplăcută. Nici o priveliştе nu e mai urîtă decît aceea a unui om care se disprețuieşte pe sine însuşi, dar care, din laşitate şi vanitate, ar dori totuşi să fie amabil şi să placă: după convingerea mea, nu altfel se petreceau lucrurile cu avocatul, care mergea cu subaprecierea sa aproape servilă prea departe ca să-şi mai poată menţine necesara demnitate personală. Era în stare să-i spună unei doamne pe care voia s-o conducă la masă: „Stimată doamnă, sînt un om respingător, dar vreţi să aveţi bunătatea?...“ Iar aceste cuvinte le rostea fără talentul autoironiei, pe un ton dulce-amar, chinuit şi dezgustător.

Următoarea anecdotă se bizuie şi ea pe adevăr. Într-o zi, în timp ce avocatul se plimba, un hamal grosolan îi ieşi înainte cu un căruţ în mînă şi-l călcă vîrtos pe picior. Omul opri căruţul prea tîrziu şi se întoarse, la care avocatul, complet buimăcit, palid şi cu obrajii tremurînd, îşi scoase pălăria şi bîigui: „Iertaţi-mă!“ – Asemenea lucruri te revoltă. Dar acest colos ciudat părea să fie permanent chinuit de mustrări de conştiinţă. Cînd apărea cu soţia lui pe Lerchenberg, promenada principală a oraşului, arunca din cînd în cînd o privire sfioasă spre Amra, care mergea cu paşi minunat de elastici alături de el, şi saluta în toate părţile cu atîta zel, sperios şi neobosit, de parcă ar fi simţit nevoia să se plece umil în faţa oricărui sublocotenent şi să-şi ceară iertare că el, tocmai el, se afla în posesia acestei femei frumoase, iar expresia jalnic de prietenoasă a gurii lui părea că imploră să nu fie batjocorit.

2

Am şi dat să se înţeleagă mai sus că rămîne de văzut de ce s-a măritat Amra cu avocatul Jacoby. El însă, în ce-l priveşte, o iubea, şi anume cu o dragoste înfocată, cum se găseşte cu siguranţă rareori la oamenii corpolenţi ca el, şi cu o umilinţă şi teamă corespunzătoare firii sale. Deseori, seara tîrziu, după ce Amra se şi culcase în dormitorul spaţios la ale cărui ferestre înalte erau aninate perdele înflorate, cu falduri, avocatul venea atît de încet, încît nu i se auzeau paşii, ci doar uşorul tremur al podelei şi al mobilelor, îngenunchea lîngă patul ei greu şi-i lua cu o infinită precauţie mîna. În asemenea cazuri, Amra obişnuia

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 124

să-şi ridice orizontal pe frunte sprîncenele şi să se uite în tăcere şi cu o expresie de răutate senzuală la uriaşul ei soţ, care zăcea dinaintea-i în lumina slabă a veiozei. El însă, în vreme ce, cu mîinile-i groase şi tremurătoare, dezgolea grijuliu din cămaşă braţul ei şi-şi apăsa faţa grasă şi tristă în încheietura moale a braţului plin şi oacheş, acolo unde nişte vinişoare albastre se detaşau pe tenul întunecat, începea să vorbească încet, cu o voce surdă şi tremurătoare, aşa cum un om rezonabil nu obişnuieşte să vorbească de fapt în viaţa de fiecare zi:

– Amra, şoptea el, draga mea Amra! Nu te deranjez? Încă nu dormi? Doamne sfinte, toată ziua m-am gîndit cît eşti de frumoasă şi cît te iubesc!... Ia seama la ce vreau să-ţi spun (mi-e atît de greu s-o spun)... Te iubesc atît de mult, încît uneori mi se strînge inima şi nu ştiu încotro s-o iau; te iubesc peste puterile mele! Tu nu înţelegi, desigur, acest lucru, dar trebuie să mă crezi şi măcar o dată să-mi spui că-mi eşti niţel recunoscătoare pentru asta, fiindcă, vezi tu, o asemenea dragoste, ca aceea a mea pentru tine, are preţul ei în această viaţă... şi că n-ai să mă trădezi niciodată şi n-ai să mă înşeli, chiar dacă nu mă iubeşti, dar din recunoştinţă, numai din recunoştinţă... Vin la tine, ca să te rog asta, din toate puterile inimii şi din tot sufletul...

Asemenea cuvîntări se sfîrşeau de obicei prin aceea că avocatul, fără să-şi schimbe poziţia, începea să plîngă încet şi amarnic. În acest caz însă, Amra era mişcată, îşi trecea mîna peste perii ţepoşi ai soţului ei şi spunea de mai multe ori pe acel ton tărăgănat, consolator şi persiflant cu care vorbeşti unui cîine care vine să-ţi lingă picioarele:

– Da! – Da! – Dihanie de treabă ce eşti!

Această purtare a Amrei nu era, desigur, aceea a unei femei decente. De altfel, este timpul să destăinui adevărul ascuns pînă acum, anume adevărul că Amra îşi mînţea totuşi soţul, că, s-o spun pe şleau, îl înşela, şi anume cu un domn numit Alfred Läutner. Acesta era un muzician talentat care, la cei douăzeci şi şapte de ani ai săi, îşi şi cîştigase un frumos renume cu mici compoziţii amuzante, un om zvelt, cu chip insolent, o frizură blondă zburlită şi un zîmbet însorit în ochi, foarte sigur de sine. Aparţinea acelui soi de mici artişti din zilele noastre care nu pretind prea mult de la ei înşişi, oameni care vor, înainte de toate, să fie fericiţi şi îndrăgiţi, să se slujească de micul şi plăcutul lor talent pentru a-şi spori amabilitatea personală şi a juca în societate rolul de genii naive. Conştient copilăroşi, amorali, lipsiţi de scrupule, veseli, mulţumiţi de sine cum sînt şi destul de sănătoşi, ca să poată plăcea şi cînd

sînt bolnavi, vanitatea lor este, de fapt, agreabilă, cîtă vreme n-a fost niciodată rănită. Vai totuşi de aceşti mici fericiţi mimi, cînd îi loveşte o nenorocire serioasă, o suferinţă cu care nu se mai pot complace! Nu se vor pricepe să fie nefericiţi într-un mod demn, nu vor şti ce „să facă“ atunci cu suferinţa lor, se vor prăbuşi... Dar asta e altă poveste. Domnul Läutner făcea lucruri drăguţe: mai ales valsuri şi mazurci, a căror voioşie era, ce-i drept, puţin cam prea populară, pentru a putea fi socotite (atît cît mă pricep eu în treaba asta) drept „muzică“, dacă fiecare dintre aceste compoziţii n-ar fi conţinut un mic pasaj original, o tranziţie, un interludiu, o turnură armonioasă, un mic efect nervos care trăda spirit şi inventivitate, de dragul căruia păreau compuse şi care le făcea interesante şi pentru cunoscătorii serioşi. Deseori, aceste două măsuri singuratice aveau în ele ceva ciudat de trist şi de melancolic, care răsuna brusc şi se pierdea repede în voioşia iscată de micile opere în sala de dans...

Pentru acest tînăr se aprinsese, aşadar, Amra de un amor vinovat, iar el, la rîndu-i, nu avusese destul simţ moral ca să reziste ademenirilor ei. Se întîlneau cînd ici, cînd colo, şi cei doi erau legaţi de un an întreg prin această relaţie desfrînată, o relaţie pe care o cunoştea oraşul întreg şi de care oraşul întreg se amuza în spatele avocatului. Iar cu acesta din urmă cum stăteau lucrurile? Amra era prea proastă ca să sufere din cauza remuşcărilor şi în felul acesta să se trădeze. Trebuie să socotim drept ceva absolut indiscutabil că avocatul, oricît de împovărată i-ar fi fost inima de grijă şi de teamă, n-ar fi putut nutri o bănuială precisă împotriva soţiei sale.

3

Iată că, pentru a bucura toate inimile, primăvara sosise în ţară, iar Amra avu o idee dintre cele mai încîntătoare.

– Christian, spuse ea – pe avocat îl chema Christian –, haide să dăm o serbare în cinstea berii de primăvară, firească, ceva simplu de tot, doar cu friptură de vitel rece, însă cu multă lume.

– Negreşit, răspunse avocatul. Dar n-am putea s-o mai amînăm puţin?

La această întrebare, Amra nu dădu nici un răspuns, ci intră numaidecît în amănunte:

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 126

– Va fi atîta lume, ştii tu, că spaţiul nostru de-aici ar fi prea strîmt; trebuie să închiriem un local, o grădină, o sală la marginea oraşului, ca să avem destul loc şi aer. Înţelegi. Mă gîndesc, în primul rînd, la sala cea mare a domnului Wendelin, de la poalele Lerchenbergului. Sala e liberă şi legată numai printr-un gang cu restaurantul propriu-zis şi cu berăria. Putem s-o împodobim sărbătoreşte, să întindem mese lungi şi să bem bere de primăvară; acolo se poate dansa şi se poate face ceva muzică, poate să şi jucăm ceva teatru, fiindcă ştiu că se află acolo o mică scenă, lucru la care ţin foarte mult... Într-un cuvînt: trebuie să fie o sărbătoare foarte originală, o să ne distrăm minunat.

În timpul acestei convorbiri, chipul avocatului pălise uşor, iar colţurile gurii i se lăsaseră în jos, tremurînd. Spuse:

– Mă bucur din toată inima, dragă Amra. Ştiu că pot lăsa totul pe seama priceperii tale. Te rog să faci toate pregătirile.

4

Şi Amra făcu toate pregătirile. Se înţelese cu diverse doamne şi domni, închirie personal marea sală a domnului Wendelin, formă chiar şi un fel de comitet din persoane care fuseseră solicitate sau se oferiseră singure să colaboreze la reprezentaţiile vesele ce trebuiau să înfrumuseţeze serbarea. Acest comitet consta exclusiv din domni, cu excepţia soţiei actorului de la Teatrul de Curte Hildebrandt, care era cîntăreaţă. În rest, făceau parte din el domnul Hildebrandt însuşi, un asesor Witznagel, un tînăr pictor şi domnul Alfred Läutner, în plus cîţiva studenţi introduşi de asesor, care trebuiau să execute dansuri de negri.

La numai opt zile după ce Amra hotărîse organizarea serbării, comitetul se adună pentru consfătuiri pe Kaiserstrasse, şi anume în salonul Amrei, o încăpere mică, plină şi caldă, cu un covor gros, o sofa cu multe perne, un palmier, fotolii de piele englezeşti şi o masă de mahon cu picioarele arcuite, pe care se aflau o învelitoare de pluş şi mai multe obiecte de artă.

Mai era şi un cămin, încă puţin încălzit: pe placa neagră de piatră se aflau cîteva farfurii cu sandvişuri fine, pahare şi două carafe cu *cherry*. Amra, cu un picior pus uşor peste celălalt, şedea rezemată pe pernele de pe sofaua umbrită de palmier şi era frumoasă ca o noapte caldă. O bluză din mătase subţire, de culoare deschisă, îi îmbrăca bustul, dar fusta îi era

dintr-o stofă grea, întunecată, brodată cu flori mari; cînd şi cînd îşi depărta cu o mînă de pe fruntea îngustă valul de păr brun-castaniu. – Doamna Hildebrandt, cîntăreaţa, şedea tot pe sofa, lîngă ea; avea păr roşu şi era în costum de călărie. În faţa celor două doamne luaseră loc într-un semicerc strîns domnii, în mijlocul lor avocatul, care nu găsise decît un fotoliu de piele foarte scund şi arăta nespus de nefericit; cînd şi cînd, răsufla greu şi înghiţea ca şi cum ar fi încercat să-şi biruie greaţa ce-i venea... Domnul Alfred Läutner, în costum de tenis, renunţase la scaun şi se rezema, fercheş şi voios, de cămin, fiindcă, afirmă el, nu poate să şadă liniştit atîta vreme.

Domnul Hildebrandt vorbi cu o voce plăcută despre cîntecele englezeşti. Era un bărbat extrem de solid, bine îmbrăcat în negru, cu un cap mare de cezar şi cu ţinuta cuiva sigur de sine, un actor al Curţii cultivat, cu temeinice cunoştinţe şi un gust rafinat. În discuţii serioase, îi plăcea să-i condamne pe Ibsen, Zola şi Tolstoi[2], care urmăreau, zicea el, aceleaşi ţeluri reprobabile; astăzi însă se ocupa cu bunăvoinţă de lucruri neînsemnate.

– Cunoaşteţi dumneavoastră nostimul cîntec *That's Maria*[3]*?* întrebă el... E cam picant, dar de foarte mare efect. Ar mai fi apoi faimosul... şi mai propuse cîteva cîntece, asupra cărora căzură pînă la urmă de acord, iar doamna Hildebrandt se declară dispusă să le cînte.

Tînărul pictor, un domn cu umerii foarte căzuţi şi cu o mustaţă blondă, avea să parodieze un scamator, în vreme ce domnul Hildebrandt intenţiona să întruchipeze cîţiva oameni celebri... pe scurt, totul se desfăşura cît se poate de bine, iar programul părea gata alcătuit, cînd domnul asesor[4] Witznagel, om cu mişcări amabile şi cu multe cicatrice de la duelurile din studenţie[5], luă deodată din nou cuvîntul.

– Prea bine, doamnelor şi domnilor, toate acestea promit să fie, într-adevăr, distractive. Nu ezit totuşi să mai adaug un lucru. Mi se pare că ne mai lipseşte ceva, şi anume numărul principal, numărul strălucit, *clou*-ul, punctul culminant... ceva cu totul deosebit, cu totul uluitor, o glumă care să sporească la culme veselia... pe scurt, las la aprecierea dumneavoastră, eu n-am nici o idee precisă, totuşi după cum simt...

– În fond, e-adevărat! rosti cu vocea sa de tenor, de la cămin, domnul Läutner. Witznagel are dreptate. Ar fi de dorit un număr principal, un număr final. Să ne gîndim... În vreme ce-şi potrivea cu cîteva mişcări repezi cordonul roşu, compozitorul îşi roti privirea cercetător. Expresia feţei lui era, într-adevăr, amabilă.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 128

– Mă rog, spuse domnul Hildebrandt, dacă nu socotiţi că oamenii mari ar fi un punct culminant...

Cu toţii se arătară de acord cu asesorul. Un număr principal deosebit de hazliu ar fi de dorit. Avocatul însuşi dădu din cap şi spuse încet:

– Într-adevăr, ceva deosebit de vesel...

Cu toţii începură să-şi frămînte mintea.

La sfîrşitul acestei pauze, care întrerupse discuţia cam un minut, fiind punctată de mici exclamaţii ale celor ce reflectau, se petrecu un lucru ciudat. Amra şedea sprijinită între pernele sofalei şi-şi rodea iute şi sîrguincios ca un şoarece unghia ascuţită de la degetul mic, în vreme ce faţa ei avea o expresie cu totul bizară. În jurul gurii îi stărui un zîmbet, un zîmbet absent şi aproape smintit, care dădea la iveală o lascivitate dureroasă şi totodată crudă, iar ochii ei, larg deschişi, rătăciră spre cămin, unde rămaseră aninaţi pentru o secundă de privirea tînărului muzician. Apoi însă, cu o smucitură, îşi lăsă tot bustul într-o parte, spre soţul ei, avocatul, şi, cu amîndouă mîinile în poală, pălind vizibil, îl aţinti în faţă cu o privire care parcă-l înşfăca şi-l resorbea şi rosti rar, cu voce plină:

– Christian, propun ca la sfîrşit să apari tu ca şanteză într-un costum de bebeluş din mătase roz şi să ne dansezi ceva.

Efectul acelor puţine cuvinte fu teribil. Numai tînărul pictor încercă să rîdă blajin, în vreme ce domnul Hildebrandt, cu faţa împietrită şi rece, îşi curăţa mîneca, studenţii tuşeau şi-şi foloseau batistele cu zgomot necuviincios, doamna Hildebrandt roşi violent, ceea ce nu i se întîmpla des, iar asesorul Witznagel fugi pur şi simplu de la locul lui, ca să-şi ia un sandviş. Avocatul, ghemuit într-o poziţie chinuită în fotoliul său scund şi privind cu faţa galbenă şi cu un zîmbet speriat în jurul său, bîigui:

– Dar Dumnezeule... eu... desigur, aproape nu sînt în stare... nu că... vă rog să mă iertaţi...

Alfred Läutner nu mai avea o faţă nepăsătoare. Arăta de parcă roşise puţin şi se uita cu capul întins înainte în ochii Amrei, tulburat, buimăcit, iscoditor...

Dar Amra, fără să-şi schimbe poziţia stăruitoare, continuă să vorbească pe acelaşi ton grav:

– Şi anume, Christian, ar trebui să cînţi un cîntec pe care l-a compus domnul Läutner, care te va acompania la pian; acesta va fi punctul culminant, cel mai bun şi de cel mai mare efect al serbării noastre.

Interveni o pauză, o pauză apăsătoare. Apoi se petrecu brusc faptul ciudat că domnul Läutner, parcă molipsit, captivat şi aţîţat, făcu un pas înainte şi, tremurînd ca în prada unei însufleţiri subite, începu să vorbească repede:

– Pe Dumnezeul meu, domnule avocat, sînt gata, mă declar gata să vă compun ceva... Trebuie să cîntaţi, trebuie să dansaţi... Este singurul punct culminant imaginabil al serbării... Veţi vedea, veţi vedea, va fi cel mai bun lucru pe care l-am făcut şi-l voi face vreodată... În costum de bebeluş din mătase roz! Ah! soţia dumneavoastră e o artistă, o artistă, o artistă, vă spun! Altminteri, nu i-ar fi putut veni această idee! Spuneţi da, vă implor, fiţi de acord! Am să realizez ceva, am să fac ceva, o să vedeţi...

În clipa aceea, se dezlănţui totul, totul se puse în mişcare. Fie din răutate sau din politeţe, toată lumea îl asaltă cu rugăminţile pe avocat, iar doamna Hildebrandt merse atît de departe, încît spuse tare, cu vocea ei de Brunhildă:

– Domnule avocat, sînteţi, de altfel, un om vesel şi amuzant!

Dar pînă şi avocatul însuşi îşi găsi acum cuvintele şi, încă puţin palid, spuse, făcînd un mare efort, cu hotărîre:

– Ascultaţi-mă, doamnelor şi domnilor, ce să vă spun? Nu sînt apt, credeţi-mă. Sînt înzestrat cu puţin talent comic, iar în afară de asta... pe scurt, nu, e, din păcate, imposibil.

Rămase cu îndărătnicie la acest refuz, iar pentru că Amra nu mai interveni în discuţie şi continuă să şadă rezemată, cu o expresie relativ absentă a feţei, şi pentru că domnul Läutner nu mai rosti nici un cuvînt, ci se pierdu în contemplarea profundă a unui arabesc de pe covor, domnul Hildebrandt reuşi să dea conversaţiei altă turnură, iar curînd după aceea adunarea se împrăştie, fără să se fi ajuns la o hotărîre cu privire la ultima problemă.

În aceaşi seară însă, după ce Amra se dusese la culcare şi şedea culcată cu ochii deschişi, soţul ei intră cu paşi grei, îşi trase un scaun lîngă pat, se aşeză şi spuse încet şi şovăielnic:

– Ascultă, Amra, ca să fiu sincer, mă apasă îndoielile. Dacă astăzi i-am întîmpinat pe cei din comitet cu un refuz prea categoric, dacă i-am jignit cumva, Dumnezeu mi-e martor, n-am făcut-o cu intenţie! Sau eşti de părere în mod serios că... te rog...

Amra tăcu o clipă, ridicînd uşor din sprîncene. Apoi dădu din umeri şi spuse:

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 130

– Nu ştiu ce să-ţi răspund, prietene. Te-ai comportat într-un fel cum nu m-aş fi aşteptat niciodată de la tine. Ai refuzat cu vorbe lipsite de amabilitate să sprijini reprezentaţia prin colaborarea ta, socotită de toţi ca necesară, ceea ce nu poate decît să te măgulească. Ai dezamăgit, ca să mă folosesc de o expresie blîndă, profund pe toată lumea şi prin lipsa ta grosolană de amabilitate ai tulburat întreaga serbare, în vreme ce datoria ta de gazdă ar fi fost...

Avocatul plecase capul şi, răsuflînd greu, spuse:

– Nu, Amra, n-am vrut să fiu lipsit de amabilitate, crede-mă. Nu vreau să jignesc pe nimeni şi să displac nimănui, iar dacă m-am purtat urît, sînt gata să repar lucrurile. E vorba de-o glumă, de-un travesti, de o comicărie nevinovată, de ce nu? Nu vreau să stric serbarea, mă declar gata...

În după-amiaza următoare Amra ieşi din nou cu trăsura, după „tîrguieli". Opri pe Holzstrasse nr. 78 şi urcă la etajul al doilea, unde era aşteptată şi, în vreme ce şedea întinsă şi, topită de dragoste, strîngea capul amantului la piept, şopti cu patimă:

– Să-l compui la patru mîini, auzi?! Îl vom acompania împreună, în vreme ce el va cînta şi va dansa. Eu, eu am să mă îngrijesc de costum...

Şi un fior ciudat, un rîs reţinut şi spasmodic trecu prin mădularele amîndurora.

5

Pentru cei ce doresc să organizeze o sărbătoare, o petrecere în stil mai mare în aer liber, sălile domnului Wendelin de lîngă Lerchenberg sînt cele mai recomandabile. Din încîntătoarea stradă de la marginea oraşului intri printr-o poartă înaltă cu grilaj într-o grădină cu înfăţişare de parc, aparţinînd stabilimentului, iar în mijlocul parcului se află vasta sală festivă. Această sală, legată doar printr-un gang îngust cu restaurantul, bucătăria şi berăria, construită din lemn vopsit în multe culori, într-un amuzant amestec de stil chinezesc şi Renaissance, are cîteva mari uşi laterale, deschise pe vreme frumoasă, ca să lase să intre adierea copacilor, şi poate cuprinde o mulţime de oameni.

În seara aceea, trăsurile care se apropiau erau salutate încă de departe de sclipiri de lumină colorată, deoarece tot grilajul, pomii din grădină şi sala însăşi erau împodobite cu lampioane dese de toate culorile, iar în ce priveşte sala festivă, interiorul ei înfăţişa o privelişte într-adevăr înveselitoare. Sub tavan se întindeau ghirlande groase, de care erau fixate numeroase lampioane de hîrtie, cu toate că între podoabele de pe pereţi, care constau din steaguri, cetină şi flori artificiale, străluceau o mulţime de becuri electrice care împrăştiau în sală o lumină strălucitoare. La un capăt al sălii se găsea scena, pe laturile căreia erau aşezate plante cu frunze late şi pe a cărei cortină plutea un geniu zugrăvit de o mînă de artist. De la celălalt capăt al încăperii, aproape pînă la scenă, se întindeau mesele lungi, împodobite cu flori, la care oaspeţii avocatului Jacoby – jurişti, ofiţeri, comercianţi, artişti, înalţi funcţionari, împreună cu soţiile şi fiicele lor, cu siguranţă mai mult de o sută cincizeci de persoane – se îndestulau cu bere de primăvară şi friptură de viţel. Lumea venise îmbrăcată foarte simplu, în haine negre şi toalete de primăvară în culori nu foarte deschise, căci vesela lipsă de constrîngere era lege în seara aceea. Domnii alergau personal cu stacanele la butoaiele mari aşezate lîngă unul din pereţii laterali, iar în încăperea vastă, pestriţă şi luminoasă, plină de aburul sărbătoresc dulceag şi înăbuşitor de brad, flori, oameni, bere şi mîncăruri, vibrau şi vuiau rumoarea, conversaţiile simple, purtate cu voce tare şi hohotele de rîs limpezi, politicoase, vii şi lipsite de griji ale tuturor acestor oameni... Avocatul şedea, diform şi neajutorat, în capul unei mese, aproape de scenă; nu bea mult, iar în răstimpuri adresa anevoie cîte un cuvînt vecinei sale, doamna consilier guvernamental Havermann. Respira parcă-n silă, cu colţurile gurii atîrnînde, iar ochii săi bulbucaţi, apoşi şi tulburi priveau ţintă cu un fel de tristă uimire spre agitaţia plină de voioşie, de parcă în aburul sărbătoresc, în veselia zgomotoasă s-ar fi aflat ceva nespus de trist şi imposibil de înţeles...

Acum se serviră de jur-împrejur torturi mari, la care se bea vin roşu şi începură să se ţină cuvîntări. Domnul Hildebrandt, actorul Curţii, aduse un elogiu berii de primăvară printr-o alocuţiune alcătuită în întregime din citate clasice, chiar şi greceşti, iar asesorul Witznagel toastă, cu mişcările sale cele mai amabile şi în modul cel mai subtil pentru doamnele prezente, scoţînd din vaza cea mai apropiată un mănunchi de flori şi comparînd cu fiecare din ele cîte o doamnă. Amra Jacoby, care şedea vizavi într-o toaletă din mătase subţire galbenă, fu numită „sora mai frumoasă a trandafirului de India".

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 132

Îndată după aceea, Amra îşi trecu mîna peste părul moale de pe creştet, ridică din sprîncene şi dădu din cap, cu un aer serios, spre soţul ei, la care grăsanul se ridică şi fu cît pe-aci să strice toată buna dispoziţie, bîiguind, în felul său penibil şi cu un zîmbet urît, cîteva cuvinte jalnice... Se auziră numai cîteva strigăte convenţionale de „bravo“, iar preţ de o clipă domni o tăcere apăsătoare. Îndată însă voioşia ieşi din nou victorioasă şi oaspeţii, fumînd şi cam băuţi, începură să se ridice şi să scoată cu propriile mîini şi cu mare larmă mesele din sală, deoarece voiau să danseze.

Trecuse de ora unsprezece, iar lipsa de constrîngere devenise deplină. O parte din oaspeţi se revărsase în grădina cu lumini multicolore ca să ia aer, în vreme ce o altă parte rămase în sală, adunată în grupuri, fumînd şi stînd la taifas. Se trăgea de la butoi bere, se bea în picioare... Deodată, de pe scenă răsună un sunet de trompetă, care chema toată lumea în sală. Muzicanţii – suflători şi violonişti – sosiseră şi luaseră loc dinaintea cortinei; se aşezaseră rînduri de scaune, pe care se găseau programe roşii, doamnele luară loc, în vreme ce domnii se postară lîngă ele sau de ambele părţi. Domnea o linişte plină de aşteptare.

Apoi mica orchestră interpretă o uvertură frumoasă, cortina se ridică şi iată, pe scenă stăteau un număr de negri hidoşi, în costume ţipătoare şi cu buze roşii ca sîngele, care îşi rînjeau dinţii şi începură să urle barbar... Reprezentaţia constituia, într-adevăr, punctul culminant al serbării Amrei. Izbucniră aplauze însufleţite, iar programul alcătuit cu iscusinţă se desfăşură număr după număr: doamna Hildebrandt apăru cu o perucă pudrată, izbi cu un baston lung în podea şi cîntă cu o voce exagerat de puternică: *That's Maria!* Apoi apăru un scamator într-un frac acoperit de decoraţii, pentru a executa lucrurile cele mai uimitoare, domnul Hildebrandt îi interpretă grozav de asemănător pe Goethe, Bismarck şi Napoleon, iar redactorul doctor Wiesensprung ţinu în ultimul moment o conferinţă umoristică pe tema: „Importanţa socială a berii de primăvară“. Totuşi, la sfîrşit, încordarea ajunse la culme, întrucît urma ultimul număr, acel număr plin de mister, care se găsea pe program încadrat cu o cunună de lauri şi suna astfel: „*Luischen*. Cîntec şi dans. Muzica de Alfred Läutner.“

Un freamăt străbătu sala, iar privirile se întîlniră, cînd muzicanţii îşi puseră instrumentele deoparte şi Läutner, care pînă atunci stătuse rezemat de o uşă, tăcut, cu ţigara între buzele ţuguiate nepăsător, luă loc, împreună cu Amra Jacoby la pianul aşezat la mijloc în faţa

cortinei. Roşu la faţă, răsfoi nervos partiturile, în vreme ce Amra, sprijinită cu un braţ de speteaza scaunului, era, dimpotrivă, puţin palidă şi se uita cu o privire furişă spre public. Apoi, în vreme ce toată lumea întinse gîtul, răsună semnalul strident al clopoţelului. Domnul Läutner şi Amra interpretară cîteva măsuri ca o introducere insignifiantă, cortina se ridică, apăru Luischen...

O tresărire de consternare se transmise prin mulţimea spectatorilor care încremeniră, cînd îşi făcu intrarea în scenă, cu un trudnic pas de dans ca de urs, acea tristă masă oribil împopoţonată. Era avocatul. Corpul său inform era înfăşurat într-o rochie largă, fără falduri, din mătase roşie ca sîngele, care-i cădea pînă la picioare, iar această rochie era în aşa fel croită, încît lăsa liber, într-un fel dezgustător, gîtul pudrat cu făină. Mînecile erau foarte scurte, bufante spre umeri, iar braţele groase şi fără muşchi erau acoperite de nişte mănuşi lungi de un galben deschis, în vreme ce pe cap era aşezată o perucă blondă ca franzela, cu bucle, pe care se legăna încolo şi-ncoace o pană verde. Iar de sub această perucă privea o figură galbenă, buhăită, nefericită, de o voioşie disperată, ai cărei obraji tremurau în sus şi-n jos într-un fel ce trezea mila şi ai cărei ochi mici, cu cearcăne roşii, priveau ţintă cu încordare spre podea, fără să vadă nimic, în vreme ce obezul ţopăia trudnic cînd pe-un picior, cînd pe altul şi fie că-şi strîngea cu amîndouă mîinile rochia, fie că ridica braţele lipsite de vlagă cu amîndouă degetele arătătoare în sus – alte mişcări nu ştia; în acest timp, în sunetele pianului, cînta cu o voce sugrumată şi gîfîită un cîntec stupid...

Nu emana mai mult decît oricînd de la această jalnică figură o adiere rece de suferinţă, care ucidea orice veselie spontană şi se lăsa asupra tuturor celor din sală ca apăsarea de neînlăturat a unei penibile indispoziţii?... Aceeaşi groază persista în adîncul nenumăraţilor ochi care se aţinteau ca fascinaţi spre acel tablou, spre perechea de la pian şi spre soţul aflat acolo, sus... Scandalul tăcut, neauzit, dură cam cinci minute lungi.

Apoi urmă clipa pe care nici unul dintre părtaşi nu avea s-o uite toată viaţa... Să ne imaginăm ce s-a petrecut, de fapt, în acest scurt, înfricoşător şi complicat răstimp.

Este cunoscut ridicolul cuplet intitulat *Luischen* şi fără îndoială că n-au fost uitate stihurile care sunau aşa:

„Cu pas iute şi uşor,
Dansez vals şi polca bine;

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 134

Sînt Luischen din popor,
Mor bărbaţii după mine...“

Aceste stihuri urîte şi uşurele care formează refrenul a trei strofe relativ lungi. Cu siguranţă că, scriind o melodie nouă pentru aceste cuvinte, Alfred Läutner realizase opera sa de căpătîi, ridicînd la culme maniera sa de a ului prin intercalarea în mijlocul unei cîrpăceli vulgare şi comice a unui pasaj artistic de muzică superioară. De-a lungul primelor strofe, melodia, evoluînd în do major, fusese relativ drăguţă şi cu totul banală. La începutul refrenului citat, ritmul deveni mai vioi şi apărură disonanţe care, prin detaşarea sonoră mereu mai vie a unui si, anunţa o tranziţie spre fa major. Aceste dizarmonii se complicau pînă la cuvîntul „bine“, iar după „sînt“, care desăvîrşea confuzia şi tensiunea, trebuia să urmeze un deznodămînt spre fa diez major. În loc de asta, se întîmpla lucrul cel mai surprinzător. Anume, printr-o întorsătură bruscă, datorată unei idei aproape geniale, tonalitatea se schimbă în fa major, iar această intercalare, executată prin folosirea ambelor pedale pe cele două silabe mult prelungite ale cuvîntului „Luischen“, era de un efect indescriptibil, cu totul nemaiauzit! Era o surpriză absolut uluitoare, o bruscă atingere a nervilor, care-ţi dădea fiori pînă în măduva spinării, era o minune, o destăinuire, o dezvăluire aproape îngrozitoare prin ivirea ei bruscă, o draperie ce se sfîşie...

Iar la acest acord în fa major, avocatul Jacoby încetă să mai danseze. Rămase locului, de parcă ar fi prins rădăcini pe scenă, cu amîndouă degetele ridicate, unul ceva mai jos decît celălalt, i-ul din „Luischen“ i se frînse în gură, amuţi, iar în vreme ce acompaniamentul de pian se întrerupse brusc aproape concomitent, apariţia aceasta bizară, îngrozitor de ridicolă de-acolo, de sus, holbă ochii inflamaţi, cu capul întins animalic înainte... Holba ochii spre acea sală festivă, dichisită, luminoasă şi plină de oameni, în care, ca o emanaţie a tuturor acestor oameni, plutea scandalul, dens aproape ca o atmosferă... Holba ochii la toate acele chipuri înălţate, schimonosite şi viu luminate, la acele sute de ochi îndreptaţi cu aceeaşi expresie ştiutoare spre perechea de-acolo, de jos, şi spre el însuşi... În răstimpul acestei tăceri teribile, neîntrerupte de nici un sunet, care plutea peste toată lumea, ochii săi mereu mai căscaţi rătăceau încet şi lugubru de la această pereche spre public şi de la public spre pereche... pe faţa lui păru că trece brusc sclipirea unei înţelegeri, un şuvoi de sînge se revărsă în această faţă, făcînd să devină roşie ca rochia de mătase, pentru ca numaidecît după aceea să se retragă, lăsînd-o galbenă ca ceara – şi bărbatul cel gras se prăbuşi, făcînd scîndurile să trosnească.

Timp de o clipită liniştea încă mai dăinui; apoi se auziră strigăte, se iscă tumult, cîţiva domni inimoşi, printre care un tînăr medic, săriră din orchestră pe scenă, cortina fu lăsată.

Amra Jacoby şi Alfred Läutner şedeau încă la pian, întorşi cu spatele unul la altul. El, cu capul plecat, părea că ascultă în continuare tranziţia lui spre fa major; ea, incapabilă să înţeleagă atît de repede cu creierul ei de vrabie ce se întîmpla, îşi rotea privirea, cu o faţă lipsită de orice expresie...

Îndată după aceea, tînărul medic, un domn scund, evreu, cu faţa serioasă şi cioc negru, reapăru în sală. Cîtorva domni care-l înconjurară le răspunse ridicînd din umeri:

– S-a sfîrşit.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 136

DULAPUL DE HAINE

O poveste plină de enigme

Cînd acceleratul Berlin-Roma intră într-o gară de mărime mijlocie, afară era mohorît, întunecat şi rece. Într-un compartiment de clasa întîi cu învelitoare din dantelă pe canapelele late, tapisate cu pluş, se ridică de pe locul său un călător aflat singur acolo: Albrecht van der Qualen[1]. Se trezise. Simţea în gură un gust sălciu şi în tot trupul acea senzaţie nu foarte plăcută, iscată de oprirea după o călătorie mai îndelungată, de amuţirea duruitului ritmic al roţilor, de liniştea în care zgomotele de-afară, strigătele şi semnalele se disting într-un mod ciudat... Această stare e ca o trezire dintr-o beţie, dintr-o amorţeală. Nervilor noştri le este brusc smuls reazemul, ritmul în seama cărora se lăsaseră: acum se simt extrem de tulburaţi şi de părăsiţi. Iar aceasta cu atît mai mult, cînd concomitent, în timpul călătoriei, ne trezim dintr-un somn greu.

Albrecht van der Qualen îşi îndreptă puţin spinarea, se duse la fereastră şi coborî geamul. Privi de-a lungul trenului. În faţă, la vagonul de poştă, mai mulţi oameni se ocupau cu încărcatul şi descărcatul pachetelor. Locomotiva scoase diverse sunete, strănută şi fornăi puţin, apoi tăcu şi rămase liniştită, dar numai aşa cum stă liniştit un cal care ridică tremurînd copita, mişcă din urechi şi aşteaptă nerăbdător semnalul s-o pornească. O doamnă înaltă şi grasă, într-o manta de ploaie lungă, tîra cu o faţă extrem de îngrijorată o valiză foarte grea pe care o împingea necontenit înainte, izbind-o cu piciorul, tot pe lîngă vagon, încolo şi-ncoace: mută, hăituită parcă, cu ochii plini de spaimă. Mai ales buza de sus, pe care o împinsese mult înainte şi pe care se aflau

picături de sudoare mici de tot, avea ceva nespus de mişcător... „Draga de tine, biată femeie! gîndi van der Qualen. Dacă aş putea să te-ajut, să te duc la adăpost, să te liniştesc, numai de dragul buzei tale de sus! Dar fiecare cu ale lui[2], aşa e rostul lumii, iar eu, care în clipa asta nu am a mă teme de nimic, stau aici şi mă uit la tine ca la un gîndac căzut pe spate."

Pe modestul peron domnea semiîntunericul. Era seară sau dimineaţă? Nu ştia. Dormise şi era ceva cu totul nesigur dacă dormise două, cinci sau douăsprezece ore. Nu i se întîmpla, oare, să doarmă douăzeci şi patru de ore şi chiar mai mult, fără nici cea mai mică întrerupere, profund, extraodinar de profund? Era un domn îmbrăcat în palton de lungime mijlocie, maro închis, cu guler de catifea. Din trăsăturile lui foarte greu i s-ar fi putut deduce vîrsta, putea să varieze între douăzeci şi cinci şi aproape patruzeci de ani. Avea un ten gălbui, dar ochii îi erau negri, arzători cum e cărbunele, cu cearcane adînci. Aceşti ochi nu trădau nimic bun. Cîţiva medici, în convorbiri serioase şi sincere ca între bărbaţi, nu-i mai dăduseră multe luni... Încolo, mai e de spus că părul său brun era pieptănat lins, cu cărarea într-o parte.

La Berlin – deşi Berlinul nu fusese punctul de pornire al călătoriei sale – se urcase întîmplător, cu mica sa valiză din piele roşie, în acceleratul care tocmai pleca, dormise, iar acum, cînd se trezise, se simţea cu totul desprins de timp, ceea ce-i procura o senzaţie plăcută. Nu avea ceas. Era fericit să simtă că de lănţugul subţire de aur prins în jurul gîtului îi atîrnă doar un mic medalion vîrît în buzunarul vestei. Nu-i plăcea să ştie ce oră este şi nici în ce săptămînă se află, deoarece nici calendar nu avea. De mai multă vreme se dezobişnuise să cunoască ce zi a lunii este, sau şi ce lună, ba chiar ce an. „Totul stă scris în aer" gîndea el de obicei, iar prin asta înţelegea multe lucruri, deşi expresia era cam confuză. În această ignorare era tulburat rareori sau niciodată, deoarece se străduia să ţină departe de el orice tulburare de acest fel. Nu-i era oare destul să observe cu aproximaţie ce anotimp este? „Trebuie să fie oarecum toamnă, gîndea el, în timp ce privea afară, spre peronul înceţoşat şi umed. Mai mult nu ştiu! Dar ştiu eu măcar unde mă aflu?"

Şi deodată, la acest gînd, mulţumirea pe care o resimţea se prefăcu într-o spaimă dublată de bucurie. Nu, nu ştia unde se află! Mai era încă în Germania? Fără îndoială. În Germania de Nord? Rămînea de văzut. Cu ochii încă împăienjeniţi de somn văzuse că vagonul său trece prin dreptul unei tăblii luminate care indica, probabil, numele staţiei – pînă în creierul său nu ajunsese nici măcar imaginea unei litere. Încă buimac,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 138

îi auzise pe conductori strigînd de două sau de trei ori numele – nu înţelesese din el nici un sunet. Acolo însă, acolo, în semiîntunericul despre care nu ştia de e dimineaţă sau seară, se afla o localitate străină, un oraş necunoscut... Albrecht van der Qualen îşi luă din plasă pălăria de fetru, apucă valiza din piele roşie, ale cărei curele cu catarame strîngeau şi un pled din lînă mătăsoasă cu carouri roşii şi albe, în care era vîrîtă, la rîndu-i, o umbrelă cu mînerul de argint şi, cu toate că avea bilet pînă la Florenţa, părăsi vagonul, o luă de-a lungul modestului peron, îşi depuse bagajul la biroul respectiv, îşi aprinse o ţigară de foi, îşi vîrî mîinile – nu avea nici baston, nici umbrelă – în buzunarele paltonului şi părăsi gara. Afară, în piaţa întunecată, umedă şi relativ goală, cinci sau şase birjari trosneau din bice, iar un bărbat cu o şapcă împodobită cu trese, îmbrăcat într-o manta lungă, în care se înfăşura înfrigurat, spuse cu un accent interogativ:

– Hotelul „La omul cumsecade“?

Van der Qualen îi mulţumi politicos şi-şi văzu drept înainte de drum. Oamenii pe care-i întîlnea îşi ridicaseră gulerele, din care pricină o făcu şi el, îşi înfundă bărbia în catifea şi merse mai departe nici repede, nici încet, fumînd.

Trecu pe lîngă nişte ziduri scunde, pe lîngă o poartă veche[3] cu două turnuri masive, peste un pod pe ale cărui balustrade se găseau statui şi sub care se rostogolea alene apa tulbure. Se apropie o luntre lungă şi putredă, din spatele căreia un om vîslea cu o prăjină lungă. Van der Qualen se opri puţin şi se plecă peste balustradă. „Ia te uită, gîndi el, un rîu, un rîu. Plăcut lucru că nu-i ştiu numele, un nume oarecare...“[4] Apoi plecă mai departe.

Îşi continuă drumul drept înainte pe trotuarul unei străzi care nu era nici foarte lată, nici foarte îngustă, şi o coti apoi la stînga. Era seară. Lămpile electrice cu arc zvîcniră, pîlpîiră de cîteva ori, şuierară, apoi îşi împrăştiară lumina în ceaţă. Prăvăliile închideau. „Aşadar, să spunem că în toate privinţele este toamnă“, gîndi van der Qualen şi merse mai departe pe trotuarul negru din pricina umezelii. Nu purta galoşi[5], dar ghetele lui erau masive, solide, trainice, deşi nu lipsite de eleganţă.

Se îndrepta tot spre stînga. Pe lîngă el păşeau în grabă oameni, ducîndu-se sau venind de la treburile lor. „Iar eu umblu între ei, gîndi el, şi sînt singur şi străin cum n-a mai fost om pe lumea asta. Nu am nici o treabă şi nici un ţel. Nu am măcar un baston în care să mă sprijin. Nu poate fi nimeni mai nestatornic, mai liber, mai neimplicat în ceva.

Nu-mi datorează nimeni nimic, iar eu nu datorez nimănui nimic. Dumnezeu nu şi-a întins niciodată mîna asupră-mi, nici măcar nu mă cunoaşte. E bine să rămîi devotat nefericirii fără să ceri de pomană; poţi spune: nu sînt cu nimic dator lui Dumnezeu...“

Ajunse, curînd, aproape de capătul oraşului. Venise, probabil, luînd-o din centru cam de-a curmezişul. Se găsea acum la periferie, pe o stradă largă cu pomi şi vile, o coti la dreapta, trecu de trei sau patru uliţe cu aspect rural, luminate doar de felinare cu gaz, şi se opri, în cele din urmă, pe o uliţă mai largă, înaintea unei porţi de lemn aflate pe dreapta, lîngă o casă obişnuită, zugrăvită într-un galben închis, care se deosebea de toate celelalte prin geamurile ei ca oglinda, foarte boltite şi opace. La poartă era fixată o tăblie pe care sta scris: „În această casă, la etajul trei, sînt camere de închiriat.“ „Aşa?“ spuse el, azvîrli restul ţigării, intră pe poartă, o luă de-a lungul unor uluci care despărţeau terenul de cel învecinat, intră la stînga pe uşa casei, parcurse din doi paşi holul aşternut cu un preş sărăcăcios, o pătură veche, cenuşie, şi începu să urce modesta scară de lemn.

Şi uşile de la etaje erau foarte modeste, cu geamuri jivrate şi plasă de sîrmă şi cu plăcuţe pe care erau înscrise diverse nume. Palierele scării erau luminate de lămpi cu petrol. La etajul al treilea – era ultimul, după care venea podul – se găseau intrări şi în dreapta, şi în stînga scării: uşi simple, vopsite în maro, ale unor odăi, pe care nu se vedea nici un nume. Van der Qualen trase de mînerul de alamă al soneriei de la uşa din mijloc. Clopoţelul sună, dar înăuntru nu se auzi nici o mişcare. Bătu la uşa din stînga. Nici un răspuns. Bătu la dreapta... Se auziră paşi tărăgănaţi, uşori, şi uşa fu deschisă.

Era o femeie, o doamnă voinică, bătrînă, slabă şi înaltă. Purta o bonetă cu o fundă mare, de un mov şters, şi o rochie de modă veche, neagră, spălăcită. Avea o faţă de pasăre, scofîlcită, iar pe fruntea ei se vedea o porţiune dintr-o eczemă, o excrescenţă cu aspect de muşchi. Era ceva cam dezgustător.

– Bună seara, spuse van der Qualen. Camerele...

Bătrîna doamnă dădu din cap; dădu din cap şi schiţă un zîmbet, tăcut şi plin de înţeles, şi arătă cu o mînă lungă, frumoasă, albă, cu un gest domol, obosit şi distins spre uşa din faţă, cea din stînga. Apoi se retrase şi reapăru cu o cheie. „Ia te uită, gîndi el, stînd în spatele ei, în

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 140

timp ce descuia. Sînteţi ca o apariţie de coşmar, stimată doamnă, ca o figură din Hoffmann...“[6] Doamna luă lampa cu petrol din cîrlig şi-l lăsă să intre.

Era o încăpere mică, scundă, cu duşumea cafenie; pereţii erau îmbrăcaţi pînă sus cu rogojini de culoarea paiului. Fereastra de pe peretele din fund, în dreapta, era acoperită cu o perdea albă de muselină, care cădea în lungi falduri înguste. Uşa albă către odaia învecinată se afla pe mîna dreaptă.

Doamna deschise uşa şi ridică lampa. Această a doua odaie era jalnic de sărăcăcioasă, cu pereţi albi şi goi, faţă de care trei scaune din trestie vopsite cu un lac roşu deschis se aflau în acelaşi contrast ca fragii cu frişca. Un dulap de haine, un lavoar lîngă oglindă... Patul, o mobilă de mahon neobişnuit de masivă, stătea singur în mijlocul odăii.

– Aveţi ceva împotrivă? întrebă bătrîna doamnă şi-şi trecu uşor mîna lungă, albă, frumoasă peste excrescenţa de muşchi de pe frunte... Era ca şi cum ar fi spus-o din nebăgare de seamă, ca şi cum nu i-ar fi venit în minte în clipa aceea o expresie mai obişnuită. Adăugă numaidecît: Ca să zicem aşa?

– Nu, n-am nimic împotrivă, spuse van der Qualen. Odăile sînt mobilate relativ amuzant. Le închiriez... Aş dori să-mi aducă cineva lucrurile de la gară, iată recipisa. Fiţi bună şi puneţi să mi se facă patul, să mi se aranjeze noptiera... daţi-mi chiar acum cheia de la casă, cheia de la etaj... şi procuraţi-mi cîteva prosoape. Aş vrea să-mi fac puţin toaleta, apoi să mă duc în oraş să mănînc, iar mai tîrziu să mă întorc.

Scoase din buzunar un etui nichelat, luă din el un săpun şi începu să-şi spele la lavoar faţa şi mîinile. În acest timp privea prin geamurile mult bombate în afară, jos, spre strada noroioasă de periferie, luminată de felinarele cu gaz, spre lămpile cu arc şi spre vile... Ştergîndu-se pe mîini, se îndreptă spre dulapul de haine. Era o mobilă grosolană, băiţuită, care se cam clătina, împodobită deasupra cu un ornament naiv şi aşezată la mijlocul peretelui lateral din dreapta, exact în nişa unei a doua uşi albe, care ducea, desigur, spre încăperile unde se intra dinspre scară pe uşa principală şi din mijloc. „Unele lucruri de pe lumea asta sînt bine rînduite, gîndi van der Qualen. Acest dulap de haine se potriveşte în nişa uşii de parcă ar fi fost făcut pentru asta...“ Deschise... Dulapul era complet gol, cu mai multe rînduri de cîrlige prinse în tavan;

dar mobila aceasta solidă nu avea perete în spate, ci era închisă cu o stofă cenuşie, tare, o obişnuită ţesătură de iută, fixată în cele patru colţuri cu pioneze sau cuie.

Van der Qualen închise dulapul, îşi luă pălăria, îşi ridică din nou gulerul paltonului, stinse lumînarea şi ieşi. În timp ce trecu prin odaia din faţă i se păru că, între zgomotele paşilor săi, aude din celelalte încăperi un sunet slab, limpede, metalic... dar nu fu deloc sigur că nu e o amăgire. „E ca şi cum un inel de aur ar cădea într-o cupă de argint“, gîndi el, în vreme ce încuie locuinţa, coborî scara, părăsi casa şi o porni înapoi spre oraş.

Pe una din străzile animate, intră într-un restaurant viu luminat şi luă loc la una din primele mese, întors cu spatele spre toţi ceilalţi. Mîncă o supă de legume cu pîine prăjită, un biftec cu ou, compot, bău vin şi-şi termină cina cu o bucăţică de gorgonzola[7] verde şi o jumătate de pară. În vreme ce plăti şi se îmbrăcă, trase cîteva fumuri dintr-o ţigară rusească, apoi îşi aprinse o ţigară de foi şi ieşi. Hoinări puţin prin împrejurimi, dădu de drumul spre casa de la periferie şi o porni într-acolo fără grabă.

Cînd van der Qualen deschise uşa clădirii şi o porni în sus, pe scara neluminată, toată casa cu ferestre ca oglinda zăcea mută în întuneric. Îşi lumină drumul cu un chibrit şi descuie la etajul al treilea uşa cafenie din stînga, care ducea în odaia lui. După ce-şi puse paltonul şi pălăria pe divan, aprinse lampa de pe marea masă de scris şi găsi lîngă ea valiza cu pledul rulat şi umbrela. Desfăcu pledul şi scoase o sticlă de coniac, după care luă din valiza de piele un păhărel, se aşeză în fotoliul cu braţe, îşi fumă pînă la capăt ţigara, bînd din cînd în cînd cîte-o înghiţitură. „E plăcut, gîndi el, că mai există pe lumea asta şi coniacul...“ Apoi trecu în dormitor, unde aprinse lumînarea de pe noptieră, stinse lampa de dincolo şi începu să se dezbrace. Îşi puse piesă cu piesă costumul gri, nebătător la ochi, dar trainic, pe scaunul roşu de lîngă pat; apoi, cînd tocmai îşi scotea bretelele, îşi aminti de pălăria şi paltonul ce rămăseseră pe divan; le aduse de-acolo, deschise dulapul... Se trase un pas înapoi şi se prinse cu mîna de una din marile sfere de mahon de-un roşu închis care împodobeau cele patru colţuri ale patului.

Odaia cu pereţii ei albi şi goi, faţă de care scaunele vopsite cu lac roşu contrastau ca fragii cu frişca, era învăluită în lumina pîlpîitoare a lumînării. Dar acolo, dulapul de haine, a cărui uşă stătea larg deschisă, nu era gol, în el stătea cineva, o siluetă, o făptură, atît de graţioasă, încît

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 142

inima lui Albrecht van der Qualen se opri o clipă, apoi reîncepu să lucreze bătînd din plin, domol şi blînd... Făptura era complet goală şi-şi ţinea ridicat braţul subţire, delicat, iar cu degetul arătător se agăţa de un cîrlig din tavanul dulapului. Pletele castanii, lungi şi buclate îi cădeau pe umerii de copil, emanînd atîta farmec, încît te înmărmurea. În ochii ei negri, prelungi, se reflecta lumina lumînării... Gura ei era puţin cam mare, dar cu expresia dulce a buzelor somnului, cînd coboară după zile de chin pe fruntea noastră. Ţinea călcîiele bine strînse, iar picioarele-i zvelte se lipeau unul de altul...[8]

Albrecht van der Qualen se frecă la ochi cu mîna şi privi... văzu că acolo, jos, în colţul din dreapta, pînza cenuşie de iută era desprinsă...

– Cum? spuse el... Nu vrei să intri?... Cum să zic... Să ieşi de-acolo? Nu serveşti un păhărel de coniac? O jumătate de păhărel?...

Nu aşteaptă nici un răspuns şi nici nu primi vreunul. Ochii ei mijiţi, strălucitori şi atît de negri, încît păreau lipsiţi de expresie, insondabili şi muţi, erau îndreptaţi spre el, dar parcă în gol şi fără ţel, cu o privire pierdută, ca şi cum nici nu l-ar fi văzut.

– Să-ţi povestesc? întrebă ea deodată, cu o voce liniştită, voalată.

– Povesteşte... răspunse el.

Se lăsase jos, pe marginea patului, şi şedea ţinîndu-şi paltonul pe genunchi, cu mîinile împreunate deasupra. Gura îi era întredeschisă, iar ochii, pe jumătate închişi. Sîngele însă îi circula pulsînd cald şi domol prin corp, iar în urechi auzea un vîjîit slab.

Ea se aşezase în dulap şi-şi înlănţuise cu braţele delicate unul dintre genunchi, în vreme ce piciorul celălalt îi atîrna afară. Îşi apăsa cu antebraţele sînii mici, pielea întinsă a genunchiului îi strălucea... Începu să povestească... Povesti cu vocea înceată, în vreme ce flacăra lumînării executa dansuri mute:

– Doi tineri mergeau odată pe un cîmp sterp, iar ea îşi ţinea capul culcat pe umărul lui. Buruienile împrăştiau un miros puternic, dar ceţurile serii şi începuseră să se ridice ca nişte nori de pe pămînt.

Acesta fu începutul. Adeseori erau versuri, care rimau într-un fel incomparabil de uşor şi de dulce, aşa cum ni se întîmplă uneori, cînd sîntem pe jumătate adormiţi în nopţi de febră. Dar povestirea nu se termină cu bine. Sfîrşitul fu foarte trist, întocmai ca atunci cînd doi se ţin strîns îmbrăţişaţi şi, în vreme ce buzele le sînt alipite, unul îi înfige celuilalt un cuţit lat în corp, mai sus de centură, şi asta din motive întemeiate. Aşa se încheie povestirea. Apoi, cu gesturi infinit de calme şi simple, ea se ridică, dădu la o parte colţul din dreapta al ţesăturii cenuşii care forma peretele din spate al dulapului şi dispăru.

De atunci înainte o găsi în fiecare seară în dulapul său de haine şi o ascultă... cîte seri? Cîte zile, săptămîni sau luni rămase el în această locuinţă şi în acest oraş? – Nimănui nu i-ar fi de nici un folos, dacă s-ar indica aici numărul. Ce bucurie i-ar oferi cuiva un biet număr?... Iar noi ştim că mai mulţi doctori nu-i dăduseră lui Albercht van der Qualen multe luni de trăit...

Ea îi povestea... şi erau povestiri triste, fără mîngîiere, dar ele i se aşezau ca o dulce povară pe inimă şi o făceau să bată tot mai încet şi mai fericită. Adeseori uita de sine... Sîngele începea să-i clocotească, întindea mîinile spre ea, iar ea nu schiţa nici o împotrivire. Apoi însă n-o mai găsea în dulap seri la rînd, iar cînd se reîntorcea, nu-i mai povestea nimic mai multe seri, ca să înceapă mai apoi cu încetul, pînă cînd el iar uita de sine.

Cît a durat acest lucru... cine ştie? Cine ştie măcar dacă în acea după-amiază Albrecht van der Qualen s-a trezit cu adevărat şi a pornit-o în acel oraş străin sau dacă nu cumva, mai curînd, a rămas, dormind, în compartimentul său de clasa întîi şi a fost dus de acceleratul Berlin-Roma, cu o viteză nemaipomenită, peste munţi şi dealuri? Cine dintre noi s-ar încumeta să dea cu certitudine şi pe răspunderea lui un răspuns la această întrebare? E ceva ce nu se poate şti nicicum. „Totul stă scris în aer...“

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 144

RĂZBUNAT

„Pentru adevărurile cele mai simple şi fundamentale, spuse la o oră înaintată Anselm, viaţa iroseşte uneori dovezile cele mai originale.

Cînd am cunocut-o pe Dunja Stegemann, aveam douăzeci de ani şi eram de o neghiobie extremă. Preocupat cu sîrguinţă de dorinţa de a-mi aduna minţile, eram departe de realizarea acestei intenţii. Dorinţele mele erau neînfrînate, mă dedam fără nici un scrupul satisfacerii lor, iar perversităţii pline de curiozitate a modului meu de viaţă îi asociam în cel mai încîntător chip acel idealism care, de exemplu, mă făcea să doresc din suflet intimitatea pură, spirituală – dar absolut spirituală – cu o femeie. În ceea ce o priveşte pe Dunja Stegemann, trebuie să spun că se născuse la Moscova din părinţi germani şi crescuse acolo sau, oricum, în Rusia. Stăpînind trei limbi: rusa, franceza şi germana, venise în Germania ca guvernantă, dar, înzestrată cu instincte artistice, renunţase după cîţiva ani la această profesie şi trăia acum ca femeie inteligentă şi liberă, ca filosoafă şi celibatară, colaborînd la o publicaţie de rangul al doilea sau al treilea cu cronici literare sau muzicale.

Cînd am întîlnit-o, în ziua sosirii mele în B., la sărăcăcioasa *table d'hôte*[1] a unei mici pensiuni, avea treizeci de ani: o persoană înaltă, cu pieptul plat, cu şoldurile plate, cu ochii de un verde luminos, incapabili de o expresie confuză, un nas nemăsurat de lung şi o pieptănătură neîngrijită, de un blond indiferent. Rochia modestă, de un maro închis, îi era tot atît de lipsită de podoabe şi cochetărie ca şi mîinile. Nu mai văzusem niciodată la vreo femeie o asemenea urîţenie, fără echivoc şi categorică.

La *roastbeef*, ajunserăm să vorbim despre Wagner, în general, şi despre *Tristan,* în special. Libertatea spiritului ei mă ului. Aerul ei de emancipare[2] era atît de firesc, atît de lipsit de exagerare şi de frondă, atît de liniştit şi de la sine înţeles, cum nu-mi închipuisem că e cu putinţă. Calmul obiectiv cu care a rostit în cursul conversaţiei noastre expresii ca: „pasiune descărnată“ mi-a făcut o impresie puternică. Iar privirile, mişcările, modul camaraderesc în care îşi punea mîna pe braţul meu erau pe potriva vorbelor ei... Conversaţia noastră a fost animată şi profundă, am continuat-o ore în şir după-masă, cînd ceilalaţi patru sau cinci oaspeţi părăsiseră de mult sufrageria, ne-am revăzut la cină, mai tîrziu am făcut muzică la pianul dezacordat al pensiunii, ne-am împărtăşit din nou idei şi sentimente şi ne-am înţeles perfect. Am simţit o mare satisfacţie. Găsisem o femeie care gîndea bărbăteşte într-un mod desăvîrşit. Cuvintele slujeau chestiunii în discuţie şi nu unei cochetării personale, iar lipsa ei de prejudecăţi făcea posibil acel radicalism intim în comunicarea reciprocă a trăirilor, a dispoziţiilor sufleteşti şi senzaţiilor care constituiau pe atunci pasiunea mea. Mi se îndeplinise dorinţa: descoperisem o femeie-camarad, a cărei sublimă sinceritate nu lăsa să se ivească nimic neliniştitor şi în preajma căreia mă simţeam cît se poate de sigur şi de încredinţat că e pus în mişcare numai spiritul meu, căci farmecele trupeşti ale acestei intelectuale erau acelea ale unei mături. Da, siguranţa mea în această privinţă se consolidă cu atît mai mult, cu cît, pe măsură ce intimitatea noastră sufletească spori, tot ceea ce era carnal la Dunja Stegemann îmi deveni din ce în ce mai antipatic şi chiar îmi făcea silă: un triumf al spiritului, cum nu l-aş fi putut dori mai strălucitor.

Şi totuşi... totuşi, oricît de desăvîrşit s-a dezvoltat prietenia noastră, cu oricîtă lipsă de stinghereală ne-am vizitat reciproc în locuinţele noastre, după ce am părăsit pensiunea, între noi stăruia adesea ceva care ar fi trebuit să fie cu totul şi cu totul străin de răceala sublimă a neobişnuitei noastre legături... se ivea între noi tocmai atunci cînd sufletele noastre îşi dezvăluiau unul altuia ultimele şi cele mai caste taine, cînd spiritele noastre lucrau la soluţionarea celor mai subtile enigme ale lor, cînd apelativul „dumneavoastră“, obişnuit în orele noastre mai puţin elevate, lăsa loc unui nepătat „tu“... ceva ca o iritare neplăcută plutea în aer, făcîndu-l impur şi stingherindu-mi respiraţia... Ea părea că nu simte nimic din toate acestea. Tăria şi libertatea ei erau atît de mari! Eu însă resimţeam acel ceva şi din această cauză sufeream.

Mai acută ca niciodată a devenit senzaţia de care vorbesc într-o seară, cînd şedeam în odaia mea, adînciţi într-o discuţie psihologică. Mîncase la mine, pe masa rotundă, de pe care strînsesem totul, mai rămăsese vinul roşu, din care continuam să bem, iar poziţia absolut lipsită

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 146

de orice galanterie în care ne fumam ţigările era caracteristică pentru relaţia dintre noi: Dunja Stegemann stătea în picioare lîngă masă, în vreme ce eu, cu faţa întoarsă în aceeaşi direcţie, mă odihneam pe jumătate culcat pe canapea. Conversaţia noastră pătrunzătoare, analitică şi de o sinceritate radicală, care se ocupa de stările sufleteşti iscate la bărbat şi femeie de dragoste, continua. Eu însă nu eram liniştit, nu mă simţeam liber şi devenisem neobişnuit de iritabil, probabil din pricină că băusem mult. Se simţea prezenţa acelui ceva... acea neplăcută iritare plutea în aer şi-l făcea impur în aşa măsură, încît îmi deveni mereu mai insuportabil. Mă simţeam îmboldit în mod imperativ de dorinţa, similară aceleia de a deschide cu violenţă o fereastră, să izgonesc o dată pentru totdeauna în imperiul neantului acel ceva neliniştitor lipsit de orice îndreptăţire. Ceea ce m-am hotărît să rostesc, pentru a termina o dată, nu era nici mai tare, nici mai sincer decît multe alte lucruri pe care le exprimaserăm între noi şi, Dumnezeule, ea mi-ar fi mulţumit cel puţin dacă aş fi făcut concesii politeţii şi galanteriei...

– Ascultă, am spus, ridicînd genunchiul şi punînd picior peste picior, există ceva ce-am tot uitat să menţionez. Ştii tu în ce constă pentru mine farmecul cel mai original şi mai fin al relaţiei dintre noi? În familiaritatea intimă a spiritelor noastre, care mi-a devenit indispensabilă, în opoziţie cu repulsia pronunţată pe care o resimt trupeşte faţă de tine.

Tăcere.

– Da, da, zise ea apoi, e amuzant.

Cu asta, remarca mea digresivă a fost tranşată, iar conversaţia noastră despre iubire îşi urmă cursul. Mi-am tras răsuflarea. Fereastra fusese deschisă. Limpezimea, puritatea şi siguranţa situaţiei fuseseră restabilite, lucru de care avusese, desigur, şi ea nevoie. Continuarăm să fumăm şi să discutăm.

– Şi mai e ceva, a zis ea brusc, despre care trebuia să aducem cîndva vorba între noi... Anume, tu nu ştii că eu am avut odată o relaţie amoroasă. Mi-am întors capul spre ea şi am privit-o buimac. Şedea dreaptă, foarte liniştită, şi-şi mişca încet încolo şi-ncoace pe masă mîna în care ţinea ţigara. Deschisese puţin gura, iar ochii ei de un verde deschis priveau imobil drept înainte.

Am strigat:

– Tu?... Dumneavoastră?... Una platonică?

– Nu, una... serioasă.

– Unde... cînd... cu cine?

– În Frankfurt am Main, acum un an, cu un funcţionar de bancă, un bărbat încă tînăr, foarte frumos... Simţeam nevoia să ţi-o spun odată... Mă bucur că acum ştii... Sau am decăzut cumva în consideraţia ta?

Am izbucnit în rîs, m-am întins din nou şi am început să bat darabana cu degetele pe perete.

– Probabil, am zis pe un ton ironic foarte apăsat.

N-o mai priveam, îmi ţineam faţa întoarsă spre perete şi mă uitam la degetele cu care băteam darabana. Dintr-o lovitură, atmosfera care abia se purificase devenise atît de densă, încît sîngele mi se urcă la cap şi-mi înceţoşă ochii. Muierea asta se lăsase iubită! Corpul ei fusese îmbrăţişat de un bărbat! Fără să-mi întorc faţa de la perete, mi-am lăsat fantezia să dezbrace acest corp şi am găsit în el un farmec dezgustător. Mi-am mai turnat un pahar de vin roşu – al cîtelea? – şi l-am dat pe gît. Tăcere.

– Da, repetă ea cu jumătate de voce, mă bucur că acum o ştii.

Intonaţia semnificativă cu care a rostit cuvintele făcu să mă apuce un tremur josnic. Şedea acolo, singură cu mine în odaie pe la miezul nopţii, dreaptă, fără să se mişte, într-o imobilitate plină de aşteptare şi dăruire.

Instinctele mele vicioase fuseseră răscolite. Reprezentarea rafinamentului ce-ar fi putut să rezide în desfrîul neruşinat şi diabolic la care m-aş fi dedat cu această femeie îmi făcea inima să bată într-un mod insuportabil.

– Ia te uită! am spus bîlbîindu-mă. Mi se pare ceva extrem de interesant!... Şi te-a amuzat funcţionarul ăsta de bancă?

Ea răspunse:

– O, desigur.

– Şi, am continuat, tot fără s-o privesc, n-ai avea nimic împotrivă să mai trăieşti încă o dată aşa ceva?

-– Absolut nimic...

Brusc, cu o smucitură, m-am răsucit, mi-am răsucit, mi-am proptit mîna pe pernă şi am întrebat-o cu insolenţa unei pofte nemăsurate:

– Cum ar fi dacă am face-o noi doi ?

Ea îşi întoarse încet faţa spre mine şi mă privi cu o mirare prietenoasă:

– Oh, dragul meu, ce-ţi trece prin cap?... Nu, relaţia dintre noi e totuşi de natură prea pur spirituală.

– Ei, da... da... ăsta e însă un lucru deosebit! Am putea totuşi, fără să aducem altminteri vreo pagubă prieteniei noastre şi făcînd cu totul abstracţie de ea, să ne apropiem şi în alt mod...

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 148

– Ba nu! Înţelegi dumneata, eu spun nu! răspunse ea mereu mai mirată.

Cu furia desfrînatului care nu e obişnuit să se dezbare nici de ideile cele mai murdare, am strigat:

– De ce nu? De ce nu? Ce-s mofturile astea ale tale?

Am făcut gestul de parcă aş fi vrut să trec la fapte. – Dunja Stegemann se ridică în picioare.

– Vino-ţi în fire, zise ea. Ţi-ai pierdut minţile! Îţi cunosc slăbiciunea, dar asta e ceva nedemn de dumneata. Am spus nu şi ţi-am spus că simpatia noastră reciprocă este de natură absolut spirituală. Dumneata nu înţelegi? Iar acum vreau să plec. S-a făcut tîrziu.

M-am dezmeticit, îmi regăsisem cumpătul:

– Aşadar, un refuz!? am spus rîzînd... Fie, sper că asta nu va schimba nimic în prietenia noastră.

– De ce-ar schimba?! răspunse Dunja Stegemann şi-mi dădu mîna camaraderește, cu un zîmbet oarecum batjocoritor în jurul gurii ei urîte. Apoi plecă.

Am rămăs în picioare în mijlocul odăii, iar faţa mea nu arăta, desigur, prea isteaţă, în vreme ce-mi perindam încă o dată prin minte această adorabilă aventură. În cele din urmă m-am plesnit cu mîna peste frunte şi m-am dus la culcare.

DRUMUL SPRE CIMITIR

Drumul spre cimitir se desfăşura tot pe lîngă şosea, mereu pe marginea ei, pînă îşi atingea ţelul, anume cimitirul. De cealaltă parte se aflau la început locuinţe omeneşti, construcţiile noi de la periferie, la care, în parte, încă se mai lucra; urmau apoi ogoarele. În ceea ce priveşte şoseaua, flancată de copaci, nişte fagi noduroşi de vîrstă matură, era pe jumătate pavată, pe jumătate nepavată. Dar drumul spre cimitir era presărat cu un strat subţire de pietriş, care-i dădea aspectul unei poteci plăcute. Între drum şi şosea se întindea un şanţ îngust, plin de iarbă şi flori de cîmp.

Era primăvară, aproape vară. Lumea zîmbea. Cerul albastru al lui Dumnezeu era presărat numai cu bucheţele rotunde, compacte de flori, tamponat cu cocoloaşe curate, albe ca zăpada, care aveau o expresie umoristică. Păsările ciripeau în fagi, iar dinspre ogoare adia un vînt domol.

Pe şosea se tîra spre oraş o căruţă din satul cel mai apropiat, cu două roţi pe partea pavată, cu celelalte pe cea nepavată. Căruţaşul şedea cu picioarele atîrnate de-o parte şi de alta a oiştii şi fluiera cît se poate de fals. În partea cea mai din fund a căruţei stătea un căţel galben, cu spatele întors spre stăpîn, şi privea peste botişorul său ascuţit, cu o figură nespus de serioasă şi concentrată, înapoi, spre drumul pe care veniseră. Era un căţel fără asemănare, făcea o avere, te cuprindea veselia privindu-l; din păcate, nu aparţine temei noastre şi trebuie să ne abatem atenţia de la el. Pe lîngă căruţă trecu un mic detaşament de soldaţi. Veneau de la cazarma aflată nu departe, mărşăluiau muiaţi în sudoarea lor şi cîntau. O a doua căruţă se apropie tîrîndu-se dinspre oraş spre satul din apropiere. Căruţaşul dormea, iar în căruţă nu se găsea nici

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 150

un cîine, astfel că acest vehicul este lipsit de orice interes. Pe drum veneau două calfe de meseriaş, unul cocoşat, celălalt, de statură uriaşă. Mergeau în picioarele goale, cu cizmele atîrnate pe umeri, strigară ceva glumeţ către căruţaşul adormit şi-şi văzură de drum. Era un trafic moderat, care se desfăşura fără încurcături şi incidente.

Pe drumul spre cimitir păşea numai *un* bărbat; mergea încet, cu capul plecat şi sprijinit într-un baston negru. Acest bărbat se numea Piepsam, Lobgott Piepsam[1], şi nu altfel. Îi indicăm explicit numele, deoarece în cele ce urmează s-a comportat în modul cel mai ciudat.

Era îmbrăcat în negru, căci se afla în drum spre mormintele celor dragi. Purta o pălărie-cilindru grosolană, arcuită, o redingotă lustruită de vechime, pantaloni prea înguşti şi prea scurţi şi mănuşi glasate negre, roase peste tot. Gîtul, un gît lung, subţire, cu mărul lui Adam mare, i se ridica dintr-un guler răsfrînt, cu pînza răritã, pe la margini chiar puţin scămoşată. Cînd însă omul înălţa capul, ceea ce făcea din cînd în cînd ca să vadă cît mai are pînă la cimitir, puteai să vezi un chip ciudat, un chip pe care, fără nici o îndoială, nu aveai să-l uiţi prea curînd.

Era ras cu perdaf şi palid. Între obrajii scobiţi ieşea în relief un nas îngroşat ca un tubercul, arzînd de o nemaipomenită roşeaţă nefirească şi plin pînă la exces de o mulţime de mici excrescenţe, tumori nesănătoase, care îi dădeau un aspect neregulat şi fantastic. Acest nas, a cărui văpaie intensă constrasta violent cu paloarea mată a suprafeţei obrazului, avea ceva ireal şi pitoresc, arătat ca aplicat, ca un nas de carnaval, ca o glumă melancolică. Dar nu era aşa ceva... Omul îşi ţinea gura încleştată, o gură lată, cu colţurile lăsate, iar cînd privea în sus, sprîncenele negre înspicate cu perişori albi se înălţau mult sub borul pălăriei, în aşa fel încît puteai să vezi ce iritaţi şi ce jalnic cercănaţi îi erau ochii. Pe scurt, era un chip căruia nu puteai să-i refuzi multă vreme cea mai vie simpatie.

Înfăţişarea lui Lobgott Piepsam nu era veselă, nu se potrivea cu această dimineaţă plăcută şi, chiar şi pentru unul care voia să viziteze mormintele celor dragi, arăta prea vrednică de plîns. Dacă însă ai fi privit în sufletul său, trebuia să admiţi că existau suficiente motive pentru asta. Era puţin cam deprimat, nu?... E greu să vă fac să înţelegeţi un asemenea lucru pe voi, nişte oameni atît de veseli... Puţin cam nefericit, nu-i aşa? Puţin cam rău tratat. Ah, ca să rostim adevărul, lucrurile stăteau în toate aceste privinţe nu doar puţin cam rău, ci într-un grad înalt şi, fără exagerare, jalnic.

Mai întîi, omul bea. Ei, despre asta va mai veni vorba. Apoi era văduv, orfan şi părăsit de toată lumea; nu avea pe pămînt nici un suflet care să ţină la el. Nevastă-sa, născută Lebzelt, îi fusese smulsă cu o jumătate de an în urmă la naşterea unui copil; era al treilea copil şi se născuse mort. Şi ceilalţi doi copii îi muriseră, unul, de difterie, celălalt, de absolut nimic, probabil de o slăbiciune generală. Dar asta nu fusese destul, curînd după aceea îşi pierduse şi sursa de cîştig, fusese dat afară cu ocări din slujbă şi pîine, fapt legat de patima care era mai tare decît Piepsam.

Cîndva mai reuşise, în oarecare măsură, să i se opună, deşi, periodic, i se lăsa pradă în mod nechibzuit. După ce însă i se răpiseră nevasta şi copiii şi rămăsese fără reazem şi sprijin, fără familie, singur pe pămînt, viciul pusese stăpînire pe el şi-i frînsese din ce în ce mai mult rezistenţa sufletească. Fusese funcţionar în serviciul unei societăţi de asigurări, un fel de copist mai răsărit, cu nouăzeci de mărci peşin pe an. În stări cînd era incapabil de calcule, se făcuse vinovat de greşeli grosolane, astfel că, după repetate avertismente, fusese concediat ca nevrednic de încredere.

E limpede că această evoluţie nicidecum morală a lui Piepsam avusese drept urmare că se prăbuşise, căzînd total pradă ruinei. Trebuie să ştiţi că nefericirea unui om îi ucide demnitatea – e, oricum, bine să cunoşti întrucîtva aceste lucruri. În cazul de faţă, ele aveau un aspect ciudat şi teribil. Nu e de nici un folos dacă omul îşi susţine faţă de el însuşi nevinovăţia: de cele mai multe ori, tot se va dispreţui pentru nenorocirea lui. Dar dispreţul de sine şi viciul stau într-o înfiorătoare relaţie reciprocă, se hrănesc unul pe altul, lucrează mînă în mînă, încît e ceva de speriat. Aşa stăteau lucrurile şi cu Piepsam. Bea, fiindcă nu se respecta, şi se respecta din ce în ce mai puţin, fiindcă mereu reînnoita spulberare a tuturor bunelor sale intenţii îi măcina încrederea în sine. Acasă, în dulapul său de haine, obişnuia să ţină o sticlă cu un lichid galben ca otrava, un lichid nimicitor, căruia din prudenţă nu-i spunem numele. În faţa acestui dulap, Lobgott Piepsam stătuse, textual, în genunchi şi-şi muşcase limba, şi totuşi în cele din urmă nu-i rezistase... Nu vă povestim cu plăcere asemenea lucruri, însă ele sînt totuşi bogate în învăţăminte. – Acum mergea pe drumul spre cimitir şi-şi avînta înainte bastonul cel negru. Adierea de vînt mîngîia şi nasul *său*, dar el nu simţea. Cu sprîncenele mult ridicate privea ţintă lumea cu ochii goi, un om nenorocit şi pierdut. – Deodată auzi în urma lui un zgomot şi ascultă atent: de foarte departe se apropia cu mare iuţeală un fîşîit uşor.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 152

Se întoarse şi se opri... Era o bicicletă, ale cărei pneuri scrîşneau pe stratul subţire de pietriş de pe pămînt şi care venea spre el în plină viteză, apoi îşi încetini ritmul, deoarece Piepsam stătea în mijlocul drumului.

În şa şedea un tînăr, un băieţandru, un turist fără griji. Ah, Doamne, băiatul nu ridica nicidecum pretenţia de a fi numărat printre cei mari şi străluciţi de pe acest pămînt! Mergea pe o bicicletă de calitate mijlocie, n-are-a face de ce fabricaţie, o bicicletă de două sute de mărci, întîmplător reuşită. Şi cu ea o pornise vioi din oraş, ca să mîne puţin prin ţară, cu pedale sclipitoare, în natura liberă a lui Dumnezeu, ura! Purta o cămaşă pestriţă şi, peste ea, o jachetă gri, jambiere sport şi cea mai zglobie şepcuţă de pe lume, o şepcuţă nostimă, cu carouri cafenii şi un nasture în creştet. De sub ea însă zbucnea o claie, un moţ gros de păr blond ce i se ridica pe frunte. Ochii lui erau de un albastru spălăcit. Se apropia ca viaţa însăşi şi suna din clopoţel, dar Piepsam nu se urni din drum nici cu o palmă. Stătea acolo şi se uita la viaţă cu o figură imobilă.

Viaţa îi aruncă o privire supărată şi trecu încet pe lîngă el, după care Piepsam o porni de asemenea mai departe. Cînd însă viaţa se află în faţa lui, spuse încet, accentuînd foarte apăsat cuvintele:

– Numărul nouă mii şapte sute şapte.

Apoi îşi strînse buzele şi-şi aţinti ochii drept înainte, în vreme ce simţea că privirea vieţii se opreşte mirată asupra lui.

Viaţa se răsucise, se apucase cu o mînă de spatele şeii şi înainta foarte încet:

– Cum? întrebă ea...

– Numărul nouă mii şapte sute şapte, repetă Piepsam. O, nimic. Am să vă reclam.

– O să mă reclamaţi? întrebă viaţa, se răsuci şi mai mult şi-şi continuă drumul încă mai încet, în aşa fel încît era nevoită, făcînd un efort, să balanseze ghidonul încolo şi-ncoace...

– Cu siguranţă, răspunse Piepsam la o distanţă de vreo cinci, şase paşi.

– De ce? întrebă viaţa şi se dădu jos de pe bicicletă. Se opri locului privindu-l în aşteptare.

– O ştii şi dumneata cu siguranţă.

– Nu, nu ştiu.

– Trebuie să ştii.

– Dar *nu* ştiu, spuse viaţa, şi nu mă interesează cîtuşi de puţin!

Acestea spuse, se pregăti să se suie din nou pe bicicletă. Era bună de gură.

– Am să te reclam, fiindcă circuli pe-aici, nu pe acolo, pe şosea, fiindcă circuli pe drumul spre cimitir, spuse Piepsam.

– Dar, dragă domnule! zise viaţa, rîzînd supărată şi nerăbdătoare, se întoarse din nou şi rămase pe loc... Doar vezi urme de bicicletă de-a lungul întregului drum... Pe-aici circulă cine vrea...

– *Nu-mi* pasă, replică Piepsam, am să te reclam.

– Ei, n-aveţi decît, faceţi ce poftiţi! strigă viaţa şi se sui pe bicicletă. Se sui într-adevăr, nu se făcu de ruşine nereuşind; se împinse o singură dată proptindu-se în picior, se aşeză bine în şa şi se strădui să recîştige ritmul corespunzător temperamentului său.

– Dacă tot continui să circuli pe-aici, pe drumul spre cimitir, am să te reclam cu siguranţă, zise Piepsam pe un ton ridicat, cu vocea tremurătoare. Dar viaţa se sinchisi prea puţin de asta şi îşi urmă drumul cu viteză crescîndă.

Dacă aţi fi văzut în acea clipă chipul lui Lobgott Piepsam, aţi fi fost profund îngroziţi. Îşi încleştă buzele atît de tare, încît obrajii şi chiar nasul arzător i se strîmbară, iar de sub sprîncenele ridicate nefiresc de sus ochii săi priveau cu o expresie demenţială bicicleta ce se îndepărta. Deodată se repezi înainte. Parcurse în fugă scurta distanţă ce-l separa de bicicletă şi apucă gentuţa aninată de şa, se prinse cu amîndouă mîinile de ea, se atîrnă pur şi simplu şi, cu gura mereu încleştată, mut şi cu ochi sălbatici, smuci din toate puterile de vehiculul care căuta să înainteze şi se balansa. Cine l-ar fi văzut s-ar fi întrebat dacă intenţionează din răutate să-l împiedice pe tînăr să-şi continue drumul sau doreşte să se lase remorcat, să-şi ia avînt şi să călătorească împreună, mînînd olecuţă, cu pedale sclipitoare, în natura liberă a lui Dumnezeu, ura!... Bicicleta nu putu să reziste mult acestei poveri deznădăjduite, se opri, se înclină, căzu.

Acum însă, viaţa deveni brutală. Se opri într-un picior, îşi repezi braţul drept şi-i aplică domnului Piepsam o asemenea lovitură în piept, încît acesta se dădu cîţiva paşi înapoi, clătinîndu-se. Apoi spuse ridicînd ameninţător vocea:

– Eşti cu siguranţă beat, omule! Dacă mai ai de gînd, zevzecule, să mă reţii, te fac fărîme, înţelegi? Îţi zdrobesc oasele! Bagă asta la cap!

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 154

Zicînd acestea, îi întoarse domnului Piepsam spatele, îşi trase cu o mişcare mînioasă şepcuţa mai bine pe cap şi se sui din nou pe bicicletă. Într-adevăr, era bună de gură. Ca şi mai înainte, se săltă fără să greşească. Se aşeză dintr-o dată, cu o mişcare sigură, în şa, stăpînind de îndată vehiculul. Piepsam îi văzu spinarea îndepărtîndu-se mereu mai repede.

Se opri gîfîind şi urmări cu ochii holbaţi viaţa... Aceasta nu se prăvăli, nu i se întîmplă nici un necaz, nu-i plesni nici un pneu, nu se poticni de nici o piatră aflată în drum; se îndepărta ca pe arcuri, în goană...

Piepsam începu să strige şi să ocărască – puteai spune că urlă, nu mai era o voce omenească:

– N-ai să mergi mai departe! răcni el. N-ai s-o faci! Ia-o pe şosea, nu pe drumul spre cimitir, m-auzi?... Dă-te jos, dă-te imediat jos! Oh! Oh! Te reclam! Ah, Dumnezeule, dacă ai cădea, dacă te-ai răsturna, canalie fluşturatică, te-aş călca în picioare, ţi-aş zdrobi mutra cu cizmele, blestematule...

Niciodată nu s-a mai văzut aşa ceva? Un om care ocăreşte pe drumul spre cimitir, un om care urlă cu capul tumefiat, care dănţuie înjurînd, ţopăie ca o capră, dă din mîini şi din picioare şi nu se poate stăpîni! Bicicleta nu se mai vedea demult, dar Piepsam continua să facă scandal în acelaşi loc:

– Opriţi-l! Opriţi-l! Circulă pe drumul spre cimitir. Daţi-l jos de pe bicicletă, gogomanul şi blestematul! Ah... ah... dac-aş fi pus mîna pe tine, cum te-aş mai fi jupuit, javră neghioabă, fluieră-vînt nerod, măscărici, fanfaron fără minte... Dă-te jos! Dă-te jos, numaidecît! Nu-l azvîrle, oare, cineva în praf pe nemernicul ăsta?... La plimbare, hai? Pe drumul spre cimitir, hai? Ticălosule! Bădăran obraznic! Maimuţoi blestemat! Ochi albaştri, aşa-i? Şi altceva, ce? Scoate-ţi-i-ar dracu', fanfaron fără minte!

Piepsam trecu la expresii ce nu pot fi redate, făcea spume la gură şi împroşca cele mai scabroase înjurături, în vreme ce furia punea din ce în ce mai mult stăpînire pe corpul său. Cîţiva copii cu un coş şi un cîine grifon veniră dinspre şosea spre el; se căţărară prin şanţ şi-l înconjurară pe omul care striga, privindu-i chipul schimonosit. Oamenii care lucrau la noile construcţii sau tocmai îşi luau masa de prînz deveniră, de asemenea, atenţi; cîţiva bărbaţi şi nişte femei care amestecau mortarul se apropiară pe drum şi se alăturară grupului. Dar Piepsam continua să ţipe furios, lucrurile stăteau din ce în ce mai prost cu el. Agita orbeşte, ca ieşit din minţi, pumnii spre cer şi în toate direcţiile, dădea din

picioare, se rotea în juru-i, îndoia genunchii, se sălta din nou, făcînd nemăsurate sforţări să strige cît mai tare. Nu se oprea o clipă din sudalme, aproape că nu-şi mai lua timp să respire şi era de mirare de unde-i mai veneau cuvintele acelea. Faţa i se tumefiase înspăimîntător, pălăria-cilindru îi căzuse pe ceafă, iar pieptul cămăşii îi scăpase din centură şi-i atîrna sub vestă. Ajunsese de mult la generalităţi şi zbiera dînd glas unor lucruri care nu mai aveau nici o legătură cu întîmplarea. Erau aluzii la viaţa lui vicioasă şi referiri religioase, rostite pe un ton atît de nepotrivit şi amestecate anapoda cu înjurături:

– Veniţi încoace, adunaţi-vă cu toţii! urla el. Nu voi, nu numai voi, ci şi voi, ăilalţi, voi, ăia cu şepcuţe şi cu ochi albaştri spălăciţi! Vreau să vă strig în urechi adevăruri care să vă umple pe vecie de groază, ticăloşi fluturatici!... Rînjiţi? Ridicaţi din umeri?... Că eu beau... păi da, beau! Ba chiar mă-mbăt, dacă vreţi să ştiţi! Şi ce-nseamnă asta?! Doar n-au intrat zilele-n sac! Vine ea ziua, netrebnicilor, cînd Dumnezeu o să ne judece pe toţi... Ah... ah... O să vină el, Fiul Domnului[2], pe nori, canalii nevinovate, iar dreptatea lui nu e de pe lumea asta! O să vă arunce în fundul iadului[3], făpturi uşuratice, acolo unde-i doar urlet şi...

Piepsam era acum înconjurat de un impunător grup de oameni. Unii rîdeau, alţii se uitau la el cu sprîncenele încruntate. Se apropiaseră încă mai mulţi muncitori şi zidăriţe de la construcţii. Un căruţaş coborîse din căruţa lui oprită pe şosea şi, cu biciul în mînă, trecuse şi el şanţul. Un bărbat îl zgudui de braţ pe Piepsam, dar fără nici un rezultat. Soldaţii dintr-un mic detaşament ce trecea în marş întoarseră capul spre el, rîzînd. Căţelul grifon nu mai putu să se stăpînească, îşi propti picioarele din faţă în pămînt şi, cu coada între picioare, începu să-i urle, drept în obraz.

Deodată, Lobgott Piepsam strigă din nou cît îl ţinu gura:

– Dă-te jos, dă-te numaidecît jos, filfizon fără minte!

Apoi descrise cu un braţ un semicerc larg şi se prăbuşi. Rămase întins pe jos, amuţit deodată, ca un morman de zdrenţe negre în mijlocul curioşilor. Cilindrul său arcuit îi zburase din cap, săltase de cîteva ori pe pămînt, apoi încremenise şi el locului.

Doi zidari se aplecară peste Piepsam, care nu se mai mişca, şi începuseră să se sfătuiască asupra cazului pe tonul aşezat şi rezonabil al oamenilor ce muncesc. Apoi unul dintre ei se ridică şi dispăru cu paşi repezi. Cei rămaşi mai făcură cîteva încercări cu cel leşinat. Unul îl stropi cu apă dintr-un bidon, altul îşi turnă în palmă nişte rachiu şi îi frecă tîmplele. Dar aceste eforturi nu fură încununate de nici un succes.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 156

Trecu astfel un scurt răstimp. Apoi se auzi duruitul unor roţi şi pe şosea se apropie un vehicul. Era o ambulanţă, care se opri la faţa locului: avea înhămaţi doi căluţi frumoşi şi cîte o uriaşă cruce roşie zugrăvită pe cele două laturi. Doi bărbaţi în uniforme bine croite coborîră de pe capră, iar în vreme ce unul se duse în spatele ambulanţei, ca s-o deschidă şi să scoată targa, celălalt sări pe drumul spre cimitir, îi dădu la o parte pe cei ce căscau gura şi-l tîrî, cu ajutorul unui bărbat din mulţime, pe domnul Piepsam pînă la ambulanţă. Îl întinseră pe targă şi-l împinseră înăuntru, ca pe o pîine în cuptor, după care uşa fu închisă şi cei doi oameni în uniformă se căţărară din nou pe capră. Toate acestea se petrecură cu mare precizie, din cîteva mişcări bine exersate, ceac, pac, ca la circ.

Apoi o porniră de-acolo cu Lobgott Piepsam.

GLADIUS DEI[1]

1

Oraşul München strălucea. Deasupra pieţelor împodobite sărbătoreşte şi a templelor albe cu coloane, deasupra monumentelor în stil antic şi a bisericilor baroce, a fîntînilor arteziene, a palatelor şi a parcurilor rezidenţiale se întindea un cer sclipitor de mătase albastră, iar perspectivele largi, bine calculate şi luminoase, înconjurate de verdeaţă, se deschideau în aburul solar al unei frumoase zile de început de iunie.

Ciripit de păsări şi o tainică bucurie peste toate străduţele... Iar în pieţe şi de-a lungul şirurilor de clădiri se rostogoleşte, se întinde şi zumzăie animaţia domoală şi amuzantă a frumosului şi tihnitului oraş. Călători de toate naţionalităţile se plimbă în mici trăsuri încete, privind în dreapta şi-n stînga, curioşi, dar fără alegere, de-a lungul pereţilor caselor sau urcă scările muzeelor...

Multe ferestre stau deschise şi din multe răsună în stradă muzică la clavir, la vioară sau la violoncel, strădanii diletantistice, cinstite şi bine intenţionate. La „Odeon“[2] însă, precum se aude, se studiază serios la mai multe piane cu coadă.

Tineri, care fredonează fluierînd motivul Nothung[3] şi seara umplu galeriile modernului teatru, intră şi ies, cu reviste literare în buzunarele hainei, la Universitate şi la Biblioteca de Stat. În faţa Academiei de Arte Frumoase, care-şi întinde braţele albe între Tiirkenstrasse şi Siegestor, se opreşte o caleaşcă de la curte. Iar sus, pe rampă, stau în picioare, aşezate sau culcate, grupuri de modele, bătrîni pitoreşti, copii şi femei în portul locuitorilor din Munţii Albani[4].

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 158

Nonşalanţă şi hoinăreală fără grabă pe şirurile lungi de străzi din nord... Nici acolo oamenii nu sînt mînaţi din urmă şi mistuiţi de setea de cîştig, ci trăiesc pentru scopuri plăcute. Tineri artişti, cu pălăriuţe rotunde pe ceafă, cu lavalierele fluturînd şi fără baston, băieţi nepăsători, care-şi achită chiria cu schiţe în culori, se plimbă ca să-şi lase înrîurită dispoziţia sufletească de această dimineaţă azurie, se uită după fetişcanele de tipul acela bondoc, drăgălaş, cu părul brunet ţinut de o cordeluţă, cu picioare cam mari şi moravuri uşurele... La fiecare a cincea casă, geamurile unui atelier sclipesc în soare. Ici, colo, din şirul de case burgheze iese în evidenţă o construcţie artistică, operă a unui tînăr arhitect plin de fantezie, lată şi cu arcade plate, cu o ornamentaţie bizară, plină de duh şi stil. Şi, deodată, pe undeva, uşa de la o faţadă prea plicticoasă e încadrată de o improvizaţie îndrăzneaţă de linii cursive şi culori însorite, bacante, nimfe, nuduri trandafirii...

Eşti necontenit tentat să te opreşti cu încîntare în faţa vitrinelor tîmplăriilor de mobilă fină şi a bazarelor de articole de lux moderne. Cît confort plin de fantezie, cît umor liniar în forma diferitelor obiecte! Peste tot sînt răspîndite mici magazine de sculpturi, rame şi antichităţi din vitrinele cărora te privesc busturile femeilor florentine din Quattrocento, pline de o nobilă picanterie. Iar posesorul celei mai mici şi mai ieftine dintre aceste prăvălii îţi vorbeşte despre Donatello[5] şi Mino da Fiesole[6], ca şi cînd ar fi primit personal de la ei dreptul de multiplicare...

Iar acolo sus, pe Odeonplatz, în faţa impunătoarei loggia[7], înaintea căreia se întinde vasta suprafaţă de mozaic şi, pieziş, către palatul regentului, lumea se înghesuie în jurul vitrinelor largi şi a galantarelor marelui magazin de artă, spaţiosul magazin de frumuseţi al lui M. Blüthenzweig. Ce vitrină de încîntătoare splendori! Reproduceri de capodopere din toate galeriile de pe Pămînt, încadrate în rame scumpe, în tonuri şi cu ornamente rafinate, de un gust de o preţioasă simplitate, reproduceri de picturi moderne, fantezii care încîntă simţurile şi în care Antichitatea pare a renaşte într-un mod plin de umor şi realist; arta plastică a Renaşterii, în copii desăvîrşite; trupuri goale din bronz şi sticlărie decorativă fragilă; vase de lut de un stil impunător ieşite din băi de aburi metalici cu o glazură colorată sclipitoare; volume superbe, triumf al noii arte a prezentării grafice, opere ale liricilor la modă cu coperte de o splendoare decorativă şi distinsă; între toate acestea, portrete de artişti, filosofi, actori, scriitori, expuse pentru a satisface curiozitatea poporului, dornic să cunoască personalităţile... În

prima vitrină, în imediata apropiere a librăriei învecinate, pe un şevalet, se află un tablou mare, în faţa căruia se înghesuie mulţimea: o fotografie preţioasă realizată în sepia a piesei principale de la marea Expoziţie Internaţională a anului, la vizitarea căreia invită nişte afişe arhaizante şi eficiente, lipite de coloanele pentru reclame, între programe de concerte şi recomandări, decorate artistic, ale unor produse de toaletă.

Priveşte în jurul tău, uită-te în vitrinele librăriilor! Ochii tăi întîlnesc titluri ca: *Arta locuinţei începînd de la Renaştere*, *Educaţia simţului culorii*, *Renaşterea în arta aplicată modernă*, *Cartea ca operă de artă*, *Arta decorativă*, *Setea de artă*[8] – trebuie să ştii că aceste scrieri stimulative sînt cumpărate şi citite cu miile şi că serile se vorbeşte despre aceleaşi subiecte în faţa unor săli pline...

Dacă ai noroc, întîlneşti în persoană una dintre femeile celebre pe care eşti obligat să le priveşti prin mijlocirea artei, una dintre acele bogate şi frumoase doamne de un blond à la Tizian, obţinut artificial, împodobită cu briliante, ale cărei trăsături seducătoare au fost eternizate de mîna unui portretist genial şi despre a cărei viaţă amoroasă vorbeşte oraşul – regine ale serbărilor date de artişti în timpul carnavalului, oleacă boite, oleacă pictate, pline de o nobilă picanterie, cochete şi adorabile. Dar priveşte, colo trece un mare pictor cu amanta lui, într-o trăsură ce urcă pe Ludwigstrasse. Oamenii îşi arată unul altuia trăsura, stai locului şi te uiţi după cei doi. Mulţi salută şi nu lipseşte mult ca gardienii de stradă să facă front.

Arta înfloreşte, arta e stăpînă, arta îşi întinde peste oraş sceptrul înfăşurat în trandafiri şi zîmbeşte. Domină o participare generală, plină de respect, la prosperitatea artei, o exercitare a acesteia şi o propagandă generală, sîrguincioasă, plină de dăruire, în slujba ei, un cult sincer al liniei, al podoabei, al formei, al simţurilor, al frumuseţii... Oraşul München strălucea.

2

Un tînăr păşea în sus pe Schellingstrasse; păşea înconjurat de sunetele ca de clopoţei ale bicicletelor, pe mijlocul pavajului de lemn dinspre faţada largă a Bisericii Sfîntul Ludovic. Dacă te uitai la el, aveai impresia că peste soare ar trece o umbră sau peste suflet amintirea unor

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 160

ore grele. Nu-i era lui drag soarele care scălda oraşul într-o strălucire sărbătorească? De ce se ţinea, în timpul mersului, ferecat în el însuşi şi străin de toate, cu ochii îndreptaţi spre pămînt?

Nu purta pălărie, fapt ce nu scandaliza pe nimeni în oraşul lipsit de pretenţii, în care îmbrăcămintea era tratată cu toată libertatea; în loc de pălărie îşi trăsese pe cap gluga raglanului negru, larg, care-i umbrea fruntea joasă, proeminentă şi colţuroasă, îi acoperea urechile şi-i încadra obrajii slabi[9]. Ce frămîntări de conştiinţă, ce scrupule şi ce autoflagelări putuseră scobi într-atît aceşti obraji? Nu este înfiorător să vezi într-o asemenea zi însorită mîhnirea cuibărită în scobiturile obrajilor unui om? Sprîncenele lui întunecate erau foarte dese la rădăcina îngustă a nasului, care i se reliefa mare şi coroiat din obraji, iar buzele îi erau viguroase şi umflate. Cînd ridica ochii căprui relativ apropiaţi, pe fruntea lui colţuroasă se formau de-a curmezişul nişte cute. Privea cu o expresie de ştiinţă, mărginire şi suferinţă. Văzut din profil, chipul acesta semăna aidoma cu un vechi portret zugrăvit de o mînă monahală, păstrat la Florenţa într-o chilie îngustă şi aspră, din care a pornit cîndva un protest înfricoşător şi nimicitor împotriva vieţii şi a triumfului ei...

Hieronymus[10] păşea pe Schellingstrasse în sus, păşea încet şi apăsat, ţinîndu-şi strîns pe dinăuntru, cu amîndouă mîinile, raglanul larg. Două fetişcane, două dintre acele făpturi cu părul ţinut de cordeluţe, cu picioarele prea mari şi moravuri uşurele, care trecură agale pe lîngă el, braţ la braţ şi dornice de aventură, îşi dădură coate, se uitară la el şi o luară la fugă rîzînd de gluga şi de faţa lui. Dar el nu le luă în seamă. Cu capul plecat şi fără a privi în dreapta sau în stînga, traversă Ludwigstrasse şi urcă treptele bisericii.

Canaturile mari ale uşii de la mijloc erau larg deschise. În semiobscuritatea sacră, răcoroasă, cu aer stătut şi încărcat de fum de tămîie, se zărea undeva, departe, un punct de lumină slabă, roşiatică. O femeie bătrînă, cu ochii injectaţi, se ridică de pe o bancă de rugăciune şi se tîrî în cîrje, printre coloane. Încolo, biserica era goală.

Hieronymus îşi umezi fruntea şi pieptul cu apă sfinţită din agheasmatar, îşi îndoi genunchiul în faţa altarului principal şi rămase apoi în picioare în naos. Nu arăta oare silueta lui ca la ea acasă, acolo, înăuntru? Stătea drept şi nemişcat, cu capul ridicat liber, nasul lui mare, coroiat ieşea în relief deasupra buzelor viguroase cu o expresie parcă poruncitoare, iar ochii săi nu mai erau îndreptaţi spre pămînt, ci priveau cu

îndrăzneală de-a dreptul în depărtare, spre crucifixul de pe altarul principal. Rămase astfel, imobil, un răstimp, apoi îşi îndoi din nou genunchiul, trăgîndu-se înapoi, şi părăsi biserica.

O porni pe Ludwigstrasse în sus, păşind încet şi ferm, cu capul aplecat, prin mijlocul străzii largi, nepavate, către impunătoarea loggia, cu statuile ei. Ajuns pe Odeonplatz, ridică însă ochii, astfel că pe fruntea lui colţuroasă se formară de-a curmezişul nişte cute, şi-şi încetini paşii, deoarece atenţia îi fusese atrasă de grupul de oameni adunaţi în faţa vitrinelor marelui magazin de artă, spaţiosul magazin de frumuseţi al lui M. Blüthenzweig.

Oamenii treceau de la o vitrină la alta, îşi arătau comorile expuse şi schimbau păreri privind unul peste umerii celuilalt. Hieronymus se amestecă printre ei şi începu la rîndu-i să contemple toate acele lucruri, să-şi oprească ochii pe toate, bucată cu bucată.

Văzu copii ale capodoperelor din toate galeriile de pe Pămînt, ramele scumpe, în bizareria lor simplă, opere de artă din Renaştere, statuile din bronz, sticlăria decorativă, vasele sclipitoare, podoabele pentru cărţi şi portretele unor artişti, muzicieni, filosofi, actori, poeţi, văzu totul, stăruind o clipă asupra fiecărui obiect. În vreme ce-şi strîngea raglanul cu amîndouă mîinile, îşi sucea capul acoperit de glugă cu mici şi scurte întoarceri de la un lucru la următorul, iar sub sprîncenele întunecate, foarte dese la rădăcina nasului, pe care şi le ridica, ochii săi priveau un răstimp fiecare obiect cu o expresie uimită, insensibilă, de o mirare rece. Astfel ajunse la prima vitrină, aceea în care se găsea tabloul senzaţional, privi o vreme peste umerii oamenilor ce se înghesuiau înaintea lui şi ajunse, în cele din urmă, în faţă, chiar lîngă geam.

Marea fotografie sepia, înrămată cu un gust extrem în aur vechi, se găsea pe un şevalet în mijlocul vitrinei. Era o madonă, o lucrare de o sensibilitate absolut modernă, liberă de orice convenţionalism. Înfăţişarea Preasfintei Născătoare se remarca printr-o feminitate seducătoare, dezgolită şi frumoasă. Ochii ei mari şi voluptuoşi erau înconjuraţi de cearcăne, iar gura, cu buze delicate, surîzînd straniu, era pe jumătate deschisă. Degetele ei subţiri, puţin nervoase şi strînse convulsiv, cuprindeau coapsa copilului, un băieţaş gol, de o supleţe distinsă şi aproape primitivă, care se juca în neştire cu sînul ei, în vreme ce aţintea spre contemplator, dintr-o parte, o privire isteaţă.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 162

Lîngă Hieronymus stăteau alţi doi tineri şi discutau despre tablou, doi băieţi ce aveau sub braţ cărţi pe care le luaseră de la Biblioteca de Stat sau le duceau acolo, oameni cu o cultură umanistă, pricepuţi în ale artei şi ştiinţei:

– O duce bine puştiul, lua-m-ar naiba! spuse unul.

– Şi, precum se pare, vrea să inspire invidie, ripostă celălalt... O muiere dubioasă!

– O muiere care te face să turbezi. Începi să te cam îndoieşti de dogma despre Imaculata Concepţiune[11]...

– Da, da, face o impresie cam şocantă... Ai văzut originalul?

– Firește. Am fost pur şi simplu zguduit. În culori, e încă mai afrodiziacă... mai ales ochii.

– Asemănarea e, la drept vorbind, evidentă.

– Cum adică?

– Nu cunoşti modelul? Pictorul a folosit-o pe micuţa lui modistă. E aproape un portret, doar puternic stilizat în sensul corupţiei... Micuţa e mai nevinovată.

– Sper. Viaţa ar fi prea extenuantă, dacă ar exista multe ca această *mater amata*[12]...

– A cumpărat-o Pinacoteca[13].

– Zău? Ia te uită! A ştiut ea ce face. Tratarea carnaţiei şi cursivitatea liniilor îmbrăcămintei sînt, realmente, remarcabile.

– Păi da, e un ins incredibil de înzestrat.

– Îl cunoşti ?

– Puţin. Va face carieră, cu siguranţă. A şi fost de două ori la masă la regent[14]...

Abia schimbară ultimele cuvinte, că şi începură să-şi ia rămas-bun:

– Te vedem diseară la teatru? întrebă unul. Asociaţia dramatică dă *Mandragora* lui Machiavelli[15].

– Oh, bravo! Te poţi aştepta la ceva plăcut. Aveam de gînd să mă duc la Varieteul artiştilor, dar probabil că pînă la urmă am să-l prefer pe bravul Niccolò. La revedere!

Se despărţiră, se traseră înapoi şi o porniră unul la dreapta, iar celălalt la stînga. Alţi oameni le luară locul, ca să contemple tabloul ce se bucura de atît succes. Hieronymus rămase însă nemişcat pe locul său; stătea cu capul întins înainte şi se vedea cum i se strîng convulsiv mîinile cu care-şi ţinea la piept, pe dinăuntru, raglanul. Sprîncenele nu-i mai erau ridicate cu acea expresie mirată, rece şi întrucîtva ostilă, ci

coborîseră şi se întunecaseră, obrajii, pe jumătate acoperiţi de gluga neagră, păreau încă mai scobiţi decît înainte, iar buzele groase îi păliseră cu totul. Îşi plecă încet capul, mereu mai adînc, încît în cele din urmă ochii săi priveau ţintă spre opera de artă de jos în sus. Nările nasului său mare tremurau.

Rămase în această poziţie, cu siguranţă, un sfert de oră. Lumea din jurul său se risipea, el însă nu se mişcă din loc. În cele din urmă, se răsuci încet, încet pe vîrful tălpilor şi plecă.

3

Dar imaginea Madonei plecă împreună cu el. De-aici înainte, fie că şedea în cămăruţa lui îngustă şi mohorîtă sau îngenunchea în biserica răcoroasă, imaginea se afla mereu în faţa sufletului său răzvrătit, cu ochii voluptuoşi, încercănaţi, cu buzele ce zîmbeau enigmatic, goală şi frumoasă, şi nici o rugăciune n-o putea face să dispară.

În a treia noapte însă, se întîmplă ca la Hieronymus să ajungă o poruncă şi o chemare din înălţimi ca să intervină şi să-şi ridice glasul împotriva nelegiuirii joviale şi a neobrăzatei înfumurări a frumuseţii. În zadar se opuse, aducînd drept pretext, ca şi Moise[16], limba lui neroadă; voia lui Dumnezeu rămase nestrămutată şi impuse timidităţii sale această campanie de jertfă printre duşmanii porniţi pe rîs.

O porni, aşadar, la drum înainte de prînz şi, fiindcă aceasta era voia lui Dumnezeu, se îndreptă spre magazinul de artă, spre marele magazin de frumuseţi al lui M. Blüthenzweig. Mergînd, purta gluga trasă pe cap şi-şi ţinea raglanul pe dinăuntru, cu amîndouă mîinile.

4

Atmosfera devenise apăsătoare; cerul era palid şi ameninţa cu o furtună. Vitrinele magazinului de artă, dar mai ales aceea unde se afla Madona, erau din nou asaltate de popor. Hieronymus aruncă într-acolo doar o scurtă privire, apoi apăsă clanţa uşii de sticlă, pe care erau aninate afişe şi publicaţii de artă. „Dumnezeu o vrea!“ spuse el şi intră în magazin.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 164

O fetişcană, care scria pe undeva într-un registru mare aşezat pe un pupitru, o făptură drăguţă, brunetă, cu părul strîns de o cordeluţă şi cu picioare mari, îi ieşi în întîmpinare şi-l întrebă pe un ton amabil cu ce-l poate servi.

– Vă mulţumesc, spuse încet Hieronymus, privind-o cu seriozitate în ochi, în vreme ce de-a curmezişul frunţii colţuroase i se adînceau nişte cute. Nu cu dumneavoastră vreau să vorbesc, ci cu proprietarul magazinului, domnul Blüthenzweig.

Şovăind puţin, fata se retrase din faţa lui şi-şi reluă ocupaţia. El rămase în mijlocul magazinului.

Tot ceea ce afară era expus prin cîteva exemple izolate, aici, înăuntru, se afla în grămezi de douăzeci de ori mai mari şi risipit din belşug: o bogăţie de culori, de linii şi forme, de stil, umor, bun-gust şi frumuseţe. Hieronymus îşi plimbă încet privirea spre cele două laturi, apoi îşi adună şi mai strîns cutele raglanului negru.

În magazin se aflau mai multe persoane. La una dintre mesele late ce se întindeau de-a curmezişul încăperii, şedea un domn în costum galben, cu bărbuţă de ţap neagră şi răsfoia o mapă cu desene franţuzeşti, care-l făceau din cînd în cînd să pufnească într-un rîs ca un behăit. Îl servea un tînăr cu aspect de salariat prost plătit şi vegetarian, care-i căra mereu noi mape spre cercetare. Aflată vizavi de domnul care behăia, o distinsă doamnă bătrînă examina broderii de artă moderne, nişte mari flori fabuloase în tonuri pale, aşezate una lîngă alta, pe lungi tije rigide. Şi în jurul ei se agita un angajat al magazinului. La a doua masă şedea, într-o poziţie neglijentă, un englez cu şapca de călătorie pe cap şi cu o pipă de lemn în gură. Bine îmbrăcat, ras proaspăt, rece, de o vîrstă nedefinită, alegea dintre bronzurile pe care i le aducea domnul Blüthenzweig personal. Ţinea de cap şi examina amănunţit, rotind-o încet în jurul propriei axe, silueta delicată a unei fetiţe goale care, necoaptă şi cu forme gingaşe, îşi ţinea mînuţele încrucişate peste sîni, cu o pudoare cochetă.

Domnul Blüthenzweig, un bărbat cu o bărbuţă castanie şi ochi strălucitori aproape de aceeaşi culoare, se agita frecîndu-şi mîinile în jurul englezului şi lăuda statueta fetiţei cu toate epitetele ce-i veneau la îndemînă:

– O sută cincizeci de mărci, *sir*, spunea el în engleză. Artă münchenează, *sir*. Foarte drăguţă, într-adevăr. Plină de farmec, ştiţi. E graţia însăşi, *sir*. Realmente extrem de drăgălaşă şi nostimă, admirabilă. Îi mai veni ceva în minte şi adăugă: cum nu se poate mai atrăgătoare şi ispititoare. Apoi o luă din nou de la capăt.

Nasul domnului Blüthenzweig era cam turtit deasupra buzei superioare, astfel că-şi sufla mereu în mustaţă cu un uşor pufăit. Cîteodată se apropia de client, încovoindu-se, de parcă l-ar fi mirosit. La intrarea lui Hieronymus, domnul Blüthenzweig îi aruncă o fugară privire cercetătoare, dar îndată se dedică din nou englezului.

Doamna cea distinsă îşi alesese obiectul dorit şi părăsi magazinul. Intră încă un domn. Domnul Blüthenzweig îl adulmecă scurt, de parcă ar fi vrut să afle în ce măsură era capabil să cumpere ceva, şi o lăsă pe tînăra contabilă să-l servească. Domnul achiziţionă doar un bust de faianţă al lui Pietro, fiul lui Medici Magnificul, şi plecă. Englezul era şi el gata de plecare. Luă statueta fetiţei şi ieşi, salutat cu ploconeli de domnul Blüthenzweig. După aceea, patronul magazinului se întoarse spre Hieronymus şi se postă în faţa lui:

– Ce doriţi ? întrebă el fără multă smerenie.

Hieronymus îşi ţinea raglanul, pe dinăuntru, cu amîndouă mîinile şi-l privi pe domnul Blüthenzweig aproape fără să clipească. Îşi deschise încet gura cu buze groase şi spuse:

– Am venit la dumneavoastră din pricina tabloului din vitrina de colo, fotografia aceea mare, Madona. – Vocea lui era răguşită şi lipsită de modulaţii.

– O da, perfect... spuse domnul Blüthenzweig cu vioiciune şi începu să-şi frece mîinile. Şaptezeci de mărci cu ramă cu tot, domnule. Preţ fix... o reproducere clasa întîi. Extrem de atrăgătoare şi plină de farmec.

Hieronymus tăcu. Îşi înclină capul acoperit de glugă şi, în timp ce negustorul de obiecte de artă îi vorbi, se reculese puţin, apoi îşi ridică din nou fruntea şi zise:

– Vă atrag atenţia de la început că nu sînt în situaţia şi nici nu doresc, în genere, să cumpăr ceva. Îmi pare rău că trebuie să vă înşel aşteptările. Vă compătimesc, dacă asta vă îndurerează. Dar, mai întîi, sînt sărac, iar în al doilea rînd nu-mi plac lucrurile pe care le vindeţi. Nu, nu pot să cumpăr nimic.

– Nu... aşadar, nimic, spuse domnul Blüthenzweig şi pufni cu putere. Atunci, v-aş întreba...

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 166

– După cum cred că vă cunosc, continuă Hieronymus, mă dispreţuiţi din cauză că nu sînt în situaţia de a cumpăra ceva...

– Hm... zise domnul Blüthenzweig. Asta nu! Numai că...

– Vă rog totuşi să mă ascultaţi şi să luaţi în serios cuvintele mele.

– Să iau în serios. Hm! V-aş întreba...

– Mă puteţi întreba, replică Hieronymus, iar eu am să vă răspund. Am venit să vă rog să îndepărtaţi numaidecît din vitrina dumneavoastră şi să nu mai expuneţi niciodată tabloul acela, fotografia cea mare, Madona.

Domnul Blüthenzweig îl privi un răstimp în faţă, fără o vorbă, pe Hieronymus, cu o expresie de parcă ar fi vrut să-l facă pe acesta să se simtă încurcat din cauza cuvintelor sale îndrăzneţe. Cum aceasta nu se întîmplă nicidecum, pufni puternic şi rosti:

– Fiţi bun şi spuneţi-mi dacă vă aflaţi aici într-o oarecare calitate oficială, dacă sînteţi autorizat să-mi daţi dispoziţii sau, de fapt, ce vă aduce la mine...

– O, nu, răspunse Hieronymus; nu am nici o funcţie şi nici o demnitate publică. Puterea nu e de partea mea, domnule, ceea ce mă aduce aici e numai conştiinţa mea.

Căutîndu-şi cuvintele, domnul Blüthenzweig îşi mişcă încolo şi-ncoace capul, răsuflă violent în mustaţă şi rămase o vreme fără grai. În cele din urmă, spuse:

– Conştiinţa dumneavoastră... Ei, luaţi cunoştinţă... vă rog, că pentru noi conştiinţa dumneavoastră este ceva absolut lipsit de importanţă!

Acestea fiind spuse, se întoarse şi se îndreptă repede spre pupitrul său din fundul magazinului şi începu să scrie. Cei doi vînzători rîdeau din toată inima. Pînă şi drăguţa domnişoară chicotea deasupra pupitrului ei. În ceea ce-l priveşte pe domnul cel galben cu bărbuţă neagră de ţap, se văzu că era un străin, deoarece, după cum părea, nu înţelesese o iotă din discuţie, ci continua să se ocupe cu desenele franţuzeşti, iar din cînd în cînd lăsa să i se audă rîsul behăitor.

– Vedeţi de terminaţi cu dumnealui, spuse domnul Blüthenzweig peste umăr amploiaţilor săi. Apoi continuă să scrie.

Tînărul care arăta ca un salariat prost plătit şi vegetarian se îndreptă spre Hieronymus, căutînd să-şi stăpînească rîsul; celălalt vînzător se apropie şi el:

– Cu ce vă putem fi, altminteri, de folos? întrebă blajin cel prost plătit.

Hieronymus îşi aţinti asupra lui privirea plină de suferinţă, tîmpă şi totuşi pătrunzătoare:

– Nu, spuse el, nu doresc nimic altceva. Vă rog să îndepărtaţi neîntîrziat tabloul Madonei din vitrină, şi anume pentru totdeauna.

– Oh... de ce ?

– Este Preasfînta Maică a Domnului, zise cu o voce surdă Hieronymus.

– Mă rog... Aţi auzit doar că domnul Blüthenzweig nu e dispus să vă îndeplinească dorinţa.

– Trebuie să ne gîndim că e Preasfînta Maică a Domnului, zise Hieronymus, cu un tremur al capului.

– Aşa e...

– Şi-apoi ? Nu e îngăduit să se expună madone? Să se picteze?

– Nu aşa! Nu aşa! protestă aproape în şoaptă Hieronymus, îndreptîndu-şi şi mai mult spinarea şi clătinînd de mai multe ori, violent, din cap. Fruntea lui colţuroasă de sub glugă era aproape pe de-a-ntregul brăzdată de-a curmezişul de cute lungi şi adînci. Ştiţi prea bine că ceea ce a pictat acolo un om este viciul însuşi... voluptatea dezgolită![17] Am auzit cu urechile mele de la doi necunoscuţi care priveau acest portret al Madonei că-i face să pună la îndoială dogma Imaculatei Concepţiuni...

– Oh, permiteţi, nu despre asta e vorba, spuse tînărul vînzător rîzînd cu superioritate. În orele sale libere, scria o broşură despre mişcarea artistică modernă şi era, desigur, în măsură să poarte o discuţie competentă: Tabloul este o operă de artă, continuă el, şi trebuie apreciat cu unitatea de măsură cuvenită. A avut cel mai mare succes pretutindeni. Statul l-a cumpărat...

– Am auzit că l-a cumpărat statul, îi luă Hieronymus vorba din gură. Am auzit şi că pictorul a luat masa de două ori la regent. Poporul vorbeşte despre asta şi Dumnezeu ştie cum trebuie interpretat faptul că pentru o asemenea operă cineva ajunge să se bucure de mare stimă. Ce dovedeşte faptul acesta? Orbirea lumii, o orbire de neînţeles, dacă nu cumva se bizuie pe o făţărnicie nerușinată. Plăsmuirea aceasta a rezultat din senzualitate şi va fi savurată cu senzualitate... e-adevărat sau nu? Răspunde! Răspundeţi şi dumneavoastră, domnule Blüthenzweig.

Urmă o pauză. Hieronymus părea că solicită, cu toată seriozitatea, un răspuns şi-şi aţintea ochii căprui, pătrunzători, plini de suferinţă, cu schimbul, asupra celor doi vînzători, care se holbau la el curioşi şi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 168

miraţi, şi asupra domnului Blüthenzweig, care şedea cu spinarea încovoiată. Domnea liniştea. Numai domnul cel galben, cu bărbuţă neagră, de ţap, aplecat peste desenele franţuzeşti, îşi făcea auzit rîsul behăitor.

– *Este* adevărat! continuă Hieronymus, iar în vocea lui răguşită tremura o indignare profundă... Nu îndrăzniţi să negaţi! Cum e atunci posibil ca făcătorul acestui tablou să fie celebrat în mod serios, ca şi cum ar fi îmbogăţit bunurile ideale ale omenirii cu încă unul? Cum e posibil să stai în faţa acestei picturi, să te laşi fără scrupule în voia plăcerii desfrînate pe care-o iscă şi să-ţi şi liniştească conştiinţa cu vorba „frumuseţe“, ba chiar să cauţi să te convingi că te transpui într-o stare nobilă, aleasă şi demnă de un om? Este asta o nelegiuire ivită din ignoranţă sau făţărnicie abjectă? La această întrebare, mie îmi stă mintea-n loc... îmi stă mintea-n loc în faţa faptului că un om poate ajunge pe pămînt la cea mai mare faimă prin prostească şi neînfrînata manifestare a instinctelor sale animalice! Frumuseţea... ce este frumuseţea? Prin ce e dată la iveală frumuseţea şi pe ce se bizuie înrîurirea ei? Mi se pare cu neputinţă, domnule Blüthenzweig, să nu ştiţi asta. Dar e, oare, imaginabil să pricepi atît de bine un lucru şi să nu te umple dezgustul şi mîhnirea în faţa lui? Este o crimă ca prin proslăvirea şi adoraţia nelegiuită a frumuseţii să confirmi, să sporeşti şi să întăreşti ignoranţa copiilor neruşinaţi şi a celor fără de minte şi obraznici, căci ei sînt departe de suferinţă şi încă şi mai departe de mîntuire!... Te uiţi încruntat, răspunde-mi, tu, necunoscutule! A şti, v-o spun eu, este chinul cel mai grozav de pe lume, dar şi Purgatoriul fără de a cărui tortură purificatoare nici un suflet omenesc nu ajunge la mîntuire. Nu neruşinatul simţ infantil şi nelegiuita naivitate sînt de folos, domnule Blüthenzweig, ci acea cunoaştere prin care patimile cărnii noastre scîrbavnice pier şi se sting.

Tăcere. Domnul cel galben cu bărbuţă neagră de ţap behăi scurt.

– Ar trebui să plecaţi, spuse blajin cel prost plătit.

Dar Hieronymus n-avea nicidecum de gînd să plece. Cu spinarea dreaptă în raglanul său cu glugă, cu ochii arzători, stătea în mijlocul magazinului de obiecte de artă, iar buzele lui groase rosteau fără întrerupere, pe un ton aspru şi parcă ruginit, cuvinte de osîndă:

– Artă! strigaţi voi, desfătare! Frumuseţe! Învăluiţi lumea în frumuseţe şi daţi fiecărui obiect noblеţea stilului!... Ia mai lăsaţi-mă, nelegiuiţilor! Credeţi că puteţi polei cu strălucirea culorilor mizeria lumii? Credeţi că puteţi acoperi prin larma sărbătorească a bunului-gust voluptos geamătul pămîntului chinuit? Vă înşelaţi, neruşinaţilor! Dumnezeu

nu se lasă batjocorit, iar în ochii săi neobrăzata idolatrie a suprafeţei strălucitoare este o grozăvie! Tu insulţi arta, răspunde-mi, tu, necunoscutule! Minţiţi, v-o spun eu, eu nu insult arta! Arta nu e o înşelătorie lipsită de conştiinţă, care să atîţe viaţa carnală, întărind-o şi confirmînd-o! Arta este facla sacră care îşi aruncă lumina milostivă în toate adîncurile înfricoşătoare, în toate hăurile pline de ruşine şi de mîhnire ale existenţei; arta este focul divin adus în lume, pentru ca aceasta să se aprindă şi să piară împreună cu toată ruşinea şi martiriul ei, într-o compasiune mîntuitoare!... Luaţi din vitrina dumneavoastră, domnule Blüthenzweig, opera vestitului pictor... ba chiar aţi face bine s-o daţi pradă focului şi să-i risipiţi cenuşa în vînt, în toate cele patru vînturi!...

Vocea lui neplăcută se frînse. Făcuse un pas mare înapoi, îşi smulsese un braţ din învelişul raglanului negru şi-l întinsese mult, cu o mişcare pătimaşă, arătînd cu o mînă ciudat schimonosită, care-i tremura spasmodic în sus şi-n jos, spre vitrina unde-şi avea locul tabloul Madonei care făcuse atîta vîlvă. Rămase încremenit în această atitudine dominatoare. Nasul său mare, coroiat, părea că se avîntă înainte cu o expresie imperativă, sprîncenele întunecate, foarte dese la rădăcina nasului, i se ridicaseră atît de mult, încît fruntea colţuroasă, umbrită de glugă, îi era străbătută toată de-a curmezişul de cute, iar scobiturile obrajilor i se aprinseseră ca unui tuberculos de febră.

În acea clipă însă, domnul Blüthenzweig se răsuci în scaun. Fie că-l indignase prea mult pretenţia de a arde reproducerea în valoare de şaptezeci de mărci, fie că răbdarea sa ajunsese la capăt, oricum, chipul său oferea imaginea unei mari şi legitime mînii. Arătă cu tocul uşa magazinului, suflă de mai multe ori, iritat, în mustaţă, îşi drese glasul şi rosti apoi accentuînd apăsat cuvintele:

– Dacă n-o ştergi de-aici numaidecît, neobrăzatule, îl pun pe ambalator să te-ajute s-o faci, m-ai înţeles?!

– Oh, nu mă puteţi intimida, nu mă puteţi alunga, nu-mi puteţi amuţi vocea! strigă Hieronymus, strîngîndu-şi cu pumnul gluga mai sus de piept şi clătinînd din cap fără teamă – ştiu că sînt singur şi fără putere, şi totuşi nu voi tăcea pînă cînd nu-mi veţi da ascultare, domnule Blüthenzweig! Luaţi tabloul din vitrină şi daţi-i chiar astăzi foc! Dar nu-i daţi foc numai lui! Aruncaţi şi aceste statuete şi busturi, a căror vedere duce la păcat, aruncaţi şi aceste vase şi podoabe, aceste reînvieri ale păgînismului, aceste versuri de dragoste cu ilustraţii senzuale! Aruncaţi în foc tot ce adăposteşte prăvălia dumneavoastră, domnule Blüthenzweig, căci

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 170

este o murdărie în faţa lui Dumnezeu[18]! Ardeţi-le, ardeţi-le, ardeţi-le! strigă el ieşit din fire, în vreme ce făcea largi şi sălbatice mişcări circulare... recolta este coaptă pentru secerători[19]... Neruşinarea acestor vremuri sfărîmă toate digurile... Eu însă vă spun vouă...

– Krauthuber! strigă cu un efort domnul Blüthenzweig, întins spre o uşă din fund. Vino aici imediat!

Ceea ce apăru în scenă ca urmare a acestui ordin fu ceva masiv, de o forţă nemaipomenită, o făptură omenească enormă, trupeşă, un ins de o robusteţe înfricoşătoare, ale cărui mădulare îngroşate, umflate, cărnoase se revărsau peste tot, informe, unul în altul... o arătare uriaşă nemaipomenită, care călca încet, apăsat, pe podele şi gîfîia greu, un om din popor hrănit cu malţ, de o vigoare ce insufla spaimă. Sus, pe faţa lui, se observa o mustaţă cu franjuri, ca de focă, corpul îi era acoperit cu un şorţ de piele plin de pete, iar mînecile galbene ale cămăşii îi erau suflecate pe braţele-i fabuloase.

– Fii bun, Krauthuber, spuse domnul Blüthenzweig, şi deschide-i acestui domn uşa, iar dacă el tot n-o s-o găsească, ajută-l să iasă în stradă.

– Ha? făcu omul, privindu-i cu ochii săi mici, de elefant cînd pe Hieronymus, cînd pe mîniosul său patron... Era un sunet scurt, izvorît dintr-o forţă anevoie ţinută în frîu. Apoi, cu paşii săi care făceau să se clatine totul în juru-i, se duse la uşă şi o deschise.

Hieronymus se făcuse foarte palid:

– Daţi-i foc... mai voi el să spună, dar se şi simţi încolăcit de o înfricoşătoare forţă uriaşă, de o putere împotriva căreia orice opoziţie era inimaginabilă, şi împins încet şi irezistibil spre uşă.

– Sînt slab... articulă el. Carnea mea nu suportă violenţa... nu rezistă, nu... Ce dovedeşte asta? Daţi-i foc...

Amuţi. Se afla afară din magazinul de obiecte de artă. Uriaşul slujitor al domnului Blüthenzweig îi făcuse, în cele din urmă, vînt cu o uşoară izbitură şi un brînci, în aşa fel încît căzuse pe-o parte, sprijinit într-o mînă, pe scara de piatră. Iar în spatele lui se închise, cu un clinchet, uşa de sticlă.

Se ridică. Rămase drept, în picioare, răsuflînd greu şi ţinîndu-şi cu un pumn gluga mai sus de piept, în vreme ce pe celălalt îl lăsa să-i atîrne sub raglan. În scobiturile obrajilor se cuibărise o paloare roşie; nările

nasului mare, coroiat i se umflau şi i se închideau tremurînd; o expresie de ură deznădăjduită îi strîmba buzele urîte, iar ochii săi, parcă tiviţi cu jar, rătăceau cu o uitătură buimacă şi extatic peste frumoasa piaţă.

Nu vedea privirile curioase şi batjocoritoare îndreptate spre el. Vedea pe suprafaţa de mozaic din faţa marii loggia deşertăciunile lumii, costumele de carnaval de la serbările artiştilor, podoabele, vazele, giuvaierurile, obiectele-stil, statuile şi busturile goale de femei, renaşteri în pictură ale păgînismului, portretele unor frumuseţi vestite datorate unor mîini de maeştri, versurile de iubire voluptuos ornamentate, scrierile de propagandă a artei, toate îngrămădite într-o piramidă şi arzînd, mistuite de flăcări, în strigătele de bucurie ale poporului subjugat de înfricoşătoarele lui cuvinte... Vedea proiectată pe zidul gălbui de nori, ce urma dinspre Theatinerstrasse şi în care răsunau tunete surde, o spadă lată de foc, întinsă în lumina ca de pucioasă peste veselul oraş...

– *Gladius Dei super terram*... şoptiră buzele sale groase şi, săltîndu-se pe vîrfuri în raglanul cu glugă, agitînd convulsiv pumnul ascuns, lăsat să-i atîrne, murmură cu voce tremurătoare: *Cito et velociter!*[20]

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 172

TRISTAN[1]

1

Aici este Sanatoriul „Einfried“[2]! Cu clădirea sa principală şi aripa laterală mult întinse, se ridică alb, în linii drepte, în mijlocul vastei grădini înzestrate încîntător cu grote, pergole şi mici pavilioane din coajă de copac, iar dincolo de acoperişurile sale de ardezie se înalţă spre cer, masivi, cu pante domoale, munţii acoperiţi de brazi verzi.

Aşezămîntul este condus acum, ca şi în trecut, de doctorul Leander[3]. Cu barba lui neagră cu două vîrfuri, ţepoasă şi creaţă ca părul de cal cu care se umplu mobilele, cu ochelarii săi groşi şi scînteietori şi cu această înfăţişare de om pe care ştiinţa l-a făcut rece, aspru, insuflîndu-i un pesimism calm şi tolerant, doctorul îi ţine sub vraja sa, într-un fel posac şi rezervat, pe pacienţi, pe toţi aceşti indivizi care, prea slabi ca să-şi dea singuri legi şi să le respecte, îi încredinţează lui avutul, ca să se poată lăsa sprijiniţi de severitatea lui.

În ce-o priveşte pe domnişoara von Osterloh, ea conducea gospodăria cu o neobosită dăruire. Doamne, cît e de activă, cum mai aleargă pe scări în sus şi-n jos, de la un capăt la altul al aşezămîntului! Ea domneşte peste bucătărie şi cămară, ea se caţără prin dulapurile de rufărie, porunceşte personalului de serviciu şi se îngrijeşte de masa casei, tratînd-o din unghiurile de vedere ale economiei, igienei, gustului şi ale aspectului exterior plăcut; ea gospodăreşte cu o prudenţă frenetică; iar în vrednicia ei extremă se ascunde un reproş permanent la adresa tuturor bărbaţilor de pe lume, dintre care nici unuia nu i-a venit ideea s-o seducă. Pe obrajii ei arde însă în două pete rotunde, de un roşu-carmin, speranţa de nestins că va deveni odată şi odată doamna doctor Leander...

Ozon şi aer liniştit, liniştit... pentru bolnavii de plămîni, „Einfried“ poate fi recomandat, orice-ar spune rivalii invidioşi ai doctorului Leander, cu cea mai mare căldură. Dar acolo se află nu numai ftizici, ci şi alţi pacienţi de tot felul, domni, doamne şi chiar copii: doctorul Leander poate prezenta succese obţinute în cele mai diferite domenii. Există acolo pacienţi cu afecţiuni gastrice, cum e doamna consilier municipal Spatz, care e bolnavă şi de urechi, persoane cu defecte cardiace, paralitici, reumatici şi bolnavi de nervi în toate stările. Un general diabetic îşi consumă aici, bombănind fără-ncetare, pensia. Mai mulţi domni cu feţele descărnate îşi aruncă picioarele în acel fel nestăpînit care nu promite nimic bun. O doamnă de cincizeci de ani, Höhlenrauch, soţie de pastor, care a adus pe lume nouăsprezece copii şi nu mai e capabilă de absolut nici un gînd, nu-şi găseşte totuşi pacea, ci rătăceşte de un an încheiat la braţul unei infirmiere particulare, prin toată clădirea, gonită de o agitaţie stupidă, ţeapănă şi mută, fără vreun ţel şi neliniştită.

Cînd şi cînd moare cîte unul dintre cei „grav bolnavi“ care zac în camerele lor şi nu apar nici la masă, nici în odaia de conversaţie şi nimeni, nici chiar vecinul de cameră, nu află nimic. Oaspetele de ceară este scos în liniştea nopţii, iar la „Einfried“ activitatea continuă netulburată, cu masaje, tratamente electrice şi injecţii, duşuri, băi, gimnastică, sudaţii şi inhalări, în diverse încăperi înzestrate cu toate cuceririle vremurilor moderne...

Da, e multă animaţie acolo. Instituţia e în plină înflorire. Cînd vin oaspeţi noi, portarul de la intrarea în aripa laterală trage clopotul cel mare, iar pe cei care pleacă doctorul Leander îi conduce cu toată pompa, împreună cu domnişoara von Osterloh, pînă la trăsură. Cîte existenţe a adăpostit pînă acum sanatoriul „Einfried“! Se află acolo chiar şi un scriitor, un om excentric, care poartă numele unui oarecare mineral sau al unei pietre preţioase şi care taie frunză la cîini...

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 174

De altfel, pe lîngă doctorul Leander mai există şi un al doilea doctor, pentru cazurile uşoare şi pentru cele lipsite de orice speranţă. Îl cheamă Müller şi nu merită în nici un fel să vorbim despre el.

2

La începutul lui ianuarie, marele comerciant Klöterjahn – de la firma A.C. Klöterjahn & Comp. – îşi aduse la „Einfried" soţia; portarul bătu clopotul, iar domnişoara von Osterloh îi salută pe oaspeţii veniţi de departe în camera de primire de la parter, mobilată, ca mai toată vechea şi distinsa casă, cu mobile de un minunat de pur stil *empire*[4]. Îndată după aceea apăru şi doctorul Leander; se înclină, apoi fu începută o primă conversaţie, orientativă pentru ambele părţi.

Afară se întindea grădina, cu rogojini aşternute pe straturi, cu grote acoperite de zăpadă şi cu micul templu singuratic, iar doi servitori ai casei tîrau geamantanele noilor oaspeţi de la trăsura oprită pe şosea în faţa porţii cu grilaj, deoarece nu exista un drum pînă la clădire.

– Încet, Gabriele, *take care*[5], îngerul meu, şi ţine gura închisă, spuse domnul Klöterjahn, în vreme ce-şi conducea soţia prin grădină, şi oricine ar fi văzut-o ar fi fost de acord în sufletul său, cu inima înduioşată şi tremurîndă, cu acest *take care*, chiar dacă nu se putea nega că domnul Klöterjahn ar fi putut spune acest lucru fără nici o dificultate şi în germană.

Vizitiul care le adusese pe cele două persoane de la gară pînă la sanatoriu, un om necioplit, fără minte şi lipsit de delicateţe, rămăsese cu gura căscată de grijă neputincioasă, în vreme ce marele comerciant îşi ajutase soţia să coboare; ba parcă şi cei doi roibi, din care ieşeau aburi în aerul îngheţat şi liniştit, urmăriseră cu încordare, rotindu-şi ochii spre înapoi, acest gest temător, plin de grijă faţă de atîta graţie neputincioasă şi farmec gingaş.

Tînăra doamnă suferea de traheită, aşa cum se putea citi explicit în scrisoarea pe care domnul Klöterjahn i-o adresase, de pe ţărmul Mării Baltice, anunţîndu-şi sosirea, medicului-şef de la „Einfried" şi slavă Domnului că nu era vorba de plămîni! Dacă ar fi fost însă totuşi vorba de plămîni, noua pacientă n-ar fi putut oferi o privelişte mai graţioasă

şi mai înnobilată, mai pierită şi mai imaterială decît acum cînd, alături de soţul ei masiv, urmărea conversaţia, lăsată pe spate, fără vlagă şi istovită, în fotoliul cu linii drepte, lăcuit în alb.

Mîinile ei frumoase, palide şi fără alte bijuterii în afara modestei verighete, se odihneau în cutele din poala unei fuste dintr-o stofă grea, de culoare închisă; purta un corsaj gri argintiu strîns pe talie, cu guler înalt şi tare, împodobit în întregime cu aplicaţii din catifea în formă de arabescuri. Dar aceste stofe grele şi călduroase făceau ca nespusa gingăşie, dulceaţă şi oboseală a căpşorului să apară cu atît mai mişcătoare, mai nepămîntene şi mai drăgălaşe. Părul de un castaniu luminos, strîns foarte jos pe ceafă într-un coc, era pieptănat lins pe spate, iar în apropierea tîmplei drepte cădea liber pe frunte o buclă creaţă, nu departe de locul unde, deasupra sprîncenei precis desenate, o micuţă vinişoară ciudată de un albastru palid şi bolnăvicios se ramifica pe fruntea nepătată şi parcă transparentă. Această vinişoară albastră de deasupra ochiului domina într-un mod neliniştitor întregul oval fin al feţei. Apărea încă mai evidentă, îndată ce femeia începea să vorbească, ba chiar îndată ce zîmbea, dînd atunci feţei o expresie de încordare, chiar de strîmtorare, ceea ce trezea temeri nelămurite. Cu toate acestea, ea vorbea şi zîmbea. Vorbea deschis şi amabil, cu vocea uşor voalată şi zîmbea cu ochii obosiţi, care vădeau cînd şi cînd înclinaţia de a se decolora şi ale căror colţuri se aflau, de ambele părţi ale rădăcinii înguste a nasului, într-o umbră adîncă, şi cu gura frumoasă, mare, lipsită de sînge şi totuşi părînd luminoasă, poate pentru că buzele îi erau trasate extrem de distinct şi clar. Cîteodată tuşea uşor. Atunci îşi ducea batista la gură, apoi o privea.

– Nu tuşi, Gabriele, spuse domnul Klöterjahn. Ştii că acasă doctorul Hinzpeter ţi-a interzis-o strict, *darling*, şi nu trebuie decît să te stăpîneşti, îngerul meu. Cum s-a spus, e vorba de trahee, repetă el. Cînd a început, m-am temut, într-adevăr, că ar fi vorba de plămîni şi, pe Dumnezeul meu, m-a cuprins o spaimă. Dar nu sînt plămînii, nu, pe naiba, nu facem noi una ca asta, aşa-i, Gabriele? He, he!

– Fără nici o îndoială, spuse doctorul Leander, privind-o cu lentilele scînteietoare ale ochelarilor.

După aceea, domnul Klöterjahn ceru cafea, cafea şi chifle cu unt; avea un fel expresiv de a forma sunetul *c* în fundul gîtlejului şi de a spune „chifle cu unt" în aşa fel, încît ţi se trezea apetitul.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 176

Căpătă ceea ce dorea, căpătă şi o odaie pentru el şi soţia lui şi se instalară în ea.

Încolo, doctorul Leander îşi asumă el însuşi tratamentul, fără a-l mai lua în considerare pentru acest caz pe doctorul Müller.

3

Personalitatea noii paciente trezi o vîlvă neobişnuită la „Einfried“, iar domnul Klöterjahn, obişnuit cu asemenea succese, întîmpină cu satisfacţie fiecare omagiu adus soţiei sale. Cînd o văzu prima dată, generalul diabetic încetă pentru o clipă să mai bombăne, domnii cu feţele descărnate, cînd se găseau în apropierea ei, încercau, cu un efort, să-şi stăpînească picioarele, iar doamna consilier municipal Spatz i se alătură numaidecît, ca o prietenă mai în vîrstă. Da, făcea impresie doamna care purta numele domnului Klöterjahn! Un scriitor care-şi petrecea de cîteva săptămîni timpul la „Einfried“, un tip bizar, al cărui nume suna ca acela al unei pietre preţioase, făcu feţe, feţe, cînd trecu ea pe coridor pe lîngă el, şi se opri şi rămase pe loc de parcă ar fi prins rădăcini chiar şi după ce ea pierise de mult.

Nu trecură nici două zile, şi toţi cei aflaţi pentru cură îi cunoşteau povestea. Se născuse la Bremen, ceea ce, de altfel, se putea recunoaşte, cînd vorbea, după o anume drăgălaşă deformare a sunetelor, şi tot acolo, cu doi ani în urmă, îi spuse „da“ pentru toată viaţa marelui comerciant Klöterjahn. Îl urmase apoi în oraşul lui natal, sus, pe ţărmul Mării Baltice şi numai cu vreo zece luni în urmă îi dăruise, în condiţii neobişnuit de grele şi primejdioase, un copil, un fiu şi moştenitor minunat de vioi şi de reuşit. Din acele zile teribile nu-şi mai recăpătase puterile, dacă am admite că le avusese vreodată. Abia se ridicase din lăuzie, extrem de epuizată, extrem de vlăguită, cînd, tuşind, scuipase puţin sînge, oh, nu mult, o picătură neînsemnată de sînge; ar fi fost totuşi mai bine să nu se fi întîmplat acest lucru, iar ceea ce dădea de gîndit fu că neliniştitorul incident se repetă după scurtă vreme. Desigur, existau leacuri pentru aşa ceva, iar doctorul Hinzpeter, medicul casei, se folosi de ele. Prescrise odihnă deplină, înghiţirea unor bucăţele de gheaţă, injecţii cu morfină împotriva iritaţiei tusei, medicamente pentru calmarea, pe cît posibil, a inimii. Dar însănătoşirea nu surveni, iar în vreme ce copilul, Anton Klöterjahn-junior, o splendoare de *baby*, îşi

cucerea şi-şi apăra locul în viaţă cu o uriaşă energie şi lipsă de menajamente, tînăra mamă părea că piere, arzînd domol şi liniştit... Era vorba, cum s-a spus, de trahee, un cuvînt care în gura doctorului Hinzpeter avea asupra tuturor sufletelor un efect neaşteptat de consolator, liniştitor, aproape înveselitor. Dar, cu toate că nu era vorba de plămîni, doctorul considerase pînă la urmă că pentru a grăbi însănătoşirea era necesară influenţa unei clime mai blînde şi hotărîse internarea într-un sanatoriu, iar faima aşezămîntului „Einfried“ şi a conducătorului său făcuse restul.

Aşa stăteau lucrurile; domnul Klöterjahn însuşi povesti toate acestea oricui se arăta interesat. Vorbea tare, vulgar şi bine dispus, ca un om a cărui digestie se află în aceeaşi bună rînduială ca şi punga lui, mişcîndu-şi larg buzele, în felul tărăgănat şi totuşi grăbit al locuitorilor de pe coasta din nord. Unele cuvinte le azvîrlea în aşa mod, încît fiecare sunet părea o mică împuşcătură, lucru care-l făcea să rîdă ca de o glumă izbutită.

Era de statură mijlocie, lat, viguros, cu picioare scurte şi avea o faţă plină, roşie, cu ochi albaştri apoşi, umbriţi de gene de un blond deschis, nări largi şi buze umede. Purta favoriţi englezeşti, era îmbrăcat pe de-a-ntregul englezeşte şi se arătă încîntat să găsească la „Einfried“ o familie engleză, tată, mamă şi trei copii drăguţi, cu *nurse* lor, care şedea acolo numai şi numai pentru că nu ştia unde să mai şadă şi cu care el lua de dimineaţă micul dejun în manieră englezească. Încolo, îi plăcea să mănînce şi să bea mult şi bine, se arăta a fi un adevărat cunoscător în ale bucătăriei şi pivniţei şi îi întreţinea în felul cel mai captivant pe cei aflaţi la cură, vorbindu-le despre dineurile date în cercurile cunoscuţilor săi şi descriindu-le anumite feluri alese de mîncare, necunoscute pe-aici. Cînd perora despre toate acestea, mijea ochii cu o expresie prietenoasă, iar vorbirea lui căpăta ceva gutural şi nazal, cu uşoare plescăituri în fundul gîtlejului. Că nu era, în principiu, nici împotriva altor bucurii pămînteşti se dovedi în acea seară cînd unul dintre cei aflaţi la cură la „Einfried“, un scriitor profesionist, îl văzu pe coridor glumind într-un mod relativ nepermis cu o slujnică, un mic incident umoristic, la care respectivul scriitor făcu o comică mutră de dezgust.

În ceea ce o privea pe soţia domnului Klöterjahn, se putea observa clar şi fără dubii că îi era devotată din toată inima. Îi urmărea zîmbind cuvintele şi mişcările, nu cu acea indulgenţă arogantă pe care unii

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 178

suferinzi o arată celor sănătoşi, ci cu o amabilitate şi participare a bolnavilor de treabă la manifestările vitale ale oamenilor ce se simt bine în pielea lor.

Domnul Klöterjahn nu rămase mult la „Einfried“. Venise acolo doar ca să-şi conducă soţia, iar după o săptămînă, ştiind-o în siguranţă şi pe mîini bune, nu-şi mai prelungi şederea. Obligaţii de aceeaşi importanţă, înfloritorul său copil, afacerile sale, de asemenea înfloritoare, îl chemau înapoi acasă; toate acestea îl obligară să plece şi să-şi lase soţia să se bucure de cea mai bună îngrijire.

4

Spinell[6] se numea scriitorul care trăia de mai multe săptămîni la „Einfried“, numele său era Detlev Spinell, iar înfăţişarea sa avea ceva bizar.

Imaginaţi-vă un brunet abia trecut de treizeci de ani şi de o statură impunătoare, al cărui păr a şi început să încărunţească vizibil la tîmple, a cărui faţă rotundă, albă, pare cam buhăită şi e lipsită de orice urmă de barbă. Nu era bărbierit, acest lucru s-ar fi observat; moale, ştearsă şi copilărească, faţa lui vădea ici, colo tuleie răzleţe. Arăta foarte ciudat. Privirea ochilor căprui, sclipitori, avea o expresie blîndă, nasul îi era cam turtit şi prea cărnos. Încolo, domnul Spinell avea buza de sus boltită şi poroasă în felul romanilor, dinţi mari şi cariaţi şi picioare de o mărime rară. Unul dintre domnii ce nu-şi puteau stăpîni picioarele, un cinic şi un glumeţ, îl botezase pe ascuns „sugaciul descompus“; porecla era însă răutăcioasă şi puţin potrivită. Scriitorul umbla îmbrăcat bine şi după modă, cu redingotă neagră lungă şi vestă cu picăţele colorate.

Era nesociabil şi nu căuta să se apropie de nici un suflet. Doar rareori se afla într-o dispoziţie prietenoasă, amabilă şi exuberantă, iar aceasta se întîmpla ori de cîte ori domnul Spinell era cuprins de un elan estetic, cînd priveliştea a ceva frumos, armonia a două culori, un vas de o formă nobilă, munţii luminaţi de soarele ce apunea îi smulgeau exclamaţii de admiraţie rostite cu o voce tare:

– Ce frumos! spunea el atunci, aplecîndu-şi capul într-o parte, ridicîndu-şi umerii, răşchirîndu-şi degetele şi încreţindu-şi nasul şi buzele. Dumnezeule, ia priviţi ce frumos!

Sub imboldul unor asemenea clipe, era în stare să îmbrăţişeze orbeşte persoane dintre cele mai diferite, fie bărbat, fie femeie.

Pe masa lui se afla în permanenţă, la vedere pentru oricine pătrundea în odaie, cartea pe care o scrisese. Era un roman de mărime mijlocie, prevăzut pe copertă cu un desen absolut derutant şi tipărit pe un fel de hîrtie pentru filtrat cafeaua, cu litere care arătau, toate, ca nişte catedrale gotice. Într-un sfert de oră de răgaz, domnişoara von Osterloh îl citise şi-l găsise „rafinat“, ceea ce pentru ea era o formă de a rosti perifrastic aprecierea „monstruos de plictisitor“. Acţiunea romanului se petrecea în saloane mondene, în fastuoase budoaruri, pline de obiecte alese, gobelinuri, mobile străvechi, porţelanuri splendide, stofe nepreţuite şi giuvaieruri artistice de tot felul. Se punea cel mai mare preţ pe descrierea acestor obiecte şi necontenit parcă-l vedeai pe domnul Spinell încreţindu-şi nasul şi spunînd: „Ce frumos! Dumnezeule, ia priviţi, ce frumos!“... De altfel, era de mirare că nu scrisese încă şi alte cărţi decît aceasta, deoarece era vădit că avea pasiunea scrisului. Cea mai mare parte a zilei şi-o petrecea în odaia lui scriind şi trimitea extraordinar de multe scrisori la poştă, aproape zilnic una sau două – ceea ce făcea să apară straniu şi hazliu faptul că el primea extrem de rar cîte una...

5

Domnul Spinell şedea la masă în faţa soţiei domnului Klöterjahn. La primul prînz la care au luat parte soţii Klöterjahn, el apăru în marea sufragerie de la parterul aripii laterale puţin cam tîrziu, rosti cu o voce moale un salut adresat tuturor şi se aşază la locul său, după care doctorul Leander făcu, fără multă ceremonie, prezentarea nou-veniţilor. Scriitorul se înclină, după care, evident, puţin cam stingherit, începu să mănînce mişcînd într-un fel relativ afectat cuţitul şi furculiţa cu mîinile sale mari, albe şi frumos formate, care-i ieşeau din mînecile strîmte. Mai tîrziu, deveni nestînjenit şi-i privi cu linişte, rînd pe rînd, pe domnul Klöterjahn şi pe soţia sa. În timpul prînzului, domnul Klöterjahn îi adresă cîteva întrebări şi remarce privitoare la aşezarea şi clima de la „Einfried“, soţia lui strecură şi ea, în felul ei drăgălaş, două sau trei cuvinte, iar domnul Spinell răspunse politicos. Vocea lui era blîndă şi foarte plăcută, totuşi avea un fel de a vorbi cam tărăgănat şi poticnit, de parcă dinţii i-ar fi stat în calea limbii.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 180

După masă, cînd trecură în salon, iar doctorul Leander le ură, îndeosebi noilor oaspeţi, să le fie de bine, soţia domnului Klöterjahn se interesă de comeseanul din faţa ei:

– Cum se numeşte domnul? întrebă ea.... Spinelli? N-am înţeles bine numele.

– Spinell... nu Spinelli, doamnă. Nu, nu este italian, s-a născut, din cîte ştiu, la Lemberg[7].

– Cum aţi spus? E scriitor? Sau ce? întrebă domnul Klöterjahn; îşi ţinea mîinile în buzunarele comozilor săi pantaloni englezeşti, îşi aplecă urechea spre doctor şi, cum obişnuiesc unii oameni, deschise, ascultînd, gura.

– Da, nu ştiu... scrie, răspunse doctorul Leander. Cred că a publicat o carte, un fel de roman, realmente nu ştiu...

Acest repetat „nu ştiu“ arăta că doctorul Leander nu punea mare preţ pe scriitor, refuzînd să-şi ia orice răspundere în ce-l privea.

– Dar asta e foarte interesant! spuse soţia domnului Klöterjahn. Nu mai văzuse niciodată la faţă un scriitor.

– Desigur, replică doctorul Leander prevenitor.

– Probabil că se bucură de o anume faimă...

Apoi nu se mai vorbi despre scriitor.

Dar ceva mai tîrziu, după ce noii oaspeţi se retrăseseră, iar doctorul Leander voia să părăsească şi el salonul, domnul Spinell îl reţinu şi se informă şi el la rîndu-i.

– Cum se numeşte perechea? întrebă el... Firește, n-am înţeles.

– Klöterjahn, răspunse doctorul Leander şi dădu din nou să plece.

– Cum se numeşte bărbatul? întrebă domnul Leander...

– Numele lor e *Klöterjahn!* spuse doctorul Leander şi-şi văzu de drum. Doctorul nu punea mare preţ pe scriitor.

6

Ajunsese oare domnul Klöterjahn acasă? Da, se afla acum din nou pe ţărmul Mării Baltice, la afacerile sale şi la copilul său, această micuţă creatură care o costase pe mama lui multă suferinţă şi un mic defect la trahee. Ea însăşi, tînăra femeie, rămase la „Einfried“, iar consiliera municipală Spatz i se alătură ca o prietenă mai vîrstnică. Aceasta n-o împiedică însă pe soţia domnului Klöterjahn să întreţină o bună

tovărăşie şi cu ceilalţi oaspeţi aflaţi la cură, de pildă cu domnul Spinell, care, spre uimirea tuturor (căci pînă atunci nu întreţinuse relaţii cu nici un suflet), îi arătă de la început un extraordinar devotament şi serviabilitate şi cu care ea stătea la taifas nu fără plăcere în orele libere ce i le îngăduia un program zilnic riguros.

Scriitorul se apropia de ea cu o uriaşă precauţie şi cu respect şi nu-i vorbea decît cu o voce grijuliu potolită, în aşa fel încît de cele mai multe ori doamna consilier Spatz, care suferea de urechi, nu înţelegea nimic din ceea ce spunea. Se apropia în vîrful picioarelor sale mari de fotoliul în care şedea rezemată, gingaşă şi zîmbitoare, soţia domnului Klöterjahn, rămînea în picioare la doi paşi de ea, îşi ţinea un picior tras înapoi şi bustul aplecat în faţă şi vorbea încet şi insistent, în felul său poticnit şi tărăgănat, gata în orice clipă să se retragă grabnic şi să dispară îndată ce-ar fi observat pe faţa ei un semn de oboseală şi plictis. Dar el n-o plictisea; îl poftea să se aşeze lîngă ea şi consilieră, îi adresa o întrebare oarecare şi-l asculta apoi surîzînd, curioasă, căci uneori îşi spunea părerea într-un chip atît de amuzant şi ciudat, cum ei nu-i mai fusese dat niciodată să audă.

– De ce vă aflaţi, de fapt, la „Einfried“? întrebă ea. De ce cură aveţi nevoie, domnule Spinell?

– Cură?... Mi se face puţin tratament cu electricitate. Nu, e ceva fără importanţă. Am să vă spun, stimată doamnă, de ce mă aflu aici. Din cauza stilului.

– Ah! spuse soţia domnului Klöterjahn, îşi sprijini bărbia în mînă şi se întoarse spre el cu un zel exagerat, aşa cum ne prefacem în faţa copiilor, cînd vor să ne povestească ceva.

– Da, stimată doamnă. „Einfried“ este în întregime în stil *empire*. După cum mi se spune, a fost cîndva un castel, o reşedinţă de vară. Această aripă laterală este o anexă dintr-o epocă mai tîrzie, dar clădirea principală este veche şi autentică. Există perioade cînd pur şi simplu nu mă pot dispensa de stilul *empire*, cînd acest stil îmi este neapărat necesar ca să mă simt bine într-un grad modest. Este clar că altfel te simţi între mobile moi şi comode pînă la lascivitate, şi altfel între aceste mese, fotolii şi draperii în linii drepte... Această limpezime şi asprime, această simplitate rece, sobră, această severitate rezervată îmi dau ţinută şi demnitate, stimată doamnă, determină cu timpul o purificare şi restaurare lăuntrică, mă înalţă, fără discuţie, moralmente...

– Da, e ciudat, spuse ea. De altfel înţeleg, dacă-mi dau osteneala.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 182

La această remarcă, el răspunse că toate acestea nu merită nici o osteneală, după care amîndoi rîseră. Doamna consilier Spatz rîse şi ea, găsind că lucrul e ciudat, dar nu spuse că a înţeles.

Salonul era spaţios şi frumos. Uşa înaltă, albă, cu două canaturi, era larg deschisă spre învecinata sală de biliard, unde se distrau domnii cu picioare de nestăpînit şi alţii. De cealaltă parte, o uşă cu geamuri lăsa să se vadă terasa largă şi grădina. De-o parte a acestei uşi se afla un pian. Exista şi o masă acoperită cu postav verde, la care generalul diabetic juca *whist* cu alţi domni. Cîteva doamne citeau sau se ocupau cu lucrul de mînă. Încălzirea era asigurată de o sobă de fier, dar în faţa căminului în stil *empire*, în care se aflau imitaţii de cărbuni peste care se lipiseră fîşii de hîrtie roşie ca focul, se găseau cîteva locuri comode pentru stat la taifas.

– Sînteţi matinal, domnule Spinell, spuse soţia domnului Klöterjahn. Întîmplător v-am văzut de două, trei ori părăsind casa la şapte şi jumătate dimineaţa.

– Matinal? Ah, într-un fel foarte deosebit, stimată doamnă. Fapt e că mă scol devreme, fiind, în realitate, dintre cei cărora le place să doarmă mult.

– Iată ceva ce trebuie să ne explicaţi, domnule Spinell!

Doamna consilier Spatz voia şi ea explicaţii.

– Ei... dacă eşti matinal, gîndesc eu, nu e nevoie să te scoli atît de devreme. Conştiinţa, stimată doamnă... e o treabă urîtă cu conştiinţa! Eu şi cei de-o seamă cu mine ne luptăm toată viaţa cu ea şi avem de lucru pînă peste cap ca s-o înşelăm cînd şi cînd, dîndu-i mici satisfacţii viclene. Noi, eu şi cei de-o seamă cu mine, sîntem nişte creaturi inutile şi, abstracţie făcînd de puţinele ore bune, ne tîrîm cu conştiinţa încărcată din pricina inutilităţii noastre. Urîm ceea ce este de folos, ştim că utilul este vulgar şi urît şi apărăm acest adevăr aşa cum sînt apărate adevărurile de care ai neapărată nevoie. Şi totuşi conştiinţa aceasta încărcată ne roade în aşa măsură, că nici un petic din noi nu mai e teafăr. La aceasta se adaugă că întregul fel de a fi al existenţei noastre lăuntrice, concepţia noastră despre lume, modul nostru de a lucra... au un efect teribil de nesănătos, ne minează, ne extenuează, ceea ce înrăutăţeşte şi mai mult lucrurile. Nu există decît mărunte mijloace de alinare, fără de care pur şi simplu n-am rezista. Unii dintre noi au nevoie, de exemplu, de o anumită cuminţenie şi severitate igienică în felul în care îşi duc viaţa. Sculatul de dimineaţă, îngrozitor de dimineaţă, o baie rece şi o

plimbare pe-afară, prin zăpadă... Aceasta ne face să fim, poate, timp de o oră mai mulţumiţi de noi înşine. Dacă m-aş resemna să fiu aşa cum sînt, aş zăcea în pat, credeţi-mă, pînă după-amiază. Faptul că mă scol devreme e, la drept vorbind, ipocrizie.

– Nu, cum aşa, domnule Spinell?! Eu i-aş spune stăpînire de sine... Nu-i aşa, doamnă consilier?

Doamna consilier Spatz socoti şi ea că e stăpînire de sine.

– Ipocrizie sau stăpînire de sine, stimată doamnă! E indiferent ce cuvînt preferaţi. Eu sînt din fire atît de chinuitor de onest, încît...

– Asta e. Cu siguranţă că vă chinuiţi prea mult.

– Da, stimată doamnă, mă chinuiesc mult.

Vremea bună se menţinea. Ţinutul, munţii, clădirea sanatoriului şi grădina, totul era alb, tare şi curat în aerul liniştit şi în îngheţul luminos, în limpezimea orbitoare şi în umbra albăstrie, iar deasupra întregului se boltea fără nici o pată un cer de un albastru delicat, în care păreau că dansează miriade de corpusculi sclipitori, de cristale scînteietoare. În acest timp, soţiei domnului Klöterjahn îi mergea destul de bine; nu mai avea febră, aproape că nu mai tuşea şi mînca fără prea multă silă. Deseori, după cum i se prescrisese, şedea ore întregi în ger, pe terasa însorită; şedea în zăpadă, încotoşmănată cu totul în pleduri şi blănuri şi respira plină de speranţă aerul curat, îngheţat, ca să-i facă bine traheei. Cîteodată îl zărea plimbîndu-se prin grădină pe domnul Spinell, îmbrăcat de asemenea călduros şi cu încălţări din blană, care dădeau picioarelor lui dimensiuni fantastice. Păşea prin zăpadă pipăind parcă şi ţinîndu-şi braţul cu precauţie, într-o poziţie ţeapănă şi graţioasă, o saluta respectuos cînd ajungea la terasă şi urca treptele, ca să înceapă cu ea o scurtă conversaţie.

– Astăzi, în timpul plimbării de dimineaţă, am văzut o femeie frumoasă... Dumnezeule, cît era de frumoasă! spuse el, aplecîndu-şi într-o parte capul şi întinzînd mîinile.

– Adevărat, domnule Spinell? Descrieţi-mi-o!

– Nu, nu pot. Sau v-aş oferi o imagine inexactă. Am zărit-o pe doamna aceea doar în treacăt, cu coada ochiului, de fapt n-am văzut-o. Dar umbra ei estompată ce mi s-a arătat a fost de-ajuns ca să-mi stimuleze fantezia şi să-mi dăruiască o imagine frumoasă... Dumnezeule, ce frumoasă!

Soţia domnului Klöterjahn rîse:

– Acesta e felul dumneavoastră de a privi femeile frumoase, domnule Spinell?

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 184

– Da, stimată doamnă; şi e un fel mai bun decît dacă m-aş holba cu grosolănie şi lacom de realitate la chipul lor, ca să duc apoi cu mine impresia unei realităţi imperfecte...

– Lacom de realitate... Ciudată expresie! O adevărată expresie de scriitor, domnule Spinell! Vreau să spun însă că mă impresionează. Se află într-însa ceva din care pricep prea puţin, ceva independent şi liber, care refuză să respecte însăşi realitatea, cu toate că aceasta e lucrul cel mai respectabil ce există, ba chiar respectabilitatea însăşi... şi-apoi înţeleg că în afară de ceea ce este palpabil mai există ceva, ceva mai delicat...

– Eu nu cunosc decît un singur chip, spuse el brusc, cu un ciudat tremur de bucurie în glas, îşi ridică mîinile făcute pumn la umeri şi-şi arătă într-un zîmbet exaltat dinţi cariaţi... Cunosc un singur chip faţă de care aş păcătui, dacă aş voi să-l corectez, în nobila lui realitate, prin fantezia mea, un chip pe care aş dori să-l contemplu, asupra căruia aş vrea să poposesc nu minute, nu ore, ci toată viaţa mea, să mă pierd cu totul în el şi să uit toate cele pămînеşti...

– Da, da, domnule Spinell. Numai că domnişoara von Osterloh are urechi cam clăpăuge.

Spinell tăcu şi se înclină adînc. Cînd se îndreptă din nou, ochii săi se aţintiră cu o expresie de stinghereală şi durere asupra micuţei, ciudatei vinişoare de un albastru pal ce se ramifica bolnăvicios pe limpezimea frunţii ei parcă străvezii.

7

Un tip bizar, un tip foarte bizar! Soţia domnului Klöterjahn se gîndea uneori la el, fiindcă avea foarte mult timp să se gîndească. Fie că schimbarea de aer începu să nu mai aibă efect, fie că se afla sub o oarecare influenţă pozitiv dăunătoare, starea ei se înrăutăţi, traheea părea că lasă de dorit, soţia domnului Klöterjahn se simţea slăbită, obosită, nu mai avea poftă de mîncare, făcea nu rareori febră; doctorul Leander îi recomandase în modul cel mai hotărît linişte, odihnă şi prudenţă. De aceea, cînd nu trebuia să se întindă, şedea în compania doamnei consilier Spatz, tăcea şi, ţinînd în poală un lucru de mînă la care nu lucra, se lăsa în voia unui gînd sau a altuia.

Da, îi dădea de gîndit acest ciudat domn Spinell şi, ceea ce era lucrul cel mai uimitor, nu atît persoana lui, cît mai ales propria ei persoană; într-un fel oarecare, el trezea într-însa o stranie curiozitate, un interes necunoscut vreodată faţă de propria-i existenţă. Într-o zi, cu prilejul unei convorbiri, îi spusese:

– Nu, femeile sînt ceva enigmatic... pe cît de puţin nouă este această remarcă, pe atît de puţin te poţi împiedica să te opreşti cu uimire asupra ei. Iată o creatură minunată, o silfidă, o făptură diafană, o apariţie de vis şi de basm. Ce face ea? Se duce şi se dă unui Hercule de bîlci sau unei calfe de măcelar. Se arată la braţul lui, poate chiar îşi sprijină capul pe umărul lui şi-şi roteşte zîmbind cu viclenie privirea, ca şi cum ar vrea să spună: „Ei, acum spărgeţi-vă capul să înţelegeţi ceea ce vedeţi!“ Iar noi ni-l spargem.

Vorbele acestea o preocupaseră în mai multe rînduri pe soţia domnului Klöterjahn.

Într-o zi, între ei avu loc, spre uimirea doamnei consilier Spatz, următorul dialog:

– Îmi daţi voie, stimată doamnă, să vă întreb (deşi e o indiscreţie) cum vă numiţi, care este, de fapt, numele dumneavoastră?

– Dar mă numesc Klöterjahn, domnule Spinell!

– Hm! Asta o ştiu. Sau, mai curînd, o neg. Mă refer, firеşte, la numele dumneavoastră real, la numele de domnişoară. Aţi fi îndreptăţită, stimată doamnă, să socotiţi că acela ce vă spune „doamna Klöterjahn“ merită să fie biciuit.

Ea rîse din toată inima, încît vinişoara albastră de deasupra sprîncenei îi ieşi în evidenţă într-un mod îngrijorător, dînd chipului ei gingaş şi dulce o alarmantă expresie de încordare şi strîmtorare.

– Nu! Ferească Dumnezeu, domnule Spinell! Să fie biciuit? Vi se pare chiar atît de înspăimîntător numele „Klöterjahn“?

– Da, stimată doamnă, urăsc acest nume din adîncul inimii, de cînd l-am auzit pentru prima dată. E comic şi urît de te apucă disperarea; mi se pare o barbarie şi o mişelie să se ţină seama de uzanţe într-atît, încît să se treacă asupra dumneavoastră numele soţului.

– Ei, dar „Eckhof“[8]? Eckhof e mai frumos? Tatăl meu se numeşte Eckhof.

– Oh, vedeţi! „Eckhof“ este cu totul altceva! Eckhof s-a numit şi un mare orator. Eckhof se potriveşte. L-aţi pomenit numai pe tatăl dumneavoastră. Dar mama dumneavoastră a....

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 186

– Da, mama mea a murit pe cînd eram încă mică.

– Ah! Vă pot ruga să-mi vorbiţi ceva mai mult despre dumneavoastră? Dacă vă oboseşte, atunci nu. Atunci odihniţi-vă, iar eu am să continuu să vă povestesc despre Paris, ca deunăzi. Dar aţi putea să vorbiţi încet de tot, în şoaptă, totul ar deveni încă mai frumos... V-aţi născut la Bremen?

Puse această întrebare cu vocea aproape stinsă şi cu o expresie gravă şi plină de respect, ca şi cum Bremen ar fi fost un oraş fără asemănare, bogat în aventuri nemaipomenite şi în frumuseţi tainice, care dădea celui născut acolo o misterioasă noblețe.

– Da, închipuiţi-vă! exclamă ea, involuntar. Sînt din Bremen.

– Am fost odată acolo, rosti el gînditor.

– Dumnezeule, aţi fost şi *acolo*? Ia te uită! Cred, domnule Spinell, că aţi văzut totul între Tunis şi Spitzbergen!

– Da, am fost odată acolo, repetă el. Cîteva ore scurte, într-o seară. Îmi aduc aminte de o stradă veche, îngustă, peste ale cărei frontoane ascuţite plutea pieziş şi straniu luna. Pe urmă am fost într-o pivniţă în care mirosea a vin şi a mucegai. E o amintire de neuitat...

– Cu adevărat? Unde va fi fost pivniţa aceea? – Da, într-o asemenea casă cenuşie cu fronton ascuţit, o casă veche de negustori, cu pardoseală răsunătoare şi o galerie vopsită cu lac alb, m-am născut eu.

– Aşadar, tatăl dumneavoastră e negustor? întrebă el cam cu şovăială.

– Da. Dar, în afară de asta şi, cu siguranţă, în primul rînd, e un artist.

– Ah! Ah! Ce fel de artist?

– Cîntă la vioară... Dar asta nu spune mult. Întrebarea este, domnule Spinell, *cum* cîntă! Unele sunete nu le-am putut auzi niciodată fără ca lacrimi fierbinţi să nu-mi umple în mod ciudat ochii, cum nu mi s-a întîmplat altminteri datorită vreunui sentiment pe care l-am trăit. Dar dumneavoastră nu mă credeţi...

– Ba cred! Ah, şi cum mai cred!... Spuneţi-mi, stimată doamnă: familia dumneavoastră este, desigur, veche? Au locuit, au lucrat şi s-au stins din viaţă multe generaţii în casa aceea cenuşie cu fronton?

– Da. Dar de ce mă întrebaţi?

– Deoarece se întîmplă nu rareori ca o familie cu tradiţii practice, burgheze şi aride să se mai transfigureze o dată spre sfîrşitul zilelor sale, prin artă.

– Aşa să fie? Oricum, în ce-l priveşte pe tata, el e, cu siguranţă, un artist într-o măsură mai mare decît alţii care-şi spun aşa şi trăiesc de pe urma gloriei. Eu cînt doar puţin la pian. Acum mi s-a interzis, dar mai

înainte, acasă, cîntam. Cîntam împreună, tata şi cu mine... Da, păstrez în amintire toţi anii aceia, mai ales grădina, grădina noastră din spatele casei. Se sălbăticise şi se îndesise într-un chip jalnic şi era înconjurată de un zid ruinat şi acoperit cu muşchi, dar tocmai toate acestea îi dădeau farmec. În mijloc se afla o fîntînă arteziană, înconjurată de o cunună deasă de stînjenei. Vara petreceam multe ore acolo împreună cu prietenele mele. Şedeam pe nişte scăunele pliante în jurul fîntînii arteziene...

– Ce frumos! exclamă domnul Spinell şi-şi săltă umerii. Şedeaţi şi cîntaţi ?

– Nu, de cele mai multe ori croşetam.

– Oricum... Oricum...

– Da, croşetam şi pălăvrăgeam, cele şase prietene ale mele şi cu mine...

– Ce frumos! Dumnezeule, ia auziţi, ce frumos! strigă domnul Spinell, schimonosindu-şi faţa.

– Ce veţi fi găsind atît de frumos în asta, domnule Spinell?!

– Oh, faptul că erau şase în afară de dumneavoastră, că nu v-aţi inclus în acest număr, ci v-aţi desprins dintre celelalte orecum ca o regină... Eraţi mai presus de cele şase prietene. Pe cap aveaţi o coroană de aur, mică, foarte modestă, dar plină de tîlc şi sclipitoare...

– Nu, e absurd, ce coroană...

– Ba da, sclipea tainic. Eu aş fi văzut-o, aş fi văzut-o clar în părul dumneavoastră, dacă m-aş fi aflat în una din acele ore, nevăzut, în desiş.

– Dumnezeu ştie ce-aţi fi văzut. Nu v-aţi aflat acolo, dar într-o zi dintre tufe a ieşit, împreună cu tata, soţul meu de acum. M-am temut că ar fi auzit cine ştie ce din flecăreala noastră...

– Aşadar, acolo l-aţi cunoscut, stimată doamnă, pe soţul dumneavoastră?

– Da, acolo l-am cunoscut, spuse ea tare şi cu voioşie, iar cînd zîmbi, vinişoara de un albastru delicat i se reliefă încordată într-un mod ciudat deasupra sprîncenei. Ştiţi, îl vizita pe tata în legătură cu afacerile sale. A doua zi a fost poftit la cină, iar după trei zile mi-a şi cerut mîna.

– Adevărat? Totul a mers atît de extraordinar de repede?

– Da... Adică, după aceea a mers ceva mai încet. Fiindcă tata, trebuie să ştiţi, nu era, de fapt, nicidecum înclinat să accepte şi a cerut un timp mai îndelungat de gîndire. Mai întîi, prefera să mă ţină lîngă el şi-apoi mai avea şi alte scrupule. Dar...

– Dar?

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 188

– Dar eu *am vrut-o,* spuse ea zîmbind, iar vinişoara de un albastru pal domină din nou întregul ei chip drăgălaş, dîndu-i o expresie bolnăvicioasă, de apăsare.

– Ah, dumneavoastră aţi vrut-o!

– Da, şi după cum vedeţi, am o voinţă foarte fermă şi demnă de respect...

– După cum văd. Da.

– ... aşa că tata a trebuit, pînă la urmă, să se supună.

– Şi astfel l-aţi părăsit pe el şi vioara lui, aţi părăsit casa cea veche, grădina sălbatică, fîntîna arteziană şi pe cele şase prietene şi aţi plecat cu domnul Klöterjahn.

– Şi am plecat cu... Aveţi un fel de a vă exprima, domnule Spinell! Aproape biblic! Da, am părăsit totul, fiindcă aşa vrea natura.

– Da, firește, aşa vrea.

– Şi-apoi, era vorba de fericirea mea.

– Desigur. Era vorba de fericirea...

– Aceasta s-a ivit, domnule Spinell, în ceasul cînd mi-a fost adus pentru prima dată micul meu Anton, micul nostru Anton, şi cînd băieţelul, viguros şi sănătos cum e, a ţipat atît de tare cu plămînii lui mici şi sănătoşi...

– Nu e prima dată, stimată doamnă, cînd vă aud vorbind despre sănătatea micului dumneavoastră Anton. Trebuie să fie neobişnuit de sănătos!

– Da, este. Şi seamănă într-un chip de-a dreptul comic cu soţul meu!

– Ah, deci aşa s-au petrecut lucrurile! Iar acum nu vă mai numiţi Eckhof, ci altfel şi-l aveţi pe micul, sănătosul Anton şi suferiţi puţin de trahee.

– Da. Iar *dumneavoastră*, domnule Spinell, vă asigur, sînteţi un om foarte enigmatic...

– Da, martor mi-e Dumnezeu că aşa sînteţi! spuse doamna consilier Spatz, care, de altfel, se afla şi ea acolo.

Soţia domnului Klöterjahn reluă în sinea ei de mai multe ori această convorbire. Oricît ar fi fost de neînsemnată, ascundea în adîncul ei ceva ce-i stimula gîndurile asupra ei însăşi. *Aceasta* să fi fost înrîurirea pozitiv păgubitoare sub care se afla? Continuă să slăbească, făcea adesea febră, o fierbinţeală liniştită, în timpul căreia se odihnea cu un simţămînt de blîndă elevare, în seama căruia se lăsa, într-o dispoziţie meditativă, preţioasă, vanitoasă şi puţin jignită. Cînd nu rămînea culcată în pat, iar domnul Spinell intra la ea în vîrful picioarelor lui mari, cu o

uriaşă precauţie, se oprea la o distanţă de doi paşi cu un picior tras înapoi şi cu bustul aplecat în faţă, îi vorbea cu un glas scăzut şi respectuos, ca şi cum ar fi ridicat-o încetişor cu o sfioasă evlavie pînă sus şi ar fi depus-o în culcuşul norilor, unde să n-o ajungă nici un sunet stridٍent şi nici o atingere pămîntească... atunci ea îşi aducea aminte de felul cum domnul Klöterjahn obişnuia să spună: „Fii atentă, Gabriele, *take care*, îngerul meu, şi ţine gura închisă“, în felul acela de parcă ar fi bătut pe cineva pe umăr, tare şi cu bunăvoinţă. Apoi se abătea repede de la această amintire, ca să se odihnească, în slăbiciunea şi elevarea ei, în culcuşul de nori pe care domnul Spinell i-l pregătea cu atîta serviabilitate.

Într-o zi, ea reveni fără nici o introducere la mica convorbire pe care-o purtase cu el despre originea şi copilăria ei.

– Este, aşadar, adevărat, domnule Spinell că aţi fi văzut coroana?

Deşi trecuseră paisprezece zile de la acea conversaţie, el îşi dădu numaidecît seama despre ce e vorba şi o asigură în cuvinte pline de emoţie că, atunci cînd şedea între cele şase prietene ale ei, i-ar fi văzut micuţa coroană sclipind, i-ar fi văzut-o sclipind tainic în păr.

Cîteva zile mai tîrziu, cineva din cei aflaţi la cură o întrebă din amabilitate cum se simte, acasă, micul ei Anton. Ea lunecă o privire fugară spre domnul Spinell, care se afla în apropiere, şi răspunse puţin cam plictisită:

– Mulţumesc, cum să se simtă? Lui şi soţului meu le merge bine.

8

La sfîrşitul lui februarie, într-o zi geroasă, mai senină şi mai luminoasă decît toate cele ce-o precedaseră, la „Einfried“ domnea numai neastîmpăr. Domnii cu metehne cardiace se sfătuiau între ei, cu obrajii înroşiţi, generalul diabetic fredona ca un flăcău, iar domnii cu picioarele nestăpînite îşi ieşiseră din fire. Ce se întîmpla? Nici mai mult, nici mai puţin decît că urma să se întreprindă o excursie comună în munţi, o partidă de sănii, cu mai multe vehicule cu sunet de zurgălăi şi pocnete de bici. Doctorul Leander hotărîse acest lucru pentru a-şi distra pacienţii.

Firește, cei „grav bolnavi“ trebuiau să rămînă acasă. Bieţii „grav bolnavi“! Ceilalţi se înţeleseră dînd din cap ca aceia să nu afle nimic de toată povestea; le făcea bine tuturor să poată compătimi şi trata cu menajamente pe cineva. Dar şi dintre cei care ar fi putut lua parte la distracţie

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 190

cîţiva se excluseră singuri. În ce-o priveşte pe domnişoara von Osterloh, ea era, fără discuţie, scutită. Cineva supraîncărcat cu atîtea îndatoriri ca ea, nu se putea gîndi în mod serios la plimbări cu sania. Gospodăria cerea imperios prezenţa ei, aşa că, pe scurt, rămase la „Einfried". Dar faptul că şi soţia domnului Klöterjahn declară că avea să rămînă acasă indispuse pe toată lumea. În zadar o îndemnă doctorul Leander să profite de aerul proaspăt; afirmă că e indispusă, că are migrenă, că se simte obosită, aşa că trebuiră să se resemneze. Dar cinicul cel hîtru găsi prilejul să facă remarca:

– Să vedeţi că nici sugaciul descompus nu merge cu noi.

Şi avu dreptate, căci domnul Spinell înştiinţă că în după-amiaza aceea voia să lucreze – folosea cu multă plăcere cuvîntul „a lucra" pentru dubioasa lui activitate. De altfel, nu se plînse nimeni de absenţa lui, şi tot atît de puţin fu regretat şi faptul că doamna Spatz luă hotărîrea să ţină companie prietenei sale mai tinere, întrucît plimbarea cu un vehicul îi dă rău de mare.

Îndată după masa de prînz, servită în ziua aceea pe la douăsprezece, săniile traseră în faţa sanatoriului, iar oaspeţii, înfofoliţi călduros, curioşi şi aţîţaţi, o porniră în grupuri animate prin grădină ca să privească plecarea. Soţia domnului Klöterjahn stătea împreună cu doamna consilier Spatz la uşa cu geam dinspre terasă, iar domnul Spinell la fereastra camerei sale. Văzură cum, între glume şi hohote de rîs, se porniră mici lupte pentru locurile cele mai bune, cum domnişoara von Osterloh, cu un guler de blană strîns în jurul gîtului, alerga de la un echipaj la altul, ca să vîre coşuri cu de-ale mîncării sub banchete, cum doctorul Leander, cu căciula de blană trasă pe frunte, cercetă încă o dată, cu ochelarii săi scînteietori, tot convoiul, pentru ca apoi să ia loc şi el şi să dea semnalul de plecare... Caii se opintiră, cîteva doamne scoaseră un ţipăt stridент şi căzură pe spate, zurgălăii începură să sune, bicele cu codirişte scurtă trosniră, lăsîndu-şi sforile lungi să lunece prin zăpadă în urma copitelor, iar domnişoara von Osterloh rămase la poarta grădinii şi-şi flutură batista[9], pînă cînd săniile dispărură la o cotitură a şoselei, iar veselul zgomot se stinse. Atunci ea se întoarse prin grădină, ca să alerge la îndatoririle ei, cele două doamne părăsiră uşa cu geam şi aproape în acelaşi timp domnul Spinell se retrase de la postul său de observaţie.

La „Einfried" domnea liniştea. Întoarcerea expediţiei nu era aşteptată înaintea serii. Cei „grav bolnavi" zăceau în camerele lor şi sufereau. Soţia domnului Klöterjahn şi prietena ei mai vîrstnică întreprinseră o

mică plimbare, după care se întoarseră în încăperile lor. Domnul Spinell se găsea şi el în odaia lui, ocupat în felul său. Pe la ora patru li se aduse doamnelor cîte o jumătate de litru de lapte, în timp ce domnul Spinell îşi primi şi el ceaiul său slab. Scurt timp după aceea, soţia domnului Klöterjahn bătu în peretele dintre camera ei şi aceea a doamnei consilier Spatz şi spuse:

– Nu vreţi să coborîm în salon, doamnă consilier? Nu mai ştiu ce să fac aici.

– Îndată, draga mea! răspunse doamna consilier. Îngăduie-mi doar să-mi pun pantofii. Ştii, mă întinsesem pe pat.

Cum era de aşteptat, salonul era gol. Doamnele luară loc lîngă cămin. Doamna consilier Spatz broda flori pe o bucată de etamină, soţia domnului Klöterjahn făcu şi ea cîteva împunsături, după care lăsă lucrul de mînă în poală şi, rezemată de braţul fotoliului, rămase cu privirea în gol, visătoare. În cele din urmă, făcu o remarcă, pentru care nu merita să-ţi descleştezi dinţii; cum însă doamna consilier Spatz întrebă: „Cum?", fu nevoită, spre umilinţa ei, să repete toată fraza. Doamna consilier Spatz întrebă încă o dată:

– Cum?

În clipa aceea, se auziră paşi în vestibul, uşa se deschise şi intră domnul Spinell.

– Deranjez? întrebă el încă din prag, cu o voce blîndă, privind-o numai pe soţia domnului Klöterjahn, cu bustul aplecat înainte într-un fel delicat şi parcă plutind. Tînăra femeie răspunse:

– De ce n-aţi face-o? Mai întîi, încăperea aceasta e concepută ca un port liber, şi-apoi: din ce să ne deranjaţi? Am sentimentul precis că o plictisesc pe doamna consilier...

La acestea, el nu mai ştiu ce replică să dea, ci doar îşi arătă într-un surîs dinţii cariaţi, apoi se îndreptă sub ochii doamnelor, cu paşi oarecum stingheriţi, pînă la uşa cu geam, unde se opri şi privi afară, întorcînd cam nepoliticos spatele spre doamne. După aceea, făcu o jumătate de întoarcere înapoi şi, continuînd să privească afară, spuse:

– Soarele s-a dus. Cerul s-a acoperit pe neaşteptate. A şi început să se întunece.

– Într-adevăr, totul e învăluit în umbră, răspunse soţia domnului Klöterjahn. Excursioniştii noştri au să aibă parte de ninsoare. Ieri, la vremea asta era încă plină zi, acum se şi lasă amurgul.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 192

– Ah, spuse el, după toate săptămînile astea de lumină prea intensă, întunericul face bine ochilor. Sînt de-a dreptul recunoscător acestui soare, care luminează cu aceeaşi limpezime pătrunzătoare şi cele frumoase, şi cele vulgare, că, în sfîrşit, s-a voalat şi el puţin.

– Nu vă place soarele, domnule Spinell?

– Cum nu sînt pictor... Fără soare, devii mai interiorizat. E un strat de nori gros, alb-cenuşiu. Poate să însemne că mîine vom avea moină. De altfel, v-aş sfătui, stimată doamnă, să nu vă mai chinuiţi ochii cu lucrul de mînă, acolo, în fund.

– Ah, fiţi fără grijă, oricum, nici n-o fac. Dar cu ce ne-am putea ocupa?

Domnul Spinell se aşezase pe taburetul rotativ de la pian şi se sprijinea cu un braţ pe capacul instrumentului.

– Cu muzica... spuse el. Cine n-ar dori să asculte acum puţină muzică! Uneori copiii englezilor cîntă mici *nigger-songs*, asta-i tot.

– Iar ieri după-masă domnişoara von Osterloh a cîntat în grabă *Clopotele mînăstirii*, remarcă soţia domnului Klöterjahn.

– Dar dumneavoastră cîntaţi, stimată doamnă, spuse el pe un ton rugător şi se ridică... Cîndva, cîntaţi în fiecare zi cu tatăl dumneavoastră.

– Da, domnule Spinell, asta a fost odată! Pe vremea fîntînii arteziene, ştiţi dumneavoastră.

– Faceţi-o şi astăzi! o rugă el. Cîntaţi şi acum cîteva măsuri! Dacă aţi şti ce însetat sînt!

– Medicul nostru de casă şi doctorul Leander mi-au interzis-o categoric, domnule Spinell.

– Dar ei nu se află aici, nici unul, nici celălalt! Sîntem liberi... Sînteţi liberă, stimată doamnă! Cîteva biete acorduri...

– Nu, domnule Spinell, n-o să iasă nimic. Cine ştie ce minunăţii aşteptaţi de la mine! Am uitat totul, credeţi-mă. Pe dinafară nu ştiu aproape nimic.

– Atunci cîntaţi acest „aproape nimic“! În plus, aici sînt nişte note, iată-le pe pian. Nu, asta de-aici nu e nimic. Dar dincoace e Chopin...

– Chopin?

– Da, *Nocturnele*. Nu-mi mai rămîne decît să aprind lumînările...

– Să nu vă închipuiţi că am să cînt, domnule Spinell! Nu am voie. Dacă-mi face rău?!

El amuţi. Stătea în lumina celor două lumînări de la pian, proptit pe picioarele lui mari, în redingota neagră, cu capul cărunt, spălăcit, fără barbă, şi-şi ţinea mîinile atîrnate.

– Nu vă mai rog nimic, spuse în cele din urmă, încet. Dacă vă temeţi că vă faceţi rău, stimată doamnă, lăsaţi moartă şi mută frumuseţea ce-ar putea să capete glas sub degetele dumneavoastră. N-aţi fost întotdeauna atît de rezonabilă, cel puţin nu atunci cînd a fost, dimpotrivă, vorba să renunţaţi la frumuseţe. N-aţi fost îngrijorată de trupul dumneavoastră şi aţi arătat o voinţă mai neşovăitoare şi mai fermă cînd aţi părăsit fîntîna arteziană şi aţi depus micuţa coroană de aur... Ascultaţi, continuă el după o pauză, şi vocea lui coborî şi mai mult, dacă vă aşezaţi aici şi cîntaţi ca odinioară, cînd tatăl dumneavoastră vă stătea alături şi scotea din vioară acele sunete ce vă făceau să plîngeţi... s-ar putea întîmpla ca în părul dumneavoastră să se vadă din nou sclipind tainic micuţa coroană de aur.

– Adevărat? întrebă ea, surîzînd... Întîmplător, glasul ei se voală, astfel că acest cuvînt se auzi pe jumătate răguşit, pe jumătate stins. Tuşi, apoi spuse: Sînt, într-adevăr, *Nocturnele* lui Chopin ceea ce aveţi acolo?

– Desigur. Sînt deschise şi totul e pregătit.

– Fie, pentru numele lui Dumnezeu, am să vă cînt una din ele, spuse ea. Dar numai una din ele, spuse ea. Dar numai una, auziţi? Şi apoi, oricum, vă va fi destul pentru totdeauna.

Zicînd acestea, se ridică, îşi puse lucrul de mînă deoparte şi se duse la pian. Se aşeză pe taburetul pe care se găseau cîteva caiete de note, potrivi sfeşnicele şi răsfoi partitura. Domnul Spinell îşi trase un scaun alături şi se aşeză lîngă ea ca un profesor de muzică.

Interpretă *Nocturna în mi bemol major, opus 9, numărul 2*. Dacă într-adevăr uitase ceva, atunci mai înainte interpretarea ei trebuie să fi fost desăvîrşită artisticeşte. Pianul era de calitate mediocră, dar, după cele dintîi note, se pricepu să-l manipuleze cu un gust sigur. Dovedi un simţ plin de nervozitate pentru culoarea diferenţiată a sunetelor şi bucurie pentru mobilitatea ritmică împinsă pînă la fantastic. Tuşeul ei era şi ferm şi catifelat. Sub mîinile ei, melodia îşi dezvăluia toată dulceaţa, iar apogiaturile se mlădiau cu o graţie şovăielnică în jurul încheieturilor ei.

Purta rochia din ziua sosirii: corsajul greu, de culoare închisă, cu arabescuri plastice din catifea, care făcea ca mîinile şi capul să-i pară atît de nepămîntene. În timp ce cîntă, expresia feţei nu i se schimbă,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 194

dar contururile buzelor deveniră parcă mai clare, iar umbrele din jurul ochilor, mai adînci. După ce termină, puse mîinile în poală şi continuă să privească notele. Domnul Spinell rămase pe loc, mut şi imobil.

Ea mai cîntă o nocturnă, cîntă şi o a doua, şi o a treia. Apoi se ridică, dar numai ca să caute pe capacul pianului alte note.

Domnul Spinell avu ideea să cerceteze caietele cu coperte de carton negru de pe taburetul rotativ. Deodată scoase un sunet de neînţeles, iar mîinile lui mari, albe, răsfoiră cu înfrigurare în unul dintre aceste caiete neluate în seamă.

– Nu e cu putinţă!... Nu poate fi adevărat!... spuse el... Şi totuşi nu mă înşel... Ştiţi ce-i asta?... Ce se află aici?... Ce am în mînă?...

– Ce este? întrebă ea.

El îi arătă, mut, foaia de titlu. Era palid de tot, lăsă jos caietul şi o privi cu buzele tremurătoare.

– Adevărat? Cum de-a ajuns aici? Daţi-mi-o, spuse ea simplu, puse notele pe pupitru, se aşează şi după o clipă de linişte începu cu prima pagină. El şedea lîngă ea, aplecat în faţă, cu mîinile împreunate între genunchi, cu capul înclinat. Ea cîntă începutul cu o încetineală exagerată şi chinuitoare, cu pauze extinse neliniştitor între figuri. Motivul nostalgic, o voce singuratică şi rătăcitoare îşi făcea auzită încet, în noapte, întrebarea plină de teamă. O linişte şi o aşteptare. Şi iată, vine răspunsul: acelaşi sunet şovăitor şi singuratic, doar mai limpede, mai gingaş. O nouă tăcere. Apoi, cu acel *sforzando* domolit şi minunat, ca o reculegere şi ca o răzvrătire fericită a pasiunii, interveni motivul iubirii, se înălţă, se avîntă cu încîntare pînă la o dulce înlănţuire, coborî, se stinse, după care interveniră cu desfătarea lor gravă şi dureroasă violoncelele, ca să ducă melodia mai departe...

Interpreta încercă, nu fără succes, să sugereze pe sărmanul instrument efectele orchestrei. Ruladele viorilor la mare *crescendo* răsunară cu o precizie luminoasă. Ea cînta cu o pioşenie exactă, întîrzia cu evlavie la fiecare ornament şi înălţa fiecare amănunt cu smerenie şi demonstrativ, aşa cum preotul ridică deasupra capului Sfintele Taine. Ce se întîmpla? Două forţe, două fiinţe aflate în extaz năzuiau în suferinţă şi fericire una după alta şi se îmbrăţişau în setea lor extatică

şi nebună de etern şi absolut... Preludiul ţîşni ca o flacără, apoi se stinse. Ea termină acolo unde cortina se despică şi rămase în continuare cu ochii pe note, tăcută.

Între timp, plictiseala doamnei consilier Spatz atinsese acel grad la care chipul omului se desfigurează, iar ochii parcă-i ies din cap, cu o expresie cadaverică şi înfricoşătoare. În afară de asta, acest fel de muzică îi irita nervii stomacului, îi punea organismul dispeptic într-o stare de panică, aşa că doamna consilier începu să se teamă de un acces de crampe.

– Trebuie să mă duc puţin în camera mea, spuse ea cu o voce slabă. Rămîneţi cu bine, am să mă întorc...

Acestea spuse, plecă. Se lăsase bine amurgul. Afară se vedea cum zăpada cade deasă şi fără zgomot pe terasă. Cele două lumînări dădeau o lumină pîlpîitoare şi limitată.

– Actul al doilea, şopti el; ea întoarse filele şi începu al doilea.

Sunet de corn ce se pierdea în depărtare. Cum? Sau era foşnetul frunzişului? Susurul blînd al izvorului? Noaptea îşi şi revărsase tăcerea peste crîng şi în clădire şi nici un avertisment rugător nu mai putea să se opună stăpînirii dorului. Se desăvîrşea taina cea sfîntă. Lumina se stinse, motivul morţii coborî cu un straniu colorit sonor acoperit brusc, iar dorul începu să-şi fluture cu graba nerăbdării vălul alb către cel drag, care se apropia prin întuneric cu braţele larg deschise.

O, bucurie exuberantă şi nesătulă a reunirii în eternitatea de dincolo de lucruri! Eliberîndu-se de eroarea chinuitoare, sfărîmînd cătuşele spaţiului şi ale timpului, ceea ce înseamnă tu şi eu, al tău şi al meu se contopeşte într-o sublimă desfătare. Perfida amăgire a zilei mai putea să-i despartă, dar minciuna ei trufaşă nu mai izbutea să-i înşele pe cei cărora băutura vrăjită le dăduse puterea să vadă noaptea. Cine priveşte cuprins de iubire noaptea morţii şi dulcele ei mister, acela nu mai are în lumina vană altă năzuinţă decît dorul după noaptea cea sfîntă, care e veşnică, adevărată şi face din două suflete unul singur...

O, coboară, noapte a iubirii, dăruieşte-le uitarea după care rîvnesc, înconjoară-i cu voluptatea ta şi eliberează-i de lumea înşelăciunii şi a despărţirii. Iată, ultima lumină s-a stins! Gînd şi părere s-au cufundat în sfîntul amurg care se întinde peste chinurile amăgirii, izbăvind lumea. Apoi, cînd iluzia păleşte, cînd privirea mea se stinge în extaz, cînd piere tot ceea ce minciuna zilei mi-a ascuns, tot ceea ce a opus ea, înşelător, dorului meu, supunîndu-mă unui chin de

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 196

nepotolit – chiar şi atunci, o minune a împlinirii! – *chiar* şi atunci eu sînt lumea. Sumbrului cîntec *Luaţi seama* al Brangänei îi urmă acel *crescendo* al viorilor, care e mai presus de orice raţiune.

– Nu înţeleg totul, domnule Spinell; multe lucruri doar le bănuiesc. Ce înţeles are acest „Chiar şi atunci eu sînt lumea“?

El îi explică pe scurt, cu voce înceată.

– Da, aşa este. Cum se face că dumneavoastră, care înţelegeţi atît de bine, nu ştiţi să şi cîntaţi?

În mod ciudat, el nu putu face faţă acestei nevinovate întrebări. Roşi, îşi frînse mîinile şi parcă se scufundă o dată cu scaunul lui:

– Asemenea lucruri se întîlnesc rareori împreună, spuse, în cele din urmă, chinuit. Nu, nu ştiu să cînt. Dar continuaţi.

Şi ei continuară, adînciţi în cîntările bete ale acestui misteriu legendar. Murit-a cîndva iubirea? Iubirea lui Tristan? Iubirea Isoldei tale şi a mele? Oh, loviturile morţii nu pot atinge ceea ce este etern! Ce altceva ar putea să moară decît ceea ce ne tulbură, ceea ce-i desparte prin înşelăciune pe cei uniţi? Printr-un dulce „şi“, iubirea i-a legat pe amîndoi... dacă moartea ar rupe această legătură, cum ar putea să moară unul, fără ca şi celălalt să-şi piardă viaţa? Un duet plin de taină i-a reunit pe amîndoi în speranţa fără de nume a morţii întru iubire, a nesfîrşitei îmbrăţişări de nedespărţit în minunatul imperiu al nopţii. Dulce noapte! Eternă noapte a iubirii! Tărîm atotcuprinzător al fericirii! Cine te-a presimţit întrezărindu-te cum ar putea să se trezească din nou fără a se teme în ziua cea pustie? O, noapte încîntătoare, alungă tu teama! Eliberează-i tu cu totul de nefericirea trezirii pe cei plini de dor! O, furtună buimacă a ritmurilor! O, avîntat extaz cromatic al cunoaşterii metafizice! Cum să cuprindem, cum să părăsim voluptatea de a fi departe de chinurile despărţirii pe care le aduce lumina? Molcomă năzuinţă fără înşelăciune şi fără teamă, stingere sublimă, lipsită de orice suferinţă, preafericită amurgire în infinit! Tu, Isolda, eu, Tristan, nu mai există Tristan, nu mai există Isolda...

Deodată se petrecu ceva îngrozitor. Cea care cînta se întrerupse brusc şi îşi acoperi ochii cu mîna, ca să iscodească întunericul, iar domnul Spinell se răsuci repede pe scaunul său. Uşa din fund care da spre coridor se deschisese, iar în încăpere intră o siluetă întunecată, sprijinită de braţul unei a doua. Era una dintre pacientele sanatoriului „Einfried“, care nu fusese în situaţia de a lua parte la plimbarea cu săniile şi care folosise această oră de seară pentru a face unul din tristele sale ronduri, mînate de instinct, prin aşezămînt; era bolnava care adusese pe lume nouăsprezece copii, acum incapabilă de orice gînd, era soţia pastorului Hohlenrauch la braţul îngrijitoarei sale. Fără a-şi ridica ochii, ea trecu încet, cu paşi bîjbîitori prin fundul încăperii şi pieri prin uşa opusă, mută, cu privirea fixă, rătăcită şi inconştientă. Cîteva clipe fu linişte.

– A fost soţia pastorului Hohlenrauch, spuse el.

– Da, a fost biata doamnă Hohlenrauch, spuse şi ea. Apoi întoarse filele şi interpretă încheierea întregului, moartea din dragoste a Isoldei.

Ce palide şi limpezi îi erau buzele şi cum i se adînciseră umbrele de la colţurile ochilor! Mai sus de sprînceană, pe fruntea ei străvezie, vinişoara de un albastru pal îi ieşi mereu mai clar în evidenţă, încordată şi neliniştitoare. Sub mîinile ei în mişcare se desfăşură acel nemaiauzit *crescendo*, segmentat de acel brusc, aproape nelegiuit *pianissimo*, ce seamănă cu o lunecare a pămîntului de sub tălpi şi cu o cufundare într-o nestăpînită şi sublimă dorinţă. Interveni revărsarea unei uriaşe desprinderi şi împliniri, care se repetă, în jurul ei se ţesu vuietul ameţitor al unei îndestulări nemăsurate, revenind iară şi iară fără saţ şi retrăgîndu-se, ca şi cum ar fi voit să se stingă, pentru a cuprinde încă o dată, în armonia lui, motivul dorului, apoi îşi dădu suflarea, muri, amuţi, pieri ca-n zbor. Linişte profundă.

Amîndoi îşi ascuţiră auzul, cu capetele aplecate într-o parte, ascultară.

– Se aud clopoţei, spuse ea.

– Sînt săniile, spuse el. Mă duc.

Se ridică de pe scaun şi o porni prin odaie. La uşa din fund se opri, se întoarse, o clipă se lăsă cînd pe un picior, cînd pe celălalt. Apoi la cincisprezece sau douăzeci de paşi de ea, căzu în genunchi, mut, pe amîndoi genunchii. Redingota lui neagră, lungă se lăţi pe podea. Îşi ţinea mîinile împreunate pe gură, iar umerii îi zvîcneau.

Ea şedea cu mîinile în poală, aplecată în faţă, cu spatele spre pian, şi-l privea. Pe faţă îi stăruia un zîmbet nedefinit şi stingher, iar ochii ei iscodeau în întuneric, gînditori şi atît de trudnic, încît păreau întrucîtva înclinaţi să se deschidă.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 198

De la mare depărtare se auzeau apropiindu-se sunete de zurgălăi, trosnete de bici şi voci omeneşti.

9

Plimbarea cu săniile, despre care toţi discutară încă multă vreme, a avut loc pe 26 februarie. În ziua de 27, o zi cu moină, cînd totul se muie, începu să picure, să împroaşte, soţia domnului Klöterjahn se simţi excelent. În ziua de 28 scuipă puţin sînge... oh! ceva fără însemnătate, dar era sînge. Totodată, fu cuprinsă de o slăbiciune mai mare decît oricînd şi rămase în pat.

Doctorul Leander o consultă, iar chipul său deveni rece ca sloiul. Apoi ordonă ceea ce prescrie ştiinţa: bucăţele de gheaţă, morfină, odihnă absolută. De altfel, de a doua zi, fiind prea împovărat, renunţă să se mai ocupe personal de tratament, i-l trecu doctorului Müller, care-l preluă cu toată bunăvoinţa, corespunzător îndatoririlor şi contractului său; doctorul Müller era un om liniştit, palid, neînsemnat şi melancolic, a cărui activitate modestă şi lipsită de glorie era dedicată celor aproape vindecaţi şi celor lipsiţi de orice speranţă.

Părerea sa, căreia îi dădu glas în faţa tuturor, fu că despărţirea soţilor Klöterjahn fusese prea lungă. Ar fi fost grabnic de dorit ca domnul Klöterjahn, dacă i-o îngăduiau înfloritoarele sale afaceri, să vină din nou în vizită la „Einfried“. I s-ar putea scrie, i s-ar putea, eventual, trimite o scurtă telegramă... Şi cu siguranţă că ar face-o fericită pe tînăra mamă şi ar întări-o, dacă l-ar aduce cu el pe micul Anton, abstracţie făcînd de faptul că pentru medici ar fi de-a dreptul interesant să-l cunoască pe sănătosul Anton.

Şi iată, domnul Klöterjahn îşi făcu apariţia. Primise scurta telegramă a doctorului Müller şi sosi de pe ţărmul Mării Baltice. Coborî din trăsură, ceru să i se dea cafea şi chifle cu unt, avînd un aer foarte mirat.

– Domnule, spuse, ce s-a-ntîmplat? De ce sînt chemat aici?

– Deoarece e de dorit, răspunse doctorul Müller, să vă aflaţi în preajma soţiei dumneavoastră.

– De dorit... De dorit... Dar şi necesar? Trebuie să mă îngrijesc de banii mei, domnule, vremurile sînt grele, iar trenurile costă scump. Nu se putea evita această călătorie de-o zi întreagă? N-aş zice nimic dacă ar fi vorba, de pildă, de plămîni, dar cum nu e vorba, slavă Domnului, decît de trahee...

– Domnule Klöterjahn, spuse cu blîndeţe doctorul Müller, mai întîi, traheea este un organ important... Se exprimase incorect, spunînd „mai întîi“, fiindcă nu adaugă nici un „în al doilea rînd“.

O dată cu domnul Klöterjahn, la „Einfried“ sosise şi o persoană îmbrăcată în roşu, ecosez şi auriu, iar această persoană îl purta în braţe pe Anton Klöterjahn junior, micul, sănătosul Anton. În adevăr, copilul se afla acolo şi nimeni nu putea să conteste că era de o excesivă sănătate. Roz-alb, îmbrăcat curat şi proaspăt, dolofan şi parfumat, apăsa greu braţul gol, roşu al galonatei lui slujitoare, înghiţea uriaşe cantităţi de lapte şi carne tocată, urla şi se lăsa în toate privinţele în seama instinctelor.

Scriitorul Spinell observase de la fereastra camerei sale sosirea micului Klöterjahn. Îl cercetase, în vreme ce-l purtau de la trăsură spre casă, cu o privire ciudată, împăienjenită şi totuşi pătrunzătoare, iar după aceea rămăsese un lung răstimp pe locul său cu aceaşi expresie a feţei.

De-atunci înainte, evită, pe cît era cu putinţă, orice întîlnire cu Anton Klöterjahn junior.

10

Domnul Spinell şedea în odaia lui şi „lucra“.

Era o odaie ca toate celelalte de la „Einfried“: de modă veche, simplă şi distinsă. Scrinul masiv era împodobit cu capete de lei din metal, înalta oglindă de perete nu avea o suprafaţă netedă, ci era alcătuită din multe bucăţi de formă pătrată, montate în plumb, picioarele rigide ale mobilelor se prelungeau ca nişte umbre clare în pardoseala vopsită cu un lac albăstrui, neacoperită de covoare. O mare masă de scris se afla în apropierea ferestrei, în faţa căreia romancierul trăsese o draperie galbenă, probabil ca să se interiorizeze.

Şedea în clarobscurul gălbui, încovoiat peste tăblia biroului şi scria, scria una din acele numeroase scrisori pe care le trimitea în fiecare săptămînă la poştă şi la care, de cele mai multe ori, nu primea, ceea ce era de tot hazul, nici un răspuns. Dinaintea lui se afla o coală de hîrtie

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 200

mare, groasă, în al cărei colţ din stînga sus se putea citi, sub un peisaj desenat în trăsături complicate, numele Detlev Spinell, scris cu litere absolut moderne, şi pe care o acoperea cu un scris mărunt desenat cu grijă şi extrem de curat.

„Domnule! stătea scris pe coală. Vă adresez rîndurile următoare pentru că nu pot altfel, pentru că ceea ce am să vă spun mă copleşeşte, mă torturează şi mă face să mă cutremur, pentru că vorbele mă năpădesc cu atîta violenţă, încît m-ar sufoca dacă nu m-aş putea despovăra de ele prin această scrisoare...“

Ca să respectăm adevărul, trebuie să spunem că nu era vorba de nici o năpădire şi Dumnezeu ştie din ce motive orgolioase afirma domnul Spinell una ca asta. Cuvintele nu păreau nicidecum să se reverse asupră-i; pentru cineva a cărui profesie cetăţenească era aceea de scriitor, el înainta jalnic de încet, iar cine l-ar fi privit, ar fi ajuns inevitabil la părerea că scriitorul este un om căruia îi vine mai greu să scrie decît altor oameni.

Cu două degete îşi prindea unul dintre acele ciudate tuleie de pe obraji şi-l răsucea cîte un sfert de oră, privind ţintă în gol şi fără să înainteze măcar cu un rînd, apoi scria cîteva cuvinte împodobite şi iar încremenea. Pe de altă parte, trebuie să recunoaştem că ceea ce rezultă în cele din urmă, făcea impresia de ceva neted şi animat, cu toate că şi din punctul de vedere al conţinutului avea un caracter straniu, dubios şi adesea chiar de neînţeles:

„Pentru mine – continua scrisoarea – este o necesitate imperioasă de a vă face să vedeţi şi dumneavoastră ceea ce-mi apare de mai multe săptămîni dinaintea ochilor ca o viziune de neşters, de a vă face s-o priviţi cu ochii mei iluminaţi prin cuvinte, aşa cum stă dinaintea privirii mele lăuntrice. Sînt obişnuit să nu dau urmare acestui imbold care mă sileşte să fac din trăirile mele trăiri ale lumii prin cuvinte de neuitat, înflăcărate şi aflate întru totul la locul lor. De aceea, ascultaţi-mă.

Nu vreau să spun nimic altceva decît ceea ce a fost şi este, istorisesc o poveste, o poveste scurtă de tot, o poveste nespus de revoltătoare, o istorisesc, fără comentarii, fără a acuza şi fără a condamna pe nimeni, doar cu vorbele mele. Este povestea Gabrielei Eckhof, domnul meu,

aceea pe care o numiţi soţia dumneavoastră... Şi luaţi seama! Dumneavoastră aţi fost cel care aţi trăit-o şi totuşi eu sînt acela ale cărui cuvinte îi vor da cu adevărat importanţa unui eveniment trăit.

Vă mai amintiţi, domnul meu, de vechea grădină, năpădită de vegetaţie, din spatele casei cenuşii de patricieni? În crăpăturile zidurilor măcinate de vreme care-i înconjurau sălbăticia visătoare, creştea muşchiul verde. Vă mai amintiţi şi de fîntîna arteziană din mijlocul grădinii? Deasupra împrejmuiturii fărîmiţate a bazinului se aplecau stînjenei violeţi, iar firul de apă alb murmura tainic, căzînd pe lespezile sparte. Ziua de vară se apropia de apus.

În jurul fîntînii şedeau în cerc şapte fecioare, iar în părul celei de-a şaptea, cea dintîi, unica, soarele ce cobora părea că ţese în taină semnul distinctiv al suveranităţii. Ochii ei erau ca nişte visuri sfioase, şi totuşi buzele ei limpezi zîmbeau...

Fetele cîntau. Îşi ţineau chipurile gingaşe ridicate spre înălţimea unde firul de apă, curbîndu-se nobil şi obosit, începe să cadă, iar glasurile lor domoale şi curate pluteau în dansul lui graţios. Poate că, în timp ce cîntau, îşi îmbrăţişau cu mîinile delicate genunchii...

Vă amintiţi de acest tablou, domnul meu? L-aţi văzut? Nu l-aţi văzut. Ochii dumneavoastră nu erau făcuţi pentru aşa ceva, iar urechile dumneavoastră nu erau în stare să perceapă dulceaţa candidă a melodiei lui. Dacă l-aţi fi văzut, nu v-ar fi fost îngăduit nici să respiraţi. Ar fi trebuit să interziceţi inimii dumneavoastră să mai bată. Ar fi trebuit să plecaţi, să vă reîntoarceţi în viaţă, în viaţa dumneavoastră şi să păstraţi în sufletul dumneavoastră cele văzute pentru tot restul existenţei pămînteşti ca pe ceva sfînt, intangibil şi inviolabil. Dar ce-aţi făcut?

Acest tablou, domnul meu, a fost un final; a trebuit, oare, să veniţi şi să-l distrugeţi, ca să-i daţi o continuare plină de vulgaritate şi de respingătoare suferinţă? Era o apoteoză emoţionantă şi paşnică, scăldată în transfigurarea de amurg a declinului, a disoluţiei şi a stingerii. O stirpe veche, prea istovită şi prea nobilă pentru faptă şi viaţă, se afla la capătul zilelor sale, iar ultimele sale manifestări erau sunete de artă, cîteva acorduri de vioară, pline de melancolia conştientă a morţii apropiate... Aţi văzut, oare, ochii pe care aceste acorduri i-au umplut de lacrimi? Poate că sufletele celor şase tovarăşe de joc aparţineau vieţii; sufletul surorii şi domniţei lor aparţinea însă frumuseţii şi morţii.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 202

Această frumusețe a morții ați văzut-o: ați văzut-o, ca s-o rîvniți. În fața emoționantei ei sfințenii, inima dumneavoastră n-a fost mișcată de venerație, de sfială. N-a fost destul s-o priviți; trebuia s-o aveți, să abuzați de ea, s-o pîngăriți... Ce bună alegere ați făcut! Sînteți un gurmand, domnul meu, un gurmand plebeian, un bădăran cu bun-gust.

Vă rog să luați aminte că nu doresc nicidecum să vă jignesc. Ceea ce spun nu este o injurie, ci doar o formulă, simpla formulă psihologică pentru personalitatea dumneavoastră simplă, absolut neinteresantă din punct de vedere literar, iar dacă o exprim, o fac doar pentru că simt imboldul să vă pun întrucîtva în lumină felul dumneavoastră de a fi și de a acționa, fiindcă ineluctabila mea profesie pămîntească este aceea de a spune lucrurilor pe nume, de a le da glas și de a lumina inconștientul. Lumea e plină de ceea ce eu numesc «tipul inconștient», iar eu nu-i suport pe acești tipi inconștienți. Eu nu suport tot acest mod de a trăi și de a acționa, stupid, ignorant și mărginit, această lume de-o naivitate iritantă din jurul meu. Un imbold irezistibil și chinuitor mă constrînge să lămuresc, să exprim și să fac conștient tot ce se află de jur împrejurul meu – atît cît îmi stă în puteri, indiferent dacă efectul este stimulator sau stingheritor, indiferent dacă aduc mîngîiere și alinare sau sporesc durerea.

Cum am spus, domnul meu, sînteți un gurmand plebeian, un bădăran cu bun-gust. De fapt, de o alcătuire grosolană, aflat pe o treaptă extrem de joasă a evoluției, ați ajuns prin bogăție și printr-un mod de viață sedentar la o corupție bruscă, neistorică și barbară a sistemului nervos, care aduce după sine un anumit randament vicios al nevoilor gustului. Este foarte posibil ca, atunci cînd v-ați hotărît să v-o însușiți pe Gabriele Eckhof, mușchii gîtlejului dumneavoastră să se fi mișcat plescăind, ca dinaintea unei supe gustoase sau a unei mîncări rare...

De fapt, dumneavoastră îi îndrumați voința visătoare într-o direcție greșită, o smulgeți din grădina năpădită de vegetație, ca s-o duceți în viață și în urîțenie, îi dați numele dumneavoastră vulgar și o faceți soție, gospodină, o faceți mamă. Înjosiți frumusețea obosită, sfioasă, care înflorea într-o sublimă inutilitate, frumusețea morții, punînd-o în serviciul banalității cotidiene și al acelui idol nerod, greoi și vrednic de dispreț, căruia i se spune natură, iar în conștiința dumneavoastră grosolană nici nu bănuiți măcar profunda josnicie a ceea ce făptuiți.

Încă o dată: ce se întîmplă? Ea, cea cu ochii ca niște visuri sfioase, vă dăruiește un copil; ea dă acestei făpturi, care e o continuare a existenței josnice a celui ce l-a procreat, tot sîngele și toată puterea ei de viață și moare. Moare, domnul meu! Iar dacă nu piere în vulgaritate, dacă totuși, pînă la urmă, se ridică din abisurile înjosirii și se stinge mîndră și fericită sub sărutul mortal al frumuseții, aceasta se petrece din grija *mea*. Grija dumneavoastră a fost între timp aceea de a vă distra pe coridoare ascunse cu slujnicele.

Dar copilul ei, fiul Gabrielei Eckhof, prosper, trăiește și triumfă. Probabil că el va continua viața tatălui său, devenind un cetățean care va face comerț, va plăti impozite și va mînca bine; va fi, poate, soldat sau funcționar, un ignorant și vrednic sprijinitor al statului, în orice caz, o creatură fără simț artistic, cu funcții normale, fără scrupule și încrezătoare, viguroasă și neroadă. Vă mărturisesc, domnul meu, că vă urăsc pe dumneavoastră și copilul dumneavoastră, așa cum urăsc viața, însă și viața ordinară, ridicolă și totuși triumfătoare pe care o întruchipați, eterna contradicție și dușmana de moarte a frumuseții. Nu-mi e îngăduit să vă spun că vă disprețuiesc. N-o pot face. Sînt un om cinstit. Dumneavoastră sînteți cel mai puternic. În luptă nu am a vă opune decît sublima armă și instrument al răzbunării ce se află la îndemîna celor slabi: spiritul și cuvîntul. Astăzi m-am slujit de ele. Căci această scrisoare – și în privința asta sînt cinstit – nu e altceva decît un act de răzbunare, iar dacă în ea se află măcar un singur cuvînt suficient de tăios, de strălucitor și frumos ca să vă impresioneze, ca să vă facă să simțiți o putere străină, ca să vă clatine o clipă calmul robust, atunci voi fi în culmea bucuriei.

Detlev Spinell."

Domnul Spinell vîrî scrisoarea într-un plic, o francă, scrise caligrafic adresa și o trimise la poștă.

11

Domnul Klöterjahn bătu la ușa camerei domnului Spinell; ținea în mînă o mare coală de hîrtie scrisă curat și arăta ca un om decis să procedeze energic. Poșta își făcuse datoria, scrisoarea își parcursese

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 204

drumul, făcuse ciudata călătorie de la „Einfried“ la „Einfried“ şi ajunsese, aşa cum se cuvenea, în mîinile destinatarului. Era ora patru după-amiaza.

Cînd intră domnul Klöterjahn, domnul Spinell şedea pe sofa şi citea din propriul său roman cu acea copertă încîlcită. Se ridică şi-l privi pe vizitator surprins şi interogativ, cu toate că roşise vizibil.

– Bună ziua, spuse domnul Klöterjahn. Scuzaţi că vă tulbur de la ocupaţiile dumneavoastră. Dar îmi permiteţi să vă întreb dacă dumneavoastră aţi scris asta?

Zicînd acestea, ţinea sus cu mîna stîngă coala mare, scrisă curat, iar cu dosul dreptei bătea pe spatele ei, făcînd-o să foşnească tare. După aceea, îşi vîrî dreapta în buzunarul pantalonului larg, comod, plecă într-o parte capul şi, aşa cum fac unii oameni, deschise gura, să asculte.

Într-un mod ciudat, domnul Spinell zîmbi; zîmbi prevenitor, puţin derutat şi pe jumătate scuzîndu-se, duse mîna la cap, ca şi cînd ar fi reflectat, apoi spuse:

– Ah, întocmai... da... mi-am permis...

De fapt, în ziua aceasta se comportase după cum îi era felul şi dormise pînă la prînz. Drept urmare, avea conştiinţa încărcată şi capul năuc, se simţea nervos şi puţin rezistent. Se adăuga în plus că aerul de primăvară, care pătrunsese în odaie, îl moleşea şi-l predispunea la disperare. Toate acestea trebuie pomenite, ca să explicăm de ce s-a purtat cu o nerozie extremă în timpul scenei.

– Aşa! Aha! Frumos! spuse domnul Klöterjahn, apăsîndu-şi fruntea pe piept, ridicînd sprîncenele, întinzînd braţele şi făcînd o mulţime de alte pregătiri asemănătoare, pentru ca, după rezolvarea acestei întrebări formale, să treacă fără milă la chestiune. Din încîntare faţă de propria-i persoană, merse puţin cam departe cu pregătirile: ceea ce urmă într-un sfîrşit nu corespunse pe de-a-ntregul cu abundenţa ameninţătoare a acestor preparative mimice. Dar domnul Spinell era cam palid: Foarte frumos! repetă domnul Klöterjahn. Atunci îngăduie-mi, drăguţule, să-ţi dau verbal răspunsul şi anume în sensul că socot drept o nerozie să scrii scrisori de cîteva pagini cuiva cu care poţi sta de vorbă la orice oră...

– Ei... o nerozie..., spuse domnul Spinell zîmbind, ca şi cum s-ar fi scuzat şi aproape umil...

– O nerozie! repetă domnul Klöterjahn şi clătină violent din cap, ca să arate cît de neclintit de sigur era de părerea lui. Şi n-aş fi prăpădit pentru mîzgăleala asta nici un cuvînt, aş fi socotit-o pur şi simplu, mărturisesc sincer, inutilizabilă chiar şi ca hîrtie în care să-mpachetez tartinele cu unt, dacă nu m-ar lămuri în privinţa anumitor lucruri, pe care pînă acum nu le-am înţeles, în privinţa anumitor schimbări... De altfel, toate astea nu te privesc şi nu intră în discuţie. Eu sînt un om activ, am de reflectat la lucruri mai importante decît la viziunile dumitale de nerostit...

– Eu am scris „viziune de neşters“, spuse domnul Spinell, îndreptîndu-şi spinarea. Fu singurul moment din această scenă, cînd vădi oarecare demnitate.

– De neşters... de nerostit...! ripostă domnul Klöterjahn şi se uită la manuscris. Ai un scris mizerabil, drăguţule; nu ţi-aş da de lucru în biroul meu. La prima vedere, pare foarte curat, dar, privit la lumină, e plin de întreruperi şi tremurături. Asta e însă treaba dumitale şi nu mă priveşte. Am venit să-ţi spun că, mai întîi, eşti o paiaţă, lucru pe care sper că-l ştii. În afară de asta, eşti şi un mare laş, ceea ce, de asemenea, nu e nevoie să ţi-o dovedesc în amănunt. Soţia mea mi-a scris odată că nu priveşti în faţă femeile pe care le întîlneşti, ci doar tragi cu ochiul la ele, ca să păstrezi o frumoasă părere vagă, asta din teama de realitate. Din păcate, în scrisorile ce-au urmat a încetat să-mi mai povestească despre dumneata, altminteri aş mai şti şi alte poveşti despre persoana dumitale. Dar aşa eşti dumneata. Cuvîntul dumitale, care-ţi vine mereu pe limbă, e „frumuseţe“, dar, în fond, el nu înseamnă altceva decît laşitate, făţărnicie şi invidie, de-acolo, desigur, şi nereuşita dumitale remarcă despre „coridoarele ascunse“, care trebuia, probabil, să mă străpungă, dar care n-a făcut decît să mă amuze! M-a amuzat! Acuma te-ai lămurit? Am luminat oleacă... „felul dumneavoastră de a acţiona şi de a fi“, jalnică făptură ce eşti? Cu toate că „inevitabila mea profesie“ este, ha, ha!...

– Eu am scris „ineluctabila profesie“, spuse domnul Spinell, dar cedă din nou numaidecît. Stătea acolo, neajutorat şi dojenit, ca un şcolar mare, amărît, cu părul cărunt.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 206

– Ineluctabil... inevitabil... Ţi-o spun, eşti un laş josnic. Mă vezi în fiecare zi la masă. Mă saluţi şi zîmbeşti. Îmi întinzi castroanele şi zîmbeşti. Îmi urezi „poftă bună“ şi zîmbeşti. Iar într-o bună zi îmi trimiţi o asemenea mîzgălitură plină de injurii idioate. Ha, păi sigur, în scris ai curaj! Şi de n-ar fi decît scrisoarea asta caraghioasă! Dar ai născocit intrigi împotriva mea, ai intrigat în spatele meu, acum înţeleg foarte bine... cu toate că n-ar trebui să-ţi închipui că ţi-a fost de vreun folos! Dacă ai sperat că ai să vîri gărgăuni în capul soţiei mele, atunci află că te afli pe un drum greşit, preastimate domn, ea e o persoană prea rezonabilă pentru aşa ceva! Sau dacă ţi-ai închipuit pînă la urmă că m-a primit altfel, pe mine şi pe copil, atunci cînd am venit, înseamnă că ai pus vîrf stupidităţii dumitale! Dacă nu l-a sărutat pe micuţul, a făcut-o din prudenţă, deoarece acum de curînd a apărut ipoteza că nu e vorba de trahee, ci de plămîni, şi cum în cazul ăsta nu se poate şti... cu toate că rămîne de dovedit chestia cu plămînii, iar dumneata, cu vorbele dumitale – „moare, domnul meu“ – eşti un măgar!

Ajuns aici, domnul Klöterjahn încercă să-şi tragă puţin suflarea. Se mîniase foarte tare, împungea mereu cu arătătorul de la mîna dreaptă în aer, iar în stînga mototolea rău manuscrisul. Între favoriţii englezeşti blonzi, faţa i se roşise îngrozitor şi fruntea întunecată îi era brăzdată de vine umflate ca de nişte fulgere de mînie.

– Mă urăşti, continuă el, şi m-ai dispreţui dacă dintre noi doi n-aş fi eu cel mai puternic... Da, sînt un om curajos, pe cînd dumitale inima îţi cade de cele mai multe ori în pantaloni, şi te-aş face fărîme împreună cu „spiritul şi cuvîntul“ dumitale, idiot perfid, dacă aşa ceva n-ar fi interzis. Dar cu asta n-am spus, drăguţule, că am să-ţi îngădui să mă împroşti cu invective, iar cînd am să-i arăt avocatului meu, acasă, chestia asta cu „numele vulgar“, ai să vezi cu ce papară te alegi. Numele meu e bun, şi anume prin meritele mele. Dacă o da cineva măcar un gologan pe numele dumitale, e o chestie pe care n-ai decît s-o lămureşti singur, haimana de pripas ce eşti! Împotriva dumitale trebuie procedat pe căi legale! Eşti un pericol public! Înnebuneşti lumea!... Dar să nu-ţi închipui că de data asta ai reuşit, perfid nerușinat! Eu nu mă dau bătut în faţa unor indivizi de teapa dumitale. Eu sînt un om curajos...

Domnul Klöterjahn era acum într-adevăr extrem de enervat. Striga şi repeta mereu că e un om curajos:

– „Cîntau“. Punct. Nu cîntau deloc. Tricotau. În afară de asta, vorbeau, atît cît am priceput, despre o reţetă de crochete de cartofi, iar dacă am să-i spun socrului meu despre „declin“ şi „disoluţie“ are să se adreseze şi el justiţiei, poţi fi sigur de asta!... „Aţi văzut tabloul, l-aţi văzut?“ Firește că l-am văzut, dar nu înţeleg de ce ar fi trebuit să-mi ţin răsuflarea şi să fug de-acolo. Eu nu trag cu ochiul la femei, eu le privesc, iar dacă-mi plac şi dacă mă vor, le iau. Eu sînt un om care...

Cineva bătu la uşă. Ciocăni foarte repede de nouă sau de zece ori în uşa odăii, un mic vîrtej violent, înfricoşător care-l făcu pe domnul Klöterjahn să amuţească, iar o voce ce nu se putea stăpîni, a cuiva ce-şi ieşise din fire de atîta grabă, spuse pe nerăsuflate:

– Domnul Klöterjahn, domnul Klöterjahn, ah, domnul Klöterjahn e aici.

– Aşteaptă afară, spuse cu grosolănie domnul Klöterjahn... Ce s-a-ntîmplat? Am de vorbit aici.

– Domnule Klöterjahn, spuse vocea şovăitoare şi frîntă, trebuie să veniţi... sînt şi doctorii acolo... oh, e îngrozitor de trist...

Dintr-un pas, domnul Klöterjahn fu la uşă şi o smulse. Pe coridor se afla doamna consilier Spatz. Îşi ţinea batista la gură şi lacrimi mari, alungite, i se rostogoleau perechi, perechi în ea...

– Domnule Klöterjahn, îngăimă ea... e aşa de îngrozitor de trist... A vărsat atît de mult sînge, înfiorător de mult... Şedea atît de liniştită în pat şi fredona pentru sine o frîntură de melodie, şi a podidit-o, Dumnezeule, nemaipomenit de mult...

– A murit? strigă domnul Klöterjahn... O prinse pe doamna consilier de antebraţ şi începu s-o zguduie încolo şi-ncoace pe prag. Nu, nu de tot, cum? Încă nu de tot, mai poate să mă vadă... A scuipat din nou puţin sînge? Din plămîni, cum? Admit că vine, poate, de la plămîni... Gabriele! rosti el brusc şi-l podidiră lacrimile, iar pe faţa lui

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 208

se văzu cum îl copleşeşte un sentiment cald, bun, omenesc şi cinstit. Da, vin! spuse el şi, cu paşi mari, o tîrî pe doamna consilier din odaie, pornind pe coridor. De departe, dinspre capătul acestuia, se mai auziră, stingîndu-se repede, întrebările lui: „Nu de tot, nu?... Din plămîni, cum?“

12

Domnul Spinell rămase pe locul unde stătuse în timpul vizitei atît de brusc întrerupte a domnului Klöterjahn, cu privirea spre uşa deschisă. În cele din urmă, făcu vreo cîţiva paşi înainte şi-şi încordă auzul. Pretutindeni domnea însă liniştea, aşa că închise uşa şi se întoarse în odaie.

Un răstimp se privi în oglindă. Apoi se duse la birou, scoase dintr-un sertar o sticluţă şi un păhărel şi bău un coniac, ceea ce nimeni nu i-ar fi putut-o lua în nume de rău. După aceea se întinse pe sofa şi închise ochii. Oberlihtul ferestrei era deschis. Afară, în grădina sanatoriului „Einfried“, ciripeau păsările, şi în sunetele acestea mici, gingaşe şi zglobii răsuna delicat şi pătrunzător glasul întregii primăveri. La un moment dat, domnul Spinell rosti încet pentru sine: „Inevitabila profesie!“... Apoi îşi legănă capul şi trase aer printre dinţi, de parcă ar fi avut o violentă durere nervoasă.

Îi era cu neputinţă să se liniştească şi să se concentreze. Nu era făcut pentru un asemenea incident grosolan! Printr-un proces sufletesc, a cărui analiză ne-ar duce prea departe, domnul Spinell ajunse la hotărîrea de a se ridica şi de a face puţină mişcare, ieşind la aer. Îşi luă pălăria şi părăsi odaia.

Cînd ieşi din casă şi fu înconjurat de aerul îmbălsămat, întoarse capul şi-şi lunecă încet ochii spre catul de sus al clădirii, pînă la o fereastră, o fereastră cu perdelele trase, spre care privirea sa rămase aţintită un răstimp, serioasă, fermă şi întunecată. Apoi îşi duse mîinile la spate şi se îndepărtă pe poteca aşternută cu pietriş. Păşea adîncit în gînduri.

Straturile erau încă acoperite cu rogojini, iar copacii şi tufele încă nu înfrunziseră, zăpada însă pierise şi doar ici, colo, se mai vedeau pe cărări urme umede. Grădina vastă, cu grotele, pergolele şi micile ei pavilioane,

se întindea în strălucirea de un colorit splendid al după-amiezei, cu umbrele întinse şi o lumină aurie, saturată, iar crengile întunecate ale copacilor se profilau, ramificate distinct şi delicat, pe cerul senin.

Era la ora cînd soarele capătă contururi, cînd masa informă de lumină devine un disc care coboară vizibil şi a cărui văpaie, mai saturată şi mai blîndă, îngăduie ochiului s-o privească. Domnul Spinell nu vedea soarele; drumul său îl ducea în aşa fel, încît soarele rămînea pentru el acoperit şi ascuns. Mergea cu capul aplecat şi fredona o frîntură de melodie, un crîmpei scurt, un acord ce se înălţa temător şi elegiac, motivul dorului... deodată însă, cu o tresărire, rămase ţintuit locului, respirînd scurt, convulsiv, iar ochii săi holbaţi sub sprîncenele puternic încruntate se aţintiră drept înainte, cu expresia cuiva îngrozit, gata să se apere...

Drumul cotea, ducînd acum spre soarele ce cobora. Străbătut de două fîşii de nori înguste şi luminate, cu marginile aurite, soarele stătea pe cer, mare şi pieziş, incendia vîrfurile copacilor şi-şi revărsa strălucirea portocalie peste grădină. Iar în mijlocul acestei transfigurări aurii, cu imensul nimb al discului solar în jurul capului, stătea în drum, înaltă, o persoană planturoasă îmbrăcată din creştet pînă-n tălpi în roşu, auriu şi ecosez, cu braţul drept proptit în şoldul bombat, iar cu stîngul mişcînd înainte şi-napoi un cărucior de-o formă graţioasă. În acest cărucior şedea copilul, şedea Anton Klöterjahn junior, şedea fiul dolofan al Gabrielei Eckhof! Şedea între perne, îmbrăcat într-o jacheţică albă, pufoasă, şi purta o pălărie mare, tot albă, un copil cu obrajii bucălaţi, splendid şi reuşit, iar privirea lui veselă şi netulburată o întîlni pe aceea a domnului Spinell. Romancierul era pe cale să-şi recapete stăpînirea de sine, era doar bărbat şi ar fi avut puterea să treacă pe lîngă această neaşteptată apariţie, scăldată în strălucire, şi să-şi continue plimbarea. Atunci însă se întîmplă un lucru oribil: Anton începu să rîdă şi să se bucure, striga cuprins de-o inexplicabilă bucurie, încît putea să scoată din minţi pe cineva.

Dumnezeu ştie ce-i venise, fie că silueta neagră din faţa lui îi trezise această sălbatică voioşie, fie că-i venise o criză de bună dispoziţie animalică. Ţinea într-o mînă un inel osos de morfolit între gingii, iar în cealaltă o zuruitoare din metal. Chiuind de bucurie, ridica cele două obiecte în lumina soarelui, le agita şi le izbea unul de altul, ca şi cum ar fi vrut să sperie pe cineva în bătaie de joc. De plăcere,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 210

ţinea ochii aproape închişi, iar gura îi era atît de larg deschisă, încît i se vedea întreg cerul gurii trandafirii. În timp ce chiuia, îşi azvîrlea capul încolo şi-ncoace.

Domnul Spinell se întoarse şi se îndepărtă. Mergea urmărit de chiotele vesele ale micului Klöterjahn, ţinîndu-şi braţul într-o anume poziţie precaută, ţeapănă şi graţioasă, călcînd pe pietriş cu paşii foarte şovăitori ai cuiva care vrea să ascundă că fuga lui este una lăuntrică.

FLĂMÎNZII

Studiu

În clipa cînd fu copleşit pînă în adîncul sufletului de sentimentul inutilităţii sale, Detlef se lăsă, ca din nebăgare de seamă, tîrît de învălmăşeala aceea sărbătorească şi dispăru, fără să-şi ia rămas-bun, din ochii celor două persoane.

Se lăsă în seama unui şuvoi care-l duse de-a lungul unuia din pereţii fastuoasei săli de teatru şi nu opuse nici o rezistenţă şi nu se opri locului mai înainte de a se şti departe de Lilli şi de micul pictor: aproape de scenă, rezemat de bolta supraîncărcată cu aur a unei loji din avanscenă, între o cariatidă bărboasă în stil baroc, care-şi purta povara cu grumazul aplecat, şi pandantul ei feminin, ce-şi împingea spre sală o pereche de sîni bombaţi. De bine, de rău, luă atitudinea comodă a unui spectator, ducînd la răstimpuri binoclul la ochi, în aşa fel încît privirea sa, lunecînd peste strălucirea ce-l înconjura, să evite un singur punct.

Serbarea era în toi. În fundul lojilor pîntecoase se mînca şi se bea la mesele puse, în vreme ce lîngă balustrade domni în fracuri negre şi colorate, cu uriaşe crizanteme la butonieră se aplecau spre umerii pudraţi ai doamnelor cu coafuri de o dibăcie fantastică şi exagerată şi, pălăvrăgind, arătau spre forfota pestriţă din sală, care se despărţea în grupuri, se împingea încolo în şuvoi, se oprea în loc, se rotea în vîrtejuri şi se rărea din nou într-un rapid joc de culori...

Femeile, în rochii unduitoare, cu pălării cu borurile late, coborîte peste obraji şi legate sub bărbie cu panglici groteşti, ţineau la ochi, sprijinindu-se în bastoane înalte, lornioane cu mînerul lung, iar mînecile

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 212

bufante ale bărbaţilor ajungeau aproape pînă la borurile jobenelor... Glume, strigăte cu voce tare zburau spre lojile de mai sus, iar de acolo se saluta, ridicîndu-se paharele cu bere şi şampanie. Lumea se înghesuia cu capetele lăsate pe spate spre scena deschisă, pe care se executa, cu ţipete stridente şi într-un vîrtej multicolor, ceva excentric. Apoi, cînd cortina coborî cu un foşnet, oamenii se retraseră rîzînd şi aplaudînd. Orchestra începu să vuiască. Mulţimea o porni de-a valma încolo şi-ncoace. Lumina aurie, cu mult mai intensă decît aceea a zilei, care umplea fastuoasa sală, conferea tuturor ochilor reflexe sclipitoare, iar respiraţia precipitată a celor de faţă, animaţi de dorinţe nedesluşite, resorbea aburul cald şi aţîţător emanat de flori şi vinuri, de mîncăruri, praf, pudră, parfumuri şi trupuri înfierbîntate de petrecere.

Orchestra se întrerupse. Perechile se opriră braţ la braţ şi-şi îndreptară rîzînd privirile spre scena pe care se interpreta ceva nou, cu orăcăieli şi suspine. Patru sau cinci persoane în costum ţărănesc parodiau la clarinet şi instrumente de coarde fornăitoare zbaterea cromatică a muzicii din *Tristan*... Detlef îşi coborî pentru o clipă pleoapele, care îl ardeau. Simţurile sale erau atît de încordate, încît nu putea să nu desluşească îndureratul dor de a se regăsi[1], ce glăsuia din sunete chiar în poznaşa lor schimonosire şi, dintr-o dată, îl năpădi din nou melancolia sufocantă a insului singuratic, ros de gelozie şi topit de dragoste pentru o făptură luminoasă şi obişnuită...

Lilli... Sufletul său alcătuia acest nume din implorări şi gingăşii, iar acum nu-şi mai putea împiedica privirea de a luneca tainic spre acel punct îndepărtat... da, ea era tot acolo, stătea încă în acelaşi loc în fundul sălii, unde o părăsise, iar din timp în timp, cînd îmbulzeala se despica, o zărea întreagă, în rochia ei albă ca laptele, brodată cu argint, cu capul blond aplecat puţin pieziş şi cu mîinile la spate, sprijinită de perete şi tăifăsuind cu micul pictor pe care-l privea, ştrengăreşte şi stăruitor, în ochii tot atît de albaştri, de sinceri şi netulburaţi ca şi ai ei...

Despre ce vorbea, oare, despre ce o fi vorbind atîta? Ah, această conversaţie uşoară care izvorăşte atît de lesne şi de firesc din fîntîna nesecată a candorii, a simplităţii, a inocenţei şi a voioşiei şi la care el, serios şi cumpănit, datorită vieţii lui dăruite visului şi cunoaşterii, datorită introspecţiei paralizante şi chinurilor creaţiei, nu se pricepea să ia parte! Plecase de lîngă ei, se strecurase, într-o criză de îndărătnicie, disperare şi generozitate şi-i lăsă singuri pe cei doi, pentru ca, de departe, gîtuit de gelozie, să le vadă zîmbetul de uşurare cu care se priveau, în deplină înţelegere, fiindcă scăpaseră de apăsătoarea lui prezenţă.

De ce venise, de ce venise oare astăzi din nou? Ce-l îmboldise să se amestece, spre a se chinui, în mulţimea celor nestingheriţi care-l înconjurau şi-l tulburau, fără ca în realitate să-l primească între ei? Cunoştea, desigur, această dorinţă! „Noi, singuraticii, scrisese cîndva, într-o oră de calmă confesiune, noi, visătorii izolaţi şi dezmoşteniţii vieţii, care ne petrecem zilele frămîntate de gînduri într-o înstrăinare şi detaşare artificială şi îngheţată... noi, care împrăştiem în jurul nostru un suflu rece de invincibilă uimire, îndată ce ne arătăm printre făpturile vii, cu frunţile noastre însemnate cu stigmatul cunoaşterii şi al lipsei de curaj... noi, biete fantome ale existenţei, întîmpinaţi cu o teamă sfioasă, dar lăsaţi din nou cît mai curînd cu putinţă pe seama noastră, ca să nu mai tulburăm bucuria celorlalţi cu privirea goală şi ştiutoare... noi, cu toţii, nutrim în suflet un dor tăinuit şi mistuitor după ceea ce e nevinovat, simplu şi viu, după puţină prietenie, dăruire, încredere şi fericire omenească. «Viaţa», de la care sîntem excluşi, nu ni se înfăţişează, nouă, celor neobişnuiţi, ca o viziune de o sîngeroasă măreţie, de o sălbatică frumuseţe şi ca ceva neobişnuit; noi tînjim după ceea ce e normal, decent şi amabil, după viaţă în banalitatea ei ispititoare...“

Îşi îndreptă privirea spre cei doi ce tăifăsuiau, în vreme ce hohote de rîs binevoitoare întrerupeau cîntul clarinetelor, care desfigurau melodia gravă şi dulce de dragoste, prefăcînd-o într-un sentimentalism strident...

„Voi sînteţi, simţea el. Voi sînteţi viaţa caldă, plăcută, smintită, opusă ca o eternă contradicţie spiritului. Să nu credeţi că acesta vă dispreţuieşte! Să nu-l socotiţi o schimă a desconsiderării. Noi, duhurile profunde şi demonii cunoaşterii mute, ne strecurăm după voi, stăm departe, iar în ochii noştri arde, cu priviri lacome, năzuinţa de a fi la fel cu voi.

Se revoltă mîndria? Ar putea ea să conteste că sîntem singuri? Se laudă ea pretinzînd că operele spiritului asigură pretutindeni şi oricînd o reunire superioară aceleia a iubirii cu făpturile vii? Ah, cu cine? Cu cine? Tot numai cu cei aidoma nouă, cu cei ce suferă, cu cei ce tînjesc, cu cei sărmani, şi niciodată cu voi, cei cu ochi albaştri, care n-aveţi nevoie de spirit!“

... Acum lumea dansa. Numerele de pe scenă se terminaseră. Orchestra cînta zgomotos. Pe pardoseala lustruită, perechile lunecau, se răsuceau şi se legănau. Iar Lilli dansa cu micul pictor. Ce gingaş i se

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 214

înălţa căpşorul frumos din cupa gulerului scrobit, brodat cu argint! Se legănau pe un spaţiu îngust, cu paşi şi rotiri domoale şi elastice; faţa lui era întoarsă spre a ei şi, zîmbind, dăruindu-se cu reţinere dulcii trivialităţi a ritmurilor, continuau să stea de vorbă.

Deodată, singuraticul fu zguduit de o mişcare de parcă ar fi vrut să apuce şi să modeleze ceva cu mîinile: „Voi sînteţi totuşi ai mei, simţi el, iar eu sînt mai presus de voi! Privirea mea nu pătrunde, oare, cu un zîmbet, în sufletele voastre simple? Nu observ eu şi nu reţin cu o dragoste batjocoritoare fiece mişcare a trupurilor voastre? La privelişteа agitaţiei voastre inconştiente, nu se încordează oare în mine forţele cuvîntului şi ale ironiei, încît inima mea bate îmboldită de setea şi de voluptosul sentiment al puterii mele de a vă remodela, ca în joacă, şi de a înfăţişa în lumina artei mele fericirea voastră nechibzuită lumii înduioşătoare?...“

Apoi, tot ceea ce se înălţase cu atîta îndărătnicie se prăbuşi din nou în el, lăsîndu-l vlăguit şi nostalgic: „Ah, o dată măcar, doar într-o noapte ca asta, să nu mai fiu artist, ci om! Să scap o dată de blestemul care sună implacabil: «ţie nu-ţi e îngăduit să fii, tu trebuie să priveşti; ţie nu-ţi e îngăduit să trăieşti, tu trebuie să crezi; ţie nu-ţi e îngăduit să iubeşti, tu trebuie să ştii!» Să trăiesc o dată animat de sentimente sincere şi modeste, să iubesc şi să laud! Să mă aflu o dată printre voi, în voi, să fiu una cu voi, cei ce trăiţi! Să vă sorb o dată plin de încîntare, desfătări ale existenţei obişnuite!“

...Tresări, se întoarse. Avea impresia că toate aceste chipuri frumoase, încinse, îl remarcaseră şi căpătaseră o expresie iscoditoare, de silă. Dorinţa de a se retrage, de a căuta liniştea şi întunericul deveni în el atît de puternică, încît nu putu să mai reziste. Da, să plece, să se îndepărteze, fără a-şi lua rămas-bun, aşa cum se îndepărtase mai înainte de Lilli, să-şi culce acasă pe o pernă rece capul fierbinte, cuprins de ameţeala nefastă. O porni spre ieşire.

Va băga ea de seamă? Îi era cunoscut, desigur, acest fel de a pleca, această tăcută, orgolioasă şi deznădăjduită îndepărtare dintr-o sală, dintr-o grădină, din vreun loc oarecare de petrecere veselă, cu ascunsa speranţă că în felul acesta avea să procure făpturii luminoase după care tînjea o scurtă clipă de umbrire, de reflecţie consternată, de compătimire... Se opri, mai privi o dată într-acolo. În sufletul său vibra implorarea. Să rămînă, să stăruie, să întîrzie în preajma ei, să aştepte, fie şi de departe, o fericire neprevăzută? Zadarnic, nu exista putinţa nici unei apropieri, a nici

unei înţelegeri, a nici unei speranţe. Pleacă, pleacă în întuneric, sprijină-ţi capul în mîini şi plîngi, dacă poţi, dacă există lacrimi în lumea încremenirii tale, a pustiului, a gheţii, a spiritului şi a artei! Părăsi sala.

O durere arzătoare îi sfredelea în tăcere pieptul, însoţită totodată de o aşteptare nesăbuită, absurdă... Ea ar fi trebuit să vadă, să înţeleagă, să vină, să-l urmeze, chiar dacă numai din milă, ar trebui să-l reţină la jumătatea drumului şi să-i spună: „Rămîi aici, fii vesel, te iubesc“. Îşi continuă drumul încet de tot, deşi ştia, ştia cu o certitudine ce friza ridicolul că nu va veni nicicum micuţa Lilli care dansa şi tăifăsuia...

Era ora două dimineaţa. Coridoarele se întindeau pustii, iar înapoia meselor lungi de la garderobă femeile moţăiau somnoroase. Nimeni în afară de el nu se gîndise să plece acasă. Se înfăşură în palton, îşi luă pălăria şi bastonul şi părăsi teatrul.

În piaţă, învăluite în ceaţa nopţii de iarnă, străbătută de o lumină alburie, aşteptau, într-un şir lung, birjele. Dinaintea trăsurilor, caii stăteau cu capetele aplecate, cu pături pe spinare, pe cînd birjarii încotoşmănaţi tropăiau în grupuri pe zăpada tare. Detlef făcu semn unuia dintre ei, iar în vreme ce omul îşi pregătea calul, aşteptă la intrarea holului iluminat, lăsînd aerul aspru şi rece să-i răcorească tîmplele ce-i zvîcneau.

Gustul neplăcut pe care i-l lăsase în gură şampania îi trezi cheful să fumeze. Cu gesturi mecanice îşi scoase o ţigară, frecă un chibrit şi o aprinse. În clipa cînd flăcăruia se stinse, i se înfăţişă ceva ce mai întîi nu înţelese, o arătare dinaintea căreia rămase nedumerit, îngrozit şi cu braţele atîrnîndu-i, ceva ce nu putea ocoli şi nici n-avea să mai uite...

Cînd ochii săi, orbiţi de mica flacără, putură să vadă din nou, din întuneric se ivi un chip cu barbă roşie, sălbăticit şi cu obrajii scobiţi, ai cărui ochi inflamaţi şi cu cearcăne de mizerie priveau ţintă în ai săi, cu o expresie buimacă, batjocoritoare, lacomă şi iscoditoare... La distanţă de numai doi sau trei paşi de el, cu pumnii vîrîţi în buzunarele joase ale pantalonilor, cu gulerul hainei zdrenţuite ridicat, omul cu acest chip îndurerat se sprijinea de stîlpul unuia dintre felinarele ce străjuiau intrarea teatrului. Privirea lui lunecă peste întreaga făptură a lui Detlef, peste paltonul său îmblănit, pe care atîrna binoclul, pînă jos, la ghetele de lac, ca să se întoarcă spre a se adînci din nou în ochii săi, sfredelitoare, lacomă, pofticioasă; o singură dată omul pufni pe nas, scurt şi disprеţuitor... apoi, trupul său se cutremură de un fior de frig, obrajii săi moi se adînciră parcă şi mai mult, pleoapele i se închiseră tremurînd, iar colţurile gurii i se lăsară în jos cu sarcasm şi mîhnire.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 216

Detlef rămase încremenit. Se strădui să înţeleagă... Deodată se văzu aievea pe sine însuşi, cu înfăţişarea de tihnă şi de trai bun cu care el, părtaşul la serbare, părăsise holul, făcuse semn birjarului, îşi scosese ţigara din tabachera de argint. Involuntar, ridică mîna, gata să se lovească peste frunte. Făcu un pas spre omul acela, să vorbească, să explice... Apoi se urcă totuşi fără o vorbă în trăsura ce-l aştepta, aproape uitînd să-i spună birjarului adresa, buimăcit, scos din fire de neputinţa de a se lămuri asupra celor văzute.

Ce eroare, Dumnezeule, ce teribilă neînţelegere! Omul acesta ce trăia în mizerie şi însingurare îl privise cu lăcomie şi amărăciune, cu acel dispreţ profund care înseamnă invidie şi nostalgie! Nu se dăduse puţintel în spectacol flămîndul acesta? Nu-şi dăduse el la iveală, prin tremurul ce-l cuprinsese, prin grimasa de mîhnire şi sarcasm, dorinţa de a face impresie asupra lui, a fericitului elegant, de a-i procura o clipă de umbrire, de reflecţie consternată, de compătimire? Te înşeli, prietene, ţi-ai ratat efectul; imaginea ta jalnică nu este pentru mine un avertisment care să mă sperie şi să mă ruşineze, dintr-o lume străină, înfricoşătoare. Căci noi sîntem fraţi!

– Unde e răul, camarad al meu, aici, sus, în piept şi ne arde? Ce bine cunosc starea aceasta! Şi totuşi de ce-ai venit? De ce n-ai rămas îndărătnic şi mîndru în întuneric, ci ţi-ai luat locul sub ferestrele luminate, înapoia cărora se află muzica şi rîsul vieţii? Nu cunosc şi eu dorinţa bolnavă, care te-a mînat acolo, de a hrăni suferinţa căreia i se poate spune la fel de bine iubire sau ură? Nimic nu-mi e străin din toată jalea ce te animă, iar tu ai avut de gînd să mă faci să mă ruşinez! Ce este, oare, spiritul? O ură înclinată spre joacă! Ce este arta? Dorul de a plăsmui. Amîndoi sîntem la noi acasă pe tărîmul celor înşelaţi, al celor ce flămînzesc, al celor ce acuză şi neagă, chiar şi orele perfide ale dispreţului de sine ne sînt comune, acele ore cînd ne pierdem în ruşinoasa dragoste de viaţă, de smintită fericire. Dar tu nu m-ai recunoscut.

Eroare! Eroare!... În vreme ce-l copleşea acest regret, undeva, în străfundurile sufletului său începea să mijească o bănuială dureroasă şi totodată dulce... Se înşela, oare, numai omul acela? „Unde se sfîrşeşte această eroare? Nu este, oare, orice nostalgie de pe pămînt o eroare, a mea mai întîi, orientată spre ceea ce trăieşte simplu, sub imboldul instinctelor, spre viaţa mută, care nu cunoaşte transfigurarea prin spirit

şi artă, mîntuirea prin cuvînt? Ah, noi cu toţii sîntem fraţi şi surori, noi, creaturile mînate de voinţa lipsită de pace şi plină de suferinţă[2], iar noi nu ne cunoaştem, unii pe alţii. E nevoie de o altă dragoste, de altă...“

Iar în vreme ce şedea acasă între cărţile sale, între tablouri şi busturi cu priviri liniştite, se simţea mişcat de aceste blînde cuvinte: „Copilaşi, iubiţi-vă unii pe alţii...“

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 218

TONIO KRÖGER[1]

1

Soarele de iarnă abia se întrezărea ca o lumină săracă, lăptoasă şi ştearsă dincolo de stratul de nori ce acoperea oraşul îngust. Străzile pe care se înşirau casele cu frontoane ascuţite erau umede şi străbătute de curent, iar uneori cădea un fel de măzăriche moale, nici gheaţă, nici zăpadă.

Orele de şcoală se terminaseră. Cetele celor eliberaţi se revărsau în curtea pavată şi pe poarta cu grilaj, se împărţeau şi o luau la dreapta şi la stînga. Şcolarii mari îşi ţineau cu demnitate teancurile de cărţi sus, sprijinite pe umărul stîng, iar cu braţul drept vîsleau împotriva vîntului către masa de prînz; cei mici o luau veseli la trap, împroşcînd terciul de gheaţă pe jumătate topită şi făcînd să zornăie în ghiozdanele lor din piele de focă uneltele ştiinţei. Cînd şi cînd, cu ochi pioşi, îşi smulgeau de pe cap şepcile înaintea unei pălării de Wotan[2] şi a unei bărbi de Jupiter[3] a cîte unui profesor ce mergea cu paşi măsuraţi...

– Nu vii odată, Hans? spuse Tonio Kröger, care aştepta de mult în mijlocul străzii; surîzînd, veni în întîmpinarea prietenului său, care ieşea pe poartă, discutînd cu alţi colegi, gata s-o pornească împreună cu ei...

– Cum adică? întrebă el privindu-l pe Tonio. A, da, e-adevărat! Hai să mergem puţin împreună.

Tonio amuţi, iar ochii i se tulburară. Hans uitase oare şi-şi aducea aminte abia acum că aveau de gînd să se plimbe puţin împreună în ziua aceea, la prînz? Iar el, de cînd îşi dăduseră întîlnire, se bucurase aproape neîntrerupt la acest gînd!

– Păi, la revedere! le spuse Hans Hansen colegilor. Eu mă duc niţel cu Kröger.

Cei doi o cotiră la stînga, în vreme ce grupul celorlalţi o porni agale la dreapta.

Hans şi Tonio aveau timp să se plimbe după şcoală, fiindcă acasă la amîndoi se mînca de prînz abia pe la ora patru. Taţii lor erau mari comercianţi, ocupau funcţii oficiale şi dispuneau de putere în oraş. Familiei Hansen îi aparţineau de mai multe generaţii, vastele depozite de cherestea de jos, de pe malul fluviului, unde gatere puternice tăiau, pufăind şi şuierînd, trunchiurile. Tonio, la rîndu-i, era fiul consulului Kröger, ai cărui saci de cereale erau văzuţi în fiecare zi, trecînd pe străzi încărcaţi în camioane cu lata inscripţie neagră a firmei; iar casa mare şi veche a strămoşilor săi era cea mai impozantă din oraş... Din pricina numeroşilor cunoscuţi, cei doi prieteni trebuiau să se descopere necontenit, dar unii oameni îi salutau ei mai întîi pe aceşti băieţi de paisprezece ani...

Amîndoi aveau ghiozdanele petrecute pe după umeri şi erau bine şi călduros îmbrăcaţi, Hans într-o jachetă marinărească scurtă, peste care, pe umeri şi spate, era scos gulerul lat, albastru al costumului său de marinar, iar Tonio, într-un palton gri, cu centură. Hans purta o beretă de marinar daneză, cu panglici scurte, de sub care ieşea un smoc din părul său blond-cînepiu. Era neasemuit de frumos şi bine făcut, lat în umeri şi îngust în şolduri, şi avea nişte ochi albaştri ca oţelul, limpezi şi pătrunzători. De sub căciula rotundă de blană a lui Tonio se iveau, dimpotrivă, pe un chip brunet, cu trăsături meridionale foarte pregnante, nişte ochi întunecaţi, uşor adumbriţi, cu pleoape prea grele, visătoare, şi cam sfioşi... Gura şi bărbia îi erau neobişnuit de moi. Avea un mers neglijent şi inegal, în vreme ce picioarele zvelte, în ciorapi negri, ale lui Hansen păşeau elastic şi cadenţat...

Tonio nu vorbea. Era îndurerat. Strîngîndu-şi sprîncenele puţin oblice şi rotunjindu-şi gura ca pentru fluierat, privea în depărtare cu capul înclinat într-o parte. Ţinuta şi mimica aceasta îi erau caracteristice. Brusc, Hans îşi vîrî braţul sub cel al lui Tonio şi-l privi cu coada ochiului, fiindcă înţelegea prea bine despre ce era vorba. Iar Tonio, cu toate că rămase tăcut încă vreo cîţiva paşi, se muie totuşi, dintr-o dată.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 220

– N-am uitat, Tonio, spuse Hans privind în jos spre trotuar, m-am gîndit doar că astăzi n-o să iasă nimic din toată treaba, fiindcă e atîta umezeală şi bate vîntul. Dar mie nu-mi pasă, şi mi se pare straşnic că m-ai aşteptat, totuşi. Credeam că ai plecat acasă şi mă cam supărasem...

La aceste cuvinte, Tonio simţi că toată fiinţa lui tresaltă de bucurie:

– Păi da, o luăm pe metereze! spuse el cu emoţie în glas. Pe Meterezul Morii şi pe Meterezul Holsten şi te duc pînă acasă, Hans... Nu-mi pasă că pe urmă am să fac singur drumul pînă la mine, data viitoare ai să mă însoţeşti tu.

În fond, nu prea credea în ceea ce spusese Hans şi simţea că faţă de el acesta punea numai pe jumătate preţ pe plimbarea lor în doi. Vedea totuşi că Hans se căieşte că uitase şi e dornic să-l împace. Iar el era departe de gîndul de a se opune acestei împăcări...

Fapt e că lui Tonio îi era drag Hans Hansen, iar pînă atunci mai suferise de multe ori din pricina lui. Cel care iubeşte mai mult se află într-o stare de inferioritate şi trebuie să sufere – sufletul său de paisprezece ani trăsese de timpuriu această învăţătură simplă şi aspră a vieţii; el era astfel făcut încît lua seama la asemenea experienţe, le nota oarecum în sinea lui şi, într-o anume măsură, îi plăceau, firește, fără să se orienteze după ele în ce priveşte propria-i persoană şi fără a trage foloase practice. În plus, era în firea lui să socoată asemenea învăţături mult mai importante şi mai interesante decît cunoştinţele care i se vîrau în cap cu de-a sila la şcoală; în timpul orelor petrecute sub bolţile gotice ale clasei, se străduia să pătrundă temeinic şi să-şi lămurească pe deplin astfel de constatări. Iar această ocupaţie îi dădea o mulţumire întru totul asemănătoare aceleia pe care o resimţea plimbîndu-se prin odaie cu vioara lui (căci cînta la vioară) şi făcînd ca sunetele catifelate pe care se pricepea să le scoată să se împletească armonios cu clipocitul firului de apă ce se înalţa jucăuş, acolo, jos, în grădină, sub ramurile nucului bătrîn.

Fîntîna arteziană, nucul bătrîn, vioara lui, iar în depărtare marea, Marea Baltică, ale cărei valuri estivale le putea asculta în vacanţe, toate acestea erau lucrurile pe care le iubea, cu care se înconjura şi între care se desfăşura viaţa lui lăuntrică, lucruri ale căror nume se pot folosi cu bune efecte în versuri şi care, de altfel, răsunau mereu în realitate, în versurile scrise uneori de Tonio Kröger.

Că avea un caiet cu versuri proprii devenise ceva cunoscut din vina lui şi-i dăuna foarte mult atît printre colegi, cît şi printre profesori. Fiul consulului Kröger socotea, pe de o parte, că ar fi stupid şi vulgar să se

indigneze din cauza acestui lucru şi-şi dispreţuia atît colegii, cît şi profesorii, ale căror proaste maniere i se păreau oricum respingătoare şi ale căror slăbiciuni personale le pătrundea cu o ciudată perspicacitate. Pe de altă parte însă, el însuşi găsea că a face versuri e o exagerare şi chiar o necuviinţă, astfel că, într-o oarecare măsură, le dădea dreptate celor care considerau lucrul acesta drept o ocupaţie stranie. Numai că nu era în stare să renunţe la ea...

Datorită faptului că acasă îşi pierdea timpul, că la lecţii vădea un spirit greoi şi distrat şi că profesorii nu-l priveau cu ochi buni, aducea mereu acasă notele cele mai proaste, ceea ce-l mînia şi-l îngrijora foarte tare pe tatăl său, un domn înalt, cu ochi albaştri gînditori, îmbrăcat cu îngrijire, care purta întotdeauna la butonieră o floare de cîmp. Pe mama lui Tonio însă, pe frumoasa lui mamă, cu păr negru, care avea prenumele de Consuelo[4] şi arăta, în genere, altfel decît celelalte doamne din oraş, fiindcă tata o adusese cîndva de undeva de jos de tot de pe hartă – pe mama lui Tonio certificatele o lăsau cu totul indiferentă.

Tonio o iubea pe oacheşa şi focoasa lui mamă, care cînta atît de minunat la pian şi la mandolină, şi era bucuros că pe ea n-o mîhneşte situaţia lui dubioasă printre oameni. Pe de altă parte, găsea că mînia tatălui lui e mult mai demnă şi mai respectabilă şi, cu toate că era mustrat de el, îi dădea, în fond, pe deplin dreptate, în vreme ce voioşia indiferentă a mamei i se părea puţin cam uşuratică. Uneori, gîndea cam în felul următor: „E destul că sînt cum sînt şi că nu pot şi nu vreau să mă schimb, lăsător, preocupat cu îndărătnicie de lucruri la care, altminteri, nu se gîndeşte nimeni. Se cuvine cel puţin să fiu mustrat şi pedepsit serios pentru asta, nu să se treacă peste toate cu sărutări şi muzică. Doar nu sîntem ţigani cu şatra, ci oameni cumsecade, consulul Kröger, familia Kröger...“ Nu rareori gîndea şi astfel: „De ce-oi fi eu oare atît de ciudat şi în conflict cu toate, învrăjbit cu profesorii şi străin printre ceilalţi băieţi? Iată-i pe elevii cei buni şi pe cei de-o temeinică mediocritate. Ei nu îi găsesc comici pe profesori, nu fac versuri şi gîndesc numai lucruri care pot fi gîndite şi care pot fi exprimate cu voce tare. În ce bună rînduială trebuie să se simtă ei, cît de împăcaţi cu toate şi cu toţi! Ce bine va fi fiind aşa... Dar cu mine ce este şi cum se vor sfîrşi toate astea?“

Acest fel de a se privi pe sine şi relaţia sa cu viaţa juca un rol important în dragostea lui Tonio faţă de Hans Hansen. Îl iubea mai întîi fiindcă era frumos, apoi însă, pentru că îi apărea în toate privinţele ca

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 222

un contrast, ca opusul său. Hans Hansen era un şcolar excelent, iar în afară de asta, un băiat vioi, care călărea, făcea gimnastică, înota ca un erou şi era îndrăgit de toată lumea. Profesorii ţineau la el aproape cu gingăşie, îi spuneau pe numele mic şi-l favorizau în toate felurile, colegii îi căutau prietenia, iar pe stradă îl opreau domni şi doamne, îl prindeau de smocul de păr blond-cînepiu ce i se revărsa de sub bereta daneză de marinar şi-i spuneau:

– Bună ziua, Hans Hansen cu moţul tău cel drăgălaş! Tot primul eşti? Transmite-le salutări tăticului şi mămichii, băieţel minunat...

Aşa era Hans Hansen, iar de cînd îl cunoscuse, îndată ce dădea cu ochii de el, Tonio Kröger simţea arzîndu-i în capul pieptului un sentiment de dor, de dor şi de invidie. „Cine mai are ochi atît de albaştri, gîndea el, şi trăieşte într-o atît de bună rînduială şi într-o atît de fericită tovărăşie cu toată lumea ca tine! Întotdeauna ai o ocupaţie cuviincioasă şi respectată de toţi. După ce ţi-ai făcut lecţiile, iei ore de călărie sau lucrezi ceva la traforaj, şi chiar în vacanţe, la mare, te ocupi cu canotajul, mînuitul velelor şi înotul, – în vreme ce eu zac ca un trîndav, cu minţile aiurea, în nisip, şi holbez ochii la tainica şi fugara mimică schimbătoare de pe chipul mării. De-aceea sînt ochii tăi aşa de limpezi. A fi ca tine...“

Nu făcea nici o tentativă să devină la fel ca Hans Hansen şi probabil că nu l-a încercat niciodată în mod serios această dorinţă. Dar rîvnea în mod dureros să fie îndrăgit de el, aşa cum era, şi-i căuta dragostea în felul său, un fel molcom şi interiorizat, plin de devotament, de suferinţă şi melancolie, dar de o melancolie mai profundă şi mai arzătoare decît apriga fire pătimaşă la care te-ai fi putut aştepta după înfăţişarea lui străină.

Şi strădania nu i-a fost zadarnică, deoarece Hans, care de altminteri preţuia la el o anumită superioritate, o anumită înlesnire în felul de a vorbi, care-i dădea lui Tonio putinţa de a exprima lucruri dificile, înţelese foarte bine că aici fiinţa un sentiment neobişnuit de puternic şi de gingaş pentru el, se arăta recunoscător şi-l făcu întrucîtva fericit răspunzînd acestui sentiment – dar îl supuse şi la chinurile geloziei, dezamăgirii şi ale ostenelii zadarnice de a stabili o comunitate spirituală. Căci, lucru ciudat, Tonio, care-l pizmuia pe Hans Hansen pentru felul său de a fi, năzuia necontenit să-l facă să şi-l însuşească pe al său, ceea ce nu-i putea reuşi decît cel mult pentru cîteva clipe şi chiar şi atunci doar aparent...

– Am citit acum ceva minunat, ceva splendid, spuse el. Mergeau şi mîncau împreună dintr-o pungă bomboane cu fructe, pe care le cumpăraseră pe zece pfenigi de la băcanul Iwersen de pe Mühlenstrasse. Trebuie neapărat să citeşti şi tu, Hans, este *Don Carlos* de Schiller... Dacă vrei, ţi-l împrumut...

– A, nu, spuse Hans Hansen, lasă, Tonio, nu e ceva potrivit pentru mine. Eu rămîn la cărţile mele despre cai. Sînt în ele nişte ilustraţii strașnice, crede-mă. Cînd ai să vii odată la mine, am să ţi le arăt. Sînt instantanee, în care vezi caii în trap şi în galop, executînd sărituri, surprinşi în toate poziţiile pe care în realitate nici nu reuşeşti să le vezi, fiindcă se petrec prea repede...

– În toate poziţiile? întrebă Tonio, politicos. Ei, sigur, e grozav. Cît priveşte însă *Don Carlos*, e mai presus de orice închipuire. Sînt acolo pasaje, ar trebui să le vezi, atît de frumoase, încît tresari, de parcă ai auzi o detunătură.

– O detunătură? întrebă Hans Hansen... Cum adică?

– E, de pildă, pasajul în care regele plînge, fiindcă l-a înşelat marchizul... dar marchizul l-a înşelat numai de dragul prinţului, înţelegi tu, pentru care se sacrifică. Acum răzbate din cabinet în anticameră vestea că regele a plîns. „A plîns? Regele a plîns?“[5] Toţi curtenii sînt teribil de impresionaţi şi simţi că te trec fiorii, fiindcă e un rege grozav de neînduplecat şi de aspru. Înţelegi însă prea bine de ce a plîns, iar pe mine el mă înduioşează mai mult decît prinţul şi marchizul luaţi împreună. E întotdeauna atît de singur şi lipsit de orice iubire, acum crede că a găsit un om, iar acesta îl trădează...

Hans Hansen privi cu coada ochiului faţa lui Tonio, iar ceva de pe această faţă îi va fi trezit interesul pentru subiect, deoarece îşi vîrî din nou brusc, braţul sub braţul lui Tonio şi întrebă:

– În ce fel îl trădează, Tonio?

Tonio fu cuprins de neastîmpăr:

– Păi da, chestia e că – începu el – toate scrisorile către Brabant şi Flandra...

– Uite că se apropie Erwin Jimmerthal, spuse Hans.

Tonio amuţi. „Înghiţi-l-ar pămîntul pe Jimmerthal ăsta! De ce trebuie el să apară şi să ne tulbure?! De nu ne-ar însoţi, ca să ne vorbească tot drumul despre ora de călărie...“ Căci Erwin Jimmerthal lua şi el

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 224

lecţii de călărie. Era fiul directorului băncii şi locuia pe aproape, dincolo de poarta oraşului. Le venea în întîmpinare pe alee, fără ghiozdan, cu picioarele lui încovoiate şi ochii mijiţi.

– Salut, Jimmerthal, spuse Hans, îl însoţesc puţin pe Kröger...

– Trebuie să mă duc în oraş, spuse Jimmerthal, să cumpăr ceva. Dar am să merg cu voi o bucată de drum... Ce-aveţi voi acolo-s cu siguranţă bomboane cu fructe. Da, mulţumesc, am să mănînc vreo cîteva. Mîine avem din nou oră, Hans. – Se referea la ora de călărie.

– Straşnic! spuse Hans. Acum am să capăt jambiere de piele, fiindcă zilele astea am luat nota maximă la temă...

– Tu nu iei lecţii de călărie, aşa-i, Kröger? întrebă Jimmerthal, iar ochii lui deveniră doar nişte crăpături subţiri şi strălucitoare...

– Nu, răspunse Tonio cu o intonaţie total incertă.

– Ar trebui să-l rogi pe tatăl tău, remarcă Hans Hansen, să iei şi tu lecţii, Kröger.

– Da..., răspunse Tonio repede şi totodată indiferent.

Pentru o clipă, simţi un nod în gît, fiindcă Hans i se adresase cu numele de familie; Hans păru că simte acest lucru, aşa că adăugă, ca să se explice:

– Ţi-am spus Kröger, fiindcă prenumele tău mi se pare atît de aiurit, iartă-mă, dar nu pot să-l sufăr. Tonio... ăsta nici nu e un nume! De altfel, tu n-ai nici o vină, Doamne fereşte!

– Nu, cu siguranţă că ţi s-a zis aşa, fiindcă sună atît de străin şi e ceva deosebit... spuse Jimmerthal, ca şi cum ar fi vrut să repare lucrurile.

Gura lui Tonio zvîcni. Stăpînindu-se, zise:

– Da, e un nume aiurit, aş dori, Dumnezeu mi-e martor, să mă cheme Heinrich sau Wilhelm, credeţi-mă. Vine de-acolo că un frate al mamei, după care am fost botezat, se numeşte Antonio, fiindcă mama mea e din străinătate...

Apoi tăcu şi-i lăsă pe cei doi să vorbească despre cai şi obiecte de harnaşament. Hans îl luase de braţ pe Jimmerthal şi vorbea cu un interes atît de viu, cum *Don Carlos* n-ar fi fost niciodată în stare să i-l trezească... Din timp în timp, Tonio simţea înţepături în nas, fiindcă-i venea să plîngă; totodată, îşi dădea osteneala să-şi stăpînească bărbia, care-i tremura necontenit...

Hans nu putea să-i sufere numele – ce era de făcut cu asta? Pe el îl chema Hans, pe Jimmerthal îl chema Erwin, bine, astea erau nume recunoscute de toată lumea şi care nu surprindeau pe nimeni. Dar

„Tonio“ era ceva străin şi deosebit. Da, cu el, vrînd, nevrînd, era ceva deosebit în toate privinţele, el era exclus dintre cele aflate în bună rînduială şi obişnuite, deşi nu era un ţigan cu şatra, ci fiul consulului Kröger, din familia Kröger... Dar de ce, cîtă vreme erau singuri, Hans îi spunea Tonio, iar cînd se adăuga un al treilea începea să se ruşineze cu el? Cîteodată, da, îi era apropiat şi părea că-l cîştigase. „În ce fel îl trădează, Tonio?“ îl întrebase şi-l luase de braţ. Dar cînd apăruse Jimmerthal, respirase totuşi uşurat şi-l părăsise şi-i reproşase, fără să fie nici o nevoie, că poartă un nume străin. Ce dureros era să observe toate astea!... În fond, cînd erau numai ei doi, Hans Hansen arăta că ţine întrucîtva la el. Dar dacă venea un al treilea, îl sacrifica. Şi rămînea din nou singur. Se gîndi la regele Filip. Regele plînsese...

– Vai de mine, spuse Erwin Jimmerthal, acuma trebuie să mă duc degrabă în oraş! Salutare, şi mulţumesc pentru bomboane!

Acestea spuse, sări pe o bancă aflată în marginea drumului, fugi cu picioarele lui strîmbe de-a lungul ei şi se-ndepărtă la trap.

– Îmi place Jimmerthal! spuse Hans, apăsînd pe cuvinte.

Hans avea un fel răsfăţat şi sigur de sine de a-şi destăinui simpatiile şi antipatiile, comunicîndu-le altora, ca şi cum le-ar fi făcut o favoare... Apoi, fiindcă se afla în temă, continuă se vorbească despre ora de călărie. Nici nu mai era aşa de departe de locuinţa lui; drumul pe la metereze nu lua prea mult timp. Îşi ţineau bine bereta şi căciula şi-şi aplecau capetele din pricina vîntului puternic şi umed care trosnea şi gemea în crengile golaşe ale copacilor. Hans Hansen vorbea, în timp ce Tonio lăsa să-i scape doar cînd şi cînd cîte un convenţional „ah“ şi „da, da“, fără să se mai bucure că, în avîntul peroraţiei, Hans îl luase din nou de braţ, fiindcă asta nu era decît o apropiere aparentă, fără însemnătate.

Apoi, nu departe de gară, părăsiră parcul din jurul meterezelor, văzură un tren care trecea pufăind cu o grabă greoaie, numărară, ca să se distreze, vagoanele şi-l salutară prin semne pe omul ce şedea înfofolit în blana lui sus de tot, în ultimul vagon. Se opriră în Lindenplatz, în faţa vilei marelui comerciant Hansen; iar Hans îi arătă cît era de amuzant să te sui pe poarta grădinii şi să te legeni, făcînd-o să se mişte încolo şi-ncoace, scîrţîind din ţîţîni. Apoi însă se despărţiră.

– Ei, acum trebuie să intru, spuse el. La revedere, Tonio! Data viitoare, am să te-nsoţesc eu pînă acasă, fii sigur de asta.

– La revedere, Hans, spuse Tonio, a fost o plimbare plăcută.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 226

Mîinile pe care şi le strînseră erau foarte umede şi mînjite de rugină de la poarta grădinii. Cînd îl privi în ochi pe Tonio, pe faţa frumoasă a lui Hans se ivi ceva ca o şovăială şi remuşcare:

– Să ştii că am să citesc cît de curînd *Don Carlos!* spuse el repede. Povestea cu regele în cabinetul lui trebuie să fie grozavă!

Îşi vîrî apoi servieta sub braţ şi o luă la fugă prin grădina din faţa casei. Înainte de a dispărea înăuntru, mai salută o dată, înapoi, clătinînd din cap. Tonio Kröger se îndepărtă cu totul transfigurat şi plin de elan. Vîntul îl împingea din spate, dar nu numai din acest motiv înainta atît de uşor. Hans avea să citească *Don Carlos*, apoi aveau să discute împreună ceva despre care nici Jimmerthal, nici altcineva n-o să poată spune nimic! Ce bine se înţelegeau ei doi! Cine ştie – are să-l facă, poate, să scrie şi versuri?... Nu, nu, asta n-o voia! Hans nu trebuia să devină ca Tonio, ci să rămînă cum era, atît de senin şi puternic, cum îl iubeau cu toţii şi, cel mai mult, Tonio! Dar ca să-l citească pe *Don Carlos* n-avea să-i strice... Tonio trecu prin vechea, scunda poartă; merse de-a lungul portului şi o luă în sus pe strada abruptă, bătută de vînt şi umedă, cu frontoane ascuţite, spre casa părintească. Pe atunci, inima lui trăia; palpitau în ea doar o invidie melancolică, puţintel dispreţ şi o deplină fericire neprihănită.

2

Blonda Inge, Ingeborg Holm, fiica doctorului Holm, care locuia în piaţă, acolo unde se afla fîntîna gotică, înaltă, ascuţită şi complicată, a fost aceea de care s-a îndrăgostit Tonio Kröger pe cînd avea şaisprezece ani.

Cum s-a întîmplat asta? O văzuse de o mie de ori, dar într-o seară a văzut-o totuşi într-o anumită lumină, azvîrlindu-şi într-un mod semeţ capul într-o parte şi rîzînd, în vreme ce vorbea cu o prietenă, ducîndu-şi la ceafă într-un anumit mod mîna, o mînă nu deosebit de subţire, o mînă de fetiţă, nu deosebit de gingaşă, gest la care mîneca albă de muselină îi alunecase de la cot spre umăr, o auzise accentuînd într-un anumit mod un cuvînt, un cuvînt oarecare, dar cu o vibraţie caldă în glas, iar în clipa aceea inima sa fusese cuprinsă de o încîntare mult mai intensă decît o simţise odinioară, cînd îl privea pe Hans Hansen, pe vremea cînd era încă un băieţel prost.

În seara aceea dusese cu sine imaginea ei, cu codiţa groasă de păr blond, cu ochii albaştri, rîzători, migdalaţi, cu şaua nasului delicat pistruiată, nu putuse să adoarmă, fiindcă auzea răsunetul glasului ei, încercase să imite, încet, intonaţia cu care rostise acel cuvînt oarecare şi-l trecuseră fiori. Îşi dădea seama din experienţă că aceasta e dragostea. Dar, deşi ştia foarte bine că dragostea îi aduce suferinţă, chin şi umilinţă, că, pe deasupra, îi tulbură pacea şi-i umple pînă la refuz inima cu melodii, fără a-i mai permite să-şi regăsească liniştea pentru a rotunji un lucru şi a făuri în tihnă din el ceva întreg, o primi totuşi cu bucurie, se lăsă cu totul în seama ei şi o cultivă cu toate puterile sufletului său, fiindcă ştia că dragostea te îmbogăţeşte şi-ţi insuflă viaţă, iar el năzuia să fie bogat şi plin de viaţă, în loc să făurească ceva întreg în tihnă.

Tonio Kröger îşi pierdu capul din pricina veselei Inge Holm în salonul golit de mobile al doamnei consul Husteede, căreia îi venise în seara aceea rîndul să găzduiască ora de dans; era un curs particular numai pentru membri ai familiilor de prim rang, care se adunau succesiv în casele părinţilor, ca să primească lecţii de dans şi de bune maniere. În acest scop venea în fiecare săptămînă de la Hamburg maestrul de balet Knaak în persoană.

Se numea François Knaak[6], dar ce om era! *„J'ai l'honneur de me vous representer,* spunea el, *mon nom est Knaak*[7]... Iar aceasta se spune nu în timp ce te înclini, ci după ce te-ai îndreptat din nou – cu vocea înceată şi totuşi limpede. Nu eşti în fiecare zi în situaţia de a te prezenta în limba franceză, dar dacă ştii s-o faci corect şi ireproşabil în această limbă, abia atunci nu vei greşi nici în germană.“ Ce minunat i se mula redingota neagră şi mătăsoasă pe şoldurile grase! Pantalonii îi cădeau în cute moi pe ghetele de lac împodobite cu funde late de atlaz, iar ochii săi castanii priveau cu o fericire ostenită de propria lor frumuseţe.

Toată lumea era copleşită de excesul său de siguranţă de sine şi bună-cuviinţă. Păşea – şi nimeni nu păşea ca el, elastic, unduitor, legănat, regeşte – spre stăpîna casei, se înclina şi aştepta să i se întindă mîna. După ce o primea, mulţumea cu voce înceată, se retrăgea ca pe arcuri, se răsucea pe piciorul stîng, sălta dreptul de la podea, cu vîrful în jos şi într-o parte, şi se îndepărta cu şoldurile tremurătoare...

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 228

Cînd părăseai o societate, te îndreptai spre uşă cu spatele înclinîndu-te, iar, ca să apropii un scaun, nu-l tîrai apucîndu-l de-un picior sau lăsîndu-l să lunece pe podea, ci-l purtai ţinîndu-l uşor de spetează şi-l puneai jos fără zgomot. Stînd în picioare, nu-ţi împreunai mîinile pe burtă şi-ţi împingeai limba în colţul gurii; dacă o făceai totuşi, domnul Knaak avea un mod de a te imita în aşa fel, încît ţi se făcea silă pentru tot restul vieţii de o asemenea ţinută..

Aceasta, cu privire la bunele maniere. În ce priveşte dansul, domnul Knaak îl stăpînea, dacă aşa ceva era cu putinţă, într-un grad şi mai înalt. În salonul golit de mobilier, ardeau flăcările de gaz aerian ale candelabrului şi lumînările de pe cămin. Podeaua era presărată cu talc, iar elevii stăteau pe margini într-un cerc mut. Dincolo de uşă, în odaia alăturată, şedeau pe fotolii de pluş mamele şi mătuşile şi îl priveau prin lornioane pe domnul Knaak cum, încovoiat din mijloc şi ţinîndu-şi cu două degete poalele redingotei, demonstra cu paşi elastici fiecare dintre părţile mazurcii. Dacă însă intenţiona să-şi uluiască deplin publicul, făcea brusc şi fără nici un motiv un salt de la podea, agitîndu-şi cu o iuţeală ameţitoare picioarele în aer, ca şi cînd ar fi executat cu ele nişte triluri, după care se întorcea cu o bufnitură surdă pe acest pămînt, zguduindu-l din temelii...

„Ce maimuţoi ciudat", gîndea în sinea lui Tonio Kröger. Totodată, însă vedea că Inge Holm, vesela Inge, urmărea adesea cu un surîs absent mişcările domnului Knaak, dar nu numai acesta era motivul pentru care nutrea, în fond, un fel de admiraţie faţă de dibăcia uimitoare cu care profesorul îşi stăpînea mişcările corpului. Ce liniştită şi netulburată era privirea ochilor domnului Knaak! Aceşti ochi nu pătrundeau lucrurile pînă acolo unde devin complicate şi triste; ei nu ştiau decît că sînt căprui şi frumoşi. Dar tocmai de aceea ţinuta lui era atît de mîndră! Da, trebuie să fii un prost, ca să păşeşti ca el; însă omul e iubit cînd e amabil. Tonio înţelegea bine de ce Inge, blonda, dulcea Inge îl privea pe domnul Knaak aşa cum o făcea. Oare niciodată nu-l va privi astfel şi pe el o fată ?

O, ba da, aceasta s-a şi întîmplat. Fata a fost Magdalena Vermehren, fiica avocatului Vermehren, cea cu gura blîndă şi ochii mari, negri, strălucitori, serioşi şi visători. I se întîmpla deseori să cadă în timp ce dansa, dar la *Damenwahlz*[8], venea la el, ştia că face versuri, de două ori îl rugase să i le arate şi adesea se uita la el de departe, cu capul aplecat.

Dar ce însemnătate aveau toate acestea pentru el? El o iubea pe Inge, pe blonda, pe vesela Inge, care cu siguranţă că-l dispreţuia fiindcă scrie poezii... O privea, îi privea ochii albaştri, migdalaţi, plini de fericire şi ironie, iar în pieptul lui stăruia şi ardea un dor plin de invidie, durerea aspră, stăruitoare, de a se vedea neluat în seamă şi veşnic străin pentru ea...

– Prima pereche *en avant!* spuse domnul Knaak, şi nu există cuvinte care să descrie cît de minunat scotea omul acesta sunetele nazale. Se exersa cadrilul şi, spre marea lui spaimă, Tonio Kröger se găsea în acelaşi careu cu Inge Holm. O evită cît putu, dar se pomenea mereu în apropierea ei; se feri ca ochii lui să se apropie de-ai ei, dar privirea lui dădea mereu de a fetei... Acum ea trecu lunecînd şi fugind, ţinută de mînă de Ferdinand Matthiessen, cel cu părul roşu, îşi azvîrli codiţa pe spate şi i se postă, trăgîndu-şi răsuflarea, în faţă; domnul Heinzelmann, pianistul, lovi cu mîinile lui osoase clapele, domnul Knaak dădu comanda, cadrilul începu.

Ea se mişca în faţa lui încolo şi-ncoace, înainte şi înapoi, păşind şi rotindu-se, iar un parfum ce emana din părul ei sau din stofa albă a rochiei, îl atingea uneori, iar ochii i se tulburară din ce în ce mai mult. „Te iubesc, te iubesc, dulce Inge", spunea în sinea lui, iar în aceste cuvinte îşi punea toată durerea că o vede participînd cu atît zel şi voioşie la exerciţiu şi nepăsîndu-i de el. Îşi aduse aminte de o foarte frumoasă poezie a lui Storm: „Aş fi vrut să dorm, dar tu trebuia să dansezi..."[9] Îl chinuia umilitoarea absurditate de a trebui să dansezi cînd iubeşti...

– Prima pereche *en avant!* spuse domnul Knaak, fiindcă venea un nou tur. *Compliment! Moulinet des dames! Tour de main!*[10]

Nimeni nu poate descrie în ce fel graţios îl înghiţea el pe *e* mut din „*de*".

– A doua pereche, *en avant!*

Era rîndul lui Tonio Kröger şi al doamnei lui.

– *Compliment!*

Tonio Kröger se înclină.

– *Moulinet des dames!*

Tonio Kröger, cu capul plecat şi sprîncenele mohorîte, îşi puse mîna pe mîinile celor patru doamne, pe aceea a lui Ing Holm, şi dansă „*moulinet*".

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 230

De jur-împrejur se auziră chicoteli şi rîsete. Domnul Knaak lua acea poză de balet care exprimă stilizat groaza.

– Vai, strigă el. Opriţi, opriţi! Kröger a nimerit printre doamne. *En arrière*, domnişoară Kröger, înapoi, *fi donc!*[11] Toată lumea a înţeles, numai dumneata, nu. Hai! Pleacă! Înapoi cu dumneata! Îşi scoase batista galbenă de mătase şi-l alungă cu ea la locul lui pe Tonio Kröger.

Toată lumea rîse, băieţii, fetele şi doamnele de dincolo de uşă, deoarece domnul Knaak făcuse din incident ceva hazliu, iar cei de faţă se amuzau ca la teatru. Numai domnul Hienzelmann aştepta cu o mutră nepăsătoare semnul de a reîncepe să cînte, fiindcă era de mult călit la efectele căutate ale domnului Knaak.

Apoi, cadrilul fu continuat. Urmă o pauză. Pe uşă intră subreta purtînd o tavă plină cu zornăitoare pahare cu jeleu de vin, urmată de bucătăreasă, cu o încărcătură de *plumcake*. Dar Tonio Kröger ieşi pe furiş, se duse pe coridor şi se postă, cu mîinile la spate, în dreptul unei ferestre cu jaluzelele lăsate, fără să-i treacă prin minte că pe această fereastră nu putea să vadă nimic şi că aşadar era caraghios să stea în faţa ei, făcîndu-se că priveşte afară.

De fapt, privea înăuntrul său, unde se aflau multă mîhnire şi dor. De ce, de ce se afla el aici? De ce nu era în odaia lui, la fereastră, citind *Immensee* de Storm şi privind cînd şi cînd în grădina peste care se lăsase seara şi unde trosnea greoi nucul cel bătrîn? Acolo ar fi fost locul său. N-au decît să danseze ceilalţi, arătîndu-se în treaba asta vioi şi dibaci!... Nu, nu, locul său era totuşi aici, unde se ştia în apropierea lui Inge, chiar dacă stătea singur, departe, şi încerca să distingă în zumzetul, clinchetul şi rîsetele de-acolo, dinăuntru, glasul ei în care răsuna căldura vieţii. Ochii tăi albaştri, migdalaţi, rîzători, tu, blondă Inge! Cineva poate fi frumos şi vesel ca tine numai dacă nu citeşte *Immensee* şi nu încearcă să facă lucruri asemănătoare; asta-i tristeţea!...

Ea ar trebui să vină! Ar trebui să observe că el plecase, ar trebui să simtă cum stau lucrurile cu el, ar trebui să-l urmeze tainic, chiar dacă numai din milă, să-i pună mîna pe umăr şi să spună: „Vino înăuntru la noi, fii vesel, te iubesc“. Iar el trăgea cu urechea la ce se petrece în spatele său şi aştepta, într-o încordare absurdă, ca ea să vină. Dar ea nu venea nicicum. Asemenea lucruri nu se petrec pe pămînt.

Rîsese oare şi ea de el, ca toţi ceilalţi? Da, o făcuse, oricît ar fi vrut el s-o tăgăduiască de dragul ei şi al lui. Şi totuşi, se amestecase cu fetele dansînd *moulinet des dames* numai pentru că fusese absorbit de apropierea ei. Şi ce însemnătate avea asta? Probabil că va veni vremea cînd nu se va mai rîde de el! Nu acceptase de curînd o publicaţie o poezie a lui, chiar dacă-şi încetase apariţia mai înainte ca poezia să poată apărea? Va veni ziua cînd va fi celebru, cînd se va tipări tot ce va scrie, iar atunci se va vedea dacă lucrul acesta nu va face impresie asupra Ingei Holm... Nu va face nici o impresie, nu, aşa era. Asupra Magdalenei Vermehren, care cădea mereu la dans, da. Dar niciodată asupra Ingei Holm, niciodată asupra veselei Inge, cea cu ochi albaştri. Iar ca atare nu era totul în zadar?...

La acest gînd, inima lui Tonio Kröger se crispă dureros. E foarte dureros. E foarte dureros să simţi cum se trezesc minunate puteri jucăuşe şi melancolice şi, totodată, să ştii că aceea către care năzuieşti le întîmpină cu nepăsare. Şi totuşi, deşi stătea singur, exclus şi fără speranţă în faţa unor jaluzele trase, iar în mîhnirea lui se făcea că vede prin ele, era fericit. Căci pe-atunci inima lui era plină de viaţă. Caldă şi tristă, bătea pentru tine, Ingeborg Holm, iar sufletul lui îmbrăţişa într-o fericită lepădare de sine, mica, blonda, luminoasa, semeaţa, dar atît de obişnuita ta făptură.

De multe ori a stat el, cu faţa încinsă, în locuri singuratice, unde răzbăteau muzică, parfum de flori şi clinchet de pahare, căutînd să distingă în îndepărtatul zgomot sărbătoresc răsunetul glasului tău, a stat îndurerat din pricina ta şi totuşi fericit. De multe ori s-a simţit mîhnit că putea sta de vorbă cu Magdalena Vermehren, care cădea mereu la dans, că ea îl înţelegea, rîdea cu el şi era serioasă, în vreme ce blonda Inge, chiar cînd şedeau alături, i se părea îndepărtată şi străină, şi mirată, fiindcă limba lui nu era şi limba ei, şi totuşi era fericit. Căci fericirea, îşi spunea, nu este aceea de a fi iubit, aceasta nu-i decît o satisfacţie pe care, amestecată cu dezgust, o dai vanităţii. Fericirea înseamnă să iubeşti şi, poate, să smulgi mici, înşelătoare apropieri de obiectul iubit. El îşi notă în minte acest gînd, îl adînci pînă la epuizare, şi-l resimţi pînă în străfunduri.

„Devotament! reflectă Tonio Kröger. Îţi voi fi devotat şi te voi iubi, Ingeborg, cît voi trăi!“ Atît de animat era el de bune intenţii. Şi totuşi o uşoară teamă şi întristare îi şopteau că şi pe Hans Hansen îl uitase cu

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 232

totul, deşi îl vedea zilnic. Iar partea urîtă şi jalnică a fost că această voce înceată şi cam perfidă a avut dreptate, fiindcă a trecut o vreme şi au venit zile în care n-ar mai fi fost atît de hotărît ca odinioară să-şi dea viaţa pentru vesela Inge, fiindcă simţea în el bucuria şi puterea de a înfăptui în felul său pe lume o mulţime de lucruri remarcabile.

Înconjură deci cu grijă jertfelnicul pe care ardea flacăra pură şi neprihănită a dragostei sale, îngenunche dinaintea acesteia, o atîţă şi o hrăni în toate felurile, fiindcă voia să fie devotat. Iar după un răstimp, pe neobservate, fără vîlvă şi zgomot, flacăra se stinse totuşi.

Dar Tonio Kröger mai rămase o vreme dinaintea altarului răcit, plin de uimire şi dezamăgire că devotamentul este imposibil pe pămînt. Apoi ridică din umeri şi-şi văzu de drum.

3

Îşi văzu de drum, fiindcă trebuia să meargă, puţin cam lăsător şi inegal, fluierînd şi privind în depărtare, cu capul aplecat într-o parte, iar dacă uneori se rătăcea, aceasta se întîmpla fiindcă pentru unii oameni nici nu există vreun drum drept. Dacă era întrebat ce are de gînd să devină pe lumea asta, dădea răspunsuri schimbătoare, fiindcă obişnuia să spună (lucrul pe care-l şi notase în scris) că poartă în el posibilităţi pentru mii de forme de existenţă, fiind totuşi conştient în taină că, în fond, toate acestea erau pure imposibilităţi...

Încă înainte de a se despărţi de strîmtul oraş natal, chingile şi firele ce-l legau de acesta se desfăcuseră pe încetul. Vechea familie Kröger ajunsese treptat, treptat la o stare de fărîmiţare şi descompunere, iar oamenii au avut dreptate să socotească existenţa şi felul de a fi al lui Tonio Kröger drept simptome ale acestei stări. Mama tatălui său, capul familiei, murise, şi nu mult după aceea o urmă în moarte şi tatăl lui, domnul înalt, gînditor, îngrijit îmbrăcat, cu o floare de cîmp la butonieră. Casa cea mare a familiei Kröger fu scoasă la vînzare, împreună cu toată demna ei istorie, iar firma fu radiată. Iar mama lui Tonio, frumoasa, focoasa lui mamă, care cînta atît de minunat la pian şi la mandolină şi căreia nu-i păsa de nimic, se remărită după trecerea unui an, şi anume cu un muzician, un virtuoz cu nume italienesc, pe care îl urmă

în depărtări neştiute. Tonio Kröger găsi că lucrul acesta era cam uşuratic, dar era *el* chemat să i-o interzică? El scria versuri şi nu putea să răspundă nici măcar ce avea de gînd să devină în viaţă...

Părăsi aşadar oraşul cu străzi întortocheate, pe care vîntul umed fluiera de-a lungul frontoanelor ascuţite, părăsi fîntîna arteziană şi nucul cel bătrîn din grădină, prietenii copilăriei sale, părăsi şi marea, care-i era atît de dragă, şi nu simţi nici o durere. Fiindcă se făcuse mare şi deştept, înţelesese cum stăteau lucrurile cu el şi era plin de ironie faţă de existenţa grosolană şi meschină care-l ţinuse atîta vreme în mijlocul ei.

Se dărui cu totul acelei puteri care i se părea cea mai înălţătoare de pe pămînt, în slujba căreia se simţea chemat şi care-i făgăduia măreţie şi onoruri, puterea spiritului şi a cuvîntului, care tronează zîmbind peste viaţa inconştientă şi mută[12]. I se dărui cu pasiunea tinereţii sale, iar ea îl răsplăti cu tot ceea ce are de dăruit, dar şi luîndu-i fără cruţare tot ceea ce obişnuieşte să ia în schimb ca despăgubire.

Îi ascuţi privirile şi-i dădu posibilitatea să pătrundă în adîncul cuvintelor mari care fac să se umfle pieptul oamenilor, îi desferecă sufletele oamenilor şi propriul său suflet, îl făcu clarvăzător şi-i arătă ceea ce se află înăuntrul lumii şi tot ce se ascunde îndărătul cuvintelor şi faptelor. Ceea ce însă îi fu dat să vadă fu: comedie şi mizerie – comedie şi mizerie.

O dată cu chinul şi trufia cunoaşterii, veni singurătatea, deoarece în cercul celor simpli, înzestraţi cu un spirit voios şi opac, nu era suportat, iar semnul de pe fruntea lui[13] îi tulbura. Dar din ce în ce mai mult simţi dulceaţa plăcerii pentru cuvînt şi formă, fiindcă obişnuia să spună (lucru pe care-l şi notase în scris) că numai cunoaşterea sufletului ne duce infailibil la melancolie, dacă satisfacţiile pe care ni le dă capacitatea de a ne exprima nu ne-ar ţine treji şi voioşi...

Trăi în oraşe mari şi în sud, de la soarele căruia se aştepta la o maturizare îmbelşugată a artei sale; şi poate că sîngele mamei sale fu acela care-l atrase acolo. Dar inima lui era moartă şi fără iubire, astfel că se lansă în aventuri ale cărnii, coborî adînc în voluptate şi păcate arzătoare, şi suferi nespus de pe urma acestora. Poate că aceasta era în el partea de moştenire din partea tatălui său, a acelui bărbat înalt, gînditor, îmbrăcat îngrijit şi cu o floare de cîmp la butonieră, moştenire care, acolo,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 234

în sud, îl făcea să sufere atît şi-i trezea uneori amintirea slabă şi plină de dor a unei plăceri sufleteşti ce fusese cîndva a lui, dar pe care n-o mai regăsea în nici una din plăcerile trupeşti.

În timp ce respira atmosfera artei, atmosfera călduţă şi dulce, încărcată de miresmele unei primăveri fără sfîrşit, în care totul fermentează şi fierbe şi germinează într-o tainică desfătare a zămislirii, îl cuprinse sila şi dezgustul şi ura împotriva simţurilor şi o dorinţă arzătoare de puritate şi de pace cuviincioasă. Astfel ajunse în acea vreme să ducă o viaţă epuizantă, torturat de mustrări de conştiinţă, azvîrlit fără răgaz încolo şi-ncoace între extreme cumplite, între spiritualitatea îngheţată şi focul mistuitor al simţurilor, o viaţă neobişnuită, desfrînată, plină de excese, pe care Tonio Kröger o detesta, în fond. „Ce rătăcire! gîndea el uneori. Cum a fost cu putinţă să ajung la aceste aventuri excentrice? Doar de-acasă nu sînt un ţigan cu şatra...“

Dar pe măsură ce sănătatea lui slăbea, măiestria lui artistică îşi sporea forţa, devenea selectivă, aleasă, preţioasă, subtilă, refractară la banalitate şi extrem de sensibilă în chestiuni de tact şi de bun-gust. Cînd îi apăru prima scriere, cei interesaţi o întîmpinară cu aplauze şi multă bucurie, deoarece lucrarea pe care o dăduse era ceva foarte bine meşteşugit, plin de umor şi de cunoaşterea suferinţei. Numele său, acelaşi cu care îl strigaseră cîndva profesorii ca să-l mustre, acelaşi cu care-şi semnase primele stihuri despre nuc, despre fîntîna arteziană şi despre mare, acest nume alcătuit din sunete din sud şi din nord, acest nume burghez, cu o uşoară nuanţă exotică deveni repede o formulă pentru ceva excelent, deoarece la temeinicia dureroasă a experienţelor sale se adăuga o sîrguinţă rară, perse-verentă pînă la îndărătnicie şi ambiţioasă, care, în luptă cu iritabilitatea exigentă a gustului său, făcea să ia fiinţă, în chinuri grele, opere neobişnuite.

Lucra nu ca un om care lucrează ca să trăiască, ci ca unul care nu vrea decît să lucreze, deoarece nu doreşte să fie preţuit ca om viu decît în calitate de creator, iar în rest circulă cenuşiu şi neluat în seamă, ca un actor demachiat care nu e nimic cîtă vreme nu reprezintă ceva. Lucra în tăcere, izolat, fără să fie văzut şi plin de dispreţ faţă de autorii mărunţi pentru care talentul era o podoabă socială şi care, fie că erau săraci sau bogaţi, umblau sălbatici şi zdrenţăroşi sau făceau lux purtînd cravate fanteziste, dornici, în primul rînd, să trăiască fericiţi şi iubiţi, după tipicul artiştilor, fără să ştie că o operă bună poate rezulta numai sub presiunea unei vieţi grele, că acela care trăieşte nu lucrează şi că, pentru a fi pe de-a-ntregul un creator, trebuie ca mai întîi să fi murit.

4

– Deranjez? întrebă Tonio Kröger din pragul atelierului.

Îşi ţinea pălăria în mînă şi chiar se înclină puţin, deşi Lizaveta Ivanovna[14] era prietena lui, căreia îi spunea totul.

– Milosteveşte-te, Tonio Kröger, şi intră fără atîta ceremonial! spuse ea cu intonaţia-i săltăreaţă. Se ştie că eşti bine crescut şi cunoşti bunele maniere.

Zicînd aceasta, îşi vîrî pensula în paleta pe care o ţinea în mîna stîngă, îi întinse dreapta şi-l privi în faţă, rîzînd şi dînd din cap.

– Da, dar lucrezi, spuse el. Ia să văd... Oho, ai avansat mult.

Privi alternativ schiţele colorate, sprijinite de scaune pe ambele părţi ale şevaletului, şi marea pînză acoperită cu o reţea de carouri, pe care, peste eboşa încîlcită şi fantomatică trasată în cărbune începeau să apară primele pete de culoare.

Era la München, într-o clădire dosnică de pe Schellingstrasse, la unul din caturile mai de sus. Afară, dincolo de larga fereastră dinspre nord, domneau azurul cerului, ciripit de păsări şi lumina soarelui, iar sufletul tineresc şi dulce al primăverii, care se revărsa înăuntru prin oblonul deschis, se amesteca în atelierul spaţios cu mirosul de fixativ şi vopsea de ulei. Lumina aurie a după-amiezei senine inunda nestingherită vasta goliciune a atelierului, învăluia fără reţinere duşumeaua cam uzată, masa grosolană de sub fereastră, acoperită cu sticluţe, tuburi şi pensule, precum şi studiile neînrămate de pe pereţii fără tapet, învăluia paravanul din mătase sfîşiată care delimita în apropierea uşii un colţişor, aranjat cu mobile stil, pentru locuit şi odihnă, învăluia opera în lucru de pe şevalet şi, în faţa acesteia, pe pictoriţă şi pe poet.

Ea să tot fi avut vîrsta lui, adică ceva peste treizeci de ani. Într-un halat albastru-închis pătat, şedea pe un taburet scund şi-şi sprijinea bărbia în palmă. Părul castaniu, pieptănat strîns şi puţin încărunţit în părţi, îi acoperea cu ondulaţii despărţite printr-o cărare tîmplele, formînd cadrul chipului său brunet, cu trăsături slave, infinit de simpatic,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 236

cu nasul cîrn, pometii foarte proeminenţi şi ochii mici, negri, strălucitori. Încordată, neîncrezătoare şi oarecum iritată, îşi cerceta lucrarea cu o privire piezişă, strîngînd pleoapele.

El stătea lîngă ea; îşi ţinea mîna dreaptă proptită în şold, iar cu stînga îşi răsucea repede mustaţa castanie. Sprîncenele-i oblice schiţau o mişcare întunecată şi încordată, în vreme ce fluiera, ca de obicei. Era îmbrăcat extrem de îngrijit şi curat, într-un costum de un gri liniştit şi de o croială discretă. Dar pe fruntea lui frămîntată, deasupra căreia părul negru îi era despărţit extrem de simplu şi de corect printr-o cărare, se observa un zvîcnet nervos, iar trăsăturile feţei sale cu aspect meridional erau atît de precis marcate, de parcă le-ar fi schiţat şi reliefat un condei dur, în vreme ce gura lui părea desenată în contururi atît de blînde, iar bărbia arătă atît de moale... După un răstimp îşi trecu mîna peste frunte şi ochi şi se întoarse:

– N-ar fi trebuit să vin, spuse el.

– De ce n-ar fi trebuit, Tonio Kröger?

– Adineauri m-am ridicat de la lucru, Lizaveta, iar în capul meu totul arată ca pe această pînză. O schelărie, o schiţă palidă, mînjită de corecturi, şi cîteva pete de culoare, da; iar acum vin aici şi văd acelaşi lucru. Regăsesc, de asemenea, şi conflictul şi contradicţia care m-au chinuit acasă, adăugă el, adulmecînd aerul. Ciudat! Cînd te stăpîneşte o idee, o găseşti exprimată pretutindeni, o miroşi chiar şi în vînt. Fixativ[15] şi aromă de primăvară, nu-i aşa? Artă şi... ce este restul? Să nu spui „natură“, Lizaveta, „natura“ nu te sleieşte de puteri. Ah, nu, mai curînd mă duceam să mă plimb, deşi rămîne întrebarea dacă m-aş fi simţit mai bine. Acum cinci minute, nu departe de aici, am întîlnit un coleg, pe Adalbert, nuvelistul. „Bătu-o-ar Dumnezeu de primăvară!“ mi-a spus el în stilul său agresiv. „Este şi rămîne anotimpul cel mai oribil. Poţi oare, Kröger, să formulezi în linişte o idee rezonabilă, poţi să desăvîrşeşti cea mai mică poantă şi cel mai mic efect, în vreme ce simţi o furnicătură necuviincioasă în sînge şi te tulbură o mulţime de senzaţii nelalocul lor, care, îndată ce le cercetezi, se arată a fi nişte nimicuri absolut triviale şi total inutilizabile? În ce mă priveşte, acum mă duc la cafenea. E, crede-mă, un teren neutru, neatins de schimbarea anotimpurilor, şi reprezintă, ca să zic aşa, sfera îndepărtată şi sublimă a vieţii literare, unde eşti capabil numai de idei mai elevate...“ Şi s-a dus la cafenea; probabil că ar fi trebuit să mă duc şi eu cu el.

Pe Lisaveta, peroraţia o amuză:

– Foarte bine, Tonio Kröger. Chestia cu „furnicătura necuviincioasă“ e bună şi poate că, într-o anumită măsură, are dreptate, fiindcă, într-adevăr, primăvara n-o prea scoţi grozav la capăt cu lucrul. Dar acum ascultă-mă! Mai fac totuşi fleacul ăsta, poanta şi efectul ăsta mic, după cum ar spune Adalbert. Pe urmă trecem în „salon“ şi bem un ceai, iar dumneata îţi descarci sufletul, fiindcă văd bine că ţi-e împovărat. Pînă atunci, adună-te pe undeva, de pildă pe lada de acolo dacă nu te temi pentru veşmintele dumitale de patrician...

– Ah, dă-mi pace cu veşmintele mele, Lizaveta Ivanovna! Ai dori să umblu într-o jachetă de catifea ruptă sau într-o vestă roşie de mătase? Ca artist eşti îndestul un aventurier pe dinăuntru. Pe dinafară trebuie să te îmbraci bine, pe naiba, şi să te comporţi ca un om cuviincios... Nu, împovărat nu sînt, spuse el şi o privi cum pregătea pe paletă un amestec. Ţi-am spus că mă preocupă şi mă tulbură la lucru doar o problemă şi o contradicţie... Da, despre ce vorbeam? Despre Adalbert nuvelistul, şi ce bărbat mîndru şi solid e... „Primăvara este anotimpul cel mai oribil“ mi-a spus şi s-a dus la cafenea. Fiindcă trebuie să ştii ce vrei, nu-i aşa? Vezi, şi pe mine primăvara mă enervează, şi pe mine mă tulbură trivialitatea plăcută a amintirilor şi a simţămintelor pe care le trezeşte, numai că eu nu reuşesc s-o mustru şi s-o dispreţuiesc pentru asta, fiindcă mă ruşinez de ea, mă ruşinez de naturaleţea ei curată şi de tinereţea ei biruitoare. Şi nu ştiu dacă trebuie să-l invidiez pe Adalbert sau să-l desconsider, fiindcă nu ştie nimic despre toate acestea... Se lucrează rău primăvara, dar de ce? Fiindcă devii sensibil. Şi fiindcă e un cîrpaci acela care crede că unui creator îi e îngăduit să fie sensibil. Orice artist autentic şi cinstit surîde în faţa naivităţii acestei erori a ageamiilor un surîs melancolic, poate, dar un surîs. Căci ceea ce spui nu trebuie să fie niciodată principalul, ci doar un material indiferent ca atare, din care urmează să compui ca, în joacă şi cu o superioritate calmă, imaginea estetică. Dacă ţii prea mult la ceea ce ai de spus, dacă îţi stă la inimă, poţi fi sigur de un fiasco total. Devii patetic. Devii sentimental, mîinile tale făuresc ceva greoi, ceva de o seriozitate stîngace, nestăpînit, fad, plicticos, banal, ceea ce pentru oameni duce, pînă la urmă, la plictiseală, iar pentru tine la dezamăgire şi tristeţe... Fiindcă lucrurile stau aşa, Lizaveta: sentimentul, sentimentul cald, izvorît din inimă este întotdeauna banal şi inutilizabil, artistice sînt numai iritările şi extazele reci ale sistemului nostru nervos ruinat, artistic. Ca să fii în stare şi în genere tentat să te joci, să te joci cu materialul, pentru a-l

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 238

configura eficient şi cu gust, trebuie să fie ceva exterior omenescului şi chiar neomenesc, trebuie să te afli faţă de omenesc într-un raport straniu de îndepărtat şi indiferent. Însuşi talentul de a obţine stil, formă şi expresie presupune această relaţie rece şi selectivă faţă de omenesc, ba chiar o anumită sărăcire şi secătuire din punct de vedere omenesc. Nu rămîne nici o îndoială că sentimentul sănătos şi intens este lipsit de gust. Îndată ce devine om şi începe să simtă, s-a terminat cu artistul. Asta o ştie Adalbert, de aceea, desigur, s-a şi dus la cafenea, acea „sferă îndepărtată"!

– Ei, Dumnezeu să-l aibă-n paza Lui, *batiuşca*[16], spuse Lizaveta, în vreme ce-şi spăla mîinile într-un lighean de tablă. Nu trebuie să te duci după el.

– Nu, Lizaveta, n-am să mă duc după el, deoarece cînd şi cînd eu sînt în stare, în calitatea mea de artist, să mă ruşinez puţin de primăvară. Vezi, uneori primesc scrisori de la necunoscuţi, scrisori de laudă şi mulţumire din partea publicului, mărturisiri pline de admiraţie de la oameni emoţionaţi. Citesc aceste scrisori şi mă simt mişcat de sentimentele omeneşti calde şi neajutorate pe care le-a trezit arta mea, mă cuprinde un fel de milă faţă de naivitatea însufleţită ce capătă glas în aceste rînduri şi roşesc gîndindu-mă cum s-ar dezmetici omul cinstit, dacă ar arunca o privire în culise, dacă, în nevinovăţia lui, ar înţelege că un om onest, sănătos şi cumsecade nu scrie, nu mimează, nu compune... Ceea ce nu mă împiedică să mă folosesc de admiraţia lui pentru geniul meu, ca să mă înalţ şi să mă simt stimulat, luînd lucrurile foarte în serios, şi făcînd mutra unui maimuţoi care se crede om mare... Ah, nu mă întrerupe Lizaveta! Îţi mărturisesc că adesea sînt istovit de moarte descriind omenescul, fără a lua parte la cele omeneşti... E, oare, artistul un bărbat?[17] Să fie întrebată de asta „femeia"! Mie mi se pare că noi, artiştii, împărtăşim întrucîtva soarta cîntăreţilor papali preparaţi într-un anumit fel[18]. Cîntăm emoţionant de frumos. Totuşi...

– Ar trebui să-ţi fie oleacă ruşine, Tonio Kröger. Acum vino la ceai. Apa dă numaidecît în clocot, iar aici ai nişte *papiros*[19]. Ai rămas la soprani, continuă. Dar ar trebui să-ţi fie oleacă ruşine. Dacă n-aş şti cu ce mîndră pasiune eşti devotat profesiei dumitale...

– Nu vorbi de „profesie", Lizaveta Ivanovna! Literatura nu e defel o profesie, ci un blestem – ca s-o ştii. Cînd începe să fie simţit acest blestem? De timpuriu, teribil de timpuriu. Într-o vreme cînd s-ar cuveni să trăieşti încă în pace şi bună înţelegere cu Dumnezeu şi cu lumea.

Începi să simţi că eşti stigmatizat, că simţirea ta se află într-o contradicţie enigmatică faţă de cea a celorlalţi, a celor obişnuiţi, a celor ce sînt aşa cum se cuvine, iar prăpastia de ironie, necredinţă, opoziţie, cunoaştere, sentiment, care te desparte de oameni, se cască din ce în ce mai adînc, eşti însingurat, iar de atunci nu mai există nici o posibilitate de înţelegere. Ce destin! Presupunînd că inima ţi-a rămas destul de vie, destul de *plină de iubire*, ca să simţi cît de înfricoşător este acest destin!... Conştiinţa de sine ţi se aprinde, fiindcă, printre mii de oameni, simţi pe fruntea ta semnul şi-ţi dai seama că el nu scapă nimănui. Am cunoscut un actor de geniu care, ca om, avea de luptat cu o bolnăvicioasă timiditate şi nestatornicie. Acest artist desăvîrşit şi om epuizat ajunsese în această stare datorită exaltatului sentiment de sine, împreună cu lipsa de roluri, de sarcini interpretative... Pe un artist, pe unul adevărat, nu pe unul a cărui profesie cetăţenească e arta, ci pe unul predestinat şi blestemat, îl recunoşti dintr-o masă de oameni, chiar dacă n-ai privirea prea ascuţită. Pe faţa lui e întipărit sentimentul separării, al neapartenenţei lui printre ceilalţi, al faptului că e cunoscut şi observat, ceva regesc[20] şi totodată stingheritor. Ceva similar poţi să remarci în trăsăturile unui principe care păşeşte incognito în mijlocul unei mulţimi de oameni din popor. Dar în cazul artistului, veşmîntul civil nu e de nici un folos, Lizaveta! Travesteşte-te, pune-ţi mască, îmbracă-te ca un ataşat diplomatic sau ca un sublocotenent de gardă în concediu: n-ai decît să deschizi ochii şi să rosteşti un cuvînt, şi oricine va şti că nu eşti un om, ci ceva străin, ceva uimitor, altceva...

Dar *ce* este artistul? În faţa nici unei alte întrebări nu s-au dovedit mai îndărătnice comoditatea şi trîndăvia în efortul de a cunoaşte al omenirii. „Toate acestea sînt un dar", spun cu umilinţă oamenii de treabă aflaţi sub înrîurirea unui artist, iar pentru că, după blajina lor părere, efectele voioase şi nobile trebuie să aibă neapărat şi cauze voioase şi nobile, nimeni nu bănuieşte că aici e vorba, poate, de un „dar" împovărat de condiţii extrem de grele, de un dar extrem de îndoielnic... Se ştie că artistul este lesne iritabil – ei, se mai ştie că la oamenii cu conştiinţa curată şi cu simţirea de sine solid fundamentată aşa ceva nu se întîlneşte de obicei... Vezi, Lizaveta, în fundul sufletului meu nutresc întru totul – transpunînd-o în plan spiritual – aceeaşi *suspiciune* faţă de tipul de artist, pe care i-ar fi arătat-o oricare dintre onorabilii mei strămoşi din strîmtul oraş de-acolo, din nord, vreunui oarecare şarlatan şi artist aventurier ce i-ar fi păşit pragul casei. Ascultă ce-am să-ţi spun

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 240

mai departe. Cunosc un bancher, un om de afaceri crunt, care posedă darul de a scrie nuvele. El face uz de acest dar în orele sale de răgaz, iar lucrările sale sînt, uneori, întru totul excelente. Totuşi – spun totuşi“ – omul acesta nu este total nepătat; dimpotrivă, a avut de ispăşit o grea pedeapsă privativă de libertate, şi anume din motive serioase. S-a întîmplat chiar ca el să-şi dea seama de înzestrarea lui abia în închisoare, iar experienţele sale de deţinut constituie motivul de bază din toate producţiunile lui. Cu oarecare îndrăzneală, s-ar putea trage concluzia că, pentru a deveni poet, e nevoie să te familiarizezi într-un fel oarecare cu închisoarea. Dar nu se impune bănuiala că trăirile sale din puşcărie sînt mai puţin intim legate de rădăcinile şi obîrşiile vocaţiei sale de artist decît *ceea ce l-a dus acolo*? Un bancher chibzuit, care nu e criminal, care e nepătat şi care să scrie nuvele *nu există*... Păi da, rîzi, însă eu glumesc doar pe jumătate. Nici o problemă, nici una din lumea asta nu este mai chinuitoare decît aceea a vocaţiei artistice şi a efectului ei omenesc. Ia creaţia cea mai minunată a celui mai tipic şi, de aceea, a celui mai plin de forţă artist, ia o operă morbidă şi echivocă, precum *Tristan şi Isolda*, şi observă ce efect exercită această operă asupra unui om tînăr, sănătos, cu o sensibilitate de intensitate normală. Ai să vezi că se simte înălţat, întărit, că e animat de o însufleţire caldă, onestă şi, poate, stimulat spre o creaţie „artistică“ proprie... Bietul diletant! În noi, artiştii, lucrurile arată fundamental altfel decît poate visa el, cu a sa „inimă caldă“ şi al său „entuziasm onest“. Am văzut artişti care erau înconjuraţi şi ovaţionaţi de o mulţime de femei şi de tineri, dar despre care eu *ştiam*... În legătură cu originea fenomenelor adiacente şi în legătură cu condiţiile vocaţiei artistice faci necontenit experienţele cele mai ciudate...

– La alţii, Tonio Kröger – iartă-mă – sau nu numai la alţii?

El tăcu. Îşi încruntă sprîncenele oblice şi fluieră.

– Dă-mi, te rog, ceaşca, Tonio. Nu e tare. Şi mai ia o ţigară. De altminteri, ştii foarte bine că dumneata priveşti lucrurile altfel de cum trebuie privite...

– Acesta este răspunsul lui Horaţio, dragă Lizaveta. „A privi astfel lucrurile ar însemna să le priveşti prea exact“[21], nu-i aşa?

– Vreau să spun că lucrurile pot fi privite tot atît de exact şi dintr-o altă latură, Tonio Kröger. Eu nu sînt decît o muiere proastă care pictează, iar dacă-ţi pot da o replică, dacă-ţi pot apăra puţintel propria profesie împotriva dumitale, ceea ce am de spus nu e ceva nou, ci doar o reamintire a ceea ce dumneata ştii, desigur, foarte bine... Cum adică:

efectul purificator şi sfînt al literaturii, nimicirea pasiunilor prin cunoaştere şi cuvînt, literatura ca o cale spre înţelegere, spre iertare şi iubire, puterea mîntuitoare a cuvîntului, spiritul literar ca fenomenul cel mai nobil al spiritului uman în genere, literatul ca om desăvîrşit, ca sfînt – a vedea lucrurile în acest fel nu înseamnă a le vedea destul de exact?

– Ai tot dreptul să vorbeşti aşa, Lizaveta Ivanovna, şi anume cu referire la scriitorii voştri, la literatura rusă vrednică de adoraţie, care reprezintă într-adevăr literatura sfîntă despre care vorbeşti. Dar nu omit obiecţiile dumitale, fiindcă ele se numără printre gîndurile ce mă frămîntă astăzi... uită-te la mine. Nu arăt nemaipomenit de vesel, aşa-i? Niţeluş cam bătrîn, cu trăsături ascuţite şi obosit, nu? Ei, ca să revenim la „cunoaştere“, aşa ne-am imagina un om care, din firea lui, de bună-credinţă, blînd, bine intenţionat şi cam sentimental, ar fi, pur şi simplu, stors de vlagă şi nimicit datorită clarviziunii lui psihologice. Să nu te laşi doborît de tristeţea lumii, să observi, să remarci, să preiei chiar şi cele mai chinuitoare lucruri şi totuşi să rămîi senin, pe deplin convins de superioritatea ta morală faţă de dezgustătoarele născociri ale existenţei – asta da; firește! Şi totuşi, în pofida tuturor plăcerilor pe care ţi le dă capacitatea de a le exprima, lucrurile te cam depăşesc. A înţelege totul înseamnă oare a ierta totul? Nu ştiu. Există ceva, Lizaveta, căruia eu îi spun sila cunoaşterii[22]: starea în care unui om îi e destul să pătrundă cu privirea un lucru, pentru ca să se şi simtă scîrbit de moarte (şi absolut fără nici o intenţie de împăcare) – cazul lui Hamlet, danezul, acest literat tipic. El ştia ce înseamnă: să ai chemarea de a şti, fără a fi născut pentru asta. Să vezi limpede chiar şi prin vălul de lacrimi al sentimentului, să cunoşti, să remarci, să observi şi să fii nevoit să laşi deoparte, zîmbind, ceea ce ai observat chiar în clipele cînd mîinile se împreună, buzele se găsesc, cînd privirea omului, orbită de simţăminte, se frînge – iată ceva infam. Lizaveta, aşa ceva este josnic şi revoltător... Dar la ce bun să te revolţi?

O altă latură a lucrurilor, nu mai puţin agreabilă, este, firește, blazarea, indiferenţa şi oboseala ironică faţă de orice adevăr; se ştie că nicăieri pe lume nu domneşte o stare de spirit mai mută şi mai deznădăjduită decît într-un cerc de oameni inteligenţi, trecuţi prin ciur şi prin dîrmon. Tot ceea ce se ştie e vechi şi plictisitor. Exprimă un adevăr, a cărui cucerire şi posesie ţi-a procurat, poate, o anumită bucurie tinerească, şi-ai să vezi că banalei tale isteţimi i se răspunde cu o scurtă pufnitură pe nas... Ah, literatura te istovește, Lizaveta! În societatea

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 242

omenească, te asigur, unui om i se poate întîmpla ca din pur scepticism şi din reţinerea de a formula o părere să fie considerat un prost, cînd, în realitate, el e doar mîndru şi lipsit de curaj... Toate acestea, cu privire la „cunoaştere“. În ceea ce priveşte „cuvîntul“, să fie, poate, vorba mai puţin de o eliberare, cît, mai ales, de o răcire şi de o punere la gheaţă a simţirii? Serios vorbind, această promptă şi superficială lichidare a sentimentului prin limba literară are un caracter rece şi revoltător de arogant. Îţi e inima prea plină, te simţi prea stăpînit de o trăire dulce sau înălţătoare: nimic mai simplu! Te duci la literat şi, în cel mai scurt timp, totul este rezolvat. Cazul dumitale este analizat şi formulat, denumit, exprimat şi făcut să vorbească, întregul îşi află soluţia pentru totdeauna, devine indiferent pentru dumneata, fără să fii nevoit să mulţumeşti pentru asta. Dumneata însă te duci acasă uşurat, răcorit şi lămurit, ba chiar te şi miri ce-a fost în toată întîmplarea aceea de te-a putut tulbura, umplîndu-ţi sufletul de-o frămîntare atît de dulce. Iar dumneata vrei să iei în mod serios apărarea acestui rece şi vanitos şarlatan? Ceea ce a fost exprimat – zice profesia lui de credinţă – a fost rezolvat. Dacă lumea întreagă a fost exprimată, înseamnă că a fost rezolvată, mîntuită, lichidată... Foarte bine! Totuşi, eu nu sînt nihilist...

– Nu eşti, spuse Lizaveta.

Tocmai îşi dusese linguriţa de ceai la gură şi încremeni în această poziţie:

– Ei, ei... vino-ţi în fire, Lizaveta! Nu sînt, te asigur, în ceea ce priveşte sentimentul viu. Vezi, literatul nu înţelege, în fond, că viaţa poate continua să fie vie, că nu se ruşinează de acest lucru după ce a fost exprimată şi „rezolvată“. Dar, vezi, în pofida oricărei mîntuiri prin literatură, ea continuă să păcătuiască, asta pentru că în ochii spiritului orice acţiune este un păcat... Am ajuns la capăt. Ascultă-mă, Lizaveta. Iubesc viaţa – asta e o mărturisire. Primeşte-o şi ţine-o minte – încă n-am făcut-o nimănui. S-a spus, ba chiar s-a scris şi s-a tipărit că urăsc viaţa sau că mă tem de ea sau că o disprețuiesc sau că o detest. Mi-a plăcut să aud asemenea aprecieri, m-au măgulit, dar pentru asta nu sînt mai puţin false. Iubesc viaţa... Zîmbeşti, Lizaveta, şi ştiu de ce. Dar te conjur, nu socoti ceea ceea ce-ţi spun drept literatură! Nu te gîndi la Cesare Borgia[23] sau la cine ştie ce filosof exaltat care-l ridică pe scut. Pentru mine, acest Cesare Borgia nu înseamnă nimic, nu dau doi bani pe el şi n-am să înţeleg niciodată cum poate fi venerat drept un ideal extraordinarul şi demonicul. Nu, „viaţa“, ca eternă contradicţie între

spirit şi artă, nu ni se înfăţişează nouă, celor neobişnuiţi, ca ceva neobişnuit, ca o viziune a unei măreţii sîngeroase şi a unei frumuseţi sălbatice; tărîmul nostalgiei noastre este normalul, decentul şi amabilul, viaţa, în banalitatea ei ademenitoare. E departe de a fi artist, draga mea, cel pentru care mobilurile ultime şi cele mai profunde ale exaltării sînt rafinamentul, excentricul şi satanicul[24], cel care nu cunoaşte dorul după ceea ce e nevinovat, simplu şi viu, după puţină prietenie, dăruire, intimitate şi fericire omenească – dorul tainic şi mistuitor, Lizaveta, după desfătările pe care ţi le oferă cele obişnuite!...

Să te bucuri de prietenia unui om! Mă crezi că aş fi mîndru şi fericit dacă aş avea printre oameni un prieten? Pînă acum nu am avut însă decît demoni, iazme, monştri infernali şi stafii mute ale cunoaşterii, adică: prieteni printre literaţi.

Uneori nimeresc pe cîte un podium, mă găsesc într-o sală în faţa unor oameni veniţi să mă asculte. Vezi, atunci mi se întîmplă ca rotindu-mi ochii peste public să mă surprind cum pîndesc în taină auditoriul, întrebîndu-mă în inima mea cine sînt cei ce-au venit, cei ale căror aplauze şi mulţumiri pătrund pînă la mine, cei cu care arta mea stabileşte aici o legătură ideală... Şi nu găsesc ceea ce caut, Lizaveta. Nu găsesc decît o turmă şi o obşte ce-mi sînt bine cunoscute, o adunare oarecum similară cu acelea ale primilor creştini: oameni cu trupuri stîngace şi suflete delicate, oameni care cad mereu victime, ca să zicem aşa, pricepi ce vreau să spun, şi pentru care poezia e o blîndă răzbunare împotriva vieţii – întotdeauna, numai oameni care suferă, plini de dor şi săraci şi niciodată vreunul dintre ceilalţi, dintre cei inocenţi, care n-au nevoie de spirit!

Dar, la urma urmei, n-ar fi o regretabilă lipsă de consecvenţă să te bucuri dacă ar fi altfel? Este absurd să iubeşti viaţa şi totuşi să te străduieşti prin toate şiretlicurile să o atragi de partea ta, să o cîştigi pentru finețuri şi melancolii, pentru toată aristocraţia bolnavă a literaturii. Imperiul artei creşte, iar cel al sănătăţii şi al nevinovăţiei scade pe acest pămînt. Ar trebui ca puţinul ce-a mai rămas din el să fie conservat cu cea mai mare grijă şi tot aşa ar trebui să nu mai vrem să-i ademenim pentru poezie pe oamenii care preferă să citească volume despre cai, ilustrate cu instantanee!

Fiindcă, la urma urmelor – ce privelişte ar fi mai jalnică decît aceea a vieţii care ar încerca să facă artă? Noi, artiştii, nu disprețuim pe nimeni mai profund decît pe diletant, pe insul care crede că poate

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 244

deveni, cu un prilej oarecare, artist. Te asigur că am fost eu însumi în situaţia de a nutri un asemenea dispreţ. Mă aflu într-o societate, în casa unor oameni distinşi, se mănîncă, se bea şi se stă de vorbă, ne înţelegem cît se poate de bine, eu sînt bucuros şi recunoscător că pot dispărea un răstimp între oameni inofensivi şi normali, ca unul la fel cu ei. Deodată (asta mi s-a întîmplat), se ridică un ofiţer, un sublocotenent, un om drăguţ şi ferchеş, pe care nu l-aş fi crezut niciodată în stare de o comportare nedemnă de uniforma sa şi ne cere în cuvinte hotărîte îngăduinţa de a ne împărtăşi cîteva versuri făcute de el. I se dă, cu un surîs consternat, această îngăduinţă, iar el îşi îndeplineşte intenţia citindu-şi lucrarea de pe un petec de hîrtie ascuns pînă atunci în pulpana hainei, ceva dedicat muzicii şi iubirii, pe scurt, ceva pe cît de adînc simţit, tot pe atît de lipsit de efect. Acum însă rog pe oricine să-mi răspundă: un sublocotenent! Un om de lume! Cu adevărat, n-ar fi avut nevoie de aşa ceva...! A urmat ce-a trebuit să urmeze: feţe alungite, tăcere, cîteva aplauze convenţionale şi cea mai profundă indispoziţie de jur-împrejur. Cel dintîi fapt sufletesc de care-mi dau seama este că şi eu sînt vinovat de tulburarea pe care tînărul necugetat a provocat-o celor prezenţi; şi nu e nici o îndoială: priviri ironice şi de dezaprobare sînt îndreptate şi spre mine, cel în meseria căruia s-a amestecat insul cu cîrpăceala lui. Al doilea fapt constă în aceea că tînărul, faţă de existenţa şi firea căruia nutrisem pînă mai adineauri cel mai sincer respect, coboară brusc în ochii mei; coboară, coboară... Mă cuprinde o bunăvoinţă plină de compătimire. Mă apropii, împreună cu alţi domni inimoşi şi amabili, de el şi-i vorbesc. „Felicitările mele, îi spun, domnule sublocotenent! Ce talent frumos! A fost încîntător!“ Şi nu lipseşte mult să-l bat pe umăr. Dar crezi că simţămîntul pe care trebuie să-l arăţi unui sublocotenent este bunăvoinţa?... A fost vina lui! Stătea acolo foarte încurcat şi se căia pentru greşeala de a-şi fi îngăduit să culeagă o frunzuliţă, una singură, din tufa de lauri a artei, fără a fi plătit pentru ea cu viaţa. Nu, în privinţa asta sînt de partea prietenului meu, bancherul criminal.

Dar nu găseşti, Lizaveta, că astăzi sînt de o locvacitate hamletiană?

– Ai terminat, Tonio Kröger?

– Nu. Dar nu mai spun nimic.

– Chiar şi aşa e destul. – Aştepţi un răspuns?

– Ai vreunul?

– Mă gîndeam, totuşi... Te-am ascultat bine, Tonio Kröger, de la început pînă la sfîrşit, şi vreau să-ţi dau un răspuns care se potriveşte la tot ce-ai spus în după-amiaza asta şi reprezintă soluţia problemei ce te-a neliniştit atît de mult. Ascultă, deci! Soluţia este că, aşa cum stai aici, eşti, pur şi simplu, un burghez.

– Sînt oare? întrebă el şi se prăbuşi puţin în el însuşi.

– Adevărat, e-o lovitură dură, şi aşa şi trebuie să fie. De aceea, vreau să îndulcesc puţin sentinţa, fiindcă asta pot s-o fac. Eşti un burghez care a apucat pe căi greşite, Tonio Kröger – un burghez rătăcit.

Tăcere. Apoi se ridică hotărît şi-şi luă pălăria şi bastonul:

– Îţi mulţumesc, Lizaveta Ivanovna; acum mă duc liniştit acasă. *Am fost rezolvat.*

5

Către toamnă, Tonio Kröger îi spuse Lizavetei Ivanovna:

– Da, plec în călătorie, Lizaveta, trebuie să mă aerisesc, o şterg, îmi iau tălpăşiţa.

– Cum adică, tătucă; binevoieşti să te duci din nou în Italia?

– Doamne, dă-mi pace cu Italia, Lizaveta! Italia îmi e indiferentă pînă la dispreţ! E mult de cînd îmi închipuiam că acolo mi-e locul. Artă, nu-i aşa? Cer albastru de catifea, vin care te încinge, dulce senzualitate... Pe scurt, toate astea nu-mi mai plac. Renunţ. Toată *bellezza*[25] aceasta mă enervează. Nu-i pot suferi nici pe oamenii aceia îngrozitor de vioi de-acolo, din sud, cu privirea neagră, animalică. Romanii ăştia n-au în ochi conştiinţă... Nu, mă reped puţin pînă în Danemarca.

– În Danemarca?

– Da. Şi mă aştept la lucruri bune de la această călătorie. Din întîmplare, n-am ajuns niciodată pînă acolo, deşi în tot timpul copilăriei mele m-am aflat atît de aproape de graniţă; cu toate astea, am cunoscut şi-am iubit ţara asta dintotdeauna. Probabil că înclinaţia către nord o am de la tata, fiindcă mama, în măsura în care nu-i era totul indiferent, ţinea mai mult la *bellezza*. Dar ia cărţile scrise acolo, în nord, aceste cărţi profunde, pure şi umoristice, Lizaveta – le găsesc neîntrecute, îmi sînt dragi. Ia prînzurile scandinave, aceste prînzuri incomparabile, pe care le suporţi numai într-un aer tare şi sărat (nu ştiu dacă le mai pot suporta acum), şi pe care le cunosc întrucîtva de-acasă, fiindcă în ţinutul

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 246

meu natal întocmai aşa se mănîncă. Ia şi numele, prenumele cu care sînt împodobiţi oamenii de-acolo şi dintre care multe se găsesc de asemenea la mine acasă, un cuvînt ca „Ingeborg“, aidoma unui sunet de harfă de o neprihănită poezie. Şi-apoi marea – ei au acolo Marea Baltică!... Într-un cuvînt, plec în călătorie spre nord, Lizaveta. Vreau să văd Marea Baltică, să aud din nou aceste prenume, să citesc la faţa locului aceste cărţi; vreau să stau pe terasa de la Kronborg, unde i-a apărut lui Hamlet „fantoma“ şi i-a adus sărmanului, nobilului tînăr suferinţa şi moartea...

– Cum ai să călătoreşti, Tonio, dacă-mi e îngăduit să te întreb? Ce rută iei?

– Cea obişnuită, spuse el ridicînd din umeri şi roşind vizibil. Da, ating din nou... punctul meu de plecare, după treisprezece ani[26], lucru care poate deveni întrucîtva comic.

Ea zîmbi:

– Asta e ceea ce voiam să aud, Tonio Kröger. Du-te deci cu Dumnezeu. Şi nu uita să-mi scrii, auzi? Aştept o scrisoare plină de veşti despre cele trăite în această călătorie spre... Danemarca...

6

Şi Tonio Kröger porni în călătorie spre nord. Călători confortabil (fiindcă obişnuia să spună că un om care duce o viaţă lăuntrică mult mai grea decît alţii e îndreptăţit să pretindă o oarecare comoditate exterioară) şi nu se opri nicăieri mai înainte de a vedea ridicîndu-se înaintea lui, în atmosfera cenuşie, turnurile strîmtului oraş de unde plecase cîndva. Făcu acolo un scurt şi ciudat popas...

Cînd trenul intră în gara îngustă, afumată, bizar de familiară, o după-amiază tulbure cobora spre seară; sub acoperişul murdar de sticlă, fumul se aduna în baloturi şi se destrăma din nou în zdrenţe alungite, întocmai ca odinioară, cînd Tonio Kröger plecase de-acolo, ducînd în suflet numai ironie. – Se îngriji de bagaje, dădu dispoziţii să-i fie trimise la hotel şi părăsi gara.

Afară, pe un rînd, aşteptau aceleaşi birji ale oraşului, cu doi cai, negre, nemăsurat de înalte şi late! Nu luă nici una, doar le privi, aşa cum privi totul: frontoanele înguste şi turnurile ascuţite care-l salutau de pe acoperişurile cele mai apropiate, oamenii blonzi din juru-i, trîndavi şi greoi, cu felul lor tărăgănat şi totuşi pripit de a vorbi, şi simţi cum îl încearcă un

hohot de rîs, tainic înrudit cu un plîns cu sughiţuri. O porni pe jos, încet, primind în faţă apăsarea necontenită a vîntului umed, trecu podul cu statui mitologice pe parapete[27] şi merse o bucată de-a lungul portului.

Dumnezeule mare, ce minuscule şi întortocheate îi apărură uliţele! Oare uliţele acestea cu frontoane ascuţite urcaseră în toate vremurile atît de caraghios de abrupt spre oraş? Pe fluviu, coşurile şi catargele vaselor se legănau lin în vînt şi în amurg. S-o ia în sus, pe strada aceea pe care se afla casa ce-i stătea în minte? Nu, mîine. Acum era atît de somnoros! Capul îi era greu de pe urma călătoriei, iar prin minte îi treceau încet gînduri încleştate.

Uneori, în cei treisprezece ani ce trecuseră, atunci cînd avea stomacul stricat, visase că se află din nou acasă, în vechea clădire răsunătoare de pe uliţa în pantă, că tatăl său e din nou acolo şi că-l mustră din pricina vieţii sale depravate, lucru pe care el îl socotise întotdeauna perfect îndreptăţit. Iar acest prezent de-acum nu se deosebea prin nimic de vreuna din acele urzeli de vis ameţitoare şi de nesfîşiat, cînd te puteai întreba dacă e amăgire sau realitate şi te vedeai nevoit să admiţi cu convingere că e realitate, pentru ca pînă la urmă totuşi să te trezeşti... Păşea pe străzile puţin animate, expuse curentului, înfrunta cu capul aplecat vîntul şi se îndrepta ca un somnambul în direcţia celui mai bun hotel din oraş, unde voia să-şi petreacă noaptea. Un om cu picioarele încovoiate, purtînd o prăjină în vîrful căreia pîlpîia o flăcăruie, mergea înaintea lui cu mersul legănat al marinarilor şi aprindea felinarele cu gaz aerian.

Cum se simţea? Ce erau aceste licăriri ce mocneau atît de întunecat şi dureros sub cenuşa oboselii lui, fără a putea deveni flacără limpede? Tăcere, tăcere şi nici un cuvînt! Nici un cuvînt! Ar fi dorit să meargă încă mult, la întîmplare, în bătaia vîntului, pe uliţele învăluite de amurg, familiare ca în vis. Dar totul era atît de strîmt şi de înghesuit! În curînd ajunse la ţintă.

În oraşul de sus erau lămpi cu arc, care tocmai se aprindeau. Iată hotelul şi iată cei doi lei negri din faţa lui, de care se temea în copilărie. Se priveau şi acum unul pe altul cu o mină de parcă ar fi vrut să strănute, dar deveniseră parcă mult mai mici decît odinioară. – Tonio Kröger trecu printre ei.

Fiindcă venise pe jos, fu întîmpinat fără prea mare solemnitate. Portarul şi un domn foarte distins, îmbrăcat în negru, care făcea onorurile şi-şi împingea mereu cu degetele mici manşetele în mîneci, îl măsurară cu priviri cercetătoare, cîntărindu-l din creştet pînă-n tălpi şi căutînd

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 248

vizibil să-l categorisească întrucîtva din punct de vedere social, să-l claseze ierarhic şi burghez şi să-i fixeze un loc în stima lor, fără să ajungă totuşi la un rezultat liniştitor, din care pricină se deciseră pentru o politeţe moderată. Un chelner, un om cu favoriţi blonzi ca pîinea, îmbrăcat într-un frac lustruit de vechime şi cu rozete la pantofii cu care călca fără zgomot, îl conduse la etajul al doilea, într-o cameră curăţică, mobilată bătrîneşte, dincolo de fereastra căreia se deschidea, în semiîntuneric, o perspectivă pitorească şi medievală spre curţi, frontoane şi masa bizară a bisericii, în vecinătatea cărora era situat hotelul. Tonio Kröger stătu o vreme în faţa ferestrei, apoi se aşeză cu braţele încrucişate pe sofaua încăpătoare, îşi încruntă sprîncenele şi începu să fluiere.

I se aduse lumină, îi sosi bagajul. Totodată, blajinul chelner îi puse pe masă formularul de sosire, iar Tonio Kröger, cu capul aplecat într-o parte, caligrafie pe el ceva ce semăna a nume, profesie şi loc de unde vine. După aceea comandă o cină uşoară şi, şezînd pe colţul sofalei, continuă să privească în gol. Cînd i se puse dinainte mîncarea, o lăsă multă vreme neatinsă; în cele din urmă luă cîteva îmbucături şi se mai plimbă o oră încolo şi-ncoace prin odaie, oprindu-se uneori şi închizînd ochii. Apoi îşi scoase cu mişcări încete hainele şi se vîrî în pat. Dormi mult, tulburat de vise confuze şi bizar de nostalgice.

Cînd se trezi, îşi văzu odaia plină de lumina zilei. Zăpăcit şi pripit stătu să se gîndească unde se află şi se dădu jos din pat, ca să tragă perdelele. Albastrul puţin pălit, de vară tîrzie, al cerului era străbătut de petice subţiri de nori scămoşaţi de vînt; deasupra oraşului său natal se arătă totuşi soarele.

Îşi făcu toaleta cu mai multă grijă ca de obicei, se spălă şi se bărbieri cît se poate de bine, dornic să arate curat şi proaspăt, ca şi cum avea de gînd să se ducă în vizită într-o casă corectă, distinsă, unde se cuvine să faci o impresie deosebită şi ireproşabilă; în vreme ce se îmbrăca, îşi asculta bătăile temătoare ale inimii.

Ce lumină puternică era afară! S-ar fi simţit mai bine dacă pe străzi ar fi domnit, ca în ajun, amurgul; acum însă era nevoit să meargă sub privirile oamenilor în lumina limpede a soarelui. Va da oare de cunoscuţi care-l vor reţine şi întreba, obligîndu-l să răspundă cum şi-a petrecut aceşti treisprezece ani? Nu, slavă Domnului, nu-l mai cunoştea nimeni, iar cine şi-ar fi adus aminte de el, nu l-ar fi recunoscut, fiindcă într-adevăr se cam schimbase în acest timp. Se privi în oglindă cu atenţie şi deodată se simţi mai sigur sub masca lui, sub faţa uzată de

timpuriu, mai bătrînicioasă decît îi era vîrsta... Ceru micul dejun, apoi părăsi camera, trecu prin hol, sub privirile dispreţuitoare ale portarului şi ale domnului distins în haine negre şi ieşi printre cei doi lei, în stradă.

Încotro s-o pornească? Aproape că nu ştia. Era la fel ca ieri. Abia se văzu din nou înconjurat de acest straniu de demn şi extrem de familiar conglomerat de frontoane, turnuleţe, arcade, fîntîni, abia simţi în faţă apăsarea vîntului, a vîntului puternic, care aducea cu sine o aromă delicată şi aspră din visuri îndepărtate, că pe simţurile sale se aşternu parcă un văl şi o urzeală de ceaţă... Muşchii obrazului i se destinseră şi cu privirea acum liniştită contemplă oameni şi lucruri. Poate că totuşi acolo, la acel colţ de stradă, se va trezi...

Încotro se ducea? – Avea impresia că direcţia în care pornise se afla în corelaţie cu tristele visuri pline de o ciudată căinţă din timpul nopţii. Se ducea spre piaţă, trecu pe sub bolţile cu arcade ale Primăriei, unde măcelari cu mîinile pline de sînge îşi cîntăreau marfa, ajunse în piaţa oraşului, unde se găsea fîntîna gotică, înaltă, ascuţită şi complicată. Acolo se opri în faţa unei case, o casă îngustă şi modestă, la fel ca multe altele, cu un fronton avîntat şi mari deschideri, şi se adînci în contemplarea ei. Citi numele de pe placa de la uşă şi-şi odihni ochii un scurt răstimp pe fiecare fereastră. Apoi se întoarse şi o porni din nou încet.

Încotro se ducea? Spre casa lor. Dar luă un drum ocolit, făcu o plimbare prin afara porţii, fiindcă avea destul timp. Trecu peste Meterezul Morii şi Meterezul Holsten, ţinîndu-şi bine pălăria, din cauza vîntului care făcea copacii să foşnească şi să trosnească. Apoi părăsi parcul nu departe de gară, văzu trecînd, cu o grabă greoaie, un tren, numără, ca să se amuze, vagoanele şi se uită la omul ce stătea sus de tot în ultimul. Dar pe Lindenplatz se opri în faţa uneia dintre vilele drăguţe aflate acolo, pîndi îndelung, uitîndu-se în grădină şi sus, la ferestre, iar, în cele din urmă, începu să împingă încolo şi încoace în ţîţînile ei poarta cu grilaj, făcînd-o să scîrţîie. Apoi îşi privi mîna, care îi era rece şi mînjită de rugină şi o porni mai departe, trecu pe sub poarta veche, scundă, o luă de-a lungul portului şi începu să urce uliţa în pantă abruptă, pe care trăgea curentul, spre casa părinţilor săi.

Înconjurată de casele învecinate, pe care acoperişul ei ascuţit le depăşea, casa părintească se afla acolo cenuşie şi sobră cum era de trei sute de ani, iar Tonio Kröger citi versetul pios[28] înscris cu litere pe jumătate şterse deasupra intrării. Respiră adînc şi intră.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 250

Inima lui bătea înfricoşată, fiindcă se aştepta ca pe una din uşile de la parter, prin faţa cărora trecea, să iasă, poate, tatăl lui, în costumul purtat la birou şi cu pana după ureche, să-l oprească şi să-l ia la refec pentru viaţa lui extravagantă, lucru pe care l-ar fi considerat foarte îndreptăţit. Trecu însă nestingherit de nimeni. Uşa batantă din spatele intrării nu era închisă, ci doar apropiată, ceea ce găsi vrednic de dojană, dar totodată îl şi bucură ca în anumite vise înaripate, în care toate piedicile se dau deoparte de la sine şi poţi înainta nestînjenit, favorizat de un noroc straniu... Holul vast, podit cu lespezi de piatră mari, pătrate, răsuna sub paşii săi. În partea opusă bucătăriei, unde domnea liniştea, ieşeau mult în afara zidului, la o înălţime considerabilă, întocmai ca în vremurile vechi, nişte ciudate încăperi din lemn, grosolane, dar lăcuite curat, camerele servitoarelor, la care se putea ajunge numai din vestibul, pe un fel de scară fără balustradă. Dar dulapurile mari şi sipetul sculptat ce se găseau acolo nu mai erau... Fiul casei o porni pe scara impunătoare, sprijinindu-se cu mîna de balustrada de lemn decupată, vopsită cu lac alb, iar la fiecare pas ridica palma, ca s-o lase din nou la celălalt, ca şi cum ar fi încercat cu sfială dacă poate restabili familiaritatea de odinioară cu această veche şi solidă balustradă... Pe palier, la intrarea mezaninului, se opri. Pe uşă era fixată o tăbliţă albă, pe care stătea scris cu litere negre: *Biblioteca populară*.

„Bibliotecă populară?“ se întrebă Tonio Kröger, deoarece găsea că acolo n-aveau ce să caute nici poporul, nici literatura. Bătu la uşă. Se auzi un „intră“ şi-i dădu urmare. Încordat, cu priviri întunecate, luă cunoştinţă de modificări absolut inadmisibile.

Mezaninul avea trei camere, ale căror uşi de legătură erau deschise. Pereţii erau acoperiţi aproape pe toată înălţimea lor cu cărţi cartonate la fel, aşezate în şiruri lungi pe rafturi întunecate. În fiecare cameră, dinaintea unui fel de tejghea, şedea cîte un om cu aspect sărăcăcios şi scria. Doi dintre ei doar întoarseră capul spre Tonio Kröger, dar cel dintîi se ridică repede şi, sprijinindu-se cu amîndouă mîinile pe tăblia mesei, împinse capul înainte, ţuguie buzele, ridică din sprîncene şi-l privi pe vizitator clipind iute din ochi...

– Scuzaţi, spuse Tonio Kröger, fără să-şi abată privirea de la numeroasele cărţi. Sînt străin de-aceste locuri, vizitez oraşul. Aceasta este, aşadar, Biblioteca populară? Mi-aţi îngădui să arunc o scurtă privire asupra colecţiei?

– Cu plăcere! spuse funcţionarul, clipind încă şi mai tare. Desigur, e liber s-o facă oricine. Poftiţi, uitaţi-vă... Doriţi un catalog?

– Mulţumesc, răspunse Tonio Kröger. Am să mă orientez uşor.

Zicînd acestea, începu să păşească încet de-a lungul pereţilor, dînd impresia că studiază titlurile de pe cotoarele cărţilor. În cele din urmă, scoase un volum, îl deschise şi se duse cu el la fereastră.

Aici era camera unde se lua micul dejun. Gustarea de dimineaţă se lua aici, nu sus, în sufrageria cea mare, de pe ale cărei tapete albastre ieşeau în relief statui albe de zeităţi... Camera de colo slujise ca dormitor. Acolo murise mama tatălui lui, luptîndu-se aprig, cît era de bătrînă, fiindcă fusese o femeie de lume, amatoare de plăceri şi ţinea la viaţă. Iar mai tîrziu, tot acolo, îşi dăduse ultima suflare şi tatăl lui, domnul acela înalt, corect, puţin cam melancolic şi gînditor, cu o floare de cîmp la butonieră... Tonio şezuse la picioarele patului muribundului, cu ochii fierbinţi, lăsîndu-se sincer şi pe deplin în voia unui sentiment mut şi intens de iubire şi durere. Lîngă pat îngenunchease şi mama lui, frumoasa, focoasa lui mamă, topindu-se toată în lacrimi fierbinţi, după care plecase în depărtări neştiute cu artistul acela din sud... Iar odaia aceea din fund, a treia, mai mică, umplută de asemenea cu cărţi străjuite de un om cu înfăţişare sărăcăcioasă, fusese timp de mulţi ani odaia lui. Acolo se întorcea de la şcoală, după ce făcuse vreo plimbare, întocmai ca acum, lîngă peretele acela era aşezată masa în al cărei sertar îşi păstrase cele dintîi versuri intime şi stîngace... Nucul... Îl străbătu un fior ascuţit de tristeţe. Privi dintr-o parte pe fereastră, afară. Grădina se întindea pustie, dar nucul se găsea la locul său, trosnind greoi şi foşnind în vînt. Tonio Kröger îşi lăsă din nou ochii să-i alunece pe cartea pe care o ţinea în mînă, o operă poetică remarcabilă, pe care o cunoştea bine. Privi rîndurile şi grupurile negre de fraze, urmări pe o anume distanţă cursul expunerii care evolua ascendent, configurînd în imagini pasiunea, spre o poantă şi un efect, pentru ca apoi să coboare într-un mod impresionant...

„Da, e ceva bine făcut“, îşi spuse el, puse opera poetică la locul ei şi se întoarse.

Atunci văzu că funcţionarul stătea tot în picioare şi clipea din ochi cu o expresie în care se amesteca zelul său de slujbaş cu o neîncredere gînditoare.

– O colecţie excelentă, cum văd, spuse Tonio Kröger. Mi-am făcut o idee. Vă sînt foarte îndatorat. Bună ziua!

Zicînd acestea, ieşi pe uşă; era însă o plecare îndoielnică, şi el simţea bine că funcţionarul, neliniştit de această vizită, avea să mai stea minute în şir în picioare, clipind.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 252

Nu se mai simţea deloc îmboldit să pătrundă mai departe. Fusese acasă. Sus, în camerele mari, dincolo de holul cu coloane, locuiau oameni străini, precum vedea el, fiindcă în capul scării era o uşă cu geam care nu existase odinioară, iar pe uşă se vedea o plăcuţă cu un nume oarecare. Plecă aşadar, coborî scara, trecu prin holul răsunător şi părăsi casa părinţilor săi. Într-un restaurant, se aşeză într-un colţ şi, adîncit în gînduri, luă un prînz greu şi gras, apoi se întoarse la hotel.

– Am terminat, îi spuse domnului distins, îmbrăcat în negru. Astăzi după-amiază plec.

Ceru nota şi rugă să fie chemată o trăsură care să-l ducă în port, la vaporul pentru Copenhaga. După aceea urcă în camera lui şi se aşezâ la masă, şezu liniştit şi drept, cu obrazul sprijinit în mînă, privind, cu ochii care nu vedeau nimic, tăblia mesei. Mai tîrziu achită nota şi-şi pregăti lucrurile. La ora fixată fu anunţată sosirea trăsurii, iar Tonio Kröger coborî gata de drum.

Jos, la piciorul scării, îl aştepta domnul distins îmbrăcat în negru.

– Scuzaţi! spuse el şi-şi împinse cu degetele mici manşetele în mîneci... Vă rog să ne iertaţi, domnule, că sîntem nevoiţi să vă mai reţinem un minut. Domnul Seehaase – proprietarul hotelului – vă solicită o convorbire, doar două vorbe. O formalitate... Se află acolo, în fund... Nu este decît domnul Seehaase, proprietarul hotelului.

Tot invitîndu-l prin gesturi, îl conduse pe Tonio Kröger în fundul holului. Acolo se afla într-adevăr domnul Seehaase. Tonio Kröger îl cunoştea din vedere de pe vremuri. Era scund, gras şi cu picioarele strîmbe. Favoriţii tunşi îi albiseră; purta însă ca şi altădată un frac mult răscroit şi o tichiuţă de catifea brodată cu verde. Dar nu era singur. Lîngă el, la unul din pupitrele fixate în perete, stătea, cu coiful pe cap, un poliţist, care-şi odihnea mîna dreaptă înmănuşată pe o hîrtie scrisă în mai multe culori, pusă pe pupitru şi care-l privi cu faţa sa onestă de militar pe Tonio Kröger de parcă s-ar fi aşteptat ca acesta să intre la vederea lui în pămînt.

Tonio Kröger se uită de la unul la altul şi rămase în aşteptare.

– Veniţi de la München? întrebă în cele din urmă poliţistul cu o voce blajină şi greoaie.

Tonio Kröger confirmă.

– Călătoriţi spre Copenhaga?

– Da, sînt în drum spre o staţiune balneară maritimă din Danemarca.

– Staţiune balneară maritimă?

– Bine. Trebuie să ne arătaţi actele dumneavoastră, spuse poliţistul, accentuînd ultimele cuvinte cu o deosebită satisfacţie.

– Actele...

Nu avea acte. Îşi scoase portofelul şi se uită în el, dar nu avea acolo, în afară de cîteva bancnote, decît corectura unei nuvele, pe care avea de gînd s-o efectueze cînd va ajunge la destinaţie. Nu-i plăcea să aibă de-a face cu slujbaşi de stat şi nu-şi scosese niciodată un paşaport..

– Îmi pare rău, spuse, dar nu port nici un act la mine.

– Aşa? spuse poliţistul... Chiar nici unul?

– Cum vă numiţi?

Tonio Kröger îi răspunse.

– Adevărat să fie?! întrebă poliţistul, îndreptîndu-şi spinarea şi umflîndu-şi deodată, cît putu de tare, nările...

– Întru totul adevărat, răspunse Tonio Kröger.

– Ce ocupaţie aveţi?

Tonio Kröger înghiţi în sec şi-şi spuse cu voce fermă profesia. Domnul Seehaase înălţă capul şi-l privi curios în faţă.

– Hm! făcu poliţistul. Şi pretindeţi că nu sînteţi una şi aceeaşi persoană cu individul numit... Spuse „individul“ şi silabisi de pe hîrtia scrisă în mai multe culori un nume foarte încîlcit şi romantic, care părea un amestec bizar de sunete aparţinînd mai multor rase şi pe care Tonio Kröger îl şi uită în clipa următoare... Care, continuă el, din părinţi necunoscuţi şi domiciliat nu se ştie unde, este urmărit de poliţia din München pentru diverse înşelăciuni şi alte delicte, aflîndu-se, probabil, pe cale să fugă în Danemarca?

– Nu numai că pretind, spuse Tonio Kröger şi făcu o mişcare nervoasă din umeri. Faptul acesta produse o anumită impresie.

– Cum adică? Ah, aşa, desigur! spuse poliţistul. Dar şi dumneavoastră, să n-aveţi absolut nici o dovadă!

Domnul Seehaase interveni împăciuitor.

– Totul nu este decît o formalitate, spuse el, nimic altceva! Luaţi în considerare că dumnealui nu-şi face decît datoria. Dacă aţi putea să vă legitimaţi în vreun fel... Un act...

Toţi tăcură. Să pună oare capăt incidentului dezvăluindu-şi identitatea prin a-l lămuri pe domnul Seehaase că nu este un escroc, un ţigan corturar din naştere, ci fiul consulului Kröger, din familia Kröger? Nu,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 254

n-avea chef de aşa ceva. Şi, în fond, nu aveau întrucîtva dreptate aceşti reprezentanţi ai ordinii burgheze? Într-o anume măsură era de acord cu ei... Ridică din umeri şi rămase mut.

– Ce-aveţi acolo? întrebă poliţistul. Acolo, în portofel?

– Aici? Nimic. E o corectură, răspunse Tonio Kröger.

– Corectură? Cum adică? Daţi-mi-o s-o văd.

Tonio Kröger îi întinse lucrarea. Poliţistul o întinse pe pupitru şi începu să citească. Domnul Seehaase se apropie şi el şi participă la lectură. Tonio Kröger li se uita peste umeri, urmărind la ce pasaj se găseau. Ajunseseră la un moment bun, o poantă şi un efect pe care le prelucrase excelent. Era mulţumit de sine.

– Vedeţi! spuse el. Aici e imprimat numele meu. Eu am scris acest text, care va fi publicat, înţelegeţi?

– Ei, e suficient! spuse pe un ton hotărît domnul Seehaase, strînse foile, le împături şi le înapoie. E destul, Petersen! repetă el scurt, făcînd pe ascuns cu ochiul şi dînd negativ din cap. Nu-l mai putem reţine pe dumnealui. Trăsura aşteaptă. Vă rog foarte mult, domnule, să scuzaţi micul deranj. Poliţistul nu şi-a făcut decît datoria, dar eu i-am spus de la început că se află pe o urmă greşită...

„Aşa?“ gîndi Tonio Kröger.

Poliţistul nu părea întru totul de acord, mai aminti ceva despre „individ“ şi „dovezi“. Dar domnul Seehaase îşi conduse oaspetele prin hol, exprimîndu-şi de repetate ori regretul, îl însoţi printre cei doi lei pînă la trăsură şi, ca să-şi dovedească şi mai mult stima, închise el însuşi portiera vehiculului. Apoi birja ridicol de înaltă şi lată o porni poticnindu-se, zornăind şi lărmuind pe strada înclinată, în jos, spre port...

Acesta a fost ciudatul popas al lui Tonio Kröger în oraşul său natal.[29]

7

Cînd vasul lui Tonio Kröger ieşi în largul mării, se lăsa noaptea, iar luna se înălţa plutind într-o strălucire argintie. El stătea lîngă verga catargului de la prora, înfăşurat în manta, ca să facă faţă vîntului care bătea din ce în ce mai tare, şi se uita în jos la întunecata lunecare şi agitaţie a valurilor puternice şi netede, care oscilau unul în jurul celuilalt, se loveau pleoscăind, se azvîrleau unul pe altul în direcţii neaşteptate şi se luminau brusc, încununate de spumă...

Se simţea stăpînit de o bună dispoziţie calmă, legănătoare. Faptul că voise să-l aresteze în oraşul natal ca escroc îl cam mîhnise – deşi în oarecare măsură găsea că autorităţile avuseseră dreptate. Apoi însă, după ce se îmbarcase, urmărise, cum o făcea în copilărie, împreună cu tatăl său, încărcarea mărfurilor cu care, într-un amestec de strigăte în daneză şi în germana din nord, era umplut pîntecele vaporului, văzuse cum, în afară de baloturi şi lăzi, fură coborîţi, în cuşti din vergele groase, un urs alb şi un tigru bengalez, venind, cu siguranţă, de la Hamburg şi destinaţi vreunei menajerii daneze; toate acestea îl distraseră. Apoi, în vreme ce vasul luneca între malurile plate ale fluviului, uitase complet interogatoriul poliţistului Petersen, ca şi tot ce fusese mai înainte, visurile dulci, triste şi pline de căinţă din timpul nopţii, plimbarea pe care o făcuse, revederea nucului, iar sufletul său îşi regăsise vigoarea. Acum, cînd dinaintea lui se deschidea marea, vedea de departe plaja pe care în copilărie îi fusese dat să asculte visurile estivale ale mării, vedea scînteierea farului şi luminile hotelului din staţiunea balneară, unde locuise cu părinţii săi... Marea Baltică! Îşi propti capul în vîntul puternic şi sărat care se repezea liber şi nestăvilit, îi şuiera la urechi şi trezea în el o ameţeală domoală, o amorţire uşoară, în care amintirea a tot ce e rău, chin şi rătăcire, voinţă şi osteneală se pierdea într-o trîndăvie fericită. Iar în vuietul, pleoscăitul, spumegările şi gemetele din jurul său i se părea că aude trosnetul bătrînului nuc, scîrţîitul unei porţi din grădină... Se întuneca din ce în ce mai mult.

– Sdelele, Dumnezeule, ia priviţi sdelele, spuse brusc lîngă el, cu un accent greoi şi cîntător, o voce care părea că iese din interiorul unui butoi. O cunoştea. Îi aparţinea unui bărbat roşcovan, îmbrăcat modest, cu pleoapele înroşite şi cu o înfăţişare rece şi umedă, de parcă tocmai făcuse baie. Fusese vecinul lui Tonio Kröger la cina luată în cabina comandantului şi înghiţise, cu mişcări timide şi modeste, o cantitate uimitoare de omletă cu homar. Acum se sprijinea lîngă el de balustradă şi privea în sus spre cer, ţinîndu-şi bărbia între degetul gros şi arătător. Fără îndoială că se găsea în una dintre acele stări de spirit excepţionale, sărbătoreşti şi contemplative, cînd barierele dintre oameni cad, inima se deschide chiar şi străinilor, iar gura rosteşte lucruri pentru care altminteri ar sta ferecată cu jenă.

– Priviţi, domnule, sdelele. Sdau şi licăresc, iar cerul, Dumnezeule, e plin de ele. Şi-acum, rogu-vă, cum se simte cineva dacă se uită în sus şi se gîndeşte că multe dintre ele ar fi, cică, de o sută de ori mai mari

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 256

decît Pămîntul? Noi, oamenii, am inventat telegraful şi telefonul şi atîtea alte cuceriri ale epocii moderne. Dar cînd ne uităm la cer, trebuie să recunoaştem şi să-nţelegem că, în fond, sîntem nişte viermi, nişte bieţi viermi şi nimic mai mult – am dreptate sau nu, domnule? Da, sîntem nişte viermi! Îşi răspunse singur şi dădu din cap cu umilinţă şi adîncă mîhnire, privind spre firmament.

„Ah... ăsta n-are habar de literatură!“ îşi spuse Tonio Kröger. Şi îndată îi veni în minte ceva ce citise de curînd, un articol al unui vestit scriitor francez[30] despre concepţia cosmologică şi cea psihologică asupra lumii; fusese o pălăvrăgeală foarte subtilă.

Îi dădu tînărului un fel de răspuns la întrebarea lui profund trăită, apoi continuară să stea de vorbă, aplecaţi peste balustradă şi privind în seara străbătută de lumini neliniştite, jucăuşe. Reieşi că tovarăşul de călătorie era un tînăr comerciant din Hamburg, care-şi folosea concediul pentru această călătorie de plăcere...

– Trebuie, spuse el, să faci o scurtă călătorie cu *steamer*[31]-ul pînă la Copenhaga, m-am gîndit, şi iată-mă-s, stau aici şi pînă acum e foarte frumos. Da' chestia cu omleta cu homari n-a fost cum trebuie, domnule, fiindcă la noapte are să fie furtună, a spus-o însuşi căpitanul, şi să ai în sdomac o mîncare atît de nesănătoasă nu-i o glumă...

Tonio Kröger ascultă cu un sentiment de tăinuită prietenie toate aceste intimităţi neroade.

– Da, spuse el, aici, în nord, se consumă mîncăruri prea grele. Asta te face trîndav şi melancolic.

– Melancolic? repetă tînărul şi-l privi încurcat... Nu sînteţi de pe-aici, domnule? întrebă el brusc.

– Într-adevăr, vin de departe! răspunse Tonio Kröger cu o mişcare vagă, ca de apărare, a braţului.

– Dar aveţi dreptate, spuse tînărul; aveţi dreptate, zău, în ce priveşte melancolia! Eu sînt aproape întotdeauna melancolic, mai ales în seri ca asta, cînd pe cer sdau atîtea sdele. Şi-şi sprijini din nou bărbia cu degetul gros şi cu arătătorul.

Cu siguranţă că scrie versuri, gîndi Tonio Kröger, versuri de negustor, cinstit şi adînc simţite...“

Seara înainta, iar vîntul devenise atît de violent, încît îi împiedica să mai stea de vorbă. Se deciseră să doarmă puţin şi-şi urară noapte bună.

Tonio Kröger se întinse în cabină pe patul îngust, dar nu-şi găsi liniştea. Vîntul aprig şi aroma lui aspră îl tulburaseră în chip ciudat, iar inima lui era neliniştită, ca şi cum ar fi aşteptat cu teamă ceva plăcut. Totodată zguduitura resimţită la alunecarea vasului de pe creasta abruptă a unui val, cînd elicea lucra, convulsiv parcă, afară din apă, îi provoca o greaţă puternică. Se îmbrăcă din nou complet şi urcă la aer.

Pe lîngă lună goneau nori. Marea dănţuia. Valurile nu veneau rotunjindu-se ritmic şi egale, ci, pînă departe, într-o lumină palidă şi pîlpîitoare, marea părea sfîşiată, biciuită, răscolită, lingea vasul repezind în sus limbi uriaşe, ascuţite ca nişte flăcări, azvîrlea în marginea unor hăuri clocotitoare plăsmuiri colţuroase şi neverosimile şi arunca spuma în văzduhuri, ca într-un joc smintit, cu puterea unor braţe uriaşe. Vasul înainta anevoie; îşi făcea drum prin tumult balansîndu-se, bălăbănindu-se şi gemînd, iar uneori se auzeau din interiorul lui urletele ursului polar şi ale tigrului, care sufereau din pricina furtunii de pe mare. Pe punte umbla de colo, colo, cu picioarele crăcănate, legănîndu-se anevoie, un bărbat cu o lanternă încătărămată peste mantaua de muşama. Iar tocmai colo, în fund, mult aplecat peste bord, şedea tînărul din Hamburg, care suferea cumplit.

– Dumnezeule, spuse acesta cu o voce cavernoasă şi şovăitoare, ia priviţi, domnule, răzvrătirea elementelor! Apoi însă se întrerupse şi se întoarse repede.

Tonio Kröger se ţinea de un odgon întins şi privea departe peste dezlănţuirea aceea neînfrînată. Îi venea să chiuie şi i se părea că strigătul său ar fi fost destul de puternic ca să depăşească furtuna şi talazurile. În el răsuna un cîntec al mării, însufleţit de iubire. „Prieten sălbatic al copilăriei mele, iată-ne din nou împreună...“ Apoi însă poezia se sfîrşi. Nu era gata, nu se rotunjise şi nu se mlădiase în tihnă, ca să dea un tot. Inima lui trăia...

Stătu multă vreme aşa, apoi se întinse pe o bancă de lîngă suprastructura cabinelor şi privi în sus, spre cerul pe care pîlpîiau stelele. Chiar şi aţipi puţin. Iar cînd spuma rece îi stropea faţa, avea impresia, în picoteala lui, că e alintat de cineva cu dragoste.

Începură să se vadă şi să se apropie fantomatic în lumina lunii stînci verticale de cretă: erau insulele Moen. Şi din nou aţipi, dar somnul îi fu mereu întrerupt de ţîşniturile reci şi sărate care-l muşcau de obraz şi-i înţepeneau trăsăturile... Cînd se trezi pe deplin, se făcuse ziuă, o zi proaspătă, de un cenuşiu deschis, iar marea verde se mai domolise. La

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 258

micul dejun îl revăzu pe tînărul comerciant, care roşi violent, probabil de ruşine că spusese în întuneric lucruri atît de poetice şi blamabile, îşi răsuci în sus, cu toate cele cinci degete, mustăcioara roşcovană şi-i adresă un salut de dimineaţă repezit, milităresc, pentru ca mai apoi să-l evite cu teamă.

Şi Tonio Kröger debarcă în Danemarca. Se opri la Copenhaga, dădu bacşiş tuturor celor care făceau mutra că pretind aşa ceva; apoi, pornind din camera de la hotel, vizită timp de trei zile oraşul, cu ghidul deschis în faţă, şi se purtă întru totul ca un străin mai de soi, care doreşte să-şi îmbogăţească cunoştinţele. Contemplă noua Piaţă regală şi „Calul" din mijlocul ei, privi de jos pînă sus, plin de respect, coloanele de la Frauenkirchen, poposi îndelung dinaintea nobilelor şi graţioaselor sculpturi ale lui Thorvaldsen[32], se urcă în Turnul Rotund, vizită castele şi petrecu două seri vesele la Tivoli[33]. Dar, la drept vorbind, cu această enumerare nu am epuizat tot ce-a văzut.

La intrarea caselor, care aveau adesea întru totul înfăţişarea caselor vechi din oraşul său natal, cu frontoane înalte, perforate, de ferestre, văzu nume care-i erau cunoscute de mult şi care i se păreau că denumesc ceva delicat şi preţios, ascunzînd totodată în ele ceva ca un reproş, ca o tînguire şi un dor după cele pierdute. Şi pretutindeni, în vreme ce respira, inhalînd încet şi gînditor aerul umed al mării, vedea ochi tot atît de albaştri, păr tot atît de blond, feţe de acelaşi soi şi aceeaşi formă ca acelea care i se iviseră în visele ciudat de dureroase şi pline de căinţă din noaptea petrecută în oraşul natal. Se întîmpla uneori ca în plină stradă o privire, un cuvînt răsunător, un rîset să-l atingă pînă în fundul sufletului...

Nu suportă să rămînă mult în veselul oraş. Se simţea mînat de o nelinişte dulce şi nechibzuită, pe jumătate amintire, pe jumătate aşteptare, împreună cu dorinţa de a putea să stea întins în linişte undeva, pe plajă, şi de a nu mai fi nevoit să joace rolul de turist dornic să se informeze. Se îmbarcă, aşadar, din nou şi o porni într-o zi tulbure (marea era neagră) spre nord, de-a lungul coastei insulei Seeland, către Helsingör. De-acolo îşi continuă numaidecît călătoria cu trăsura pe şosea, încă trei sferturi de oră, mereu ceva mai sus de mare, pînă la ţelul său ultim şi propriu-zis, micul hotel alb al băilor, cu obloane verzi la ferestre, aflat în mijlocul unei aşezări de căsuţe scunde şi al cărui turn acoperit cu lemn privea spre Sund şi spre

coasta suedeză. Aici coborî, ocupă camera luminoasă care i se pregătise, umplu poliţele şi dulapul cu ceea ce adusese cu el şi se pregăti să trăiască aici cîtva timp.

8

Septembrie se şi apropia de sfîrşit; la Aalsgaard nu mai erau mulţi oaspeţi. În marea sufragerie de la parter, cu tavanul din grinzi, ale cărei ferestre înalte priveau spre veranda cu geamlîc şi spre mare, mesele erau prezidate de patroană, o domnişoară bătrînă cu părul alb, ochii incolori, obraji de un roz delicat şi o voce ciripitoare nesigură, mereu preocupată să-şi aşeze într-un mod întrucîtva avantajos mîinile roşii pe faţa de masă. Se mai găseau acolo un domn bătrîn, cu gîtul scurt, cu o barbă de marinar cenuşie ca fierul şi faţa vînătă, un negustor de peşte din capitală, care stăpînea bine germana. Părea complet constipat şi înclinat spre apoplexie, fiindcă avea respiraţia scurtă şi sacadată, iar din cînd în cînd ducea degetul arătător împodobit cu un inel la una dintre nări, ca s-o apese şi să tragă puţin aer pe cealaltă, aspirînd puternic. Asta nu-l împiedica să bea mereu zdravăn din sticla de rachiu, pe care o avea dinainte atît la micul dejun, cît şi la prînz şi cină. Apoi mai erau trei băieţi mari, americani, cu guvernorul sau profesorul lor particular, care-şi potrivea întruna, tăcut, ochelarii şi juca toată ziua fotbal cu ei. Băieţii îşi pieptănau părul blond roşcat cu cărare la mijloc şi aveau feţe lungi, imobile.

– *Please, give me the wurstthings there!* spunea unul.

– *That's not wurst: that's schinken!*[34] spunea celălalt şi asta era contribuţia lor şi a profesorului lor la conversaţie, fiindcă în rest stăteau tăcuţi şi beau apă fierbinte.

Tonio Kröger nici nu şi-ar fi dorit alt soi de comeseni. Se bucura de tihna lui, asculta sunetele daneze guturale, vocalele limpezi şi cele tulburi, cu care conversau uneori negustorul de peşte şi patroana, schimba cînd şi cînd cu cel dintîi cîte o modestă remarcă despre starea barometrică, apoi se ridica de la masă ca să coboare din nou, străbătînd veranda, pe plajă, unde petrecuse multe ore şi înainte de prînz.

Cîteodată era acolo linişte şi o atmosferă văratică. Marea se odihnea trîndavă şi netedă, în dungi albastre, verzi ca sticla şi roşietice, peste care jucau reflexe de lumină cu scînteieri argintii, algele cafenii se uscau

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 260

în soare ca fînul, iar pe nisip zăceau meduze care piereau ca aburul. Mirosea puţin a putregai şi puţin a catran de la bărcile de pescuit de care, şezînd pe nisip, Tonio îşi sprijinea spinarea – întors în aşa fel, încît să aibă înaintea ochilor orizontul deschis, nu coasta suedeză, răsuflarea uşoară a mării trecea curată şi proaspătă peste el.

Veniră şi zilele cenuşii, furtunoase. Valurile îşi aplecau capetele ca nişte tauri ce se pregătesc să dea cu coarnele şi se năsputeau cu furie spre plaja spălată pînă sus şi acoperită cu iarbă-de-mare strălucitoare din cauza umezelii, muşchi şi bucăţi de lemn aduse de apă. Între lungile coline ale valurilor se întindeau, sub cerul acoperit, văi de un verde palid şi înspumate, dar acolo unde, acoperit de nori, se găsea soarele, pe ape se lăţea o strălucire albicioasă de catifea.

Tonio Kröger stătea învăluit de vînt şi vuiet, adîncit în acel veşnic, greu şi ameţitor muget care-i era atît de drag. Cînd se întorcea şi pleca, se făcea parcă brusc în juru-i linişte şi cald. Dar în spatele său ştia că e marea, care-l striga; îl ademenea şi-l saluta. Iar el zîmbea.

Mergea spre interiorul uscatului, pe cărări singuratice peste pajişte, şi în curînd îl primea pădurea de fagi care se întindea pe o colină pînă departe, în ţinut. Se aşeza pe muşchi, rezemat de un copac, astfel încît să poată zări printre trunchiuri o fîşie de mare. Cînd şi cînd, vîntul aducea pînă la el zgomotul brizanţilor care sunau ca şi cum în depărtare nişte scînduri ar fi căzut una peste alta. Deasupra vîrfurilor copacilor se auzea croncănit de ciori, răguşit, pustiu şi pierdut... Ţinea pe genunchi o carte, dar nu citea nici un rînd. Se bucura de o adîncă uitare şi parcă plutea izbăvit peste spaţiu şi timp, şi numai din cînd în cînd inima îi zvîcnea ca străbătută de o durere, de un simţămînt fugar, înţepător, de nostalgie sau căinţă, de al cărui nume şi a cărui obîrşie era prea leneş şi adîncit în visare ca să se mai întrebe.

Aşa trecură cîteva zile, n-ar fi fost în stare să spună cîte şi nici nu dorea să ştie. Apoi însă veni o zi în care se întîmplă ceva; se întîmplă în vreme ce soarele se afla pe cer, iar de faţă erau mai mulţi oameni, iar el nici măcar nu fu extraodinar de surprins de întîmplare.

Chiar începutul acelei zile avu un aspect sărbătoresc şi încîntător. Tonio Kröger se trezi brusc, foarte devreme tresări din somn cu o spaimă uşoară şi tulbure şi i se păru că vede o minune, o ilustraţie feerică, parcă de vrajă. Camera lui, cu uşă cu geamuri şi balcon spre Sund, împărţită printr-o perdea din voal în încăpere de locuit şi dormitor, era tapetată în culori delicate şi mobilată cu mobile uşoare, de

culoare deschisă, încît oferea în permanenţă o privelişte luminoasă şi prietenoasă. Acum însă, ochii săi beţi de somn o vedeau într-o transfigurare şi iluminaţie nepămîntească, scufundată în întregime într-o strălucire trandafirie, nespus de graţioasă şi diafană, care aurea pereţii şi mobila şi preschimba perdeaua de voal într-o văpaie domoală, roşie... Multă vreme, Tonio Kröger nu înţelese ce se întîmplă. Cînd se apropie însă de uşa cu geam şi privi afară, văzu că era soarele care răsărea.

Mai multe zile, vremea fusese tulbure şi ploioasă; acum însă, cerul se întindea peste mare şi uscat sclipitor de senin, ca şi cum ar fi fost dintr-o mătase azurie, bine întinsă, iar discul soarelui, tăiat de-a curmezişul şi înconjurat de nori cu irizări roşii şi aurii, se înălţa sărbătoreşte peste marea încreţită, sclipitoare, ce părea că se înfioară şi se aprinde sub el... Aşa începu ziua, iar Tonio Kröger se îmbrăcă repede, tulburat şi fericit, luă micul dejun înaintea tuturor celorlalţi, jos, în verandă, înotă, pornind de la micuţa cabină de lemn a băilor, în Sund şi făcu o plimbare de cîteva ore pe plajă. La întoarcere, în faţa hotelului staţionau mai multe omnibuze, iar din sufragerie văzu că atît în salonul învecinat, unde se afla pianul, cît şi în verandă şi pe terasa din faţa ei, un mare număr de persoane îmbrăcate ca nişte mic-burghezi şedeau la nişte mese rotunde şi, discutînd cu însufleţire, mîncau tartine şi beau bere. Erau familii întregi, oameni mai în vîrstă şi tineri, ba chiar şi cîţiva copii.

La al doilea mic dejun (masa era încărcată cu mîncăruri reci, afumături, sărături şi produse de patiserie), Tonio Kröger întrebă ce se întîmplă.

– Oaspeţi! spuse negustorul de peşte. Excursionişti şi invitaţi la bal veniţi de la Helsingör! Să ne ferească Dumnezeu, în noaptea asta n-o să putem dormi! O să fie dans, dans şi muzică, şi mă tem că va dura mult. E o reuniune de familii, o excursie la ţară cu serată de dans, pe scurt, ceva aranjat prin contribuţia tuturor sau aşa ceva, iar oamenii se bucură de ziua asta frumoasă. Au venit cu ambarcaţiuni şi cu trăsuri, iar acum îşi iau gustarea de dimineaţă. Mai tîrziu o să plece mai departe pe uscat, dar diseară se întorc, iar distracţia cu dans o să aibă loc în sala de-aici. Da, fir-ar al naibii să fie, n-o să putem închide ochii...

– E o variaţie plăcută, spuse Tonio Kröger.

După aceea, un răstimp mai îndelungat, nu se mai rosti nici un cuvînt. Patroana îşi potrivea degetele roşii, negustorul de peşte sufla prin nara dreaptă ca să tragă puţin aer, iar americanii beau apă fierbinte şi făceau mutre dezamăgite.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 262

Brusc se petrecu următorul fapt: *Hans Hansen şi Ingeborg Holm trecură prin sală.*

Cuprins de o oboseală plăcută după baie şi plimbarea grăbită, Tonio Kröger şedea rezemat pe scaun şi mînca o tartină de pîine prăjită cu somon afumat – şedea întors cu faţa spre verandă şi mare. Şi deodată se deschise uşa şi intrară cei doi ţinîndu-se de mînă – păşind agale şi fără grabă. Ingeborg, blonda Inge, era îmbrăcată în culori deschise, cum obişnuia să vină la orele de dans la domnul Knaak. Rochia uşoară, înflorată, îi venea numai pînă la glezne, iar pe umeri purta o garnitură lată, albă, din tul, cu decolteul ascuţit, care-i lăsa liber gîtul moale, mlădios. Pălăria, cu panglicile înnodate, îi atîrna pe un braţ. Se făcuse, pare-se, puţin de tot mai înaltă ca odinioară şi-şi purta acum minunata codiţă prinsă în jurul capului; dar Hans Hansen arăta ca întotdeauna. Purta bluza lui de marinar cu nasturi aurii, peste care îi atîrna pe umeri şi pe spate gulerul lat, albastru; bereta de marinar cu panglici scurte o ţinea în mîna ce-i atîrna şi o legăna nepăsător încolo şi-ncoace. Ingeborg privea în lături cu ochii ei înguşti ca nişte tăieturi, probabil cam jenată de oamenii care mîncau şi se uitau la ea. Numai Hans Hansen întorcea capul, înfruntînd toată lumea, spre masa unde se afla micul dejun şi-i măsura pe rînd pe fiecare dintre cei de-acolo cu ochii albaştri ca oţelul, cu un aer provocator şi, în oarecare măsură, dispreţuitor, ba chiar dădu drumul mîinii lui Ingeborg şi-şi bălăbăni încă mai tare bereta, ca să arate ce fel de om era el. Aşa trecură cei doi, avînd drept fundal marea de un albastru calm, pe dinaintea ochilor lui Tonio Kröger, străbătură sala de-a lungul şi dispărură pe uşa opusă, în încăperea unde se afla pianul.

Acest lucru se petrecu la ora unsprezece şi jumătate înainte de amiază şi, încă în vreme ce oaspeţii aflaţi la cură îşi luau micul dejun, excursioniştii din verandă şi din camera alăturată plecară, părăsind hotelul pe o uşă laterală, fără ca vreunul să mai fi intrat în sufragerie. Cei din jurul mesei îi auziră cum, glumind şi rîzînd, se suie în trăsuri, după care vehiculele se puseră unul după altul în mişcare, scîrţîind pe şosea, şi se îndepărtară...

– Aşadar, se întorc? întrebă Tonio Kröger...

– Păi, da! spuse negustorul de peşte. Bătu-i-ar Dumnezeu, trebuie să ştiţi că au cerut să li se aducă muzică, iar eu dorm chiar deasupra sălii.

– E o variaţie plăcută, repetă Tonio Kröger. Apoi se ridică şi plecă. Petrecu ziua aşa cum le petrecuse şi pe celelalte, la plajă, în pădure, ţinînd o carte pe genunchi şi clipind în soare. Îl preocupa un singur gînd: anume, că se vor întoarce şi vor petrece dansînd în sală, aşa cum făgăduise negustorul de peşte; el nu făcu altceva decît să se bucure la acest gînd, cu o bucurie atît de dulce şi de tămătoare cum n-o mai resimţise de atîţia ani lungi şi morţi. La un moment dat, prin cine ştie ce asociere a unor reprezentări, îşi aminti fugar de un cunoscut îndepărtat, Adalbert, nuvelistul, cel care ştia ce vrea şi se dusese la cafenea, ca să scape de atmosfera de primăvară. La această amintire, ridică din umeri.

La prînz se mîncă mai devreme ca de obicei, cina se servi, de asemenea, mai devreme, şi anume în încăperea unde era pianul, deoarece în sală se făceau pregătiri pentru bal: datorită festivităţii, totul fusese întors pe dos. Apoi, după ce se întunecase şi Tonio Kröger şedea în camera lui, pe şosea şi în clădire începu din nou animaţia. Excursioniştii se întorseseră, dinspre Helsingör sosiră pe bicicletă sau cu trăsuri noi oaspeţi, iar jos, în sală, se şi auzea cum era acordată o vioară, iar un clarinet exersa rulade fornăite...

Totul promitea că va fi un bal strălucit.

Mica orchestră începu cu un marş; sunetele ajungeau pînă sus în surdină, dar cu ritmul bine marcat: dansul a fost deschis cu o poloneză. Tonio Kröger mai şezu o vreme liniştit, ascultînd. Cînd auzi însă că de la cadenţa de marş se trece la ritmul de vals, se ridică şi se strecură fără zgomot din cameră.

De pe coridorul unde se afla camera lui se putea ajunge pe o scară secundară la intrarea laterală a hotelului, iar de acolo, fără a trece pe lîngă nici o odaie, în veranda cu geamlîc. Tonio Kröger urmă acest drum, încet şi pe furiş, ca şi cînd s-ar fi aflat pe căi interzise, se orientă prin întuneric pipăind, atras irezistibil de muzica stupidă, fericit legănătoare, ale cărei sunete răzbăteau acum pînă la el, clare şi puternice.

Veranda era goală şi neluminată, dar uşa cu geam spre sala viu luminată de cele două mari lămpi cu petrol, prevăzute cu reflectoare sclipitoare, stătea deschisă. Se strecură în vîrful picioarelor pînă acolo, iar plăcerea hoţească de a sta în întuneric şi a-i pîndi, nevăzut, pe cei ce dansau îi dădu furnicături prin piele. Cu grabă şi lăcomie îşi îndreptă privirea spre cei doi pe care îi căuta.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 264

Veselia petrecerii părea că se află în toi, deşi balul fusese abia deschis de vreo jumătate de oră; după ce petrecuseră întreaga zi împreună, fără griji şi fericiţi, oamenii veniseră încălziţi şi dornici să se distreze. În încăperea unde se afla pianul, în care Tonio Kröger putea să privească, dacă ar fi îndrăznit să mai înainteze puţin, se adunaseră mai mulţi domni în vîrstă, ca să joace cărţi, fumînd şi bînd; alţii însă şedeau cu soţiile lor pe scaunele tapisate cu pluş, mai în faţă sau lîngă pereţii sălii, şi priveau dansul. Domnii îşi ţineau mîinile pe genunchii depărtaţi şi-şi umflau obrajii cu o expresie de oameni înstăriţi, în vreme ce mamele, purtînd pe creştet pălăriuţe legate sub bărbie, îşi ţineau braţele încrucişate sub sîni şi, cu capul plecat într-o parte, se uitau la vălmăşagul celor tineri. Lîngă unul dintre pereţii longitudinali ai sălii se ridicase un podium, pe care muzicanţii îşi dădeau toată osteneala. Exista acolo chiar şi o trompetă ce suna cu o anumită prudenţă şovăitoare, ca şi cum s-ar fi temut de propria ei voce, care totuşi izbucnea mereu strident şi depăşea celelalte instrumente... Perechile se mişcau legănîndu-se şi rotindu-se una în jurul celeilalte, în vreme ce altele se plimbau braţ la braţ prin sală. Lumea nu era îmbrăcată ca pentru bal, ci ca pentru o zi de vară petrecută în aer liber: cavalerii, în costume de o croială provincială, vizibil cruţate în timpul săptămînii, iar fetele, în rochii uşoare de culoare deschisă, cu buchеţele de flori de cîmp la corsaj. În sală erau şi cîţiva copii, care dansau între ei în felul lor, chiar şi cînd muzica făcea pauză. Organizatorul petrecerii şi conducătorul balului părea să fie un ins cu picioare lungi, îmbrăcat într-un frac cu poalele în formă de coadă de rîndunică, un om de lume provincial, cu monoclu şi părul frizat, diriginte-adjunct de poştă sau ceva asemănător, parcă incarnare a unui personaj comic dintr-un roman danez. Foarte zelos, transpirînd şi părtaş cu tot sufletul la toată povestea, se găsea pretutindeni şi, în acelaşi timp, se fîţîia ocupat pînă peste cap prin sală, păşea mai întîi foarte artistic pe vîrfuri, îşi încrucişa apoi într-un mod complicat picioarele vîrîte în nişte cizmuliţe militare lucioase şi ascuţite, îşi repezea braţele în aer, dădea dispoziţii, striga la muzică, bătea din palme, iar în timp ce făcea toate acestea, panglicile fundei mari bălţate, pe care o avea prinsă pe umăr ca semn al demnităţii sale şi spre care întorcea uneori capul cu drag, fluturau în urma lui.

Da, erau acolo cei doi care trecuseră în timpul zilei prin lumina soarelui pe lîngă Tonio Kröger, îi văzu din nou, iar inima lui tresări de bucurie, cînd dădu cu ochii de ei aproape în acelaşi timp. Hans Hansen

stătea foarte aproape de el, lîngă uşă; cu picioarele depărtate şi puţin aplecat, muşca încet dintr-o felie de tort din biscuiţi, ţinînd palma sub bărbie, ca să prindă firimiturile. Iar colo, lîngă perete, şedea Ingeborg Holm, blonda Inge, iar dirigintele tocmai se îndrepta fandosindu-se spre ea, ca s-o invite la dans cu o reverenţă distinsă, ducîndu-şi o mînă la spate, iar pe cealaltă vîrînd-o graţios sub rever, la piept; ea însă scutură din cap dînd de înţeles că i s-a tăiat răsuflarea şi trebuie să se odihnească puţin, la care dirigintele luă loc lîngă ea.

Tonio Kröger îi privea pe cei doi pentru care suferise demult din dragoste – Hans şi Ingeborg. Erau ei, într-adevăr, nu atît datorită unor semne individuale caracteristice şi a asemănării îmbrăcămintei, cît mai ales datorită identităţii de rasă şi tip, a acestui soi de oameni senini, cu ochii albaştri ca oţelul şi părul blond, care ofereau o imagine a purităţii, a seninătăţii, o voioşiei şi a unei rigidităţi intangibile, mîndre şi totodată modeste. Îi privea, vedea cum Hans Hansen, trufaş şi bine făcut ca întotdeauna, lat în umeri şi îngust în şolduri, şedea acolo în costumul său de marinar, cum Ingeborg, rîzînd într-un anume fel semeţ, îşi azvîrlea capul într-o parte, cum îşi ducea la ceafă într-un anume fel mîna, o mînă de fetiţă, nu deosebit de mică, nu deosebit de gingaşă, în aşa fel încît mîneca uşoară îi aluneca de la cot spre umăr – şi deodată dorul de casă îi zgudui pieptul cu o asemenea durere, încît, fără să vrea, se retrase mai mult în întuneric, ca să nu-i vadă nimeni zvîcnetul feţei.

„V-am uitat, oare, vreodată? se întrebă el. Nu, niciodată! Nici pe tine Hans, nici pe tine, blondă Inge! Pentru voi am lucrat, iar cînd auzeam aplauzele, mă uitam pe furiş în jurul meu, să văd dacă sînteţi de faţă... Ai citit, Hans Hansen, *Don Carlos*, aşa cum mi-ai făgăduit în poarta grădinii voastre? Să n-o faci! Nu ţi-o mai cer. Ce-ţi pasă ţie de regele care plînge, fiindcă e singur? Nu trebuie să-ţi tulburi ochii limpezi şi să ţi-i prosteşti cu visuri, cufundîndu-i în versuri şi melancolie... A fi ca tine! A începe încă o dată, a creşte asemenea ţie, onest, voios şi modest, neprefăcut, aşa cum se cuvine şi în bună înţelegere cu Dumnezeu şi cu lumea, iubit de cei simpli şi fericiţi, a te lua de soţie pe tine, Ingeborg Holm, şi a avea un fiu ca tine, Hans Hansen – a trăi liber de blestemul cunoaşterii şi de chinul creaţiei, a îndrăgi şi a slăvi fericita banalitate...“

A începe încă o dată? Dar n-ar fi fost de nici un folos. El ar fi din nou la fel ca acum – toate s-ar petrece precum s-au petrecut. Căci unii oameni se rătăcesc în chip necesar, fiindcă pentru ei nu există un drum drept.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 266

Muzica tăcu; era pauză şi se serviră aperitive. Dirigintele alerga personal de colo, colo cu o tavă cu salată de heringi şi servea doamnele, dar în faţa lui Ingeborg Holm se lăsă chiar în genunchi, cînd îi servi castronaşul, iar ea roşi de bucurie.

Acum însă, cei din sală începură să fie atenţi la spectatorul de dincolo de uşa cu geam, iar chipuri drăguţe şi încinse îndreptară spre el priviri străine şi cercetătoare; cu toate acestea, el nu-şi părăsi locul. Ingeborg şi Hans îl priviră şi ei în treacăt aproape concomitent, cu acea indiferenţă, aproape aidoma cu dispreţul. Deodată însă simţi totuşi că pînă la el pătrunde de undeva o privire şi poposeşte asupră-i... Întoarse capul şi ochii săi se întîlniră cu aceia a căror atingere o simţise. Nu departe de el stătea o fată cu faţa palidă, îngustă şi fină, pe care o remarcase de mai înainte. Fata nu dansase mult, cavalerii nu prea-şi dăduseră osteneala cu ea, iar el o văzuse şezînd lîngă perete, singură, strîngînd buzele cu amărăciune. Şi acum stătea tot singură. Era îmbrăcată la fel de vaporos şi în aceleaşi culori deschise ca şi celelalte, dar sub stofa străvezie umerii goi i se întrezăreau albi, ascuţiţi şi firavi, iar gîtul slab îi era înfundat atît de adînc între aceşti umeri slabi, încît tăcuta fată părea cam diformă. Îşi ţinea mîinile cu mănuşi subţiri, fără degete, împreunate pe pieptul lat, încît vîrful degetelor se atingeau uşor. Ţinînd capul aplecat, îl privea pe Tonio Kröger de jos în sus, cu ochii negri umezi. El îşi întoarse faţa...

Aici, foarte aproape de el, şedeau Hans şi Ingeborg. Hans se aşezase lîngă ea, care-i era, poate, soră, şi, înconjuraţi de alţi oameni cu obrajii îmbujoraţi, mîncau şi beau, pălăvrăgeau şi se amuzau, îşi strigau cu glasuri răsunătoare tachinării şi rîdeau în hohote. N-ar fi putut, oare, să se apropie şi el puţin de ei? Să-i adreseze lui sau ei o vorbă de haz care i-ar veni în minte şi la care ei ar fi obligaţi să-i răspundă măcar cu un surîs? Asta l-ar face fericit, era nespus de dornic de aşa ceva; după aceea s-ar întoarce în camera lui mai mulţumit, cu gîndul că a stabilit o oarecare relaţie cu cei doi. Chibzui ce-ar putea să spună, dar nu găsi curajul să vorbească. Avea să fie ca întotdeauna: ei nu l-ar fi înţeles, ar asculta miraţi ce le spune. Fiindcă limba lor nu era şi a lui.

Se părea că dansul urma să înceapă din nou. Dirigintele desfăşura o amplă activitate. Alerga de colo, colo şi îndemna pe toată lumea să-şi invite partenera, îndepărtă din drum, cu ajutorul chelnerului, scaunele şi paharele, dădu ordine muzicii şi-i împinse de umeri pe cîţiva inşi

stîngaci care nu ştiau încotro s-o ia. Ce se plănuia? Se formară careuri de cîte patru perechi... O amintire înfricoşătoare îl făcu pe Tonio Kröger să roşească. Se dansa cadrilul.

Muzica începu să cînte, perechile păşiră încrucişîndu-şi mersul şi făcînd reverenţe. Comanda dirigintele, comanda, Dumnezeule, în franceză şi pronunţa sunetele nazale într-un mod incomparabil de distins. Ingeborg Holm dansa foarte aproape de Tonio Kröger, în careul aflat lîngă uşa cu geam. Se mişca în faţa lui încolo şi încoace, înainte şi înapoi, păşind şi rotindu-se: din cînd în cînd îl atingea un parfum care pornea de la părul sau de la materialul subţire al rochiei ei, iar el închidea ochii sub stăpînirea unui sentiment pe care-l cunoştea, desigur, dintotdeauna, a cărui aromă şi al cărui farmec îl simţise în toate aceste zile din urmă şi care-l umplea acum din nou cu dulceaţa lui chinuitoare. Ce era oare? Dor? Gingăşie? Invidie, dispreţ faţă de sine însuşi?... „*Moulinet des dames?* Ai rîs, blîndă Inge, ai rîs de mine, atunci cînd am dansat *moulinet* şi m-am compromis atît de jalnic? Şi ai mai rîde şi astăzi, acum, cînd am devenit un fel de om celebru? Da, ai face-o şi ai avea de trei ori dreptate s-o faci! Şi chiar de-aş fi realizat eu, eu singur, cele nouă simfonii, *Lumea ca voinţă şi reprezentare* şi *Judecata de Apoi*[35] – tot ai avea dreptate să rîzi...“ O privea, iar în minte îi veni un vers de care nu-şi mai amintise de mult, dar care îi era totuşi atît de familiar şi de înrudit: „Aş dori să dorm, dar tu trebuie să dansezi.“[36] Cunoştea atît de bine simţirea greoaie, melancolică în felul nordic, interiorizată cu stîngăcie, care căpăta glas în acest vers. Să dormi... Să fii stăpînit de năzuinţa de a putea trăi simplu şi deplin sentimentul ca atare, dulce şi trîndav, fără îndatorirea de a deveni faptă şi dans – totuşi să dansezi, să trebuiască să execuţi, sprinten şi cu prezenţă de spirit, dansul greu, greu şi periculos, pe muchie de cuţit al artei, fără să uiţi pe deplin absurditatea umilitoare ce constă în aceea că trebuie să dansezi în vreme ce iubeşti...

Deodată, cu toţii se puseră în mişcare cu o exuberanţă nebunească. Careurile se împrăştiară, iar dansatorii ţîşniră în toate părţile, sărind şi lunecînd: cadrilul era încheiat cu un galop. În ritmul grăbit nebunesţe al muzicii, perechile zburau pe lîngă Tonio Kröger, făcînd paşi laterali, grăbindu-se, depăşindu-se unele pe altele, rîzînd scurt, cu răsuflarea tăiată. Una dintre ele, luată de iureşul general, trecu rotindu-se şi înaintînd ca un vîrtej. Fata avea o faţă delicată, palidă şi umeri slabi, prea ridicaţi. Deodată, în faţa lui Tonio Kröger se pro-

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 268

duse o poticnire, urmată de o lunecare şi o cădere... Căzuse fata cea palidă. Căzuse atît de rău, încît părea să fie ceva periculos, iar o dată cu ea căzuse şi cavalerul. Acesta se lovise probabil atît de dureros, încît uită cu totul de dansatoarea lui şi, ridicat pe jumătate, începu, cu faţa schimonosită, să-şi frece cu mîinile genunchiul; fata, probabil ameţită de cădere, continua să zacă pe podea. Tonio Kröger făcu un pas înainte, o apucă grijuliu de braţe şi o ridică. Istovită, năucită şi nefericită, ea înălţă ochii spre el şi faţa ei delicată se acoperi brusc de o roşeaţă mată.

– *Tak! O, mange Tak!*[37] spuse ea şi-l privi de jos în sus cu ochii negri, înlăcrimaţi.

– N-ar trebui să mai dansaţi, domnişoară, spuse el cu blîndeţe.

Apoi, se mai uită o dată după *ei*, după Hans şi Ingeborg, şi plecă, părăsi veranda şi balul şi urcă în camera lui.

Era ameţit de petrecerea la care nu luase parte şi obosit de gelozie. Fusese ca şi odinioară, întocmai ca odinioară! Stătuse cu obrazul încins într-un loc întunecat, îndurerat din pricina voastră, voi, cei blonzi, cei vii, cei fericiţi, apoi plecase singur. Acum ar trebui să vină careva! Ar trebui să vină Ingeborg, ar trebui să bage de seamă că el plecase, ar trebui să-l urmeze pe ascuns, să-i pună mîna pe umăr şi să-i spună: „Vino la noi! Fii vesel! Te iubesc!...“ Dar ea n-a venit. Aşa ceva nu se întîmplă. Da, era întocmai ca atunci, iar el era fericit întocmai ca atunci. Căci inima lui trăia. Dar ce fusese oare în tot acest timp, în care devenise ceea ce era acum? Încremenire; pustiu; gheaţă; şi spirit! Şi artă!...

Se dezbrăcă, se vîrî în pat, stinse lumina. Şopti cu faţa în perne două nume, aceste cîteva silabe nordice neprihănite, care denumeau pentru el felul său propriu şi originar de a iubi, de a suferi şi de a fi fericit, viaţa, sentimentul simplu şi intim, patria. Aruncă o privire retrospectivă asupra anilor ce trecuseră de-atunci pînă astăzi. Îşi aduse aminte de aventurile desfrînate ale simţurilor, ale nervilor şi ale gîndirii, pe care le trăise, se văzu ros de ironie şi spirit, secătuit şi paralizat de cunoaştere, pe jumătate epuizat de febrele şi îngheţurile creaţiei, azvîrlit fără-ncetare şi chinuit de conştiinţă între extreme crase, între sfinţenie şi patimă, rafinat, sărăcit, istovit de exaltări reci, alese şi artificiale, rătăcit, pustiit, torturat, bolnav şi începu să plîngă cu sughiţuri, de remuşcare şi dor de-acasă.

În jurul său, era linişte şi întuneric. Dar de jos răzbătea pînă sus, la el, înăbuşit şi legănător, valsul dulce şi trivial al vieţii.

9

Tonio Kröger şedea acolo, în nord, şi-i scria Lizavetei Ivanovna, prietena sa, aşa cum îi făgăduise.

„Dragă Lizaveta de-acolo, din sud, din Arcadia[38], unde mă voi întoarce şi eu curînd. Ai aşadar aici un fel de scrisoare, care însă te va dezamăgi, deoarece am de gînd să mă menţin întrucîtva la generalităţi. Nu fiindcă n-aş avea nimic de povestit, fiindcă n-aş fi trăit în felul meu anumite întîmplări. Acasă, în oraşul meu natal, au vrut chiar să mă aresteze... dar despre asemenea lucruri ai să afli prin viu grai. Sînt acestea zile cînd prefer să spun, într-un fel potrivit, generalităţi, în loc să istorisesc poveşti.

Îţi mai aduci oare aminte, Lizaveta, că m-ai numit odată burghez, un burghez rătăcit? M-ai numit astfel într-un ceas cînd, ademenit de alte confesiuni care-mi scăpaseră mai înainte, mi-am mărturisit dragostea faţă de ceea ce eu numesc «viaţă» şi mă întreb dacă ţi-ai dat seama cît de bine ai nimerit adevărul, în ce mare măsură burghezia mea şi dragostea mea de «viaţă» sînt unul şi acelaşi lucru? Călătoria aceasta mi-a dat prilejul să reflectez la asta...

Tatăl meu, ştii, era un temperament nordic: meditativ, temeinic, corect din puritanism şi înclinat spre melancolie; mama, de o incertă obîrşie exotică, frumoasă, senzuală, naivă, delăsătoare şi totodată pătimaşă şi de o uşurătate impulsivă. Cu siguranţă că acesta a fost un amestec care include în sine posibilităţi extraordinare şi pericole extraordinare. Ceea ce a ieşit din el a fost: un burghez care s-a rătăcit în artă, un boem cu dor de casă, cu dorul după cei şapte ani de acasă, un artist cu conştiinţa încărcată. Căci conştiinţa mea burgheză este, cu siguranţă, aceea care mă face să văd în calitatea de artist, în tot ceea ce este extraordinar şi genial ceva profund echivoc, ea este aceea care îmi conferă această îndrăgită slăbiciune pentru ceea ce este simplu, naiv, plăcut prin normalitate, negenial şi cuviincios.

Mă aflu între două lumi, în nici una dintre ele nu sînt acasă şi de aceea îmi vine întucîtva greu. Voi, artiştii, mă numiţi un burghez, iar burghezii sînt tentaţi să mă aresteze... nu ştiu care din cele două părţi mă jigneşte mai mult. Burghezii sînt stupizi; dar voi, adoratorii frumuseţii,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 270

care mă socotiți flegmatic și lipsit de năzuințe, ar trebui să vă gîndiți că există și o vocație artistică atît de profundă, atît de legată prin obîrșie de destin, încît nici o năzuință nu i se pare mai dulce și mai de rîvnit decît aceea după desfătare și chimval răsunător.

Îi admir pe cei mîndri și reci care se aventurează pe cărările frumuseții celei mari și demonice și-l disprețuiesc pe «om» – dar nu-i invidiez. Căci, dacă există ceva în stare să facă dintr-un literat un poet, apoi acest ceva este dragostea mea burgheză față de ceea ce e omenesc, viu și obișnuit. Din ea vin toată căldura, toată bunătatea, tot umorul, și aproape mi se pare că ea este însăși acea iubire despre care stă scris că datorită ei un om poate vorbi cu limbă de om și de înger, iar fără ea n-ar fi decît «aramă sunătoare și chimval răsunător»[39].

Ceea ce am făcut eu nu este nimic, nu e mult, e mai nimic. Am să fac lucruri mai bune, Lizaveta – aceasta e o promisiune. În vreme ce scriu, vuietul mării pătrunde pînă aici, sus, la mine, iar eu închid ochii. Privesc spre o lume nenăscută și fantomatică, o lume care se vrea rînduită și plăsmuită, privesc spre un vălmășag de umbre cu chipuri omenești care mă cheamă prin semne să le invoc și să le izbăvesc: sînt chipuri tragice și rizibile și dintre acelea ce sînt și una și alta – iar pe acestea din urmă le îndrăgesc foarte mult. Dar dragostea mea cea mai profundă și cea mai tăinuită o nutresc pentru cei blonzi și cu ochii albaștri, inocenți, pentru cei ce duc o viață senină, pentru cei fericiți, amabili și obișnuiți. Să nu ocărăști această dragoste, Lizaveta; e bună și rodnică. În ea se află nostalgie și invidie melancolică și, puțin de tot, dispreț și multă fericire neprihănită.“

O FERICIRE

Studiu

Liniște! Vrem să ne aruncăm privirea într-un suflet. Oarecum în zbor, în trecere și numai pe întinderea cîtorva pagini, deoarece sîntem foarte ocupați. Venim din Florența[1], din timpuri vechi, iar acolo e vorba de niște treburi hotărîtoare și dificile. Iar dacă sînt duse la bun sfîrșit – încotro? La Curte[2] poate, într-un castel regal – cine știe? Lucruri stranii, cu sclipire mată sînt pe cale să fie aranjate... Anna, biată, micuță baroană Anna, nu avem mult timp pentru tine!

Ritm în trei timpi, clinchet de pahare – tumult, aburi, zumzăit și pași de dans: sîntem cunoscuți, ni se știe mica slăbiciune. Oare poposim cu tainică plăcere în locurile unde viața își celebrează sărbătorile ei simple din pricină că acolo durerea are ochii cei mai profunzi, cei mai plini de nostalgie?

– Cadetule![3] strigă baronul Harry, căpitanul de cavalerie, făcînd să răsune toată sala, în vreme ce-și întrerupea dansul. Continua să-și țină doamna încolăcită cu brațul drept și-și proptea mîna stîngă în șold. Acesta nu e vals, ci bătaie de clopot funebră, omule! N-ai ritm în dumneata, doar înoți și plutești în neștire. Să cînte din nou sublocotenentul von Gelbsattel, ca să putem dansa cum se cuvine. Coboară de-acolo, cadetule! Şi dansează, dacă la așa ceva te pricepi mai bine!

Cadetul se ridică, pocni din pinteni și părăsi în tăcere podiumul, pentru a fi schimbat de sublocotenentul Gelbsattel, care începu numaidecît să lovească aprig clapele zăngănitorului și zuruitorului pianoforte cu degetele rășchirate ale mîinilor lui mari și albe.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 272

Baronul Harry avea ritmul în sînge, ritmul de vals, de marş, voioşia şi mîndria, fericirea, simţul învingătorului. Vestonul de husar cu fireturi de aur i se asorta splendid cu faţa tinerească, înfierbîntată, lipsită de orice trăsătură marcată de griji sau îngîndurare. Era bronzat, cu o nuanţă roşiatică, aşa cum sînt blonzii, deşi părul de pe cap şi mustaţa păreau brune, ceea ce pentru doamne era o picanterie. Cicatricea roşie de pe obrazul drept dădea figurii sale deschise o expresie sălbatică şi cutezătoare. Nu se ştia dacă această cicatrice provenea de la o lovitură de spadă sau de la o cădere de pe cal – în orice caz, era ceva măreţ. Dansa ca un zeu.

Cadetul, în schimb, înota şi plutea, dacă ne e permis să folosim în sens figurat expresia baronului Harry. Pleoapele lui erau mult prea lungi, aşa că nu putea niciodată să deschidă ochii cum se cuvine; uniforma îi atîrna şi ea neglijent şi neverosimil pe trup, şi Dumnezeu ştie cum de nimerise în cariera militară. Participase fără plăcere la această petrecere de la cazinou cu „rîndunelele“, dar venise totuşi, fiindcă oricum, trebuia să fie atent să nu provoace indignare, deoarece, mai întîi, era de obîrşie burgheză, iar, în al doilea rînd, exista un fel de carte scrisă de el, o serie de povestiri imaginate de el sau al căror autor era, cum se spune, pe care oricine putea s-o cumpere în librării. Faptul acesta trezise neîncredere faţă de cadet.

Sala cazinoului ofiţerilor din Hohendamm era lungă şi lată, era, de fapt, mult prea spaţioasă pentru cele treizeci de persoane care se distrau în seara aceea acolo. Pereţii şi tribuna muzicanţilor erau împodobite cu draperii false din ghips vopsit roşu, iar din tavanul fără nici un gust atîrnau două candelabre informe în care ardeau, în poziţii strîmbe, picurînd, nişte lumînări. Dar podeaua din lespezi fusese frecată toată dimineaţa de şapte husari trimişi pentru aceasta sub comandă, iar la urma urmelor nici chiar domnii ofiţeri nu puteau să pretindă un lux mai mare într-un tîrguşor de provincie, o Abdera[4] ca Hohendamm. Ceea ce ar fi putut da strălucire festivităţii fusese înlocuit printr-o bună dispoziţie strengărească, ce-şi punea pecetea pe acea seară, prin sentimentul trufaş al încălcării unor interdicţii, anume acela de a se afla laolaltă cu „rîndunelele“. Pînă şi neroadele ordonanţe zîmbeau pe sub mustaţă cu viclenie atunci cînd puneau noi sticle de şampanie în frapierele de lîngă măsuţele cu feţe albe, aranjate pe trei laturi ale sălii, îşi roteau privirea şi închideau ochii surîzînd, aşa cum o fac slugile cînd dau o mînă de ajutor, în tăcere şi fără nici o răspundere, la o abatere îndrăzneaţă – totul avînd în vedere „rîndunelele“.

Rîndunelele, rîndunelele?

– Ei, pe scurt, erau „rîndunele vieneze“! Acestea zburau prin ţară ca un stol de păsări călătoare, fîlfîiau din aripi, desigur în număr de treizeci, de la un oraş la altul şi apăreau în şantanuri şi în teatrele de varietăţi de rangul al cincilea, cîntînd într-o ţinută libertină, cu voci vesele şi ciripitoare, cîntecul lor favorit, şlagărul formaţiei:

„Rîndunelele vin iarăşi
Şi-au să vadă! Au să vadă!“

Era un cîntec reuşit, plin de un umor lesne de sesizat, fetele cîntau în aplauzele părţii din public care le înţelegea.

„Rîndunelele“ veniseră aşadar la Hohendamm şi cîntau la berăria lui Gugelfing. La Hohendamm se afla o garnizoană, un întreg regiment de husari, astfel că fuseseră îndreptăţite să se aştepte la un interes deosebit în cercurile ce dădeau tonul. Găsiră mai mult decît atît, găsiră entuziasm. Seară de seară, ofiţerii neînsuraţi şedeau la picioarele lor, ascultau cîntecul rîndunelelor şi închinau fetelor paharul cu berea blondă a lui Gugelfing; nu după multă vreme, se aflară acolo şi ofiţerii însuraţi, iar într-o seară apăruse colonelul von Rummler în persoană, urmărise programul cu o atenţie încordată, iar la urmă rostise în diferite locuri aprecieri fără rezerve cu privire la „rîndunele“.

Atunci se copsese între sublocotenenţi şi căpitani planul de a invita în intimitate, la cazinou, „rîndunelele“, o selecţie, vreo zece dintre cele mai drăguţe, la o serată veselă cu şampanie şi tărăboi. În faţa lumii, domnii mai mari aveau să se prefacă a nu şti nimic despre toată povestea, fiind totodată nevoiţi, cu inima grea, să nu participe; au luat însă parte nu numai sublocotenenţii burlaci, ci şi locotenenţii şi căpitanii căsătoriţi, şi anume cu doamnele lor (aceasta a fost nota picantă a distracţiei, poanta ei propriu-zisă).

Impedimente şi temeri? Locotenentul Levzahn găsise atunci vorba de aur că pentru ostaşi impedimentele şi temerile există numai pentru a fi biruite şi spulberate! N-au decît bunii cetăţeni din Hohendamm să se arate îngroziţi cînd ar afla că ofiţerii şi-au adus doamnele laolaltă cu „rîndunelele“ – firește, ei nu şi-ar putea îngădui una ca asta. Există însă

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 274

o atitudine, există regiuni cutezătoare, dincolo de viaţa banală, unde oamenii sînt din nou liberi să facă ceea ce în sferele mai joase ar fi infamant şi dezonorant. Şi, de altfel, erau oare onorabilii localnici obişnuiţi să se aştepte de la husarii lor la tot felul de lucruri neobişnuite? Cînd le venea cheful, ofiţerii urcau călare pe trotuar în plină strălucire a soarelui lui Dumnezeu; acest lucru se întîmplase. Odată, spre seară, în piaţa tîrgului se trăsese cu pistoalele, ceea ce, de asemenea, nu putuse fi decît isprava unor ofiţeri: şi-i trecuse cuiva prin minte să mîrîie? Următoarea anecdotă se bucură de chezăşia mai multora.

Într-o dimineaţă, între orele cinci şi şase, căpitanul baron Harry se găsea, într-o stare de bună dispoziţie, în drum spre casă, venind de la o petrecere nocturnă împreună cu cîţiva camarazi; erau căpitanul von Hühnemann, locotenentul şi sublocotenenţii Le Maistre, baron Truchsess von Trautenau şi von Lichterloh. După ce trecură Podul Vechi, domnii se întîlniră cu un băiat de la brutărie care-şi vedea de drumul lui, cu un coş mare, plin cu chifle pe umăr, fluierînd fără grijă în dimineaţa proaspătă.

– Adă-ncoa! strigă baronul Harry, înhăţă coşul de toartă, îl învîrti de trei ori în cerc au atîta dibăcie, încît nu căzu din el nici o chiflă, şi-l azvîrli apoi, trasînd un arc, cu toată puterea braţului său, pînă departe, în undele tulburi ale apei. Cînd îşi văzu chiflele plutind şi scufundîndu-se, băiatul de la brutărie, încremenit la început de frică, ridică braţele văicărindu-se şi gesticulînd ca un disperat. După ce domnii se amuzară un timp la spectacolul spaimei lui copilăreşti, baronul Harry îi azvîrli o monedă ce depăşea de trei ori valoarea chiflelor din coş, după care ofiţerii îşi continuară drumul spre casă. Băiatul înţelese că avusese de a face cu nişte nobili, aşa că amuţi...

Această poveste ajunsese repede în gura lumii, dar să fi îndrăznit careva să bîrfească despre cele întîmplate! Isprava a fost primită zîmbind sau scrîşnind – un dar de la baronul Harry şi camarazii săi. Aceştia erau stăpînii! Stăpîni în Hohendamm! Şi aşa au ajuns doamnele ofiţerilor laolaltă cu „rîndunelele“.

Se părea că tînărul cadet nu era mai priceput ca dansator decît ca interpret la pian al valsului, deoarece, fără să invite vreo doamnă, se aşează, cu o închinăciune, la o măsuţă, lîngă mica baroană Anna, soţia baronului Harry, căreia îi adresă cuvinte sfioase. Ca să se întreţină cu „rîndunelele“, tînărul nu era în stare. Îi era, pur şi simplu, teamă de ele, deoarece îşi închipuia că acest soi de fete l-ar privi cu mirare, indiferent ce le-ar fi spus, iar lucrul acesta îl îndurera pe cadet. Cum însă, ca pe mulţi din cei cu o fire somnolentă şi moliie, pînă şi muzica cea mai proastă îl făcea tăcut, melancolic şi gînditor, şi cum baroana Anna, pentru care el nu însemna absolut nimic, dădea numai răspunsuri distrate, amuţiră amîndoi şi, cu un zîmbet cam rigid şi crispat, care le era, într-un mod ciudat, comun, rămăseseră cu ochii aţintiţi spre legănarea şi rotirile dansului.

Lumînările candelabrelor pîlpîiau şi picurau atît de tare, încît se deformaseră datorită excrescenţelor de stearină noduroase şi pe jumătate întărite, iar sub ele perechile se învîrteau şi lunecau în ritmurile îndrăcite ale locotenentului von Gelbsattel. Tălpile se răsuceau elastic şi se tîrau cu vîrful încălţămintei apăsat pe podea. Picioarele lungi ale domnilor se încovoiau puţin, săltau ca pe arcuri şi se mişcau cu avînt. Fustele zburau. Vestoanele de husar viu colorate se-nvolburau amestecîndu-se, iar doamnele, cu o senzuală înclinare a capului, îşi sprijineau talia în braţele dansatorilor.

Baronul Harry strîngea la pieptu-i cu ceaprazuri o „rîndunică“ uimitor de drăguţă, îşi ţinea faţa aproape lipită de a ei şi o privea neclintit în ochi. Zîmbetul baroanei Anna urmărea perechea. Mai încolo, sublocotenentul von Lichterloh, lung cît o prăjină, rotea, ducînd-o cu el, o „rîndunică“ micuţă, grasă, rotundă ca o sferă şi neobişnuit de decoltată. Dar sub un candelabru, să vezi şi să nu crezi, doamna căpitan von Hühnemann, căreia şampania îi plăcea mai mult decît orice, dansa în cerc, uitînd cu totul de sine, cu o a treia „rîndunică“, o făptură nostimă, pistruiată, a cărei faţă strălucea grozav de această neobişnuită onoare. „Dragă baroană, avea să spună mai tîrziu doamna von Hühnemann, adresîndu-se doamnei locotenent von Truchsess, fetele astea nu sînt deloc inculte, îţi numără pe degete garnizoanele de cavalerie din imperiu.“ Doamna von Hühnemann dansa cu „rîndunica“, deoarece erau două doamne în plus, şi nici una nu-şi dădu seama că, treptat, treptat, toată lumea se retrase din scenă pentru a le lăsa să se producă singure. În cele din urmă, observară totuşi şi se opriră una lîngă alta în mijlocul sălii, potopite de rîsete, aplauze şi strigăte de bravo...

Apoi se bău şampanie, iar ordonanţele cu mănuşi albe alergară de la o masă la alta, ca să toarne în pahare. După aceea, „rîndunelele“ trebuiră să mai cînte o dată, fură nevoite s-o facă, indiferent dacă li se tăiase sau nu răsuflarea!

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 276

Se aliniară pe un rînd, făcînd ochii mari, pe podiumul ce ocupa latura îngustă a sălii. Umerii şi braţele le erau goale, iar îmbrăcămintea în aşa fel lucrată, încît vestele de un gri deschis, cu cozi de frac de culoare mai închisă, evocau silueta unei rîndunele. Purtau ciorapi croşetaţi gri şi pantofi mult decupaţi, cu tocuri foarte înalte. Erau blonde şi brune, grăsane cu figură blajină şi unele de-o slăbiciune interesantă, unele cu obrajii de un ciudat cărămiziu pal şi altele albe la faţă cum sînt clovnii. Dar cea mai drăguţă dintre toate era totuşi bruneta micuţă cu braţe de copil şi ochi migdalaţi, cu care dansase mai adineauri baronul Harry. Baroana Anna găsea şi ea că aceasta e cea mai drăguţă şi continua să zîmbească.

Acum cîntară deci „rîndunelele“, acompaniate de sublocotenentul von Gelbsattel care, cu bustul lăsat pe spate şi cu capul întors spre ele, lovea cu mîinile mult întinse în clape. Cîntară pe o voce, spunînd că sînt păsări călătoare, care au şi vînturat lumea-ntreagă şi, cînd au plecat de undeva, au luat toate inimile cu ele. Cîntară un cîntec extrem de melodios, care începea cu vorbele:

„Da, da, din lumea toată
Dragi ne sînt cei din armată.“

şi altele foarte asemănătoare. Apoi însă la cererea furtunoasă a celor de faţă, mai cîntară o dată cîntecul rîndunelelor, iar domnii, care-l ştiau pe de rost, tot atît de bine ca ele, li se alăturară cu însufleţire:

„Rîndunelele vin iarăşi
Şi-au să vadă! Au să vadă!“

Sala bubuia de cîntec, de rîsete, de zăngănitul şi de tropotul picioarelor împintenate, care băteau ritmul.

Baroana Anna rîdea şi ea de toată harababura şi exuberanţa. Rîsese toată seara atît de mult, încît o dureau capul şi inima, şi ar fi fost bucuroasă să închidă ochii în tihnă şi în întuneric, dacă Harry n-ar fi participat cu atîta zel la petrecere... „Astăzi sînt foarte veselă“, spusese ceva mai înainte, într-o clipă cînd ea însăşi o crezuse, adresîndu-se vecinei de masă, dar mărturisirea îi fusese întîmpinată cu tăcere şi cu o privire batjocoritoare, ceea ce o făcuse să reflecteze că între oameni nu

se obişnuieşte să spui asemenea lucruri. Dacă erai vesel, te purtai corespunzător; ca s-o constaţi şi s-o spui era ceva îndrăzneţ şi ciudat; iar ca să spui: „Sînt trist“ ar fi fost de-a dreptul imposibil.

Baroana Anna crescuse într-o atît de mare singurătate şi linişte pe proprietatea de la ţărmul mării a tatălui ei, încît continua să fie încă prea înclinată să uite asemenea adevăruri, cu toate că se temea să nu-i contrarieze pe oameni şi dorea din toată inima să fie întru totul la fel cu ceilalţi, ca să le cîştige cît de cît afecţiunea... Avea mîini palide şi părul blond-cenuşiu, mult prea greu în raport cu feţişoara ei îngustă, cu oase delicate. Între sprîncenele-i bălane, se adîncea o cută care dădea zîmbetului ei un aer silit şi chinuit.

Trebuie spus că îşi iubea soţul... Nu rîdeţi! Îl iubea chiar şi pentru povestea cu chiflele, îl iubea cu laşitate şi jale, deşi o înşela şi-i tortura în fiecare zi inima ca un băieţandru, pătimea din dragoste pentru el ca o femeie ce-şi disprefuieşte propria gingăşie şi slăbiciune şi ştie că pe pămînt puterea şi fericirea fermă sînt în drepturile lor. Da, se lăsa pradă acestei iubiri şi chinurilor ei, întocmai ca odinioară, cînd, într-un scurt acces de gingăşie, el o peţise, iar ea i se dăruise: cu setea de viaţă a unei făpturi singuratice şi visătoare, cu pasiunea furtunoasă a simţirii.

Ritm în trei timpi şi clinchet de pahare – tumult, aburi, zumzăit şi paşi de dans: aceasta era lumea şi imperiul lui Harry; era şi imperiul visurilor ei, fiindcă acolo se găseau fericirea, obişnuinţa, dragostea şi viaţa.

Petrecere! Petrecere nevinovată, sărbătorească, otravă ademenitoare, enervantă, înjositoare, plină de farmec sterp, vrăjmaşă cochetă a gîndului şi a tihnei, cît eşti de oribilă! – Baroana şedea în sala aceea, seri şi nopţi de-a rîndul, torturată de contrastul strident dintre golul deplin şi neantul dimprejur şi agitaţia febrilă datorată vinului, cafelei, muzicii senzuale şi dansului, şedea şi privea cum Harry vrăjeşte femei drăguţe şi vesele, nu pentru că acestea l-ar fi făcut foarte fericit, ci fiindcă vanitatea îi cerea să se arate între oameni cu ele, ca un ins norocos care are de toate, e acceptat pretutindeni şi nu ştie ce e nostalgia... Cît o făcea să sufere această vanitate, şi totuşi, ce dragă îi era! Cu cît deliciu vedea că el are o înfăţişare frumoasă, tinerească, impozantă şi seducătoare! Cît de chinuitor îi aţîţa dragostea altora focul propriei ei iubiri!... Iar după ce totul trecuse, cînd, la sfîrşitul unei petreceri, la care ea participase, de nevoie şi chinuită, numai ca să fie în preajma lui, el se pornea să proslăvească, egoist şi ignorîndu-i suferinţa, acele ore,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 278

veneau clipele cînd ura şi dispreţul ei căpătau o intensitate egală cu aceea a iubirii, cînd îl numea în inima ei „nemernicul“ şi „fantele“ şi încerca să-l pedepsească printr-o tăcere ridicolă şi deznădăjduită...

Avem dreptate, mică baroană Anna? Rostim cu adevărat ceea ce se ascunde dincolo de bietul tău zîmbet, în timp ce „rîndunelele“ cîntă? Urmează apoi acea jalnică şi nedemnă stare în care te afli spre ziuă în patul tău, după nevinovata petrecere, cînd îţi consumi puterile spiritului gîndindu-te retrospectiv ce glume, ce vorbe de duh şi răspunsuri nimerite ar fi trebuit să găseşti, ca să te faci plăcută, şi nu le-ai găsit. Vin acele visuri din zorii zilei cînd, istovită de durere, plîngi pe umărul lui, cînd el caută să te aline cu vorbele lui obişnuite, amabile şi goale, iar tu îţi dai brusc seama de umilitoarea absurditate a faptului că plîngi pe umerii lui de jalea lumii...

Dar dacă s-ar îmbolnăvi, nu-i aşa? Ghicim noi bine, cînd spunem că o mică, o cît de neînsemnată indispoziţie a lui trezeşte în tine o lume întreagă de visuri, în care îl vezi ca pe pupilul tău suferind, în care el zace în faţa ta, neajutorat şi şubrezit, în sfîrşit, în sfîrşit, al tău? Nu te ruşina! Nu te sfii! Mîhnirea te face rău cîteodată – o ştim, am văzut-o, ah, biet sufleţel, am văzut-o cu totul altfel în călătoriile noastre. Dar ai putea totuşi să-l iei puţin în seamă pe tînărul cadet cu pleoape lungi, care şade lîngă tine şi ar fi bucuros să asocieze singurătatea lui cu a ta. De ce îl respingi? De ce îl dispreţuieşti? Fiindcă face parte din lumea ta şi nu din a celorlalţi, unde domnesc buna dispoziţie şi mîndria, fericirea, ritmul şi starea de spirit a învingătorilor. Firește, este greu să nu fii la tine acasă într-una din lumi şi nici în cealaltă – o ştim. Dar nu există nici o conciliere...

Acordurile finale ale sublocotenentului von Gelbsattel fură însoţite de vuietul aplauzelor, „rîndunelele“ terminaseră. Fără să se folosească de scară, săriră jos de pe podium, căzînd cu zgomot şi fluturînd din aripi, iar domnii se repeziră să le ajute. Baronul Harry sări în ajutorul micuţei brunete cu braţe de copil, o făcu în chip dibaci şi cu dichis. Cu un braţ o cuprinse de coapse, iar cu celălalt de talie, o lăsă jos fără grabă şi o duse aproape pe sus la măsuţa cu şampanie, unde îi umplu paharul pînă cînd spuma dădu pe de lături, ciocni cu ea, încet şi elocvent, privind-o în ochi cu un zîmbet pierdut şi pătrunzător. Băuse mult, iar cicatricea îi ardea roşie ca jarul pe fruntea albă care contrasta violent cu faţa bronzată; era însă bine dispus şi nestingherit, extrem de voios, dar netulburat de patimă.

Masa la care şedeau era vizavi de cea a baroanei Anna, pe cealaltă latură lungă a sălii, iar în vreme ce schimba cuvinte indiferente cu cineva din preajma ei, baroana asculta însetată rîsul de dincolo, pîndea în chip ruşinos şi pe ascuns fiecare mişcare, în acea stare ciudată plină de o tensiune dureroasă care permite cuiva să întreţină o conversaţie cu o persoană în mod mecanic şi respectînd toate formele bunei-cuviinţe, iar în acelaşi timp să fie cu minţile aiurea, anume la o altă persoană pe care o observă...

O dată sau de două ori, avu impresia că privirea micii „rîndunele“ s-a încrucişat cu a sa. Fata o cunoştea? Ştia cine este? Ce frumoasă era! Ce zglobie, ce nepăsătoare, plină de viaţă şi ispititoare! Dacă Harry ar iubi-o, dacă s-ar mistui de dragul ei, dacă ar suferi din pricina ei, ea, baroana, l-ar ierta, i-ar înţelege, i-ar împărtăşi sentimentele. Şi deodată simţi că dorul ei după mica „rîndunică“ era mai fierbinte şi mai profund decît al lui Harry.

Mica „rîndunică“! Dumnezeule mare, se numea Emmy şi era foarte ordinară. Dar arăta minunat, cu şuviţele de păr negru care-i încadrau faţa lătăreaţă, atrăgătoare, cu ochii negri migdalaţi, cu gura ce-şi arăta dinţii albi sclipitori, cu braţele brune, moi şi de o formă ispititoare, dar cea mai frumoasă podoabă a ei erau umerii, care, la anumite mişcări, se roteau în încheieturi cu o elasticitate incomparabilă... Baronul Harry arăta mare interes acestor umeri; nu voi nicidecum să îngăduie ca ea să şi-i acopere, ci începu o luptă zgomotoasă pentru şalul pe care fata îşi vîrîse în cap să-l pună pe spate – iar în tot acest timp nimeni din sală, nici baronul Harry, nici soţia lui şi nici altcineva nu băgară de seamă că micuţa şi depravata făptură, pe care vinul o făcuse sentimentală, tînjea după tînărul cadet care fusese izgonit de la pian din lipsă de ritm. Ochii lui obosiţi şi felul de a cînta o vrăjiseră, îl găsea nobil, poetic şi ca din altă lume, în vreme ce firea şi purtarea baronului Harry i se păreau prea cunoscute şi plicticoase; era foarte nefericită şi îndurerată că junele cadet nu-i dădea nici cel mai mic semn de amor...

Lumînările arse aproape pînă jos împrăştiau o lumină tulbure în fumul de tutun ce plutea în straturi albăstrii peste capete. În sală se simţi miros de cafea. Peste toate, peste mesele acoperite cu feţe albe şi peste frapierele pentru şampanie, peste oamenii nedormiţi ce-şi dăduseră frîu liber, peste zumzetul, rîsetele, chicotitul şi flirturile lor plutea o atmosferă fadă şi grea, aburi de chef, exaltaţii de petrecere, mai dense şi mai tulburătoare datorită parfumurilor şocante ale „rîndunelelor“.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 280

Baroana Anna nu mai vorbea. Deznădejdea şi acel amestec de nostalgie, invidie, iubire şi dispreţ de sine, care se numeşte gelozie şi care n-ar trebui să existe, dacă lumea ar fi bună, îi subjugaseră în aşa măsură inima, încît nu se mai putea preface. N-avea decît să vadă el în ce stare era ea, n-avea decît să-i fie ruşine din pricina ei, pentru ca măcar în felul acesta în pieptul lui să existe totuşi un sentiment privitor la ea.

Îşi îndreptă privirea spre masa de vizavi... Acolo, jocul ajunsese cam departe şi toată lumea îl urmărea curioasă, rîzînd. Harry scornise un nou fel de luptă drăgăstoasă cu mica „rîndunică". Anume, voia să schimbe inelele cu ea şi, cu genunchii proptiţi de ai ei, o apăsa pe scaun, dădea să-i înşface cu gesturi dezmăţate şi nebuneşti mîna şi să-i desfacă pumnul mic, strîns cu putere. În cele din urmă, ieşi victorios. În aplauzele zgomotoase ale celor de faţă, îi smulse anevoie inelul subţire în formă de şarpe şi-i vîrî triumfător propria-i verighetă pe deget.

În clipa aceea, baroana Anna se ridică de pe scaun. O copleşiseră mînia şi suferinţa, dorul de a se ascunde în întuneric cu mîhnirea ei pricinuită de nimicnicia lui dragă, dorinţa disperată de a-l pedepsi printr-un scandal, de a atrage într-un fel oarecare atenţia asupra ei. Îşi împinse în spate scaunul şi o porni prin mijlocul sălii spre uşă.

Se iscă vîlvă. Oamenii se priviră cu aer serios, treziţi la realitate. Cîţiva domni îl strigau pe nume cu voce tare pe Harry. Larma amuţi.

În clipa aceea se întîmplă ceva ciudat. „Rîndunica" Emmy luă cu toată hotărîrea partea baroanei Anna. Fie că purtarea i-a fost decisă de un instinct general feminin sensibil la suferinţă şi la dragostea îndurerată, fie că propria ei mîhnire din pricina cadetului cu pleoape obosite a făcut-o să vadă o camaradă în baroana Anna – ea a procedat într-un fel ce a provocat uimirea tuturor:

– Sînteţi josnic! spuse ea cu voce tare în liniştea ce domnea, îmbrîncindu-l pe baronul Harry, rămas buimac. După această propoziţie: „Sînteţi josnic!" din cîţiva paşi fu lîngă baroana Anna, care şi apucase clanţa uşii. Iertaţi-mă! spuse fata atît de încet, de parcă n-ar mai fi fost nimeni vrednic s-o audă. Iată inelul. Zicînd acestea, vîrî verigheta lui Harry în mîna baroanei Anna şi deodată, baroana Anna simţi feţişoara lăţăreaţă, caldă, a fetei aplecîndu-se peste această mînă şi depunînd pe ea un sărut moale, înfocat. Iertaţi-mă! şopti încă o dată mica „rîndunică" şi plecă în fugă.

Ca ameţită, baroana Anna se opri locului afară, în întuneric, aşteptînd ca surprinzătoarea întîmplare să capete în ea chip şi sens. Fericirea, o dulce, fierbinte şi tainică fericire îi închise pentru o clipă ochii...

Gata! Destul şi nimic mai departe! Vedeţi totuşi ce preţios este micul amănunt! Stătea acolo încîntată şi vrăjită, fiindcă o mică nebună nomadă venise la ea, să-i sărute mîna!

Te părăsim, baroană Anna, te sărutăm pe frunte, rămîi cu bine, ne grăbim! Dormi acum! Ai să visezi toată noaptea despre o „rîndunică" pribeagă, care a venit la tine, ca să fii şi tu puţintel fericită.

Căci fericirea, un mic fior şi o uşoară beţie de fericire ne ating inima atunci cînd cele două lumi, între care rătăceşte încolo şi încoace nostalgia, se întîlnesc printr-o scurtă, amăgitoare apropiere.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 282

COPILUL MINUNE

Intră Copilul minune – în sală se face liniște. Se face liniște, apoi oamenii încep să aplaude, fiindcă undeva, într-o latură, un stăpînitor și conducător de turmă înnăscut a bătut mai întîi din palme. Încă n-au auzit nimic, dar aplaudă, deoarece o reclamă zgomotoasă a făcut vîlvă în jurul copilului-minune, iar oamenii sînt de pe acum seduși, fie că-și dau sau nu seama.

Copilul-minune apare de după un paravan splendid, brodat în întregime cu cununi în stil *empire*[1] și mari animale fantastice, urcă repede treptele spre podium și intră, în ropotul de aplauze, ca într-o baie, tremurînd de frig, străbătut de un mic fior, dar totuși ca într-un element prietenos. Vine la marginea podiumului, zîmbește de parcă ar urma să fie fotografiat și, cu toate că e băiat, mulțumește cu o mică, sfioasă și drăgălașă reverență feminină.

E îmbrăcat din creștet pînă-n tălpi în mătase albă, ceea ce iscă o oarecare emoție în sală. Poartă o jacheță din mătase albă de o croială fantastică, avînd dedesubt o eșarfă, și chiar pantofii îi sînt din mătase albă. Doar picioușele goale contrastează foarte puternic cu pantalonașii din mătase albă, fiindcă au pielea foarte brună: băiatul este grec.

Îl cheamă Bibi Saccellaphylaccas[2]. Acesta îi era numele. Din ce prenume provine prescurtarea sau alintarea „Bibi“ nu știe nimeni, cu excepția impresarului, iar acesta consideră lucrul drept un secret comercial. Bibi are un păr negru, lins, care-i coboară pînă pe umeri, fiind totuși pieptănat cu cărarea într-o parte, și e legat cu o panglicuță de mătase pe fruntea oacheșă, îngustă și boltită. Are cea mai nevinovată fețișoară de copil din lume, un năsuc încă neformat și o gură candidă,

numai partea de sub ochii de șoricel, negri ca smoala, e puțin istovită și delimitată net de două trăsături caracteristice. Arată ca de nouă ani, numără însă abia opt și e prezentat ca avînd șapte ani. Oamenii nu știu nici ei dacă dau, de fapt, crezare acestui lucru. Probabil că ei cunosc adevărul și totuși cred ce li se spune, așa cum se face uneori în asemenea cazuri. „În frumusețe, gîndesc ei, se amestecă și un dram de minciună. Ce-ar mai rămîne, gîndesc ei, din reconfortarea și înălțarea sufletească de după banalitatea cotidiană, dacă n-am aduce cu noi și un strop de bunăvoință, închizînd un ochi?“ În felul lor de a gîndi, ca niște oameni de treabă, au perfectă dreptate.

Copilul-minune mulțumește pînă cînd ropotul de aplauze încetează, apoi se duce la pian, iar oamenii aruncă o ultimă privire asupra programului. Mai întîi vine *Marche solennelle*, apoi *Reverie*, pe urmă *Le hibou et les moineaux*[3] – toate de Bibi Saccellaphylaccas. Tot programul e de el, sînt compozițiile lui. E adevărat că nu le poate transcrie, dar le are pe toate în căpșorul său neobișnuit și trebuie să li se recunoască importanța artistică, așa cum se remarcă în mod serios și obiectiv pe afișele concepute de impresar. Se pare că impresarul a smuls această recunoaștere printr-o luptă aprigă cu firea lui înclinată spre critică.

Copilul-minune se așază pe scaunul turnant și caută cu picioușele pedalele, care printr-un mecanism ingenios sînt aduse mult mai sus decît de obicei, ca Bibi să poată ajunge la ele. E propriul său pian, pe care-l ia cu el pretutindeni. Stă așezat pe niște capre de lemn, iar lacul îi e cam prăpădit după numeroasele transporturi, dar toate acestea fac lucrurile și mai interesante.

Bibi își pune picioarele încălțate în mătase albă pe pedale, apoi face o mutrișoară isteață, privește drept înainte și ridică mîna dreaptă. E o mînuță naivă și brună de copil, dar are încheietura viguroasă și necopilărească, înfățișînd articulații vîrtos exersate.

Bibi face mutrișoara pentru oameni, fiindcă el știe că trebuie să-i distreze puțin. Dar, în ceea ce-l privește, momentul îi procură o plăcere deosebită, o plăcere pe care n-ar putea s-o descrie nimănui. Este acea fericire picantă, acel tainic fior de bucurie, care-l inundă ori de cîte ori se află din nou dinaintea unui pian deschis – această stare de spirit nu-l va părăsi niciodată. I se oferă din nou claviatura, aceste șapte octave albe și negre, printre care s-a pierdut atît de des în aventuri și destine

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 284

profund emoţionante şi care, cu toate acestea, îi apar din nou pure şi neatinse ca o planşă de desen. Ceea ce se află în faţa lui este muzica, toată muzica! Se întinde în faţa lui ca o mare vastă şi ademenitoare, iar el se poate arunca în ea, ca să înoate fericit, să se lase purtat şi răpit, să se scufunde cu totul în furtună şi totuşi să menţină stăpînirea în mîinile lui, să domnească şi să dispună... Îşi ţine dreapta în aer.

În sală e linişte deplină. Este încordarea dinaintea primului sunet. Cum va începe? Se începe astfel: Bibi scoate din pian cu degetul arătător primul sunet, un sunet neaşteptat de puternic, din registrul mediu, ca un semnal de trompetă i se alătură altele, rezultă o introducere – încordarea ia sfîrşit.

E o sală somptuoasă, într-un hotel la modă, de primul rang, cu picturi de o senzualitate trandafirie pe pereţi, cu coloane bogate, oglinzi cu rame ornamentale şi un număr infinit, un adevărat sistem cosmic de becuri care răsar pretutindeni grupate în formă de umbrelă şi de mănunchiuri întregi, făcînd să vibreze în sală o lumină mai puternică decît a zilei, diafană, aurie, cerească... N-a rămas neocupat nici un scaun, pînă şi pe culoarele laterale şi în fund stau oameni. În faţă, unde biletul costă douăsprezece mărci (deoarece impresarul e partizan al principiului că preţurile trebuie să impună respect), se înşiră societatea distinsă; în cercurile cele mai înalte există un viu interes pentru copilul-minune. Se văd multe uniforme, toalete de un ales gust... Sînt de faţă chiar şi un număr de copii, care-şi lasă picioarele să atîrne de pe scaun aşa cum cere buna creştere şi care-l privesc cu ochi strălucitori pe micul lor coleg în mătase albă, atît de dăruit...

În faţă, la dreapta, şade mama copilului-minune, o doamnă extrem de trupeşă, cu o bărbie pudrată şi o pană pe cap, iar alături de ea, impresarul, un domn de tip oriental, cu butoni mari de aur la manşetele mult scoase în afară. Iar în faţă, la mijloc, şade prinţesa. E o prinţesă micuţă, zbîrcită, stafidită, care încurajează artele, cîtă vreme sînt delicate. Şade într-un fotoliu adînc de catifea, iar picioarele ei sînt aşternute pe covoare personale. Îşi ţine mîinile încrucişate sub sîni pe rochia de mătase gri în dungi şi, cu capul înclinat într-o parte – imaginea unei tihne distinse –, îl priveşte pe copilul-minune la lucru. Alături şade doamna ei de onoare, îmbrăcată şi ea într-o rochie de mătase verde cu dungi. Cu toate acestea, nu e decît o doamnă de onoare şi nu are voie nici măcar să se rezeme.

Bibi încheie cu mare pompă. Cu cîtă forţă tratează pianul puştiul ăsta! Nu-ţi vine să-ţi crezi urechilor. Tema marşului, o melodie avîntată, entuziastă, irumpe încă o dată cu o ornamentaţie de o desăvîrşită armonie, amplă şi trufaşă, iar la fiecare măsură Bibi îşi azvîrle înapoi bustul, ca şi cum ar mărşălui el însuşi, triumfător, în alaiul sărbătoresc. Apoi încheie în forţă, alunecă lateral şi încovoiat de pe scaun şi aşteaptă zîmbind aplauzele.

Şi aplauzele izbucnesc, unanime, pline de emoţie, entuziaste. Ia priviţi ce coapse delicate are copilul în timp ce-şi execută mica reverenţă feminină! Aplaudaţi, aplaudaţi! Numai puţin, să-mi scot şi eu mănuşile. Bravo, micule Saccophylax, sau cum te cheamă! E dat naibii copilul ăsta!

Bibi e nevoit să iasă de trei ori de după paravan, mai înainte de a se face linişte. Cîţiva codaşi, persoane care au întîrziat, intră din fund şi-şi fac loc anevoie în sala plină. Apoi concertul continuă.

Bibi îşi susură *Reveria*, alcătuită toată din arpegii, deasupra cărora se înalţă cînd şi cînd, cu aripi uşoare, o bucăţică de melodie; apoi cîntă *Le hibou et les moineaux*. Această bucată are un succes categoric, înflăcărează sala. Este o autentică piesă copilărească, de o plasticitate minunată. Basul te face să vezi bufniţa şezînd şi clipind ursuză cu ochii ei voalaţi, în vreme ce în notele înalte zboară şuierînd vrăbiile, obraznice şi totodată speriate, care vor s-o necăjească. După această piesă, Bibi este rechemat cu ovaţii la rampă de patru ori. Un angajat al hotelului, cu nasturi sclipitori, îi aduce sus, pe podium, trei mari cununi de laur şi i le întinde într-o parte, în vreme ce Bibi salută şi mulţumeşte. Chiar şi prinţesa ia parte la aplauze, mişcîndu-şi foarte delicat palmele una spre alta, fără să rezulte vreun sunet.

Cum se mai pricepe ştrengarul mic şi versat să-şi atragă aplauzele! Se lasă aşteptat stînd înapoia paravanului, întîrzie nitel pe treptele spre podium, contemplă cu o plăcere copilărească panglicile de atlaz colorat al cununilor, deşi îl plictisesc încă de mult, salută cu drăgălăşenie şi şovăind şi lasă timp oamenilor să se descarce gălăgios, pentru ca nici unul din zgomotele preţioase ale mîinilor să nu se piardă. „*Le hibou*, gîndeşte el, este piesa de efect, o expresie pe care a învăţat-o de la impresar. Urmează *Fantaisie*, care e, de fapt, mult mai bună, îndeosebi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 286

pentru partea în do diez. Dar vouă, publicului, v-a căzut cu tronc *Le hibou*, deşi este cea dintîi şi cea mai neroadă lucrare a mea.“ Şi mulţumeşte cu drăgălăşenie.

Apoi cîntă *Meditation*, după aceea un *Étude*[4] – e un program într-adevăr cuprinzător. *Meditation* seamănă aidoma cu *Reverie*, ceea ce nu este un reproş la adresa ei, iar cu *Étude* Bibi îşi dovedeşte toată dibăcia tehnică, aflată întrucîtva mai prejos decît inventivitatea sa. Vine apoi *Fantaisie*. Este bucata lui preferată. De fiecare dată o cîntă puţin altfel, o tratează liber şi este el însuşi surprins cîteodată de noile idei şi întorsături ce-i vin cînd are o seară bună.

Şade şi cîntă, mic de tot şi strălucind alb în faţa marelui pian negru, singur şi ca un ales pe podium, deasupra masei nedesluşite de oameni, care au laolaltă doar un singur suflet apatic, greu de pus în mişcare, asupra căruia trebuie să acţioneze cu sufletul său unic şi elevat... Părul negru, moale, i-a căzut împreună cu panglica de mătase albă pe frunte, încheieturile cu oase tari, antrenate ale mîinilor lucrează, iar muşchii obrajilor săi copilăreşti, oacheşi se văd săltînd.

Cîteodată survin secunde de uitare şi însingurare, cînd ochii săi ciudaţi de şoarece, cu cearcăne istovite îi alunecă într-o parte, îndepărtîndu-se de public, spre peretele pictat al sălii din latura lui, prin care parcă străbat, ca să se piardă într-o depărtare bogată în evenimente, plină de o viaţă vagă. Îndată însă, cu un zîmbet în colţul ochilor, privirea i se întoarce în sală, iar el se află din nou în faţa oamenilor.

„Jale şi explozie de bucurie, avînt spre înălţimi şi prăbuşire adîncă – *Fantezia* mea, gîndeşte Bibi cu drag. Ascultaţi dar, acum vine pasajul unde se face trecerea în do diez!“ Şi cîntă tranziţia spre do diez. „Oare ei bagă de seamă?“ Ah, nu, nicidecum, nu bagă de seamă! De aceea, ca ei să aibă totuşi ceva de văzut, îşi înalţă cu drăgălăşenie ochii spre plafon.

Oamenii stau în rînduri lungi şi se uită la copilul-minune. În creierul lor de inşi oarecare se gîndesc la fel de fel de lucruri. Un domn bătrîn cu barbă albă, cu un inel cu sigiliu pe degetul arătător cu o umflătură mare pe chelie, un cucui, dacă vreţi, cugetă în sinea lui: „De fapt, ar trebui să-ţi fie ruşine! N-ai scos-o niciodată la capăt cu ceva mai presus de *Trei vînători din Palatinat*, iar acum, om cărunt, şezi aici şi-l laşi pe puştiul ăsta cu caş la gură să-ţi înşire minunăţii. Trebuie însă să te gîndeşti că totul vine de sus. Dumnezeu e cel ce-şi împarte darurile,

n-ai ce-i face, şi nici nu e o ruşine să fii un om obişnuit. E ceva cam cum a fost cu pruncul Iisus. Te poţi înclina în faţa unui copil, fără a trebui să te ruşinezi. Ce ciudat de binefăcător este!“ – Nu îndrăzneşte să gîndească: „Ce dulce este!“ – „Dulce“ ar fi blamabil pentru un domn bătrîn şi viguros. Dar aşa simte! Simte totuşi aşa!

„Arta... cugetă omul de afaceri cu nas de papagal. Păi da, firească, arta aduce puţintică lumină în viaţă, un pic de clinchet şi mătase albă. De altfel, deverul nu-i rău. S-au vîndut cu totul cincizeci de bilete a douăsprezece mărci: numai asta face şase sute de mărci – şi-apoi tot restul. Dacă scazi chiria sălii, iluminatul şi programele, rămîn, fără doar şi poate, o mie de mărci neto. E convenabil.“

„Ei, ceea ce tocmai a fost interpretat a fost Chopin!“ gîndeşte profesoara de pian, o doamnă cu nasul ascuţit, aflată la anii cînd speranţele adorm, iar raţiunea cîştigă în acuitate. „Se poate spune că nu e foarte original. Am s-o spun pe urmă: nu e prea original; remarca sună bine. De altfel, poziţia mîinilor e total incorectă. Trebuie să poţi pune o monedă de un taler pe dosul palmei... Eu l-aş atinge cu nuiaua.“

O fetişcană, care arată ca de ceară şi se află la acea vîrstă de continuă încordare, cînd se-ntîmplă lesne să-ţi vină gînduri delicate, cugetă în taină: „Dar ce-i asta! Ce cîntă el acolo! Ceea ce cîntă e chiar pasiunea! Dar nu-i decît un copil! Dacă m-ar săruta, ar fi ca şi cum m-ar săruta fratele meu mai mic – nici n-ar fi un sărut. Există oare o pasiune independentă, o pasiune în sine şi fără obiect pămîntesc, care ar fi doar o joacă de copil plin de ardoare?... Mă rog, dacă aş spune asta cu voce tare, mi s-ar da untură de peşte. Aşa-i lumea.“

Lîngă o coloană stă un ofiţer. Îl priveşte pe acest Bibi, care se bucură de atît succes, şi gîndeşte: „Tu eşti cineva, şi eu sînt cineva, fiecare în felul său“. Încolo, îşi lipeşte călcîiele şi-i acordă copilului-minune respectul pe care-l acordă tuturor puterilor existente în lume.

Dar criticul, un bărbat ce îmbătrîneşte, îmbrăcat în haină neagră lustruită şi pantaloni suflecaţi, stropiţi, şade pe locul său gratuit şi gîndeşte: „Ia te uită la el, acest Bibi, ştrengarul ăsta! Ce individ! Mai are încă de crescut pînă s-ajungă la capăt, dar ca tip e pe deplin dezvoltat, ca tip de artist. Ca artist, are măreţia şi lipsa acestuia de demnitate, şarlatania şi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 288

scînteia lui sfîntă, dispreţul şi tainica lui beţie. Dar asta n-o pot scrie; e ceva prea bun. Ah, credeţi-mă, şi eu aş fi devenit artist, dacă n-aş fi văzut toate astea atît de limpede...“

Copilul minune a terminat şi în sală porneşte o adevărată furtună. Trebuie să iasă iarăşi şi iarăşi de după paravan. Omul cu nasturi sclipitori tîrăşte pe podium noi cununi, patru cununi de laur, o liră din violete, un buchet de trandafiri. Nu are destule braţe, ca să întindă copilului-minune toate darurile, impresarul se suie personal pe podium să dea o mînă de ajutor. Anină o cunună de lauri de gîtul lui Bibi, îl mîngîie cu gingăşie pe părul negru. Şi deodată, ca biruit, se apleacă şi-l sărută pe copilul minune, un sărut răsunător, pe gură. În clipa aceea, furtuna devine uragan. Sărutul acesta trece prin sală ca un şoc electric, străbate mulţimea ca un fior nervos. O nevoie nebună de larmă înflăcărează lumea. Urale zgomotoase se amestecă la nesfîrşit cu ropotul sălbatic al mîinilor. Cîţiva dintre micii colegi obişnuiţi ai lui Bibi, aflaţi jos, în sală, îşi flutură batistele... Dar criticul gîndeşte: „Firește, sărutul impresarului era în program. O glumă veche şi eficace. Da, Dumnezeule, dacă n-aş vedea totul atît de limpede!“

Concertul copilului-minune se apropie de sfîrşit. A început la şapte şi jumătate, la opt şi jumătate e gata. Podiumul este plin de cununi, pe policioarele pentru sfeşnice ale pianului stau două ghivece mici cu flori. Ca un ultim număr, Bibi cîntă a sa *Rhapsodie grecque*, care se transformă pînă la urmă în imnul grecesc, iar compatrioţii săi prezenţi în sală ar dori grozav să cînte şi ei, dacă n-ar fi vorba de un concert atît de distins. Se despăgubesc însă la sfîrşit printr-o larmă puternică, un tăraboi înflăcărat, o demonstraţie naţională. Dar criticul pe cale să îmbătrînească gîndeşte: „Firește, imnul trebuia să vină. Lucrurile sînt trecute pe alt tărîm, nu se lasă neîncercat nici un mijloc de a provoca entuziasmul. Am să scriu că aşa ceva e neartistic. Dar poate că tocmai asta e artistic. Ce este artistul? O paiaţă. Critica reprezintă domeniul suprem. Dar lucrul acesta nu-mi e îngăduit să-l scriu.“ Şi se îndepărtează cu pantalonii săi stropiţi.

După nouă sau zece rechemări, copilul minune, înfierbîntat, nu se mai duce după paravan, ci jos, în sală, la mama lui şi la impresar. Oamenii stau între scaunele răvăşite şi aplaudă şi se-nghesuie în faţă, ca să-l vadă pe Bibi de aproape. Unii vor s-o vadă şi pe prinţesă. În faţa podiumului se formează două cercuri dese, în jurul copilului-minune şi în jurul prinţesei, şi nu se ştie bine care dintre cei doi e în centrul atenţiei. Dar doamna de onoare se duce din ordin la Bibi, îl trage şi-i netezeşte puţin jacheta de mătase, ca să arate cum cere eticheta curţii, îl conduce de braţ la prinţesă şi-l previne în mod serios că trebuie să sărute mîna alteţei sale regale.

– Cum faci tu, copile? întreabă prinţesa. Îţi vine în minte aşa, ca de la sine, cînd te aşezi la pian?

– *Oui, madame*, răspunde Bibi. Iar în sinea lui gîndeşte: „Ah, prinţesă bătrînă şi proastă...!“ Apoi se răsuceşte sfios şi prost crescut şi se duce din nou la ai săi.

Afară, la garderobe, domneşte mare înghesuială. Oamenii îşi întind numerele şi primesc cu braţele deschise, peste masă, blănuri, şaluri şi şoşoni. Undeva, între cunoscuţi, stă profesoara de pian şi face critica:

– Nu prea e original. O spune cu voce tare şi-şi roteşte ochii împrejur.

În faţa uneia dintre marile oglinzi fixate în perete, o tînără doamnă distinsă e ajutată de fraţii ei, doi sublocotenenţi, să-şi pună mantoul de seară şi şoşonii îmblăniţi. E minunat de frumoasă, cu ochii albaştri ca oţelul şi faţa limpede, rasată; o adevărată domnişoară din aristocraţie. După ce a terminat, îşi aşteaptă fraţii:

– Nu mai sta atît în faţa oglinzii, Adolf! spune ea încet şi supărată unuia, care nu se poate desprinde de privelişte chipului său drăguţ şi prostănac. Ei, asta-i bună! Sublocotenentul Adolf îşi va putea totuşi încheia în faţa oglinzii, cu binevoitoarea ei permisiune, nasturii mantalei! – Apoi ies, ies afară pe stradă, unde lămpile cu arc licăresc tulbure în ceaţa ninsorii; sublocotenentul Adolf, cu gulerul ridicat şi mîinile vîrîte în buzunarele piezişe ale mantalei, începe, fiindcă e atît de frig, să tropăie puţin, executînd pe zăpada îngheţată bocnă un mic *nigger-dance*[5].

„Ce copil! gîndeşte fata necoafată, care merge în urma lor, legănîndu-şi braţele, în tovărăşia unui tînăr posomorît. Un copil vrednic de iubire! Acolo, înăuntru, era însă unul vrednic de respect...“ Apoi, cu voce tare monotonă, spune:

– Noi toţi sîntem nişte copii-minune, noi, cei care creăm.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 290

„Ei, gîndeşte bătrînul domn, care n-a ajuns la ceva mai presus de *Trei vînători din Palatinat* şi al cărui cucui e acoperit acum de un joben, ce-o fi asta! Un fel de Pitia[6], precum îmi pare."

Dar tînărul cel posomorît, care pricepe ce vrea ea să spună, dă încet din cap. Apoi tac amîndoi, iar fata necoafată priveşte după cei trei aristocraţi. Îi dispreţuieşte, dar se uită în urma lor pînă pier după colţ.

LA PROFET

Există locuri ciudate, creiere ciudate; regiuni ciudate ale spiritului, înalte şi sărăcăcioase. La periferiile marilor oraşe, acolo unde felinarele devin rare, iar gardienii de stradă umblă cîte doi, trebuie să urci în case pînă acolo de unde mai sus nu se poate, pînă în odăile de mansardă cu tavanul pieziş, în care tinere genii palide, infractori ai visului, stau pe gînduri cu braţele încrucişate; pînă în atelierele cu decoraţiuni ieftine şi semnificative, în care artişti singuratici şi mistuiţi pe dinăuntru, flămînzi şi mîndri, se luptă în norul de fum al ţigaretelor cu idealuri supreme şi haotice. Aici este capătul, gheaţa, puritatea şi neantul. Aici nu există convenţie, concesie, indulgenţă, măsură şi valoare. Aici aerul este atît de rarefiat şi cast, încît miasmelor vieţii nu le mai priieşte. Aici domnesc îndărătnicia, consecvenţa extremă, eul întronat cu disperare, libertatea, nebunia şi moartea...

Era în Vinerea Mare, la opt seara. Mai mulţi dintre cei pe care-i invitase Daniel sosiră în acelaşi timp. Primiseră invitaţii de format in-cvarto, pe care un vultur purta în gheare prin aer o sabie[1], iar dedesubt era înscrisă, cu o grafie ciudată, chemarea de a lua parte la adunarea la care se vor citi *Proclamaţiile din Vinerea Mare* ale lui Daniel, iar acum se întîlniseră la ora hotărîtă în pustia stradă de periferie, pe jumătate cufundată în întuneric, în faţa banalei case de raport, în care se afla reşedinţa trupească a profetului[2].

Cîţiva se cunoşteau între ei şi schimbară saluturi. Erau pictorul polonez şi fata slăbuţă care trăia cu el, poetul liric, un semit înalt, cu barba neagră, însoţit de nevasta lui, grasă, palidă şi îmbrăcată în veşminte ce atîrnau pe ea, apoi o personalitate cu aspect marţial şi totodată bolnăvicios, spiritist şi căpitan de cavalerie în rezervă, şi un tînăr filosof

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 292

cu înfăţişare de cangur. Numai nuvelistul, un domn cu pălărie tare şi mustaţă îngrijită nu cunoştea pe nimeni. Acesta venea din alte sfere, nimerise aici doar întîmplător. Îşi făcuse un anume rost în viaţă, iar o carte a lui era citită în cercurile burgheze[3]. Era hotărît să se comporte cu o modestie strictă, cu recunoştinţă şi, în general, ca un tolerat. Intră în imobil în urma celorlalţi, la o oarecare distanţă. Urcară scara, unul după altul, sprijinindu-se de balustrada din fontă. Tăceau, căci erau oameni ce cunoşteau preţul cuvîntului şi nu obişnuiau să vorbească fără folos. În lumina tulbure a lămpiţelor cu petrol aşezate la cotiturile scării, pe pervazul ferestrelor, citiră în tăcere numele de pe uşile locuinţelor. Urcară pe lîngă căminele şi sălaşurile încărcate de griji ale unui funcţionar de la asigurări, ale unei moaşe, ale unei spălătorese de lux, ale unui „agent“, ale unuia care opera bătături, tăcuţi, fără dispreţ, dar indiferenţi. Urcară prin îngusta casă a scării ca printr-un puţ aflat în semiîntuneric, încrezători şi fără să se oprească, deoarece sus, de acolo de unde nu se putea merge mai departe, le făcea semn o sclipire, o lumină cu mişcări fugare aflată la ultima înălţime.

În cele din urmă, se opriră fiindcă ajunseseră la ţel, sub acoperiş, în lumina a şase lumînări ce ardeau în diverse sfeşnice aşezate în capul scării pe o măsuţă acoperită cu o învelitoare de altar decolorată. Pe uşa cu aspectul unei intrări într-o şură era fixată o placă de carton cenuşiu pe care se putea citi numele „Daniel“, scris cu litere latine, cu cretă neagră. Sunară... Le deschise un băiat căpos cu o privire prietenoasă, îmbrăcat într-un costum albastru nou şi purtînd cizme de lac cu carîmbi, care, cu o lumînare în mînă, îi conduse, luminîndu-le pieziş drumul, prin micul coridor întunecat pînă într-o încăpere netapetată, în formă de mansardă, în care nu se afla nimic altceva decît un cuier de lemn. Fără un cuvînt, cu un gest însoţit de un sunet gutural lălăit, băiatul le ceru să-şi scoată pardesiele, dar cînd nuvelistul, dintr-un imbold de simpatie generală, îi adresă o întrebare, se vădi pe deplin că băiatul era mut. Îi conduse apoi pe oaspeţi cu lumina înapoi pe coridor la o altă uşă şi-i lăsă să intre. Nuvelistul intră ultimul. Purta redingotă şi mănuşi, decis să se comporte ca în biserică.

În încăperea de mărime potrivită în care intrară, domnea o luminozitate cu pîlpîiri şi sclipiri sărbătoreşti, produsă de douăzeci sau douăzeci şi cinci de lumînări aprinse. Foarte aproape de uşă stătea o fată foarte tînără, cu guler răsfrînt şi manşete la rochia modestă, Maria Josefa, sora lui Daniel, cu o faţă pură şi smintită, care dădu mîna cu toţi.

Nuvelistul o cunoştea. Se întîlnise cu ea la un ceai literar. Şezînd cu spinarea dreaptă, cu ceaşca în mînă, fata vorbise acolo cu o voce limpede şi plină de afecţiune despre fratele ei. Îl adora pe Daniel. Nuvelistul îl căută din ochi pe acesta.

– Lipseşte, spuse Maria Josefa. E absent, nu ştiu unde se află. Dar va fi între noi întru spirit şi va urmări frază cu frază *Proclamaţiile*, în vreme ce li se va da citire aici.

– Cine le va citi? întrebă nuvelistul, respectuos, cu voce înceată. Trata lucrurile cu toată seriozitatea. Era un om binevoitor şi cu suflet modest, plin de respect faţă de toate înfăţişările lumii, gata să înveţe şi să venereze ceea ce era de venerat.

– Unul dintre apostolii fratelui meu, care e aşteptat din Elveţia, răspunse Maria Josefa. Încă n-a sosit. Dar va fi aici la momentul potrivit.

Pe o masă lipită de peretele opus uşii, era aşezat, în lumina lumînărilor, cu marginea de sus sprijinită de tavanul înclinat, un desen mare în cretă, executat în trăsături impetuoase, care-l înfăţişa pe Napoleon încălzindu-se la un cămin, într-o atitudine grosolană şi despotică, cu picioarele vîrîte în cizme cu carîmbul răsfrînt. În dreapta intrării se înălţa un scrin în formă de altar, pe care, între lumînări aprinse în sfeşnice de argint cu mai multe braţe, silueta unui sfînt, pictată, întindea braţele în lături, cu ochii ridicaţi spre cer. În faţa scrinului se găsea o bancă de rugăciune, iar dacă te apropiai, vedeai, rezemată de un picior al sfîntului, o fotografie de amator ce înfăţişa un tînăr de vreo treizeci de ani, cu fruntea foarte înaltă, palidă, împinsă înapoi, şi o faţă de pasăre răpitoare, osoasă şi fără barbă, de o spiritualitate concentrată.

Nuvelistul poposi un răstimp în faţa fotografiei lui Daniel, apoi cuteză s-o pornească cu grijă mai departe prin odaie. În spatele unei mari mese rotunde, pe a cărei tăblie lăcuită în galben se găsea gravat, în mijlocul unei cununi de lauri, vulturul purtător de spadă de pe invitaţii, se ridica, între scaune joase de lemn, un jilţ gotic, sobru, îngust şi drept, ca un tron sau un post de observaţie. În faţa nişei spaţioase formate de zid şi acoperiş, în care se găsea fereastra joasă, se întindea o bancă lungă, de o lucrătură simplă, acoperită cu o stofă ieftină. Probabil din cauză că scunda sobă de teracotă se supraîncălzise, fereastra stătea deschisă şi îngăduia o privire asupra unei bucăţi de noapte albastră, în a cărei adîncime şi depărtare felinarele cu gaz distribuite neregulat se pierdeau ca nişte puncte de lumină gălbuie, aflate la intervale mereu mai mari.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 294

Dar pe partea opusă ferestrei încăperea se îngusta luînd înfăţişarea unui alcov, un spaţiu luminat mai viu decît restul mansardei şi care părea amenajat pe jumătate ca o cameră de lucru, pe jumătate ca o capelă. În fundul alcovului se găsea un divan acoperit cu o stofă subţire, palidă. În dreapta observai o etajeră pentru cărţi, pe al cărei raft de sus ardeau lumînări în sfeşnice cu braţe şi lămpi cu ulei, de formă antică. În stînga era pusă o masă acoperită cu o faţă albă, pe care se aflau un crucifix, un sfeşnic cu şapte braţe, un pahar umplut cu vin roşu şi o bucată de cozonac cu stafide, pusă pe o farfurie. În prim-planul alcovului se găsea însă, pe un podium de mică înălţime, sub un candelabru de fier, o coloană de ipsos aurit, peste capitelul căreia fusese atîrnată o învelitoare de altar din mătase roşie ca sîngele. Pe învelitoare se odihnea un vraf de hîrtii scrise, în format in-folio*: Proclamaţiile* lui Daniel. Un tapet luminos, imprimat cu mici cununi *empire* acoperea zidul şi părţile înclinate ale tavanului; pe pereţi erau aninate măşti mortuare, o mare spadă ruginită; în afară de tabloul lui Napoleon, în încăpere mai erau risipite, în diverse execuţii, portrete ale lui Luther, Nietzsche, Moltke[4], Alexandru al şaselea[5], Robespierre şi Savonarola[6]...

– Toate astea sînt trăite, spuse Maria Josefa, în vreme ce încerca să descifreze de pe chipul rezervat şi plin de respect al nuvelistului ce efect avusese asupra lui amenajarea încăperii.

Între timp sosiseră însă alţi oaspeţi, tăcuţi şi solemni, iar cei de faţă începură să se aşeze, păstrînd o atitudine cumpănită, pe bănci şi scaune. În afară de cei veniţi la început, mai luară loc un desenator fantastic, cu o bătrînească faţă de copil, o doamnă şchioapă, care obişnuia să ceară a fi prezentată ca „erotică“, o tînără mamă necăsătorită, de origine aristocratică, repudiată de familia ei, fără nici o veleitate spirituală şi admisă în aceste cercuri numai datorită faptului că era mamă, o scriitoare mai în vîrstă şi un muzician cocoşat – în total vreo douăsprezece persoane. Nuvelistul se retrăsese în nişa ferestrei, iar Maria Josefa şedea pe un scaun foarte apropiat de uşă, cu mîinile aşezate una lîngă alta pe genunchi. Aşa îl aşteptau pe apostolul din Elveţia, care avea să sosească la momentul potrivit.

Deodată apăru şi doamna cea bogată[7] care obişnuia să frecventeze asemenea ceremonii din amatorism. Sosise din oraş în cupeul tapisat cu mătase, venind din somptuoasa ei casă cu gobelinuri şi ancadramente ale uşilor din *giallo antico*[8], urcase toate treptele pînă sus, ca să intre pe uşă, frumoasă, parfumată, luxoasă, într-o rochie din stofă albastră cu broderie galbenă, cu o pălărie de la Paris pe părul castaniu roşcat, zîmbind cu ochii ei ca aceia din picturile lui Tizian. Venea din curiozitate, din plictiseală, din predispoziţie pentru contraste, din bunăvoinţă faţă de tot ceea ce era întrucîtva mai neobişnuit, dintr-o extravaganţă amabilă, o salută pe sora lui Daniel, îl salută pe nuvelist, care îi frecventa casa, şi se aşează pe banca din faţa nişei ferestrei, între erotomană şi filosoful cu înfăţişare de cangur, ca şi cum totul ar fi fost cît se poate de firesc.

– Mai, mai să întîrzii, spuse ea încet cu gura ei frumoasă şi nobilă, adresîndu-se nuvelistului, aflat în spatele său. Am avut lume la ceai, întîlnirea s-a prelungit...

Nuvelistul fu foarte mişcat şi-i mulţumi lui Dumnezeu că se îmbrăcase prezentabil. „Ce frumoasă! gîndi el. E vrednică să fie mama unei asemenea fiice...“

– Şi domnişoara Sonia? întrebă el peste umărul ei. N-aţi adus-o şi pe domnişoara Sonia?

Sonia era fiica bogatei doamne, iar în ochii nuvelistului – o creatură de o desăvîrşire incredibilă, o minune prin educaţia ei multilaterală, un ideal de cultură atins. Îi pronunţă numele de două ori, deoarece rostirea lui îi procura o plăcere indescriptibilă.

– Sonia este suferindă, spuse bogata doamnă. Da, închipuiţi-vă, o doare un picior. Oh, nimic, o umflătură, ceva ca o mică inflamaţie sau un abces. I s-a făcut o incizie. Probabil că n-a fost necesar, dar ea însăşi a vrut.

– Ea însăşi a vrut! repetă nuvelistul în şoaptă, cu însufleţire. O recunosc întru totul în această hotărîre! Dar, pentru numele lui Dumnezeu, cum i se poate transmite compasiunea noastră?

– Ei, am să-i transmit salutări, zise bogata doamnă. Iar cum el tăcu: Nu vă e destul?

– Nu, nu-mi e destul, zise el încet, la care doamna, care-i preţuia cărţile, replică zîmbind:

– Atunci trimiteţi-i o floricică.

– Mulţumesc! spuse el. Mulţumesc! Asta am s-o fac. Iar în forul său lăuntric afirmă: „O floricică? Un buchet! Un braţ de flori! Mîine dimineaţă, înainte de micul dejun, am să mă duc cu birja la florărie!“ La acest gînd simţi că are un anume rost în viaţă.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 296

În clipa aceea de afară se auzi zgomotul unei precipitări, uşa se deschise şi se închise scurt, smucită, iar înaintea oaspeţilor, în lumina lumînărilor, apăru un bărbat tînăr, scund şi îndesat, în jachetă neagră: apostolul din Elveţia. Roti ca-n zbor o privire ameninţătoare asupra încăperii, se duse cu paşi apăsaţi la coloana de ipsos din faţa alcovului, se postă în spatele acesteia, pe podium, dînd impresia că vrea să prindă rădăcini acolo, apucă teancul de manuscrise aflat deasupra şi începu numaidecît să citească.

Apostolul avea vreo douăzeci şi opt de ani, gîtul gros şi era urît. Părul tuns i se prelungea în chip ciudat printr-un unghi ascuţit pînă departe, pe fruntea şi aşa îngustă şi plină de cute. Faţa, fără barbă, posacă şi necioplită, avea un nas de *dog*, maxilare grosolane, obrajii supţi şi buze proeminente, umflate, care păreau că formează cuvintele doar anevoie, în silă şi oarecum cu o mînie lîncedă. Această faţă ca din topor era totuşi palidă. Insul citea cu o voce sălbatică, mult prea puternică, dar care, cu toate acestea, tremura lăuntric, şovăia şi suferea de pe urma răsuflării scurte. Mîna, în care ţinea colile scrise, era lată şi roşie, totuşi îi bîţîia. Apostolul înfăţişa un amestec sinistru de brutalitate şi slăbiciune, iar ceea ce citea se armoniza în chip straniu cu înfăţişarea.

Erau predici, parabole, teze, legi, profeţii, viziuni şi proclamaţii cu aspect de ordine-de-zi, care se succedau într-o suită pestriţă şi fără sfîrşit, redactate într-un amestec stilistic, în care tonul de psalm şi revelaţie alterna cu expresii tehnice de strategie militară şi de critică filosofică. Un eu febril, aflat într-o stare de iritaţie teribilă se ridica sub impulsul unei grandomanii singulare şi ameninţa lumea cu un şuvoi de vorbe violente. Numele său era *Christus imperator maximus*[9], iar el chema la luptă trupe gata să moară pentru supunerea globului pămîntesc, emitea mesaje, îşi formula condiţiile necruţătoare, cerea sărăcie şi castitate şi repeta mereu, într-un clocot fără margini, cu un fel de voluptate nefirească, porunca ascultării necondiţionate. Buddha, Alexandru, Napoleon şi Iisus erau numiţi umilii săi predecesori, nevrednici să dezlege şireturile de la încălţămintea împăratului spiritual...

Apostolul citi o oră, apoi bău tremurînd o înghiţitură din paharul cu vin roşu şi luă în mînă alte proclamaţii. Pe fruntea lui joasă picura sudoarea, buzele sale umflate îi tremurau, iar între cuvinte expira necontenit aer pe nas, cu un pufăit scurt, epuizat şi urlător. Singuraticul eu cînta, se dezlănţuia cu furie şi comanda. Se pierdea în imagini demente, se scufunda într-un vîrtej de absurdităţi şi reapărea brusc la

suprafaţă, oribil, într-un pasaj cu totul neaşteptat. Blasfemii şi osanale – tămîie şi abur de sînge se amestecau la tot pasul. Lumea era cucerită şi mîntuită în bătălii bubuitoare...

Ar fi fost greu de stabilit efectul *Proclamaţiilor* lui Daniel asupra ascultătorilor. Unii, cu capul lăsat mult pe spate, priveau cu ochii stinşi spre tavan, alţii, mult înclinaţi spre genunchi, îşi ţineau faţa îngropată în mîini. Ochii erotomanei se voalau într-un fel ciudat ori de cîte ori răsuna cuvîntul „castitate“, iar filosoful cu înfăţişare de cangur scria cînd şi cînd în aer ceva neştiut cu degetul său arătător, lung şi încovoiat. Nuvelistul căuta în zadar de mai multă vreme o poziţie convenabilă pentru spinarea ce-l durea. Pe la ora zece avu viziunea unui sandviş cu şuncă, dar o alungă bărbăteşte. Pe la ora zece şi jumătate se văzu că apostolul ţine în dreapta lui roşie şi tremurătoare ultima pagină in-folio. Se apropia de sfîrşit.

– Soldaţi! încheie el, ajuns la capătul puterilor, cu o voce de tunet sugrumată, vă remit spre a o prăda – *lumea*[10].

Apoi coborî de pe podium, aruncă asupra tuturor o privire ameninţătoare şi, călcînd apăsat, aşa cum venise, ieşi pe uşă.

Ascultătorii mai rămaseră un minut nemişcaţi, în poziţia pe care o avuseseră la sfîrşit. Apoi se ridicară, ca în urma unei hotărîri comune, şi ieşiră numaidecît, după ce fiecare strînse, cu un cuvînt rostit încet, mîna Mariei Josefa, care stătea din nou foarte aproape de uşă, cu gulerul ei alb răsfrînt, tăcută şi pură.

Băiatul cel mut aştepta afară, la locul său. Le lumină oaspeţilor încăperea unde se afla garderoba, îi ajută să-şi îmbrace pardesiele şi-i conduse prin îngusta casă a scării, în care, de la cea mai mare înălţime, unde era imperiul lui Daniel, cădea lumina mişcătoare a lumînărilor, pînă jos, la uşa imobilului, pe care o descuie. Oaspeţii ieşiră unul după altul pe pustia stradă de periferie.

Cupeul bogatei doamne staţiona în faţa casei; vizitiul aflat pe capră, între cele două felinare cu lumină vie, fu văzut cum îşi duce mîna cu coada biciului la pălărie. Nuvelistul o conduse pe bogata doamnă pînă la portieră.

– Cum vă simţiţi? întrebă el.

– Nu-mi place să mă pronunţ asupra unor asemenea lucruri, răspunse ea. Probabil că e cu adevărat un geniu sau totuşi ceva asemănător...

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 298

– Dar ce este un geniu? spuse el gînditor. La acest Daniel există toate condiţiile preliminare: singurătatea, libertatea, pasiunea spirituală, optica grandioasă, credinţa în el însuşi, chiar apropierea de crimă şi nebunie. Ce lipseşte? Poate omenescul? Puţin sentiment, nostalgie, dragoste? Dar aceasta este o ipoteză total improvizată... Transmiteţi salutări Soniei, spuse el, cînd ea, de pe banchetă, îi întinse mîna de rămas-bun, şi o privi cu încordare în faţă, ca să vadă cum reacţionează la faptul că vorbise simplu despre „Sonia“ şi nu despre „domnişoara Sonia“ sau despre „domnişoara, fiica dumneavoastră“.

Doamna îi preţuia cărţile, aşa că îi îngădui familiaritatea, zîmbind:

– Am s-o fac.

– Mulţumesc! spuse el şi se simţi ameţit de beţia speranţei. La cină am să mănînc ca un lup! Ştia că are un anume rost în viaţă.

CEAS GREU

Se ridică de la masa de scris, de la micul, şubredul său pupitru la care scria, se ridică deznădăjduit şi, cu capul plecat, se duse în colţul opus al odăii, la soba înaltă şi zveltă ca o coloană. Puse mîinile pe cahle, dar acestea se răciseră aproape cu totul, căci trecuse de mult miezul nopţii, aşa că îşi rezemă de ele spinarea, fără a afla mica binefacere pe care o căuta, îşi strînse, tuşind, poalele halatului dintre reverele căruia atîrna jaboul de dantelă spălăcit şi respiră anevoie pe nas, ca să ia puţin aer, căci, aşa ca de obicei, avea guturai[1].

Era un guturai deosebit şi foarte supărător care nu-l părăsea aproape niciodată. Din pricina lui, pleoapele îi erau inflamate şi marginile nărilor toate o rană, iar în cap şi în membre, guturaiul îl apăsa ca o beţie grea, dureroasă. Ori poate că de toată lîncezeala şi apăsarea era de vină supărătoarea obligaţie de a nu părăsi odaia, la care medicul îl osîndise de cîteva săptămîni? Dumnezeu ştie dacă medicul făcea bine. Catarul veşnic şi durerile de piept şi cele din pîntece impuneau, poate, lucrul acesta, iar în Jena domnea, ce-i drept, de multe săptămîni vremea rea, o vreme mizerabilă şi odioasă, pe care o resimţeai în toţi nervii, sălbatică, întunecată şi rece; vîntul de decembrie[2] urla prin horn, haotic şi pustiitor, trezind ecouri ca o furtună ce bîntuie noaptea prin cîmpie sau ca deruta şi mîhnirea fără leac dintr-un suflet. Dar prielnică nu era această captivitate strîmtă, nu era prielnică pentru gînduri şi nici pentru ritmul sîngelui din care izvorau aceste gînduri...

Camera hexagonală, goală, modestă şi incomodă, cu tavanul său văruit, sub care plutea fumul de tutun, cu tapetul în carouri piezişe, pe care erau aninate desene în tuş prinse în rame ovale, şi cele patru, cinci

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 300

mobile cu picioare subţiri, era luminată de cele două lumînări ce ardeau de-o parte şi de alta a manuscrisului de pe pupitru. De partea de sus a cadranului ferestrelor atîrnau nişte draperii roşii, doar cît nişte fanioane, dintr-o stambă cutată simetric; erau însă roşii, de un roşu cald, ţipător, iar lui îi plăceau şi nu s-ar fi lipsit niciodată de ele, fiindcă aduceau puţină bogăţie şi voluptate în sărăcia absurd de meschină a odăii.

Stătea rezemat de sobă şi privea clipind repede şi cu o încordare dureroasă spre opera[3] de care fugise, spre acea povară, acea apăsare, acel chin al conştiinţei, acea mare ce trebuia resorbită în întregime, spre acea înfricoşătoare misiune care era mîndria şi nenorocirea lui, cerul şi osînda lui. Opera aceasta se tîra, se poticnea, se oprea – iarăşi şi iarăşi! Vremea purta vina, vremea şi guturaiul, şi oboseala lui. Sau opera însăşi? Munca însăşi? Era munca aceasta un act de concepţie nefericit, menit deznădejdii?

Se ridicase pentru a obţine o oarecare distanţă faţă de lucrare, fiindcă, îndepărtarea în spaţiu de manuscris oferă adesea o perspectivă de ansamblu, o privire mai largă asupra materialului şi posibilitatea de a decide. În unele cazuri, sentimentul de uşurare iscat de părăsirea cîmpului de luptă îţi sporea elanul. Era o însufleţire mai nevinovată decît aceea adusă de un păhărel de lichior sau de cafeaua neagră, tare... Mica ceaşcă se găsea pe măsuţă. Oare nu l-ar ajuta să învingă dificultatea? Nu, nu, nu mai trebuia! Nu numai medicul, ci şi un altul[4], mai vrednic de respect, îl sfătuise cu precauţie să nu facă abuz de cafea: era cel de la Weimar, pe care-l iubea cu o duşmănie plină de dor. Acela era un înţelept. Ştia să trăiască, să creeze; nu-şi făcea rău sieşi, era plin de menajamente faţă de sine...

În casă domnea liniştea. Se auzea numai vîntul care şuiera pe Schlossgasse şi ploaia pe care vîntul o izbea în ferestre. Toţi dormeau, proprietarul şi ai lui, Lotte şi copiii. Doar el singur străbătea treaz, lipit de soba rece şi privea clipind chinuit spre opera în care bolnăvicioasa lui exigenţă nu-l lăsa să creadă... Gîtul alb i se înălţa lung din legătura ce-l înfăşura, iar între pulpanele halatului i se vedeau picioarele curbate spre interior. De la fruntea înaltă şi delicată, părul roşu îi era pieptănat pe spate, lăsînd libere deasupra tîmplelor două adîncituri cu vinişoare palide şi acoperindu-i urechile cu plete subţiri. La rădăcina nasului mare, coroiat, care se termina brusc printr-un vîrf albicios, ieşeau în evidenţă sprîncenele groase, de o nuanţă mai închisă decît părul de pe cap

şi apropiate una de alta, ceea ce dădea privirii ochilor adînciţi în orbite şi iritaţi o expresie întrucîtva tragică. Silit să respire pe gură, deschidea buzele subţiri, iar obrajii săi, pistruiaţi şi palizi din pricina aerului închis în odaie, îi atîrnau moi...

Nu, nu reuşea şi totul era zadarnic! Armata! Armata ar fi trebuit să fie înfăţişată! Armata era temelia tuturor! De vreme ce nu putea fi adusă în faţa ochilor – putea fi oare imaginată o artă uriaşă care s-o poată impune fanteziei cuiva? Iar eroul nu era erou, aşa lipsit de noblete şi rece! Construcţia era falsă, limba era falsă, totul se reducea la o prelegere de istorie seacă şi lipsită de avînt, diluată, prozaică şi pierdută pentru scenă.

Bine, aşadar se terminase. O înfrîngere. O întreprindere eşuată. Faliment. Îi va scrie lui Körner[5], bunul Körner care credea în el, care nutrea o încredere copilărească în geniul lui. Are să-l batjocorească, să-l implore, să facă scandal – prietenul; are să-i aducă aminte de *Carlos,* care a răsărit tot din îndoieli şi osteneală, şi modificări, dovedindu-se la sfîrşit, după tot chinul, ceva excelent, o faptă glorioasă. Totuşi, acolo fusese altceva. Pe vremea aceea, el era încă omul care să se apuce cu mînă norocoasă de o treabă şi să scoată din ea o victorie. Scrupule şi lupte? Desigur. Era şi pe atunci bolnav, desigur mai bolnav decît acum, un om trăind în mizerie, un fugar, învrăjbit cu lumea, oprimat şi, în privinţa celor omeneşti, sărac lipit, ca un cerşetor. Dar tînăr, încă foarte tînăr! De fiecare dată, oricît de adînc ar fi fost încovoiat, spiritul său se reînălţa grabnic, mlădios, iar după orele de amărăciune veniseră celelalte, de încredere şi de triumf lăuntric. Acestea nu mai veneau, aproape că nu mai veneau. O noapte de dispoziţie sufletească înflăcărată, cînd vedea brusc, într-o lumină pasionată şi genială, ce putea să iasă dacă s-ar fi bucurat mereu de un asemenea har, trebuia plătită cu o săptămînă de întuneric şi neputinţă. Era obosit, în vîrstă de abia treizeci şi şapte de ani şi sfîrşit. Încrederea în viitor, care-i fusese steaua călăuzitoare în vremuri nefericite, se stinsese. Aşa era, acesta era teribilul adevăr. Anii de lipsuri şi nimicnicie, pe care el îi socotise ani de suferinţă şi de încercări, fuseseră, de fapt, anii lui bogaţi şi rodnici; iar acum, cînd se ivise şi pentru el o brumă de noroc, cînd din pirateria spiritului trecuse într-o stare legiuită şi în cadrul unor relaţii burgheze, cînd ocupa o slujbă şi se bucura de onoruri, cînd avea soţie şi copii, acum era epuizat şi sfîrşit. Să renunţe şi să se lase pradă deznădejdii – asta era tot ce-i mai rămînea.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 302

Gemu, îşi apăsă mîinile pe ochi şi o porni ca hăituit prin odaie. Ceea ce tocmai îi trecuse prin minte era atît de înfricoşător, încît nu mai putea rămîne în locul unde-i veniseră acele gînduri. Se aşează pe un scaun lîngă perete, îşi lăsă mîinile împreunate să-i atîrne între genunchi şi-şi îndreptă privirea tulbure spre podele.

Conştiinţa... Ce tare ţipa conştiinţa lui! Păcătuise, săvîrşise în toţi aceşti ani păcate împotriva lui însuşi, împotriva acestui instrument delicat care îi era trupul. Excesele îndrăznelilor sale tinereşti, nopţile nedormite, zilele petrecute în aerul închis al unor odăi pline de fum de tutun, eforturile spirituale şi nepăsarea faţă de trupul său, excitantele cu care se îmboldise să lucreze – toate se răzbunau, se răzbunau acum!

Iar dacă se răzbunau, el se va împotrivi zeilor care trimiteau mai întîi vina, apoi decretau pedeapsa. Trăise aşa cum trebuia să trăiască, nu avusese timp să fie înţelept, nu avusese timp să fie chibzuit. Aici, în acest loc al pieptului, cînd respira, tuşea, căsca, mereu în acelaşi punct, această durere, acest mic, diabolic, înţepător, sfredelitor avertisment, care nu se mai potolea de cînd, cu cinci ani în urmă, avusese la Erfurt febra cataralã, acea boală de piept cu febră – ce voiau să spună toate acestea? În realitate, el înţelegea prea bine ce spuneau – oricît ar fi vrut şi ar fi putut medicul să se prefacă. N-avea timp să se cruţe cu isteţime, să se gospodărească după o blîndă moralitate. Ceea ce voia să facă trebuia să facă numaidecît, încă astăzi, repede... Moralitate? Atunci de ce, la urma urmelor, tocmai păcatul, dăruirea faţă de ceea ce e vătămător şi devorator îi apăreau mai morale decît toată înţelepciunea şi recea disciplină? Nu acestea, nu arta vrednică de dispreţ a conştiinţei curate erau morale, ci lupta şi nevoia, pasiunea şi durerea!

Durerea... Cît de mult îi lărgea pieptul cuvîntul acesta! Îşi îndreptă spinarea, încrucişă braţele, iar privirea lui, sub sprîncenele roşcate împreunate, se însufleţi de o jale frumoasă. Încă nu era nenorocit, încă nu era de tot nenorocit, cîtă vreme mai putea să dea nenorocirii sale un nume mîndru şi nobil. De un singur lucru mai era nevoie: de curajul de a da vieţii sale nume mari şi frumoase! Să nu-şi pună suferinţa pe seama aerului stătut din odaie şi a constipaţiei! Să fie destul de sănătos pentru a fi patetic, pentru a putea să privească şi să simtă mai presus de cele trupeşti! Să rămînă naiv numai în privinţa acestora, deşi altminteri ştiutor în toate! Să creadă, să poată crede în suferinţă... dar el credea în suferinţă atît de profund, atît de sincer, încît ceea ce se petrecea prin

suferinţă nu putea fi, ca urmare a acestei credinţe, nici fără folos, nici rău. Privirea i se avîntă spre manuscris, iar braţele i se încrucişară mai strîns pe piept... Talentul însuşi – nu era tot durere? Iar dacă lucrul acela de-acolo, nefericita operă, îl făcea să sufere, nu era firesc să fie aşa, şi aproape un semn bun? Niciodată o operă a sa nu ţîşnise dintr-o dată şi, abia dacă s-ar întîmpla una ca asta, ar deveni bănuitor. Numai cîrpacilor şi diletanţilor[6] le ţîşnesc lesne scrierile, numai neştiutorilor şi nepretenţioşilor care nu trăiesc sub apăsarea şi disciplina talentului. Căci talentul, doamnelor şi domnilor de-acolo, de jos, de la întinsul parter, talentul nu este ceva uşor, o joacă, nu este o simplă dibăcie. În rădăcinile sale este *o necesitate*, o cunoaştere critică ţintind spre ideal, o exigenţă care-şi creează şi-şi sporeşte, nu fără chin, dibăcia. Pentru cei mai mari, pentru cei mai exigenţi, talentul este biciul cel mai cumplit... Nu te jelui! Nu te făli! Cugetă cu modestie, cu răbdare la ceea ce ai îndurat! Iar dacă n-a existat o zi, o oră pe săptămînă fără suferinţă ce importanţă are? A nu lua în seamă poverile şi înfăptuirile, pretenţiile, dificultăţile, ostenelile – iată ceea ce dă măreţie!

Se ridică, scoase tabachera şi trase cu lăcomie pe nas praful de tutun, îşi azvîrli apoi mîinile la spate şi o porni prin odaie cu paşi atît de grăbiţi, încît flăcările lumînărilor începură să pîlpîie din pricina curentului de aer... Măreţie! Valoare excepţională! Nume de faimă universală şi nemuritor! Ce preţ mai avea fericirea celui necunoscut faţă de acest fel? Să fii cunoscut – cunoscut şi iubit de popoarele lumii! N-aveţi decît să pălăvrăgiţi despre egoism, voi, cei care habar n-aveţi de dulceaţa acestui vis şi a acestui imbold! Egoist este orice om excepţional, cîtă vreme suferă. Vedeţi-vă de ale voastre, rosteşte el, voi, cei care sînteţi lipsiţi de orice chemare şi care o duceţi mult mai uşor pe pămînt. Iar ambiţia spune: să fi fost suferinţa zadarnică? Suferinţa trebuie să-mi dea măreţie!...

Nările nasului său mare erau încordate, privirea îi devenise ameninţătoare şi rătăcea prin încăpere. Îşi vîrîse violent şi adînc dreapta sub reverul halatului, iar stînga îi atîrna cu pumnul strîns. Pe obrajii slabi îi apăruse o roşeaţă fugară, o flacără ţîşnită din jarul egoismului său de artist, din acea pasiune pentru propriul său eu, care-i ardea de nestins în adîncurile fiinţei. Cunoştea, desigur, tainica beţie a acestei iubiri. Cîteodată, nu avea decît să-şi privească mîna, pentru a se simţi cuprins de o însufleţită gingăşie faţă de el însuşi, în serviciul căreia era decis să pună toate armele ce-i erau date prin talent şi artă. Îi era îngăduit acest

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 304

lucru în care nu se afla nimic lipsit de noblețe. Căci încă mai adînc decît egoismul trăia în el conștiința că mistuie și se jertfește fără vreun folos personal în slujba a ceva superior, ceea ce nu constituia, firește, un merit, nu răspundea unei necesități. Gelozia lui consta în aceasta: nimeni să nu devină mai mare decît el, dacă n-a suferit mai profund decît el pentru ceva superior.

Nimeni!... Se opri, acoperindu-și ochii cu mîna; stătea cu bustul aplecat pe jumătate într-o parte, ca și cum s-ar fi ferit și ar fi vrut să fugă. În clipa aceea simți în inimă ghimpele unui gînd inevitabil, gîndul la el, la celălalt, la seninul, făptuitorul fericit, senzualul, inconștient-divinul, la cel de-acolo, de la Weimar, pe care-l iubea cu o dușmănie plină de dor... Şi din nou, ca întotdeauna, simți cum începe în el, într-o neliniște profundă, cu grabă și zel, lucrarea ce urma acestui gînd: să-și afirme și să-și delimiteze propria individualitate și artă în raport cu ale celuilalt... Era acela mai mare? În ce? De ce? Dacă ar învinge el, ar fi faptul acesta un sîngeros „și totuși"? Iar înfrîngerea lui ar fi un spectacol tragic? Un zeu, poate – dar un erou nu era! – Mai ușor... pentru celălalt era mai ușor! A separa cu o mînă înțeleaptă și fericită cunoașterea de creație este ceva ce te poate face fertil cu voioșie, fără chinuri și dintr-o suflare. Dar dacă actul creației este divin, cunoașterea este eroism, iar cel pentru care creația înseamnă cunoaștere este și zeu, și erou!

Voința de a înfrunta greul... Bănuia oare cineva cîtă disciplină și cîtă stăpînire de sine îl costa pe el o frază, un gînd exact? Căci, la urma urmelor, el era un neștiutor, un om cu puțină școală, un visător confuz și cu capul în nori. Era mai greu să compui una din scrisorile[7] lui Iulius decît să faci cea mai bună scenă – și nu era tocmai de aceea ceva de o valoare superioară? De la cel dintîi imbold ritmic al artei lăuntrice spre material, materie, posibilitate de revărsare – pînă la idee, imagine, cuvînt, rînd – ce luptă! Ce calvar! Operele sale erau minuni ale aspirației, ale aspirației spre formă, spre întruchipare, spre lumea senină a celuilalt, care, cu gura sa divină, spunea de-a dreptul pe nume lucrurilor înscrise.

Cu toate acestea și împotriva aceluia: cine era un artist, un poet asemenea lui, asemenea lui însuși? Cine crea, ca el, din nimic, din propriu-i piept? Nu se năștea oare în sufletul său o poezie ca o muzică și ca o pură imagine originară a existenței, cu mult înainte de a prelua din lumea fenomenelor o metaforă, un veșmînt? Istorie, filosofie, pasiune: mijloace și pretexte, nu mai mult decît atît, pentru ceva ce avea prea

puțin de-a face cu ele, sălașul său aflîndu-se în adîncimile orfice. Cuvinte, noțiuni: doar niște clape pe care vocația sa de artist le lovea ca să facă să sune cîntecul ascuns al coardelor... Se știa, oare, lucrul acesta? Îl lăudau, bunii oameni, pentru forța convingerii cu care lovea în cutare sau cutare clapă. Iar cuvîntul său preferat, patosul său suprem, clopotul cel mare cu care chema la sărbătorile cele mai înalte ale sufletului îi ademenea pe mulți... Libertate... Prin acest cuvînt, el înțelegea, cu adevărat, mai mult și totodată mai puțin decît ei, atunci cînd jubilau. Libertate – ce sens avea acest cuvînt? Libertate față de ce? La urma urmelor, față de ce? Poate chiar față de fericire, de fericirea omenească, de această cătușă de mătase, de această îndatorire blîndă și plăcută.

De fericire... Buzele îi zvîcniră, era ca și cum privirea i s-ar fi întors spre interior; își aplecă încet fața în mîini... Ea se afla în odaia de-alături. Lampa revărsa o lumină albăstrie, iar perdeaua înflorată acoperea cu faldurile-i încremenite fereastra. Se opri lîngă pat, se aplecă deasupra dulcelui cap culcat pe perne... O șuviță de păr negru desena un inel pe obrajii ce păreau palizi ca perlele, iar buzele copilărești stăteau deschise în somn... Soția mea! Iubito! Ai dat urmare dorului meu și ai venit la mine, ca să fii fericirea mea? Tu ești fericirea mea, fii liniștită! Şi dormi! Nu-ți deschide acum aceste dulci pleoape cu umbre lungi, ca să mă privești, cu ochi atît de mari și de întunecați, cum faci cîteodată, ca și cum m-ai întreba și m-ai căuta! Doamne, Dumnezeule, cît de mult te iubesc! Nu-mi pot regăsi acest sentiment decît uneori, fiindcă adesea sînt foarte obosit de suferință și de lupta cu acea misiune pe care mi-o impune propriu-mi eu. Şi nu-mi este îngăduit să fiu prea mult al tău, să fiu vreodată pe deplin fericit prin tine, din pricina chemării mele.

O sărută, se despărți de căldura dragă a somnului ei, privi în jurul său, se întoarse acolo. Clopotul îi vesti cît de mult înaintase noaptea, dar, totodată, parcă îi arăta cu bunăvoință și că luase sfîrșit un ceas greu. Își trase suflarea, își strînse tare buzele, se duse la pupitru, luă pana... Nu mai trebuia să-și frămînte mintea cu gînduri. Era un spirit prea profund, ca să-și poată îngădui atîta frămîntare! Să nu coboare în haos, cel puțin să nu rămînă acolo! Ci să scoată la lumină din haosul, care e abundență, ceea ce e copt și apt să capete formă. Să nu-și frămînte mintea cu gînduri: să lucreze! Să delimiteze, să desprindă, să dea chip, să termine...

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 306

Şi opera suferinţei fu încheiată. Poate că nu era bună, dar era terminată. Iar cînd fu gata, iată, era bună. Din sufletul său, din muzică şi din idee, au ieşit la iveală prin luptă noi opere, plăsmuiri răsunătoare şi sclipitoare ce lăsau în chip minunat să se simtă, în sfînta lor formă, infinita lor sorginte, aşa cum în scoică vuieşte marea din care a fost pescuită.

STIRPEA WÄLSUNGILOR[1]

Întrucît mai erau şapte minute pînă la douăsprezece, Wendelin veni în holul de la etajul întîi şi bătu gongul. Stînd cu picioarele depărtate, în pantalonii săi scurţi pînă la genunchi, de culoarea violetei, pe covorul de rugăciune pălit de vechime, lovi de mai multe ori cu ciocănelul în metal. Sunetul aramei, sălbatic, canibalic şi exagerat faţă de scopul său, pătrunse pretutindeni: în saloanele din dreapta şi din stînga, în sala de biliard, în bibliotecă, în seră, jos, prin toată casa, a cărei atmosferă încălzită în mod uniform era încărcată de un parfum dulce şi exotic. În cele din urmă, larma încetă, iar Wendelin îşi văzu de alte treburi şapte minute, în vreme ce în sufragerie Florian termina de aranjat masa pentru dejun. Dar fix la douăsprezece, avertismentul războinic răsună pentru a doua oară. După aceea, mesenii apărură.

Domnul Aarenhold veni cu paşi scurţi din bibliotecă, unde se ocupase de vechile sale tipărituri. Achiziţiona mereu antichităţi literare, ediţii *princeps* în toate limbile, incunabule scumpe şi mucegăite. În vreme ce-şi freca uşor mîinile, întrebă pe tonul său şoptit şi cam suferind:

– Beckerath încă n-a venit?

– Ei, va veni! Cum să nu vie? Face economie de un dejun la restaurant, răspunse doamna Aarenhold, apropiindu-se fără zgomot pe preşul gros de pe scara pe palierul căreia se afla o mică şi străveche orgă de biserică.

Domnul Aarenhold clipi din ochi. Soţia lui era imposibilă. Era mică, urîtă, îmbătrînită timpuriu şi uscată ca sub un soare străin, mai fierbinte. Pe pieptul ei căzut atîrna un colier de briliante. Îşi purta părul cărunt aranjat într-o coafură complicată şi înaltă, cu multe bucle şi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 308

proeminenţe, în care era fixată, oarecum lateral, o mare agrafă de briliante cu scînteieri colorate, împodobită la rîndu-i cu un smoc de pene albe. Domnul Aarenhold şi copiii o dojeniseră mai mult decît o dată, cu vorbe cumpănite, pentru această coafură. Doamna Aarenhold persista cu îndărătnicie în gustul ei.

Veniră şi copiii. Erau Kunz şi Märit, Siegmund şi Sieglinde. Kunz purta o uniformă cu trese, era un om frumos, oacheş, cu buze proeminente şi o cicatrice de la o periculoasă lovitură de spadă. Făcea şase săptămîni instrucţie la regimentul său. Märit apăru într-o rochie fără corsaj. Cu părul blond-cenuşiu, era o fată de douăzeci şi opt de ani, cu înfăţişare severă, nas coroiat, ochi cenuşii de pasăre răpitoare şi o gură sarcastică. Studia Dreptul şi-şi urma neabătută propriu-i drum, cu o expresie de dispreţ.

Cei din urmă sosiră, de la etajul al doilea, Siegmund şi Sieglinde, mînă în mînă. Erau gemeni şi cei mai mici: mlădioşi ca nişte nuiele şi copilăroşi ca statură, la cei nouăsprezece ani ai lor. Ea purta o rochie de catifea roşu-bordo, prea grea pentru talia ei şi amintind prin croială de moda florentină de la o mie cinci sute. El purta o jachetă gri, cu o cravată din mătase naturală de culoarea zmeurei, pantofi de lac în picioarele zvelte şi butoni cu o montură de briliante mici. Barba deasă, neagră, şi-o rădea, astfel încît şi faţa lui slabă şi palidă, cu sprîncene negre, îmbinate, se armoniza cu aerul de efeb al întregii lui înfăţişări. Capul îi era acoperit de bucle dese, negre, care-i creşteau pînă la tîmple şi erau pieptănate cu cărare şi culcate mult într-o parte. În părul ei şaten-deschis, cu două meşe adînci, netede, deasupra urechilor, era fixat un cerc de aur de care atîrna pe frunte o perlă mare – un cadou de la el. În jurul încheieturii de la mîna lui copilărească era prins un lănţişor greu de aur – un cadou de la ea.

Semănau foarte mult unul cu altul. Aveau acelaşi nas puţin turtit, aceleaşi buze pline ce se odihneau moi una peste cealaltă, umerii obrajilor proeminenţi, ochi negri şi strălucitori. Dar cel mai mult li se asemănau mîinile lungi şi înguste – în aşa măsură, că ale lui nu aveau formă bărbătească şi se deosebeau de ale ei numai printr-o culoare mai roşiatică. Se ţineau necontenit de mînă, fără să-i supere faptul că mîinile lor aveau tendinţa să se umezească.

Cu toţii rămaseră un răstimp pe covoarele din hol şi nu vorbiră mai deloc. În sfîrşit, sosi von Beckerath, logodnicul Sieglindei. Wendelin îi deschise uşa de la vestibul, iar el intră îmbrăcat în redingotă neagră şi

se scuză de întîrziere, întorcîndu-se spre toţi cei de faţă. Era funcţionar administrativ, dintr-o familie bună – mic, galben cum e canarul, cu bărbuţă ascuţită şi de o politeţe plină de zel. Înainte de a începe o frază, trăgea repede aerul pe gura deschisă şi îşi apăsa bărbia pe piept.

Sărută mîna Sieglindei şi spuse:

– Scuză-mă şi dumneata, Sieglinde! Drumul de la minister pînă în Tiergarten[2] e atît de lung...

Încă nu-i era îngăduit s-o tutuiască; nu-i plăcea ei. Ea răspunse fără şovăială:

– Foarte lung. Şi dacă, avînd în vedere acest drum, ai fi părăsit ministerul ceva mai devreme?

Kunz adăugă, în vreme ce ochii îi deveniră nişte crăpături scăpărătoare:

– Lucrul acesta ar fi avut un hotărîtor efect stimulativ asupra mersului gospodăriei noastre.

– Ei, da, Dumnezeule... Treburi... spuse von Beckerath cu o voce stinsă. Avea treizeci şi cinci de ani.

Sora şi fratele vorbiseră cu aplomb şi cu limbă ascuţită, aparent în atac şi totuşi, poate, numai dintr-o pornire înnăscută de apărare, jignind şi totuşi, probabil, doar din plăcerea de a plasa vreo vorbă de spirit, astfel că ar fi trebuit să fii pedant, ca să te superi pe ei. Acceptară aşadar bietul lui răspuns, ca şi cum ar fi găsit că i se potriveşte şi că prin firea lui nu socoate necesar să se apere de ironia lor. Se îndreptară spre masă, domnul Aarenhold pornind primul, ca şi cum ar fi vrut să-i arate domnului von Beckerath că-i este foame. Se aşezară, îşi desfăcură şervetele scrobite. În sufrageria uriaşă, aşternută cu covoare şi îmbrăcată de jur-împrejur cu lambriuri din secolul al optsprezecelea, de tavanul căreia atîrnau trei lustre electrice, masa familială cu cele şapte persoane se pierdea pur şi simplu. Era situată spre marea fereastră ce cobora pînă la podea, în partea de jos a căreia, după un grilaj scund, dansa delicata rază argintie a unei fîntîni arteziene şi care oferea o perspectivă largă spre grădina aflată încă sub stăpînirea iernii. Partea de sus a pereţilor era acoperită de goblenuri reprezentînd idile pastorale, care, ca şi lambriurile, împodobiseră odinioară un castel francez. La masă se şedea pe scaune joase, ale căror perne late şi elastice aveau faţa din goblenuri. Pe faţa de masă din damasc scrobit, de o albeaţă sclipitoare şi desăvîrşit călcată, se afla, lîngă fiecare tacîm, o cupă cu două orhidee. Domnul Aarenhold îşi fixă cu mîna-i slabă şi prudentă *pince-nez*-ul la

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 310

jumătatea lungimii nasului şi citi cu o mînă suspicioasă meniul, aflat pe masă în trei exemplare. Suferea de slăbiciunea plexului, acel complex de nervi care se află mai jos de stomac şi care poate deveni sursa unor indispoziţii grave. De aceea era obligat să examineze ce mănîncă.

Meniul prevedea supă de carne cu măduvă de vacă, limbă-de-mare *au vin blanc*, fazan şi ananas. Nimic mai mult. Era un dejun în familie. Dar domnul Aarenhold se arătă mulţumit, erau lucruri bune, priincioase. Sosi supa. Un scripete care avea deschiderea în bufet o aduse fără zgomot sus, iar servitorii o distribuiră în jurul mesei, încovoiaţi şi cu o figură concentrată, într-un fel de pasiune a viciului. Erau nişte căniţe minuscule din cel mai delicat porţelan translucid. Bucăţele albicioase de măduvă pluteau în sucul fierbinte, galben ca aurul.

Datorită încălzirii, domnul Aarenhold se simţi îmboldit să înviorezе puţin atmosfera. Cu degete prudente, duse şervetul la gură şi căută o posibilitate de exprimare pentru ceea ce îi agita spiritul:

– Mai serveşte o căniţă, Beckerath, spuse el. E hrănitoare. Cine munceşte are dreptul să-şi poarte de grijă, şi anume cu plăcere... De fapt, îţi place să mănînci? Mănînci cu plăcere? Dacă nu, cu atît mai rău pentru dumneata. Pentru mine, fiecare masă e o mică sărbătoare. Cineva a spus că viaţa e totuşi frumoasă, deoarece e în aşa fel orînduită, încît poţi mînca de patru ori pe zi. Sînt de acord cu el. Dar ca să poţi aprecia această orînduială, e nevoie de o anume tinereţe şi mulţumire, pe care nu oricine ştie să le menţină... Îmbătrînesti, mă rog, în asta nu-i nimic de schimbat. Dar ce se cere este ca pentru om lucrurile să rămînă noi şi ca nimic să nu-i devină, de fapt, ceva obişnuit... Trebuie ca atitudinea dumitale faţă de lucruri să se schimbe mereu, continuă el, aşternînd pe o bucăţică de chiflă puţină măduvă şi presărînd pe ea sare; e nevoie ca nivelul existenţei dumitale să crească în mod esenţial. (Von Beckerath zîmbi.) Dacă vrei să te bucuri de viaţă, să te bucuri cu adevărat, într-un mod conştient, străduieşte-te să nu te obişnuieşti cu împrejurările noi. Obişnuinţa e moartea. E stupiditatea. Nu te acomoda vieţii, nu lăsa ca vreun lucru să devină pentru dumneata ceva de la sine înţeles, păstrează un gust copilăresc pentru dulceaţa bunăstării. Vezi dumneata... De cîţiva ani sînt în situaţia de a mă bucura de oarecare confort în viaţă (von Beckerath zîmbi) şi totuşi te asigur că pînă şi astăzi am în fiecare dimineaţă dată de Dumnezeu o uşoară bătaie de inimă

cînd mă trezesc şi simt că plapuma mea e de mătase. Asta înseamnă prospeţime tinerească... Doar ştiu cum am obţinut toate acestea; şi totuşi pot privi în jurul meu ca un prinţ vrăjit...

Copiii schimbară între ei priviri, fiecare cu fiecare, şi cu atîta lipsă de menajamente, încît domnul Aarenhold nu putu să nu observe, aşa că deveni vizibil stingherit. Ştia că sînt cu toţii uniţi împotriva lui şi că-l disprețuiesc, pentru originea lui, pentru sîngele care curgea în vinele lui şi pe care-l primiseră de la el, pentru felul în care făcuse avere, pentru pasiunile lui, care, în ochii lor, nu i se potriveau, pentru grija faţă de sine, care, de asemenea, socoteau că nu i se cuvine, pentru locvacitatea lui molîie şi poetică, lipsită de reţinerile impuse de gust... Ştia toate acestea şi, într-o anume măsură, le dădea dreptate, nu era lipsit de conştiinţa vinovăţiei faţă de ei. Dar, la urma urmei, trebuia să-şi afirme personalitatea, trebuia să-şi ducă viaţa şi să-şi îngăduie să vorbească despre ea, aşa cum o făcuse. Avea dreptul la aşa ceva, dovedise că e vrednic să fie luat în considerare. Fusese un vierme, un păduche, desigur; dar tocmai capacitatea de a resimţi acest lucru cu atîta ardoare şi dispreţ faţă de sine devenise cauza acelei străduinţe îndîrjite, niciodată satisfăcute, care-l făcuse mare... Domnul Aarenhold se născuse într-o localitate îndepărtată din răsărit, se căsătorise cu fiica unui negustor avut şi, datorită unor acţiuni îndrăzneţe şi dibace, unor manevre în stil mare, care avuseseră drept obiect o mină, deschiderea unui zăcămînt de cărbuni, îndrumase spre casa sa de bani un puternic şi inepuizabil fluviu de aur...

Fu coborîtă mîncarea de peşte. Servitorii alergară cu ea de la bufet prin vastitatea sălii. Serviră sosul cu aspect de cremă şi turnară vinul de Rin, care pişca uşor limba. Începură să discute despre nunta Sieglindei şi a lui Beckerath.

Se apropia, urma să aibă loc peste opt zile. Vorbiră despre trusou, se schiţă ruta călătoriei de nuntă în Spania. De fapt, aceste teme fură dezbătute numai de domnul Aarenhold, sprijinit de Beckerath cu o docilitate amabilă. Doamna Aarenhold mînca lacom şi răspundea, în felul ei, numai prin contraîntrebări, puţin solicitante. Vorbirea ei era împănată cu vorbe ciudate şi bogate în sunete guturale, expresii din dialectul copilăriei ei. Mărit se opunea tacit cununiei religioase, care fusese luată în considerare şi care-i jignea convingerile absolut lipsite de prejudecăţi. De altfel, şi domnul Aarenhold trata cu răceală cununia, întrucît von Beckerath ar fi fost protestant. O cununie protestantă nu

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 312

are valoare estetică. Altceva ar fi fost dacă von Beckerath era de confesiune catolică. – Kunz rămase mut, fiindcă în prezenţa lui Beckerath maică-sa îl enerva. Nici Siegmund, nici Sieglinde nu arătau vreun interes. Se ţineau, între scaune, de mîinile înguste şi umede. Din cînd în cînd, privirile lor se întîlneau, se contopeau, încheiau o înţelegere către care nu existau, din afară, nici o cale şi nici un acces. Von Beckerath şedea de cealaltă parte a Sieglindei.

– Cincizeci de ore, spuse domnul Aarenhold, şi eşti la Madrid, dacă vrei. Se progresează, eu am avut nevoie, pe drumul cel mai scurt, de şaizeci... presupun că preferi drumul pe uscat celui pe mare, de la Rotterdam?

Von Beckerath se grăbi să răspundă că preferă drumul pe uscat.

– Dar n-ai să ocoleşti Parisul. Ai posibilitatea să ajungi acolo direct prin Lyon... Sieglinde cunoaşte Parisul. Dar dumneata n-ar trebui să scapi ocazia... Las la aprecierea dumitale dacă vrei să reţii camere cu anticipaţie. Dumneata ai să alegi, cum se şi cuvine, locul unde ai să începi luna de miere.

Sieglinde întoarse capul, îl întoarse pentru prima dată spre logodnicul ei: franc şi făţiş, fără să-i pese dacă observă cineva. Privi chipul politicos de lîngă ea, cu ochi mari şi negri, cercetători, plini de aşteptare, întrebători, o privire serioasă, strălucitoare, care timp de trei secunde vorbi fără cuvinte, ca aceea a unui animal. Între timp însă, între scaune, ţinea mîna îngustă a fratelui ei geamăn, ale cărui sprîncene îmbinate formau două cute negre la rădăcina nasului...

Discuţia se abătu la altele, abordă un răstimp cînd o temă, cînd alta, se referi la sosirea unor proaspete ţigări de foi, expediate în cutii de zinc din Havana, personal pentru domnul Aarenhold, apoi dădu roată unui punct, unei probleme de natură pur logică, propusă întîmplător de Kunz: anume, dacă *a* este condiţia necesară şi suficientă pentru *b, b* trebuie şi el să fie condiţia necesară şi suficientă pentru *a.* Problema aceasta fu dezbătută, analizată cu perspicacitate, se aduseră exemple, se spuseră verzi şi uscate, cei de faţă se războiră între ei cu o dialectică rigidă şi abstractă, se înfierbîntară nu puţin. Mărit introduse în dezbatere o distincţie filosofică, anume aceea între motivul real şi cel cauzal. Adresîndu-i-se cu capul ridicat, Kunz declară că „motiv cauzal“ este un pleonasm. Mărit stărui prin cuvinte iritate asupra dreptului de a avea propria ei terminologie. Domnul Aarenhold se aşeză mai bine, luă o bucăţică de pîine între degetul gros şi arătător şi se oferi să lămurească el totul. Suferi un fiasco total. Copiii îl luară în rîs. Pînă şi doamna Aarenhold îl puse la locul lui:

– Ce vorbeşti tu? zise ea. Ai învăţat tu la şcoală? Puţin ai învăţat.

Iar cînd von Beckerath îşi propti bărbia în piept şi trase aer pe gură, ca să-şi exprime părerea, se şi ajunsese la alt subiect.

Vorbea Siegmund. El povesti pe un ton afectat şi ironic despre amuzanta naivitate şi ignoranţă a unui cunoscut, care dovedise că nu ştie care piesă de îmbrăcăminte trebuie numită jachetă şi care smoching. Acel Parsifal[3] vorbea de un smoching în caroruri... Kunz cunoştea un caz încă şi mai mişcător de inocenţă. Era vorba de cineva care apăruse la *five o'clock tea* în smoching.

– După-amiaza în smoching? zise Sieglinde, strîmbînd din buze... Aceasta n-o fac decît animalele.

Von Beckerath rîse zelos, mai ales deoarece îşi amintea în sinea lui că şi el se dusese la ceaiuri în smoching... La fazan, de la tot felul de probleme de natură culturală, ajunseră să vorbească despre artă: despre arta plastică, în care von Beckerath era cunoscător şi amator, despre literatură şi teatru, arte predilecte în casa Aarenhold, deşi Siegmund se ocupa cu pictura.

Conversaţia deveni animată şi generală, copiii luară o parte hotărîtoare la ea, vorbeau bine, gesticulaţia le era nervoasă şi arogantă. Aveau un gust foarte rafinat şi pretenţii extreme. Treceau peste ceea ce rămăsese intenţie, idee, vis şi voinţă pusă în luptă, stăruiau fără cruţare asupra priceperii, a realizării, a succesului în competiţia teribilă dintre forţe, iar ceea ce salutau, fără admiraţie, totuşi cu consideraţie, era opera de artă victorioasă. Domnul Aarenhold însuşi îi spuse lui von Beckerath:

– Eşti indulgent, dragul meu, iei apărarea bunăvoinţei. *Rezultatul* – prietene! Spui: ceea ce a făcut nu e, ce-i drept, ceva foarte bun, dar mai înainte de a se apuca de artă, n-a fost decît un ţăran; chiar şi ce-a reuşit e ceva surprinzător. Asta nu înseamnă nimic. Criteriul absolut este realizarea. Nu există circumstanţe atenuante. Să facă ceva de primul rang ori să care gunoi de grajd. Unde aş fi ajuns eu cu mentalitatea dumitale generoasă? Mi-aş fi putut spune: „Nu eşti decît un prăpădit, ca obîrşie; ar fi mişcător dacă ai sălta pînă la a avea un contoar al tău.“ Nu m-aş afla aici. A trebuit să constrîng lumea să mă recunoască – aşadar, acum vreau să fiu şi eu silit să recunosc. Aici e Rhodos, fii bun şi sari![4]

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 314

Copiii izbucniră în rîs. O clipă nu-l mai dispreţuiră. Şedeau pe scaunele joase şi moi de la masa din sufragerie, într-o ţinută lejeră, cu figuri de oameni capricioşi şi răsfăţaţi, şedeau în opulenţă şi siguranţă, dar vorbirea lor era caustică, aşa cum se cuvine acolo unde se cer, unde sînt necesare pentru viaţă claritate, asprime, legitimă apărare şi spirit treaz. Lauda lor era aprobare reţinută, blamul lor, îndemînatic, prompt şi lipsit de respect, dezarma într-o clipită, domolea entuziasmul, îl făcea să pară stupid şi-l amuţea. Numeau „foarte bună“ o operă care părea asigurată împotriva oricărui reproş printr-o intelectualitate lucidă şi luau în derîdere eşecul unei pasiuni. Von Beckerath, înclinat spre un entuziasm dezarmant, avea o situaţie grea, mai ales din cauză că era cel mai vîrstnic. Se făcea din ce în ce mai mic pe scaunul lui, îşi apăsa bărbia în piept şi răsufla tulburat pe gura deschisă, strîmtorat de superioritatea lor plină de veselie. Îl contraziceau în orice, ca şi cum le-ar fi fost cu neputinţă să nu contrazică, supărător, jignitor, contraziceau cu un aer superior, iar ochii lor deveneau nişte crăpături ce aruncau fulgere. Se agăţau de cîte un cuvînt, de unul izolat, pe care-l folosise el, îl scărmănau, îl respingeau şi propuneau altul în loc, unul cu sens mortal, care zbîrnîia şi nimerea, înfigîndu-se cu un tremur în ţintă... Cînd dejunul se apropie de sfîrşit, von Beckerath avea ochii roşii şi arăta foarte tulburat.

Deodată – tocmai se presăra zahăr pe feliile de ananas – Siegmund, strîmbîndu-şi faţa cum o făcea de obicei cînd vorbea, ca unul pe care-l orbeşte soarele, spuse:

– Ah, ascultă Beckerath, pînă nu uit, încă ceva... Sieglinde şi cu mine ne adresăm dumitale cu o rugăminte... Astăzi se dă la Operă *Walkiria*[5]... Am dori, Sieglinde şi cu mine, s-o mai ascultăm încă o dată împreună... se poate? Depinde, fireşte, de bunăvoinţa şi generozitatea dumitale...

– Ce idee bună! zise domnul Aarenhold.

Kunz începu să bată darabana pe faţa de masă, în ritmul motivului *Hunding*.

Von Beckerath, uluit că i se cere într-o oarecare chestiune permisiunea, răspunse grăbit:

– Dar fireşte, Siegmund... şi dumneata, Sieglinde... găsesc că e ceva foarte rezonabil... duceţi-vă neapărat... o pot face şi eu, aşa că mă asociez... Astăzi e o distribuţie excelentă...

Membrii familiei Aarenhold se aplecară rîzînd deasupra farfuriilor lor. Von Beckerath, exclus, îşi roti ochii clipind, ca să se orienteze şi încercă pe cît era posibil să ia parte la voioşia lor.

Înainte de orice Siegmund spuse:

– Ah, închipuie-ţi, eu găsesc distribuţia proastă. Încolo, fii sigur de recunoştinţa noastră; dar ne-ai înţeles greşit. Sieglinde şi cu mine te rugăm să ne îngădui ca înainte de nuntă să mai ascultăm încă o dată împreună, *singuri*, *Walkiria*. Nu ştiu dacă acum dumneata...

– Dar fireşte... Înţeleg perfect. E încîntător. Duceţi-vă negreşit...

– Mulţumesc. Îţi mulţumesc foarte mult... Atunci am să spun să ni-i înhame pentru noi pe Percy şi pe Leiermann.

– Îmi îngădui să-ţi atrag atenţia, spuse domnul Aarenhold, că mama ta şi cu mine ne ducem cu trăsura la dineu la familia Erlanger, şi anume cu Percy şi Leiermann. Veţi binevoi deci să vă mulţumiţi cu Baal şi Zampa şi cu cupeul cafeniu.

– Şi biletele? întrebă Kunz.

– Le am de mult, spuse Siegmund, aruncîndu-şi capul pe spate.

Izbucniră în rîs, privindu-l pe logodnic în ochi.

Domnul Aarenhold desfăşura cu vîrful degetelor învelişul unei doze de pulbere de atropină, pe care o scutură cu grijă în gură. Îşi aprinse apoi o ţigară de foi lată, care împrăştie numaidecît un parfum ales. Servitorii se repeziră să le tragă scaunele, lui şi doamnei Aarenhold. Se dădu dispoziţie ca lichiorul şi cafeaua să fie servite în seră. Kunz ceru cu voce aspră să i se pregătească docarul, ca să se ducă la cazarmă.

Siegmund îşi făcea toaleta pentru Operă, şi anume de o oră. Simţea o extraordinară şi continuă nevoie de curăţenie, în aşa măsură, încît petrecea o considerabilă parte din zi în faţa lavoarului. Acum stătea înaintea marii lui oglinzi *empire*[6] cu ramă albă, muie puful de pudrat în cutia cu resort şi-şi pudră bărbia şi obrajii proaspăt raşi; barba îi creştea atît de repede, încît, dacă ieşea seara, era nevoit să se bărbierească a doua oară.

Stătea dinaintea oglinzii într-o ţinută cam bălţată: indispensabili şi şosete de mătase roz, papuci roşii de marochin şi o jachetă de casă vătuită, cu un model de culoare închisă şi garnituri din blană gri-deschis. În jurul lui se afla dormitorul său mare, înzestrat cu lucruri practice, distinse, lăcuite în alb, dincolo de ferestrele căruia se ridica masa vîrfurilor de copaci golaşi şi învăluiţi în ceaţă din cartierul Tiergarten.

Cum se întunecase prea mult, puse să se aprindă luminile rînduite într-un cerc mare, aninat de plafonul alb, care umplură odaia cu o strălucire lăptoasă, şi trase draperiile de catifea din dreptul ferestrelor dincolo de care se lăsa amurgul. Lumina era preluată de adîncimile

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 316

limpezi ca apa şi ca nişte oglinzi ale dulapului, ale lavoarului, ale toaletei; fulgera în flacoanele şlefuite de pe poliţele căptuşite cu cahle. Siegmund continuă să lucreze asupră-şi. Uneori, un gînd oarecare făcea ca sprîncenele lui împreunate să formeze la rădăcina nasului două cute negre.

Ziua lui trecuse aşa cum îi treceau de obicei zilele: goală şi repede. Cum spectacolul începea la şase şi jumătate, iar el începea să se schimbe încă de la patru şi jumătate, aproape că nici nu existase pentru dînsul o după-amiază. După ce se odihnise pe canapeaua sa de la ora două la trei, luase ceaiul, apoi folosise orele de prisos tolănit într-un adînc fotoliu de piele din camera de lucru pe care o împărţea cu fratele său Kunz, unde citise cîteva pagini din mai multe romane recent apărute. Apreciase toate aceste realizări foarte slabe, totuşi trimisese cîteva volume la legătorul de cărţi, ca să i se lege artistic pentru biblioteca lui.

De altfel, de lucrat, lucrase înainte de prînz. O oră de dimineaţă, de la zece la unsprezece, şi-o petrecuse în atelierul profesorului său. Profesorul, un artist de faimă europeană, şlefuia talentul la desen şi pictură al lui Siegmund şi primea de la domnul Aarenhold două mii de mărci pe lună. Cu toate acestea, ceea ce picta Siegmund era rizibil. O ştia şi el şi era departe de a-şi pune mari speranţe în vocaţia lui de artist. Era prea inteligent, ca să nu înţeleagă că pentru dezvoltarea unei înzestrări artistice condiţiile existenţei sale constituiau o piedică, tocmai pentru că erau extrem de favorabile.

Înzestrarea vieţii lui era atît de bogată, atît de diversă, atît de încărcată, încît pentru viaţa însăşi aproape că nu mai rămînea loc. Fiecare piesă din această înzestrare era atît de scumpă şi de frumoasă, încît se ridica mult deasupra utilităţii sale, tulbura, solicita atenţia. Siegmund se născuse în opulenţă, era, fără îndoială, obişnuit cu ea. Şi totuşi, opulenţa nu înceta să-l preocupe şi să-l tulbure, să-i procure o voluptate continuă. Vrînd, nevrînd, i se întîmpla, ca şi domnului Aarenhold, care se îndeletnicea cu artele, să nu se obişnuiască, de fapt, cu nimic...

Îi plăcea să citească, era dornic de cuvînt şi de spirit ca de o armură către care îl îndruma un imbold profund. Dar niciodată nu se lăsase în voia unei cărţi şi nu se pierduse în ea, aşa cum se întîmplă atunci cînd o carte i se pare cuiva a fi cea mai importantă, unica, o mică lume dincolo de care nu mai vedea nimic, în care se închide şi se cufundă, ca să soarbă hrană pînă şi din ultima silabă. Cărţile şi periodicele îi veneau

şuvoi, putea să le cumpere pe toate, se îngrămădeau în juru-i, iar în vreme ce voia să citească, îl neliniştea cantitatea celor ce mai trebuiau încă citite. Dar cărţile erau date la legat. Cu coperte de piele presată, prevăzute cu frumoasa emblemă Siegmund Aarenhold, splendide şi trufaşe, se tot adunau şi-i împovărau viaţa ca o posesiune pe care nu reuşea s-o supună.

Ziua era a lui, era liberă, îi era dăruită cu toate orele ei, de la răsăritul pînă la apusul soarelui; şi totuşi Siegmund nu găsea în forul său lăuntric timp ca să vrea, necum ca să ducă ceva la bun sfîrşit. Nu era un erou, nu dispunea de forţe uriaşe. Preparativele, pregătirile somptuoase pentru ceea ce ar fi putut să fie fapta propriu-zisă şi realizarea serioasă îi consumau forţa pe care o avea de pus în joc. Cîtă circumspecţie şi cîtă capacitate spirituală nu risipea ca să-şi facă în mod temeinic şi desăvîrşit toaleta, de cîtă atenţie nu avea nevoie ca să-şi supravegheze garderoba, provizia de ţigarete, săpunuri, parfumuri, cîtă putere de decizie nu-i trebuia în clipa, ce se repeta de două sau de trei ori pe zi, cînd se impunea să-şi aleagă cravata! Şi se impunea. Era important. N-aveau decît blonzii cetăţeni ai ţării să umble nestingheriţi cu cizme şi gulere răsfrînte. El însă, tocmai el, trebuia să arate inatacabil şi ireproşabil din cap pînă-n picioare...

În definitiv, nimeni nu aştepta de la el mai mult decît atît. Uneori, în clipa cînd în sufletul său tresărea o uşoară nelinişte cu privire la ceea ce ar fi putut să fie o realizare propriu-zisă, simţea că absenţa oricărei aşteptări din partea celorlalţi o paralizează şi o dizolvă din nou... Împărţirea timpului în casă se făcea dintr-un asemenea punct de vedere, încît ziua putea să treacă repede şi fără apăsătoare ore goale. Întotdeauna, următoarea masă se apropia grabnic. Se cina înainte de şapte; seara, perioada de trîndăvie cu conştiinţa curată era lungă. Zilele piereau, iar anotimpurile veneau şi treceau cu iuţeală. Două luni de vară erau petrecute în micul castel de pe malul lacului, cu o grădină vastă şi terenuri de tenis, cu alei răcoroase şi statui de bronz ce împodobeau peluzele tunse – a treia lună, la mare, în munţi, în hoteluri care căutau să depăşească în privinţa cheltuielilor menajul de-acasă... Nu de mult, în unele zile de iarnă, se dusese cu trăsura la Universitate, ca să audieze un curs de istorie a artei ţinut la o oră convenabilă; acum nu-l mai frecventa, deoarece domnii care luau parte la el nu se îmbăiau suficient, după aprecierea nervilor săi olfactivi.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 318

În loc de curs, ieşea cu Sieglinde la plimbare. Ea fusese alături de el la cel mai îndepărtat început, era legată de el de cînd lălăiseră amîndoi primele sunete, de cînd făcuseră primii paşi, iar el nu avusese nici un prieten, niciodată, în afară de ea, care, născută o dată cu el, îi semăna aidoma, ca un portret scump împodobit, de o graţie tulburătoare, a cărui mînă îngustă şi umedă el o ţinea, în vreme ce zilele fastuoase lunecau pe lîngă ei cu ochii goi. În timpul plimbărilor luau cu ei flori, un buchеţel de violete, de lăcrămioare, pe care la miroseau pe rînd, uneori, şi amîndoi odată. Respirau, în mers, parfumul delicat cu o dăruire voluptoasă şi indolentă, se tratau cu el ca nişte bolnavi egoişti, se îmbătau ca nişte deznădăjduiţi, respingeau cu un gest lăuntric lumea urît mirositoare şi se iubeau unul pe altul pentru aleasa lor inutilitate. Dar ceea ce discutau era subtil şi scînteietor; vorbeau despre oamenii pe care-i întîlneau, despre lucrurile pe care le văzuseră, le auziseră, le citiseră sau le făcuseră alţii, existenţi numai pentru a da de lucru cuvîntului, caracterizării, contrazicerii pline de spirit...

Apoi venise Beckerath, funcţionar la minister şi dintr-o familie bună. O peţise pe Sieglinde şi avusese de partea lui binevoitoarea neutralitate a domnului Aarenhold, pledoaria doamnei Aarenhold, sprijinul zelos al lui Kunz, husarul. Von Beckerath se dovedise răbdător, insistent şi de o nesfîrşită politeţe. În cele din urmă, după ce declarase îndestul de des că nu-l iubeşte, Sieglinde începuse să-l privească cercetător, curioasă, mută, cu o uitătură serioasă şi sclipitoare, elocventă fără cuvinte, ca a unui animal – şi spusese „da“. Siegmund însuşi, căruia îi era supusă, îşi avea partea lui la acest deznodămînt, se dispreţuia pentru asta, dar nu fusese împotrivă, deoarece von Beckerath lucra la minister şi era de familie bună... Din cînd în cînd, în vreme ce-şi făcea toaleta, sprîncenele lui împreunate formau deasupra rădăcinii nasului două cute negre.

Stînd pe blana de urs alb, care-şi întindea labele în faţa patului şi în care picioarele lui dispăreau, luă cămaşa de frac împăturită, după ce se spălase de sus pînă jos cu apă aromată. Partea de sus a corpului său, gălbuie, peste care alunecă pînza scrobită şi lucioasă, era slabă ca a unui copil şi totodată acoperită cu păr negru. Îşi puse şosete de mătase neagră şi jartiere negre cu catarame de argint, pantalonii bine călcaţi, a căror stofă neagră strălucea ca mătasea, îi fixă cu bretelele din mătase albă peste umerii săi înguşti, şi, punîndu-şi piciorul pe un taburet, începu să-şi încheie nasturii de la ghetele de lac. – Se auzi bătăi în uşă.

– Pot să vin, Gigi? întrebă de-afară Sieglinde.

– Da, vino, răspunse el.

Sieglinde intră, gata de plecare. Purta o rochie din mătase strălucitoare de culoarea verde a apei unui lac, al cărei decolteu unghiular era tivit cu o lată broderie ecru. Mai sus de centură, doi păuni brodaţi, cu faţa unul spre altul, ţineau în ciocurile lor o ghirlandă. Părul foarte întunecat al Sieglindei era lipsit acum de orice podoabă, dar de un colier subţire cu perle atîrna o mare piatră preţioasă ovoidală pe gîtul gol, a cărui piele avea culoarea spumei-de-mare afumate. Pe braţ îi era aninat un şal negru, întreţesut cu argint.

– Nu-ţi ascund, spuse ea, că trăsura aşteaptă.

– Nu ezit să afirm că va mai avea răbdare două minute, spuse el prompt.

Au fost zece minute. Ea se aşează pe canapeaua de catifea albă şi se uită la fratele ei, care lucra mai zorit.

Dintr-un maldăr de culori, Siegmund alese o cravată albă din pichet şi începu să-i înnoade funda în faţa oglinzii.

– Beckerath, spuse ea, poartă şi cravatele colorate tot legate cruciş, aşa cum a fost moda anul trecut.

– Beckerath, replică el, este cea mai trivială existenţă pe care mi-a fost dat s-o cunosc. Apoi, întorcîndu-se spre ea, adăugă, schimonosindu-şi faţa ca unul pe care-l orbeşte soarele: De altminteri, te-aş ruga să nu mai aminteşti în cursul serii de neamţul ăsta.

Sieglinde rîse scurt şi răspunse:

– Poţi fi sigur că am să reuşesc fără prea mare greutate.

Siegmund îşi puse vesta de pichet răscroită adînc şi-şi trase deasupra fracul, fracul probat de cinci ori, a cărui căptuşeală moale de mătase îi mîngîie mîinile în vreme ce alunecară prin mîneci.

– Să văd ce garnitură de butoni ţi-ai luat, spuse Sieglinde şi se apropie de el. Era garnitura cu ametiste. Nasturii de la plastron, de la manşete şi de la vesta albă erau de acelaşi fel.

Sora îl privi cu admiraţie, cu mîndrie, cu pietate – în ochii ei scînteietori se citea o gingăşie profundă şi tulbure. Buzele ei erau atît de moi, încît el i le sărută. Se aşezară amîndoi pe canapea, ca să mai savureze o clipă, aşa cum le plăcea.

– Pielea ta e din nou moale, moale de tot, spuse ea, mîngîindu-i obrajii raşi.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 320

– Braţele tale sînt plăcute la pipăit ca atlazul, spuse el, lăsînd să-i alunce mîna pe antrebraţul ei delicat, în vreme ce îi inspira parfumul de violete al părului.

Ea îl sărută pe ochii închişi; el o sărută pe gît, lîngă piatra preţioasă. Îşi sărutară unul altuia mîinile. Cu o dulce senzualitate, fiecare îl îndrăgea pe celălalt pentru ţinuta extrem de îngrijită şi rafinată şi pentru mirosul atît de plăcut. În cele din urmă, se jucară ca nişte căţei care se muşcă unul pe altul cu buzele. Apoi, el se ridică.

– Astăzi, să nu întîrziem, spuse el.

Mai apăsă o dată gura flaconului de parfum pe batista lui, pică un strop pe mîinile sale înguste şi roşii, îşi luă mănuşile şi declară că e gata.

Stinse lumina şi o porniră de-a lungul coridorului cu lumină roşiatică, pe care erau aninate picturi vechi, trecură pe lîngă orgă şi coborîră scara. În holul de jos stătea Wendelin, uriaş în paltonul său lung, galben, şi-i aştepta cu mantourile. Şi le îmbrăcară cu ajutorul lui. Căpşorul brun al Sieglindei dispăru pe jumătate în gulerul de vulpe argintie al mantoului ei. Urmaţi de servitor, trecură prin vestibulul cu lespezi de piatră şi ieşiră.

Aerul era călduţ şi ningea uşor, în lumina albicioasă, cu fulgi mari, ca nişte petice. Cupeul aştepta foarte aproape de casă. Vizitiul, cu mîna la pălăria cu rozetă, se ţinea pe capră puţin înclinat, cîtă vreme Wendelin supraveghea urcarea surorii şi a fratelui. Apoi răsună pocnetul portierei. Wendelin se săltă lîngă vizitiu şi cupeul o porni de îndată, repede, făcînd să scrîşnească pietrişul din grădina din faţă, alunecă pe poarta de grilaj, înaltă şi larg deschisă, o coti într-o curbă suplă la dreapta şi porni la drum.

În micul spaţiu cu tapiserie moale, în care şedeau, era călduţ.

– Să închid? întrebă Siegmund... Iar pentru că ea fu de acord, trase perdelele de mătase cafenie din faţa geamurilor şlefuite.

Se găseau în inima oraşului. Dincolo de perdele treceau ca-n zbor lumini. În jurul tropotului grăbit al cailor lor, în jurul cupeului care-i purta repede, cu arcuri elastice, peste denivelările terenului, vuia, ţiuia, bubuia mecanismul vieţii celei mari. Izolaţi de el, apăraţi molatic de el, şedeau tăcuţi, cufundaţi în pernele de mătase cafenie tighelite, mînă în mînă.

Cupeul ajunse la destinaţie şi opri. Wendelin se află numaidecît la portieră, ca să-i ajute la coborîre. În lumina vie a lămpilor cu arc, oameni cenuşii, tremurînd de frig, fură martori ai sosirii lor. Cei doi trecură printre privirile lor cercetătoare şi încărcate de ură, urmaţi de servitor, pînă în foaier. Se şi făcuse tîrziu, era linişte. Urcară scara, îşi azvîrliră paltoanele pe braţul lui Wendelin, poposiră o secundă, alături, înaintea unei oglinzi mari şi intrară pe mica uşă în loja de rangul întîi. Îi întîmpină pocnetul fotoliilor şi ultimul zumzet al convorbirilor dinainte de înstăpînirea tăcerii. În clipa cînd omul de serviciu al teatrului împinse sub ei fotoliile tapisate cu catifea, sala se învălui în întuneric, iar jos începu cu accente violente uvertura.

Furtună, furtună... Ajunşi în condiţii favorabile, uşor şi parcă plutind fără ca atenţia să le fie abătută, diminuată de vreo piedică, de vreo neplăcere care să le strice buna-dispoziţie, Siegmund şi Sieglinde pătrunseră imediat în atmosfera spectacolului[7]. Furtună, vijelie fierbinte, dezlănţuire a stihiilor în pădure. Răsună porunca aspră a zeului, se repetă, sluţită de mînie, iar tunetul, ascultător, bubui numaidecît. Cortina zbură, ca spulberată de furtună. Şi iată sala păgînă, cu jarul vetrei în întuneric şi conturul înalt al trunchiului de frasin la mijloc. Siegmund, un bărbat rumen, cu barba de culoarea pîinii, apăru în uşa de lemn şi se sprijini uşor, istovit de fugă. Apoi, picioarele lui viguroase, înfăşurate cu blană şi curele, îl aduseră, cu paşi tîrşîiţi tragic, în faţă. Ochii săi albaştri sub sprîncenele blonde şi cîrlionţii blonzi de pe frunte ai perucii se îndreptară cu o privire, deznădăjduită şi parcă rugătoare, spre dirjor; în sfîrşit, muzica se domoli, încetă, ca să lase să se audă vocea lui, care răsună limpede, ca de bronz deşi voalată de gîfîială. Cîntă spunînd pe scurt că trebuie să se odihnească, indiferent a cui va fi fiind vatra, iar la ultimul cuvînt se lăsă să cadă greu pe blana de urs şi rămase întins, cu capul culcat pe braţul cărnos. Adormi cu pieptul agitat.

Trecu un minut, umplut de fluviul muzicii, care cînta, spunea, dădea de veste, rostogolindu-şi undele, la picioarele celor ce se întîmplau... Apoi, în stînga, veni Sieglinde. Avea un piept de alabastru, care se boltea minunat în decolteul rochiei sale de muselină garnisite cu blană. Luă cunoştinţă cu uimire de prezenţa bărbatului străin şi, apăsîndu-şi pe piept bărbia ce făcu nişte cute, îşi mişcă buzele, dînd expresie acestei uimiri în sunete care urcară moi şi calde din gîtul alb şi pe care le modulă cu limba şi mişcările gurii...

Începu să-l îngrijească. Aplecată deasupra lui, în aşa fel că sînii îi înfloreau din blana sălbatică, îi întinse cu amîndouă mîinile cornul. El bău. Muzica vorbea emoţionant despre înviorare şi răcorire binefăcă-

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 322

toare. Apoi Siegmund şi Sieglinde se priviră unul pe altul cu un prim fior de încîntare şi de tulbure recunoaştere, dăruiţi în tăcere clipei ce răsuna jos, în orchestră, ca un cîntec profund, tărăgănat...

Ea îi aduse hidromel, atinse mai întîi cu buzele cornul, apoi îl privi cîtă vreme bău. Şi din nou privirile lor se cufundară una în alta, din nou răsună jos, nostalgic, melodia profundă... După aceea, întristat, cu braţele-i goale atîrnate ca spre o dureroasă apărare, o porni spre uşă ca să-şi poarte înapoi în pustietăţi sălbatice suferinţa, singurătatea, existenţa de făptură urmărită cu ură. Ea îl rechemă, iar cum el n-o auzi, îşi destăinui fără reţinere, cu braţele ridicate, propria ei nefericire. El se opri. Ea coborî ochii. La picioarele ei, muzica vorbea sumbru, povestind despre suferinţa înţeleasă de amîndoi. El rămase. Stătea cu braţele încrucişate în faţa vetrei, aşteptîndu-şi destinul.

Sosi Hunding, burtos şi cu picioarele crăcănate ca o vacă. Avea barbă neagră, înspicată cu smocuri cafenii. Anunţat de motivul său belicos, iată-l, întunecat şi butucănos, proptit în lancea lui şi privindu-l cu ochi de bivol pe oaspetele, căruia, apoi, dintr-un fel de politeţe sălbatică, îi ură bun venit. Basul său era răguşit şi colosal.

Sieglinde aşternu masa pentru cină, iar în vreme ce o făcea, privirea bănuitoare a lui Hunding se plimba încet cînd spre ea, cînd spre străin. Necioplitul vedea foarte bine că cei doi seamănă, că erau de acelaşi soi, de acel soi neobişnuit, liber şi nesupus, pe care el îl ura şi de care se simţea mai prejos...

Apoi se aşezară, iar Hunding se prezentă, îşi defini limpede, din două vorbe, existenţa simplă, bine orînduită şi respectată de toată lumea. Dar în felul acesta îl obligă pe Siegmund să se recomande şi el, ceea ce era incomparabil mai greu. Totuşi Siegmund cîntă – cîntă limpede şi fermecător despre viaţa şi suferinţele lui, despre felul cum a venit pe lume ca un copil geamăn, o soră şi el... îşi dădu, cum fac oamenii ce trebuie să fie întrucîtva prudenţi, un nume fals şi povesti admirabil despre ura şi invidia cu care au fost urmăriţi ciudatul său tată şi el, despre incendierea sălii lor şi despre dispariţia surorii sale, despre traiul de proscris cu faimă rea şi hăituit, trai dus de bătrîn şi tînăr în pădure, şi, în cele din urmă, despre pieirea misterioasă a tatălui său... Apoi Siegmund îşi cîntă durerea cea mai mare: dorinţa de a se apropia de oameni, nostalgia şi nesfîrşita-i singurătate. Cîntă despre bărbaţi şi femei, spuse că tînjise mereu după prietenie şi dragoste şi totuşi fusese mereu respins. Asupră-i apasă un blestem, este însemnat pentru totdeauna cu stigmatul ciudatei sale obîrşii. Limba lui n-a fost aceea a celorlalţi, iar limba lor n-a fost a lui. Ceea ce i s-a părut lui bun, pe ceilalţi oameni i-a supărat, ceea ce pentru ceilalţi a fost vrednic de cinste, pe el l-a înveninat. Necontenit şi pretutindeni, a trăit în discordie şi răzvrătire, a fost urmărit cu dispreţ, ură şi ocară, fiindcă e de un soi deznădăjduit, străin de ceilalţi...

Modul cum se comportă Hunding faţă de toate acestea fu extrem de caracteristic. Din răspunsul său nu reieşi nici urmă de compasiune şi înţelegere: doar aversiune şi întunecată suspiciune faţă de existenţa dubioasă, aventuroasă şi dezordonată a lui Siegmund. Iar cînd înţelese că-l are în propra-i casă pe surghiunitul în urmărirea căruia fusese chemat şi o pornise, se purtă cum era de aşteptat de la pedanteria lui grosolană. Cu acea amabilitate care-i dădea un aer înfricoşător, declară că fugarul se va afla astăzi sub protecţie în casa lui, care e sfîntă, dar că mîine va avea onoarea să-l doboare în luptă pe Siegmund. După aceea îi porunci cu asprime Sieglindei să-i dreagă cu mirodenii băutura pentru noapte şi să-l aştepte în pat, mai proferă două sau trei ameninţări şi ieşi luînd cu sine toate armele sale, lăsîndu-l pe Siegmund singur, în starea cea mai disperată.

Siegmund, aplecat din fotoliul său pe balustrada de catifea, îşi sprijinea capul brun de băieţandru în palma îngustă şi roşie. Sprîncenele lui formau două cute negre, iar unul dintre picioare, sprijinit numai pe tocul ghetei de lac, era într-o continuă mişcare nervoasă de răsucire şi balans. Se opri, auzind lîngă el o şoaptă:

– Gigi...

Cînd întoarse capul, gura lui avea o expresie insolentă.

Sieglinde îi întinse o cutie de sidef cu bomboane umplute cu cireşe şi coniac.

– Bomboanele cu maraschino sînt dedesubt, şopti ea. El însă luă doar o cireaşă, iar în vreme ce desfăcea învelişul din hîrtie de mătase, ea se aplecă încă o dată la urechea lui şi spuse: „Sieglinde se întoarce numaidecît la el“.

– Lucrul acesta nu-mi e cu totul necunoscut, spuse el atît de tare, încît mai multe capete se întoarseră cu ostilitate spre ei...

Robustul Siegmund cînta acolo, jos, pentru el însuşi, în întuneric. Din adîncul pieptului strigă după spada cu mîner strălucitor, pe care ar putea-o mînui într-o zi, în luptă deschisă, gînd încă tăinuit acum cu mînie în inima lui; îşi strigă ura şi dorul... Văzu mînerul spadei

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 324

strălucind în copac, văzu sclipirea şi focul vetrei stingîndu-se, recăzu într-o somnolenţă deznădăjduită – şi se propti cu încîntare în mîini, pentru că Sieglinde se strecura spre el în întuneric.

Hunding dormea buştean, ameţit, îmbătat. Cei doi se bucurară: neghiobul fusese înşelat – iar ochii lor se micşorau în acelaşi fel, cînd zîmbeau... Apoi însă, Sieglinde se uită pe furiş la dirijor, care-i dădu intrarea, îşi potrivi buzele şi cîntă amănunţit cum stăteau lucrurile – cîntă sfîşietor cum, singură pe lume, străină şi crescută în sălbăticie fusese dăruită, fără a fi întrebată, bărbatului sumbru şi necioplit, iar pe deasupra i se ceruse să se socoată fericită că prin căsătoria onorabilă făcea uitată obîrşia ei tulbure... Cîntă, pe un ton profund şi consolator, despre bătrînul cu pălărie şi despre felul cum acesta a înfipt sabia în trunchiul frasinului – pentru acel unul, singurul chemat s-o smulgă din strînsoare; cîntă cu avînt că el ar putea să fie, cumva, acela pe care acum îl numeşte, îl ştie şi tristă-l doreşte, un prieten, mai mult decît un prieten, venit s-o aline în marea ei jale, să fie a ei răzbunare de jale şi ocară, el, pe care ea îl pierduse odinioară şi-l plînsese-n ruşine, el, frate-n durere, salvatorul, eliberatorul...

În clipa aceea, Siegmund îşi azvîrli cele două braţe cărnoase şi trandafirii în jurul ei, îi apăsă obrajii pe blana de pe pieptul său şi-şi cîntă pe deasupra capului ei bucuria spre toate cele patru puncte cardinale, cu o voce descătuşată, vibrînd ca argintul. Pieptul său se înfierbîntă de jurămîntul ce-l lega de ea, frumoasa-i tovarăşă. Toată nostalgia vieţii lui irosite i se stinse în inimă, căci în ea găsise tot ceea ce i se refuzase jignindu-l, cînd se îndreptase spre bărbaţi şi femei, cînd solicitase prietenie şi dragoste, cu acea insolenţă care provenea din sfiala şi conştiinţa că e stigmatizat. Ea se afla în ruşine, precum el în suferinţă, ea era dezonorată, precum el proscris, şi răzbunare – răzbunare trebuia să fie acum dragostea lor frăţească!

O rafală de vînt izbucni, uşa cea mare, zidită, se deschise brusc, în sală pătrunse un şuvoi lat de lumină electrică şi, deodată, cei doi se aflau acolo scoşi la iveală din întuneric şi cîntară cîntecul despre primăvară şi despre sora ei, iubirea.

Se ghemuiră pe blana de urs, se priviră unul pe altul în lumină şi-şi cîntară lucruri dulci. Braţele lor goale se atingeau, cei doi se ţineau unul pe altul de tîmple, se priveau în ochi, iar în timp ce cîntau, gurile li se aflau aproape. Îşi comparau ochii şi tîmplele, frunţile şi vocile şi le găseau aidoma. Recunoaşterea, mereu mai sigură, îi smulse lui numele

tatălui, ea îl strigă pe el pe nume: Siegmund! Siegmund! El învîrti deasupra capului sabia eliberată, ea cîntă spunîndu-i fericită cine era: sora lui geamănă, Sieglinde... el întinse, beat de bucurie, braţele spre ea, mireasa lui, ea se lipi de pieptul lui, cortina se lăsă foşnind, muzica se roti într-un vîrtej clocotitor, vîjîitor, spumegător, de o pasiune teribilă, se roti, se roti, apoi deodată încetă cu un bubuit puternic.

Aplauze pline de însufleţire. Se aprinse lumina. O mie de oameni se ridicară, îşi îndreptară discret spinările şi aplaudară, cu corpul întors spre ieşire, cu capul încă spre scenă, unde apărură cîntăreţii, în faţa cortinei, ca măştile de la o tarabă de bîlci. Ieşi chiar şi Hunding şi zîmbi, în ciuda a tot ce se întîmplase...

Siegmund îşi împinse înapoi fotoliul şi se ridică. I se făcuse cald; pe obrajii raşi, palizi şi slabi, îi sclipea sub pometi o roşeaţă.

– În ce mă priveşte, spuse el, simt nevoia de aer proaspăt. De altminteri, Siegmund a fost foarte slab.

– Iar orchestra, spuse Sieglinde, s-a simţit tentată, la cîntecul primăverii, să treneze îngrozitor.

– Sentimental, spuse Siegmund şi ridică din umerii săi înguşti sub frac. Vii?

Ea şovăi încă o clipă, rămînînd rezemată şi privind în jos, spre scenă. El o privi cînd se ridică şi luă şalul argintat, ca să plece împreună. Buzele ei pline, întredeschise, zvîcniră...

Se duseră în foaier, se plimbară prin mulţimea ce se mişca încet, salutară, dădură o raită pe scări, cînd şi cînd mînă în mînă.

– Aş mînca o înghetată, spuse ea, de nu va fiind, cum e de presupus, atît de proastă.

– Imposibil! spuse el.

Mîncară, aşadar din dulciurile aflate în cutia lor, cireşe cu coniac şi bomboane de ciocolată în formă de boabe, umplute cu maraschino.

Cînd sună clopoţelul, se uitară cu un fel de dispreţ la mulţimea cuprinsă de grabă, care se îngrămădea la intrarea în sală, aşteptară pînă cînd se făcu linişte pe coridoare şi intrară în loja lor în ultima clipă, cînd lumina se şi stingea, iar întunericul cobora domolind şi amuţind agitaţia confuză a sălii... Un sunet de clopoţel abia auzit, dirijorul întinse braţele şi larma sublimă, aflată la porunca lui, umplu din nou urechile ce se odihniseră puţin.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 326

Siegmund privi spre orchestră. Spaţiul adîncit era luminat spre sala care asculta şi plin de muncă, de mîini ce-şi atingeau degetele, de braţe ce mînuiau arcuşul viorilor, de obraji ce se umflau suflînd, de oameni modeşti şi zeloşi, care executau cu devotament opera unei mari forţe suferinde, acea operă care acolo, sus, apărea în chipuri de înălţimea unui copil... O operă! Cum se făcea o operă? În pieptul lui Siegmund se iscă o durere, o ardere sau o mistuire, ceva ca o dulce suferinţă chinuitoare – încotro? Către ce? Era atît de întuneric, atît de ruşinos de neclar. Simţea două cuvinte: creativitate... pasiune. Iar în vreme ce fierbinţeala îi zvîcnea în tîmple, înţelegea cu nostalgie că această creativitate venea din pasiune şi lua din nou chipul pasiunii. Vedea femeia albă, istovită, întinsă în poala bărbatului fugar căruia i se dăruise, îi vedea dragostea şi nefericirea şi simţea că aşa trebuie să fie viaţa ca să devină creatoare. Îşi vedea propria viaţă, această viaţă alcătuită din moliciune şi spirit, din răsfăţ şi negare, din lux şi contradicţie, din opulenţă şi agerime, din bogăţie asigurată şi ură trîndavă, această viaţă în care nu exista nici o trăire, ci doar un joc logic, nici o simţire, ci doar conturări ucigătoare – iar în pieptul său se iscă o vîlvătaie sau o mistuire, ceva ca o dulce suferinţă chinuitoare – încotro? Către ce? Către operă? Către trăire? Către pasiune?

Foşnetul cortinei şi marele final! Lumină, aplauze şi năvală spre toate uşile! Siegmund şi Sieglinde petrecură pauza ca şi pe precedenta. Nu vorbiră aproape deloc, se plimbară pe culoare şi pe scări, cîteodată mînă în mînă. Ea îi oferi cireşe cu coniac, dar el nu mai luă. Îl privea, iar cînd el îşi îndrepta ochii spre ea, ea şi-i întorcea pe ai ei, păşea tăcută şi întrucîtva încordată alături de el şi-l lăsa s-o contemple. Umerii ei copilăreşti, sub şalul întreţesut cu argint, erau puţin prea înalţi şi orizontali, ca ai statuilor egiptene. Pe pometii obrajilor ei se vedea aceeaşi fierbinţeală pe care el o simţea pe ai lui.

Aşteptară din nou pînă cînd marea mulţime intră în grabă şi abia în ultima clipă luară loc în fotoliile lor. Vijelie şi bulucire de nori şi chiote păgîne stridente. Opt doamne, cu aspect de personaje întrucîtva secundare, întruchipau pe scena stîncoasă o sălbăticie feciorelnică şi rîzătoare. În veselia ei, spaima Brunhildei izbucni teribil. Mînia lui Wotan, apropiindu-se înfricoşător, le mătură din drum pe surori, se năpusti numai asupra Brunhildei, aproape că o nimici, îşi stinse bubuitul şi se domoli încet, încet, devenind blîndeţe şi melancolie. Se apropia finalul. Se deschise o perspectivă vastă, o intenţie sublimă. Totul era de o solemnitate epică. Brunhilde dormea, zeul se căţără peste stînci. Flăcări pîntecoase, înălţîndu-se şi unduind în vînt, ardeau de jur împrejurul sălaşului din scînduri. Pe aşternutul ei de muşchi, într-o ploaie de scîntei şi în fum roşu, Walkiria zăcea întinsă jos, în cămaşă de zale şi scut, înconjurată şi vrăjită de dansul limbilor de flăcări. Totuşi, în pîntecele femeii, pe care ea avusese timp s-o salveze, continua să germineze viguros seminţia urîtă, nesupusă şi aleasă de zeu, din care seminţie o pereche de gemeni îşi reuneşte într-o desfătare atît de liberă nefericirea şi suferinţa...

Cînd Siegmund şi Sieglinde ieşiră din lojă, Wendelin, uriaş în paltonul său galben, îi aştepta afară, cu hainele lor pregătite. În urma celor două creaturi gingaşe, întunecate şi ciudate, înfofolite ca să le fie cald, el coborî scara ca un sclav impozant.

Cupeul trăsese în faţă. Cei doi cai, înalţi, arătoşi, absolut identici, stăteau liniştiţi pe picioarele lor zvelte, strălucitori în ceaţa nopţii de iarnă şi doar din cînd în cînd zvîrleau din cap într-un fel mîndru. Gemenii pătrunseră în micul spaţiu încălzit, tapisat cu mătase. Portiera se închise în urma lor. O clipă, o frîntură de secundă cupeul mai rămase pe loc, zguduit de saltul experimentat al lui Wendelin, cu care acesta se sui lîngă vizitiu. O lunecare moale şi rapidă înainte, şi portalul teatrului rămase în urmă.

Şi din nou această iuţeală pe roţile ce se învîrteau fără zgomot, în grăbitul şi ritmicul tropot de copite al cailor, această legănare domoală, elastică, peste denivelările terenului, această gingaşă punere la adăpost de stridenta viaţă dimprejur. Cei doi tăceau, rupţi de preocupările cotidiene, stăpîniţi încă de aceeaşi stare de spirit şi oarecum în aceeaşi atmosferă ce-i învăluise pe fotoliile de catifea din faţa scenei. Nu răzbătea pînă la ei nimic care ar fi putut să-i înstrăineze de lumea sălbatică, senzuală şi exaltată care acţionase asupra lor ca o vrajă, îi atrăsese şi-i resorbise în ea... Nu înţeleseseră numaidecît de ce se oprise cupeul: crezură că se află în drum vreun obstacol. Dar se şi aflau în faţa casei părinteşti, iar Wendelin apăru la portieră.

Majordomul ieşise din locuinţa lui, ca să le deschidă poarta.

– Doamna şi domnul Aarenhold s-au şi întors? întrebă Siegmund, privind peste capul majordomului şi strîmbîndu-şi faţa asemenea cuiva pe care-l orbeşte soarele...

Părinţii încă nu se întorseseră de la dineul la care-i invitase familia Erlanger. Nici Kunz nu era acasă. Mărit lipsea, de asemenea; nimeni nu ştia unde s-a dus, deoarece ea îşi urma numai propriile-i drumuri.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 328

În holul de la parter, îşi scoaseră cu ajutorul servitorului hainele de blană, urcară scara pînă în holul de la primul etaj şi intrară în sufragerie. Încăperea, uriaşă, era splendidă în semiobscuritate. Numai deasupra mesei puse, la capătul din fund, arde o lustră, iar acolo aştepta Florian. Parcurseră cu paşi repezi şi fără zgomot spaţiul vast acoperit cu covoare. Florian împinse sub ei scaunele, cînd se aşezară. Apoi un semn al lui Siegmund îi dădu de înţeles că nu e nevoie de el.

Pe masă se aflau un platou cu sandvişuri, o fructieră plină şi o carafă cu vin roşu. Pe un suport mare de argint, înconjurat de accesorii, zumzăia samovarul cu încălzire electrică.

Siegmund mîncă o tartină cu caviar şi bău cu înghiţituri repezi din vinul ce scînteia întunecat în paharul de cristal subţire. Apoi, cu o voce iritată, se plînse că vinul roşu şi caviarul sînt o combinaţie barbară. Cu mişcări scurte, luă o ţigară din cutia sa de argint şi, rezemat de speteaza scaunului, cu mîinile în buzunarele pantalonilor, începu să fumeze: schimonosindu-şi figura, făcea ţigara să-i lunece dintr-un colţ al gurii în celălalt. Obrajii săi şi începuseră să ia sub pometii proeminenţi o culoare întunecată din pricina bărbii ce-i creştea. La rădăcina nasului, sprîncenele sale formau două cute negre.

Sieglinde îşi pregătise un ceai şi-i adăugase un strop de vin de Burgundia. Buzele ei, pline şi moi, atingeau marginea subţire a ceştii, iar în vreme ce bea, ochii ei mari, negri şi umezi, erau îndreptaţi spre Siegmund. Puse ceaşca jos şi-şi sprijini capul brun, dulce şi exotic în mîna îngustă şi roşiatică. Ochii rămaseră aţintiţi asupra lui, atît de grăitori, cu o elocvenţă atît de insistentă şi de expresivă, încît ceea ce rosti realmente apăru, comparativ, fără nici o importanţă:

– Nu mai vrei să mănînci nimic, Gigi?

– De vreme ce fumez, răspunse el, este de presupus, fără îndoială, că nu am intenţia să mai mănînc ceva...

– Dar de la ceai n-ai mai luat nimic, în afară de bomboane. Măcar o piersică.

El ridică din umeri ca un copil încăpăţînat şi începu să se tot foiască în frac.

– Ei, ce plictiseală! Mă duc sus. Noapte bună!

Îşi bău restul de vin roşu, azvîrli şervetul, se ridică şi o porni cu ţigara în gură, cu mîinile în buzunarele pantalonilor, şi dispăru cu mişcări indolente în semiobscuritatea încăperii.

Intră în dormitorul său şi aprinse lumina – nu multă, doar două sau trei dintre becurile care formau un cerc larg pe tavan, le lăsă aprinse şi-apoi se opri, neştiind ce să mai facă. Depărţirea de Sieglinde nu fusese una definitivă. Nu aşa obişnuiau să-şi ureze noapte bună. Ea va mai veni, cu siguranţă. Îşi dezbrăcă fracul, puse jacheta de casă îmblănită şi luă o nouă ţigară. Apoi se întinse pe canapea, se ridică, încercă poziţia laterală, cu obrazul pe perna de mătase, se trînti din nou pe spate şi rămase culcat astfel un răstimp, cu mîinile sub ceafă.

Mirosul fin şi aspru al tutunului se amesteca plăcut cu cel al cosmeticelor, al săpunului, al apei aromate. Siegmund inspiră aceste mirosme care pluteau în aerul călduţ al odăii; era conştient de ele şi le găsea mai dulci decît de obicei. Închizînd ochii, li se dărui asemenea cuiva care, în destinul său aspru şi excepţional, se bucură în chip dureros de puţină desfătare şi de o gingaşă fericire a simţurilor.

Deodată se ridică, azvîrli ţigara şi păşi în faţa dulapului alb, în ale cărui trei uşi erau încadrate oglinzi enorme. Se opri înaintea oglinzii de la mijloc, foarte aproape, ochi în ochi cu sine însuşi, şi-şi contemplă faţa. Îşi examină cu grijă şi curiozitate fiecare trăsătură, deschise ambele aripi ale dulapului şi, stînd între trei oglinzi, se privi şi din profil. Rămase astfel îndelung şi-şi cercetă însemnele seminţiei, nasul puţin turtit, buzele pline, odihnindu-se una peste cealaltă, pometii proeminenţi, părul des, cu bucle negre, împărţit de cărare şi culcat mult într-o parte, crescut pînă la tîmple, ochii de sub sprîncenele groase, îmbinate – aceşti ochi mari, negri, cu o sclipire umedă, cărora le dădu o expresie tînguitoare, de suferinţă şi oboseală.

Prin oglindă văzu în spatele său blana de urs polar ce-şi întindea labele în faţa patului. Se întoarse, se duse într-acolo cu paşi tîrşîiţi tragic, iar după o clipă de ezitare se lăsă să cadă de-a lungul pe blană, cu capul culcat pe braţ.

Un răstimp rămase întins fără să se mişte; apoi se propti în cot, îşi rezemă obrazul în mîna îngustă şi roşiatică şi rămase astfel, adîncit în contemplarea imaginii sale reflectate în oglinda dulapului. Se auziră bătăi în uşă. Tresări speriat, roşi, vru să se ridice. Apoi însă se culcă înapoi, îşi lăsă capul să-i cadă pe braţele întinse şi tăcu.

Intră Sieglinde. Ochii ei îl căutară prin odaie, fără a-l găsi numaidecît. În cele din urmă îl descoperi pe blana de urs şi se sperie.

– Gigi... ce faci? Eşti bolnav? Alergă la el, se aplecă asupra lui şi, mîngîindu-l cu mîna pe frunte şi pe păr, repetă: Doar nu eşti bolnav?

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 330

El dădu din cap şi o privi, de jos, culcat pe braţ şi mîngîiat de ea. Sieglinde era pe jumătate gata pentru noapte, venise în papuci din dormitorul său, aflat pe coridor, vizavi de al lui. Părul despletit îi cădea pe manteluţa albă de coafat, neîncopciată. Sub dantelele corsajului, Siegmund îi văzu sînii mici, cu pielea de culoarea spumei-de-mare fumurii.

– Ai fost atît de răutăcios, spunea, ai plecat într-un fel atît de urît! N-am vrut să mai vin deloc. Totuşi am venit, fiindcă nu mi-a plăcut cum mi-ai urat noapte bună, adineauri...

– Te-am aşteptat, spuse el.

Încă aplecată, Sieglinde îşi schimonosi de durere faţa, ceea ce scoase extraordinar de puternic în evidenţă caracteristicile fizionomice ale seminţiei ei.

– Ceea ce nu împiedică, spuse ea pe tonul obişnuit, ca poziţia mea de acum să-mi provoace o relativ supărătoare durere de spate.

El se zvîrcoli apărîndu-se:

– Lasă, lasă... Nu aşa, nu aşa... Nu trebuie să se petreacă una ca asta, Sieglinde, înţelegi...

Vorbea ciudat, lucru de care-şi dădea singur seama. Capul îi ardea de o fierbinţeală seacă, iar membrele îi erau umede şi reci. Ea îngenunche pe blană, lîngă el, cu mîna în părul lui. Pe jumătate ridicat, el o ţinea cu un braţ de după ceafă şi o privea, o contempla aşa cum se contemplase mai înainte pe sine – ochii şi tîmplele, fruntea şi obrajii...

– Eşti tocmai ca mine, spuse el cu buzele paralizate şi înghiţi în sec, fiindcă i se uscase gîtlejul... Totul e... la fel cu mine... iar pentru ceea ce e... în privinţa a ceea ce ţi se va întîmpla... la mine, este la tine ceea ce cu Beckerath... stă în echilibru... Sieglinde... şi de fapt este... acelaşi lucru, mai ales ca să te... răzbuni, Sieglinde...

Se străduia să dea spuselor lui un veşmînt logic, şi totuşi acestea răsunau îndrăzneţ şi straniu, ca dintr-un vis tulbure.

Ei nu i se părea ciudate, bizare. Nu se ruşina auzindu-l cum vorbeşte atît de lipsit de pudoare, atît de incoerent. Cuvintele lui îi învăluiau simţurile ca o ceaţă, o trăgeau în jos, acolo de unde veneau, într-un imperiu profund, unde ea încă nu ajunsese vreodată, dar spre ale cărui hotare visele ei pline de aşteptări o purtaseră uneori de cînd era logodită.

Îl sărută pe ochii închişi; el o sărută pe gît sub dantelele corsajului. Îşi sărutară unul altuia mîinile. Cu o dulce senzualitate, fiecare îl îndrăgea pe celălalt pentru ţinuta extrem de îngrijită şi rafinată şi pentru mirosul atît de plăcut. Respirară acest parfum cu o dăruire voluptoasă şi indolentă, se tratară cu el ca nişte bolnavi egoişti, se îmbătară ca nişte deznădăjduiţi, se pierdură în dezmierdări care deveniră agresive, un vălmăşag pripit, iar la urmă doar un geamăt... Ea şedea încă pe blană, cu gura întredeschisă sprijinită într-o mînă, şi-şi îndepărta părul de pe ochi. El, cu mîinile la spate, se rezema de comoda albă şi se legăna din şolduri, privind în gol.

– Dar Beckerath..., spuse ea, încercînd să-şi pună ordine în gînduri. Beckerath, Gigi... ce va fi acum cu el?...

– Acum, spuse el şi pentru o clipă caracteristicile seminţiei sale ieşiră puternic în evidenţă pe faţa lui, trebuie să ne fie recunoscător. De aici înainte va duce o existenţă mai puţin trivială.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 332

ANECDOTĂ

Luasem cina împreună, un cerc de prieteni, şi şedeam încă noaptea târziu, în camera de lucru a gazdei. Fumam, iar convorbirea noastră era contemplativă şi cam sentimentală. Vorbeam despre vălul Mayei[1] şi despre nălucirea lui sclipitoare, despre ceea ce Buddha numeşte „însetarea", despre dulceaţa nostalgiei şi despre amărăciunea cunoaşterii, despre marea seducţie şi despre marea înşelăciune. Căzuseră cuvintele „blamarea nostalgiei", fusese formulat principiul filosofic conform căruia ţinta oricărei nostalgii este înfrîngerea lumii[2]. Stimulat de aceste consideraţii, cineva povesti următoarea anecdotă, despre care ne asigură că se petrecuse, întocmai cum ne-o reda, în societatea elegantă din oraşul său natal.

„Dacă aţi recunoscut-o pe Angela, soţia directorului Becker, pe micuţa, divina Angela Becker, dacă i-aţi fi văzut ochii albaştri, rîzători, gura dulce, gropiţele delicioase din obraji, buclele blonde de la tîmple, dacă v-aţi fi aflat vreodată în preajma făpturii ei de o drăgălăşenie fermecătoare, v-aţi fi îndrăgostit nebuneşte de ea, ca mine şi ca toţi ceilalţi! Ce este un ideal? Este, înainte de toate, o putere *ce dă viaţă*, o făgăduinţă de fericire, o sursă de entuziasm şi de forţă, prin urmare, un imbold şi un stimulent pentru toate energiile sufleteşti din partea vieţii înseşi? Atunci, Angela era idealul societăţii noastre, steaua ei, imaginea rîvnită. Cred, cel puţin, că nimeni din lumea căreia îi aparţinea nu şi-ar fi închipuit ca ea să dispară, nu şi-ar fi putut imagina pieirea ei, fără ca totodată să resimtă o scădere a dragostei de viaţă şi a voinţei de a trăi, o înrîurire dinamică nemijlocită. Pe cuvîntul meu, aşa era!

Ernst Becker o adusese din străinătate – era un bărbat liniştit, politicos şi, în genere, neînsemnat ca înfăţişare, cu o barbă şatenă. Dumnezeu ştie cum o cucerise pe Angela; pe scurt, era a lui. La origine jurist şi funcţionar de stat, trecuse la treizeci de ani în domeniul bancar – evident, pentru a putea să ofere o viaţă mai bună şi un menaj bogat fetei cu care voia să se însoare, căci îndată după aceea s-a şi căsătorit.

În calitatea sa de codirector al Băncii ipotecare, avea un venit de treizeci sau treizeci şi cinci de mii de mărci, astfel că familia Becker, care, de altfel, n-avea copii, lua parte activă la viaţa socială a oraşului. Angela era regina sezonului, învingătoarea cotilioanelor, centrul seratelor. Loja ei de teatru era, în pauze, plină de bărbaţi care aşteptau, rîdeau, erau vrăjiţi. La bazarele de binefacere, standul ei era asediat de cumpărători care se înghesuiau să-şi golească pungile, pentru a li se îngădui să sărute în schimb mînuţa Angelei, să obţină în schimb un surîs de pe buzele-i graţioase. Dar ce folos ar fi dacă aş zice că era strălucitoare şi încîntătoare? Farmecul dulce al persoanei sale poate fi descris numai prin efectul pe care-l producea. Angela îi ferecase în cătuşele iubirii pe toţi, pe bătrîni şi pe tineri. Fetele şi femeile o adorau. Tinerii îi trimiteau versuri între flori. Un locotenent găuri în duel umărul unui consilier guvernamental din cauza unei certe pe care o avusese la un bal, referitor la un vals cu Angela. După aceea, cei doi deveniseră prieteni nedespărţiţi, uniţi prin veneraţia faţă de ea. Domnii în vîrstă o înconjurau după dineuri, ca să se învioreze cu ajutorul conversaţiei sale încîntătoare şi a divinei sale mimici poznaşe; sîngele revenea în obrajii moşnegilor care se agăţau de viaţă şi erau fericiţi. Odată, un general îngenunchease în salon în faţa ei – firește, în glumă, totuși nu fără a da pe deplin expresie sentimentelor sale.

Nimeni, bărbat sau femeie, nu putea să se laude că este intim sau prieten cu ea, firește, cu excepţia lui Ernst Becker, iar acesta era prea tăcut şi modest, desigur şi prea inexpresiv, ca să se fălească în vreun fel cu fericirea lui. Între noi şi ea rămînea întotdeauna o frumoasă distanţă, datorată şi faptului că rareori putea fi văzută în afara sălii de bal şi a salonului; ba, dacă te gîndeai bine, îţi dădeai seama că n-ai văzut-o pe această făptură sărbătorească aproape niciodată ziua în amiaza mare, ci întotdeauna abia seara, la vremea luminii artificiale şi în atmosfera caldă a unei societăţi. Eram cu toţii adoratorii ei, dar nu prieteni, nici prietene, şi aşa şi era drept, căci altfel ce fel de ideal ar fi acela cu care te-ai tutui?

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 334

Angela îşi dedica, evident, zilele treburilor gospodăreşti – fapt ce putea fi apreciat după strălucirea agreabilă a propriilor ei serate. Acestea erau vestite şi constituiau, de fapt, punctul culminant al iernii: un merit exclusiv al gospodinei, trebuie să adaug, căci Becker era numai o gazdă politicoasă, nu una agreabilă. În aceste seri, Angela se întrecea pe sine. După cină, se aşeza la harfă şi cînta, acompaniată de sunetul coardelor, cu vocea ei de argint. Era ceva de neuitat. Gustul, graţia, vioiciunea şi prezenţa de spirit cu care-şi organiza seratele erau fermecătoare; amabilitatea ei cumpănită ce iradia pretutindeni cîştiga inimile tuturor; modul delicat, de o intimitate atentă, desigur şi discretă, în care se purta cu soţul ei ne sugera fericirea, posibilitatea fericirii, ne umplea sufletul cu încrederea înviorătoare şi nostalgică în bine, aşa cum o poate dărui, să zicem, desăvîrşirea vieţii prin artă.

Aceasta era soţia lui Ernst Becker şi eram convinşi că el ştie să preţuiască faptul că Angela îi aparţine. Dacă exista în oraş vreun bărbat privit cu invidie, apoi el era acela şi ne putem închipui că auzise de multe ori vorbindu-se despre norocul său. I-o spunea toată lumea, iar el întîmpina omagiile pornite din invidie cu un consimţămînt amabil. Ernst şi Angela Becker erau căsătoriţi de zece ani; directorul avea patruzeci de ani, iar Angela, vreo treizeci. Atunci se întîmplară următoarele:

În una din serile lor exemplare, soţii Becker invitaseră un cerc de cunoscuţi la un supeu de vreo douăzeci de tacîmuri. Meniul era excelent, atmosfera, cît se poate de animată. Cînd, la îngheţată, se serveşte şampania, se ridică un domn, un burlac de vîrstă mijlocie, şi toastează. O elogiază pe gazdă, elogiază ospitalitatea ei, acea adevărată şi generoasă ospitalitate ce rezultă dintr-un prisos de fericire şi din dorinţa de a îngădui multora să fie părtaşi la ea. Vorbeşte despre Angela, îi aduce un omagiu din toată inima:

– Da, scumpă, minunată, stimată doamnă, zice el, întors spre dînsa cu paharul în mînă, dacă îmi petrec viaţa ca holtei, aceasta se întîmplă pentru că n-am găsit femeia care să fie la fel cu dumneavoastră, iar dacă va fi să mă însor vreodată, un lucru e cert: soţia mea ar trebui să vă semene leit! Apoi se întoarce spre Ernst Becker şi-i cere îngăduinţa să-i spună încă o dată ceea ce el a auzit de atîtea ori: cît de mult îl invidiem noi toţi, îl felicităm şi-l fericim. După aceea, propune celor prezenţi să se asocieze vivatului său pentru gazdele noastre binecuvîntate de Dumnezeu, domnul şi doamna Becker.

Răsună urarea, invitaţii îşi părăsesc scaunele, toată lumea se înghesuie să ciocnească paharul cu perechea sărbătorită. Deodată se face linişte, căci Becker, directorul Becker, se ridică în picioare şi e palid ca moartea.

Este palid şi numai ochii îi sînt roşii. Începe să vorbească tremurător, cu solemnitate:

Odată – izbucneşte el cu pieptul zvîcnind – odată trebuie s-o spună! Odată trebuie să se despovăreze de adevărul pe care-l poartă de atîta vreme singur. Odată trebuie, în sfîrşit, să ne deschidă ochii nouă, celor orbiţi şi înşelaţi, asupra idolului de a cărui posesiune îl invidiem atît de mult! Iar în vreme ce oaspeţii, în parte şezînd, în parte stînd în picioare, înconjoară cu ochii holbaţi masa împodobită, încremeniţi, paralizaţi şi fără să-şi creadă urechilor, omul acela descrie, printr-o răbufnire teribilă, imaginea căsniciei sale, a infernului căsniciei sale.

Cît de falsă, de mincinoasă şi de crudă este acea femeie – cea de colo. Cum îşi pierde toată ziua într-o somnolenţă decrepită şi dezmăţată, pentru ca abia seara, la lumina artificială, să se trezească la o viaţă fătarnică. Cum singura ei ocupaţie ziua întreagă este să-şi tortureze cu o ingeniozitate îngrozitoare pisica şi cum pe el însuşi îl chinuieşte pînă la sînge prin toanele ei pline de răutate. Cum l-a înşelat fără ruşine, cum i-a pus coarne cu servitori, calfe de meşteşugari şi cerşetori veniţi la uşa ei. Cum l-a atras odinioară şi pe el în abisul corupţiei ei, l-a înjosit, l-a murdărit, l-a otrăvit. Cum a suportat el toate acestea, cum le-a suportat din dragostea nutrită cîndva pentru această scamatoare care nu-i, la urma urmelor, decît o făptură jalnică şi vrednică de milă. Cum însă el s-a săturat în sfîrşit de invidie, de felicitări, de ovaţii şi cum o dată şi-o dată trebuie s-o spună.

– De ce măcar nu se spală! strigă Becker. Este prea leneşă pentru aşa ceva! Sub rufăria ei cu dantelă e murdară!

Doi domni l-au scos din odaie. Cei de faţă se împrăştiară.

După cîteva zile, în urma unei înţelegeri cu soţia sa, probabil, se internă într-un sanatoriu de boli nervoase. Era însă perfect sănătos şi doar ajuns la capătul puterilor.

Mai tîrziu, soţii Becker s-au mutat în alt oraş.“

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 336

ACCIDENTUL DE CALE FERATĂ

Să povestesc ceva? Dar nu ştiu nimic. Bine, aşadar, am să povestesc ceva.

Odată, au trecut doi ani de-atunci, am fost de faţă la un accident de cale ferată – toate amănuntele îmi sînt limpezi în faţa ochilor.

N-a fost un accident de primul rang, unul din acelea în care trenul se transformă într-o armonică, totul devenind o „masă de nerecunoscut“, asta nu. Dar a fost un accident adevărat, cu tot dichisul şi încă la o oră din noapte. Nu oricine a trăit aşa ceva, de aceea am să vi-l descriu.

Călătoream atunci spre Dresda, invitat de nişte iubitori ai literaturii. Aşadar, o călătorie de artist, de virtuoz, aşa cum întreprind din timp în timp, nu fără plăcere. Eşti o persoană reprezentativă, apari în public, te arăţi mulţimii care te aclamă, nu eşti în zadar un supus al lui Wilhelm al II-lea[1]. Şi-apoi Dresda e frumoasă (mai ales „Zwinger“[2]-ul), iar după aceea voiam să mă duc pentru zece, paisprezece zile la „Weisser Hirsch“[3], ca să mă îngrijesc puţin şi, dacă, drept urmare a „aplicaţiilor“ medicale, aveam să fiu inspirat, să şi lucrez. În acest scop, îmi pusesem în fundul geamantanului manuscrisul[4] împreună cu nişte notiţe, un dosar impunător, învelit în hîrtie cafenie de împachetat şi legat cu o sfoară solidă, în culorile bavareze.

Îmi place să călătoresc confortabil, mai ales cînd mi se plăteşte călătoria. M-am decis să folosesc vagonul de dormit, îmi rezervasem cu o zi înainte un compartiment de clasa întîi, eram, aşadar, asigurat. Cu toate acestea, mă simţeam ca în febră, cum mi se întîmplă întotdeauna în asemenea ocazii, deoarece o plecare în călătorie rămîne o aventură, iar eu n-am să devin niciodată cu adevărat insensibil cînd e vorba de circulaţie. Ştiu foarte bine că trenul de noapte spre Dresda pleacă în mod obişnuit în fiecare seară de la Gara principală din München şi ajunge în fiecare dimineaţă la Dresda. Dar cînd călătoresc eu însumi cu el şi-mi leg importantul destin de al lui, acest lucru capătă o deosebită însemnătate. Nu mă pot sustrage atunci închipuirii că în ziua aceea trenul circulă numai din pricina mea, iar această eroare nerezonabilă are, firește, drept consecinţă o profundă surescitare ce nu mă părăseşte decît după ce am lăsat în urmă tot ce se leagă de o plecare în călătorie – făcutul geamantanului, drumul cu birja încărcată pînă la gară, ajunsul acolo, predarea bagajelor – şi după ce m-am instalat definitiv, ştiindu-mă în siguranţă. Urmează, desigur, o plăcută relaxare, spiritul se întoarce spre lucruri noi, dincolo de arcada bolţii de sticlă se deschide marele domeniu străin, iar sufletul e cuprins de o bucuroasă aşteptare.

Aşa s-a întîmplat şi de data aceea. L-am răsplătit împărăteşte pe hamalul ce mi-a dus bagajul de mînă, aşa că omul şi-a scos şapca şi mi-a urat călătorie bună, apoi m-am postat, fumîndu-mi ţigara de foi din fiecare seară, la una din ferestrele culoarului de la vagonul de dormit ca să privesc agitaţia de pe peron. Se auzeau şuierături şi duruit de roţi, paşi grăbiţi, saluturi de despărţire şi strigătele cîntate ale vînzătorilor de ziare şi răcoritoare, iar deasupra tuturor, în ceaţa serii de octombrie, ardeau marile luni electrice. Doi bărbaţi viguroşi trăgeau un cărucior de mînă încărcat cu gemantane de-a lungul trenului, spre vagonul de bagaje. După semnele familiare, mi-am recunoscut, desigur, geamantanul. Se găsea, unul între multe altele, acolo, iar în fundul său se odihnea preţiosul dosar. „Ei, mă gîndeam: de-acuma, nici o grijă, se află în mîini bune. Ia priveşte-l pe conductorul ăsta cu bandulieră de piele, cu impunătoarea lui mustaţă pleoştită de vagmistru şi cu o privire posomorîtă şi vigilentă. Ia priveşte cum a luat-o la refec pe bătrîna în mantelă neagră, roasă pînă la urzeală, fiindcă era cît pe-aci să urce într-un vagon de clasa a doua. Acesta este statul, tatăl nostru, autoritatea şi siguranţa. Nu-s uşoare relaţiile cu el, e sever, e chiar brutal, dar încredere, încredere poţi avea într-însul, iar geamantanul tău se află la adăpost ca în sînul lui Avraam.“

Un domn se plimbă pe peron, poartă ghetre şi un demiu galben şi duce de lesă un cîine. N-am văzut niciodată un cîine mai frumos. E un dog îndesat, lucios, musculos, cu pete negre şi la fel de îngrijit şi amuzant ca acei căţei pe care-i vezi cîteodată la circ şi care-nveselesc publicul alergînd din toate puterile trupuşorului lor în jurul manejului. Cîinele poartă o zgardă de argint, iar lesa de care e ţinut este din piele

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 338

colorată, împletită. De toate astea nu te poţi mira însă, dacă te uiţi la stăpînul său, la domnul cu ghetre, cu siguranţă de cea mai nobilă obîrşie. Poartă monoclu, ceea ce-i aspreşte figura, fără s-o schimonosească, iar mustaţa îi e răsucită aprig în sus, fapt datorită căruia colţurile gurii şi bărbia capătă o expresie plină de dispreţ şi voluntară. Adresează o întrebare marţialului conductor, iar modestul bărbat, care simte limpede cu cine are de-a face, îi răspunde cu mîna la şapcă. Domnul îşi continuă plimbarea, mulţumit de efectul făcut de persoana sa. Se plimbă sigur de el, cu ghetrele sale, cu figura rece, privind ferm oamenii şi lucrurile. E departe de orice febră a călătoriei, acest lucru se vede limpede, pentru el ceva atît de obişnuit cum e o călătorie nu constituie o aventură. În viaţă, se află la el acasă şi nu cunoaşte nici o sfială faţă de orînduielile şi puterile ei, el însuşi făcînd parte dintre aceste puteri, cu un cuvînt: un domn. Nu mă satur să-l tot privesc.

Cînd socoate că a venit timpul, se urcă în vagon (conductorul tocmai întorcea spatele). Trece pe coridor prin spatele meu şi, cu toate că mă loveşte, nu zice „Pardon!“ Ce mai domn! Dar asta nu-i nimic faţă de ce urmează. Fără să clipească, domnul îşi ia cîinele cu el în cuşetă! Acest lucru este, fără îndoială, interzis. Cum aş cuteza eu să iau cu mine un cîine în vagonul de dormit? El însă face graţie dreptului său seniorial în viaţă şi trage uşa în urma lui.

S-a auzit un fluierat, locomotiva a răspuns, trenul s-a pus domol în mişcare. Am mai rămas puţin la fereastră, m-am uitat la oamenii care făceau semne celor rămaşi în urmă, am privit podul de fier, luminile ce defilau plutind... Apoi m-am retras în interiorul vagonului.

Vagonul de dormit nu era aglomerat; un compartiment de lîngă mine era liber, nu fusese aranjat pentru dormit, aşa că m-am hotărît să mă fac acolo comod pentru o tihnită oră de lectură. Mi-am adus cartea şi m-am instalat. Canapeaua e îmbrăcată în stofă mătăsoasă de culoarea somonului, pe măsuţa pliantă se află o scrumieră, gazul aerian împrăştie o lumină vie. Citeam, fumînd.

Conductorul vagonului de dormit îşi face intrarea oficială, îmi cere biletul de călătorie pentru noapte şi îl predau în mîinile lui negricioase. Vorbeşte politicos, dar pur oficial, nu catadicseşte să spună „Noapte bună!“ – salutul de la om la om – şi pleacă, apoi bate la cuşeta învecinată. Ar fi trebuit să renunţe la asta, deoarece acolo îşi avea sălaşul domnul cu ghetre, şi fie că dumnealui nu voia să i se vadă cîinele, fie

că se băgase în pat, într-un cuvînt, se înfurie teribil, fiindcă cineva îşi îngăduise să-l deranjeze, aşa că, în pofida duruitului trenului, am auzit prin peretele subţire izbucnirea bruscă şi furtunoasă a supărării lui:

– Ce-nseamnă asta?! strigă el. Lasă-mă-n pace, maimuţoiule!

A folosit expresia „maimuţoi“ – o expresie de domn, o expresie de cavalerist, cavalerească, la auzul căreia îţi creşte inima. Dar conductorul vagonului de dormit a început tratativele, deoarece trebuia realmente să intre în posesia biletului de călătorie al domnului, iar cum eu am ieşit pe culoar, ca să pot urmări întocmai totul, am văzut cum, în cele din urmă, uşa domnului a fost căscată cu o smucitură, iar biletul de călătorie a zburat în faţa conductorului, dur şi violent, drept în faţă. Omul l-a prins cu amîndouă mîinile şi, cu toate că un colţ i se izbise în ochi, făcîndu-l să lăcrimeze, a pocnit din călcîie şi a mulţumit, cu mîna la şapcă. Foarte impresionat, m-am întors la cartea mea.

Chibzuiesc ce motive ar fi să nu mai fumez o ţigară de foi şi ajung la concluzia că n-ar fi nici unul. Fumez deci încă una şi, ascultînd duruitul roţilor şi citind, mă simt bine şi plin de idei. Timpul se scurge, se face ora zece, zece şi jumătate sau mai mult, ocupanţii vagonului de dormit s-au culcat cu toţii, iar în cele din urmă mă învoiesc şi eu să fac acelaşi lucru.

Mă ridic, aşadar, şi mă duc în cuşeta mea. E o adevărată şi luxoasă odăiţă de dormit, cu tapet de piele imprimat, cu un cuier şi chiuvetă. Patul de jos, alb ca zăpada, e făcut, pledul răsfrînt într-un fel ademenitor. „O, măreţe timpuri moderne! mă gîndesc. Te întinzi în patul acesta ca acasă, te clatină puţin toată noaptea, iar urmarea e că dimineaţă eşti la Dresda.“ Mi-am luat valiza de mînă din plasă, să-mi fac puţin toaleta. O ţineam cu amîndouă mîinile deasupra capului.

În acea clipă s-a petrecut accidentul de cale ferată. O ştiu ca astăzi.

S-a produs o izbitură – dar „izbitură“ e puţin spus. A fost o izbitură care s-a dovedit imediat ca extrem de vătămătoare, o izbitură însoţită de un trosnet şi de o asemenea violenţă, încît valijoara mi-a zburat din mîini nu ştiu încotro, iar eu însumi am fost azvîrlit dureros cu umărul de perete. Nu era timp de stat pe gînduri. Dar ceea ce a urmat a fost un îngrozitor balans al vagonului, în timpul căruia aveai tot răgazul să te apuce frica. Desigur, un vagon de cale ferată se clatină la macazuri, la curbele luate scurt, asta se ştie. Dar balansul acela era unul la care nu te puteai ţine pe picioare, ci erai azvîrlit dintr-un perete în altul şi prevedeai răsturnarea vagonului. M-am gîndit atunci la ceva foarte simplu, dar a

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 340

fost un gînd concentrat şi exclusiv. M-am gîndit: „Nu e bine, nu e bine, nu e deloc bine“. Textual, aşa. În afară de asta, m-am mai gîndit: „Stai! Stai! Stai!“ Fiindcă ştiam că dacă trenul va sta, va fi un mare cîştig. Şi iată că la această mută poruncă a mea plină de ardoare, trenul a stat.

Pînă atunci, în vagonul de dormit domnise o linişte de mormînt. Acum căpătă glas spaima. Strigăte de femei răsunară de-a valma cu surde chemări de consternare ale unor bărbaţi. Lîngă mine aud strigîndu-se „Ajutor!“ şi nu e nici o îndoială că e vocea care folosise ceva mai înainte expresia „maimuţoi“, vocea domnului cu ghetre, vocea lui alterată de spaimă. Strigă: „Ajutor“, iar în clipa cînd ies pe culoarul pe care aleargă grămadă călătorii, domnul ţîşneşte în pijama de mătase din cuşeta lui şi încremeneşte cu priviri rătăcite. „Dumnezeule mare!“ spune el. „Atotputernice Doamne!“ Şi ca să se umilească pe deplin, salvîndu-se astfel de la pieire, mai adaugă pe un ton amar: „Preabunule Doamne...“ Brusc însă îi vine alt gînd şi trece la autoajutorare. Se azvîrle asupra dulăpiorului din perete, în care atîrnă, pentru orice eventualitate, un topor şi un ferăstrău, sparge cu pumnul ochiul de geam, dar, neputînd pune numaidecît mîna pe unelte, le lasă în pace, îşi face loc cu ghionţi sălbatici printre călătorii strînşi grămadă, aşa că doamnele pe jumătate goale încep din nou să ţipe, şi sare afară.

Aceasta a fost opera unei clipe. Abia acum am resimţit spaima, o anumită slăbiciune în spinare, o incapacitate trecătoare de a înghiţi. Toată lumea îl înconjura pe conductorul vagonului de dormit, cel cu ochi roşii şi mîini negre, doamnele, cu braţele şi umerii goi, ridicau mîinile în aer.

– A fost o deraiere, declară omul, am deraiat.

Ceea ce nu corespunde adevărului, cum avea să se vadă mai apoi. Dar, vezi, în împrejurările respective, omul devenise vorbăreţ, se lepădase de obiectivitatea oficială, marile evenimente îi dezlegau limba, începu să vorbească pe un ton intim despre nevastă-sa:

– I-am spus nevesti-mii: „Femeie, îi zic, presimt că azi o să se întîmple ceva!“

Ei uite, că s-a şi întîmplat. Da, în asta i-au dat cu toţii dreptate. În vagon se împrăştia fum, un nor gros, nu se ştia de unde, aşa că am preferat cu toţii să ieşim afară, în noapte.

Aceasta nu se putea face decît printr-o săritură relativ înaltă de pe scara vagonului, deoarece nu exista peron, iar, în plus, vagonul nostru de dormit era vizibil înclinat spre partea cealaltă. Dar doamnele care-şi acoperiseră în grabă goliciunea săriră disperate şi peste scurt timp stăteam cu toţii între linii.

Era aproape întuneric, dar se vedea totuşi că în urma noastră nu se întîmplase nimic cu vagoanele, deşi erau şi ele înclinate. Dar în faţă – cu cincisprezece sau douăzeci de metri mai în faţă! Nu degeaba trosnise atît de îngrozitor izbitura. Acolo era o harababură de sfărîmături – dacă te apropiai, vedeai roţile peste care rătăceau felinăraşele conductorilor.

Din faţă sosiră veşti, oameni agitaţi care aduseră ştiri despre situaţie. Ne aflam foarte aproape de o gară mică, nu departe de Regensburg, iar din cauza unui macaz defect acceleratul nostru nimerise pe o linie greşită şi intrase în spatele unui mărfar, îl azvîrlise în gară, îi făcuse praf partea din urmă şi avusese el însuşi rău de suferit. Locomotiva cea mare pentru trenuri rapide, marca „Maffei-München“, se frînsese în două. Preţul: şaptezeci de mii de mărci. Iar vagoanele din faţă erau aproape culcate pe-o latură şi o parte din banchete intraseră una în alta. Nu, pierderi omeneşti nu erau de plîns, slavă Domnului! Se vorbea despre o femeie bătrînă care fusese „scoasă“, dar n-o văzuse nimeni. În orice caz, oamenii fuseseră azvîrliţi grămadă, copiii fuseseră îngropaţi sub bagaje, groaza fusese mare. Vagonul de bagaje era făcut fărîme. Ce s-a-ntîmplat cu vagonul de bagaje? Fusese făcut fărîme. Am încremenit...

Un slujbaş fără şapcă aleargă de-a lungul trenului, e şeful gării, care distribuie cu o voce sălbatică şi plîngătoare ordine pasagerilor, ca să-i ţină în frîu şi să-i trimită de pe linii în vagoane. Dar nu-l ia nimeni în seamă, fiindcă e fără şapcă şi nu are ţinută. Un om vrednic de compătimit! Lui îi revine, cu siguranţă, răspunderea. Poate că din ceasul ăsta cariera lui s-a terminat, viaţa lui a fost distrusă. Ar fi fost o lipsă de tact să-l întreb de bagajele mari.

Dintr-acolo vine un alt slujbaş – vine şchiopătînd, şi-l recunosc după mustaţa pleoştită de vagmistru. E conductorul de aseară, conductorul vigilent cu grosolănie, statul, tatăl nostru. Şchioapătă gheboşat, cu o mînă sprijinită pe genunchi şi nu-i mai pasă de nimic altceva decît de genunchiul său.

– Ah, ah! spune. Ah!

– Dar ce s-a-ntîmplat?

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 342

– Ah, domnule, mă găseam la mijloc, m-a izbit în piept, mi-am aflat salvarea ieşind prin acoperiş, ah!

Acest „mi-am aflat salvarea ieşind prin acoperiş“ avea iz de reportaj de gazetă, cu siguranţă că omul nu întrebuinţa în mod obişnuit expresia „mi-am aflat salvarea“, el nu-şi trăise atît nenorocirea sa, cît, mai curînd, relatarea gazetărească a nenorocirii sale, dar ce folos aveam eu din asta? Omul nu era în stare să-mi dea informaţii despre manuscrisul meu. L-am întrebat despre bagajele mari pe un tînăr care venea cu un aer proaspăt, important şi agitat dinspre mormanul de sfărîmături.

– Ei, da, domnule, nu ştie nimeni cum stau lucrurile cu chestia asta! Tonul său îmi dădea de înţeles că trebuia să fiu mulţumit c-am scăpat cu mădularele întregi. Totul e acolo claie peste grămadă. Pantofi de damă... adaugă el, cu un gest de cumplită nimicire şi strîmbă din nas a lehamite. O să se vadă cînd or să-nceapă lucrările de degajare. Pantofi de damă...

Am rămas pironit locului. Stăteam de unul singur între linii şi îmi examinam inima. Lucrări de degajare! Trebuiau întreprinse lucrări de degajare pentru manuscrisul meu! Aşadar, probabil nimicit, sfîşiat, zdrobit. Stupul meu, urzeala mea artistică, isteaţa mea vizuină de vulpe, mîndria şi truda mea, cea mai bună lucrare a mea. Ce aveam să fac, dacă lucrurile vor sta aşa? Nu aveam nici o copie a ceea ce era gata, îmbinat şi şlefuit, a ceea ce prinsese viaţă şi începuse să sune – ca să nu mai vorbesc despre notiţele şi ciornele mele, despre tot materialul meu, acest tezaur adunat cu nesaţ de-a lungul mai multor ani, cîştigat cu osteneală, prins din auz, iscodit prin vicleşug, obţinut prin suferinţă. Aşadar, ce aveam să fac? Am reflectat profund şi am ajuns la încheierea că aveam să reîncep totul de la capăt. Da, după o clipă de confuzie şi perplexitate, am să reîncep totul de la capăt, cu o răbdare animalică, desigur, cu tenacitatea unei vietăţi inferioare căreia i s-a nimicit uimitoarea şi complicata operă a micii sale perspicacităţi şi silinţe, şi poate că de data asta are să meargă mai uşor...

Dar între timp sosiseră pompierii, cu făclii care aruncau peste harababura de sfărîmături o lumină roşie, iar cînd m-am dus în faţă am văzut că vagonul de bagaje scăpase aproape nevătămat, iar cu geamantanele nu se întîmplase nimic. Lucrările şi mărfurile care zăceau acolo risipite proveneau din trenul de marfă, mai ales o mulţime imensă de gheme de sfoară, o mare de gheme de sfoară, care acoperea pînă departe terenul.

Am răsuflat şi m-am amestecat printre oamenii care stăteau acolo şi pălăvrăgeau, se împrieteneau datorită ghinionului comun şi se umflau în pene. Ceea ce mi-a apărut ca un lucru sigur a fost că mecanicul trenului se comportase ca un brav, prevenind un dezastru prin aceea că în ultima clipă trăsese frîna de siguranţă. Un mecanic de locomotivă vrednic de un premiu! Nu era de văzut, nu-l văzuse nimeni. Dar faima lui se extindea de-a lungul întregului tren, iar noi, cu toţii, îl lăudam în absenţă.

– Omul acesta, spuse un domn, arătînd cu mîna întinsă undeva în noapte, omul acesta ne-a salvat pe toţi. Aprobarea fu unanimă.

Dar trenul nostru se găsea pe o linie ce nu era a lui, de aceea trebuia asigurat la urmă, ca să nu-l ciocnească altul din spate. Pompierii se postară, aşadar, cu torţe de smoală la ultimul vagon, iar domnul cel tînăr, atît de agitat, care mă băgase în sperieţi cu pantofii lui de damă, înşfăcase şi el o făclie şi o agita semnalizînd, deşi nu se vedea, fie cît de departe, vreun tren.

Lucrurile reintrară din ce în ce mai mult în ordine, iar statul, tatăl nostru, îşi recîştigă ţinuta şi prestigiul. Se telegrafiase şi se luaseră toate măsurile, un tren sanitar din Regensburg intră cu prudenţă, pufăind, în gară, iar la locul unde se aflau sfărîmăturile fură instalate marile aparate de iluminat cu gaze, prevăzute cu reflectoare. Noi, pasagerii, am fost evacuaţi şi îndrumaţi spre clădirea mică a gării, unde să aşteptăm transportul mai departe. Împovăraţi cu bagajele noastre de mînă şi în parte cu capetele bandajate, am intrat printre două şiruri de localnici curioşi în mica sală de aşteptare, unde ne-am înghesuit cum s-a putut. Şi din nou, după o oră, toată lumea era îngrămădită, de bine, de rău, într-un tren special.

Aveam un bilet de călătorie pentru clasa întîi (fiindcă mi se plătea călătoria), dar asta nu mi-a fost de nici un folos, căci cu toţii au preferat clasa întîi, aşa că acele compartimente erau mai aglomerate decît celelalte. Totuşi, cînd tocmai îmi aflasem locşorul, pe cine am văzut, pieziş în faţa mea, înghesuit într-un colţ? Pe domnul cu ghetre şi cu expresii de cavalerist, eroul meu. Nu mai avea cu el căţelul, îi fusese luat; se află acum, în pofida tuturor drepturilor senioriale, într-o închisoare întunecată, chiar în spatele locomotivei, şi urlă. Domnul are şi el un bilet de călătorie galben, care nu-i e de nici un folos, face o încercare să se revolte împotriva comunismului, împotriva egalităţii în faţa maiestăţii sale nenorocirea. Dar un bărbat îi răspunde cu un glas de om cumsecade:

– Fiţi bucuros că staţi jos.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 344

Cu un zîmbet acru, domnul se resemnează, împăcîndu-se cu situaţia absurdă.

Cine intră, oare, sprijinită de doi pompieri? O bătrînă scundă, o măicuţă într-o mantelă ruptă, aceeaşi care era cît pe-aci să se urce la clasa a doua.

– Asta-i clasa întîi? întreabă ea mereu. Asta-i cu adevărat clasa întîi?

Iar cînd e asigurată că da şi i se face loc, cade pe perna de pluş, cu un: „Slavă Domnului!“ ca şi cum abia acum ar fi fost salvată.

La Hof era ora cinci şi se luminase. Acolo am servit micul dejun, iar un tren rapid ne-a luat şi ne-a dus pe mine şi lucrurile mele la Dresda, cu o întîrziere de trei ore.

Da, acesta a fost accidentul de cale ferată pe care l-am trăit. Desigur, odată tot trebuia să se întîmple. Şi cu toată obiecţia logicienilor, cred că numai şansa a făcut să nu mi se întîmple prea curînd din nou ceva asemănător.

CUM S-AU BĂTUT JAPPE ŞI DO ESCOBAR

Am fost foarte impresionat cînd Johnny Bishop mi-a spus că Jappe şi Do Escobar voiau să se bată şi să ne ducem şi noi acolo, să privim.

Era în vacanţa de vară, la Travemünde, într-o zi de caniculă cu vînt domol dinspre uscat şi o mare netedă, mult retrasă. Fusesem, cu siguranţă, vreo trei sferturi de oră în apă şi şedeam tolăniţi pe nisipul tare la umbra construcţiei din grinzi şi scînduri a stabilimentului de băi, împreună cu Jürgen Brattström, fiul armatorului. Johnny şi Brattström erau culcaţi pe spate, complet goi, în vreme ce eu preferasem să-mi înfăşor şoldurile cu prosopul de baie. Brattström mă întrebă de ce o fac, iar pentru că eu nu am găsit nici un răspuns potrivit, Johnny, cu zîmbetul său drăgălaş, cuceritor, spuse că sînt niţel cam prea mare, ca să mai pot sta întins gol. Într-adevăr, eram mai mare şi mai dezvoltat decît el şi Brattström, desigur şi mai în vîrstă decît ei, anume, de vreo treisprezece ani. Am acceptat, aşadar, în tăcere explicaţia lui Johnny, deşi conţinea o anume jignire la adresa mea. Căci în tovărăşia lui Johnny ajungeai uşor într-o lumină uşor comică, atunci cînd erai mai puţin mic, delicat şi cu un corp de copil decît el, care poseda toate aceste însuşiri într-un grad atît de înalt. Cu ochii lui albaştri, frumoşi, de fetiţă, surîzînd prietenos şi totodată batjocoritor, se uita atunci în sus la tine cu o expresie de parcă ar fi vrut să spună: „Ce găligan te-ai mai făcut!“ Idealul bărbăţiei şi al pantalonilor lungi dispărea în preajma lui, şi asta într-o vreme, nu mult după război, cînd puterea, curajul şi orice virtute aspră erau la mare preţ între noi, băieţii, iar toate celelalte treceau drept moliciune. Dar Johnny, ca străin sau pe jumătate străin, nu era influenţat de

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 346

aceste păreri şi avea, dimpotrivă, ceva de femeie care se conservă şi-i ia în rîs pe cei ce-o fac mai puţin. În plus, era de departe cel dintîi băiat din oraş, îmbrăcat elegant, întocmai ca un domn, anume cu un autentic costum englezesc de marinar, cu guler de pînză albastră, noduri marinăreşti, şnururi, un fluier de argint în buzunarul de la piept şi o ancoră pe mîneca bufantă, adunată strîns la încheietura mîinii. La oricare altul, o asemenea ţinută ar fi fost luată în batjocură şi sancţionată ca fiind una de filfizon. Lui însă, fiindcă o purta cu graţie şi ca pe ceva de la sine înţeles, nu-i aducea nici o pagubă şi n-a avut niciodată de suferit cîtuşi de puţin din cauza ei.

Cum şedea acolo culcat, cu braţele ridicate, cu drăgălaşul său cap englezesc, prelung, acoperit de bucle blonde şi moi, sprijinit pe mîinile-i subţiri, arăta ca un amoraş slăbuţ. Tăticul său fusese un negustor german naturalizat în Anglia şi mort de mai mulţi ani. Mama sa însă era englezoaică de viţă, o doamnă cu o fire blîndă, liniştită, cu o faţă prelungă, care se stabilise în oraşul nostru cu copiii ei, Johnny şi o fetiţă tot atît de drăgălaşă, însă niţel cam răutăcioasă. Doamna umbla întotdeauna îmbrăcată numai în negru, purtînd neîntrerupt doliu după soţul ei, a cărui ultimă dorinţă o îndeplinise, desigur, atunci cînd îşi adusese copiii să crească în Germania. Era vădit că dispune de posibilităţi de trai convenabile. Poseda o casă spaţioasă la marginea oraşului şi o vilă la mare, iar din timp în timp se ducea cu Johnny şi Sissie la băi îndepărtate. Nu frecventa societatea, deşi i-ar fi fost deschisă. Trăia foarte retrasă, fie din cauza doliului, fie pentru că orizontul familiilor noastre fruntaşe i se părea prea strîmt însă făcînd invitaţii şi organizînd jocuri în comun, lăsîndu-i pe Johnny şi Sissie să participe la cursurile de dans şi de bune maniere şi aşa mai departe, se îngrijea de relaţiile sociale ale copiilor ei, pe care nu le determina ea însăşi, dar le supraveghea totuşi cu atentă grijă, şi anume în sensul ca Johnny şi Sissie să aibă de-a face exclusiv cu copii din familiile avute – firesc, nu dintr-un principiu explicit, ci pur şi simplu datorită unei stări de fapt. Doamna Bishop a contribuit, de la distanţă, şi la educaţia mea, învăţîndu-mă că, pentru a fi respectat de alţii, n-ai altceva de făcut decît să fii atent la propria ta ţinută. Lipsită de şeful ei, mica familie nu vădea nici unul din semnele de decădere şi scăpătare ce trezesc altminteri atît de frecvent în asemenea cazuri neîncrederea burgheză. Fără alte rubedenii, fără titluri, tradiţie, influenţă şi poziţie publică, existenţa ei era izolată şi totodată

exigentă, şi anume în aşa măsură asigurată şi chibzuit exigentă, încît i se făcea, în tăcere şi fără ezitare, orice concesie, iar prietenia copiilor era foarte preţuită printre băieţi şi fete.

În ceea ce-l priveşte pe Jürgen Brattström, trebuie spus că familia lui se ridicase abia prin tatăl său, care ajunsese la avere şi funcţii publice şi-şi construise, lui şi alor săi, casa de gresie roşie de pe Burgfelde, vecină cu aceea a doamnei Bishop. Cu consimţămîntul tacit al doamnei Bishop, Jürgen era prietenul de joacă în grădină al lui Johnny şi tovarăşul lui de drum pînă la şcoală – un băiat prietenos fără efuziune, cu membrele scurte, fără însuşiri de caracter bătătoare la ochi, care şi începuse să practice pe sub mînă un mic comerţ cu lemn-dulce.

Cum am spus, cînd Johnny m-a înştiinţat despre duelul dintre Jappe şi Do Escobar, care urma să aibă loc, în mod foarte serios, în acea zi, la ora douăsprezece, pe Leuchtenfelde, am fost extrem de speriat. Putea să fie ceva teribil, căci Jappe şi Escobar erau nişte flăcăi zdraveni, curajoşi, cu spiritul onoarei cavalereşti, a căror luptă ca duşmani putea să iste îngrijorare. În amintire, ei îmi apar şi acum mari şi cu alură bărbătească, la fel ca atunci, deşi nu puteau să aibă mai mult de cincisprezece ani. Jappe provenea din mica burghezie a oraşului; era puţin supravegheat şi, de fapt, aproape că devenise încă de atunci o haimana, însă cu o nuanţă de om de viaţă. Do Escobar era o fire independentă, o figură exotică de străin, care nu se ducea nici măcar la şcoală în mod regulat, ci doar ca audient (o existenţă în neorînduială, dar paradiziacă!); locuia în pensiune la nişte tîrgoveţi şi se bucura de o deplină libertate. Amîndoi erau oameni care se culcau tîrziu, frecventau cîrciumile, hoinăreau peste tot, pe scurt: nişte cavaleri. Deşi la Travemünde nu locuiau în hotelul băilor – unde nici nu şi-ar fi avut locul – ci pe undeva, în orăşel, erau la ei acasă, ca nişte oameni de lume, în parcul băilor – şi ştiu că seara, mai ales duminicile, în vreme ce eu mă găseam de mult în patul meu dintr-una din vile şi aţipeam paşnic în sunetele orchestrei băilor, ei se plimbau încolo şi-ncoace, împreună cu alţi tineri petrecăreţi, prin faţa cortului unde se afla cofetăria şi, amestecaţi în şuvoiul celor veniţi la băi şi al excursioniştilor, căutau şi găseau oameni maturi cu care să stea de vorbă. Acolo chiar intraseră în conflict – Dumnezeu ştie din ce motiv! Poate că, trecînd agale unul pe lîngă celălalt, se izbiseră cu umărul şi, ţinînd într-o atît de mare măsură la onoarea lor, făcuseră din asta un caz de război. Johnny, care, firesc, adormise şi el de mult şi fusese informat numai din auzite de gîlceavă,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 348

spunea, cu vocea lui atît de plăcută şi niţel voalată, de copil, că fusese vorba de-o „gagică“, ceea ce nu era de necrezut, avînd în vedere precocitatea îndrăzneaţă a lui Jappe şi a lui Do Escobar. Pe scurt, ei nu făcuseră scandal între oameni, ci, faţă de martori, stabiliseră în puţine şi îndîrjite cuvinte locul şi ora unde avea să se tranşeze chestiunea de onoare. Mîine, la ora douăsprezece, întîlnire în cutare loc pe Leuchtenfelde. Noapte bună! Fusese de faţă şi maestrul de balet Knaak[1] din Hamburg, *maître de plaisir* şi conducător al reuniunilor de la hotelul băilor, care făgăduise că va fi de faţă la întîlnirea de pe cîmpul de bătălie.

Johnny se bucura fără rezerve de luptă, şi nici el, nici Brattström nu împărtăşeau îngrijorarea pe care o resimţeam eu. Rostogolindu-şi în felul său încîntător *r*-ul în cerul gurii, el ne asigură de mai multe ori că cei doi au să se bată foarte serios şi ca nişte duşmani; apoi cîntări, cu o obiectivitate plină de satisfacţie şi cam batjocoritoare, şansele de victorie. Jappe şi Do Escobar erau grozav de puternici, oho, amîndoi nişte golani zdraveni. Era amuzant să se dovedească o dată într-un mod atît de serios care dintre ei era golanul cel mai tare. Jappe, spune Johnny, are un piept lat şi nişte muşchi extraordinari la braţe şi la picioare, aşa cum se putea observa zilnic la baie. Dar Do Escobar e nemaipomenit de vînos şi sălbatic, aşa că e greu să prezici care va ieşi victorios. Era ciudat să-l auzi pe Johnny vorbind cu un aer superior despre calităţile lui Jappe şi Do Escobar şi, în acelaşi timp, să-i vezi braţele slabe de copil, cu care n-ar fi putut nici să dea, nici să pareze o lovitură. În ce mă priveşte, departe de mine gîndul de a nu asista la bătaie. Ar fi fost ridicol, şi-afară de asta, cele ce-aveau să se petreacă mă atrăgeau foarte mult. O dată ce aflasem, trebuia să mă duc neapărat acolo şi să privesc împreună cu ceilalţi – era un fel de simţ al datoriei, dar într-o luptă aprigă cu sentimentele mele contrarii: lipsit de porniri războinice şi nici nu prea curajos, mă copleşeau sfiala şi ruşinea la gîndul că aveam să cutez să asist la o scenă de fapte bărbăteşti; mă stăpînea o teamă nervoasă, imaginîndu-mi ce emoţii va isca în mine priveliştea unei lupte îndîrjite, serioase şi, ca să zicem aşa, pe viaţă şi pe moarte, emoţii pe care, de altfel, le şi resimţeam cu anticipaţie; se mai adăuga, desigur, şi îngrijorarea pur şi simplu laşă că, odată intrat în horă, puteam fi expus personal unor cerinţe opuse firii mele celei mai intime, îngrijorarea că voi fi atras şi obligat să mă dovedesc şi eu un băiat curajos, o dovadă care îmi repugna ca nimic altceva pe lume. Pe de altă parte, nu reuşeam să nu intru în pielea lui Jappe şi a lui Do Escobar şi să-mi închipui sentimentele

mistuitoare pe care le presupuneam la ei. Îmi imaginam jignirea şi provocarea din parcul băilor, îmi reprimam, împreună cu ei, din consideraţii elegante, imboldul de a se năpusti de îndată cu pumnii unul asupra celuilalt. Mă încercau mînia, patima lor pentru dreptate, ura aprinsă ce-i scotea din minţi, crizele de nerăbdare şi sete de răzbunare în care-şi vor fi petrecut noaptea. Surescitat, smuls cu totul din cătuşele fricii, m-am luptat imaginar, orbeşte şi sîngeros, cu un adversar tot atît de lipsit de chip omenesc, l-am izbit din toate puterile făpturii mele cu pumnul în botul pe care-l uram, încît i-am zdrobit toţi dinţii; am primit însă, în schimb, o brutală lovitură cu piciorul în pîntece şi, luat de nişte valuri roşii, m-am trezit în patul meu cu nervii liniştiţi şi comprese cu gheaţă, în reproşurile blînde ale alor mei... Pe scurt, la ora unsprezece şi jumătate, cînd ne ridicarăm să ne îmbrăcăm, eram pe jumătate epuizat de emoţie iar în cabină, ca şi după aceea, cînd părăsirăm gata îmbrăcaţi stabilimentul băilor, inima îmi bătea ca şi cum eu însumi aveam să mă lupt cu Jappe sau Do Escobar, în public şi în condiţii grele.

Îmi amintesc şi astăzi cu precizie cum am coborît în trei puntea de lemn clătinătoare ce urca pieziş de la plajă pînă la stabilimentul băilor. Se-nţelege că ţopăiam ca să facem puntea să se legene cît mai mult cu putinţă şi să ne luăm avînt ca de pe trambulină. Dar ajunşi jos, n-am urmat poteca pavată cu scînduri ce ducea, printre pavilioane şi scaune-cabină, către plajă, ci am luat-o înspre uscat, oarecum spre hotelul băilor mai curînd ceva mai la stînga. Pe dune, soarele ardea şi făcea să se ridice o mireasmă uscată şi fierbinte din pămîntul acoperit cu o vegetaţie săracă şi veştedă, scaieţi de plajă şi rogoz, care ne înţepau picioarele. Nu se auzea decît zumzetul neîntrerupt al muştelor de un albastru metalic, care şedeau parcă nemişcate în căldura grea, ca să schimbe apoi brusc locul şi să-şi reia altundeva cîntecul strident şi monoton. Efectul răcoritor al băii se pierduse de mult.

Ca să ne zvîntăm sudoarea, Brattström şi cu mine ne făceam cu schimbul vînt cu acoperitoarele de cap – el, cu şapca lui de marinar cu cozoroc din muşama, eu, cu căciuliţa mea rotundă de lînă din Helgoland, o aşa-numită *tam-o-shanter*. Johnny suferea mai puţin de căldură datorită slăbiciunii sale şi, desigur, mai ales pentru că îmbrăcămintea lui elegantă se potrivea mai bine cu acea zi de vară. În costumul său de marinar, uşor şi confortabil, din pînză cerată, cu dungi, care-i lăsa libere gîtul şi pulpele, cu bereta de marinar albastră, cu bandă îngustă şi inscripţie englezească pe frumosul său căpşor, cu picioarele lungi şi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 350

subţiri în sandale fine, aproape fără tocuri, din piele albă, mergea între Brattström şi mine cu paşi întinşi şi săltăreţi şi cu genunchii puţin curbaţi şi cînta cu accentul său plăcut cîntecul pe-atunci la modă „Pescăriţo, mititico"; îl cînta într-o variantă necuviincioasă, scornită de băieţii precoci. Căci aşa era el: copil încă, ştia de pe atunci unele lucruri şi nu se fandosea cînd era vorba să le rostească. Pe urmă însă făcea o mutrişoară făţarnică şi zicea: „Pfiu, cum să-ţi placă asemenea cîntece scîrboase!" de parcă noi am fi fost aceia care o apostrofasem cu vorbe atît de obscene pe mica pescăriţă.

Ajunşi aproape de locul de întîlnire şi de scena fatală, eu n-aveam nici un chef de cîntat. Iarba tăioasă de pe dune se schimbase acolo în muşchi de nisip, în teren arid de păşune – ne găseam pe locul numit Leuchtenfeld[2], botezat astfel după turnul rotund şi galben al farului care se ridica la mare depărtare, în stînga; fără să ne dăm seama, ajunsesem la ţintă.

Era un loc cald, paşnic, aproape niciodată cercetat de oameni şi ascuns privirilor de tufele de răchită. Pe tăpşanul liber dintre tufe se aşezaseră sau se tolăniseră în cerc, ca un fel de barieră vie, tineri, aproape cu toţii mai în vîrstă decît noi, din toate straturile sociale. Vădit, noi eram cei din urmă spectatori care soseau. Nu mai era aşteptat decît maestrul de balet Knaak, cel care trebuia să asiste la luptă ca arbitru şi martor neutru. Dar atît Jappe, cît şi Do Escobar erau de faţă – i-am zărit imediat. Şedeau foarte departe unul de altul în cerc şi se prefăceau că nici nu se văd. După ce salutarăm cu înclinări mute din cap cîţiva cunoscuţi, ne lăsarăm şi noi cu picioarele încrucişate pe pămîntul cald.

Se fuma. Jappe şi Do Escobar ţineau şi ei ţigări în colţul gurii şi, cînd clipeau din cauza fumului, închideau fiecare un ochi, lăsînd să se vadă limpede că nu erau insensibili la măreţia faptului că şedeau aşa acolo şi fumau o ţigară cu o desăvîrşită nepăsare, mai înainte de a se bate. Amîndoi erau îmbrăcaţi ca nişte domni, dar Do Escobar, într-o măsură considerabil mai mare decît Jappe, ca un om de lume. Purta pantofi galbeni foarte ascuţiţi, un costum de vară gri-deschis, cămaşă roz cu manşete, cravată pestriţă de mătase şi o pălărie de pai rotundă cu borul îngust, împinsă înapoi pe creştetul capului, în aşa fel încît de sub ea să iasă la iveală claia deasă şi compactă de păr negru strălucind de pomadă, pieptănat cu cărare şi adus lateral peste frunte. Din cînd în cînd îşi ridica şi-şi scutura mîna dreaptă, ca să-şi azvîrle înapoi sub manşetă brăţara de argint pe care o purta. Jappe avea o înfăţişare cu mult mai

puţin arătoasă. Picioarele îi erau vîrîte în nişte pantalonaşi strîmţi, mai deschişi la culoare decît haina şi vesta şi legaţi cu o cureluşă sub ghetele negre de lac, şi o şapcă-sport în carouri, care-i acoperea părul blond cîrlionţat şi pe care, spre deosebire de Do Escobar, o trăsese adînc pe frunte. Şedea ciucit, încolăcindu-şi genunchii cu braţele, ceea ce lăsa să se vadă: mai întîi, că purta la mînecile cămăşii manşete detaşabile şi, în al doilea rînd, că unghiile de la degetele încrucişate îi erau fie tăiate prea scurt, fie ciuntite datorită viciului de a şi le roade. Încolo, în pofida atitudinii destinse şi nepăsătoare sugerate de fumat, starea de spirit din cerc era serioasă, ba chiar apăsătoare şi preponderent tăcută. O atitudine distonantă afişa, de fapt, numai Do Escobar, care vorbea neîntrerupt celor din jurul său cu o voce tare, răguşită şi graseind, în vreme ce lăsa fumul să-i iasă pe nări. Pălăvrăgeala lui îmi displăcea şi mă simţeam înclinat să ţin, în ciuda unghiilor lui prea scurte, cu Jappe, care abia arunca din cînd în cînd cîte un cuvînt peste umerii vecinilor săi, iar în rest urmărea, aparent cu un calm desăvîrşit, fumul ţigării sale.

Sosi, în sfîrşit, şi domnul Knaak – parcă-l văd şi acum apropiindu-se dinspre hotelul băilor cu pas sprinten, în costumul său de dimineaţă din flanel albăstrui cu dungi, oprindu-se în afara cercului nostru şi făcîndu-şi vînt cu pălăria de pai. Nu cred că se bucurase să vină, sînt, mai curînd, convins că-şi călca pe inimă acceptînd să fie prezent la o încăierare, dar poziţia lui, relaţiile lui dificile cu tinerii porniţi pe gîlceavă şi cu o atitudine manifest bărbătească îl obligau, desigur, la aceasta. Oacheş, frumos şi gras (gras mai ales în regiunea şoldurilor), dădea în timpul iernii lecţii de dans şi bune maniere, atît în cîte un cerc familial închis, cît şi la cazinou, în public, iar vara ocupa postul de organizator de petreceri şi de comisar al băilor la hotelul din Travemünde. Cu ochii săi mîndri, cu mersul său unduitor, legănat – punea pe podea mai întîi vîrfurile mult îndepărtate ale picioarelor, apoi lăsa să-i cadă restul piciorului – cu modul său orgolios şi studiat de a vorbi, cu siguranţa ţinutei sale ca pe scenă, cu nemaipomenita eleganţă demonstrativă a manierelor sale încînta sexul feminin, în vreme ce bărbaţii, mai ales adolescenţii cu porniri critice, îl priveau cu îndoială. Am reflectat adesea la poziţia în viaţă a lui François Knaak şi întotdeauna am găsit-o ciudată şi fantastică. Fiu al unor oameni mărunţi, cum era el, plutea pur şi simplu în aer prin cultivarea celui mai ales mod de viaţă şi, fără să aparţină societăţii, era plătit de ea ca păzitor şi maestru al idealului ei de bună-cuviinţă. Jappe şi Do Escobar erau şi ei elevii săi, nu la cursul

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 352

particular ca Johnny, Brattström şi eu, ci la lecţiile publice de la cazinou, unde existenţa şi fiinţa domnului Knaak erau supuse celui mai adînc dispreţ al tinerilor (căci noi, la cursul particular, eram mai blînzi). Un ins care te învăţa cum să te porţi cu fetele, un ins despre care circula zvonul nedezminţit că poartă corset, care îşi prindea cu vîrful degetelor poalele redingotei, făcea reverenţe, ţopăia şi sălta pe neaşteptate în aer, pentru ca acolo, sus, să dea din picioare, apoi să recadă pe parchet ca pe arcuri – era ăsta un bărbat? Iată ce bănuială apăsa asupra persoanei şi existenţei domnului Knaak şi tocmai nemăsurata lui siguranţă de sine şi superioritate hrăneau această bănuială. Ca vîrstă, distanţa dintre el şi elevii săi era considerabilă şi (o idee comică!) se spunea că la Hamburg are nevastă şi copii. Calitatea sa de om matur şi împrejurarea că era întîlnit întotdeauna numai în sala de dans îl apărau, făcînd să nu fie denunţat şi demascat. Putea el să facă gimnastică? Făcuse vreodată? Avea curajul? Era în stare? Pe scurt, putea fi el considerat un om onorabil? Nu ajungea niciodată în situaţia de a da dovadă de însuşiri mai solide care, în cumpănă cu artele sale de salon, să-l facă respectabil. Existau tineri care dădeau tîrcoale în juru-i şi care-l numeau, de-a dreptul, un maimuţoi şi un laş. Probabil că el ştia asta şi de aceea venise atunci, ca să-şi arate interesul faţă de o bătaie în toată regula şi ca să apară ca un camarad al tinerilor, deşi, de fapt, în calitatea sa de comisar al băilor, n-ar fi trebuit să permită tranşarea ilegală a unei chestiuni de onoare. După convingerea mea, nu se simţea însă bine în treaba asta şi era vădit conştient că o luase pe-o pantă lunecoasă. Unii îl examinau cu o privire rece, iar el însuşi îşi rotea neliniştit ochii, să vadă dacă nu vin şi oameni maturi.

Îşi ceru în mod politicos scuze că întîrziase. Întreţinuse, spuse el, o discuţie cu directorul hotelului băilor, referitoare la reuniunea de sîmbătă.

– Combatanţii sînt de faţă? întrebă apoi pe un ton sever. Atunci putem începe.

Sprijinit în baston, cu picioarele încrucişate, stătea în afara cercului nostru, îşi apucă mustaţa moale, castanie, cu buza de jos şi privi sumbru cu ochi de cunoscător.

Jappe şi Do Escobar se ridicară, îşi aruncară ţigările şi începură să se pregătească de luptă. Do Escobar o făcu parcă-n zbor, cu o iuţeală impresionantă. Îşi azvîrli pălăria, haina şi vesta la pămînt, îşi desfăcu şi cravata, gulerul şi bretelele şi le aruncă peste celelalte. Apoi îşi scoase

din pantaloni cămaşa roz cu manşete, se smulse sprinten din mîneci şi rămase în tricoul care-i lăsa libere, mai sus de coate, braţele gălbui, acoperite cu păr negru.

– Îmi permiteţi, domnule? spuse el graseind şi păşi repede în mijloc, îndreptîndu-şi umerii în articulaţii, cu pieptul încordat. Brăţara de argint şi-o păstrase.

Jappe, care încă nu era gata, îşi întoarse capul spre el şi, cu sprîncenele ridicate, îl privi o clipă – pe sub pleoapele aproape închise, din cap pînă-n picioare, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Aşteaptă, rogu-te. Vin eu şi fără pălăvrăgeala ta îngîmfată". Deşi era mai lat în umeri, nu părea nici pe departe atît de atletic şi apt de luptă ca Do Escobar, atunci cînd se prezentă în faţa acestuia. Picioarele lui, vîrîte în pantaloni foarte strîmţi, prinşi cu o curelușă sub talpa ghetelor, tindeau să ia forma de X, iar cămaşa lui moale, cam îngălbenită, cu mîneci largi strînse în nasturi la încheietura mîinilor, ca şi bretelele din gumilastic gri, nu arătau cine ştie ce, în vreme ce tricoul lui Do Escobar şi mai ales părul negru de pe braţe făceau o impresie extraordinar de agresivă şi periculoasă. Amîndoi erau palizi, dar la Jappe lucrul acesta era mai vizibil, fiindcă el avea, de obicei, obrajii roşii. Avea figura unui blond vesel şi cam brutal, cu nas cîrn şi o şa pistruiată deasupra. Nasul lui Do Escobar era tot scurt, dar, spre deosebire de al celuilalt, drept şi povîrnit, iar deasupra buzelor pline se vedea un puf negru de mustaţă.

Stăteau cu braţele atîrnate, aproape piept în piept, şi se priveau unul pe altul cu o mină întunecată, ameninţătoare, spre regiunea stomacului. Era vizibil că nu ştiau prea bine ce aveau de făcut unul cu altul, fapt ce corespundea întru totul sentimentelor mele. De la ciocnirea lor se scurseseră o noapte întreagă şi o jumătate de zi, iar pofta de a se năpusti unul asupra celuilalt, atît de vie în seara precedentă şi înfrînată doar de cavalerismul lor, avusese timp să se domolească. Acum, la o oră stabilită, cu sînge rece şi la comandă, în faţa unui public ce se adunase anume, trebuiau să facă ceea ce în ajun ar fi făcut cu dragă inimă, dintr-un viu imbold. La urma urmelor, erau nişte tineri binecrescuţi şi nu nişte gladiatori din Antichitate. Cu mintea clară, o naturală sfială omenească te împiedică să zdrobeşti cu pumnii un corp sănătos. Aşa mă gîndeam şi aşa şi era, desigur.

Cum însă, de dragul onoarei, trebuia totuşi să se întîmple ceva, cei doi începură să se lovească în piept cu cele cinci degete răşchirate, ca şi cînd, dintr-un dispreţ reciproc, fiecare ar fi crezut că-şi poate doborî

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 354

la pămînt adversarul numai prin acest gest, dar şi cu scopul limpede de a se aţîţa unul pe altul. În clipa însă cînd faţa lui Jappe începu să se schimonosească, Do Escobar întrerupse preludiul luptei:

– Pardon, domnule! spuse el, trăgîndu-se doi paşi înapoi şi răsucindu-se. O făcuse ca să-şi strîngă mai tare catarama de la spatele pantalonilor, fiindcă îşi lepădase bretelele şi, cum era îngust în şale, pantalonii începuseră să-i alunece. Cînd fu gata, bine strîns la mijloc, spuse ceva huruitor, gutural, în spaniolă, ceva ce nu înţelese nimeni, dar care trebuia, desigur, să însemne că abia acum e propriu-zis pregătit, îşi azvîrli din nou înapoi umerii şi păşi iar înainte. Se vedea clar că era nemăsurat de orgolios. Hărţuiala şi ghionţii cu umerii şi palmele începură de la capăt. Deodată însă, cu totul pe neaşteptate, se produse o încăierare scurtă, oarbă, turbată, un vîrtej de pumni încrucişaţi, care dură trei secunde şi încetă apoi tot atît de brusc.

– Acum au chef de bătaie, spuse Johnny, care şedea lîngă mine şi ţinea în gură un fir de iarbă uscat. Pariez cu voi că Jappe îl învinge. Do Escobar e prea fălos. Ia priviţi-l cum trage cu ochiul la ăilalţi! Jappe e foarte atent la ce face. Punem pariu c-o să-l bată zdravăn?

Cei doi, izbindu-se unul de altul, parcă ricoşaseră şi stăteau cu pieptul agitat şi cu pumnii strînşi la şolduri. Fără îndoială că şi unul, şi celălalt căpătaseră lovituri dureroase, căci feţele lor vădeau mînie şi amîndoi îşi ţuguiau buzele cu o expresie indignată, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Ce-ţi veni să-mi provoci o asemenea durere!“ Cînd se năpustiră din nou, Jappe avea ochii roşii, iar Do Escobar îşi arăta dinţii albi.

Se loviră acum cu toată puterea, cu schimbul şi cu mici pauze, în umeri, în antebraţe şi în piept.

– Asta nu-nseamnă nimic, spuse Johnny cu accentul său plăcut. Aşa n-o s-o scoată nici unul la capăt. Trebuie să lovească sub bărbie, aşa, de jos în sus, sub bărbie. Asta-i lovitura decisivă.

Între timp însă se întîmplă că Do Escobar prinsese cu braţul stîng ambele braţe ale lui Jappe, le strîngea ca într-o menghină la pieptul lui, iar cu pumnul drept pistona neîntrerupt coastele lui Jappe.

Se produse mare agitaţie.

– Nu ţine! strigară mai mulţi şi săriră în picioare.

Domnul Knaak alergă înspăimîntat în centru:

– Nu ţine! strigă şi el. Nu-l ţine, dragă amice! E contrar oricărui regulament.

Îi despărţi şi-i explică încă o dată lui Do Escobar că e absolut interzis să-ţi ţii astfel adversarul. Apoi se retrase din nou în afara cercului.

Jappe era furios, se vedea limpede. Îşi masa coasta, foarte palid, privindu-l pe Do Escobar cu o legănare înceată şi rău prevestitoare a capului. Iar cînd începu runda următoare, mina lui exprima o asemenea îndîrjire, încît fiecare aştepta de la el fapte decisive.

Şi, într-adevăr, îndată ce lupta se porni din nou, Jappe dădu lovitura, folosindu-se de o fentă la care se gîndise, probabil, dinainte. O lovitură simulată cu stînga în sus îl determină pe Do Escobar să-şi acopere faţa, dar, în vreme ce-o făcea, dreapta lui Jappe îl izbi atît de tare în stomac, încît Do Escobar se încovoie înainte, iar faţa i se îngălbeni ca ceara.

– Asta a fost bună, spuse Johnny. Doare al naibii. S-ar putea ca Do Escobar să-şi revină şi să ia lupta în serios, ca să se răzbune.

Dar lovitura în stomac fusese prea dură, iar sistemul nervos al lui Do Escobar era vizibil zguduit. Se vedea că nu-şi mai poate strînge bine pumnii ca să lovească, iar ochii săi aveau o expresie de parcă nu mai era perfect conştient. Dar cum simţea că muşchii nu-l mai ascultă, mîndria îl determină să se poarte în felul următor: începu să facă pe meridionalul mobil, care-l agasează prin agilitatea lui pe ursul german şi-l duce la disperare. Începu să dănţuie în mici cercuri în jurul lui Jappe, făcînd paşi mici şi fel de fel de răsuceli inutile, încercînd, totodată să zîmbească sfidător, ceea ce în starea lui precară îmi făcu impresia a ceva eroic. Dar Jappe nu ajunse nicidecum la disperare, ci doar se răsucea pe călcîie şi-i aplica mereu cîte o lovitură puternică, în vreme ce cu braţul stîng para atacurile slabe ale lui Do Escobar. Ceea ce totuşi pecetlui soarta lui Do Escobar fu împrejurarea că pantalonii îi lunecau mereu, astfel că îi ieşi din ei şi tricoul, rulîndu-se în sus şi lăsînd să se vadă o parte din corpul lui gălbui, ceea ce-i făcu pe unii să pufnească în rîs. De ce şi-o fi lepădat bretelele! Nu trebuia să ţină seama de motive estetice. Căci acum îl deranjau pantalonii, în tot timpul luptei îl deranjaseră. Voia mereu să şi-i ridice şi să-şi vîre tricoul în ei, căci în ciuda stării sale proaste nu suporta sentimentul că oferă o privelişte neglijentă şi comică. Şi aşa se întîmplă în cele din urmă că, în vreme ce el lupta cu o singură mînă, iar cu cealaltă încerca să-şi aranjeze toaleta, Jappe îi aplică o asemenea lovitură în nas, încît nici astăzi nu înţeleg cum de nu i l-a zdrobit.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 356

Ţîşni totuşi sîngele, Do Escobar se întoarse şi se îndepărtă de Jappe, încercă să-şi oprească hemoragia cu mîna dreaptă, iar cu stînga făcu în urmă un semn foarte elocvent. Jappe rămase pe loc, cu picioarele sale în formă de X îndepărtate şi cu pumnii strînşi, aşteptînd ca Do Escobar să revină. Dar Do Escobar n-o mai făcu. Dacă l-am înţeles cum trebuie, el era cel mai binecrescut dintre ei doi şi găsea că e timpul să pună capăt bătăii. Fără îndoială că Jappe ar fi continuat lupta şi cu nasul său sîngerînd şi tot atît de sigur e că Do Escobar ar fi refuzat s-o facă în acel caz, aşa cum proceda acum cu atît mai hotărît, cu cît el era cel ce sîngera. Fusese lovit de-l podidise sîngele pe nas, la naiba, atît de departe n-ar fi trebuit, după părerea sa, să se ajungă niciodată. Sîngele i se prelingea printre degete pe îmbrăcătninte, îi uda pantalonii de culoare deschisă şi-i picura pe pantofii galbeni. Era o porcărie, nimic altceva, iar în aceste condiţii socotea inuman să se mai bată.

De altfel, părerea lui era şi a majorităţii. Domnul Knaak veni în cerc şi declară lupta terminată.

– S-a făcut destul pentru onoare, spuse el. Amîndoi s-au ţinut excelent. Se vedea cît se simte de uşurat că lucrurile decurseseră atît de bine.

– Da' n-a căzut nici unul, spuse Johnny, mirat şi dezamăgit.

Totuşi, Jappe fu şi el întru totul de acord să se considere cazul drept rezolvat şi o porni, trăgîndu-şi răsuflarea, spre îmbrăcămintea lui. Părerea atît de delicată a domnului Knaak, precum că duelul se încheiase nedecis fu acceptată unanim. Jappe fu felicitat numai pe ascuns; alţii îi împrumutară lui Do Escobar batistele, fiindcă a lui se îmbibase repede de sînge.

– Mai departe! strigă cineva. Să se mai bată şi alţii.

Adunarea se arătă, din toată inima, de acord. Încăierarea lui Jappe şi Do Escobar durase prea puţin, doar vreo zece minute, nu mai mult. De vreme ce tot ne aflam acolo, mai aveam timp, trebuia să facem totuşi ceva! Aşadar, alţi doi, în arenă, cine vrea să arate că merită să fie numit băiat!

Nu se prezentă nimeni. De ce însă la acea chemare inima mea începu să bată ca o mică tobă? Se întîmplase lucrul de care mă temusem: cei solicitaţi erau acum spectatorii. Dar de ce simţeam atunci că parcă mă bucurasem cu teamă tot timpul în aşteptarea acelei clipe mari şi de ce, la venirea acesteia, mă simţeam prăvălit într-un vîrtej de sentimente contrarii? L-am privit pe Johnny; şedea lîngă mine deplin liniştit şi neutru, îşi răsucea paiul în gură şi-şi rotea privirea sinceră, curioasă, să vadă dacă se mai găsesc cîţiva golani solizi dornici, spre mulţumirea lui particulară, să-şi spargă nasurile. De ce va fi fost nevoie să mă simt personal atins şi provocat, ce mă îndemna, stăpînit de o emoţie teribilă, să-mi înving sfiala cu un mare efort, ca-n vis, şi să mă prezint ca erou, atrăgînd asupra mea atenţia tuturor? De fapt, fie din înfumurare, fie dintr-o excesivă timiditate, eram pe cale să ridic mîna şi să mă prezint pentru luptă, cînd de undeva din cerc se auzi o voce insolentă:

– Acum trebuie să se bată domnul Knaak!

Toţi ochii se aţintiră cu mare interes spre domnul Knaak. N-am spus eu că se angajase pe o pantă alunecoasă şi că se expusese pericolului unei probe temeinice? Dar el răspunse:

– Mulţumesc, în tinereţea mea am mîncat destulă bătaie.

Se salvase. Se strecurase ca o zvîrlugă din laţ, făcuse aluzie la vîrsta lui, dăduse de înţeles că mai înainte nu evitase nicidecum o luptă cinstită şi, totodată, nici măcar nu se lăudase, ci ştiuse să imprime cuvintelor sale pecetea adevărului, recunoscînd cu o simpatică autoironie că mîncase bătaie. Fu lăsat în pace. Cei de faţă şi-au dat seama că era greu, dacă nu chiar imposibil să fie prins în capcană.

– Atunci să se facă o trîntă! ceru cineva. Această propunere avu puţin succes. Dar tocmai cînd se discuta despre acest lucru, Do Escobar îşi făcu auzită, de sub batista plină de sînge, vocea de spaniol răguşită (şi n-am uitat niciodată impresia penibilă pe care a făcut-o):

– Trînta e ceva laş. Trîntă fac nemţii!

A fost o nemaipomenită lipsă de tact din partea lui, care şi-a găsit îndată răsplata cuvenită. Căci, în acel moment, domnul Knaak i-a dat excelentul răspuns:

– Tot ce se poate. Dar se pare şi că nemţii le dau cîteodată spaniolilor o bătaie straşnică.

Domnul Knaak fu răsplătit cu rîsete aprobatoare; de la această replică, poziţia lui s-a consolidat temeinic, iar cu Do Escobar s-a terminat pentru ziua aceea definitiv.

Părerea predominantă fiind că trînta e totuşi mai mult sau mai puţin plictisitoare, s-a trecut, pentru petrecerea timpului, la tot felul de exerciţii de gimnastică: săritul caprei peste spinarea următorului, statul în cap, mersul în mîini şi altele asemenea.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 358

– Hai să plecăm, ni se adresă Johnny lui Brattström şi mie. Ăsta era pe de-a-ntregul Johnny Bishop. Venise acolo, fiindcă urma să aibă loc ceva real, cu un sfîrşit sîngeros. Cum lucrurile evoluară spre un joc, pleca.

Johnny mi-a mijlocit cele dintîi impresii despre superioritatea specifică a caracterului naţional englez, pe care mai tîrziu aveam să-l preţuiesc atît de mult.

MOARTEA LA VENEŢIA

CAPITOLUL ÎNTÎI

Într-o după-amiază de primăvară a anului 19..., an care timp de cîteva luni arătase continentului nostru un chip atît de înfricoşător, Gustav Aschenbach[1] sau von Aschenbach, cum suna oficial numele său începînd de la a cincizecea aniversare a zilei sale de naştere, făcuse, pornind de la locuinţa sa de pe Prinzregentenstrasse din München, o plimbare mai lungă. Cu nervii încordaţi de munca din orele de dimineaţă, muncă grea şi primejdioasă, care tocmai acum îi cerea o extremă prudenţă, atenţie, pătrundere şi precizie a voinţei, scriitorul nu reuşise să oprească înăuntrul său, nici chiar după ce luase masa de prînz, acea vibraţie permanentă a mecanismului productiv, acel *motus animi continuus* în care stă, după Cicero[2], esenţa elocvenţei şi nu putuse aţipi, ca să se despovăreze, ceea ce îi era atît de necesar o dată pe zi, cînd forţele lui cunoşteau o istovire crescîndă. Ieşise, aşadar, din casă îndată după ceai, cu speranţa că aerul şi mişcarea îi vor reface puterile şi-l vor ajuta să aibă o seară rodnică.

Era la începutul lui mai şi, după cîteva săptămîni umede şi reci, survenise deodată un înşelător miez de vară. Deşi vegetaţia abia înfrunzise, în Englischer Garten era zăpuşeală ca în august, iar în apropierea oraşului se înghesuiau trăsuri şi oameni ieşiţi la plimbare. Ajuns la Aumeister pe cărări tot mai tăcute, Aschenbach privise un scurt răstimp grădina de vară, animată de clientela din popor, la marginea căreia staţionau cîteva birje şi echipaje, apoi, în timp ce soarele cobora spre

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 360

apus; luase drumul spre casă, părăsind parcul şi ieşind pe cîmpia deschisă şi, cum se simţea obosit, iar dinspre Föhring ameninţa furtuna, aşteptă lîngă cimitirul din nord tramvaiul care trebuia să-l ducă în linie dreaptă înapoi în oraş.

Întîmplător, găsi staţia şi împrejurimile pustii. Nu se vedea nici un vehicul, nici pe Föhringer Chaussee, nici pe Ungererstrasse, pe al cărei pavaj şinele de tramvai se întindeau sclipind singuratice spre Schwabing; dincolo de gardurile cioplitorilor în piatră, unde crucile, plăcile comemorative şi monumentele de vînzare formau un al doilea cimitir, nelocuit, nu se simţea nici o mişcare, iar construcţia bizantină de peste drum, capela unde se ţineau, de obicei, slujbele funerare, se ridica tăcută în lumina palidă a zilei pe sfîrşite. Pe faţada ei, împodobită, în culori deschise, cu cruci greceşti şi picturi hieratice, se vedeau, dispuse simetric deasupra acestora, în litere aurite, inscripţii şi citate din Scriptură referitoare la viaţa de dincolo, de pildă: „Ei intră în lăcaşul Domnului“ sau: „Lumina cea veşnică să le lumineze calea“[3], iar cel ce aştepta îşi găsi timp de cîteva minute o distracţie sobră în a citi formulele, lăsîndu-şi privirea spirituală să se piardă în mistica lor transparentă, cînd, revenind din reveria lui, zări deodată în mijlocul porticului, mai sus de cele două animale apocaliptice[4] ce stau de strajă de o parte şi de alta a scării, un bărbat, a cărui înfăţişare nu foarte obişnuită dădu gîndurilor sale altă direcţie.

Nu puteai şti dacă omul ieşise din interiorul capelei pe poarta de bronz sau dacă se apropiase şi urcase acolo neobservat, de afară. Fără să-l preocupe prea mult această problemă, Aschenbach înclină spre prima ipoteză. De statură mijlocie, slab, fără barbă şi izbitor de cîrn, bărbatul era de tipul roşcaţilor cu pielea de un alb lăptos şi pistruiată. În chip vădit, nu era nicidecum de neam bavarez; în orice caz, pălăria mare de rafie, cu boruri drepte, care-i acoperea capul, dădea înfăţişării sale un aer de om străin şi venit de departe[5]. Firește, purta în plus obişnuitul rucsac încătărămat pe după umeri şi era îmbrăcat în nişte haine gălbui, cu cingătoare, din stofă de loden, cum se părea; avea o pelerină cenuşie de ploaie pe braţul stîng sprijinit în şold, iar în mîna dreaptă un baston cu vîrful de fier, pe care-l proptise oblic în pămînt şi de al cărui mîner îşi rezema coapsa, ţinînd picioarele încrucişate. Cu capul ridicat în aşa fel, încît gîtul slab ce-i răsărea din cămaşa sport lejeră lăsa să se vadă un proeminent măr al lui Adam, scruta atent depărtările cu ochi spălăciţi şi cu gene roşietice, între care se adînceau două cute verticale energice, într-un contrast destul de ciudat cu nasul său cîrn. Stînd astfel – poate că şi poziţia lui înălţată, acolo, sus, contribuia la această impresie – atitudinea lui avea ceva de supraveghere poruncitoare, ceva îndrăzneţ sau chiar sălbatic, căci fie că, orbit, făcea tot felul de grimase spre soarele ce apunea, fie că era vorba de vreo desfigurare permanentă, buzele lui păreau prea scurte, neputîndu-i acoperi dinţii, astfel că aceştia erau dezgoliţi pînă la gingii şi rînjeau, albi şi lungi.

Poate că, cercetîndu-l pe străin pe jumătate distrat, pe jumătate interogativ, Aschenbach s-a dovedit indiscret, fiindcă deodată şi-a dat seama că omul răspunde privirii sale, şi anume pornit pe harţă, drept în ochi, gata să ducă lucrurile pînă la capăt, spre a-l sili să-şi abată privirea, astfel că Aschenbach, impresionat penibil, se întoarse şi o porni de-a lungul gardului, hotărît deocamdată să nu mai dea nici o atenţie celuilalt. După cîteva minute îl şi uitase. Totuşi, fie că înfăţişarea de drumeţ a străinului îi stîrnise fantezia, fie că intrase în joc altă influenţă fizică sau sufletească, îşi dădu seama într-un mod cu totul surprinzător că simte o ciudată nevoie lăuntrică de spaţii vaste, un fel de neliniște hoinară, o sete tinerească de depărtări, o simţire atît de vie, de nouă sau de care se dezobişnuise şi pe care o uitase de mult, încît se opri locului încremenit, cu mîinile la spate şi ochii în pămînt, ca să examineze esenţa şi ţelul acestui simţămînt.

Era plăcerea de a călători, nimic altceva, dar ivită ca o criză şi amplificată pînă la intensitatea unei pasiuni, ba chiar a unei halucinaţii. Dorinţa lui nespus de vie avu efecte vizuale, fantezia sa, care încă nu se liniştise după orele de muncă, îşi creă şi-i aduse înaintea ochilor un exemplu pentru toate minunile şi grozăviile de pe acest pămînt variat: văzu un peisaj, un ţinut tropical mlăştinos sub un cer acoperit de ceţuri groase, umed, luxuriant şi uriaş, un fel de lume originară sălbatică, alcătuită din insule, braţe de apă purtătoare de nămoluri şi noroaie – văzu ridicîndu-se, aproape şi în depărtare, din desişuri dese de ferigi, de pe un sol acoperit de plante grase, umflate, cu flori fantastice, trunchiuri păroase şi palmieri, văzu copaci ciudaţi, diformi, scufundîndu-şi prin aer rădăcinile în pămînt, în ape stătute cu oglinda verde umbrită,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 362

unde, printre flori plutitoare, albe ca laptele şi mari cît nişte castroane, stăteau în băltoace şi priveau nemişcate în lături păsări de un soi necunoscut, cu umerii înalţi şi ciocuri informe, văzu, între tulpinile noduroase de trestii ale desişului de bambus scînteind ochii unui tigru – şi-şi simţi inima bătînd de groază şi de dorinţă. Apoi viziunea pieri, şi Aschenbach îşi reluă cu o clătinare a capului plimbarea de-a lungul gardurilor cioplitorilor de piatră.

El considerase călătoriile, cel puţin de cînd dispunea de mijloacele ce-i îngăduiau să se bucure în voie de avantajele traficului internaţional, nu altfel decît ca pe o măsură igienică, pe care trebuie s-o iei din cînd în cînd, chiar împotriva intenţiilor şi înclinaţiilor tale. Prea ocupat cu sarcinile pe care i le impuneau eul şi sufletul său european, prea împovărat de îndatoririle scrisului, prea neinteresat de distracţii ca să îndrăgească policroma lume exterioară, se mulţumise exclusiv cu imaginea pe care şi-o poate face oricine despre suprafaţa pămîntului, fără să aibă nevoie de a se îndepărta prea mult de cercul său şi nu fusese niciodată tentat să părăsească Europa. Mai ales de cînd viaţa sa intrase încet în declin, de cînd teama că nu-şi va termina munca de artist – această îngrijorare că-i va suna ceasul mai înainte de a-şi fi făcut datoria şi de a se fi dăruit pe deplin – nu mai era doar o simplă obsesie, existenţa sa exterioară se mărginise aproape exclusiv la frumosul oraş ce-i devenise patrie şi la vila primitivă pe care şi-o construise în munţi, unde îşi petrecea verile ploioase.

Dorinţa ce-l ispiti atît de tîrziu şi de brusc fu, prin urmare, repede temperată şi înlăturată de raţiune şi de autodisciplina exersate încă din tinereţe. Intenţionase să-şi ducă pînă la un anumit punct opera pentru care trăia, înainte de a se muta la ţară, iar gîndul unei hoinăreli prin lume, care l-ar fi răpit de la munca lui timp de mai multe luni, îi apăru prea uşuratic şi împotriva planurilor sale, ca să-l ia în mod serios în considerare. Şi totuşi, ştia foarte bine din ce motiv se iscase atît de pe neaşteptate tentaţia. Prin aceasta, el îşi recunoştea imboldul de a fugi, năzuinţa după ceva îndepărtat şi nou, setea de eliberare, despovărare şi uitare – imboldul de a se îndepărta de operă, de locul unde îndeplinea zi de zi un serviciu rigid, rece şi pasionat. Ce-i drept, îi era dragă această muncă, aproape că-i era dragă şi lupta enervantă, zilnic reînnoită, între voinţa lui îndărătnică şi mîndră, atît de des supusă la probă, şi oboseala

crescîndă, despre care nu trebuie să ştie nimeni şi pe care opera nu trebuie s-o trădeze în nici un fel, prin nici un semn de stîngăcie şi de neglijenţă. I se părea însă rezonabil să nu întindă prea mult coarda şi să nu sugrume cu încăpăţînare o nevoie ce izbucnise cu atîta putere. Se gîndi la munca sa, se gîndi la pasajul pe care fusese nevoit să-l părăsească astăzi, ca şi ieri, şi care nu părea că vrea să se supună nici unei tratări răbdătoare, nici unei abordări îndrăzneţe şi rapide. Îl examină din nou, încercă să străpungă sau să spulbere impedimentul, dar renunţă, cu un fior de dezgust, la acest efort. În cazul dat, nu era vorba de o dificultate neobişnuită; ceea ce îl paraliza erau scrupulele lipsei de chef care lua chipul unei exigenţe ce nu mai putea fi satisfăcută prin nimic. Firește, exigenţa fusese considerată de el şi în tinereţe drept esenţa şi natura cea mai intimă a talentului, şi de dragul ei îşi înfrînsese şi-şi răcise simţirea, fiindcă ştia că aceasta este înclinată să se mulţumească uşor cu o aproximaţie voioasă şi cu o jumătate de desăvîrşire. Acum, simţirea lui robită se răzbuna aşadar părăsindu-l, refuzînd să-i mai sprijine şi să-i mai înaripeze pe viitor arta, răpindu-i orice plăcere, orice încîntare produsă de formă şi de expresie? Nu că ar fi realizat lucruri mai rele, acesta, cel puţin, era avantajul anilor săi, anume că se simţea în fiecare clipă sigur şi liniştit în privinţa măiestriei sale. Dar în vreme ce naţiunea îl cinstea pentru această măiestrie, el însuşi nu se bucura de ea, ca şi cum operei sale i-ar fi lipsit acea pecete a fanteziei spontane şi înflăcărate care, produs al bucuriei, are avantajul că, mai mult decît orice conţinut, iscă bucurie în lumea cititorilor. Se temea de vara petrecută la ţară, singur în căsuţa lui, împreună cu servitoarea care-i gătea mîncarea şi servitorul care i-o servea; se temea de înfăţişarea familiară a vîrfurilor şi a pereţilor muntelui, care aveau să-i înconjoare din nou încetineala ce-l nemulţumea. De aceea, pentru ca vara să devină suportabilă şi fertilă, avea nevoie de un interludiu, de improvizaţie, de trîndăvie, de o schimbare de aer şi de un aflux de sînge proaspăt. Trebuia, vasazică, să întreprindă o călătorie – gîndul acesta îl mulţumea. Nu foarte departe, nu chiar pînă la tigri. O noapte în vagonul de dormit şi o siestă de trei, patru săptămîni într-o oarecare staţiune de odihnă cosmopolită din Sudul agreabil...

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 364

Aceste gînduri le vîntură în minte, în vreme ce tramvaiul electric se apropia cu zgomot pe Ungererstrasse, iar cînd urcă, se decise să-şi dedice seara studiului unor hărţi şi mersului trenurilor. Pe platformă îi veni ideea să se uite după omul cu pălărie de rafie, tovarăşul acestui popas bogat totuşi în urmări. Nu se lămuri însă unde rămăsese acesta, deoarece nu se vedea nici acolo unde stătuse mai înainte, nici în staţia următoare, nici în vagon.

CAPITOLUL AL DOILEA

Autorul limpedei şi viguroasei epopei în proză despre viaţa lui Frederic al Prusiei, artistul răbduriu care, în romanul intitulat *Maya*, ţesuse, printr-o sîrguinţă îndelungată, covorul ce aduna în umbra unei idei atîtea destine omeneşti, creatorul acelei nuvele pline de forţă care purta titlul *Un mişel* şi înfăţişa tineretului întru totul recunoscător că fermitatea morală este posibilă şi dincolo de cea mai profundă cunoaştere, autorul, în sfîrşit, al eseului pasionant despre *Spirit şi artă* (cu care se încheie scurta caracterizare a operei de maturitate a scriitorului), eseu a cărui forţă ordonatoare şi elocvenţă antietică i-a determinat pe unii critici serioşi să-l aşeze în imediata vecinătate a consideraţiilor lui Schiller referitoare la poezia naivă şi sentimentală[6]; aşadar, Gustav Aschenbach s-a născut la L.[7], capitala unui district din provincia Silezia, ca fiu al unui funcţionar superior din justiţie. Strămbunii săi fuseseră ofiţeri, judecători, funcţionari administrativi, bărbaţi care-şi duseseră viaţa aspră, modestă şi cumsecade în serviciul regelui şi al statului. O spiritualitate mai adîncă se întrupase odată, printre ei, în persoana unui predicator; un sînge mai viu, mai senzual fusese adus familiei în generaţia anterioară de mama scriitorului, fiica unui capelmaistru boem. De la ea se trăgeau, în înfăţişarea lui, caracteristicile unei rase străine. Din amestecul conştiinciozităţii funcţionăreşti, prozaice, cu impulsuri mai întunecate şi mai aprinse rezultase un artist, artistul acesta deosebit.

Întrucît prin întreaga sa fire era dornic de faimă, s-a arătat de timpuriu în faţa opiniei publice, chiar dacă n-a fost propriu-zis precoce, ca un talent matur şi iscusit, datorită energiei şi pregnanţei personale a stilului său. Era încă aproape un licean cînd îşi şi făcuse un nume. Zece

ani mai tîrziu învăţase să se arate, de la masa lui de scris, reprezentativ, să-şi administreze faima, să se înfăţişeze ca binevoitor şi important chiar şi într-o frază de scrisoare (căci cel ce are succes şi se vădeşte vrednic de încredere este foarte solicitat). La patruzeci de ani, obosit de truda şi vicisitudinile muncii propriu-zise, era nevoit să facă faţă zilnic unei corespondenţe care purta mărci poştale din toate ţările lumii.

La egală distanţă de banal şi excentric, talentul său era de aşa natură, încît cucerea încrederea publicului larg şi, totodată, participarea admirativă şi stimulatoare a celor cu gusturi alese. Obligat, în toate direcţiile, încă din tinereţe să răspundă prin realizări excepţionale, nu cunoscuse niciodată trîndăvia şi neglijenţa lipsite de griji ale tinereţii. Cînd se îmbolnăvise, la treizeci şi cinci de ani, în Viena, un observator subtil spusese despre el în societate: „Vedeţi, Aschenbach a trăit dintotdeauna aşa – la care vorbitorul îşi strînsese pumn degetele mîinii stîngi – niciodată aşa“ – aici, îşi lăsase palma deschisă să-i atîrne comod pe speteaza scaunului. Remarca a fost întemeiată; dar ceea ce constituia latura eroică şi morală a faptului consta în aceea că scriitorul nu era nicidecum robust din fire, iar pentru o încordare permanentă era doar chemat, nu propriu-zis născut.

La recomandarea medicilor, băiatul nu fusese lăsat să frecventeze şcoala, fiind nevoit să înveţe acasă. Crescuse singur, fără colegi şi totuşi trebuise să-şi dea seama de timpuriu că aparţine unei generaţii pentru care nu talentul era o raritate, ci baza fizică necesară talentului pentru a se realiza – o generaţie care-şi dă, în mod obişnuit, de timpuriu măsura valorii, dar a cărei capacitate ajunge rareori la o vîrstă înaintată. Cuvîntul său preferat era însă „a rezista“ – iar în romanul despre Frederic n-a văzut nimic altceva decît apoteoza acestui cuvînt imperativ care-i apărea drept chintesenţa virtuţii active şi pasive. Dorea, de asemenea, din toată inima să ajungă la o vîrstă înaintată, deoarece socotise dintotdeauna că poate fi numită cu adevărat mare, cuprinzătoare şi vrednică de cinste numai acea carieră de artist căreia îi este dat să fie rodnică într-un mod caracteristic pe toate treptele unei vieţi omeneşti.

Dornic, aşadar, să poarte pe umerii săi firavi sarcinile cu care-l împovărase talentul şi să ajungă departe, a avut cea mai mare nevoie de disciplină – iar disciplina i-a fost, din fericire, moştenirea venită din partea tatălui său. La patruzeci, la cincizeci de ani, ca şi la o vîrstă la care alţii risipesc, visează, amînă nepăsători realizarea marilor planuri, el îşi începea ziua devreme, turnîndu-şi apă rece pe piept şi spinare,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 366

apoi, cu o pereche de lumînări de ceară în sfeşnice de argint puse de-o parte şi de alta a manuscrisului, jertfea artei puterile adunate în timpul somnului, lucrînd cu ardoare şi conştiinciozitate timp de două sau trei ore înaintea prînzului. Era scuzabil, ba chiar putea fi considerat drept o victorie propriu-zisă a moralităţii sale faptul că neştiutorii socoteau lumea *Mayei* sau masele epice în mijlocul cărora se desfăşura viaţa eroică a lui Frederic ca pe nişte produse ale unei forţe concentrate şi ale unei respiraţii largi, cînd, în realitate, ele erau, mai curînd, stratificări măreţe ale unor mici lucrări zilnice rezultate din sute de inspiraţii răzleţe, care păreau a fi excelente în ansamblu şi în fiecare punct numai datorită faptului că acela care le crease rezistase ani în şir sub tensiunea uneia şi aceleiaşi opere, cu o voinţă statornică şi o tenacitate asemănătoare aceleia ce-i cucerise provincia de baştină[8], şi dedicase exclusiv construcţiei propriu-zise orele sale cele mai pline de forţă şi cele mai demne.

Pentru ca un produs important al spiritului să poată avea pe dată un efect larg şi profund, trebuie să existe o înrudire tainică, ba chiar o concordanţă între destinul personal al autorului şi întreaga generaţie cu care este contemporan.

Oamenii nu ştiu din ce motive asigură unei opere de artă celebritatea. Departe de a fi nişte cunoscători, ei cred, pentru a-şi justifica marele interes, că descoperă în ea sute de calităţi, dar motivul propriu-zis al admiraţiei lor este ceva imponderabil, şi anume simpatia. Aschenbach declarase odată explicit, într-un pasaj puţin vizibil, că aproape toată măreţia operei sale, că tot ce există în ea există ca o împotrivire, că a luat fiinţă împotriva necazurilor şi a chinurilor, a sărăciei, a singurătăţii, a slăbiciunii trupeşti, a viciului, a pasiunii şi a mii de piedici. Spusele lui au fost mai mult decît o remarcă, au fost o experienţă, au fost însăşi formula vieţii şi a celebrităţii lui, cheia operei sale; să ne mai mirăm, atunci, că ele au definit şi caracterul moral, ca şi înfăţişarea exterioară a personajelor sale celor mai specifice?

Asupra noului tip de erou preferat de acest scriitor şi reluat sub multiple aspecte individuale, un analist inteligent scrisese încă de timpuriu că este conceput de „o virilitate intelectuală şi juvenilă“ care „îşi încleştează dinţii cu o mîndrie pudică şi stă calmă, în vreme ce trupul îi e străpuns de săbii şi de sulițe“[9]. Remarca a fost frumoasă, spirituală şi exactă, în pofida pecetei sale aparent prea pasive. Căci a-ţi păstra ţinuta sub loviturile destinului şi graţia sub chinuri înseamnă mai mult decît a suporta, înseamnă o realizare activă, un triumf pozitiv, iar chipul

Sfîntului Sebastian este simbolul cel mai frumos, dacă nu pentru artă în general, cu siguranţă însă pentru arta aflată aici în discuţie. Dacă se aruncă o privire asupra acestei lumi epice, se vedeau[10]: o elegantă stăpînire de sine, care ascunde ochilor lumii pînă în ultima clipă o subminare lăuntrică, decăderea biologică; urîţenia galbenă, dezavantajată sub aspect senzorial, care izbuteşte să-şi preschimbe clocotul din piept într-o flacără pură, ba chiar să se avînte pentru a obţine suveranitatea în imperiul frumuseţii; palida neputinţă care-şi trage din adîncurile arzătoare ale spiritului puterea de a azvîrli un întreg popor semeţ la picioarele Crucii, la picioarele ei; atitudinea amabilă în serviciul sever, fără conţinut, al formei; viaţa falsă, periculoasă, forul repede agasant şi arta înşelătorului înnăscut; dacă luai în considerare întreg acest destin şi multe alte lucruri asemănătoare, te puteai îndoi că ar mai exista, în genere, şi alt eroism decît acela al slăbiciunii. Dar ce alt eroism ar fi fost oare mai potrivit epocii decît acesta? Gustav Aschenbach era scriitorul tuturor acelora ce lucrează la limita epuizării, al celor supraîmpovăraţi, al celor nimiciţi, al celor ce încă se mai ţin în picioare, al tuturor acelor moralişti productivi care, deşi puţintei ca statură şi înzestraţi cu mijloace fragile, dobîndesc, cel puţin pentru o vreme, printr-o încordare a voinţei şi printr-o administrare inteligentă, efecte de amploare. Sînt mulţi dintre aceştia, ei sînt eroii epocii. Şi cu toţii se recunoşteau, la rîndul lor, în opera lui, se vedeau confirmaţi, înălţaţi, slăviţi în ea, îi erau recunoscători şi-i făceau numele vestit.

Fusese juvenil şi nemilos ca şi timpul şi, rău sfătuit de acesta, se poticnise în văzul lumii, săvîrşise greşeli[11], se expusese, dovedise lipsă de tact şi de chibzuinţă în vorbire şi în operă. Dar cîştigase demnitate, acea demnitate care, după cum afirma, este înnăscută, ca un imbold şi un stimulent natural, pentru orice mare talent; se poate spune chiar că întreaga sa evoluţie fusese o ascensiune conştientă şi îndărătnică spre demnitate, care lăsase în urmă toate piedicile ridicate de îndoială şi ironie.

Masele cetăţeneşti sînt încîntate de caracterul concret, lipsit de subtext spiritual, al plăsmuirii, dar tineretul pasionat fără rezerve este captivat numai de ceea ce e problematic, iar Aschenbach fusese problematic şi fără rezerve ca orice tînăr. Se robise spiritului, comisese excese în privinţa cunoaşterii, măcinase grăunţele ce trebuiau semănate, divulgase secrete, dispreţuise talentul, trădase arta – în vreme ce imaginile

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 368

sale îi amuzau, îi înălţau, îi înviorau pe cititorii creduli, el, artistul juvenil, îi ţinea sub tensiune pe tinerii de douăzeci de ani prin cinismele sale privitoare la esenţa dubioasă a artei, a calităţii de artist.

Se pare însă că un spirit nobil şi vrednic nu se toceşte prin nimic mai repede şi mai temeinic decît prin farmecul ascuţit şi amar al cunoaşterii şi cu siguranţă că temeinicia melancolică cea mai scrupuloasă a tînărului nu înseamnă decît superficialitate în comparaţie cu hotărîrea profundă a bărbatului matur, devenit maestru, de a nega cunoaşterea, de a o respinge, de a trece cu capul sus peste ea, atîta vreme cît este cît de puţin în stare să paralizeze, să descurajeze, să înjosească voinţa, fapta, sentimentul şi chiar pasiunea. Cum ar fi putut să fie interpretată celebra nuvelă *Un mişel* altfel decît ca o izbucnire a dezgustului faţă de indecentul psihologism al epocii, întrupat în figura acelui ins molîu şi nerod, aproape un mizerabil, care îşi făureşte prin vicleşug un destin, împingîndu-şi soţia, din neputinţă, din viciu, din veleitate morală, în braţele unui imberb şi crede că-i este îngăduit să comită infamii datorită faptului că e un spirit profund? Vigoarea cuvîntului cu care a fost repudiată în nuvelă ticăloşia anunţa îndepărtarea de orice echivoc moral, de orice simpatie faţă de abisuri, renunţarea la acea frază laxă de compătimire care afirmă că totul trebuie înţeles şi iertat[12], iar ceea ce s-a pregătit, ba chiar s-a săvîrşit atunci a fost acea „minune a candoarei renăscute“[13], despre care puţin mai tîrziu a venit vorba în mod explicit, dar nu fără un accent tainic, în unul dintre dialogurile autorului. Ciudate corelaţii! Să fi fost, oare, o consecinţă spirituală a acestei „renaşteri“, a acestei noi demnităţi şi rigori faptul că în aceeaşi vreme s-a observat la el o intensificare nemăsurată a simţului frumosului, acea nobilă puritate, simplitate şi simetrie a formei, care au conferit de atunci înainte operelor sale o pecete evidentă, chiar voită, de măiestrie şi clasicism?[14] Dar energia morală dincolo de ştiinţă, dincolo de cunoaşterea dizolvantă şi stingheritoare nu înseamnă, la rîndu-i, o simplificare, o simplificare etică a lumii şi a sufletului, aşadar şi o întărire a înclinaţiei spre rău, spre cele interzise, spre cele imposibile din punct de vedere moral? Nu are forma cumva două feţe? Nu este ea morală şi imorală, în acelaşi timp – morală, ca rezultat şi expresie a disciplinei, dar imorală şi chiar amorală, în măsura în care include în sine, de la natură, o indiferenţă morală, tinzînd, în esenţă, să supună moralitatea sub sceptrul său mîndru şi neîngrădit?

Fie oricum! O evoluţie înseamnă un destin; şi cum să nu decurgă ea, atunci cînd e însoţită de interesul şi încrederea masivă a unei largi opinii publice, altfel decît aceea care se produce fără strălucire şi fără obligaţiile impuse de celebritate? Numai veşnica boemă găseşte că este ceva plictisitor şi vrednic de batjocură atunci cînd un mare talent iese din faza libertină de crisalidă, se obişnuieşte să respecte explicit demnitatea spiritului şi-şi însuşeşte eticheta aristocratică a unei singurătăţi care i-a impus suferinţe şi lupte aspre, purtate de unul singur, fără sfatul nimănui, ducîndu-l la putere şi respect printre oameni. Cît joc, cîtă îndărătnicie şi desfătare se află, de altfel, în autoformarea unui talent! Cu timpul, în scrierile lui Gustav Aschenbach a pătruns ceva oficial şi educativ, în anii mai tîrzii, stilul său s-a eliberat de îndrăznelile directe, de nuanţările subtile şi noi, s-a transformat în ceva exemplar, stabil, şlefuit în spirit tradiţional, trainic, formal, chiar formalist şi, aşa cum susţine tradiţia despre Ludovic al XIV-lea, scriitorul înaintat în vîrstă a exclus din limbajul său orice cuvînt vulgar. În acea vreme s-a întîmplat ca autorităţile şcolare să preia pentru cărţile de citire pagini alese din scrierile sale. Faptul a fost pe potriva concepţiilor sale, iar cînd un principe german, tocmai ajuns pe tron, i-a conferit autorului lui *Frederic*, cu prilejul aniversării a cincizeci de ani de la naştere, un titlu de noblеţe personală, onoarea n-a fost refuzată.

După cîţiva ani de agitaţie şi de încercări de a se stabili într-un loc sau altul, scriitorul a ales de timpuriu oraşul München ca reşedinţă de durată şi a trăit acolo ca un cetăţean respectat, aşa cum se întîmplă valorilor spirituale în cazuri individuale deosebite. Căsătoria, încheiată încă în anii tinereţii cu o fată dintr-o familie de învăţaţi, a fost desfăcută după o scurtă perioadă de fericire, prin moarte. I-a rămas o fiică acum măritată. Un fiu n-a avut niciodată.

Gustav Aschenbach era de o statură ceva sub cea mijlocie, brunet şi se purta ras. Capul său părea puţin cam prea mare în raport cu trupul aproape firav. Părul, pieptănat peste cap, rărit în creştet, foarte des şi bine încărunţit la tîmple, încadra o frunte înaltă, brăzdată şi cu un fel de cicatrice. Rama unor ochelari de aur cu lentile fără cadru îi reteza parcă rădăcina nasului cărnos, coroiat cu noblеţe. Gura îi era mare, deseori moale, deseori brusc îngustată şi încordată; obrajii îi erau slabi şi ridaţi, bărbia bine formată făcea cute moi. Peste acest cap înclinat de cele mai multe ori într-o parte cu o expresie de suferinţă, păreau să fi trecut lovituri grele ale sorţii, dar, în realitate, arta fusese aceea care dăduse în

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 370

cazul său acea configuraţie fizionomică pe care o conferă de obicei o viaţă grea şi agitată. Înapoia acestei frunţi luaseră naştere replicile fulgerătoare ale convorbirii despre război dintre Voltaire şi rege; aceşti ochi ce priveau obosiţi şi adînc prin lentile văzuseră infernul însîngerat al lazaretelor din timpul Războiului de Şapte Ani. Luată şi sub aspect personal, arta este o viaţă sublimată. Ea fericeşte mai profund şi consumă mai repede. Adînceşte pe chipul slujitorilor ei urmele unor aventuri imaginare şi spirituale şi, chiar în liniştea unei existenţe monahale, duce cu timpul la răsfăţ, la un rafinament extrem, la o oboseală şi aţîţare a nervilor cum o viaţă plină de patimi şi desfătări excesive aproape că nu le poate produce.

CAPITOLUL AL TREILEA

După amintita plimbare, mai multe treburi de natură socială şi literară îl reţinură pe cel dornic de călătorie la München timp de vreo două săptămîni. În cele din urmă, dădu dispoziţie ca vila de la munte să fie pregătită pentru venirea lui acolo peste patru săptămîni şi într-o bună zi, între mijlocul şi sfîrşitul lui mai, plecă în călătorie cu trenul de noapte pînă la Triest, unde poposi numai douăzeci şi patru de ore, pentru ca în dimineaţa următoare să ia vaporul pînă la Pola. Ceea ce căuta el era ceva străin, ceva deosebit de mediul său cotidian, unde să se poată ajunge totuşi repede, astfel că se stabili pe o insulă[15], vestită de cîţiva ani, din Marea Adriatică, situată nu departe de coasta istriană, cu o populaţie îmbrăcată în zdrenţe colorate şi vorbind un grai cu sunete complet străine, o insulă cu faleze frumos dantelate, acolo unde marea era deschisă. Dar ploaia şi o atmosferă apăsătoare, o societate austriacă exclusivistă, formată din oameni de rînd, aflată la hotel, şi lipsa acelei legături intime şi tihnite cu marea, pe care o asigură numai o plajă de nisip neted, îl indispuseră şi-l făcură să-şi dea seama că nu găsise locul pe care-l dorise; îi dădea ghes un imbold lăuntric, despre care încă nu era lămurit încotro îl împinge: studie mersul vapoarelor, privi cercetător în jurul său şi deodată, surprinzător şi în acelaşi timp firesc, avu dinainte ţelul rîvnit. Cînd doreşti să ajungi peste noapte la ceva fără egal, la ceva cu totul deosebit şi feeric, unde te duci? Dar e limpede! Ce căuta el aici?

Nimerise greşit! Acolo voise să se ducă. Nu întîrzie să anunţe că pleacă. După o săptămînă şi jumătate de la sosirea pe insulă, o barcă rapidă cu motor îl duse pe el şi bagajul, într-o dimineaţă ceţoasă, pe mare, înapoi pînă în portul militar, unde urcă pe uscat numai pentru ca să păşească, trecînd peste o punte de lemn, pe coverta umedă a unui vapor, aflat cu motoarele sub presiune, gata să pornească spre Veneţia.

Era un vas vechi, sub pavilion italian, înnegrit de funingine şi mohorît. Într-o cabină cu aspect de peşteră, iluminată artificial, din spaţiul interior, unde Aschenbach fu condus îndată ce ajunse pe covertă de un marinar cocoşat şi murdar, care afişa un rînjet politicos, un bărbat cu barbă de ţap, cu pălăria trasă pieziş pe frunte şi un chiştoc de ţigară în colţul gurii, avînd fizionomia unui director de circ de modă veche, şedea înapoia unei mese şi, cu gesturi aferate şi schimonoseli, nota datele personale ale călătorilor şi le înmîna biletele.

– Pînă la Veneţia! repetă el cererea lui Aschenbach, întinzînd braţul şi muind peniţa în terciul unui rest de cerneală dintr-o călimară pusă pieziş. Pînă la Veneţia clasa întîi! Poftiţi, domnule. Mîzgăli ceva cu litere mari, presără dintr-o cutie nisip albastru peste cele scrie, îl scutură într-o strachină de lut, împături cu degetele galbene şi osoase hîrtia şi mai scrise ceva. O, fericit aleasă ţintă a călătoriei, pălăvrăgi el între timp. Ah, Veneţia! Splendid oraş! Un oraş cu o putere de atracţie irezistibilă pentru oamenii cultivaţi, datorită istoriei sale şi farmecului său de astăzi! Rapiditatea onctuoasă a mişcărilor sale şi trăncăneala cu care le însoţea aveau ceva ameţitor şi derutant, ca şi cum s-ar fi temut ca nu cumva călătorul să înceapă să şovăie în hotărîrea lui de a se duce la Veneţia. Încasă banii şi, cu o dibăcie de crupier, azvîrli restul pe învelitoarea din postav plină de pete a mesei. Distracţie plăcută, domnule! mai spuse, cu o plecăciune de actor. Este pentru mine o onoare să vă transport... Domnilor! strigă numaidecît, ridicînd braţele, ca şi cînd afacerile ar fi mers strună, deşi nu se mai găsea nimeni acolo, care să ceară bilet.

Aschenbach se întoarse pe covertă. Cu un braţ rezemat de balustradă, privi mulţimea care trîndăvise fără nici o treabă pe chei, ca să fie de faţă la plecarea vaporului, apoi îşi întoarse ochii spre pasagerii de la bord. Cei de la clasa a doua, bărbaţi şi femei, şedeau ghemuiţi pe puntea de la prora, aşezaţi pe lăzi şi legături. Călătorii de pe prima punte erau un grup de tineri, practicanţi comerciali din Pola, după cum părea, care, bine dispuşi, se asociaseră pentru a întreprinde o

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 372

excursie în Italia. Făceau mare caz de ei şi de întreprinderea lor, pălăvrăgeau, rîdeau, se arătau cu trufie încîntaţi de propriile lor gesturi şi, aplecaţi peste parapet, strigau cu volubilitate cuvinte de batjocură către colegii lor care treceau pe strada principală, cu servieta sub braţ, după treburi şi care le răspundeau petrecăreţilor ameninţîndu-i cu bastonaşele. Unul, îmbrăcat într-un costum de vară galben-deschis, de o croială ultramodernă, cu cravată roşie şi o pălărie de panama cu borurile îndrăzneţ curbate, ţipa cu voce croncănitoare, depăşindu-i pe toţi ceilalţi în buna lor dispoziţie. Îndată însă ce-l privi mai atent, Aschenbach îşi dădu seama cu un fel de spaimă că tinereţea lui era falsă. Era un om bătrîn, nu exista nici o îndoială. Ochii şi gura îi erau înconjurate de zbîrcituri. Carminul mat al obrajilor era fard, părul castaniu de sub pălăria de pai cu panglică colorată, perucă, gîtul îi era cutat şi vînos, mustăcioara, aplicată, iar musca de pe bărbie, vopsită, dantura galbenă şi completă, pe care şi-o arăta cînd rîdea, o proteză ieftină, iar mîinile, cu inele cu sigiliu pe ambele degete arătătoare, erau ale unui moşneag. Înfiorat, Aschenbach se uită la el şi la intimitatea lui cu prietenii. Nu ştiau, nu observau că e bătrîn, că purta pe nedrept îmbrăcămintea pestriţă de filfizon, că juca pe nedrept printre ei rolul de tînăr! Cum se părea, îl suportau în mijlocul lor ca pe ceva de la sine înţeles şi obişnuit, îl tratau ca pe unul de seama lor, răspundeau fără silă la ghionţii în coastă pe care li-i dădea în glumă. Cum era îngăduit aşa ceva?! Aschenbach îşi acoperi fruntea cu mîna şi închise ochii, care-i ardeau, fiindcă dormise puţin. Îi era ca şi cum lucrurile ar fi ieşit de pe făgaşul obişnuit, ca şi cum în jurul său ar fi început o înstrăinare ca de vis, o deformare a lumii în ceva straniu, care ar putea fi oprit, dacă şi-ar ascunde puţin în întuneric faţa, pentru ca abia apoi să privească din nou. În aceeaşi clipă însă avu senzaţia de plutire şi, ridicînd ochii, luă cunoştinţă cu o spaimă absurdă că greoiul şi mohorîtul corp al vasului se desprinsese încet de ţărmul zidit. În timp ce maşinile trăgeau înainte şi înapoi, între peretele vasului şi chei se lăţi puţin cîte puţin fîşia lată de apă cu sclipiri murdare, iar după cîteva manevre greoaie vaporul se întoarse cu prora spre largul mării. Aschenbach se duse la tribord, unde cocoşatul îi instalase un şezlong, iar un steward într-un frac pătat îl întrebă ce comandă.

Cerul era cenuşiu, vîntul – umed. Portul şi insulele rămăseseră în urmă şi în curînd orice urmă de uscat pieri în ceaţa ce închidea orizontul. Fulgi din praf de cărbune cădeau, umflaţi de umezeală, pe puntea spălată care nu voia să se usuce. După numai o oră fu întinsă o copertină din pînză de corabie, fiindcă începuse să plouă.

Înfăşurat în manta, cu o carte în poală, călătorul se odihni, iar orele trecură pentru el pe neobservate. Ploaia încetase; se înlătură acoperămîntul de pînză. Orizontul se vedea acum lămurit în întregime. Sub cupola tulbure a cerului, marea pustie se întindea de jur-împrejur ca un disc uriaş. Dar într-un spaţiu gol, inform, simţurilor noastre le lipseşte măsura timpului, astfel că bîjbîim în incomensurabil. Prin mintea celui ce se odihnea se perindau, cu gesturi neclare şi cuvinte încîlcite de vis, ciudate chipuri fantomatice – bufonul bătrîn, bărbuţa de ţap din interiorul vasului – şi adormi.

La prînz, fu nevoit să coboare pentru masă în sufrageria de forma unui coridor, unde dădeau uşile cabinelor de dormit şi unde, la celălalt capăt al mesei lungi la care mînca el, funcţionarii comerciali, inclusiv bătrînul, ciocneau pahare cu veselul căpitan, încă de la ora zece. Prînzul fu sărăcăcios, iar el îl termină repede. Dorea să iasă la aer, să vadă dacă nu cumva cerul are de gînd să se lumineze deasupra Veneţiei.

Era sigur că lucrul acesta trebuia să se întîmple, deoarece oraşul îl primise întotdeauna cu un cer strălucitor. Dar acum cerul şi marea rămîneau tulburi şi plumburii, la răstimpuri cădeau bure de ploaie, aşa că se resemnă ca, venind pe calea apei, să ajungă la altă Veneţie decît aceea pe care o găsise cînd se apropiase pe uscat. Se postă lîngă catargul din faţă, cu privirea aţintită spre depărtări, aşteptînd să vadă ţărmul. Îşi aminti de scriitorul melancolic şi entuziast[16] înaintea căruia, din aceste valuri, se înălţaseră odinioară cupolele clopotniţelor visurilor sale, repetă în tăcere cîte ceva din ceea ce devenise atunci un cîntec ponderat ce exprima veneraţia, fericirea şi tristeţea şi, mişcat fără vreun efort de simţirea evocată, îşi examină inima serioasă şi obosită, pentru a vedea dacă astăzi călătorul dornic de trîndăvie mai poate trăi o însufleţire şi o tulburare nouă, o tîrzie aventură a sentimentelor.

Deodată, la dreapta se ivi coasta netedă, marea se animă datorită bărcilor pescăreşti, apăru Insula Băilor[17], vaporul o lăsă la stînga, lunecă, încetinindu-şi mersul, prin portul ce poartă numele acesteia, iar pe lagună, în dreptul unor sărăcăcioase locuinţe pestriţe, se opri cu totul, deoarece trebuia aşteptată şalupa serviciului sanitar.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 374

Pînă cînd să apară şalupa, trecu o oră. Ajunsesei la destinaţie, şi totuşi nu ajunsesei; nimeni nu se grăbea şi nu se simţea mînat de nerăbdare. Tinerii din Pola, atraşi, desigur, şi din mîndrie patriotică de sunetele goarnelor militare ce răzbăteau peste apă dinspre parcurile publice din apropiere, veniseră pe punte şi, însufleţiţi de vinul de Asti[18], strigau urale spre bersaglierii[19] ce făceau instrucţie pe ţărm. Era însă dezgustător să vezi în ce stare îl adusese pe moşneagul sclivisit falsa tovărăşie cu cei tineri. Bătrînul său creier nu putuse rezista vinului ca tinerii viguroşi, iar acum era beat turtă. Cu privirea tîmpă, cu o ţigară între degetele tremurătoare, se legăna mereu pe loc, ţinîndu-şi cu greu echilibrul, împins de ameţeală înainte şi înapoi. Deoarece ar fi căzut la primul pas, nu îndrăznea să se mişte din loc, totuşi făcea în chip jalnic pe grozavul: pe oricine se apropia de el îl apuca de un nasture de la haină, lălăia, clipea din ochi, chicotea, îşi ridica degetul arătător, zbîrcit, împodobit cu inele, schiţînd gesturi neroade şi caraghioase şi-şi lingea cu vîrful limbii colţurile gurii, într-un fel echivoc şi dezgustător. Aschenbach îl privi cu sprîncenele încruntate şi din nou se simţi buimăcit, ca şi cum lumea ar fi vădit o înclinaţie uşoară, dar de neîmpiedicat de a se schimonosi, căpătînd aspecte ciudate şi caricaturale, un sentiment pe care împrejurările nu-i îngăduiră, firește, să-l adîncească, deoarece motoarele începură să funcţioneze din nou duduind şi vasul îşi reluă, pe canalul San Marco, drumul întrerupt atît de aproape de ţintă.

Revedea, aşadar, debarcaderul cel mai uimitor, acea combinaţie de construcţii fantastice pe care Republica o înfăţişa privirilor pline de veneraţie ale navigatorilor ce se apropiau: splendoarea diafană a Palatului[20] şi a Punţii Suspinelor, coloanele cu leul şi cu sfîntul de pe ţărm, flancul fastuos, ieşit în afară, al templului de basm[21], perspectiva liberă prin bolta de intrare şi orologiul uriaş, pe care, privindu-le, Aschenbach îşi spuse că a ajunge la Veneţia pe la gară e totuna cu a intra într-un palat printr-o uşă din dos şi că în oraşul cel mai neverosimil trebuia să ajungi nu altfel decît asemenea lui, pe un vas, venind din largul mării.

Motoarele se opriră, spre vapor se înghesuiră gondole, scara de frînghie fu lăsată, vameşii urcară la bord şi-şi îndepliniră numaidecît îndatoririle; debarcarea putea începe. Aschenbach dădu de înţeles că doreşte o gondolă care să-l ducă, pe el şi bagajul său, la staţia vaporaşelor care circulă între oraş şi Lido, deoarece avea de gînd să închirieze o locuinţă pe ţărmul mării. Intenţia îi fu încuviinţată, iar dorinţa sa, comunicată prin strigăte spre luciul apei, unde gondolierii se ciorovăiesc din

cauza geamantanului care tocmai atunci e tras şi împins anevoie pe scară, în jos. Se vede, aşadar, timp de cîteva minute, în situaţia de a nu putea să scape de insistenţele înfiorătorului bătrîn, pe care beţia îl împinge, din motive obscure, să îi facă străinului onorurile de rămas-bun:

– Vă dorim petrecere bună, behăie el, făcînd o reverenţă. Vă rugăm să nu ne uitaţi! *Au revoir, excusez şi bonjour,* excelenţă! Îi curg bale din gură, închide ochii, îşi linge colţul gurii, iar musca vopsită pe buza lui de moşneag saltă în sus. Complimentele noastre, lălăie el, cu vîrful a două degete la gură, complimentele noastre iubitei, celei mai iubite, celei mai frumoase iubite... Şi deodată proteza cu dinţii de sus îi cade dintre fălci pe buza inferioară. Aschenbach reuşi să scape. Iubitei, drăgălaşei iubite, mai auzi el din urmă sunetele uguitoare, găunoase şi împiedicate, în timp ce, ţinîndu-se de parapetul de frînghie, cobora scara.

Cine n-ar fi avut de luptat cu un fior fugar, cu o sfială şi o stinghereală tainică în clipa în care, pentru prima dată sau după o lungă dezobişnuinţă, ar fi trebuit să urce într-o gondolă veneţiană? Ciudatul vehicul – rămas absolut neschimbat din vremuri de baladă şi atît de specific negru cum, dintre toate lucrurile, numai sicriele sînt – aminteşte de tăcute aventuri criminale în nopţi în care se aude plescăitul apei, aminteşte, încă mai mult, de moartea însăşi, de catafalc, de ceremonii sumbre şi de ultima, muta călătorie. Şi s-a mai remarcat oare că scaunul unei asemenea bărci, acest fotoliu cu braţe, lăcuit într-un negru de sicriu, tapisat într-un negru mat, este cel mai moale, cel mai voluptos, cel mai moleşitor jilţ din lume? Aschenbach îşi dădu seama de acest lucru cînd se aşeză la picioarele gondolierului, avînd în faţă bagajele sale rînduite în partea din faţă a bărcii. Vîslaşii continuau să se certe, cu grosolănie, de neînţeles şi cu gesturi ameninţătoare. Dar liniştea deosebită a oraşului de pe apă părea că le preia cu blîndeţe vocile şi le volatilizează, risipindu-le peste mare. Acolo, în port, era cald. Atins de adierea călduţă a sirocoului[22], rezemat de perne, legănat de ape, călătorul închise ochii, desfătat de o lenevie pe cît de neobişnuită, pe atît de dulce. „Drumul va fi scurt, gîndi el, de-ar ţine la nesfîrşit!“ În clătinări uşoare, simţea cum alunecă, îndepărtîndu-se de îmbulzeală şi de vălmăşagul vocilor.

Ce linişte şi cum mai sporea încă liniştea în jurul său! Nu se mai auzea decît plescăitul vîslei, izbitura surdă a valurilor de ciocul bărcii, care se ridica deasupra apei abrupte, negru şi înarmat în vîrf cu un fel de halebardă, şi încă un al treilea zgomot, un glas, un murmur –

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 376

şoaptele prin care gondolierul vorbeşte cu el însuşi, scoţînd nişte sunete sacadate printre dinţii încleştaţi din pricina efortului pe care-l făcea cu braţele. Aschenbach ridică ochii şi băgă de seamă, cu o uşoară mirare, că în jurul său laguna se lăţea şi că gondola se îndrepta spre marea deschisă. Părea necesar să nu se lase prea mult în seama odihnei, ci să fie ceva mai atent la îndeplinirea voinţei sale.

– La staţia vapoarelor, deci, spuse el, întorcîndu-se pe jumătate înapoi. Murmurul amuţi. Nu primi nici un răspuns. La staţia vapoarelor, am spus! repetă el, întorcîndu-se cu totul şi privindu-l în faţă pe gondolier care, în spatele lui, stînd pe bordul ridicat, se profila pe cerul palid. Era un bărbat cu o fizionimie neplăcută, chiar brutală, îmbrăcat marinăreşte în albastru, încins cu o eşarfă galbenă şi purtînd o pălărie de pai informă, a cărei ţesătură începuse să se destrame, trasă cu insolenţă pe-o sprînceană. Forma feţei, mustaţa blondă şi creaţă de sub nasul cîrn nu-l arătau nicidecum a fi italian. Deşi de o constituţie fizică mai curînd slabă, încît nu l-ai fi crezut deosebit de apt pentru meseria lui, mînuia vîsla cu mare energie, punîndu-şi în acţiune, la fiecare lovitură, întregul corp. De cîteva ori, din pricina efortului, îşi trase buzele înapoi, arătîndu-şi dinţii albi. Cu sprîncenele roşietice încruntate, privi pe deasupra clientului său şi replică pe un ton hotărît, aproape obraznic:

– Dumneavoastră mergeţi la Lido.

Aschenbach răspunse la rîndu-i:

– Aşa e. Dar am luat gondola numai ca să trec pînă la San Marco. Vreau să mă folosesc de *vaporetto*[23].

– Nu vă puteţi folosi de *vaporetto*, domnule.

– Şi de ce nu?

– Fiindcă în *vaporetto* nu se transportă bagaje.

Avea dreptate; Aschenbach îşi aminti acest lucru. Tăcu. Dar felul grosolan, arogant, neobişnuit în aceste locuri faţă de un străin, cu care îi vorbise gondolierul, i se păru intolerabil. Spuse:

– Asta e treaba mea. Poate că vreau să-mi las bagajul în păstrare. Întoarce!

Nici un răspuns. Vîsla plescăia, apa izbea înăbuşit în prova gondolei. Sporovăiala şi murmurul reîncepu: gondolierul vorbea cu el însuşi, printre dinţi.

Ce era de făcut? Singur, pe mare, cu acel om ciudat, nesupus, de o dîrzenie neliniştitoare, călătorul nu vedea nici un mijloc să-şi impună voinţa. Ce bine s-ar odihni pe perna moale, dacă nu s-ar înfuria! Nu

dorise el ca drumul să dureze mult, să dureze la nesfîrşit? Cel mai cuminte lucru era să lase lucrurile în voia lor, căci, de altminteri, era extrem de plăcut. Din scaunul său, din acest fotoliu cu braţe tapisat în negru, legănat atît de domol de loviturile de vîslă ale gondolierului autoritar din spatele lui, părea că emana o vrajă ce-l predispunea la indolenţă. Ideea că a căzut în mîinile unui răufăcător îi trecu prin minte lui Aschenbach ca un vis – se simţea incapabil să se mobilizeze pentru o apărare activă. Mai supărător îi părea faptul că totul ar putea să fie o simplă îndrăzneală iscată din lăcomia de bani. Un fel de simţ al datoriei sau mîndria, reamintindu-i, oarecum, că trebuie să se opună la aşa ceva, îi dădu puterea să-şi ia încă o dată inima în dinţi. Întrebă:

– Cît ceri pentru drum?

Privind pe deasupra lui, gondolierul răspunse:

– O să plătiţi.

Era clar ce răspuns trebuie dat. Aschenbach spuse mecanic:

– N-am să-ţi plătesc absolut nimic, dacă nu mă duci acolo unde vreau eu.

– Vreţi la Lido.

– Dar nu cu dumneata.

– Vă duc bine.

„Asta e adevărat, gîndi Aschenbach şi se destinse. Asta e adevărat, mă duci bine. Chiar dacă ai în vedere banii mei şi mă trimiţi cu o lovitură de vîslă dată pe la spate în imperiul lui Hades, tot m-ai dus bine."

Nu s-a întîmplat nimic din toate acestea. Se ivi chiar şi o tovărăşie, o ambarcaţiune cu muzicanţi nomazi, bărbaţi şi femei, care cîntau la chitară şi o mandolină şi care plutiră, bord lîngă bord, umplînd liniştea ce domnea peste ape cu poezia lor străină, ahtiată de bani. Aschenbach le azvîrli bani în pălăria întinsă. Muzicanţii tăcură şi se îndepărtară. Se auziră din nou şoaptele gondolierului care vorbea sacadat şi în frînturi cu el însuşi.

Aşa ajunseră la destinaţie, legănaţi de siajul unui vapor ce se îndrepta spre oraş. Pe ţărm se plimbau încolo şi-ncoace, cu mîinile la spate şi cu faţa întoarsă spre lagună, doi funcţionari municipali. Aschenbach părăsi gondola, trecînd puntea sprijinit de bătrînul cu cangea ce poate fi găsit la toate debarcaderele Veneţiei; cum nu avea bani mărunţi, se duse peste drum la hotelul din vecinătatea pontonului unde acostau

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 378

vapoarele, să schimbe bani şi să-i plătească vîslaşului ceea ce socotea că i se cuvine. Fu servit în hol, se întoarse, îşi tîrî bagajul într-un cărucior de pe chei, dar gondola şi gondolierul dispăruseră.

– A şters-o, spuse bătrînul cu cangea. E un om rău, domnule, nici nu are autorizaţie. E singurul gondolier care nu are autorizaţie. Ceilalţi au telefonat aici. A văzut că e aşteptat, aşa că a şters-o. Aschenbach ridică din umeri. Aţi călătorit pe gratis, mai spuse bătrînul, întinzînd pălăria.

Aschenbach îi azvîrli în pălărie cîteva monede. Ceru ca bagajul să-i fie dus la Hotelul Băilor şi o luă în urma căruţului pe alee, pe aleea cu flori albe care, mărginită pe ambele laturi de taverne, bazare şi pensiuni, duce, de-a curmezişul insulei, la plajă.

Intră în marele hotel prin spate, dinspre terasa ce da în grădină, şi trecu prin holul vast şi vestibul pînă la biroul de recepţie. Deoarece fusese anunţat, fu primit cu multă solicitudine. Un manager, un bărbat scund, tăcut, de o politeţe linguşitoare, cu o mustaţă neagră, îmbrăcat într-o redingotă de croială franţuzească, îl însoţi în lift pînă la etajul al doilea şi-i arătă camera, o încăpere plăcută, cu mobilier din lemn de cireş, împodobită cu flori puternic mirositoare şi ale cărei ferestre înalte asigurau priveliştea spre largul mării. După ce funcţionarul se retrase, Aschenbach se duse la una din ele şi, în vreme ce în spatele lui îi era adus şi aşezat în cameră bagajul, privi afară, spre marea lipsită de soare, al cărei flux trimitea spre ţărm valuri joase, întinse, într-un ritm calm şi egal.

Observaţiile şi întîmplările trăite de un singuratic în izolarea lui mută sînt mai estompate, dar totodată şi mai pătrunzătoare decît acelea ale unui om aflat împreună cu alţii, gîndurile lui sînt mai apăsătoare, mai ciudate şi nu fără o nuanţă de tristeţe. Imagini şi observaţii care ar putea fi lesne tranşate printr-o privire, un rîset, un schimb de aprecieri îl preocupă peste măsură, se adîncesc, devin, în tăcere, importante, trăire, aventură, sentiment; singurătatea dă naştere originalităţii, frumuseţii cutezătoare şi stranii, poeziei. Dar singurătatea dă naştere şi contrariului, disproporţiei, absurdului şi nepermisului. – Astfel, sufletul călătorului era şi acum neliniştit de amintirea făpturilor din timpul călătoriei încoace: oribilul filfizon bătrîn cu pălăvrăgeala lui despre iubită, gondolierul fără autorizaţie care nu-şi primise banii cuveniţi. Aceştia nu prezentau nici o dificultate pentru raţiune, nu ofereau, propriu-zis, nici un material care să solicite reflecţia şi totuşi, cum i se păreau, erau de o natură profund stranie şi tulburătoare, tocmai datorită acestei contradicţii. Între timp, călătorul saluta cu ochii marea şi se

simţea bucuros să aibă Veneţia atît de aproape. În cele din urmă, se întoarse, se spălă pe faţă, dădu cameristei cîteva dispoziţii pentru a i se asigura pe deplin confortul şi se lăsă dus de liftierul elveţian, îmbrăcat în verde, pînă jos, la parter.

Luă ceaiul pe terasa dinspre mare, apoi coborî şi urmă promenada de pe chei o bună bucată, în direcţia hotelului Excelsior. Cînd se întoarse, sosise, se părea, timpul să se schimbe pentru cină. O făcu încet şi cu atenţie, în felul său, fiindcă era obişnuit să-şi dea osteneala cu toaleta, şi totuşi ajunse întrucîtva prea devreme în hol, unde găsi o mare parte dintre oaspeţii hotelului aşteptînd împreună masa, străini între ei şi afişînd o simulată indiferenţă unii faţă de alţii. Luă de pe masă un ziar, găsind că se deosebesc într-un mod plăcut pentru el de cei întîlniţi în timpul primei sale şederi în acelaşi hotel.

În faţa lui se deschidea un orizont larg, mult şi cu toleranţă cuprinzător. Cuvinte din marile limbi se amestecau în surdină. Toaleta de seară, valabilă pretutindeni în lume, grupa laolaltă, într-o unitate a bunei-cuviinţe, ca o uniformă, soiuri extreme de oameni. Putea fi văzută figura uscată şi prelungă a americanului, familia rusă cu mulţi membri, doamne englezoaice, copii germani cu bone franceze. Elementul slav părea predominant. În imediata apropiere se vorbea poloneza. În jurul unei mese din trestie era adunat un grup sub supravegherea unei educatoare sau doamne de companie: trei fete, de la cincisprezece la şaptesprezece ani, cum se părea, şi un băiat cu plete lungi, probabil de paisprezece ani. Aschenbach constată cu uimire că băiatul era de o frumuseţe desăvîrşită. Faţa lui palidă, rezervată şi graţioasă, încadrată de un păr de culoarea mierii, cu nasul drept, gura frumoasă, cu o expresie de seriozitate plăcută şi zeiască, amintea de sculpturile greceşti din cea mai nobilă epocă, iar desăvîrşirea cea mai pură a formei era însoţită de un farmec personal unic într-o asemenea măsură, încît privitorul înclina să creadă că nu mai întîlnise ceva atît de reuşit nici în natură, nici în artele plastice. Ceea ce mai surprindea era vădit contrast fundamental dintre punctele de vedere educative ce păreau că patronează îmbrăcămintea şi educaţia surorilor şi a fratelui lor. Îmbrăcămintea celor trei fete, dintre care cea mai mare putea trece drept o adultă, era sobră şi castă aproape pînă la desfigurare. O costumaţie aproape monahală, de culoarea ardeziei, alcătuită din rochii de lungime medie, de o croială simplă şi voit lipsită de eleganţă, avînd ca singură podoabă mai luminoasă nişte gulere albe, răsfrînte, submina şi interzicea orice graţie a

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 380

siluetei. Părul lins şi lipit strîns de cap făcea ca feţele să pară pustii şi inexpresive ca ale călugăriţelor. Cu siguranţă că aici hotăra voinţa unei mame, căreia nici nu-i trecea prin minte să-şi exercite şi asupra băiatului severitatea pedagogică excesivă arătată faţă de fete. Existenţa băiatului era vădit determinată de blîndeţe şi gingăşie. Frumosul lui păr fusese cruţat de foarfece ca în *Băiatul ce-şi scoate spinul*[24], i se bucla pe frunte, peste urechi şi încă mai lung pe ceafă. Costumul englezesc de marinar, ale cărui mîneci bufante se îngustau în jos, cuprinzîndu-i strîns încheieturile delicate ale mîinilor copilăreşti încă, dar înguste, împodobit cu şnururi, panglici şi dantele, dădea siluetei gingaşe un aer de bogăţie şi răsfăţ. Şedea în semiprofil spre cel care îl privea, cu picioarele încălţate în pantofi negri de lac aşezate unul în faţa celuilalt, sprijinindu-şi un cot de rezemătoarea fotoliului de răchită şi cu obrazul proptit în mîna strînsă, într-o poziţie de demnitate degajată şi cu totul lipsită de acea rigiditate supusă, cu care păreau a fi obişnuite surorile sale. Să fi fost suferind? Căci pielea obrazului său, palidă precum fildeşul, contrasta cu auriul întunecat al buclelor ce-i încadrau chipul. Sau era, pur şi simplu, favoritul răzgîiat, înconjurat de o dragoste părtinitoare şi cu toane? Aschenbach aşa era înclinat să creadă. Aproape orice natură de artist are înnăscută această pornire trecătoare, de a accepta frumuseţea ce nedreptăţeşte şi de a se pleca, plină de grijă şi adoraţie, în faţa privilegiilor aristocratice.

Un chelner îşi făcu apariţia, anunţînd că masa era servită. Încetul cu încetul, întreaga societate se scurse prin uşa cu geam în sala de mese. Întîrziaţii, venind dinspre hol şi dinspre lifturi, trecură şi ei. Înăuntru începuseră să servească, dar tinerii polonezi zăboveau în continuare în jurul măsuţei de răchită, iar Aschenbach, instalat comod în scaunul adînc şi cu atîta frumuseţe înaintea ochilor, aşteptă, împreună cu ei.

Guvernanta, o semi-doamnă măruntă şi corpolentă, dădu, în sfîrşit, semnalul de plecare. Îşi împinse scaunul înapoi ridicînd din sprîncene şi se înclină cînd dinspre hol îşi făcu apariţia o femeie înaltă, înveşmîntată în cenuşiu şi alb şi împodobită cu şiraguri de perle. Arbora un aer distant şi cumpătat, iar pieptănătura părului uşor pudrat, cît şi modelul rochiei ei vădeau acea simplitate pe care gustul o impune acolo unde pioşenia este considerată a face parte din nobleţe. Ar fi putut fi soţia unui înalt funcţionar german. Înfăţişarea ei căpăta însă ceva fantastic şi

opulent prin bijuteriile pe care le purta şi care erau, realmente, de o valoare inestimabilă, compuse din cercei şi un şirag triplu, foarte lung, de perle mari cît cireaşa şi lucind mat.

Fraţii se ridicară iute în picioare. Se aplecară să sărute mîna mamei, care, cu un zîmbet reţinut al feţei îngrijite, dar cam obosite şi cu nasul cam lung, privea peste capetele lor, adresînd guvernantei cîteva cuvinte în limba franceză. Apoi se îndreptară cu toţii spre uşa cu geam. În urma mamei, fetele se înşirau în ordinea vîrstei, după ele mergea guvernanta, iar la sfîrşit, băiatul. Din cine ştie ce motiv, înainte de a păşi pragul, acesta îşi mai întoarse o dată faţa şi, cum în hol nu se mai afla nimeni, ciudaţii săi ochi cenuşii, întunecaţi, îi întîlniră pe ai lui Aschenbach care, cu ziarul pe genunchi, privea, adîncit în contemplaţie, în urma grupului.

Ceea ce văzuse nu fusese, cu siguranţă, ceva izbitor în amănunte. Copiii nu se duseseră la masă înaintea mamei, o aşteptaseră, o salutaseră respectuoşi, iar la intrarea în sala restaurantului se conformaseră formelor obişnuite. Dar toate acestea se petrecuseră cu atîta precizie, cu un asemenea accent de bună-cuviinţă, atitudine îndatoritoare şi respect faţă de sine, încît Aschenbach se simţi mişcat în chip deosebit. Mai şovăi cîteva clipe, apoi trecu şi el în sala de mîncare, unde i se indică măsuţa lui, situată, după cum constată cu o scurtă tresărire de regret, foarte departe de cea a familiei poloneze.

În timpul plictisitoarei cine, abstracte, trandescendente chiar, reflectă asupra tainicei relaţii pe care legitatea trebuie s-o accepte cu individualul pentru a putea să rezulte frumuseţea omenească şi ajunse de aici la problemele generale privind forma şi arta şi găsi, la sfîrşit, că ideile şi descoperirile lui semănau cu anumite sugestii aparent fericite din vis, care, în starea de trezie, se dovedesc absolut deşarte şi lipsite de valabilitate. După masă, întîrzie cîtva timp în parcul plin de miresmele serii, fumînd, şezînd, plimbîndu-se, se duse devreme la culcare şi-şi petrecu noaptea într-un somn adînc, neîntrerupt, dar animat de felurite tablouri de vis.

Nici în ziua următoare vremea nu se arătă mai prielnică. Bătea un vînt dinspre uscat. Sub cerul acoperit, palid, marea zăcea într-o linişte apatică, parcă zbîrcită, închisă de un orizont foarte apropiat şi atît de retrasă, încît lăsa să se vadă mai multe şiruri de bancuri lungi de nisip. Cînd deschise fereastra, lui Aschenbach i se păru că în nări îi pătrunde mirosul de putreziciune al lagunei.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 382

Se simţi cuprins de indispoziţie. Chiar în clipa aceea îi trecu prin minte să plece. Odată, cu ani în urmă, după cîteva săptămîni senine de primăvară, îl necăjise o vreme urîtă ca aceea de acum şi-l făcuse să se simtă atît de rău, încît se văzuse nevoit să părăsească Veneţia ca un fulger. Nu cumva se instaura din nou neplăcuta stare febrilă de atunci, cu apăsarea tîmplelor şi îngreunarea pleoapelor? Să-şi schimbe încă o dată locul de popas ar fi fost supărător, dar, dacă vîntul nu-şi schimba direcţia, nu mai putea rămîne. Pentru mai multă siguranţă, nu-şi despachetă tot bagajul. La ora nouă îşi luă micul dejun la bufetul aranjat între hol şi sala restaurantului.

În încăpere domnea acea linişte solemnă la care ambiţionează marile hoteluri. Chelnerii care serveau purtau încălţăminte cu tălpi ce nu făceau zgomot. Tot ceea ce se auzea era clinchetul ceştilor de ceai şi cîte o vorbă şoptită pe jumătate. Într-un colţ, la două mese distanţă de a lui, pieziş faţă de uşă, Aschenbach le văzu pe fetele poloneze, împreună cu educatoarea lor. Cu spatele foarte drept, cu părul blond cenuşiu netezit cu fierul şi cu ochii înroşiţi, îmbrăcate în rochii din pînză albastră, cu mici gulere şi manşete albe, şedeau la masă şi îşi întindeau una alteia un borcan cu dulceaţă. Erau aproape gata cu micul dejun. Băiatul lipsea.

Aschenbach zîmbi. „Ei, micule feac![25] gîndi el. Se pare că, spre deosebire de fete, ai privilegiul de a dormi cît pofteşti.“ Brusc înveselit recită în sinea lui versul: „Podoabe schimbate ades, băi calde şi multă odihnă“[26].

Mîncă fără grabă, primi din mîna portarului, care veni în sală cu şapca lui cu ceaprazuri scoasă, scrisori ce-i fuseseră trimise de-acasă şi, fumînd o ţigară, deschise cîteva dintre ele. Aşa se întîmplă că mai fu de faţă la intrarea somnorosului aşteptat de fete.

Intră pe uşa cu geam şi tăie încăperea pieziş, în liniştea ce domnea, spre masa surorilor lui. Atît prin poziţia bustului, cît şi prin mişcarea genunchilor şi prin felul de a pune piciorul cu pantof alb pe podea, avea o graţie extraordinară, delicată şi totodată semeaţă, înfrumuseţată şi mai mult de sfiala lui copilărească, sfială care-l făcu în drum să închidă şi să-şi plece de două ori ochii, întorcîndu-şi capul spre sală. Luă loc zîmbind şi şoptind cu jumătate de glas un cuvînt în limba lui moale şi de neînţeles şi din nou îl surprinse, chiar îl înfioră pe Aschenbach cu frumuseţea realmente zeiască a făpturii sale. Băiatul purta de data aceasta o bluză uşoară, din pînză lavabilă, cu dungi albastre şi albe,

închisă la gît cu un guler alb, simplu, scrobit, şi avînd pe piept o fundă din mătase roşie. Deasupra gulerului, care nu se potrivea prea elegant cu costumul, se ridica neasemuit de fermecător capul ca o floare – capul lui Eros, de netezimea gălbuie a marmurii de Paros, cu sprîncenele subţiri şi serioase, cu tîmplele şi urechile acoperite de buclele părului întunecat şi moale, potrivit în unghi drept.

„Bine, bine!“ reflectă Aschenbach, cu acea rece încuviinţare a specialistului, în care artiştii îşi înveşmîntă uneori încîntarea, entuziasmul pe care li-l trezeşte o capodoperă. În continuare, îşi spuse: „Cu adevărat, dacă nu m-ar aştepta marea şi plaja, aş rămîne aici cît rămîi şi tu!“ Plecă aşadar, străbătu, salutat de personalul hotelului, holul, coborî de pe marea terasă şi se duse de-a dreptul, peste puntea de scînduri, spre partea de plajă îngrădită pentru clienţii hotelului. Îi ceru bătrînului în picioarele goale, îmbrăcat în pantaloni de pînză, bluză de marinar şi pălărie de pai, care făcea acolo pe paznicul băilor, să-i arate cabina de pe plajă pe care o închiriase, ceru să-i scoată o masă şi un scaun şi să i le pună pe platforma de scînduri acoperită de nisip, apoi se întinse comod pe şezlongul pe care şi-l trăsese departe, spre mare, prin nisipul galben cum e ceara.

Imaginea plajei, priveliştea acestei civilizaţii care şi-a lepădat grijile şi-şi bucură simţurile la marginea mării îl distră şi-l bucură ca întotdeauna. Marea netedă şi cenuşie se şi animase datorită copiilor care se bălăceau, înotătorilor, făpturilor îmbrăcate în costume multicolore, care, cu braţele încrucişate sub cap, stăteau întinse pe bancurile de nisip. Alţii vîsleau în mici bărci cu fundul plat, vopsite în roşu şi albastru, şi se răsturnau, rîzînd. În faţa lungului şir de cabine, pe platformele cărora puteai să şezi ca pe nişte verande, îi vedeai pe unii jucîndu-se, pe alţii întinşi trîndavi să se odihnească, cunoscuţi veniţi în vizită şi care tăifăsuiau, unii îmbrăcaţi cu grijă în elegante toalete de dimineaţă, alături de alţii aproape goi, care se bucurau cu îndrăzneală de confortul şi libertăţile îngăduite într-un asemenea loc. În faţă, pe nisipul bătătorit şi umed, cîţiva se plimbau în halate de baie albe sau în cămăşi largi, în culori vii. Un castel de nisip de o arhitectură complicată, construit în dreapta de copii, era înconjurat de steguleţe în culorile tuturor ţărilor. Vînzători de scoici, prăjituri şi fructe îşi întindeau, îngenunchind, mărfurile. În stînga, dinaintea uneia dintre cabinele situate pieziş în raport cu celelalte, cu faţa spre mare, închizînd pe acea latură plaja, se stabilise o familie de ruşi: bărbaţi bărboşi, cu dinţi mari, femei leneşe,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 384

cu carnea flască, o domnişoară din ţinuturile baltice, care şedea în faţa unui şevalet şi, scoţînd strigăte de deznădejde, picta marea, doi copii molîi şi urîţi, o slujnică bătrînă cu basma şi cu purtări de supunere umilă, ca o sclavă. Trăiau acolo mulţumiţi şi recunoscători, îi strigau fără încetare pe nume pe copiii care se zbenguiau neascultători, glumeau, folosind două, trei vorbe în italiană cu bătrînul hazliu de la care cumpărau zaharicale, se sărutau între ei pe obraji, fără să le pese de cei ce priveau la traiul lor în devălmăşie.

„Aşadar, voi rămîne, gîndi Aschenbach. Unde ar fi mai bine?“ Cu mîinile împreunate în poală, îşi lăsă privirea să se piardă în depărtări peste mare, să lunece, să se topească, să se frîngă în ceaţa monotonă a spaţiului pustiu. Îi era dragă marea din motive profunde: din nevoia de odihnă a artistului care munceşte din greu şi care, în faţa diversităţii exigente a fenomenelor, rîvneşte după un adăpost la sînul celor simple şi uriaşe; dintr-o înclinaţie interzisă, opusă misiunii sale şi tocmai de aceea ademenitoare spre cele compacte, nemăsurate, veşnice, spre neant. Năzuinţa celui ce trudeşte pentru a obţine perfecţiunea este aceea de a se odihni prin mijlocirea celor desăvîrşite; şi nu este neantul o formă a desăvîrşirii? În vreme ce visa însă astfel, adîncit în gol, tivul orizontal al ţărmului fu brusc întretăiat de o siluetă omenească, iar cînd îşi smulse şi-şi adună privirea din nemărginire, văzu că prin faţa lui, venind din stînga, trece pe nisip băiatul cel frumos. Mergea desculţ, gata de bălăceală, cu picioarele zvelte goale pînă la genunchi, încet, dar păşind atît de uşor şi de mîndru, ca şi cînd ar fi fost obişnuit să umble fără încălţăminte, şi privind spre cabinele situate de-a curmezişul. Dar îndată ce observă familia ruşilor ce-şi vedea acolo de-ale ei într-o recunoscătoare armonie, chipul i se aprinse de o furtună de dispreţ plin de mînie. Fruntea i se întunecă, colţurile gurii i se ridicară, buzele îi zvîcniră într-o parte cu o îndîrjire care-i schimonosi obrazul, sprîncenele i se încruntară atît de tare, încît sub presiunea lor ochii parcă i se înfundară în orbite, exprimînd prin privirea lor rea şi întunecată ura. Se uită în pămînt, privi încă o dată ameninţător în urmă, apoi făcu din umeri o violentă mişcare de întoarcere şi se îndepărtă cu spatele spre duşmani.

Un fel de sentiment de delicateţe sau de spaimă, ceva ca o pornire de respect şi jenă îl determinară pe Aschenbach să-şi întoarcă ochii, de parcă n-ar fi văzut nimic, deoarece un observator serios, martor întîmplător al unei izbucniri pătimaşe, refuză să facă uz, chiar pentru el însuşi, de ceea ce i-a fost dat să vadă. Aschenbach era însă înveselit şi totodată

zguduit: adică fericit. Acest fanatism copilăresc, îndreptat spre o frîntură blajină de viaţă, stabilea o relaţie omenească între divin şi cele ce nu spun nimic, făcea ca o preţioasă plăsmuire a naturii, menită altminteri doar să desfete privirea, să apară ca vrednică de un interes mai profund, conferea chipului, oricum important prin frumuseţe al adolescentului, o aură care îngăduia, în pofida anilor săi, să fie luat în serios.

Încă întors cu spatele, Aschenbach asculta vocea băiatului, vocea lui limpede, cam slabă, cu care voia să se anunţe, salutînd de departe, tovarăşilor de joacă ocupaţi în jurul castelului de nisip. I se răspunse, fiind strigat de mai multe ori pe nume sau printr-o formă de alintare a numelui, iar Aschenbach ascultă cu o anume curiozitate, fără să poată prinde altceva mai exact decît două silabe melodioase: „Adgio“ sau, mai des, „Adgiu“ cu un *u* final prelungit în strigăt. Sonoritatea îi fu pe plac, o găsi potrivită prin muzicalitate celui numit, o repetă în tăcere şi se întoarse, satisfăcut, la scrisorile şi hîrtiile lui.

Cu mica lui mapă de scris, folosită în călătorii, pe genunchi, începu să aştearnă cu stiloul răspunsul la una sau alta dintre scrisori. Dar după un sfert de oră găsi că e păcat să se îndepărteze cu gîndul de situaţia cea mai savuroasă pe care o cunoscuse vreodată şi s-o piardă din vedere din pricina unei activităţi fără importanţă. Azvîrli deoparte uneltele de scris şi se întoarse din nou spre mare; după puţin timp, atras de glasurile copiilor de la construcţia de nisip, îşi răsuci comod capul pe rezemătoarea scaunului spre dreapta, ca să vadă cu ce se ocupă fermecătorul Adgio.

Îl găsi de la prima privire; funda roşie de pe pieptul lui te împiedica să greşeşti. Ocupat, împreună cu alţii, să aşeze o scîndură veche ca punte peste şanţul umed al castelului de nisip, dădea, strigînd şi făcînd semne cu capul, indicaţii pentru această lucrare. Cu el erau încă vreo zece tovarăşi de joacă, băieţi şi fete, de vîrsta lui şi cu cîţiva ani mai mici, care pălăvrăgeau între ei în poloneză, franceză şi chiar în unele idiomuri balcanice. Dar numele său era acela ce răsuna de cele mai multe ori. Se vedea limpede că era adulat, curtat, admirat. Unul, mai ales, polonez ca şi el, un băiat voinic, numit aproximativ „Iaşu“, cu părul negru pomădat, cu un costum din pînză strîns cu o centură, părea să fie vasalul şi prietenul său cel mai apropiat. După ce, pentru ziua aceea, lucrarea la construcţia de nisip fu isprăvită, cei doi porniră înlănţuiţi de-a lungul plajei, iar cel numit „Iaşu“ îl sărută pe frumosul său prieten.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 386

Aschenbach fu ispitit să-i amenințe cu degetul. „Pe tine, însă, Kritobul, gîndi el surîzînd, te trimit într-o călătorie de un an! Căci cel puțin de atît timp ai nevoie ca să te vindeci.“[27] După aceea mîncă niște căpșuni mari, bine coapte, cumpărate de la un vînzător ambulant. Se făcuse foarte cald, deși soarele nu putea străpunge stratul de aburi ce acoperea cerul. Moleșeala cuprindea spiritul, în vreme ce simțurile savurau plăcerea uriașă și amenințătoare procurată de liniștea mării. Acestui om serios, care era scriitorul, a cerceta, a ghici numele ce suna cu aproximație „Adgio“ i se păru o misiune și o ocupație potrivită, care-i putea umple timpul. Amintindu-și cîte ceva din cele știute despre Polonia, ajunse la concluzia că numele trebuie să fie „Tadzio“, prescurtat din „Tadeusz“ care, strigat, suna „Tadziu“[28].

Tadzio se scălda. Aschenbach, care-l pierduse din vedere, îi descoperi capul și brațul ridicat pentru a înota departe, în mare; marea părea liniștită pînă spre larg. Totuși îndepărtarea lui stîrnise îngrijorare, căci, de la cabine, voci de femei strigau la el, rostind din nou acest nume care răsuna pe plajă aproape ca o parolă, avînd, datorită consonantelor sale moi și acelui *u* final prelungit, ceva dulce și totodată sălbatic:

– Tadziu! Tadziu!

Băiatul se întoarse, cu capul azvîrlit pe spate și bătînd cu picioarele apa care i se opunea făcînd spume; priveliștea acestei făpturi vii, de o pubertate grațioasă și aspră, cu buclele picurînd de apă și frumos ca un zeu gingaș, venind din adîncurile cerului și ale mării, smulgîndu-se și urcînd din imperiul elementelor, îți sugera imagini mitice: era o plăsmuire poetică din vremuri originare, evocînd obîrșia formei și nașterea zeilor. Aschenbach asculta atent, cu ochii închiși, acest cîntec ce răsuna înăuntrul său și se gîndea din nou că e bine aici și că vrea să rămînă.

Mai tîrziu, Tadzio, odihnindu-se după baie, ședea întins pe nisip, învelit cu un cearșaf alb, tras pe sub umărul stîng, cu capul culcat pe brațul gol și, chiar dacă nu se uita la el, ci parcurgea cîteva pagini dintr-o carte, Aschenbach simțea aproape necontenit că e acolo și că nu avea decît să-și întoarcă puțin capul, ca să vadă făptura aceea admirabilă. Aproape i se părea că stă acolo numai ca să-l apere pe cel ce se odihnea – ocupat cu unele treburi personale, dar veghind permanent nobila întrupare omenească aflată în dreapta lui, atît de aproape. Inima lui se umplu și fu mișcată de o dragoste părintească, de afecțiunea caldă nutrită pentru cel ce posedă frumusețea de către cel ce, jertfindu-se pe sine întru spirit, creează frumosul.

Către prînz, scriitorul părăsi plaja, se întoarse la hotel și sui cu liftul pînă în camera sa. Acolo petrecu mai mult timp în fața oglinzii și-și contemplă părul cărunt, fața obosită și aspră. În acele clipe se gîndi la faima lui și la faptul că multă lume îl recunoștea pe stradă și-l privea cu respect pentru cuvîntul său potrivit cu atîta siguranță și încununat de grație, își aminti toate succesele sale de ordin exterior care-i veniră în minte și se gîndi chiar și la înnobilarea sa. Coborî apoi la restaurant pentru *lunch* și mîncă la măsuța lui. Cînd, după ce termină masa, se sui în lift, în cămăruța aceea plutitoare se înghesuiră mai mulți tineri, venind tot de la dejun, printre care și Tadzio. Acesta stătea foarte aproape de Aschenbach, pentru prima dată atît de aproape, încît putea să-l vadă și să-l cunoască exact, în toate amănuntele făpturii sale omenești, nu de la distanță, cum privești un tablou. Cineva se adresă băiatului, dar, cînd tocmai răspundea cu un zîmbet nespus de drăgălaș, ajunse la etajul întîi și coborî, ieșind cu spatele și plecîndu-și ochii. „Frumusețea te face sfios“, gîndi Aschenbach și se întrebă, foarte preocupat, de ce. Observase totuși că dinții lui Tadzio nu arătau prea bine: erau cam colțuroși și gălbui, lipsiți de smalțul dinților sănătoși și de o transparență ciudată, care-i făcea să pară fragili, așa cum este uneori dantura anemicilor. „E foarte firav; e bolnăvicios, gîndi Aschenbach. Probabil că nu va ajunge la vîrsta bătrîneții.“ Mai apoi renunță să-și lămurească sentimentul de satisfacție sau de liniștire ce-i însoți acest gînd.

Petrecu două ore în camera lui, apoi se duse cu un *vaporetto* la Veneția, pe canalul cu miros de putregai. Coborî la San Marco, luă ceaiul în piață, apoi, corespunzător programului acelei zile, făcu o plimbare pe străzi. Această plimbare îi aduse o totală modificare a dispoziției sufletești și a hotărîrilor.

Pe străzi domnea o zăpușeală dezgustătoare; aerul era atît de dens, încît mirosurile ce se revărsau din locuințe, prăvălii, birturi: aburi de ulei, nori de parfum și multe altele pluteau ca o negură fără să se împrăștie. Fumul de țigară rămînea pe loc, risipindu-se doar cu încetul. Înghesuiala oamenilor în locurile strîmte îl supăra pe cel ce ieșise să se plimbe, în loc să-l distreze. Cu cît mergea mai mult, cu atît mai chinuitor punea stăpînire pe el acea stare insuportabilă pe care o poate pricinui aerul de mare împreună cu siroco, o stare ce e, în același timp, și somnolență. Îl treceau, într-un chip penibil, sudorile. Ochii i se împăienjeniră, îl apăsa pieptul, avea febră, simțea cum îi zvîcnește sîngele în cap. Părăsi repede străzile pe care erau magazinele și unde se înghesuia

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 388

lumea şi trecu peste cîteva punţi pînă la uliţele săracilor. Acolo îl necăjeau cerşetorii, iar emanaţiile scîrboase ale canalelor îi tăiau răsuflarea. În cele din urmă, ajunse într-o piaţă liniştită, unul dintre acele locuri uitate, încîntătoare, plin de farmec din interiorul Veneţiei, unde, poposind lîngă o fîntînă, îşi zvîntă fruntea şi-şi dădu seama că trebuie să plece din oraş.

Pentru a doua oară, iar de data aceasta definitiv, se vădea că acest oraş era pentru el, pe o asemenea vreme, extrem de vătămător. Era nerezonabil să se încăpăţîneze a mai rămîne, iar perspectiva schimbării de direcţie a vîntului rămînea cu totul incertă. Trebuia să ia repede o hotărîre. Ca să se întoarcă acasă chiar acum nu se putea. Nici reşedinţa de vară, nici cea de iarnă nu erau pregătite să-l primească. Dar marea şi plaja nu existau numai la Veneţia, se găseau şi în alte părţi, fără adaosul supărător al lagunei şi al aburilor ei care provocau febra. Îşi aminti de o mică localitate balneară maritimă nu departe de Triest, despre care i se spusese că e vestită. De ce să nu se ducă acolo? Şi anume fără întîrziere, ca să merite această schimbare a locului de popas. Se declară hotărît şi se ridică. La cea mai apropiată staţie de gondole, luă una care îl duse spre San Marco prin încîlcitul labirint de canale, pe sub delicate balcoane de marmură, pe lîngă colţuri lunecoase de zid, pe dinaintea unor triste faţade de palate cu mari firme ce se oglindeau în legănătoarea apă plină de gunoaie. Ajunse anevoie la destinaţie, deoarece gondolierul, aflat în legătură cu fabricile de dantele şi sticlărie, încercă pretutindeni să-l facă să coboare pentru a le vizita şi a cumpăra, şi ori de cîte ori bizara călătorie prin Veneţia începea să-şi exercite asupra lui farmecul, duhul negustoresc prădalnic al detronatei regine intervenea, trezindu-l în chip supărător.

Întors la hotel, anunţă încă înainte de cină că împrejurări neprevăzute îl obligă să plece a doua zi, dimineaţă, devreme. Îşi exprimară regretul şi i se înmînă nota de plată. Mîncă şi-şi petrecu seara aceea călduţă citind jurnale, pe un balansoar de pe terasa din spate. Înainte de a se culca, îşi făcu tot bagajul pentru plecare.

Nu dormi prea bine, deoarece noua plecare proiectată îi provoca o stare de nelinişte. Dimineaţă, cînd deschise fereastra, cerul era acoperit ca mai înainte, dar aerul părea mai proaspăt şi... încă din acea clipă începu să se căiască. Nu fusese oare prea pripită şi o eroare anunţarea plecării, o acţiune determinată de o stare bolnăvicioasă, nechibzuită? Dacă ar fi înfrînat-o, dacă nu şi-ar fi pierdut atît de repede speranţa

şi ar fi aşteptat să se adapteze aerului din Veneţia sau ca vremea să se amelioreze, astăzi ar fi avut dinainte, în loc de grabă şi poveri, o dimineaţă de plajă ca aceea de ieri. Acum trebuie să plece, să vrea ceea ce voise ieri. Se îmbrăcă, iar la ora opt coborî la parter să-şi ia micul dejun.

Cînd intră, în încăperea bufetului nu apăruse încă nici unul dintre oaspeţii hotelului. Cîţiva sosiră în vreme ce el şedea şi aştepta să i se aducă cele comandate. Cînd îşi duse ceaşca de ceai la gură, le văzu intrînd pe fetele poloneze, împreună cu însoţitoarea lor: cu o ţinută severă, iradiind prospeţimea dimineţii, cu ochii roşii, se îndreptară spre masa lor din colţul de lîngă fereastră. Îndată după aceea se apropie de el, cu şapca în mînă, portarul şi-l vesti că e timpul să plece. Automobilul îi aşteaptă, pe el şi pe alţi călători, pentru a-i duce la hotelul Excelsior, de unde şalupa cu motor îi va transporta pe canalul particular al societăţii pînă la gară. Timpul presează. Aschenbach găsi că timpul nu presează deloc. Pînă la plecarea trenului său era mai mult de o oră. Îl indispuse acest obicei al hotelului de a-i da afară pe călători înainte de vreme şi-l lămuri pe portar că doreşte să-şi ia gustarea în linişte. Omul se retrase şovăind, ca să apară din nou după cinci minute. E imposibil ca automobilul să mai aştepte. Atunci n-are decît să plece şi să-i ducă bagajul, replică Aschenbach, iritat. El se va folosi la timpul potrivit de vaporul ce face curse regulate şi roagă ca grija plecării sale să fie lăsată în seama lui. Portarul se înclină. Bucuros că scăpase de supărătoarele insistenţe, Aschenbach îşi termină gustarea fără grabă, ba chiar îi ceru chelnerului să-i aducă un ziar. Cînd se ridică, în sfîrşit, timpul devenise, într-adevăr, presant. Se întîmplă ca tocmai în acea clipă Tadzio să intre pe uşa cu geam.

Îndreptîndu-se spre masa alor săi, băiatul îşi încrucişă drumul cu cel ce pleca, iar în faţa bărbatului cu părul cărunt şi cu fruntea înaltă îşi plecă ochii cu modestie, pentru a-i ridica apoi numaidecît în felul său drăgălaş, larg deschişi, spre el, cu o privire molatică, apoi trecu. „Adio, Tadzio! gîndi Aschenbach. Te-am văzut pentru scurtă vreme.“ Iar în vreme ce, împotriva obiceiului său, formula realmente cu buzele acest gînd, adăugă: „Fii binecuvîntat!“ – După aceea se pregăti de plecare, împărţi bacşişuri, fu salutat de managerul cel scund şi tăcut, îmbrăcat cu o redingotă de croială franceză, şi părăsi hotelul pe jos, aşa cum venise, pentru a se îndrepta, urmat de omul de la hotel care-i ducea bagajul de mînă,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 390

pe aleea împodobită cu flori albe, de-a curmezişul insulei, spre pontonul vaporului. Ajunse la timp, luă loc – iar ceea ce urmă fu o călătorie plină de suferinţă şi de mîhnire printre toate hăurile căinţei.

Era călătoria bine cunoscută prin lagună, pe lîngă San Marco, pe Canalul cel Mare, în sus. Aschenbach şedea pe bancheta circulară de la prora, cu braţul rezemat de parapet şi cu mîna umbrindu-şi ochii. Parcurile publice rămaseră în urmă, piaţeta se arătă încă o dată deschizîndu-se înainte cu graţia ei princiară, apoi pieri, urmă goana cea mare a palatelor, iar cînd drumul de apă coti, apăru Ponte Rialto, cu arcada-i de marmură splendid boltită. Călătorul privea toate acestea, iar sufletul său era sfîşiat. Atmosfera oraşului, acest iz slab de putreziciune ce se ridica din mare şi din mlaştină, de care fusese atît de grăbit să fugă – o respira acum, trăgînd-o adînc, dureros şi cu plăcere în piept. Cum fusese posibil să nu ştie, să nu-i treacă prin minte cît de mult îi era legată inima de toate acestea? Ceea ce de dimineaţă fusese o jumătate de regret, o uşoară îndoială cu privire la îndreptăţirea hotărîrii sale deveni acum o mîhnire adîncă, o adevărată durere, un impas sufletesc amar, care-i umplu de mai multe ori ochii de lacrimi şi despre care-şi spuse că îi fusese cu neputinţă să-l prevadă. Aşadar, ceea ce socotise atît de greu suportabil, ceea ce resimţise uneori ca imposibil de înfrînat fusese, evident, gîndul că nu va mai trebui să revadă Veneţia niciodată, că această despărţire era ultima. Se vădise pentru a doua oară că oraşul îl îmbolnăveşte, fusese pentru a doua oară nevoit să-l părăsească în grabă, astfel că de aici înainte trebuia să-l considere un loc de popas imposibil şi interzis, pe care nu putea să-l înfrunte şi pe care ar fi fost absurd să-l viziteze din nou. Simţea chiar că, dacă pleacă acum, ruşinea şi mîndria l-ar împiedica să revadă oraşul drag, în faţa căruia se dăduse de două ori bătut trupeşte; această contradicţie dintre o înclinare sufletească şi rezistenţa fizică îi apăru deodată omului pe cale de a îmbătrîni atît de gravă şi de importantă, înfrîngerea trupească, atît de ruşinoasă şi trebuind să fie înlăturată cu orice preţ, încît nu mai înţelese deloc uşurinţa cu care se hotărîse ieri să suporte şi să accepte, fără o luptă serioasă, capitularea.

Între timp, vaporaşul se apropia de gară, iar durerea şi descumpănirea deveniră atît de intense, încît îl scoaseră din minţi. Omului chinuit, plecarea i se părea imposibilă, întoarcerea, nu mai puţin. Sfîrşit sufleteşte, intră în gară. E foarte tîrziu, nu are nici o clipă de pierdut, dacă

vrea să prindă trenul. Vrea şi nu vrea. Dar timpul presează, îl mînă cu biciul; se grăbeşte să-şi scoată bilet şi se uită prin mulţimea din sală după funcţionarul societăţii hotelurilor, de serviciu acolo. Omul se arată şi-i dă de ştire că geamantanul cel mare a fost expediat. „A şi fost expediat?“ „Da, în cele mai bune condiţii – la Como.“ „La Como?“ Dintr-un schimb grăbit de replici, din întrebările mînioase şi răspunsurile confuze reieşi că, încă de la serviciul de bagaje al hotelului Excelsior, geamantanul fusese expediat, împreună cu alte bagaje străine, într-o direcţie cu totul greşită.

Aschenbach îşi dădu osteneala să-şi păstreze unica expresie a feţei potrivită în împrejurările date. Dar o bucurie fantastică, o veselie de necrezut îi zguduiră din interior, aproape spasmodic, pieptul. Funcţionarul se repezi să reţină, dacă mai era posibil, geamantanul, dar, cum era de aşteptat, se întoarse fără nici o ispravă. Aschenbach declară că nu vrea să călătorească fără bagajul său, ci să se întoarcă şi să aştepte la Hotelul Băilor returnarea geamantanlui. Întrebă dacă şalupa cu motor a societăţii se află la gară. Omul răspunse că staţionează în faţa uşii. Ceru cu volubilitate în italiană casierului de la ghişeu să primească înapoi biletul de călătorie, jură că se va telegrafia, că nu se va cruţa şi nu se va neglija nimic, pentru ca geamantanul să ajungă cît de curînd înapoi la băi – şi aşa se petrecu faptul surprinzător că, la douăzeci de minute după sosirea la gară, călătorul se văzu din nou pe Canalul cel Mare, în drum spre Lido.

Ciudată, incredibilă, ruşinoasă, comică, această aventură ca într-un vis: să revezi în aceeaşi oră, din voinţa destinului, din alt unghi şi în sens invers locuri de la care mai adineauri îţi luaseşi cu adîncă întristare rămas-bun pentru totdeauna! Apoi, spumegînd la prova, mica ambarcaţiune se strecura agilă printre gondole şi vapoare, gonind în mare viteză spre destinaţie, în vreme ce singurul ei pasager ascundea sub masca unei supărări resemnate tulburarea plină de teamă, dar şi de zburdălnicie a unui băiat care trage chiulul. Din timp în timp, pieptul său continua să fie zguduit de rîs din pricina ghinionului care, îşi spunea, n-ar fi putut să-l lovească într-un mod mai plăcut pe un om norocos. Avea de dat lămuriri, urma să înfrunte feţe mirate, apoi, îşi spunea, totul va fi din nou bine, se va preveni un necaz, va fi reparată o gravă greşeală şi tot ceea ce crezuse că lasă în urmă se va deschide din nou pentru el, va fi din nou al lui pentru cît timp va dori...

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 392

Îl înşela oare viteza înaintării sau, în plus, bătea totuşi vîntul dinspre mare?

Valurile se izbeau de pereţii betonaţi ai îngustului canal ce taie de-a curmezişul insula spre hotelul Excelsior. Un autobuz îl aştepta acolo pe cel ce se întorcea şi-l duse pe un drum drept, ceva mai înălţat faţă de marea încreţită, pînă la Hotelul Băilor. Managerul cel scund, cu mustaţă, îmbrăcat în redingota lui cu coadă, îi ieşi în întîmpinare pe scara exterioară, ca să-l salute.

Pe un ton cu o uşoară nuanţă linguşitoare, îşi exprimă regretul pentru incidentul pe care-l numi „extrem de penibil“ pentru el şi pentru instituţie şi încuviinţă cu convingere intenţia lui Aschenbach de a aştepta la hotel bagajul. Firește, camera lui fusese dată, dar alta, tot atît de bună, îi sta la dispoziţie de îndată.

– *Pas de chance, monsieur*[29], spuse liftierul elveţian zîmbind cînd o porniră în sus.

Şi aşa, fugarul fu din nou cartiruit într-o cameră aproape identică, prin poziţie şi mobilier, cu cealaltă.

După ce distribui prin odaie conţinutul valizei de mînă, obosit şi ameţit de vîrtejul acestei dimineţi ciudate, se aşeză într-un fotoliu lîngă fereastra deschisă. Marea căpătase o culoare verzuie, aerul părea mai rarefiat şi mai pur, plaja, cu cabinele şi bărcile ei, părea mai colorată, deşi cerul era tot plumburiu. Cu mîinile împreunate în poală, Aschenbach privea afară, bucuros că se găsea din nou acolo, iar uneori clătina din cap nemulţumit de şovăiala lui şi de incapacitatea de a-şi cunoaşte propriile dorinţe. Aşa rămase, cu siguranţă, o oră întreagă, odihnindu-se şi visînd cu mintea goală de gînduri. Pe la prînz îl văzu pe Tadzio care, într-un costum de pînză cu dungi şi o panglică roşie, se întorcea la hotel, venind dinspre mare pe poteca podită cu scînduri ce trecea prin îngrăditura plajei. De la înălţimea unde se afla, Aschenbach îl recunoscu numaidecît, mai înainte chiar de a-şi fi aţintit ochii asupra lui, şi parcă ar fi voit să spună: „Iată că te-ai întors şi tu, Tadzio!“ Dar în aceeaşi clipă simţi cum salutul acesta indiferent amuţeşte şi piere dinaintea adevărului ce-i umplea inima – simţi cum sîngele lui ia avînt, cum îl copleşesc bucuria şi durerea şi îşi dădu seama că îi venise atît de greu să plece din pricina lui Tadzio.

Rămase tăcut, ascuns oricărei priviri, în locul acela înalt unde se afla şi-şi întoarse privirea spre forul său lăuntric. Trăsăturile i se înviorară, sprîncenele i se ridicară pe frunte şi un zîmbet atent, curios şi spiritualizat îi încordă gura. Apoi îşi săltă capul şi, cu ambele braţe atîrnîndu-i moale peste rezemătoarea fotoliului, schiţă o mişcare înceată de rotire şi ridicare, cu palmele întoarse înainte, ca şi cum şi-ar fi deschis şi şi-ar fi întins în lături braţele. Era un gest bucuros de bun venit, de calmă întîmpinare.

CAPITOLUL AL PATRULEA

Zi de zi, zeul cu obrajii încinşi îşi mîna gol pe ţărmurile cerului cvadriga ce împrăştia dogoare, iar pletele lui blonde fluturau în vîntul de răsărit ce se pornise o dată cu el[30]. Pe întinderile mării cu talazuri trîndave stăruia o mătăsoasă strălucire alburie. Nisipul ardea. Sub azurul cu scînteieri argintii al eterului, dinaintea cabinelor de pe plajă fuseseră întinse pînze de corabie de culoarea ruginei, pe al căror petic de umbră strict delimitat oamenii îşi petreceau orele de dinaintea prînzului. Dar plăcută era şi seara, cînd plantele din parc îmbălsămau atmosfera, stelele din înalt îşi porneau hora, iar murmurul mării peste care se lăsa noaptea răzbătea molcom spre ţărm, vorbind sufletului. O asemenea seară purta în sine chezăşuirea îmbucurătoare a unei noi zile însorite de tihnă uşor de plănuit şi împodobită cu nenumărate posibilităţi, strînse mănunchi, de plăcute întîmplări neprevăzute.

Oaspetele, pe care un ghinion atît de binevoitor îl reţinuse pe loc, era departe de gîndul de a găsi vreun motiv să plece din nou. Timp de două zile fusese nevoit să suporte unele privaţiuni şi să apară în marea sală a restaurantului în ţinută de călătorie. Apoi însă, cînd bagajul rătăcit îi fu readus, în sfîrşit, în cameră, despachetă totul şi umplu dulapul şi sertarele cu lucrurile sale, fără a hotărî deocamdată cît avea să rămînă, bucuros că-şi poate petrece orele de plajă în costumul de mătase şi că se poate arăta din nou în cuvenita ţinută de seară, cînd îşi lua cina la măsuţa lui.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 394

Ritmul plăcut al acestei existenţe îl învălui cu vraja lui, traiul acesta domol şi strălucitor îl captivă repede. Cu adevărat, ce minunat loc de popas era acesta, care reunea farmecul odihnei într-o staţiune îngrijită de pe o plajă meridională cu apropierea familiară a ciudatului şi minunatului oraş! Aschenbach nu era un amator de plăceri. Oricînd şi oriunde ar fi fost vorba de întreruperea lucrului, de odihnă, de asigurarea unor zile agreabile, se simţise rechemat, mai ales în anii săi tineri, neliniştit şi dezgustat, spre truda lui superioară, spre îndatorirea lui sacră şi sobră de fiecare zi. Dar locul acesta îl fermeca, îi destindea voinţa, îl făcea fericit. Uneori, înainte de prînz, sub umbrarul de pînză al cabinei lui, plimbîndu-şi visător privirea peste albastrul mării sudice, sau în cîte-o noapte călduţă, rezemat de pernele gondolei care-l purta, sub vastul cer înstelat, din Piaţa San Marco, unde întîrziase îndelung, acasă, spre Lido, în vreme ce luminile multicolore şi sunetele dulci ale serenadei rămîneau în urmă, îşi aducea aminte de vila lui din munţi, de locul luptelor sale din timpul verii, unde norii se tîrau pe jos prin grădină, furtuni teribile stingeau seara lumina din casă, iar ciorile, pe care le hrănea, îşi căutau adăpost în vîrful molizilor. Atunci se simţea bine, ca şi cînd s-ar fi refugiat în Cîmpiile Elizee, la marginile pămîntului, unde oamenilor le e dăruită viaţa cea mai uşoară, unde nu cade zăpada şi nu bate vîntul, nu se porneşte furtuna şi nu se revarsă ploile, ci urcă necontenit doar adierea răcoroasă a lui Okeanos, făcînd ca zilele să se scurgă într-o fericită tihnă, fără osteneală, fără luptă, consacrată doar soarelui şi sărbătorilor lui.

Aschenbach îl vedea deseori, aproape necontenit, pe Tadzio; spaţiul mărginit, rînduiala vieţii, aidoma pentru toţi, făceau ca frumosul băiat să-i fie toată ziua, cu mici întreruperi, pe aproape. Îl vedea, îl întîlnea pretutindeni: în încăperile de la parter ale hotelului, în timpul drumurilor răcoritoare pe apă spre oraş şi de acolo înapoi, chiar şi între splendorile Pieţii şi, adesea, în răstimpuri, pe drumuri şi poteci, cînd hazardul era deosebit de binevoitor. În principal însă, şi cu cea mai fericită regularitate, orele de dinainte de masă erau acelea care îi dădeau prilejul să studieze îndelung frumoasa făptură şi să-i aducă prinosul de admiraţie. Această fericire latentă, această favoare, pe care împrejurările i-o acordau constant, zi de zi, îl umpleau de satisfacţie, îi sporeau bucuria de a trăi, ceea ce-l făcea să preţuiască şederea sa aici şi să vadă înşiruindu-se, într-un mod atît de plăcut şi, fără de întrerupere, zilele însorite.

Se scula devreme, ca atunci cînd îl trezea dorinţa imperativă de lucru, şi ajungea pe plajă înaintea celor mai mulţi, la ceasul cînd soarele era încă blînd şi marea de un alb orbitor se legăna în visurile dimineţii. Îl saluta prietenește pe paznicul porţiunii îngrădite de plajă, îl saluta cu familiaritate şi pe bătrînul cu barbă albă şi picioarele goale care-i pregătise locul unde avea să şadă, îi întinsese umbrarul din pînză cafenie şi-i scosese pe platformă mobilele din cabină, apoi se aşeza. Urmau trei sau patru ore în care soarele se suia în înaltul cerului, căpătînd o putere înfricoşătoare, iar marea se colora într-un albastru tot mai profund, ore în care putea să-l vadă pe Tadzio.

Îl vedea venind din stînga, pe marginea mării, îl vedea din spate, apărînd printre cabine sau descoperea brusc, nu fără un fior de spaimă şi bucurie, că nu-l zărise sosind şi că se şi găsea acolo, îmbrăcat în costumul lui de baie albastru cu alb, singura îmbrăcăminte pe care o purta acum pe plajă, şi-şi reluase în soare, pe nisip, ocupaţiile obişnuite – acea viaţă plăcută, fără nici un scop, leneşă şi capricioasă, care consta din joacă şi odihnă, hoinăreală, bălăceală, săpături în nisip, hîrjoană de-a prinselea, răstimpuri cînd sta culcat sau înota, mereu vegheat de pe platformă de femeile care-l strigau cu vocile lor în falset pe nume: „Tadziu! Tadziu!“ la care el venea în fugă, gesticulînd cu vioiciune, ca să le povestească ce i se întîmplase şi să le arate ce găsise sau prinsese: scoici, căluţi-de-mare, meduze, crabi care alergă lateral. Aschenbach nu înţelegea nici un cuvînt din cele pe care le rostea, dar chiar dacă ar fi fost lucrurile cele mai banale, în urechile lui răsunau ca o melodie vagă. Caracterul străin al vorbirii băiatului o înălţa transformînd-o în muzică, soarele puternic îşi revărsa din prisos strălucirea asupra lui, iar sublima perspectivă vastă a mării crea necontenit făpturii lui un fundal sclipitor.

În curînd, Aschenbach ajunse să cunoască fiecare linie şi fiecare atitudine a acestui corp sublim care se expunea în toată libertatea, saluta cu o bucurie reînnoită fiecare trăsătură familiară de frumuseţe, iar admiraţia lui, delicata voluptate a simţurilor sale erau fără sfîrşit. Uneori, băiatul era chemat să salute un oaspete care făcea doamnelor o vizită la cabină, îşi scutura buclele, iar în vreme ce întindea mîna, se lăsa pe un picior, cu celălalt sprijinit în vîrful degetelor, făcea o graţioasă întoarcere şi răsucire a corpului, încordat, sfios din amabilitate, dornic să placă dintr-o nobilă îndatorire. Alteori stătea întins, cu cearşaful de baie înfăşurat în jurul pieptului, cu braţul gingaş sculptat proptit în nisip, cu bărbia în palmă; băiatul căruia i se spunea „Iaşu“ şedea

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 396

ghemuit lîngă el, adulîndu-l, şi nimic nu putea fi mai fermecător decît zîmbetul ochilor şi buzelor, cu care cel admirat îl privea pe cel inferior, pe cel dornic să-l slujească. Cîteodată, Tadzio stătea la marginea mării, singur, izolat de ai săi, foarte aproape de Aschenbach, drept, cu mîinile încrucişate la ceafă, legănîndu-se încet pe vîrful picioarelor, şi visa cu minţile duse aiurea, în vreme ce valuri mici se rostogoleau spre el şi-i udau degetele. Părul lui de culoarea mierii i se lipea buclat pe tîmple şi ceafă, soarele îi lumina puful din partea de sus a coloanei vertebrale, desenul fin al coastelor, simetria pieptului ieşeau în evidenţă datorită înveşmîntării sumare, subsuorile îi erau încă netede ca la o statuie, scobitura genunchilor îi strălucea, iar reţeaua de vinişoare albăstrii făcea ca trupul său să pară plăsmuit dintr-o materie translucidă. Cîtă disciplină, cîtă precizie a gîndirii erau exprimate în acest corp zvelt, de o tinerească desăvîrşire! Dar voinţa severă şi pură care, lucrînd tainic, putuse să scoată la lumină această sculptură zeiască – nu-i ea, oare, cunoscută şi familiară lui, artistului? Nu acţiona ea şi într-însul atunci cînd, stăpînit de o pasiune trează, elibera din masa de marmură a limbii forma zveltă pe care o văzuse în minte şi pe care o înfăţişa oamenilor ca pe o statuie şi o oglindă a frumuseţii spirituale?

Statuie şi oglindă! Ochii săi îmbrăţişau nobila siluetă de la marginea întinderilor albastre şi, în extazul său, era încredinţat că prin această privire înţelege frumosul însuşi, forma ca idee divină, desăvîrşirea unică şi pură care vieţuieşte în spirit şi a cărei copie omenească şi alegorie se înălţau aici, oferindu-se cu înlesnire şi graţie adoraţiei. Era ca o beţie, iar artistul pe cale să îmbătrînească o întîmpina fără să şovăie, ba chiar cu lăcomie. Spiritul său resimţi durerile facerii, cultura lui dădu în clocot, amintirea lui scoase la suprafaţă gînduri străvechi, transmise tinereţii sale prin tradiţie şi totuşi neînsufleţite niciodată pînă atunci de propriu-i foc. Nu stă oare scris[31] că soarele atenţiei noastre se orientează de la lucrurile intelectuale spre cele senzoriale? Se spune că el ne ameţeşte şi ne vrăjeşte înţelegerea şi amintirea în aşa fel, încît sufletul nostru, vibrînd de plăcere, uită de starea lui propriu-zisă şi rămîne aninat, cu o admiraţie plină de uimire, de cele mai frumoase dintre obiectele însorite: în acele clipe, se poate ridica la o contemplare superioară numai cu ajutorul unui trup. Într-adevăr, Amor proceda la fel ca matematicienii care le prezintă copiilor incapabili de înţelegere imagini concrete ale formelor pure: ca şi ei, pentru a ne face vizibil factorul spiritual, zeul se slujea cu plăcere de chipul şi culoarea tinereţii omeneşti pe care, ca unealtă a amintirii, o împodobea cu toată strălucirea frumuseţii, la a cărei priveliştе ne înflăcărăm, cuprinşi de durere şi speranţă.

Aşa gîndea, entuziasmat, Aschenbach, aşa se străduia să simtă. Iar din vuietul mării şi din strălucirea soarelui se întruchipa pentru el o imagine încîntătoare[32]. Era bătrînul platan de lîngă zidurile Atenei – era locul învăluit de o umbră sacră, îmbălsămat de parfumul florilor acelui copac al castităţii, loc împodobit cu chipuri sfinte şi daruri pioase întru cinstirea nimfelor şi a lui Achelous. Pîrîul se prăvălea foarte limpede pe netedul pietriş de la picioarele copacului cu crengi mult întinse în lături; greierii îşi înstrunau viorile. Pe tăpşanul de iarbă uşor înclinat, astfel încît, stînd întins, puteai să-ţi ţii capul ridicat, şedeau culcaţi doi oameni, ascunşi acolo de arşiţa zilei: unul mai în vîrstă şi unul tînăr, urît cel dintîi, frumos cel de-al doilea, un înţelept lîngă un drăgălaş. Slujindu-se de cuvinte măgulitoare şi de glume pline de duh, Socrate îl învăţa pe Fedru despre dor şi virtute. Îi vorbea despre spaima fierbinte ce-l cuprinde pe omul sensibil cînd ochiul său vede o întrupare a frumuseţii eterne; îi vorbea despre dorinţa lacomă a celui lipsit de pietate şi rău, care nu poate gîndi frumuseţea, atunci cînd îi vede imaginea şi nu e capabil s-o venereze; îi vorbea despre teama sfîntă resimţită de cel nobil, cînd îi apare un chip asemenea zeilor, un trup desăvîrşit – cum, apoi, începe să tremure şi-şi iese din fire şi aproape că nu mai cutează să privească, fiind stăpînit de o asemenea veneraţie faţă de frumuseţe, încît i-ar aduce jertfe ca unei statui, dacă nu s-ar teme să fie socotit de oameni drept nebun. Căci Fedru, dragul meu, frumuseţea, numai ea este vrednică de iubire şi totodată vizibilă: ea este – ţine minte! – singura formă a celor spirituale, pe care o putem recepta prin simţuri şi o putem suporta prin simţuri. Ce s-ar întîmpla cu noi dacă divinul însuşi, dacă raţiunea, şi virtutea, şi adevărul ne-ar apărea prin mijlocirea simţurilor? Nu am pieri şi am arde de iubire, aşa cum i s-a întîmplat Semelei[33] odinioară în faţa lui Zeus? Frumuseţea este calea celui sensibil întru spirit – doar o cale, doar un mijloc, micul meu Fedru... Apoi, vicleanul seducător rosti lucrul cel mai subtil, anume că cel ce iubeşte este mai divin decît cel iubit, deoarece în primul se află divinitatea, în al doilea, nu – aceasta este, probabil, ideea cea mai gingaşă, cea mai plină de ironie care a fost gîndită vreodată şi din care izvorăşte toată viclenia şi cea mai tainică voluptate a dorului.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 398

Fericirea scriitorului este dată de ideea ce poate deveni, în întregime, sentiment şi de sentimentul ce poate deveni, pe de-a-ntregul, idee. În acea vreme, însinguratul Aschenbach auzea şi dădea urmare unei asemenea idei fremătătoare şi unui asemenea sentiment exact, anume că natura se înfioară de încîntare, cînd spiritul se pleacă dinaintea frumuseţii, omagiind-o. Brusc, îl cuprinse dorinţa de a scrie. Ce-i drept, lui Eros îi e dragă, se zice, lenevia, şi chiar pentru aceasta a fost creat. Dar în acest punct al crizei prin care trecea, cel cu sufletul atît de agitat se simţea îmboldit spre creaţie. Prilejul rămînea aproape indiferent. În lumea celor cu preocupări spirituale se ivise, devenind o preocupare şi pentru călătorul nostru, imboldul de a face publică o profesiune de credinţă privitoare la o anumită problemă mare şi arzătoare legată de cultură şi gust. Obiectul îi era la îndemînă, era pentru el o trăire; dorinţa de a-l face să strălucească în lumina cuvîntului său îl cuprinse deodată irezistibil. Anume, dorea să scrie în prezenţa lui Tadzio, să ia ca model în scrisul său înfăţişarea băiatului, să-şi modeleze stilul după liniile acestui trup, care i se părea zeiesc, şi să-i ridice frumuseţea pe tărîmul celor spirituale, aşa cum vulturul l-a purtat cîndva în eter pe păstorul de la Troia[34]. Niciodată nu i s-a părut mai dulce plăcerea cuvîntului, niciodată nu a ştiut atît de bine că în cuvînt se află Eros, că în cursul acelor preţioase şi primejdioase ore în care, şezînd la masa lui grosolană de sub umbrarul de pînză, şi-a redactat, privindu-l pe idol şi auzindu-i muzica vocii, acel succint eseu, modelat după frumuseţea lui Tadzio – acea pagină şi jumătate de proză aleasă, a cărei limpezime, noblеţe şi avîntată încordare a sentimentului aveau să trezească, în scurtă vreme, admiraţia multora. Este, cu siguranţă, bine că lumea cunoaşte doar frumoasa operă, nu şi obîrşia ei, nu şi împrejurările genezei, căci cunoaşterea izvoarelor din care a ţîşnit inspiraţia artistului ar provoca adesea confuzie, ar înspăimînta, anulînd astfel efectele rezultatului excelent. Ciudate ore! Ciudată osteneală vlăguitoare! Stranie relaţie creatoare dintre spirit şi un trup! Cînd îşi termină lucrarea şi plecă de pe plajă, Aschenbach se simţea epuizat, chiar distrus, şi avea impresia că-l mustră conştiinţa ca după un exces.

În dimineaţa următoare, cînd tocmai pleca de la hotel, îl zări de pe scara exterioară pe Tadzio, în drum spre mare, şi anume singur, apropiindu-se de îngrăditura plajei. Simţi şi i se impuse dorinţa, ideea simplă să folosească prilejul pentru a face uşor şi cu voioşie cunoştinţă cu cel care, fără să ştie, îi pricinuise o asemenea elevaţie şi frămîntare, să-i

vorbească, să se bucure de răspunsul, de privirea lui. Frumosul băiat mergea agale, putea fi ajuns, iar Aschenbach îşi grăbi paşii. Îl ajunse pe poteca de scînduri din spatele cabinelor, vrea să-i pună mîna pe cap, pe umeri, iar pe buze îi flutură un cuvînt oarecare, o frază prietenoasă în franceză: simte însă că, poate şi din cauza mersului grăbit, inima lui bate ca un ciocan, încît, cu răsuflarea tăiată, n-ar putea vorbi decît anevoie şi cu glas tremurător; şovăie, caută să se stăpînească, se teme deodată să meargă prea mult în urma frumosului băiat, pentru a nu-i atrage atenţia şi a nu-l face să privească interogativ în juru-i, îşi ia încă o dată avînt, dă greş, renunţă şi trece pe lîngă el, cu capul plecat.

„Prea tîrziu! gîndi în acea clipă Aschenbach. Prea tîrziu!“ Era totuşi prea tîrziu? Pasul acesta, pe care nu-l făcuse, ar fi dus, foarte probabil, la un rezultat binevenit, la o uşurare, la voioşie, la o trezire tămăduitoare. Cu siguranţă însă că scriitorul pe cale de a îmbătrîni nu voia să se trezească, întrucît ţinea prea mult la beţia lui. Cine poate să dezlege enigma esenţei şi a caracteristicilor unei firi de artist! Cine înţelege profunda contopire instinctivă dintre disciplină şi neînfricare, pe care aceasta se bizuie! Căci a nu putea să vrei trezirea tămăduitoare înseamnă neînfrînare. Aschenbach nu mai era înclinat spre autocritică; gustul, concepţia spirituală a vîrstei sale, stima de sine, maturitatea şi simplitatea tîrzie îl împiedicau să mai analizeze mobilurile şi să decidă dacă nu-şi realizase intenţia datorită conştiinţei sau uşurinţei şi slăbiciunii. Era tulburat, se temea ca nu cumva înfrîngerea, fuga lui să fi fost observate de cineva, fie acela chiar şi numai paznicul de pe plajă, se temea foarte mult să nu se fi făcut ridicol. Încolo, în sinea lui glumea pe seama spaimei lui comice şi, totodată, sfinte. „Aiurit, gîndi el, aiurit ca un cocoş care, în timpul luptei, îşi lasă, înspăimîntat, aripile să-i atîrne. Cu siguranţă că zeul este acela care, la priveliştea celui vrednic de iubire, ne frînge astfel curajul şi ne doboară la pămînt simţirea mîndră...“[35] Se juca aşa cu gîndurile, visa şi era mult prea mîndru ca să se teamă de un sentiment.

De pe acum nu-i mai păsa de desfăşurarea timpului de odihnă pe care şi-l îngăduise; gîndul întoarcerii acasă nici nu-i mai trecea prin minte. Îşi procurase prin poştă bani din belşug. Singura lui preocupare privea posibila plecare a familiei poloneze; pe sub mînă, informîndu-se în treacăt la frizerul hotelului, aflase că polonezii aceştia sosiseră cu puţin înaintea lui. Soarele îi bronza faţa şi mîinile, iritanta adiere sărată îl fortifica sensibil şi, precum mai înainte fusese obişnuit să consume

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 400

de îndată pentru o operă tot ceea ce îi dăruiau înviorarea, somnul, hrana sau natura, tot astfel risipea acum fără vreun folos practic şi cu generozitate pentru beţia simţirii tot sporul zilnic de putere adus de soare, tihnă şi aerul mării.

Dormea puţin; zilele de-o monotonie desfătătoare erau despărţite de nopţi scurte, pline de o fericită nelinişte. E drept că se retrăgea devreme, căci pe la ora nouă, cînd Tadzio părăsea scena, ziua i se părea încheiată. Dar de cum se iveau zorile, îl trezea un gingaş, dar pătrunzător fior de spaimă, inima îşi aducea aminte de aventura pe care o trăia, nu mai suporta să rămînă în pat, se ridica şi, înfăşurat în ceva uşor ca să înfrunte răcoarea dimineţii, se aşeza la fereastra deschisă, ca să aştepte răsăritul soarelui. Acest eveniment minunat îi umplea de evlavie sufletul sfinţit de somn.

Cerul, pămîntul şi marea zăceau încă în fantomatica paloare sticloasă a zorilor; pe bolta ireală tot mai plutea o stea gata să se stingă. Dar se simţea o adiere, o veste înaripată dinspre sălaşurile inaccesibile anunţînd că Eros se ridică de lîngă soţul ei, iar pe linia cea mai îndepărtată ce unea cerul şi marea se ivea acea roşeaţă prin care creaţia începe să devină perceptibilă pentru simţurile noastre. Se apropia zeiţa, ademenitoarea de tineri, care i-a răpit pe Cleitus, pe Cephalus şi, în pofida tuturor olimpienilor, s-a bucurat de dragostea frumosului Orion. La marginea lumii se aşterneau petale de trandafir, cerul înflorea într-o licărire nespus de încîntătoare, nori mici, transfiguraţi, străluminaţi pluteau ca nişte amoraşi gata a sluji, în ceaţa trandafirie, albăstrie; peste mare cădea purpură, care părea că plutеşte înaintînd, purtată de talazuri, suliţe de aur ţîşneau de jos spre înălţimile cerului, strălucirea devenea incendiu, văpaia, jăraticul şi limbile de flăcări se rostogoleau în sus fără zgomot, dar cu o uriaşă putere zeiască, iar fugarii sacri, cu copitele grăbite, ale fratelui[36] urcau deasupra globului pămîntesc. Cel ce veghea singur şedea învăluit de razele superbului zeu; închidea ochii, lăsîndu-se sărutat pe pleoape de aureolă. Sentiment de demult, încîntătoare porniri timpurii ale inimii, ce se stinseseră datorită muncii aspre pe care o desfăşurase în viaţă, se reîntorceau acum, transfigurate într-un mod ciudat – le recunoştea cu un zîmbet confuz, uimit. Scufundat în gînduri, visa, buzele sale rosteau încet un nume şi, continuînd să zîmbească, adormea iar în fotoliul său, cu faţa ridicată şi cu mîinile împreunate în poală.

Ziua care începea cu atîta înflăcărare şi solemnitate era în întregul ei, într-un mod ciudat, elevată şi transfigurată mitic. De unde venea şi ce obîrşie avea adierea care-i atingea dintr-o dată tîmplele şi urechile, atît de blînd şi de elocvent, ca o insinuare de sus? Cîrduri de nouraşi albi şi pufoşi stăteau risipite pe cer ca nişte turme ale zeilor ieşite la păscut. Se stîrnea un vînt mai puternic, armăsarii lui Poseidon o porneau în goană cabrînd, se arătau, fireşte, şi taurii celui cu bucle albăstrii, repezindu-se cu mugete şi cu coarnele plecate. Între bolovanii stîncilor de pe plaja îndepărtată, valurile săltau ca nişte capre care ţopăie. O lume cu înfăţişare insolită sub o aură sacră, plină de viaţa stăpînită de Pan îl înconjură pe cel fascinat, iar inima lui trăia în vis mituri gingaşe. De multe ori, cînd soarele cobora dincolo de Veneţia, şedea pe o bancă în parc, pentru a-l privi pe Tadzio care, îmbrăcat în alb şi încins cu o centură colorată, se amuza jucîndu-se cu mingea pe terenul aşternut cu pietriş tăvălugit, iar lui i se părea că-l vede pe Hiacint, cel care trebuia să moară, fiindcă era iubit de doi zei[37]. Resimţea atunci invidia dureroasă a lui Zefir împotriva rivalului său, care uitase de oracol, de arc şi de citeră, ca să se joace necontenit cu frumosul băiat: vedea cum discul cîrmuit de o groaznică gelozie nimereşte capul drăgălaş, prindea în braţe, pălind şi el, trupul frînt, iar floarea, răsărită din dulcele sînge, purta pecetea nesfîrşitei lui tînguiri...

Nimic nu este mai ciudat şi mai dificil decît relaţia dintre oameni care nu se cunosc decît din vedere – care se întîlnesc şi se observă în fiecare zi, ba chiar în fiecare oră, fiind totuşi nevoiţi, din bună-cuviinţă, sau dintr-un capriciu personal, să păstreze aparenţa că sînt străini şi indiferenţi unul faţă de celălalt, astfel că nu se salută şi nu schimbă nici un cuvînt. Între ei stăruie neliniştea şi o curiozitate extremă, o stare de nervozitate determinată de nevoia nesatisfăcută, oprimată nefiresc, de a se cunoaşte şi de a comunica, dar, mai ales, şi un fel de stimă încordată. Căci un om iubeşte şi respectă un alt om cîtă vreme nu are posibilitatea să-şi facă asupra lui o părere, iar dorul este produsul unei cunoaşteri lacunare.

O oarecare relaţie şi apropiere trebuia totuşi să se stabilească, în chip necesar, între Aschenbach şi tînărul Tadzio, iar cel dintîi putu să constate cu mare bucurie că interesul şi atenţia lui n-au rămas cu totul fără răspuns. Aşa, de exemplu, ce-l determina pe frumosul băiat ca, atunci cînd apărea de dimineaţă pe plajă, să nu mai folosească niciodată poteca poditā cu scînduri din spatele cabinelor, ci să treacă spre cabina alor săi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 402

pe drumul din faţă, prin nisip, prin faţa locului unde şedea Aschenbach, cîteodată, fără nici un motiv, atît de aproape, încît mai că-i atingea masa şi scaunul? Era, oare, efectul atracţiei, fascinaţiei exercitate de un sentiment superior asupra unei făpturi delicate, cu mintea necoaptă? Aschenbach aştepta în fiecare zi apariţia lui Tadzio, iar la ivirea acestuia se prefăcea uneori că e ocupat şi-l lăsa pe frumosul băiat să treacă aparent neluat în seamă. Alteori însă, ridica ochii şi privirile lor se întîlneau. Cînd se întîmpla acest lucru, amîndoi aveau un aer foarte serios. Pe figura matură şi plină de demnitate a celui mai vîrstnic nimic nu trăda o tulburare lăuntrică, dar în ochii lui Tadzio apărea o sclipire de curiozitate, o întrebare meditativă, mersul său devenea şovăielnic, privea în pămînt, apoi îşi ridica ochii cu drăgălăşenie, iar după ce trecuse, ţinuta lui lăsa să se vadă că numai buna creştere îl împiedică să se uite în urmă.

Odată însă, într-o seară, lucrurile se petrecură altfel. Copiii polonezi şi guvernanta lor lipsiseră de la prînzul din sala cea mare a restaurantului – Aschenbach luase cunoştinţă de acest lucru cu îngrijorare. După masă, foarte neliniştit de absenţă, se plimbă în costum de seară şi cu pălărie de pai prin faţa hotelului, la picioarele terasei, cînd, deodată, le văzu apărînd în lumina lămpilor cu arc pe surorile cu înfăţişare de călugăriţe şi pe guvernantă, iar la patru paşi în urma lor, pe Tadzio. Veneau, desigur, de la debarcaderul vapoarelor, după ce, din cine ştie ce motive, luaseră masa în oraş. Pe apă fusese, cu siguranţă, răcoare; Tadzio purta o bluză de marinar bleumarin cu nasturi auriţi, iar pe cap, bereta corespunzătoare. Soarele şi aerul mării nu-l bronzaseră, pielea îi rămăsese gălbuie ca marmura, cum fusese la început; în seara aceea părea încă mai palid ca de obicei, fie datorită răcorii, fie datorită luminii de o paloare lunară a felinarelor. Sprîncenele simetrice îi apăreau trasate mai pregnant, ochii îi erau adînciţi în orbite şi întunecaţi. Era nespus de frumos, dar Aschenbach constată cu durere, ca în atîtea alte rînduri, că prin cuvinte frumuseţea senzuală nu poate fi decît proslăvită, nu şi redată.

Nu se aşteptase la scumpa apariţie, aceasta se produsese pe nesperate, nu avusese timp să dea chipului său o expresie de calm şi demnitate. Cînd privirea lui o întîlni pe a celui ce lipsise, pe faţă i se vor fi citit limpede bucuria, surprinderea, admiraţia – iar în secunda aceea se întîmplă că Tadzio zîmbi: îi zîmbi lui, elocvent, familiar, fermecător şi sincer, cu buzele ce i se întredeschiseră uşor în zîmbet. Era zîmbetul lui Narcis ce se apleacă deasupra apei spre a se oglindi, acel zîmbet profund, fermecat, prelungit, cu care acesta îşi întinde braţele spre propria-i

frumuseţe reflectată – un zîmbet uşor de tot crispat, crispat de neputinţa satisfacerii dorinţei de a săruta frumoasele buze ale umbrei sale, un zîmbet cochet, plin de curiozitate şi uşor chinuit, sedus şi seducător.

Cel ce-a primit acest zîmbet se îndepărtă în grabă, ducîndu-l cu el ca pe un dar aducător de nenorocire. Fu atît de zguduit, încît se văzu nevoit să fugă de lumina ce învăluia terasa şi grădina din faţa hotelului, ca să caute cu paşi repezi întunericul parcului din spate. Din piept îi scăpară avertismente mînioase şi pline de duioşie: „Nu-ţi e îngăduit să zîmbeşti aşa! Nu-ţi e îngăduit să zîmbeşti nimănui aşa!“ Se trînti pe o bancă, inspiră, scos din fire, mireasma nocturnă a plantelor. Rezemat cu spatele, lăsîndu-şi braţele să-i atîrne, copleşit şi străbătut mereu de fiori, şopti eterna formulă a dorului – imposibilă aici, absurdă, abjectă, ridicolă şi totuşi sfîntă, totuşi venerabilă şi aici: „Te iubesc!“

CAPITOLUL AL CINCILEA

În cea de-a patra săptămînă a şederii sale la Lido, Gustav Aschenbach constată neliniştit cîteva schimbări legate de lumea din afară. Mai întîi, i se păru că, pe măsură ce anotimpul avansa, numărul oaspeţilor hotelului mai curînd scădea decît să crească şi, mai ales, că limba germană seca şi amuţea în jurul său, încît, în cele din urmă, la masă şi pe plajă, îi ajungeau la ureche numai sunete străine. Într-o zi, la frizerul pe care-l vizita acum frecvent, auzi, într-o discuţie, un cuvînt care-l surprinse. Omul pomenise de o familie germană care tocmai plecase după o scurtă şedere, adăugînd pe un ton de pălăvrăgeală şi linguşire:

– Dumneavoastră o să rămîneţi, domnule! Dumneavoastră nu vă e frică de boală.

Aschenbach îl privi:

– Boală? repetă el.

Palavragiul tăcu, se prefăcu ocupat, nu răspunse la întrebare. Cînd întrebarea îi fu pusă din nou, mai insistent, declară că nu ştie nimic şi căută să abată discuţia printr-o sporovăială prin care încerca să-şi ascundă stinghereala.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 404

Aceasta se întîmplă la prînz. După-amiază, pe un vînt liniştit şi sub o arşiţă apăsătoare, Aschenbach se duse la Veneţia, împins de mania de a-i urma pe copiii polonezi, pe care-i văzuse luînd, împreună cu însoţitoarea lor, drumul spre debarcaderul vapoarelor. La San Marco nu-l găsi însă pe idolul său. Dar, în vreme ce-şi lua ceaiul la o măsuţă rotundă de fier din partea umbrită a pieţei, adulmecă brusc în aer o aromă specifică, despre care îşi aminti că o simţise încă de cîteva zile, fără a-i da atenţie – un miros dulceag de medicamente ce-i amintea de boală, de răni şi de o curăţenie suspectă. Căută să-l recunoască şi reuşi; căzînd pe gînduri, îşi termină gustarea şi părăsi piaţa prin partea opusă catedralei. În locurile mai strîmte, mirosul deveni mai puternic. La colţurile străzilor erau fixate afişe tipărite, prin care populaţia era prevenită părinteşte de către edili împotriva anumitori îmbolnăviri ale sistemului gastric, la ordinea zilei în acest anotimp, şi sfătuită să nu consume stridii şi scoici, precum şi să se ferească de apa canalelor. Caracterul eufemistic al ordonanţei era vădit. Pe punţi şi în pieţe se adunaseră în tăcere grupuri de oameni; străinul se amestecă printre ei, trăgînd cu urechea, îngîndurat.

Îl întrebă pe un negustor care stătea rezemat în uşa prăvăliei, printre şiraguri de coral şi bijuterii de ametist fals, ce este cu mirosul acela funest. Omul îl măsură cu o privire întunecată, apoi se învioră repede:

– O măsură preventivă, domnule! răspunse el, gesticulînd. O dispoziţie a poliţiei, cu care trebuie să fim de acord. Vremea asta e apăsătoare, siroco e dăunător sănătăţii. Pe scurt, înţelegeţi – o prudenţă, poate, exagerată...

Aschenbach îi mulţumi şi se îndepărtă. Pe vaporul ce-l purtă înapoi spre Lido simţi acum mirosul dezinfectantului.

Reîntors la hotel, se duse numaidecît la masa cu ziare din hol şi răsfoi gazetele. În cele în limbi străine nu găsi nimic. Cele locale consemnau unele zvonuri, dădeau nişte cifre nesigure, publicau dezminţiri oficiale şi-şi exprimau îndoiala cu privire la veracitatea acestora. Aşa se explica aşadar plecarea germanilor şi a austriecilor. Cei de alte naţionalităţi nu ştiau, se pare, nimic, nu bănuiau nimic, încă nu erau neliniştiţi. „Trebuie să se păstreze tăcerea! gîndi Aschenbach iritat, zvîrlind jurnalele înapoi pe masă. Trebuie să se păstreze tăcerea în legătură cu povestea asta!“ Totodată, inima lui se umplu de satisfacţie în faţa aventurii în care se lansa lumea din afară. Căci pasiunii, ca şi crimei, nu-i sînt pe plac ordinea asigurată şi prosperitatea, iar orice slăbire a structurii

cetăţeneşti, orice tulburare şi lovitură dată lumii sînt pentru ea binevenite, deoarece poate spera vag că totul va fi în avantajul său. Aschenbach simţea o mulţumire obscură din pricina întîmplărilor, ascunse de autorităţi, de pe murdarele ulicioare ale Veneţiei. Taina urîtă a oraşului se contopea cu propria lui taină, astfel că păstrarea ei îi convenea foarte mult. Căci pe cel îndrăgostit nu-l îngrijora nimic mai mult decît faptul că Tadzio ar putea să plece; îşi dădea seama, nu fără a se îngrozi, că, dacă acest lucru s-ar întîmpla, n-ar mai putea trăi.

În ultima vreme, nu se mai mulţumea să se apropie de frumosul băiat şi să-l vadă doar graţie programului zilnic şi hazardului; îl urmărea, îl pîndea. Duminica, de exemplu, polonezii nu apăreau niciodată pe plajă; Aschenbach ghici că asistau la slujba de la San Marco, se duse în grabă acolo şi, intrînd din văpaia pieţei în semiobscuritatea aurie a domului, îl găsi pe cel căruia îi ducea lipsa la serviciul divin, aplecat peste un pupitru de rugăciune. Se opri în fundul bisericii, pe podeaua de mozaic crăpată, în mijlocul mulţimii îngenuncheate care murmura şi se închina, simţindu-se copleşit de splendoarea plină de vigoare a templului oriental. În faţă se mişca, îşi îndeplinea oficiul şi cînta preotul în odăjdii grele, se înălţa fumul de tămîie care înceţoşa flăcăruile slabe ale lumînărilor de la altar, iar în mireasma dulce, înăbuşită, a jertfei se amesteca parcă, slab, un alt miros: mirosul oraşului bolnav. Dar, prin aburi şi scînteieri, Aschenbach îl văzu pe frumosul băiat întorcînd acolo, în faţă, capul, căutîndu-l şi zărindu-l.

Cînd, mai apoi, mulţimea se revărsă afară prin portalul deschis în piaţa însorită, peste care zburau o mulţime de porumbei, cel sedus se ascunse în pronaos şi rămase la pîndă. Îi văzu pe polonezi părăsind biserica, îi văzu pe copii luîndu-şi rămas-bun într-un mod ceremonios de la mama lor, după care aceasta se îndreptă spre piaţetă, în drum spre casă; constată apoi că Tadzio, surorile lui cu înfăţişare de călugăriţe şi guvernanta o iau la dreapta, pe poarta turnului cu orologiu, ca să pătrundă pe Merceria[38], iar după ce îi lăsă să ia un oarecare avans, o porni pe urmele lor, îi urmări pe ascuns în plimbarea lor prin Veneţia. Uneori trebuia să stea pe loc, cînd ei se opreau, alteori să se refugieze în birturi şi curţi, ca să-i lase să treacă, atunci cînd se întorceau din drum; la un moment dat, îi pierdu, îi căută înfierbîntat şi istovit peste punţi şi prin fundături murdare, suportînd minute în şir chinuri ucigătoare, pînă cînd îi văzu deodată venind din faţă într-un pasaj îngust, unde nu exista nici o posibilitate să se ferească. Cu toate acestea, nu se poate spune că

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 406

urmărirea l-a făcut să sufere. Capul şi inima îi erau bete, iar paşii săi urmau poruncile demonului căruia îi place să calce în picioare raţiunea şi demnitatea oamenilor.

Undeva, Tadzio şi ai săi luară o gondolă, iar Aschenbach care, în timp ce ei urcau, stătuse ascuns după o fîntînă, făcu acelaşi lucru, îndată ce ei se desprinseseră de mal. Vorbind grăbit, cu vocea înăbuşită, îi ceru gondolierului, făgăduindu-i un bacşiş gras, să urmărească mereu, la o oarecare distanţă, gondola din faţă, care tocmai cotea după colţ; îl trecură fiori cînd omul, cu amabilitatea şmecherească a unui codoş, îl asigură pe acelaşi ton că va fi servit, că va fi servit conştiincios.

Aşa lunecă şi se legănă el, rezemat de pernele negre, moi, după cealaltă barcă neagră, cu cioc, de care îl încătuşa pasiunea. Uneori o scăpa din vedere şi atunci era cuprins de grijă şi nelinişte. Dar gondolierul său, ca şi cum ar fi fost deprins cu asemenea însărcinări, reuşea mereu ca, prin manevre iscusite, prin rapide tăieri de-a curmezişul şi scurtături, să-i readucă în faţa ochilor ţinta rîvnită. Aerul era liniştit şi încărcat de mirosuri, soarele ardea cumplit prin aburul ce dădea cerului o culoare ca de ardezie. Apa se izbea, gîlgîind, de lemn şi piatră. Strigătului gondolierului, pe jumătate prevenire, pe jumătate salut, i se răspundea de departe, din liniştea labirintului, ca printr-o ciudată învoială. Din grădiniţe situate la înălţime atîrnau, peste zidurile mîncate de vreme, inflorescenţe albe şi purpurii în formă de umbrelă, cu miros de migdale. În undele tulburi se oglindeau cadre de ferestre în stil arăbesc. Undeva, treptele de marmură ale unei biserici coborau pînă la apă; ghemuit pe ele, un cerşetor îşi expunea mizeria şi, cu pălăria întinsă, îşi arăta albul ochilor, pentru a da de înţeles că e orb; în faţa speluncii lui, un negustor de antichităţi îi poftea cu gesturi umile să se oprească pe cei ce treceau, cu speranţa să-i înşele. Aceasta era Veneţia, frumoasa cea linguşitoare şi suspectă – oraşul acesta, pe jumătate basm, pe jumătate capcană pentru străini, în a cărui atmosferă putredă a prosperat cîndva cu exuberanţă arta şi care a dăruit muzicienilor sunete ce leagănă şi alintă, adormind. Cel pornit în aventură avea senzaţia că ochii săi se îmbată de toate aceste frumuseţi luxuriante şi că urechile sale sînt solicitate de aceste melodii; îşi aduse aminte şi că oraşul e bolnav, lucru tăinuit din sete de cîştig, ceea ce-l făcea să pîndească încă mai neînfrînt gondola ce plutea în faţă.

Tulburat, Aschenbach nu mai ştia şi nu mai voia altceva decît să-l urmărească fără întrerupere pe cel ce-i înflăcăra inima, să-l viseze cînd lipsea şi, cum fac îndrăgostiţii, să dăruiască vorbe gingaşe chiar şi umbrei lui. Singurătatea, caracterul străin şi fericirea unei tîrzii şi profunde beţii a simţurilor îl încurajau şi-l convingeau să-şi îngăduie fără sfială şi fără a roşi chiar şi cele mai stranii comportamente, cum i s-a întîmplat într-o seară cînd, întorcîndu-se de la Veneţia, s-a oprit la primul etaj al hotelului dinaintea uşii de la camera frumosului băiat, şi-a rezemat ameţit fruntea de uşor şi n-a mai putut să se desprindă de-acolo multă vreme, cu tot pericolul de a fi surprins într-o situaţie atît de nebunească.

Cu toate acestea, nu lipseau clipele cînd se înfrîna şi-şi venea întrucîtva în fire. „Pe ce căi! gîndea el atunci, consternat. Pe ce căi!“ Ca orice bărbat căruia meritele fireşti îi inspiră un interes aristocratic faţă de obîrşia sa, era obişnuit ca, atunci cînd realiza ceva deosebit şi avea succes în viaţă, să se gîndească la strămoşii săi, să se asigure, în forul său lăuntric, că ei îl aprobă, sînt satisfăcuţi de el şi, în mod obligatoriu, îl stimează. Acest gînd îi veni şi acum, şi aici; trăind o aventură inadmisibilă, pradă unor asemenea excese exotice, reflectă la severitatea lor plină de demnitate, la bărbăţia cuviincioasă a firii lor şi surîse cu melancolie. Ce-ar spune ei? Dar, firește, ce-ar fi spus ei despre întreaga sa viaţă trăită care s-a abătut de la a lor pînă la degenerare, despre această viaţă trăită sub vraja artei, asupra căreia el însuşi rostise cîndva, în spiritul burghez al înaintaşilor, sentinţe juvenil-ironice şi care, în fond era atît de asemănătoare cu a lor! Şi el se înrolase, şi el fusese soldat şi combatant, întocmai ca unii dintre ei – căci arta e un război, o luptă extenuantă, de care astăzi nu mai eşti apt vreme îndelungată. O viaţă de stăpînire de sine şi de îndărătnicie, o viaţă aspră, perseverentă şi cumpătată, din care el făcuse simbolul unui eroism delicat şi corespunzător epocii – cu siguranţă că îi era îngăduit s-o considere drept bărbătească, drept eroică, fiind înclinat să creadă că Eros, care pusese acum stăpînire pe el, era, într-un fel oarecare, deosebit de adecvat şi binevoitor faţă de o asemenea viaţă. Nu se bucurase oare Eros de cea mai mare vază mai ales la popoarele cele mai viteze, nu se spunea chiar că înflorise în oraşele acestora tocmai prin vitejie? Numeroşi eroi războinici din Antichitate îi purtaseră de bunăvoie jugul, căci nimic nu trecea drept înjosire, dacă era săvîrşit din porunca zeului, iar fapte care ar fi fost osîndite ca indicii ale

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 408

lașităţii, dacă s-ar fi petrecut cu alte scopuri, precum: ploconiri, jurăminte, rugăminţi stăruitoare şi purtări de sclav, nu-l făceau de ruşine pe cel ce iubea, ci, dimpotrivă, îi aduceau laude.

Aşa gîndea cel beat de patimă, aşa căuta el să-şi afle un sprijin, să-şi apere demnitatea. Totodată însă acorda necontenit o atenţie pînditoare şi îndărătnică murdarelor fenomene din inima Veneţiei, acelei aventuri din lumea exterioară care se contopea obscur cu aceea din inima sa, hrănindu-i pasiunea cu speranţe vagi şi nelegiuite. Dornic să afle ştiri noi şi mai sigure despre starea şi progresul molimei, răsfoia în cafenelele din oraş gazetele locale, care de mai multe zile dispăruseră de pe masa de lectură din holul hotelului. În ziare, afirmaţiile alternau cu dezminţirile. Numărul cazurilor de îmbolnăvire şi deces s-ar fi ridicat, se spunea, la douăzeci, patruzeci, ba chiar la o sută şi mai mult, pentru ca îndată după aceea orice apariţie a epidemiei să fie, dacă nu direct contestată, în orice caz redusă la cazuri cu totul izolate, provenind din afara oraşului. Ici, colo erau inserate dubii, avertismente şi proteste împotriva jocului periculos al autorităţilor italiene. Nu se putea obţine ceva sigur.

Totuşi, singuraticul era conştient că are un deosebit drept de a fi părtaş la taina ce se păstra şi, văzîndu-se cu toate acestea exclus, găsea o satisfacţie bizară în a-i aborda pe cei ce ştiau cu întrebări înşelătoare, obligîndu-i pe cei constrînşi la tăcere să mintă făţiş. Într-o zi, la micul dejun în sala cea mare, îl făcu astfel să vorbească pe manager, bărbatul acela scund, care umbla cu paşi neauziţi în redingota lui franţuzească şi care, plimbîndu-se printre cei ce mîncau, salutîndu-i şi supraveghind serviciul, se opri şi la măsuţa lui Aschenbach, ca să schimbe cîteva cuvinte. De ce, întrebă scriitorul ca într-o doară, de ce, pentru numele lui Dumnezeu, se dezinfectează de la o vreme Veneţia?

– E vorba, răspunse ipocritul, de o măsură a poliţiei dornice să preîntîmpine din vreme, aşa cum e datoare, orice dăunare şi tulburare a sănătăţii publice, care-ar putea surveni datorită vremii înăbuşitoare, excepţional de calde.

– Soluţia merită toate laudele, replică Aschenbach, iar după ce mai schimbară cîteva remarce cu privire la starea meteorologică, managerul salută şi se retrase.

Încă în aceeaşi seară, după cină, se întîmplă ca un mic taraf de cîntăreţi ambulanţi din oraş să se producă în grădina din faţa hotelului. Se grupară, doi bărbaţi şi două femei, lîngă stîlpul de fier al unei lămpi cu arc, cu feţele albite de lumină ridicate spre terasa cea mare, unde

vilegiaturiştii, avînd dinainte cafele şi băuturi răcoritoare, se adunară bucuroşi să asiste la concertul popular. Personalul hotelului, băieţii de la lift, chelnerii şi funcţionarii de la birou, apărură la uşile holului, dornici şi ei să asculte. Familia rusească, zeloasă şi cu gusturi sigure, ceru să li se ducă scaune de răchită în grădină, ca să fie mai aproape de interpreţi, şi şedea acolo, recunoscătoare, în semicerc. În spatele stăpînilor stătea bătrîna lor sclavă, purtînd o basma legată în formă de turban.

Virtuozii cerşetori mînuiau o mandolină, o chitară, o armonică şi o vioară cu sunete scîrţîitoare. Piesele instrumentale alternară cu numere vocale, cum a fost un duet de dragoste plin de dor, în care vocea stridentă şi piţigăiată a celei mai tinere dintre femei s-a împletit cu falsetul dulce al tenorului. Dar talentul propriu-zis şi căpetenia formaţiei s-a dovedit a fi, fără îndoială, celălalt bărbat, posesorul chitarei, un fel de bariton – buf, aproape lipsit de voce, dar un mim talentat şi de o energie comică remarcabilă. De mai multe ori, cu marele său instrument în braţe, se desprinse de grupul celorlalţi şi înaintă gesticulînd spre rampă, răsplătit pentru ghiduşiile lui cu rîsete încurajatoare. Mai ales ruşii, de la parterul lor, se arătau încîntaţi de atîta mobilitate meridională şi-l îmboldeau prin aplauze şi strigăte să se arate tot mai îndrăzneţ şi mai sigur de el.

Aschenbach şedea lîngă balustradă şi-şi răcorea din cînd în cînd buzele cu un amestec de suc de rodii şi sifon, care scînteia rubiniu în paharul din faţa lui. Nervii săi receptau cu lăcomie sunetele tărăgănate şi melodiile vulgare pline de dor, căci pasiunea paralizează simţul selectiv şi întîmpină cu încîntare, în mod serios, lucruri pe care un om în stare de trezie le-ar tolera numai sub latura umoristică sau le-ar respinge cu dezgust. Datorită ţopăielilor măscăriciului, trăsăturile lui se crispaseră într-un zîmbet încremenit şi dureros. Şedea într-o poziţie de relaxare, dar sufletul său era sub tensiunea unei atenţii extreme, deoarece la şase paşi de el Tadzio stătea rezemat de parapetul de piatră.

Băiatul era îmbrăcat în costumul alb cu centură pe care-l purta uneori la masa de prînz şi stătea acolo cu graţia lui înnăscută, sprijinit cu antebraţul stîng pe balustradă, cu picioarele încrucişate, cu mîna dreaptă în şoldul săltat, şi privea în jos, spre cîntăreţii ambulanţi, fără un zîmbet măcar, ci doar cu o curiozitate reţinută şi o acceptare determinată de politeţe. Uneori, îşi îndrepta spinarea, umflîndu-şi pieptul şi, cu o mişcare frumoasă a ambelor braţe, îşi trăgea în jos, sub centura de piele, bluza albă. Alteori, gest întîmpinat de scriitor cu un sentiment de triumf

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 410

care-l scotea din minţi, dar şi cu groază, îşi întorcea, şovăielnic şi precaut ori repede şi brusc, capul peste umărul stîng spre locul celui ce-l iubea, ca şi cum ar fi vrut să-l ia prin surprindere. Nu întîlnea ochii acestuia, fiindcă îngrijorarea şi jena îl determinau pe Aschenbach să-şi ţină cu teamă privirile în frîu. În fundul terasei şedeau femeile ce-l străjuiau pe Tadzio şi se ajunsese pînă acolo, încît îndrăgostitul se temea să nu bată la ochi şi să nu fie suspectat. Într-adevăr, de mai multe ori, pe plajă, în holul hotelului şi în Piaţa San Marco, observase, încremenind, că Tadzio era chemat cînd se afla în preajma lui, cu intenţia de a fi ţinut departe de el – fapt ce-i pricinuise o jignire profundă care-i supusese mîndria la chinuri necunoscute, dar pe care conştiinţa nu-i îngăduia s-o respingă.

Între timp, chitaristul începuse, acompaniindu-se singur, un şlagăr alcătuit din mai multe strofe, cîntat în toată Italia, la al cărui refren intervenea de fiecare dată toată formaţia cu vocea şi instrumentele, şi pe care el s-a priceput să-l interpreteze cu un dramatism plin de plasticitate. Puţintel la trup, slab şi tras la faţă, cu pălăria uzată de pîslă împinsă pe ceafă, în aşa fel încît de sub bor îi ieşea un smoc de păr roşu, stătea pe pietriş, despărţit de ai săi, într-o atitudine de bravură insolentă şi, zdrăngănind din coarde, aruncă în sus, spre terasă, pe un ton strident cuvintele glumeţe ale cîntecului, în vreme ce venele de pe frunte i se umflaseră din pricina efortului interpretării. Nu părea să fie venetian de baştină, ci mai curînd un ins din rasa comicilor napolitani, jumătate proxenet, jumătate comediant, brutal şi obraznic, periculos şi amuzant. Cîntecul lui, cu un text pur şi simplu stupid, căpăta în gura lui ceva echivoc şi vag obscen, prin mimică, prin mişcările corpului, prin felul său de a face, aluziv, cu ochiul şi de a-şi mişca libidinos limba în colţul buzelor. Din gulerul moale al cămăşii sport, pe care o purta la un costum altminteri de oraş, îi ieşea gîtul slab, cu un măr al lui Adam izbitor de mare şi parcă jupuit. Faţa palidă, bărbierită, cu nasul cîrn, ale cărei trăsături nu te lăsau să-i ghiceşti vîrsta, părea brăzdată de grimase şi viciu, iar două cute adîncite îndărătnic, poruncitor, aproape sălbatic între sprîncenele roşcate se potriveau într-un mod ciudat cu rînjetul gurii lui mobile. Ceea ce atrase cu deosebire atenţia lui Aschenbach fu observaţia că insul acesta dubios părea că poartă cu sine şi propria-i atmosferă dubioasă. Anume, ori de cîte ori relua refrenul, cîntăreţul executa, cu scălîmbăieli şi salutări cu mîna, un marş circular grotesc,

trecînd foarte aproape pe sub locul lui Aschenbach, iar de fiecare dată adia, urcînd spre terasă, dinspre hainele, dinspre corpul său, un puternic miros de acid fenic.

După ce-şi termină cupletul, începu să strîngă bani. Trecu mai întîi pe la ruşi, care fură văzuţi că-l răsplătesc cu dărnicie, apoi urcară scara. Pe cît de neobrăzat se comportase în cursul interpretării, pe atît de umil se arătă sus, pe terasă. Smerit, făcînd mereu reverenţe, se strecură printre mese, cu un zîmbet de un servilism viclean care-i dezgolea dinţii puternici, în vreme ce cutele dintre sprîncenele-i roşii arătau la fel de ameninţător ca mai înainte. Spectatorii măsurau curioşi şi cu oarecare silă făptura stranie a celui ce-şi aduna hrana, îi azvîrleau cu vîrful degetelor monede în pălărie, ferindu-se s-o atingă. Anularea distanţei fizice dintre un comediant şi cei de pe o treaptă socială superioară dă naştere întotdeauna, oricît de mare ar fi fost plăcerea, la o anumită stinghereală. Omul o simţea şi încerca să-şi ceară iertare prin slugărnicie. Ajunse la Aschenbach şi, o dată cu el, şi mirosul care, după cum se părea, nu dădea de gîndit nimănui din cei aflaţi de jur-împrejur.

– Ascultă! spuse singuraticul scriitor cu vocea înăbuşită şi aproape mecanic. Se dezinfectează Veneţia. De ce?

Comediantul răspunse cu glas răguşit:

– Din ordinul poliţiei! Aşa-s dispoziţiile, domnule, pe o arşiţă ca asta şi cînd bate siroco. Siroco înăbuşă. E vătămător sănătăţii...

Vorbea ca şi cum l-ar fi mirat întrebarea şi demonstra cu palma deschisă cît de apăsător e siroco.

– Aşadar, nu e nici o boală în Veneţia? întrebă Aschenbach foarte încet, printre dinţi.

Muşchii feţei ghiduşului schiţară o grimasă de comică nedumerire:

– O boală? Da' ce fel de boală? E siroco o boală? E, poate, poliţia noastră o boală? Vă place să glumiţi! O boală! Nici vorbă! E doar o măsură de prevedere, înţelegeţi. O dispoziţie a poliţiei contra efectelor vremii apăsătoare...

Omul vorbea gesticulînd.

– Bine, spuse Aschenbach, din nou scurt şi încet, şi aruncă în pălărie o monedă excesiv de mare. Apoi îi făcu insului semn din ochi să plece. Cîntăreţul se îndepărtă rînjind şi ploconindu-se. Dar încă nu ajunsese la scară, cînd doi salariaţi ai hotelului se aruncară asupra sa şi, cu feţele apropiate de a lui, îl supuseră în şoaptă unui interogatoriu.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 412

El ridică din umeri, dădu asigurări, se jură că nu spusese nimic; fu crezut. Lăsat în pace, se întoarse în grădină, iar după o scurtă convorbire cu ai săi păşi sub lampa cu arc şi interpretă încă un cîntec de mulţumire şi rămas-bun.

Era un cîntec pe care singuraticul scriitor nu-şi amintea să-l mai fi auzit vreodată, un şlagăr neruşinat într-un dialect de neînţeles, cu un refren însoţit de un hohot de rîs, la care participa cu mare larmă toată formaţia. În timpul refrenului nu se mai auzeau nici cuvintele, nici acompaniamentul instrumentelor, nemairămînînd altceva decît hohotul de rîs oarecum ritmic, dar tratat într-un mod foarte natural, un hohot de rîs căruia mai ales solistul îi conferea cu mare talent o simulată vioiciune. O dată cu refacerea distanţei artistice dintre el şi auditor, îşi regăsise întreaga-i obrăznicie, iar rîsul său artificial, azvîrlit cu neruşinare în sus, spre terasă, era un rîs batjocoritor. Sughiţa, vocea îi devenea şovăitoare, îşi ducea mîna la gură, sălta din umeri, iar la momentul potrivit din gîtlej îi izbucnea rîsul neînfrînat, ca un urlet şi un plesnet, cu atîta adevăr, încît deveni repede molipsitor şi se transmise ascultătorilor, astfel că voioşia fără motiv, însufleţită numai de ea însăşi, cuprinse întreaga terasă. Faptul acesta păru că-l determină pe cîntăreţ să-şi dubleze ghiduşiile. Îşi îndoi genunchii, se lovi peste coapse, îşi propti mîinile în sus, ca şi cum n-ar fi existat nimic mai comic decît adunătura aceea de-acolo, de pe terasă, care rîdea, iar pînă la urmă hohotea toată lumea din grădină şi din verandă, pînă şi chelnerii, liftierii şi oamenii de serviciu adunaţi pe la uşi.

Aschenbach nu mai şedea tolănit în fotoliu, îşi îndreptase spinarea, ca şi cum ar fi vrut să se apere sau să fugă. Dar hohotele de rîs, mirosul de spital ce adia de jos şi apropierea frumosului băiat se contopeau pentru el într-o vrajă de vis care-i cuprindea mintea şi simţurile, pe care nu putea s-o sfîşie şi de care nu putea să scape. În mişcarea şi buna dispoziţie generală, îndrăzni să privească spre Tadzio, iar cînd o făcu, observă că acesta, răspunzînd privirii sale, rămase, de asemenea, serios ca şi cum şi-ar fi orientat comportarea şi mimica după a celuilalt, neputînd să participe la veselia tuturor, devreme ce şi acela i se sustrăgea. Această obedienţă copilărească semnificativă avea ceva atît de dezarmant, atît de copleşitor, încît bărbatul cu păr cărunt se reţinu cu greu să nu-şi ascundă faţa în mîini. Avu, de asemenea, impresia că, atunci cînd îşi îndrepta ocazional spinarea şi cînd inspira aerul, Tadzio scotea un suspin, ca şi cum ceva îi apăsa pieptul. „Este bolnăvicios, probabil că nu va ajunge la bătrîneţe“, gîndi el din nou cu acea obiectivitate la care beţia pasiunii şi dorul îi îngăduiau uneori, în mod ciudat, să se ridice, iar inima lui se umplu de o îngrijorare pură, însoţită şi de o satisfacţie exagerată.

Între timp, veneţienii terminaseră şi plecau. Erau salutaţi cu aplauze, iar conducătorul lor nu şovăi să-şi împodobească şi ieşirea cu cîteva giumbuşlucuri. Lumea făcu haz de reverenţele şi bezelele lui, ceea ce-l determină să le repete cu atît mai vîrtos. După ce ai săi se şi găseau afară, se prefăcu, mergînd cu spatele, că se izbeşte dureros de stîlpul unui felinar şi se strecură, încovoiat parcă de durere, spre poartă. Acolo, în sfîrşit, îşi lepădă brusc masca de comic ghinionist, îşi îndreptă spatele, execută chiar şi un salt elastic, scoase cu obrăznicie limba la oaspeţii de pe terasă şi pieri în întuneric. Vilegiaturiştii se risipiră; Tadzio nu se mai afla de mult lîngă balustradă. Dar singuraticul rămase încă un timp îndelungat la măsuţa lui, cu restul de suc de rodii dinainte, spre mirarea chelnerilor. Noaptea înainta, timpul intrase în dezagregare. Cu mulţi ani în urmă, în casa părinţilor săi existase o clepsidră – revăzu dintr-o dată micul instrument important şi delicat, de parcă s-ar fi aflat în faţa lui. Prin sugrumătura de sticlă, nisipul colorat în ruginiu se strecura fin şi fără zgomot, iar cum în cavitatea de sus se apropia de sfîrşit, se formase acolo un mic vîrtej rapid.

Chiar a doua zi, îndărătnicul făcu un nou pas în cercetarea lumii exterioare, iar de data aceasta cu tot succesul posibil. Anume, intră în agenţia engleză de voiaj din Piaţa San Marco şi, după ce schimbă la casă ceva bani, luă figura unui străin suspicios şi îi puse fatala întrebare funcţionarului ce-l servise. Era un britanic, îmbrăcat într-un costum din stofă de lînă, un om încă tînăr, cu părul pieptănat cu cărare la mijloc, cu ochii foarte apropiaţi şi cu acea înfăţişare de făptură sobră şi loială ce le pare atît de străină şi de ciudată meridionalilor de-o ştrengărească sprinteneală. Funcţionarul începu astfel:

– Nici un motiv de îngrijorare, *sir*. O măsură fără vreo însemnătate serioasă. Asemenea dispoziţii se dau adesea, pentru a se preîntîmpina efectele vătămătoare pentru sănătate ale arşiţei şi ale vîntului siroco...

Dar, deschizîndu-şi ochii albaştri, dădu de privirea străinului, o privire obosită şi cam tristă, îndreptată spre el cu un uşor dispreţ pe buze. Englezul roşi.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 414

– Aceasta este, continuă el cu vocea scăzută şi oarecum tulburat, explicaţia oficială, asupra căreia se socoteşte aici că e bine să se stăruie. Am să vă spun însă că dincolo de aceasta se mai ascunde ceva.

Apoi, vorbind pe un ton cinstit şi domol, îi spuse adevărul.

Încă de mai mulţi ani, holera indiană a vădit o mai puternică înclinaţie de a se răspîndi şi de a se transmite la distanţe mari. Luînd naştere în mlaştinile calde din Delta Gangelui, sporită de răsuflarea încărcată de duhori a regiunilor sălbatice, evitate de oameni, din lumea primitivă de pe insule, în ale căror desişuri de bambus stă la pîndă tigrul, epidemia a bîntuit îndelung şi cu o neobişnuită virulenţă în întreg Hindustanul, s-a extins spre răsărit în China, spre vest în Afganistan şi Persia, apoi, urmînd drumul caravanelor, şi-a purtat ororile pînă în Astrahan, ba chiar pînă la Moscova. Dar în vreme ce Europa tremura de teama că strigoiul ar putea pătrunde acolo venind pe uscat, acesta a apărut aproape concomitent, adus de nişte neguţători sirieni pe mare, în mai multe porturi mediteraneene, şi-a săltat capul la Toulon şi Malaga, şi-a arătat de mai multe ori masca la Palermo şi Neapole, iar acum pare a nu mai voi să plece din întreaga Calabrie şi Apulie. Partea de nord a peninsulei a fost cruţată. Totuşi, la mijlocul lui mai din acest an, înfricoşătorii vibrioni au fost descoperiţi la Veneţia, în aceeaşi zi, în cadavrele chircite, negricioase, al unui barcagiu şi al unei zarzavagioaice. Cazurile au fost tăinuite. Dar după o săptămînă, cazurile au devenit zece, au devenit douăzeci, treizeci, şi anume în cartiere diferite. Un bărbat din Austria, care a petrecut cîteva zile în Veneţia, a murit la întoarcerea în orăşelul său, înfăţişînd simptome mai presus de orice îndoială, şi aşa s-a făcut că primele zvonuri despre contaminarea oraşului lagunelor au ajuns în ziarele germane. Autorităţile din Veneţia au răspuns că starea sanitară din oraş n-a fost niciodată mai bună şi că au luat măsurile necesare de combatere. Probabil însă că fuseseră contaminate alimentele, legumele, carnea sau laptele, căci, dezminţite şi tăinuite, cazurile de deces s-au înmulţit pe ulicioarele strîmte, iar arşiţa verii, ivită prea timpuriu, care a încălzit, încropind-o, apa canalelor, a fost deosebit de favorabilă extinderii bolii. Se părea chiar că epidemia a cunoscut un spor de putere, ca şi cum tenacitatea şi prolificitatea agentului patogen s-ar fi dublat. Cazurile de vindecare erau rare; optzeci la sută dintre cei contaminaţi mureau, şi anume într-un mod îngrozitor, căci boala se manifesta cu deosebită sălbăticie, vădind deseori forma

cea mai periculoasă, numită „uscată“. Corpul nu mai era în stare să facă faţă apei eliminate în mare cantitate de vasele de sînge. În cîteva ore, bolnavul se usca şi se sufoca datorită sîngelui devenit vîscos ca smoala, chinuit de convulsii şi jeluindu-se cu vocea răguşită. Era bine de el, dacă, aşa cum se întîmpla uneori, după o uşoară indispoziţie la ivirea bolii, cădea într-un leşin adînc, din care nu se mai trezea sau aproape că nu se mai trezea. La începutul lui iunie, barăcile de izolare de la *Ospedale civico* se umpluseră în taină, în cele două orfelinate începu să nu mai fie loc, iar între cheiul cu temelii noi şi San Michele, insula cimitirului, se desfăşura un trafic înfricoşător de intens. Dar teama că s-ar putea provoca pagube mari oraşului, consideraţii impuse de expoziţia de pictură deschisă recent în grădina publică, ca şi de uriaşele prejudicii de care erau ameninţate, în caz de panică şi de discreditare, hotelurile, magazinele, întregul sistem multilateral de relaţii cu oaspeţii străini, se arătau mai puternice în oraş decît dragostea de adevăr şi respectul faţă de convenţiile internaţionale; toate acestea determinau autorităţile să-şi menţină cu îndărătnicie politica de tăinuire şi dezminţiri. Şeful serviciului sanitar al Veneţiei, un bărbat merituos, şi-a dat, indignat, demisia din postul său, fiind înlocuit pe ascuns cu o persoană mai maleabilă. Populaţia ştia asta, iar corupţia autorităţilor superioare, împreună cu nesiguranţa ce domnea, cu starea excepţională în care se găsea oraşul datorită morţii care făcea ravagii duseseră la o anumită depravare a păturilor de jos, la o încurajare a impulsurilor obscure şi antisociale, care se manifestau prin excese, lipsă de ruşine şi criminalitate crescîndă. Contrar regulii, seara erau văzuţi mulţi oameni beţi; se spunea că vagabonzi porniţi pe rele fac noaptea străzile nesigure; se repetau atacurile tîlhăreşti şi chiar omorurile, iar în două rînduri se dovedise că persoane despre care se presupunea că erau victime ale epidemiei fuseseră otrăvite de propriile lor rude; desfrîul profesional luase forme nerusinate şi excesive, obişnuite numai în sudul ţării şi în Orient, dar necunoscute mai înainte pe aici.

Despre toate aceste lucruri, englezul destăinui aşadar ceea ce era mai important.

– Aţi face bine, încheie el, să plecaţi chiar astăzi, să nu amînaţi pe mîine. Pînă la decretarea carantinei nu mai pot trece decît cîteva zile.

– Vă mulţumesc, spuse Aschenbach şi părăsi agenţia.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 416

Peste piaţă apăsa o zăpuşeală lipsită de soare. Străini neştiutori ocupau mese în faţa cafenelelor sau stăteau în faţa bisericii, acoperiţi de stolurile de porumbei, şi se uitau cum păsările, adunîndu-se în număr foarte mare, bătînd din aripi şi împingîndu-se unele pe altele, ciuguleau boabele de porumb ce li se ofereau în palma deschisă. Într-o stare de iritare febrilă, triumfător că se află în posesia adevărului, cu un gust scîrbos pe limbă şi cu o groază fantastică în inimă, singuraticul se plimbă încolo şi-ncoace pe lespezile splendidei curţi. Chibzuia asupra unei acţiuni purificatoare şi rezonabile. În seara aceea, după cină, se putea apropia de doamna împodobită cu perle, spre a-i spune ceva ce şi schiţă prin cuvinte în gînd: „Îngăduiţi, *madame*, unui străin să vă prevină şi să vă dea un sfat, un avertisment pe care interese egoiste vi-l ascund. Plecaţi îndată, cu Tadzio şi cu fiicele dumneavoastră: Veneţia este contaminată“. După aceea, putea să pună mîna, de despărţire, pe creştetul băiatului, această unealtă a unui zeu batjocoritor[39], să se întoarcă şi să fugă de sordida mlaştină. Simţi însă, totodată, că este infinit de departe de a voi în mod serios să facă un asemenea pas. L-ar fi împins înapoi, l-ar fi redat lui însuşi; dar cine şi-a ieşit din fire nu detestă nimic mai mult decît a redeveni chibzuit. Îşi aminti de o clădire albă, împodobită cu inscripţii sclipitoare în amurg, în a căror mistică transparentă se pierduseră ochii spiritului său; îşi aminti apoi de silueta acelui drumeţ ciudat, care trezise omului ce îmbătrînea dorinţa tinerească de a hoinări prin îndepărtate locuri străine, iar gîndul de a se întoarce acasă, de a revedeni chibzuit şi cumpătat, de a se dedica din nou trudei şi măiestriei îi repugnă în aşa măsură, încît faţa i se schimonosi, exprimînd o adevărată greaţă fizică. „Trebuie să tac!“ şopti el cu hotărîre. Şi: „Am să tac!“ Conştiinţa complicităţii îl îmbăta aşa cum o cantitate mică de vin poate îmbăta un creier obosit. Imaginea oraşului contaminat şi lăsat în părăsire, care-i plutea haotic în minte, aprindea în el speranţe de neînţeles, care-i depăşeau raţiunea şi erau de o nemaipomenită dulceaţă. Ce însemna pentru el fericirea gingaşă, la care visase cu o clipă mai înainte, în comparaţie cu aceste aşteptări? Ce importanţă mai aveau pentru el arta şi virtutea faţă de avantajele haosului? Tăcu şi rămase.

În aceeaşi noapte avu un vis înfricoşător – dacă se poate numi vis o întîmplare spirituală şi totodată trupească, pe care a trăit-o, ce-i drept, în somnul cel mai adînc şi în cea mai deplină independenţă, dar cu

simţurile treze, totuşi fără a se vedea pe sine prezent şi mişcîndu-se în spaţiu, în afara celor ce se petreceau; scena întîmplării a fost mai curînd propriul său suflet, în care totul a năpădit din afară, înfrîngîndu-i cu forţă rezistenţa – o rezistenţă spirituală îndîrjită – l-a străbătut şi i-a lăsat existenţa, i-a lăsat cultura vieţii pustiite şi nimicite.

La început a fost teama. Teamă şi plăcere, şi o curiozitate plină de groază cu privire la cele ce aveau să urmeze. Domnea noaptea, simţurile sale stăteau la pîndă, deoarece de departe se apropia un vuiet, un tumult, un amestec de zgomote: zăngănituri, bufnituri şi un bubuit surd, chiote stridente şi, pe deasupra, un anumit urlet cu un „uuu“ prelungit – totul amestecîndu-se şi fiind depăşit de un cîntec de flaut, uguitor, profund, stăruitor şi mîrşav, care pătrundea în măruntaie, vrăjindu-le cu nerusinare. Dar el ştia un cuvînt, obscur, totuşi exact pentru a denumi ceea ce se apropia: „Zeul străin!“[40] Se aprinse o văpaie din care se ridica un nor de fum: recunoscu un ţinut muntos, asemănător aceluia din jurul vilei sale, unde-şi petrecea verile. Iar în lumina sfîşiată, de pe înălţimea împădurită, printre trunchiuri şi sfărîmături de stînci acoperite de muşchi se rostogoleau şi se prăbuşeau într-un vîrtej la vale: oameni, animale, o mulţime, o hoardă zgomotoasă – şi inundau panta cu trupuri, flăcări, tumult şi o horă ameţitoare. Femei, poticnindu-se în veşminte de blană prea lungi care le atîrnau de la cingătoare în jos, agitau, gemînd, deasupra capetelor lăsate pe spate tamburine cu clopoţei, fluturau torţe şi pumnale, îşi încolăceau mijlocul trupurilor cu şerpi ce scoteau limbile sau îşi ţineau strigînd sînii cu amîndouă mîinile. Bărbaţi păroşi, cu coarne în frunte, purtînd dinainte şorţuri din blană, îşi îndoiau grumajii şi-şi săltau braţele şi coapsele, făceau să bubuie timpane de bronz şi băteau cu turbare în tobe, în vreme ce băieţi în pielea goală împungeau cu bastoane înfăşurate cu verdeaţă ţapi de coarnele cărora se agăţau şi chiuind se lăsau tîrîţi în salturile lor. Mulţimea aceasta însufleţită ura chemarea aceea alcătuită din consoane moi şi terminată cu un „uuu“ prelungit, o chemare dulce şi totodată sălbatică, nemaiauzită: ici, răsuna, ridicîndu-se în văzduh, ca un boncăluit de cerbi, dincolo i se răspundea pe mai multe voci, triumfal şi haotic, totul fiind o atîţare neîntreruptă la dans şi la agitarea membrelor. Larma era însă străbătută şi dominată de sunetul de flaut, profund, ademenitor. Nu-l ademenea, oare, cu o stăruinţă nerusinată la serbare şi la excesul jertfei supreme şi pe el, cel care trăia, împotrivindu-se, acest spectacol? Mare îi era

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 418

dezgustul, mare îi era teama, cinstită voinţa de a-şi apăra pînă la capăt ce era al său împotriva celui străin, împotriva duşmanului spiritului calm şi demn. Dar larma, urletul, multiplicate de peretele răsunător al muntelui, sporiră, ajunseră copleşitoare, se umflară devenind un delir ce te tîra cu el. Simţurile erau asaltate de aburi, de duhoarea înţepătoare a ţapilor, de izul trupurilor ce gîfîiau, de miasme ca de apă stătută şi de încă un miros familiar: miros de rană şi mirosul bolii ce făceau ravagii. Inima lui Aschenbach bubuia cu lovituri de tobă, creierul i se rotea, îl cuprinse furia, se simţi orbit, ameţit de voluptate, iar sufletul său tînjea să se prindă în hora zeului. Simbolul obscen, uriaş, din lemn fu dezvelit şi înălţat: se porniră să facă larmă, să se atîţe unul pe altul cu gesturi libidinoase şi mîini rîvnitoare, rîzînd şi gemînd, să se înţepe reciproc în carne cu beţe ascuţite şi să-şi lingă sîngele de pe mădulare. Dar, împreună cu ei, în ei, cel ce visa era şi el acum sub stăpînirea zeului străin. Da, cînd se azvîrleau cu ferocitate să ucidă animale şi înghiţeau hălci de carne aburinde, cînd începură să se azvîrle pe terenul răscolit, acoperit cu muşchi în împreunări nemărginite, ca jertfă adusă zeului, ei erau el însuşi. Iar sufletul său savura desfrîul şi turbarea decăderii.

Din acest abis, cel torturat se trezi cu nervii zdrobiţi, zdruncinat şi căzut, stors de vlagă, în puterea demonului. Nu se mai sfia de privirile iscoditoare ale oamenilor, nu-i mai păsa că se expune să fie suspectat de ei. De altfel, vilegiaturiştii plecau în grabă; numeroase cabine de pe plajă rămaseseră goale, în sala de mese multe locuri rămîneau neocupate, iar în oraş rareori se mai vedea cîte un străin. Se părea că adevărul ieşise la iveală, panica, în pofida solidarităţii celor interesaţi, nu mai putuse fi împiedicată. Dar doamna cu colierul de perle rămase împreună cu ai săi, fie pentru că zvonurile nu ajungeau pînă la ea, fie pentru că era prea mîndră şi prea curajoasă ca să le cedeze: Tadzio rămase; în exaltarea sa, Aschenbach îşi imagina uneori că fuga şi moartea ar putea să îndepărteze tot ce este viu şi stingheritor de jur-împrejur, pentru ca el să rămînă singur cu frumosul băiat pe această insulă – de dimineaţă, la mare, cînd privirea lui grea se odihnea neabătută pe cel dorit, spre seară, cînd îl urmărea într-un chip nedemn pe ulicele pe care bîntuia în taină dezgustătoarea moarte, monstruozitatea i se părea plină de perspective, iar legea etică, fără nici o valabilitate.

Ca orice îndrăgostit, dorea să placă şi se temea, plin de amărăciune, că aşa ceva n-ar fi posibil. Adăugă îmbrăcămintei sale unele detalii tinereşti, înviorătoare, se împodobi cu pietre preţioase şi folosi parfumuri, dedica de mai multe ori pe zi timp mult pentru toaletă şi venea la masă gătit, aţîţat şi încordat. În faţa dulcii tinereţi, i se făcea silă de trupul său ce îmbătrînea; vederea părului cărunt şi a trăsăturilor aspre ale feţei îl umplea de ruşine şi deznădejde. Se simţea îmboldit să-şi împrospăteze şi să-şi refacă trupul; îl vizita adesea pe frizerul hotelului.

Cu şervetul pe piept, rezemat de speteaza scaunului, sub mîinile palavragiului care-l dichisea, îşi contempla cu o privire chinuită imaginea din oglindă.

– Cărunt, spuse el într-un rînd, cu o grimasă a gurii.

– Oleacă, răspunse frizerul. Şi anume, dintr-o mică neglijenţă, o indiferenţă faţă de înfăţişarea dumneavoastră, lesne de înţeles la persoanele importante, dar nu şi neapărat scuzabilă, iar asta cu atît mai mult, cu cît unor asemenea persoane nu prea li se potrivesc prejudecăţile privitoare la natural şi artificial. Dacă străşnicia morală cu care anumiţi oameni privesc arta cosmeticii s-ar extinde şi asupra dinţilor lor, ar trezi nu puţină indignare. La urma urmelor, avem vîrsta pe care o simt mintea şi inima noastră, iar în anumite împrejurări părul cărunt înseamnă un neadevăr mai real decît corectura pe care o desconsiderăm. În cazul dumneavoastră, domnule, aveţi tot dreptul la culoarea naturală a părului. Îmi permiteţi să v-o redau, pur şi simplu?

– Cum adică? întrebă Aschenbach.

Guralivul spălă părul clientului său cu două feluri de ape, una limpede, alta mai închisă la culoare, iar părul deveni negru ca în tinereţe. Îl ondulă apoi cu fierul de bucle moi, se trase puţin în spate şi contemplă capul supus tratamentului:

– Ar mai trebui să împrospătăm puţin tenul, adăugă el.

Iar ca unul care nu poate termina cu una, cu două, nefiind uşor de satisfăcut, trecu de la o operaţie la alta, cu mereu mai multă rîvnă. Aschenbach, aşezat comod, incapabil să se opună, mai curînd plin de speranţe în legătură cu ceea ce se întîmpla, văzu în oglindă cum sprîncenele i se arcuiesc mai energic şi simetric, cum tăietura ochilor i se alungeşte şi-şi sporeşte strălucirea printr-un uşor machiaj al pleoapei, văzu cum, mai jos, pielea, care fusese cafenie, ca tăbăcită, e uşor pudrată cu un carmin delicat, cum buzele, goale de sînge mai

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 420

înainte, se conturează căpătînd culoarea zmeurei, cum cutele de pe obraji şi de la gură, precum şi zbîrciturile de la ochi pier sub cremă, ca la o adiere de tinereţe – văzu, în sfîrşit, cu bătăi de inimă, chipul înfloritor al unui tînăr. În cele din urmă, cosmeticianul se declară satisfăcut şi-i mulţumi celui pe care-l servise, aşa cum o fac oamenii de soiul său, cu o politeţe slugarnică:

– Un ajutor neînsemnat, spuse el, făcînd înfăţişării lui Aschenbach ultimele retuşuri. Acum vă puteţi îndrăgosti fără nici o grijă.

Aschenbach ieşi încîntat, fericit ca-n vis, tulburat şi temător. Cravata lui era roşie, pălăria de pai cu boruri largi avea o panglică multicoloră.

Se pornise un vînt călduţ care anunţa furtună; de la o vreme ploua rareori şi puţin, dar aerul era umed, dens şi plin de aburi de putreziciune. Auzul era solicitat de fluturări, plescăituri şi vuiete, iar celui căruia îi ardeau obrajii sub farduri i se părea că în spaţiu se zbenguie duhuri ale vîntului de un soi rău, păsări de mare demonice, care răscolesc şi sfîşie hrana celor osîndiţi şi o batjocoresc cu scîrna lor. Zăpuşeala tăia omului pofta de mîncare, făcîndu-l să-şi închipuie că alimentele sînt otrăvite cu substanţe contagioase.

Într-o după-amiază, pornit pe urmele frumosului băiat, Aschenbach se adînci în încîlceala din interiorul oraşului bolnav. Dezorientat, deoarece ulicioarele, apele, podurile şi piaţetele labirintului semănau prea mult între ele, iar punctele cardinale nu mai puteau fi nici ele stabilite cu certitudine, scriitorul era stăpînit numai de gîndul de a nu pierde din ochi imaginea urmărită cu patimă şi, obligat de prudenţă şi ruşine să-şi caute adăpost, în spatele celor ce-l precedau, lipindu-se de ziduri, nu-şi mai dădea seama de mult de oboseala, de epuizarea pricinuită spiritului său de sentimente şi de încordarea continuă a trupului. Tadzio mergea în urma alor săi, prin locurile strîmte dădea, de obicei, întîietate guvernantei şi surorilor lui cu înfăţişare de călugăriţe şi, păşind alene, întorcea cînd şi cînd capul, ca să se asigure, privind peste umăr cu ochii săi ciudat de întunecaţi, că bărbatul ce-l îndrăgea se ţine pe urma lui. Îl vedea, dar nu-l trăda. Îmbătat de această constatare, ademenit mereu înainte de aceşti ochi, atras irezistibil de pasiune, îndrăgostitul se furişa îmboldit de necuviincioasa lui speranţă – dar pînă la urmă se văzu totuşi înşelat, căci grupul din faţă dispăru. Polonezii trecuseră peste o punte uşor boltită, înălţimea arcadei îi ascunsese privirii urmăritorului, iar cînd acesta ajunse şi el sus, nu-i mai descoperi. Îi căută în trei direcţii, drept

înainte şi în cele două părţi de-a lungul cheiului îngust şi murdar, zadarnic. Enervarea şi slăbiciunea îl constrînseră, în cele din urmă, să renunţe a-i mai căuta.

Capul îi ardea, trupul îi era acoperit de o sudoare lipicioasă, ceafa îi zvîcnea, era chinuit de o sete insuportabilă, astfel că-şi roti ochii după o oarecare răcoritoare de moment. Se opri în faţa unei mici prăvălii de zarzavaturi, cumpără ceva fructe, nişte căpşuni, răscoapte şi moi, şi mîncă din ele în mers. În faţa lui se deschise o mică piaţă, pustie şi parcă vrăjită, o recunoscu, fusese aici cînd, cu săptămîni în urmă, făurise planul evadării eşuate. Se aşeză pe treptele bazinului din centrul piaţetei şi-şi sprijini capul de marginea de piatră. Era linişte, între lespezile pavajului creştea iarbă, de jur-împrejur, împrăştiate, gunoaie. Printre casele de diferite înălţimi, cu zidurile măcinate de intemperii, din marginea piaţetei, se înălţa una cu aspect de palat, cu ferestre ogivale, dincolo de care nu locuia nimeni, şi cu balconaşe susţinute de lei. La parterul altei case se afla o farmacie. Pale călduroase de vînt aduceau din vreme în vreme miros de acid fenic.

Şedea acolo, el, maestrul, artistul demn, autorul *Mişelului*, care se dezisese, printr-o formă pură atît de exemplară, de boemă şi de adîncurile tulburi, care se lepădase de hăţurile simpatiei şi repudiase abjecţiunea, scriitorul ajuns pe culme, care-şi biruise ştiinţa şi se ridicase mai presus de ironie, care se obişnuise să se simtă îndatorat faţă de încrederea maselor, el, a cărui faimă era recunoscută oficial, al cărui nume fusese înnobilat şi după al cărui stil li se cerea elevilor să se cultive – el şedea acolo, ţinînd închise pleoapele, de sub care doar cînd şi cînd luneca, ascunzîndu-se repede din nou, o privire piezişă, ironică şi surprinsă, în vreme ce buzele sale moi, reliefate cosmetic, formau cuvinte răzleţe din ceea ce creierul său pe jumătate adormit înjgheba printr-o ciudată logică de vis.

„Căci frumuseţea, Fedru, ţine minte, numai frumuseţea este divină şi, totodată, vizibilă, astfel că ea este, în consecinţă, drumul simţurilor, ea este, micule Fedru, calea artistului către spirit. Dar crezi tu, oare, dragul meu, că a putut ajunge vreodată la înţelepciune şi la adevărata demnitate bărbătească acela pentru care calea spre cele spirituale duce prin simţuri? Sau crezi tu (te las pe tine să hotărăşti liber) că aceasta este o cale plăcută, dar periculoasă, o cale a erorii şi a păcatului, care duce în chip necesar la eroare? Căci trebuie să ştii că noi, poeţii, nu putem

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 422

urma calea spre frumuseţe, dacă nu ni se alătură Eros şi nu ne călăuzeşte; chiar dacă am fi, în felul nostru, eroi şi războinici vrednici, rămînem totuşi asemenea femeilor, întrucît ceea ce ne înalţă e pasiunea, iar năzuinţa noastră nu poate fi alta decît iubirea – aceasta este plăcerea şi ruşinea noastră. Îţi dai tu seama acum că noi, poeţii, nu putem fi nici înţelepţi, nici demni? Că ne îndreptăm în chip necesar spre eroare, că rămînem în chip necesar dezmăţaţi şi aventurieri ai sentimentului? Măiestria stilului nostru este minciuna şi nebunia, faima şi poziţia noastră onorabilă, o farsă, încrederea mulţimii în noi, extrem de ridicolă, educaţia poporului şi a tineretului prin artă, o întreprindere riscantă ce-ar trebui interzisă. Cum ar putea fi educator cel pe care un imbold înnăscut, firesc şi incorigibil îl împinge spre abis? Am vrea să-l dezmînţim şi să ne cîştigăm demnitatea, dar, oricum ne-am suci şi ne-am învîrti, el tot ne atrage. Ca atare, ne dezicem de cunoaşterea dizolvantă, căci cunoaşterea, Fedru, nu are nici demnitate, nici rigoare; ea este ştiutoare, înţelegătoare, iertătoare, lipsită de ţinută şi formă; nutreşte simpatie faţă de abis, ea este abisul. Drept urmare, o repudiem cu hotărîre şi, în consecinţă, năzuim numai spre frumuseţe, adică spre simplitate, măreţie şi o nouă rigoare, spre o nouă ingenuitate şi spre formă. Dar forma şi candoarea, Fedru, duc spre beţie şi spre pofte, îl duc, poate, pe cel nobil spre o oribilă mişelie a simţirii, care respinge ca pe o infamie frumoasa-i rigoare proprie, duc spre abis, duc şi ele spre abis. Pe noi, poeţii, ţi-o spun, ne duc într-acolo, deoarece nu sîntem în stare să ne luăm zborul, nu sîntem în stare decît de excese. Iar acum, Fedru, eu mă duc, tu rămîi aici; pleci şi tu, abia după ce nu mă mai vezi."

După cîteva zile, Gustav von Aschenbach părăsi Hotelul Băilor la o oră mai tîrzie ca de obicei a dimineţii, fiindcă se simţea suferind. Avea de luptat cu anume stări de ameţeală pe jumătate trupeşti, însoţit de o spaimă, în violentă creştere, de sentimentul că nu mai există nici o cale de ieşire şi nici o perspectivă, despre care nu ştia dacă se referă la lumea exterioară sau la propria-i viaţă. În hol observă o mulţime de bagaje pregătite pentru transport, îl întrebă pe portar cine pleacă şi căpătă drept răspuns numele aristocratic polonez, la care se şi aşteptase în taină. Primi răspunsul, fără ca trăsăturile feţei lui ofilite să se schimbe, cu acea scurtă ridicare a capului cu care iei cunoştinţă, în treacăt, de ceva ce nu te interesează, şi mai întrebă:

– Cînd?

I se răspunse:

– După *lunch*.

Dădu din cap şi plecă la mare.

Ţărmul avea o înfăţişare neospitalieră. Peste vasta întindere netedă de apă, care separa plaja de primul banc prelung de nisip, treceau fiori care o încreţeau dinspre larg spre uscat. Asupra acestui loc de distracţii, altădată atît de animat şi multicolor, acum, aproape părăsit, al cărui nisip nu mai era curăţat, părea să se fi înstăpînit un aer de toamnă şi de ceva depăşit. La marginea mării se afla, aparent al nimănui, un aparat fotografic pe trepiedul său, iar o pînză neagră, întinsă deasupra, flutura plescăind în vîntul răcoros.

Tadzio, cu trei sau patru tovarăşi de joacă rămaşi din cei pe care-i avusese, se agita în dreapta în faţa cabinei alor săi, iar Aschenbach, întins în jilţul său cu un pled pe genunchi, cam la mijloc, între mare şi şirul de cabine de pe plajă, îl mai urmări încă o dată cu privirea. Jocul, nesupravegheat, deoarece femeile erau, probabil, ocupate cu pregătirile de călătorie, părea neorganizat şi chiar degeneră. Băiatul voinic, îmbrăcat într-un costum cu centură, cu părul negru, pomădat, căruia i se spunea „Iaşu", iritat şi orbit fiindcă i se aruncase nisip în faţă, îl provocă la luptă pe Tadzio, o luptă care se termină repede prin căderea frumosului băiat, mai slab. Dar, ca şi cum în ora de despărţire sentimentul slugarnic al celui cu o înzestrare inferioară părea să se fi schimbat într-o realitate crudă, năzuind să se răzbune pentru o îndelungată sclavie, învingătorul nu-i dădu pace celui doborît, ci, îngenunchindu-i pe spinare, îi apăsă faţa în nisip pînă cînd Tadzio, şi aşa cu răsuflarea tăiată din pricina luptei, se găsi în pericol să se sufoce. Încercările sale de a-l scutura pe cel care-l apăsa erau spasmodice, încetau cu totul cîteva clipe şi se repetau numai ca o tresărire. Îngrozit, Aschenbach voi să intervină, dar agresorul îşi eliberă în cele din urmă victima. Tadzio, foarte palid, se ridică pe jumătate şi, rezemat într-un braţ, şezu mai multe minute imobil, cu părul zburlit şi ochii întunecaţi. Apoi se sculă în picioare şi se îndepărtă încet. Băieţii strigară după el, la început cu voioşie, apoi cu teamă şi rugător; el se făcu însă că nu-i aude. Brunetul, pe care căinţa pentru fapta lui nesăbuită îl cuprinsese, pare-se, numaidecît, îl ajunse din urmă şi încercă să-l împace. O mişcare din umeri îl îmbrînci înapoi. Tadzio o porni pieziş în jos, spre apă. Era în picioarele goale şi purta costumul din pînză vărgată, cu fundă roşie.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 424

La marginea undelor stătu o vreme cu capul aplecat, desenînd cu vîrful unui picior figuri pe nisipul umed, apoi înaintă prin apa scăzută care, nici chiar în locurile cele mai adînci, nu-i ajungea pînă la genunchi, şi, păşind cu nepăsare, se duse pînă la bancul de nisip. Acolo rămase o clipă cu faţa întoarsă spre depărtări, după care o luă încet spre stînga, de-a lungul întinsei şi îngustei fîşii de nisip dezgolit. Despărţit de uscat prin braţul larg de apă, despărţit de tovarăşii de joacă prin mîndria lui capricioasă, se îndepărtă ca o arătare absolut izolată şi ruptă de lume, cu părul fluturînd în vînt, spre mare, spre nemărginirea învăluită în ceaţă. Se opri din nou locului, să privească. Şi, deodată, ca îmboldit de o amintire, de un impuls, îşi întoarse, cu o mînă în şold, bustul şi, răsucit astfel într-o poziţie frumoasă, se uită peste umăr spre ţărm. Cel care nu-l scăpase din ochi şedea acolo aşa cum şezuse atunci cînd privirea aceasta cenuşie ca amurgul, răspunzînd de pe bancul de nisip, o întîlnise pentru prima dată pe a sa. Capul său, rezemat de speteaza jilţului, urmărise încet mişcarea celui ce înainta acolo, departe; acum se ridică, parcă pentru a întîmpina privirea aceluia, apoi căzu pe piept, încît ochii săi vedeau de jos în sus, în vreme ce faţa vlăguită avea expresia cuiva cufundat într-o adîncă somnolenţă. I se părea însă că psihagogul[41] acela palid şi drăgălaş îi zîmbeşte, îi face semne, că-şi desprinde mîna din şold şi-i arată spre depărtări, că i-o ia înainte, plutind spre imensitatea plină de făgăduinţe. Şi, ca de atîtea ori, se ridică şi se pregăti să-l urmeze.

Trecură cîteva minute, pînă cînd se grăbiră să dea ajutor celui ce se prăbuşise într-o parte în jilţ. Fu dus în camera sa şi, încă în aceeaşi zi, o lume zguduită şi pătrunsă de respect primi ştirea morţii sale.

STĂPÎN ŞI CÎINE

O idilă[1]

EL VINE DE DUPĂ COLŢ

Cînd anotimpul frumos face cu adevărat cinste numelui său, iar trilul păsărilor reuşeşte să mă trezească devreme, fiindcă mi-am încheiat ziua precedentă la o oră convenabilă, îmi place ca înainte de micul dejun să ies pentru o jumătate de ceas, cu capul gol, în aer liber, pe aleea din faţa casei sau chiar în parcurile mai îndepărtate, să sorb cîteva guri de aer proaspăt şi, mai înainte ca munca să mă ia în primire, să mă bucur puţin de dimineaţa curată. Pe scara care duce la uşa casei, scot atunci un fluierat pe două tonuri, o notă fundamentală şi o cvartă mai profundă, aşa cum începe melodia celei de-a doua fraze din *Simfonia neterminată* a lui Schubert, un semnal care sună cam ca intonaţia unei bisilabice chemări pe nume. În chiar clipa următoare, în vreme ce-mi continuu drumul spre poarta grădinii, se aude în depărtare, mai întîi abia perceptibil, apoi apropiindu-se repede şi devenind mai clar, sunetul delicat al unui clopoţel, ca acela pe care l-ar scoate medalionul unui cîine izbindu-se de podoaba de metal a unei zgărzi, iar cînd mă întorc îl văd pe Bauschan[2] cotind în goană de după colţul din fund al casei şi năpustindu-se direct spre mine, de parcă ar plănui să mă dea peste cap. De încordare, îşi răsfrînge puţin buza de jos, astfel că-şi dezgoleşte doi, trei dinţi inferiori din faţă, care fulgeră minunat de albi în soarele dimineţii.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 426

Vine din cuşca lui, aflată acolo, în spate, sub podeaua verandei ridicate pe stîlpi, unde, în aşteptarea însufleţitorului meu fluierat bisilabic, a stat culcat, într-o scurtă somnolenţă, din zori, după o noapte agitată. Cuşca de unde vine e prevăzută cu draperii dintr-un material grosolan şi aşternută cu paie, din care un fir sau două i-au rămas agăţate în blana încă zburlită din pricina somnului sau chiar între degetele labelor: o privelişte care-mi aduce aminte întotdeauna de bătrînul conte de Moor[3], aşa cum l-am văzut la o reprezentaţie de o fantezie extrem de meticuloasă, urcînd în turnul foamei, cu un fir de pai între două degete ale tricoului cu care-i erau îmbrăcate bietele picioare. În faţa celui ce se năpusteşte spre mine, mă trag fără să vreau într-o parte, în poziţie de apărare, căci aparenta sa intenţie de a mă izbi între genunchi şi a mă doborî are o infailibilă putere iluzorie. În ultima clipă însă, cînd e gata să se ciocnească, Bauschan ştie să pună frînă şi să cotească, ceea ce depune mărturie pentru stăpînirea sa de sine trupească şi sufletească; apoi, fiindcă face uz cu economie de vocea sa sonoră şi expresivă, începe să execute în jurul meu un încîlcit dans de salut, constînd din tropăieli, nesfîrşite mişcări ale cozii, care nu se mărginesc la instrumentul destinat acestei manifestări, ci îi antrenează întreaga parte din spate a corpului pînă la coaste, apoi din încolăciri ale trupului, ca şi din salturi iuţi, bruşte, în aer, pe lîngă rotiri în jurul propriei axe – manifestări pe care, într-un mod ciudat, intenţionează să le ascundă privirilor mele, căci schimbă mereu locul, în aşa fel încît, oricum m-aş întoarce, el se află în partea opusă. Totuşi, în clipa cînd mă aplec şi întind mîna, se găseşte brusc, dintr-un salt, lîngă mine şi stă nemişcat ca o coloană, cu umărul lipit de fluierul piciorului meu: sprijinit pieziş de mine, cu labele viguroase proptite în pămînt, cu faţa ridicată spre a mea, încît mă priveşte în ochi din direcţia opusă, iar în timp ce-l bat pe omoplat, adresîndu-i cu jumătate de voce vorbe bune, imobilitatea lui respiră aceeaşi concentrare şi pasiune ca şi delirul de mai înainte.

E un prepelicar german cu părul scurt – dacă nu luăm această denumire într-un sens prea riguros şi strict, ci o înţelegem cu un grăunte de sare, căci Bauschan nu este, propriu-zis, un prepelicar cum scrie la carte şi corespunzător standardului meticulos. Pentru aşa ceva e, mai întîi, poate prea mic – este, vreau să accentuez acest lucru – *sub* mărimea unui poanter; apoi, picioarele sale din faţă nu sînt perfect drepte, ci mai curînd puţin curbate în afară, ceea ce, de asemenea, nu prea

corespunde imaginii ideale a rasei pure. Începutul de „guşă“, adică acea încreţire în formă de săculeţ a pielii gîtului care poate da unui cîine o expresie atît de demnă, îi vine foarte bine; dar şi această însuşire ar fi declarată ca un defect de către necruţătorii belferi, căci, din cîte aud, la prepelicar pielea gîtului trebuie să fie netedă şi întinsă. Coloritul lui Bauschan este foarte frumos. Fondul blănii e brun ruginiu, tigrat cu negru. Se amestecă însă şi mult alb, care devine întru totul preponderent pe piept, pe labe şi burtă, în vreme ce tot nasul lui turtit pare muiat în negru. Pe creştetul lat al capului, ca şi pe urechile reci, negrul formează, cu brunul ruginiu, un model frumos, catifelat, dar trăsătura cea mai încîntătoare a înfăţişării lui trebuie socotit vîrtejul, smocul sau moţul în care părul alb i se răsuceşte pe piept şi care iese orizontal în afară ca spinul de pe pieptarul armurilor vechi. Se poate ca şi această bogăţie coloristică, întrucîtva arbitrară, a blănii lui să treacă drept „inadmisibilă“ pentru cel care pune legile rasei mai presus de valorile personale, căci prepelicarul clasic trebuie să fie de-o singură culoare, sau împodobit cu pete de altă culoare, dar nu tigrat. Împotriva unei înserieri strict schematice a lui Bauschan te avertizează însă în modul cel mai categoric smocurile de păr ce-i atîrnă la colţurile gurii şi în partea de sub bot, care, nu fără o aparenţă de dreptate, ar putea fi numite mustaţă pe oală şi ţăcălie şi, dacă te uiţi bine la ele de departe sau de aproape, te fac să te gîndeşti la tipul grifonului sau al şnauţerului.

Dar, fie prepelicar, fie grifon – ce cîine frumos şi bun este în orice caz Bauschan, aşa cum stă încordat, sprijinit de genunchiul meu, şi priveşte în sus, spre mine, cu atenţie şi cu un devotament profund! Mai ales ochii îi sînt frumoşi, blînzi şi inteligenţi, chiar dacă se bombează întrucîtva sticloşi. Irisul este brun argintiu – de culoarea blănii, dar formează de fapt doar un inel îngust, ca urmare a extinderii foarte mari a pupilelor cu reflexe negre şi a faptului că, pe de altă parte, coloritul lui se pierde şi se estompează în albul ochilor. Expresia capului, o expresie conştientă de bună-credinţă, destăinuie bărbăţia laturii lui morale, pe care construcţia corpului o repetă sub aspect fizic: coşul pieptului bombat, sub a cărui piele netedă şi flexibilă coastele se desenează pregnant, şoldurile strîmbe, picioarele vînoase, labele puternice şi bine formate – toate acestea vorbesc despre destoinicie şi virtuţi virile, despre sîngele ţărănesc de vînător, da, vînătorul şi conducătorul predomină totuşi cu vigoare în conformaţia lui Bauschan, el este, dacă

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 428

mă întrebaţi, un prepelicar legitim, chiar dacă nu-şi datorează existenţa vreunui act de consangvinitate arogantă; şi tocmai lucrul acesta va fi fiind sensul cuvintelor mele cam încîlcite şi fără şir logic, pe care i le adresez, în vreme ce-l bat pe omoplat.

Stă şi se uită, trage cu urechea la intonaţia vocii mele, distinge în aceasta accentele unei hotărîte încuviinţări a existenţei lui, pe care o exprim în cuvintele ce i le adresez. Şi, deodată, azvîrlindu-şi capul în sus şi deschizînd şi închizînd repede buzele, simulează o muşcătură spre faţa mea, ca şi cînd ar vrea să mă înhaţe de nas, o pantomimă executată vădit ca răspuns la vorbele mele, la care eu, rîzînd, mă las întotdeauna împins înapoi, ceea ce Bauschan ştie şi el cu anticipaţie. Este un fel de sărut aerian, pe jumătate, gingăşie, pe jumătate, linguşire, o manevră care-i este caracteristică de pe cînd era mic şi pe care n-am mai observat-o la nici unul din predecesorii săi. De altfel, se şi scuză numaidecît pentru libertatea pe care şi-a luat-o, dînd din coadă, făcînd scurte ploconeli şi luînd o mină jenată, deşi voioasă. Apoi ieşim pe poarta grădinii în cîmp liber.

Ne înconjoară un vuiet de mare, căci casa mea e situată aproape de rîul ce curge repede, spumegînd, peste nişte terase plate şi e despărţită de ele numai de aleea de plopi, o fîşie de iarbă, îngrădită cu un grilaj şi plantată cu arţari tineri, şi un drum mai ridicat, tivit cu viguroşi plopi tremurători, nişte uriaşi cu înfăţişare bizară de sălcii, a căror vată purtătoare de seminţe acoperă ca omătul, la începutul lui iunie, întreaga regiune. Pe rîu, în amonte, către oraş, soldaţii dintr-o unitate de pionieri fac exerciţii construind un ponton. Răsună pînă la noi tropăitul cizmelor lor grele pe scînduri şi strigătele comandanţilor. Dar de pe celălalt mal vin zgomotele sîrguinţei dintr-o uzină, căci acolo, ceva mai în aval de casă, se găseşte o fabrică de locomotive, cu o sferă de activitate extinsă corespunzător cerinţelor vremii, ale cărei ferestre înalte de la hale strălucesc prin întuneric la orice oră din noapte. Maşini noi şi frumos lăcuite aleargă, de probă, încolo şi-ncoace, pe terenul uzinei; un fluier cu aburi face să se audă din cînd în cînd sunetul lui înalt, urlător, un zgomot surd de sorginte necunoscută zguduie din timp în timp aerul, iar din mai multe coşuri de fabrică iese fumul, pe care un vînt prielnic îl mînă departe, către pădurile de dincolo şi care, în genere, cu greu ajunge peste rîu. Aşa se amestecă în singurătatea acestui ţinut, pe jumătate periferic, pe jumătate rustic, sunetele naturii scufundate în sine cu cele ale activităţii omeneşti, iar peste toate se lasă prospeţimea cu ochi albaştri a orei matinale.

Acum, cînd am ieşit, să tot fie, după ora oficială, şapte şi jumătate, aşadar, în realitate, şase şi jumătate. Merg cu braţele la spate sub delicata lumină a soarelui pe aleea haşurată de lungile umbre ale plopilor, nu văd de aici rîul, dar îl aud cum curge, lat şi uniform; pomii foşnesc domol, ciripitul, fluieratul, ţiuitul şi trilurile îngînate ale păsărilor cîntătoare umplu aerul, sub cerul de un albastru umed zboară un avion venind dinspre răsărit, o pasăre mecanică rigidă, cu un bubuit încet şi unduitor, urmîndu-şi drumul independent peste pămînt şi rîu, iar Bauschan îmi încîntă ochii cu salturile lui frumoase, lungi, peste scundul grilaj al fîşiei de iarbă din stînga, ţopăind încolo şi încoace. Sare, de fapt, fiindcă ştie că asta îmi face plăcere; de mai multe ori l-am îndemnat să sară, chemîndu-l şi lovind grilajul, şi l-am lăudat cînd mi-a îndeplinit dorinţa; chiar şi acum, aproape după fiecare săritură, vine la mine şi-mi saltă spre faţă, murdărindu-mi braţul întins spre apărare cu umezeala botului, parcă pentru a-mi spune că e un săritor îndrăzneţ şi elegant. În al doilea rînd însă, execută aceste exerciţii ca pe o gimnastică şi o toaletă de dimineaţă, deoarece prin mişcările făcute îşi netezeşte blana zburlită şi pierde firele de paie ale bătrînului Moor, care-i stăteau urît.

E bine să umbli aşa de dimineaţă, cu simţurile reîntinerite, cu sufletul purificat de baia terapeutică şi uitarea din timpul nopţii. Întîmpini cu mare încredere ziua ce-ţi stă în faţă, dar şovăi cu plăcere s-o începi, stăpîn pe un răstimp extraordinar, nerevendicat de nimeni, şi liber, între vis şi viaţă, răstimp ce ţi-a fost dăruit drept răsplată pentru o comportare corectă. Iluzia unei vieţi stabile, simple, bine rînduite, contemplative, iluzia că îţi aparţii doar ţie însuţi te face fericit, căci omul este înclinat să-şi considere starea de moment, fie ea voioasă sau confuză, paşnică sau pasionată, drept viaţa lui adevărată, caracteristică şi de durată, ridicînd în fantezia lui fiecare *ex tempore*[4] fericit la rangul de regulă frumoasă şi de ceva obişnuit şi de nestrămutat, în vreme ce, de fapt, este osîndit să trăiască din improvizaţii şi, moralmente, de la mînă pîn' la gură. Aşa şi acum: inhalînd aerul dimineţii, crezi în libertatea şi în virtutea ta, deşi ar trebui să ştii şi, în fond, chiar ştii că lumea îşi pregăteşte deja mrejele ca să te prindă în ele şi că, probabil, chiar mîine dimineaţă,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 430

ai să zaci din nou în pat la ora nouă, fiindcă te-ai vîrît în el la două, încins, cu mintea înceţoşată, după un chef straşnic... Fie şi-aşa. Astăzi eşti un om cumpătat, care s-a sculat devreme, eşti stăpînul acestui vînător care tocmai a sărit din nou peste grilaj, de bucurie că azi pari a voi să-ţi petreci timpul cu el, şi nu cu lumea rămasă acolo, în urmă.

Parcurgem aleea vreo cinci minute, pînă în punctul unde încetează să mai fie alee şi de unde însoţeşte mai departe cursul rîului ca un deşert sălbatic acoperit cu pietriş; lăsăm în urmă aceste locuri şi ne abatem pe un drum alăturat, nepavat încă, dar acoperit cu un pietriş mai mărunt şi prevăzut, ca şi aleea, cu o bandă pentru biciclete, drum care duce, printre parcele de pădure situate mai jos, către panta ce mărgineşte la răsărit lunca noastră, scena unde-şi duce viaţa Bauschan. Traversăm un alt drum, cu perspectiva de-a deveni în viitor, ca şi celălalt, stradă, un drum care, mult mai sus, spre oraş şi spre staţia de tramvai, e mărginit de nişte case de raport; un drumeag în pantă, presărat cu pietriş, ne conduce către un teren cu aspectul unei grădini dintr-o staţiune balneară, dar pustiu la ora aceasta ca toate împrejurimile; potecile bombate la mijloc, cu bănci pe margine, se lărgesc în mai multe locuri prin ronduri, locuri curate de joacă pentru copii şi peluze spaţioase, pe care sînt grupaţi ca într-un parc pomi bătrîni, frumos formaţi, ale căror coroane ajung pînă jos, încît deasupra ierbii se vede numai o scurtă bucată din trunchi – ulmi, fagi, tei şi sălcii argintii. Îmi place foarte mult acest parc îngrijit, în care n-aş putea să mă plimb mai netulburat dacă ar fi al meu. Nu s-a neglijat nimic. Cărările presărate cu pietriş, care coboară de pe pantele domoale, acoperite cu iarbă, dimprejur sînt prevăzute chiar cu rigole din beton. Prin toată verdeaţa aceasta ai şi perspectiva adîncă şi încîntătoare a arhitecturii cîtorva vile care privesc încoace din două laturi, ca limită îndepărtată a peisajului.

Aici mă plimb un scurt răstimp pe poteci, în vreme ce Bauschan, cu corpul într-o poziţie piezişă, centrifugală, beat de fericirea spaţiului neted, străbate peluzele de-a curmezişul în cavalcade şi tumbe sau urmăreşte, cu un lătrat în care se amestecă dezamăgirea şi satisfacţia, cîte o păsărică ce flutură din aripi aproape de botul lui, hipnotizată de teamă sau ca să-l necăjească. Cînd însă mă aşez pe o bancă, vine şi el numaidecît şi ia loc la picioarele mele. Căci o lege a vieţii lui este să

alerge cît timp sînt şi eu în mişcare şi să se odihnească, atunci cînd şi eu fac popas. Acest lucru nu rezultă dintr-o necesitate ce-ar putea fi deslușită, dar Bauschan respectă cu stricteţe regula.

E ceva ciudat, plăcut şi amuzant să-l simt şezînd la picioarele mele, cărora le împrumută căldura febrilă a corpului său. În tovărăşia lui şi cînd îl privesc, un sentiment de voioşie şi simpatie îmi agită pieptul. Are un fel foarte ţărănesc de a şedea, cu omoplaţii împinşi în afară şi cu picioarele aşezate inegal într-o parte. În această poziţie, figura lui pare mai mică şi mai grosolană decît e în realitate, iar vîrtejul de păr alb de pe piept îi e împins înainte cu un efect comic. Dar capul demn proptit compensează minusul de frumuseţe al poziţiei datorită atenţiei concentrate întruchipate în el... E atîta linişte, încît şi noi doi păstrăm tăcerea. Vuietul rîului răzbate pînă aici foarte atenuat. Micile şi tainicele mişcări din jurul nostru capătă importanţă şi ne încordează simţurile: foşnetul scurt al unei veveriţe, un ciripit de pasăre, scormonitul unei cîrtiţe în pămînt. Urechile lui Bauschan sînt ciulite, atît cît îngăduie musculatura acestor urechi pleoştite. Îşi lasă capul într-o parte, ca să-şi ascută auzul. Iar nările de un negru umed îi sînt într-o neîntreruptă mişcare, adulmecînd cu sensibilitate.

Apoi se lasă cu burta la pămînt, păstrînd totuşi contactul cu picioarele mele. Se întinde din profil spre mine, în străvechea poziţie echilibrată, de animal-idol, a sfinxului, cu capul şi pieptul ridicate şi cu labele întinse înainte. Fiindcă i s-a făcut cald, îşi cască botul, şi de aceea isteţimea concentrată a expresiei lui se dizolvă în animalitate, ochii i se îngustează clipind, iar între caninii albi, viguroşi îi atîrnă o limbă lungă, roş-trandafirie.

CUM L-AM OBŢINUT PE BAUSCHAN

Am făcut cunoştinţă cu Bauschan şi l-am obţinut prin mijlocirea unei domnişoare, îndesate şi atrăgătoare, cu ochi negri, care, ajutată de o fiică foarte bine dezvoltată şi tot cu ochi negri, ţine un han în munţi, în apropiere de Tölz. Sînt doi ani de atunci, iar Bauschan avea în acea vreme şase luni. Anastasia – acesta e numele hangiţei – ştia, firește, că eram lipsiţi de un an întreg de paznic, fiindcă fuseserăm

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 432

nevoiţi să punem să-l împuşte pe Percy al nostru, un cîine ciobănesc scoţian, un aristocrat uşor bolnav de nervi, care, la o vîrstă înaintată, luase o boală de piele ce-l chinuise şi-l desfigurase. De aceea ne aduse la cunoştinţă prin telefon, din munţii săi, că la ea se găseşte şi poate fi văzut oricînd un cîine lăsat de cineva în grija ei, un cîine cum nici nu ne-am putea dori altul.

Cum copiii ne zoreau, iar curiozitatea celor maturi aproape că nu era mai mică decît a lor, chiar în după-amiaza următoare am urcat în munţi, la Anastasia, şi am găsit-o pe arendăşiţă în bucătăria ei spaţioasă, plină de aburi calzi şi apetisanţi, pregătind cina pentru pensionarii ei, cu braţele rotunde goale pînă la cot şi cu rochia desfăcută la gît, foarte roşie în obraji şi asudată, în vreme ce fiica ei îi dădea o mînă de ajutor, mergînd încolo şi-ncoace, cu o sîrguinţă calmă. Am fost salutaţi cu prietenie şi lăudaţi că nu tărăgănaserăm lucrurile şi făcuserăm de îndată drumul pînă acolo. Fiindcă roteam priviri întrebătoare prin încăpere, Resi, fiica, se duse lîngă masa din bucătărie, unde îşi propti mîinile pe genunchi şi rosti cîteva cuvinte de alintare şi încurajare, privind sub tăblie, căci acolo, legată de piciorul mesei cu o sfoară scămoşată, şedea o făptură pe care n-o zărisem pînă atunci în semiîntunericul slab luminat de pîlpîirile focului şi la vederea căreia nimeni nu-şi putu reţine un hohot de rîs cu lacrimi.

Căţelul stătea acolo pe cele patru picioare ale lui, cu coada lipită de coapse, cu spatele încovoiat, şi tremura. Tremura, poate, de frică, dar mai curînd aveai impresia că o face din lipsa cărnii ce încălzeşte, fiindcă făptura aceea nu era decît un mic schelet, un coş al pieptului ca din zăbrele şi o coloană vertebrală, totul înveşmîntat cu o blană jerpelită şi pus pe patru catalige. Îşi lăsase urechile pe spate – o poziţie a muşchilor care stinge imediat orice sclipire de voioşie şi inteligenţă din fizionomia unui cîine şi care, pe faţa lui încă total copilăroasă, avea pe deplin acest efect, încît nu mai exprima decît prostie şi jale şi o rugăminte insistentă de a i se arăta indulgenţă, la care se mai adăuga faptul că podoabele de păr ce s-ar putea numi astăzi mustaţă pe oală şi ţăcălie erau atunci, proporţional, mult mai mari şi adăugau înfăţişării sale, în general jalnice, o nuanţă de tristeţe amară.

Toată lumea se aplecă îndată ca să adreseze acestei imagini a mîhnirii chemări şi cuvinte de mîngîiere. În explozia de bucurie plină de compătimire a copiilor, Anastasia, de la maşina de gătit, ne dădu

lămuriri despre persoana nepreţuitului. I se spunea deocamdată Lux, ne comunică ea cu vocea-i plăcută şi cumpătată, şi se trăgea din părinţi de cel mai de soi neam. Pe mamă o cunoscuse personal, iar despre tată nu auzise decît de bine. Lux se născuse într-o gospodărie ţărănească din Huglfing şi numai datorită unor împrejurări deosebite, stăpînii săi voiau să-l dea pe un preţ convenabil, din care pricină îl aduseseră la ea, avînd în vedere că prin casa ei se vîntura multă lume. Oamenii veniseră cu căruţa, iar Lux alergase neînfricat între roţile din spate toţi cei douăzeci de kilometri. Dînsa se gîndise numaidecît la noi, ştiind că sîntem în căutarea unui cîine bun şi fiind aproape convinsă că ne vom hotărî pentru el. Dacă o vom face, toate părţile vor fi mulţumite! Nouă o să ne aducă, fără îndoială, multă bucurie, iar căţelul, în ce-l priveşte, nu va mai fi singur pe lume, ci va găsi un locşor plăcut, iar ea, Anastasia, se va putea gîndi la el liniştită. Să nu ne lăsăm impresionaţi defavorabil de mutra pe care o face acum. Acum e zăpăcit şi lipsit de încredere în el pentru că se află printre străini. În cel mai scurt timp se va dovedi că se trage din părinţi de neamul cel mai bun.

– Da, se pare însă că nu prea s-au potrivit unul cu altul.

– O, ba da, în măsura în care amîndoi erau animale de soi. Căţelul e înzestrat cu cele mai mari calităţi, pentru asta, ea, domnişoara Anastasia, depune chezăşie. Nu e nici răsfăţat şi se arată plin de cumpătare în nevoile lui, ceea ce astăzi atîrnă, desigur, la cîntar: pînă acum s-a hrănit mai ales cu coji de cartofi. Să-l luăm mai întîi numai de probă fără nici o obligaţie. Dacă ne vom da seama că nu-l putem îndrăgi, ea îl ia înapoi şi ne restituie mica sumă cu care l-am cumpărat. Asta o spune deschis şi fără nici o teamă că am putea da urmare cuvintelor ei. Căci aşa cum o cunoaştem şi ne cunoaşte ea pe noi – aşadar, ambele părţi – este convinsă că o să ne devină drag şi că nimănui nu-i va trece cumva prin minte să ne despartă de el.

Mai spuse încă multe altele în acelaşi sens, pe un ton liniştit, curgător şi plăcut, în vreme ce trebăluia la maşina de gătit, iar flăcările ţîşneau din cînd în cînd în faţa ei, ca şi cînd ar fi făcut vrăji. În cele din urmă, veni ea însăşi şi deschise cu amîndouă mîinile botul lui Lux, ca să ne arate dinţii lui frumoşi şi, cine ştie din ce motive, cerul gurii lui trandafiriu şi striat. La întrebarea, pusă pe un ton de specialist, dacă a avut jigodie, ne declară cu o uşoară nerăbdare că nu ştie. În privinţa mărimii la care va ajunge ne răspunse însă prompt că va fi aceea a

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 434

răposatului nostru Percy. Urmară încă multe întrebări şi răspunsuri, îndemnuri călduroase din partea Anastasiei, întărite de pledoariile copiilor, şi multă şovăială, pe jumătate spulberată, din partea noastră. În cele din urmă, cerurăm un scurt răgaz de gîndire, care ne fu acordat cu plăcere, şi coborîrăm pe gînduri în vale, examinîndu-ne impresiile şi chibzuind.

Dar copiii prinseseră, firește, drag de jalea întrupată în patrupedul de sub masă, iar noi, maturii, ne prefăcurăm în zadar că luăm în rîs deruta şi nerozia lui: simţeam şi noi un ghimpe în inimă şi ne dădeam seama că ne va veni greu să alungăm din amintire imaginea bietului Lux. Ce se va alege de el, dacă îl vom refuza? În ce mîini are să cadă? În fantezia noastră se ridica un chip misterios şi înfricoşător: hingherul, de a cărui dezgustătoare intervenţie l-am scăpat, la vremea lui, pe Percy cu cîteva cartuşe trase cavalerește, un armurier şi un mormînt onorabil la marginea grădinii noastre. Dacă voiam să-l lăsăm pe Lux în voia unui destin necunoscut şi, probabil, înfiorător, ar fi trebuit să ne ferim a-l cunoaşte şi a-i studia chipul de copil cu mustaţă pe oală şi ţăcălie; acum, că ştiam de existenţa lui, se părea că apasă asupra noastră o răspundere pe care numai cu greu şi siliţi am fi putut să nu ne-o asumăm. – Aşa s-a făcut că, a treia zi, ne-am văzut cărîndu-ne din nou pe panta domoală a acelui pinten al Alpilor. Nu că ne-am fi hotărît să luăm căţelul, dar ne dădeam seama că, după cum stăteau lucrurile, altă ieşire aproape nu era posibilă.

De data aceasta, Anastasia şi fiica ei şedeau la capătul îngust al mesei şi beau cafea. Între ele, în faţa mesei, cel cu numele provizoriu de Lux stătea încă de pe-atunci cum obişnuieşte să stea astăzi, cu omoplaţii suciţi, ţărăneşte, cu labele întoarse spre interior, iar sub zgarda lui din piele uzată era înfipt un bucheţel de flori de cîmp, care dădea înfăţişării sale un aer foarte sărbătoresc şi-l făcea să semene întrucîtva cu un flăcău de la ţară gătit de duminică sau cu un mire dintr-un sat. Domnişoara mai tînără, ea însăşi dichisită în costum popular cu laibăr, îl împodobise astfel, cum spuse ea, pentru intrarea în noul lui cămin. Mama şi fiica ne asigurară că de nimic nu fuseseră mai convinse decît de faptul că ne vom întoarce ca să-l luăm pe Lux al nostru, şi anume chiar în acea zi.

Aşa se dovedi, îndată după intrarea noastră, că orice altă dezbatere era imposibilă şi exclusă. Anastasia ne mulţumi în felul ei plăcut pentru preţul plătit, pe care i l-am înmînat şi care se ridica la zece mărci. Era clar că preţul fusese stabilit de ea mai mult în interesul nostru decît în al ei şi al agricultorului ce-l adusese, şi anume ca să-i confere bietului Lux, în aprecierea noastră, o valoare pozitivă, exprimată şi în cifre. Am înţeles şi am plătit cu dragă inimă. Lux fu dezlegat de piciorul mesei şi capătul sforii îmi fu înmînat, după care păşirăm pragul bucătăriei urmaţi de vorbele bune şi de urările domnişoarei Anastasia.

Drumul de vreo oră spre casă cu noul nostru colocatar n-a fost un marş triumfal, mai ales pentru că, pus în mişcare, mirele îşi pierdu de îndată bucheţelul. În privirile celor întîlniţi în cale se citea voioşia, dar şi un dispreţ batjocoritor, iar astfel de prilejuri se îndesiră, căci drumul nostru ducea prin tîrguşor, şi încă de-a lungul. Colac peste pupăză, curînd se dovedi că Lux suferea, probabil de multă vreme, de o diaree, care ne obligă să facem opriri dese sub ochii orăşenilor. În acele momente, ne postam în cerc în jurul lui, ca să-l protejăm cît îşi făcea nevoile, şi ne întrebam dacă nu cumva se şi manifestau simptomele rele ale jigodiei – îngrijorare neîntemeiată, fiindcă, aşa cum avea să arate viitorul, aveam de-a face cu o natură curată şi robustă, care s-a dovedit pînă în clipa de faţă invulnerabilă la molime şi boli.

Odată ajunşi acasă, fură chemate numaidecît servitoarele, ca să facă şi ele cunoştinţă cu noul membru al familiei şi să-şi dea modestul aviz. Era vădit că se pregătiseră să-l admire; după ce-l văzură şi citiră pe faţa noastră o expresie de îndoială, izbucniră într-un hohot de rîs grosolan şi îi întoarseră spatele căţelului cu priviri triste, făcînd spre el gesturi de refuz. Întărit în presupunerea că nu voi găsi la ele înţelegere pentru sensul filantropic al cheltuielii la care ne obligase Anastasia, le spusei că am primit cîinele în dar, după care îl duserăm pe Lux pe verandă, ca să-i oferim un ospăţ de bun-venit, combinat din resturi substanţiale.

Deprimata făptură refuză totul. Mirosi mîncărurile la care era poftit, apoi se retrase cu sfială, incapabil să creadă că ghearele de găină şi cojile de brînză îi sînt destinate. Nu refuză însă pernele din pînză de sac umplute cu zegras, puse pe verandă pentru confortul lui, şi se odihni acolo cu labele trase sub el, în vreme ce noi ne sfătuiam în odăile dinăuntru şi decideam definitiv ce nume va purta în viitor.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 436

Refuză să mănînce şi în zilele următoare, apoi veni un răstimp în care înghiţi fără măsură şi alegere tot ce ajungea în raza botului său, pînă cînd ajunse, în sfîrşit, în privinţa hranei, la o regulă liniştită şi la o demnitate ce-l făcea ca mai întîi să examineze totul. Spunînd acestea, am trasat în linii mari modul cum s-a obişnuit la noi şi şi-a consolidat deprinderile burgheze. N-am să mă pierd într-o zugrăvire excesiv de fidelă a acestui proces, care a suferit o întrerupere din cauza pierderii temporare a lui Bauschan: într-o zi, copiii l-au dus în grădină şi i-au dat drumul din lesă, ca să se bucure de libertate de mişcare, iar într-o clipă de neatenţie el s-a strecurat prin intervalul îngust dintre poartă şi pămînt şi a fugit. Dispariţia lui a provocat consternare şi tristeţe, cel puţin în sfera stăpînilor, deoarece servitoarele erau înclinate să nu pună la inimă pierderea unui cîine primit în dar sau chiar nici să nu recunoască dispariţia lui ca pe o pierdere. Telefonul intră fulgerător în acţiune între noi şi hanul din munţi al Anastasiei, unde speram că se dusese. În zadar, cîinele nu se arătase pe-acolo; trebuiră să treacă două zile pînă cînd domnişoara putu să ne comunice că primise ştire din Huglfing că Lux apăruse în gospodăria natală. Da, se găsea acolo, idealismul instinctului său îl atrăsese înapoi în lumea cojilor de cartofi şi parcursese din nou, în marşuri singuratice de cîteva zile, pe vînt şi vreme rea, cei douăzeci de kilometri de drum făcuţi mai înainte între roţile căruţei! Foştii lui stăpîni se văzură nevoiţi să înhame din nou caii la căruţă, ca să-l aducă mai întîi înapoi în mîinile Anastasiei, pentru ca, după alte două zile, să pornim şi noi din nou la drum pentru a-l lua pe hoinar, pe care-l găsirăm ca mai înainte, încătuşat de piciorul mesei, ciufulit, vlăguit şi mînjit de noroiul şoselelor. Cînd ne-a văzut, a dat realmente semne de recunoaştere şi bucurie! Dar atunci, de ce ne părăsise?

Veni apoi o vreme în care deveni limpede că gospodăria natală îi pierise cu totul din minte, dar fără a fi prins bine rădăcini la noi, astfel că în sufletul său se simţea fără stăpîn şi ca o frunză în bătaia vîntului. În acea vreme, trebuia să fii foarte atent la el în timpul plimbărilor, deoarece se arăta foarte înclinat să rupă pe nebăgate de seamă slaba legătură de simpatie dintre el şi noi şi să se piardă prin păduri, unde s-ar fi scufundat desigur din nou în starea strămoşilor săi sălbatici, ca să ducă o viaţă de independenţă şi pribegie. Grija noastră l-a apărat de acest destin sumbru şi l-a menţinut ferm pe treapta înaltă de civilizaţie atinsă de specia lui în mii de ani petrecuţi alături de om; mai apoi, schimbarea radicală a locului prin mutarea noastră în oraş – sau la periferia oraşului – a contribuit dintr-o dată mult la dependenţa lui fără echivoc de noi şi la stabilirea unei legături hotărîte cu gospodăria noastră.

CÎTEVA INFORMAŢII DESPRE MODUL DE VIAŢĂ ŞI CARACTERUL LUI BAUSCHAN[5]

Un om din valea Isarului mi-a spus că acest soi de cîine poate deveni incomod din dorinţa de a se afla mereu lîngă stăpînul său. În felul acesta am fost prevenit să nu interpretez într-un sens prea personal originea devotamentului pe care Bauschan a început să mi-l arate într-adevăr foarte curînd şi, totodată, mi-a fost mai uşor să-l domolesc şi, în măsura necesară, să-l ţin departe de mine. E vorba aici de un instinct patriarhal al cîinelui, transmis din vremuri străvechi, care-l determină, cel puţin la rasele mai bărbăteşti, iubitoare de aer liber, să vadă şi să venereze în bărbat, în şeful casei şi al familiei, pe stăpînul necondiţionat, pe păzitorul turmei, pe cel ce porunceşte, să-şi afle demnitatea vieţii stabilind cu el o relaţie deosebită, un fel de prietenie de slujitor devotat, şi păstrîndu-şi faţă de ceilalţi membri ai familiei o independenţă mult mai mare. În acest spirit s-a comportat Bauschan faţă de mine aproape din prima zi, a privit persoana mea cu ochi plini de devotament bărbătesc, aşteptîndu-mi parcă poruncile, pe care am preferat să nu i le dau, deoarece s-a văzut curînd că supuşenia nu e defel partea lui tare; s-a lipit de călcîiele mele cu convingerea vădită că a fi nedespărţit de mine stă în natura sacră a lucrurilor. E de la sine înţeles că în cercul familiei lua loc la picioarele mele şi nu la ale altcuiva. E de la sine înţeles, de asemenea, că, atunci cînd mă despărţeam de însoţitori, ca s-o iau pe alt drum, numai al meu, el mi se alătura şi-mi urma paşii. Stăruia să-mi ţină tovărăşie şi cînd lucram, iar cînd găsea uşa dinspre grădină închisă, intra cu un salt brusc, înfricoşător, pe fereastră, împrăştiind în odaie mult pietriş, şi se trîntea din fugă sub masa mea de lucru.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 438

Cînd simţi nevoia să fii singur, eşti prea atent la orice făptură vie din preajmă, încît chiar şi prezenţa unui cîine te poate tulbura; şi-apoi Bauschan mă deranja şi într-un mod concret. Venea lîngă scaunul meu, dădea din coadă, mă mînca din ochi şi tropăia provocator. Cea mai mică mişcare cu care i-aş fi răspuns avea drept urmare că se căţăra cu picioarele din faţă pe braţul fotoliului, se întindea spre pieptul meu, făcîndu-mă să rîd de săruturile lui aeriene, apoi trecea la o examinare a tăbliei mesei, desigur cu presupunerea că pe ea ar trebui să se găsească ceva comestibil, deoarece mă vedea uneori aplecîndu-mă peste ea, şi astfel îmi ştergea scrisul proaspăt cu labele lui late şi păroase de vînător. Somat cu severitate să se liniştească, se întindea numaidecît şi adormea. Dar îndată ce adormea, începea să viseze, făcînd cu toate cele patru picioare mişcări largi, de parcă ar fi fugit, şi scoţînd un lătrat în acelaşi timp înalt şi surd, ca de ventriloc şi ca venit de pe altă lume. Nu e de mirare că lucrul acesta mă enerva şi-mi displăcea, căci, mai întîi, era neliniştitor, iar, în al doilea rînd, mă impresiona şi-mi dădea mustrări de conştiinţă. Căci această viaţă de vis nu era, vădit, altceva decît un surogat artificial pentru o goană şi o vînătoare adevărată, pe care şi-l făurea firea lui, fiindcă, în convieţuirea cu mine, nu avea parte de fericirea mişcării în aer liber, în măsura în care o cereau sîngele şi simţurile lui. Îmi dădeam seama de acest lucru, dar, întrucît nu se putea schimba nimic, interese superioare mă obligau să înlătur factorul de nelinişte, adăugînd faţă de mine însumi şi argumentul că pe vreme rea aducea multă murdărie în odaie şi, în plus, sfîşia covorul cu ghearele.

Îi fu deci interzis, deşi cu unele îngăduinţe excepţionale, să mai intre în încăperile de locuit şi să stea cu mine cînd mă aflam înăuntru; el a înţeles interdicţia şi a acceptat situaţia nefirească, întrucît aceasta era voinţa impenetrabilă a stăpînului şi a celui ce poruncea în casă. Această îndepărtare de mine, care adesea, şi mai ales în timpul iernii, durează o mare parte a zilei, este doar o îndepărate, nu o despărţire adevărată şi o rupere a legăturilor. Nu se mai află cu mine, la ordinele mele, dar acest lucru înseamnă, de fapt, executarea unui ordin, interdicţia de a fi la mine, iar despre o viaţă independentă dusă de Bauschan în aceste ore nu poate fi vorba. Îl văd, firește, prin geamul de la uşa odăii mele cum participă la joaca copiilor pe mica peluză din faţa casei, cu aerul unui unchi şi cu o zburdălnicie stîngace. Dar din cînd în cînd urcă pînă la uşă, iscodeşte dacă nu poate să mă zărească prin despicătura perdelei de tul din interior, ca să se asigure de prezenţa mea, apoi se aşază întors cu spatele spre odaie şi rămîne de pază pe trepte. Îl văd de la masa mea şi pe drumul mai înalt dintre bătrînii plopi tremurători, mişcîndu-se gînditor într-un trap lent; dar asemenea promenade nu sînt decît o lîncedă pierdere de vreme, lipsită de mîndrie, fericire şi viaţă, fiindcă rămîne absolut inimaginabil ca Bauschan să se dăruiască pe cont propriu minunatelor plăceri ale vînătorii, deşi nimeni n-ar voi să-l împiedice, iar prezenţa mea, precum era să se vadă, n-ar fi neapărat necesară.

Viaţa lui începe cînd ies eu – şi, ah, adesea nu începe nici chiar atunci! Căci în momentul cînd am părăsit casa, se pune întrebarea dacă am s-o cotesc la dreapta, pe alee în jos, acolo unde se află terenul nostru de vînătoare în libertate şi singurătate, sau la stînga, spre staţia de tramvai, ca să mă duc în oraş – şi numai în primul caz are, pentru Bauschan, sens să mă însoţească. La început, cînd am ales într-o zi drumul spre lume, luă cu surprindere cunoştinţă de vehiculul care se apropia huruind şi, biruindu-şi cu un efort sfiala, mă însoţi, dintr-un salt orb şi devotat, pe platformă, între oameni. Dar o furtună de indignare publică îl mătură gonindu-l înapoi, jos, aşa încît se hotărî să alerge în galop pe lîngă vagonul care vîjîia şi care semăna atît de puţin cu căruţa între roţile căreia alergase cîndva în trap. A ţinut cinstit pasul atît cît a fost cu putinţă, iar capacitatea respiratorie cu greu l-ar fi pus în dificultate. Dar pe fiul gospodăriei ţărăneşti agitaţia citadină îl zăpăci: nimeri între picioarele oamenilor, cîini străini se năpustiră asupra lui, un vălmăşag de mirosuri barbare, cum nu mai cunoscuse vreodată, îl iritară şi-i tulburară simţurile, colţurile caselor saturate de esenţa unor vechi aventuri îi inspirară o atracţie irezistibilă, dar rămase locului, se întoarse la vagonul de pe şine, numai că, deşi întru totul asemănător cu cel căutat, acesta, căruia i se alăturase, era altul: Bauschan îşi urmă orbeşte goana într-o direcţie falsă, ajunse mereu mai adînc în acea smintită lume străină şi abia după două zile, slăbit şi şchiopătînd, se întoarse în pacea casei din marginea extremă a oraşului, de lîngă rîu, unde stăpînul fusese destul de rezonabil să revină şi el între timp.

Aceasta se întîmplă de două, trei ori, apoi Bauschan renunţă definitiv să mă mai însoţească atunci cînd o luam la stînga. Îndată ce apar pe uşa casei, îşi dă numaidecît seama ce am de gînd – terenul de vînătoare sau lumea. Sare numaidecît de pe preşul de sub bolta protectoare de la uşă, unde m-a aşteptat să ies. Sare şi în aceeaşi clipă vede ce intenţii am: i le trădează îmbrăcămintea mea, bastonul pe care-l ţin în mînă, desigur, şi mina, şi ţinuta, privirea ce-l ocoleşte, rece şi indiferentă, sau

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 440

se întoarce spre el, solicitîndu-l. Înţelege. Cînd plimbarea împreună pare sigură, se năpusteşte valvîrtej pe trepte în jos şi dănţuie spre poartă în faţa mea, cu rotiri smucite şi un entuziasm mut; dimpotrivă, cînd speranţa i se spulberă, se ghemuie, îşi lasă urechile pe spate, se prăbuşeşte devenind parcă cenuşă şi mîhnire, iar ochii lui capătă acea expresie de sfielnică jale a păcătosului pe care nefericirea o iscă în privirea oamenilor şi a animalelor.

Cîteodată nu-i vine să creadă ceea ce totuşi vede şi ştie, anume că de data aceasta s-a terminat şi că nu poate fi vorba de nici o vînătoare. Dorinţa lui fusese prea intensă, de aceea contestă indiciile, se face că nu a observat bastonul de oraş, găteala citadină a persoanei mele. Se repede împreună cu mine pe poartă, se răsuceşte afară în jurul axei sale, caută să mă atragă spre dreapta, luînd-o în galop în acea direcţie şi întorcînd capul spre mine, se sileşte să nu ia în seamă fatalul nu pe care-l opun strădaniilor sale. Cînd o iau într-adevăr la stînga, se întoarce şi, gîfîind din adîncul pieptului şi scoţînd mici sunete confuze, înalte, care se iscă înăuntrul lui din prea mare încordare, mă însoţeşte de-a lungul gardului grădinii din faţă, apoi începe să sară încolo şi-ncoace peste grilajul parcului public, deşi grilajul este relativ înalt, astfel că în aer geme puţin de teamă să nu se lovească dureros. Sare dintr-un fel de voioşie disperată, care contrazice faptele, şi din dorinţa de a mă corupe, cîştigîndu-mă pentru el prin vrednicia lui. Căci, oricît ar părea de improbabil, nu este cu totul exclus ca la capătul parcului să părăsesc totuşi drumul spre oraş, s-o cotesc din nou la stînga şi făcînd un mic ocol, anume pe la cutia de scrisori, cînd am de expediat corespondenţă, să-l duc totuşi în libertate. Aceasta se şi întîmplă uneori, dar se întîmplă rar, iar cînd şi această speranţă se spulberă, Bauschan se aşază pe pămînt şi mă lasă să plec.

Şade acolo, în poziţia lui ţărănească stîngace, în mijlocul străzii, şi se uită după mine atît cît îi permite perspectiva. Dacă întorc spre el capul, ciuleşte urechile, dar nu vine, n-ar veni nici dacă l-aş chema sau l-aş fluiera, fiindcă ştie că n-ar avea nici un rost. La ieşirea din alee îl pot încă vedea şezînd, un punctişor întunecat, pierdut în mijlocul străzii. Prin inimă mă săgetează un fior şi mă urc în tramvai cu mustrări de conştiinţă. A aşteptat atîta, şi se ştie cît de chinuitoare e aşteptarea! Viaţa lui constă în aşteptare – pînă la următoarea plimbare pe cîmp, iar această aşteptare reîncepe cînd abia şi-a revenit după precedenta. Şi noaptea aşteaptă, căci somnul lui se împarte de-a lungul tuturor celor

douăzeci şi patru de ore ale crugului solar, iar cele cîteva ore de somnolenţă pe covorul de iarbă din grădină, în vreme ce soarele îi încălzeşte blana, sau înapoia perdelei de la cuşcă, au menirea să-i scurteze porţiunile goale ale zilei. Ca atare, odihna lui din timpul nopţii este întreruptă şi lipsită de unitate, aleargă în întuneric, din diverse motive, prin curte şi grădină, se repede încolo şi-ncoace şi aşteaptă. Îl aşteaptă să revină pe portarul care-şi face rondul cu felinarul şi al cărui mers tropăitor îl însoţeşte, deşi îl cunoaşte, cu un lătrat teribil, ce dă de veste; aşteaptă să pălească cerul, aşteaptă cîntatul cocoşului dintr-o grădină de legume îndepărtată, trezirea vîntului de dimineaţă în copaci şi, în sfîrşit, deschiderea uşii de la bucătărie, ca să se strecoare înăuntru şi să se încălzească lîngă maşina de gătit.

Cred însă că martiriul plictiselii din timpul nopţii este mai blînd în comparaţie cu cel pe care Bauschan trebuie să-l suporte în plină zi, mai ales cînd e vreme frumoasă, fie iarnă, fie vară, cînd soarele îl ademeneşte spre cîmpul deschis, cînd nevoia aprigă de mişcare îi acordează toţi muşchii, iar stăpînul, fără de care nu e posibil să întreprindă nimic serios, nu vrea să-şi părăsească locul dinapoia uşii cu geam. Trupul mic şi mobil al lui Bauschan, în care viaţa pulsează atît de iute şi febril, este sătul cu prisosinţă de odihnă, nici gînd, aşadar, de somn. Vine pe terasă în faţa uşii mele, se lasă să cadă pe pietriş, cu un suspin din fundul bojocilor, şi-şi culcă pe labe capul, ridicînd spre cer o privire de martir. Aceasta durează însă numai cîteva secunde, apoi e din nou sătul şi prea sătul să stea culcat, poziţia i se pare de nesuportat. Ceva tot mai poate să facă. Poate să coboare treptele şi să ridice piciorul la unul din copăceii tuia piramidali care flanchează răzoarele de trandafiri – şi anume la cel din dreapta, care, datorită obiceiului său, piere în fiecare an, ca ars, şi trebuie schimbat. Coboară, aşadar, lîngă copăcel, fără să aibă cu adevărat nevoie, ci doar aşa, pentru o trecătoare distracţie. Fără să facă absolut nimic, stă în trei picioare atît de mult, încît al patrulea începe să-i tremure în aer şi, ca să-şi menţină echilibrul, Bauschan trebuie să ţopăie. Apoi se aşază pe toate patru picioarele şi tot nu e mai bine ca înainte. Se uită cu o privire nepăsătoare în sus, spre ramurile grupului de frasini, prin care zburătăcesc, ciripind, două păsări, le urmăreşte cu ochii pe zburătoare cum ţîşnesc ca săgeata, iar apoi se întoarce, parcă ridicînd din umeri la vederea unei purtări copilăreşti atît de uşuratice. Se întinde din toate încheieturile, de parcă ar vrea să se rupă, şi, ca s-o facă pe cît se poate de temeinic, împarte mişcarea în

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 442

două: mai întîi întinde masa membrelor anterioare, ridicîndu-şi partea din spate în aer, apoi îşi împinge mult înapoi picioarele dindărăt: şi de fiecare dată îşi cască animalic botul. A făcut-o şi pe asta – mişcarea nu poate fi continuată, iar dacă s-a întins precum se cuvine, n-o mai poate repeta deocamdată. Aşadar, Bauschan stă locului şi priveşte în pămînt cu mintea aiurea. Apoi începe să se învîrtească în juru-i, încet, în căutarea a ceva, de parcă ar voi să se culce şi nu ştie cum. Ia totuşi altă hotărîre şi se duce cu paşi leneşi în mijlocul peluzei, unde se trînteşte cu o mişcare bruscă, aproape sălbatică, pe spate, ca să şi-l cureţe şi să şi-l răcorească, rostogolindu-se cu vioiciune pe iarba cosită. Probabil că aceasta îi dă o senzaţie de intensă voluptate, fiindcă, în timp ce se tăvăleşte, îşi strînge sporadic labele şi, în vîrtejul beţiei şi al satisfacţiei, muşcă în toate părţile în aer. Savurează pînă la epuizare plăcerea, cu atît mai multă patimă, cu cît ştie că nu e de durată, că nu se poate tăvăli aşa mai mult de, eventual, zece secunde şi că mai apoi nu urmează acea minunată oboseală la care se ajunge după un efort voios, ci doar trezirea şi o pustietate dublă cu care trebuie plătite beţia, desfrîul ameţitor. Rămîne o clipă întins pe-o coastă, cu ochii daţi peste cap, ca mort. Apoi se ridică şi se scutură. Se scutură aşa cum se poate scutura unul ca el, fără teama de a-şi zgudui creierii în cap, se scutură de pleoscăie şi troscăie, urechile îl plesnesc sub fălci şi dintre colţii sclipitori încep să-i curgă balele. Şi pe urmă? Pe urmă rămîne nemişcat pe gazon, încremenit, ca rătăcit de lume şi habar n-are de aici înainte ce-ar mai putea să facă. În această situaţie, trece la o hotărîre extremă. Se suie pe terasă, vine la uşa cu geam şi, cu urechile lăsate pe spate, cu o adevărată mină de cerşetor, ridică şovăind o labă din faţă şi zgîrie la uşă – numai o dată şi foarte slab, dar această labă ridicată blînd şi şovăitor, această zgîriere unică şi delicată la care s-a hotărît, fiindcă nu-i trece prin minte ce altceva ar putea să facă, mă impresionează puternic, aşa că mă ridic să-i deschid, să-l las să intre, deşi ştiu că asta nu poate duce la nimic bun, căci numaidecît începe să sară şi să danseze, cu intenţia de a mă provoca la o acţiune bărbătească, încreţeşte covorul în sute de cute, face dezordine în odaie – şi liniştea mea s-a dus.

Judecaţi totul: şi dacă mi-ar veni uşor să plec în oraş cu tramvaiul, după ce l-am văzut pe Bauschan aşteptînd, şi să-l las să stea ca un punctişor trist departe, pe aleea cu plopi! Vara, cînd lumina zilei durează mult, nenorocirea nu e, la urma urmelor, atît de mare, fiindcă există buna perspectivă ca măcar plimbarea de seară să mă ducă pe cîmpul

liber, astfel că Bauschan, chiar după un mai greu răstimp de aşteptare, se despăgubeşte şi, presupunînd că are noroc la vînat, poate fugări un iepure. Iarna însă, cînd ies în oraş la prînz, totul s-a terminat pentru acea zi, iar Bauschan trebuie să-şi îngroape orice speranţă pentru douăzeci şi patru de ore. Căci la ora la care ies a doua oară, noaptea s-a lăsat de mult, terenurile de vînătoare zac într-un întuneric inaccesibil, trebuie să-mi îndrept paşii spre locurile luminate artificial, în susul rîului, pe străzi şi prin parcurile oraşului, iar acestea nu sînt pentru natura şi firea modestă a lui Bauschan; la început m-a urmat, desigur, a renunţat însă curînd şi a rămas acasă. Nu numai pentru că îi lipsea libertatea de a zburda pe un teren vizibil – dar semiîntunericul îl făcea temător: se speria nebuneşte de oameni şi tufe, pelerina fluturătoare a unui poliţist îl făcea să sară urlînd de-o parte şi să se repeadă cu îndrăzneala celui stăpînit de groază la omul speriat şi el de moarte, care căuta să-şi revină din şoc printr-un potop de înjurături şi ameninţări grosolane la adresa mea şi a lui Bauschan – şi cîte alte necazuri mai aveam cînd mă însoţea noaptea şi pe ceaţă. În legătură cu poliţistul, trebuie să mai adaug că există trei soiuri de oameni faţă de care Bauschan are o mare aversiune, anume poliţiştii, călugării şi hornarii. Pe aceştia nu-i poate suferi şi, cînd trec prin faţa casei sau îi vede, indiferent unde şi cînd, se năpusteşte asupra lor cu lătrături furioase.

În plus, iarna este anotimpul cînd lumea libertăţii şi a virtuţii noastre e pusă la cea mai grea încercare, anotimpul care favorizează cel mai puţin o existenţă echilibrată şi liniştită, o existenţă retrasă, de calmă interiorizare, şi astfel oraşul mă atrage prea adesea pentru a doua oară; seara, societatea îşi impune drepturile şi abia tîrziu, pe la miezul nopţii, un ultim tramvai mă depune la penultima staţie a liniei sau vin pe jos încă şi mai tîrziu, cînd nu mai există de mult nici un mijloc de transport, distrat, ameţit de vin, fumînd, dincolo de orice oboseală firească şi sub stăpînirea unei lipse de griji în privinţa tuturor lucrurilor. În asemenea împrejurări, căminul meu, viaţa mea propriu-zisă şi liniştită îmi ies în întîmpinare, mă salută şi-mi urează bun-venit nu numai fără reproşuri, ci şi cu cea mai mare bucurie, şi mă introduc la mine însumi – şi anume prin făptura lui Bauschan. În întunericul compact, în vuietul rîului, o cotesc pe aleea cu plopi şi, după cîţiva paşi, simt că în jurul meu dănţuie şi se agită fără să scoată un sunet ceva – la început n-am ştiut cîteva minute în şir ce se întîmplă. „Bauschan?“ am întrebat scrutînd întunericul... Atunci dansul şi agitaţia se amplifică la extrem,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 444

aud în tăcerea ce se prelungeşte ceva din contorsionările unui derviş, ceva sălbatic, iar în clipa în care mă opresc, labele cinstite, deşi ude şi murdare, se şi află pe reverul paltonului meu; Bauschan clefăie şi plescăie spre faţa mea, astfel că trebuie să mă trag înapoi. În vreme ce încep să lovesc cu palma omoplatul slab, umezit de zăpadă sau ploaie... Da, a venit să mă ia de la tramvai, bunul de el: ca întotdeauna, cunoscîndu-mi deprinderile, s-a pus în mişcare atunci cînd i s-a părut că a sosit timpul şi m-a aşteptat în staţie – m-a aşteptat, probabil, multă vreme, în ninsoare şi ploaie, iar în bucuria lui că am sosit, în sfîrşit, nu se află nici urmă de ranchiună pentru trădarea mea cumplită, deşi astăzi l-am neglijat cu totul, iar toate speranţele şi aşteptările lui au fost zadarnice. În vreme ce ne îndreptăm spre casă, îl laud foarte mult şi-l mîngîi. Îi spun că s-a purtat frumos şi-i fac promisiuni solemne pentru a doua zi, îl asigur (de fapt, nu atît pe el, cît pe mine) că mîine la prînz, cu siguranţă şi indiferent de starea vremii, vom merge împreună la vînătoare, iar ca urmare a unor asemenea proiecte damful îmi piere, în sufletul meu se reîntorc seriozitatea şi temperanţa şi, cu gîndul la terenurile de vînătoare şi la singurătatea lor, îmi iau mintal obligaţii superioare, tainice şi ciudate...

Doresc însă ca la portretul de caracter al lui Bauschan să adaug alte trăsături de amănunt, încît să apară în toată vioiciunea lui în faţa ochilor cititorului binevoitor. Poate că modul cel mai iscusit de a proceda ar fi acela de a face o paralelă cu răposatul Percy, căci o opoziţie mai pregnantă decît aceea dintre aceste două firi în cadrul uneia şi aceleiaşi specii este de neînchipuit. Deosebirea fundamentală constă în aceea că Bauschan se bucură de o sănătate psihică deplină, în vreme ce Percy, cum am şi spus în treacăt şi cum se întîmplă nu rareori la cîinii de rasă nobilă, a fost toată viaţa lui un smintit, un nebun, un exemplu pentru rezultatele insuportabile la care se ajunge printr-o înnobilare excesivă. Despre amintita caracteristică a lui Bauschan a fost vorba în linii mari şi mai sus. Aici să mai amintim numai modesta lui fire populară, aşa cum se manifestă, de pildă, în timpul ieşirilor sau cînd salută, împrejurări în care expresia mişcărilor sale sufleteşti se menţine în sfera rezonabilului şi a unei cordialităţi sănătoase, fără a atinge vreodată cît de cît graniţele isteriei, pe care, în toate împrejurările similare, comportarea lui Percy le depăşea într-un mod adesea revoltător.

Prin aceasta n-am indicat totuşi întreaga opoziţie dintre cele două făpturi; în realitate, opoziţia este mai complicată şi mai diversă. Anume, Bauschan este, ce-i drept, grosolan ca poporul, dar şi sensibil ca acesta, în vreme ce predecesorul său nobil reunea mai multă delicateţe şi capacitate de suferinţă cu un suflet incomparabil mai solid şi mai mîndru şi, cu toată nebunia lui, îl depăşea cu mult pe micul ţăran prin autodisciplină. Scot în evidenţă acest amestec contradictoriu de trăsături grobiene şi gingaşe, delicate şi ferme, nu în sensul unei dogme aristocratice, ci numai şi numai din respect faţă de adevărul vieţii. Bauschan, de exemplu, este capabil să petreacă şi cele mai reci nopţi de iarnă în aer liber, adică pe paie şi înapoia perdelelor de iută de la coteţul lui. O atonie vezicală îl împiedică să rămînă fără întrerupere şapte ore închis într-o cameră fără să păcătuiască: din această pricină ne-am văzut nevoiţi să-l lăsăm afară chiar şi în anotimpul inospitalier, avînd o justificată încredere în sănătatea lui robustă. Mi s-a întîmplat ca după o noapte deosebit de geroasă şi cu ceaţă să-mi iasă în întîmpinare nu numai cu mustaţa şi ţăcălia pline de promoroacă, ci şi puţin răcit, cu accese de tuse sacadată şi monosilabică – după cîteva ore însă, iritarea s-a dus, iar sănătatea lui nu suferă nici o pagubă. Cine s-ar fi încumetat să-l expună pe Percy, cu părul său mătăsos, furiei unei asemenea nopţi? Pe de altă parte, lui Bauschan îi e frică de orice durere, chiar şi de cea mai mică, şi răspunde la ea jeluindu-se atît de amarnic, încît ţi-ar provoca silă, dacă nu te-ar dezarma prin naivitatea ei ţărănească şi nu te-ar înveseli. În vreme ce se strecoară prin desiş, îl aud în fiece clipă scîncind tare, fiindcă l-a zgîriat un spin, l-a plesnit o ramură; şi dacă atunci cînd sare peste un grilaj îşi jules puţin burta sau îşi scrînteşte piciorul, se aude un strigăt ca de erou antic şi-l văd cum vine şchiopătînd, plîngînd buimăcit şi văitîndu-se – cu atît mai strident, de altfel, cu cît te arăţi mai compătimitor, iar toate acestea deşi după un sfert de oră va alerga şi va sări ca mai înainte.

Cu Perceval lucrurile stăteau altfel. El strîngea din dinţi. Se temea de biciuşca din piele, cum se teme şi Bauschan, şi, din păcate, îi era dat s-o simtă mai des decît acesta, căci, mai întîi, eu eram mai tînăr şi mai aprins pe vremea lui decît acum, iar, pe deasupra, nechibzuinţa lui lua deseori o turnură rea, nelegiuită, care cerea imperios o corecţie şi te provoca s-o aplici. Cînd, aşadar, scos din fire, luam gîrbaciul din cui, se strecura ghemuindu-se sub masă sau bancă, dar, cînd vîjîia o lovitură şi încă una, de pe buzele lui nu ieşea nici un strigăt de durere, cel mult, dacă lovitura îl atinsese prea arzător, un geamăt reţinut – în vreme ce cumătrul

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 446

Bauschan scînceşte şi strigă dintr-o laşitate ordinară chiar şi atunci cînd doar ridic braţul. Pe scurt, nici pic de onoare, nici o stăpînire de sine. De altfel, fiindcă am renunţat de mult să mai cer de la el isprăvi în contradicţie cu firea lui, cerere care ar putea duce la conflicte, cumpătarea lui nu dă aproape niciodată prilej pentru o intervenţie punitivă.

Numere de acrobaţie, de exemplu, nu cer de la el; ar fi zadarnic. Bauschan nu e un savant, nu e un saltimbanc de bîlci, nu e un valet poznaş, e un vînător plin de vitalitate şi nu un profesor. Am spus că e un excelent săritor. Dacă trebuie s-o facă, biruie orice obstacol – cînd e prea înalt ca să-l depăşească printr-un salt liber, se caţără agăţîndu-se şi se lasă să cadă dincolo, oricum, biruie obstacolul. Dar obstacolul trebuie să fie unul adevărat, adică unul pe care să nu-l poţi străbate sau pe sub care să nu te poţi strecura, altminteri Bauschan ar socoti drept o nebunie să sară peste el. Astfel de obstacole sînt: un zid, un şanţ, un grilaj, un gard fără spărturi. O prăjină pusă de-a curmezişul sau un baston întins înainte nu sînt obstacole, aşadar, nu poţi sări peste ele fără să intri într-o contradicţie smintită cu tine însuţi şi cu lucrurile. Bauschan refuză să facă aşa ceva. Refuză – încearcă deci să-l obligi să sară peste un asemenea obstacol fals; în furia ta, nu-ţi va rămîne pînă la urmă decît să-l iei de guler şi să-l arunci peste bară pe încăpăţînatul ce schelălăie strident, după care el face figura cuiva bucuros că dorinţa ta a fost îndeplinită, aşa că salută rezultatul începînd să dănţuie şi să latre cu însufleţire. Dezmiardă-l, bate-l – în atitudinea lui domină o rezistenţă logică împotriva actului pur acrobatic, pe care n-o poţi înfrînge în nici un fel. Nu e nepoliticos, pune preţ pe satisfacerea stăpînului, la dorinţa mea sau la ordin, nu numai din propriul imbold, sare peste un gard viu compact şi primeşte cu bucurie lauda şi mulţumirea pentru ceea ce a făcut. Dar peste o bară sau un baston nu sare, ci aleargă pe dedesubt, chiar dacă l-ai omorî în bătaie. Te roagă într-o sută de feluri să-l ierţi, să fii indulgent, să-l cruţi, fiindcă îi e frică de durere, îi e frică pînă la laşitate, dar nici o frică şi nici o durere nu-l pot determina să execute ceva care ar fi pentru el, din punct de vedere trupesc, doar o joacă de copil, dar pentru care îi lipseşte vădit posibilitatea sufletească de a-l săvîrşi. A-i cere una ca asta nu înseamnă a-l pune în faţa întrebării dacă să sară sau nu; răspunsul la întrebare este dat dinainte, iar ordinul ar egala de-a dreptul cu bătaia. Căci a cere de la el ceva de neînţeles şi deci de nesăvîrşit fiindcă nu e înţeles egalează în ochii săi din capul locului cu a căuta un pretext de ceartă, de stricare a prieteniei şi de bătaie.

Acesta este, cum văd, felul în care Bauschan înţelege lucrurile şi mă îndoiesc că se poate vorbi aici de încăpăţînare. Încăpăţînarea poate fi, la urma urmelor, frîntă, ba chiar trebuie frîntă; el însă ar pecetlui cu moartea rezistenţa lui împotriva acrobaţiei pure.

Ciudat suflet! Atît de prietenos şi totuşi de străin, atît de nesupus în anumite puncte, încît cuvîntul nostru se dovedeşte incapabil să-i exprime logica aşa cum se cuvine. Ce sens are, de exemplu, ceremonialul nemaipomenit, enervant pentru cei ce asistă ca spectatori, după care se desfăşoară întîlnirile dintre cîini, modul lor de a face cunoştinţă sau numai de a lua act unul de altul? De sute de ori, plimbările mele cu Bauschan m-au făcut martorul unor astfel de întîlniri – mai bine spus: m-au silit să fiu martorul lor – şi, de fiecare dată, comportarea lui altminteri bine cunoscută a devenit pentru mine, cît a durat scena, de neînţeles; mi-a fost cu neputinţă să pătrund simpatetic simţămintele, legile, deprinderile speciei aflate la baza acestei comportări. Cu adevărat, întîlnirea a doi cîini străini unul de altul pe un teren liber face parte dintre fenomenele cele mai penibile, mai palpitante şi mai fatale ce se pot închipui, este ceva învăluit în demonie şi bizarerie. Domină în ea o constrîngere pentru care nu există nume; cîinii nu trec pur şi simplu unul pe lîngă altul, ci resimt o teribilă stinghereală.

Nu vorbesc despre cazul cînd unul dintre animale se află închis pe domeniul său, după un gard – chiar şi atunci nu poţi să-ţi dai seama ce simt amîndoi, dar chestiunea dă, comparativ, mai puţin de gîndit. Se adulmecă reciproc de la mare distanţă, iar Bauschan vine brusc în apropierea mea, de parcă ar căuta protecţie, cu un scheunat care dă de veste că resimte o frapantă spaimă şi stinghereală, în vreme ce străinul, cel închis, latră cu înverşunare, un lătrat care stimulează caracterul unei vigilenţe ce se manifestă energic, dar care, între timp, se preschimbă pe neobservate în sunete asemănătoare cu acelea scoase de Bauschan, aşadar, într-un scheunat nostalgic, plîngăcios şi gelos, temător. Ne apropiem de locul acela, venim lîngă gard. Cîinele străin ne-a aşteptat dincolo de ostreţe ocărînd şi jeluindu-şi neputinţa, dar furios, cu labele pe gard şi face figura – cît de serios, n-o ştie nimeni – că l-ar sfîşia cu siguranţă în bucăţi pe Bauschan, dacă ar putea ajunge pînă la el. Cu toate acestea, Bauschan, care ar putea să rămînă lîngă mine şi să-şi vadă de drum, se duce la gard; se simte obligat s-o facă, ar face-o chiar împotriva interdicţiei mele; dacă nu s-ar duce, ar încălca o lege lăuntrică,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 448

mult mai adînc fundamentată şi de neeludat decît interdicţia mea. Se apropie, aşadar, de gard şi, cu o mină umilă, liniştită şi rezervată, săvîrşeşte înainte de toate acea acţiune de jertfă care întotdeauna are, după cum ştie şi el, un anume efect liniştitor şi de împăcare temporară, anume atîta vreme cît, de partea lui, celălalt face acelaşi lucru, chiar dacă ocărăşte şi plînge încet în cotinuare. Apoi, încep amîndoi o goană nebună, unul de-o parte, celălalt de alta, pe mutește şi foarte aproape unul de altul. La capătul terenului fac cale întoarsă concomitent şi aleargă înapoi în direcţia opusă, se întorc iarăşi şi mai aleargă o dată. Brusc însă, la mijloc, se opresc de parc-ar fi prins rădăcini, nu mai stau lateral faţă de gard, ci perpendicular pe el, şi-şi apropie nasurile printre şipci. Stau aşa un răstimp îndelungat, pentru ca după aceea să-şi reînceapă de ambele laturi ale gardului, umăr la umăr, întrecerea ciudată şi fără nici un rezultat. În cele din urmă, al meu face uz de libertatea lui şi se îndepărtează. Pentrul cel închis e un moment teribil! Nu poate suporta această plecare; în faptul că celălalt îşi închipuie că îi este îngăduit s-o şteargă pur şi simplu vede o nemaipomenită mîrşăvie; face scandal, spumegă, se comportă ca nebun de furie, goneşte singur în sus şi-n jos pe domeniul lui, ameninţă să sară peste gard ca să-l sugrume pe trădător şi trimite după el cele mai ordinare injurii. Bauschan aude toate acestea şi este foarte penibil atins, după cum se vede pe mutra lui tăcută şi încruntată, dar nu întoarce capul, ci tropăie domol mai departe, în vreme ce în urma noastră ocările îngrozitoare se prefac treptat în scheunat şi amuţesc în cele din urmă.

Aşa se desfăşoară scena cînd una din părţi se află întîmplător la adăpost. Primejdia atinge punctul culminant cînd întîlnirea are loc în condiţii egale şi amîndoi cîinii se află în libertate – este neplăcut să zugrăveşti o asemenea întîlnire; este lucrul cel mai penibil, cel mai delicat şi cel mai critic din lume. Bauschan, care tocmai ţopăia fără griji în jurul meu, vine la mine, se înghesuie pur şi simplu în mine, cu acea văicăreală şi cu acel scîncet din fundul sufletului, despre care nu poţi spune ce sentiment exprimă, dar pe care le înţeleg numaidecît şi din care deduc că se apropie un cîine străin. Pîndesc cu atenţie: aşa este, iată-l că vine şi se vede de departe, din comportarea lui ezitantă şi încordată, că şi el l-a simţit pe celălalt. Sînt aproape tot atît de stingherit ca şi ei; incidentul e pentru mine cît se poate de nedorit. „Cară-te! îi spun lui Bauschan. De ce te lipeşti de piciorul meu? Nu vă puteţi rezolva disputa numai între voi, la oarecare distanţă?“ Caut să-l îndepărtez cu bas-

tonul, căci, dacă se va ajunge la muşcături, ceea ce, chiar dacă nu văd din ce motiv, nu e nicidecum improbabil, se vor mușca la picioarele mele, iar aceasta mă va impresiona extrem de neplăcut. „Cară-te!“ spun încet. Dar Bauschan nu pleacă, se ţine ferm şi neliniştit lîngă mine şi doar pentru o clipă se duce lateral lîngă un pom, ca să aducă jertfa pe care, cum văd, străinul de colo o săvîrşeşte şi el. Acum s-au apropiat la douăzeci de paşi, tensiunea e înspăimîntătoare. Străinul s-a culcat pe burtă, s-a ghemuit ca un tigru, cu capul împins înainte, iar în această poziţie de hoţ la drumul mare aşteaptă apropierea lui Bauschan, evident, pentru ca în clipa potrivită să-l înşface de gîtlej. Lucrul acesta nu se întîmplă, iar Bauschan pare că nici nu se aştepta la una ca asta: în orice caz, chiar dacă şovăind îngrozitor şi cu inima grea, se duce de-a dreptul spre cel ce stă la pîndă: ar face-o şi s-ar simţi obligat s-o facă şi dacă eu m-aş desprinde acum de el, luînd-o pe o potecă laterală şi lăsîndu-l să facă faţă singur situaţiei grele. Atît e de imperativă pentru el întîlnirea – nici vorbă s-o evite sau să fugă. Înaintează ca vrăjit, parcă e legat de celălalt, sînt legaţi amîndoi într-un mod subtil şi obscur şi nu se pot împotrivi acestei legături. Ne-am apropiat acum la doi paşi.

Celălalt se ridică liniştit, de parcă n-ar fi luat niciodată alura unui tigru din junglă, şi arată acum la fel ca Bauschan – pleoştiţi, jalnici şi foarte stingheriţi stau amîndoi şi nu se îndepărtează unul de altul. Ar dori cu siguranţă s-o facă, întorc capul, trag cu ochiul, triști, într-o parte, amîndoi par apăsaţi de aceeaşi conştiinţă a vinovăţiei. Aşa se împing şi se apropie tiptil, cu o prudenţă mohorîtă, unul de celălalt şi lîngă celălalt, coastă lîngă coastă, şi-şi adulmecă unul altuia taina procreării. Acum încep desigur să mîrîie, eu îl strig pe nume pe Bauschan cu voce scăzută şi-l previn, fiindcă aceasta e clipa cînd se decide dacă se va ajunge la muşcături sau dacă voi fi scutit de această emoţie. Muşcăturile au început, nu se ştie cum şi încă mai puţin de ce – deodată, amîndoi nu mai sînt decît un ghem şi o învălmăşeală turbată, din care răzbat cele mai îngrozitoare sunete guturale de bestii feroce. Trebuie să intervin cu bastonul, ca să previn o nenorocire, trebuie să caut să-l apuc pe Bauschan de zgardă sau de ceafă ca să-l ridic cu braţul liber în aer, în vreme ce celălalt se ţine agăţat cu înverşunare de el, ceea ce-mi inspiră o spaimă pe care o resimt în mădulare încă o bună bucată de vreme. Se poate însă întîmpla şi ca, după toate pregătirile şi tot ceremonialul, să nu se petreacă nimic şi scena să se încheie în liniște. Ce-i drept, le e greu

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 450

amîndurora, în ambele cazuri, să se mişte din loc: chiar şi atunci cînd nu ajung la muşcături, sînt dependenţi unul de altul printr-o legătură prea rezistentă. S-ar părea că fiecare îşi vede de drum, nu mai şovăie coastă în coastă, ci stau aproape în linie dreaptă, unul întors încolo, celălalt, încoace, nu se văd, aproape că nu întorc capul, ci doar trag cu coada ochiului înapoi, atît cît se poate. Dar, cu toate că între ei e acum o oarecare distanţă, trista legătură rezistentă nu se rupe şi nici unul nu ştie dacă a sosit momentul eliberării îngăduite, amîndoi ar dori, desigur, să plece, dar, din cine ştie ce îngrijorare ce le apasă conştiinţa, nici unul nu îndrăzneşte să se desprindă. Pînă cînd, în sfîrşit, legătura s-a frînt, şi Bauschan se-ndepărtează în salturi, mîntuit, cu inima uşoară, de parcă i s-ar fi dăruit din nou viaţa.

Vorbesc despre aceste lucruri ca să arăt cît de străină şi de ciudată îmi apare în anumite împrejurări firea unui prieten atît de apropiat – mă simt atunci neliniştit şi incapabil să înţeleg; îl observ clătinînd din cap pe Bauschan şi doar intuiesc cîte ceva. Altminteri, îi cunosc atît de bine sufletul, deslușesc cu voioasă simpatie toate manifestările acestuia, mimica, întregul comportament. Aşa, pentru a da numai un exemplu oarecare, îi cunosc un anumit căscat piuitor prin care-şi exprimă dezamăgirea că o plimbare a fost prea scurtă şi nerodnică din punct de vedere sportiv: atunci cînd încep ziua tîrziu, puţin înainte de masă, şi ies cu Bauschan în cîmp liber doar pentru un sfert de oră şi îndată după aceea ne întoarcem. Păşeşte pe lîngă mine şi cască. E un căscat animalic, neruşinat, nepoliticos, cu gura larg deschisă, însoţit de un sunet gutural, piuitor, de o expresie plictisită, jignitoare. „Straşnic stăpîn am, zice el. L-am întîmpinat azi noapte tîrziu la punte, iar el îmi stă toată ziua înapoia uşii cu geam şi mă lasă să aştept plimbarea pînă cînd îmi vine să mor de plictiseală, iar cînd, în fine, iese, o face doar ca să se întoarcă, mai înainte să fi adulmecat vreo sălbăticiune oarecare. Ah, da, straşnic stăpîn! Ăsta nu-i un domn adevărat! E un amărît ca vai de el!“

Aceste reflecţii le exprimă căscatul său cu o claritate grosolană, imposibil să n-o înţelegi. Recunosc şi că are dreptate, şi că sînt vinovat faţă de el, aşa că întind mîna ca să-l bat alintător pe umăr sau să-l mîngîi pe creştetul capului. Dar el nu acceptă mîngîierile, cască încă o dată, pe cît se poate încă mai nepoliticos, deşi, spre deosebire de Percy şi în concordanţă cu sensibilitatea lui populară, e mare amator de mîngîieri efeminate. Îi place cu deosebire să fie scărpinat pe ceafă şi are un

amuzant mod de a conduce mîna, prin scurte mişcări energice ale capului, la locul dorit. Ignorarea mîngîierilor mai depinde, de data aceasta, în afară de dezamăgire, şi de faptul că sîntem în mişcare, adică: atît cît mă aflu şi eu în mişcare, rămîne insensibil şi nu-l interesează alintările. În această situaţie, dispoziţia lui este prea bărbătească pentru a gusta aşa ceva – atitudine ce se schimbă îndată ce mă aşez. Atunci, gesturile mele prieteneşti sînt primite cu dragă inimă, iar oful său de a le răspunde este de o insolenţă exultantă şi stîngace.

În vreme ce şed pe scaunul meu în colţul zidului ce înconjoară grădina sau afară, pe iarbă, sprijinit cu spinarea de un copac preferat şi citesc o carte, mă întrerup uneori cu plăcere, să-i vorbesc puţin lui Bauschan sau să mă joc cu el. Ce-i spun? De cele mai multe ori îi rostesc numele, sunete care-l interesează cel mai mult, fiindcă îl indică pe el şi au asupra întregii sale fiinţe un efect electrizant – îl tachinez şi-i aţiţ orgoliul, asigurîndu-l pe diferite tonuri şi dîndu-i de gîndit că el se numeşte şi este Bauschan; dacă stărui asupra acestui lucru un răstimp, îl pot transpune într-o stare de adevărat extaz, un fel de beţie a identităţii, astfel că începe să se învîrtească în jurul său şi, îmboldit de mîndria ce-i umple pieptul, să latre tare şi jubilînd spre cer. Ne mai distrăm şi altfel: îl lovesc peste nas, iar el se repede să-mi înhaţe mîna ca pe o muscă. Joaca asta ne face pe amîndoi să rîdem – da, şi Bauschan rîde, iar lucrul acesta e pentru mine care, de asemenea, rîd priveliştea cea mai ciudată şi cea mai mişcătoare din lume. Este emoţionant să vezi cum, datorită încîntării procurate de glumă, obrazul lui animalic slab începe să tremure şi să tresalte în jurul colţurilor gurii, cum pe figura negricioasă a acestei făpturi apare expresia fizionomică a rîsului omenesc, sau măcar un reflex tulbure, stîngaci şi melancolic al acestui rîs, pentru ca mai apoi să dispară, ca să facă loc unor semne de spaimă şi confuzie, şi iar să apară brusc.

Doresc însă ca aici să mă întrerup şi să nu mă pierd în amănunte. Oricum, mă îngrijorează dimensiunile pe care ameninţă să le ia, cu totul împotriva intenţiilor mele, această mică descriere. Vreau să-l prezint, fără multă vorbă, pe eroul meu în splendoarea lui şi în elementul său, în acele împrejurări din viaţă în care este în cea mai mare măsură el însuşi şi care-i favorizează în chipul cel mai frumos toate calităţile, anume la vînătoare. Mai înainte însă trebuie să-l informez mai exact pe cititor despre scena acestor bucurii, despre terenul nostru de vînătoare, peisajul meu de lîngă rîu, căci acesta este strîns legat

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 452

de persoana lui Bauschan; ba, într-un fel foarte înrudit, îmi e drag, familiar şi important ca şi el – ceea ce mă face ca în mod logic, chiar şi fără altă motivaţie nuvelistică, să folosesc numele său drept titlu pentru descrierea ce urmează.

TERENUL DE VÎNĂTOARE

În grădinile din colonia noastră situată pe un spaţiu vast, bătrînii copaci uriaşi ce depăşesc acoperişurile se detaşează pretutindeni net de noile plantaţii gingaşe, fiind fără echivoc vegetaţia originară şi locuitorii străvechi ai ţinutului. Sînt mîndria şi podoaba acestei aşezări încă tinere; au fost cruţaţi şi păstraţi cu grijă atît cît a fost posibil, iar acolo unde, la măsurarea şi împrejmuirea proprietăţilor s-a ajuns la un conflict cu unul dintre ei, adică acolo unde un asemenea trunchi demn acoperit cu muşchi argintiu se afla exact pe linia de demarcaţie, gardul descrie în jurul lui un mic ocol, ca să fie preluat în grădini, sau s-a lăsat în betonul zidului, ca din politeţe, un gol în care se înalţă bătrînul, pe jumătate particular, pe jumătate public, cu ramurile goale împovărate de zăpadă sau împodobite cu verdeaţa lui din frunze mici, desfăcute din muguri tîrzii.

Sînt exemplare de frasin, un copac iubitor ca puţini alţii de umezeală, iar prin aceasta am exprimat un lucru hotărîtor cu privire la trăsătura specifică a regiunii noastre: nu a trecut mult timp – cam un deceniu şi jumătate, nu mai mult – de cînd raţiunea umană a deşţelenit-o şi a făcut-o locuibilă. Mai înainte era aici o mlaştină sălbatică, o adevărată cloacă de ţînţari, unde sălcii, plopi infirmi şi tot felul de copaci strîmbi se oglindeau în băltoace stătute. Ţinutul e un teren aluvionar; la cîţiva metri de la suprafaţă se află un strat de pămînt impermeabil; de aceea solul a fost dintotdeauna mlăştinos, şi pretutindeni în adîncurile lui se afla apă. Asanarea s-a realizat prin adîncirea albiei rîului – nu mă pricep la treburi inginereşti –, dar în esenţă s-a recurs la acest artificiu pentru ca apa care nu se putea infiltra în sol să fie determinată să se scurgă, astfel că acum pîraie subterane aflate în multe locuri se varsă în rîu, iar pămîntul s-a consolidat, cel puţin în cea mai mare parte, căci, dacă se întîmplă să cunoşti bine împrejurimile, aşa cum le cunosc eu şi Bauschan, ştii că pe rîu în jos se găsesc în desiş unele adîncituri năpădite de păpuriş, care amintesc de starea originară, ca să nu mai vorbesc de locuri a căror răcoare umedă nu poate fi alungată nici de cea mai fierbinte zi de vară şi unde, în asemenea zile, îţi face plăcere să poposeşti cîteva minute ca să-ţi tragi sufletul.

În genere însă regiunea şi-a păstrat pe deplin curioasa notă caracteristică, prin care se deosebeşte de la prima privire şi de malurile unei ape de munte aşa cum ni le imaginăm în mod obişnuit, cu pădurile de conifere şi cu păşunile lor mlăştinoase – şi-a păstrat, zic, nota caracteristică de la început chiar şi după ce a preluat-o întreprinderea ce-a vîndut parcelele, iar pretutindeni, pînă şi în afara grădinilor, vegetaţia străveche şi originară predomină clar faţă de cea nou introdusă şi plantată mai tîrziu. Pe alei şi în parcuri publice prosperă, desigur, castanul sălbatic, arţarul care creşte repede, chiar şi fagi şi tot soiul de tufe decorative; toate acestea nu sînt însă plante originare, ci răsădite, ca şi plopul velş care se înalţă aliniat în bărbăţia lui sterilă. Am spus că frasinul este copacul autohton – foarte răspîndit, îl întîlneşti la toate vîrstele, ca uriaşi de sute de ani şi ca vlăstare debile, răsărite în masă din pietriş, ca buruienile; împreună cu plopul argintiu şi cu cel tremurător, cu mesteacănul şi salcia în chip de copac sau de tufă, frasinul conferă peisajului pecetea proprie. Frasinii sînt însă copaci cu frunze mici, iar micimea frunzelor şi delicateţea frunzişului la dimensiunile adesea gigantice ale staturii copacilor constituie încă o notă caracteristică izbitoare a regiunii. O excepţie o reprezintă ulmul care-şi îndreaptă spre soare frunza lucioasă, de cîteva ori mai mare, parcă zimţuită pe margini cu ferăstrăul şi lipicioasă pe faţa superioară, apoi o mulţime de plante agăţătoare care înfăşoară pretutindeni în dumbravă trunchiurile mai tinere şi-şi amestecă, în neorînduială, frunzişul cu al lor. Silueta zveltă a arinului se grupează în locuri mai joase în mici crînguri. Teiul se găseşte însă foarte rar; stejarul nu apare deloc, nici molidul. Molizii cresc însă în mai multe locuri sus, pe panta răsăriteană, limita regiunii noastre – unde, datorită structurii diferite a solului, începe şi altă vegetaţie, cea altminteri obişnuită – se înalţă acolo negri spre cer şi privesc, de parcă ar sta de veghe, spre cîmpia noastră.

De la pantă pînă la rîu nu sînt mai mult de cinci sute de metri, i-am măsurat cu pasul. Se prea poate ca pe rîu în jos solul să se lăţească puţin în formă de evantai – diferenţa nu e deloc importantă, remarcabil e doar faptul că o fîşie de teren atît de îngustă determină o modificare substanţială a peisajului, vizibilă chiar şi atunci cînd, ca Bauschan şi ca

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 454

mine, faci uz cu măsură de spaţiul de joc ce ţi se oferă, urmînd cursul rîului în jos, şi nu petreci în aceste expediţii un răstimp mai mare de două ore, socotit pentru dus şi întors. Diversitatea priveliştilor şi posibilitatea de a schimba mereu şi de a combina diferit itinerariile plimbărilor, fapt datorită căruia peisajul, deşi familiar de multă vreme, nu ne plictiseşte şi nici nu ni se pare strîmt, provin din împărţirea acestor locuri în trei regiuni sau zone cu totul distincte cărora te poţi dedica luîndu-le pe fiecare în parte sau pe care le poţi uni una cu alta pe poteci piezişe, tăiate de-a curmezişul: zona rîului şi a malului său apropiat, de-o parte, zona pantei, de cealaltă, şi zona pădurii, la mijloc.

Cea mai mare parte din lăţime revine zonei pădurii, parcului, răchitişului, vegetaţiei de luncă – încerc să aflu un nume mai potrivit şi care să ofere o imagine mai concretă decît cuvîntul „pădure“ pentru acest teren ciudat şi nu-l găsesc, după cum mi se pare. Despre o pădure în sensul obişnuit al termenului – un fel de sală cu pardoseală din muşchi şi frunze uscate şi cu coloane din copaci cam de aceeaşi mărime – nu poate fi vorba în nici un caz. Copacii terenului nostru forestier sînt cu totul diferiţi ca vîrstă şi dimensiune; există printre ei străbuni uriaşi din neamul sălciilor şi al plopilor, cu deosebire de-a lungul rîului, dar şi în interiorul desişului, apoi sînt alţii, evident adulţi, care pot număra zece sau cincisprezece ani, în sfîrşit, o lungime de trunchiuri subţiri, un fel de şcoală de copaci în sălbăticie, o pepinieră naturală de frasini, mesteceni şi arini, care nu fac deloc impresie de slăbiciune, deoarece, cum am spus, sînt cu toţii strîns încolăciţi de plante agăţătoare care oferă, în ansamblu, o imagine de o luxurianţă aproape tropicală: am însă bănuiala că aceste plante stingheresc dezvoltarea gazdelor lor, căci în anii de cînd locuiesc aici nu cred să fi văzut multe dintre aceste trunchiuri sporind în grosime.

Copacii sînt de soiuri puţine, înrudite îndeaproape. Arinul aparţine familiei mesteacănului, plopul nu e, la urma urmelor, mult diferit de salcie. Se poate afirma că toţi aceşti copaci se apropie de tipul fundamental al celei din urmă – de altfel, silvicultorii ştiu că neamul copacilor este foarte dispus să se adapteze specificului mediului ambiant, să-şi însuşească imitativ într-un anume sens preferinţa pentru liniile şi formele predominante. Aici predomină linia fantastică, deformată vrăjitoreşte a salciei, această devotată însoţitoare şi vecină a apelor curgătoare şi stătătoare, cu ramuri întinse ca nişte degete încovoiate şi ramificate ca măturile – aspect pe care ceilalţi copaci caută vizibil să-l imite.

Plopul argintiu se încovoaie întocmai după gustul salciei, adeseori mesteacănul abia de mai poate fi deosebit de el, căci, sedus de spiritul locului, se răsuceşte şi el uneori în chipul cel mai ciudat, remarcă prin care nu vrem să spunem că acest copac simpatic nu este reprezentat şi aici de numeroase specimene extrem de bine formate, care-ţi încîntă ochiul în lumina de un colorit favorabil a după-amiezei. În regiunea noastră apare cu un trunchi subţire, argintiu, cu cîteva frunzuliţe răzleţe în chip de coroană, ca o fecioară zveltă şi drăgălaşă, îngrijită, cu trunchiul fercheş, alb cum e creta, cu buclele frunzişului atîrnînd într-un mod delicat şi galeş, dar şi cu o adevărată statură de elefant, cu un trunchi pe care nu l-ar putea cuprinde cu braţele nici un bărbat şi a cărui coajă mai poartă numai sus de tot urme din albeaţa netedă, iar mai jos s-a transformat într-o scoarţă grosolană, cărbunoasă, plină de crăpături... În ceea ce priveşte solul, trebuie spus că acesta nu are aproape nici o asemănare cu acela al unei păduri. E format din pietriş, argilă şi chiar nisip şi n-ar trebui socotit fertil. Şi totuşi, în limitele sale, e rodnic pînă la abundenţă. Pe el prosperă o iarbă înaltă, cu fire uscate şi muchii tăioase, ca de pe dune, care în timpul iernii acoperă pămîntul ca un aşternut de fîn, o iarbă care adesea se preschimbă în păpuriş, dar care, pe de altă parte, se înalţă spre bulbii rădăcinilor de copaci, moale, groasă şi doldora de sevă, amestecată cu urzici, cucută, podbal, tot felul de frunziş tîrîtor, apoi cu scaieţi înalţi şi lăstare de copaci tineri, încă moi, un adăpost favorabil pentru fazani şi alte galinacee sălbatice. Din tot acest puhoi şi desiş aflat la suprafaţa solului se caţără pretutindeni carpenul şi hameiul sălbatic spiralat, formînd sus, pe copaci, ghirlande de frunze late, încît pînă şi iarna vrejurile lor ţin înfăşurate trunchiurile ca nişte sîrme tari, imposibil de rupt.

Aceasta nu e pădure şi nu e parc, e, nici mai mult, nici mai puţin, decît o grădină de basm. Consider justificată această definire, deşi este vorba, în fond, despre o natură săracă, limitată şi înclinată spre infirmitate, pe care cîteva simple denumiri botanice o desemnează şi o caracterizează întru totul. Solul este ondulat, se ridică şi coboară mereu, fapt ce închide frumos perspectiva şi împiedică privirea să cuprindă chiar şi în lateral un spaţiu mai întins. Dacă pădurea s-ar întinde spre dreapta şi spre stînga pe o distanţă de mai multe mile sau atît cît se întinde în lungime, în loc să măsoare de la centru, în ambele direcţii, doar o sută şi cîţiva paşi, nu te-ai putea simţi în ea mai ascuns, mai pierdut în adînc şi mai izolat. Numai urechea ia cunoştinţă, datorită vu-

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 456

ietului uniform dinspre apus, de apropierea prietenoasă a rîului, pe care nu-l vezi... Există aici văgăuni pline ochi de tufe de soc, lemn-cîinesc, iasomie şi mălin, al căror miros aproape că te sufocă în zilele înăbuşitoare de iunie... Există apoi adînciturі ale terenului – adevărate cariere de pietriş, pe pantele şi în fundul cărora nu cresc decît nişte lăstare de răchită şi ceva salvie uscăţivă.

Toate acestea nu încetează să aibă asupra mea un efect ciudat, deşi de cîţiva ani poposesc aici în fiecare zi. Mă impresionează bogăţia de frunziş a frasinilor, care par nişte tauri uriaşi, mă impresionează fantastic aceste vrejuri încolăcite şi acest păpuriş, această umiditate şi uscăciune, acest desiş sărăcăcios şi, ca să-mi definesc global impresia, mi se pare întrucîtva că mă pomenesc transpus în peisajul altei ere a Pămîntului sau chiar într-un peisaj submarin, ca şi cînd aş umbla pe fundul unei ape – reprezentare ce nu e străină de realitate, căci apa se găsea odinioară pe aici în multe locuri, mai ales în acele adînciturі care au astăzi înfăţişarea unui bazin de forma unui patrulater acoperit cu iarbă şi puieţi de frasini – pepiniere sădite de natură – pe unde pasc oile şi dintre care unul se află chiar în spatele casei mele.

Locul acesta sălbatic este străbătut cruciş şi curmeziş de poteci, în parte doar nişte fîşii de iarbă călcată cu piciorul, dar şi de cărări cu pietriş, nu trasate anume de cineva, ci bătătorite de paşi, deşi nu s-ar putea spune de paşii cui, căci pentru Bauschan şi pentru mine întîlnirea unui om este o excepţie neliniştitoare, iar la apariţia cuiva însoţitorul meu rămîne încremenit şi scoate un singur lătrat scurt, care exprimă relativ exact ceea ce simt şi eu într-o asemenea situaţie.

Chiar şi în frumoasele după-amieze de duminică din timpul verii, cînd o mulţime de oameni ieşiţi la plimbare se revarsă din oraş spre domeniul nostru (deoarece întotdeauna aici este cu cîteva grade mai răcoare decît în alte părţi), putem să hoinărim aproape netulburaţi pe potecile interioare; oamenii nu le cunosc şi-apoi îi atrage cu putere apa, rîul, cum se întîmplă de obicei, astfel că se înghesuie, îngrămădiţi pe cît e posibil, pe cheiul cel mai din aval, cînd e accesibil – adică atunci cînd nu e inundat – şuvoiul de oameni se revarsă spre acest loc, iar seara se întorc în oraş. Cel mult, dăm prin tufărişul de aici din interior de cîte o pereche de îndrăgostiţi întinşi pe iarbă, care ne privesc din cuibul lor cu ochi îndrăzneţi şi totodată sfioşi de animal, ca şi cum ar vrea să ne întrebe cu semeţie dacă avem ceva împotriva prezenţei lor acolo şi împotriva a ceea ce fac pe ascuns – întrebare la care răspundem negativ prin tăcere, îndepărtîndu-ne: Bauschan cu acea indiferenţă pe care i-o inspiră tot ceea ce nu are miros de sălbăticiune, iar eu cu o mină total rezervată şi inexpresivă, care lasă toate în voia lor şi nu destăinuie nici încuviinţare, nici dezaprobare.

În parcul meu, potecile de care am vorbit nu sînt singurele căi de comunicaţie şi mijloace de legătură. Mai există şi străzi – mai exact spus, există amenajări care au fost cîndva străzi sau care trebuiau să devină, ori Dumnezeu ştie, care vor şi deveni în realitate... Lucrurile stau astfel: încă o bună bucată dincolo de partea construită a regiunii – restrînsa colonie de vile – se mai văd urme ale hîrleţului deschizător de drumuri şi ale sangvinului spirit întreprinzător. S-a pornit cu îndrăzneţe planuri de largă perspectivă. Societatea comercială care a preluat ţinutul acum zece sau cincisprezece ani a avut alte gînduri, şi anume mult mai mari în privinţa lui (şi în privinţa ei înseşi); aşezarea nu trebuia să se limiteze la mîna de vile existente astăzi. Au existat o mulţime de parcele pentru construcţii pe o distanţă de un kilometru în josul rîului – şi azi e la fel –, totul fiind pregătit pentru a primi cumpărători şi amatori de un mod de viaţă aşezat. La şedinţele de consiliu ale societăţii au predominat vederile largi. Nu s-au mulţumit cu lucrări de asanare, cu construirea unui chei practicabil, cu plantaţii horticole, au proiectat chiar şi amenajări care au pătruns relativ adînc în pădure, au întreprins defrişări, au aşternut pietriş aluvionar, au parcelat aceste locuri sălbatice prin străzi, cîteva în lungime, mai multe încă transversale – străzi bine concepute, splendide sau proiecte pentru asemenea străzi pavate cu piatră de rîu, au schiţat partea carosabilă şi un trotuar larg pentru pietoni, pe care însă acum nu circulă pietoni, în afară de Bauschan şi de mine; el, cu pielea bună şi rezistentă a labelor sale, eu, cu ghete ţintuite, din cauza pietrişului aluvionar. Căci vilele care, după socotelile şi intenţiile societăţii, trebuiau să strălucească prietenos pe laturile străzilor nu s-au construit deocamdată, cu toate că eu am luat-o înainte şi am dat un bun exemplu, ridicîndu-mi casa în acest ţinut. Au rămas neconstruite, cum spun, de zece, cincisprezece ani şi nu e, aşadar, nici o mirare că asupra locului apasă o anume desconsiderare, astfel că societatea şi-a pierdut cheful de a mai face alte investiţii şi de a termina ceea ce începuse în stil mare.

Şi totuşi lucrurile ajunseseră atît de departe, încît aceste străzi fără locuitori au numele lor după toate regulile, ca în inima unui oraş sau în marginea lui; aş dori mult să ştiu ce visător şi ce speculant cu înclinaţii

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 458

artistice sau ştiinţifice le-au dat acest nume. Există o stradă Geller, una Opitz, una Fleming, una Bürger[6] şi chiar una Adalbert Stifter[7], pe care păşesc cu deosebită simpatie şi evlavie cu ghetele mele ţintuite. Aşa cum se obişnuieşte la străzile de la periferie, unde încă nu s-au terminat construcţiile, astfel că nu există nici o casă pe colţ, şi aici sînt înfipţi, la intrarea străzilor, stîlpi pe care sînt fixate plăci cu numele lor: plăci emailate, albastre, obişnuite pe aici, cu litere albe. Dar, vai, plăcile nu se află în cea mai bună stare; de prea multă vreme denumesc nişte schiţe de străzi, pe care nu vrea să locuiască nimeni, şi, nu în ultimul rînd, ele sînt cele ce fac aici foarte clar vizibile desconsiderarea, incontestabilul fiasco şi stagnarea dezvoltării. Sînt total neglijate; nu se îngrijeşte nimeni de întreţinerea şi înnoirea lor, intemperiile şi soarele le-au deteriorat rău. Smalţul a sărit în multe locuri, literele albe au fost mîncate de rugină, astfel că în locul lor se cască doar nişte pete cafenii şi goluri cu marginile urît zimţate, care fragmentează numele şi le fac adesea greu lizibile. Cînd am venit aici prima dată şi am întreprins o explorare a ţinutului, una dintre plăci mi-a dat cu deosebire mare bătaie de cap. Era o placă excepţional de lungă pe care se păstrase fără întreruperi cuvîntul „strada“, dar din numele propriu-zis care, cum am spus, era sau fusese foarte lung, majoritatea literelor erau ilizibile, fiind mîncate de rugină: golurile cafenii îţi îngăduiau să deduci numărul lor: de recunoscut însă nu erau decît o jumătate de la început, undeva pe la mijloc un *e* şi, la sfîrşit, încă un *e*. Era prea puţin pentru perspicacitatea mea, mi se părea o problemă cu prea multe necunoscute. Am stat multă vreme acolo cu mîinile la spate, privind placa cea lungă şi studiind-o. Apoi am plecat mai departe cu Bauschan pe trotuar. Dar în vreme ce-mi închipuiam că mă gîndesc la alte lucruri, subconştientul meu lucra mai departe, spiritul meu căuta numele nimicit şi, deodată, acesta mi-a ţîşnit în minte – am rămas locului speriat, m-am întors degrabă, am luat din nou poziţie în faţa plăcii, am comparat şi am făcut proba. Da, totul se nimerea şi se rezolva. Aceea pe care mă plimbam era strada Shakespeare.

Plăcile se potrivesc acestor străzi, iar străzile se potrivesc exact acestor plăci – şi unele şi altele sînt visătoare şi decăzute. Străzile se întind prin pădurea în care au fost deschise, dar pădurea nu are odihnă, nu lasă străzile neatinse timp de decenii, pînă cînd să vină locuitorii, face ca toate amenajările să se închidă din nou, deoarece vegetaţia de aici nu se sfieşte de pietriş, este obişnuită să prospere pe el, astfel că

pretutindeni, pe părţile carosabile şi chiar pe trotuar au răsărit scaieţi cu cap purpuriu, salvie albastră, tufe argintii de salcie şi tineri frasini verzi: fără nici o îndoială, străzile cu nume poetice ale parcului se acoperă cu vegetaţie luxuriantă, desişul le înghite din nou şi, fie acesta un lucru vrednic de plîns sau îmbucurător, în viitorii zece ani strada Opitz sau strada Fleming nu vor mai fi practicabile şi, probabil, ca şi dispărute. În clipa de faţă nu există nici un motiv să ne plîngem, deoarece, din punct de vedere pictural şi romantic, nu mai există, cu siguranţă, în lumea toată străzi mai frumoase decît acestea în starea lor actuală. Nimic nu-ţi poate procura o bucurie mai mare decît să hoinăreşti pe aceste străzi decăzute şi neterminate, dacă ai încălţări solide şi nu trebuie să te temi de pietrişul colţuros, nimic nu-ţi poate face mai mare plăcere decît să contempli, peste vegetaţia sălbatică a solului, copacii cu frunză mică învăluiţi de o uşoară umiditate, care le încadrează şi le închide perspectiva. Sînt copaci cum i-a zugrăvit cu trei sute de ani în urmă acel maestru din Lorena. Dar ce spun eu – *cum* i-a zugrăvit? Pe aceştia i-a zugrăvit! A fost aici, cunoştea acest ţinut, l-a studiat, cu siguranţă, iar dacă entuziastul membru al societăţii care a botezat străzile parcului meu nu s-ar fi limitat atît de strict la literatură, pe una din plăcile ruginite ar fi trebuit să se ghicească numele lui Claude Lorrain[8].

Pînă aici am descris zona din mijloc a pădurii. Dar şi aceea a pantei din răsărit are farmecul său de nedispreţuit pentru mine şi, de asemenea, pentru Bauschan, din motive ce se vor arăta mai departe. Ar putea fi numită şi zona pîrîului, deoarece un pîrîu îi conferă pecetea de peisaj idilic şi, cu malurile lui acoperite de nu-mă-uita care îndeamnă la visare, formează pandantul zonei rîului puternic de dincolo, al cărui vuiet se aude în surdină şi aici, mai ales cînd bate vîntul dinspre apus. Acolo unde cea dintîi dintre străzile transversale, pornind de la aleea de plopi, străbate ca un dig păşunile în formă de bazin şi parcelele de pădure, luînd sfîrşit la piciorul pantei, un drum folosit iarna de copii ca derdeluş, coboară la stînga, spre terenul aflat mai jos. În locul unde drumul acesta devine plat, începe cursul pîrîului, pe al cărui mal, din dreapta sau din stînga, cînd se poate trece de pe o parte pe cealaltă, stăpînul şi cîinele se plimbă cu plăcere de-a lungul pantei cu aspect variat. Spre stînga se aştern păşuni întinse, cu o mulţime de copaci. Tot acolo se află o grădină de legume ţărănească, ale cărei clădiri gospodăreşti îşi arată spatele. De asemenea, pasc nişte oi care smulg trifoiul sub paza unei fetiţe în rochiţă roşie, o creatură nu foarte deşteaptă, care stă necontenit cu

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 460

mîinile proptite pe genunchi şi pare cuprinsă de o mînie poruncitoare, dar care începe să ţipe îngrozitor, cu o voce stridentă, cînd se află faţă-n faţă cu berbecul mare, gros şi maiestuos din cauza lînii, nepăsător la orice interdicţie şi dispus să facă numai ce vrea el. Cele mai groaznice strigăte le scoate fetiţa cînd, la apariţia lui Bauschan, se iscă panică între oi, ceea ce se întîmplă aproape întotdeauna şi cu totul împotriva intenţiilor şi părerilor lui Bauschan, căruia oile îi sînt, din tot sufletul indiferente, pînă într-atît încît pare să nici nu le vadă, căutînd totuşi să împiedice izbucnirea nebuniei în turmă printr-o accentuată desconsiderare şi o prudenţă plină de dispreţ. Oile duhnesc destul de tare pentru nasul meu (de altfel, fără să-mi displacă), dar ceea ce emană de la ele nu e miros de sălbăticiune, astfel că Bauschan nu are nici un interes să le stîrnească. Cu toate acestea, o mişcare bruscă din partea lui sau simpla lui apariţie sînt suficiente pentru ca, dintr-o dată, turma, care pînă în acea clipă behăia paşnic cu voci de copii şi bărbaţi şi păştea risipită rău, să se năpustească în aceeaşi direcţie, spate-n spate, într-o masă compactă, în vreme ce prostănaca de fetiţă, adînc încovoiată, strigă după oi pînă cînd i se frînge vocea şi-i ies ochii din cap. Bauschan însă ridică spre mine privirea cam cu acest înţeles: „Spune şi dumneata dacă am eu vreo vină sau dacă le-am dat vreun motiv?“

Odată s-a întîmplat totuşi ceva contrar obiceiului, ceva ce mi-a făcut o impresie mai penibilă şi, în orice caz, mai ciudată chiar decît panica. Anume, una dintre oi, un exemplar oarecare al speciei, de mărime mijlocie şi cu o faţă obişnuită de ovină, cu o gură îngustă şi răsfrîntă în sus, care-i dădea o expresie zîmbitoare şi de o nerozie perfidă, se arătă ca înamorată la nebunie de Bauschan şi veni lîngă el. Pur şi simplu, se luă după el – se desprinse de turmă, părăsi păşunea şi-l urmă pas cu pas, oriîncotro o lua, tăcută şi zîmbind cu o exagerată stupiditate. Bauschan părăsi drumul, iar ea veni după el; cîinele începu să alerge, oaia o porni şi ea la galop; el se opri locului, ea făcu acelaşi lucru, foarte aproape în urma lui şi zîmbind misterios. Figura lui Bauschan destăinuia indispoziţie şi stinghereală şi, realmente, situaţia lui era absurdă în cel mai înalt grad, n-avea sens şi raţiune nici în bine, nici în rău, îi apărea de o stupiditate cum nu-i mai fusese dat nici lui, nici mie să mai întîlnim. Oaia se îndepărta din ce în ce mai mult de turma ei, dar de asta părea că nu-i pasă, continua să se ţină după supăratul Bauschan, vizibil hotărîtă să nu se mai despartă de el, ci să-l urmeze oricît şi oriunde s-ar duce. Bauschan păşea pe lîngă mine tăcut, nu pentru că ar fi fost

îngrijorat, căci n-avea nici un motiv, ci fiindcă îi era ruşine de situaţia dezonorantă în care se găsea. În cele din urmă, ca şi cum s-ar fi săturat, se opri, întoarse capul şi mîrîi ameninţător. La rîndu-i, oaia behăi, scoţînd un sunet asemănător cu rîsul răutăcios al unui om, ceea ce pe Bauschan îl îngrozi atît de tare, încît o luă la goană cu coada între picioare – oaia o porni după el, făcînd nişte salturi caraghioase.

Între timp, ajunsesem foarte departe de turmă, iar fetiţa cea smintită continua să ţipe, gata să plesnească, lăsîndu-se pe genunchi şi ridicîndu-i cu schimbul pînă la obraz, încît, de la distanţă, părea un cocoş care zbiară cu turbare. În sfîrşit, fie alarmată de strigăte, fie pentru că observase cele ce se întîmplau, apăru o slujnică tînără, cu un şorţ dinainte. Ţinînd într-o mînă o furcă, iar cu cealaltă apăsîndu-şi pieptul care-i sălta liber sub bluză, femeia ajunse cu răsuflarea tăiată pînă la noi şi încercă, ameninţînd-o cu furca, să mîne înapoi, în direcţia dorită, oaia care mergea acum la pas, fiindcă şi Bauschan făcea acelaşi lucru, dar nu reuşi. Oaia se ferea de furcă, dar numaidecît o cotea din nou pe urmele lui Bauschan şi nici o putere nu părea în stare s-o desprindă de el. Mi-am dat atunci seama care era singura soluţie şi am făcut cale-ntoarsă. Am pornit-o cu toţii înapoi, lîngă mine mergînd Bauschan, după el oaia, iar la urmă femeia cu furca, în vreme ce fetiţa cu rochie roşie ne aştepta gheboşată, ţopăind şi ţipînd. N-a fost însă suficient că ne-am întors pînă la turmă, a trebuit să facem toată treaba şi să mergem cu alaiul pînă la capăt. Ajunşi în curte, ne-am îndreptat spre grajdul oilor, iar slujnica deschise în faţa noastră uşa mare, glisantă, împingînd-o cu toată puterea. Am intrat, iar cînd am fost cu toţii înăuntru, noi, ceilalţi, ne-am strecurat din nou cu dibăcie afară şi am împins repede uşa grajdului în nasul oii păcălite, care a rămas astfel prizonieră. Abia atunci Bauschan şi cu mine, salutaţi cu un potop de mulţumiri de către slujnică, ne-am putut relua plimbarea întreruptă, dar Bauschan a păstrat pînă la sfîrşit un aer indispus şi umilit.

Atît despre oi. Chiar lîngă clădirile fermei, la stînga, se afla o întinsă colonie de grădini; cu boschetele şi căsuţele ei de vară asemănătoare unor capele şi cu numeroasele îngrădituri ale minusculelor grădiniţe, semăna cu un cimitir. Colonia este împrejmuită în întregime şi doar proprietarii acestor grădiniţe au acces în ea, intrînd pe o poartă din grilaj; cîteodată, văd acolo un bărbat cu mînecile suflecate săpîndu-şi grădiniţa de legume de doi coţi, arătînd de parcă şi-ar săpa propria groapă. Vin apoi din nou pajişti deschise, acoperite de muşuroaie de

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 462

cîrtiţe şi întinse pînă la liziera zonei de păduri de la mijloc, pajişti pe care, în afară de cîrtiţe, îşi mai au sălaşul numeroşi şoareci de cîmp, ceea ce trebuie reţinut, avîndu-l în vedere pe Bauschan şi neţărmurita lui plăcere de a vîna.

De cealaltă parte, adică spre dreapta, pîrîul şi panta se prelungesc mai departe, cea din urmă, cum am spus, cu o înfăţişare variată. La început are un aspect întunecat, fiind lipsită de soare şi acoperită cu molizi. Mai departe devine carieră de nisip, care reflectă, cald, razele solare, apoi se preface în carieră de pietriş şi, în sfîrşit, într-o prăvălitură de cărămizi care arată de parcă acolo, sus, s-ar fi demolat o casă, azvîrlindu-se pur şi simplu aici, jos, materialul fără nici o valoare al ruinelor, astfel încît pîrîul întîmpină pe o porţiune dificultăţi în a-şi continua cursul. Le înlătură însă repede, băltindu-şi mai întîi apa, apoi trecînd-o dincolo, colorată în roşu de praful cărămizilor arse, şi vopsind iarba de pe mal, pe care o udă. Pe urmă apa curge mai departe cu atît mai limpede şi mai voioasă, sclipind ici-colo în soare la suprafaţă.

Îmi sînt dragi pîraiele, ca toate apele, de la mare pînă la cea mai mică băltoacă năpădită de stuf, iar cînd urechea mea sesizează de departe, de exemplu, vara, în munţi, tainicul murmur şi sporovăiala unei ape, o pornesc, oricît de departe ar fi, după sunetele fluide, ca să-i descopăr locul, să-l văd la faţă şi să-l cunosc pe pruncul înălţimilor, care sporovăie în ascuns. Frumoase sînt torentele iscate de ploaie, care coboară ca tunete răsunătoare printre brazi şi pe trepte abrupte de stîncă, formează băi verzi, reci ca gheaţa şi se prăvălesc vertical, într-o spumă albă, spre treapta următoare. Privesc însă cu plăcere şi cu drag şi pîraiele de la şes, şi atunci cînd sînt atît de scăzute, încît abia acoperă pietrişul şlefuit, argintiu şi lunecos din albia lor, şi atunci cînd sînt adînci ca nişte rîuri, care, sub protecţia sălciilor aplecate adînc de ambele părţi, îşi rostogolesc prisosul de apă cu o curgere mai rapidă la centru decît spre maluri. Cine, în timpul drumeţiilor, n-a urmat cursul apelor, dacă a putut? Puterea de atracţie pe care o exercită apa asupra oamenilor este firească şi de natură simpatetică. Omul este copilul apei, nouă zecimi din corpul nostru constă din apă, iar într-un anumit stadiu din evoluţia noastră dinainte de naştere avem branhii. În ce mă priveşte, recunosc cu dragă inimă că la contemplarea apei, în orice formă ar apărea aceasta şi sub orice înfăţişare, simt în modul cel mai intens şi mai nemijlocit desfătarea pe care o procură natura, ba chiar recunosc şi că numai atunci cînd privesc o apă cunosc sentimentul de adevărată

interiorizare şi de adevărată uitare de sine, de reală dizolvare a propriului eu mărginit în universul înconjurător. Priveliştea apei, chiar şi aceea a unei mări somnolente sau a uneia ce-şi azvîrle valurile izbind ţărmul, mă poate transpune într-o stare de visare organică atît de profundă, într-o stare atît de totală de înstrăinare de mine însumi, încît pierd cu desăvîrşire perceperea timpului şi nu mai ştiu ce e plictiseala, fiindcă, într-o asemenea reunire şi tovărăşie, orele trec pentru mine în grabă, ca minutele. Aş putea sta însă oricît aţi dori aplecat peste parapetul unei punţi întinse peste un pîrîu, pierdut în contemplarea curgerii, a vîrtejurilor şi a unduirilor, fără ca alte frămîntări dimprejurul sau din sufletul meu, acea grăbită strecurare a timpului, să-mi inspire teamă sau nerăbdare. Datorită acestei simpatii faţă de natura bogată în ape, faptul că regiunea îngustă unde locuiesc este cuprinsă în ambele părţi de apă constituie pentru mine ceva preţios şi important.

Pîrîul de-aici se numără, aşadar, printre cele modeste şi naive din neamul său, nu are nimic deosebit, caracterul lui este de o mediocritate prietenoasă. De o franchеţe translucidă ca sticla, fără falsitate şi ascunzişuri, e departe de a te înşela printr-o apă tulbure că ar avea adîncime, este scăzut şi limpede şi-ţi arată cu inocenţă că pe nămolul verde din fundul lui zac oale de tablă azvîrlite şi leşul unei ghete cu şireturi. Este totuşi destul de adînc pentru a sluji ca sălaş unor peştişori drăgălaşi, cenuşiu-argintii şi extrem de agili care, la apropierea noastră, ţîşnesc trasînd lungi linii în zigzag. În mai multe locuri, pîrîul se lăţeşte formînd lacuri mici, avînd pe margini sălcii frumoase, dintre care pe una o privesc în special în trecere. Această salcie creşte pe pantă, deci la o oarecare distanţă de apă. Dar una dintre ramurile ei se întinde de acolo, nostalgic, în jos, spre pîrîu, şi a izbutit să ajungă destul de aproape, pentru ca apa curgătoare să-i umezească frunzele argintii din vîrf. Stă aşa şi savurează contactul.

E plăcut să mergi pe aici, întîmpinat din faţă de blînda adiere a vîntului cald de vară. Dacă s-a înstăpînit arşiţa, Bauschan intră, desigur, în pîrîu, să-şi răcorească pîntecele, căci părţile superioare ale corpului nu le pune de bunăvoie în contact cu apa. Stă acolo cu urechile pe spate, cu o mină plină de pioşenie şi lasă apa să-i curgă de jur-împrejur şi pe lîngă el. Apoi vine la mine să se scuture, ceea ce, după convingerea lui, trebuie să se petreacă în nemijlocita mea apropiere, deşi, datorită impetuozităţii cu care se scutură, zboară spre mine o ploaie

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 464

măruntă de apă şi noroi. Nu are nici un rost să-l ameninţ cu vorba şi cu bastonul, ca să-l îndepărtez. Nu se lasă prin nimic împiedicat în ceea ce lui i se pare a fi natural, legiuit şi inevitabil.

Mai departe, cursul pîrîului o coteşte spre apus către o mică aşezare ce domină perspectiva în nord, între pădure şi pantă şi la intrarea căreia se află hanul. Acolo, pîrîul formează din nou un lac, în care sătencele spală rufele, stînd în genunchi. O punte duce dincolo, iar dacă ai trecut-o, ajungi la un drum vicinal care leagă satul cu oraşul, trecînd printre liziera pădurii şi marginea păşunilor. Dacă însă îl părăseşti, luînd-o la dreapta, poţi ajunge din cîţiva paşi, tot pe un drum desfundat, la rîu.

Aceasta este acum zona rîului; iată-l pe acesta în faţa noastră, verde, clocotind înspumat, în fond nimic altceva decît un torent venit din munţi, dar zgomotul său permanent, care poate fi auzit, mai mult sau mai puţin diminuat, în toată regiunea şi care aici, nestingherit, îţi umple urechea, poate să ţină locul sacrelor izbituri ale mării, cînd n-o poţi avea aproape. Cu vuietul rîului se amestecă strigătul neîncetat a numeroşi pescăruşi care înconjoară cu jeluitul lor flămînd, toamna, iarna şi chiar primăvara, gurile canalelor deversoare şi-şi caută aici hrana, pînă cînd anotimpul le îngăduie să-şi reia sălaşul pe lîngă lacurile de la o altitudine mai mare – ca şi raţele sălbatice sau pe jumătate sălbatice, care petrec şi ele lunile mai reci aici, în apropierea oraşului, legănîndu-se pe valuri şi lăsîndu-se duse la vale de căderile de apă care le rotesc şi le clatină, pînă cînd îşi iau zborul în ultima clipă înaintea unui repeziş, pentru ca apoi să se lase din nou pe apă, undeva, departe, mai sus.

Zona malurilor se împarte şi urcă în trepte în felul următor: la marginea pădurii se întinde un larg platou acoperit cu pietriş, ca o prelungire a deseori amintitei alei de plopi, pe o distanţă de un kilometru în josul rîului, adică pînă la casa luntraşului, despre care va mai veni vorba şi dincolo de care desişul se apropie mai mult de albia rîului. Se ştie ce s-a intenţionat cu acest deşert de pietriş: este cea dintîi şi cea mai importantă stradă, plănuită generos de societate ca o esplanadă, extrem de fermecătoare, prin peisaj, pentru circulaţia unor trăsuri elegante, a unor landouri strălucitor lăcuite, de portiera cărora să se apropie, pe caii lor domnii şi să schimbe cuvinte de fină curtoazie cu doamne surîzătoare, rezemate de canapele. O tăblie de lemn, de acum gata să cadă şi strîmbă, plantată lîngă casa luntraşului, vesteşte destinaţia precisă a provizoriului punct final al esplanadei pentru trăsuri; cu litere mari, sîntem informaţi că acest colţ este de vînzare cu scopul de a se

construi o cafenea cu grădină şi restaurante distinse... Da, acesta e şi acesta rămîne locul din capătul esplanadei. Căci în locul cafenelei-grădină, cu măsuţele ei, cu chelnerii grăbindu-se încolo şi încoace şi cu clienţii sorbind cafeaua, dăinuie tăblia de lemn strîmbă, o ofertă ce piere deprimant, fără cerere, iar elegantul Corso nu e decît un deşert din cel mai grosolan pietriş aluvionar, acoperit cu tufe de răchită şi de salvie albastră, aproape tot atît de dese ca pe străzile Opitz şi Fleming.

Lîngă esplanadă, mai aproape de rîu, se întinde un dig îngust de pietriş la fel de năpădit de vegetaţie, cu taluzurile acoperite de iarbă, pe care se află stîlpi de telegraf şi pe care-l folosesc în plimbările mele, mai întîi, de dragul variaţiei, iar, în al doilea rînd, pentru că pe pietriş mergi fără să te murdăreşti, chiar dacă mai anevoie, atunci cînd, pe timp ploios, poteca lutoasă de jos nu pare practicabilă. Această potecă, promenada propriu-zisă, care se întinde ore în şir de-a lungul cursului rîului, pentru ca în cele din urmă să continue printr-o cărăruie sălbatică de pe mal, are plantaţi, pe latura dinspre apă, pomişori tineri, arţari şi mesteceni, în vreme ce în partea dinspre uscat se înalţă viguroşii locuitori străvechi ai ţinutului: sălcii, plopi tremurători şi plopi argintii de dimensiuni colosale. Spre rîu, taluzul potecii e adînc şi abrupt. A fost întărit prin lucrări ingenioase cu nuiele de răchită şi, în plus, prin betonarea părţii de jos, fiind astfel asigurat împotriva inundaţiilor care împing apele pînă la el o dată sau de două ori pe an, în vremea topirii zăpezilor în munţi sau a averselor de sezon. Ici şi colo, există nişte coborîşuri cu balustradă de lemn, prevăzute pe jumătate cu fuştei, pe jumătate cu trepte, pe care se poate ajunge relativ comod pînă la albia propriu-zisă a rîului: albia de rezervă, lată de vreo şase metri, de cele mai multe ori secată, a pîrîului mare, care se comportă întocmai în felul celor mici şi foarte mici din familia sa, anume înfăţişînd în regiunea cursului său superior, corespunzător stării sale hidrografice, doar un şanţ verde de scurgere, printre nişte stînci abia umezite, unde pescăruşii parcă stau, cu picioarele lor lungi, pe apă – în alte împrejurări însă, comportîndu-se de-a dreptul periculos, umflîndu-se ca un torent, umplîndu-şi cu o furie teribilă albia largă, smulgînd cu sine şi rotind în vîrtejuri obiecte ciudate, răchite, arbuşti şi leşuri de pisici, extrem de pornit să năboiască totul şi să comită acte de violenţă. Albia de rezervă este şi ea întărită împotriva inundaţiilor prin nişte apărători din împletituri de răchită în forma unor obstacole paralele, aşezate pieziş. O năpădesc iarba de dune, păiuşul şi acea plantă decorativă

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 466

prezentă pretutindeni, salvia uscăţivă, albastră; se poate merge bine pe ea, graţie fîşiei de chei din pietre netede, care e construită chiar la marginea undelor şi care-mi oferă o a doua posibilitate, şi anume cea preferată de a face o abatere în plimbările mele. E adevărat, din cauza pietrelor dure mersul nu e chiar foarte comod, dar apropierea intimă a apei te despăgubeşte, şi apoi, pe alocuri, poţi merge, pe lîngă chei, pe nisip – da, între pietriş şi iarba de dune, există aici şi nisip, niţeluş amestecat cu argilă, nu de sacra puritate a nisipului mării, totuşi nisip aluvionar adevărat, aşa că te plimbi la marginea şuvoiului ca pe o plajă, pe o întindere de necuprins cu privirea – lipsesc însă, ce-i drept, vuietul mării şi strigătul pescăruşilor, ca şi acea uniformitate care anulează timpul şi spaţiul şi-ţi oferă o desfătare ce te îmbată. Pretutindeni vîjîie cataracte scunde, iar la jumătatea drumului către casa luntraşului se amestecă zgomotul şuierător al căderii de apă de la canalul ce se varsă pieziş în rîu. Corpul căderii de apă este boltit, strălucitor, sticlos ca al unui peşte, iar la piciorul lui dăinuie un clocot permanent.

Frumos e pe-aici, sub cerul albastru, cînd luntrea este împodobită cu un steag, în onoarea vremii sau cu un prilej festiv. Se mai află în acest loc şi alte bărci, dar luntrea de trecere este legată cu un cablu metalic avînd la celălalt capăt o rolă care se învîrteşte pe un alt cablu mai ros, întins de-a curmezişul rîului. Curentul însuşi pune în mişcare luntrea, iar presiunea exercitată de mîna luntraşului asupra cîrmei face restul. Luntraşul locuieşte cu nevasta şi copiii în casa despre care am pomenit, o casă aşezată puţin dincolo de poteca de sus, fără-ndoială o locuinţă gratuită la care-i dă dreptul slujba, cu o grădină mică de legume şi un coteţ de găini. E un fel de vilă pentru pitici, o construcţie uşoară şi veselă, cu balconaşe şi mici foişoare, şi pare să aibă două odăi jos şi două sus. Mă aşez cu plăcere pe banca din faţa grădiniţei, chiar lîngă poteca de sus. Bauschan şade pe picioarele mele, găinile luntraşului umblă în jurul meu, repezindu-şi capul înainte la fiecare pas, iar de cele mai multe ori cocoşul se suie pe speteaza băncii, lăsînd să-i atîrne înapoi penele verzi de besalier, şi stă foarte aproape de mine, măsurîndu-mă pătrunzător dintr-o parte cu ochiul roşu. Mă uit cum se desfăşoară trecerea rîului cu luntrea, o activitate nici furtunoasă, nici animată, ci întreruptă de lungi pauze. Îmi place cu atît mai mult să mă uit, cînd dincoace sau dincolo se postează cîte un bărbat sau vreo femeie cu un coş şi cer să fie trecuţi peste rîu, căci poezia lui „trece-mă dincolo“ rămîne omenească atrăgătoare ca în zilele cele mai de demult,

chiar dacă operaţia se efectuează, ca aici, în forme moderne, avansate. O scară, pentru cei ce vin şi cei ce pleacă, duce pe ambele taluzuri jos la punte, la capătul căreia este montat, lateral, butonul unei sonerii electrice. Iată că apare dincolo, pe celălalt mal, un bărbat, se opreşte şi se uită încoace peste apă. Nu mai strigă ca odinioară printre palmele făcute pîlnie. Se duce la butonul soneriei, întinde braţul şi apasă. Clopoţelul sună strident în vila luntraşului: acesta e actualul „trece-mă dincolo“. Solicitantul stă, aşteaptă şi priveşte. Aproape în aceeaşi clipă în care a zbîrnîit soneria, luntraşul iese din căsuţa lui, ca şi cînd ar fi stat în picioare sau aşezat pe un scaun în dosul uşii, aşteptînd doar semnalul – iese numaidecît, iar în paşii săi e ceva mecanic, de parcă omul a fost pus direct în mişcare prin apăsarea pe buton, aşa cum se întîmplă la tarabele de tir, cînd tragi în uşa unei căsuţe: dacă ai nimerit, uşa se deschide brusc şi iese o siluetă, o ciobăniţă sau o santinelă. Fără să se grăbească prea tare şi legănîndu-şi uniform braţele, luntraşul parcurge grădiniţa şi coboară pe potecă şi pe scara de lemn pînă la rîu, dezleagă luntrea şi pune mîna pe cîrmă, în timp ce rola începe să se învîrtească pe cablul transversal, iar luntrea e împinsă dincolo. Acolo, străinul sare în luntre, iar cînd a ajuns la puntea de dincoace îi întinde luntraşului o monedă de nichel, apoi, o dată ce-a trecut rîul, urcă grăbit şi voios treptele şi o ia la dreapta sau la stînga. Cîteodată, cînd luntraşul e suferind sau reţinut de treburi gospodăreşti grabnice, iese nevastă-sa ori chiar un copil şi-l transportă pe străin, căci aceştia o pot face tot atît de bine ca şi el, cum aş putea s-o fac şi eu. Slujba luntraşului e uşoară şi nu cere nici un talent şi nici o pregătire. Cum venitul este al lui şi are dreptul de a locui în vila pentru pitici, se poate socoti un om fericit şi un privilegiat al sorţii. Orice prostănac ar putea lesne să-i ia locul, el ştie desigur asta, aşa că se comportă modest şi recunoscător. Cînd trece spre casă, în vreme ce şed pe bancă între cîine şi cocoş, îmi spune politicos bună ziua, şi se vede că nu doreşte să-şi facă duşmani.

Se simte miros de catran, adie briza apei, undele plescăie surd, izbind lemnul bărcilor. Ce-aş dori mai mult? Cîteodată îmi vine în minte altă amintire familiară: apa e adîncă, miroase uşor a putred – aceasta e laguna, e Veneţia. Apoi vine iar potopul, cade o ploaie neîntreruptă; îmbrăcat în manta de cauciuc, cu faţa şiroind de apă, înaintez pe drumul de sus, împotrivindu-mă vîntului de vest care smulge plopii cei tineri din legătura cu „tutorii“ lor şi lasă să se vadă de ce copacii de pe-aici sînt strîmbi şi au coroana crescută numai într-o parte; Bauschan

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 468

se opreşte adesea în drum şi se scutură, stropind în toate părţile. Rîul nu mai este ce-a fost. Umflat, galben întunecat, se rostogoleşte cu un aspect catastrofal. Şuvoiul sălbatic se clatină, se năpusteşte într-o goană nebună, umple albia de rezervă cu valuri murdare pînă la marginea taluzului, izbeşte în beton, în apărătoarele din împletitură de răchită, astfel că binecuvîntezi prudenţa cu care s-a acţionat aici. Straniu e că în această stare rîul devine liniştit, mult mai liniştit ca de obicei, aproape mut. Curge mai puţin repede ca altădată, e prea adînc, dar locurile ştiute se recunosc prin faptul că acolo valurile formează văi mai adînci şi saltă mai sus decît în alte părţi, iar coamele lor se răstoarnă pe spate, nu înainte, ca la brizanţi. Căderea de apă nu mai joacă nici un rol, corpul ei e plat şi slab, vîjîitul de la picioarele ei, aproape anulat de nivelul ridicat al apei. În ce-l priveşte pe Bauschan, mirarea pe care i-o iscă o asemenea schimbare a lucrurilor nu cunoaşte margini. Nu-şi poate reveni din uimire, nu pricepe cum de a dispărut, acoperit de apă, spaţiul uscat pe care era altminteri obişnuit să umble şi să alerge; înspăimîntat de şuvoiul ce se izbeşte săltînd, fuge pe taluz în sus, mă priveşte dînd din coadă, se uită din nou la apă şi face o mutră încurcată, deschizînd gura pieziş şi închizînd-o din nou, cu limba atîrnată în colţul buzelor – o mimică în aceeaşi măsură omenească şi animalică, un mijloc de expresie cam rudimentar şi subaltern, dar extrem de inteligibil, pe care ai putea să-l regăseşti întocmai, în faţa unei situaţii complicate, şi la un om cam naiv, de extracţie inferioară, care, în plus, s-ar mai scărpina şi la ceafă.

Ocupîndu-mă acum mai îndeaproape de zona rîului, am încheiat descrierea întregii regiuni şi, după cum cred, am făcut totul ca s-o înfăţişez plastic. Îmi place mult în descriere, dar şi mai mult îmi place în natură. În sfera acesteia, este mai exactă şi mai diversă, după cum şi Bauschan este mai cald, mai viu şi mai vesel decît în imaginea lui reflectată. Am descris peisajul, fiindcă îi sînt ataşat şi recunoscător. E parcul meu şi e singurătatea mea; gîndurile şi visurile mele sînt amestecate şi împletite cu tablourile lui, la fel ca frunzişul plantelor agăţătoare cu copacii acestora. Am contemplat aceste peisaje în toate zilele şi anotimpurile: toamna, cînd mirosul chimic al frunzelor veştede umple aerul, cînd florile ofilite ale mulţimii tufelor de scaieţi au devenit lînoase, cînd fagii mari din „grădina băilor“ întind în jurul lor pe pajişte un covor de frunziş ruginiu, iar după-amiezele cele aurite se preschimbă în seri timpurii, spectaculoase şi romantice, cu secera lunii înotînd pe

cer, cu văluri de ceaţă lăptoasă plutind peste văi şi cu un amurg roşu arzînd între siluetele negre ale copacilor... Toamna, aşadar, şi chiar şi iarna, cînd pietrişul e acoperit peste tot cu zăpadă, netezit şi moale, aşa că poţi merge pe el încălţat cu galoşi, cînd rîul goneşte negru între malurile palide, înţepenite de îngheţ, iar strigătul sutelor de pescăruşi umple aerul de dimineaţa pînă seara. Dar raporturile cele mai lipsite de constrîngere şi familiare cu această natură le întreţii în lunile blînde, cînd n-ai nevoie de nici o pregătire ca să ieşi un sfert de ceas, repede, între două ropote de ploaie, să îndoi îndepărtînd de obraz ramura unui mălin şi să arunci o privire spre undele călătoare. Ai avut poate oaspeţi acasă, acum au plecat, ai rămas istovit de conversaţie între cei patru pereţi ai tăi, unde răsuflarea străinilor mai pluteşte încă în atmosferă. Atunci e bine să ieşi, aşa cum eşti, şi să hoinăreşti puţin pe strada Gellert, pe strada Stifter, ca să-ţi tragi sufletul şi să te odihneşti. Te uiţi în sus spre cer, priveşti în profunzimea frunzişului delicat şi moale, nervii ţi se liniştesc, în suflet ţi se întoarce simţirea serioasă şi tihna.

Dar Bauschan e întodeauna prezent. N-a putut împiedica pătrunderea lumii în casă, a protestat cu voce înfricoşătoare şi i s-a opus, dar n-a fost de nici un folos, aşa că s-a tras deoparte. Acum e bucuros că mă aflu din nou cu el pe terenul de vînătoare. Aleargă la trap înaintea mea pe pietriş, cu o ureche lăsată neglijent pe spate, gonind în felul tuturor cîinilor, puţin pieziş, în aşa fel încît picioarele din spate nu calcă exact pe urmele celor din faţă, ci întrucîtva lateral. Şi deodată văd cum un fior îi trece prin trup şi suflet, în vreme ce coada bearcă, ridicată vertical, începe să i se agite nebuneşte. Îşi repede capul înainte şi în lateral, corpul i se încordează şi parcă i se lungeşte, sare încolo şi-ncoace, iar în clipa următoare o ia la fugă într-o anumită direcţie, cu nasul mereu în pămînt. E o urmă. A luat-o pe urmele unui iepure.

VÎNĂTOAREA

Regiunea e bogată în vînat, iar noi vînăm, adică: Bauschan vînează, iar eu privesc. În felul acesta vînăm: iepuri, potîrnichi, şoareci de cîmp, cîrtiţe, raţe şi peşcăruşi. Dar nu ne sfiim nici de sălbăticiunile mai de soi, vînăm şi fazani şi chiar căprioare, cînd se rătăceşte

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 470

cîteodată vreuna, de pildă iarna, pe terenul nostru. E un spectacol impresionant să vezi animalul, cu picioare înalte, suple, galben pe zăpada albă, fugind ca-n zbor, cu partea albă din spate în balans înalt, urmărit de micul Bauschan care-şi încordează toate puterile – urmăresc scena cu cel mai mare interes şi încordare. Nu că ar ieşi ceva din goana aceasta; nu s-a întîmplat şi nu se va întîmpla niciodată nimic. Dar lipsa unui rezultat concret nu diminuează nici plăcerea, nici pasiunea lui Bauschan, iar mie nu-mi micşorează nicicum desfătarea. Noi practicăm vînătoarea pentru ea însăşi, nu de dragul prăzii, al folosului, iar Bauschan este, cum am spus, partea activă. De la mine el nu aşteaptă decît asistenţă morală, fiindcă nici nu cunoaşte din experienţă personală şi nemijlocită un alt fel de colaborare, o manieră mai aspră şi mai pozitivă de a face această treabă. Accentuez cuvintele „personală“ şi „nemijlocită“, fiindcă e mai mult decît probabil că înaintaşii săi, cel puţin în măsura în care aparţineau liniei prepelicarilor, au cunoscut vînătoarea adevărată, iar uneori m-am şi întrebat dacă amintirea acestui lucru nu i se va fi năzărit vreodată, trezită de un imbold întîmplător. La nivelul său, viaţa individului se deosebeşte de cea a speciei mai superficial decît în cazul nostru, naşterea şi moartea înseamnă o oscilaţie mai puţin profundă a existenţei, poate că însuşirile moştenite se menţin mai intacte în sînge, astfel că ar fi doar o contradicţie aparentă să vorbim de experienţe înnăscute, de amintiri inconştiente care, trezite, ar putea să deruteze animalul în privinţa experienţelor personale, făcîndu-l astfel să fie nemulţumit de ele. M-am lăsat purtat odată cu oarecare nelinişte de aceste gînduri, dar le-am îndepărtat din minte tot atît de curînd precum Bauschan şi-a înlăturat vădit din memorie brutalul incident la care am fost martor şi care mi-a dat prilej să reflectez.

Ies la vînătoare cu el de obicei la ora prînzului, pe la unsprezece jumătate sau douăsprezece, cîteodată, mai ales în zilele de vară foarte calde, o fac şi mai tîrziu, după-amiaza, pe la ora şase, sau mai spre seară, la vremea aceea, poate, pentru a doua oară; oricum, atunci starea mea de spirit e cu totul alta decît la prima noastră ieşire, trîndavă, de dimineaţă. Inocenţa şi prospeţimea acelei ore s-au dus de mult, între timp am avut griji şi am luptat, a trebuit să învîng greutăţi, scrîşnind din dinţi, să port concomitent în minte corelaţii ample şi multiple, să le pătrund prin prezenţă de spirit pînă la ultimele ramificaţii, iar capul mi-e obosit. În

aceste împrejurări, vînătoarea cu Bauschan mă distrează şi mă înveseleşte, îmi redă vitalitatea şi mă fortifică pentru restul zilei, cînd mai am cîte ceva de realizat. Descriu aşadar vînătoarea din recunoştinţă.

Firește, nu avem în vedere într-o zi un anumit soi de vînat din cele numite şi nu ieşim, de exemplu, numai la vînătoare de iepuri sau de raţe. Vînăm orice ne iese – era să zic: înaintea puştii – şi nu sîntem nevoiţi să mergem prea departe ca să dăm de vînat, vînătoarea poate începe îndată ce-am ieşit pe poarta grădinii, fiindcă în solul vîlcelei din spatele casei se găsesc o mulţime de şoareci de cîmp şi de cîrtiţe. Aceşti purtători de blană nu sînt, la drept vorbind, vînat, dar instinctul de urmăritor al lui Bauschan este puternic aţîţat de tainica şi scormonitoarea lor existenţă, mai ales de agilitatea vicleană a şoarecilor, care nu sînt orbi ca verii lor săpători şi adesea forfotesc cu prudenţă la suprafaţa pămîntului, pentru ca îndată ce se apropie o primejdie să se strecoare în ascunzătoarea lor neagră atît de repede, încît nici nu le poţi distinge nici picioarele şi nici mişcarea lor; un şoarece de cîmp, o cîrtiţă – singurele sălbăticiuni care-i cad cîteodată pradă – sînt o delicatesă ce nu poate fi dispreţuită într-o vreme de lipsuri cum sînt cele de-acum, cînd în strachina de lîngă coteţul lui nu se găseşte adesea altceva decît o fiertură de arpacaş fără nici un gust.

Abia am făcut cîţiva paşi cu bastonul în mînă pe aleea cu plopi, iar Bauschan a zburdat niţel, ca să deschidă partida, că îl şi văd executînd cele mai ciudate ţopăieli în dreapta mea: patima de vînător a şi pus stăpînire pe el, nu mai aude şi nu mai vede decît ascunsa agitaţie aţîţătoare a vietăţilor din jurul său: încordat, dînd din coadă, ridicîndu-şi precaut picioarele, se strecoară prin iarbă, se opreşte la mijlocul unui pas, cu un picior dinainte sau din spate în aer, priveşte cu capul pieziş, cu botul întins în jos spre pămînt; lobul urechilor ciulite îi atîrnă din faţă de-o parte şi de alta, pe lîngă ochi. Deodată sare cu ambele labe din faţă ca să apuce ceva, o dată şi încă o dată şi priveşte cu o figură nedumerită acolo unde se aflase acel ceva, care acum nu mai este. Apoi începe să sape... Îmi place nespus să mă apropii de el şi să aştept rezultatul, dar nu ne-am mai mişca din acel loc, Bauschan şi-ar consuma acolo pe pajişte toată pofta de vînat din acea zi. Aşadar, plec mai departe, fără să mă tem că nu mă va ajunge, chiar dacă rămîne pe loc multă vreme şi n-a văzut încotro am luat-o: urma mea nu e pentru el mai puţin sesizabilă decît a unei sălbăticiuni, iar dacă m-a pierdut din ochi, se ţine

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 472

după ea cu capul între labele din față și, deodată, aud în spatele meu clinchetul medalionului și galopul lui ferm: trece ca săgeata pe lîngă mine și se întoarce, ca să raporteze că e prezent la datorie.

Mai departe, în pădure sau pe pajiștile largi din zona pîrîului, mă opresc uneori și stau să mă uit la el, cînd îl surprind săpînd după un șoarece, chiar dacă s-a făcut tîrziu și-mi pierd cu privitul tot timpul destinat plimbării. Truda lui pasionată e prea captivantă, zelul lui e molipsitor, nu pot să nu-i doresc din toată inima succes și aș ține foarte mult să fiu martorul acestuia. La locul unde sapă nu se observa probabil nimic de afară – e, poate, o ridicătură de pămînt străbătută de rădăcini de copac la piciorul unui mesteacăn. Dar el a auzit acolo sălbăticiunea, a mirosit-o, a și văzut-o, desigur, cînd a dispărut în pripă, este sigur că stă acolo sub pămînt în cotloanele și sălașul ei, nu-i rămîne altceva decît să ajungă la ea, așa că el sapă din toate puterile, cu o dăruire necondiționată care-l face să uite de lume, nu furios, ci cu o realistă pasiune sportivă – e splendid să privești. Corpul său mic, tigrat, sub a cărui piele netedă se desenează coastele și joacă mușchii, e frînt la mijloc, partea din spate, cu coada bearcă, mișcîndu-se neîncetat încolo și-ncoace în ritmul cel mai rapid, se ridică vertical, capul îi e vîrît în jos, între labele din față, în scobitura piezișă pe care a și săpat-o; ținînd fața întoarsă, smulge mereu mai departe cu ghearele de oțel, cît de repede poate, pămîntul, încît bulgări de lut, pietricele, petice de iarbă și bucățele lemnoase de rădăcină zboară pînă sub borul pălăriei mele. Cînd, după ce-a înaintat puțin, vîră botul în pămînt, îl aud în liniștea ce domnește cum gîfîie ca să asedieze cu simțul mirosului vietatea isteață, tăcută, speriată, de-acolo, de dinăuntru. E un gîfîit surd: trage repede aerul în piept, pentru ca numaidecît să-și golească plămînii și să adulmece iar – să poată adulmeca din nou mirosul de șoarece, subtil și pătrunzător, deși încă îndepărtat și ascuns. Cum se va fi simțind micul animal acolo, dedesubt, la acest gîfîit surd? Ei, asta e treaba lui sau a lui Dumnezeu, care l-a făcut pe Bauschan un dușman și un urmăritor al șoarecilor, și-apoi frica e un sentiment tonic, șoricelul s-ar plictisi probabil dacă n-ar exista un Bauschan, și apoi la ce-ar mai fi bune istețimea lui cu ochi ca niște mărgele și arta lui de miner ager, prin care condițiile luptei se cumpănesc din nou, astfel încît succesul atacatorului rămîne întotdeauna foarte improbabil? Pe scurt, nu-l compătimesc deloc pe șoarece, în forul meu lăuntric sînt de partea lui Bauschan și adeseori nu suport să rămîn în rolul spectatorului: cînd îi stă în cale o piatră bine înțepenită sau o

fibră tare de rădăcină, intervin cu bastonul și-l ajut, scobind și ridicînd obstacolul. În dîrdora muncii, Bauschan ridică atunci spre mine o privire înțelegătoare, rapidă, înfierbîntată. Cu fălcile complet căscate, mușcă pămîntul tare, împănat de rădăcini, rupe bulgării, îi azvîrle deoparte, gîfîie din nou surd în adînc și, înflăcărat de mirosul pe care-l adulmecă, își pune iar ghearele în acțiune, cu turbare.

În majoritatea cazurilor, toate acestea sînt osteneală zadarnică. Cu nasul plin de pămînt, murdar pînă la umeri, Bauschan mai miroase o dată, superficial, locul, apoi se lasă păgubaș și pleacă, tropăind nepăsător. „Nu-i nimic, Bauschan!“, spun eu cînd se uită la mine. „Nu-i nimic“, repet, dînd din cap cu înțelegere și ridicînd din umeri și sprîncene. Dar nu e cîtuși de puțin nevoie să-l consolez, insuccesul nu-l mîhnește nici o clipă. Vînătoarea e vînătoare, friptura interesează cel mai puțin, iar efortul a fost splendid totuși, gîndește el, în măsura în care mai gîndește retrospectiv la treaba pe care a făcut-o cu atîta ardoare, căci a și pornit spre noi acțiuni, pentru care în toate cele trei zone nu lipsește, realmente, prilejul.

Se întîmplă însă și să înșface șoricelul, iar aceasta nu se petrece fără emoție pentru mine, fiindcă atunci cînd l-a prins îl mănîncă fără cruțare de viu, cu piele și oase. Poate că nefericita făptură n-a fost bine sfătuită de instinctul ei vital și-și alesese ca sălaș un loc cu pămîntul prea moale, nesigur și ușor de scormonit; poate că galeriile nu ajungeau suficient de adînc, iar micul animal, înfricoșat, n-a reușit să le sape destul de repede încă mai în adînc, pierzîndu-și firea, a rămas ghemuit la cîțiva țoli de la suprafață, în vreme ce ochii îi ieșeau din cap la auzul gîfîitului înfricoșător ce pătrundea pînă la el. Gata, ghearele de oțel îl descoperă, îl azvîrl în sus – afară cu tine, în lumina înspăimîntătoare a zilei, șoricel pierdut! Ai avut dreptate să fii atît de speriat și e bine că marea ta spaimă îndreptățită te-a făcut pe jumătate inconștient, fiindcă acum ești transformat în aliment. Bauschan l-a înhățat de coadă, l-a trîntit de două, trei ori de pămînt; se mai aude un chițăit slab, ultimul ce i se mai îngăduie șoricelului părăsit de Dumnezeu, după care se pomenește în gura cîinelui, între dinții albi ai acestuia. Cu picioarele crăcănate, cu labele din față proptite în pămînt, cu ceafa încovoiată, Bauschan își azvîrle capul înainte, mestecînd, și-și potrivește în gură prada, ca și cum ar începe mereu din nou gustarea. Oscioarele trosnesc, un petic de blană îi mai atîrnă o clipă din colțul botului, e tras în gură, apoi s-a terminat, iar Bauschan începe să execute în jurul meu un fel de dans al bucuriei

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 474

şi al victoriei, în vreme ce eu rămîn pe loc, sprijinit în baston, aşa cum am stat tot timpul, privind întîmplarea. „Cine-mi eşti!“ îl laud cu groaza-n suflet şi dau din cap. „Eşti un *mare* ucigaş şi un canibal!“ La asemenea cuvinte, Bauschan îşi intensifică dansul şi nu mai lipseşte decît să rîdă. O pornesc apoi pe poteca mea, cu mădularele cam îngheţate de ce-am văzut, dar totuşi cu sufletul înseninat de brutalul umor al vieţii. Ceea ce s-a petrecut intră în ordinea firească a lucrurilor, iar un şoricel insuficient sfătuit de instinctele lui este acum digerat. Prefer însă ca, în asemenea cazuri, să nu fi ajutat cu bastonul ordinea firească, ci să mă fi menţinut într-o postură pur contemplativă.

E ceva de spaimă cînd un fazan ţîşneşte brusc din desiş, unde dormea sau, treaz fiind, spera să rămînă nedescoperit şi unde nasul lui Bauschan, după ce l-a căutat puţin, l-a adulmecat şi l-a stîrnit. Bătînd zgomotos din aripi, strigînd şi cotcodăcind de spaimă şi de mînie, marea pasăre ruginie, cu pene lungi, se ridică şi, lăsîndu-şi murdăria să cadă pe tufe, zboară cu nechibzuinţa amintită a unui cocoş pe un copac, unde continuă să ţipe ca din gură de şarpe, în vreme ce Bauschan, cu labele sprijinite de trunchi, latră furtunos în sus spre el. „Înalţă-te, înalţă-te!“ porunceşte acest lătrat. Zboară mai departe, nerod obiect al jocului meu, ca să te pot hăitui! Iar fazanul nu se opune acestei voci puternice, se desprinde din nou cu un vuiet de pe creanga lui şi se îndepărtează zburînd greoi printre vîrfurile copacilor, cîrîind şi jeluindu-se mereu, iar Bauschan îl urmăreşte îndeaproape pe pămînt, cu o tăcere bărbătească.

Aceasta îi e desfătarea; nu vrea şi nu ştie nimic altceva. Căci ce s-ar întîmpla dacă ar prinde pasărea? Nu s-ar întîmpla nimic – am văzut odată cum a pus gheara pe una, dăduse poate peste ea cînd dormea adînc, astfel că greoaia zburătoare nu s-a putut ridica la timp de pe pămînt: acum şedea deasupra ei, un învingător încurcat, şi nu ştia ce să facă. Cu o aripă desfăcută, cu gîtul întins, fazanul zăcea în iarbă şi ţipa, ţipa fără pauză, de suna ca şi cînd în tufe ar fi fost ucisă o bătrînă, iar eu am alergat într-acolo, ca să împiedic ceva oribil. M-am convins însă repede că nu aveam de ce mă teme: perplexitatea vădită de Bauschan, figura pe jumătate curioasă, pe jumătate scîrbită cu care se uita în jos la prizonierul lui mi-au dat depline asigurări în această privinţă. Strigătul de femeie de la picioarele sale îl călca poate pe nervi, toată întîmplarea îl făcea să se simtă mai curînd încurcat decît triumfător. A jumulit puţin sălbăticiunea, oare ca să-şi salveze onoarea şi de ruşine? Am văzut cum a smuls din veşmîntul ei cîţiva fulgi cu buzele, fără a

folosi dinţii, şi i-a azvîrlit deoparte supărat, cu o mişcare repezită a capului. Apoi s-a dat în lături şi a eliberat prada – nu din mărinimie, ci fiindcă starea de fapt îl plictisea, nu părea să mai aibă pentru el nimic de-a face cu voioasa vînătoare. N-am văzut niciodată o pasăre mai buimăcită! Cu siguranţă că o terminase cu viaţa, părea că nu mai ştie ce să facă pe moment cu ea: a rămas un răstimp ca moartă în iarbă. Apoi a pornit-o clătinîndu-se pe pămînt, s-a săltat pe-un copac, gata să-şi dea drumul să cadă, şi-a venit în fire şi s-a îndepărtat, tîrîndu-şi veşmîntul greu. Nu mai striga, îşi ţinea pliscul. A zburat mută peste parc, peste rîu, peste pădurile de dincolo, departe, departe, cît de departe posibil şi cu siguranţă că nu s-a mai întors niciodată.

Dar pe terenul nostru de vînătoare sînt mulţi fazani, iar Bauschan îi vînează cu toată cinstea. Înfulecarea şoarecilor rămîne singura lui crimă şi chiar şi ea este ceva ocazional, de care ar putea să se dispenseze, mărinimosul scop în sine constă în adulmecarea urmelor, stîrnirea vînatului, goana şi urmărirea – oricine l-ar vedea practicînd acest strălucit joc ar ajunge la aceeaşi concluzie. Cît de frumos devine – ideal, desăvîrşit! Flăcăul ăsta necioplit de la ţară, din munţi, devine desăvîrşit şi exemplar, ca un vînător de capre negre printre stînci. În aceste ore, tot ceea ce e nobil şi autentic, tot ceea ce e mai bun în Bauschan iese la iveală şi-şi află o splendidă înflorire; de aceea le duce el atît de mult dorul şi suferă cînd trec fără nici un folos. Bauschan nu e un biet grifon, e un cîine de vînătoare, un copoi cum scrie la carte, iar fiecare din atitudinile războinice, originar bărbăteşti, pe care le ia într-o permanentă schimbare, exprimă marea lui bucurie de-a fi aşa cum este. N-aş putea să enumăr multe lucruri care-mi desfată ochiul precum imaginea lui cînd aleargă în trap elastic prin hăţiş şi se opreşte ca fascinat, cu o labă ridicată delicat în aer şi îndoită spre interior, isteţ, atent, grav, într-o frumoasă încordare a tuturor însuşirilor lui! Între timp scheaună. A nimerit cu piciorul în vreun spin şi strigă tare. Dar şi aici e vorba de natură, şi aceasta îi dă curajul voios de a-şi dezvălui naivitatea, iar întîmplarea nu-i poate atinge decît fugar demnitatea, în clipa următoare splendoarea atitudinii lui este complet restabilită.

Îl privesc şi-mi aduc aminte de un moment cînd şi-a pierdut toată mîndria şi toată noblеţea de caracter, ajungînd efectiv la starea trupească şi sufletească jalnică în care ni s-a înfăţişat pentru prima dată în bucătăria domnişoarei din munţi şi din care s-a ridicat destul de anevoie pînă la încrederea în sine şi în lume. Nu ştiu ce-a fost cu el – sîngera

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 476

din gură sau din nas sau din gît, nu ştiu nici pînă astăzi; oriunde se ducea şi oriunde stătea, lăsa urme de sînge, pe iarba de pe terenul de vînătoare, pe paiele aşternutului său, pe podeaua odăii unde intra – fără să fi fost vizibilă vreo rănire exterioară. Deseori, botul îi era parcă mînjit cu vopsea de ulei roşie. Strănuta şi ţîşneau din el stropi de sînge pe care călca cu labele, astfel că amprentele cărămizii ale degetelor lui rămîneau pretudindeni pe unde păşise. Consultaţii scrupuloase n-au dus la nici un rezultat, iar de-aici – o îngrijorare crescîndă. Era, oare, tuberculos? Sau atins de vreo boală necunoscută la care era expus soiul său? Cînd, după cîteva zile, răul neliniştitor, datorită căruia murdărea peste tot, nu voi să cedeze, se hotărî internarea lui în clinica veterinară.

A doua zi, spre prînz, stăpînul îi puse cu o fermitate amicală botniţa, acea mască din gratii de piele pe care Bauschan o detestă mai mult decît orice alt lucru şi de care căută să scape scuturînd din cap şi trăgînd cu labele, îi legă lesa împletită şi-l conduse pe cel astfel înhămat pe alee la stînga, apoi prin parcul comunal şi pe o stradă a oraşului în sus, pînă la construcţiile Universităţii, unde intrarăm pe poartă şi parcuserăm curtea. Ne primi o sală de aşteptare, de-a lungul pereţilor căreia şedeau mai multe persoane, fiecare ţinînd de lesă un cîine – cîini de mărimi şi rase diferite, care se priveau cu întristare prin vizierele de piele. Era acolo o mămicuţă cu mopsul ei damblagiu, un slujitor în livrea cu un ogar rusesc înalt şi alb ca zăpada, care din cînd în cînd făcea să se audă o tuse ca un croncănit distins, un ţăran cu un şoricar care urma să fie prezentat cu siguranţă ştiinţei ortopedice, fiindcă toate picioarele îi erau lipite de corp în mod greşit, încovoiate şi sucite, şi încă mulţi alţii. Servitorul instituţiei, ieşind şi intrînd, le dădu tuturor drumul, pe rînd, în cabinetul alăturat, a cărui uşă o deschise, în cele din urmă, şi pentru mine şi Bauschan.

Profesorul, un bărbat în vîrstă, în halat alb, de operaţii, cu ochelari cu ramă de aur, cu creştetul acoperit de un păr cîrlionţat, cu o figură de om atît de competent, de blînd şi de vesel, încît la nevoie i-aş fi încredinţat lui, fără a sta pe gînduri, atît propria-mi persoană, cît şi pe toţi ai mei, zîmbi părinteşte în vremea expunerii mele spre clientul ce şedea în faţa lui şi-l privea dintr-o parte în sus, plin de încredere. „Frumoşi ochi are“, spuse profesorul, fără a lua în seamă ţăcălia, şi se declară gata să întreprindă imediat o consultaţie. Cu ajutorul servitorului, Bauschan care, de uimit ce era, nu opuse nici o rezistenţă, fu întins pe masă, iar eu privii cu emoţie cum medicul puse stetoscopul negru pe bărbăţuşul tigrat şi-l ascultă conştiincios, cum am fost consultat şi eu mai mult

decît o dată în viaţă. Îi ascultă inima de cîine, cu bătaie rapidă, îi ascultă din diverse puncte viaţa organică lăuntrică. Cu stetoscopul sub braţ examină cu amîndouă mîinile ochii lui Bauschan, nasul, ca şi cavităţile botului, apoi ajunse la un diagnostic provizoriu. Cîinele este cam anemic şi nervos, spuse doctorul, altminteri sănătos. Originea hemoragiilor rămîne necunoscută. Ar putea fi vorba de un epistaxis sau de o hematemeză. Dar nu este exclusă nici posibilitatea unui caz de hemoragie traheală sau faringială. Deocamdată, cel mai nimerit ar fi să vorbim despre o hemoptizie. Se impune o supraveghere atentă a bolnavului. Îl pot lăsa acolo şi să mă interesez de el peste opt zile.

Lămurit astfel mi-am luat rămas-bun mulţumind şi, de despărţire, l-am bătut pe spate pe Bauschan. Am mai văzut cum asistentul îl duce pe noul internat prin curte spre intrarea unei clădiri din fund şi cum Bauschan se uită după mine cu o expresie încurcată şi speriată. Şi totuşi, ar fi trebuit să se simtă flatat, cum eu însumi nu mă puteam împiedica să mă simt, pentru că profesorul îl declarase nervos şi anemic. Nici n-a visat el vreodată că are să fie declarat într-o zi astfel şi că, în genere, cineva se va ocupa de el cu atîta competenţă şi meticulozitate!

Dar cu plimbările mele se terminase, nu mai aveau nici un gust, ca şi mîncărurile nesărate pentru cerul gurii; nu-mi mai procurau decît puţină mulţumire. Cînd ieşeam, nu mă mai însoţea nici o furtună de bucurie, pe drum nu se mai producea în jurul meu nici un mîndru tumult vînătoresc. Parcul mi se părea pustiu, mă plictiseam. În perioada de aşteptare, n-am omis să cer veşti prin telefon. Răspunsul, dat de un organ subaltern, consta în aceea că pacientul se află în starea cuvenită – un răspuns care, din motive bune sau rele, evita informaţiile mai amănunţite. În aceeaşi zi din săptămînă în care îl dusesem pe Bauschan la clinică, am pornit-o din nou într-acolo.

Îndrumat de numeroasele plăci cu inscripţii şi mîini indicatoare, am ajuns pe drumul cel mai drept şi fără să mă rătăcesc în faţa uşii de la secţia clinică unde era internat Bauschan şi am intrat fără să bat, cum suna porunca afişată pe uşă. Încăperea de dimensiuni nu prea mari, care mă înconjura, trezea impresia unei menajerii, iar atmosfera ce domnea acolo evoca acelaşi lucru, numai că mirosul de animale sălbatice părea aici înlocuit şi îndulcit cu tot felul de izuri de medicamente – o mixtură stingheritoare şi iritantă. De jur-împrejur se întindeau cuşti din zăbrele, aproape toate ocupate. Dintr-o cuşcă, la uşa căreia un bărbat, probabil

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 478

îngrijitorul, tocmai îşi făcea de lucru cu grebla şi cu lopata, mă întîmpină un lătrat profund. Fără a se întrerupe din lucru, omul se mulţumi să-mi răspundă la salut, lăsîndu-mă deocamdată în seama impresiilor mele.

Îl recunoscusem pe Bauschan de cînd rotisem pentru prima dată ochii, cu uşa deschisă, aşa că m-am îndreptat direct spre el. Zăcea înapoia gratiilor închisorii lui pe un aşternut din rumeguş de stejar sau ceva asemănător, al cărui miros deosebit se combina cu mirosul corpului de animal şi cu izul de acid fenic sau lisoform – zăcea acolo ca un leopard, dar ca un leopard foarte obosit, foarte indiferent şi morocănos: nepăsarea ursuză cu care îmi întîmpină intrarea şi apropierea de el mă sperie. Lovi slab o dată sau de două ori podeaua cu coada şi, abia cînd i-am vorbit, a ridicat de pe labe capul, dar numai pentru a-l lăsa să cadă numaidecît, cu privirea tulbure întoarsă într-o parte. O strachină de pămînt plină cu apă îi stătea la dispoziţie în fundul cuştii. Afară, pe gratii, era atîrnată, într-o ramă, o fişă, în parte tipărită, în parte completată de mînă pe care, sub indicarea datelor privitoare la Bauschan – nume, rasă, sex şi vîrstă –, era trasată o curbă a temperaturii. Pe tabelă scria: „Corcitură de prepelicar. Numele: Bauschan. Sexul: masculin. Vîrsta: doi ani. Internat în ziua de cutare din luna cutare a anului – pentru observaţie, din cauza unor hemoragii fără cauză cunoscută". Urma apoi, trasată cu mîna şi, de altminteri, cu uşoare oscilaţii, curba temperaturii, alături de datele în cifre despre frecvenţa pulsului lui Bauschan. Cum vedeam, fusese, aşadar, măsurat, iar doctorul îi controlase şi pulsul – în această privinţă nimic nu lăsa de dorit. Ceea ce mă îngrijora era însă starea lui de spirit.

– E-al dumneavoastră? mă întrebă îngrijitorul, care între timp se apropiase de mine cu uneltele în mînă. Purta dinainte un fel de şorţ de grădinar, era un om îndesat, cu barba rotunjită şi roşu în obraji, cu ochi căprui şi injectaţi, a căror privire devotată şi umedă semăna izbitor cu aceea a unui cîine.

Am răspuns afirmativ la întrebarea lui, l-am informat despre indicaţia ce mi se dăduse de a reveni astăzi şi despre convorbirile telefonice avute, declarîndu-i că venisem să văd cum stau lucrurile. Omul aruncă o privire pe fişă. Da, cîinele suferă de hemoragii fără cauze cunoscute, spuse el, iar chestiile astea durează mult, mai ales că nu se ştie de unde vin.

– Nici acum nu se ştie?

– Nu, încă nu se ştie exact. Dar cîinele se află aici pentru observaţie, şi e observat.

– Şi hemoragiile continuă?

– Da, s-au mai repetat.

– Şi-atunci s-au făcut observaţiile necesare?

– Firește.

– Febră are? întrebai eu, încercînd să mă dumiresc asupra curbei aninate de zăbrele.

– Nu, nici un pic de febră. Cîinele are temperatura şi pulsul normale, aproximativ nouăzeci de bătăi pe minut, pulsul e cum trebuie, mai puţine n-ar trebui să fie, iar dacă ar fi cu mult mai puţine, ar trebui observat mult mai atent. Cînd nu are hemoragii, cîinele se simte destul de bine. La început, a urlat, firește, douăzeci şi patru de ore, apoi s-a obişnuit. Nu poate, desigur, să mănînce mult, dar e şi lipsit de mişcare, şi-apoi se pune întrebarea cît mînca mai înainte.

– Ce i se dă?

– Supă, răspunse omul. Dar, cum am spus, nu mănîncă mult.

– Face impresia că e cam deprimat, remarcai eu, simulînd un aer de specialist.

– Păi da, face, dar asta nu-nseamnă nimic. La urma urmelor, nu-i prea vesel pentru un cîine să zacă aici şi să fie sub observaţie. Deprimaţi sînt cu toţii mai mult sau mai puţin, adică cei blînzi; cîte unul se poartă viclean şi muşcă. De ăsta de-aici nu se poate spune una ca asta. E blînd, n-ar muşca nici dac-ar fi sub observaţie pînă la sfîrşitul vieţii.

I-am dat dreptate omului în această privinţă, dar am făcut-o cu mîhnire şi cu revoltă în suflet. Am întrebat cam cît ar socoti că mai poate fi ţinut Bauschan acolo. Omul s-a uitat din nou pe fişă:

– Pentru observaţie, spuse el, sînt necesare opt zile, aşa a zis domnul profesor.

După alte opt zile, aş putea să revin ca să mă interesez; atunci au să fie cu totul şaisprezece zile şi se va putea şti sigur ce-i cu cîinele şi cu vindecarea lui de hemoragiile fără motiv cunoscut.

După ce-am încercat încă o dată să-l înviorez pe Bauschan vorbindu-i, am plecat. Plecarea mea îl lăsa tot atît de indiferent ca şi sosirea. Părea copleşit de dispreţ şi de o amară deznădejde. „De vreme ce-ai fost în stare – părea că-mi spune prin atitudinea lui – să mă aduci în colivia asta, nu mai aştept nimic de la tine." Şi cum să nu fie dezorientat şi să nu-şi fi pierdut încrederea în raţiune şi dreptate? Cu ce era el vinovat

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 480

că i s-a întîmplat aşa ceva, iar eu nu numai că am îngăduit, ci l-am şi adus pe calea asta! Avusesem gînduri bune şi cinstite cu el. Sîngera, iar cum eu însumi se părea că nu-l pot ajuta cu nimic, socotisem nimerit să se ocupe de el ştiinţa cuvenită, ca de un cîine cu o situaţie materială bună, şi doar auzise cu urechile lui că ştiinţa îl caracterizase a fi cam nervos şi cam anemic, întocmai ca pe un copil de conte. Lucrurile trebuiau să ia acum această turnură! Cum să-l fac să înţeleagă că, închizîndu-l înapoia gratiilor ca pe un jaguar, răpindu-i-se aerul, soarele şi mişcarea liberă şi, în loc de toate acestea, necăjindu-l în fiecare zi cu termometrul, i se arăta respect şi atenţie?

Aceste întrebări mi le puneam în drum spre casă, iar dacă pînă atunci doar simţisem lipsa lui Bauschan, acum, la acest simţămînt, se adăuga îngrijorarea în legătură cu starea lui sufletească, dubii şi autoînvinuiri. Oare ceea ce mă determinase să-l duc la clinica Universităţii nu fuseseră, în definitiv, doar orgoliu şi un snobism egoist? Nu cumva, în plus, toate acestea se legau de dorinţa secretă de a fi liber pentru o vreme, de o anume curiozitate şi de pofta de a înlătura odată stăruitoarea supraveghere şi a vedea cum e dacă m-aş putea întoarce la dreapta sau la stînga, fără să trezesc prin aceasta, în lumea exterioară, vie vreun sentiment oarecare, de bucurie sau de amară dezamăgire? De la internarea lui Bauschan, m-am bucurat, într-adevăr, de o anume independenţă lăuntrică pe care n-o mai cunoscusem de multă vreme. Nimeni nu mă mai incomoda prin geamul uşii cu priveliştea martiriului aşteptării sale. Nimeni nu mai venea să mă emoţioneze, ridicîndu-şi cu sfială labele pe pieptul meu şi făcîndu-mă să izbucnesc într-un hohot de rîs îndurător, pentru ca apoi să mă las pus în mişcare şi să ies numaidecît. Nu mai incomoda pe nimeni că mă duc în parc sau rămîn în odaie. Era ceva confortabil, liniştitor şi avea farmecul noutăţii. Cum îmi lipsea însă mobilul obişnuit, aproape că nu mai ieşeam la plimbare. Sănătatea mea era în suferinţă, iar în vreme ce starea în care mă aflam devenea, cu timpul, izbitor de asemănătoare cu aceea a lui Bauschan, am ajuns la constatarea cinstită că aceste cătuşe ale compasiunii faţă de propria mea sănătate erau mai suportabile decît libertatea egoistă la care rîvnisem.

Trecu şi a doua săptămînă, iar în ziua hotărîtă mă aflam din nou cu îngrijitorul cu barba rotunjită în faţa cuştii cu gratii a lui Bauschan. Pacientul zăcea pe-o parte, întins pe aşternutul de rumeguş al cuştii, care-i pătase blana, şi ţinea capul ridicat, în aşa fel încît privea cu ochii

tîmpi şi sticloşi înapoi, spre peretele văruit din fundul carcerei lui. Nu a făcut nici o mişcare. Aproape nu se vedea că respiră. Numai din cînd în cînd i se boltea coşul pieptului, pe care se distingea fiecare coastă, scoţînd cîte-un geamăt, un sunet încet care-ţi sfîşia inima, iscat de coardele vocale. Din cauza slăbiciunii înfricoşătoare, picioarele îi deveniseră parcă prea lungi, labele, mari şi informe. Blana îi era extrem de jerpelită, boţită şi, cum am spus, murdară de pe urma tăvălirii în rumeguşul de coajă de copac. Nu mă lua în seamă şi părea că nu mai vrea să ia în seamă nimic de aici încolo.

Hemoragiile, îmi spuse îngrijitorul, n-au trecut cu totul şi cu totul, tot se mai repetă cînd şi cînd. De unde provin, încă nu s-a stabilit exact, în orice caz, sînt de natură benignă. Dacă vreau, aş putea lăsa cîinele în continuare sub observaţie, ca să se stabilească ceva sigur, dar aş putea şi să-l iau acasă, unde răul, cu siguranţă, se va stinge cu timpul. Auzind acestea, am scos din buzunar lesa împletită – o luasem la mine – şi am spus că-l iau acasă. Îngrijitorul a găsit că era un lucru rezonabil. A deschis uşa de gratii şi l-am chemat amîndoi pe nume pe Bauschan, cu schimbul şi concomitent, dar el nu a venit, ci a rămas în cuşcă şi, cînd l-am tras afară de zgardă, nu s-a opus. A căzut cu un salt pe podea, în picioare, cu coada încovoiată, cu urechile lăsate pe spate, o imagine jalnică. L-am luat, i-am dat îngrijitorului un bacşiş şi am părăsit încăperea aceea, ca să mă achit în birourile din faţă de ceea ce datoram: o taxă de bază de şaptezeci şi cinci de pfenigi pe zi şi, în plus, onorariul doctorului pentru prima consultaţie, care se ridica la douăsprezece mărci. Apoi l-am dus acasă pe Bauschan, învăluit în izul sălbatic şi dulceag al clinicii, cu care era îmbibată blana însoţitorului meu.

Avea trupul şi sufletul zdrobit. În exprimarea fizică a stărilor lor sufleteşti, animalele sînt mai nestingherite şi mai naturale, aşadar, într-o anume măsură, mai omeneşti decît noi; expresii care în limba noastră dăinuie de fapt numai cu un sens moral şi metaforic, lor încă li se potrivesc – în sensul propriu, nu figurat, al cuvîntului – şi reprezintă, la urma urmei, ceva înviorător pentru ochi. Bauschan „ţinea capul plecat“, cum se spune, adică o făcea realmente şi concret, aşa cum o gloabă de trăsură, cu picioarele pline de abcese, cu pielea zvîcnindu-i cînd şi cînd, stă în staţia lui şi-şi lasă bietul bot, în jurul căruia roiesc muştele, să-i atîrne spre caldarîm, parcă tras de o povară de zeci de kilograme. Cele două săptămîni petrecute la Universitate îl readuseseră, cum am spus, la starea în care-l luasem odinioară din munţi; era propria lui umbră,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 482

aş zice, dacă aceasta nu ar fi o jignire pentru umbra veselului şi mîndrului Bauschan. După repetate băi cu săpun în cada de rufe, mirosul de spital, pe care-l adusese cu el, pieri, desigur, pînă la unele resturi ce mai emanau uneori, dar, în vreme ce pentru noi, oamenii, o baie poate să aibă înrîurirea sufletească a unei acţiuni simbolice, pentru Bauschan curăţirea corporală n-a însemnat încă multă vreme o redresare sufletească. L-am luat cu mine încă din prima zi pe terenul de vînătoare, dar n-a făcut decît să se strecoare lîngă piciorul meu, cu limba atîrnîndu-i, iar fazanii se bucurară pentru multă vreme de linişte. Acasă continua să zacă ziua întreagă, aşa cum zăcuse în carceră, privind în gol cu ochi sticloşi, toropit, fără acea nerăbdare sănătoasă, fără să mă îmboldească să ieşim, aşa că trebuia să-l iau eu din locul unde zăcea în faţa cuştii şi să-l stîrnesc. Pînă şi felul sălbatic în care înghiţea, fără alegere, hrana amintea de lipsa lui de demnitate din trecut. Mai apoi a fost o bucurie să-l vezi cum îşi revine, cum, încet, saluturile lui şi-au recăpătat impetuozitatea francă şi hazlie, cum, în loc de a se apropia şchiopătînd şi morocănos, s-a năpustit din nou pentru prima dată ca o furtună la fluieratul meu de dimineaţă, mi-a pus labele dinainte pe piept, muşcînd în gol spre obrazul meu, cum, în cîmp liber, i-a revenit plăcerea de a-şi pune în valoare calităţile trupeşti, oferind privirii mele acea poză îndrăzneaţă şi graţioasă de aret şi acele salturi verticale, cu picioarele trase sub burtă, spre o oarecare vietate din iarba înaltă... A uitat. Urîtul incident, atît de absurd pentru puterea de pricepere a lui Bauschan s-a scufundat în trecut, de fapt nerezolvat, neanulat printr-o înţelegere lămuritoare, care ar fi fost şi imposibilă, iar timpul a acoperit totul, aşa cum trebuie să se întîmple uneori şi printre oameni, pentru ca noi să trăim mai departe, în vreme ce toate cele nerostite se pierd mereu mai adînc în uitare... Timp de cîteva săptămîni s-a mai întîmplat, la intervale crescînde, ca nasul lui Bauschan să fie mînjit cu roşu, apoi fenomenul s-a pierdut, a fost şi nu mai avea nici o importanţă dacă fusese vorba de epistaxis sau de hematemeză....

Iată că, împotriva intenţiei mele, am povestit acum şi despre clinică! Să-mi ierte cititorul lunga digresiune şi să se întoarcă împreună cu mine în parc, la plăcerile vînătorii, de la care ne-am întrerupt. Cunoaşte, oare, cititorul urletul plîngător cu care un cîine, adunîndu-şi toate puterile, începe urmărirea unui iepure care fuge şi furia şi desfătarea cu care se amestecă dorul şi disperarea extatică? De cîte ori nu l-am auzit pe Bauschan strigînd astfel! E pasiunea însăşi, pasiunea voită, căutată, savurată ca în beţie, care răsună în peisaj, iar eu tresar de spaimă ori de

cîte ori strigătul ei sălbatic, venit de departe sau de aproape, pătrunde pînă la urechile mele; un fior îmi străbate trupul; bucuros că astăzi Bauschan îşi scoate pîrleala, alerg înainte sau într-o parte, ca să am urmărirea, pe cît se poate, în cîmpul meu vizual, iar cînd trece pe lîngă mine ca un vuiet, stau încordat, ca vrăjit, deşi cunosc dinainte sfîrşitul nul al aventurii, şi privesc, în vreme ce un zîmbet, expresie a emoţiei, îmi schimonoseşte faţa.

Un iepure oarecare, fricos! Cu urechile săltate în aer, cu capul pe spate, aleargă ca să-şi salveze viaţa, goneşte în salturi lungi, azvîrlindu-şi în aer picioarele din spate şi fundul galben-alburiu, în faţa lui Bauschan, care urlă cît poate. Şi totuşi, sufletul lui temător şi obişnuit cu fuga ar trebui să ştie, în fond, că nu există un pericol serios şi că va scăpa, aşa cum au mai scăpat toţi fraţii şi surorile lui şi, cu siguranţă, chiar el însuşi o dată, ori de mai multe ori dintr-o situaţie identică. Niciodată în viaţa lui n-a prins Bauschan vreunul şi nici nu va prinde, e ca şi imposibil. Mulţi cîini, se zice, sînt moartea iepurelui, unul singur nu este, chiar dacă l-ar depăşi pe Bauschan în viteză pe distanţe lungi. Căci iepurele se pricepe să execute „copci“ ceea ce Bauschan nu ştie, iar cu asta problema e rezolvată. „Copca“ e o armă şi o capacitate infailibilă a celui predestinat să fugă, un mijloc de ieşire din impas utilizabil oricînd, pe care-l are în minte, ca să-l folosească în momentul decisiv, cel mai promiţător pentru Bauschan – cînd Bauschan se vede vîndut şi trădat.

Uite-i că vin pieziş prin crîng, taie în faţa mea poteca şi se năpustesc spre rîu, iepurele mut şi cu şiretlicul lui moştenit în inimă, Bauschan urlînd cu sunete de falset înalte, jeluitoare. „Nu urla! – gîndesc eu. Îţi risipeşti puterea plămînilor, forţele pe care ar trebui să le economiseşti, să le păstrezi ca să-l ajungi!“ Gîndesc aşa, fiindcă particip sufleteşte la aventură, fiindcă sînt de partea lui Bauschan, fiindcă pasiunea lui pune stăpînire şi pe mine în aşa măsură, că-i doresc din toată inima victoria, chiar cu pericolul de a sfîşia iepurele în bucăţi în faţa ochilor mei. Cum mai aleargă! E o frumuseţe şi o desfătare să vezi o făptură încordîndu-şi pînă la extrem toate puterile. Aleargă mai bine decît iepurele, musculatura lui e mai puternică, distanţa dintre ei s-a micşorat vizibil mai înainte de a-mi ieşi din cîmpul vizual. Mă grăbesc şi eu, la rîndu-mi, părăsind drumul, o iau la stînga prin parc, către mal, şi ajung pe strada aşternută cu pietriş tocmai la timp, ca să văd vînătoarea gonind nebuneşte din dreapta –, vînătoarea plină de speranţă, emoţionantă, căci Bauschan aproape că l-a ajuns pe iepure, a amuţit, aleargă acum cu

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 484

dinţii încleştaţi, vînatul adulmecat din imediata apropiere îl îmboldeşte să facă efortul suprem şi – „încă un avînt, Bauschan!“ gîndesc şi-aş vrea să strig: „ţinteşte bine şi cu chibzuinţă, fii atent la copcă!“ Dar copca a şi fost executată, nenorocirea s-a produs! Bauschan s-a avîntat decisiv înainte, dar, în aceeaşi clipă, cu o smucitură, iepurele s-a abătut scurt, uşor, înşelător, din drum, în unghi drept faţă de traiectoria pe care gonise pînă atunci, dar Bauschan ţîşneşte mai departe în spatele lui, urlînd neajutorat şi frînînd, încît pietrişul şi praful zboară în aer, ţîşneşte drept înainte, iar pînă cînd să se oprească din fugă, să cîrmească şi s-o ia din nou la goană în noua direcţie, pînă cînd, zic, să facă toate acestea, iepurele a şi cîştigat un avans important către crîng, ba chiar a şi pierit din ochii urmăritorului, deoarece acesta, în vreme ce frînase cu disperare şi urlînd jalnic, nu mai putuse să vadă încotro o luase celălalt.

„E zadarnic, a fost frumos, dar fără nici un rezultat“, gîndesc, în vreme ce vînătoarea nebună se îndepărtează prin parc în direcţie opusă. „Ar fi trebuit să fie mai mulţi cîini, cinci sau şase, o haită întreagă. Alţii trebuiau să-l atace din flancuri, să-i taie drumul din faţă, să-i închidă drumul, pentru ca el să-l poată înhăţa de ceafă...“ De emoţie, în faţa ochilor mei se iveşte o haită de copoi care se năpustesc cu limbile scoase spre iepurele prins la mijloc.

Gîndesc şi visez astfel din pasiune vînătorească, căci ce mi-a făcut mie iepurele, ca să-i doresc un sfîrşit îngrozitor? E drept, Bauschan îmi e mai apropiat şi e firesc să ţin cu el şi să-l însoţesc cu urările mele, dar iepurele este şi el o viaţă caldă şi nu şi-a înşelat vînătorul din răutate, ci din imperioasa dorinţă de a mai putea, pentru scurt timp, să mai roadă lăstare moi de copaci şi să procreeze făpturi la fel cu el. „Altceva ar fi, continuu totuşi să gîndesc, altceva ar fi, dacă obiectul acesta – şi-mi privesc bastonul din mînă –, dacă obiectul acesta n-ar fi un baston atît de nefolositor şi blajin, ci un lucru de o construcţie serioasă, fulgerător şi cu efect la distanţă, cu care i-aş putea veni în ajutor lui Bauschan reţinîndu-l pe iepure, în aşa fel încît să rămînă pe loc printr-un *salto mortale!* Atunci n-ar mai fi nevoie de alţi cîini, iar Bauschan şi-ar face datoria numai aducîndu-mi la picioare iepurele.“ Aşa cum stau lucrurile însă, Bauschan este cel care, voind să pareze blestemata „copcă“, se dă peste cap, ceea ce, de altfel, face şi iepurele în unele cazuri; pentru iepure, însă, rostogolirea este o nimica toată, ceva uşor, ce i se potriveşte, cu siguranţă ceva nedureros, în vreme ce pentru Bauschan înseamnă o grea zguduitură, cu prilejul căreia ar putea odată să-şi frîngă şi gîtul.

Adesea, o asemenea vînătoare ia sfîrşit în cîteva minute, anume atunci cînd, după o scurtă hăituială, iepurele reuşeşte să se strecoare şi să se ascundă în tufăriş, ori îl abate de pe urmele lui prin copci şi fente pe vînător, astfel că acesta, încremenind nesigur, sare-ncolo şi încoace, în vreme ce eu, însetat de sînge, strig zadarnic în urma lui şi încerc să-i indic cu bastonul direcţia în care l-am văzut sărind pe iepure. Adesea însă vînătoarea se prelungeşte îndelung şi pînă departe prin ţinut, astfel că glasul lui Bauschan, un urlet plin de ardoare, răsună departe, în peisaj, ca un corn de vînătoare, cînd mai aproape, cînd, din nou, mai departe, în vreme ce eu, tăcut, îmi văd de drum în aşteptarea întoarcerii lui. Şi, Doamne, în ce stare se întoarce în cele din urmă la mine! Din gură îi curg bale, are şalele supte, coastele îi zvîcnesc, limba îi atîrnă lungă din gura nemăsurat căscată, căscătura îi alungeşte ca la mongoli ochii năuciţi şi înlăcrimaţi, iar răsuflarea îi pufneşte ca o maşină cu vapori. „Întinde-te, Bauschan, şi odihneşte-te, altminteri îţi plesnesc plămînii“ – îi spun şi rămîn pe loc, ca să-i dau timp să se odihnească. Mai ales iarna mă tem şi-mi tremură inima pentru el, cînd, pe ger, trage gîfîind aerul îngheţat în pieptul înfierbîntat şi-l dă apoi afară în formă de abur slab, cînd înghite guri întregi de zăpadă, ca să-şi stingă setea. Dar în vreme ce zace acolo şi mă priveşte cu ochii tulburi şi-şi înghite cînd şi cînd balele, nu mă pot împiedica să-l iau puţin în rîs pentru necontenitul eşec al eforturilor sale. „Unde e iepurele, Bauschan? îl întreb. Aşadar, nu-mi aduci iepuraşul?“ El dă din coadă izbind pămîntul, îşi întrerupe pentru o clipă, cînd îi vorbesc, pompatul flancurilor şi înghite încurcat, fiindcă nu ştie că batjocura mea are numai menirea să camufleze o pornire de ruşine şi de conştiinţă încărcată faţă de el şi faţă de mine însumi, fiindcă, în ceea ce mă priveşte, n-am putut nici de data aceasta şi nici n-am vrut să-l sprijin în strădania lui, să-l „reţin“ pe iepure, aşa cum se cuvenea unui stăpîn cumsecade. El nu ştie şi de aceea pot să-l iau în rîs, pretinzînd că în toată povestea el este cel vinovat de eşec.

La aceste vînători se petrec incidente ciudate. Nu pot să uit cum odată iepurele mi-a sărit din fugă în braţe... Ne aflam lîngă rîu, pe promenada îngustă şi lutoasă, afară, mai sus de acesta. Bauschan hăituia un iepure, iar eu, venind dinspre crîng spre zona malului, mi-am deschis cale prin hăţişul de scaieţi de pe digul de pietriş şi am sărit jos, pe taluzul acoperit de iarbă, pe drum, în clipa cînd iepurele, cu Bauschan la cincisprezece metri în urma lui, venea ţopăind în lungi salturi din direcţia casei luntraşului, spre care întorceam faţa, îndreptîndu-se prin mijlocul

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 486

drumului exact spre mine. Primul meu imbold ostil şi vînătoresc a fost de a profita de ocazie şi de a-i tăia calea, gonindu-l înapoi pe cît se putea spre botul urmăritorului care chefnea dureros. Am rămas, aşadar, locului, ca prins în rădăcini, nemişcat, tainic, cumpănind, cuprins de patimă, cu bastonul în mînă, în vreme ce iepurele se apropia din ce în ce mai mult. Ştiam că văzul lui e foarte slab, numai auzul şi mirosul îi dau de veste despre pericol. Cum stam acolo, mă va fi socotit, poate, un copac – acesta şi era planul meu şi doream din toată inima să fie aşa şi să comită astfel o eroare teribilă, de ale cărei urmări nu-mi dădeam seama, dar de care aveam de gînd să profit. Nu ştiu dacă iepurele a şi comis realmente la un moment dat această eroare. Cred, mai curînd, că m-a observat abia în ultima clipă, iar ceea ce a făcut a fost atît de neaşteptat, încît toate gîndurile şi intenţiile mele s-au topit pe loc, iar în starea mea sufletească s-a petrecut o bruscă schimbare, ca un şoc. Îşi ieşise din minţi de frica morţii? Pe scurt, sări în sus spre mine, întocmai ca un căţeluş, se căţără cu labele din faţă pe pardesiul meu, dînd să se vîre cu capul de-a dreptul sub poalele înfricoşătoare ale vînătorului! Cu braţele ridicate, cu partea de sus a corpului îndoită spre spate, rămăsei pe loc privind în jos spre iepure, care, la rîndu-i, se uita în sus spre mine. A durat o secundă sau poate numai o fracţiune de secundă, dar aşa s-a întîmplat. L-am văzut cu o acuitate remarcabilă, i-am văzut urechile lungi, dintre care una era dreaptă, iar cealaltă pleoştită, i-am văzut ochii holbaţi, mari, strălucitori şi miopi, buza crestată şi mustăţile lungi, albeaţa pieptului şi a labelor mici, i-am simţit sau mi s-a părut că-i simt zvîcnetul inimioarei hăituite – a fost ceva straniu să-l văd atît de clar şi să-l am atît de aproape pe micul demon al locurilor, această inimă cu bătaie tainică a peisajului, această făptură în veşnică goană, pe care am zărit-o întotdeauna doar pentru o clipită în fuga-i comică pe terenurile şi întinderile ei şi care, într-un impas extrem şi în derută, se agăţa de mine, îmbrăţişîndu-mi parcă genunchii, genunchii omului – nu ale aceluia, mi se părea, care era stăpînul lui Bauschan, ci genunchii celui ce era şi stăpînul iepurilor, şi al lui, la fel ca al lui Bauschan. A fost, zic, doar o frîntură de secundă, apoi iepurele s-a şi desprins de mine, s-a pus pe picioarele lui inegale şi a sărit pe taluz la stînga, în vreme ce, în locul său, ajungea la mine Bauschan, cu al său „ura!“ şi cu toate sunetele în falset izvorîte din pasiune, dar pe care, odată ajuns, le întrerupse brusc. Căci o lovitură de baston bine aplicată şi intenţionată a stăpînului iepurilor îl făcu să schelălăie şi să se rostogolească o bucată

de drum, pe pantă, la dreapta, cu o coapsă trecător paralizată, astfel că, mai înainte de a putea să reia, cu mare întîrzire, urmărirea iepurelui ce nu se mai vedea, trebui să se cațere înapoi, șchiopătînd.

În sfîrşit, mai vreau să dedic cîteva rînduri vînătorii de păsări de apă. Această vînătoare poate să aibă loc numai iarna şi în primăverile friguroase, mai înainte ca păsările să-şi schimbe reşedinţa din apropierea oraşului, unde-şi află un refugiu provizoriu în căutare de hrană, cu aceea de la lacuri; e o vînătoare mai puţin captivantă decît poate fi aceea de iepuri, atractivă totuşi pentru vînător şi cîine sau, mai curînd, pentru vînător şi stăpînul său; pentru acesta din urmă, datorită peisajului care-i mijloceşte legătura cu apa cea vie, apoi şi datorită faptului că forma de existenţă a acestor înotătoare şi zburătoare este pentru el un spectacol care-l amuză şi-l distrează, făcîndu-l să evadeze oarecum din propria-i existenţă, pentru a încerca să participe la a lor.

Modul de viaţă al raţelor este mai tihnit, mai burghez, mai confortabil decît al pescăruşilor. Ele par a fi aproape întotdeauna sătule şi prea puţin torturate de grija hranei, probabil fiindcă tot ce le trebuie există de obicei, iar masa lor e întotdeauna pusă. Cum văd, mănîncă aproape orice: viermi, melci, insecte sau pur şi simplu puţin noroi, apoi au timp din belşug să stea la soare pe pietrele de pe mal, să tragă un pui de somn cu ciocul vîrît comod sub aripă, să-şi ungă cu grăsime penajul, încît acesta aproape că nu mai vine în contact cu apa, care alunecă în stropi de pe suprafaţa lui – sau să se plimbe din pură plăcere lunecînd pe undele curgătoare, cu tîrtiţa ascuţită ridicată în aer, sucindu-se, învîrtindu-se şi săltînd trufaş din umeri.

În existenţa pescăruşilor se află însă ceva sălbatic, aspru, pustiu şi de o monotonie tristă; porniţi amarnic pe jaf din mizerie, îi vezi cum dau roată în cîrduri, aproape ziua întreagă, cîrîind şi încrucişîndu-şi pieziş zborul deasupra căderii de apă şi a gurii conductelor largi prin care apele reziduale cafenii se varsă în rîu. Peştii asupra cărora se năpustesc cîte unii din ei nu sînt nici pe departe suficienţi pentru a potoli foamea mulţimii rătăcitoare, iar firimiturile cu care trebuie să se declare adesea satisfăcuţi şi pe care le smulg în zbor din şuvoiul de lături, ca să se îndepărteze cu ele în ciocurile lor încovoiate, trebuie că sînt dezgustătoare. Nu le place malul. Dar cînd nivelul apei este scăzut, stau ghemuiţi şi înghesuiţi pe stîncile ce ies la iveală din rîu, acoperindu-le cu o masă albă, aşa cum forfotesc probabil stîncile şi insulele din mările nordice de oştile albe ale raţelor arctice cuibărite acolo; este

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 488

splendid să vezi cum îşi iau toţi odată zborul, cîrîind, şi se înalţă în aer, cînd Bauschan îi ameninţă cu lătratul lui de pe mal, peste şuvoiul dintre el şi ei. Ar putea să se simtă în siguranţă; nu există nici un pericol serios. Căci, abstracţie făcînd cu totul de teama lui înnăscută de apă, Bauschan se fereşte cu înţelepciune şi pe bună dreptate de curentul apei, căruia puterile lui nu i-ar face faţă niciodată şi care l-ar duce, fără-ndoială, Dumnezeu ştie unde, smulgîndu-l departe, poate spre Dunăre, unde ar ajunge însă într-o stare de extremă descompunere, precum ne-o arată, ca pe un exemplu oferit ochilor noştri, leşurile umflate ale unor pisici pe care le-am văzut îndreptîndu-se spre acele depărtări. Niciodată nu intră în rîu mai departe decît pînă la prima piatră înconjurată de apă, şi chiar atunci cînd voluptoasa poftă de a vîna îi face membrele să vibreze, cînd, după figura lui, ai zice că e gata să se arunce în valuri şi că o va şi face în clipa următoare, poţi totuşi să ai încredere în chibzuinţa lui, trează sub clocotul pasiunii, care-l determină să se limiteze la mimarea ultimelor pregătiri pentru a trece la faptă – ameninţări goale, care pînă la urmă nici nu mai sînt dictate de pasiune, ci destinate, cu desăvîrşit sînge rece, să-i sperie pe cei cu picioarele palmate.

Şi pescăruşii se dovedesc prea săraci la minte şi prea slabi de inimă, ca să-şi bată joc de pregătirile lui. Bauschan nu poate ajunge la ei, dar le trimite lătratul, vocea lui ce bubuie peste apă pînă la locul lor de popas, această voce este şi ea ceva material, un asalt care-i impresionează şi căruia nu-i pot rezista multă vreme. Încearcă, desigur, s-o facă, rămîn pe loc, însă forfota lor e străbătută de o convulsie, întorc toţi capul, unul, apoi altul îşi întinde, pentru orice eventualitate, aripile şi, deodată, masa întreagă, asemenea unui nor albicios, din care răzbate un cîrîit amar şi fatalist, se ridică în aer, iar Bauschan sare pe pietre încolo şi-ncoace, ca să-i sperie făcîndu-i să se risipească şi să se menţină în mişcare, fiindcă mişcarea este ceea ce interesează, pescăruşii nu trebuie să şadă, trebuie să zboare, în susul şi josul rîului, pentru ca el să-i poată vîna.

Bauschan măturǎ malul de-a lungul, parcurge de departe toată întinderea malului, fiindcă peste tot şed raţe, cu ciocul vîrît sub aripă, insolente în tihna lor, iar pretutindeni unde ajunge el, ele zboară dinaintea lui, aşa că întreaga fîşie dinspre uscat este, de fapt, curăţată într-un vîrtej voios – unele lunecă sau pleoscăie pe apa ce le leagănă şi le răsuceşte în siguranţă, altele zboară cu capul întins peste el, îndepărtîndu-se, în vreme ce Bauschan, gonind primul, îşi măsoară în mod cinstit puterile cu zborul lor.

Bauschan este încîntat şi recunoscător cînd raţele zboară, cînd îi dau prilejul unei splendide întreceri în susul şi în josul rîului, iar raţele îi cunosc desigur dorinţa şi uneori trag foloase de pe urma ei. Odată, primăvara, cînd rîul se golise de păsări, am văzut o raţă-mamă rămasă la noi, fiindcă bobocii nu puteau încă să zboare, păzindu-şi puii pe o băltoacă mocirloasă rămasă de la ultima revărsare într-o adîncitură a albiei acum uscate. Bauschan a dat de ea acolo – am urmărit scena de pe drumul de sus. A sărit în băltoacă, a sărit lătrînd şi agitîndu-se nebuneşte în ea, speriind şi împrăştiind familia de raţe. Se-nţelege, n-a făcut nici un rău vreunuia dintre membrii acesteia, dar i-a speriat peste măsură, astfel că bobocii, lovind cu aripile lor ciunte, s-au risipit în toate părţile, raţa însă a fost cuprinsă de acel eroism matern cu care, spre a-şi acoperi progenitura, unele păsări reuşesc adesea să-l păcălească şi să-l bage în sperieţi pe duşman prin curajul zgomotos ce pare a depăşi limitele firesti. Cu penele zburlite, cu ciocul căscat înfricoşător, s-a repezit bătînd din aripi, în repetate atacuri, spre faţa lui Bauschan, s-a năpustit eroic, iară şi iară, asupra lui, şuierînd, şi într-adevăr a reuşit să-l facă pc vrăjmaşul uluit de priveliştea dîrzeniei ei crispate să dea înapoi, chiar dacă n-a putut să-l determine la o retragere serioasă şi definitivă, fiindcă el se repezea mereu spre ea, lătrînd. Curajul eroic dovedindu-se nepractic, raţa a schimbat tactica, alegînd viclenia.

Poate că îl cunoştea pe Bauschan, poate îi ştia dinainte slăbiciunile şi dorinţele copilăreşti. I-a lăsat în plata Domnului pe boboci – a făcut-o aparent – şi, recurgînd la şiretenie, a pornit-o în zbor, a zburat pe deasupra rîului, „urmărită“ de Bauschan, cum credea el, dar, de fapt, ducîndu-l de nas datorită pasiunii lui, a zburat în direcţia curentului apei, apoi contra curentului, mai departe şi tot mai departe, în vreme ce Bauschan alerga în salturi, luîndu-se la întrecere cu ea, l-a dus atît de departe în aval şi la o distanţă atît de mare de mocirla unde rămăseseră bobocii, încît, continuîndu-mi drumul, am pierdut din ochi şi raţa, şi cîinele. Într-un tîrziu, gogomanul a revenit la mine, sleit de fugă şi abia trăgîndu-şi sufletul. Cînd am trecut însă din nou pe lîngă băltoaca luată cu asalt, am găsit-o evacuată.

Aşa a făcut acea mamă, iar Bauschan i-a fost recunoscător. Dar el urăşte raţele, care în calmul şi tihna lor burgheză refuză să-i slujească drept vînat, care, cînd se repede asupra lor, se lasă pur şi simplu de pe pietrele de pe mal pe apă şi se leagănă acolo în nasul lui cu obrăznicie, simţindu-se la adăpost, neimpresionate de lătratul lui puternic,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 490

netulburate de atacurile sale mimate, spre apă, ca nervoşii pescăruşi. Stăm acolo pe pietre unul lîngă altul, Bauschan şi cu mine, iar la doi paşi de noi o raţă se dă huţa pe valuri, într-o insolentă siguranţă, apăsîndu-şi ciocul pe piept cu o demnitate afectată, asaltată de glasul furios al lui Bauschan, dar niciodată neliniştită în înţelepciunea şi luciditatea ei. Vîsleşte contra curentului, aşa că stă oarecum pe loc, dar este totuşi trasă puţin la vale, iar la un metru, în lateral faţă de ea, se află un repeziş, una dintre frumoasele cataracte spumegînde, către care stă întoarsă cu tîrtiţa mîndru săltată. Proptit cu picioarele din faţă pe pietre, Bauschan latră, iar eu latru în forul meu lăuntric împreună cu el, căci nu mă pot abţine să împărtăşesc sentimentele sale de ură împotriva raţei şi a chibzuinţei ei neobrăzate şi-i doresc răul. „Fii cel puţin atentă la lătratul nostru, gîndesc eu, şi nu la cataractă, ca să fii atrasă pe nebăgate de seamă în vîltoare şi să ajungi înaintea ochilor noştri într-o situaţie ruşinoasă şi periculoasă.“ Dar nici această speranţă plină de mînie nu se realizează, deoarece chiar în clipa cînd ajunge la marginea căderii de apă, raţa flutură puţin din aripi, zboară cîţiva stînjeni contra curentului şi se aşază din nou, neruşinată.

Nu mă pot gîndi la supărarea cu care privim în asemenea cazuri raţa, fără să nu-mi amintesc de o aventură despre care vreau să relatez în încheiere. A fost legată de o anume satisfacţie pentru mine şi însoţitorul meu, dar a avut şi ceva penibil, tulburător şi derutant, ba a dus chiar la o trecătoare răcire a relaţiilor dintre Bauschan şi mine, iar dacă aş fi putut prevedea ce avea să se întîmple, aş fi preferat să evit locul unde ne aştepta.

Eram undeva, departe, în josul rîului, dincolo de casa luntraşului, acolo unde hăţişul de pe mal se apropie mult de drumul aflat la înălţime, pe care ne îndreptam în amonte, eu, la pas, cu Bauschan puţin în faţa mea, în trap săltat, pieziş şi domol. Hăituise un iepure sau, dacă vreţi, se lăsase hăituit de el, ridicase trei, patru fazani, iar acum se ţinea puţin şi pe lîngă mine, ca să nu-l neglijeze cu totul nici pe stăpîn. Un cîrd mic de raţe, cu gîtul întins, în formaţie unghiulară, trecu în zbor peste rîu, la o oarecare înălţime şi mai aproape de malul celălalt, astfel că nu intrau în nici un fel în discuţie pentru noi ca vînat. Zburau paralel cu noi, în aceeaşi direcţie, fără să ne ia în seamă sau fără să ne observe măcar, iar noi aruncam, cînd unul, cînd altul, o privire indiferentă spre ele.

În clipa aceea, pe malul celălalt, cam tot atît de abrupt ca al nostru, ieşi brusc din tufişuri un bărbat care, îndată ce apăru în scenă, luă o poză ce ne determină, pe Bauschan şi pe mine, să ne încetinim paşii şi

să-l privim, făcînd front în faţa lui. Era un bărbat înalt, impozant, cu un aspect cam necioplit, cu mustăţi pe oală şi îmbrăcat cu moletiere, o pălărie din loden care-i şedea strîmb pe frunte, pantaloni bufanţi confecţionaţi, probabil, dintr-un fel de catifea scorţoasă, aşa-numită de Manchester, şi un surtuc corespunzător, pe care se vedeau o centură şi alte benzi din piele, fiindcă purta pe spate un rucsac încătărămat, iar pe umăr o puşcă aninată de curea. Mai bine zis, o avusese aninată, deoarece îndată ce apăru în scenă apucă arma şi, lipindu-şi pieziş obrazul de patul acesteia, ridică ţeava oblic în sus spre cer. Îşi proptise în faţă un picior înfăşurat în moletiere şi ţinea ţeava în palma mîinii stîngi întinse, cu cotul îndoit, în vreme ce palma mîinii drepte, cu degetele mult răsfirate lateral, acoperea cocoşul; ochind, îşi înalţă pieziş chipul îndrăzneţ în lumina cerului. Aşa cum se profila dincolo, deasupra prundişului de pe mal, în decorul natural alcătuit din tufe, rîu şi cer, înfăţişarea omului avea alura unui personaj de operă. Contemplarea noastră plină de respect şi stăruitoare nu dură însă decît o clipă – deodată răsună dincolo pocnetul sec la care mă aşteptasem cu o încordare lăuntrică şi care mă făcea să tresar înfiorat; concomitent fulgeră o luminiţă palidă în ziua senină, urmată de un nouraş, iar în vreme ce omul făcu teatral un pas înainte, cu pieptul şi faţa săltate spre cer, cu puşca ţinută de curea în punctul drept, acolo, sus, unde privea el şi unde priveam şi noi, se produse o scurtă zburătăcire: cîrdul de raţe se împrăştie în toate părţile, rezultă o sălbatică fluturare de aripi, ca atunci cînd o pală de vînt trosneşte în pînzele destinse ale unei corăbii, urmă încercarea unui zbor razant şi, deodată, ca o întrupare concretă, corpul lovit căzu repede ca o piatră pe faţa apei, în apropierea malului de dincolo.

Aceasta n-a fost decît prima jumătate a acţiunii. În descrierea ei, trebuie totuşi să mă întrerup aici, ca să îndrept privirea vie a amintirii mele spre Bauschan. Ca să-i caracterizez comportarea, am la îndemînă expresii statornice, monedă curentă pentru cazuri importante: aş putea spune că a rămas ca trăsnit. Dar expresia îmi displace, n-o pot suferi. Vorbele mari, uzate cum sînt, nu sînt deloc apte să exprime ceva extraordinar; mai curînd ajungi la acest rezultat folosind cuvinte mici, ridicîndu-le la înălţime, pe culmea semnificaţiei lor. N-am să spun altceva decît că, la trosnetul puştii, la împrejurările ce l-au însoţit şi i-au urmat, Bauschan a încremenit, a fost aceeaşi încremenire care îi e caracteristică în faţa lucrurilor izbitoare şi care-mi este bine cunoscută, numai că o încremenire ce depăşea orice limită. A fost o încremenire

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 492

care i-a repezit corpul înapoi, la stînga şi la dreapta, o încremenire care, la izbirea înapoi, i-a proiectat capul în piept, iar la împingerea înainte aproape că i l-a smuls dintre umeri, o încremenire care părea că strigă din el: „Ce? Ce? Ce-a fost asta? Stai, pe toţi dracii! Cum s-a întîmplat asta?“ Privea şi asculta ce se întîmpla cu un fel de indignare, cu o uimire extremă iscată în el, iar acolo, în forul său lăuntric, aceste lucruri existau, oricît de nemaipomenit de noi puteau să arate, existaseră în vreun fel oarecare dintotdeauna. Da, în vreme ce eram smuls în salturi la dreapta şi la stînga, rotit pe jumătate în jurul său, era ca şi cum ar fi privit în urmă spre el însuşi, întrebîndu-se: „Ce sînt eu? Cine sînt eu? Eu sînt ăsta?“ În clipa în care corpul raţei căzu pe apă, Bauschan făcu un salt înainte, spre marginea taluzului, ca şi cum ar fi vrut să coboare în albia rîului şi să se arunce în apă. Se răzgîndi însă în faţa curentului, îşi frînă impulsul, se ruşină şi se mulţumi din nou să privească.

Îl observam cu nelinişte. După căderea raţei, eram de părere că văzusem destul, aşa că propusei să plecăm. El însă se aşezase pe picioarele dinapoi, cu urechile ciulite şi cu faţa întoarsă spre celălalt mal, iar cînd îl întrebai: „Mergem, Bauschan?“ îşi întoarse doar scurt capul spre mine, ca atunci cînd cineva îţi spune nu fără bruschete: „Te rog, nu mă deranja“ – şi-şi îndreptă din nou ochii spre malul celălalt. Mă hotărîi, aşadar, să rămîn şi eu, îmi încrucişai picioarele, mă sprijinii în baston şi continuai să privesc şi eu ce avea să se întîmple mai departe.

Aşadar, raţa, una dintre acele raţe care se legănaseră pe apă în nasul nostru cu o neruşinată încredere, luneca pe apă, un ghemotoc despre care nu mai ştiai care-i e spatele şi care faţa. Acolo, rîul curge domol, panta lui nu e atît de abruptă ca mai departe, în amonte. Totuşi, leşul raţei fu luat numaidecît de curent, rotit şi dus mai departe, iar dacă insul avea nu numai intenţia să nimerească şi să ucidă, ci şi dorinţa de a obţine prin fapta sa un rezultat practic, trebuia să se grăbească. Asta şi făcu, fără a pierde o clipă, că el se şi năpusti, sărind, împiedicîndu-se şi aproape prăvălindu-se în jos pe taluz. Ţinea puşca întinsă cu amîndouă braţele, făcînd din nou o impresie extrem de teatrală şi romantică; sărind peste prundişul de pe mal cu aspect de decor, părea un tîlhar sau un contrabandist de melodramă. În mod semnificativ, se ţinea puţin aplecat spre stînga, fiindcă raţa ce luneca la vale plutea prin faţa lui, iar el dorea s-o prindă. Într-adevăr, aplecat mult înainte şi cu picioarele în apă, reuşi s-o oprească din mers cu patul puştii şi s-o apuce; cu grijă şi cu multă greutate, o aduse, cu patul puştii, spre pietre şi o scoase pe uscat.

Treaba fusese astfel dusă la capăt, iar omul îşi trase răsuflarea. Puse puşca lîngă el, pe mal, îşi dădu jos raniţa de pe umeri, vîrî prada în ea, încătărămă din nou rucsacul şi urcă liniştit peste prundiş spre taluz cu povara lui purtată comod, sprijinindu-se în armă ca într-un baston.

„Ei, omul şi-a asigurat friptura pentru mîine“, am gîndit eu admirativ şi cu invidie. „Hai, Bauschan, mai departe nu se va mai întîmpla nimic.“ Dar Bauschan, după ce se ridicase şi se rotise în juru-i, se aşeză din nou, uitîndu-se după vînător, chiar şi după ce acesta ieşise din scenă şi dispăruse între tufişuri. Nici nu-mi trecu prin minte să-i cer de două ori să mă însoţească. Ştia unde locuim, dacă aşa găsea el de cuviinţă, n-avea decît să stea acolo încă multă vreme şi să caşte ochii, după ce toată treaba se terminase şi nu mai era nimic de văzut. Drumul spre casă era lung, iar în ce mă priveşte eram decis să-l parcurg. Bauschan însă mă urmă.

Pe tot acest penibil drum spre casă, se ţinu lîngă mine, fără să vîneze. Nu fugi pieziş înaintea mea, după cum îi era obiceiul cînd dorea să stîrnească şi să adulmece, ci merse la pas în urmă, făcînd pe bosumflatul, după cum băgai de seamă cînd întorsei odată întîmplător capul. I-aş fi putut trece cu vederea acest lucru şi fu departe de mine pornirea de a mă înfuria; dimpotrivă, eram înclinat să rîd şi să ridic din umeri. Dar la fiecare treizeci pînă la cincizeci de paşi el căsca, iar asta mă scoase din sărite. Era un căscat insolent, cu gura cît o şură, exprimînd cu grosolănie plictiseala şi însoţit de un sunet piţigăiat din gît, care exprima cu limpezime: „Halal stăpîn! Ăsta nu-i un domn adevărat! E-un domn de nimic!“ Dacă, în genere, sunetele jignitoare nu mă lasă niciodată insensibil, de data aceasta fură gata, gata să ne strice definitiv prietenia.

„Cară-te! spusei eu. Cară-te! Du-te la domnul tău cu puşca tunătoare şi alătură-te lui. Se pare că nu posedă cîine, poate că are nevoie de tine la isprăvile lui. Nu-i decît un ins cu pantaloni din catifea de Manchester şi nu un domn, dar în ochii tăi o fi un domn şi de-aia îţi recomand sincer să te duci la el, de vreme ce ţi-a vîrît gărgăuni în cap, pe lîngă cei pe care-i ai. (Atît de departe am mers.) N-o să-l întrebăm dacă are permis, oricum într-o bună zi o să daţi de bucluc, cînd o să vă prindă săvîrşind mîrşavele voastre isprăvi, dar asta-i treaba voastră, iar sfatul meu, cum am spus, e cît se poate de sincer. Tu, vînătorul! Adusu-mi-ai tu vreodată un iepure pentru bucătăria mea, din toţi cei pe care te-am lăsat să-i hăituieşti? Nu-i vina mea, dacă nu te pricepi să faci copci şi cazi cu nasul în pietriş în clipa cînd ar trebui să-ţi arăţi dibăcia, sau vreun fazan, care n-ar fi fost mai puţin bine venit în vremurile astea de lipsuri? Iar acum

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 494

caşti! Du-te, îţi spun! Du-te la domnul tău cu moletiere şi vezi dacă el este omul care să te scarpine sub guşă sau să te facă să şi rîzi – după părerea mea, nici el nu e capabil să rîdă, cel mult să hohotească grosolan! Dacă tu crezi că el are să te supună unei observaţii ştiinţifice în caz că-ţi va veni ideea să ai hemoragii din cauze necunoscute sau că, fiind cîinele *lui*, ai să fii declarat nervos şi anemic, du-te la el, dar s-ar putea să te afli în greşeală în privinţa măsurii în care acest soi de domn ţi-ar arăta atenţie! Există lucruri şi deosebiri la care asemenea oameni înarmaţi se pricep foarte bine şi pentru care au o privire ascuţită, există merite fireşti şi dezavantaje şi – ca să-mi fac aluziile *mai clare* – întrebări delicate privind arborele genealogic şi documentele de nobleţe peste care, exprimîndu-mă fără echivoc, nu oricine trece cu o gingaşă omenie, iar dacă, la prima divergenţă de opinii, domnul tău cel robust are să-ţi facă reproşuri în legătură cu ţăcălia şi are să te insulte cu un nume urît, atunci să te gîndeşti la mine şi la cuvintele mele de-acum...“

Cu cît sarcasm i-am vorbit în drum spre casă lui Bauschan, care se tîra în urmă, şi chiar dacă am rostit cuvintele numai în gînd şi nu tare, ca să nu par exaltat, sînt totuşi convins că a înţeles exact ce-i spuneam, în orice caz, a putut urmări foarte bine firul principal al reflecţiilor mele. Pe scurt, dezbinarea dintre noi a fost profundă, iar cînd am ajuns acasă, am trîntit cu intenţie în urma mea poarta grădinii, aşa că nu s-a putut strecura pe lîngă mine şi a trebuit să se caţere înăuntru cu un salt. Fără să mă uit în juru-mi am intrat în casă şi l-am mai auzit scîncind, fiindcă la căţărat se lovise la burtă, fapt care m-a făcut doar să ridic batjocoritor din umeri.

Toate acestea s-au petrecut însă demult, cu peste o jumătate de an în urmă, iar lucrurile au evoluat ca şi în cazul incidentului cu clinica: timpul şi uitarea au acoperit totul, iar pe fundul aluvionar, care e temeiul oricărei vieţi, trăim mai departe. De multă vreme, deşi cîteva zile a rămas îngîndurat, Bauschan se bucură din nou, cu o deplină spontaneitate, de vînătoarea de şoareci, de fazani, iepuri şi păsări de apă, iar la întoarcerea noastră acasă începe aşteptarea lui pentru data viitoare. Sus, în faţa uşii de la casă, mă întorc atunci încă o dată şi-l privesc, iar acesta este pentru el un semn care-l determină ca din două salturi să se ridice cu picioarele din faţă pe uşă, să se înalţe cît mai sus, pentru ca eu să-l bat pe umăr pentru despărţire. „Mîine, din nou, Bauschan, îi spun, dacă nu va trebui cumva să ies în lume.“ Apoi mă grăbesc să intru şi să-mi scot ghetele ţintuite, fiindcă supa e pusă deja pe masă.

CÎNTEC DESPRE COPILAŞ

Idilă

„Ne-aflăm deocamdată-n pace-aici.
Din uşă-n uşă poţi cu drag privi.
Voios, artistul vede liniştit
Aceste vieţi ce s-au împrietenit.
Şi cum străbatem un pămînt străin,
Unii se-ntorc, iar alţii-ncoace vin
Oricît e lumea de încrezătoare,
Ne ducem fericiţi către strîmtoare.“

Goethe, *Campania în Franţa*

PREAMBUL

Sînt eu poet? Ori am fost, poate, vreodată? În Franţa
Nu mi s-ar spune poet. Acolo comod se distinge
Între un faur de rime şi omul vorbirii directe.
Primul poet e numit, celuilalt scriitor i se zice,
Poate stilist, preţuit ca talent, dar fără să poarte
Titlul distinct de poet: el nu se exprimă în versuri.
Proza fu partea-mi mereu, de cînd ca băiat cunoscut-am
Dorul iubirii dintîi şi-am pornit modesta mea muncă.
Nobilă armă-şi creă simţitorul spre-a lumii-nfruntare

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 496

Şi o purtă graţios: reuşite frumoase, pot spune,
Mi-au răsplătit osteneala pe cîmpul limbii germane.
Demn ca artist cred c-am fost, ca şi alţi cîntăreţi, şi ca dînşii
Prozei un sens şi un rost eu i-am dat. *Conştiinţa*
Inima-mi face-a vibra şi, la fel, rafinata ureche.
Proza-i morală şi melos – aşa am creat-o întruna
Fost-am poet? Dar, firește! Căci unde a limbii iubire
Află-n iubire temei şi viaţa o cîntă, se poate
Vorba *poet* s-o rostești fără vreo teamă. Şi totuşi,
Adu-ţi aminte! Atîtea sfieli te-ncercară, şi-nfrîngeri,
Nimănui spuse, au fost, şi eşecuri mereu tăinuite:
Tu în virtute schimbaşi neputinţa, trezind chiar uimire –
Gustul amar ţi-a rămas, cu toate acestea, pe limbă.
Încă mai ştii? Uneori, înfocate simţiri şi elanuri
Te-au doborît istovit sub a lor zdrobitoare povară.
Stat-ai cu fruntea în pumni. Căci în suflet imnuri sublime
Te îndemnau să le cînţi, cu ochii şiroaie de lacrimi.
Totul a fost în zadar. Nimic n-a putut să se schimbe.
Căci, către lucruri întors, m-am trudit cu o artă mai rece
Cîntecul plin de avînt să-l preschimb în poveste morală
N-a fost aşa? Şi de ce? Ori teamă ţi-a fost să-ţi iei zborul?
Ce îţi revine şi ce nu-i al tău ai ştiut totdeauna,
Te-ai resemnat liniştit, dar tot te-a durut insuccesul.
N-a fost aşa? Te-ntreb iar. Şi nimic nu putea să se schimbe?
Doar prozator să rămîi, scriitor, dar poet niciodată?
Sau, mai precis, să te simţi un poet cum scrie la carte?
Vrut-a destinul aşa şi pecetea şi-a pus? Dar ascultă!
Am la-ndemînă un ritm îndrăgit şi de greci şi de-ai noştri
Contemplativ, moderat, legiuit şi voios cu măsură
Cumpăna ţine perfect între vorbe pe şleau şi cîntare.
E şi solemn, şi modest. Pasiuni şi-o simţire adîncă
Nu le cuprinde, e drept. Însă lumea-nsorită de-afară
E oglindită concret şi frumos în cadenţa-i sonoră
Bun e-acest ritm de taifas, de-o poveste pe şart, digresivă,
Prea potrivit pentru lucruri de rînd şi din inimă spuse.
De timpuriu mi-a sunat în ureche în forma-i germană
Încă de cînd, ca băiat, renunţai la poveşti cu piei-roşii

Pentru-al lui Cronos tumult. Melodia-mi rămase ştiută
Şi deseori ea pe buze-mi veni. Iar cîteodată – N-aţi observat,
e şi greu! – a irumpt în poveştile mele,
Tropotul liber schimbînd într-o horă ritmată de versuri.
Muză, o dată măcar, îmi îngăduie pasu-n cadenţă,
Nu pe ascuns! E un ceas potrivit, iar prilejul, asemenea.
Vreau să vă spun cum a fost şi să-mi cînt copilaşul din urmă
Ce se-adaugă celorlalţi, în ani de restriște, cînd însumi
Cumpăna vieţii-am atins. Şi ce pînă acum niciodată
N-am reuşit să devin sub imboldul spre zări mai înalte
Facă-mă azi, în sfîrşit, simţirea duioasă de tată
Ce-mi dă avînt: un poet făurar de cadenţe sonore.

DE-ALE VIEŢII

Ultim născut, dar copilul dintîi că eşti mi se pare!
Ani importanţi au trecut, ca în zbor, de cînd ultima oară,
Tată am fost. Azi sînt matur, iar cei dinainte de tine
Fraţi şi surori, au crescut şi-s cuminţi şi cu minte isteaţă.
Dintre copii, cel mai mic şapte ani a-mplinit, cel mai mare
Ani treisprezece are-acum – cam la un an diferenţă
Tînărul tată-i văzu tot sporind, cu naivă mîndrie,
Cum visătorul priveşte spre lumea cea largă din juru-i.
(Căci pentru cel ce visează e lumea aceasta reală,
Vis mai aievea ca visul şi mai adînc îl flatează.)
El se simţea cineva cu droaia aceasta din casă
Şi cetăţean cu temei. Dar adesea şi teama în suflet
I se-ncuiba vrînd-nevrînd şi-l făcea să-şi întoarcă privirea,
Îngrijorat, înăuntru-i, că-n viaţa aceasta pe care
A căutat-o cinstit şi moral a dorit-o, nu poate
Liber să fie şi singur cînd vrea, de aici înainte.
Oameni ei înşişi acum, cu soarta lor încă ascunsă,
Dragi îmi erau pentru mama, mireasa de basm de-altădată,
Care pe tînăr l-a luat – ei erau pentru ea fericirea.
Cînd cel mai mare din ei, băiatul frumos fără seamăn,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 498

Gata să moară zăcea, redeschis inutil de un medic,
Încremenit, o păpuşă de lemn, fără suflu şi viaţă,
El, altădată-nflorit, iar atuncea pe cale să piară,
Inima-n piept mi s-a frînt de a ei amară durere,
Plîns-am cu ea, întristat. Dar prea dintr-o dată copacul
Omului care eram, un trunchi subţire în junele,
Ramuri bogate desface şi larg îşi întinde coroana,
Astfel încît să nu-mi pară că sînt rătăcit şi ridicol.
Lumea din juru-mi ţîşnea din viaţă ori din vis izvorîse
(Chiar dacă visul, atunci, spre cele-omeneşti mă-ndrumase):
Rîvnă era spre frumos, un impuls neştiut şi nostalgic?
Doar aventuri căuta visătorul în cele reale
Care-i plăceau şi cu haz le găsea; dar încă şi-atuncea
N-ar fi dorit să se piardă în ele, ci sta-n aşteptare,
Rece, atent, iar ades iritat chiar de larma din juru-i.
Timpul aşa se scurgea, eu de drum îmi vedeam înainte,
Printre ai mei, cei mai dragi dintre oameni pe lume,
Ei, cei crescuţi dintr-un vis şi din brava-mi iubire de viaţă.
Ani paisprezece-au trecut de cînd îmi luasem mireasă;
Şapte din ei mi-au adus pe cei patru dintîi, după care
Şapte-au trecut iar la rînd, şi părea că atîţi vom rămîne.
Da, doar ca stat de crescut mai era, dar nu şi ca număr,
Doi domnişori deci aveam, şi domnişoare tot două.
Viaţa-nainte mergînd lăsase obîrşia-n urmă,
Mugure nou nu-ncolţea să mai lege prin spor existenţa
De ceea ce noi numim devenire. – Însă, cu timpul,
M-am învăţat să-ndrăgesc ce aveam, cu-nfocată iubire,
Căci pentru tînăr imboldul firesc ce-l îndrumă e dorul,
Pentru bărbat e iubirea. Dorul rîvneşte să aibă,
Punţi colorate-ntinzînd, el numeşte frumos ce nu are.
Dar a-ngriji ce avem şi a-i da cordial frumuseţe,
Asta-i iubire. Şi astfel deprins-am cu timpul respectul
Faţă de-ai mei ce-mi păreau mai minunaţi printre oameni,
Roade-ale proprie-mi vieţi şi a visului meu întrupare
Spirit din spiritul meu. Dar mă întreb: fost-a vreodată
Opera mea altceva decît viaţă? Scorneli gratuite
Arta mea n-a fost nicicînd, ci doar viaţă gîndită temeinic

Şi niciodată de viaţă eu opera n-am separat-o.
Inima-n dinţi deci mi-am luat şi-am învins hotărît tulburarea.
Astfel fiind confirmat, mi-am dat jos din spate povara
Şi-nseninat m-am decis ca nicicînd s-o mai las să m-apese.

Dar chiar atunci cînd în sine-mi totul aşa se-aşezase
Tu ne-ai vestit c-ai să vii, cum floarea se-anunţă prin mugur
Şi, la soroc, te-ai născut, cea mai scumpă din vieţile toate,
Drag copilaş! Eu eram pregătit pentru această primire
Altfel decît în trecut. Imagini şi semne concrete
Ceilalţi mi-au fost, rînd pe rînd, ca dintr-un fel de-aventură;
Tu însă rod al iubirii erai, bărbătească iubire
Şi-al unor ani fericiţi sau trăiţi dureros împreună.
Vremi de furtună-au venit şi, ca smuls din rostu-i, pămîntul
Se zbuciuma în cutremur, iar lumea noastră întreagă
Se prăvălea. Bietul om ce viaţa-n serios şi-o luase
Fu copleşit de marasm. Pe mine, furtuna cumplită
M-a înmuiat, dar tot ea mi-a dat şi un spor de tărie;
Astfel că locul mi-am luat, cel cuvenit, cu cinste sau fără
Dar conştient şi decis. Puterea iubirii e mare,
Cînd ai ajuns să-ţi cunoşti destinul, şi-apoi bărbăteşte
Să ţi-l supui: de atunci mai din plin preţuieşti şi iubirea,
Ce ţi se dă. Mai 'nainte, ca tînăr, nici n-o iei în seamă
Treci peste ea cu dispreţ şi-o lepezi. Din pură mîndrie
Drag îţi e prietenul care prin munca-i pe-a ta o-ntregeşte,
Meritul său pe-al tău confirmîndu-l. Ce fără răspunderi
Fost-am atunci! Mai curînd ne-ndoiam de a noastră valoare
Decît de-a celui pe care ca prieten chezaş ni-l luasem.
Toate se schimbă acum. Păşeam împreună pe poarta
Altui deceniu, cu patru-mplinite lăsate în urmă
Ghid ne erau zeităţile Hore – şi astfel acuma
Nici un motiv nu aveam să mai stăm cumva la-ndoială!
(Omul aşa e: în vreme păşeşte voios înainte
Nepăsător, căci acolo, în faţă, o viaţă l-aşteaptă.)
Fire de-argint ne sclipesc acuma la tîmple. Drumeţul
Altfel priveşte spre lume şi altfel întîmpină traiul.
Tînărul neştiutor spre cele din spirit se-ntoarce

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 500

Şi meditează-adîncit în vălmăşagu-i din suflet,
Ne-ncrezător în vreun simţ. Dar vine apoi şi o vreme
Cînd graiul dulcei naturi inimii sale-i vorbeşte.
Tineri, noi n-am preţuit primăvara şi-a ei înflorire,
Nici suflu-i drag; tot atunci n-am savurat cu ardoare
Vraja acestui parfum ce rozele verii-l exală,
Nici n-am ştiut saluta cu-atîta-ncîntare ca astăzi
Trunchiul cel alb de mesteacăn ce-şi lasă frunzişul s-atîrne
Ca nişte plete, foşnind în după-amiaza de aur.
Ce sens să aibă, mă-ntreb, această simţire ciudată
Ce ne-o inspiră mereu privelişte dragă a firii?
Oare natura, prin ea ispitindu-ne blînd, ne şopteşte
Că-i aparţinem şi nu peste mult ne-om întoarce într-însa?
Ne şi atrage cumva, prin simţuri vădindu-şi dulceaţa?
Dragă copilă, aşa pregătit sufleteşte, pe tine
Te-am aşteptat să apari din tainicul pîntece-al nopţii
Trupului drag ce, lucrînd grijuliu, pe deplin te formase,
Legile firii urmînd. N-am ştiut de pe-atunci că-mi eşti dragă.
Dar cînd minunea veni, sfîntă şi grea, voioasa minune,
Şi-ai apărut în lumina pe care-o doreai dinainte
Şi către care izbind, cum te-auzeam, te-ndreptaseşi,
Cînd, temător, te-am luat, mică, uşoară, în braţe
Şi-n ochii tăi am văzut cerul lumina topindu-şi –
O, ce-ncîntat am mai fost, şi cu cîtă prudenţă
Mamei te-am dat înapoi, ca să te pună la sînu-i,
Inima mi se umplu de-o mare şi sfîntă iubire.

ÎN ZORI

După ce ochii-mi spălai cu apa cea rece ca gheaţa,
În dimineaţa de-atunci, bucuros de a ei prospeţime,
Primul meu drum, copilaş, fu îndată la tine-n odaie.
Tocmai atunci te-mbăia îngrijitoarea în cadă –
Cadă ca pentru pitici, tu, o mică făptură gingaşă.
Însă de cum m-ai văzut, ai rîs de departe spre mine.

Ochii tăi dragi îmi spuneau că mă ştii cine sînt şi te bucuri.
Ce fericit m-ai făcut, cînd aşa m-ai privit prima oară –
Astfel se simte un om doar sub dulcea privire-a iubitei!
Jur-împrejur pe podea, covorul întreg se muiase,
Căci în băiţă zburdai voioasă, pornită pe joacă,
Braţele mici agitînd şi mişcînd picioruşele-ntruna.
Cutezătoare păreai în unda aceea plăcută
Şi parcă mîndră-ai fi vrut să te-arăţi, în obraji cu gropiţe.
Stropii din cadă sărind, mă udară pe haină. Femeia
Capul micuţ ţi-l ţinea, atentă, deasupra, cu stînga,
Căci apa ce o lăsai în voie trupşorul să-ţi scalde
Alt element decît cel ce hrană-ţi dăduse prin branhii,
Aerul ţi-ar fi răpit, răsuflarea tăindu-ţi pe dată.
Pieptul îţi e neudat, aşadar, iar buretele galben
Care, pe apă plutind, pare-a fi o bucată de aur,
Şi, tot strîngîndu-l încet, lasă ţîşniri argintii şi călduţe
Să te împroaşte domol. Jocul acesta îţi place.
Şi, tot zîmbind, ne arăţi ce-ncîntată te simţi sub ploiţă.
Gata. Femeia te ia, grijulie, te scoate din apă,
Stropi cad în jur, cum în zori de pe flori cade roua. Te-aşază
Pe un şervet pluşat, întins peste perne pe masă
Şi încălzit mai din timp îndelung la reşoul electric.
Te înveleşte în el şi te şterge în grabă, eu însă
Tot mai stau să privesc încîntat cum îţi face toaleta.
E cu dichis: mai întîi pantalonii micuţi în trei colţuri,
Feşele-apoi, şi pelinci, ţie-ţi trebuie multă căldură,
Căci tu la cald ai crescut în sălaş de-ntuneric şi-acuma
Încă mai eşti străină şi novice în lumea cea rece.
Bine-nfăşată arăţi ca un sul, şi doar pieptul ţi-e liber,
Braţele mici le întinzi în pichetul de nea şi par aripi.
Sus, pe căpşor, chiar pe frunte, un smoc auriu cum e paiul,
Părul, acum netezit uşurel, răsuceşte. La ceafă
Rar şi subţire de tot, de culcatul pe spate, arată
Creştetu-n schimb ţi-e vîrtej de-aurii şi fantastice bucle
Care-o cunună îţi fac, prelungită cu moţul din frunte.
Astfel, gătită frumos, în braţe te iau şi-ţi apropii
Ochii de-ai mei; tu, pe spate, -ndrăzneaţă, cu mîna călduţă

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 502

Dai să mă prinzi de obraz. Strîngi tare din buze, strîmbi nasul,
Rîzi cînd mă fac că te muşc, mormăind ca un urs din pădure.
Timpul e-acum să mănînci; culcată în poala femeii,
Sugi cu un aer serios din sticluţa umplută cu lapte
Cald şi cu fulgi de ovăz, îndulcit. Amestecu-ţi place,
Însă, îndată ce hrană destulă îţi umple burtica
Tot ce-ai trăit pîn-acum – mişcarea şi baia – te-adoarme.
Pusă-n pătuţ, dormi adînc, în vreme ce noi, cei din casă,
Ziua o-ncepem abia de acum înainte, cu treburi.

ALUNIŢA

Astfel, ca adult ce sînt, mă prinde-n vîrtejul ei ziua,
Ceasuri la rînd se petrec şi-şi ia fiecare tributul.
Singur o vreme rămîn, mai vorbim – şi puţină odihnă,
Şirul se poate schimba. Oricum, de departe, adesea,
Ochii spre tine-mi arunc, în pătuţul cu gratii în care,
Oricît de mic, tu te pierzi: jur-împrejur este golul,
Sus, ca şi jos, peste tot, iar în mijloc – făptura-ţi micuţă.
Zilele calde cînd vin, în grădina ce-n flori se-nveşmîntă,
Stai şi visezi în căruţ, pe tăpşanul de iarbă-n amiază
(E un căruţ foarte-nalt, cu arcuri şi roţi cauciucate,
Cu perdeluţele verzi, scut de mătase spre soare.)
Cel mai adesea adormi: întocmai ca-n pîntecele mamei,
Numai treptat se disting somnul de starea de veghe,
Ziua şi noaptea-ţi sînt una, şi dormi în oricare.
Însă cînd, trează, deschizi, stele de-azur, ochişorii,
Mîinile-ntinzi şi te joci cu danteluţa perdelei,
Sau cu acel clopoţel, pe care un prieten al casei
L-a strecurat neştiut: e de-argint, ca un măr, prins la mijloc
Într-un inel cu mîner, iar ţie îţi place cum sună,
Noi de departe aflăm unde eşti după pura-i vibrare.
Tu îl priveşti şi-l asculţi, iar delicatele-ţi simţuri
Iau cunoştinţă de el: o formă voioasă şi-un sunet –

Cel dintîi lucru al tău. Dar mai şi plîngi cîteodată,
Căci îţi ies dinţii dintîi, şi gingia amarnic te doare.
Cînd te aud, las pe loc orişice treabă deoparte,
Iute pe uşa cu geam ies şi cobor scara de piatră,
Vin pe tăpşan şi-ţi vorbesc şi te legăn încet cu genunchiul,
Caut să te-alin şi, cu drag, să-ţi liniştesc sufleţelul.
Tonul domol îl păstrez, fiindcă te ştiu sperioasă,
Fie că plîngi sau că dormi, alcătuirea ta delicată
Nici nu suportă iviri prea bruşte şi voci repezite,
Te înspăimînţi şi tresari, mînuţele salţi, ochişorii
Mari ţi se fac şi în ei se-aprinde-o steluţă de-alarmă,
Deci cu măsură se cer să ne fie şi pasul şi vorba.
Slabă şi-n cumpănă ţi-e firea, şi nu-i de mirare,
Căci procreată ai fost şi te-ai format în vremuri de groază.
Lumea în chin se zbătea, potopită de rîuri de sînge,
Inima-n pieptul oricui se strîngea-nfiorată de grijă.
Tu de impasul din jur erai, firească, străină
Şi-n dulce tihnă urmai fazele creşterii tale.
Însă, copilo, şi-aşa, zbuciumul tot te ajunse,
În devenire-ai captat a Europei durere;
Grijile noastre privind ce se-ntîmplă cu lumea şi ţara
Cea vinovată oricum şi totuşi lipsită de vină
Pînă la tine-au pătruns prin filiera maternă.
Rău se hrănea pe atunci poporul german, căci duşmanul
Hrana în drum ne oprea, grăsimi nu găseam şi nici ouă.
Oameni în vîrstă, vîrtoşi, ce-o viaţă aveau înainte
Se prăvăleau în mormînt, doborîţi nemilos prea devreme.
Foamea obrajii-i scobea şi vedeai doar bărbii ascuţite.
Boli de tot felul aflau în ţară teren prea propice.
Pîntecul mamei era şi el lipsit de hrana vitală.
Astfel pe lume-ai venit, floare a grijilor noastre!
Nu suferindă, dar prea la cele din jur simţitoare.
Da, iar natura a vrut printre ceilalţi să te însemne
Ca pe un prunc dăruit de vremile-acestea, punîndu-ţi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 504

Semn ca de foc, cît un bob de mazăre-ntre frunte şi tîmplă.
Noi, orişicum, socotim un stigmat de război semnu-acesta.

SURIOARĂ

Noi, cei din casă, voioşi, te cruţăm cu respect şi sfială:
Zgomot şi ceartă se sting, de se-ntîmplă să fii tu de faţă,
Sfîntă şi nouă aici, pe-un pămînt pornit pe palavre.
Limba măicuţei n-o ştii, dar priveşti şi tragi cu urechea,
Jos, între noi, cei mai vechi, cînd stăm împreună la masă,
Tu, nu prea sus de podea, pe scăunelul minuscul cu braţe,
Şezi înclinată puţin, într-un colţ, şi adesea
Fraţi şi părinţi ne-aplecăm spre tine vorbindu-ţi cu grijă,
Tu ne asculţi surîzînd, nu-nţelegi, dar se vede prea bine
Că de pe chip ne citeşti, încrezătoare, iubirea.
Neputincioasă cum eşti şi cu gingiile goale,
Pari o băbuţă: ai ochi care caută cu trudă, iar capul
Tot ţi se clatină-ncet, prins încă slab în cerbice.
Ai şi vertebrele moi – pari ajunsă la vîrsta din urmă,
Dar eşti abia la-nceput; mişcaţi te privim cu-ncîntare,
Nu c-un fior îngheţat ca pe cei ce-şi aşteaptă sfîrşitul,
Tot respectaţi şi cruţaţi, în neputinţa tîrzie,
Însă simţind de pe-acum a criptei tăcută suflare. –
Sfînt copilaş! Deseori aşa te numesc, ca în rugă,
Chipul tău dulce şi demn privindu-l cu drag şi sfială.
Hrana ţi-e simplă şi pură; guriţa, frumos arcuită,
Gură de înger cum e aceea pictată-n icoane,
Nu-i profanată nicicum, căci nu cunoaşte vorbirea,
Mijloc ades folosit spre-a minţi şi a-ţi rosti îndoiala.
Cînd, de curînd, mi-am serbat ziua de naştere, iată,
Mi te-au adus, ca şi tu – în glumă – să-mi faci o urare.
Eu te ştiam pîn-atunci în scutec, pe perne culcată,
Pentru prilejul festiv te-au gătit frumos, în rochiţă,
Prima rochiţă a ta, din mătase albă ca neaua,
Lungă de tot, c-un pieptar apretat, strîns sever sub bărbie.

Ca o infantă erai sau o maică micuţă şi demnă. –
Toţi „surioară“ îţi spun, un nume ce sună cam straniu:
„Soră“-şi ziceau pe la noi miresele Domnului care
Rasă şi scufă purtau, la brîu – un şirag de mătănii,
Şi locuiau undeva, la Winkling, cu-a lor superioară,
Unde m-am dus, ca băiat, să le văd capela de aur.
Cea mai duioasă a stat de veghe alături de tata
Cînd s-a sfîrşit. Şi tot ea adesea venit-a în casă,
Oricînd vreunul din noi, copiii, zăceam prinşi de febră.
Parcă o văd apărînd şi punîndu-şi deoparte gentuţa
Şi pelerina de drum, cenuşii ca şi scufa pe care
Şi-o lepăda, rămînînd c-o albă-ncreţită bonetă.
Astfel umbla, cu tălpi moi, pregătind degrabă comprese
Şi doctorii. Îi sunau mătănii de lemn la centură.
Se aşeza mai apoi lîngă pat şi-ncepea să citească,
Ore întregi, la poveşti, din cele de groază, fireşte,
Noi numai de astea doream, însă ea n-o făcea cu plăcere,
Căci Necuratul ades se ivea printre rînduri în ele,
Numele lui nu-l rostea, ci-i spunea doar „răul“ sau „naiba“,
Din sfiiciune. Noi toţi o iubeam pe făptura aceasta.
Nu era slugă, dar nici, cumva, domnişoară sau doamnă,
Nici din popor, nici de sus, nici soaţă sau fată timidă.
În societate un loc nu-şi găsea, şi totuşi într-însa
Calm se mişca, ajutînd la suferinţă şi moarte.
Neimplicată-n vreun fel în viaţa de rînd, omenească,
Ea practica din prisos, tăcut şi discret, omenia.
Cînd surîdea, şi-arăta dantura de smalţ nepătată,
Iar sub scufie-i zvîcnea o vinişoară pe frunte.
Dîndu-i un aer nespus de-ncîntătoare blîndeţe.
Părul eu nu i-am văzut. A zis că nici nu-i femeie,
Totuşi, nimic mai străin de-o bărbătească alură:
Înger părea. Însă noi, cu buzele arse de sete,
„Soră“-i spuneam, nume sfînt, şi aspru, şi cald totodată,
Familiar, şi pios, şi plin de gingaşă iubire.
Ţie la fel ţi s-a zis în casă la noi: „surioară“
Pînă ce-un nume creştin ţi s-a dat la botez, totuşi mie
Altfel îmi sună oricum cuvîntul acesta ca „soră“,
Tainic mi-apare, voios, precreştin şi mitic aproape.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 506

Forma de diminutiv are-n limbă valenţe ciudate:
Dă, ca în basme, un semn pitoresc, de mister, şi un spor de căldură
Unor numiri cum au fost acelea cu care străbunii
Îi evocau de demult pe stranii prieteni ai casei,
Micii elfi nevăzuţi, şi buni, dar şi gata de farse,
Şi îndrăzneţi, şi sfioşi: spiriduş, piticuţ, tichiuţă.
Da: „surioară“! aşa îmi sună-n ureche cuvîntul,
Gingaş-demonic, cînd vrem, stînd la masă, să-ţi spunem pe nume.
Tu, mai curînd dedesubt, pe scăunel, ne priveşti prietenoasă,
Mută din cap clătinînd, într-un cerc de făpturi vorbitoare,
Încă străină de noi şi totuşi atît de a noastră.

DISTRACŢIILE

Basm, copilaş, piticuţ, orice-ai fi, de pe-acuma se vede
Firea de fată, căci eşti doritoare de nou şi isteaţă,
O femeiuşcă te-arăţi, zeloasă să afli de toate,
Şi bucuroasă răspunzi acelui ce vrea să te-ndrume.
De timpuriu, duhul tău păşea viguros înainte,
Nu ca băieţii, trîndavi, ce toate le-amînă, zăbavnici.
Fetiţă mică! mi-e drag să te-amuz şi merită truda.
Haz ce mai faci cînd, ciucit la masa ta mică pe roate,
Pun omuleţul cu plumb, doar un cap şi o burtă umflată,
Dau să-l răstorn, însă el, îndată se saltă şi rîde,
Uţa se dă un răstimp, ţinîndu-şi cu mîinile burta.
Uneori iarăşi îl iau şi-l rotesc ca sfîrleaza, el joacă
Dans clătinat de beţiv – ca ţăranii cu chef de prin Flandra.
Asta te-amuză, dar e doar o joacă modestă, iar ţie
Altele-ţi plac, mai de soi; te scot din măsuţă şi scaun
Şi mi te duc să-ţi arăt o lume mai nouă şi largă:
Trecem prin galerie, în jos, pe scara cu poze spaniole,
Iată şi holul acum – priveşti spre cămin şi spre lustre.
În bibliotecă-am ajuns. Laşi capul pe spate, mirată,
Gura o caşti şi te uiţi spre pereţi şi spre spaţii străine.
Eşti chiar la mine acum, îmi eşti, altfel spus, musafiră.

Dreaptă te ţin pe un braţ, îns-adesea căpşorul,
Moale, ţi-l pleci şi îl laşi cald rezemat de-a mea tîmplă;
De încîntare atunci simt că inima rîde în mine.
Pe îndelete ţi-arăt, rînd pe rînd, obiectele lumii,
Numele lor ţi-l rostesc – tu, probîndu-ţi puterea simţirii,
Forme şi sunet uneşti şi-ncerci de pe-acum cîteodată
Neînţelesul cuvînt să-l lălăi cu limba peltică:
O carte roşie-aci, dincoace o scoică pe care
Soarele cade-orbitor, un cap de metal şi globul terestru
Pe o consolă, dar tu îndrăgeşti mai mult decît toate
Altă minune de-aici, spre care-ntorci capul şi mîna:
Ceasul cel viu de pe scrin (un dulap din lemn scump – palisandru,
Pus între rafturi de cărţi). E-un ceas vechi, să tot aibă un secol,
Şi construit oarecum ca un templu cu patru coloane
Din abanos, cum îi sînt şi soclul, şi fina cornişă.
Baza coloanelor e din bronz, capitelele-asemenea;
Totul mai e încrustat şi cu alte podoabe voioase,
Dar sub cadranul de bronz şi-ntre coloane atîrnă
Veşnic mobilul pendul, la mijloc în formă de liră,
Cu o rozetă mai grea la capăt – şi ticăie, bate.
Noi îl privim încîntaţi şi rîdem. Pe urmă prind şnurul
Multicolor agăţat lîngă cadranul cu cifre,
Trag binişor şi – auzi? – ceva se porneşte-năuntru,
Tainic zvîcnind, iar apoi ne-ascultă, supus, mecanismul:
Spune, metalic sunînd, de-i sfert, jumătate sau oră.
Tu, bucuroasă, întinzi mînuţa cu palma-n afară,
Parc-ai voi să saluţi şi un „Ah!“ şi un „Da!“ parc-ai spune,
Strigăte mici de elan, ţîşnite din via-ncîntare,
Şi din priviri ne întrebi pe mine şi-obiectul-minune,
Spre care-ntoarsă priveşti, cînd te duc, necăjită, de-acolo.

BOALA

Ei da, mă bucur nespus să-ţi trezesc şi simţuri, şi suflet,
Să ţi le leg de pe-acum cu-obiectele lumii pestriţe,
Să ţi le-ncînt pe cît pot cu forme frumoase. Şi totuşi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 508

Încă mai mult îmi e drag liniște-n suflet și pace
Să-ți readuc, pentru ca tihna cea dulce s-o afli,
Cînd, neștiind, o dorești și totuși, plîngînd agitată,
Singură somnul ți-alungi și nici un mijloc nu te-alină.
Eu reușesc și atunci să te-mpac, și-s mîndru de asta.
Chiar de curînd te-a atins boala războiului, gripa,
Molimă care acum pe cei slabi și micuți îi atacă,
Astfel, de parc-ar voi ca relele-aduse de vremuri
Toți să le simtă la fel, și cei mai lipsiți de vreo vină,
Cei care s-ar cuveni liberi a fi pe de-a-ntregul.
Trupul micuț îți ardea, te chinuia guturaiul,
Încă de-acuma aflai martiriul brutal al durerii:
Noi cu mînie vedeam și cu milă că suferi, dar locul,
Punctul de foc, nu-l știam. Tu cum să-l spui? Ei, da: e urechea.
Medicul casei, dibaci, tot pipăind cu prudență,
Spuse precis ce și cum: scurgeri în partea de mijloc.
Îngrijorați luînd act, am început tratamentul:
Îți picuram perhidrol, privindu-l cum fierbe-n ureche
Și-n clocot dă, iară tu ochii-nchideai, asurzită
Te alinam cu ulei, nici rece și nici prea fierbinte,
– Doamne ferește! – un strop pus ușor la intrarea-n ureche,
Locul acela restrîns, sălașul durerii cumplite,
Iar la sfîrșit închideam orificiul cu vată călduță.
După acest tratament, doica-ți lega, grijulie,
Peste bărbie și-obraji un fular subțire de lînă,
Ți-l înnoda cît de strîns în creștet – și, astfel, cu fața
Stoarsă, bătrînă de chin, păreai o băbuță bolnavă.
Rîsul abia ni-l țineam, oscilînd între glumă și jale.
Cum mai strigai! Se vedea că orice mișcare-ți trezește,
Cît de atentă, dureri. Ai fi vrut să adormi, dar nici vorbă
Să te culcăm în pătuț. Deci, în noaptea aceea,
Poate un ceas ori mai mult, te-am purtat prin odaie în brațe,
Tot lălăind și cu pași egali pe scurta distanță,
Vorbe de-alint susurînd, ca să-ți sting suferința grozavă.
Brațul pe care zăceai mă durea și-l propteam și cu cel'lalt.
Dar fericit ce-am mai fost, văzînd cum chinul tău piere,
Cum trupșoru-ți destinzi și-adormi îmbunată pe brațu-mi!

Dar și atunci trebuia cu grijă să fiu, căci schimbarea
Bruscă de ritm și din mers în stare pe loc să alunge
Ceața ce te-nvăluia. Mai adînc se cerea să ai somnul,
Ca să cutez să te culc în pat și-n sfîrșit, cu prudență
Mîinile să mi le trag, deasupra-nclinat, și pe frunte
Gura să-mi pun, un sărut, bunul-rămas pînă mîine.
Capul și inima mea se-așteptau la o dulce odihnă,
Căci am putut să te-alin pe tine, cea fără de vină.

DIN ŢARA SOARELUI-RĂSARE

Practic, femeile trag foloase din dragostea tatei:
Dacă se duc în oraș ori au de lucru prin casă,
Mie te lasă, știind că nu am ceva împotrivă,
Căci, realmente, mai scump nimica nu-mi pare pe lume
Decît la mine un ceas să te am (pe asta contează),
Netulburată să stai, în tihna strădaniei mele,
Eu să mă-mpart bucuros între lucru și veghea gingașă.
Șed la birou, iară tu pe canapeaua din dreapta
Pusă ai fost, într-un coș drăgălaș din răchită-mpletită,
Ești învelită c-un pled, legat la picioare c-o fundă
Roz din tafta. Coșul tău are perdele ușoare;
Eu la o parte le trag, să te pot vedea, cînd privirea
De pe hîrtii o ridic sau din cărți, și fața ta mică
S-o cercetez cît timp dormi ori, trează, zîmbești către mine.
Șed rezemat și mă uit ce amestec uman ți-a dat chipul,
Altfel în tine-mplinind trăsăturile noastre de bază.
Patria ta, negreșit, și fantastice țări depărtate,
Nordul din vest și un Sud mai adînc, dinspre Soare-răsare,
Țara de jos și din est se-ntîlniră, copilo, în tine.
Nasul micuț de arab, bărbia puțin cam prognată
Despre pustiuri vorbesc. Dar ochii cu zîmbetul dulce?
Gheața din Nord văd în ei, albastră lucind, dar adesea
Parcă se-ntunecă blînd, c-un aer exotic, nostalgic,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 510

Aer cu-atît mai străin, în contrast cu sprîncenele blonde,
Care-s întocmai la fel ca la strămunii din Hansă
(Semnul m-amuză!) ce-n vremi de demult păşeau cu prestanţă
Pragul spre sala de sfat şi celor de-alături de dînşii
Praf de tabac ofereau – parcă-i văd, cu bărbi mari, rotunjite;
Toţi, negustori înstăriţi, armatori cu corăbii pe mare...
Din Orient tu te tragi. Te-a zămislit ca-n poveste
Sînge din Nord, ahtiat de-aventuri şi de drumuri pe ape.
Dublă e patria ta, Nordul german şi Sudul exotic,
Precum oraşul natal chip îndoit îmi arată:
Goticul port cenuşiu la Baltica, dar şi o minune
Din Răsăritul vrăjit cu-arcade maure-n lagună –
Le-am moştenit de copil, le ştiam prea bine şi totuşi
Ca dintr-un basm îmi păreau, ivite de vise-avîntate. –
Ce-nfricoşat a mai fost micuţul purtat prima oară
Într-o gondolă plutind pe canalul cel mare,
Printre palate, şi-apoi cu ce spaimă-şi puse piciorul,
Tot prima oară, pe ţărm, în curtea cu lespezi de piatră
Care-nconjoară superb clădirea aceea de vrajă,
Templul înalt, bizantin, bogat în podoabe de aur
Viu colorat şi-ncărcat de turnuri, cupole, coloane,
Ca sub un cort de azur mătăsos, arcuit peste mare!
N-a regăsit el atunci, în nări cu mirosul de-acasă,
Chiar în palatul dogal, cu sălile-i scunde, boltite,
Sub delicatul frunzar, primăria cu-arcade, în care
Bursă ţineau importanţi cetăţeni ai oraşului liber?
Nici nu se poate nega că există relaţii ascunse
Între oraşele-port şi vechile-oraşe-republici,
Între oraşu-mi natal şi visul din est, ca din basme!
Cît mai rîvneam de Crăciun, copil cînd eram, prăjitura
'Naltă, în formă de tort, ca turnul din poarta cetăţii,
Mult lăudată la noi, pe care-o făceau cofetarii
Nemţi, dar în care era un fel de mană cleioasă,
Ca-n Orient, de-ai fi zis că-i un dulce gătit prin haremuri:
Zahăr, migdale şi unt, apă de roze, iar totul
Pîn' la Veneţia dus, pentru botez la San Marco!
Massepain, francezii îi spun, *mazapan* îi zic spaniolii –

Poate-i iudeul *mazzoth*, lipia de Paşti ce şi-o luase,
Cînd a pornit prin deşert, poporul ce-avea să unească,
Pe globu-ntreg risipit, Apusul cu Soare-Răsare?
Peste-un deceniu apoi, vreme de vis şi deliciu,
Inima iar mi-a zvîcnit, şi tot în oraşul lagunei,
Cînd prima oar-am zărit, în sala de aur, copila
Care de mult e a mea – şi-i a voastră măicuţă iubită –
Dar care-n ziua de-atunci mi s-a părut o prinţesă
Din Orientul vrăjit. De sub o cunună de aur,
Părul ei negru cădea în bucle pe umeri de fildeş,
Umeri gingaşi, de copil, cum nu au fetele noastre,
Uneori 'nalţi, cum se văd la cele ce cîntă din flaut,
Ori s-au născut în Egipt. Era îmbrăcată în roşu.
Chipul ei mic, serios, avea o paloare de perlă
Şi nişte ochi elocvenţi, enormi, cu sclipiri de agată...
Ţară de basm! Orient! În clipa aceea, fetiţo,
Cînd ochii mei s-au oprit, înclinat cum eram spre beţie,
Tînăr, pe chipul cel drag, o voce din viitorime
Mi te-a chemat, căci atunci pe cea solemn adorată
Ca un bărbat cu temei am peţit-o şi-am dus-o acasă,
Cum o doream cu avînt. – Iar acuma contemplu
Nasul tău cîrn de maur şi sprîncenele blonde-ale tatei.
Patria ta din adînc, ţara de suflet ţi-e Estul,
Patria omului şi a-nţelepciunii mai vechi şi mai blînde.
Oare cîndva-n Răsărit, un spirit profund, hanseatic,
Nu a creat acel op în care, c-o forţă unică,
Despre voinţă tratînd şi, la fel, despre reprezentare,
A reunit magistral puterea gîndirii germane,
Lumea deplin lămurind, cu misterul sacrelor *Vede*?
Astfel, ce simt şi visez omenește cuprinde-mpreună
Ce-mi e mai drag pe pămînt: pe tine, fetiţo, şi bunul
Cel mai de preţ ce-am putut aduna întru spirit pe lume,
Bunul pe care doresc să-l păstrez în viaţă şi-n moarte.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 512

Stau deci acum lîngă coş şi te ţin, veghind, de mînuţă,
Chipul micuţ contemplînd, cu forme atît de ciudate.

BOTEZUL

Vreau, în sfîrşit, să-ţi descriu botezul, ca însăţi, odată,
Cînd ai să ştii să citeşti, să cunoşti frumoasa serbare.
Încă din vreme şi-a luat totul asupră-şi chiar tata
Şi-a chibzuit îndelung, precum inima lui o ceruse,
Ce pregătiri se cereau pentru ziua aceea solemnă.
Pastorul el l-a ales, la fel şi pe naşi, fiecare
După un gînd anumit, nu aşa, la voia-ntîmplării.
Deci, au fost paşi de făcut, şi scrisori încolo şi-ncoace,
Spre-a-nlătura greutăţi ivite-n alegerea datei,
Căci dintre naşii cei doi, unul venea de departe,
Pastorul, iar, se găsea tocmai în Ţara saxonă,
Om încă tînăr de tot, doar vicar, dar cu titlul de doctor,
Un filosof şi-un distins literat. Ne ştiam dinainte
Şi ne scrisesem ades. El publicase-o lucrare
Care-l făcuse vestit şi-al căreia titlu, spre cinstea-mi,
Numele meu îl purta. Pe el l-am ales deci, de teamă
Ca nu cumva, de ceream, biserica mea luterană
Să ne trimită, mai ştii, vreun nerod în sutană slinoasă,
Care, din actul solemn, să scoată o farsă hazlie.
Asta voiam să evit. Despre naşi voi vorbi mai departe.
Ziua fixată sosind, o zi minunată de toamnă,
Foarte voioşi s-au pornit părinţii la treabă prin casă,
Au risipit prin odăi buchete de flori o mulţime,
Flori de sezon luate-n tîrg de tata în zori: crizanteme,
Albe şi-n alte culori (căci mica noastră grădină
Iederă doar ne mai da şi altă verdeaţă măruntă).
Deci împărţit-am în trei din odăi buchetele noastre,
Vaze şi cupe umplînd. Un mănunchi mai mare din toate
L-am aşezat în iatac, pe masa ce-avea să slujească
Pentru botez ca altar, împinsă acum la fereastră

Şi aşternută, voios, c-o faţă mai albă ca neaua
Dintr-un damasc foarte fin, pe care pusesem obiecte –
Toate de-argint: crucifix, o cană şi sfeşnic – aduse
De la biserică. Dar cristelniţa noi o dădusem,
Un lucru vechi ce-l avem în casă şi pînă acuma
Fu folosit la botez de patru, la rînd, generaţii;
Din cea de-a patra eşti tu. E o cupă frumoasă şi simplă,
Dintr-un argint preţios, pe-un picior rotunjit aşezată;
Pe dinăuntru a fost suflată cu aur, dar astăzi
Vremea a şters luciul viu şi-abia mai sclipeşte gălbuie.
Sus are-un brîu delicat din roze şi frunze dinţate,
După un gust mai sever al celor din celălalt secol.
Încă mai vechi, mult mai vechi e talgerul nostru pe care
Cupa şedea; din argint, el poartă înscrisă o dată:
Unu şi şase şi cinci şi zero – gravate-ntr-un cadru,
Cum o cerea pe atunci „maniera modernă“ – cu stemă
Şi-un ornament, arabesc în formă de stea şi de floare.
Însă pe spate-ntr-un cerc sînt scrise-n grafii felurite
Numele celor ce-n vremi au fost posesorii acestui
Talger de-argint. Copilaş, ei sînt strămunii din parte-mi:
Cei de la care-ai primit sprîncenele tale bălane.
Cupa, frecată vîrtos, am pus-o în mijlocul mesei,
Crucea, în spatele ei, iar în faţă o *Biblie* mare,
Tot moştenită din veac şi demult tipărită
La Wittenberg, cum stă scris pe foaia de titlu, pe care
Prinţul saxon elector îşi dă milostiv aprobarea.
Tomul e greu. Şi e gros cît palma, şi are pe muchii
Luciu de aur neşters, de parcă-i de azi aurirea.
Totul fiind pregătit pe masă, precum se cuvine,
Tata putea un răstimp să-şi tragă suflarea, dar mama
Griji încă multe avea, pentru-a tuturor bună primire:
Oaspeţii noştri la cinci au început să sosească;
Toamnă era, aşadar, se şi lăsase-nserarea,
S-au adunat rînd pe rînd, gătiţi, dar fără emfază,
Mîna şi-au dat între ei şi-au început să discute
Molcom, prin hol şi odăi; erau şi copiii de faţă,
Toţi dichisiţi în ce-aveau mai bun ca haine şi rochii;

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 514

Îmbujoraţi în obraji, fraţii tăi şi surorile tale
Cu ochii mari urmăreau mişcarea ciudată din casă.
Tînărul pastor, şi el, sosise, un oaspe-ntre oaspeţi
Pentru moment. În ajun fusese-ntr-o vizită scurtă,
Într-un surtuc de oraş, acum purta redingotă,
Dar mai tîrziu peste ea avea să-şi pună odăjdii,
Pe care cantorul, sus, i le ţinea pregătite.
Ochii cu licăr căprui îi sclipeau sub pince-nez. – Eu prin casă
Roată tot dam, grijuliu, dar cu pacea în suflet:
Ziua dorită, a mea şi a ta, sosise, eu luasem asupră-mi
Rostul întregii serbări. Deci, ca-n febră, pe oaspeţi
I-am părăsit, ca să urc pe scară la tine-n odaie,
Unde cu mîini de alint te-mbrăcau pentru taina cea sfîntă;
Fuga la pastor apoi, care sta în faţa oglinzii
Şi-şi potrivea strîns pe piept baveta din pînză scrobită,
Congestionat niţeluş şi cu degete-n tremur.
Mai calmul şi mai dibaciul diac l-a ajutat, după care
Omul acela bărbos, în negru, şi cleric, şi laic,
M-a însoţit pînă jos, să umplem căniţa cu apă
Caldă, fiindcă, altfel, de rece puteai să te sperii.
Iute apoi am urcat în camera plină de oaspeţi,
Ca nu cumva să lipsesc în clipa cînd au să te-aducă,
Lipsă pe care în veci nu mi-o iertam. Şi îndată
Uşa încet s-a deschis, iar toţi s-au întors cu privirea
Ca să te vadă intrînd, purtată de doică în braţe.
Chip inocent, mişcător, erai îmbrăcată-n rochiţa
Care, veşmînt moştenit, sluji la atîtea botezuri:
Mîneci prea scurte... şi-n tot, o piesă de mult demodată,
Trupul micuţ îmbrăcînd în dantele vîrtos apretate,
Nu-ţi prea venea, dar, oricum, căpşorul ieşea la iveală,
Scumpul căpşor luminos, uşor clătinat în mişcare,
Cu ochişorii de-azur sclipind şi măriţi ca de spaimă,
Gura în formă de arc şi semnul acela ca fraga
Foarte vizibil aprins la tîmplă, şi părul ca paiul,
Tot numai bucle. Ţineai mînuţele-ntoarse în lături,
Cum de la naştere-o faci, cu palmele roze-n afară,
Chiar întru totul la fel ca-n icoane copilul ce-n lume

A coborît pentru noi şi gestul acesta-l schiţează
Pentru ca globul întreg şi popoare să binecuvînte.
Iată-ne deci între cei ce te-aşteptau, oameni maturi,
Oameni cu griji, păcătoşi: răsunară strigări reţinute,
Calde cuvinte de drag, rostite pe-un ton ca de rugă.
Cred că în vremile vechi, pierdut în mulţimea de oameni,
Chiar şi-un eretic vibra de-o simţire la fel de profundă,
Cînd în lectică era adus, în mişcări legănate,
Parcă în aer plutind, moşneagul, şi tată, şi rege,
Alb şi de ani vlăguit, în sala cu bolţi uriaşe
Şi, sfînt, făcea peste toţi cu mîna-i subţire de ceară
Semnul iertării, iar cei de faţă, cu fruntea plecată
Se prăvăleau în genunchi, mişcaţi şi cu ochii în lacrimi.
Vocile dulci auzind, n-ai scos nici un ţipăt, copilo,
Dar speriată erai de-atîta mulţime din juru-ţi,
Cînd cel gingaş e ferit cu grijă de-asprime şi larmă,
Prinde curaj şi, senin, tot strînge din buze şi tace.
Însă în timp ce ei toţi te cinsteau cu această primire,
Tata se duse grăbit la pastor, să-i spună să-nceapă.
Tînărul sta gînditor, în iatacul de sus, la fereastră,
Gata de mult, şi privea în tăcere spre mica grădină.
Totul e-acum pregătit, i-am spus şi l-am rugat să coboare.
El o porni cel dintîi, eu, în urmă, precum se cuvine,
Spre adunarea de jos, unde intră c-o demnă ţinută.
Lungul talar îi cădea pînă la ghete, baveta
Albă-i venea minunat sub bărbia-i rasă cu grijă.
Liturghierul legat în negru, c-o cruce de aur,
După tipic îl ţinea sprijinit cu stînga pe umăr.
Cantorul, ca ministrant, venea şi dînsul îndată.
Nu mai lipsea chiar nimic şi nimeni, aşa că trecurăm,
Toţi cei de faţă, pe rînd, în încăperile de-alături,
Unde trăsesem din timp draperiile toate la geamuri
Şi aprinsesem lumini. Spre masa-altar se-ndreptară
Tînărul pastor şi cel ce-avea să-l ajute la slujbă,
Ei de o parte, iar tu, pe braţul dădacei, de alta,
Mama, aproape, iar noi – pe scaune-n fundul odăii
Ori în picioare; aşa cum voi sau putu fiecare.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 516

Mîna c-un gest delicat ridicînd, în tăcere sfioasă,
Pastorul nostru porni să-şi rostească acuma cuvîntul.

Uite, copilul meu drag, şi naşii ce ţi-i alesesem
Cu multă grijă din timp, spre-a lor şi a mea bucurie:
Tineri bărbaţi amîndoi, ca şi pastorul. Cel mai în vîrstă
Nu depăşise cu mult deceniul al treilea de viaţă,
Însă era de pe-acum preţuit în lumea cea cultă,
Nume de toţi respectat, pentru-o carte de mare valoare,
Spirit profund şi ales. El stă concentrat şi ascultă
Lîngă pian, rezemat. Azi, bunul, fidelu-mi prieten
E îmbrăcat elegant, în redingota bine croită.
Franc din cei vechi oarecum, poet şi savant totodată
Între germani. E voios ca un copil cu firea-i senină,
Totuşi durerii sortit, legat întru spirit prin boală
Fără de leac şi ades supus la sălbatice chinuri.
Cu un avînt curajos, plin de iubire şi stimă,
El a descris în chip viu legenda celebră şi mitul
Celui din urmă Icar şi soarta ce-l duse la moarte,
Însuşi un fiu ca acel al lui Faust şi-al frumoasei Elene,
Suflet asemeni format de Luther şi vechea Eladă,
S-a năpustit ca în zbor pe trepte de sfîntă beţie
Spre-un sacrilegiu sublim, ogoind în sufletu-i dublu
Moartea, cu legile ei – un suflet aflat în pericol,
Însă plutind temerar, o cumpănă între contrarii,
Între prezent şi trecut, voinţa lucidă şi cîntec;
Între mister şi cuvînt, profunda gîndire germană
Şi duhul logic francez – dar a căzut (cîtă jale!)
În hăul nopţii: spre cer se-nalţă el totuşi în slavă,
Aureolat, un simbol prea sfînt pentru oameni. Acestea
El le-a descris, le-a tratat în capitole ample în cartea-i –
Poate că „transfigurat“ e cuvîntul ce-aici se cuvine,
Căci acest studiu adînc reia-n variaţii subtile
Tema cu amplu ecou a cumpenei fine, ţinute
În echilibru fatal. O simţire profundă, vibrantă
Înnobilează deplin al său meşteşug filologic,
Dînd fiecărei din părţi un farmec nespus. Nu e carte

Care să-mi placă mai mult din cele mai nou apărute.
Încă de tînăr cunosc ţinutu-i cu-aspecte multiple;
Omul mi-e drag, cum îi sînt, şi-un zîmbet mă-ncearcă în taină,
Cînd de la cei competenţi aud doar cuvinte de laudă. –

Numai atît despre el. Celălalt nu a stat în picioare
Cît s-a slujit, ci pe-un scaun, cu mîinile-i goale de sînge
Strînse cruciş, convulsiv, pe mînerul bastonului-cîrjă,
Bine proptit în covor cu ventuza rotundă de gumă.
Chipul său tînăr e pal şi mult prea serios pentru anii
Cei douăzeci şi vreo cinci, cîţi are; el sta cu spinarea
Ţeapănă, ca un bătrîn ce vrea să se-arate-n putere.
Încă-n veşmînt militar, student şi poet mai-nainte,
Fu combatant în război, patru ani luptînd pentru ţară,
Pînă ce-o schijă de-obuz i-a făcut piciorul fărîme,
Amestecînd tot ce-avea în buzunar cu rana grozavă:
Chei şi monede, hîrtii şi alte obiecte mărunte.
În lazaret l-au ţinut îndelung şi-i salvară piciorul.
Nu-l cunoşteam, dar un schimb de scrisori, pornit mai-nainte
De-a fi rănit, m-a făcut să aflu într-îns-un prieten
Mult îndrăgit, suflet pur şi viteaz, şi-aşa ofiţerul
Mi s-a părut nimerit să-ţi fie chezaşul, zicîndu-mi:
Tu, copilaşul născut în vremea aceasta de zbucium,
Bine-i să ai la botez alături un tînăr ce-n luptă
S-a afirmat – şi ştiam că lui o să-i facă plăcere.
Nu e complet vindecat (vor să-l scoată din cadrul armatei),
Dar nu s-a dat înapoi şi-a venit, deşi anevoie,
Ca să rostească acum, bucuros şi cu voce pioasă,
Sacrul cuvînt, acel „Da“, pe care cu drag tineretul
Gata-i să-l spună, iar el, un copil aproape, în suflet
Patriei dragi i l-a spus şi-a jurat s-o slujească, jertfindu-i
Sîngele chiar, şi-al ei drept, ce sfînt îi părea, să păzească
Crezul de-atunci l-a trădat? Destinul cu ţeluri obscure
Crez şi iubire a frînt, şi-acum Germania-nvinsă
Zace bătîndu-se-n piept, lipsită de drepturi, iar ceilalţi,
False virtuţi afişînd, se-ntreabă dibaci pînă unde
Pot cu folos pentru ei, în izbîndă, să-mpingă pedeapsa.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 518

Bietul meu, tînăr viteaz! Chezaş te-ai făcut, aşadară
Pentru infama ce chiar din vremea cînd se avîntase
Într-un elan de nespus, purtat-a stigmatul ruşinii,
Dar te-a făcut să înfrunţi o lume întreagă din juru-i,
Inima ta înşelînd, ca să crezi în bravura ce-n ochii
Unui arbitru suprem era doar pornire semeaţă?
Demnul curaj aparent s-a vădit un jalnic orgoliu!
Aspra sentinţă s-a dat în favoarea duşmanilor noştri,
Fără vreun drept de apel, fie că-i justă sau nu e.
Fost-au ei oare mai buni, cei pe care destinul istoric
I-a sprijinit, cînd pe-ai tăi i-a doborît în noaptea adîncă?
Iată-ntrebări fără rost! Pe merit sau nu, au izbînda.
Spiritul vremii mai dă biruinţă şi celor făţarnici;
Ce ni se cere acum e ca din trista cădere
Să ne trezim spre-a salva ce-i mai de preţ: sufletul nostru.
De nu au fost ei mai buni, Germania, asta e sigur,
Fost-a mai rea. Cu un zel prea mare slujit-a poporul
Vremile-urîte de-atunci. Iar tu, ca şi ceilalţi, biet tînăr,
Om din popor şi chezaş, „Da“ ai rostit cu-alte gînduri!
Altă Germanie-a fost, cea reală, ce-n suflet purtat-ai.
Tu pentru ea te-ai jertfit, pentru ţara gîndirii profunde –
Ţară privită mereu de străini ca străină, cu ciudă,
Dar şi cu mare respect, şi speranţe nutrite în taină –,
Nu pentru cea care-a vrut, umflîndu-se mîndră în pene,
Însăşi de sine uitînd, să se salte deodată în fruntea
Lumii de azi, iar acum atît de amar se căieşte
De neprielnicul plan. Dar, oricît de clar e sfîrşitul,
Tot ne putem înşela. Căci cine-a învins şi cine-i învinsul?
Numele-acestea au sens? Şi-acesta-i sfîrşitul din urmă?
Oare victorie e să birui în lupta purtată
Pentru-a ajunge stăpîn peste vechiul agonic ce piere?
Astăzi un ev ia sfîrşit, iar noul ivit printre oameni
Nu ia în seamă nicicum dubioasa victorie; noul
Cată s-alunge curînd mizeria cea mai nedemnă.
Deci, să privim liniştiţi, cu bune speranţe, dar fără
Entuziasm prea grăbit ori batjocură ziua de mîine.
Ştie cumva un popor spre ce sfîrşit se trezeşte,

Cum şi Germania ta a făcut, şi încotro se îndreaptă?
Doar Dumnezeu Cel din cer o ştie, iar sufletul nostru
Simte acest adevăr, căci unelte doar sîntem cu toţii.
Deci, devotaţi şi smeriţi, să ne-ngrijim de-ale noastre,
Îndeplinind ceea ce ne revine, cu calm şi nădejdea
Că prin aceasta pe om îl ducem spre zile mai bune.
Arta e-un bun social şi frăţeşte îi leagă pe oameni,
Neîndoios, orişicît ar fi de diversă în formă...
Factor moral, ea pe ins îl face mai pur şi mai liber.
Arta nicicînd n-a trădat al omului dor de mai bine,
Binele-i ţelul suprem pentru-artistul ce-şi cată-mplinirea.

Tînărul cleric vorbea curgător, precum se cuvine,
Ca dintr-o gură de prunc curgea sacrul text evanghelic,
Şi chiar de nu mai ştia ce să spună, vorbea mai departe,
Vorbă din vorbă iscînd, precum arta amvonului cere.
Dar ce avea el de spus era o temă sublimă
Care la inimă-i sta: iubirea – şi, fără-ndoială,
Nici n-ar fi fost de găsit ceva mai de soi. Noi, cu toţii,
Îl ascultam ca vrăjiţi pe tînărul pastor sensibil
Ce proslăvea cu talent cel dintîi din marile daruri
Şi împletea iscusit cuvintele spre a convinge:
Calde simţiri a aprins în sufletul celor de faţă,
Cu un platonic avînt, folosind mişcătoarea prezenţă
Plină de graţie-a ta ca imagine-a lumii aflate
Fără de vreun ajutor, cum sînt pruncii lipsiţi de-apărare.
Dar auditorii, oricum, erau receptivi, fiindcă vremea
Aspră pe toţi ne-a muiat. Şi-aşa, copilaş, devenit-ai
Simbol atunci pentru cei ce-n marasm, cu teamă în suflete,
Reazem căutînd, se-agăţau, bucuroşi, de duioasa-ntrupare
A ce e trainic – popas binevenit în furtună.

Deodată-ntre noi se-auzi un strigăt, tăind cuvîntarea:
Pruncul adus la botez, speriat, probabil, de vorbe,
Vocea-şi ridică plîngînd, protestează şi-n braţe se zbate.
Dus este deci niţeluş la o parte, dar clericul nostru
Spune ce are de spus; netulburat de proteste şi scîncet,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 520

Vocea ridică atît cît crede că-i cazul şi, iată,
Predica sa încheind, aşa cum îi cere oficiul.
El îi întreabă pe naşi să răspundă solemn de sînt gata
Micului nostru creştin chezaşi devotaţi să îi fie
Şi să ferească de rău cu drag al său suflet. Aleşii
Ca dintr-o gură răspund: un „Da“ serios, nu emfatic,
Plin de respect pentru cel ce-ntrebase şi ora festivă.
Sînt amîndoi răguşiţi oleacă de-atîta tăcere,
Unu-n picioare, stînd drept, celălalt pe scaun, cu spinarea
Încovoiată puţin peste-a bastonului cîrjă.
Îndreptăţit de răspuns, păşi deci tînărul pastor
La propriu-zisul botez cu apă al micii copile,
Care, adusă-napoi, se supuse voioasă străvechii
Datini preasfinte. Un timp o ţinuse mama în braţe,
Însă acum o trecu nănaşului celui mai vîrstnic,
Mult preţuitu-autor – dar el, poet şi minte profundă,
Mi te luă nedibaci pe braţul său stîng, de părere că
E mai lipsit de-ajutor decît tine, povara-i micuţă,
Dar te ţinu ca un brav şi, fără să scapi, te întinse
Pentru botez spre altar, iar tînărul cleric, pe dată,
Sacre versete rostind, lăsă să se scurgă din palma-i
Dreaptă, făcută căuş, apa călduţă pe care
Cantoru-ncet i-o turna din splendida cană sfinţită.
Apa se scurse uşor pe cosiţa ta-n cupa de aur,
Cum mai demult s-a prelins pe creştetul meu, iar mai încoace
Şi pe al fraţilor tăi. Atunci fu rostit prima oară
Numele tău, răspicat şi solemn, aşa cum se spune
Numele celui plecat, la despărţirea din urmă.
Elisabeth te-am numit: un nume ce eu alesesem,
Căci, mă gîndisem ades, şi mame, şi tuşe purtat-au
Numele-acesta curat în spiţa familiei noastre.
Timpul în care trăiam mă-ndemna să mă-ntorc la obîrşii,
Să-mi regăsesc rădăcini omeneşti în zbuciumul aprig:
Deci mă simţeam strănepot. – Eu nu-l condamn pe bărbatul
Care, cînd multe se sting şi sună, stridentă, fanfara
Vremilor noi care vin, nu doar pe ea o ascultă,
Ci mai păstrează un dram de credinţă şi celor apuse,

Celor ce mor şi se-nscriu în şirul istoriei, astfel
Ziua de azi legînd cu cele ce-au fost altădată. –
Actul solemn s-a sfîrşit, rostită şi ruga finală,
Micul creştin fu repus în braţele mamei de naşul
Mîndru, dar şi uşurat; iar oaspeţii noştri, cu toţii,
Se adunară grăbiţi în jurul simbolului veşnic
Şi adresară urări copilei, şi mamei, şi tatei.
Pastorul meu, mulţumit că-şi împlinise menirea,
Mai la o parte retras, îşi scoase stiharul şi iarăşi
În redingotă veni, şi acum cei de faţă porniră,
Mari şi micuţi, zgomotoşi, spre odaia de-alături, în care
Masa festivă era aşezată de cină cu grijă
De gospodină, spre-a casei cinstire, cu tot ce blocada
Ne-ngăduia să avem din recile roade-ale mării.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 522

TRISTAN ŞI ISOLDA

Seniorul Tristan de la curtea lui Marke de Cornwall, nepot al regelui, fiu al răposatei surori a acestuia, Blancheflur, şi Isolda, prinţesă a Irlandei, fiică a regelui Gurmun şi a reginei Isot, sînt celebrităţi ale epocii lor şi au aflat de vreme îndelungată multe unul despre altul din spusele oamenilor.

Tristan este pentru Isolda, fără ca ea să-l fi văzut vreodată, bărbatul ideal, iar ea pentru el – întruparea viselor sale despre graţia şi noblеţea feminină; faima lui Tristan se bizuie pe vitejia, isteţimea şi înalta lui bună-cuviinţă, o moştenire a sîngelui său breton (tatăl său, Rimalin din Parmenia, a venit de-acolo la curtea din Tintajol a lui Marke; povestea dragostei lui pentru Blancheflur a luat o întorsătură tragică). El este nu numai cel mai frumos şi cel mai atrăgător tînăr de-a lungul şi de-a latul lumii, un dibaci conducător de oşti, care i-a adus unchiului său numeroase şi mari servicii războinice, un cavaler strălucit, al cărui eroism s-a vădit în multe lupte şi aventuri, ci şi bărbatul cel mai cultivat din vremea sa, iscusit în stăpînirea limbilor străine şi a cîntărilor, şi în toate artele păcii, şi un cap politic, nu un simplu spadasin.

Despre farmecul blondei Isolda, care e, de asemenea, legat de neobişnuite însuşiri spirituale (cunoaşte de la mama ei taine ale lecuirii), călătorii care au vizitat Irlanda şi capitala ei, Dewelin, nu găsesc îndestul cuvinte de laudă. Şi astfel, fiecare poartă în inimă imaginea celuilalt, iar gîndurile lor se întîlnesc peste depărtări. (Imaginile de început!)

Că s-ar putea apropia vreodată unul de altul este cu totul improbabil, deoarece între Irlanda şi Cornwall dăinuie o vrajbă veche. Între ele s-au purtat repetate războaie, cu rezultate schimbătoare. Au curs rîuri

de sînge, iar ura, de ambele părţi, mai ales însă din partea irlandeză, este atît de mare, încît, după legea irlandeză, orice bărbat din Cornwall, care doar ar îndrăzni să debarce acolo, este ucis.

La Tintajol, cetatea lui Marke, situaţia este aceasta: Marke îl iubeşte din tot sufletul pe nepotul său şi a hotărît ca acesta să-i fie moştenitor, din care pricină nu vrea să se căsătorească. Dar Tristan are la curte, printre mai-marii ţării, baronii, mulţi invidioşi care conspiră împotriva lui şi stăruie necontenit pe lîngă Marke să dea ţării o regină şi un moştenitor direct al coroanei. La rîndu-i, lipsit de orice urmă de egoism, Tristan nutreşte faţă de Marke un devotament necondiţionat, sentiment care se contopeşte cu interesul său pentru mult vestita prinţesă Isolda, în ideea de a o cîştiga pe aceasta ca soţie a domnului său. Planul cîştigă în măreţie prin însemnătatea sa politică: Tristan vrea să statornicească pacea între cele două ţări, care şi-au pricinuit atît rău una alteia prin ură şi război. Ideea este îndrăzneaţă şi pare irealizabilă, chiar şi regelui, atunci cînd Tristan o expune în Sfat. În cele din urmă, Marke acceptă ideea tocmai pentru a pune capăt stăruinţelor baronilor. El declară că vrea să se însoare cu Isolda sau cu nimeni alta. Dacă nu o va obţine, nu se va căsători, iar Tristan va rămîne moştenitor al coroanei.

Baronii vor acum să arunce povara periculoasei aventuri în spinarea lui Tristan şi să-l determine pe rege să-l trimită pe acesta singur în Irlanda (în speranţa că tînărul va pieri). Regele respinge cu mînie propunerea şi cere ca ei să se ducă acolo fără nepotul său. Tristan însă preia asupră-i călătoria ca pe o onoare supremă şi solicită numai să fie însoţit de cîţiva baroni. Aceştia acceptă cu neplăcere şi îngrijorare.

Pornesc în călătorie. Ajunşi în apropierea coastei irlandeze, Tristan, în veşmintele cele mai sărăcăcioase ce pot fi găsite, trece de pe corabie într-o barcă, singur, cu harpa sa. Le porunceşte celorlalţi să plece înapoi acasă şi le cere să dea de veste că se întoarce cu Isolda sau nu se mai întoarce deloc. Apoi se lasă dus de barca sa, pe valuri, spre ţărm.

Din Dewelin este zărită barca fără cîrmaci şi se trimite după ea. Slugile plecate de pe uscat aud răsunînd vocea unui cîntăreţ şi sunete de harpă atît de dulci şi de fermecătoare, încît ascultă încremenite, uitînd de vîsle şi cîrme. Apoi prind barca străină şi-l găsesc în ea pe Tristan, care le istoriseşte o poveste mincinoasă. Le spune că e un menestrel din Spania, că s-a avîntat în afaceri neguţătoreşti şi că a plecat, împreună cu un tovarăş bogat şi cu o încărcătură preţioasă, spre Britania, dar, au fost atacaţi în largul mării de piraţi; în vreme ce tovarăşul său

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 524

de negoţ şi întregul echipaj au fost ucişi, piraţii s-au milostivit de el, din pricina frumuseţii cîntecului său, şi l-au abandonat pe mare în această luntre, cu ceva de-ale mîncării.

Irlandezii îl aduc pe uscat, în timp ce tocmai atunci trece pe-acolo Isolda, întorcîndu-se de la baie, cu Brangane şi celelalte doamne ale ei. Se adună în fugă mult popor, i se dă de veste prinţesei, aceasta cere să fie adus în faţa ei Tristan, care-şi spune Tantris şi se preface mort de oboseală, şi-i porunceşte să cînte şi să se acompanieze cu harpa. El se supune şi face cea mai puternică impresie, atît prin cuvinte, cît şi prin făptura sa. Prinţesa porunceşte ca naufragiatul să fie dus la cetatea regală şi să i se dea acolo adăpost într-o cămăruţă, pentru a se odihni.

Aşa ajunge Tristan la curte şi se pricepe să-i cîştige acolo pe toţi prin talentele şi personalitatea sa. Le este superior tuturor prin spirit, bună-cuviinţă şi ştiinţă. Cu Isolda face muzică, îi dă lecţii de limbi străine, o instruieşte în „moralitate“, arta frumoaselor moravuri, şi cei doi se îndrăgostesc unul de altul. Pentru Tristan însă, sentimentul acesta se subordonează, în mod conştient, ideii şi misiunii sale, datoriei sale faţă de Marke, iar cînd bagă de seamă că Isolda îl iubeşte, e bucuros pentru că astfel ea îl va urma mai lesne în Cornwall, deşi dragostea prinţesei îl face foarte fericit pe el însuşi. La rîndu-i, Isolda îşi închipuie că sentimentele ei nu pot avea nicicînd vreo urmare, deoarece au în vedere un biet menestrel şi neguţător fără nume, chiar dacă înzestrat cu o uimitoare prestanţă.

În cele din urmă, Tristan i se destăinuie. Este o scenă plină de cele mai tulburi simţăminte. Ea află că cel pe care-l iubeşte este Tristan, visul ei de fată, şi că a venit acolo prin vicleşug, ca s-o peţească, nu pentru el, ci pentru Marke. Îi cere să-l urmeze, dar pentru a ajunge în braţele unchiului său. Tristan o peţeşte cu patima sentimentelor sale în numele unchiului şi în numele ideii sale politice şi obţine, în cele din urmă, consimţămîntul ei. Totul este adus la cunoştinţă părinţilor, regele şi regina, ceea ce iscă surprindere, mînie, veselie, chibzuinţă, ducînd la învoială, iar Tristan o conduce pe Isolda în Cornwall.

În drum, pe corabie, ciudata relaţie dintre cei doi se încîlceşte şi mai mult. Isolda şovăie între dragostea ei şi ura pricinuită de înşelăciune. Tristan, între pasiunea sa şi devotamentul bărbătesc. Dezlegarea e dată de cele ce urmează: regina Isot, pricepută în leacuri şi farmece, a preparat un elixir de dragoste şi i l-a încredinţat, într-un recipient de sticlă, Branganei. Isolda urma să-l dea de băut, în noaptea nunţii, lui Marke,

pentru ca acesta s-o iubească pentru totdeauna cu înflăcărare. Întrucît femeile suferă de rău de mare, corabia trage în drum într-un port, iar cei mai mulţi dintre călători coboară pe uscat, printre ei şi Brangane. Perechea de îndrăgostiţi cer vin, iar o slujnicuţă, care nu găseşte altceva decît elixirul de dragoste, asemănător cu vinul, li-l aduce, iar ei îl beau. Se întoarce Brangane, e îngrozită, le spune ce nenorocire s-a întîmplat – de-aci înainte devine complicea lor, care nu mai are nici un drept şi care consideră că nici n-ar mai fi de vreun folos să păzească puritatea Isoldei. Brangane devine de aici înainte slujitoarea dragostei celor doi, dragoste pe care n-o mai stinghereşte nimic datorită băuturii (onoarea nu mai are nici o putere), astfel că-şi află, în voie, urmarea. Cei doi se unesc şi trăiesc ca amanţi pentru tot restul călătoriei pe mare, la sfîrşitul căreia nici nu se pot gîndi şi de care se tem.

Marke o primeşte pe Isolda în Cornwall cu mare alai, se serbează nunta, iar noaptea, vinovata Brangane se lasă convinsă de cei doi să-şi jertfească regelui fecioria în locul Isoldei. Mai apoi, cînd Tristan aduce obişnuitul vin, Isolda este din nou substituită celeilalte şi Marke îşi petrece restul nopţii cu ea.

Tristan avînd cale liberă la Isolda, Marke este înşelat de cei doi vreme îndelungată şi n-ar fi ajuns niciodată singur la vreo bănuială. Dar nefericita lor fericire este descoperită de un bărbat care o venerează şi el cu pasiune pe Isolda, şi anume de către stolnicul regelui, Marjodo. El doarme cu Tristan în aceeaşi odaie, de unde acesta se strecoară noaptea în iatacul Isoldei. Între timp, Marjodo are visul despre mistreţ, îl urmăreşte pe Tristan, o ia pe urmele lui lăsate în zăpadă şi-i zăreşte pe Tristan şi regină în pat, deşi Brangane a camuflat lumina cu o tablă de şah. Durere şi furie! Marjodo nu-i spune totuşi regelui că a spionat, ci doar îl previne asupra zvonurilor, îl tulbură şi veghează el însuşi cu străşnicie.

Marke e copleşit de îndoieli şi chin, deoarece e vorba de „soţia“ sa, aparent atît de pură, şi de prietenul cel mai apropiat de inima lui. Regele şi Marjodo, căruia bănuiala nu-i mai dă deloc pace, îl angajează ca spion, cu multe făgăduieli, pe piticul *aquitan* Melot. Domnului Tristan i se interzice accesul în iatac.

Amanţii sînt despărţiţi şi profund întristaţi, ceea ce lui Marke nu-i scapă din vedere. El anunţă o mare vînătoare pentru douăzeci de zile. Sub motiv că e bolnav, Tristan nu ia parte. Brangane le dă acum amanţilor sfatul cu aşchiile de măslin. Ei dau urmare sfatului şi se întîlnesc

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 526

în grădină, sub pomul de unde îi pîndeşte piticul, fără a o recunoaşte însă cu certitudine pe regină. Melot îl pune la încercare pe Tristan printr-o falsă solie din partea Isoldei şi o brodeşte rău.

Astfel, Melot se duce călare la rege şi-l aduce la măslinul de lîngă fîntînă. Scena în care piticul şi regele stau în copac, iar Tristan şi Isolda le observă umbrele şi se comportă ca nişte nevinovaţi, astfel încît Marke are din nou încredere în ei şi-l azvîrle pe Melot în pîrîu. Perechea poate întreţine acum, din nou, relaţii în deplină libertate. Dar Marjodo şi Melot rămîn cu ochii în patru, îi trezesc din nou neîncrederea lui Marke, iar zvonurile nu vor să amuţească. Marke se chinuieşte în continuare şi recurge la mijlocul judecăţii divine (propus de Isolda însăşi, din încredere în curtoazia divină, la un conciliu convocat anume). Ea îl cheamă pe Tristan ca pelerin la Carlium, locul judecăţii divine, aranjează cu el scena (căderea cu ea în braţe), la care se referă jurămîntul ei făţarnic. Ea ţine în mînă, nevătămată, fierul încins la roşu.

Triumf! Perechea e din nou netulburată. Dar Marke citeşte pe feţele lor, care nu se pot preface întotdeauna. În ciuda sentinţei lui Dumnezeu, care l-a înşelat, se zvîrcoleşte din nou în chinurile îndoielii şi ale geloziei, nu mai rezistă şi-i izgoneşte de la curte pe cei doi, a căror fericire nu mai vrea s-o împărtăşească într-un chip dezonorant.

Amanţii se retrag într-o regiune sălbatică şi trăiesc într-o grotă construită în vremuri străvechi de uriaşi, în vreme ce Marke se prăpădeşte de dorul Isoldei şi-şi blestemă străşnicia onoarei care l-a împiedicat să împartă mai bine fericirea cu Tristan. Avertizaţi, cei doi sînt descoperiţi; Marke îi zăreşte prin fereastra cupolei, cu spada între ei, şi se minte din nou pe sine. După un sfat cu baronii, perechea e rechemată la curte, Marke îi roagă el însuşi, căzînd în genunchi, să evite aparenţele urîte şi se poate desfăta din nou cu nurii Isoldei. El ştie şi nu vrea totuşi să ştie, trăieşte în dezonoare cu Isolda, căreia nici măcar nu-i mai poate reproşa înşelăciunea. Urmează acum scena culcuşului de vară din grădină, în care, după ce şi-au satisfăcut plăcerea, Tristan şi Isolda adorm, iar Marke îi pîndeşte. Fuga lui Tristan, după ce a obţinut de la Isolda inelul. Cînd se întoarce cu sfetnicii săi, Marke n-o mai găseşte decît pe Isolda, iar baronii îi fac reproşuri din pricină că se chinuieşte singur şi are vedenii. Regele nu întreprinde nimic împotriva Isoldei.

Tristan rătăceşte prin lume, fiind eroul a numeroase aventuri, şi ajunge în cele din urmă în ducatul Arundel, dintre ţara bretonilor şi Anglia. Acolo domneşte ducele Jowelin cu ducesa sa, Karsie, şi cu

copiii Kaedin şi Isot *as blanche mans* (Isolda Cea-cu-mîini-albe). Cetatea în care locuiesc se numeşte Karke, iar Tristan e primit acolo cu multe onoruri. Cu toţii se bucură de sosirea vestitului oaspete şi leagă prietenie cu el. Kaedin îl stimează băieţeşte, iar Isolda Cea-cu-mîini-albe, al cărei nume îl impresionează de la bun început şi al cărei farmec îl cucereşte, Tristan are în curînd relaţii afectuoase, pe care Kaedin le încurajează. În sufletul lui Tristan se dă o luptă din pricina devotamentului său faţă de Isolda irlandeză. Sentimentul iluzoriu datorat numelui. Lipsă de devotament în devotament. Tristan se dezvinovăţeşte de sentimentul său, gîndindu-se că Isolda se află în braţele lui Marke (imaginea din fantezie). Isolda Cea-cu-mîini-albe îl iubeşte; el îi vine în întîmpinare şi nu numai din politeţe. Îi istoriseşte basme, cîntă, scrie şi citeşte cu ea. Compune cîntece în care apare mereu numele Isolda, astfel încît cu toţii cred că se referă la Isolda Cea-cu-mîini-albe. În cele din urmă, o îmbrăţişează sărutînd-o şi se duce s-o peţească la părinţi, care i-o dau cu bucurie.

Are loc nunta, însoţită de ospeţe şi turnire. Isolda-Cea-cu-mîini-albe e condusă la patul din odaia mirilor. Tristan este dezbrăcat şi el, iar cînd i se desprinde veşmîntul de mătase, de pe mîna lui cade inelul Isoldei irlandeze. El îl priveşte îndelung, se luptă cu sine însuşi. N-o poate înşela pe blonda Isolda, dar nici nu-şi poate încălca datoria de soţ. Numai încurcăturile inimii l-au adus în această situaţie, iar el se minte pe sine mai mult decît pe cele două femei pe care le înşală una cu cealaltă. În cele din urmă, se duce la Isolda, dar o roagă pe gingaşa fată să aibă răbdare, deoarece îi apasă inima o vrajă de care nădăjduieşte să se vindece mai tîrziu. Ea se supune cu drag. Şi astfel trăiesc ca frate şi soră.

După mulţi ani, ducele Jowelin este atacat de vecini puternici, iar trupele sale ajung la mare ananghie. Tristan, care e profund nefericit, foloseşte bucuros prilejul ca să se arunce în luptă şi, dacă e cu putinţă, în braţele morţii. Porneşte la război împreună cu Kaedin, iar prin isteţimea şi vitejia lui obţine victoria: duşmanii sînt risipiţi, dar Tristan este adus rănit de o săgeată otrăvită înapoi la Karke, unde zace fără putinţă de vindecare. Nici un leac nu e de folos. Atunci Tristan îi încredinţează devotatului şi tînărului său prieten Kaedin inelul Isoldei şi-l roagă să se ducă în Cornwall cu el şi s-o determine pe Isolda să vină la Arundel. Numai ea poate să-l ajute, iar ea va veni, cu siguranţă, deoarece îl iubeşte pe Tristan; Kaedin să întreprindă călătoria ca negustător de mătăsuri, să-i arate reginei inelul, să-i jure că Tristan n-a iubit

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 528

şi n-a atins niciodată altă femeie şi să-i amintească de plăcerea şi suferinţa pe care le-au trăit împreună în trecute timpuri. Sora lui Kaedin a rămas fecioară din respect faţă de această iubire. Destăinuindu-i acest lucru, Tristan îl roagă pe tînăr să păstreze faţă de ea tăcerea şi să-i spună că e vorba de o doftoriţă străină. Să ia corabia lui Tristan, în care se află o pînză albă şi una neagră. Dacă vine cu Isolda, s-o ridice pe cea albă, dacă vine fără ea, pe cea neagră. Kaedin, plin de dragoste şi înţelegere, făgăduieşte că va îndeplini totul întocmai.

Isolda Cea-cu-mîini-albe a ascultat însă convorbirea, trăgînd cu urechea lîngă zidul de care e lipit patul lui Tristan, care o trimisese afară pe ea, ca şi pe toţi ceilalţi. Acum ştie de ce viaţa ei a fost lipsită de bucurie, iar micuţa blîndă devine o mîţă furioasă şi jură răzbunare, dar se preface mai departe că îl iubeşte pe Tristan şi că-i este supusă.

Kaedin navighează spre Cornwall, debarcă la palatul regelui şi îşi oferă spre vînzare mărfurile, postavuri, şoimi, scule de aur. Se duce cu lucruri frumoase la castel, vinde cîte ceva regelui, iar apoi îi arată reginei, între altele, inelul ei. Isolda păleşte, îl ia deoparte, iar el îi destăinuie totul. Ea este adînc mişcată, se sfătuieşte cu Brangane, care se îngrijeşte ca în timpul nopţii o poartă să rămînă nepăzită, iar Isolda se duce cu Kaedin la corabie. Au noroc de vînt bun, şi Kaedin ridică pînza albă.

Între timp, Tristan e mistuit de dor, trimite din oră în oră mesageri să vadă dacă nu vine corabia, cere să fie purtat el însuşi pe ţărmul mării, dar se întoarce în odaia lui, de teamă să nu vadă pînza neagră, dorind mai curînd să afle vestea dintr-o gură străină. Atunci, Isolda Cea-cu-mîini-albe vine la el şi-l încunoştinţează cu viclenie că se apropie o pînză neagră. Deznădăjduit, el moare.

Jalea tuturor e mare. Seniorii şi slujitorii aşază leşul pe un catafalc fastuos. Între timp, Isolda debarcă şi aude pe toate ulicele strigăte de durere şi bocete, precum şi bătăi funerare de clopot de la catedrale şi capele. Întreabă – iar un bătrîn îi spune ca a murit Tristan. Încremenită, fără o lacrimă, intră înaintea însoţitorilor ei în palat, uimindu-i pe toţi prin durerea şi frumuseţea ei. Tristan zace în lumina lumînărilor. Îl îmbrăţişează şi-l sărută şi se prăbuşeşte lîngă catafalc moartă, cu inima zdrobită.

DEZORDINE ŞI SUFERINŢĂ TIMPURIE

La masă, ca fel principal, au fost numai legume, varză creaţă pane; de aceea, mai urmează o budincă, preparată dintr-un praf cu gust de migdale şi săpun, cum se poate cumpăra astăzi, iar în vreme ce tînărul Xaver, feciorul în casă, îmbrăcat într-o livrea vărgată, care i-a rămas mică, şi purtînd mănuşi albe de lînă şi sandale galbene, o pune pe masă, cei mari îi amintesc tatălui lor, cu precauţie, că în ziua aceea au invitaţi.

Cei mari sînt Ingrid – o fată încîntătoare de optsprezece ani, cu ochi căprui, aflată în preajma examenului de bacalaureat, pe care îl va şi lua, probabil, fie şi numai pentru că s-a priceput să le sucească profesorilor, şi mai ales directorului, capul, pînă la a-i trece totul cu vederea, dar fără a avea de gînd să facă uz de diplomă, deoarece, bizuindu-se pe surîsul ei plăcut, pe vocea, de asemenea agreabilă, precum şi pe un talent real şi foarte amuzant de a parodia, năzuieşte spre teatru – şi Bert, un băiat blond de şaptesprezece ani, care nu vrea cu nici un preţ să termine şcoala, ci doreşte să se avînte cît de curînd posibil în viaţă, pentru a deveni fie dansator sau cupletist de cabaret, fie chelner, acesta din urmă neapărat la „Cairo“, în care scop a şi făcut odată, la cinci dimineaţa, o tentativă de fugă, rapid eşuată. Bert aduce foarte mult cu Xaver Kleinsgutl, servitorul de aceeaşi vîrstă, nu pentru că ar avea o înfăţişare oarecare – prin trăsături seamănă leit cu tatăl său, profesorul Cornelius –, ci, mai curînd, datorită unei apropieri dinspre partea cealaltă sau în orice caz, graţie unei adaptări reciproce a tipurilor, în care rolul principal îi revine echivalării îmbrăcămintei şi a ţinutei în general. Amîndoi îşi poartă părul des în plete foarte lungi, cu cărare neglijent trasată la mijloc, şi fac aceeaşi mişcare din cap, ca să-l arunce înapoi de pe frunte. Cînd unul dintre ei părăseşte casa, ieşind pe poarta grădinii, cu capul

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 530

descoperit pe orice vreme, într-un vindiac încins la mijloc, din pură cochetărie, cu o curea din piele, şi o şterge, cu bustul puţin aplecat înainte şi cu capul înclinat pe-un umăr sau încalecă bicicleta – Xaver foloseşte după bunul său plac bicicletele stăpînilor săi, chiar şi pe cele de damă, după toane şi, cu deplină nepăsare, pînă şi pe cea a profesorului –, doctorul Cornelius nu poate distinge de la fereastra dormitorului său, oricît ar vrea, pe cine are în faţă, pe fecior sau pe fiul său. Amîndoi arată, găseşte el, ca nişte mujici[1] tineri şi amîndoi sînt pătimaşi fumători de ţigări, chiar dacă Bert nu dispune de mijloace ca să fumeze tot atît de mult ca Xaver, care a ajuns pînă la treizeci de bucăţi pe zi, şi anume din cele ce poartă numele unei dive de cinema la modă.

Cei mari le spun părinţilor „bătrînii“, nu în ascuns, ci de-a dreptul şi cu toată afecţiunea, deşi Cornelius nu are decît patruzeci şi şapte de ani, iar soţia lui e cu opt ani mai tînără. „Dragă bătrîne!“, „scumpă bătrînică“, spun ei, iar părinţii profesorului, care duc în ţinutul de baştină al acestuia viaţa uluită şi intimidată a oamenilor în vîrstă, sînt pentru ei „străbunii“. În ceea ce-i priveşte pe „cei mici“, Lorchen şi Beisser, care mănîncă în holul de sus împreună cu „albastra Anna“, numită aşa după vineţeala obrajilor ei, i se adresează tatălui cu prenumele, după exemplul mamei, spunîndu-i, aşadar, Abel[2]. În familiaritatea-i extravagantă, acest nume sună indescriptibil de amuzant, mai ales cînd e rostit de vocea dulce a Eleonorei; o fetiţă de cinci ani, care arată întocmai ca doamna Cornelius în fotografiile din copilărie şi pe care profesorul o iubeşte mai mult decît orice pe lume.

– Bătrînelule, spune mieros Ingrid, punînd mîna ei mare, dar frumoasă, pe cea a tatălui ei care şade, după datina burgheză, dar nu nefirească, în capul mesei familiei, în stînga căreia îşi are locul ea, în faţa mamei – bunule strămoş, dă-mi voie să-ţi aduc aminte cu blîndeţe, fiindcă e sigur c-ai uitat. A fost vorba ca astăzi după-amiază să avem mica noastră petrecere, ţopăiala noastră cu salată de heringi – vreau să spun că, în ce te priveşte, să nu-ţi pierzi firea şi curajul: la ora nouă totul s-a terminat.

– Aşa? zice Cornelius, făcînd o mutră mirată. Bine, bine, adaugă şi dă din cap, ca să se arate de acord cu inevitabilul! Mă gîndeam doar... a şi sosit sorocul? Joi, da. Cum mai zboară timpul! Cînd au să vină?

– Musafirii au să dea fuga-ncoace pe la patru şi jumătate, răspunde Ingrid, căreia fratele ei îi dă întîietate în relaţiile cu tatăl lor. La catul de sus, cîtă vreme se va odihni, el n-are să audă mai nimic, iar de la şapte la opt îşi face plimbarea. Dacă vrea, poate chiar s-o şteargă pe terasă.

– Oh – zise Cornelius, cu sensul: „Exagerezi!“

Bert mai adaugă totuşi:

– E singura seară din săptămînă cînd Vania nu trebuie să joace. În orice altă seară, ar trebui să plece la şase şi jumătate. Asta i-ar mîhni pe toţi participanţii.

„Vania“ este Ivan Herzl, admiratul prim-amorez de la Teatrul de Stat, foarte bun prieten cu Bert şi cu Ingrid, care iau deseori ceaiul la el şi-l vizitează în cabina de la teatru. E un artist de şcoală nouă[3] care, după părerea profesorului, stă pe scenă în atitudini de dansator extrem de afectate şi nefireşti şi ţipă într-un mod regretabil. Unui profesor de istorie nu poate să-i fie pe plac, dar Bert a intrat sub puternica influenţă a lui Herzl, îşi fardează cu negru partea de jos a pleoapelor, din care pricină s-a şi ajuns la scene, fără nici un rezultat, cu tatăl său, şi, cu o juvenilă nepăsare faţă de adînca mîhnire a celor mai în vîrstă, declară nu numai că vrea să-l ia drept model pe Herzl, dacă se decide pentru profesia de dansator, dar că se va mişca întocmai ca el şi dacă va ajunge chelner la „Cairo“.

Cornelius se pleacă uşor în faţa fiului său, ridicînd puţin din sprîncene, ceea ce exprimă acea loială modestie şi stăpînire de sine a generaţiei sale. Pantomima e lipsită de o ironie vădită şi e, în general, valabilă. Bert n-are decît s-o raporteze atît la sine, cît şi la talentul expresiv al prietenului său.

Cine are să vină? – se informează stăpînul casei. I se înşiră cîteva nume, care-i sînt mai mult sau mai puţin cunoscute. Nume din colonia de vile, din oraş, nume de colege ale lui Ingrid din ultima clasă a liceului de fete... Ar mai trebui să dea nişte telefoane. Ar trebui, de exemplu, să-i telefoneze lui Max. Max Hergesell, student la Politehnică, al cărui nume Ingrid îl pronunţă numaidecît în felul prelungit şi nazal care, după spusa ei, constituie maniera particulară de a vorbi a întregii familii Hergesell şi pe care continuă s-o parodieze într-un mod atît de veridic, încît părinţii sînt în pericol, din cauza rîsului, să se înece cu budinca cea rea la gust. Căci şi în aceste vremuri trebuie să rîzi, dacă se iveşte ceva comic.

Din cînd în cînd, sună telefonul în biroul profesorului, iar cei mari aleargă acolo, fiindcă ştiu că ei sînt căutaţi. După ultima scumpire, multă lume s-a văzut nevoită să renunţe la telefon, dar familia Cornelius l-a putut păstra, datorită salariului de cîteva milioane, oarecum potrivit împrejurărilor, pe care profesorul îl primeşte ca titular al catedrei de istorie. Casa de la periferia oraşului este elegantă şi confortabilă, chiar

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 532

dacă întrucîtva neîngrijită, deoarece reparaţiile sînt imposibile din cauza lipsei de materiale, şi urîţită de sobele de fier cu burlane lungi. Dar acesta este cadrul de viaţă al clasei de mijloc mai răsărite, de odinioară, care trăieşte acum în condiţii ce nu se mai potrivesc cadrului, adică în sărăcie, luptîndu-se cu greutăţile, purtînd haine uzate şi întoarse. Copiii nu cunosc altceva, pentru ei situaţia actuală e ceva normal şi în ordine, ei s-au născut ca proletari în vile. Problema îmbrăcămintei îi preocupă puţin. Această generaţie şi-a născocit un costum corespunzător vremurilor, un produs al sărăciei şi al gustului cercetăşesc, care constă vara aproape numai dintr-un halat de pînză cu centură şi sandale. Bătrînilor cu deprinderi burgheze le vine mai greu.

Cei mari şi-au atîrnat şervetele de speteaza scaunelor şi vorbesc alături cu prietenii. Cei care sună la telefon sînt invitaţi. Vor să confirme sau să anunţe că nu vor veni, ori să discute despre cîte ceva, iar cei mari discută cu ei în jargonul cercului lor, un argou german plin de expresii îndrăzneţe, din care „bătrînii“ înţeleg rareori cîte un cuvînt. Dar între timp se sfătuiesc şi ei despre ce să le servească musafirilor. Profesorul vădeşte ambiţii burgheze. Ar dori ca la cină, după salata italienească şi tartinele din pîine neagră, să fie şi un tort, ceva asemănător cu un tort, dar doamna Cornelius declară că asta ar duce prea departe – tinerii nici nu se aşteaptă la aşa ceva, iar copiii, cînd se aşază din nou la budincă, sînt de acord cu ea.

Stăpîna casei, a cărei talie ceva mai înaltă o are Ingrid, e obosită, vlăguită de greutăţile drăceşti ale gospodăriei. Ar trebui să se ducă undeva, la băi, dar, pentru că vremurile sînt nesigure şi totul merge anapoda, lucrul acesta e, deocamdată, imposibil. Se gîndeşte la ouăle care trebuie neapărat cumpărate astăzi şi vorbeşte despre ele: ouă de şase mii de mărci unul, vîndute numai în această zi din săptămînă, într-un anumit număr, de o prăvălie aflată la o distanţă de un sfert de oră, şi după care copiii trebuie să se ducă îndată după masă, mai înainte de orice altceva. Va veni să-i ia Danny, fiul vecinului, iar Xaver, în haine civile, li se va alătura şi el domnişorilor. Căci la prăvălie nu se dau decît cinci ouă pe săptămînă pentru o gospodărie, din care pricină tinerii vor intra unul după altul sub nume împrumutate, ca să obţină douăzeci de ouă pentru vila Cornelius: aceasta e o distracţie săptămînală pentru toţi părtaşii, inclusiv mujicul Kleinsgutl, dar mai ales pentru Ingrid şi Bert, care au o extraordinară înclinaţie să-şi mistifice şi să-şi înşele semenii şi se amuză mereu cu asemenea lucruri, chiar dacă prin poznele lor nu

fac rost de ouă. În vagonul de tramvai le place să se dea, indirect sau interpretînd diverse roluri, drept cu totul alte persoane decît sînt în realitate, purtînd între ei, în dialectul ţinutului, pe care altminteri nu-l folosesc niciodată, lungi discuţii simultane, auzite de toată lumea, discuţii banale, obişnuite între oameni: comentarii politice de totală platitudine sau despre preţurile alimentelor şi despre oameni care nu există, în aşa fel, încît tot vagonul ascultă pălăvrăgeala lor volubilă, dintre cele mai comune, cu simpatie, dar şi cu vaga bănuială că la mijloc e ceva necurat. Apoi devin mereu mai obraznici şi încep să povestească despre oameni care nu există lucrurile cele mai oribile. Ingrid este în stare să spună despre ea, cu o voce înaltă, şovăielnică, ciripitoare la modul ordinar, că e vînzătoare la un magazin, are un copil din flori cu porniri sadice şi că de curînd acesta, la ţară, a torturat o vacă în aşa hal, că nici un om zdravăn n-ar fi putut privi aşa ceva. Datorită felului cum ciripeşte cuvîntul „torturat“, Bert e gata, gata să pufnească în rîs, dar afişează o mutră compătimitoare şi îngrozită şi angajează cu nefericita vînzătoare o lungă şi înfiorătoare, în acelaşi timp perversă şi neroadă discuţie despre natura cruzimilor patologice, pînă cînd un domn bătrîn din faţa lor, care-şi ţine biletul răsucit între degetul arătător şi inelul cu sigiliu, găseşte că s-a întrecut măsura şi protestează cu voce tare că oameni atît de tineri discută cu asemenea lux de amănunte un atare subiect. La această intervenţie, Ingrid se preface că o podidesc lacrimile, iar Bert simulează că-şi stăpîneşte, cu un efort extrem şi nu pentru multă vreme, furia ucigătoare împotriva domnului bătrîn: strînge pumnii, scrîşneşte din dinţi şi tremură din tot trupul, astfel că domnul cel bătrîn, care fusese, altminteri, bine intenţionat, părăseşte în pripă vagonul la prima staţie.

De felul acesta sînt distracţiile „celor mari“. În poznele lor, telefonul joacă un rol de frunte: sună la toată lumea, la cîntăreţi de operă, la demnitari ai statului şi la principi ai Bisericii, se dau drept vînzătoare de prăvălie sau drept contele şi contesa Mannsteufel şi se lasă anevoie convinşi că au greşit numărul. Odată au golit tipsia de cărţi de vizită primite de părinţi şi le-au distribuit în lung şi în lat, dar nu fără a avea în vedere harababura şi anumite potriveli, prin cutiile poştale din cartier, astfel că a ieşit de îndată mare tulburare, căci Dumnezeu mai ştia cine făcuse o vizită cine ştie cui.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 534

Xaver, acum fără mănuşile de servit, încît i se vede brăţara-lănţişor pe care o poartă la mîna stîngă, intră, azvîrlindu-şi părul pe spate, ca să strîngă masa, iar în vreme ce profesorul îşi bea berea subţire de opt mii de mărci sticla şi-şi aprinde o ţigară, se aud „cei mici“, zbenguindu-se pe scară şi în hol. Vin, ca de obicei, să-şi salute părinţii după-masă, asaltează sufrageria, de a cărei clanţă se agaţă împreună cu mînuţele, tropăie şi se poticnesc pe covor cu picioruşele lor grăbite şi nesigure, încălţate în papuci roşii de pîslă, peste care le atîrnă şosetele curate, strigă, dau de veste şi sporovăie, fiecare îndreptîndu-se spre ţinta obişnuită: Beisser spre mama, în poalele căreia se caţără cu genunchii, ca să-i spună cît a mîncat şi să-i arate drept dovadă burtica umflată, iar Lorchen spre „Abel“ al ei – al ei, tot atît cît e ea a lui, fiindcă simte şi se bucură zîmbind de gingăşia caldă şi, ca orice sentiment profund, nu lipsită de melancolie, cu care el îi îmbrăţişează micul trupşor de fetiţă, şi de dragostea cu care o priveşte şi-i sărută mînuţele împreunate sau fruntea pe care se desenează atît de delicat şi mişcător vinişoare albăstrui.

Copiii vădesc o asemănare pe cît de puternică, pe atît de nedefinită, reliefată de îmbrăcămintea şi pieptănătura simetrică a micii perechi, dar se şi deosebesc izbitor unul de altul, şi anume în sensul bărbăţiei şi al feminităţii. Sînt un mic Adam şi o mică Eva, cu trăsături clar precizate – în ce-l priveşte pe Beisser, accentuate, s-ar părea, în mod conştient şi cu trufie: chiar şi ca statură, e mai îndesat, mai robust, mai puternic, şi îşi subliniază demnitatea bărbăţiei sale de patru ani şi prin ţinută, prin mimică şi prin felul de a vorbi, ţinîndu-şi micile braţe ca un atlet, ca un tînăr american, lăsîndu-şi umerii ceva cam înalţi să-i atîrne, coborînd, cînd vorbeşte, colţurile gurii şi căutînd să dea vocii sale un ton profund, serios. De altfel, toată această demnitate şi bărbăţie sînt la el mai mult o năzuinţă decît însuşiri cu adevărat congenitale, căci, născut şi crescut în vremuri haotice, tulburi, a fost înzestrat cu un sistem nervos labil şi iritabil, îndură greu adversităţile vieţii, este înclinat spre crize de mînie, bate din picioare de furie, varsă lacrimi amare şi deznădăjduite pentru nimica toată şi este, tocmai de aceea, odorul preferat al mamei. Are ochi căprui, rotunzi, puţin saşii, din care pricină va trebui să poarte în curînd ochelari pentru corectare, năsuc lung şi gură mică. Nasul şi gura sînt ale tatei, precum s-a văzut foarte clar, de cînd profesorul a renunţat la cioc şi umblă ras cu perdaf. (Realmente, ciocul nu mai putea fi păstrat; chiar şi un istoric se acomodează pînă la urmă cu asemenea concesii făcute obiceiurilor prezentului.) Dar Cornelius îşi ţine pe genunchi

fetiţa, pe Eleonorchen a lui, pe mica Evă – cu mult mai graţioasă şi cu o expresie mai dulce decît aceea a băiatului – şi-i îngăduie, îndepărtîndu-şi ţigara de ea, să-i apuce cu mînuţele delicate ochelarii, ale căror lentile bifocale, pentru citit şi pentru distanţă, o preocupă, trezindu-i în fiecare zi curiozitatea.

În fond, profesorul simte că preferinţa soţiei sale a ales cu mai multă generozitate decît a lui şi că bărbăţia dificilă a lui Beisser cîntăreşte, poate, mai mult decît farmecul mai echilibrat al copilăriei lui. Dar, după părerea sa, inima nu-ţi îngăduie să-i porunceşti, iar inima lui aparţine micuţei de cînd există, de cînd a văzut-o pentru prima oară. Cînd o ţine în braţe, îşi aduce aminte aproape întotdeauna de această primă oară: a fost în camera luminoasă a maternităţii, unde Lorchen a venit pe lume la un interval de doisprezece ani de fratele şi sora ei mai mari. A intrat acolo şi în clipa cînd, urmărit de zîmbetul mamei, a ridicat cu grijă perdeluţa pătuţului de păpuşi, aflat lîngă patul cel mare, şi a văzut mica minune, culcată pe perne, perfect modelată şi parcă învăluită în limpezimea unei dulci armonii, cu mînuţe de dimensiuni mici, dar încă de atunci la fel de frumoase ca acum, cu ochii deschişi, care atunci erau azurii cum e cerul şi reflectau ziua senină – aproape în aceeaşi secundă s-a simţit emoţionat şi legat; a fost dragoste la prima vedere şi pentru totdeauna, un sentiment necunoscut, neaşteptat şi nesperat – pe cît îşi putea aduce aminte –, care a pus stăpînire pe el şi despre care şi-a dat seama de îndată, cu uimire şi bucurie, că e pe toată viaţa.

Altminteri, doctor Cornelius ştie că, cercetînd mai exact lucrurile, nu este întru totul corect să considere acest sentiment drept nesperat, absolut nebănuit şi nici chiar complet involuntar. În fond, el îşi dă seama că sentimentul nu l-a cuprins şi nu s-a asociat cu viaţa lui întîmplător, că era totuşi pregătit, fără să-şi dea seama, pentru el sau, mai exact, că fusese pregătit pentru el, că în sufletul său era pregătit ceva ca să-l genereze în clipa dată şi că acest ceva fusese însăşi calitatea sa de profesor de istorie – lucru extrem de ciudat de spus. Dar doctor Cornelius nu destăinuie acest fapt, ci doar îşi dă seama de el cîteodată, cu un zîmbet tainic. Ştie că profesorilor de istorie nu le e dragă istoria cîtă vreme e în desfăşurare, ci după ce s-a încheiat, că ei urăsc răsturnarea prezentă, deoarece o consideră anarhică, incoerentă şi insolentă, cu un cuvînt, „neistorică“, şi că inima lor aparţine trecutului coerent, pios şi istoric. Cînd, înainte de cină, îşi face plimbarea de-a lungul rîului, universitarul savant îşi destăinuie sieşi că peste trecut pluteşte o

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 536

atmosferă de atemporalitate şi veşnicie, atmosferă mult mai convenabilă pentru nervii unui profesor de istorie decît obrăzniciile prezentului. Trecutul a devenit etern, adică este mort, iar moartea e sursa pietăţii şi a simţului conservator. Doctorul admite acest lucru în taină, în vreme ce se plimbă singur în întuneric. Instinctul său conservator, simţul său pentru „etern“ au fost factorii care l-au salvat de necuviinţele prezentului prin dragostea faţă de această fetiţă. Căci dragostea paternă şi un copilaş la sînul mamei sînt lucruri atemporale şi eterne, şi, de aceea, sfinte şi foarte frumoase. Şi totuşi, în întuneric, Cornelius înţelege că în această dragoste există ceva nu tocmai corect şi bun – o recunoaştere teoretică, de dragul ştiinţei. Prin originea ei, această dragoste are ceva tendenţios; în ea rezidă o adversitate, o opoziţie împotriva istoriei în desfăşurare de dragul istoriei încheiate, adică a morţii. Da, e destul de straniu, dar adevărat, în oarecare măsură adevărat! Ardoarea lui pentru această bucăţică de viaţă, pentru acest vlăstar are o anume legătură cu moartea, ţine cu ea, împotriva vieţii, iar, într-un anumit sens, acest lucru nu este întru totul frumos şi bun – cu toate că a smulge din inimă sentimentul cel mai drag şi cel mai pur din cauza unei asemenea judecăţi istorice ocazionale ar fi, desigur, cea mai nebunească asceză.

Îşi ţine în braţe fetiţa, care-şi lasă picioruşele trandafirii să-i atîrne de pe genunchii lui, îi vorbeşte cu sprîncenele ridicate pe un ton de respect gingaş şi glumeţ şi ascultă încîntat mica voce dulce, înaltă, cu care ea îi răspunde şi-i spune „Abel“. În acest timp, el schimbă priviri grăitoare cu mama, care se ocupă de Beisser al ei şi-l mustră, cerîndu-i cu vorbe blînde să fie cuminte şi stăpînit, fiindcă astăzi, scos din fire de ale vieţii, avusese iarăşi o criză de furie şi se comportase ca un derviş urlător. Cornelius le aruncă din cînd în cînd şi „celor mari“ o privire bănuitoare, deoarece consideră că nu e imposibil ca şi ei să aibă unele din ideile ştiinţifice pe care le vîntură el în plimbările lui de seară. Chiar dacă va fi fiind aşa, „cei mari“ nu lasă să se observe nimic. Stînd înapoia scaunelor, cu braţele rezemate pe speteze, se uită cu bunăvoinţă, chiar dacă şi cu oarecare ironie, la fericirea părinţilor lor.

Copiii poartă îmbrăcăminte groasă, cărămizie, de o croială artistică, cu broderii moderne, care a aparţinut, la vremea lor, lui Bert şi Ingrid şi sînt absolut la fel, cu singura deosebire că la Beisser se văd ieşind de sub bluză nişte pantalonaşi scurţi. Şi pieptănătura le e la fel, paj. Părul lui Beisser e de un blond inegal, care a început să se întunece încet la

culoare, crescut anapoda peste tot, zbîrlit, şi arată ca o mică perucă pusă comic, greşit, părul lui Lorchen este, dimpotrivă, castaniu, mătăsos, lucios şi plăcut ca întreaga ei făptură micuţă. Îi acoperă urechile care, precum se ştie, sînt de mărimi diferite: una e de mărimea cuvenită, cealaltă însă cam deformată şi, sigur, prea mare. Cîteodată, tatăl îi scoate la iveală urechile, ca să se minuneze cu voce tare de ele, de parcă n-ar mai fi observat niciodată micul defect, lucru care pe Lorchen o ruşinează, dar totodată o şi amuză. Ochii ei mult depărtaţi unul de altul sînt căprui cu irizări aurii şi au o sclipire dulce, privirea cea mai limpede şi cea mai drăgălaşă. Sprîncenele îi sînt blonde. Nasul ei este încă total neformat, cu nări relativ umflate, astfel că orificiile sînt aproape circulare, guriţa îi e mare şi expresivă, cu buza de sus frumos reliefată şi mobilă. Cînd rîde şi-şi arată dinţii ca de mărgăritar, cu strungăreţe (abia de curînd a pierdut unul; l-a lăsat pe tatăl ei să-i scoată cu batista dinţişorul ce se clătina în toate părţile, operaţie în timpul căreia a devenit foarte palidă şi a tremurat), face gropiţe în obrajii care, cu toată moliciunea lor copilărească, au forma lor caracteristică, întrucîtva scobită, datorită faptului că partea inferioară a feţişoarei îi este întrucîtva prognată. Pe unul din obraji, aproape de limita părului, are o mică pată cafenie acoperită cu puf.

În totului tot, ea însăşi e puţin mulţumită de cum arată – un semn că aşa ceva o preocupă. Feţişoara, conchide ea cu tristeţe, e, din păcate, cam urîtă, „corpuşorul“, dimpotrivă, foarte drăguţ. Îi place să folosească mici expresii alese, culte şi le înşiră una după alta, ca: „probabil, desigur, în definitiv“. Grijile autocritice ale lui Beisser privesc mai curînd latura morală. E înclinat spre pocăinţă, se consideră, datorită crizelor de furie, drept un mare păcătos şi e convins că nu va ajunge în cer, ci în „iad“. I se spune în zadar că Dumnezeu are multă înţelegere şi că mai închide ochii: în tristeţea lui încăpăţînată dă din cap cu peruca lui rău aşezată şi declară că e cu neputinţă să ajungă în rai. Cînd e răcit, se umple de guturai; horcăie şi huruie de sus pînă jos de cum îl atingi şi face numaidecît febra maximă, aşa că doar gîfîie. În ce priveşte constituţia lui fizică, guvernanta Anna înclină spre pesimism şi e de părere că un băiat cu un asemenea „sînge neobişnuit de gras“ poate fi oricînd lovit de dambla. La un moment dat i s-a părut că această clipă înfricoşătoare a şi sosit: anume, atunci cînd, drept pedeapsă pentru o criză sălbatică de furie, l-a pus să stea la colţ, cu faţa la perete, iar această faţă, cercetată întîmplător, s-a văzut a fi cu totul vînătă, mult

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 538

mai vînătă decît aceea a guvernantei Anna înseşi. Anna a ridicat toată casa în picioare, dînd de veste că, datorită sîngelui gras, băiatului i-a sunat ceasul de pe urmă, iar Beisser cel rău s-a văzut brusc, spre îndreptăţita lui uimire, înconjurat cu o gingăşie plină de spaimă, pînă cînd s-a constatat că vineţeala trăsăturilor lui nu provenea de la congestia cerebrală, ci de la peretele camerei copiilor, al cărei indigo mînjise faţa scăldată în lacrimi.

O dată cu copiii, în sufragerie a intrat şi guvernanta Anna şi a rămas la uşă, cu mîinile împreunate: are un şorţ alb, coafura unsuroasă, ochi de gîscă şi o mutră pe care e zugrăvită demnitatea severă a oamenilor mărginiţi.

– Copiii, declară ea, mîndră de felul cum le poartă de grijă şi-i instruieşte, se descifrează minunat.

Nu demult, şi-a scos şaptesprezece cioturi purulente de dinţi şi le-a înlocuit cu o proteză din dinţi galbeni montaţi pe un palat de cauciuc roşu închis, care-i înfrumuseţează faţa de ţărancă. În mintea ei s-a înstăpînit ciudata idee că această dantură e un subiect de discuţie în cercuri largi, de parcă şi vrăbiile ar fluiera de pe acoperişuri toată povestea. „S-a pălăvrăgit mult, declară ea cu un aer sever şi mistic, fiindcă mi-am pus, cum se ştie, nişte dinţi.“ În genere, este înclinată spre un fel de a vorbi obscur şi neclar, de neînţeles pentru alţii, cum ar fi, de exemplu, cele spuse despre un doctor Bleifuss, pe care-l cunosc toţi copiii, iar acolo – zice ea – „în casă locuiesc mulţi care se dau drept el“. Toate acestea i se pot însă trece cu vederea. Pe copii îi învaţă poezii frumoase, de pildă:

„Tren, trenuleţ,
Cu locomotiva ta,
Dacă pleci sau dacă vii,
Faci întruna *pfii*.“

Sau acea listă de bucate săptămînală, plină de privaţiuni potrivite vremurilor, totuşi voioasă:

„Luni începe săptămîna.
Marţi ne e cam goală mîna.
Miercurea e zi de post.
Joi mîncam destul de prost.

Vineri ne-ndopăm cu peşte,
Sîmbătă se dănţuieşte,
Dar duminica-i bogată,
Cu friptură şi salată.“

Sau chiar şi un anume catren de un romantism de neînţeles şi enigmatic:

„Deschideţi poarta îndată,
Să intre-o caleaşcă bogată.
Dar cine-n caleaşcă o fi?
Un prinţ cu plete-aurii.“

Sau, în sfîrşit, acea înfricoşător de veselă baladă despre Mariechen, care „sta pe-o stîncă, sta pe-o stîncă şi îşi pieptăna părul de-aur, părul de-aur, părul de-aur“. Şi despre Rudolf, care „scoa-, care scoa-, care scoase-un cuţit, un cuţit, un cuţit prin care avu un tragic sfîrşit“.

Lorchen recită şi cîntă toate acestea într-un mod fermecător, cu botişorul ei mobil şi cu vocea ei dulce, mult mai bine decît Beisser. Ea le face pe toate mai bine decît el, iar el o şi admiră în mod cinstit şi i se supune în toate privinţele, exceptînd accesele de răzvrătire şi de mînie agresivă. Adesea, Lorchen îl instruieşte în ale ştiinţei, îi dă lămuriri despre păsările din cartea cu poze şi îi spune numele lor: mîncătorul de nori, mîncătorul de grindină, mîncătorul de ciori. El trebuie să repete aceste nume. Îl învaţă şi medicină, dîndu-i noţiuni despre boli, cum ar fi: congestia pieptului, congestia sîngelui şi congestia plămînilor. Dacă nu e atent şi nu poate să repete, îl pune la colţ. Odată i-a tras şi o palmă, dar pe urmă s-a ruşinat atît de tare, că s-a pus pe ea însăşi la colţ pentru mai mult timp.

Da, se înţeleg foarte bine, sînt trup şi suflet. Trăiesc împreună totul, toate aventurile. Întorcîndu-se acasă, povestesc, încă foarte agitaţi şi ca într-un glas, că au văzut pe şosea „două muu-muu şi o carne de viţel“. Cu personalul de serviciu de la subsol, cu Xaver şi cu doamnele Hinterhofer, două surori care au aparţinut cîndva burgheziei şi care îndeplinesc oficiul de bucătăreasă şi fată în casă *au pair*, cum se spune, adică pentru casă şi masă, se află în relaţii de familiaritate şi, cel puţin uneori, găsesc că între raporturile dintre slugi şi părinţi şi propriile lor raporturi există o anumită înrudire. Cînd sînt certaţi, se duc la bucătărie

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 540

şi spun: „Conaşii noştri sînt supăraţi!“ Totuşi, e mai frumos jocul cu cei de sus şi, mai ales, cu „Abel“, cînd nu are de citit şi de scris. Lui îi vin în minte lucruri mai minunate decît lui Xaver şi doamnelor. Amîndoi se joacă de-a „patru domni“ care-au ieşit la plimbare. Atunci „Abel“ îşi îndoaie tare de tot genunchii, încît se face aproape tot atît de micuţ ca ei, şi pleacă aşa la plimbare, ţinîndu-se de mînă, un joc de care nu se mai satură. S-ar plimba toată ziua, devenind în total „cinci domni“, în jurul sufrageriei, cu „Abel“ la fel de micuţ ca ei.

Mai e apoi jocul extrem de captivant cu perna, constînd în aceea că unul dintre copii, dar de cele mai multe ori Lorchen, se aşază, aparent neobservată, pe scaunul de la masa de sufragerie a lui Abel şi, tăcînd chitic, îl aşteaptă să vină. Privind în altă parte şi vorbind cu glas tare despre cît de confortabil se stă pe scaunul lui, el se apropie şi ia loc pe Lorchen. „Cum?“ se întreabă. „Ce-i asta?“ Şi se mişcă încolo şi-ncoace, făcîndu-se că nu aude chicotul reţinut din spatele lui. „Mi s-a pus o pernă pe scaun? Dar ce fel de pernă tare, neregulată şi strîmbă e asta, pe care şed atît de nemaipomenit de incomod?“ Şi alunecă mai tare încolo şi-ncoace pe ciudata pernă, în chicotelile şi chiţăielile încîntate ale copiilor, pînă cînd, în sfîrşit, se întoarce cu faţa şi piesa se încheie cu marea scenă a descoperirii şi recunoaşterii. Repetat de sute de ori, nici jocul acesta nu-şi pierde nimic din farmecul captivant.

Astăzi nu poate fi vorba de asemenea distracţii. În aer pluteşte agitaţia datorită petrecerii „celor mari“, căreia trebuie să-i precedă cumpărătura cu rolurile distribuite: Lorchen tocmai a recitat „tren, trenuleţ“, iar doctor Cornelius a descoperit, făcînd-o să se ruşineze, că urechile ei sînt de mărimi deosebite, cînd iată că soseşte Danny, băiatul vecinului, ca să-i ia pe Bert şi Ingrid; Xaver şi-a schimbat şi el livreaua vărgată cu jacheta civilă, care-i vine cam strengăreşte, dîndu-i totuşi o înfăţişare fercheşă şi simpatică. „Cei mici“ pleacă împreună cu guvernanta Anna în imperiul lor de la etaj, în vreme ce profesorul se retrage în biroul său, să citească, după cum îi e obiceiul după-masă, iar gîndurile şi activitatea soţiei sale se îndreaptă spre salata italienească şi sandvişurile cu anşoa care trebuie pregătite pentru cei adunaţi să danseze. Înainte de sosirea tinerilor, trebuie să se mai ducă o dată cu bicicleta în oraş, cu sacoşa, ca să schimbe în alimente o sumă de bani, pe care-i are şi pe care nu-i e îngăduit să-i expună pericolului de a se devaloriza.

Rezemat de speteaza jilţului său, Cornelius citeşte. Cu ţigara de foi între degetul arătător şi cel mijlociu, citeşte din Macaulay[4] ceva despre geneza datoriei publice engleze de la sfîrşitul secolului al şaptesprezecelea, apoi, dintr-un autor francez, ceva despre crescînda datorie a Spaniei către finele secolului al şaisprezecelea – ambele teme, pentru cursul său de a doua zi dimineaţă. Fiindcă vrea să compare surprinzătoarea prosperitate economică de atunci a Angliei cu efectele fatale pe care datoria publică le-a avut cu o sută de ani înainte în Spania, precum şi să analizeze cauzele etice şi psihologice ale deosebirii. Aceasta îi dă, firește, prilejul să ajungă de la Anglia lui William al III-lea[5], despre care e, de fapt, vorba, la epoca lui Filip al II-lea[6] şi Contrareformă, calul său de bătaie, despre care a scris o carte plină de merite – o operă mult citată, căreia îi datorează funcţia de titular al catedrei universitare. În vreme ce ţigara de foi se apropie de sfîrşit şi devine ceva cam aspră, reflectează asupra unor fraze cu o coloratură uşor melancolică, pe care vrea să le rostească a doua zi înainte de prînz în faţa studenţilor, despre lupta obiectiv fără perspective a lui Filip cel Molcom împotriva noului, a cursului istoriei, a forţelor individualismului ce dezagregau imperiul, a libertăţii germane, despre această luptă a aristocraţiei conservatoare, luptă condamnată de viaţă, aşadar, repudiată şi de Dumnezeu, împotriva forţelor progresului şi ale transformărilor. Găseşte frazele şi le mai şlefuieşte, în timp ce pune cărţile folosite la locul lor, apoi se duce sus, în dormitor, pentru obişnuita întrerupere a zilei de lucru, această oră cu obloanele trase şi ochii închişi, de care are nevoie şi care, astăzi, cum îşi reaminteşte după digresiunea ştiinţifică, se află sub semnul tulburării provocate în gospodărie de petrecere. Amintirea acestui lucru îi dă o uşoară bătaie de inimă care-l face să zîmbească; în mintea lui, eboşele frazelor despre Filip cel îmbrăcat în stofă de mătase neagră se amestecă acum cu gîndul la serata dansantă a copiilor, şi aşa adoarme pentru cinci minute.

În vreme ce stă întins şi se odihneşte, aude în repetate rînduri cum zbîrnîie soneria casei, cum e trîntită poarta grădinii, şi de fiecare dată simte o mică împunsătură de iritare, de aşteptare şi de stinghereală la gîndul că sînt tinerii care sosesc şi au şi început să umple holul. De fiecare dată zîmbeşte din nou la această împunsătură, dar chiar şi acest zîmbet este o expresie a nervozităţii, care conţine, firește, şi nitică bucurie, căci cine nu s-ar bucura de o petrecere! La patru şi jumătate (s-a şi lăsat seara) se scoală şi se răcoreşte la lavoar. Ligheanul e spart de un an. E un lighean basculant, care s-a frînt într-o parte din încheietură şi nu poate

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 542

fi reparat, fiindcă nu vine nici un meşter, şi nici schimbat cu unul nou, fiindcă nici un magazin nu e în stare să furnizeze aşa ceva. Ca atare, de nevoie, stă sprijinit pe marginile plăcii de marmură deasupra scurgerii şi poate fi golit numai ridicîndu-l cu amîndouă mîinile şi vărsîndu-l. Cornelius îşi scutură capul deasupra ligheanului, cum o face de mai multe ori pe zi, apoi se aranjează altminteri, cu grijă; îşi şterge sub lumina plafonierei ochelarii, pînă cînd sînt perfect strălucitori şi transparenţi – şi o porneşte în jos, spre sufragerie.

În drum, auzind vălmăşagul de voci şi gramofonul, care a şi fost pus în funcţiune, face o figură de om de lume amabil. Se hotărăşte să spună: „Vă rog, nu vă deranjaţi!“ şi să intre direct în sufragerie, la ceai. Fraza i se pare cea mai potrivită cu împrejurarea: jovială şi condescendentă faţă de ceilalţi, şi o pavăză pentru sine.

Holul e viu luminat; sînt aprinse toate lumînările candelabrului electric, cu excepţia uneia, al cărei bec e ars. Pe o treaptă de jos, Cornelius se opreşte şi aruncă o privire asupra holului. Încăperea arată drăguţ în lumină, cu copia după o pictură de Marées[7] deasupra şemineului din cărămidă, cu lambriul care, de altfel, e din lemn moale, şi cu covorul roşu pe care stau musafirii, tăifăsuind, cu cești de ceai şi jumătăţi de sandvişuri cu anşoa în mîini. Deasupra holului pluteşte un uşor abur caracteristic şi evocator, de îmbrăcăminte, păr şi respiraţie. Uşa spre vestiar e încă deschisă, deoarece mai vin noi invitaţi.

În prima clipă, o asemenea adunare îţi ia ochii; profesorul nu vede decît imaginea de ansamblu. N-a observat nici că Ingrid, într-o rochie de mătase de culoare închisă, cu platcă albă, plisată, şi braţele goale, stă cu cîţiva prieteni lîngă el, la capul scării. Fata dă din cap spre el, în sus, şi-i zîmbeşte cu dinţii ei frumoşi:

– Te-ai odihnit? îl întreabă încet, între patru ochi. Iar după ce el o reperează cu o surprindere nejustificată, ea îi prezintă prietenii: Îmi dai voie să ţi-l prezint pe domnul Zuber? spune ea. Dînsa e domnişoara Plaichinger.

Domnul Zuber nu arată grozav, domnişoara Plaichinger, dimpotrivă, e o Germanie, blondă, planturoasă şi îmbrăcată fistichiu, cîrnă şi cu vocea înaltă pe care o au femeile trupeşe, aşa cum reiese, cînd profesorul răspunde în felul său politicos la salutul lor.

– Oh, bine-aţi venit, spune el. Frumos din partea dumneavoastră că ne faceţi onoarea. Colegă de liceu, probabil?

Domnul Zuber frecventează, ca şi Inge, Clubul de golf. Lucrează în domeniul economic, fiind angajat la fabrica de bere a unchiului său, iar profesorul glumeşte o clipă cu el în legătură cu berea slabă, ca şi cum ar preţui nemăsurat influenţa tînărului Zuber asupra calităţii berei.

– Dar nu vă deranjaţi! spune el apoi şi vrea să treacă în sufragerie.

– Uite că vine şi Max, zice Ingrid. Ei, Max, pierde-vară, pe unde hoinăreşti, de vii aşa de tîrziu la joc şi dans!

Cu toţii se tutuiesc în devălmăşie, într-un fel cu totul străin celor vîrstnici: nici o urmă de decenţă, galanterie şi politeţe.

Dinspre vestiar vine spre scară un tînăr cu plastron alb la cămaşă şi cravată îngustă de smoching şi salută – brunet, dar trandafiriu, ras, firește, dar cu mici favoriţi lîngă urechi, un tînăr frumos ca o cadră – dar nu de acea frumuseţe ridicolă şi pătimaşă a vioriştilor ţigani, ci drăguţ într-un fel plăcut, cuviincios şi cuceritor, cu ochi negri, prietenoşi, iar smochingul îl poartă cu oarecare stîngăcie.

– Ei, ei, nu mă ocărî, Cornelia. Stupidul ăla de curs, spune el, iar Ingrid i-l prezintă tatălui ei pe domnul Hergesell.

Aşadar, acesta este domnul Hergesell. Bine crescut, îi mulţumeşte pentru amabila invitaţie stăpînului casei, care-i strînge mîna.

– Am cam întîrziat, spune el pe un ton de glumă. Tocmai astăzi – ce ghinion! – să am curs pînă la ora patru, şi-apoi a trebuit să trec totuşi pe-acasă, să mă schimb.

Pe urmă vorbeşte despre pantofii săi decupaţi, cu care s-a chinuit rău în vestiar.

– I-am adus în sacoşă, povesteşte el. Nu face să vă tocim covorul cu pantofii noştri de stradă. Din zăpăceală, n-am luat însă lingura de pantofi şi n-a fost cu putinţă, în nici un chip să-i încalţ, ha, ha, ce grozăvii de necrezut! În viaţa mea n-am avut pantofi atît de strîmţi. Numerele nu se potrivesc, nu te poţi bizui pe ele, iar, pe deasupra, încălţările sînt astăzi şi tari – ia priviţi, asta nu e piele, e tuci! Mi-am strivit complet degetul arătător...

Cu un gest familiar, îşi arată degetul arătător înroşit şi mai aminteşte o dată de „grozăvie“, calificînd-o drept scîrboasă. Vorbeşte într-adevăr aşa cum l-a imitat Ingrid: nazal şi lungind într-un fel deosebit sunetele, dar, vădit, fără nici o afectare, ci doar pentru că aşa e felul de a vorbi al întregii familii Hergesell.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 544

Doctorul Cornelius are un cuvînt de dojană pentru că la vestiar nu se găseşte o lingură de pantofi şi-şi exprimă compasiunea pentru necazul cu degetul arătător.

– Dar vă rog să nu vă deranjaţi, spune el. La revedere! şi taie holul pînă în sufragerie.

Şi acolo sînt oaspeţi; masa familiei a fost extinsă şi se bea ceai. Dar profesorul se duce de-a dreptul în colţul despărţit de rest printr-o perdea brodată, luminat de o plafonieră mică, unde obişnuieşte să-şi ia ceaiul la o măsuţă rotundă. O găseşte acolo pe soţia lui stînd de vorbă cu Bert şi cu alţi doi domni tineri. Unul este Herzl; Cornelius îl cunoaşte şi-l salută. Celălalt se numeşte Möller, un tip de cercetaş-pasăre călătoare[8] care nu are, vădit, şi nici nu vrea să aibă haine de gală burgheze (în fond, aşa ceva nici nu mai există), un tînăr departe de a voi s-o facă pe „domnul" – îmbrăcat într-o bluză cu centură şi pantaloni scurţi, cu un smoc gros de păr, gît lung şi ochelari cu ramă de corn. Lucrează, cum află profesorul, la o bancă, dar în afară de asta e un fel de folclorist cu preocupări artistice, colecţionar şi interpret de cîntece populare din toate zonele şi în toate limbile. Şi astăzi şi-a adus, cum i s-a cerut, chitara. E încă atîrnată în husa ei din muşama, în vestibul.

Actorul Herzl este subţirel şi scund, dar are de luptat cu creşterea viguroasă a unei bărbi negre, precum se vede pe obrazul ras, acoperit cu pudră. Ochii săi sînt neobişnuit de mari, plini de ardoare şi de o profundă melancolie; în afară de stratul gros de pudră, s-a fardat, vădit, şi cu ceva roşu – carminul mat de pe pomeţii obrajilor e, vizibil, de obîrşie cosmetică. „Ciudat, reflectează profesorul. Ai zice: ori melancolie, ori boială. Împreună, denotă o contradicţie sufletească. În definitiv, cum poate un melancolic să se fardeze? Dar probabil că tocmai forma sufletească deosebită, bizară, a artiştilor face posibilă această contradicţie, probabil că tocmai în ea constă. Este interesant şi nu există nici un motiv să nu te porţi politicos cu el. E o formă legitimă, o formă originară..."

– Serviţi puţină lămîie, domnule actor al Curţii!

Actori ai Curţii nu mai există, dar lui Herzl îi place să audă acest titlu, deşi e un artist revoluţionar. Şi aici se află o contradicţie ce aparţine formei sale sufleteşti. Pe bună dreptate, profesorul presupune existenţa ei şi-l măguleşte, în oarecare măsură şi ca un act de căinţă pentru aversiunea tainică pe care o resimte din cauza uşorului fard roşu de pe obrajii lui Herzl.

– Mulţumesc foarte mult, domnule profesor! spune Herzl, atît de pripit, încît numai excelenta tehnică a dicţiunii sale îl fereşte să i se împleticească limba.

În genere, comportarea sa faţă de gazde şi mai ales faţă de stăpînul casei vădeşte cel mai mare respect, ba chiar o politeţe aproape exagerată şi servilă. E ca şi cînd s-ar simţi cu conştiinţa încărcată din cauza rujului, cu care şi-a dat, ce-i drept, dintr-un impuls lăuntric, dar pe care, din exterior, de pe poziţia sufletească a profesorului, îl dezaprobă el însuşi, din care pricină caută prin cea mai mare modestie să se împace cu lumea nefardată. În vreme ce se bea ceaiul, se discută despre cîntecele populare ale lui Möller, despre cîntecele populare spaniole şi basce, iar de la ele se ajunge la pregătirea unui nou spectacol cu *Don Carlos* de Schiller la Teatrul de Stat, spectacol în care Herzl interpretează rolul principal. Actorul vorbeşte despre Carlos al său.

– Sper, spune el, că acest Carlos al meu e dintr-o bucată.

Se vorbeşte critic şi despre restul distribuţiei, despre calităţile punerii în scenă, despre mediu, iar profesorul se vede din nou împins pe făgaşul său, purtat în Spania Contrareformei, ceea ce i se pare aproape penibil. E absolut nevinovat, n-a făcut absolut nimic pentru a da conversaţiei această turnură. Se teme că ar putea da impresia că a căutat prilejul să ţină o lecţie, se miră şi de aceea tace. E bucuros că cei mici, Lorchen şi Beisser, vin şi ei la masă. Sînt îmbrăcaţi în costumaşe de catifea albastră, veşmintele lor de duminică, şi vor să ia parte şi ei în felul lor, pînă la ora de culcare, la petrecerea celor mari. Sfioşi şi făcînd ochii mari, dau bineţe străinilor şi trebuie să spună cum îi cheamă şi ce vîrstă au. Domnul Möller doar se uită la ei cu un aer serios, dar actorul Herzl se arată cu totul captivat, fericit şi fermecat de ei. Pur şi simplu, îi binecuvîntează, ridicînd ochii spre cer şi ducînd mîinile împreunate la gură. E, cu siguranţă, o pornire din inimă, dar obişnuinţa omului de teatru de a căuta efecte face ca vorbele şi gesturile sale să creeze o impresie teribil de falsă, iar în plus s-ar părea că şi această devoţiune faţă de copii provine din dorinţa de a răscumpăra rujul de pe pomeţii obrajilor săi.

Masa de ceai a musafirilor s-a golit, în hol se dansează acum, cei mici dau fuga acolo, iar profesorul se retrage.

– Petrecere frumoasă! spune el, strîngînd mîna domnilor Möller şi Herzl, care au sărit în picioare.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 546

Trece în birou, imperiul său pașnic, lasă jaluzelele, aprinde lampa și își începe lucrul.

Există lucruri ce se pot efectua la nevoie și în împrejurări mai neliniștite: cîteva scrisori, cîteva extrase. Firește, Cornelius e distrat. Îl urmăresc cîteva mici impresii, inflexibilii pantofi ai domnului Hergesell, vocea înaltă și corpul dolofan al domnișoarei Plaichinger. În timp ce scrie sau șade rezemat de speteaza scaunului, privind în gol, gîndul i se duce și la culegerea de cîntece basce ale domnului Möller, la smerenia și exagerările lui Herzl, la Carlos, „al său“ și la curtea lui Filip. Conversațiile, găsește el, au ceva misterios. Sînt acomodabile, se orientează în taină, fără a fi îndrumate spre un interes predominant. A observat lucrul acesta deseori, își zice el. Între timp, trage cu urechea la zgomotele, de altfel nicidecum exagerate, ale seratei dansante. Se aud doar unele frînturi de vorbe, nu și tîrșiitul picioarelor la dans. Nu-și tîrșîie picioarele și nu se rotesc, ci doar pășesc într-un fel ciudat pe covorul care nu-i deranjează, cu totul altfel decît pe vremea lui, în sunetele gramofonului, în voia cărora se lasă și el, ascultînd aceste melodii ciudate ale lumii noi, orchestrate în stil de jazz, cu tot soiul de instrumente de percuție, pe care aparatul le redă excelent, și cu pocnituri de castaniete, care sună tot ca instrumentele de jazz, nicidecum în felul spaniol. Nu, în felul spaniol, nu. Şi profesorul se întoarce din nou la reflecțiile lui profesionale.

După o jumătate de oră, îi trece prin minte că ar fi un gest amabil din partea lui să contribuie la petrecere cu o cutie de țigări. Nu se cade, găsește el, ca tinerii să-și fumeze propriile țigări – deși, cu siguranță, ei nu prea se gîndesc la așa ceva. Se duce așadar în sufrageria goală și ia din dulăpiorul din perete o cutie din provizia sa, nu chiar dintre cele mai bune sau, oricum, nu dintre acelea pe care el le fumează de preferință, ci niște țigări de un format prea lung și subțire, de care e bucuros să scape cu acest prilej, fiindcă, la urma urmelor, e vorba de tineri. Trece apoi în hol, ridică sus de tot, zîmbind, cutia și o pune deschisă pe placa șemineului, pentru a se îndrepta numaidecît, după o fugară cotire a privirii, spre camera sa.

Dansul tocmai s-a întrerupt, gramofonul tace. Oaspeții conversează, stînd în picioare sau așezați pe scaunele din fața șemineului, de-a lungul pereților holului, la masa cu mape de la fereastră. Cîțiva s-au așezat ca în amfiteatru și pe treptele scării interioare, acoperite cu un preș plușat într-o înaintată stare de uzură: Max Hergesell, de exemplu, șade

acolo cu planturoasa domnișoară Plaichinger, cea cu voce înaltă, care-l privește în față, în vreme ce el, pe jumătate culcat, îi vorbește, sprijinindu-se cu un cot dus la spate de treapta imediat superioară, iar cu cealaltă mînă subliniindu-și prin gesturi cuvintele. Cea mai mare parte din suprafața încăperii este goală; numai la mijloc, exact sub candelabru, se văd cei doi mici, în costumașele lor albastre, îmbrățișați cu stîngăcie, rotindu-se încet, tăcuți și buimăciți. În trecere, Cornelius se apleacă asupra lor și, cu un cuvînt bun, îi mîngîie pe păr, fără ca ei să se lase tulburați prin asta în mica, dar serioasa lor îndeletnicire. Ajuns la ușa lui, mai vede cum studentul de la Politehnică, Hergesell, își ridică de pe o treaptă cotul, probabil fiindcă l-a observat, coboară, o ia pe Lorchen din brațele fratelui ei și începe să danseze cu ea într-un chip caraghios, fără muzică. O face aproape la fel ca profesorul Cornelius, cînd se joacă de-a cei „patru domni“ ce-au ieșit la plimbare, își îndoaie mult genunchii, căutînd s-o cuprindă pe ea cu brațul, ca pe o persoană matură, și schițează cîțiva pași de *shimmy* cu o Lorchen copleșită de rușine. Cine-i observă se amuză grozav. Este semnalul că gramofonul trebuie pus din nou în funcțiune și că dansul trebuie reluat de toată lumea. Cu mîna pe clanță, profesorul mai privește o clipă dînd din cap și rîde, săltîndu-și umerii, apoi intră în camera lui. Timp de cîteva minute, trăsăturile lui mai păstrează, mecanic, zîmbetul de-afară.

Răsfoiește din nou prin cărți și scrie la lumina lămpii cu abajur, rezolvă cîteva lucruri fără importanță. După un răstimp, își dă seama că musafirii trec din hol în salonul soției sale, care comunică, la fel ca și odaia lui, cu holul. Conversația de acolo e punctată de sunetele de probă ale unei chitare. Așadar, va cînta domnul Möller, și chiar a început să cînte. Acompaniindu-se cu acorduri sonore de chitară, tînărul funcționar interpretează cu o puternică voce de bas un cîntec într-o limbă străină – ar putea fi suedeza, dar nici pînă la sfîrșitul însoțit de vii aplauze, profesorul n-o recunoaște în mod sigur. Dincolo de ușă este aninată o draperie care estompează sunetele. Cînd începe un nou cîntec, Cornelius trece cu precauție dincolo.

În salon e semiîntuneric. E aprinsă numai lampa cu picior voalată de abajur, iar lîngă ea, Möller șade, picior peste picior, pe sipetul acoperit cu o pernă și face să vibreze coardele cu degetul gros. Publicul s-a așezat în voie, care cum a putut, deoarece nu există suficiente scaune pentru atît de mulți auditori. Cîțiva stau în picioare, dar mulți, chiar și fete, stau pur și simplu pe covor, încolăcindu-și genunchii cu

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 548

braţele sau întinzînd picioarele. Hergesell, de exemplu, deşi în smoching, s-a aşezat pe podea, la picioarele pianului, avînd-o alături pe domnişoara Plaichinger. Sînt prezenţi şi cei mici; doamna Cornelius, rezemată în fotoliul ei din faţa cîntăreţului, îi ţine pe amîndoi în poală, iar Beisser, barbarul, începe să vorbească tare în timp ce se cîntă, astfel că trebuie potolit prin ţistuituri şi prin ameninţări cu degetul. Lorchen nu s-ar face niciodată vinovată de aşa ceva; ea stă, gingaşă şi tăcută, pe genunchiul mamei. Profesorul îi caută privirea, ca să îi facă semn în taină copiliţei lui, dar ea nu-l vede, cu toate că nu pare a fi atentă nici la artist. Ochii ei privesc mai adînc.

Möller cîntă *Joli tambour*[9]:

„Sire, mon roi, donnez-moi votre fille...“[10]

Cu toţii sînt încîntaţi.

– Ce frumos! exclamă Hergesell în felul nazal deosebit, oarecum răsfăţat, al întregii familii Hergesell. Urmează ceva german, pentru care Möller însuşi a compus melodia şi care stîrneşte aplauzele furtunoase ale tinerilor, un cîntec de cerşetor:

„O muiere cerşetoare,
La un hram să plece-ar vrea,
Lilula,
Da’ pe cerşetor nu-l ia,
Triluililuila.“

După voiosul cîntec de cerşetor, se iscă un adevărat entuziasm:

– Extraordinar de frumos! exclamă din nou Hergesell în felul său.

Urmează încă ceva unguresc, tot un şlagăr în limba originară, absolut străină, iar Möller are un mare succes. Profesorul participă şi el, ostentativ, la aplauze. Acest interludiu de cultură şi de artă retrospectiv-istorică în petrecerea la care se dansează *shimmy* îl încălzeşte. Se apropie de Möller, îl felicită şi se întreţine cu el despre cîntecele interpretate, despre sursele sale, o carte de cîntece cu notele respective, pe care Möller îi promite că i-o va împrumuta, ca s-o frunzărească. Cornelius este cu atît mai amabil faţă de el, cu cît, asemenea tuturor taţilor, compară numai-decît talentele şi valoarea tînărului străin cu acelea ale propriului său fiu, ceea ce-l face să se simtă neliniştit, invidios şi ruşinat. „Iată-l pe

acest Möller, gîndeşte el, un destoinic funcţionar de bancă. (Habar nu are dacă Möller e chiar atît de destoinic la bancă.) Iar în plus dovedeşte un asemenea talent, pentru cultivarea căruia a fost nevoie, firesc, de energie şi studiu. Pe de altă parte, bietul meu Bert, care nu ştie şi nu e în stare de nimic şi nu se gîndeşte decît s-o facă pe paiaţa, deşi, cu siguranţă, nu are talent nici măcar pentru asta!“ – Ar trebui totuşi să fie drept, îşi spune, punîndu-se la încercare, şi să admită că Bert este cu toate acestea un tînăr fin, cu un fond mai solid poate decît acest Möller, ce se bucură de un asemenea succes, că, poate, în el se ascunde un poet sau aşa ceva şi că planurile lui în legătură cu profesia de dansator sau de chelner sînt simple copilării şi rătăciri datorate vremurilor tulburi. Dar invidiosul său pesimism patern este mai puternic. – Cînd Möller începe să cînte iar, doctor Cornelius trece din nou în camera sa.

Lucrînd cu atenţia risipită ca şi mai înainte, se face ora şapte, iar cum îi mai vine în minte o scrisoare scurtă, pe care o poate aşterne pe hîrtie tocmai bine acum – căci scrisul e o distracţie foarte plăcută – îl apucă aproape ora şapte şi jumătate. La opt şi jumătate, urmează să fie servită salata italienească. Aşadar, profesorul trebuie să plece, să-şi pună corespondenţa în cutia poştală şi să-şi ia, în întunericul iernii, cantitatea de aer şi de mişcare. Dansul a fost reluat de mult în hol, trebuie să străbată încăperea de-a curmezişul, ca să ajungă la palton şi şoşoni, dar lucrul acesta poate trece neobservat: a mai apărut de repetate ori printre tineri, aşa că nu are de ce să se teamă că i-ar deranja. După ce şi-a pus bine hîrtiile şi a luat cu el scrisorile, iese în hol şi chiar întîrzie puţin acolo, fiindcă o găseşte pe soţia lui şezînd într-un fotoliu lîngă uşa camerei sale.

Şade acolo şi priveşte, vizitată din cînd în cînd de cei mari şi de alţi tineri, iar Cornelius se postează lîngă ea şi se uită, de asemenea zîmbind, la agitaţia ajunsă, vizibil, în punctul culminant. Mai sînt şi alţi spectatori: Anna cea albastră, cu un aer de severă stupiditate, stă lîngă scară, fiindcă cei mici nu se mai satură de petrecere, iar ea trebuie să bage de seamă ca Beisser să nu se învîrtească prea violent iscînd astfel revărsări periculoase ale sîngelui său prea gras. Dar şi personalul de jos vrea să guste ceva din plăcerea dansului celor mari: atît domnişoarele Hinterhofer, cît şi Xaver stau la uşă, lîngă bufet, şi se distrează privind. Domnişoara Walburga, cea mai vîrstnică dintre surorile declasate, care se ocupă de treburile bucătăriei (ca să n-o numim de-a dreptul bucătăreasă, titulatură care nu-i place) priveşte prin ochelarii

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 550

ei rotunzi cu sticle groase, şlefuite, a căror şa e înfăşurată cu un peticel de pînză, ca să n-o apese; e un tip blajin şi plin de umor, în vreme ce domnişoara Cecilia, cea mai tînără, chiar dacă nu tocmai tînără, face, ca întotdeauna, o figură extrem de înfumurată – în amintirea demnităţii ei de fostă apartenenţă a stării a treia. Domnişoara Cecilia suferă amarnic din pricină că a căzut din sfera mic-burgheză în regiunea personalului de serviciu. Refuză categoric să poarte o boneţică sau orice alt semn al îndeletnicirii de fată în casă, iar ceasul ei cel mai greu e, de regulă, seara de miercuri, cînd Xaver e liber şi iese în oraş, iar ea trebuie să servească la masă. Serveşte întorcînd faţa şi strîmbînd din nas, o regină detronată; este chinuitor şi deprimant să vezi umilirea ei, iar într-o seară, cînd au luat parte întîmplător la cină, cei mici, văzînd-o, au izbucnit amîndoi, concomitent, în plîns.

Junele Xaver nu cunoaşte asemenea suferinţe. El serveşte chiar cu plăcere, o face cu o anumită dexteritate naturală, dar şi deprinsă, deoarece a fost cîndva picolo. Încolo însă e o secătură şi un fluieră-vînt sadea – cu unele însuşiri pozitive, cum modeştii săi stăpîni sînt oricînd gata s-o recunoască, dar, oricum, un nesuferit fluieră-vînt. Trebuie să-l iei aşa cum e, nu trebuie să ceri mărăcinişului smochine[11]. Este un fiu şi un rod al epocii de dezagregare, un adevărat tip exemplar pentru generaţia sa, un servitor revoluţionar, un bolşevic simpatic. Profesorul obişnuieşte să-i spună „maestru de ceremonii“, deoarece face perfect faţă în situaţii excepţionale, amuzante, dovedindu-se dibaci şi îndatoritor. Dar, ignorînd total noţiunea de datorie, este greu de convins să îndeplinească obligaţii cotidiene curente, plictisitoare, tot atît de greu precum să faci unii cîini să sară peste baston. Este vădit că aşa ceva ar fi împotriva firii sale, constatare care dezarmează şi duce la renunţare. Dacă s-ar ivi un anume prilej neobişnuit şi amuzant, ar fi gata să părăsească patul la orice oră din noapte. Altminteri însă, nu se scoală în fiecare zi înainte de ora opt – n-o face, nu sare peste baston, dar ziua întreagă răsună din bucătăria subterană spre niveluri superioare ale casei manisfestările existenţei sale dezordonate, sunetele muzicuţei, cîntecul său răguşit, dar plin de sentiment, fluieratul său voios, în vreme ce fumul ţigărilor lui umple oficiul. Stă şi le priveşte pe domnişoarele sărăcite, care lucrează. Dimineaţa, cînd profesorul îşi ia micul dejun, rupe de pe biroul lui foaia de calendar – deşi altminteri nu pune mîna la dereticatul odăii. Ar trebui să lase foaia de calendar în pace, doctor Cornelius i-a cerut-o adesea, fiindcă tînărul e înclinat s-o rupă şi pe

următoarea, astfel că se iveşte pericolul de a produce încurcături. Dar ruperea foii e o îndeletnicire care-i place tînărului Xaver, aşa că nu îngăduie să-i fie luată.

Încolo, iubeşte copiii, e una din părţile lui atrăgătoare. Se joacă nespus de bucuros cu cei mici în grădină, le cioplеşte şi le meşteреşte cu mult talent fel de fel de lucruri, ba chiar le şi citeşte, cu buzele lui groase, din cărţile lor, o lectură care sună destul de ciudat. Îi place foarte mult cinematograful, iar după ce a văzut un film, e înclinat spre melancolie, nostalgie şi monologuri. Îl animă speranţe vagi că într-o bună zi ar putea să aparţină şi el acelei lumi, găsindu-şi norocul în ea. Se bizuie pe pletele pe care şi le scutură, pe dexteritatea lui trupească şi pe îndrăzneala lui. Deseori se urcă în frasinul din grădina din faţă, un pom înalt, dar legănător, se caţără de pe o creangă pe alta pînă sus de tot, în vîrf, astfel că-i bagă în sperieţi pe cei care-l privesc. Sus, îşi aprinde o ţigară, îşi face vînt încolo şi-ncoace, în aşa fel încît înaltul catarg se clatină pînă la rădăcină, şi se uită după vreun director de cinema care ar putea să apară pe drum şi să-l angajeze.

Dacă şi-ar scoate livreaua vărgată şi şi-ar pune haine de oraş, ar putea să danseze şi el împreună cu ceilalţi, n-ar fi nelalocul lui printre ei. Prietenii „celor mari“ sînt îmbrăcaţi felurit: unii dintre ei poartă, desigur, costume de seară, dar numărul lor nu precumpăneşte; printre ei sînt risipiţi mulţi de tipul lui Möller cel cu cîntecele, şi anume atît printre domnişoare, cît şi printre tinerii domni. Profesorul, care stă lîngă fotoliul soţiei sale şi priveşte tabloul, cunoaşte aproximativ şi din auzite condiţiile sociale ale acestui tineret. Sînt eleve de liceu, studente şi eleve ale Şcolii de arte aplicate; printre bărbaţi se află unele existenţe de adevăraţi aventurieri, cu îndeletniciri pe care le-a scornit epoca. Un tînăr înalt, cu perle la cămaşă, fiu al unui dentist, nu e nimic altceva decît speculant la bursă şi, cum aude profesorul, trăieşte de pe urma acestei activităţi ca Aladin cel cu lampa fermecată. Are automobil, dă prietenilor săi supeuri cu şampanie şi-i place să le împartă, cu orice ocazie, mici suveniruri scumpe din aur şi sidef. Şi astăzi a adus tinerelor gazde daruri: un creion de aur pentru Bert, iar pentru Ingrid, o pereche de cercei uriaşi, adevărate inele de o mărime barbară, care, slavă Domnului, nu se prind prin orificiul lobilor, ci se fixează pe deasupra cu clipsuri. „Cei mari“ vin şi le arată, rîzînd, părinţilor darurile primite, iar aceştia dau din cap, minunîndu-se, în vreme ce „Aladin“, de la distanţă, se înclină de mai multe ori.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 552

Tinerii dansează cu mult zel, dacă se poate numi dans ceea ce fac ei acolo cu o calmă dăruire. Se mişcă încet de jur-împrejur pe covor, cuprinşi într-un mod ciudat şi într-o atitudine de modă nouă, cu pîntecele împins înainte, cu umerii ridicaţi şi legănîndu-şi şoldurile, după prescripţii de nedesluşit, fără să obosească, deoarece în felul acesta nici nu poţi obosi. Nu se văd sîni clătinători, nici obraji îmbujoraţi. Ici, colo, dansează împreună cîte două fete, ba chiar şi cîte doi băieţi; lor le e totuna. Se mişcă aşa în sunetele exotice ale gramofonului, care e prevăzut cu ace solide, ca să cînte puternic, şi care face să răsune aceste *shimmy*-uri, foxtroturi, *onestep*-uri, *doublefox*-uri, *shimmy*-uri africane, dansuri din Java şi polci creole – dansuri sălbatice, parfumate, unele languroase, altele mai puţin sentimentale, în ritmuri străine, amuzament de negri, monoton, cu ornamente orchestrale, percuţie, zdrăngăneli şi pocnituri.

– Cum se numeşte bucata? o întreabă Cornelius pe Ingrid, care trece pe lîngă el dansînd cu palidul speculant, despre o bucată cînd languroasă, cînd mai viu ritmată, care nu sună rău şi care-i place, comparativ, prin anumite amănunte ingenioase.

– „Prinţule von Pappenheim, consolează-te, frumos copil“[12], spune ea, surîzînd plăcut cu dinţii ei albi.

Sub candelabru plutesc nori de fum de ţigară. Aburul de petrecere s-a intensificat – această exalaţie festivă uscată, dulceagă, densă, excitantă, bogată în ingrediente, atît de plină de amintirile unor imature chinuri sufleteşti pentru orice om, dar cu deosebire pentru cel ce-a trecut printr-o tinereţe mult prea sensibilă... „Cei mici“ se mai află şi acum în hol; fiindcă petrecerea le face mare plăcere, au voie să rămînă pînă la opt. Tinerii s-au deprins cu participarea lor; într-o anume măsură, cei doi copii aparţin, în felul lor, ambianţei. De altfel, s-au şi despărţit: Beisser se roteşte singur, în jacheţica lui de catifea albastră în mijlocul covorului, în vreme ce Lorchen aleargă într-un chip caraghios după o pereche şi încearcă să-l apuce de smoching pe dansator. Dansatorii sînt Max Hergesell şi domnişoara Plaichinger. Dansează bine, e o plăcere să-i priveşti. Trebuie să admiţi că din dansurile acestea ale sălbaticelor vremuri moderne se poate scoate ceva care să te încînte, dacă le execută oamenii potriviţi. Tînărul Hergesell conduce excelent, tratînd într-un fel independent regula, cum se pare. Cu cîtă eleganţă ştie să facă paşii înapoi, cînd spaţiul permite! Dar şi în înghesuială se pricepe să se mişte cu gust, ajutat de mlădierea partenerei sale, care vădeşte acea surprinzătoare graţie pe care o au uneori femeile corpolente. Îşi vorbesc obraz lîngă obraz şi par a nu o lua în seamă pe Lorchen, care îi urmăreşte. Alţii fac haz de perseverenţa micuţei, iar doctor Cornelius încearcă să-şi prindă copiliţa, cînd grupul trece prin faţa lui, şi s-o tragă la el. Dar Lorchen îi scapă din mîini, aproape furioasă, şi nu vrea să ştie în acel moment de Abel. Nu-l cunoaşte, îl împinge cu micile ei braţe în piept, întorcîndu-şi feţişoara dragă şi se îndepărtează de el, nervoasă şi supărată, dînd urmare capriciului ei.

Profesorul nu se poate împiedica să se simtă atins în chip dureros. În clipa aceasta, urăşte petrecerea care, cu ingredientele ei, a tulburat inima dragei lui şi a înstrăinat-o. Dragostea lui, această dragoste nu chiar netendenţioasă, la originea ei nu chiar ireproşabilă, este foarte sensibilă.

Zîmbeşte mecanic, dar ochii i s-au tulburat şi s-au fixat undeva, pe desenul covorului, printre picioarele dansatorilor.

– Cei mici ar trebui să se ducă la culcare, îi spune el soţiei.

Dar ea îl roagă să-i mai lase un sfert de oră. Li s-a promis, fiindcă le place atît de mult învălmăşeala asta. Profesorul zîmbeşte din nou şi dă din cap, mai rămîne o clipă pe locul său, apoi se duce în vestiarul plin pînă la refuz cu paltoane, baticuri, pălării şi şoşoni.

Îşi scoate cu greu lucrurile din harababura de-acolo, iar în acest timp vine în vestiar Max Hergesell, ştergîndu-şi fruntea cu batista:

– Domnule profesor, spune el pe tonul întregii familii Hergesell, cu o deferenţă tinerească... vreţi să ieşiţi? E o grozăvie cu pantofii mei, mă strîng în chingi, cum făcea Carol cel Mare. Îmi sînt pur şi simplu prea mici, cum se vede, ca să nu mai vorbesc de rigiditate. Mă apasă aici, pe unghia degetului celui mare, spune el, stînd într-un picior, în vreme ce pe celălalt şi-l ţine cu amîndouă mîinile, mă strîng atît de tare, că n-am cuvinte. M-am hotărît să-i schimb, am să-mi pun pantofii de stradă... Ah, pot să vă ajut?

– Mulţumesc! spune Cornelius. Lasă. Mai bine eliberează-te de tortură! Foarte amabil din partea dumitale.

Căci Hergesell s-a lăsat în genunchi şi-i încheie cataramele şoşonilor.

Profesorul îi mulţumeşte, plăcut impresionat de atîta serviabilitate sinceră şi respectuoasă.

– Petrecere bună în continuare, îi urează el tînărului, după ce ţi-ai schimbat încălţămintea! Nu se poate, firesc, să dansezi cu pantofi care te strîng. Trebuie neapărat să-i schimbi. La revedere, mă duc să iau puţin aer.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 554

– Îndată am să dansez din nou cu Lorchen, îi mai strigă Hergesell din urmă. O să devină o dansatoare de prima clasă, cînd va mai crește. Garantat!

– Crezi? întreabă Cornelius din antreu. Ei, da, dumneata ești specialist și campion. Vezi să nu-ți sucești șira spinării, încovoindu-te.

Mai face un semn de salut și pleacă. Dragul băiat, gîndește el, în timp ce iese în stradă. Student la Politehnică, o orientare clară, totul e în ordine. Pe deasupra, arătînd atît de bine și amabil.“ – Și din nou îl cuprinde invidia paternă din pricina „bietului Bert“, o neliniște care-l face ca existența tînărului străin să-i apară în lumina cea mai trandafirie, iar aceea a fiului său în cea mai tulbure. Așa își începe plimbarea de seară.

Această plimbare îl duce în sus, peste pod și dincolo de el, o bucată în amonte de-a lungul rîului, pe promenada de pe mal pînă la podul următor. E rece și umed, iar din cînd în cînd fulguiește ușor. Și-a ridicat gulerul de la palton, ține bastonul la spate, cu mînerul agățat de un antebraț, și din cînd în cînd își aerisește plămînii, inspirînd adînc aerul serii de iarnă. Ca de obicei, cînd face mișcare, reflectează la treburile sale științifice, la curs, la frazele pe care vrea să le rostească a doua zi despre lupta lui Filip împotriva revoluției germane și care trebuie să fie îmbibate de echitate și de melancolie. „Mai ales de echitate! gîndește el. Acesta este spiritul științei, principiul cunoașterii și lumina în care lucrurile trebuie înfățișate tinerilor, atît de dragul disciplinei spirituale, cît și din motive omenești personale: pentru a nu-i jigni și pentru a nu le răni susceptibilitatea în privința ideilor lor politice, astăzi, firește, teribil de diferențiate și contradictorii, astfel încît există multă materie inflamabilă și se poate isca ușor protestul unei părți, eventual chiar scandal, dacă te arăți părtinitor în tratarea istoriei. Dar a fi părtinitor este ceva neistoric, istorică este echitatea. Numai că, negreșit, tocmai de aceea și chibzuind bine... echitatea nu este ardoare juvenilă și hotărîre pripită și voioasă, ci melancolie. Întrucît este, prin natura ei, melancolie, simpatizează, tot prin natura ei și în taină, mai degrabă cu acea putere istorică și cu acea parte care sînt melancolice și mai lipsite de perspectivă decît cu cele pripite și voioase. Pînă la urmă, va fi constînd echitatea într-o asemenea simpatie, fără de care nici n-ar exista? Pînă la urmă, nu există, de fapt, nici o echitate?“ se întreabă profesorul și este adîncit în această problemă, încît își azvîrle cu un gest inconștient scrisorile în cutia poștală de la cel de-al treilea pod, apoi se întoarce, pornind spre casă. Gîndul care-l preocupă este un gînd incomod pentru știință, dar

constituie el însuși știință, o problemă de conștiință, psihologie, astfel că trebuie întîmpinat fără prejudecăți, ca o datorie, fie că incomodează sau nu... Reflectînd la toate acestea, doctor Cornelius ajunge acasă.

Sub arcada ușii stă Xaver și pare că se uită după el.

– Domnule profesor, spune Xaver cu buzele lui groase și-și azvîrle părul pe spate, duceți-vă îndată la Lorchen. A apucat-o.

– Ce s-a întîmplat? întrebă Cornelius înspăimîntat. E bolnavă?

– Nu, chiar bolnavă, nu, răspunde Xaver. Numa că i-a cășunat așa și plînge de mama focului. E din cauza lu' domnu' ăla cu care a dansat, ăla cu frac, domnu' Hergesell. N-a vrut cu nici un preț să plece din hol și-acu' varsă pîraie de lacrimi. A apucat-o rău de tot.

– Prostii, spune profesorul, care a intrat și-și aruncă lucrurile în vestiar.

Nu mai spune nimic, deschide ușa cu geamul acoperit de o perdeluță care dă în hol și, fără a-i învrednici măcar cu o privire pe cei ce dansează, se repede drept spre scară. Suie cîte două trepte o dată, trece prin holul de sus și printr-un mic culoar și intră în camera copiilor, urmat de Xaver, care se oprește la ușă.

În camera copiilor e încă lumină. De jur împrejurul pereților se întinde o fîșie de hîrtie cu poze colorate, în odaie se mai află o poliță mare, plină, claie peste grămadă, cu jucării, un cal de lemn cu nările lăcuite în roșu, care-și proptește copitele pe tălpicele arcuite, legănătoare, și alte jucării – o trompetă mică, cuburi de lemn, vagoane de cale ferată – risipite pe linoleumul care acoperă podeaua. Pătucurile albe, cu gratii sînt așezate nu departe unul de altul: al lui Lorchen, în colț, la fereastră, iar al lui Beisser, la un pas de el, spre odaie.

Beisser doarme. Asistat de Anna cea albastră, și-a spus ca de obicei, cu voce răsunătoare, rugăciunea, după care s-a cufundat numaidecît în somn, în somnul lui furtunos, aprins, atît de adînc, încît nici o lovitură de tun trasă lîngă pat nu l-ar tulbura: pumnii lui strînși sînt azvîrliți înapoi pe perne, de-o parte și de alta a capului, lîngă mica-i perucă rău așezată, zburlită de somnul vehement și năclăită de sudoare.

Patul lui Lorchen e înconjurat de femei: în afară de Anna cea albastră, lîngă gratii mai stau domnișoarele Hinterhofer, care se sfătuiesc cu ea și între ele. Cînd se apropie profesorul, se dau la o parte și – atunci poate fi văzută Lorchen șezînd între pernuțele ei, palidă și plîngînd cu sughițuri atît de amarnic, cum doctor Cornelius nu-și amintește s-o mai fi văzut cîndva. Micuțele ei mîini frumoase sînt puse în față pe pla-

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 556

pumă, cămăşuţa de noapte împodobită cu un tiv îngust de dantelă i-a alunecat de pe unul din umerii slabi de vrăbiuţă, iar capul, capul acesta dulce, atît de drag lui Cornelius, fiindcă stă ca o floare rară, cu partea de jos a feţei prognată, pe tija subţire a gîtişorului, este lăsat pieziş pe spate, astfel că ochii ei plini de lacrimi sînt îndreptaţi în sus, spre colţul făcut de pereţi şi tavan, unde s-ar părea că se află durerea inimii ei, către care se clatină mereu, căci, fie voluntar şi expresiv, fie datorită sughiţului ce-l zguduie, căpşorul se înclină şi se leagănă mereu, iar gura ei mobilă, cu buza de sus trasată ca un arc, îi e pe jumătate deschisă, ca la o mică *mater dolorosa*; în vreme ce lacrimile îi curg şiroaie din ochi, scoate nişte gemete monotone, care n-au nimic de-a face cu strigătele supărătoare şi fără rost ale copiilor răi, ci vin dintr-o reală durere sufletească şi-i trezesc o compasiune insuportabilă profesorului, care, în genere, nu o poate vedea pe Lorchen plîngînd şi care nici n-a văzut-o vreodată aşa.

Această compasiune se manifestă mai întîi printr-o violentă izbucnire nervoasă împotriva domnişoarelor Hinterhofer, aflate acolo.

– Cu siguranţă că sînt multe de făcut pentru cină, spune el, pe un ton aprins. Cum se pare, totul e lăsat în seama doamnei.

Pentru auzul sensibil al fostelor mic-burgheze, remarca e suficientă. Cu adevărat jignite, se îndepărtează, batjocorit o dată mai mult la uşă printr-o schimă de Xaver Kleinsgutl, care s-a născut de-a dreptul şi din capul locului pe o treaptă socială de jos şi care face mereu mult haz pe seama decadenţei domnişoarelor.

– Copilaşul meu, copilaşul meu, spune cu vocea înecată Cornelius şi-o cuprinde pe îndurerata Lorchen în braţe, aşezîndu-se pe scaunul de lîngă pătucul cu gratii: Ce e cu copilaşul meu?

Fetiţa îi udă faţa cu lacrimile ei:

– Abel... Abel... bîiguie ea între sughiţuri, de ce nu... este... Max... fratele meu? Max... trebuie... să fie fratele meu...

„Ce nenorocire, ce nenorocire penibilă! Ce-a putut să facă petrecerea asta cu dansul şi ingredientele ei!“ gîndeşte Cornelius şi o priveşte, complet buimăcit, pe guvernanta Anna cea albastră care, cu mîinile pe şorţ, stă cu aerul ei prostesc şi demn la capul patului.

– Totul se trage din aceea, spune ea pe un ton aspru şi înţelept, că la fetiţa asta instinctele femeieşti încep să se trezească nemaipomenit de timpuriu.

– Taci din gură! o repede Cornelius, chinuit.

E totuşi bucuros că măcar Lorchen nu i se smulge din braţe, nu-l îndepărtează, cum a făcut-o mai înainte, în hol, ci se lipeşte de el, căutînd ajutor, în vreme ce tot repetă dorinţa ei absurdă şi tulbure ca Max să fie fratele ei şi cere, jelindu-se, să se întoarcă la el în hol, ca să danseze cu ea. Dar Max dansează în hol cu domnişoara Plaichinger, care e un colos matur şi are toate drepturile asupra lui – în vreme ce Lorchen nu i s-a părut niciodată profesorului cu sufletul sfîşiat de milă atît de minusculă, cît o vrăbiuţă, ca acum, cînd, zguduită de sughiţuri, se lipeşte neajutorată de el şi nu ştie ce se petrece cu bietul ei sufleţel. N-o ştie. Nu e limpede pentru ea dacă suferă din pricina grăsanei, maturei, îndreptăţitei Plaichinger, căreia îi este îngăduit să danseze cu Max Hergesell în hol, în vreme ce lui Lorchen i s-a îngăduit să danseze doar o singură dată şi numai în glumă, deşi ea este incomparabil mai drăguţă. Ca să i se facă din această pricină un reproş tînărului Hergesell ar fi imposibil, deoarece ar însemna să i se pretindă ceva absurd. Mîhnirea lui Lorchen este neîndreptăţită şi fără leac, de aceea a trebuit ascunsă. Cum însă e lipsită de raţiune, nu poate fi nici stăvilită, ceea ce duce la mari chinuri. Pentru Anna cea albastră şi pentru Xaver, aceste chinuri nu înseamnă nimic, fie din prostie, fie dintr-un rece simţ comun. Dar inima de tată a profesorului este adînc sfîşiată de ele şi de spaima copleşită de ruşine a pasiunii neîndreptăţite şi fără leac.

Degeaba îi spune bietei Lorchen că are un frăţior minunat, în persoana lui Beisser care doarme scufundat într-un somn profund alături. Ea doar aruncă printre lacrimi o privire îndurerată şi dispreţuitoare spre celălalt pătuţ şi-l cere pe Max. Degeaba îi făgăduieşte pentru a doua zi dimineaţă o lungă plimbare a celor „cinci domni“ în jurul sufrageriei şi încearcă să-i descrie cît de frumos au să se joace „de-a perna“ de lîngă masă. Ea nu vrea să ştie nimic din toate acestea, nu vrea nici să se culce şi să adoarmă. Nu vrea să adoarmă, vrea să şadă ridicată şi să sufere... Deodată însă amîndoi, Abel şi Lorchen, aud că se întîmplă ceva minunat, aud nişte paşi care se apropie de camera copiilor şi văd, copleşiţi, că apare cineva...

Este opera lui Xaver – nu încape îndoială. Xaver Kleinsgutl n-a stat tot timpul în uşă, unde le-a luat în rîs pe domnişoarele alungate. S-a pus în mişcare, a întreprins ceva, a pus ceva la cale. Anume, a coborît în hol, l-a tras de mînecă pe domnul Hergesell şi i-a adresat, cu buzele lui groase, o rugăminte. Acum, iată-i pe amîndoi. După ce-a făcut ce şi-a pus în gînd, Xaver rămîne din nou în urmă, la uşă, dar Max Hergesell,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 558

în smoching, cu micii săi favoriţi bruneţi lîngă urechi şi cu ochii săi negri, frumoşi, străbate camera spre patul cu gratii al lui Lorchen – se apropie pe deplin conştient, cum se vede, în rolul său de aducător de fericire, de prinţ din poveşti, de cavaler al lebedei[13], ca unul ce spune: „Iată-mă, am venit şi tot necazul a pierit fără urmă!“

Cornelius e aproape tot atît de copleşit ca Lorchen:

– Ia te uită, zice el cu voce slabă, cine vine! E nemaipomenit de amabil din partea domnului Hergesell!

– Nu e nimic deosebit de amabil din partea lui! spune Hergesell. E ceva foarte firesc să vină încă o dată, să vadă ce face dansatoarea lui şi să-i ureze noapte bună.

Se apropie de gratiile înapoia cărora şade Lorchen, amuţită. Fetiţa zîmbeşte fericită printre lacrimi. Din gura ei se aude un mic sunet înalt, o jumătate de suspin de fericire, după care îl priveşte în tăcere pe cavalerul lebedei cu ochii ei aurii care, deşi umflaţi şi roşii, sînt incomparabil mai frumoşi decît ai dolofanei Plaichinger. Nu ridică micile-i braţe ca să-l cuprindă pe după gît. Fericirea ei, ca şi durerea, e lipsită de raţiune, dar gestul acesta nu-l face. Mînuţele ei frumoase rămîn liniştite pe plapumă, în vreme ce Max Hergesell se sprijină cu braţele de gratii ca pe balustrada unui balcon.

– Ca să nu stea în patul ei, plîngînd în nopţi îndurerate! spune el şi-i face profesorului cu ochiul, ca şi cum ar aştepta să fie aplaudat pentru cultura lui[14]. Ha, ha, ha, la anii tăi! „Alină-te, frumoasa mea copilă!“ Eşti o fetiţă bună. Din tine are să iasă ceva. Nu trebuie decît să rămîi aşa cum eşti. Ha, ha, ha, la anii tăi! Acuma, dacă am venit, ai să dormi şi n-ai să mai plîngi, micuţă Loreley?“

Lorchen îl priveşte transfigurată. Micul ei umăr de vrăbiuţă e dezgolit, profesorul îi trage deasupra breteaua tivită cu dantelă. Îi vine în minte povestea sentimentală despre copilul muribund căruia i se aduce un clovn pe care-l văzuse la circ cu o neuitată încîntare. Clovnul a venit la copil în ceasul lui din urmă, îmbrăcat în costumul său, brodat în faţă şi pe spate cu fluturi, iar micuţul s-a stins fericit. Max Hergesell nu are un veşmînt brodat, iar Lorchen, slavă Domnului, nu trebuie să moară, ci doar „a apucat-o rău de tot“; altminteri, cele două poveşti sînt într-adevăr înrudite, iar sentimentele ce-l însufleţesc pe profesor faţă de tînărul Hergesell, care stă rezemat acolo şi trăncăneşte nerozii – mai mult pentru tată decît pentru copil, dar Lorchen nu observă asta – sînt un amestec de recunoştinţă, stinghereală, ură şi admiraţie.

– Noapte bună, micuţă Loreley! spune Hergesell şi-i dă peste gratii mîna. Mînuţa ei mică, frumoasă, albă, dispare în mîna lui mare, viguroasă, roşiatică. Somn uşor! mai spune el. Vise plăcute. Dar nu cu mine. Pentru numele lui Dumnezeu! La anii tăi! Ha, ha, ha! Şi Hergesell îşi încheie vizita de personaj din poveste şi de clovn, condus spre uşă de Cornelius. Dar nu trebuie să-mi mulţumiţi! Nici vorbă de aşa ceva! spune el politicos şi generos, în vreme ce se îndreaptă spre ieşire.

Xaver i se alătură, ca să servească jos salata italienească.

Doctor Cornelius se întoarce la Lorchen, care acum s-a întins, cu obrazul culcat pe perna subţire de la căpătîi.

– A fost frumos, spune el, în vreme ce-i aşază plapuma, iar ea aprobă dînd din cap, inspirînd aerul cu un suspin.

Profesorul mai şade un sfert de oră lîngă gratii şi o priveşte cum adoarme, pe urmele frăţiorului ei, care a găsit drumul cel bun cu mult mai devreme. Părul ei castaniu, mătăsos, s-a aşezat în bucle frumoase, aşa cum se întîmplă în mod obişnuit cînd doarme; genele lungi îi coboară adînc peste ochii din care a şiroit atîta suferinţă; gura de înger, cu buza de sus boltită, proeminentă, îi stă deschisă, ca într-un zîmbet de dulce mulţumire şi numai cînd şi cînd zvîcneşte, în respiraţia liniştită, într-un întîrziat suspin.

Şi mînuţele ei, mînuţele ei roz-albe ca nişte flori, cum i se odihnesc, una, pe albastrul plapumei, cealaltă, lîngă obraz, pe pernă! Doctor Cornelius se simte ameţit de gingăşie ca de vin.

„Ce noroc, gîndeşte el, că Lethe[15] se revarsă în micul ei suflet cu fiecare răsuflare a acestui somn, o asemenea noapte a unui copil e o prăpastie adîncă şi largă între o zi şi alta!“ Mîine, cu siguranţă, tînărul Hergesell nu va mai fi decît o umbră palidă, lipsită de puterea de a-i mai tulbura în vreun fel inima, astfel că Lorchen se va dărui cu o plăcere, care a uitat de toate, jocului ei, cu Abel şi cu Beisser, de-a „cei cinci domni care se plimbă“ şi „de-a perna“.

Slavă Domnului că e aşa!

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 560

MARIO ŞI VRĂJITORUL

O întîmplare tragică din călătorie

Amintirea pe care o păstrez de la Torre di Venere[1] este învăluită într-o atmosferă neplăcută. Încă de la început pluteau în aer supărarea, iritarea, tensiunea excesivă, iar la urmă a mai venit şi şocul cu acel îngrozitor Cipolla, în persoana căruia ciudatul rău din atmosferă parcă s-a întrupat şi s-a concentrat ameninţător într-un mod fatal, altminteri foarte expresiv omeneşte. Faptul că la acel final înfricoşător (final care, ulterior, ni s-a părut trasat cu anticipaţie şi stînd în firea lucrurilor) a trebuit să fie de faţă şi copiii a fost, în sine, o tristă necuviinţă, bazată pe o neînţelegere ce s-a datorat înşelăciunilor acelui om straniu. Dar, slavă Domnului, copiii n-au înţeles unde s-a terminat spectacolul şi unde a început catastrofa, astfel că au fost lăsaţi în fericita iluzie că totul nu fusese decît teatru.

Torre se află cam la cincisprezece kilometri de Portoclemente, unul dintre cele mai îndrăgite locuri de vilegiatură de la Marea Tireniană, un orăşel elegant şi plin de lume timp de cîteva luni, cu o stradă multicoloră, pe care se înşiră hoteluri şi bazaruri, spre mare, cu o plajă largă acoperită de *capanne*[2], castele de nisip cu steguleţe şi omenire bronzată. Deoarece plaja, însoţită de o pădurice de pini, asupra căreia îşi coboară privirile munţii aflaţi la mică depărtare, îşi păstrează de-a lungul întregii coaste lărgimea confortabilă acoperită cu nisip fin, nu e de mirare că încă de timpuriu s-a ivit ceva mai încolo o concurenţă mai liniştită: Torre di Venere, unde, de altfel, cauţi în zadar turnul căruia îi datorează numele, este, ca staţiune, o sucursală a marii localităţi balneare vecine,

iar cîţiva ani a fost o adevărată idilă pentru un număr mic de vilegiaturişti, un refugiu pentru amatorii de natură neviciată de mondenitate. Dar, aşa cum se întîmplă de obicei cu asemenea locuri, liniştea a fost nevoită de mult să se mute mai departe, la oarecare distanţă de-a lungul coastei, spre Marina Petriera şi Dumnezeu mai ştie încotro; oamenii – un lucru cunoscut – o caută şi totodată o alungă, năpustindu-se asupra ei cu o ridicolă nostalgie şi amăgindu-se că se pot înfrăţi cu ea şi că unde este ea, pot fi şi ei; ba chiar sînt în stare să creadă că pe locul unde şi-au instalat ei iarmarocul, mai rămîne şi ea. Aşa se face că Torre, deşi mai retras şi mai modest decît Portoclemente, a ajuns la mare căutare printre italieni şi străini. Lumea nu se mai duce la staţiunea balneară cu faimă internaţională, firește însă, numai în măsura în care aceasta rămîne totuşi o staţiune balneară internaţională zgomotoasă, cu toate locurile ocupate dinainte; lumea se duce în vecinătate, la Torre, ceea ce e mai distins şi, în afară de asta, mai ieftin, iar puterea de atracţie a acestor însuşiri dăinuie în vreme ce însuşirile înseşi nu mai există. Torre a fost înzestrat cu un „Grand Hotel“; au luat fiinţă numeroase pensiuni, pretenţioase şi mai modeste, proprietarii şi chiriaşii vilelor şi ai grădinilor de pini aflate mai departe de mare nu mai sînt deloc netulburaţi pe plajă; în iulie şi august, imaginea de-acolo nu se mai deosebeşte prin nimic de aceea din Portoclemente: mişună o mulţime de oaspeţi ai băilor, care ţipă, se ceartă, chiuie, cărora soarele ce dogoreşte ca smintit le jupoaie pielea de pe ceafă; pe albăstrimea sclipitoare se leagănă bărci cu fundul plat, vopsite strident, cu echipajul format din copii, ale căror nume răsunătoare, strigăte cu vocea răguşită de îngrijorare de către mamele ce-i privesc, umplu aerul, iar peste masa membrelor celor ce stau întinşi păşesc vînzători de stridii, băuturi, flori, podoabe de coral şi *cornetti al burro*[3], care-şi oferă şi ei marfa, strigînd cu glasul voalat şi domol al oamenilor din sud.

Aşa arăta plaja de la Torre cînd am sosit noi – destul de plăcut, dar am găsit totuşi că venisem prea devreme. Era la mijlocul lui august, sezonul italian era încă în plină înflorire; nu acesta este momentul potrivit pentru un străin, ca să preţuiască farmecul locului. Ce îmbulzeală după-amiaza în cafenelele-grădină de pe promenada plajei, de exemplu la „Esquisito“, unde luam loc uneori şi unde ne servea Mario, acelaşi Mario despre care voi povesti îndată! Abia poţi găsi o masă, iar orchestrele, nevoind să ştie una de alta, se amestecă între ele, pricinuind o adevărată harababură. De altfel, tocmai după-amiaza se produce zilnic

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 562

un aflux de la Portoclemente, deoarece Torre este, firește, îndrăgita țintă a unor excursii pentru neastîmpăraţii oaspeţi ai acelei staţiuni, iar datorită automobilelor Fiat, care trec vîjîind încolo și-ncoace, tufele de lauri și oleandri de pe marginea șoselei de legătură sînt acoperite cu un praf alb, gros de-un deget – o priveliște ciudată, dar respingătoare.

Serios vorbind, la Torre di Venere trebuie să te duci în septembrie, atunci cînd băile s-au golit de marele public, sau în mai, înainte ca marea să fi atins temperatura ce-i ademenește pe meridionali să se cufunde în ea. Nici înainte sau după sezon nu e pustiu acolo, dar atunci totul e mai potolit și mai puțin național. Sub copertinele *capanne*-lor și în sufrageriile pensiunilor predomină engleza, germana, franceza, pe cînd încă în august un loc precum „Grand Hotel“, unde noi, în lipsa unor adrese cunoscute mai direct, reținusem două odăi, se află în așa măsură în mîna celor veniți din Florența și din Roma, încît un străin se poate simți izolat și în unele momente ca un oaspete de al doilea rang.

Acest lucru l-am aflat cu oarecare neplăcere în seara sosirii noastre, cînd ne-am dus pentru cină în restaurant și i-am cerut chelnerului respectiv să ne indice o masă. Nu era nimic de obiectat împotriva acestei mese, dar pe noi ne captiva imaginea verandei învecinate, care dădea spre mare și era tot atît de ocupată ca și sala, nu însă pînă la ultimul loc, și pe ale cărei măsuțe luminau lămpi cu abajururi roșii. Cei mici se arătară încîntați de acest aspect sărbătoresc, încît am comunicat simplu că preferăm să ne luăm mesele pe verandă – o cerere izvorîtă, cum s-a vădit, din neștiință, deoarece ni s-a dat de înțeles cu o politețe cam stingherită că locul acela intim este rezervat pentru „ai noștri clienți“. Clienții noștri? Dar aceștia eram noi. Noi nu eram niște oaspeți în trecere și niște efemeride, ci, pentru trei sau patru săptămîni, oameni de-ai casei, aflați în pensiune. De altfel, n-am mai insistat să lămurim diferența dintre unii ca noi și clientela căreia îi era îngăduit să mănînce la mesele cu lămpițele ce împrăștiau o lumină roșie și ne-am luat acel *pranzo*[4] la masa noastră din sală, sub lumina comună și neutră – o mîncare destul de mediocră, după schema fără nici un caracter și puțin gustoasă a hotelurilor; mai tîrziu am găsit o bucătărie mult mai bună la pensiunea „Eleonora“, cu zece pași mai înăuntrul uscatului.

Acolo ne-am și mutat după două, trei zile, mai înainte de a ne lega sufletește de „Grand Hotel“ – nu din cauza verandei și a lămpițelor ei; copiii, împrietenindu-se de îndată cu chelnerii și picolii, cuceriți de plăcerile mării, și-au scos foarte curînd din minte ademenirea aceea

colorată. Dar numaidecît s-a iscat între noi și anumiți clienți de pe verandă sau, mai exact spus, între noi și conducerea hotelului, care li se arăta servilă, unul dintre acele conflicte ce pot face neplăcut din capul locului masul undeva. Printre acei clienți se aflau persoane din înalta aristocrație a Romei, un principe X cu familia, iar cum odăile dumnealor se găseau în vecinătatea alor noastre, principesa, doamnă mare și, totodată, mamă pătimașă, a fost cuprinsă de spaimă din cauza unui rest de tuse convulsivă, de care copiii noștri suferiseră cu toții puțin mai înainte și ale cărei slabe ecouri mai întrerupeau uneori, noaptea, somnul altminteri de netulburat al celui mai mic. Natura acestei boli este puțin lămurită și lasă aici un anume spațiu de joc superstiției, astfel încît nu i-am luat-o în nume de rău elegantei noastre vecine că împărtășea larg răspîndita părere conform căreia tusea convulsivă e contagioasă acustic și că se temea pur și simplu ca nu cumva micuții ei să urmeze exemplul cel rău. Cu deplina conștiință feminină a prestigiului ei a intervenit la direcție, iar aceasta, în persoana obișnuitului director în redingotă, s-a grăbit să ne dea de înțeles, cu tot respectul, că în aceste condiții mutarea noastră în clădirea anexă a hotelului este o necesitate inevitabilă. În zadar l-am asigurat că boala de care au suferit copiii se află în stadiul final, că trebuie considerată ca depășită și că nu mai prezintă nici un pericol pentru cei din jur. Tot ceea ce am obținut a fost să supunem cazul unui for medical și să fie chemat pentru a decide medicul hotelului – numai acesta, și nu unul adus de noi. Ne-am învoit, convinși că prințesa se va liniști și, totodată, noi vom evita neplăcerea mutatului. Doctorul vine și se dovedește un slujitor devotat și cinstit al științei. Îl consultă pe micuț, declară că răul a trecut și că nu mai e nici un motiv de îngrijorare. Noi ne și socotim îndreptățiți să considerăm incidentul încheiat, dar directorul ne declară că și după constatările medicului tot trebuie să eliberăm odăile și să ne mutăm în clădirea anexă.

Acest bizantinism[5] ne-a indignat. Este improbabil ca încăpățînarea și încălcarea cuvîntului dat, de care ne-am izbit, să fi fost ale prințesei. Cu siguranță că slugarnicul hotelier nici măcar n-a cutezat să-i comunice avizul doctorului. În orice caz, l-am încunoștințat că preferăm să părăsim, și încă imediat, hotelul – și ne-am strîns bagajele. Am putut-o face cu inima ușoară, căci între timp stabilisem în treacăt relații cu pensiunea „Eleonora“, al cărei aspect exterior prietenos, de casă particulară, ne sărise de îndată în ochi, și o cunoscusem personal pe foarte simpatica ei proprietăreasă, *signora* Angiolieri. Doamna Angiolieri, o

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 564

femeie delicată, cu ochi negri, de tip toscan, cu siguranţă, abia trecută de treizeci de ani, cu tenul mat ca fildeşul, cum îl au meridionalele, şi soţul ei, un bărbat chel, tăcut şi îmbrăcat cu îngrijire, posedau la Florenţa o pensiune mai mare şi veneau numai în timpul verii şi la începutul toamnei să se ocupe de filiala de la Torre di Venero. Mai demult însă, înainte de căsătorie, noua noastră gazdă fusese doamnă de companie, însoţitoare în călătorii, garderobieră, ba chiar prietenă a Eleonorei Duse[6], un răstimp pe care-l considera, în mod vădit, ca pe epoca cea mare şi fericită a vieţii ei şi despre care a început să ne povestească de îndată cu vioiciune încă de la prima noastră vizită. Numeroase fotografii ale marii actriţe, prevăzute cu dedicaţii cordiale, precum şi alte suvenire ale convieţuirii de odinioară împodobeau măsuţele şi etajerele din salonul doamnei Angiolieri şi, deşi era evident acest cult faţă de interesantul ei trecut – avea întrucîtva drept scop să sporească puterea de atracţie a întreprinderii ei actuale. Am ascultat cu plăcere şi simpatie, în timp ce eram conduşi prin casă, povestirile debitate în toscana ei răspicată şi sonoră despre bunătatea îngăduitoare, geniul inimii şi adînca delicateţe a răposatei sale stăpîne.

Am pus, aşadar, să ni se ducă acolo lucrurile, spre regretul personalului de la „Grand Hotel“, care, după firea cea bună a italienilor, iubea foarte mult copiii; locuinţa ce ni s-a dat era separată şi plăcută, legătura cu marea, comodă, mijlocită de o alee de platani tineri, care dădea în promenada de pe plajă, sufrageria, unde *madame* Angiolieri ne umplea la fiecare prînz cu propria-i mînă farfuriile de supă, răcoroasă şi curată, serviciul, atent şi amabil, mîncarea, excelentă; se găseau acolo chiar şi nişte cunoscuţi din Viena, cu care stăteam la taifas după cină şi care ne-au mijlocit şi alte cunoştinţe, astfel că totul ar fi putut să fie bine – eram pe deplin bucuroşi de schimbul făcut şi nu lipsea, de fapt, nimic ca şederea noastră acolo să fie mulţumitoare.

Şi totuşi tihna adevărată ne lipsea. Poate că, în pofida tuturor, ne urmărea motivul prostesc pentru care schimbasem locuinţa – eu, personal, mărturisesc că trec anevoie peste asemenea ciocniri cu porniri omeneşti altminteri obişnuite, cu abuzul naiv de putere, cu nedreptatea, cu corupţia slugarnică. Toate acestea m-au preocupat prea mult, mi-au impus reflecţii iritate, a căror nerodnicie s-a datorat caracterului de la sine înţeles, extrem de firesc al unor asemenea fenomene. În plus, nici măcar nu ne simţeam învrăjbiţi cu „Grand Hotel“. Copiii întreţineau în continuare relaţiile de prietenie cu cei de-acolo, omul de serviciu le repara

jucăriile, iar cînd şi cînd ne beam ceaiul în grădina stabilimentului, dînd cu ochii şi de prinţesa care, făcîndu-şi pungă buzele roşii ca mărgeanul, apărea cu paşi graţioşi, dar fermi, ca să se uite după odoarele ei aflate în grija unei englezoaice, fără să bănuiască îngrijorătoarea noastră apropiere, deoarece, îndată ce se arăta ea, micuţului nostru îi era interzis cu severitate fie şi numai să-şi dreagă glasul.

Să mai adaug că era o arşiţă fără măsură? Era o arşiţă africană; îndată ce te desprindeai de liziera răcorii albastre-indigo, teroarea soarelui era atît de neînduplecată, încît pînă şi cei cîţiva paşi de la plajă la masa de prînz deveneau, chiar numai în pijama, o întreprindere ce te făcea să te vaiţi dinainte. Vă place aşa ceva? Vă place să suportaţi aşa ceva săptămîni în şir? Firesc, acesta este Sudul, este starea clasică a vremii, clima înfloritoarei culturi a umanităţii, soarele lui Homer şi aşa mai departe. Dar după un răstimp, n-am încotro, ajung să susţin că această climă e neroadă. Golul arzător al cerului, zi după zi, îmi devine curînd o povară, stridenţa culorilor, uriaşa naivitate şi trăinicie a luminii trezesc, firesc, sentimente sărbătoreşti, te scutesc de griji şi-ţi oferă o independenţă sigură faţă de capriciile şi schimbările vremii, dar, fără ca mai întîi să-ţi dai seama, ele lasă nesatisfăcute, într-un mod pustiitor, nevoile mai adînci şi mai puţin simple ale sufletului nordic şi-ţi insuflă cu timpul un fel de dispreţ. Aveţi dreptate, fără nătînga poveste cu tusea convulsivă n-aş fi resimţit aceste lucruri astfel; eram iritat, probabil că aşa voiam să le resimt şi, pe jumătate fără să-mi dau seama, am prins un motiv spiritual, dacă nu să-mi creez această simţire, totuşi s-o legitimez şi s-o intensific. Ţineţi, aşadar, cont aici de reaua noastră voinţă – în ceea ce priveşte marea şi ceasurile de dinainte de prînz petrecute pe nisipul fin în faţa eternei sale splendori, asemenea sentimente ar fi fost imposibil să intre în discuţie, şi totuşi, în ciuda oricărei evidenţe, nici chiar pe plajă nu ne simţeam bine, nu eram fericiţi.

Prea devreme, prea devreme, cum am spus, plaja se afla încă în mîinile clasei mijlocii indigene – un soi de oameni evident plăcuţi, şi în această privinţă aveţi dreptate, printre tineri vedeai mulţi bine făcuţi, de o graţie sănătoasă, erai însă inevitabil înconjurat şi de destulă mediocritate omenească, de lepădături burgheze, care, admiteţi şi asta, purtînd pecetea acestei zone, nu erau cu nimic mai încîntători decît sub cerul nostru. Ce voci au femeile acestea! – Uneori ţi se pare de necrezut că te afli în patria artei muzicale apusene. „Fuggiero!“ Chemarea aceasta îmi zbîrnîie şi acum în urechi, fiindcă am auzit-o timp de douăzeci de

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 566

dimineţi răsunînd de o sută de ori foarte aproape de mine, într-o goliciune răguşită, accentuată îngrozitor, cu un strident *e* deschis, ţîşnind dintr-un soi de disperare ce devenise mecanică. *„Fuggiero! Rispondi al meno!“*[7] În plus, sunetele *sp* erau pronunţate în felul popular, aşa cum le rostesc germanii, adică *şp* – încă un motiv de supărare, de vreme ce şi aşa domnea proasta dispoziţie. Strigătul era adresat unui băietan insuportabil, cu o dezgustătoare rană provocată de arsura soarelui între umeri, care depăşea prin extrema-i îndărătnicie, necuviinţă şi răutate tot ce mi-a fost dat să văd şi care, pe deasupra, era un mare laş, în stare să tulbure întreaga plajă prin revoltătoarea lui văicăreală la cea mai mică durere. Astfel, într-o zi l-a ciupit în apă de degetele de la picior un crab, iar jalnicul strigăt de durere, asemenea aceluia al eroilor antici, pe care l-a scos din pricina acestei mărunte neplăceri, ne-a îngheţat măduva în oase, dînd impresia că se petrecuse o nenorocire teribilă. Crezuse, se vede, că a fost rănit grav şi otrăvit. După ce s-a tîrît pe uscat, a început să se rostogolească în chinuri aparent insuportabile, să urle: *„Ohi! Oime!“* şi să se împotrivească, izbind cu braţele şi picioarele, implorărilor tragice ale maică-sii şi cuvintelor de îmbărbătare ale celor ce stăteau mai departe. Scena atrăsese lumea venită în fugă din toate părţile. A fost chemat un medic, era acelaşi care apreciase atît de rezonabil tusea noastră convulsivă şi care-şi dovedi din nou bunul-simţ ştiinţific. Cu vorbe blînde de mîngîiere, declară cazul drept lipsit de orice importanţă şi-i recomandă pur şi simplu pacientului să se întoarcă în apă, ca să-şi răcorească mica rană provocată de pişcătură. Dar, în loc de aşa ceva, Fuggiero fu pus pe o targă improvizată, ca unul prăvălit de la înălţime sau înecat, şi transportat de pe plajă cu mare alai – pentru ca, în chiar dimineaţa următoare să distrugă, ca din neatenţie, construcţiile de nisip ale altor copii. Într-un cuvînt, un nesuferit.

De altfel, acest băiat de doisprezece ani făcea parte dintre reprezentanţii principali ai unei opinii publice care, plutind, greu sesizabilă, în aer, ne refuza tihna unei şederi plăcute acolo. Într-un fel oarecare, atmosfera era văduvită de nevinovăţie şi lipsă de constrîngere; acest public „era atent la ţinuta sa“ – nu se ştia bine, la început, în ce sens şi în ce spirit; italienii se arătau plini de demnitate, afişau între ei şi faţă de străini seriozitate şi distincţie, un treaz simţ al onoarei – de ce? Înţelegeai însă curînd că totul era de natură politică şi că în joc era ideea de naţiune. Într-adevăr, plaja mişuna de copii patrioţi – un fenomen nefiresc şi descurajant. Copiii constituie o specie umană şi o societate

în sine, o naţiune, ca să zicem aşa, proprie; chiar dacă micul lor vocabular aparţine unor limbi diferite, ei se asociază uşor şi în chip necesar în lume pe temeiul unor forme de viaţă comune. Şi ai noştri au ajuns curînd să se joace cu copii italieni, ca şi cu unii de altă origine. Vădit însă, au suferit unele dezamăgiri enigmatice. Existau susceptibilităţi, expresii ale unei demnităţi care părea prea pretenţioasă şi didactică pentru a-şi merita numele, vrajbe în legătură cu drapelul, dispute privitoare la prestigiu şi întîietate. Maturii se amestecau mai puţin pentru a aplana conflictele, cît mai ales pentru a decide şi a apăra principii, se rosteau fraze despre măreţia şi demnitatea Italiei, fraze mohorîte care stricau jocul; îi vedeam pe cei doi ai noştri retrăgîndu-se consternaţi şi nedumeriţi şi ne era greu să-i facem să înţeleagă în oarecare măsură situaţia: aceşti oameni, le spuneam, tocmai treceau printr-o anumită stare, un fel de boală, dacă voiau să-i spună aşa, nu foarte plăcută, dar, desigur, necesară.

A fost vina noastră, s-a datorat neglijenţei noastre că s-a ajuns la un conflict cu această stare de lucruri, totuşi cunoscută şi apreciată de noi cum se cuvenea, la încă un conflict; se părea că precedentele nu fuseseră produsele cu totul izolate ale întîmplării. Într-un cuvînt, am jignit moralitatea publică. Fetiţa noastră, în vîrstă de opt ani, dar după dezvoltarea ei trupească arătînd cu un an bun mai mică şi slabă ca o vrăbiuţă, care, după o baie mai îndelungată, îşi reluase jocul pe plajă în costumul ud, cum i-o îngăduia căldura, primi îngăduinţa să-şi spele încă o dată în mare costumul scorţos din cauza nisipului lipit de el, apoi să-l îmbrace din nou şi să se ferească de a-l mai murdări. Aşa că aleargă goală cei cîţiva metri pînă la apă, îşi clătească tricoul şi se întoarce. Am fi putut prevedea şuvoiul de batjocură şi proteste pe care le-a iscat comportarea ei, comportarea noastră? Nu vreau să vă ţin o prelegere, dar în ultimele decenii atitudinea faţă de corp şi goliciunea lui s-a schimbat fundamental în lumea întreagă, determinînd alte sentimente. Există lucruri la care „nu te mai gîndeşti“, iar printre acestea se numără şi libertatea pe care o îngăduisem acestui corp de copil absolut neprovocator. Totuşi, în acel loc faptul a fost resimţit ca provocator. Copiii patrioţi au început să chiuie. Fuggiero s-a pornit să fluiere cu degetele vîrîte în gură. Printre maturii din preajma noastră s-au auzit discuţii agitate care nu promiteau nimic bun. Un domn în costum de oraş, cu înfăţişare de filfizon, cu melonul, puţin potrivit pentru plajă, dat pe ceafă, le asigură pe doamnele sale indignate că e hotărît să aplice o corecţie, păşeşte în

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 568

faţa noastră şi ne împroaşcă îndată cu o filipică[8], în care tot patosul Sudului senzual e pus în slujba bunei-cuviinţe şi a moravurilor virtuoase. Neruşinarea de care ne făcuserăm vinovaţi, spune el, este cu atît mai condamnabilă, cu cît egalează cu un nerecunoscător şi jignitor abuz faţă de ospitalitatea Italiei. Am încălcat în chip nelegiuit nu numai litera şi spiritul prescripţiilor balneare, ci şi onoarea ţării sale, iar el, domnul cu înfăţişarea de filfizon, va avea grijă, întru apărarea onoarei acesteia, ca jignirea pe care am adus-o demnităţii naţionale să nu rămînă nepedepsită.

Ne-am dat silinţa să ascultăm acest potop de vorbe cu îngîndurate clătinări din cap. Să fi răspuns înfierbîntatului om ar fi însemnat, fără îndoială, să cădem dintr-o greşeală în alta. Ne stăteau pe limbă mai multe obiecţii, de exemplu, că nu erau întrunite toate condiţiile care să îngăduie ca termenul ospitalitate să apară cu totul la locul lui în sensul său cel mai pur şi că noi, fără vreun eufemism, nu sîntem, desigur, oaspeţii Italiei, ci ai *signorei* Angiolieri, care a schimbat de cîţiva ani profesia unei confidente a Eleonorei Duse cu aceea de gazdă primitoare. Am fi avut chef să răspundem şi că decăderea morală a atins în această frumoasă ţară un asemenea grad, încît o asemenea recidivă de pudibonderie şi hipersensibilitate poate să pară de înţeles şi necesară. Ne-am mărginit însă să-l asigurăm că nu ne-a fost gîndul la nici o provocare sau lipsă de respect şi ne-am referit, drept scuză, la vîrsta fragedă şi la neîmplinirea trupească a micii delincvente. Zadarnic. Afirmaţiile noastre au fost respinse ca de necrezut, iar apărarea ca şubredă şi s-a stăruit că trebuie să se dea un exemplu. Autorităţile au fost informate, cred că telefonic, reprezentantul lor a apărut pe plajă, a declarat cazul ca fiind foarte serios, *molto grave*, şi ne-a cerut să-l urmăm pînă în „Piaţă“, *la municipio*[9], unde un funcţionar superior a confirmat sentinţa preliminară de *molto grave*, s-a exprimat asupra faptei noastre exact în aceleaşi fraze didactice, vădit uzuale, ca şi domnul cu pălărie tare şi ne-a aplicat o amendă de cincizeci de lire. Am găsit că aventura merita această contribuţie la bugetul statului italian, am plătit şi am plecat. N-ar fi trebuit, oare, să părăsim staţiunea?

De-am fi făcut-o! L-am fi evitat pe acel fatal Cipolla[10]; au intervenit însă mai multe motive care ne-au împiedicat să schimbăm locul. Un poet a spus că persistenţa noastră în situaţii penibile se datorează inerţiei – remarca s-ar putea aplica pentru a lămuri şi perseverenţa noastră. Şi-apoi, după un asemenea incident, nu părăseşti cu dragă

inimă cîmpul de luptă, eziţi să recunoşti că te-ai făcut insuportabil, mai ales dacă manifestări de simpatie din afară te încurajează în îndărătnicie. În vila „Eleonora“, părerile au fost unanime în privinţa nedreptăţii sorţii noastre. Cunoscuţi italieni de la taifasurile noastre de după-amiază găsiră că întîmplarea nu era deloc prielnică renumelui ţării şi-şi exprimară intenţia de a cere socoteală, ca între compatrioţi, domnului elegant. Dar acesta dispăruse de pe plajă, împreună cu grupul său, chiar de-a doua zi, nu din cauza noastră, firește, dar e posibil că gîndul că avea să plece atît de curînd îi sporise energia; oricum, îndepărtarea sa ne aduse uşurare. Ca să spun totul: am rămas şi pentru că şederea luase pentru noi o turnură ciudată, iar ciudăţenia este o valoare în sine, independentă de plăcere sau neplăcere. Trebuie oare să strîngi pînzele şi să eviţi o trăire îndată ce aceasta nu e pe deplin de natură să genereze voioşie şi încredere? Trebuie oare să „pleci“, atunci cînd viaţa devine niţeluş neliniştitoare, începînd de a mai fi pe de-a-ntregul confortabilă şi căpătînd întrucîtva un aspect penibil şi jignitor? Nu, trebuie să rămîi, trebuie să priveşti lucrurile în faţă şi să te expui, căci tocmai aşa s-ar putea să înveţi cîte ceva. Aşadar, am rămas, iar drept teribilă răsplată pentru perseverenţa noastră am trăit acea impresionantă şi nefericită întîmplare cu Cipolla.

N-am pomenit că, în momentul sancţionării noastre de către statul italian, sezonul se apropia de sfîrşit. Severul domn cu pălărie tare ce ne reclamase n-a fost singurul oaspete care-a părăsit atunci staţiunea; pleca multă lume, vedeai numeroase cărucioare de mînă cu bagaje îndreptîndu-se spre gară. Plaja se deznaţionaliza, viaţa în Torre, în cafenele, pe potecile din păduricea de pini devenise mai intimă, mai europeană; probabil că atunci am fi putut lua masa chiar şi pe veranda de la „Grand Hotel“, dar ne-am ţinut departe de aşa ceva, ne simţeam foarte bine la masa *signorei* Angiolieri – expresia „ne simţeam bine“ trebuie înţeleasă cu acea nuanţă pe care i-o dădea demonul locului. Dar, o dată cu această schimbare binefăcătoare, se schimbă şi starea vremii, care se arătă aproape concomitent de acord cu calendarul de vacanţă al marelui public. Cerul se acoperi, fără să se facă mai răcoare, căci arşiţa soarelui nevoalat, care domnise optsprezece zile de la sosirea noastră (şi, desigur, cu mult înainte), lăsă loc unei zăpuşeli sufocante aduse de siroco[11], iar din cînd în cînd o ploaie slabă stropea scena catifelată a dimineţilor noastre. Se mai adăuga ceva: două treimi din timpul prevăzut să-l petrecem la Torre se scurseseră oricum; marea lîncedă şi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 570

decolorată, prin netezimea căreia se vedeau trecînd meduze trîndave, era totuşi ceva nou; ar fi fost o nerozie să dorim din nou soarele care, atît timp cît domnise cu semeţie, ne făcuse să oftăm deseori.

În acest moment se arătă, aşadar, Cipolla. *Cavaliere* Cipólla, aşa cum era numit pe afişele care apărură într-o zi ţintuite pretutindeni, chiar şi în sufrageria pensiunii „Eleonora" – un virtuoz itinerant, un artist de varietăţi, *forzatore*, *illusionista* şi *prestidigitatore* (aşa se caracteriza el), care intenţiona să prezinte preastimatului public din Torre di Venere cîteva extraordinare fenomene misterioase şi uluitoare. Un scamator! Înştiinţarea fu suficientă pentru a le suci capul copiilor noştri. Nu mai asistaseră niciodată la o asemenea reprezentaţie, această călătorie de vacanţă avea să le dăruiască o emoţie necunoscută. Din prima clipă ne împuiară urechile, cerîndu-ne să luăm bilete de intrare pentru spectacolul scamatorului şi, deşi ora tîrzie cînd începea reprezentaţia, nouă seara, ne-a făcut să şovăim la început, cedarăm; chibzuind că, după ce vom lua cunoştinţă de cîteva trucuri, probabil banale, ale lui Cipolla, ne vom întoarce acasă şi că dimineaţa următoare copiii vor putea dormi cît trebuie, astfel încît cumpărarăm cele patru bilete de la *signora* Angiolieri însăşi, care luase în comision un număr de locuri bune pentru oaspeţii săi. Ea nu putea chezăşui că isprăvile insului sînt ceva serios, dar nici noi nu ne aşteptam la aşa ceva; simţeam însă o anumită nevoie de distracţie, iar curiozitatea stăruitoare a copiilor avu un fel de putere contagioasă.

Localul, în care *il cavaliere* urma să-şi dea reprezentaţia, era o sală ce slujise în toiul sezonului pentru spectacole de cinema schimbate săptămînal. Nu mai fusesem niciodată acolo. Ajungeai la ea urmînd strada principală a localităţii, care trecea pe lîngă un *palazzo*, o clădire cu aspect de castel din vremurile aristocratice, de altminteri scoasă la vînzare, stradă pe care se găseau şi farmacia, coaforul şi magazinele cu obiecte de strictă necesitate şi care ducea, oarecum, de la feudalitate, prin burghezie, la straturile populare, căci lua sfîrşit între locuinţe sărăcăcioase de pescari, dinaintea uşilor cărora femei bătrîne cîrpeau năvoade; aici, în zona populară se găsea „sala", de fapt nu altceva mai de soi decît o spaţioasă hardughie de scînduri, a cărei intrare similară unei porţi de şură era împodobită de ambele laturi cu afişe multicolore lipite unele peste altele. Aşadar, puţin după cină, în ziua fixată, o pornirăm în pelerinaj pe întuneric într-acolo, copiii în rochiţă şi costumaş de sărbătoare, fericiţi de tot ce era excepţional în expediţia noastră. Era,

ca de cîteva zile, zăpuşeală, fulgera la răstimpuri şi cădea o bură de ploaie. Mergeam cu umbrelele deschise. Am avut de parcurs un drum de un sfert de oră.

Controlaţi în trecere, am fost nevoiţi să ne căutăm singuri locurile. Se aflau în banca din stînga, şi, aşezîndu-ne, am putut observa că ora şi aşa nepotrivită era tratată cu destulă nepăsare: publicul, care părea dornic să sosească prea tîrziu, umplu abia încetul cu încetul parterul la care, neexistînd loji, se limita sala de spectacol. Zăboveala ne cam puse pe gînduri. Din pricina aşteptării amestecate cu osteneala, obrajii copiilor începuseră să se coloreze ca de febră. Încă de la sosirea noastră, locurile în picioare de pe culoarele laterale şi din fundul sălii erau toate ocupate. Stăteau acolo, cu braţele pe jumătate goale încrucişate pe piepturile îmbrăcate în tricouri cu dungi, tot felul de bărbaţi din partea locului, pescari din Torre di Venere, flăcăi cu priviri cutezătoare, iar dacă nouă prezenţa acestor autohtoni din popor, care e aceea care conferă culoare şi umor unor asemenea spectacole, ni se părea întru totul firească, pe copii îi încînta pur şi simplu. Ei aveau printre aceşti oameni prieteni, cunoştinţe pe care le făcuseră în timpul plimbărilor noastre de după-amiază pe ţărm. Adesea, la ora cînd soarele, obosit de intensa lui activitate, se scufunda în mare, aurind cu reflexe roşietice spuma prelungită a brizanţilor, dădusem, la întoarcerea acasă, de grupuri de pescari în picioarele goale care, proptindu-se şi trăgînd aşezaţi în şiruri, cu strigăte tărăgănate, îşi scoteau plasele şi sortau în coşuri ce şiroiau de apă sărăcăcioasa captură de *frutti di mare*[12]; copiii se opriseră să se uite la ei, făcuseră uz de bruma lor de italiană, ajutaseră la împletitul plaselor şi legaseră camaraderii. Acum schimbau saluturi cu ocupanţii locurilor în picioare, printre ei iată-l pe Guiscardo, iată-l pe Antonio, pe care-i cunoşteau pe nume, îi strigau cu jumătate de voce, făcîndu-le semn, şi primeau drept răspuns clătinări din cap, rîsete cu dinţi foarte sănătoşi. Dar iată-l chiar şi pe Mario de la „Esquisito", Mario care ne aduce ciocolata! Şi el vrea să-l vadă pe vrăjitor, şi el va fi venit devreme, stă aproape în faţă, dar nu ne observă, nu e atent, aşa-i de felul său, deşi face serviciul de picolo. În schimb, îl salutăm prin semne pe omul care închiriază pe plajă caiace şi care ocupă şi el un loc în picioare, în fund de tot.

Se făcuse nouă şi un sfert, se făcuse aproape nouă şi jumătate. Ne înţelegeţi nervozitatea. Cînd vor ajunge copiii în pat? A fost o greşeală să-i aducem acolo, căci a le pretinde să renunţe la plăcerea lor mai înainte ca aceasta să fi început ar fi însemnat o lovitură prea dură. Cu

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 572

timpul, parterul se umpluse bine; era de faţă, se putea spune, întregul Torre, oaspeţii de la „Grand Hotel“, de la pensiunea „Eleonora“ şi de la alte pensiuni, figuri cunoscute de pe plajă. Se auzea vorbindu-se englezeşte şi nemţeşte. Se auzea franceza, pe care o vorbesc românii cu italienii. *Madame* Angiolieri însăşi şedea două rînduri în spatele nostru, alături de tăcutul şi chelul ei soţ, care-şi netezea mustaţa cu cele două degete mijlocii de la mîna dreaptă. Toţi veniseră tîrziu, dar nimeni nu prea tîrziu; Cipolla se lăsa aşteptat.

Se lăsa aşteptat, aceasta este, desigur, expresia potrivită. Întîrziindu-şi apariţia, sporea tensiunea. Oamenii înţelegeau maniera, dar numai pînă la anumite limite. Pe la nouă şi jumătate, publicul începu să aplaude – o formă amabilă de a-şi exprima legitima nerăbdare, deoarece dă totodată glas pornirii de a ovaţiona. Pentru cei mici, participarea la aplauze sporea plăcerea spectacolului. Tuturor copiilor le place să bată din palme. Din rîndurile populare se porniră strigăte energice: „*Pronti!*“ şi „*Cominciamo!*“[13]. Şi iată, aşa cum se întîmplă de obicei: deodată, începutul, oricîte piedici îi stătuseră în cale, deveni uşor posibil. Răsună un sunet de gong, căruia i se răspunse din rîndurile celor ce stăteau în picioare cu un „Ah!“ pe mai multe voci, iar cortina se trase în lături. Dădu la iveală un podium care, după recuzită, semăna mai curînd cu o sală de clasă decît cu domeniul de activitate al unui scamator, iar aceasta datorită unei table negre aşezate în prim-plan, pe un şevalet. În afară de tablă, se mai vedeau un cuier galben oarecare, cîteva jilţuri de paie obişnuite prin partea locului, iar mai departe, în fund, o măsuţă rotundă, pe care se aflau o sticlă cu apă şi un pahar; precum şi, pe o tavă deosebită, un flacon cu un lichid de culoare gălbuie, lîngă nişte păhărele de lichior. Spectatorii avură două secunde la dispoziţie să cuprindă cu privirea aceste ustensile. Apoi, fără ca luminile din sală să se fi stins, *cavaliere* Cipolla îşi făcu intrarea.

Intră cu acei paşi grăbiţi prin care se exprimă respectul faţă de public, trezind iluzia că cel ce sosea parcursese în acest ritm o distanţă lungă pentru a ajunge în faţa mulţimii, cînd, în realitate, el stătuse pînă atunci în culise. Îmbrăcămintea lui Cipolla sporea ficţiunea omului care vine de afară. Bărbat de o vîrstă greu de precizat, dar nicidecum tînăr, cu faţa aspră, uzată, ochi pătrunzători, gura strînsă pungă, o mustăcioară neagră, pomădată, şi o aşa-numită muscă în adîncitura dintre buza de jos şi bărbie, era îmbrăcat într-un fel de costum de seară pentru stradă, de o eleganţă complicată. Purta un fel de pardesiu negru, larg şi fără

mîneci, cu guler de catifea şi o capă căptuşită cu atlaz, pe care, în poziţiile stingheritoare, o strîngea la piept cu mîinile înmănuşate în alb, un fular alb în jurul gîtului şi un joben arcuit, tras pieziş pe frunte. În Italia, probabil mai mult decît oriunde, secolul al optsprezecelea este încă viu şi, împreună cu el, tipul şarlatanului, al farsorului de bîlci, care a fost atît de caracteristic pentru acea epocă şi pe care numai în Italia îl mai poţi întîlni în exemplare relativ bine conservate. În întreaga sa ţinută, Cipolla avea mult din acest soi istoric, iar impresia de sminteală fantastică şi cu intenţie de reclamă, specifică respectivei imagini, era trezită de însuşi faptul că pretenţioasa îmbrăcăminte îi şedea pe corp într-un mod ciudat, părînd că e atîrnată pe el, fiind prea întinsă în unele locuri, iar în altele aşezată în cute false: ceva nu era în ordine cu înfăţişarea lui, nici în faţă, nici în spate – lucru ce avea să devină încă mai clar peste puţin timp. Trebuie să accentuez însă că în ţinuta sa, în mimica şi comportamentul său nu putea fi nicidecum vorba de vreo pornire personală spre glumă sau chiar clovnerie; mai curînd, totul exprima o seriozitate severă, respingerea totală a umorului, o mîndrie uneori mohorîtă şi acea demnitate şi trufie caracteristice infirmilor – ceea ce n-a împiedicat, firesc, ca la început atitudinea sa să stîrnească în mai multe locuri din sală rîsete.

Această atitudine nu mai avea nimic serviabil; iuţeala paşilor cu care intrase se dovedi a fi fost o pură manifestare a energiei, fără urmă de slugărnicie. Stînd la rampă şi scoţîndu-şi cu ciupeli leneşe mănuşile, ca să dea la iveală nişte mîini lungi şi gălbejite, dintre care una era împodobită cu un inel cu sigiliu, avînd o proeminentă piatră de lapis-lazuli, îşi plimba iscoditor prin sală ochii mici şi severi, cu pungi fleşcăite dedesubt, nu repede, ci poposind ici, colo pe cîte o figură, ca pentru a o examina îngîndurat – totul cu gura strînsă, fără a rosti un cuvînt. Mănuşile făcute sul le azvîrli ca în treacăt cu o dibăcie surprinzătoare, la o distanţă considerabilă, exact în paharul de apă de pe măsuţa rotundă, apoi continuînd să-şi rotească ochii, fără un cuvînt, scoase dintr-un buzunar interior un pachet de ţigări, din cele mai ieftine ale regiei[14], după cum se putea observa după carton, scoase cu vîrful degetelor din mănunchi una şi o aprinse, fără să se uite la ce făcea, cu o brichetă cu benzină care a funcţionat prompt.

Fumul inspirat adînc îl împroşcă, tot bătînd încet din picior, cu amîndouă buzele supte, ca pe-un vîrtej cenuşiu printre dinţii săi ascuţiţi şi stricaţi.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 574

Publicul îl urmărea cu aceeaşi atenţie cu care, la rîndu-i, era examinat de scamator. Printre tinerii cu locuri în picioare se vedeau sprîncene încruntate şi priviri sfredelitoare ce pîndeau un eventual punct vulnerabil la acest om prea sigur de el. Nu exista nici unul. Scoaterea şi punerea la loc a pachetului de ţigări şi a brichetei au fost ceva mai complicate datorită îmbrăcămintei; ca să facă aceste operaţii, îşi desfăcu pardesiul de seară, ceea ce lăsă să se vadă că sub antebraţul stîng îi atîrna, legat nelalocul lui cu un laţ de piele, o cravaşă de călărie cu un mîner de argint în formă de gheară. Se mai observă că nu purta frac, ci o redingotă, iar cînd ridică şi pulpanele acesteia, fu zărită o eşarfă în mai multe culori, pe jumătate acoperită de vestă, pe care Cipolla o avea înfăşurată pe corp şi despre care spectatorii ce şedeau în spatele nostru îşi spuseră în şoaptă între ei că ar fi semnul distinctiv de cavaler. Nu mă pronunţ asupra acestui lucru, deoarece n-am auzit niciodată că titlul de cavaler ar fi legat de un asemenea semn distinctiv. Probabil că eşarfa nu era decît o simplă coţcărie, ca şi şederea mută acolo a panglicarului, care continua să nu facă altceva decît să-şi fumeze în faţa publicului ţigara cu indolenţă şi dîndu-şi importanţă.

În sală, cum am spus, izbucniră rîsete, iar veselia deveni aproape generală, atunci cînd o voce de la parterul cu locuri în picioare rosti tare şi sec:

– *Buona sera!*

Cipolla ciuli urechile:

– Cine-a fost? întrebă el, ca şi cum n-ar fi dorit să scape prilejul. Cine-a vorbit? Ei? Mai întîi atît de îndrăzneţ, iar acum fricos? *Paura*[15], ei?

Rosti întrebările cu o voce relativ înaltă, cam asmatică, dar metalică. Aşteptă.

– Eu am fost, spuse în liniştea din sală un tînăr, care se considera provocat astfel şi făcea din asta o chestiune de onoare, un flăcău frumos, aflat chiar lîngă noi, în cămaşă de bumbac şi cu jacheta atîrnată pe umăr. Avea părul negru, creţ şi ţepos, zburlit şi sălbatic, frizura la modă a patriei redeşteptate[16], care-l desfigura întrucîtva şi-i dădea o înfăţişare de african. Bé... Eu am fost. Ar fi fost obligaţia dumitale, dar am vrut să mă arăt politicos.

Sala se înveseli din nou. Tînărul era bun de gură.

– *Ha sciolto lo scilinguagnolo*[17], spuse cineva de lîngă noi.

Lecţia venită din popor era, la urma urmei, la locul ei.

– Ah, bravo! răspunse Cipolla. Îmi placi, *giovanotto*[18]. Ai să mă crezi că te-am văzut de mult? Oameni ca tine se bucură de deosebita mea simpatie, îmi sînt de folos. Se vede că eşti un om întreg. Faci ceea ce vrei. Sau ţi s-a întîmplat vreodată să nu fi făcut ceea ce vrei? Sau chiar să faci ceea ce n-ai vrut? Ceea ce n-ai vrut? Ascultă, prietene, e mai comod şi vesel să nu faci întotdeauna pe omul întreg şi să răspunzi de amîndouă, şi de voinţă, şi de faptă. Ar trebui introdusă în chestia asta diviziunea muncii – *sistema americano, sa*?[19] N-ai vrea cumva, de exemplu, să-ţi arăţi acum acestei alese şi respectabile societăţi de-aici limba, şi anume limba întreagă, pînă la rădăcină?

– Nu, spuse flăcăul cu ostilitate. Asta nu vreau. Ar fi o dovadă de proastă creştere.

– N-ar dovedi nimic, replică Cipolla, căci ar fi fără intenţie. Toată cinstea pentru buna ta creştere, dar după părerea mea, acum, mai înainte ca eu să număr pînă la trei, ai să faci o întoarcere la dreapta şi ai să scoţi limba la cei adunaţi aici, o limbă mai lungă decît ţi-ai fi putut închipui că ai putea-o scoate. Cipolla îşi aţinti privirea asupra flăcăului, iar ochii săi pătrunzători parcă se adînciră în orbite. *Uno*, spuse el şi făcu să şuiere o dată, scurt, prin aer cravaşa, al cărei laţ îl lăsase să-i alunece de pe braţul întins.

Flăcăul se întoarse cu faţa către public şi-şi scoase limba, pe care făcu efortul s-o lungească într-atît, încît se vedea că e lungimea extremă a limbii pe care putea s-o prezinte. Apoi, cu o faţă ce nu spunea nimic, îşi reluă poziţia dinainte.

– Eu am fost, îl parodie Cipolla, arătînd cu capul şi făcînd cu ochiul spre tînăr. Bé... eu am fost.

Zicînd acestea, lăsă publicul în seama impresiilor sale, se întoarse spre masa rotundă şi-şi turnă din flaconul ce conţinea vădit coniac un păhărel, pe care-l dădu de duşcă cu o mişcare sigură.

Copiii rîdeau din toată inima. Din cuvintele schimbate nu înţeleseseră aproape nimic; îi amuza însă nespus că între omul curios de-acolo de pe scenă şi cineva din public se petrecuse un lucru atît de hazliu, iar cum nu aveau nici o idee clară despre ceea ce putea să le ofere, corespunzător promisiunilor, o asemenea seară, erau dispuşi să socotească acest început drept încîntător. La rîndu-ne, schimbarăm între noi o privire şi-mi amintesc că am imitat involuntar şi încet cu buzele zgomotul scos de cravaşa cu care Cipolla şfichiuise aerul. De altminteri,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 576

era clar că oamenii nu ştiau cum să ia această ineptă uvertură a unei serate de scamatorie şi nu înţelegeau bine ce-l putuse determina pe *giovanotto*, care, ca să zicem aşa, le reprezentase cauza, să-şi întoarcă brusc obrăznicia spre ei, spre public. Comportarea lui fu socotită neroadă, nimeni nu-l mai luă în seamă şi atenţia tuturor se îndreptă spre artistul care, întorcîndu-se de la masa cu întăritoare, continuă să vorbească în felul următor:

– Doamnelor şi domnilor, zise el cu vocea sa astmatic-metalică, aţi văzut adineauri un răspuns cam impresionant la lecţia pe care a crezut de cuviinţă că trebuie să mi-o dea acest tînăr lingvist plin de speranţe (*Questo linguista di belle speranze* – jocul de cuvinte stîrni rîsete). Sînt un om cu oarecare amor propriu, ţineţi seama de asta! Nu-mi place să mi se ureze bună seara altfel decît într-un sens serios şi politicos – nu prea există motive s-o facă cineva în sensul opus. Cine-mi urează o seară bună, îşi urează şi lui una, deoarece publicul va avea o seară bună numai în cazul în care am şi eu una, iar de aceea acest favorit al fetelor din Torre di Venere (nu înceta să-l înţepe pe flăcău) a făcut foarte bine dînd o dovadă că astăzi am o seară bună şi că, aşadar, pot să renunţ la urările sale. Pot să mă laud că am aproape numai seri bune. Desigur, mi se întîmplă să am şi cîte una rea, dar asta se întîmplă rar. Profesia mea este grea, şi sănătatea nu dintre cele mai viguroase; sufăr de o mică infirmitate trupească, datorită căreia n-am putut să iau parte la războiul pentru măreţia patriei. Stăpînesc viaţa numai prin puterile sufletului şi ale spiritului meu, ceea ce înseamnă întotdeauna: să te stăpîneşti pe tine însuţi, şi-mi place să cred că prin munca mea am trezit interesul şi stima opiniei publice cultivate. Presa fruntaşă a preţuit această muncă, ziarul *Corriere della sera*[20] mi-a făcut dreptatea de a mă numi un fenomen, iar la Roma am avut onoarea să-l văd pe fratele ducelui[21] la un spectacol dat într-o seară acolo. Am crezut că nu trebuie să renunţ la unele mici deprinderi, faţă de care mi s-a arătat bunăvoinţă într-un loc atît de strălucit şi înalt, şi să tolerez aici, într-un loc comparativ mai puţin important, cum e Torre di Venere (se rîse pe seama bietului şi micului Torre), mustrări pentru ele, venite din partea unor persoane ce par a fi răsfăţate de favoarea sexului frumos. Flăcăul trebuia să plătească din nou oalele sparte, căci Cipolla nu ostenea să-l înfăţişeze în rolul unui *donnaiuolo*[22] şi idol al femeilor – fapt ce făcea ca sensibilitatea şi animozitatea tenace cu care revenea la el să se afle intr-o izbitoare contradicţie cu declaraţiile privind sentimentul demnităţii şi succesele mondene cu care se lăuda. Cu siguranţă că tînărul trebuia să slujească pur şi simplu ca temă veselă, cum Cipolla îşi alegea, probabil la întîmplare, în fiece seară cîte una.

În împunsăturile sale căpăta însă glas şi o ostilitate reală, de a cărei natură omenească ţi-ai fi putut da seama aruncînd o privire asupra constituţiei trupeşti a celor doi, chiar dacă schilodul n-ar fi făcut mereu aluzie la succesul pe care, fără a şti ceva cu adevărat, presupunea că-l are la femei chipeşul flăcău.

– Ca să ne începem distracţia, adăugă el, permiteţi-mi să mă fac mai comod!

Se duse la cuier, să se dezbrace.

– *Parla benissimo*[23], constată cineva în apropierea noastră.

Omul nu făcuse încă nici o ispravă, dar chiar şi cuvintele lui erau apreciate ca o realizare, prin ele ştiuse să se impună. Printre meridionali, limba este un ingredient al bucuriei de a trăi, căruia i se acordă mai multă preţuire în societate decît la nordici. La popoarele din sud, acest mijloc de legătură naţională care e limba maternă se află în mod exemplar la loc de cinste, iar veneraţia dublată de savoare ce se arată formelor şi legilor ei fonetice are şi ea ceva exemplar. Se vorbeşte cu plăcere, se ascultă cu plăcere – şi se ascultă, judecîndu-l pe celălalt după felul cum vorbeşte. Căci felul de a vorbi al cuiva este o unitate de măsură pentru rangul persoanei sale; neglijenţa, cîrpăceala trezesc dispreţul, eleganţa şi măiestria cîştigă respectul oamenilor, din care pricină şi un ins mărunt, cînd vrea să facă impresie, se încearcă în expresii alese şi le formulează cu grijă. Cel puţin în această privinţă, Cipolla îi cîştigase, aşadar, văditi pe spectatori, cu toate că nu făcea nicidecum parte din soiul de oameni pe care, printr-un amestec specific de evaluare morală şi estetică, italienii îl consideră *simpatico*.

După ce îşi lepădă pălăria de mătase, fularul şi mantia, Cipolla reveni în faţă, aranjîndu-şi haina, trăgîndu-şi afară manşetele închise cu butoni mari şi potrivindu-şi eşarfa mincinoasă. Avea un păr foarte urît, adică: partea de sus a craniului îi era aproape cheală şi străbătută de o frizură îngustă, cănită în negru şi ca lipită, pornind dinspre creştet în faţă, în vreme ce părul de la tîmple, de asemenea cănit în negru, era netezit lateral spre colţul ochilor – oarecum coafura unui director de circ de modă veche, rizibilă, dar potrivindu-se perfect cu excentricul său stil personal şi purtată cu atîta siguranţă de sine, încît impresia comică produsă asupra publicului se ţinu în rezervă şi rămase mută.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 578

„Mica infirmitate trupească“, despre care vorbise în treacăt, era acum pe deplin vizibilă, deşi încă nu de tot limpede, datorită conformaţiei sale: pieptul îi era prea ridicat, ca de obicei în asemenea cazuri, dar cocoaşa din spate nu părea aşezată la locul obişnuit, între umeri, ci mai jos, ca un fel de gheb al şoldurilor şi al feselor, care, ce-i drept, nu-l stingherea la mers, dar îi dădea o înfăţişare grotescă şi părea că se umflă în chip ciudat la fiecare pas. De altfel, fiindcă şi-o pomenise, infirmitatea avu un efect oarecum mai puţin neplăcut, iar la vederea ei în sală domni un sentiment civilizat de delicateţe.

– La dispoziţia dumneavoastră! spuse Cipolla. Presupunînd că sînteţi de acord, vom începe programul cu cîteva exerciţii de aritmetică.

Aritmetică? Asta nu mai semăna a scamatorie. Se şi iscă bănuiala că omul s-a prezentat drept ceea ce nu era, dar rămînea nelămurit ce era cu adevărat. Începu să-mi pară rău pentru copii, dar deocamdată ei erau fericiţi numai şi fiindcă se găseau de faţă.

Jocul cifrelor pe care-l scorni acum Cipolla fu pe cît de simplu, pe atît de uluitor prin poanta sa. Începu prin a fixa cu o pioneză în partea dreaptă de sus a tablei o foaie de hîrtie, pe care apoi o ridică şi scrise ceva cu creta dedesubt, pe scîndură. În tot acest timp, vorbea neîntrerupt, avînd grijă ca, în felul acesta, însoţindu-şi şi sprijinindu-şi necontenit gesturile prin cuvinte, reprezentaţia să nu devină searbădă; era bun de gură şi nu dădu nici o clipă impresia că e un conferenţiar stingherit, care spune, de nevoie, palavre. Că îndată după aceea căută în continuare să înlăture prăpastia dintre podium şi sala de spectacol, peste care fusese aruncată o punte prin chiar hărţuiala ciudată cu tînărul pescar, că sili, aşadar, să urce pe scenă reprezentanţi ai publicului, că el însuşi coborî, la rîndu-i, pe treptele de lemn ce duceau acolo, sus, ca să ia contact direct cu oaspeţii săi, toate acestea făceau parte din stilul său de muncă şi plăcură foarte mult copiilor. Nu ştiu în ce măsură faptul că de îndată ajunse din nou la înţepături cu unele persoane luate individual intra în intenţiile şi sistemul său, deşi rămase tot timpul foarte serios şi posomorît – publicul, cel puţin prin elementele sale populare, păru în orice caz a fi de părere că lucrurile acestea făceau parte din regulile jocului.

Aşadar, după ce scrisese ceva pe tablă şi ascunsese cele scrise sub foaia de hîrtie, îşi exprimă dorinţa ca două persoane să poftească pe podium, ca să-l ajute la efectuarea calculului ce urma. Nu era nici o greutate, se puteau descurca şi oameni cu mai puţin talent în ale aritmeticii. Ca de obicei, nu se oferi nimeni, dar Cipolla se feri să incomodeze partea distinsă a publicului său. Rămase la oamenii din popor şi se întoarse spre doi flăcăi zdraveni şi neciopliţi care ocupau locuri în picioare spre fundul sălii, îi invită să vină, le adresă cuvinte de încurajare şi-i mustră că se mulţumesc să caşte gura fără nici un folos, refuzînd să se arate amabili cu spectatorii, iar pînă la urmă îi puse într-adevăr în mişcare. Flăcăii înaintară cu paşi greoi prin culoarul din mijloc, urcară treptele şi, zîmbind stingheriţi, se postară dinaintea tablei, în strigătele de bravo ale tovarăşilor lor. Cipolla mai glumi cîteva clipe cu ei, le lăudă soliditatea eroică a mădularelor, mărimea mîinilor, pe de-a-ntregul potrivite să ofere adunării serviciul cerut, apoi îi dădu unuia din ei în mînă creta cu indicaţia să scrie simplu numerele ce-i vor fi strigate. Dar omul declară că nu ştie să scrie.

– *Non so scrivere*, spuse el cu o voce aspră, iar tovarăşul său adăugă:

– Nici eu.

Dumnezeu ştie dacă spuneau adevărul sau voiau doar să-l ia în rîs pe Cipolla. În orice caz, acesta era departe de a împărtăşi veselia iscată de mărturisirea lor.

Era jignit şi contrariat. În clipa aceea, şedea picior peste picior pe unul dintre jilţurile de paie din mijlocul scenei şi fuma din nou o ţigară din pachetul cel ieftin, care-i făcea vădit cu atît mai multă plăcere cu cît, în timp ce nătîngii tropăiseră spre podium, el dăduse de duşcă un al doilea coniac. Lăsă din nou fumul inspirat să-i iasă printre dinţii rînjiţi şi, balansîndu-şi un picior, cu un aer de refuz sumbru, ca un om care, în faţa unei privelişti extrem de dezgustătoare, se retrage în sine şi în demnitatea sa, îşi îndreptă privirea în gol, pe lîngă cei doi inşi lipsiţi de onoare şi peste public:

– Scandalos! spuse el rece şi cu înverşunare. Duceţi-vă la locurile voastre! Toată lumea ştie să scrie în Italia, a cărei măreţie nu oferă loc neştiinţei şi întunericului. E o glumă proastă să daţi glas, în auzul acestei societăţi internaţionale, unui fapt care nu numai că vă înjoseşte pe voi, dar expune bîrfelilor şi ţara, şi guvenrul. Dacă Torre di Venere ar fi ultimul colţ al patriei, în care s-a refugiat ignorarea cunoştinţelor elementare, ar trebui să regret că am vizitat un asemenea loc, despre care aş fi fost obligat să ştiu că stă mai prejos decît Roma şi în această privinţă...

În clipa aceea, flăcăul cu frizură nubiană şi cu jacheta azvîrlită pe umăr, care, cum se vedea, renunţase doar trecător la agresivitatea sa, îl întrerupse şi interveni cavalereşte, cu capul ridicat, în apărarea oraşelului său natal:

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 580

– Destul! strigă el tare. Destul cu glumele despre Torre. Noi toţi sîntem de-aici şi nu vom îngădui ca oraşul să fie batjocorit de străini. Şi oamenii aştia doi sînt prietenii noştri. Dacă nu-s nişte învăţaţi, sînt, în schimb, nişte tineri mai cumsecade poate decît vreun altul din sală, care se tot făleşte cu Roma, deşi n-a întemeiat-o el.

Excelentă intervenţie! Tînărul nu avea gura legată. Lumea se amuza în faţa acestui spectacol dramatic, deşi întîrzia din ce în ce mai mult intrarea în programul propriu-zis. Este întotdeauna captivant să asculţi un schimb de cuvinte. Pe unii oameni, aşa ceva îi înveseleşte pur şi simplu, iar faptul că nu sînt părtaşi le procură un fel de bucurie răutăcioasă de necazul altuia; alţii se simt stingheriţi şi iritaţi, şi-i înţeleg foarte bine, cu toate că atunci am avut impresia că totul se bizuia, într-o anumită măsură, pe o înţelegere şi că atît cele două pahiderme analfabete, cît şi îndrăzneţul *giovanotto* cu jacheta pe umăr mergeau mînă-n mînă cu artistul, jucînd teatru. Copiii ascultau atenţi, cu mare plăcere. Nu înţelegeau nimic, dar accentele le tăiau răsuflarea. Era, aşadar, o seară de scamatorie, cel puţin una italienească. Lor li se părea, fără discuţie, foarte frumoasă...

Cipolla se ridicase de pe jilţul său şi din doi paşi ce-i bombau coapsele venise la rampă:

– Ia te uită! zise el cu o cordialitate înverşunată. O veche cunoştinţă! Un tînăr cu limba slobodă! (A spus: *sulla linguaccia* ceea ce, avînd sensul de „limbă încărcată“, stîrni o mare veselie.) Voi duceţi-vă, prieteni! se-ntoarse el spre cei doi nătîngi. Cu voi am terminat, acum am treabă cu acest om de onoare, *con questo torregiano di Venera*, cu acest apărător al turnului lui Venus, care se aşteaptă fără îndoială la dulci mulţumiri pentru vigilenţa lui...

– *Ah, non scherzamo!*[24] Să vorbim serios! strigă băiatul. Ochii îi fulgerară şi făcu într-adevăr o mişcare de parcă ar fi vrut să-şi arunce jacheta şi să treacă la o dispută directă.

Cipolla nu luă lucrurile în tragic. Spre deosebire de noi, care ne uitarăm unul la altul îngrijoraţi, *cavaliere* avea de-a face cu un conaţional, avea sub picioare pămîntul patriei. Rămase rece, arătînd o desăvîrşită superioritate. Cu o mişcare laterală a capului şi un zîmbet spre cocoşelul gata de luptă, îşi îndreptă privirea spre public, cerîndu-i să fie martor şi să rîdă împreună cu el de pofta de harţă a adversarului, care nu făcea altceva decît să-şi dezvăluie modestia formei lui de viaţă. În clipa

aceea se petrecu din nou ceva ciudat, care puse într-o lumină neliniştitoare superioritatea scamatorului şi iritarea belicoasă ce emana de pe scenă, transformînd totul, într-un mod ruşinos şi inexplicabil, în ridicol.

Cipolla se apropie şi mai mult de flăcău, privindu-l într-un fel ciudat în ochi. Coborî chiar pînă la jumătatea scării care ducea, în stînga noastră, spre auditor, astfel încît se găsi foarte aproape, dar ceva mai sus, de cel pornit pe gîlceavă. Cravaşa îi atîrna de braţ.

– Nu te obligă nimeni să glumeşti, fiule, spuse el. E şi întru totul de înţeles, fiindcă oricine vede că nu te simţi bine. Limba ta, a cărei curăţenie lasă, altminteri, de dorit, denotă un deranjament acut al sistemului tău gastric. Cineva care se simte cum te simţi tu n-ar trebui să vină la o distracţie seara, şi tu însuţi, o ştiu, ai şovăit, întrebîndu-te dacă n-ar fi mai bine să te vîri în pat şi să-ţi pui comprese. A fost o nechibzuinţă să bei azi după-amiază atît de mult vin din acela alb, care era îngrozitor de acru. Acuma ai colici, încît îţi vine să te-ncovoi de durere. Fă-o fără sfială! O asemenea înmlădiere a trupului împotriva crampelor din măruntaie aduce o anume alinare.

În vreme ce rosti răspicat aceste cuvinte, stăruitor, calm şi cu un fel de severă compasiune, ochii săi, adînciţi în cei ai tînărului, deveniră, deasupra pungilor lor lacrimale, veştezi şi totodată arzători – erau nişte ochi foarte ciudaţi, şi lumea înţelese că partenerul său nu şi-i putea desprinde pe ai lui nu numai din mîndrie bărbătească. Curînd nici nu mai rămase pe obrazul bronzat vreo urmă dintr-o astfel de vanitate. Tînărul îl privea pe *cavaliere* cu gura căscată, iar această gură căscată schiţa un zîmbet stingherit şi jalnic.

– Încovoaie-te! repetă Cipolla. Ce altceva îţi rămîne de făcut? La asemenea colici trebuie să te încovoi. Doar n-o să te împotriveşti unei mişcări reflexe, fireşti, numai pentru că ţi se recomandă s-o faci.

Tînărul îşi ridică încet antebraţele şi, în vreme ce şi le încrucişă apăsîndu-şi pîntecele, corpul său se îndoi, se întoarse într-o parte şi se aplecă în faţă, mereu mai adînc, în aşa fel încît, în cele din urmă, cu picioarele răsucite şi genunchii întorşi unul spre altul, aproape că se ghemui pe podea, imagine a unei suferinţe ce te face să te zvîrcoleşti. Cipolla îl lăsă să stea astfel cîteva secunde, apoi şfichiui scurt aerul cu cravaşa şi se întoarse greoi la măsuţa rotundă, unde dădu de duşcă un coniac.

– *Il boit beaucoup*[25], constată în spatele nostru o doamnă.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 582

Asta era tot ce-o impresionase? Nu ştiam în ce măsură era lămurit publicul asupra celor ce se întîmplau. Flăcăul stătea din nou drept, zîmbind cam încurcat, ca şi cum n-ar fi ştiut prea bine ce se petrecuse cu el. Scena fusese urmărită cu încordare şi, la sfîrşit, se porniră aplauze şi se strigă atît „Bravo, Cipolla!“, cît şi „Bravo, *giovanotto!*“ După cum se părea, încheierea disputei nu era socotită drept o înfrîngere personală a tînărului, încurajat acum ca un actor care a interpretat într-un chip vrednic de laudă un rol jalnic. Într-adevăr, felul în care se încovoiase ca din cauza unor dureri de pîntece fusese extrem de expresiv, destinat prin plasticitatea sa oarecum galeriei şi, ca să zicem aşa, o adevărată realizare actoricească. Eu însă nu sînt sigur pînă la ce punct comportamentul sălii trebuie pus pe seama bunului-simţ, domeniu în care Sudul ne este superior, şi pînă la ce punct se bizuia pe o înţelegere reală a lucrurilor în esenţa lor.

Il cavaliere, întremat, îşi aprinsese din nou o ţigară. Încercarea aritmetică putea fi abordată din nou. Se găsi fără dificultăţi un tînăr din rîndurile de scaune dinspre fund, care se arătă gata să scrie pe tablă cifrele dictate. Pe tînăr îl cunoşteam şi noi; toată distracţia căpăta o notă familiară, datorită faptului că atîtea chipuri ne erau cunoscute. Tînărul era vînzător la magazinul de coloniale şi fructe de pe strada principală şi ne servise satisfăcător în mai multe rînduri. El mînui creta cu o dexteritate de negustor, în vreme ce *cavaliere* Cipolla, coborît la nivelul nostru, se plimba cu mersul său de infirm prin mijlocul publicului, prelua de pe buzele spectatorilor întrebaţi numerele liber alese, cu două, trei şi patru cifre, ca să le strige la rîndu-i tînărului băcan, care le înşira unul după altul. Printr-un consimţămînt reciproc, totul avea aerul unui aranjament, se făcea haz şi se produceau digresiuni oratorice. Era inevitabil ca artistul să dea şi de străini care nu prea cunoşteau limbajul italian al cifrelor şi cu care se străduia îndelung, cu un cavalerism afectat, spre voioşia, altminteri politicoasă, a localnicilor, pe care-i punea apoi în încurcătură, cerîndu-le să tălmăcească cifrele rostite în engleză şi franceză. Cîţiva indicară numere care marcau ani importanţi din istoria Italiei. Cipolla le prinse din zbor, adăugîndu-le, în timp ce păşea mai departe, consideraţii patriotice. Cineva strigă „Zero!“, iar Cipolla, foarte jignit, ca la orice încercare de a fi luat în rîs, răspunse peste umăr că acesta nu e un număr cu două cifre, la care alt glumeţ strigă: „Zero, zero!“, ceea ce avu mare succes, sporind voioşia, lucru de care poţi fi sigur ori de cîte ori se face printre meridionali o aluzie la

nevoile naturale. *Cavaliere* singur se ţinu demn, cu un aer de refuz, deşi el însuşi provocase indecenţa, ridicînd totuşi din umeri, acceptă ca şi cei doi zero să fie trecuţi la socoteală de către cel ce scrie.

Cînd pe tablă se aflară vreo cincisprezece numere de lungimi diferite, Cipolla ceru să se facă suma. Cu scrisul în faţă, cei deprinşi cu socotelile puteau să facă adunarea în minte, dar era îngăduit să se recurgă la creion şi agendă de buzunar. În timp ce spectatorii lucrau, Cipolla şezu pe scaunul său de lîngă tablă, fumînd şi făcînd grimase, cu atitudinea afectată şi orgolioasă a infirmilor. Suma cu cinci cifre fu repede aflată. Cineva din sală o comunică, un altul o confirmă, rezultatul unui al treilea fu puţin diferit, cel dat de un al patrulea corespunse din nou cu primul. Cipolla se ridică în picioare, îşi scuturâ ceva scrum de pe haină, smulse foaia de hîrtie din colţul din dreapta sus al tablei, lăsînd să se vadă ce scrisese el acolo. Pe tablă se găsea suma corectă, apropiindu-se de un milion. El o notase încă dinainte.

Uimire şi aplauze puternice. Copiii erau copleşiţi. Voiau să ştie cum de a făcut Cipolla acest lucru. Le-am răspuns că era un truc ce nu putea fi înţeles cu una, cu două, doar omul acela era un scamator. Acum aflaseră şi ei ce însemna un spectacol de prestidigitaţie. Mai întîi pescarul care fusese apucat de dureri de pîntece, acum rezultatul înscris dinainte pe tablă – iată ceva minunat; noi vedeam cu îngrijorare că în pofida ochilor lor aprinşi şi a orei înaintate – se făcuse aproape zece şi jumătate – ar fi fost foarte greu să-i scoatem de-acolo. S-ar fi pornit lacrimile. Şi totuşi era limpede că ghebosul acela nu făcea scamatorii, cel puţin nu în înţelesul dexterităţii, şi că spectacolul său nu era deloc pentru copii. Iarăşi nu ştiu ce gîndea, de fapt, publicul despre toate acestea, dar în privinţa „alegerii libere“ a numerelor ce urmau să fie adunate se procedase vădit într-un chip foarte îndoielnic; unul sau altul dintre cei întrebaţi va fi răspuns poate după voia lui, în ansamblu însă era limpede că Cipolla îşi alesese oamenii şi că procesul, ţintind spre rezultatul scris mai dinainte, se desfăşurase după voinţa lui, fapt care nu anula admiraţia faţă de agerimea lui de calculator, chiar dacă celălalt aspect se sustrăgea în chip ciudat admiraţiei. Se adăugau patriotismul şi irascibila demnitate; asistînd la toate acestea, compatrioţii lui Cipolla se puteau simţi, fără să supere pe cineva, în elementul lor, porniţi în continuare pe glumă; pentru cei veniţi din afară, amestecul era neliniştitor.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 584

De altfel, Cipolla însuşi purta de grijă ca pentru cel ce cunoştea cît de cît asemenea lucruri caracterul trucurilor sale să nu aibă nimic îndoielnic, firește fără a se rosti vreun nume sau vreun termen precis. Vorbi despre toate acestea, căci sporovăia necontenit, dar numai în expresii neclare, arogante şi pe un ton de reclamă. Un răstimp merse mai departe pe drumul experimental început, făcu mai întîi socoteli complicate, adăugînd la adunare exerciţii şi din celelalte operaţii de aritmetică, apoi le simplifică la extrem, ca să arate cum se proceda. Ceru apoi un lucru simplu, anume să se „ghicească" numere scrise de el mai înainte sub foaia de hîrtie. Şi reuşi aproape întotdeauna. Cineva mărturisi că voise de fapt să indice alt număr, dar chiar în clipa aceea *cavaliere* şfichiuise în faţa sa aerul cu cravaşa, iar lui îi scăpase de pe buze numărul descoperit apoi pe tablă. Cipolla rîse scuturîndu-şi umerii. Se prefăcu că admiră talentul celor întrebaţi, dar aceste complimente aveau ceva batjocoritor şi umilitor, nu cred că le făceau plăcere persoanelor care participau la experiment, deşi acestea zîmbeau, cu dorinţa de a trece parţial pe seama lor aplauzele. De asemenea, aveam impresia că artistul nu era îndrăgit de publicul său. Se simţea o anumită repulsie şi animozitate, dar, lăsînd la o parte politeţea ce ţinea în frîu asemenea imbolduri, dibăcia şi riguroasa siguranţă de sine a lui Cipolla nu încetau să facă impresie, şi chiar cravaşa lui, cred, contribuia ca revolta să rămînă tăinuită.

De la experienţele simple cu numere, *cavaliere* trecu la cele cu cărţi de joc. Avea două pachete, pe care le scoase din buzunar, şi mai ştiu doar că schema principală după care se efectua experimentul a fost aceasta: alegea, pe ascuns, trei cărţi dintr-un pachet şi le vîra în buzunarul dinăuntru al redingotei, după care persoana supusă la probă scotea din al doilea pachet ce i se întindea chiar aceleaşi trei cărţi – nu întotdeauna absolut toate; s-a întîmplat să se potrivească numai două, dar, în majoritatea cazurilor, cînd Cipolla îşi arăta cele trei cărţi, triumful era de partea sa, făcîndu-l să mulţumească prin uşoare înclinări ale capului pentru aplauzele prin care, vrînd, nevrînd, i se recunoşteau puterile. Un domn tînăr din rîndul întîi în dreapta noastră, un italian cu faţa tăiată în linii semeţe, luă cuvîntul şi declară că e decis să aleagă în mod lucid după propria-i voinţă, opunîndu-se conştient vreunei înrîuriri, de orice fel ar fi fost ea. Cum îşi închipuie Cipolla că vor ieşi lucrurile în aceste condiţii?

– În felul acesta, răspunse *cavaliere*, îmi veţi îngreuia oarecum misiunea. Dar rezistenţa dumneavoastră nu va schimba nimic din rezultat. Libertate există, există şi voinţă, însă libertatea de voinţă nu există,

căci o voinţă care se orientează spre propria libertate nimereşte în gol. Sînteţi liber să trageţi cărţile sau să nu le trageţi. Dar dacă le trageţi, le veţi trage pe cele care trebuie – cu atît mai sigur cu cît veţi încerca să acţionaţi cu mai multă împotrivire.

Trebuia să recunoşti că nu şi-ar fi putut alege cuvintele mai bine, pentru a tulbura apele şi a crea confuzie în suflete. Mai înainte de a pune mîna, spectatorul recalcitrant şovăi, nervos. Trase o carte şi ceru să vadă numaidecît dacă se află printre cele ascunse.

– Dar cum? se minună Cipolla. De ce să facem treaba pe jumătate? Cum totuşi îndărătnicul stăruia asupra acestei probe preliminare, şarlatanul spuse cu un neobişnuit gest de lacheu: *È servito*[26] şi-i arătă, fără să se uite la ele, cele trei cărţi desfăcute în evantai. Cartea vîrîtă în stînga era cea trasă.

Luptătorul pentru libertate se aşeză la locul său, mînios, în aplauzele sălii. Naiba ştie prin ce trucuri mecanice şi mici mijloace de prestidigitaţie îşi sprijinea Cipolla talentele înnăscute. Presupunînd existenţa unui asemenea amalgam, trebuie spus că toată lumea, împinsă de o nemăsurată curiozitate, asista în orice caz cu plăcere la o distracţie cu totul neobişnuită şi îi recunoştea artistului o destoinicie profesională de netăgăduit.

– *Lavora bene!*[27]

Auzirăm ici, colo în apropierea noastră această constatare ce semnifica victoria dreptăţii obiective asupra antipatiei şi răzvrătirii tăcute.

După ultimul său succes, fragmentar, dar tocmai de aceea mai impresionant, Cipolla se fortificase din nou cu un coniac. Într-adevăr, „bea mult", lucru neplăcut la vedere. Se vedea însă că are nevoie de lichior şi ţigări ca să-şi menţină şi să-şi reînnoiască puterea de concentrare spirituală, supusă în multe privinţe la probe grele, după cum lăsase să se înţeleagă el însuşi. Din cînd în cînd, arăta realmente rău, cu ochii afundaţi în orbite şi vlăguit. Păhărelul îl întrema, iar mai apoi, în vreme ce fumul inspirat îi ţîşnea cenuşiu din plămîni, vorbirea îi devenea însufleţită şi arogantă. Ştiu sigur că după trucurile cu cărţile de joc a trecut la acel soi de jocuri de societate care se bizuie pe capacităţile supra sau subraţionale ale naturii omeneşti, pe intuiţie şi pe transmiterea „magnetică", într-un cuvînt, pe o formă inferioară de revelaţie. Ceea ce nu mai ştiu este succesiunea mai intimă a prestaţiilor sale. Nici nu vreau să vă plictisesc cu descrierea acestor experimente; toată lumea le cunoaşte, oricine a luat parte la aşa ceva, la această descoperire a unor

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 586

lucruri ascunse, la această executare oarbă a unor acţiuni combinate, pentru care indicaţiile se transmit pe căi necunoscute, de la organism la organism. Asistînd la ele, oricine, dînd din cap cu dispreţ, dar şi curios, a aruncat o scurtă privire asupra caracterului dubios, impur şi încîlcit al celor oculte, care, în persoana celor ce le practică, înclină să se amestece într-un mod vexator cu colcăria şi înşelătoria luate în ajutor, fără ca acest adaos să demonstreze cumva lipsa de autenticitate a altor părţi ce compun îndoielnicul amalgam. Voi spune doar că toate aceste circumstanţe capătă firește mai multă intensitate şi că impresia sporeşte în profunzime sub toate laturile, atunci cînd un Cipolla este regizorul şi actorul principal al misteriosului joc. Acesta şedea în avanscena podiumului şi fuma, cu spatele întors spre public, în vreme ce undeva, prin sală, se cădea în taină la înţelegere asupra a ceva la care el trebuia să se supună sau era trecut din mînă în mînă un obiect, pe care el trebuia să-l scoată din ascunzătoare şi să facă după aceea cu el ceea ce se hotărîse mai dinainte. Se desfăşura acea tipică înaintare pe dibuite, cînd precipitată, cînd oprită cu auzul la pîndă, acel bîjbîit într-o direcţie greşită, urmat de o corectare printr-o răsucire bruscă, pe care Cipolla le efectua mişcîndu-se în zigzag prin sală, cu capul pe spate şi cu o mînă întinsă, ţinut de cealaltă mînă de un ghid dintre spectatori, informat, care trebuia să se comporte foarte supus trupeşte, dar să-şi îndrepte gîndul spre cele convenite. Rolurile păreau schimbate, curentul mergea în sens opus, iar artistul atrăgea explicit atenţia asupra acestui lucru, vorbind neîntrerupt. Cel pasiv, cel care primea şi executa, cel a cărui voinţă era curmată şi trebuia să îndeplinească voinţa mută, plutind în aer, a colectivităţii era acum el, cel ce voise şi poruncise atîta vreme mai înainte. Capacitatea de a te desprinde de tine însuţi, spunea el, de a deveni o unealtă, de a te supune, într-un sens necondiţionat şi desăvîrşit, este reversul celeilalte, al aceleia de a voi şi a porunci, este una şi aceeaşi capacitate; a porunci şi a te supune formează împreună un singur principiu, o unitate de nedespărţit; cine ştie să se supună, acela ştie şi să poruncească, tot aşa şi invers; o idee este inclusă în cealaltă, aşa cum poporul şi conducătorul sînt incluşi unul în celălalt, dar realizarea, realizarea extrem de riguroasă şi istovitoare aparţine, în orice caz, conducătorului şi organizatorului, în care voinţa devine supunere şi supunerea voinţă, în a cărui persoană iau naştere amîndouă şi căruia,

ca atare, îi vine foarte greu. Cipolla repetă des şi apăsat că unui conducător îi vine extraordinar de greu, probabil, să-şi explice nevoia de întremare şi frecventa folosire a păhărelului.

Bîjbîia ca un iluminat încolo şi-ncoace, îndrumat şi purtat de tăinuita voinţă publică. Scoase un ac împodobit cu o piatră din pantoful unei englezoaice, unde fusese ascuns, şi-l duse şovăind, apoi precipitat unei alte doamne – era *signora* Angiolieri – şi i-l înmînă îngenunchind şi rostind nişte cuvinte hotărîte dinainte, altminteri la îndemînă, dar nu uşor de nimerit, deoarece fuseseră convenite în franceză.

– Am onoarea să vă fac un dar, ca semn al veneraţiei ce v-o port! avu el de spus, iar nouă ni s-a părut că în asprimea acestei condiţii se afla o doză de răutate; în încercarea la care fusese supus se exprimau discordant interesul pentru reuşita miracolului şi dorinţa ca omul acela pretenţios să sufere o înfrîngere. Foarte ciudat a fost însă modul cum Cipolla, îngenuncheat în faţa *signorei* Angiolieri şi căutînd cuvintele, s-a străduit să înţeleagă ceea ce i se ceruse să spună.

– Trebuie să spun ceva, rosti el, şi simt limpede ce am de spus. Totodată, însă, simt că ar fi ceva fals, dacă aş lăsa cuvintele să-mi iasă de pe buze. Feriţi-vă să-mi veniţi în ajutor prin vreun oarecare semn involuntar! strigă el, deşi fără îndoială că tocmai acest lucru îl dorea... *Pensez très fort!*[28] strigă el deodată într-o franţuzească stîlcită, apoi rosti repede fraza ce i se poruncise, în italiană, dar în aşa fel, încît pronunţă substantivul final în limba soră, care-i era, probabil, cu totul nefamiliară, spunînd în loc de *venerazione, veneration*, cu o imposibilă nazală la sfîrşit, un succes parţial care, după isprăvile săvîrşite, găsirea acului, mersul pînă la aceea ce trebuia să-l primească şi îngenuncherea, a făcut o impresie aproape mai mare decît ar fi făcut-o o victorie totală şi a stîrnit aplauze pline de admiraţie.

Ridicîndu-se, Cipolla îşi zvîntă sudoarea de pe frunte. Veţi înţelege că, povestind despre ac – unul dintre numerele ce mi-au rămas cu deosebire în memorie – n-am dat decît un exemplu din ceea ce a săvîrşit scamatorul. Dar el a schimbat de mai multe ori forma de bază şi a împletit între ele experimentele, astfel că s-a consumat mult timp cu improvizaţii înrudite, în cursul cărora l-a ajutat, pas cu pas, contactul cu publicul. Cu deosebire părea că-l inspiră persoana gazdei noastre, căreia i-a ghicit în chip uluitor o serie de lucruri.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 588

– Nu pot să tăinuiesc, *signora*, i se adresă el, că aceasta se datorează naturii dumneavoastră deosebite şi vrednice de cinste. Cine se pricepe să vadă, acela zăreşte în jurul încîntătoarei dumneavoastră frunţi o strălucire care, dacă nu mă înşel, a fost altădată mai puternică decît astăzi, o strălucire ce păleşte cu încetul... Nici un cuvînt! Nu mă ajutaţi! Lîngă dumneavoastră şade soţul dumneavoastră – nu-i aşa? se întoarse el spre tăcutul domn Angiolieri. Sînteţi soţul acestei doamne, iar fericirea dumneavoastră e deplină. Dar în această fericire se agită amintiri... Trecutul, *signora*, joacă în viaţa dumneavoastră, precum mi se pare, un rol important. Aţi cunoscut un rege... n-aţi întîlnit în trecut, pe drumul vieţii dumneavoastră, un rege?

– Ah, nu, răspunse în şoaptă cea care ne servea supa la prînz, iar ochii ei căprui cu reflexe de aur sclipiră pe faţa de o nobilă paloare.

– Nu? Într-adevăr, nu, nu un rege, m-am exprimat doar aşa, în mare, şi imprecis. Nu un rege, nu un principe – şi totuşi un principe, un rege dintr-un imperiu superior. V-aţi aflat cîndva alături de un mare artist... Vreţi să mă contraziceţi, şi totuşi n-o puteţi face cu toată hotărîrea, n-o puteţi face decît pe jumătate. Ei bine! a fost o mare artistă de faimă internaţională, de a cărei prietenie v-aţi bucurat în fragedă tinereţe şi de a cărei sfîntă amintire vă este umbrită şi transfigurată întreaga viaţă... Numele ei? E nevoie să vă spun numele ei, a cărei faimă este legată de mult de aceea a patriei şi, o dată cu aceasta, nemuritoare? Eleonora Duse, încheie el încet şi solemn.

Micuţa doamnă dădu din cap, copleşită. Aplauzele egalară pe acelea de la o manifestaţie naţională. Aproape toată lumea din sală cunoştea importantul trecut al doamnei Angiolieri şi putea preţui, aşadar, intuiţia lui Cipolla, în primul rînd oaspeţii prezenţi ai casei „Eleonora". Întrebarea ce se pune era în ce măsură cunoştea toate acestea *cavaliere* însuşi, ce aflase el, de cînd, odată sosit la Torre, trăsese cu urechea aşa cum îi cerea profesia... N-am însă absolut nici un motiv să suspectez din motive raţionale aptitudini care i-au devenit fatale sub ochii noştri...

Mai întîi însă urmă o pauză, iar cel ce stăpînea sala se retrase. Mărturisesc că aproape încă de cînd am început să povestesc m-am temut de acest punct al relatării mele. A citi gîndurile oamenilor nu este greu, de cele mai multe ori, iar aici este foarte uşor. Cu siguranţă că mă veţi întreba de ce n-am plecat la urma urmelor – iar eu am să vă rămîn dator cu răspunsul. Nu înţeleg de ce n-am plecat şi nu ştiu, realmente, ce să răspund. Trecuse, fără îndoială, de unsprezece, poate chiar cu

mult. Copiii adormiseră. Ultima serie de experimente fusese destul de plicticoasă pentru ei, aşa că naturii îi fusese uşor să-şi obţină drepturile. Dormeau pe genunchii noştri, fetiţa, pe ai mei, băiatul, pe ai mamei. Pe de o parte, lucrul acesta era îmbucurător, pe de alta, încă un motiv să ne fie milă de ei şi un avertisment că e timpul să-i ducem în paturile lor. Vă asigur că am vrut să dăm urmare acestui avertisment mişcător, că am vrut-o în mod serios. I-am trezit pe bieţii de ei, spunîndu-le că e fără nici o îndoială timpul să ne întoarcem acasă. Dar îndată ce şi-au venit în fire, au şi început să se împotrivească şi să ne implore, şi să ştiţi că e cu neputinţă să înfrîngi aversiunea copiilor împotriva părăsirii unei distracţii mai înainte de a lua sfîrşit. „E minunat la scamatorul ăsta", se jeluiră ei, nu ştiam ce avea să urmeze, să mai aşteptăm măcar pînă ce vom vedea cu ce are să-nceapă după pauză, între timp au să mai doarmă niţel, dar să nu plecăm acasă, să nu-i vîrîm în pat în vreme ce frumoasa seară de aici va continua!

Am cedat, chiar dacă, precum doream, doar pentru moment, pentru un răstimp, provizoriu. Este de neiertat că am rămas, dar este aproape tot atît de greu de lămurit de ce am făcut-o. Am crezut oare că, de vreme ce am comis greşeala de a-i aduce pe copii acolo, trebuie să mergem pînă la capăt? Explicaţia ni se pare insuficientă. Ne amuza pe noi înşine? Da şi nu, sentimentele noastre faţă de *cavaliere* Cipolla erau extrem de amestecate, dar, dacă nu mă înşel, sala întreagă nutrea aceleaşi sentimente şi totuşi nu pleca nimeni. Ne aflam, oare, sub stăpînirea unei fascinaţii[29] care emana şi în afara programului, ba chiar şi între numere, de la acest om, care îşi cîştiga pîinea într-un fel atît de ciudat, şi ne paraliza voinţa? Tot atît de bine poate fi pusă la socoteală şi pura curiozitate. Am fi dorit să ştim cum va continua o seară începută în felul acesta, iar Cipolla, plecînd, ne lăsase să înţelegem că nu-şi golise nicidecum sacul şi că trebuie să ne aşteptăm la efecte şi mai şi.

Toate acestea nu înseamnă însă nimic sau nu înseamnă totul. Cel mai nimerit ar fi să răspundem la întrebarea de ce n-am plecat atunci cu cealaltă întrebare, anume de ce nu părăsisem mai dinainte staţiunea Torre. După părerea mea, e vorba de una şi aceeaşi întrebare, iar ca să ies din încurcătură aş putea să spun, pur şi simplu, că răspunsul l-am şi dat. În sala de spectacol, lucrurile s-au petrecut tot atît de ciudat şi captivant, tot atît de neplăcut, jignitor şi apăsător ca în Torre în general, ba chiar mai mult: acea sală constituia focarul tuturor lucrurilor stranii, neplăcute şi dramatice, de care părea încărcată atmosfera şederii

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 590

noastre la Torre di Venere; omul acela, a cărui întoarcere o aşteptam, ni se înfăţişa ca personificarea tuturor acestora, iar dacă nu „plecasem“, ca să zicem aşa, în general, era ilogic s-o facem într-un caz particular. Acceptaţi sau nu această explicaţie a faptului că am rămas pe loc! Pur şi simplu, ceva mai bun nu pot să vă cer.

Urmă deci o pauză de zece minute, care deveniră aproape douăzeci. Copiii, rămaşi treji şi încîntaţi de cedarea noastră, umplură în chip plăcut acest răstimp. Reluară legăturile cu sfera populară, cu Antonio, cu Guiscardo, cu omul care închiria bărci. Cu mîinile făcute pîlnie, le strigară pescarilor urări, folosind cuvintele aflate de la noi:

– Mîine, mulţi peştişori!

– Năvoade pline!

Îi strigară lui Mario, cunoscutul *picole* de la „Esqusito“:

– *Mario, una ciocolata e biscotti!*[30]

De data aceasta, Mario îi luă în seamă şi răspunse zîmbind:

– *Subito!*[31]

Aşa trecu pauza, răsună bătaia gongului, publicul risipit ca să tăifăsuiască se adună, copiii, curioşi, îşi îndreptară spinarea pe scaunele lor, cu mîinile în poală. Cortina nu fusese lăsată. Cipolla apăru cu paşi greoi pe podium şi începu numaidecît introducerea în formă de conferinţă a celei de-a doua părţi a reprezentaţiei sale.

Daţi-mi voie să rezum. Acest schilod sigur de el era cel mai puternic hipnotizator pe care l-am întîlnit vreodată în viaţa mea. Dacă aruncase cu praf în ochii autorităţilor în privinţa naturii reprezentaţiilor sale şi se dăduse drept prestidigitator, o făcuse, evident, numai pentru a ocoli dispoziţiile poliţieneşti care interziceau în principiu exercitarea profesională a unor asemenea puteri. Probabil că valoarea formală în astfel de cazuri era în Italia ceva obişnuit şi tolerat oficial. Sau pe jumătate tolerat. Oricum, încă de la început, şarlatanul nu-şi tăinuise, practic, adevăratul caracter al acţiunilor sale, iar a doua jumătate a programului se bază fără nici un ascunziş şi exclusiv pe un experiment special, constînd în demonstraţii de impunere şi supunere a voinţei, chiar dacă dominantă rămase, pe moment, descrierea retorică. Într-o lungă serie de experienţe comice, tulburătoare, uimitoare, încă în plină desfăşurare pe la miezul nopţii, am putut vedea, de la fenomenele insignifiante pînă la cele teribile, tot ceea ce poate oferi acest înfricoşător domeniu natural, iar amănuntele groteşti au fost urmărite de un public care izbucnea în hohote de rîs, clătina din cap, se lovea peste genunchi, aplauda,

un public aflat sub vraja unei personalităţi de o riguroasă siguranţă de sine, cu toate că, aşa cum mi s-a părut, mie cel puţin, oamenii nu erau lipsiţi de un sentiment de răzvrătire împotriva a ceea ce era dezonorant pentru fiecare în parte şi pentru toţi laolaltă în triumfurile lui Cipolla.

În aceste triumfuri, două lucruri au jucat rolul principal: păhărelul întăritor şi cravaşa cu mînerul în formă de gheară. Cel dintîi avea, desigur, menirea să-i încingă puterea demonică, întrucît aceasta, cum se părea, ar fi fost altminteri în pericol să se epuizeze, fapt ce-ar fi putut să trezească omeneşte compasiunea faţă de Cipolla, dacă n-ar fi existat celălalt obiect, acel simbol jignitor al dominaţiei sale, acel bici şuierător, sub înrîurirea căruia ne punea pe toţi aroganţa lui şi a cărui contribuţie nu îngăduia să se ivească sentimente mai blînde decît o supunere plină de uimire şi îndărătnicie. Resimţea lipsa unor asemenea sentimente? Avea nevoie şi de simpatia noastră? Voia să aibă totul! Mi s-a întipărit în minte o spusă de-a lui, care îngăduia să se tragă o concluzie cu privire la această dorinţă alimentată de invidie. A rostit-o în timp ce, ajuns în punctul culminant al experimentelor sale, îl făcuse total cataleptic, prin atingeri şi pufăieli, pe un tînăr care i se pusese la dispoziţie şi care se dovedise de mai înainte drept un subiect deosebit de receptiv la asemenea influenţe, astfel încît cel cufundat într-un somn adînc nu numai că stătea întins între două scaune, cu ceafa pe speteaza unuia şi cu picioarele pe a celuilalt, dar avea trupul rigid ca o scîndură, încît te puteai aşeza pe el fără să cedeze. Priveliştea pocitaniei în redingotă, ghemuită pe corpul înlemnit, era incredibilă şi hidoasă, iar publicul, închipuindu-şi că victima acestui amuzament ştiinţific suferă, îşi exprimă compătimirea. Mai multe voci miloase strigară:

– *Poveretto!*[32]

– Bietul băiat!

– *Poveretto!* rosti batjocoritor şi îndîrjit Cipolla. Aţi greşit adresa, domnilor! *Sono io, il poveretto!*[33] Eu sînt cel ce îndură toate astea.

Oamenii înghiţiră lecţia. Bine, poate că el era cel pe seama căruia se desfăşura distracţia şi lua asupră-şi, imaginar, durerile trupeşti, pentru care *giovanotto* dăduse o probă prin grimasele sale jalnice. Dar evidenţa pleda împotrivă şi nu eşti înclinat să-i spui *poveretto* cuiva care suferă pentru a-i dezonora pe alţii.

Am anticipat şi am lăsat cu totul la o parte ordinea în care s-au desfăşurat numerele din program. Capul îmi e plin şi astăzi de amintirile faptelor de martir ale acelui *cavaliere*, dar nu le mai ştiu şirul, ceea ce

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 592

nici nu are vreo însemnătate. Ceea ce ştiu însă este că cele mari şi complicate, care s-au bucurat de mai mult succes, m-au impresionat mai puţin decît unele mici şi trecute la repezeală. Momentul tînărului transformat într-o bancă pe care te puteai aşeza mi-a venit în minte numai datorită mustrării legate de el... Faptul că o doamnă mai în vîrstă, adormind pe unul dintre jilţurile de paie, a fost determinată de Cipolla să-şi imagineze că face o călătorie în India, astfel că, aflîndu-se în transă, a vorbit cu multă vioiciune despre aventurile ei pe apă şi pe uscat, m-a preocupat mult mai puţin şi nu mi s-a părut extraordinar, aşa cum mi s-a părut, îndată după pauză, faptul că un domn înalt şi masiv, cu înfăţişare de militar, n-a mai putut ridica braţul, numai pentru că ghebosul, şfichiuind o dată aerul cu cravaşa sa, îl înştiinţase că n-o va mai putea face. Văd şi acum înaintea ochilor faţa acelui impozant mustăcios *colonello*, care zîmbea şi scrîşnea din dinţi, luptîndu-se să-şi recapete pierduta libertate de a dispune de braţul său. Ce fenomen confuz! Omul părea că vrea şi nu poate, dar cu siguranţă că nu putea să vrea, datorită acelei încîlciri a voinţei în ea însăşi, ce paraliza libertatea, pe care dresorul nostru o prezisese batjocoritor mai înainte domnului din Roma.

Încă mai puţin am uitat scena de un comic mişcător şi fantastic cu doamna Angiolieri, a cărei eterică lipsă de rezistenţă împotriva puterii lui va fi fost intuită cu siguranţă de *cavaliere* încă de la prima lui privire insolentă aruncată asupra sălii. Printr-o pură vrajă a ridicat-o literalmente de pe scaunul ei, a scos-o cu sine în afara rîndului şi, ca să-şi pună acţiunea într-o lumină şi mai vie, i-a cerut domnului Angiolieri să-şi strige soţia pe nume, oarecum pentru a azvîrli în cumpănă greutatea existenţei şi a drepturilor sale şi pentru a trezi prin vocea soţului în sufletul tovarăşei sale tot ceea ce putea să-i apere virtutea împotriva vrăjilor rele. Dar ce zadarnic a fost! La oarecare distanţă de cei doi soţi, Cipolla şfichiui o dată cu biciul, iar rezultatul fu că gazda noastră tresări violent şi se întoarse cu faţa spre el.

– Sofronia![34] strigă încă din acel moment domnul Angiolieri (noi nu ştiam că numele mic al doamnei Angiolieri e Sofronia), şi a avut dreptate să înceapă să strige, deoarece era vizibil pentru toată lumea că primejdia devenise ameninţătoare; faţa soţiei sale nu se întoarse, ci rămase aţintită spre blestematul *cavaliere*. Acesta, cu biciul aninat de încheietura mîinii, începu să facă mişcări de chemare şi atragere a victimei sale, cu toate cele zece degete lungi şi galbene, şi să se tragă pas cu pas înapoi. Doamna Angiolieri, de o paloare sclipitoare, se ridică de pe scaunul ei, se întoarse cu totul spre cel ce-i poruncise şi o porni spre el, parcă plutind. Fantomatică şi fatală privelişte! Cu o înfăţişare de somnambulă, cu braţele rigide, cu mîinile frumoase uşor ridicate din încheieturi şi cu picioarele parcă alipite, alunecă încet afară din banca ei, pornind spre cel ce-o ademenea...

– Strigaţi-o, domnul meu, haideţi, strigaţi-o! repetă omul acela îngrozitor.

Iar domnul Angiolieri strigă cu voce slabă:

– Sofronia!

Ah, o strigă de mai multe ori şi, cum femeia se tot îndepărta de el, îşi duse o palmă la gură, iar cu cealaltă îi făcea semne, chemînd-o. Dar biata voce a dragostei şi datoriei răsună neputincios în spatele celei ce se pierduse, iar doamna Angiolieri, lunecînd ca o somnambulă, sedusă şi surdă, înaintă pe culoarul din mijloc, cu faţa spre cocoşatul ce-o chema cu degetele, spre ieşire. Aveai imperios şi pe deplin impresia că, dacă maestrul ar fi vrut, l-ar fi urmat în felul acesta pînă la capătul pămîntului.

– *Accidente!*[35] strigă domnul Angiolieri speriat de-a binelea, cînd se ajunse la uşa sălii, şi sări în picioare.

Dar în aceeaşi clipă, *cavaliere* lăsă oarecum să-i cadă cununa victoriei şi întrerupse vraja.

– Destul, *signora*, vă mulţumesc, spuse el şi-i oferi, cu un cavalerism teatral, braţul celei picate parcă din nori, ca s-o conducă înapoi lîngă dornnul Angiolieri. Domnul meu, se înclină Cipolla în faţa acestuia, iată-vă soţia! V-o redau nevătămată, împreună cu complimentele mele. Apăraţi din toate puterile bărbăţiei dumneavoastră o comoară care vă aparţine cu totul şi vegheaţi cu mai multă străşnicie, gîndindu-vă că există puteri mai mari decît raţiunea şi virtutea şi că acestea sînt doar în mod excepţional însoţite de mărinimie şi abnegaţie!

Bietul domn Angiolieri, tăcut şi chel! Nu arăta ca unul ce-ar fi ştiut să-şi apere fericirea, fie şi împotriva unor forţe mai puţin demonice decît acelea care adăugau acolo spaimei şi batjocura. Cu un aer grav şi umflîndu-se în pene, *cavaliere* se întoarse pe podium în ropotul aplauzelor pe care retorica lui le dublase. Cu deosebire prin această victorie, dacă nu mă înşel, autoritatea sa atinsese un asemenea grad, încît şi-ar fi putut face publicul să danseze – da, să danseze. Afirmaţia aceasta trebuie înţeleasă la propriu; cele petrecute cu doamna Angiolieri aduseseră o anume degenerescenţă, o anume harababură de noapte tîrzie

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 594

în suflete, o disoluţie ca de beţie a rezistenţei critice, care se opusese atît de mult acţiunii acelui om neplăcut. Firește, Cipolla avusese de luptat din greu ca să-şi impună dominaţia, şi anume împotriva răzvrătirii tînărului domn din Roma, a cărui îndărătnicie morală ameninţase să devină un exemplu public periculos pentru această dominaţie. Dar *cavaliere* îşi dădea foarte bine seama de importanţa exemplului şi, destul de isteţ ca să aleagă drept ţintă a atacului său locul celei mai slabe rezistenţe, dezlănţui orgia dansului prin mijlocirea tînărului care se dovedise slab şi înclinat să-şi piardă raţiunea şi pe care-l şi făcuse mai înainte ţeapăn ca o scîndură. Îndată ce-l atingea cu privirea, tînărul acela tresărea ca fulgerat, îşi azvîrlea înapoi partea de sus a corpului şi, lipindu-şi mîinile de cusătura pantalonilor, cădea într-o stare de somnambulism milităros, încît era vizibil că în supunerea lui ar fi fost gata să facă orice nerozie i s-ar fi poruncit. Părea chiar că se complace în această subordonare, fiindcă se oferea mereu ca subiect pentru experimente şi socotea vădit că e spre cinstea lui să ofere un model de promptă depersonalizare şi pierdere a voinţei. În vreme ce se „distra“, surîdea larg, cu ochii pe jumătate închişi. Şi de data aceasta se sui pe podium şi nu fu nevoie decît de o şfichiuire de bici prin aer, pentru a începe să danseze acolo, sus, step, adică, de fapt, să-şi azvîrle membrele slabe în toate părţile, cu ochii închişi şi cu legănări ale capului, într-un fel de extaz ce exprima satisfacţie.

Se pare că spectacolul era distractiv şi contagios, fiindcă în curînd alte două persoane, un tînăr în haine modeste şi altul bine îmbrăcat, începură să execute stepul alături de el. În acel moment, domnul din Roma luă cuvîntul şi îl întrebă sfidător pe *cavaliere* dacă se socoate în stare să-l facă să danseze, chiar dacă el nu vrea.

– Chiar dacă nu vreţi! răspunse Cipolla pe-un ton pe care nu l-am uitat.

Acel înfricoşător: *Anche se non vuola!* mi-a rămas şi acum în ureche. După aceea începu, aşadar, lupta. După ce bău un păhărel şi-şi aprinse o nouă ţigară, Cipolla îl postă pe domnul din Roma undeva pe culoarul din mijloc, cu faţa spre uşa de ieşire, luă el însuşi poziţie undeva în spatele lui, la oarecare distanţă, şuieră cu biciul şi porunci:

– *Balla!*[36]

Adversarul său nu se mişcă.

– *Balla!* repetă *cavaliere* cu hotărîre, pocnind din degete.

Se văzu cum tînărul îşi mişcă gîtul în guler, în timp ce una din mîini i se ridică din încheietură, iar un călcîi i se sucește în afară. Asemenea indicii ale ispitei de a sălta, indicii care cînd se intensificau, cînd piereau cu totul, durară multă vreme. Toată lumea îşi dădu seama că aici trebuia învinsă o hotărîre luată dinainte de a rezista cu orice preţ, o îndărătnicie eroică; acel om brav voia să salveze onoarea speţei umane, zvîcnea, dar nu dansa, iar experimentul se prelungi atît de mult, încît *cavaliere* se văzu nevoit să-şi împartă atenţia; cînd şi cînd se întorcea spre scenă şi spre cei ce ţopăiau acolo şi şfichiuia cu biciul spre ei, ca să-i ţină sub control, nu fără a se adresa publicului pe care, cu faţa întoarsă într-o parte, îl informa că zvăpăiaţii aceia nu vor resimţi mai apoi nici o oboseală, oricît de mult ar dansa, deoarece n-o fac propriu-zis ei, ci el. Apoi îşi înfigea din nou ochii în ceafa domnului din Roma, ca să ia cu asalt fortăreaţa voinţei ce se opunea dominaţiei sale.

Se vedea cum această fortăreaţă se clătina sub loviturile repetate şi strigătele stăruitoare – publicul privea scena cu un interes obiectiv, nu lipsit de unele porniri afective, de părere de rău, dar şi cu o satisfacţie crudă. Dacă am înţeles bine fenomenul, acel domn a fost biruit de negativitatea poziţiei sale în acea luptă. Probabil că nu poţi trăi sufletește prin a nu voi; a voi să nu faci ceva nu oferă un conţinut vieţii pe un răstimp mai mare; a nu voi ceva şi, în genere, a nu mai voi a face, aşadar, totuşi ceea ce li se cere sînt, probabil, fenomene prea apropiate pentru ca ideea de libertate să-şi mai găsească un loc suficient între ele, şi chiar în această direcţie se îndreptau îndemnurile pe care Cipolla le intercala între loviturile de bici şi ordinele sale, amestecîndu-şi înrîuririle ce constituiau secretul său cu remarci psihologice derutante:

– *Balla!* spunea el. De ce să te chinuieşti atît? Asta numeşti tu libertate – această siluire a propriei tale fiinţe? *Una ballatina!*[37] Îţi zvîcnesc toate membrele. Ce bine ar fi să le laşi în sfîrşit în voia lor! Uite, ai început să dansezi! Acuma nu mai e o luptă, a şi devenit o plăcere!

Aşa era, zvîcnirile şi smuciturile recalcitrantului se înmulţiră, tînărul ridică braţele, genunchii, toate încheieturile lui se eliberaseră, îşi azvîrli membrele, dansa, şi astfel, în timp ce lumea aplauda, *cavaliere* îl conduse pe podium, ca să-l alăture celorlalţi ţopăitori. De-acolo de sus, toată lumea putea să vadă acum faţa celui obligat să se supună. Zîmbea larg, cu ochii pe jumătate închişi, în vreme ce se „distra“. Era un fel de mîngîiere să vezi că acum se simţea vădit mai bine decît atunci cînd se ţinuse mîndru...

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 596

Se poate spune că acest „caz“ a făcut senzaţie. Prin el, gheaţa a fost spartă, triumful lui Cipolla a ajuns la apogeu; nuiaua lui Circe[38], cravaşa aceea şuierătoare de piele cu mîner în formă de gheară domnea fără nici o restricţie. În momentul de care-mi aduc aminte şi care trebuie să fi fost cu mult după miezul nopţii, pe mica scenă dansau opt sau zece persoane, dar chiar şi în sală se mişcau mai mulţi, chiar o anglo-saxonă cu pince-nez şi dinţi lungi ieşise în faţă din rîndul ei, fără ca maestrul s-o ia în seamă, şi executa o *tarantella*[39] pe culoarul din mijloc. În acest timp, Cipolla şedea într-o poziţie indolentă pe un jilţ de paie în stînga podiumului, înghiţea cu nesaţ fumul unei ţigări şi, cu un aer arogant, îl lăsa să-i ţîşnească printre dinţii urîţi. Balansîndu-şi un picior şi rîzînd din cînd în cînd cu zguduiri din umeri, se uita spre sala dezlănţuită, iar din timp în timp, pe jumătate întors, şuiera cu biciul spre vreun dănţuitor care-o lăsa mai domol cu distracţia. La vremea aceea, copiii erau treji. Amintesc acest lucru cu un sentiment de ruşine. Nu era bine că ne aflam acolo, mai ales pentru ei, iar faptul că încă nu-i scosesem din sală mi-l explic numai prin aceea că în ora tîrzie din noapte ne molipsise şi pe noi indolenţa generală. Ne era atunci totuna. De altfel, copiilor le lipsea, slavă Domnului, simţul pentru ceea ce era suspect în acel spectacol nocturn. În nevinovăţia lor, se arătau mereu încîntaţi că li se dăduse extraordinara îngăduinţă de a asista la o asemenea reprezentaţie a unui scamator. Din cînd în cînd adormiseră pe genunchii noştri cîte un sfert de oră, iar acum, cu obrajii roşii şi ochii beţi de plăcere, rîdeau din toată inima la ţopăielile executate de oameni la porunca stăpînului acelei seri. Nu-şi închipuiseră că vor asista la ceva atît de vesel şi, cu mîini stîngace, participau bucuroşi la toate aplauzele. Şi de bucurie săriră pur şi simplu de pe scaune, cînd Cipolla făcu semn prietenului lor Mario, Mario de la „Esquisito“ – cînd îi făcu semn aşa cum scrie la carte, adică ţinîndu-şi mîna aproape de nas şi întinzînd şi îndoind alternativ, ca un cîrlig, degetul arătător.

Mario se supuse. Îl văd şi acum urcînd treptele spre *cavaliere*, care continua să-i facă semn cu degetul arătător, în felul acela exemplar şi grotesc. O clipă tînărul şovăise, îmi amintesc şi de acest lucru. În timpul serii, stătuse cu braţele încrucişate sau cu mîinile în buzunarele jachetei, pe culoarul lateral, rezemat de un stîlp de lemn, în stînga noastră, acolo unde se afla şi acel *giovanotto* cu frizură războinică, şi, atît cît am putut vedea, urmărise spectacolul cu atenţie, dar fără să facă prea mult haz şi Dumnezeu ştie cu cîtă înţelegere. Ca pînă la urmă să

fie obligat să participe direct era ceva ce nu-i făcea, în mod vădit, plăcere. E totuşi lesne de înţeles că a dat urmare semnului prin care era chemat. Însăşi profesia lui îl deprinsese cu aşa ceva, şi-apoi ar fi fost imposibil sufleteşte ca un băiat atît de modest ca el să se opună semnului unui om ce trona încununat de succes, cum era Cipolla la ora aceea. Vrînd, nevrînd, se desprinse, aşadar, de stîlpul său, mulţumi celor care-i stăteau în faţă privind şi care-i deschiseră drum spre podium, şi se sui, cu un zîmbet îndoielnic pe buzele-i proeminente.

Închipuiţi-vă un tînăr de douăzeci de ani, scund, cu părul tuns scurt, cu fruntea joasă şi pleoape prea grele peste ochii de un cenuşiu indecis, cu irizări verzi şi galbene. Toate acestea le ştiam exact, fiindcă stătusem adesea de vorbă cu el. Partea de sus a feţei, cu nasul turtit, a cărui şa era plină de pistrui, îi era mai retrasă decît partea de jos, dominată de buzele groase, între care, cînd vorbea, i se vedeau dinţii umezi, iar aceste buze umflate, împreună cu privirea voalată a ochilor, dădeau fizionomiei sale un aer de melancolie primitivă, din care pricină nutrisem de la început simpatie pentru Mario. Despre o brutalitate a expresiei nu putea fi vorba, ar fi dezminţit-o însăşi neobişnuita îngustime şi fineţe a mîinilor, care chiar printre meridionali apărea ca nobilă şi de care îţi făcea plăcere să fii servit.

Îl cunoşteam omeneşte, dar nu-l cunoşteam ca persoană – dacă-mi îngăduiţi această distincţie. Îl vedeam aproape zilnic şi prinsesem oarecare simpatie pentru firea lui visătoare, pentru aerul său absent, de om cu gîndurile aiurea, defecte pe care le corecta trecînd rapid la o deosebită serviabilitate; era o serviabilitate serioasă, căreia cel mult copiii îi puteau smulge un zîmbet, nu posacă, dar nici linguşitoare, fără amabilitate forţată sau mai curînd: o serviabilitate care renunţase la amabilitate, nemaisperînd să placă. Figura lui ne-ar fi rămas oricum în memorie, ca una dintre acele amintiri insignifiante pe care le reţii mai bine decît pe altele de mai mare importanţă. Despre existenţa pe care-o ducea, nu ştiam decît că tatăl său era un mic conţopist la primărie, iar maică-sa, spălătoreasă.

Jacheta albă, pe care-o purta în timpul serviciului, îi venea mai bine decît costumul spălăcit, dintr-o stofă subţire cu dungi, în care a urcat atunci, neavînd guler în jurul gîtului, ci un batic din mătase, peste capetele căruia era încheiată haina. Se îndreptă spre Cipolla, dar acesta nu încetă să-şi mişte degetul făcut cîrlig în faţa nasului, astfel că Mario trebui să se apropie şi mai mult, pînă lîngă picioarele puternicului om,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 598

alături de jilţ, unde Cipolla îl prinse cu braţul îndoit din cot şi-l întoarse în aşa fel încît să-i putem vedea faţa. Îl măsură cu privirea de sus pînă jos, alene, dominator şi voios.

– Cum vine asta, *ragazzo mio?*[40] Atît de tîrziu facem cunoştinţă? Crede-mă totuşi că eu te cunosc de mult... Păi da, mi-am aruncat de mult ochii asupra ta şi m-am asigurat de minunatele tale calităţi. Cum te-aş fi putut uita din nou? Atîtea treburi, ştii şi tu... Dar, ia spune-mi, cum te cheamă? Vreau să ştiu numai prenumele.

– Mă numesc Mario, răspunse încet tînărul.

– Ah, Mario, foarte bine. Dar e un nume obişnuit. Un nume răspîndit. Un nume antic, unul dintre acelea ce ţin treze tradiţiile patriei[41]. Bravo. *Salve!*

Cipolla întinse din umărul său strîmb braţul cu palma înainte schiţînd salutul roman. Dacă ar fi fost întrucîtva beat, lucrul acesta n-ar fi fost de mirare, dar el vorbea ca şi mai înainte, curgător şi accentuînd clar, chiar dacă la vremea aceea, în întregul său comportament şi în tonul vorbelor sale, intervenise un fel de saturaţie şi îngîmfare, un fel de grosolănie şi aroganţă.

– Aşadar, dragă Mario, continuă el, e frumos că ai venit astă-seară şi că, pe deasupra, ţi-ai pus la gît o băsmăluţă atît de nostimă, care se asortează de minune cu faţa ta şi care o să le dea gata pe fete, pe încîntătoarele fete din Torre di Venere...

Din rîndul locurilor în picioare, cam de-acolo unde stătuse Mario, răsună rîsul cuiva – era *giovanotto*, cel cu frizura războinică; stătea acolo cu jacheta pe umăr şi hohotea grosolan şi batjocoritor:

– Ha! ha!

Mario, cred, ridică din umeri. În orice caz, tresări. Poate că, de fapt, îl trecuse un fior, iar mişcarea umerilor nu fusese decît un fel de deghizare tîrzie prin care voia să spună că nu-i pasă nici de basma, nici de sexul frumos.

Cavaliere aruncă o privire fugară în jos:

– Nu ne sinchisim de ăla, spuse el, probabil că e invidios din cauza succesului pe care o are la fete băsmăluţa ta şi din cauză că discutăm, tu şi cu mine, aici, sus... Dacă doreşte, am să-i aduc aminte de colicile lui. Pentru mine, aşa ceva nu-i mare lucru. Dar ia spune, Mario: astă-seară, te distrezi? Iar în timpul zilei îţi faci slujba într-un magazin de mărunţişuri?

– Într-o cafenea, îl corectă tînărul.

– Într-o cafenea, adică! Cipolla nimerise de data aceasta alături. Eşti, aşadar, un *Cameriere*[42], un paharnic, un *Ganimede*[43] – asta-mi place, e încă o amintire din Antichitate – *salvietta!*[44]

Zicînd acestea, *cavaliere* salută din nou ridicînd braţul, spre bucuria publicului.

Mario zîmbi şi el:

– Mai înainte însă, adăugă el din imboldul de a fi cinstit, am lucrat o vreme într-o prăvălie din Portoclemente! În spusele lui era ceva din dorinţa omenească de a-l ajuta pe un ghicitor să nimerească adevărul.

– Ei, vezi! Într-o prăvălie de mărunţişuri.

– Se găseau acolo piepteni şi perii, replică Mario, ocolind întrebarea.

– N-am spus eu că n-ai fost întotdeauna un Ganimede, că n-ai lucrat întotdeauna cu şervetul pe braţ? Chiar şi cînd nimereşte alături, Cipolla trezeşte totuşi încrederea. Ia spune, ai încredere în mine?

O mişcare neclară.

– Mi-ai răspuns doar pe jumătate, constată *cavaliere*. Fără îndoială că e greu să-ţi cîştige cineva încrederea. Nici eu nu reuşesc uşor. Observ pe chipul tău o trăsătură de reţinere, de tristeţe, *un tratto di malinconia*[45]... Spune-mi totuşi continuă Cipolla, apucîndu-l pe Mario de mînă, ai necazuri?

– *No, signore!* răspunse acesta repede şi ferm.

– Ai necazuri, stărui scamatorul, supralicitînd această fermitate. Cum să nu văd eu una ca asta? Nu-i înşira tu gogoşi lui Cipolla! Fără-ndoială că e vorba de fete, e vorba de-o fată. Ai necazuri din dragoste.

Mario dădu cu hotărîre din cap. În acelaşi timp, răsună din nou lîngă noi rîsul brutal al lui *giovanotto*. *Cavaliere* îşi aţinti auzul într-acolo. Ochii săi rătăceau prin aer, dar îşi ţinea urechea spre acel rîs, după care, aşa cum o mai făcuse o dată sau de două ori în timpul discuţiei cu Mario, şfichiui cu cravaşa cam către spate, spre corpul său de ţopăitori, pentru ca nici unul să n-o lase mai domol. În acel moment, partenerul său aproape că-i scăpă, fiindcă, tresărind brusc, se întoarse din faţa lui şi o porni spre scăriţă. Avea ochii tiviţi cu roşu. Cipolla îl opri la timp:

– Stai! spuse el. Asta ar mai lipsi. Vrei s-o ştergi, Ganimede, în clipa cea mai prielnică sau, oricum, cu puţin doar înaintea ei? Rămîi aici, îţi făgăduiesc lucruri frumoase. Îţi făgăduiesc să te conving că necazurile

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 600

tale n-au nici un temei. Fata asta, pe care o cunoşti şi pe care o cunosc şi alţii, asta – dar cum o cheamă? Stai! Îi citesc numele în ochii tăi, îmi umblă pe limbă, iar tu, văd, eşti gata să-l pronunţi...

– Silvestra! strigă *giovanotto* de jos.

Faţa lui Cipolla rămase imobilă:

– Aşa-i că există oameni care nu-şi ţin gura? întrebă el, fără să privească în jos, ca şi cum ar fi continuat să dialogheze netulburat cu Mario. Nu există oare şi cocoşi prea guralivi, care cîntă cînd trebuie şi cînd nu trebuie? Ăsta ne ia numele din gură, ţie şi mie, socotind cu siguranţă, îngîmfatul, că are un drept deosebit asupra lui! Să-i dăm pace. Silvestra, însă, Silvestra ta, ia spune, straşnică fată, aşa-i?! O adevărată comoară! Îţi stă inima-n loc cînd o vezi cum merge, cum respiră, cum rîde, atît e de fermecătoare. Şi braţele ei durdulii, cînd spală şi cînd îşi dă capul pe spate, ca să-şi scuture părul de pe frunte! Un înger din rai!

Mario se uita la el cu ochii holbaţi şi cu capul împins înainte. Părea să fi uitat de situaţia lui şi de public. Petele roşii din jurul ochilor i se măriseră şi păreau zugrăvite. Rareori am văzut aşa ceva. Buzele lui rămăseseră întredeschise.

– Şi îngerul acesta îţi pricinueşte necazuri, continuă Cipolla, sau, mai curînd, tu îţi pricinuieşti necazuri din cauza lui... E o deosebire, aici, dragul meu, o deosebire care atîrnă greu, crede-mă! În dragoste, multe lucruri sînt înţelese greşit – se poate spune că nicăieri înţelegerea greşită a lucrurilor nu e la ea acasă ca în dragoste. Te vei întreba, poate: „Ce ştie despre dragoste Cipolla, cu mica lui infirmitate trupească?“ Greşeală, ştie chiar foarte multe, le ştie pe toate şi încă într-un chip amănunţit, aşa că e recomandabil să-i dai ascultare în treburile ei! Dar să-l lăsăm pe Cipolla. Să-l dăm cu totul deoparte şi să ne gîndim la Silvestra, la încîntătoarea ta Silvestra! Cum adică? Oare îl preferă în locul tău pe vreun cocoş guraliv, aşa că acela rîde, în vreme ce tu plîngi? Îl preferă în locul tău, care eşti un flăcău atît de simţitor şi de simpatic? Aşa ceva e puţin probabil, e chiar imposibil, o ştim bine noi, Cipolla şi ea. Dacă mă pun în locul ei şi am de ales între un necioplit uns cu catran, un peşte sărat, un fruct de mare ca acela – şi Mario, un cavaler al şervetului, care se mişcă printre domni, care serveşte cu dibăcie străinilor răcoritoare şi mă iubeşte cu o simţire adevărată, fierbinte – pe cinstea mea, hotărîrea inimii mele nu e greu de luat, ştiu prea bine cui

trebuie să i-o dăruiesc, cui i-am dăruit-o încă de mult, roşind. E timpul ca el, alesul meu, să vadă şi să înţeleagă acest lucru! E timpul să mă vezi şi să mă recunoşti, Mario, iubitul meu... Spune, eu cine sînt?

Era dezgustător să-l vezi pe şarlatan făcînd graţii, sucindu-şi cu cochetărie umerii strîmbi, privind galeş cu ochii lui cu pungi şi rînjindu-şi într-un zîmbet dulce dinţii cariaţi. Ah, dar ce se petrecuse cu Mario al nostru în timpul acestor vorbe amăgitoare? Mi-e greu s-o spun, precum mi-a fost greu să văd, pentru că atitudinea lui îi dezvăluia sentimentele cele mai intime, dînd la iveală o pasiune sfioasă, de iluzorie fericire. Îşi ţinea mîinile împreunate la gură, umerii i se ridicau şi coborau în ritmul unei respiraţii precipitate. Cu siguranţă că, de fericire, nu-i venea să-şi creadă ochilor şi urechilor, uitînd tocmai ceea ce n-ar fi trebuit să uite, anume că realmente nu trebuie să creadă.

– Silvestra! murmură el copleşit, din adîncul pieptului.

– Sărută-mă, spuse cocoşatul. Crede-mă, îţi e îngăduit! Te iubesc. Sărută-mă aici – şi-şi duse degetul arătător, mîna, braţul şi degetele mici răşchirate spre obraz, aproape de gură. Iar Mario se apleacă şi-l sărută.

În sală se înstăpînise o linişte deplină. Clipa era grotescă, monstruoasă şi plină de încordare – clipa fericirii lui Mario. În acest răstimp teribil, în care sufletele au fost năpădite de toate simţămintele privind fericirea şi iluzia, ceea ce se auzi, nu chiar la început, dar îndată după tristul şi caraghiosul contact al buzelor lui Mario cu scîrbosul obraz ce se oferi mincinos gingăşiei lui, fu rîsul lui *giovanotto*, din stînga noastră, singurul care se smulse din aşteptare, un rîs brutal, răutăcios şi totuşi, dacă nu mă înşel cumva, nu fără o nuanţă şi o vibraţie de milă pentru cel înşelat atît de urît, nu fără un ecou al strigătului „*Poveretto!*“ pe care mai înainte scamatorul îl declarase ca adresat greşit şi-l revendicase pentru sine.

Dar în vreme ce rîsul încă răsuna, cel sărutat pe podium şuieră cu biciul lîngă piciorul scaunului, iar Mario, trezit, tresări şi se trase înapoi. Rămase cu ochii holbaţi, cu trupul lăsat pe spate, îşi apăsă cu mîinile puse una peste alta buzele batjocorite, se lovi apoi de mai multe ori cu pumnii în tîmple, se răsuci şi se năpusti pe trepte în jos, în vreme ce sala aplauda, iar Cipolla, cu mîinile încrucişate în poală, rîdea săltînd din umeri. Jos, în plină goană, Mario se întoarse brusc şi, cu picioarele îndepărtate, îşi azvîrli braţul în sus, după care două detunături, bubuind surd, acoperiră aplauzele şi rîsetele.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 602

Deodată se făcu liniște. Pînă și cei ce țopăiau se opriră, holbîndu-se. Dintr-un salt, Cipolla sări de pe scaun. Rămase în picioare cu mîinile întinse în lături spre apărare, ca și cum ar fi vrut să strige: „Stai! Liniște! Nu vă apropiați de mine! Ce-i asta?!“, iar după o clipă căzu din nou pe scaun, cu capul prăbușit pe piept, apoi se prăvăli pe podea, unde rămase întins, nemișcat, ca un morman de haine în dezordine și oase strîmbe.

Se iscă o zarvă fără margini. Doamnele, tremurînd spasmodic, își ascunseră fața la pieptul însoțitorilor lor. Se striga după un medic, după poliție. Unii spectatori năvăliră pe podium. Mulți se repeziră la Mario, să-l dezarmeze, să-i smulgă mica mașinărie turtită, din metal, care-i atîrna în mînă și aproape că nici n-avea formă de pistol și a cărei țeavă, ca și inexistentă, îndrumase soarta într-o direcție atît de neprevăzută și stranie.

Îi luarăm – în sfîrșit – pe copii și o pornirăm spre ieșire, pe lîngă cei doi carabinieri care intrau.

– Ăsta a fost sfîrșitul? voiau ei să știe, ca să se asigure că putem pleca.

– Da, a fost sfîrșitul, confirmarăm noi.

Un sfîrșit înfricoșător, un sfîrșit cît se poate de funest. Și totuși, un sfîrșit eliberator – n-am putut și nu pot să nu-l resimt ca atare!

CAPETELE SCHIMBATE[1]

O legendă indiană

1

Povestea Sitei[2] cea cu șolduri frumoase, fiica lui Sumantra, crescător de vite care se trăgea dintr-o stirpe de războinici și a celor doi soți ai ei (dacă se poate spune astfel) solicită, sîngeroasă și fascinantă cum e, cea mai mare tărie sufletească din partea ascultătorilor și puterea spirituală de a înfrunta curajos îngrozitoarele înșelătorii ale *Mayei*[3]. Ar fi de dorit ca ascultătorii să ia drept exemplu puterea celui ce povestește, căci aproape că e nevoie de același curaj ca să relatezi, dar și ca să asculți o asemenea poveste. De la început pînă la sfîrșit, lucrurile s-au petrecut precum urmează.

Pe vremea cînd amintirea urca în sufletele oamenilor așa cum se umple încet, pornind de jos, un vas de jertfă cu o băutură îmbătătoare sau cu sînge; pe vremea cînd pîntecele severei evlavii senioriale se deschidea pentru sămînța strămoșilor, iar dorul de mamă înconjura cu un fior reîntinerit vechile simboluri și mărea convoaiele de pelerini care se îndreptau primăvara spre sălașurile marii maici a lumii, în acea vreme, doi tineri puțin deosebiți ca vîrstă și ca apartenență de castă, erau legați printr-o strînsă prietenie. Cel mai mic dintre ei se numea Nanda[4], cel mai vîrstnic, Shridaman[5]. Cel dintîi avea optsprezece ani, al doilea, douăzeci și unu, și amîndoi fuseseră încinși cu cordonul sacru, fiecare de ziua lui, și primiți în comunitatea celor născuți de două ori[6]. Locuiau

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 604

amîndoi în satul-templu numit „Prosperitatea vacilor“, întemeiat în vechi timpuri pe locul acela din Ţara Kosala, arătat de zei. Satul era înconjurat cu un gard viu din cactuşi şi un perete de scînduri, despre ale cărui porţi îndreptate spre cele patru puncte cardinale un pribeag cunoscător al fiinţei[7] şi iniţiat al zeiţei Elocvenţa, care nu spunea un cuvînt nelalocul lui şi care fusese ospătat în satul acela, rostise binecuvîntatul cuvînt că din pilonii şi grinzile lor transversale curg unt şi miere.

Prietenia celor doi tineri se bizuia pe deosebirea sinţămintelor lor de eu şi de al meu, ale unuia năzuind spre ale celuilalt. Întruparea[8] produce separare, separarea produce diferenţiere, diferenţierea produce comparare, compararea produce nelinişte, neliniştea produce mirare, mirarea produce admiraţie, admiraţia însă solicită comunicare reciprocă şi reunire. *Etad vai tad.* „Aceasta e aceasta.“ Învăţătura aceasta se potriveşte cu deosebire tinereţii, cînd argila vieţii e încă moale, iar sentimentele de eu şi de al meu încă n-au devenit rigide prin fărîmiţarea unicităţii.

Tînărul Shridaman era neguţător şi fiu al unui neguţător, Nanda, dimpotrivă, era totodată fierar şi văcar, întrucît tatăl său, Garga, mînuia ciocanul şi aripa de pasăre pentru aţîţarea focului, dar, în acelaşi timp, creştea vite cornute în staul şi la păşune. În ce-l priveşte pe tatăl lui Shridaman, pe numele său Bhavabhuti, se trăgea, pe linie bărbătească, dintr-un neam de brahmani[9] instruiţi în cunoaştrea *Vedelor*[10], ştiinţă de care Garga şi fiul său Nanda erau foarte departe. Cu toate acestea, nici ei nu erau nişte *shudra*[11], ci făceau parte, deşi cam cu nas de capră, din societatea oamenilor. Pentru Shridaman, şi chiar pentru Bhavabhuti, brahmanismul era, de altfel, doar o amintire, căci încă tatăl celui din urmă rămăsese în mod voluntar pe treapta existenţială a unui tată de familie, succesivă aceleia de învăţăcel, şi nu păşise toată viaţa lui pe aceea a eremitului şi a ascetului. Refuzase să trăiască doar din darurile pioase cu care erau plătite cunoştinţele lui din *Vede* sau nu se săturase cu ele, şi începuse un comerţ demn cu muselină, camfor, santal, mătase şi stambă. Fiul său, născut pentru a fi în slujba jertfelor, devenise şi el astfel un *wanidja* sau negustor în satul „Prosperitatea vacilor“, iar fiul său, Shridaman însuşi, păşise pe urmele lui, nu fără a se fi dedicat cîţiva ani din copilărie, sub privegherea unui geniu şi a unui maestru spiritual, gramaticii, astronomiei şi elementelor fundamentale ale meditaţiei asupra existenţei.

Altfel stăteau lucrurile cu Nanda, fiul lui Garga. *Karma*[12] sa era alta şi niciodată nu se simţise îmboldit, prin tradiţie sau amestec de sînge, să se ocupe cu cele spirituale, ci era aşa cum era, un fiu al poporului, de o naivitate voioasă, cu o înfăţişare de Krishna[13], căci era brun la piele şi păr, şi avea chiar şi cîrlionţii „viţelului norocului“[14] pe piept. De pe urma meseriei de fierar avea braţe zdravene, iar de pe urma păstoritului trăsături încă mai vădite, căci corpul său, pe care obişnuia să-l ungă cu ulei de muştar şi să-l împodobească întotdeauna cu ghirlande de flori de cîmp şi chiar cu giuvaieruri de aur, era bine făcut, potrivit cu faţa lui netedă, fără barbă, care, cum am spus, avea nas cam de capră şi buze groase, dar şi unul şi celelalte acceptabile, iar ochii săi obişnuiau să rîdă.

Toate acestea îi plăceau lui Shridaman în comparaţie cu el însuşi, care era la cap şi mădulare cu mult mai bălan decît Nanda şi înfăţişa şi alte deosebiri în ceea ce priveşte forma feţei. Spinarea nasului său era subţire ca tăişul unui cuţit, ochii lui păreau blînzi datorită irisului şi pleoapelor, în plus, o barbă moale, în formă de evantai îi încadra obrajii. Moi îi erau şi mădularele, lipsite de vigoarea dată de meşteşugul de fierar şi păstor, iar trupul său arăta pe jumătate ca de brahman, pe jumătate ca de negustor: avea pieptul îngust şi cam buretos, niţică osînză pe pîntece – în rest, era ireproşabil, cu genunchi şi picioare delicate. Era un corp potrivit, desigur, pentru un cap nobil şi ştiutor, un corp care, în întreg, slujea doar ca un adaos şi accesoriu pentru partea principală, capul; la Nanda, dimpotrivă, corpul era, ca să zicem aşa, partea principală, iar capul numai un adaos plăcut. În totului tot, cei doi erau ca Shiva[15], cînd se dedublează, o dată zăcînd ca acest bărbos, parcă mort, la picioarele zeiţei, altă dată însă stînd în picioare, în faţa ei, şi întinzîndu-şi mădularele sub chipul înfloritor al unui tînăr.

Cum nu erau totuşi o unică persoană ca Shiva, care este, în mamă, viaţă şi moarte, lume şi veşnicie, ci reprezentau aici, pe pămînt, două făpturi diferite, erau unul faţă de celălalt ca nişte diagrame. Plictisiţi de ei înşişi prin simţirea de sine se pîndeau unul pe altul datorită deosebirii dintre ei, deşi ştiau că totul constă totuşi în lipsuri. Lui Shridaman, cu gura lui fină încadrată de barbă, îi plăcea firea naivă, de Krishna, a lui Nanda cel cu buze groase, iar acesta, în parte măgulit şi, într-o măsură încă şi mai mare, impresionat de culoarea mai deschisă a lui Shridaman, de capul său nobil şi de felul său corect de a vorbi care,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 606

cum se ştie, merge mînă în mînă cu înţelepciunea şi cunoaşterea existenţei, găsea cea mai mare bucurie în a se afla în tovărăşia acestuia, astfel că deveniră prieteni nedespărţiţi. Oricum, în înclinaţia unuia către celălalt se afla şi ceva batjocură, în taină Nanda făcînd niţel haz de osînza bălană a lui Shridaman, iar acesta, de nasul de capră şi ţărănia simpatică a lui Nanda. Dar acest soi de persiflare lăuntrică derivă de cele mai multe ori din comparare şi nelinişte şi egalează cu un tribut plătit sentimentului de eu şi al meu, care nu aduce nici cea mai mică pagubă dorului iscat din el după *Maya*.

2

S-a întîmplat însă ca în vremea încîntătorului anotimp al primăverii, plin de larma păsărilor, Nanda şi Shridaman să întreprindă împreună o călătorie pe jos prin ţară, fiecare dintr-un motiv deosebit. Nanda fusese însărcinat de tatăl său, Garga, să tîrguiască o cantitate de fier brut de la o anumită ceată de oameni din pătura de jos, care purtau înainte doar un şorţ de stuf şi care erau obişnuiţi şi se pricepeau să-l topească din minereul de fier, oameni cu care Nanda ştia să vorbească. Minerii aceştia locuiau spre vest, în Kralen, la cîteva zile de drum de satul celor doi prieteni, nu departe de oraşul Kuruksheta, situat, la rîndu-i, ceva mai la nord de oraşul foarte populat Indraprastha de pe rîul Djamna, unde avea treabă Shridaman. Acesta trebuia să-l viziteze pe un tovarăş de afaceri al casei, care era tot un brahman rămas pe treapta tatălui de familie, ca să schimbe cu cel mai mare avantaj posibil un stoc de ţesături colorate, în satul lor urzite din fire fine de către femei, pe nişte pive de orez şi pe un fel de beţigaşe de aprins focul deosebit de practice, de care se ducea lipsă în „Prosperitatea vacii".

După o călătorie de o zi şi jumătate printre oameni şi pe şosele, ca şi în singurătate, prin păduri şi pustietăţi, în timpul căreia fiecare îşi purtase în spinare povara – Nanda, o ladă cu nuci de betal, cochilii de *kauri* şi, într-o hîrtie subţire, nişte roşu-*alta* pentru boit tălpile picioarelor, cu care avea de gînd să le plătească minerilor fierul brut, iar Shridaman, ţesăturile cusute într-o piele de căprioară, pe care însă Nanda le căra tot el, cînd şi cînd, din prietenie –, ajunseseră la un sacru loc de îmbăiere al lui Kali, cea atotcuprinzătoare, mama tuturor lumilor şi făpturilor, beţia de vis a lui Vishnu, loc situat pe rîuleţul „Musca de aur" care

coboară voios de la poalele muntelui ca o iapă eliberată de frîu, dar care apoi îşi domoleşte fuga şi-şi reuneşte blînd apele cu acelea ale rîului Djamna, ce se varsă, la rîndu-i, într-un loc preasfînt în nemuritorul Gange[16] – acesta se varsă prin mai multe braţe în mare. Numeroase locuri de baie, foarte vestite, care spală toate impurităţile şi unde, scoţînd apa vieţii şi cufundîndu-te în ea, îţi obţii renaşterea – multe asemenea locuri tivesc malurile şi regiunea de vărsare a Gangelui, iar acolo unde alte rîuri se varsă în Calea Laptelui pămîntească şi, în fine, altele ce se reunesc cu acestea, cum o face „Musca de aur", copila căminului zăpezii, cu Djamna, pretutindeni acolo se găsesc, în mod sigur, asemenea locuri de purificare şi reunire, amenajate comod şi la îndemîna oricui pentru jertfă şi comuniune şi prevăzute cu trepte ca să poţi coborî, astfel ca evlaviosul să nu fie nevoit să intre pleoscăind în apă printre lotuşi şi stufăriş, într-un chip primitiv şi lipsit de solemnitate, ci să poată coborî în mod demn, ca să bea şi să se umezească.

Locul de baie peste care dădură cei doi prieteni nu era unul dintre cele mai mari şi bogat înzestrate, despre care ştiutorii povesteau că avuseseră efecte miraculoase şi spre care oameni de rang înalt şi alţii de rînd se înghesuiau în cete mari (desigur, la ore diferite). Era unul mic, liniştit şi tăinuit, situat nu la vreo confluenţă, ci, ca vai de lume, undeva, pe malul „Muştii de aur", mal care urca vreo cîţiva paşi, ca o pantă de colină, de la albia rîului, avînd sus un mic templu de lemn, cam ruinat, dar destul de bogat în sculpturi, al Stăpînei tuturor dorinţelor şi bucuriilor, cu un turn ghebos ieşit în afară deasupra *cellei*[17]. Şi treptele care duceau la apă erau de lemn şi deteriorate, dar suficiente pentru o coborîre demnă.

Tinerii îşi exprimară reciproc bucuria de a fi dat peste acest loc, care oferă prilej de reculegere, răcorire şi popas la umbră. Pe la prînz se şi lăsase arşiţa; deşi primăvară, vara apăsătoare se anunţa ameninţător, dar, în lateral de micul templu, pe înălţimea malului, se întindeau tufişuri şi crînguri de arbori mango, tec şi *kadamba*, magnolii, tamariscă şi palmieri *talma*, la adăpostul cărora puteai să iei în chip plăcut o gustare şi să te odihneşti. Prietenii şi-au îndeplinit mai întîi, atît cît îngăduiau condiţiile, îndatoririle religioase. Nu se găsea pe-acolo nici un preot care să le poată furniza ulei sau unt limpezit, pentru a stropi cu ele statuile de piatră înfăţişînd un *lingam*[18], expuse pe mica terasă din faţa templului. Cu un căuş aflat acolo au scos apă din rîu şi au îndeplinit ritualul, murmurînd cele cuvenite. După aceea, cu palmele împreunate, coborîră în

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 608

undele verzui, se stropiră după cum se cerea şi mulţumiră; rămaseră în apă şi din pură plăcere, ceva mai mult decît era necesar din motive spirituale, apoi, simţind în toate mădularele binecuvîntarea reunirii, se aşezară la locul ales pentru mas, sub copaci.

Aici îşi împărţiră ca nişte fraţi merindea de drum, o împărţiră deşi fiecare şi-ar fi putut-o mînca pe a lui şi deşi unul nu avea altceva decît celălalt. Cînd Nanda rupea o lipie de arpacaş, îi întindea lui Shridaman jumătate, zicînd: „Poftim, dragul meu“, iar cînd Shridaman despica un fruct, îi dădea o jumătate lui Nanda, cu aceleaşi cuvinte. În timp ce mîncau, Shridaman şedea în lateral în iarba ce era încă de un verde foarte proaspăt şi nepîrjolită, cu genunchii şi picioarele strînse lîngă el; Nanda, dimpotrivă, şedea ghemuit într-un fel cam rustic, cu genunchii mult ridicaţi, cu picioarele întinse în faţă, cum nu poţi să reziști multă vreme, dacă nu eşti obişnuit de felul tău. Amîndoi îşi luaseră poziţiile respective inconştient şi fără deliberare, căci, dacă ar fi dat atenţie felului cum şedeau, Shridaman, din înclinaţia sa pentru simplitate, şi-ar fi ridicat genunchii, iar Nanda, dintr-o dorinţă contrarie, s-ar fi aşezat într-o rînă. Pe părul său negru, lins, încă ud, Nanda purta o boneţică, avea şoldurile înfăşurate cu o pînză de bumbac albă, brăţări pe braţe, mai sus de cot, iar în jurul gîtului un lănţug de benzi de aur cu mărgele din piatră, de sub care se vedeau pe pieptul său cîrlionţii de „viţel al norocului“. Shridaman îşi înfăşurase capul cu o pînză albă şi era îmbrăcat într-o cămaşă cu mîneci scurte, de asemenea din bumbac alb, care-i atîrna deasupra şortului bufant, încolăcit ca un pantalon, şi de decolteul căreia era aninată, de un lanţ subţire, o punguţă cu un amulet. Amîndoi purtau pe frunte semnul credinţei lor, zugrăvit cu o vopsea minerală albă.

După ce terminară de mîncat, înlăturară resturile şi se porniră pe taifas. Era atît de plăcut acolo, încît nici principii şi marii regi n-ar fi putut avea ceva mai bun la îndemînă. Printre copacii al căror frunziş şi ale căror inflorescenţe tremurau uşor în adierea vîntului, printre tulpinile de *calamus* şi bambus se vedeau apa şi treptele de jos ale scării. De jur-împrejur atîrnau de ramuri, legănîndu-se graţios, ghirlande şi coarde de plante agăţătoare. Cu ciripitul şi trilurile păsărilor se amesteca zumzetul albinelor de aur, care treceau în zbor iute, încolo şi-ncoace, peste florile ce smălţuiau iarba, ca să se întoarcă în grabă spre a le vizita din nou. Mirosea a răcoare şi căldură vegetală, mirosea foarte tare a iasomie, se simţea mireasma deosebită a fructului de *tala*, a lemnului de santal şi, în plus, a uleiului de muştar, cu care Nanda se unsese din nou, îndată după cufundarea-comuniune.

– Aici, spuse Shridaman, te afli ca dincolo de cele şase valuri ale foamei şi setei, bătrîneţii şi morţii, suferinţei şi orbirii. Domneşte o pace extraordinară. E ca şi cum ai fi fost transpus din neostoita agitaţie a vieţii în centrul ei odihnitor şi ai putea să-ţi tragi sufletul. Ascultă, cîtă linişte! Folosesc vorba „linişte“, gîndindu-mă la împrejurarea cînd îţi ascuţi auzul ca să surprinzi totuşi un zgomot, ceea ce faci numai atunci cînd te înconjoară tăcerea. Căci o asemenea pîndă îţi îngăduie să auzi ceea ce nu e de tot mut în tăcere, o tăcere ce ne vorbeşte ca în vis şi pe care şi noi o auzim ca în vis.

– E chiar aşa cum spun vorbele tale, replică Nanda. În larma unei pieţe nu-ţi ascuţi auzul, dar iarăşi, auzul ţi-l ascuţi numai într-o tăcere în care există totuşi ceva care să-ţi ajungă la auz. Plină de o tăcere deplină este numai *Nirvana*[19], de aceea nu poţi spune că acolo îţi poţi ascuţi auzul.

– Nu, răspunse Shridaman, simţindu-se îmboldit să rîdă. Nimănui nu i-a trecut prin minte să spună că în Nirvana s-ar putea să asculţi ceva. Ţie îţi trece prin minte, într-o anumită măsură, o asemenea idee, chiar dacă numai pentru a o nega, zicînd că aşa ceva e acolo cu neputinţă şi alegînd dintre toate negaţiile – căci despre Nirvana nu se poate vorbi decît prin negaţii – pe cea mai caraghioasă. De multe ori exprimi tu lucruri atît de dibace, dacă vorba „dibace“ poate fi folosită în legătură cu ceea ce e totodată şi adevărat, şi ridicol. Îmi amintesc de nişte împrejurări, fiindcă uneori simt că-mi vibrează brusc muşchii pîntecelui, aproape ca la un plîns cu sughiţuri. Din asta se vede ce înrudite sînt rîsul şi plînsul şi cum ne mai înşelăm cînd socotim că între plăcere şi suferinţă există o deosebire esenţială, aprobînd-o pe cea dintîi, negînd-o pe a doua, cînd, de fapt, amîndouă pot fi numite bune sau rele numai împreună. Există însă printre stimulentele vieţii o legătură între plîns şi rîs care mai curînd poate fi confirmată şi încuviinţată. Pentru ea a fost creat cuvîntul „emoţie“, care denumeşte o compasiune voioasă, iar faptul că vibraţia muşchilor pîntecelui meu este atît de asemănătoare cu sughiţul provine tocmai din emoţie şi din faptul că iar mă îndurerezi cu dibăcia ta.

– De ce te îndurerez? întrebă Nanda.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 610

– Fiindcă tu eşti, de fapt, un copil bun al *Samsarei*[20] şi al cuprinderii în sine a vieţii, replică Shridaman, şi nu faci nicidecum parte dintre sufletele care pretind să iasă la suprafaţă din înfricoşătorul ocean al plînsului şi rîsului, precum lotuşii[21] se ridică deasupra apei şi-şi deschid cupele spre cer. Tu te simţi foarte bine în adîncul ce mişună de chipuri şi măşti care vieţuiesc într-o transformare devoratoare, iar faptul că te simţi bine face ca şi cel ce te priveşte să se simtă bine. Acum însă ţi-o iei în cap şi nu te dai în lături să-ţi spui părerea despre *Nirvana* şi să faci remarci privitoare la ceea ce nu-i este caracteristic, precum că acolo nu ai ce pîndi cu urechea, un lucru care e atît de comic, încît te face să plîngi sau, ca să folosesc vorba creată anume, care e emoţionant, îndurerîndu-l pe cel ce se simte bine că tu te simţi bine.

– Ei, ia ascultă, îi luă Nanda vorba din gură, ce părere ai tu despre mine? Dacă te îndurerez pentru că sînt prins în amăgirea *Samsarei* şi nu am aptitudine de lotus, asta mai meargă. Dar că te îndurerez tocmai pentru că încerc să mă ocup niţeluş şi cu *Nirvana*, atît cît mă pricep, e un lucru care ar putea să mă jignească. Ţi-o spun deschis: şi tu mă îndurerezi.

– De ce, oare, te îndurerez la rîndul meu? întrebă Shridaman.

– Fiindcă, răspunse Nanda, tu, ce-i drept, ai citit *Vedele* şi te-ai străduit să te iniţiezi întrucîtva în privinţa cunoaşterii existenţei, dar te supui amăgirii mai uşor şi mai de bunăvoie decît cei ce n-au făcut-o. Asta îmi pricinuieşte o emoţie ca o gîdilătură, anume o compătimire veselă. Căci acolo unde e doar niţeluş mai multă linişte, ca în locul ăsta, tu te laşi numaidecît amăgit de pacea aparentă, visezi despre cele şase valuri ale foamei şi setei şi te gîndeşti că te afli în centrul de repaus al forfotei. Faptul că aici eşti înclinat să-ţi ascuţi auzul ca să prinzi un sunet şi că şi ai ce prinde este un semn că în acest loc se desfăşoară forfota unei activităţi foarte intense, aşa că toate sentimentele tale de pace deplină sînt doar închipuire. Păsările astea gînguresc între ele fiindcă fac dragoste, albinele astea, libelulele şi bărzăunii ţîşnesc de colo, colo sub imboldul foamei, în iarbă domneşte o tainică rumoare din pricina a mii de lupte pentru viaţă, iar aceste liane care încununează atît de graţios copacii doresc să le resoarbă răsuflarea şi seva, ca să se îngraşe şi să se fortifice ele însele. Asta e adevărata cunoaştere a existenţei.

– O ştiu, desigur, spuse Shridaman, şi nu mă amăgesc în această privinţă sau doar pentru o clipă şi de bunăvoie. Deoarece nu există numai adevărul şi cunoaşterea prin raţiune, ci şi contemplarea alegorică

a inimii omeneşti, care se pricepe să descifreze scrisul fenomenelor nu numai în sensul său prim şi prozaic, ci şi într-un al doilea înţeles, superior, şi-l foloseşte ca pe un mijloc de a contempla ceea ce este pur şi aparţine spiritului. Cum vrei tu să ajungi la perceperea păcii şi să afli fericirea repausului sufletesc, fără ca o imagine a *Mayei*, care nu este, firește, în sine fericirea şi pacea, să-ţi ofere prilejul? Omului îi este îngăduit şi dat să se slujească de adevăr pentru a contempla adevărul, iar limba a creat pentru această îngăduinţă şi acest dar cuvîntul „poezie“.

– Ah, aşa crezi tu că stau lucrurile! rîse Nanda. Drept urmare, ascultîndu-te, poezia ar fi deci nerozia care vine după deşteptăciune, iar dacă unul e prost, întrebarea ce s-ar pune ar fi dacă mai este prost sau a şi redevenit. Voi, deştepţii, trebuie s-o spun, nu ne faceţi viaţa uşoară. Te gîndeşti că trebuie să devii deştept, dar, încă mai înainte de a fi, afli că trebuie să devii, din nou, prost. N-ar trebui să ne arătaţi treapta cea nouă şi mai înaltă, ca să nu ne pierdem curajul de a o urca pe cea anterioară?

– De la mine n-ai auzit, spuse Shridaman, că omul trebuie să devină deştept. Hai, acuma, după ce-am mîncat, să ne întindem în iarba moale şi să privim cerul printre ramurile copacilor. E un fel minunat de a privi – să contemplăm cerul, cum o face şi Maica noastră, Pămîntul, dintr-o poziţie ce nu ne obligă, de fapt, să ne uităm în sus, de vreme ce ochii înşişi ne sînt îndreptăţiţi spre înalt.

– *Siyâ*, fie, aprobă Nanda.

– *Siyât!* îl corectă Shridaman, corespunzător limbii pure şi corecte, iar Nanda rîse de sine şi de el.

– *Siyât, siyât!* repetă el. Tu, gravorule în argint, lasă-mi alămăria mea! Cînd vorbesc în sanscrită, rostirea mea sună ca fornăitul unei viţele prin nările căreia s-a trecut o sfoară.

De această comparaţie primitivă, Shridaman rîse şi el din inimă, apoi se întinseră amîndoi, după propunerea lui, privind de-a dreptul, printre ramuri şi inflorescenţele legănătoare, spre albăstrimea lui Vishnu, în vreme ce trebuiau să se apere cu evantaie din frunze de muştele roş-albe, numite „protejatele lui Indra“, atrase de pielea lor. Lui Nanda nu-i plăcea să şadă în poziţie orizontală, deoarece i se părea ciudat să contemple cerul în felul Mamei-Pămînt, dar se întinse totuşi din supunere. Curînd însă se ridică şi, cu o floare în gură, îşi reluă poziţia dravidică[22], şezînd.

– Protejata lui Indra e-a naibii de supărătoare, spuse el, tratînd numeroasele muşte ce roiau în jurul lor ca pe unul şi acelaşi individ. Probabil că e avidă de bunul meu ulei de muştar. S-ar putea însă şi să

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 612

aibă din partea protectorului ei, cel ce călăreşte pe elefant, stăpînul fulgerului, zeul cel mare, însărcinarea să ne chinuiască drept pedeapsă – ştii tu pentru ce.

– Asta n-ar trebui să te privească pe tine, replică Shridaman, căci, sub copac, tu ai fost de părere ca sărbătoarea de recunoştinţă faţă de Indra din toamna trecută să se desfăşoare în felul vechi sau, mai bine spus, nou, corespunzător uzanţelor ecleziastice şi după datina brahmană; şi-ţi poţi spăla mîinile în nevinovăţie în urma faptului că în Sfat am hotărît totuşi altfel şi am renunţat la serviciul religios, pentru Indra, ca să ne decidem pentru un alt ritual de recunoştinţă, unul nou sau, mai curînd, vechi, mai potrivit pentru noi, locuitorii unui sat, şi mai firesc pentru evlavia noastră decît fleacurile acelea de versete din ceremonialul brahman pentru Indra, fulgerătorul, cel ce-a sfărîmat cetăţile poporului străbun.

– Negreşit că este aşa cum spui, replică Nanda, dar şi astăzi încă sînt neliniştit în sufletul meu, deoarece, deşi sub copac am pledat pentru Indra, mă tem totuşi că lui nu-i pasă de asemenea amănunte şi că nu mai chezăşuieşte pentru întregul sat „Prosperitatea vacilor“, fiindcă i s-a refuzat sărbătorirea. Le-a venit oamenilor în minte şi li s-a năzărit, nu ştiu de unde, că serviciul divin de recunoştinţă faţă de Indra nu mai este îndreptăţit, cel puţin nu pentru noi, păstorii şi plugarii, şi că trebuie să ne gîndim la o simplificare pioasă. Ce ne pasă nouă, s-au întrebat ei, de marele Indra? Lui îi aduc jertfe, rostind nesfîrşite versete, brahmanii cunoscători ai *Vedei*. Noi însă vrem să aducem jertfe vacilor şi munţilor şi păşunilor din păduri, fiindcă acestea sînt divinităţile adevărate şi care ni se potrivesc şi ni se pare că aşa am făcut şi în vremurile vechi, mai înainte de venirea lui Indra, iar dacă nu mai ştim bine cum trebuie să procedăm, o să ne vină în minte, inima noastră are să ne înveţe. Vom oficia în cinstea muntelui acoperit de păşuni „Culmea pestriţă“ de-aici, din apropiere, corespunzător unor datini pioase şi noi, în măsura în care abia trebuie să le scoatem la iveală din amintirea păstrată în inima noastră. Lui îi vom jertfi animale curate şi îi vom aduce ofrande din lapte sacru, flori, fructe şi orez crud. După aceea cirezile de vaci încununate cu flori de toamnă vor da înconjur muntelui, cu coastele din dreapta întoarse spre el, iar taurii vor mugi, de asemenea, spre el cu vocea de tunet a norilor grei de ploaie. Acesta să fie serviciul nostru nou şi vechi totodată pentru cinstirea muntelui. Dar, pentru ca brahmanii să nu aibă nimic împotrivă, îi vom hrăni cu sutele, aducîndu-le

lapte de la toate cirezile de vaci, în aşa fel încît să-şi umple burţile cu lapte gras şi orez cu lapte, ceea ce îi va face să fie mulţumiţi. – Aşa au grăit cîţiva oameni sub copac, iar alţii li s-au alăturat, alţii nu. Eu m-am arătat de la început împotriva slujbei în cinstea muntelui, căci nutresc o mare teamă şi evlavie faţă de Indra, care a sfărîmat cetăţile celor negri, şi nu sînt pentru reluarea a ceva despre care nu se ştie bine ce-a fost. Tu însă ai vorbit în cuvinte curate şi corecte – spun „corecte“, referindu-mă la cuvintele ca atare –, în favoarea noii forme de sărbătorire şi a reînnoirii serviciului divin în cinstea muntelui peste capul lui Indra, iar asta m-a făcut să tac. Dacă, mă gîndeam, cei care-au urmat şcoli şi au învăţat cîte ceva din ştiinţa despre existenţă vorbesc împotriva lui Indra şi în favoarea simplificării, noi nu mai avem nimic de spus şi nu putem decît să sperăm că marele urmaş şi nimicitorul de cetăţi va arăta înţelegere şi se va declara mulţumit cu hrănirea a numeroşi brahmani, aşa că nu ne va pedepsi cu secetă sau cu ploi fără măsură. Poate, mă gîndeam, este el însuşi obosit de sărbătorirea lui şi, ca să se înveselească, doreşte s-o vadă înlocuită cu jertfa adusă muntelui şi cu procesiunea vacilor. Noi, cei naivi, îl veneram, dar poate că acum nu se mai respectă nici el pe sine. Am şi luat parte cu desfătare la sărbătorirea reinstituită şi am dat cu plăcere o mînă de ajutor la mînarea vacilor încununate împrejurul muntelui. Dar chiar mai adineauri, cînd mi-ai corectat prakrita[23], cerîndu-mi să pronunţ *siyât*, mi-a venit în minte cît e de ciudat totuşi că tu vorbeşti oamenilor simpli în cuvinte corecte şi învăţate prin şcoli.

– Nu-mi poţi reproşa nimic, răspunse Shridaman, fiindcă tu ai pledat în grai popular pentru versetele rituale ale brahmanilor. Asta te-a bucurat şi te-a făcut fericit. Dar ascultă ce-ţi spun: mult mai multă fericire îţi aduce să vorbeşti în cuvinte corecte, cultivate, în favoarea a ceva simplu.

3

După aceea amuţiră pentru un răstimp. Shridaman continua să şadă întins, uitîndu-se în sus, spre cer. Nanda îşi încolăcise cu braţele-i destoinice genunchii ridicaţi şi privea printre copacii şi tufele de pe pantă spre locul de baie al lui Kali, Mama.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 614

– Tii, tunete şi fulgere! şopti el deodată şi-şi duse degetul la buzele-i groase. Shridaman, frăţioare, ia ridică-te binişor şi priveşte colo! Vreau să zic, pe aceea care coboară la baie. Cască ochii, merită osteneala! Ea nu ne vede, dar noi o vedem.

În acel loc de purificare singuratic, o fată se pregătea pentru ritualul îmbăierii. Îşi lepădase sariul şi pieptarul pe treptele scării şi şedea acolo complet goală, împodobită numai cu un lănţug aninat în jurul gîtului, cercei legănători la urechi şi o legătură albă în jurul părului bogat, strîns într-un nod. Graţia corpului ei era orbitoare. Era, parcă, făurit din vălul *Mayei* şi de cea mai fermecătoare nuanţă coloristică, nici prea întunecat, nici prea albicios, mai curînd ca arama luminată auriu, modelat splendid după gîndul lui Brahma, cu cei mai dulci umeri de copil şi şolduri încîntător arcuite între care era cuprins un pîntece larg şi neted, cu sîni fecioreşti tari şi înmuguriţi şi fundul amplu rotunjit, cu spinarea cea mai delicată, îngustată tinereşte în sus, care părea încovoiată elastic, datorită faptului că fata ţinea braţele ca nişte liane ridicate, cu mîinile împreunate după ceafă, astfel că i se vedeau gingaşele subsuori umbrite. Ceea ce te impresiona cel mai mult la făptura ei şi te făcea să te gîndeşti că e pe măsura unei frumuseţi create de Brahma, în pofida dulceţii ameţitoare a sînilor ce-ţi umpleau sufletul de fiorul vieţii, era armonia dintre acest magnific dos şi îngustimea şi flexibilitatea de nuia a spinării de zînă, armonie scoasă în evidenţă şi făcută posibilă prin celălalt contrast, dintre amploarea vrednică de o odă a şoldurilor şi delicata îngustime a taliei. Nu altfel va fi arătat fiica cerului, Pramlotsha, pe care Indra i-a trimis-o marelui ascet Kandu, pentru ca acesta să nu acumuleze, datorită unei asceze extreme, puteri asemenea zeilor.

– Să ne retragem, spuse încet Shridaman, care se ridicase şi rămăsese cu ochii aţintiţi asupra fetei. Nu e drept ca ea să nu ne vadă, iar noi s-o vedem.

– De ce nu? replică în şoaptă Nanda. Noi am fost mai dinainte aici, e un loc unde se poate pîndi şi am pîndit ce era de pîndit, aşa că nu putem fi vinovaţi. Să nu ne mişcăm, ar fi îngrozitor să plecăm trosnind şi făcînd larmă, iar ea să-şi dea seama că a fost văzută, fără ca, la rîndu-i, să vadă. Mie-mi place s-o privesc. Ţie, nu? Ţi s-au şi roşit ochii, ca atunci cînd reciţi versurile din *Rig Veda!*[24]

– Taci! îi porunci la rîndu-i Shridaman. Şi fii serios! E o apariţie serioasă, sacră, iar faptul că o pîndim ne poate fi iertat numai dacă o facem cu gînduri serioase şi cuvioase.

– Păi, sigur! răspunse Nanda. Aşa ceva nu-i de glumă, dar plăcut e, totuşi. Voiai să priveşti în sus spre cer şezînd culcat. Acuma vezi că uneori poţi să stai ridicat şi abia aşa să priveşti de-a dreptul în cer.

Apoi tăcură o vreme, nu mai rostiră o vorbă şi priviră. Mai înainte de a trece la purificare, fata de aur îşi împreună palmele, cum o făcuseră şi ei la început, şi se rugă. Ei o priveau puţin cam dintr-o parte, aşa că puteau să vadă că nu numai corpul, ci şi faţa, cuprinsă între cerceii aninaţi, îi era nespus de graţioasă – năsucul, buzele, sprîncenele şi mai ales ochii, arcuiţi ca frunzele de lotus. Cu deosebire cînd îşi întoarse puţin capul, încît cei doi prieteni se speriară că şi-ar fi putut da seama că e pîndită, constatară că fermecătoarea ei alcătuire trupească nu e devalorizată şi văduvită de însemnătate de un chip urît, ci, dimpotrivă, că acest chip se remarcă prin aceeaşi armonie şi că graţia căpşorului o confirmă pe aceea a nurilor.

– Dar eu o cunosc! murmură brusc Nanda, pocnind din degete. În clipa asta o recunosc, deşi pînă acum nu mi-a venit în minte cine-ar putea fi. Este Sita, fiica lui Sumantra, din satul „Căminul taurului *zebu*“, din apropiere. De-acolo vin oamenii aici, să se purifice îmbăindu-se, e limpede. Cum să n-o cunosc? Am legănat-o în soare.

– Ai legănat-o? întrebă Shridaman încet, apăsînd pe cuvinte.

Iar Nanda îi răspunse:

– Ba bine că nu! Am făcut-o din toată puterea braţelor, în faţa întregului popor. Îmbrăcată, aş fi recunoscut-o numaidecît. Dar cum să recunoşti pe cineva de la prima privire cînd este gol? Este Sita din „Căminul taurului *zebu*“. Am fost acolo primăvara trecută în vizită la mătuşă-mea, şi tocmai se celebra ritualul de ajutorare a Soarelui.

– Povesteşte mai tîrziu, te rog! şopti Shridaman, tăindu-i cu teamă vorba. Marea desfătare de a o vedea de aproape e însoţită de dezavantajul că ar putea să ne audă. Nici un cuvînt deci ca să n-o speriem!

– Şi-atunci ar fugi, iar tu n-ai mai vedea-o, lucru de care nu te mai saturi, îl tachină Nanda.

Celălalt însă îi făcu un semn hotărît să tacă şi astfel rămaseră mai departe în linişte, privind-o pe Sita din „Căminul taurului *zebu*“ îndeplinind ritualul îmbăierii. După ce-şi termină rugăciunea şi se închină, ridicîndu-şi apoi faţa spre cer, fata coborî cu grijă în apă, luă cu palmele făcute căuş apă şi bău, se aplecă apoi spre unde şi se cufundă pînă la coapsele pe care-şi propti mîinile, se mai desfătă un răstimp ridicîndu-se cu graţie şi răsucindu-se din nou din profil după care, la timpul

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 616

cuvenit, reveni pe uscat, în frumusețea ei răcorită de pe care picurau stropi. Dar încîntarea ce li se oferise prietenilor în acest loc nu se sfîrși nici acum, căci după baie cea purificată se așează pe trepte, ca s-o zvînte soarele, iar în acest timp farmecul firesc al corpului ei, învăluit în iluzia deplinei singurătăți, se dezvălui o dată mai mult cînd printr-o poziție, cînd prin alta, pentru ca, după ce se scurse și de data aceasta timpul cuvenit, fata să se îmbrace fără grabă și să dispară, urcînd treptele scării spre templu.

– Gata, s-a terminat, spuse Nanda. Acum putem, cel puțin, să vorbim și să ne mișcăm. E plictisitor să te prefaci mult timp că parcă nici nu te-ai afla într-un loc.

– Nu înțeleg cum poți vorbi de plictiseală, replică Shridaman. Există, oare, o situație mai fericită decît aceea de a te pierde într-o asemenea imagine și de a nu te mai afla decît în ea? Toată vremea aș fi dorit să-mi țin răsuflarea, nu din teama că are să piară privelиștea ei, ci din aceea că are să i se spulbere iluzia deplinei singurătăți, de aceea tremuram, simțindu-mă sacru îndatorat să n-o fac să piară. Ai spus că o cheamă Sita? Mă bucur s-o știu, faptul că o pot cinsti în sufletul meu prin numele ei îmi alină sentimentul de vinovăție. Și o cunoști de la datul în leagăn?

– Precum ți-am spus, îl asigură Nanda. Primăvara trecută, cînd am fost în satul ei, fusese aleasă ca fecioară a Soarelui, iar eu am dat-o în leagăn, ca să-i ajut Soarelui, repezind-o atît de sus spre cer, încît aproape că de-acolo, din înalt, nu i se mai puteau auzi țipetele. De altfel, țipetele i se pierdeau în strigătele tuturor.

– Ai nimerit-o bine, spuse Shridaman. Tu o nimerești întotdeauna bine. Fără-ndoială că te-au ales ca domn al legănatului din pricina brațelor tale destoinice. Mi-o închipui cum urca și zbura în albastrul cerului. Imaginea zborului se amestecă, în închipuirea mea, cu statuia pe care am văzut-o stînd să se roage și înclinîndu-se cu evlavie.

– Oricum, replică Nanda, nu se roagă și nu se pocăiește pentru faptele ei, fiindcă e o fată foarte cuminte, ci pentru felul cum arată, lucru de care, firește, nu se poate învinui, dar de care, strict vorbind, e totuși, într-un fel, vinovată. O asemenea înfățișare frumoasă este, se zice, captivantă. Dar de ce captivantă? Tocmai pentru că ne leagă de lumea dorințelor și a bucuriilor, iar pe cel ce-o vede îl cufundă mai adînc în încîlceala *Samsarei*, în așa fel încît omul își pierde mintea limpede, așa cum i se taie cuiva răsuflarea. Asta-i urmarea înfățișării

sale, chiar dacă nu intenția ei; dar faptul că-și alungește ochii în forma frunzei de lotus, te face totuși să te gîndești la intenție. Se poate spune: înfățișarea frumoasă îi e dată, nu și-a luat-o fiindcă a vrut, așadar, nu are de ce să se roage și să se pocăiască. Totuși, pe undeva, nu există cu adevărat nici o deosebire între „dată" și „luată", asta o știe și ea și, desigur, de aceea se roagă să i se ierte că e atît de captivantă. Dar înfățișarea frumoasă a primit-o nu în felul cum cineva primește ceea ce i se dă, ci a primit-o din ea însăși, astfel că nici o baie pioasă nu poate să schimbe ceva: a ieșit din baie cu același fund ce te scoate din minți.

– Nu vorbi cu atîta grosolănie, îl dojeni, mișcat, Shridaman, despre o apariție atît de delicată și sfîntă. E-adevărat, în spusele tale ai pus ceva din cunoașterea existenței, dar, dă-mi voie să-ți spun, ai întors-o pe țărănește și felul cum te-ai folosit de ceea ce știi arată că n-ai fost vrednic de această arătare, deși, în situația în care ne-am aflat, totul depindea de faptul dacă ne vom dovedi vrednici de ceea ce ne-a fost dat să vedem și, totodată, mai depinde de spiritul în care am stat la pîndă.

Nanda ascultă cu modestie această dezaprobare a spuselor sale.

– Lămurește-mă, așadar, *dau-ji*, îl rugă el, adresîndu-se prietenului său cu apelativul „frate mai mare", în ce spirit ai stat tu la pîndă și în ce spirit ar fi trebuit să pîndesc și eu.

– Vezi, spuse Shridaman, toate făpturile au două existențe: una pentru sine și alta pentru ochii celorlalți. Ele ființează pentru a fi văzute, sînt suflet și imagine, și întotdeauna e un păcat să te lași impresionat numai de imaginea lor și să nu-ți pese de sufletul lor. Este necesar să-ți înfrîngi dezgustul pe care ți-l inspiră imaginea grosolană a unui cerșetor. Nu trebuie să ne limităm la ea, așa cum acționează asupra ochilor noștri și asupra celorlalte simțuri. Căci ceea ce acționează încă nu e realitatea, trebuie să pătrundem oarecum dincolo de imagine, ca să ajungem la acea cunoaștere la care are dreptul oricare înfățișare, căci aceasta e mai mult decît o înfățișare, trebuie să descoperim dincolo de imagine ființa ei, sufletul ei. Nu ne este îngăduit să ne limităm la dezgustul provocat de imaginea mizeriei, și, în aceeași măsură, ba chiar într-o măsură încă și mai mare, la plăcerea pe care ne-o procură imaginea frumosului, căci și acesta e mai mult decît imagine, cu toate că tentația simțurilor de a o lua doar ca atare e, poate, încă și mai mare decît în cazul a ceea ce ne iscă dezgustul. Aparent, frumosul nu ne solicită conștiința și nu ne impune obligația de a pătrunde spre sufletul său, precum o face întotdeauna imaginea cerșetorului, tocmai datorită mizeriei sale. Și totuși ne

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 618

facem vinovaţi şi faţă de el, dacă ne restrîngem doar la desfătarea pe care ne-o oferă priveliştea sa, fără să ne întrebăm ce înveşmîntă în realitate; cu atît mai mare ne e vinovăţia faţă de el, mi se pare, cînd îl vedem numai noi, iar el nu ne vede. Ştii, Nanda, a fost pentru mine o adevărată binefacere că mi-ai putut spune numele aceleia pe care am pîndit-o, Sita, fiica lui Sumantra, deoarece astfel am avut şi am ştiut ceva despre ceea ce este mai mult decît imaginea ei, întrucît numele este desigur o parte din fiinţa şi sufletul ei. Dar fericit am fost abia atunci cînd am auzit de la tine că e o fată cuminte, un amănunt care ne slujeşte încă mai bine să pătrundem dincolo de imaginea ei şi să-i cunoaştem sufletul. Dar faptul că-şi alungeşte ochii în forma frunzei de lotus şi-şi boieşte puţin genele este doar un obicei care nu are nimic în comun cu moralitatea – o face cu toată nevinovăţia, cuminţenia ei fiind dependentă de educaţie. Frumuseţea trebuie totuşi să-şi întrebe sufletul ce obligaţii are faţă de imaginea ei, obligaţii pe care le îndeplineşte, poate, numai cu intenţia de a-şi spori farmecul. Cu cîtă plăcere îmi închipui că Sita are un tată demn, pe Sumantra, şi o mamă grijulie, care a crescut-o într-un spirit moral, şi-mi imaginez viaţa şi activitatea ei ca fiică în casă, o văd cum freacă orezul pe piatră, cum pregăteşte păsatul la focul vetrei sau cum toarce în fir subţire lîna! Fiindcă doresc din toată inima, care s-a făcut vinovată pîndind-o, ca imaginea ei să devină o persoană.

– Pricep asta, dădu răspuns Nanda. Gîndeşte-te totuşi că pentru mine această dorinţă nu poate fi la fel de vie, întrucît, legănînd-o în soare, ea a devenit pentru mine, într-o măsură mai mare, persoană.

– Ba chiar într-o măsură prea mare, ripostă Shridaman cu un tremur pe care-l căpătase vocea lui în această conversaţie. Fără îndoială, prea mare, căci familiaritatea cu care ai fost învrednicit – pe drept sau pe nedrept, nu vreau să mă pronunţ, fiindcă ai fost învrednicit cu ea datorită braţelor şi, în genere, datorită corpului tău viguros, nu datorită capului şi ideilor tale – această familiaritate pare să fi făcut pentru tine din ea o persoană individuală în sens material, orbindu-ţi privirea pentru sensul superior al unei asemenea apariţii, altminteri n-ai fi putut vorbi cu o asemenea grosolănie de neiertat despre frumoasa înfăţişare a fetei. Nu ştii tu oare că în fiece făptură femeiască, fie ea copilă, fecioară, mamă sau bătrînă, se ascunde atotnăscătoarea, atothrănitoarea, Shakti, marea zeiţă din pîntecele căreia vine totul şi în pîntecele căreia se duce totul, şi că noi trebuie s-o venerăm şi s-o admirăm pe ea în orice apariţie ce-i poartă semnul? Aici, pe malul rîuleţului „Musca de aur", zeiţa este

aceea ce ni s-a revelat sub chipul nespus de graţios al Sitei, şi n-ar trebui, oare, să fim cît se poate de mişcaţi de revelarea ei însăşi sub acest chip, ceea ce explică şi de ce, cum bag eu însumi de seamă, îmi tremură puţin vocea cînd vorbesc, tremur datorat, în parte, şi indignării pricinuite de felul tău de a vorbi?

– Obrajii şi fruntea ta s-au înroşit şi ele, ca arse de soare, spuse Nanda, iar vocea ta, deşi tremură, are un sunet mai plin decît de obicei. De altfel, pot să te asigur că şi eu am fost, în felul meu, foarte plăcut mişcat.

– Atunci, răspunse Shridaman, nu înţeleg cum ai putut vorbi atît de nepotrivit şi cum ai putut să-i faci un reproş din înfăţişarea frumoasă cu care-i captivează pe oameni în aşa măsură, încît îşi pierd răsuflarea şi firea. Asta înseamnă a privi lucrurile cu o unilateralitate de neiertat şi a te arăta cu totul nepătruns de fiinţa adevărată şi deplină ce ni s-a revelat sub imaginea cea mai dulce. Căci ea este totul, nu numai una: viaţă şi moarte, amăgire şi înţelepciune, vrăjitoare şi eliberatoare – tu nu ştii asta? Tu nu ştii decît că scoate din minţi şi farmecă ceata creaturilor, şi nu ştii şi că îi conduce dincolo de întunericul tulburării simţurilor, spre cunoaşterea adevărului? Atunci, puţine ştii şi n-ai priceput o taină oricum greu de priceput: anume că beţia pe care ne-o provoacă este totodată şi însufleţirea ce ne poartă spre adevăr şi libertate. Căci aşa stau lucrurile: ceea ce ne înlănţuie ne şi eliberează totodată, iar însufleţirea este aceea care reuneşte frumuseţea, de care luăm cunoştinţă prin simţuri, cu spiritul.

Ochii negri ai lui Nanda sclipeau de lacrimi, fiindcă avea un suflet emotiv şi aproape că nu putea să asculte cuvinte metafizice fără să plîngă, dar mai ales acum, cînd vocea lui Shridaman, de altminteri cam subţire, căpătase brusc o sonoritate atît de plină, care mergea la inimă.

Rostind următoarele, cam sughiţa de plîns, fornăind pe nasu-i de capră:

– Cît de solemn vorbeşti astăzi, *dau-ji!* Cred că nu te-am auzit niciodată vorbind aşa; mă interesează foarte mult. Ar trebui să doresc să nu mai continui, tocmai pentru că mă interesează atît. Dar continuă totuşi să vorbeşti despre înlănţuire şi spirit, şi despre cea atotcuprinzătoare!

– Vezi tu, răspunse Shridaman cu mare avînt, cum se prezintă lucrurile în privinţa ei şi cum ceea ce iscă e nu numai seducţie, ci şi adevăr. Cuvintele mele te interesează pentru că ea este stăpîna vorbirii fluente, dar aceasta se contopeşte cu înţelepciunea lui Brahma. În

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 620

dualitatea ei trebuie s-o recunoaştem pe Cea Mare, căci aceasta este cea pornită spre mînie, neagră şi înfiorătoare, cea care bea sîngele făpturilor dintr-o tipsie aburindă, dar tot ea este şi cea binecuvîntată şi îndurătoare, din care izvorăşte tot ceea ce există şi care adăposteşte cu drag la sînul ei hrănitor toate întruchipările vieţii. Ea este Marea *Maya* a lui Vishnu, ea îl ţine îmbrăţişat, pe el, care visează. Multe ape se varsă în Gange, iar acesta se varsă în mare. Tot astfel ne vărsăm noi în dumnezeirea lui Vishnu care visează lumea, dar această dumnezeire se varsă în marea Mamei. Află că noi am ajuns la o confluenţă a visului vieţii noastre cu un loc sacru de îmbăiere, iar acolo ne-a apărut atotnăscătoarea, atotînghiţitoarea, în pîntecele căreia ne-am îmbăiat, sub cea mai dulce înfăţişare a ei, ca să ne seducă şi să ne însufleţească, probabil drept răsplată că am adus cinstire semnului ei procreator şi l-am stropit cu apă. *Lingam* şi *yoni*[25] – nu există semne mai importante şi nici vreo oră mai importantă în viaţă decît atunci cînd cel chemat înconjoară cu a sa *shakti* focul nupţial, cînd mîinile lor sînt reunite cu o ghirlandă de flori, iar el rosteşte cuvintele: „Am primit-o!“ Cînd el o primeşte din mîna părinţilor ei şi rosteşte cuvintele regeşti: „Acesta sînt eu, aceasta eşti tu, cer, eu, pămînt, tu; eu melodia cîntecului, tu, vorbele cîntecului; astfel vom face împreună călătoria noastră!“ Cînd cei doi îşi celebrează întîlnirea – nu mai sînt oameni, nu mai sînt acesta şi aceea, ci marea pereche, el, Shiva, ea, Durga[26], zeiţa sublimă; cînd cuvintele lor pierd orice înţeles şi nu mai sînt vorbirea lor, ci o bîlbîială venită din adîncurile beţiei şi cînd ei năzuiesc spre viaţa supremă în fericirea fără de măsură a îmbrăţişării. Aceasta este ora sacră, care ne cufundă în cunoaştere şi ne dăruieşte mîntuirea de eul amăgitor în pîntecele Mamei. Căci aşa cum frumuseţea şi spiritul se reunesc în înflăcărare, tot astfel viaţa şi moartea se reunesc în iubire!

Nanda era cu totul captivat de aceste cuvinte metafizice:

– Nu, spuse el, dînd din cap, în vreme ce din ochi îi ţîşneau lacrimi, este aproape de nesuportat cît de prielnică îţi este zeiţa vorbirii şi cum îţi dăruieşte înţelepciunea lui Brahma, şi totuşi aş dori să te ascult la nesfîrşit. Dacă aş fi în stare să cînt şi să spun a cincea parte din ceea ce rodeşte capul tău, m-aş îndrăgi şi m-aş respecta în toate mădularele mele. De aceea îmi eşti atît de trebuitor, frate al meu mai mare, căci ceea ce îmi lipseşte mie ai tu, prietenul meu, ceea ce e aproape la fel ca atunci cînd aş avea eu însumi. Căci ca tovarăş sînt o parte din tine, fiind şi eu, întrucîtva, Shridaman, dar fără tine n-aş fi decît Nanda, iar asta

nu-mi e de ajuns. Ţi-o spun deschis: dacă ar fi să mă despart de tine, n-aş vrea să mai trăiesc nici o clipă după aceea, aş cere să mi se pregătească rugul şi să fiu ars. Atîta fie spus. Iar înainte de a pleca, ia asta!

Nanda scormoni cu degetele sale negricioase, împodobite cu inele, în boarfele luate în călătorie şi scoase un rulou de betel, din care se mesteca după mîncare, pentru a da gurii un miros plăcut. Cu faţa întoarsă şi umedă de lacrimi, îi dădu lui Shridaman betelul. Era un gest de respect reciproc pentru pecetluirea acordului dintre ei şi a prieteniei.

4

Plecară, aşadar, mai departe spre treburile lor pe drumuri temporar diferite; cînd ajunseră la binecuvîntatul rîu Djamna şi zăriră la orizont contururile oraşului Kuruksheta, Shridaman trebui să urmeze mai departe drumul larg, plin de care trase de boi, ca să găsească pe uliţele aglomerate ale oraşului casa omului de la care avea să tîrguiască pivele de orez şi beţigaşele de aprins focul; Nanda însă trebuia s-o pornească pe poteca îngustă care se ramifica din drumul acela şi ducea în satul Kralen al minerilor, de la care să obţină fierul brut pentru fierăria tatălui său. La despărţire se binecuvîntară unul pe altul şi se înţeleseră ca a treia zi, la o anumită oră, să se întîlnească la aceeaşi răscruce şi, după rezolvarea treburilor, să se întoarcă în satul lor împreună, aşa cum veniseră.

După ce soarele răsări de trei ori, Nanda, ajuns la punctul de despărţire şi de reîntîlnire pe măgăruşul cenuşiu, pe care-l obţinuse de asemenea de la mineri şi pe care-şi încărcase povara de fier, fu nevoit să aştepte cîtva timp, deoarece Shridaman sosi cu oarecare întîrziere, iar cînd veni pe drumul cel larg cu balotul său de mărfuri, paşii îi erau domoli şi tîrşîiţi, obrajii, scobiţi în evantaiul bărbii moi, iar ochii, plini de tristeţe. Nu manifestă nici o bucurie că-şi revede camaradul, iar cînd acesta se grăbi să-i ia povara şi s-o încarce tot pe spinarea măgarului, atitudinea lui Shridaman nu se schimbă, el rămase tot atît de încovoiat şi de mîhnit cum venise, o porni alături de prietenul său, aproape fără a rosti altceva decît „Da, da“, chiar şi cînd ar fi fost nimerit să spună „Nu, nu“, ceea ce şi zise cîteodată, din păcate însă atunci cînd s-ar fi cuvenit să spună „Da, da“, şi anume în orele cînd făcură popas ca să-şi împrospăteze puterile şi cînd Shridaman mărturisi că nu poate să mănînce şi, răspunzînd la o întrebare, că nu poate nici să doarmă.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 622

Toate acestea erau simptomele unei boli, iar cînd, în a doua seară a călătoriei de întoarcere, sub stele, Nanda, îngrijorat, reuşi să-l facă întrucîtva să vorbească, Shridaman recunoscu nu numai că e bolnav, ci adăugă cu vocea sugrumată că e vorba de o boală fără leac, mortală, şi anume de o asemenea boală, încît nu numai că trebuie, ci şi vrea să moară, că trebuinţa şi voinţa se împletesc strîns şi nu pot fi deosebite, voinţa rezultînd inevitabil din trebuinţă şi trebuinţa din voinţă.

– Dacă prietenia ta este adevărată, spuse el cu aceeaşi voce sugrumată de o emoţie puternică, atunci dovedeşte-mi-o printr-un ultim serviciu adus în viaţă şi înalţă-mi coliba rugului, ca să mă aşez în ea şi să ard în foc. Căci boala incurabilă mă arde pe dinăuntru, supunîndu-mă la chinuri atît de mari, încît văpaia mistuitoare a focului va fi pentru mine plăcută ca uleiul alinător şi ca o baie răcoritoare în undele sfinte.

„Ei, zeilor mari, dar ce-i cu tine?“ gîndi Nanda, auzindu-i vorbele. Trebuie să spunem însă că, deşi cu nas de capră şi reprezentînd, ca întrupare, abia poziţia de mijloc dintre pătura celor de jos şi nepotul de brahman, se arătă spre lauda lui la înălţime în această situaţie grea şi nu-şi pierdu capul în faţa superiorităţii bolnave a prietenului său, ci se folosi de acea superioritate pe care i-o dădea lui, în aceste împrejurări, faptul că nu era bolnav, punînd-o cu devotament în serviciul prieteniei sale pentru cel ce se îmbolnăvise şi căruia, reprimîndu-şi spaima, se prricepu să-i vorbească pe un ton concesiv şi rezonabil:

– Fii sigur, spuse el, că, dacă va reieşi cu adevărat că boala ta e fără leac, lucru de care nu-mi e îngăduit să mă îndoiesc după spusele tale, nu voi şovăi să-ţi îndeplinesc cererea şi să-ţi construiesc coliba rugului. O voi construi chiar destul de mare, pentru ca, după ce o voi aprinde, să iau eu însumi loc alături de tine, fiindcă nu am de gînd să supravieţuiesc nici măcar o oră după despărţirea noastră, ci să intrăm împreună în foc. Dar tocmai pentru că treaba asta mă priveşte într-o măsură atît de mare şi pe mine, trebuie să-mi spui mai întîi ce-ţi lipseşte, să-mi dai numele bolii tale, fie şi numai pentru a fi convins că e nevindecabilă, astfel ca să pregătesc incinerarea noastră comună. Trebuie să recunoşti că aceste cuvinte ale mele sînt îndreptăţite, iar dacă eu, cu înţelegerea mea mărginită, îmi dau seama de îndreptăţirea lor, cu atît mai mult le vei încuviinţa tu, ca mai luminat la minte. Dacă mă pun în locul tău şi încerc să gîndesc o clipă cu capul tău, ca şi cînd s-ar afla pe umerii mei, nu pot să nu fiu de acord că, mai înainte de a lua hotărîri atît de însemnate

cum ai de gînd, convingerea mea, vreau să spun a ta – despre incurabilitatea bolii trebuie supusă la o probă şi confirmată prin altele. De aceea, vorbeşte!

Shridaman, cu obrajii lui scobiţi, nu voi multă vreme să vorbească, ci declară doar că starea lui lipsită de orice speranţă şi mortală nu are nevoie de nici o confirmare şi de nici o lămurire. În cele din urmă însă după multe stăruinţe, acceptă să facă următoarea mărturisire, cu palma pusă pe ochi, pentru a nu fi nevoit să-şi privească prietenul în timp ce vorbea:

– De cînd am pîndit-o la locul de îmbăiere al lui Devi pe fata aceea goală, Sita, fiica lui Sumantra, pe care tu ai legănat-o odată în soare, în sufletul meu a pătruns germenele unei suferinţe datorate ei, goliciunii şi cuminţeniei ei, şi avîndu-şi sorgintea în amîndouă împreună, iar de atunci suferinţa aceea a crescut ceas de ceas, astfel că a pătruns în toate mădularele mele, pînă la cele mai fine ramificaţii ale fibrelor lor, mi-a mistuit puterile spiritului, mi-a răpit somnul şi pofta de mîncare şi mă duce încet, dar sigur la pieire. Această suferinţă, continuă el, este o suferinţă mortală şi fără speranţă, deoarece vindecarea ei, anume împlinirea dorinţelor izvorîte din frumuseţea şi cuminţenia fetei, este de negîndit şi de neînchipuit şi atît de extraordinară, încît depăşeşte cu mult ceea ce stă la îndemîna unui om. Este limpede că un om trebuie să piară, atunci cînd nutreşte dorinţe de fericire la îndeplinirea cărora, ca o condiţie a supravieţuirii, nu poate gîndi decît un zeu. Dacă n-o am, încheie el, pe Sita, cea cu ochi de potîrniche, cea cu pielea de o culoare frumoasă, cu şolduri splendide, duhurile vieţii mele mă vor părăsi de la sine. De aceea, înalţă-mi coliba focului, căci numai în văpaie se află mîntuirea de gîlceava dintre omenesc şi zeiesc. De vrei să te aşezi, împreună cu mine, în coliba rugului, ţi-o spun că-mi pare rău de tinereţea ta, de făptura ta voioasă, împodobită cu cîrlionţi, dar totodată mi se pare ceva de dorit, căci, oricum, gîndul că ai dat-o în leagăn contribuie în sufletul meu la dorinţa de a arde şi mi-ar fi neplăcut să las pe pămînt pe cineva căruia i-a fost îngăduit acest lucru.

După ce ascultă mărturisirea, Nanda izbucni într-un nesfîrşit hohot de rîs, spre adînca şi neînţelegătoarea uimire a lui Shridaman, şi se porni cînd să-şi îmbrăţişeze prietenul, cînd să dănţuie şi să ţopăie, bătînd locul cu picioarele.

– Îndrăgostit, îndrăgostit, îndrăgostit! strigă el. Şi asta-i totul! Şi asta-i o boală mortală! E-o glumă! E-o veselie! Şi începu să cînte:

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 624

„Om înţelept care nutrea
Doar gînduri mari în minte!
Azi a pierdut ce-n cap avea
Şi duhul dinainte.

Ah, cum mi l-a făcut neom,
Cu ochii-i dulci, o fată!
Un maimuţoi căzînd din pom
Mai năucit n-arată."

Apoi rîse din nou în hohote, cu mîinile pe genunchi, şi strigă:

– Shridaman, frate, cît mă bucur că nu-i decît atît şi că trăncăneşti despre rug, deoarece coliba de paie a inimii tale a luat foc! Mica vrăjitoare a stat prea mult în calea ochilor tăi; iar Kama[27], zeul, te-a atins cu săgeata de flori, căci ce ni se părea a fi zumzetul albinelor era zbîrnîitul coardei de la arcul lui; te-a vrăjit Rati, sora primăverii, plăcerea iubirii. Acesta-i un lucru foarte obişnuit, un lucru vesel, de fiecare zi şi nu depăşeşte cu nimic ceea ce se cuvine unui om. Dacă ţi se pare că la împlinirea dorinţelor tale nu i-ar fi îngăduit să gîndească decît unui zeu, aceasta-i din pricina profunzimii dorinţelor pe care le ai şi care pornesc, ce-i drept, de la un zeu, Kama, fără însă a-i reveni nicidecum lui, ci, după voia sa, ţie. Ţi-o spun nu fiindcă aş fi lipsit de inimă, ci doar pentru a-ţi răcori întrucîtva mintea înfierbîntată de dragoste, din care pricină preţuieşti în chip nemăsurat ţelul dorit, zicînd că doar zeii şi nu oamenii ar avea dreptul să-l atingă – în vreme ce nimic nu e mai omenesc şi mai firesc decît să doreşti a semăna în această brazdă. (S-a exprimat astfel, deoarece *Sita* înseamnă „brazdă".) Dar ţie, continuă el, ţi se potriveşte cu adevărat zicala: „Ziua-i oarbă cucuveaua, noaptea, cioara. Însă cel orbit de iubire e orb şi ziua, şi noaptea." Îţi citez maxima asta ca să te recunoşti în ea şi să chibzuieşti că Sita din satul „Căminul taurului *zebu*" nu-i nicicum o zeiţă, deşi aşa îţi va fi apărut în goliciunea ei la locul de îmbăiere al zeiţei Durga, ci o fetişcană foarte obişnuită, chiar dacă nemaipomenit de drăguţă, care trăieşte la fel ca toate celelalte, freacă grăunţe, fierbe păsat, toarce lînă şi are părinţi asemenea altor oameni, chiar dacă tatăl ei, Sumantra, spune că ar avea în vine ceva sînge de războinic – mai mult sau, oricum, mult mai mult decît atît nu e! Pe scurt, sînt oameni cu care se poate sta de vorbă, şi de ce ai

tu un prieten ca Nanda al tău, dacă nu ca să se aştearnă la drum şi să pună la cale cele de cuviinţă, atît de obişnuite, pentru înfăptuirea fericirii tale? Ei? Ce zici? Ce părere ai, prostănacule? În loc să ne îndreptăm spre coliba de jar, unde aveam de gînd să mă ghemuiesc alături de tine, am să te ajut să-ţi zideşti casa căsniciei tale, în care să locuieşti alături de draga ta cu şolduri frumoase!

– Cuvintele tale, răspunse Shridaman după un răstimp de tăcere, au fost în multe privinţe jignitoare, ca să nu mai pomenesc de stihurile pe care le-ai cîntat. Căci jignitor este să spui că dorinţele mele chinuitoare sînt ceva obişnuit şi de fiecare zi, cîtă vreme totuşi îmi întrec puterile şi sînt pe cale să-mi spulbere viaţa şi cîtă vreme este vorba de nişte dorinţe mai tari decît noi, altfel spus: prea tari pentru noi, şi caracterizate pe drept ca insuportabile pentru un om, fiind numai pe potriva unui zeu. Ştiu însă că-mi vrei binele şi ai dori să mă alini, de aceea îţi iert modul vulgar şi ignorant în care ai vorbit despre boala mea mortală. Nu numai că te iert, dar trebuie să-ţi spun că ultimele tale cuvinte şi faptul că pari a socoti cu putinţă să faci ceea ce ai spus prin ele că se poate au dat noi şi puternice imbolduri de viaţă inimii mele ce avea deja de gînd să se dăruiască morţii – aceasta prin chiar convingerea ta, de care eu nu sînt capabil, că există posibilitatea. Ce-i drept, pentru o clipă, îmi dau seama că cineva care nu e în cauză, aflîndu-se în altă stare de spirit decît mine, poate judeca situaţia mai limpede şi mai just. Îndată însă am din nou îndoieli legate de starea de spirit a celuilalt şi cred doar în aceea ce mă îndreaptă spre moarte. Este foarte probabil însuşi faptul că această cerească Sita să fi fost menită ca soţie cuiva încă de copilă, încît acum urmează a fi unită cu soţul ce-a crescut o dată cu ea – acesta e un gînd ce mă arde cu flăcări atît de îngrozitoare, încît nu-mi rămîne altceva decît refugiul în răcoritoarea colibă a rugului!

Nanda însă îl asigură, chezăşuind cu prietenia lui, că această temere nu-şi are rostul şi că Sita nu e, de fapt, legată prin nici o căsătorie din vremea copilăriei. Tatăl ei, Sumantra, s-a opus unei asemenea căsătorii, motivul principal fiind acela că n-a vrut s-o expună umilinţei văduvei, în cazul că băiatul ales ca soţ ar fi murit înainte de vreme. Dacă ar fi fost o fată căsătorită, nici n-ar fi putut fi aleasă ca fecioară de dat în leagăn. Nu, Sita e liberă şi poate fi peţită, iar Shridaman, ţinînd seama de casta bună căreia îi aparţine, de starea familiei sale şi de priceperea

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 626

lui în *Vede*, nu are altceva de făcut decît să-i dea prietenului său însărcinarea de a se ocupa de această treabă, începînd tratative de la casă la casă, şi de a o duce la un sfîrşit fericit ca şi sigur.

La reamintirea leagănului, un obraz al lui Shridaman zvîcni dureros, dar el se arătă totuşi recunoscător prietenului său pentru bunăvoinţa de a-l ajuta şi se lăsă încet, încet convertit de raţiunea sănătoasă a lui Nanda, de la setea sa de moarte, la încredinţarea că îndeplinirea dorinţei sale de fericire, anume de a o cuprinde pe Sita în braţele sale ca soţie, este ceva ce se poate înţelege şi aparţine domeniului celor îngăduite unui om, dar rămase totuşi la ideea că, dacă peţitul nu se va încheia cu o reuşită, Nanda va trebui neapărat să-i ridice cu braţele sale zdravene coliba rugului. Fiul lui Garga îi făgădui cu vorbe avîntate acest lucru, dar, mai înainte de toate, discută cu el pas cu pas desfăşurarea după datină a peţitului, în timpul căruia Shridaman va sta cu totul deoparte, neavînd decît să aştepte succesul acestuia: mai întîi, Nanda îi va dezvălui lui Bhavabhuti, tatăl lui Shridaman, gîndurile acestuia, şi-l va determina să înceapă tratativele cu părinţii fetei; apoi, Nanda, ca reprezentant al pretendentului şi ca peţitor, se va duce la „Căminul taurului *zebu*“, şi, în calitate de prieten, va mijloci în continuare apropierea perechii.

Zis şi făcut. Bhavabhuti, *wanidja*[28] din sînge de brahman, fu bucuros de ştirea pe care i-o dădu prietenul intim al fiului său; Sumantra, crescător de vite din strămoşi războinici, nu se arătă supărat de propunerile însoţite de daruri de preţ care i se puseră dinainte; în casa peţirii, Nanda cîntă pe un ton popular, dar convingător, lauda prietenului său; vizita de răspuns a părinţilor fetei la „Prosperitatea vacilor“, unde s-au convins de onestitatea pretendentului, se desfăşură şi ea după cuviinţă; în zilele ce se scurseră cu aceşti paşi şi acţiuni, fata se deprinse de departe să vadă în Shridaman, fiul de neguţător, pe domnul şi soţul ce i se hotărîse. Fu întocmit contractul de căsătorie, a cărui semnare se sărbători printr-o masă ospitalieră şi prin schimbarea unor daruri promiţătoare de fericire. Ziua cununiei, aleasă cu grijă după sfatul astrologilor, se apropia, iar Nanda, care ştia că se apropie, indiferent de faptul că reunirea lui Shridaman cu Sita era fixată în ea şi că Shridaman nici nu credea că se va ivi, alerga de colo, colo ca vornicel, poftind la nuntă rude şi prieteni. Şi tot el fu acela care, în curtea interioară a locuinţei miresei, îşi dădu cea mai mare osteneală să ridice cu braţele sale zdravene stiva de tizic pentru focul nupţial, în vreme ce brahmanul casei îşi citea versetele.

Aşa sosi ziua cînd Sita, cea bine făcută din creştet pînă-n tălpi, cu trupul uns cu ulei de santal, camfor şi cocos, împodobită cu giuvaieruri, îmbrăcată cu pieptar sclipitor şi sari, cu capul înfăşurat într-un voal ca de abur, îl văzu pentru prima dată pe cel menit şi-i spuse întîia oară pe nume (în vreme ce el o văzuse bine încă mai de mult). El aşteptase cu răbdare ziua, dar luă, în sfîrşit, act de sosirea ei, în clipa cînd rosti cuvîntul: „Am căpătat-o“, cînd, în vreme ce se aduceau jertfe de orez şi unt, o primi din mîinile părinţilor ei, cînd se numi pe sine cer, iar pe ea pămînt, pe sine, melodia cîntecului, iar pe ea, cuvintele cîntecului şi cînd, înconjurat de femei ce psalmodiau bătînd din palme, dădu ocol de trei ori stivei de tizic aprins, după care o duse pe Sita, într-un car la care erau înjugaţi doi tauri albi şi cu alai sărbătoresc, la el acasă, în satul său şi în poala maicii sale.

Aici se îndepliniră alte ritualuri de bun augur, mirii înconjurară şi aici focul, Shridaman îi dădu Sitei să mănînce trestie de zahăr, lăsă un inel să-i cadă în veşmînt, apoi se aşezară la ospăţul sărbătoresc împreună cu rubedenii şi prieteni. După ce mîncară şi băură şi după ce fură stropiţi cu apă din Gange şi cu ulei de trandafir, toată lumea îi conduse în încăperea căreia i se dăduse numele de „Încăperea fericitei perechi“. Acolo, fiecare dintre cei de faţă îşi luă rămas-bun de la ei, cu săruturi, glume şi lacrimi – Nanda, care fusese tot timpul cu ei, trecu pragul cel din urmă.

5

Cei ce-au ascultat pînă aici această povestire să nu se lase cumva seduşi de senina ei desfăşurare de pînă acum, amăgiţi în privinţa adevăratului ei caracter! În vreme ce noi am tăcut, ea şi-a întors o clipă faţa, iar cînd şi-a arătat-o din nou, nu mai e aceeaşi; s-a schimonosit, devenind o mască oribilă, un chip de spaimă, ceva zguduitor, în stare să te facă să încremeneşti şi să te oblige la acte sălbatice de jertfă, aşa cum Shridaman, Nanda şi Sita au văzut-o în timpul călătoriei pe care... Dar toate rînd pe rînd.

Trecuseră şase luni de cînd mama lui Shridaman o luase în poala ei ca fiică pe Sita, iar aceasta îi dăruia din plin soţului ei cel cu nasul subţire plăcerile desfătătoare ale căsătoriei. Vara apăsătoare se dusese, perioada ploilor, care acoperă cerul cu şuvoaiele norilor, pămîntul însă,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 628

cu flori proaspăt deschise, era şi ea pe sfîrşite, bolta era lipsită de orice pată şi lotusul înflorea tomnatic, cînd tinerii căsătoriţi, după ce se sfătuiră cu prietenul lor Nanda şi primiră încuviinţarea părinţilor lui Shridaman, hotărîră să întreprindă o călătorie pînă la părinţii Sitei, care nu-şi mai văzuseră fata de cînd îşi îmbrăţişa soţul şi care voiau să se convingă cum îi priieşte plăcerea căsătoriei. Deşi Sita se aştepta de curînd la bucuria de a fi mamă, cutezară să întreprindă călătoria, fiindcă distanţa nu era mare, iar vremea se răcorise. Călătoriră într-un car cu coviltir şi perdele, tras de un *zebu* şi o cămilă cu o cocoaşă, atelaj condus de Nanda, prietenul. Acesta şedea în faţa soţilor, cu tichiuţa pusă pe-o sprînceană, şi-şi legăna picioarele, prea preocupat de drum şi mers, cum se părea, ca să se mai poată întoarce spre cei din căruţă şi să tăifăsuiască cu ei. Din cînd în cînd, adresa cîte un cuvînt animalelor sau începea să intoneze cu voce tare şi limpede un cîntec – de fiecare dată însă vocea lui se domolea după cele dintîi sunete, devenind un zumzet sfîrşit cu un *hăis* sau *cea* rostit încet. Felul său de a începe să cînte tare din fundul bojocilor avea însă ceva înfricoşător, ca şi brusca scădere a vocii.

În spatele lui, soţii şedeau tăcuţi. Avîndu-l chiar în faţa lor, ori de cîte ori şi-ar fi ridicat privirea, ar fi dat de ceafa lui Nanda, ceea ce şi făceau uneori ochii tinerei femei, ridicîndu-se încet din poală, ca după un scurt răstimp să coboare din nou. Shridaman evita cu totul această privelişte, ţinîndu-şi faţa întoarsă lateral, spre pînza de sac atîrnată. Ar fi dorit să schimbe locul cu Nanda şi să mîne el, ca să nu mai aibă în faţa lui, ca femeia de lîngă el, spatele brun cu şira spinării reliefată şi omoplaţii în continuă mişcare. Aşa ceva era însă cu neputinţă, fiindcă schimbarea dorită spre uşurarea lui n-ar fi fost ceva cuviincios. Astfel înaintau domol pe drum, dar tustrei aveau respiraţia pripită de parcă ar fi fugit, iar în albul ochilor li se vedeau vinişoare roşii, ceea ce e întotdeauna un semn rău. Cu siguranţă că un om cu dar vizionar ar fi zărit deasupra carului lor aripi negre însoţindu-i ca o umbră.

Preferaseră să plece la drum sub aripa nopţii, adică înainte de ivirea zilei, în cele dintîi ore ale dimineţii, aşa cum se obişnuieşte, pentru a evita povara soarelui de la amiază. Ei însă avuseseră motive proprii. Cum în sufletele lor domnea zăpăceala, iar întunericul o favorizează, folosiseră fără să-şi dea seama prilejul pentru a-şi transpune în spaţiu dezorientarea dinlăuntru şi se rătăciră în ţinut. Anume, Nanda nu cîrmi boul şi cămila în punctul de unde ar fi fost necesar ca să ajungă în satul natal al Sitei, ci, fără să aibă vreo vină, fiindcă cerul fără lună era luminat doar de stele, o făcu într-un loc greşit, iar drumul pe care intră încetă curînd a mai fi drum, devenind un luminiş, de asemenea înşelător, printre copaci mai întîi răzleţi, apoi mereu mai numeroşi, pînă cînd se pomeniră într-o pădure deasă, unde pierdură din ochi şi luminişul pe unde veniseră şi care le-ar fi fost de folos la întoarcere.

Printre trunchiurile ce-i înconjurau şi pe pămîntul moale al pădurii se dovedi cu neputinţă a mai înainta cu atelajul lor şi cu toţii conveniră că rătăciseră drumul, fără a recunoaşte însă că aceasta îi adusese într-o situaţie ce corespundea rătăcirii sufletelor lor, căci Shridaman şi Sita, aflaţi în spatele lui Nanda, care conducea, nu dormiseră, ci se învoiseră cu ochii deschişi ca acesta să-i ducă pe un drum greşit. Nu le rămase altceva de făcut decît să aprindă un foc în locul unde se aflau şi să aştepte, asiguraţi împotriva fiarelor sălbatice, răsăritul soarelui. Cînd ziua se ivi în pădure, cercetară în mai multe direcţii împrejurimile, împinseră cu multă trudă carul în cruciş şi-n curmeziş, pe unde le îngăduia desişul de tec şi santal, pînă cînd ajunseră la marginea junglei, unde li se deschise dinainte un defileu tăiat în stîncă şi presărat cu tufe pe care se putea oricum circula şi care, declară cu deplină încredinţare Nanda, trebuia să-i scoată pe drumul cel bun, spre ţintă.

Urmînd cu zdruncinături drumul pieziş prin defileu, ajunseră la un templu cioplit în stîncă, în care recunoscură un sanctuar al lui Devi, al lui Durga, cea de care nu te poţi apropia şi cea plină de primejdii, un sanctuar al lui Kali, mama cea întunecată; dînd urmare unui imbold lăuntric, Shridaman îşi exprimă dorinţa să coboare şi să-şi arate veneraţia faţă de zeiţă.

– Vreau doar să mă uit, le spuse el însoţitorilor săi, să mă rog şi-n cîteva clipe mă-ntorc. Între timp, voi aşteptaţi aici.

Părăsi căruţa şi coborî lateral treptele rudimentare, care duceau la templu.

Ca şi casa Mamei de la locul de îmbăiere de pe rîuleţul „Musca de aur“, nici acesta nu era unul dintre cele mari, dar era bogat şi cu pioşenie împodobit cu statui şi coloane. Muntele sălbatic apăsa cu toată greutatea asupra intrării sprijinite de nişte stîlpi şi apărate de leoparzi cu gurile căscate; în dreapta şi în stînga, ca şi pe laturile coridorului de la intrare, erau cioplite în suprafaţa stîncii panouri înfăţişînd chipuri ale vieţii din carne, ca dintr-o îngrămădeală de oase, piele, tendoane şi măduvă, seminţe, sudoare, lacrimi, urdori, scîrnă, urină şi fiere, încărcate cu pati-

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 630

mă, mînie, amăgire, pofte, invidie, încărcate de asemenea cu foame, sete, bătrîneţe, griji şi moarte şi străbătute de un nesecat şuvoi dulce şi fierbinte de sînge, toate întrupate desfătător şi dureros în mii de chipuri, mişunînd încolăcite şi preschimbîndu-se una într-alta, în aşa fel încît, în încîlceala fluentă de omenesc, zeiesc, animalic, care umplea totul, o trompă de elefant părea să ia locul unui braţ de bărbat, iar un cap de mistreţ locul unui cap de femeie. Shridaman nu luă în seamă zugrăveala şi crezu că nici n-o vede, dar, întrucît ochii săi înroşiţi alunecară totuşi în treacăt peste ea, totul pătrunse în sufletul său, trezind gingăşie, ameţeală şi compasiune şi pregătindu-l pentru contemplarea zeiţei.

În casa din stîncă domnea semiîntunericul; în sala de adunare, prin care păşi mai întîi, şi în pridvorul alăturat, situat mai în adînc, lumina zilei pătrundea numai de sus, prin munte. Acolo, coborînd din nou nişte trepte, o uşă scundă se deschidea spre trupul Mamei, pîntecele casei.

La piciorul scării, Shridaman fu zguduit de un tremur şi, ameţit, se lăsă pe spate, sprijinindu-se de cele două *lingam* din piatră, proptite de-o parte şi de alta a intrării. Imaginea lui Kali inspira groază. Aşa apărea ea ochilor săi iritaţi sau n-o mai văzuse niciodată şi nicăieri pe cea mînioasă într-o întruchipare oribilă atît de triumfătoare? Idolul, care se reliefa din peretele de stîncă încadrat într-o arcadă din cranii, mîini şi picioare retezate, rotindu-şi în vîrtej cele optsprezece braţe, era vopsit în culori care absorbeau toată lumina, ca s-o arunce înapoi, avea o coroană sclipitoare şi purta un şorţ de ghirlande din oseminte şi mădulare omeneşti. Mama azvîrlea în juru-i săbii şi făclii, într-o ţeastă pe care o ducea la gură una dintre mîinile ei aburea sînge, la picioare băltea sînge – cea care inspiră groază stătea într-o lume ce plutea pe marea puhoiului vieţii, pe o mare de sînge. Dar în aerul stătut din grotă, din acest abator subpămîntean, plutea un iz vechi şi dulceag de sînge adevărat, izbind nasul cu spinarea subţire a lui Shridaman, iar în podea erau săpate jgheaburi cleioase pentru scurgerea sevei vitale a animalelor decapitate ce se goleau repede de sînge. Pe altar, dinaintea statuii celei inevitabile, erau stivuite în formă de piramidă capete de animale cu ochii deschişi, sticloşi, patru sau cinci, de bivol, de porc şi de capră, iar pe dale se afla spada ei ascuţită, strălucitoare, deşi pătată de sînge uscat, cu care se tăiaseră gîturile.

Cuprins de groază, o groază ce se amplifica de la o clipă la alta devenind extaz, Shridaman privea ţintă chipul cu ochi holbaţi al zeiţei poftitoare de jertfe, aducătoare de moarte şi dătătoare de viaţă, îi privea

vîrtejul braţelor care-i aţîţă simţurile, făcîndu-le să se rotească şi ele într-un cerc ameţitor. Îşi apăsă pumnii strînşi pe pieptul puternic agitat, îl năpădiră fiori uriaşi de groază, cînd reci, cînd fierbinţi, îmboldindu-l la fapte extreme, la fapte împotriva lui însuşi şi pentru veşnicul pîntece, îşi izbi ceafa, furca pieptului şi sexul erect în jalea ce-l cuprinsese. Buzele sale golite de sînge se rugară:

– Tu, cea fără de început, care ai luat fiinţă înainte de toate! Mamă fără bărbat, a cărei fustă nu ţi-o ridică nimeni! Atotcuprinzătoare plină de plăceri şi de spaime, tu, care resorbi din nou toate luminile şi chipurile ce-au izvorît din tine! Cu cîte jertfe de făpturi vii te venerează poporul, căci ţie ţi se cuvine sîngele vieţii tuturor! Cum să nu aflu eu îndurare la tine pentru mîntuirea mea, de vreme ce mă aduc jertfă pe mine însumi? Ştiu că prin aceasta n-am să scap de viaţă, deşi ar fi de dorit. Dar lasă-mă să intru din nou pe poarta trupului matern în tine, ca să mă eliberez de acest eu şi să nu mai fiu Shridaman, pentru care orice plăcere e tulbure, fiindcă nu el este cel ce-o dăruie!

După ce rosti aceste cuvinte sumbre, apucă de pe podea spada şi-şi despărţi singur capul de trunchi.

Fapta a fost relatată repede, şi nu se putea săvîrşi decît repede. Şi totuşi cel ce repovesteşte legenda are aici o dorinţă: anume, ar fi bine ca ascultătorul să nu întîmpine spusele noastre cu indiferenţă şi fără a reflecta, ca pe ceva obişnuit şi firesc, numai pentru că în legende şi în relatări apare atît de des drept un lucru obişnuit ca oamenii să-şi taie singuri capul. Cazul individual nu e niciodată obişnuit: lucrurile cele mai obişnuite pentru gînd şi rostire sînt naşterea şi moartea, dar ia asistă la o naştere sau la o moarte şi întreabă-te, întreabă pe cele chinuite de durerile facerii şi pe cei aflaţi în agonie dacă e ceva obişnuit! Propria decapitare, oricît de des ar apărea în povestiri, este o faptă aproape imposibilă, pentru a cărei săvîrşire temeinică e nevoie în acea clipă de un extaz uriaş, de o concentrare teribilă a tuturor forţelor vitale şi de voinţă; faptul că Shridaman, cu ochii lui blînzi şi gînditori şi cu braţele sale slabe de brahman şi neguţător, a reuşit s-o îndeplinească, nu trebuie întîmpinat ca ceva obişnuit, ci privit cu uimire şi ca un lucru aproape de necrezut.

Să nu mai lungim vorba; e destul, firește, să spunem că Shridaman a săvîrşit într-o clipită îngrozitoarea jertfă şi că aici zăcea capul său cu barbă moale în jurul obrajilor, iar colo, trupul care fusese anexa mai puţin importantă a acestui cap nobil şi ale cărui mîini continuau

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 632

să ţină strîns mînerul sabiei de jertfă. Din trunchi însă ţîşnea cu mare putere sîngele, pentru ca mai apoi să se scurgă încet prin jgheaburile cu pereţii tăiaţi pieziş în podea şi cu o înclinare mică spre o groapă săpată sub altar, aidoma rîuleţului „Musca de aur“, care se năpusteşte ca un mînz pe poarta Himavantului[29], apoi îşi urmează mereu mai domol drumul spre vărsare.

6

Dacă ne întoarcem acum din pîntecele matern al acestei case din stîncă la cei ce aşteptau afară, nu ne putem mira să-i găsim la început mai tăcuţi, apoi schimbînd între ei cuvinte şi întrebîndu-se ce-i cu Shridaman, care voise să intre doar pentru o închinare scurtă, dar nu se mai întorcea de atîta vreme. Frumoasa Sita, şezînd în spatele lui Nanda, privise mult timp, cu schimbul, cînd în ceafa lui, cînd în poalele ei, păstrînd tăcerea ca şi el, care, cu nasul lui de capră şi cu buzele-i groase, ţărăneşti, nu se uita decît drept înainte, spre vite. În cele din urmă, amîndoi începură să se foiască pe locurile lor, iar după un răstimp, prietenul se întoarse hotărît spre tînăra nevastă şi întrebă:

– Ai vreo idee de ce s-o fi lăsînd aşteptat şi ce-o fi făcînd acolo atîta vreme?

– Nu ştiu ce să cred, Nanda, răspunse ea chiar cu acea voce vibrînd şi sunînd dulce, pe care el se temuse că are s-o audă, după cum se temuse şi că are să-i adauge, fără să fie nevoie, numele, care putea să nu fie rostit, tot atît cît putuse el să nu rostească un nume, cînd întrebase simplu: „Unde-o fi el?“ în loc să întrebe: „Unde-o fi Shridaman?“ Nu mai ştiu de mult ce să cred, dragă Nanda, continuă ea, iar dacă acum nu te-ai fi întors spre mine şi nu m-ai fi întrebat, ceva mai tîrziu ţi-aş fi adresat eu întrebarea.

Nanda dădu din cap, în parte de mirare că prietenul său zăboveşte atît, în parte ca să se apere de prisosul de cuvinte folosite de ea; căci a spune „întors“ ar fi fost întru totul suficient, iar adaosul „spre mine“, deşi corect, firesc, era netrebuitor, pînă la a deveni periculos – rostit acum, în vreme ce-l aşteptau pe Shridaman, cu o voce vibrînd dulce, uşor nefirească.

Tăcu de teama ca nu cumva să vorbească şi el, la rîndu-i, cu o voce nefirească şi să i se adreseze, poate, cu numele ei, lucru pentru care, după exemplul dat de ea, simţea o anume ispită; aşa se întîmplă că, după o scurtă pauză, ea fu aceea care propuse:

– Vreau să-ţi spun ceva, Nanda, ar trebui să te duci după el şi să vezi unde şade, să-l zgudui cu braţele tale puternice, dacă a uitat de el rugîndu-se – nu mai putem aştepta multă vreme, şi e foarte ciudat din partea lui să ne lase să şedem aici şi să pierdem timpul, acum, cînd soarele coboară spre apus, după ce, rătăcindu-ne, am şi întîrziat oricum atît, iar părinţii mei au şi început, poate, să-şi facă din ce în ce griji în privinţa mea, căci mă iubesc atît de mult. Du-te aşadar, rogu-te, şi adu-l, Nanda! Chiar dacă n-ar dori să vină şi se opune, adu-l încoace! Tu eşti doar mai puternic decît el!

– Bine, mă duc, răspunse Nanda, firesc, cu blîndeţe. N-am nevoie decît să-i amintesc de timp. De altfel, a fost vina mea, a nimănui altuia, că am rătăcit drumul. M-am gîndit şi eu să mă duc după el, dar mi-am spus că, poate, ţi-e teamă să aştepţi aici singură de tot. Dar am să lipsesc numai cîteva clipe.

Zicînd acestea, se dădu jos de pe capră şi o porni în sus, spre sanctuar. Iar noi ştim ce privelişte îl aşteaptă! Trebuie să-l însoţim prin sala de adunare, unde încă nu bănuia nimic, şi prin pridvor, unde îl învăluia încă o totală neştiinţă şi, în sfîrşit, jos, în pîntecele Mamei. Ei da, acolo se poticni ameţit, un strigăt surd de groază îi ieşi de pe buze, se rezemă cu un efort de pietrele *lingam*, întocmai cum o făcuse şi Shridaman, dar nu din pricina statuii care-l îngrozise pe acesta şi-i inspirase un extaz înfricoşător, ci din pricina priveliştii de pe podea. Acolo zăcea prietenul său, capul ca de ceară, cu acoperămîntul de pînză dezlegat, desprins de trunchiul din care sîngele se prelingea pe mai multe căi spre groapă.

Bietul Nanda tremura ca o ureche de elefant. Îşi lipise de obraji mîinile tuciurii, împodobite cu inele, iar dintre buzele lui ţărăneşti ţîşnea, iară şi iară, pe jumătate sugrumat, numele prietenului său. Aplecat înainte, făcea mişcări neajutorate spre leşul împărţit în două al lui Shridaman, aflat pe podea, neştiind spre ce parte să se îndrepte, pe care s-o apuce, căreia să-i adreseze cuvîntul, corpului sau capului. Se decise în cele din urmă pentru cap, căci acesta fusese, neîndoielnic, lucrul principal, îngenunche şi, schimonosindu-şi de durere faţa cu nas de capră, vorbi chipului palid, punînd totuşi o mînă şi pe corpul spre care se întorcea din cînd în cînd:

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 634

– Shridaman, zise el cu sughiţuri, dragul meu, ce-ai făcut şi cum ai putut să te birui pe tine însuţi şi să săvîrşeşti cu mîinile şi braţele tale o faptă atît de greu de îndeplinit! Nu era o treabă pentru tine! Dar tu ai făptuit ceea ce nimeni nu te-ar fi crezut în stare să faci! Întotdeauna te-am admirat pentru spiritul tău, acuma trebuie să te admir cu inima plină de jale şi pentru trupul tău, fiindcă ai reuşit să faci lucrul cel mai greu cu putinţă! Ce se va fi petrecut în tine de-ai izbutit! Ce dans al jertfei vor fi dansat mînă în mînă mărinimia şi deznădejdea în sufletul tău, încît te-ai măcelărit! Ah, vai, vai, despărţit e nobilul cap de nobilul trup! Gingaşa osînză se mai află încă în preajma lui, dar nu mai are nici un înţeles şi nici o însemnătate, căci îi lipseşte legătura cu nobilul cap! Spune-mi, sînt de vină eu? Pentru ceea ce ai făcut sînt oare eu de vină prin aceea că exist, chiar dacă nu prin fapta mea? Vezi, eu mă gîndesc la tine, deoarece capul meu încă gîndeşte – tu, poate, ai fi făcut această deosebire după ştiinţa despre esenţe şi ai fi declarat vina de a fi încă mai gravă decît aceea de a făptui. Dar ce poate făptui omul mai mult decît de a evita fapta? Am tăcut cît a fost cu putinţă, ca să nu rostesc ceva cu voce uguitoare. N-am spus nimic de prisos şi nu i-am adăugat numele, atunci cînd i-am vorbit ei. Îmi sînt martor eu însumi şi, firește, nimeni altcineva că nu m-am lăsat ademenit, atunci cînd ea a vrut să te înţepe, ca să-mi facă mie plăcere. Dar la ce-i de folos acest lucru, de vreme ce sînt vinovat prin simplul fapt că exist întrupat în carne? Ar fi trebuit să mă duc în pustie şi să îndeplinesc ca pustnic cele mai severe datini! Recunosc, chinuit de remuşcări, că ar fi trebuit s-o fac, fără ca tu să-mi fi vorbit, dar, spre despovărarea mea, pot spune că aş fi făcut-o negreşit, dacă mi-ai fi cerut-o! De ce nu mi-ai vorbit, cap drag, atunci cînd încă nu zăceai desprins ca acum, ci te aflai pe trupul tău? Capetele noastre au vorbit întotdeauna unul cu altul, al tău, isteţ, al meu, simplu, dar atunci cînd lucrurile au devenit serioase şi periculoase, ai tăcut! Acum e prea tîrziu, iar tu n-ai vorbit, ci ai acţionat cu o groaznică generozitate şi mi-ai prescris cum trebuie să acţionez şi eu. Căci doar n-ai crezut, desigur, că voi rămîne mai prejos de tine şi că braţele mele puternice vor refuza să îndeplinească o faptă pe care tu ai săvîrşit-o cu braţele tale delicate! Ţi-am spus deseori că n-am de gînd să supravieţuiesc despărţirii de tine, iar cînd, bolnav de dragoste, mi-ai poruncit să-ţi pregătesc coliba rugului, ţi-am declarat că, dacă am s-o fac, am s-o ridic pentru doi şi am să mă ghemuiesc şi eu cu tine în ea. Ceea ce trebuie să se întîmple acum, o ştiam de mult, chiar dacă abia în clipa asta reuşesc să

desprind cu claritate ideea din vălmăşagul de gînduri, şi chiar de cum am intrat aici şi te-am văzut zăcînd – pe tine, adică trupul de o parte şi capul alături – sentinţa asupra lui Nanda a şi fost rostită. Am vrut să ard împreună cu tine, vreau şi să-mi vărs sîngele împreună cu tine, căci altceva nici nu-mi mai rămîne. Să ies cumva şi să-i spun ei ce-ai făcut, iar în strigătu-i de spaimă să deslușesc o tainică bucurie? Să umblu prin lume cu un nume pătat, lăsîndu-i pe oameni să vorbească, aşa cum o vor face cu siguranţă: „Nanda, ticălosul, a păcătuit faţă de prietenul său, ucigîndu-l fiindcă-i poftea femeia“? Asta nu! Niciodată! Te urmez, iar veşnicul pîntece să-mi soarbă sîngele, împreună cu al tău!

Acestea spuse, se întoarse de la cap spre corp, desprinse mînerul sabiei din mîinile ce şi înţepeniseră şi îndeplini cît se poate de temeinic, cu braţele sale zdravene, sentinţa pronunţată de el însuşi, astfel încît corpul său, ca să-l numim mai întîi pe acesta, căzu de-a curmezişul peste acela al lui Shridaman, iar capul frumos i se rostogoli alături de cel al prietenului său, unde rămase pe loc, cu ochii holbaţi. Sîngele lui ţîşni de asemenea la început cu putere şi repede, apoi se scurse încet prin jgheaburi în groapa de revărsare.

7

În vremea aceasta, Sita, „brazda“, şedea singură sub coviltirul ei, iar timpul i se părea încă mai îndelungat, fiindcă nu mai avea în faţă o ceafă la care să poată privi. Nici prin vis nu-i trecea ce se petrecuse cu această ceafă, în vreme ce ea se lăsa pradă unei nerăbdări obişnuite – cu toate acestea, în lăuntrul ei cel mai adînc, adînc de supărarea, ce-i drept, vie, totuşi corespunzătoare doar unui univers de cugetări naive, supărare ce o făcea să bată din picioruşe, era încercată de presimţirea a ceva înfricoşător, sentiment explicabil prin nevoia de a aştepta, dar pentru care nerăbdarea şi mînia nu erau moduri de comportare potrivite, fiindcă totul aparţinea altui ordin de posibilităţi, pentru care nu era nicidecum cazul să baţi din picior. Trebuie să ţinem seama de o tainică receptivitate a tinerei femei pentru presupuneri de acest fel, deoarece de cîtva timp trăise stări şi experienţe care, pentru a spune numai atît, nu erau lipsite de o anume înrudire cu acel ordin superior. Acest lucru, însă, nu ieşea la iveală în ceea ce spunea ea pentru sine.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 636

„E totuşi ceva nemaipomenit şi aproape de nesuportat! gîndea Sita. Bărbaţii ăştia, toţi o apă, nici n-ar trebui să-l preferi pe unul celuilalt, căci nu te poţi bizui pe nici unul. Unul te lasă să stai cu altul, fiindcă ar fi obţinut nu ştiu ce, iar dacă-l trimiţi pe celălalt, rămîi singură. Iar asta, în timp ce soarele coboară, fiindcă, rătăcindu-ne, am şi pierdut atît de mult timp! Nu lipseşte mult să-mi ies din sărite de supărare. Printre toate posibilităţile ce i-ar putea trece cuiva prin minte şi ar părea îngăduite nu se găseşte nici o explicaţie şi nici o scuză pentru întîrzierea unuia, apoi şi a celuilalt, care trebuia să-l aducă. Cel mai grozav gînd ce-mi trece prin minte este că au ajuns să se certe şi să se lupte, fiindcă Shridaman e atît de adîncit în rugăciune, încît nu vrea să se mişte din loc, iar Nanda vrea să-l silească să vină însă din pricina gingăşiei soţului meu, nu cutează să-şi folosească toată puterea, căci dacă ar vrea, l-ar căra pînă la mine ca pe un copil pe braţele lui puternice, pe care le simţi ca de fier, cînd le atingi din întîmplare. Ar fi un lucru umilitor pentru Shridaman, totuşi jignirea pe care mi-a adus-o, obligîndu-mă să aştept, aproape că mă fac să doresc ca Nanda să procedeze aşa. Am să vă spun amîndurora ceva: aţi merita să pun mîna pe hăţuri şi să conduc singură carul pînă la părinţii mei – cînd aţi ieşi, în sfîrşit, locul ar fi gol. Dacă n-ar fi un lucru dezonorant să ajung acasă fără soţ şi prieten, fiindcă m-au lăsat amîndoi baltă, mi-aş îndeplini numaidecît gîndul. Aşa însă nu-mi rămîne altceva de făcut (iar clipa a sosit cu siguranţă) decît să mă ridic eu însămi, să mă duc după ei şi să văd ce naiba or fi făcînd acolo. Nici o mirare că, biată femeie însărcinată, mă cuprinde frica din pricina lucrului neobişnuit ce se va fi ascunzînd înapoia purtării lor enigmatice. Pricina cea mai rea ce-mi vine-n gînd e, la urma urmelor, că, dintr-un motiv oarecare, lămurească-l altcineva, s-au luat la ceartă, iar gîlceava îi ţine pe loc. Dacă-i aşa, am să mă vîr la mijloc şi am să-i muştruluiesc că şi-au pierdut capul.“

Cu acest gînd, frumoasa Sita coborî din car, o porni cu şoldurile-i legănate înfăşurate în sari pe poteca spre templu, iar după cincizeci de paşi se găsi dinaintea celei mai oribile surprize.

Îşi azvîrli braţele-n sus, ochii îi ieşiră din orbite şi, pradă unui leşin, căzu întinsă pe podea. Numai că la ce bun i-a fost asta? Oribila surpriză avea timp să aştepte, cum şi aşteptase, în vreme ce Sita crezuse, la rîndu-i, că aşteaptă, acum rămînea oricît aceeaşi, iar cînd nefericita îşi veni în fire, totul era ca mai înainte. Sita încercă să cadă din nou în leşin, dar, datorită constituţiei sale sănătoase, nu reuşi. Se ghemui pe

pietre, cu degetele înfipte în păr, şi rămase cu ochii aţintiţi la capetele retezate, la trupurile prăvălite cruciş, unul peste altul, şi la tot sîngele acela ce se scurgea.

– O, zeilor, duhuri şi mari pustnici, şoptiră buzele ei învineţite, sînt pierdută! Amîndoi bărbaţii, amîndoi odată – s-a terminat cu mine! Stăpînul şi soţul meu, cel ce-a dat împreună cu mine ocol focului, Shridaman al meu, cu capul său foarte respectat şi cu trupul oricum cald, care m-a învăţat plăcerea, atît cît o cunosc, din sfintele nopţi ale căsniciei – desprins îi e de corp capul venerat, s-a dus şi e mort! S-a dus şi e mort şi celălalt, Nanda, care m-a dat în leagăn şi m-a peţit, trupul lui e despărţit în chip sîngeros de cap, iată-l zăcînd cu cîrlionţii de „viţel al norocului“ încă pe pieptul lui de flăcău vesel – fără cap ce mai înseamnă toate astea? Aş putea să pun mîna pe el, aş putea să ating puterea şi frumuseţea braţelor şi ale coapselor lui, dacă aş avea chef de aşa ceva. Dar nu am; moartea sîngeroasă pune o barieră între el şi această zburdălnicie, precum mai înainte au pus-o cinstea şi prietenia. Şi-au retezat capetele unul altuia! Dintr-o pricină pe care nu mi-o mai pot tăinui, mînia lor s-a făcut vîlvătaie ca focul în care torni unt şi au început o ceartă atît de înfricoşătoare, încît s-a ajuns la această faptă săvîrşită de fiecare împotriva celuilalt – parcă văd cu ochii! Dar aici nu e decît o sabie, iar cel ce-o ţine e Nanda!? Cum au putut cei doi furioşi să se lupte cu o singură sabie? Uitînd de toată înţelepciunea şi blîndeţea lui, Shridaman a pus mîna pe sabie şi i-a tăiat capul lui Nanda, la care acesta – dar nu! Din motive ce-mi scapă în jalea mea, Nanda l-a descăpăţînat pe Shridaman, după care acesta – dar nu – nu! Încetează să te mai gîndeşti, n-ajungi la alt rezultat decît la acest întuneric sîngeros, care şi aşa domneşte aici, un singur lucru e limpede, anume că s-au purtat ca nişte bărbaţi smintiţi şi nu s-au gîndit nici o clipă la mine. Adică, la mine s-au gîndit ei, despre biata de mine a fost vorba în înspăimîntătoarea lor faptă bărbătească, îmi cam dau întrucîtva seama, dar s-au gîndit la mine în măsura în care mă doreau, fără să le pese de persoana mea şi de ce soartă mă aşteaptă – lucrul ăsta i-a interesat în furia lor, tot atît cît îi interesează şi acum, cînd zac tăcuţi, fără cap şi lasă pe seama mea să mă întreb cu ce să încep! Să încep? Aici nu poate fi vorba decît cum să sfîrşesc, fiindcă nu mai e nimic de început. Să rătăcesc oare prin viaţă ca văduvă şi să fiu privită de oameni cu dezgust; ca o femeie păcătoasă ce şi-a îngrijit atît de rău stăpînul, încît acesta a murit? Asta se întîmplă oricum cu o văduvă, dar cît de nevrednică voi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 638

fi socotită, dacă mă întorc singură în casa tatălui meu şi a socrilor mei? Se găseşte aici o singură sabie, aşa că n-au putut să se ucidă unul pe altul cu ea, cu o singură sabie nu se descurcă doi inşi. Dar o a treia persoană e de prisos, iar aceea sînt eu. Se va zice că sînt o femeie desfrînată şi că mi-am omorît soţul şi pe prietenul lui care-i era ca un frate, cumnatul meu – dovezile se-nlănţuie limpede. Dovezile sînt false, dar înlănţuirea lor pare limpede oricui, am să fiu înfierată fără nici o vină. Nu fără nici o vină, nu, ar avea sens şi ar merita osteneala să mă mint singură, dacă nu s-ar fi sfîrşit totul, aşa nu mai are nici un sens. Nevinovată nu sînt, nu mai sînt de mult, iar cît priveşte desfrînarea, e şi în privinţa ei ceva adevăr, ba chiar mult, mult adevăr, dar nu aşa cum vor crede oamenii – există oare o dreptate bizuită pe greşeală? – Va trebui s-o iau acestei dreptăţi înainte şi să mă judec singură. Trebuie să-i urmez – nimic altceva nu-mi mai rămîne pe lumea asta. Nu pot mînui sabia cu mînuţele astea, care sînt prea mici şi fricoase, ca să nimicească trupul căruia îi aparţin şi care-i atît de ademenitor, însă prea slab. Ah, păcat de nurii lui, şi totuşi trebuie să devină tot atît de ţeapăn şi fără simţire, ca şi acestea de-aici; pentru ca de azi încolo să nu mai trezească plăcere şi nici să nu mai cunoască voluptatea. Iată ceea ce trebuie să se întîmple neapărat, chiar dacă prin asta se va mări numărul jertfelor la patru. Ce-ar mai avea el de la viaţă, copilul văduvei? Ar fi, fără îndoială, un schilod al nefericirii, ar fi, cu siguranţă, palid şi alb, fiindcă eu am pălit de mîhnire gustînd plăcerea şi am închis ochii în faţa aceluia ce mi-o dăruie. Ei au lăsat pe seama mea cum să încep. Ia să vedeţi acum cum am să mă descurc!

Se ridică în grabă, o porni ca ameţită poticnindu-se, urcă treptele şi ieşi în fugă din templu, cu privirea aţintită spre pierzanie. În faţa sanctuarului se afla un curmal de care erau aninate liane. Apucă unul dintre odgoanele verzi, făcu un laţ şi-şi vîrî gîtul în el, gata să se sugrume.

8

În această clipă răzbătu pînă la ea o voce din aer, care, fără nici o îndoială, nu putea fi decît însăşi vocea lui Durga-Devi, intangibila, vocea lui Kali, întunecata, vocea Mamei lumilor. Era o voce profundă şi aspră, o voce maternă, hotărîtă:

– Vrei să te opreşti o clipă, capră neroadă? auzi Sita. Nu ţi-e destul că ai făcut ca sîngele fiilor mei să se scurgă în groapă, mai ai de gînd să-mi poceşti şi pomul şi să faci hrană pentru ciori din trupul tău, care-a fost o întruchipare foarte drăgălaşă a făpturii mele, împreună cu minusculul, dragul, dulcele, caldul germene de viaţă ce creşte în el? N-ai băgat de seamă, tîrfo, şi ai uitat că porţi în pîntece pruncul fiului meu? Dacă eşti atît de neştiutoare în cele ce ne privesc, atunci spînzură-te, dar nu aici, pe domeniul meu, unde ai vrea să se stingă totodată şi să piară din lume şi viaţa cea dragă, numai din pricina neroziei tale! Am şi aşa urechile pline de flecăreala gînditorilor, cum că existenţa omenească ar fi o boală care molipseşte în continuare noile generaţii prin plăcerile iubirii – iar tu, nebuno, îmi mai şi faci asemenea scene aici! Scoate-ţi capul din laţ sau te iau la palme!

– Sfîntă zeiţă, răspunse Sita, am să te ascult, fără-ndoială. Aud vocea ta de tunet şi-mi întrerup, fireşte, numaidecît fapta deznădăjduită, de vreme ce tu mi-o poruncesti. Dar trebuie să mă apăr de învinuirea că nu ştiu nici măcar de starea mea şi că n-am băgat de seamă că tu m-ai oprit locului şi m-ai binecuvîntat. Mă gîndeam numai că are să fie oricum palid şi orb şi un schilod al nefericirii.

– Fii bună şi lasă asta în seama mea! Mai întîi, ţi-ai băgat în cap o superstiţie muierească neroadă, iar, în al doilea rînd, în muşuroiul făpturilor mele trebuie să fie şi schilozi, palizi şi orbi. Mai bine dezvinovăţeşte-te şi mărturiseşte de ce a curs înăuntru sîngele fiilor mei, care au fost, fiecare în felul său, doi tineri de soi! Nu că sîngele lor n-ar fi fost pentru mine plăcut, dar aş fi vrut să-l mai las o vreme în vinele lor de oameni de treabă. Vorbeşte, aşadar, însă spune adevărul! Poţi să-ţi închipui că şi fără asta toate lucrurile îmi sînt bine ştiute.

– S-au ucis unul pe altul, sfîntă zeiţă, iar pe mine m-au părăsit. S-au luat cu sălbăticie la ceartă din pricina mea şi şi-au tăiat unul altuia capul cu aceeaşi sabie...

– Prostii! Numai o muiere atît de fără minte poate rosti asemenea palavre prosteşti! S-au adus singuri jertfă, unul după altul, în evlavia lor bărbătească, asta, ca s-o ştii! Dar de ce-au făcut acest lucru?

Frumoasa Sita începu să plîngă şi răspunse printre sughiţuri:

– Ah, sfîntă zeiţă, ştiu şi recunosc că sînt vinovată, dar ce pot să fac? A fost o nenorocire, chiar dacă una de neocolit, aşadar, o fatalitate, dacă îmi îngădui să mă exprim astfel (aici, sughiţă de mai multe ori la rînd),

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 640

a fost pentru mine o nenorocire şi o otravă de şarpe că am devenit femeie dintr-o fată ţîfnoasă şi închisă în ea şi încă neştiutoare cum eram, o fată care aţîţa focul vetrei în casa tatălui ei, mai înainte de a cunoaşte bărbatul şi de a fi iniţiată în treburile lui – asta a fost pentru voioasa ta copilă ca şi cum ar fi mîncat mătrăgună; fata s-a schimbat de-atunci cu totul, iar păcatul a pus stăpînire cu o dulceaţă irezistibilă pe firea ei acum desferecată. Nu că aş dori să mă întorc la ferecarea voioasă şi la ţîfna dinainte, care au fost doar neştiinţă – n-aş face-o nici dacă s-ar putea. Ştiu numai că în acea vreme din trecut n-am cunoscut bărbatul şi nici nu l-am văzut, mai ştiu că nu-l luam în seamă, iar sufletul meu era liber de el şi de acea fierbinte curiozitate de a-i cunoaşte tainele, aşa că-i aruncam doar cuvinte glumeţe şi-mi vedeam de drumul meu, zglobie şi rece. M-a tulburat, oare, vreodată vederea pieptului vreunui tînăr sau mi s-a suit sîngele la cap cînd i-am văzut braţele şi picioarele? Nu, toate astea erau pe atunci pentru mine ca şi cum n-ar fi fost şi nu-mi păsa nicicum de ele în voioşia şi răceala mea, căci eram nedesferecată. Şi-a venit odată un flăcău cu nas turtit, cu ochi negri, cu boiul chipeş, Nanda din „Prosperitatea vacilor“, care m-a legănat în soare de sărbători şi nu m-am încins deloc. M-am încălzit din pricina aerului în repezişul legănatului, dar altminteri de nimica, iar drept mulţumire i-am dat un bobîrnac. Pe urmă, Nanda a revenit ca peţitor pentru Shridaman, prietenul său, după ce părinţii acestuia şi ai mei căzuseră la învoială. Asta a fost poate altceva, poate că nenorocirea îşi are rădăcinile în zilele acelea, cînd m-a peţit pentru cel ce trebuia să mă îmbrăţişeze ca soţie şi care încă nu era de faţă; de faţă era numai Nanda.

A fost de faţă mereu, înainte de nuntă şi în timpul nunţii, cînd am păşit în jurul focului, şi mai tîrziu iarăşi. Vreau să spun că era la noi ziua, nu noaptea, firește, cînd dormeam cu prietenul său, Shridaman, soţul meu, şi ne întîlneam aidoma perechii zeieşti, precum se întîmplase pentru întîia oară în patul de flori din noaptea nunţii noastre, cînd m-a desferecat cu puterea bărbătească şi a pus capăt lipsei mele de experienţă, făcîndu-mă femeie şi înlăturîndu-mi răceala ţîfnoasă de mai înainte. A putut-o face, cum să nu, că doar era fiul tău, şi s-a şi priceput să împlinească unirea întru dragoste, într-un chip foarte gingaş – n-am nimic împotrivă şi nu zic că nu l-am iubit, că nu l-am respectat şi că nu m-am temut de el – ah, desigur, nu sînt atît de ticăloşită, preabună zeiţă, încît să nu-l fi iubit şi temut, şi respectat pe soţul meu, cu capul lui prea

nobil – ştiutor de multe, încadrat de barba-i moale, precum blînzi îi erau ochii cu irişii şi pleoapele lor – şi cu trupul lui. Dar în marele meu respect faţă de el m-am tot întrebat mereu dacă i s-a cuvenit lui să mă facă femeie şi să mă înveţe, în răceala mea ţîfnoasă, dulceaţa înfricoşătoare şi serioasă a simţurilor; mi s-a părut mereu că nu i se cuvenea lui, că nu era un lucru vrednic de el şi potrivit cu capul lui, dar ori de cîte ori carnea lui se sălta împotrivă-mi în nopţile căsniciei noastre, mi se părea că e o jignire pentru el şi o înjosire a nobleţei lui – o ruşine şi o înjosire, totodată, şi pentru mine, cea trezită.

Veşnică zeiţă, aşa a fost. Mustră-mă, pedepseşte-mă, eu, făptura ta, mărturisesc fără reţinere, în această oră îngrozitoare, că aşa au stat lucrurile, tu, oricum, le ştii pe toate. Plăcerea iubirii n-a fost pe potriva lui Shridaman, nobilul meu soţ, pe potriva capului său, nici chiar a trupului său care, vei recunoaşte, e lucrul principal în treaba asta, astfel că acest trup, care acuma e în chip jalnic despărţit de capul ce-i aparţine, n-a ştiut să săvîrşească unirea întru dragoste atît de bine, încît inima-mi să fie pe de-a-ntregul cucerită de ea, întrucît, trezindu-mi, ce-i drept, plăcerea, nu mi-a şi satisfăcut-o. Îndură-te, zeiţo! Plăcerea făpturii tale trezite prin căsătorie a fost mai mare decît fericirea ei, iar dorinţa, mai mare decît plăcerea.

Ziua însă dar şi seara, înainte de a merge la culcare, îl vedeam pe Nanda, cel cu nas de capră, prietenul nostru. Nu numai că îl vedeam, mă şi uitam la el, aşa cum sfînta căsătorie mă învăţase să mă uit la bărbaţi şi să-i examinez, iar în gîndurile mele, în visurile mele s-a furişat întrebarea: cum ar şti el să săvîrşească unirea întru dragoste şi cum s-ar defăşura sfînta întîlnire cu el, care nici pe departe nu vorbeşte atît de corect ca Shridaman, dacă ar fi în locul acestuia? Nu altfel, mizerabilo, vicioaso, necinstito faţă de soţul tău! Aşa îmi spuneam. E întotdeauna acelaşi lucru şi cum l-ar putea săvîrşi altfel Nanda, care nu e decît drăguţ la boi şi vorbă, în vreme ce domnul şi soţul tău poate fi numit un om de-a dreptul important? N-a fost de nici un folos; întrebarea cu privire la Nanda şi gîndul la felul cum s-ar potrivi capului şi trupului său plăcerea dragostei, fără ruşinare şi înjosire, întrebarea dacă el ar fi bărbatul care să-mi împace fericirea cu trezirea îmi şedea în carne şi sînge ca un cîrlig de undiţă în gîtlejul peştelui, fără putinţă de a-l scoate, căci cîrligul avea un spin.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 642

Cum aş fi putut să-mi smulg din carne şi suflet întrebarea cu privire la Nanda, dacă era mereu în preajma noastră, iar Shridaman şi el nu puteau unul fără altul, din pricina felului lor deosebit de a fi? Eram nevoită să-l văd ziua şi să mă visez cu el noaptea în locul lui Shridaman. Cînd îi vedeam pieptul împodobit cu cîrlionţii de „viţel al norocului“, cînd îi vedeam şoldurile înguste şi fundul mic de tot (în vreme ce al meu e atît de mare; în privinţa şoldurilor şi a fundului, Shridaman e cam la mijloc între Nanda şi mine), îmi pierdeam firea. Cînd braţul lui îl atingea pe al meu, perişorii porilor mi se zbîrleau de încîntare. Cînd mă gîndeam cum m-ar încleşta în jocul dragostei minunata lui pereche de picioare, pe care-l vedeam mergînd şi ale căror pulpe sînt acoperite cu păr negru, mă apuca ameţeala, iar de gingăşie îmi picurau sînii. De la o zi la alta, mi se părea mai frumos şi nu mai înţelegeam cum de nu mă trezisem – lucru de necrezut – atunci cînd mă dăduse în leagăn, fără să-l iau în seamă pe el şi mirosul de ulei de muştar al pielii lui. Îmi apărea acum înconjurat de un farmec suprapămîntesc, la fel ca Citraratha, principele *gandharvaşilor*[30], cu zeul iubirii în cea mai dulce întruchipare, plin de frumuseţe şi tinereţe, ameţitor pentru simţuri, împodobit cu podoabe cereşti, ghirlande de flori, parfumuri şi toate farmecele dragostei – Vishnu coborît pe pămînt cu chipul lui Krishna.

De aceea, cînd Shridaman se afla noaptea lîngă mine, păleam de ciudă că era el, şi nu celălalt, închideam ochii, ca să mă pot gîndi că mă îmbrăţişează Nanda. Cum însă nu mă puteam împiedica uneori ca sub stăpînirea plăcerii să lălăi numele aceluia care aş fi vrut să mă aibă sub el, Shridaman şi-a dat seama că în braţele sale blînde comit un adulter. Căci, din păcate, vorbesc şi în somn, aşa că voi fi dat glas, în urechile sale dureros atinse, visurilor mele atottrădătoare. Trag această încheiere din adînca lui tristeţe şi din aceea că s-a îndepărtat de mine şi nu m-a mai atins. Dar nici Nanda nu mă atingea – nu că n-ar fi fost ispitit s-o facă, era ispitit, cu siguranţă că era ispitit, nu pot suporta jignirea ca el să nu fi fost extrem de ispitit! Dar dintr-un devotament de nezdruncinat faţă de prietenul său înfrunta ispita, şi eu, de asemenea, crede-mă, Veşnică Mamă, eu, cel puţin, aş vrea s-o cred, l-aş fi trimis cu asprime la plimbare, dacă ispita l-ar fi făcut să încerce ceva, aş fi făcut-o din respect faţă de soţul meu. Aşa însă, nu aveam nici un bărbat, iar noi, tustrei, eram lipsiţi, fiecare, de ceea ce doream.

În aceste împrejurări, Mamă a lumii, am pornit în călătoria cu care eram datori părinţilor mei şi am ajuns pe drumuri greşite la casa ta. Shridaman a spus că vrea să coboare niţel pînă la tine şi să-ţi arate cu acest prilej veneraţia lui. Împins de împrejurări, odată ajuns în încăperea pentru sacrificii, a săvîrşit îngrozitoarea faptă, despărţindu-şi de mădulare capul respectat sau, mai bine zis, lipsindu-şi capul foarte stimat de mădulare, punîndu-mă pe mine în starea de jalnică văduvie. A făcut-o din mîhnită renunţare şi cu bune intenţii pentru mine, nemernica. Căci, mare zeiţă, iartă-mă că rostesc adevărul: nu ţie ţi s-a adus jertfă, ci mie şi prietenului său, pentru ca de aici înainte să ne putem petrece timpul desfrînîndu-ne pe deplin cu plăcerea simţurilor. Nanda însă care s-a dus să-l caute, n-a vrut să primească jertfa şi şi-a retezat de asemenea capul de mădularele lui Krishna, astfel că acuma nu mai au nici un preţ. Dar fără de preţ, ba chiar sub orice preţ a devenit acum şi viaţa mea, aşa că sînt şi eu ca decapitată, anume, fără bărbat şi fără prieten. Vina pentru nefericirea mea trebuie s-o pun, fără îndoială, pe seama faptelor mele dintr-o existenţă anterioară. Cum de te mai poţi mira că am fost hotărîtă să pun capăt existenţei mele de-acum?

– Eşti o gîsculiţă curioasă şi nimic mai mult, spuse cu glas de tunet zeiţa. E ridicol ceea ce ai făcut în curiozitatea ta din acest Nanda, care nu are nimic neobişnuit. Cu asemenea braţe şi pe asemenea picioare aleargă peste tot milioane de fii ai mei, tu ai făcut însă din el un *gandharvas*! În fond, e ceva mişcător, adăugă vocea divină, devenind mai blîndă. Eu, Mama, găsesc că plăcerea cărnii este, în fond, mişcătoare şi sînt de părere că e prea mult osîndită. Dar, firește, ordine trebuie să fie! Vocea deveni brusc din nou aspră şi bubuitoare: În ce mă priveşte, eu sînt, ce-i drept, dezordinea, dar tocmai din pricina asta trebuie să ţin cu toată hotărîrea la ordine şi să pretind ca instituţia căsătoriei să fie inviolabilă, bagă la cap asta! Totul s-ar duce de rîpă, dacă aş da urmare numai blîndeţii mele. De tine însă sînt mai mult decît mulţumită. Îmi torni aici un talmeş-balmeş şi mai adaugi, pe deasupra, şi nişte necuviinţe. Îmi dai de înţeles că fiii mei nu s-au jertfit pentru mine, astfel ca sîngele lor să curgă în cinstea mea, ci că unul a făcut-o pentru tine, iar celălalt pentru primul. Ce ton e ăsta? Pune tu un bărbat să-şi taie capul – nu numai să-şi spintece gîtlejul, ci să-şi reteze capul întocmai după ritualul sacrificiilor – şi încă un cap ales, ca Shridaman al tău, care nu se poartă cu deosebită dibăcie nici măcar în dragoste – fără ca extazul pe care i l-am inspirat

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 644

eu să-i dea puterea şi sălbăticia trebuitoare! Îţi interzic să foloseşti faţă de mine acest ton, indiferent dacă în cuvintele tale e ceva adevărat sau nu. Căci adevărul în întîmplarea asta ar putea fi ca fapta să fie una cu imbolduri amestecate, ceea ce vrea să spună o faptă tulbure. Fiul meu Shridaman s-a jertfit pentru mine nu numai ca să capete îndurarea mea, ci, de fapt, şi datorită mîhnirii pricinuite de tine, fie că şi-a dat seama de asta sau nu. Iar jertfa micului Nanda n-a fost decît urmarea de neocolit a acestui lucru. Din cauza asta mă simt puţin înclinată să le primesc sîngele şi să socotesc totul drept o jertfă. Dacă aş restitui acum dubla jertfă şi aş reface totul cum a fost, m-aş putea aştepta ca pe viitor să te porţi cum se cuvine?

– Ah, sfîntă zeiţă şi iubită mamă! strigă Sita printre lacrimi. Dacă ai să fii în stare şi ai putea să anulezi înspăimîntătoarea faptă, dîndu-mi înapoi soţul şi prietenul şi făcînd ca totul să fie aşa cum a fost – cum te-aş mai binecuvînta şi cum mi-aş mai stăpîni pînă şi cuvintele rostite în vis, pentru ca nobilul Shridaman să nu mai aibă motive de mîhnire. Dacă ai reuşi acest lucru şi ai reface totul aşa cum a fost, recunoştinţa mea ar fi de nedescris! Chiar dacă situaţia noastră dinainte ajunsese foarte tristă, în aşa măsură, încît atunci cînd m-am aflat în pîntecele tău în faţa îngrozitoarei surprize, am recunoscut cu limpezime că alt sfîrşit nu putea să aibă, ar fi totuşi minunat dacă prin puterea ta ai izbuti să înlături deznodămîntul, astfel ca data viitoare acesta să poată fi unul mai bun.

– Ce înseamnă „dacă ai fi în stare“ şi „dacă ai izbuti“? replică vocea zeiţei. Nu te îndoieşti, sper, că pentru puterea mea aşa ceva e un lucru de nimic! Am dovedit-o mai mult decît o dată în mersul lumii. Mi-e milă de tine, deşi nu o meriţi, împreună cu palidul şi orbul germene din pîntecele tău, mi-e milă şi de cei doi tineri de-acolo, dinăuntru. Deschide-ţi urechile şi ascultă ce-ţi spun! Lasă acum în pace coarda din care ţi-ai făcut laţ şi du-te înapoi în sanctuarul meu în faţa statuii mele, la surpriza pe care ţi-ai pricinuit-o. Acolo să nu-mi faci fasoane şi să cazi leşinată, ci să iei de plete capetele şi să le potriveşti la bietele trunchiuri. După ce vei binecuvînta locul tăieturii cu sabia de sacrificiu, întoarsă cu tăişul în jos, şi vei striga de două ori numele meu – poţi să spui Durga sau Kali sau, simplu, Devi, n-are însemnătate –, cei doi tineri vor fi refăcuţi cum au fost. M-ai înţeles? Nu apropia prea repede capetele de trupuri, în pofida marii puteri de atracţie pe care ai

s-o simţi între cap şi trunchi, pentru ca sîngele scurs să aibă timp să se întoarcă şi să fie resorbit din nou. Acest lucru se petrece cu iuţeală de vrajă, dar un răgaz de-o clipă tot trebuie să aibă. Sper că ai ascultat ce ţi-am spus. Atunci, aleargă! Dar fă treaba aşa cum se cuvine şi, în graba ta, nu pune capetele întoarse, în aşa fel încît să umble cu faţa la ceafă, ajungînd de batjocura lumii! Du-te! Dacă mai aştepţi pînă mîine, va fi prea tîrziu.

9

Frumoasa Sita nu mai spuse nici un cuvînt, nu spuse măcar „mulţumesc“, făcu un salt şi o luă la fugă înapoi, spre casa Mamei, cît de repede îi îngăduia veşmîntul cu care era înfăşurată. Trecu în goană prin sala de adunare şi prin pridvor, iar odată ajunsă în sfîntul pîntece, în faţa chipului înspăimîntător al zeiţei, se apucă să facă cele prescrise, cu o rîvnă febrilă şi în grabă. Puterea de atracţie dintre capete şi trunchiuri nu era atît de mare precum te-ai fi aşteptat după cuvintele lui Devi. O simţeai, însă nu avea atîta tărie, încît să fi constituit un pericol pentru reîntoarcerea la timp a sîngelui pe jgeaburi în sus, reîntoarcere care, la apropierea capetelor de trunchiuri, se produse cu o iuţeală de vrajă şi un zgomot ca un plescăit viu. Binecuvîntarea cu sabia şi numele zeiesc pe care Sita îl pronunţă cu grabă şi mare bucurie chiar de trei ori la fiecare apropiere avură un efect infailibil: cei doi tineri se aflau acum în faţa ei cu capetele fixate la loc, fără urmă de tăietură sau cicatrice, se priveau unul pe altul şi se uitau la partea lor de jos, mai curînd: se uitau fiecare la partea de jos a celuilalt, căci ca să se uite la sine în jos, ar fi trebuit să se uite la celălalt – în felul acesta fuseseră reîntregiţi.

Sita, ce-ai făcut? Sau ce s-a întîmplat? Sau ce-ai făcut să se întîmple în pripa ta? Cu un cuvînt (ca să punem întrebarea în aşa fel, încît ea să-şi dea seama cum se cuvine de graniţa fluidă dintre întîmplare şi faptă): ce ţi s-a întîmplat? Emoţia cu care ai acţionat este de înţeles, dar n-ar fi trebuit totuşi să cauţi mai bine ochii cînd ai făcut treaba asta? Nu, n-ai pus sucit capetele tinerilor tăi, în aşa fel încît faţa să le stea spre ceafă – asta nu ţi s-a întîmplat nicidecum. Dar – să spunem pe şleau ce ţi s-a întîmplat, să spunem pe nume faptei tulburătoare, nenorocirii, ghinionului, poznei, sau cum veţi fi dorind voi trei s-o numiţi – tu ai potrivit şi ai fixat unuia capul celuilalt: capul lui Nanda i l-ai pus lui Shridaman – dacă

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 646

trunchiul acestuia fără partea lui principală mai poate fi numit al lui Shridaman –, iar capul lui Shridaman i l-ai pus lui Nanda, dacă acel Nanda fără cap mai era Nanda – pe scurt, soţul şi prietenul tău nu au reînviat aşa cum fuseseră mai înainte, ci amestecaţi anapoda: l-ai făcut pe Nanda – dacă cel ce poartă capul ţărănesc al acestuia mai e Nanda – să fie îmbrăcat cu cămaşa şi şorţul legat în chip de pantaloni cu care era înfăşurat corpul delicat şi grăsuţ al lui Shridaman, iar Shridaman, dacă făptura cu capul blînd al acestuia mai poate fi numită astfel, stă în faţa ta cu picioarele bine făcute ale lui Nanda şi are pe pieptul „lui" lat şi tuciuriu cîrlionţii de „viţel al norocului", în cadrul colierului din mărgele de piatră.

Ce surpriză – ca urmare a grabei prea mari! Cei ce se sacrificaseră trăiau, dar trăiau schimbaţi: trupul soţului cu capul prietenului, trupul prietenului cu capul soţului. Ce să te miri că timp de cîteva minute pîntecul de stîncă răsună de strigătele uimite ale celor trei! Cel cu capul lui Nanda, cercetîndu-şi mădularele ce-i reveniseră, îşi pipăia trupul care aparţinea mai înainte, ca un lucru secundar, nobilului cap al lui Shridaman, iar acesta, anume Shridaman (corespunzător capului), îşi examina cu uimire ca pe al său corpul care, împreună cu capul drăguţ al lui Nanda, fusese lucrul principal. În ce o priveşte pe făptaşa acestei noi orînduieli, ea fugea, cu strigătele de bucurie, de jale, de autoînvinuire şi rugăminţi de iertare, de la unul la altul, îi îmbrăţişa cu schimbul şi se arunca la picioarele lor, pentru ca, plîngînd cu sughiţuri şi rîzînd, să se confeseze, spunîndu-le prin ce trecuse şi cum greşise:

– Iertaţi-mă, dacă puteţi! strigă ea. Iartă-mă, preabunule Shridaman şi se întoarse cu înfocare spre capul acestuia, aruncînd cu intenţie o privire asupra corpului lui Nanda legat acum cu el; iartă-mă şi tu, Nanda! vorbi ea din nou, ridicînd ochii spre capul respectiv, pe care, în pofida lipsei lui de însemnătate, îl socotea acum partea principală, după cum în trupul lui Shridaman, legat cu el vedea o anexă ce-i era indiferentă. Ah, ar trebui să vă daţi silinţa să mă înţelegeţi, căci, dacă vă gîndiţi la fapta îngrozitoare pe care-aţi săvîrşit-o asupra voastră înşivă în întruparea dinainte şi la deznădejdea în care m-aţi aruncat prin ea, dacă aţi şti că am fost cu adevărat pe cale să mă sugrum şi că apoi am avut o convorbire uluitoare cu însăşi vocea de tunet a Intangibilei, ar trebui să înţelegeţi că, îndeplinind ordinele ei, n-am fost în deplinătatea puterii mele de judecată şi a prezenţei de spirit – ochii îmi şiroiau de lacrimi, aşa că nu mi-am dat limpede seama ce cap şi ce mădulare aveam în mînă şi am fost nevoită să las pe seama norocului să găsească locul potrivit pentru fiecare. – Pe jumătate se părea că am nimerit bine şi tot pe atîta că am greşit – s-a întîmplat aşa şi voi v-aţi întregit aşa, fiindcă n-aveam de unde să ştiu că puterea de atracţie dintre capete şi trunchiuri este aceea care dă măsura cuvenită, de vreme ce această putere s-a simţit limpede şi tare, chiar dacă, poate, la altă reunire ar fi fost încă şi mai tare. Ceva din vină cade şi asupra zeiţei, fiindcă nu mi-a atras atenţia decît să nu vă aşez feţele spre ceafă, lucru la care am şi fost atentă. Că ar putea să se întîmple cum s-a întîmplat, nu s-a gîndit sublima! Spuneţi, sînteţi disperaţi din pricina felului cum aţi reînviat şi mă blestemaţi pe veci? Dacă-i aşa, mă duc afară şi desăvîrşesc fapta de la care m-a întrerupt cea fără de început. Sau sînteţi înclinaţi să-mi daţi iertare şi socotiţi cu putinţă ca în condiţiile hotărîte de oarba întîmplare să începem între noi trei o viaţă mai bună – vreau să zic mai bună decît ar fi fost dacă s-ar fi restabilit starea de mai înainte care a luat un sfîrşit atît de trist şi, după judecata omenească, ar fi trebuit să ia din nou unul aidoma? Asta să mi-o spui, puternice Shridaman! Asta vreau s-o ştiu de la tine, nobil întrupatule Nanda!

Întrecîndu-se între ei în a o ierta, cei doi tineri cu altă alcătuire se aplecară asupra ei, o ridicară, unul cu braţele celuilalt, şi toţi trei rămaseră îmbrăţişaţi într-un grup intim, împrejurare în care ieşiră la iveală cu certitudine două lucruri. Mai întîi se dovedi că Sita făcuse foarte bine adresîndu-se capetelor celor doi reînviaţi, căci acestea aveau rolul principal, capetele erau decisive pentru sentimentele de eu şi al meu, iar drept Nanda se simţea şi se ştia cel ce purta pe umeri înguşti şi bălani capul ţărănesc al fiului lui Garga; ca Shridaman se comportă, firește, cel pe ai cărui umeri minunaţi şi întunecaţi şedea capul nepotului de brahman. În al doilea rînd însă ieşi limpede la iveală că nici unul dintre tineri nu era mînios din pricina greşelii săvîrşite de Sita, dimpotrivă, foarte mulţumit de noua lui alcătuire:

– Presupunînd, spuse Shridaman, că Nanda nu se ruşinează de corpul care i-a revenit şi nu regretă prea mult cîrlionţii lui Krishna de pe piept – lucru ce-ar fi dureros pentru mine – pot să spun, în ce mă priveşte, că mă simt omul cel mai fericit. Întotdeauna mi-am dorit o asemenea trupeşie, iar cînd îmi cercetez muşchii braţelor, cînd îmi privesc umerii şi mă uit în jos, la minunatele mele picioare, mă cuprinde o bucurie de neînfrînat şi îmi spun că de aici înainte am să-mi port capul sus cu totul altfel decît pînă acum, mai întîi, pentru că am să fiu

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 648

conştient de puterea şi frumuseţea mea, iar, în al doilea rînd, pentru că înclinaţiile spiritului meu se vor afla acum în armonie cu conformaţia mea trupească, astfel încît nu va mai fi nimic nepotrivit şi de-a-ndoaselea, cînd voi vorbi în favoarea simplificării şi voi pleda sub copac pentru procesiunea vacilor în jurul muntelui „Culmea pestriţă“ în loc de serviciul divin prin versete, căci aceasta mi se potriveşte, iar ceea ce a fost străin a devenit al meu. Dragi prieteni, în aceasta rezidă, fără-ndoială, şi o anume tristeţe, căci ceea ce a fost străin a devenit al meu şi nu mai este un obiect al dorinţei şi al admiraţiei, în afară doar de faptul că am să mă admir eu însumi şi că n-am să mă mai pun în slujba altora, ci a celui care sînt eu însumi, atunci cînd recomand ritualul de pe munte în locul sărbătoririi lui Indra. Da, recunosc că acum mă încearcă tristeţea din pricină că sînt ceea ce aş fi dorit să fiu. Dar tristeţea aceasta este cu totul împinsă în fundal de gîndul la tine, dulce Sita, care merge mai departe decît cel la mine însumi, anume de gîndul la avantajele care decurg pentru tine din noua mea alcătuire trupească şi care mă fac dinainte nespus de mîndru şi de fericit, astfel încît pot binecuvînta această întreagă minune doar prin cuvintele: *Siyât*, fie!

– Ai putea spune *Siyât*, după vorbirea corectă, zise Nanda, care la ultimele cuvinte alte prietenului său închisese ochii, neîngăduind ca gura ta să fie înrîurită de mădularele mele ţărăneşti, pentru care, cu adevărat, nu te invidiez, fiindcă prea mult timp au fost ale mele. Nici eu, Sita, nu sînt cîtuşi de puţin supărat pe tine, ci spun de asemenea *Siyât* la această minune, deoarece întotdeauna mi-am dorit un asemenea trup delicat cum este acum al meu, iar dacă în viitor voi apăra serviciul divin prin versete pentru Indra împotriva simplificării, aceasta se va potrivi mai bine figurii mele sau cel puţin trupului meu care, pentru tine, Shridaman, va fi fost un lucru secundar, dar pentru mine este principalul. Nu mă mir nici o clipă, Sita, că ai simţit o putere de atracţie atît de mare între capetele şi corpurile noastre aşa cum le-ai întregit tu, deoarece în această putere de atracţie s-a vădit prietenia care ne lega pe Shridaman şi pe mine şi despre care nu doresc altceva decît să rămînă neştirbită după cele întîmplate. Un lucru însă trebuie să spun: bietul meu cap se vede nevoit să gîndească pentru trupul ce i-a revenit şi să atragă luarea-aminte asupra drepturilor sale, iar de aceea sînt surprins şi tulburat, Shridaman, de unele cuvinte ale tale prin care ai făcut aluzie, ca la ceva de la sine înţeles, la viitorul în căsnicie al Sitei.

Aceste cuvinte nu vor să-mi intre în cap ca un lucru de la sine înţeles, ci ridică o mare întrebare, la care capul meu răspunde altfel decît pare să răspundă al tău.

– Cum adică! strigară Sita şi Shridaman într-un glas.

– Cum adică? repetă prietenul cu trup delicat. Cum de mai întrebaţi? Pentru mine, lucrul principal este trupul meu, iar în această privinţă gîndesc în spiritul căsătoriei în care trupul este, de asemenea, lucrul principal, deoarece cu el sînt procreaţi copiii, şi nu cu capul. Aş vrea să-l văd pe acela care va contesta că eu sînt tatăl rodului pe care-l poartă Sita în pîntece.

– Dar adună-ţi minţile, strigă Shridaman, mişcîndu-şi fără să vrea puternicele mădulare, şi gîndeşte-te la tine însuţi! Eşti Nanda sau cine eşti?

– Sînt Nanda, răspunse cel întrebat, dar pe cît de adevărat este să numesc trupul acesta de soţ al meu şi să spun despre el eu, tot atît de adevărat este să spun pretutindeni că Sita cea cu boi frumos este femeia mea, iar micul ei rod este produsul meu.

– Zău? replică Shridaman cu o voce uşor tremurătoare. Eu n-aş fi cutezat să afirm acest lucru în vremea cînd trupul tău de acum era încă al meu şi se odihnea lîngă Sita. Căci nu el era acela pe care îl îmbrăţişa ea cu adevărat, ci acela pe care îl numesc acum ca al meu, aşa cum reieşea din şoaptele şi lălăitul ei, spre nesfîrşita mea suferinţă. Nu e frumos din partea ta, prietene, că atingi aceste lucruri dureroase şi că mă obligi să le dau glas. Cum poţi să stărui în acest fel asupra capului tău sau, mai curînd, asupra trupului tău şi s-o faci în aşa fel, de parcă tu ai devenit eu, iar eu, tu? E totuşi limpede că, dacă ar fi avut loc aici o asemenea schimbare, iar tu ai fi devenit Shridaman, soţul Sitei, eu aş fi devenit Nanda – astfel că, în acest caz, n-ar exista nici o schimbare, ci totul ar fi ca mai înainte. Fericita minune constă tocmai în aceea că prin mîinile Sitei s-a săvîrşit doar o schimbare de capete şi mădulare, o schimbare de care sînt mulţumite capetele noastre, partea cea mai importantă, şi care e menită, înainte de toate, s-o bucure pe Sita cea cu şolduri frumoase. Referindu-te cu încăpăţînare la trupul tău din căsnicie, ca să te pretinzi soţul ei, şi conferindu-mi mie rolul de prieten al casei, dai la iveală un egoism vrednic de dojană, căci ţi se duce gîndul la tine şi la presupusele tale drepturi, nu la fericirea Sitei şi la foloasele ce trebuie să rezulte pentru ea din schimbare.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 650

– Foloase, replică Nanda nu fără amărăciune, de care ai de gînd să fii mîndru, astfel că sînt în aceeaşi măsură foloasele tale, pe care le pune în lumină egoismul tău. E şi ea vinovată că mă înţelegi atît de greşit. Căci în realitate nu mă refer deloc la trupul de soţ ce mi-a revenit, ci la obişnuitul şi propriul meu cap, pe care tu însuţi îl numeşti drept partea cea mai importantă şi care, chiar legat de noul meu trup mai delicat, face din mine Nanda. Într-un chip cu totul nedrept prezinţi lucrurile în aşa fel, de parcă eu nu m-aş gîndi cel puţin tot atît cît şi tine la fericirea Sitei şi la foloasele pentru ea. În ultima vreme, cînd se uita la mine şi-mi vorbea cu o voce dulce şi melodioasă, pe care mă temeam s-o ascult, fiindcă pericolul de a-i răspunde cu o voce înrudită era mare, Sita mă privea în faţă – mă privea în ochi, încercînd să citească în ei cu ai săi, şi-mi spunea „Nanda“ şi „dragă Nanda“, ceea ce voiam să cred că e ceva de prisos, dar nu era de prisos, precum reiese limpede acum, ci un lucru de cea mai mare însemnătate. Căci era expresia faptului că nu se referea la trupul meu, care în sine nu merită acest nume, cum o dovedeşti chiar tu foarte bine prin aceea că, şi în posesia lui, te numeşti ca şi mai înainte tot Shridaman. Nu i-am răspuns sau nu i-am răspuns decît atît cît era strict necesar, ca nu cumva să-i vorbesc şi eu avîntat şi melodios, de asemenea nu i-am spus pe nume şi mi-am ferit ochii de ai ei, ca să nu poată citi în adîncul lor – totul din prietenie pentru tine şi din veneraţie faţă de calitatea ta de soţ. Acum însă, cînd capului, în ochii căruia privea atît de adînc şi întrebător şi căruia îi spunea „Nanda“ şi „dragă Nanda“, i-a revenit şi trupul de soţ, iar trupului de soţ, capul lui Nanda, acum însă situaţia s-a schimbat totuşi din temelie în favoarea mea şi a Sitei. A ei înainte de toate! Căci tocmai dacă punem înainte de orice fericirea şi mulţumirea ei, nu se pot închipui relaţii mai pure şi mai desăvîrşite decît acelea pe care le înfăţişez acum!

– Nu, spuse Shridaman, nu m-aş fi aşteptat de la tine la aşa ceva! M-am temut că are să-ţi fie ruşine cu trupul meu, dar trupului meu de altă dată ar putea să-i fie ruşine cu capul tău, iată în ce contradicţii te încurci, cînd socoţi, după cum îţi convine, ba capul, ba trupul drept partea cea mai importantă în căsnicie. Întotdeauna ai fost un tînăr modest, iar acum te catari dintr-o dată pe culmile obrăzniciei şi ale vanităţii, socotind relaţiile propuse de tine drept cele mai pure şi mai desăvîrşite din lume pentru a chezăşui fericirea Sitei, în vreme ce totuşi sare-n ochi că eu sînt acela care îi poate oferi condiţiile cele mai bune, adică cele

mai fericite şi, totodată, cele mai liniştitoare! Nu are însă nici un rost şi nu e de nici un folos să ne mai ciorovăim. Sita e de faţă. Să spună ea cui îi aparţine şi să rostească ea sentinţa asupra noastră şi a fericirii ei.

Sita îşi plimbă tulburată privirea de la unul la altul. Apoi îşi ascunse faţa în mîini şi începu să plîngă.

– Nu pot, zise ea cu sughiţuri. Vă rog, nu mă siliţi pe mine să hotărăsc, nu-s decît o biată femeie şi-mi vine greu. La început mi s-a părut, firește, uşor, şi, oricît m-aş fi ruşinat din pricina greşelii mele, m-am simţit totuşi fericită că am greşit, mai ales deoarece vă vedeam pe voi fericiţi. Dar vorbele schimbate între voi mi-au luat minţile şi mi-au despicat inima în două, aşa că o jumătate se ceartă cu cealaltă, precum vă certaţi voi. În cuvintele tale, bunule Shridaman, se află mult adevăr, şi nici măcar nu te-ai gîndit să spui că eu nu mă pot întoarce acasă decît cu un soţ care să aibă trăsăturile tale. Dar nici părerile lui Nanda nu mi se par lipsite de adevăr, iar cînd îmi aduc aminte ce trist şi neînsemnat mi se părea corpul său lipsit de cap, trebuie să-i dau dreptate cînd zice că, atunci cînd îi spuneam „dragă Nanda“, mă gîndeam, poate chiar în primul rînd, la capul său. Cînd vorbeşti însă despre linişte, dragă Shridaman, despre liniştirea în fericire, se ridică o întrebare dintre cele mai mari, la care e teribil de greu să se dea un răspuns cu privire la lucrul ce mi-ar putea asigura într-o măsură mai mare fericirea liniştită: trupul soţului sau capul soţului. Nu, nu mă chinuiţi, nu sînt în stare să aplanez cearta voastră şi să hotărăsc de una singură care dintre voi doi este soţul meu!

– Dacă lucrurile stau aşa, spuse Nanda după o tăcere nedumerită, iar Sita nu se poate hotărî şi nu poate judeca între noi doi, atunci sentinţa trebuie să vină de la un al treilea sau, mai bine zis, de la un al patrulea. Cînd Sita a pomenit adineauri că nu se poate întoarce acasă decît cu un soţ care să aibă trăsăturile lui Shridaman, m-am gîndit că ea şi cu mine nu ne putem întoarce acasă, ci, dacă ar trebui să-şi afle fericirea liniştită cu mine, soţul ei trupesc, am fi obligaţi să trăim în singurătate. Nutresc de multă vreme gîndul de a mă retrage în singurătate şi sălbăticie, căci pe vremea cînd vocea Sitei mă făcea să mă tem în privinţa devotamentului faţă de prietenul meu, mi-am propus în repetate rînduri să devin un pustnic retras în păduri. De aceea am şi făcut cunoştinţă cu un ascet supus la o aspră autoconstrîngere, pe nume Kamadamana, căruia i-am cerut îndrumări asupra vieţii în pustietăţi şi pe care l-am vizitat în pădurea Dankaka[31], unde trăieşte şi unde se află

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 652

primprejur mulţi sfinţi. De la el de-acasă se numeşte simplu Guha, dar şi-a adăugat numele de ascet Kamadamana şi aşa vrea să i se spună, în măsura în care îngăduie cuiva să i se adreseze. Trăieşte de mulţi ani în pădurea Dankaka, respectînd cu strictețe regulile băilor şi tăcerii, şi se află, cred, de pe acum, aproape de transfigurarea sa. Să ne ducem la acest înţelept, care cunoaşte viaţa şi a biruit-o, să-i istorisim povestea noastră şi să-l facem pe el judecător asupra fericirii Sitei. Dacă sînteţi mulţumiţi de propunerea mea, să hotărască el care dintre noi este soţul Sitei, iar cum va spune el, aşa să facem.

– Da, da, strigă Sita uşurată, Nanda are dreptate, să ne ducem la acest sfînt!

– Fiind vorba de o problemă care cere imparţialitate, spuse Shridaman, o problemă ce nu poate fi rezolvată între noi, ci prin sentinţa cuiva din afară, sînt şi eu de acord cu propunerea aceasta şi mă declar gata să mă supun sentinţei înţeleptului.

De acord cu toţii în aceste limite, cei trei părăsiră împreună casa Mamei şi se întoarseră la carul lor care-i aştepta jos, în defileu. Acolo se ridică numaidecît întrebarea: care dintre bărbaţi să fie căraușul şi îndrumătorul, căci aceasta era o treabă trupească şi, totodată, o treabă a capului, iar Nanda cunoştea drumul spre pădurea Dankaka, aflată la două zile de călătorie, îl avea în cap; corespunzător alcătuirii trupeşti însă, cel mai potrivit să ţină hăţurile era Shridaman, din care pricină cel ce făcuse acest lucru mai înainte fusese Nanda. Acum însă Nanda lăsă hăţurile în seama lui Shridaman, iar el se aşeză cu Sita în spatele lui, spunîndu-i ce drum trebuie să urmeze.

10

În pădurea Dankaka, verde după ploaie, unde ajunseră prietenii noştri în a treia zi, locuiau mulţi sfinţi, dar era destul de mare ca să asigure fiecăruia o izolare suficientă şi o bucată de grozavă pustietate. Nu le fu uşor pelerinilor ca, trecînd de la un pustnic la altul şi tot întrebînd, să afle unde-l pot găsi pe Kamadamana, cel ce-şi biruise dorinţele. Căci sihaştrii dimprejur nu voiau să ştie unul de altul şi fiecare stăruia în impresia că este singur în întinsa pădure şi că îl înconjoară o desăvîrşită pustietate în care nu se mai află nici un om. În sihăstrii îşi duceau traiul sfinţi de diferite grade: o parte dintre ei trecuseră de treapta existenţială

a tatălui de familie, iar acum, uneori chiar în tovărăşia soţiilor lor, îşi dedicau restul vieţii unei contemplări moderate, altă parte erau însă foarte sălbăticiţi şi ajunşi yoghini decişi să atingă suprema spiritualizare, oameni care-şi înfrînaseră aproape total armăsarii simţurilor, luptînd pînă-n pînzele albe împotriva cărnii lor prin privaţiuni şi flagelări şi îndeplinind astfel fără cruţare legăminte dintre cele mai teribile. Posteau la nesfîrşit, dormeau noaptea pe pămînt în ploaie şi purtau iarna numai veşminte ude. Sub arşiţa verii, dimpotrivă, se aşezau între patru torţe aprinse, pentru ca materia lor pămîntească să se mistuie, parte picînd de pe ei, parte pierind în fierbinţeala ce-i usca, tortură la care adăugau altele: se rostogoleau de colo, colo pe pămînt ziua-ntreagă; stăteau neîntrerupt în vîrful picioarelor sau se ţineau fără odihnă în mişcare, ridicîndu-se şi aşezîndu-se îndelung şi repede, cu schimbul. Dacă în urma acestor practici erau atinşi de o boală gravă care făgăduia apropiata transfigurare, o porneau în ultimul pelerinaj de-a dreptul spre nord-est, nehrănindu-se nici măcar cu buruieni şi tuberculi, ci doar cu apă şi aer, pînă cînd trupul li se prăbuşea, iar sufletul li se reunea cu Brahma.

După ce-şi lăsară căruţa la marginea pădurii celor ce se pocăiau, la o familie de pustnici care duceau acolo, păstrînd un oarecare contact cu lumea exterioară a oamenilor, o viaţă comparativ mai puţin riguroasă, cei trei aflaţi în căutarea unei rezolvări a dilemei ce-i preocupa, întîlniră în drumeţia lor prin parcelele de izolare sfinţi din amîndouă categoriile. Le fu greu, cum am spus, să dea de pustietatea în care-şi avea sălaşul Kamadamana, deoarece chiar dacă mai înainte Nanda găsise drumul prin acest ţinut fără drumuri, o făcuse cu celălalt trup, aşa că acum amintirea locului şi isteţimea lui erau diminuate. Locuitorii din copacii sau grotele pădurii se prefăceau că nu ştiu, ori nu ştiau într-adevăr, şi doar datorită nevestelor unor foşti taţi de familie, care din bunătate le indicară, pe ascuns de stăpînii lor, direcţia, ajunseră cu bine, după o întreagă zi de căutare şi o noapte petrecută în sălbăticie, în sfîntul ţinut, unde dădură de pustnicul cu capul mînjit cu alb, cu părul împletit într-un conci, cu braţele ca nişte crengi uscate ridicate spre cer, scufundat pînă la gît de cine ştie cînd într-o băltoacă mlăştinoasă şi cu spiritul concentrat la culme.

Veneraţia faţă de ardoarea ascezei lui îi împiedică pe cei trei să i se adreseze; aşteptară cu răbdare ca pustnicul să-şi întrerupă exerciţiul, ceea ce nu se întîmplă multă vreme, fie pentru că el nu-i observase, fie tocmai pentru că îi observase foarte bine. Pînă cînd să iasă, gol de tot,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 654

cu părul bărbii şi cu părul de pe trup picurînd de noroi, cei trei avură de aşteptat la o distanţă sfielnică de marginera băltoacei timp de o oră. Cum corpul său era ca şi lipsit de carne şi nu mai consta decît din piele şi oase, goliciunea lui nu mai însemna, ca să zicem aşa, nimic. Apropiindu-se de cei ce aşteptau, mătură pămîntul pe unde păşea cu o mătură luată de pe mal, pentru ca, după cum înţeleseră cei trei, să nu strivească sub tălpi vreo vietate ce s-ar fi putut afla ascunsă pe acolo. Nu aceeaşi blîndeţe o arătă însă la început oaspeţilor nepoftiţi, ci, apropiindu-se, ridică spre ei ameninţător mătura, astfel că, în acest timp, s-ar fi putut petrece, din vina lor, ceva ireparabil la picioarele lui, şi le strigă:

– Plecaţi de-aici, gură cască şi trîntorilor! Ce căutaţi voi în pustietatea mea!?

– Biruitor al dorinţelor, Kamadamana, răspunse plin de modestie Nanda, iartă-ne pe noi, nevoiaşii, că am cutezat să ne apropiem! Ne-a adus încoace faima autoconstrîngerii tale, dar ceea ce ne-a mînat spre tine a fost o nevoie a vieţii carnale, în care tu, taur printre înţelepţi, trebuie, dacă binevoieşti, să ne dai un sfat şi să rosteşti o sentinţă definitivă. Fii totuşi atît de bun şi adu-ţi aminte de mine! M-am mai încredinţat o dată ţie, ca să aflu îndrumări în privinţa vieţii în singurătate.

– S-ar părea că te cunosc, spuse sihastrul, privindu-l cu ochii adînciţi în orbite, pe sub desişul ameninţător al sprîncenelor. Cel puţin după trăsăturile tale, aşa cred, dar între timp trupul tău pare să fi trecut printr-o anume purificare, cu siguranţă datorată vizitei pe care mi-ai făcut-o atunci.

– Mi-a adus foarte mult bine acea vizită, răspunse evaziv Nanda. Dar schimbarea pe care o vezi la mine are şi altă pricină şi este urmarea unei întîmplări miraculoase care ne-a pus în încurcătură, o poveste care-i a noastră, a celor trei nevoiaşi aici de faţă. Această schimbare ne-a pus în faţa unei probleme pe care noi înşine n-o putem dezlega, aşa că avem nevoie de sfatul şi de hotărîrea ta. Sîntem dornici să ştim dacă autoconstrîngerea la care te supui este atît de mare, încît să te birui pe tine, ascultîndu-ne.

– Aşa să fie, răspunse Kamadamana. Să nu poată spune nimeni că n-a fost atît de mare. Firește, întîiul meu imbold a fost să vă izgonesc din pustietatea mea, dar şi această pornire mi-o înfrîng, şi acestei ispite mă opun. Căci, dacă a te feri de oameni e o asceză, una şi mai mare este a-i primi la tine. Credeţi-mă că apropierea voastră şi aburul de viaţă pe care-l aduceţi cu voi mă apasă greu pe piept şi-mi înfierbîntă în chip neplăcut obrajii, precum aţi putea să vedeţi fără zugrăveala de cenuşă

cu care mi-am mînjit după cuviinţă faţa. Dar sînt gata să rezist vizitei voastre învăluite în aburi, mai ales din pricină că am băgat de seamă mai de mult că printre voi trei se află şi o muiere cu un boi pe care simţurile îl numesc minunat, zveltă ca o liană, cu coapsele moi şi sînii plini, o, da, o, pfui! Mijlocul ei e frumos, chipul fermecător, cu ochi de potîrniche, iar sînii ei, ca s-o spun încă o dată, sînt plini şi tari. Bună ziua, femeie! Nu-i aşa, cînd te văd bărbaţii, părul de pe trup li se zbîrleşte de plăcere, iar impasul în care ajung în viaţă este opera ta, tu, capcană şi momeală. Te salut! Pe aceşti tineri i-aş fi alungat, la naiba, dar fiindcă eşti tu cu ei, scumpo, rămîneţi aici, rămîneţi oricît vreţi – vă poftesc cu sinceră politeţe la mine, în faţa copacului meu scorburos, unde am să vă pun dinainte boabe de iuiube, pe care le-am cules de pe frunze nu ca să le mănînc, ci ca să renunţ la ele şi, privindu-le, să mestec tuberculi scoşi din pămînt, fiindcă osemintele astea trebuie totuşi hrănite din timp în timp. Am să ascult şi povestea voastră, din care o să emane cu siguranţă asupră-mi un abur de viaţă înăbuşitor – am să vă ascult cuvînt cu cuvînt, căci nimeni nu trebuie să-l învinovăţească pe Kamadamana că se teme. Ce-i drept, e greu să faci deosebirea între netemere şi curiozitate, dar insinuarea că vreau să vă ascult doar fiindcă am ajuns în pustietatea mea însetat şi pofticios de poveşti din care emană aburul vieţii va fi respinsă, precum va fi respinsă şi cealaltă insinuare, anume că respingerea şi uciderea oricărei obiecţii se datorează curiozităţii, astfel încît, de fapt, ar trebui ucisă curiozitatea – dar, dacă ar fi aşa, unde ar mai rămîne netemerea? Este ceva întocmai ca şi cu boabele de iuiube. Şi în privinţa lor mă încearcă gîndul că mi le pun dinainte nu ca pe un obiect al renunţării, ci ca să-mi desfăt ochii privindu-le – la care răspund fără teamă că tocmai în desfătarea ochilor se află ispita de a le mînca şi că mi-aş face viaţa prea uşoară, dacă nu mi le-aş pune dinainte. Prin aceasta, firește, trebuie nimicită şi bănuiala că născocesc tratația doar ca să fiu părtaş la plăcuta privelişte – dacă nu mănînc eu însumi fructele, ci vi le dau vouă, mă desfăt privindu-vă cum le înfulecaţi, ceea ce, dacă ţinem seama de caracterul înşelător al diversităţii lumii şi al deosebirii dintre eu şi tu, este aproape acelaşi lucru ca şi cum le-aş mînca eu. Pe scurt, asceza este un butoi fără fund, un lucru de nepătruns, fiindcă în ea se amestecă ispitele spiritului cu ispitele simţurilor, iar o parte din muncă îţi aminteşte de şarpele căruia îi cresc două capete dacă-i retezi unul. Dar tocmai aşa se şi cuvine, iar lucrul principal rămîne netemerea. De aceea veniţi la mine, voi, oameni de

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 656

amîndouă sexele învăluiţi în aburul vieţii, veniţi la scorbura mea de copac şi povestiţi-mi cît vreţi despre murdăria vieţii voastre – am să vă ascult spre mortificarea mea, nimicind orice insinuare că aş face-o ca să mă distrez – nu există destule lucruri pe care să le poţi nimici.

După aceste cuvinte, sfîntul, dînd mereu cu grijă înaintea lui cu mătura, îi conduse ceva mai departe prin desiş pînă la sălaşul său, un viguros şi foarte bătrîn copac *kadamba*, încă verde, deşi în trunchiul lui se căsca o scorbură, al cărei interior podit cu pămînt şi muşchi fusese ales de Kamadamana ca locuinţă, nu pentru a se adăposti acolo împotriva intemperiilor, căci îşi lăsa necontenit întruparea pradă acestora, mărind arşiţa prin torţe aprinse şi frigul prin umezeală, ci doar pentru a şti cărui loc îi aparţine şi pentru a păstra în scorbură cele de care avea nevoie ca hrană săracă, precum rădăcini, tuberculi şi fructe, şi ca aşternut pentru jertfe, precum lemn de foc, flori şi iarbă.

Acolo îi pofti să se aşeze pe oaspeţii care, ştiind prea bine că nu erau decît un obiect al ascezei, se străduiau să arate mereu cea mai mare modestie, şi le dădu să mănînce, după făgăduială, boabe de iuiube întremîndu-i în oarecare măsură. El însuşi luă în acest timp o poziţie ascetică, numită poziţia *kaiotsarga*: cu membrele nemişcate, cu braţele întinse încordat în lături, cu genunchii strînşi tare şi cu degetele de la mîini şi de la picioare răşchirate într-un fel specific. În această poziţie, cu spiritul concentrat la culme, rămase în goliciunea lui, neavînd nimic pe dînsul, tot timpul cît Shridaman, cu corpul său minunat, căruia îi revenise această îndatorire datorită capului, istorisi întîmplarea care-i adusese acolo şi care culminase într-o dispută ce nu putea fi aplanată decît de cineva din afară, de un rege sau de un sfînt.

Povesti totul corespunzător adevărului, cum am povestit şi noi, şi în parte cu aceleaşi cuvinte. Ca să arate lămurit în ce constă disputa, ar fi fost oricum suficient să povestească numai ultimele ei stadii, dar, ca să ofere sfîntului ceva în pustietatea lui, povesti totul de la început, întocmai cum se întîmplase, pornind de la arătarea formei de existenţă a lui Nanda şi a sa proprie, urmînd apoi cu prietenia dintre ei şi popasul făcut în cursul călătoriei, la rîuleţul „Musca de aur“, cu boala sa din dragoste, cu peţitul şi căsătoria, aminti retrospectiv, la locul potrivit, despre cum o cunoscuse Nanda pe Sita dînd-o în leagăn, lăsă cu tristeţe şi delicateţe să se înţeleagă ce experienţă amară fusese pentru el căsătoria – nu atît ca să se cruţe pe sine, întrucît acum braţele sale viguroase

fuseseră acelea care-o legănaseră pe Sita şi al său era trupul la care visase ea în braţele lui, că din consideraţie pentru Sita, căreia toate acestea nu-i puteau fi plăcute şi care, tot timpul cît dură povestirea, îşi ţinu căpşorul acoperit cu basmaua ei brodată.

Datorită capului său, puternicul Shridaman se dovedi un povestitor bun şi talentat. Chiar şi Sita şi Nanda, care cunoşteau exact totul, îşi ascultară cu plăcere povestea, cît era de înspăimîntătoare, aşa cum era rostită de gura lui şi e de presupus că şi Kamadamana fu captivat de ea, deşi în poziţia sa *kaiotsarga* nu lăsă să se bage nimic de seamă. După ce descrise fapta grozavă săvîrşită de el şi Nanda, binecuvîntarea dată de zeiţă Sitei şi greşeala acesteia la reîntregirea lor, povestitorul ajunse, aşadar, la încheiere şi la formularea întrebării:

– Aşa deci, spuse el, capului soţului îi reveni trupul prietenului, iar trupul soţului, prietenului. Fii atît de bun, sfinte Kamadamana, şi dă-ţi părerea, în înţelepciunea ta, asupra stării noastre încurcate! Ne legăm să primim hotărîrea ta şi să-i dăm urmare, căci noi înşine nu putem ajunge la vreo învoială. Cui îi aparţine acum această femeie cu boiul frumos şi cine îi este, pe drept, soţ?

– Da, spune-ne, biruitor al dorinţelor! strigă şi Nanda cu mare încredere, în vreme ce Sita doar îşi trase în grabă basmaua de pe cap şi-şi îndreptă ochii de lotus spre Kamadamana, într-o încordată aşteptare.

Pustnicul îşi strînse degetele de la mîini şi de la picioare şi oftă adînc. Apoi îşi luă mătura şi curăţă de vietăţi ce-ar fi putut fi strivite un locşor pe pămînt, după care se aşeză lîngă oaspeţii săi.

– Uf! spuse el. Voi trei sînteţi pentru mine întocmai ce-mi trebuia. Eram pregătit să ascult o istorisire plină de aburul vieţii, dar povestea voastră fumegă în aşa măsură din toţi porii, încît îmi e mai uşor să rezist între cele patru torţe ale mele în timpul verii decît în exalaţia ei. Dacă n-aş fi mînjit cu cenuşă, aţi putea să vedeţi fierbinţeala roşie care, în timpul ascultării ascetice, mi s-a aprins pe obrajii mistuiţi precum se cuvine sau, mai curînd, pe oase. Ah, copii, copii! Cum boul legat la ochi e mînat să învîrtească presa de ulei, tot astfel sînteţi mînaţi şi voi în jurul roţii devenirii, în vreme ce mai şi gemeţi de ardoare, îmboldiţi în carnea înfiorată de către cei şase argaţi de moară ai patimilor. Nu vă puteţi lăsa de asta? Trebuie să vă mai şi rotiţi ochii, să vă mai mişcaţi şi să vă lase gura apă, cu genunchii moi de poftă în faţa obiectului amăgitor? Ei, da, ei, da, cum să nu ştiu! Trupul iubirii înrourat de amara

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 658

plăcere – lucrare lunecoasă a mădularelor sub pielea de mătase tapisată cu grăsime – graţioasa rotunjime de cupolă a umerilor – nasul ce adulmecă – gura ce vorbeşte aiurea – dulcele sîn împodobit gingaş cu steluţe – părul de la subsuori, năclăit de sudoare – mîinile ei care atîrnă cînd se odihnesc ca nişte sălcii mîngîietoare – spinarea flexibilă, pîntecele moale, mişcat de respiraţie, frumoasele şolduri şi şale – strînsoarea desfătătoare a braţelor, floarea coapselor – îndoita plăcere răcoroasă a cărnii spatelui – şi, aţîţat cu lăcomie de toate acestea – organul procreator în sufocanta noapte obscenă – a ratat cu încîntare – zborul prin el şi împreună, în cîntec de lăută, pînă în al şaptelea cer – şi asta, şi aia, şi aici, şi colo – le ştiu, firește. Le ştiu, firește...

– Dar astea le ştim şi noi şi nu e nevoie să le aflăm de la alţii, mare Kamadamana, spuse Nanda cu oarecare nerăbdare reţinută în voce. Nu vrei să fii atît de bun şi să ajungi la rostirea sentinţei, lămurindu-ne cine este soţul Sitei, pentru ca, în sfîrşit, s-o ştim şi să ne supunem?

– Sentinţa, replică sfîntul, este ca şi dată. E la îndemîna oricui şi mă mir că sînteţi atît de neştiutori în ale ordinii şi dreptului, încît să aveţi nevoie de un arbitru într-o treabă atît de limpede, în care hotărîrea se impune de la sine. Momeala, de-aici, este firește nevasta celui ce poartă pe umeri capul prietenului. Căci la cununie mirele întinde miresei mîna dreaptă, iar aceasta aparţine trunchiului, care este al prietenului.

Cu un strigăt de bucurie, Nanda sări pe picioarele lui de formă delicată, în vreme ce Sita şi Shridaman rămaseră tăcuţi pe loc, cu capetele plecate.

– Aceasta este însă doar premisa, continuă Kamadamana, ridicînd vocea, căreia îi urmează concluzia ce se află deasupra ei; răsună mai tare decît ea şi o încununează cu adevărul. Vă rog să aşteptaţi.

După ce rosti aceste cuvinte, se ridică şi se duse la scorbura copacului, scoase de-acolo un veşmînt din material grosolan, un şorţ din scoarţă subţire de copac şi-şi îmbrăcă goliciunea cu el. Apoi rosti:

„Acel ce poartă cap de soţ e soţ.
E-un adevăr neîndoielnic pentru toţi.
Precum femeia-i culmea-n desfătări,
Izvor de cînt,
Aidoma la om tot capul e mai sfînt.“

Acum fu rîndul Sitei şi al lui Shridaman să ridice capetele şi să privească fericiţi unul la altul. Nanda însă, care se şi bucurase atît de mult, rosti cu voce înceată:

– Dar adineauri ai spus cu totul altfel!

– Ceea ce am spus la urmă e valabil, răspunse Kamadamana.

Decizia fusese rostită, iar Nanda cel cu trup delicat era cel mai puţin îndreptăţit să bombăne împotriva hotărîrii, deoarece el însuşi fusese acela care i-l recomandase lui Shridaman pe sfînt – că să nu mai vorbim de argumentarea galantă pe care acesta o adusese în sprijinul sentinţei sale.

Toţi trei se înclinară în faţa lui Kamadamana şi plecară de la sălaşul acestuia. După ce parcurseseră o bucată de drum prin pădurea Dankaka, înverzită de ploaie, Nanda se opri şi-şi luă rămas-bun de la ceilalţi:

– Cu bine! spuse el. De-aici înainte am s-o pornesc pe drumul meu. Am să-mi caut un loc pustiu şi am să mă fac sihastru în pădure, după gîndul meu de mai înainte. Cu trupul pe care-l am acum mă şi simt oricum cam neajutorat pentru lume.

Cei doi nu-i puteau dezaproba hotărîrea; întrucîtva tulburaţi, erau de acord cu ea şi se arătară prietenoşi faţă de cel ce ieşise în pagubă. Shridaman îl bătu încurajator pe umărul familiar şi-l sfătui, dintr-un vechi ataşament şi cu o grijă cum rareori o fiinţă i-o arată alteia, să nu-şi supună corpul unor reguli exagerate şi să nu mănînce prea mulţi tuberculi, deoarece ştie că o asemenea hrană monotonă nu-i priește:

– Lasă treaba asta în seama mea, răspunse Nanda cu un gest de refuz, iar cînd Sita încercă să-i adreseze cuvinte de alinare, se mulţumi doar să dea cu amărăciune şi tristeţe din capul său cu nas de capră.

– Nu pune lucrurile prea mult la inimă, zise ea, şi gîndeşte-te mereu că, în fond, n-a lipsit mult ca tu să fi fost acela cu care să împart patul plăcerilor conjugale în nopţi legiuite! Fii sigur că voi învălui cu cea mai dulce gingăşie de sus pînă jos ceea ce a fost al tău şi că îi voi mulţumi cu mîna şi cu gura într-un fel ales, precum mă va învăţa veşnica mamă!

– Eu n-am să mă aleg cu nimic din toate astea, replică el cu îndărătnicie. Şi chiar cînd Sita îi şopti în taină: „Uneori am să visez şi la capul tău“, o ţinu pe a lui şi repetă doar cu aceeaşi tristeţe încăpăţînată: nici din asta n-am să mă aleg cu ceva.

Aşa se despărţiră, unul şi doi. Dar după ce Nanda se şi îndepărtase o bucată de drum, Sita se mai întoarse o dată la el şi-l cuprinse cu braţele.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 660

– Rămîi cu bine! spuse ea. Ai fost totuşi întîiul meu bărbat, cel care m-a învăţat plăcerea, atîta cît o cunosc, şi oricîte ar scorni şi-ar stihui sfîntul cel uscat ca iasca despre femei şi cap, micul rod de sub inima mea e totuşi de la tine!

Acestea zise, Sita alergă înapoi la Shridaman cel cu trup destoinic.

11

În satul lor, „Prosperitatea vacilor“, Sita şi Shridaman îşi petrecură timpul gustînd din plin plăcerea simţurilor şi nici o umbră nu tulbură, deocamdată, cerul fără de nori al fericirii lor. Cuvîntelul „deocamdată“, care face aluzie, firește, la o uşoară tulburare presimţită a acestei seninătăţi, este adaosul nostru, care sîntem în afara poveştii şi o istorisim; cei ce-o trăiau şi a căror poveste era nu ştiau de nici un „deocamdată“, ci doar de fericirea lor, care poate fi numită pentru ambele părţi drept fără asemănare.

Era, într-adevăr, o fericire cum aproape că nu se întîlneşte altminteri pe pămînt, ci aparţine paradisului. Obişnuita fericire, pămîntească, obţinută prin satisfacerea dorinţelor, de care au parte oamenii, cu condiţia respectării ordinii, a legii, a evlaviei, este mărginită şi moderată, îngrădită în toate direcţiile de interdicţii şi renunţări inevitabile. Soarta făpturii omeneşti e decisă de expediente, privaţiuni şi resemnare. Cerinţele noastre sînt fără de margini, îndeplinirea lor, hotărnicită cu zgîrcenie, stăruitorul lor „De-ar fi cu putinţă măcar“ se izbeşte mereu de „Nu se poate“, răspunsul sec al vieţii: „Mulţumeşte-te cu atît“. Puţine ne sînt îngăduite, cele mai multe, interzise, iar faptul că odată şi-odată cele interzise vor căpăta semnul celor îngăduite rămîne de obicei un vis. Un vis paradiziac – căci tocmai în aceasta trebuie să constea desfătarea din paradis, anume că acolo cele îngăduite şi cele interzise, atît de diferite între ele aici, pe pămînt, se împletesc unele cu altele, frumoasele lucruri interzise purtînd cununa spirituală a celor îngăduite, iar cele îngăduite căpătînd pe deasupra farmecul celor interzise. Cum să-şi închipuie altfel paradisul bietul om strîmtorat de lipsuri?

Dar tocmai această fericire ce-ar putea fi numită suprapămîntească le-a hotărît un destin capricios celor doi soţi întorşi în satul lor, un destin din care, pentru început, s-au adăpat cu nesaţ. Pentru Sita, cea cu simţurile trezite, soţul şi prietenul fuseseră două persoane – acum deveniseră una printr-o întîmplare fericită şi nici n-ar fi putut să se petreacă altfel, pentru ca partea cea mai bună din ei, anume partea principală din fiecare în unitatea fiecăruia, să se regăsească şi să formeze o nouă unitate care să îndeplinească toate dorinţele. Noaptea, în aşternutul legiuit, Sita se mlădia în braţele destoinice ale prietenului şi se bucura de desfătarea lui, aşa cum mai înainte doar visase cu ochii închişi la pieptul delicatului soţ, totuşi, drept recunoştinţă, săruta capul nepotului de brahman – era cea mai privilegiată femeie din lume, deoarece avea un soţ alcătuit, dacă se poate zice aşa, numai din părţi principale.

Cît de mulţumit şi mîndru era, la rîndu-i, şi schimbatul Shridaman! Nimeni nu avea nevoie să-şi facă griji că transformarea lui i-ar fi apărut altfel decît plăcută lui Bhavabhuti, tatăl său sau mamei sale, al cărei nume nu apare aici, fiindcă ea juca un rol modest, sau vreunui alt membru al familiei brahmane de negustori, sau celorlalţi locuitori din satul templului. Gîndul că schimbarea în bine a trupului său se produsese prin alte mijloace decît cele cuvenite, adică prin cele firești (ca şi cum numai mijloacele firești ar fi şi cele cuvenite!), le-ar fi putut veni mai lesne, dacă ar fi fost de faţă şi Nanda. Acesta însă pierise din orizontul lor şi devenise pustnic în pădure, lucru despre care dăduse de ştire şi mai înainte; nimeni nu băgă de seamă transformarea lui, care ar fi fost, poate, bătătoare la ochi, laolaltă cu cea a prietenului său, şi doar Shridaman era văzut, cu trupul său acuma brun, puternic şi înfrumuseţat, schimbare ce putea fi pusă, în măsura în care ar fi fost observată cu oarecare admiraţie, pe seama maturizării bărbăteşti aduse de fericirea în căsnicie. Se înţelege că soţul Sitei continua să se îmbrace după regulile capului său şi nu umbla ca Nanda, cu o pînză înfăşurată în jurul şoldurilor, cu brăţări şi podoabe din mărgele de piatră, ci apărea ca mai înainte, în portul său de totdeauna, cu un şorţ legat în chip de şalvari şi bluză de bumbac. În ochii tuturor, lucrul cel mai important şi decisiv, care nu lăsa nici o îndoială în privinţa identităţii unei persoane, era, şi în acest caz, capul. Ia să vedeţi odată intrînd pe uşă un frate, un fiu sau un concetăţean cu capul său bine cunoscut pe umeri şi să fiţi în stare, chiar dacă restul înfăţişării sale arată altfel decît de obicei, să credeţi cît de cît că insul ar putea să fie altul decît fratele, fiul sau concetăţeanul respectiv!

Am aşezat pe primul plan proslăvirea fericirii Sitei în căsnicie, la fel cum, după transformarea sa, Shridaman a pus şi el înaintea tuturor gîndul la avantajele rezultate din această transformare pentru iubita lui

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 662

soţie. Cum se şi înţelege de la sine, fericirea lui corespundea întru totul fericirii ei şi purta în acelaşi mod un caracter paradiziac. Nu le pot cere îndestul ascultătorilor să se transpună în situaţia fără asemănare a unui bărbat îndrăgostit, profund deprimat fiindcă şi-a dat seama că iubita lui doreşte cu ardoare îmbrăţişarea altuia, iar acum se vede în situaţia de a-i oferi el însuşi ceea ce ea rîvnea cu nesaţ. Atrăgînd atenţia asupra fericirii lui, mă simt tentat s-o aşez mai presus de aceea a fermecătoarei Sita. Iubirea care-l cuprinsese pe Shridaman pentru auria copilă a lui Sumantra, după ce o pîndise la pioasa-i îmbăiere – o iubire atît de înfocată şi serioasă, încît luase pentru el, spre hazul ţărănesc al lui Nanda, înfăţişarea unei boli mortale şi a convingerii că trebuie să moară – această emoţie violentă, dureroasă şi, în fond, plină de gingăşie, aprinsă de o imagine fermecătoare, căreia năzuise totuşi de îndată să-i respecte demnitatea persoanei – pe scurt, acest avînt născut din logodirea frumuseţii trupeşti cu spiritul fusese, cum se şi înţelege, ceva ce aparţinuse întregii sale individualităţi – în primul rînd însă şi în esenţă, totuşi; ceva ce aparţinuse capului său de brahman înzestrat de zeiţa Elocvenţei cu ardoarea gîndirii şi cu fantezie, un cap căruia, cum avea să se vadă limpede în căsnicie, trupul moale nu-i ţinuse o tovărăşie cu totul pe măsură. Acum se impune neapărat să ne imaginăm fericirea, satisfacţia unei individualităţi al cărei cap de o fineţe focoasă şi de o seriozitate profundă a primit un trup de o rusticitate voioasă, un trup de o forţă naivă, creat ca să chezăşuiască pe deplin şi total pasiunea spirituală a capului! Ar fi o încercare zadarnică să ne închipuim desfătările paradisului, aşadar, viaţa în dumbrava zeilor zisă „bucuria“, altfel decît ne-o arată imaginea acestei desăvîrşiri.

Chiar şi tulburătorul „deocamdată“, care nu există, firește, acolo, sus, nu fac nici o deosebire între aici şi acolo, în măsura în care nu aparţine conştiinţei celui ce savurează desfătarea, ci spiritului dominator, conştiinţei celui ce povesteşte, aducînd, aşadar, cu sine doar o tulburare obiectivă, nu una personală şi totuşi, trebuie să spunem că acest „deocamdată“ va începe să se strecoare curînd, foarte curînd şi în planul personal, că, de fapt, a jucat chiar de la început şi în acest plan rolul său de limitare şi condiţionare pămîntească, de diferenţiere faţă de cele paradiziace. Trebuie să spunem că Sita cea cu şolduri frumoase a comis o greşeală atunci cînd a îndeplinit porunca milostivei zeiţe în felul în

care a făcut-o – o greşeală constînd nu numai în aceea că a acţionat cu o grabă oarbă, ci şi în aceea că a acţionat astfel nu numai datorită grabei oarbe. Această frază este formulată cu intenţie şi trebuie bine înţeleasă.

Vraja *Mayei*, vrajă care menţine în fiinţă lumea, legea vitală de bază a iluziei, a amăgirii, a închipuirii, care domină magic toate fiinţele, nu se manifestă cu mai multă putere şi în chip mai înşelător în nici un alt domeniu ca în acela al dorinţelor iubirii, al gingaşului dor al făptuirii individuale printr-o altă făptură, domeniu care este esenţa şi modelul tuturor ataşamentelor, al tuturor asocierilor şi înlănţuirilor, al tuturor amăgirilor ce dau imbold vieţii şi o ademenesc să-şi afle continuarea. Nu în zadar poartă plăcerea numele de şireata tovarăşă în căsătorie a zeului iubirii – nu în zadar poartă această zeiţă numele de „Cea dăruită cu *Maya*“, căci ea este aceea care face ca înfăţişările să fie fermecătoare şi vrednice de dorit sau, mai curînd, le face să apară astfel: aşa cum în cuvîntul „înfăţişare“ este inclus elementul senzorial al purei aparenţe, tot astfel aceasta este strîns legată de noţiunile de licărire şi frumuseţe. Plăcerea, vrăjitoarea zeiască, a fost aceea care a făcut ca la locul de îmbăiere de pe Durga corpul Sitei să le pară celor doi tineri, îndeosebi însă exaltatului Shridaman, atît de sclipitor de frumos, atît de vrednic de veneraţie şi adoraţie. Să mai remarcăm însă cît de bucuroşi şi recunoscători au fost prietenii, cînd aceea ce se îmbăia şi-a întors căpşorul, iar ei au văzut că şi acesta era drăgălaş, cu năsucul, buzele, sprîncenele şi ochii lui, astfel că dulcele boi nu-şi pierdea preţul şi însemnătatea printr-un chip urît – să ne amintim de acest lucru, pentru a ne convinge cît de obsedat este omul la început nu de obiectul dorit, ci de dorinţa însăşi, că nu năzuieşte să rămînă treaz, ci să se lase în voia beţiei şi a rîvnei şi că nu se teme de altceva mai mult decît de dezamăgire, adică: de anularea amăgirii.

Acum însă observaţi cum îngrijorarea celor doi tineri că mutrişoara celei pîndite ar putea să nu fie drăgălaşă dovedeşte dependenţa corpului, după sensul şi valoarea lui în spiritul *Mayei*, de capul căruia îi aparţine! Kamadamana, biruitorul dorinţelor, a socotit, pe bună dreptate, capul ca fiind partea cea mai de seamă şi pe acest temei şi-a rostit sentinţa. Căci, într-adevăr, capul este hotărîtor pentru înfăţişarea cuiva şi chiar pentru valoarea în dragoste a corpului însuşi, astfel încît se cuvine să subliniem că, legat cu alt cap, corpul este şi el altul – da, schimbaţi doar o singură trăsătură, o singură cutişoară a expresiei feţei, şi veţi vedea că întregul nu mai e acelaşi. Aici a fost greşeala care a făcut-o pe Sita să greşească. Ea

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 664

s-a socotit fericită că a comis greşeala, fiindcă i s-a părut paradiziac – şi poate că, anticipativ, aşa şi putea să pară că a devenit al ei trupul prietenului sub semnul capului instruit al soţului, dar nu s-a gîndit dinainte, iar fericirea ei n-a dorit să ia în seamă, deocamdată, că trupul lui Nanda, în unitate cu capul lui Shridaman cel cu nas îngust, cu ochi blînzi şi gînditori, cu barbă moale, în formă de evantai în jurul lor, nu mai era acelaşi, nu mai era trupul voios al lui Nanda, ci altul.

Corespunzător *Mayei* sale, trupul ce fusese al lui Nanda a devenit de îndată, din prima clipă, altul. Dar nu despre acesta este vorba aici. Căci, cu timpul – timp pe care Sita şi Shridaman l-au petrecut deocamdată savurînd în chip deplin plăcerile simţurilor, bucuriile incomparabile ale iubirii –, trupul rîvnit şi obţinut al prietenului (dacă trupul lui Nanda sub semnul capului lui Shridaman mai poate fi numit trup al prietenului, de vreme ce, de fapt, îndepărtatul trup al soţului devenise trup al prietenului) – cu timpul, aşadar, şi anume nu după mult timp, trupul lui Nanda încoronat cu veneratul cap al soţului a devenit, abstracţie făcînd de orice *Maya*, altul, transformîndu-se treptat în ceva corespunzător soţului, sub înrîurirea capului şi a legilor sale.

Acesta este destinul comun şi rezultatul obişnuit al căsătoriei: în acest punct, trista experienţă a Sitei nu se deosebea prea mult de aceea a altor femei care nu-l mai recunosc, după scurtă vreme, în soţul comod pe tînărul zvelt şi focos care le-a peţit. În cazul ei, obişnuitul omenesc era totuşi accentuat şi fundamentat în mod deosebit.

Înrîurirea capului lui Shridaman, vădit încă în aceea că soţul Sitei îşi îmbrăca noul trup ca pe cel dinainte şi nu în stilul lui Nanda, se manifestă şi prin refuzul de a-şi îmbiba porii, cum Nanda făcuse întotdeauna, cu ulei de muştar, deoarece din cauza capului nu suporta asupră-i acest miros şi evita cosmeticele, ceea ce pentru Sita constitui o anume dezamăgire. O uşoară dezamăgire fu, poate, pentru ea chiar şi faptul că poziţia lui Shridaman, cînd se aşeza pe podea, lucru ce aproape că nu mai e nevoie să-l spun, era hotărîtă nu de corpul, ci de capul său, astfel că şedea înclinat într-o parte, evitînd ţărănească aşezare pe vine, obişnuită la Nanda. Toate acestea nu fură decît nişte mărunţişuri la început.

Cu trupul lui Nanda, Shridaman, nepotul brahmanului, continuă să fie ceea ce fusese şi să trăiască precum trăise. Nu era nici fierar, nici păstor, ci un *wanidja* şi fiul unui *wanidja*, care-l ajuta pe tatăl său în comerţul demn al acestuia, luînd el însuşi conducerea în curînd, pe

măsura crescîndei istoviri a celui ce-i dăduse viaţă. Nu mînuia barosul greu, nici nu păştea vacile pe muntele „Culmea pestriţă“, ci cumpăra şi vindea muselină, camfor, mătase şi stambă, de asemenea, pive pentru orez şi beţigaşe de aprins focul, cu care-i aproviziona pe oamenii din „Prosperitatea vacilor“, iar între timp citea din *Vede*; nici o mirare deci, oricît de surprinzătoare ar suna altminteri povestea, că braţele lui Nanda îşi pierdură în curînd din destoinicie şi deveniră mai subţiri, că pieptul său se îngustă şi se înmuie, că pe pîntece se adună din nou niţică osînză, pe scurt, că tot trupul decăzu, ajungînd pe potriva soţului. Chiar şi cîrlionţii de „viţel al norocului“ i se duseră, nu cu totul, dar se răriră, aşa că aproape nu mai arătau ca un semn al lui Krishna. Sita luă cunoştinţă de toate acestea cu adîncă tristeţe. Totuşi, nu se poate contesta că amintitele transformări reale, nu doar datorate *Mayei*, extinse pînă şi asupra coloritului pielii, care deveni mai deschis, erau legate şi cu o rafinare şi, dacă vreţi, înnobilare – cuvîntul trebuie înţeles parţial într-un sens brahman, parţial, într-un sens neguţătoresc; mîinile şi picioarele deveniră mai delicate, genunchii şi gleznele mai fine, iar în totului tot: voiosul trup al prietenului, partea principală în conexiunea sa de mai înainte, deveni o anexă şi un accesoriu domol al unui cap, pentru ale cărui nobile impulsuri nu mai dorea şi nu mai putea să chezăşuiască într-o deplinătate paradiziacă şi căruia îi ţinea tovărăşie doar cu o anumită indolenţă.

Aceasta a fost experienţa trăită în căsnicie de Sita şi Shridaman după bucuriile într-adevăr incomparabile din luna de miere. Nu s-a ajuns atît de departe, încît trupul lui Nanda să se schimbe realmente şi pe de-a-ntregul în cel de mai înainte al lui Shridaman, astfel ca totul să fie cum fusese mai de mult, asta nu. În această poveste nu se exagerează, ci, mai curînd, se pune accentul pe caracterul condiţionat al transformării trupeşti şi pe limitarea ei la aspecte învederate, cu scopul de a se face înţeles faptul că era vorba de o acţiune reciprocă între cap şi mădulare şi că sentimentul de eu şi de al meu se afla, de asemenea, sub înrîurirea modificărilor determinate de capul lui Shridaman, modificări explicabile în sens natural prin corelaţia stabilită de sucurile vitale între cap şi trup, dar, în sens existenţial, şi prin alte corelaţii superioare.

Există o frumuseţe spirituală şi una care vorbeşte simţurilor. Unii vor însă ca frumuseţea să fie atribuită exclusiv lumii senzoriale şi separă, în principiu, de aceasta factorul spiritual, astfel că lumea ar fi scindată contradictoriu în spirit şi frumuseţe. Pe această concepţie se bizuie şi teoria

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 666

vedică a strămunilor: „Numai două feluri de fericire se află în lume: aceea prin bucuriile trupului şi aceea dată de repausul mîntuitor al spiritului". Din această teorie asupra fericirii rezultă însă că factorul spiritual nu se află nicidecum într-un raport contradictoriu faţă de frumos, cum e acela dintre frumos şi urît, şi că pot fi unul şi acelaşi lucru numai în anumite condiţii. Factorul spiritual nu are aceeaşi semnificaţie cu urîtul sau nu trebuie să aibă, căci, prin recunoaşterea frumosului şi prin dragostea faţă de el, capătă o frumuseţe care se manifestă ca frumuseţe spirituală, în vreme ce dragostea lui nu este, fundamental, nicidecum o dragoste cu totul străină şi lipsită de speranţă, deoarece, după legea atracţiei celor diferite, şi frumosul tinde, la rîndu-i, spre spiritual, îl admiră şi iese în întîmpinarea solicitării lui. Această lume nu este întocmită în aşa fel, încît spiritul să fie menit a iubi numai spiritualul, iar frumuseţea numai frumosul. Opoziţia dintre ambele lasă să se vadă cu o claritate care e atît spirituală, cît şi frumoasă, ţelul universal al reunirii spiritului cu frumuseţea, adică desăvîrşirea şi fericirea ce nu mai rămîne multă vreme segmentată în două; această poveste a noastră este doar un exemplu pentru primejdiile şi eşecurile întîmpinate în năzuinţa către acest punct final.

Dintr-o greşeală, Shridaman, fiul lui Bhavabhuti, a căpătat, la un cap nobil, adică unul în care se exprima dragostea pentru frumos, un corp frumos şi destoinic şi, cum avea spirit, în faptul că partea străină devenise a lui, nemaifiind un obiect al admiraţiei, rezida parcă un fel de tristeţe – cu alte cuvinte: acum era el însuşi acel ceva ce-şi dorise să fie. Această „tristeţe" se adeveri, din păcate, prin modificările la care fu supus şi capul său în corelaţie cu noul său trup, căci au fost şi asemenea modificări, aşa cum se întîmplă cu un cap care, aflat în posesiunea frumosului, pierde mai mult sau mai puţin dragostea faţă de acesta şi, în consecinţă, ceva din frumuseţea spirituală.

Rămîne deschisă întrebarea dacă acest proces nu s-ar fi petrecut în orice caz, chiar şi fără schimbarea trupului şi numai datorită posesiunii prin căsătorie a frumoasei Sita: indicăm astfel înrîurirea asupra acestui destin a ceea ce este general valabil, înrîurire doar intensificată şi accentuată prin condiţii deosebite. În orice caz, pentru ascultătorul înzestrat cu simţul firescului este, în calitatea sa de observator obiectiv, doar interesant, pentru frumoasa Sita a fost însă dureros şi dezamăgitor să observe cum buzele soţului ei, odinioară, atît de fine şi de subţiri, înconjurate de barbă, au devenit mai moi şi mai pline, ba chiar s-au răsfrînt în afară, devenind aproape groase, cum nasul său, altădată subţire ca

tăişul unui cuţit, s-a făcut mai cărnos, arătînd chiar o incontestabilă înclinaţie de a se lăsa în jos şi de a semăna cu nasul de capră, în sfîrşit, cum ochii săi au căpătat expresia unei anumite voioşii neroade. Cu timpul, s-a format un Shridaman cu corpul, acum rafinat, al lui Nanda şi cu capul, acum mai grosolan, al lui Shridaman; totul era la el acum anapoda. Povestitorul solicită din această cauză, şi tocmai din această cauză, înţelegerea ascultătorilor pentru sentimentele iscate Sitei de acest proces, fiindcă ea nu putea nicicum să nu tragă din aceste modificări observate la soţul ei concluzii asupra modificărilor care vor fi putut să se producă între timp şi în întreaga persoană a prietenului îndepărtat.

Cînd se gîndea la trupul soţului, pe care-l îmbrăţişase în noaptea nunţii, o noapte nu chiar foarte fericită, totuşi sacră şi care o trezise, trup pe care nu-l mai avea sau, dacă vreţi, care era acum trupul prietenului, nu se îndoia că *Maya* trupului lui Nanda trecuse asupra celuilalt – nu se îndoia nici unde se află acum cîrlionţii de „viţel al norocului". Cu deplină încredinţare presupunea şi că naivul cap al prietenului, care încununa acum trupul soţului, căpătase o fineţe corespunzătoare aceleia a trupului prietenului încununat de capul soţului; şi tocmai această presupunere din urmă, mai mult decît cealaltă, o mişca adînc şi, în curînd, nu-i mai dădu linişte ziua şi noaptea, nici chiar în braţele soţului ei. Prin faţa ochilor îi plutea trupul înfrumuseţat în singurătate al soţului, aşa cum suferea despărţit de ea, în corelaţie cu bietul cap, rafinat spiritualiceşte, al prietenului; în sufletul ei se înstăpîni o compătimire plină de nostalgie pentru cel îndepărtat, astfel că, îmbrăţişată de soţul ei, închidea ochii şi, pradă plăcerii, pălea de mîhnire.

12

Cînd îi sosi sorocul, Sita îi născu lui Shridaman micul ei rod, un băieţaş, pe care-l numi Samadhi, ceea ce se tălmăceşte prin „Culegere". Deasupra nou-născutului se flutură o coadă de vacă, pentru ca nenorocirea să-l ocolească şi, tot în acelaşi scop, i se puse pe cap bălegar de vacă – totul după cum se cuvine. Bucuria părinţilor (dacă acest cuvînt se află pe deplin la locul lui) fu mare, căci băiatul nu era nici palid, nici orb. Avea totuşi o piele de o culoare foarte deschisă, ceea ce putea fi în legătură cu descendenţa mamei din sînge de *kshatriya* sau războinic, iar în plus, aşa cum se vădi treptat, era miop într-un grad înalt. În acest

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 668

mod se îndeplinirã prezicerile şi vechile convingeri populare: se îndeplinirã într-un mod aluziv şi întrucîtva estompat; se poate afirma cã s-au realizat, dar se poate şi contesta.

Datoritã vederii scurte, lui Samadhi i se spuse mai tîrziu şi Andhaka, adicã „Orbetele“, iar numele acesta cãpãtã, treptat, întîietate faţã de primul. Miopia dãdea însã ochilor sãi de gazelã o sclipire domoalã şi plãcutã, aşa cã erau încã mai frumoşi decît ochii Sitei, cu care în rest semãnau; în genere, bãiatul nu semãna cu nici unul dintre cei doi taţi, ci în modul cel mai izbitor cu mama lui, care şi era partea clarã şi univocã a obîrşiei lui, din care pricinã alcãtuirea sa trupeascã venea, desigur, de la ea. Drept urmare, era frumos ca o icoanã, iar îndatã ce trecu vremea scutecelor pe care şi le murdãrea şi în care şedea ghemuit şi îndatã ce se mai lungi puţin, pãrţile corpului sãu se dovedirã perfect proporţionate. Shridaman îl iubea ca pe carne din carnea lui şi sînge din sîngele lui; iar în sufletul sãu i se ivi sentimentul renunţãrii la sine, înclinaţia de a ceda fiului propria-i existenţã şi de a trãi în el.

Dar anii în care Samadhi-Andhaka[32] se dezvoltã într-un chip drãgãlaş la sînul mamei sale şi în leagãnul sãu aninat furã tocmai aceia în care se petrecu descrisa remodelare a lui Shridaman în privinţa capului şi mãdularelor, iar întreaga sa persoanã se transformã în aşa mãsurã în aceea a soţului de la început, încît Sita nu mai fu în stare sã reziste şi se simţi copleşitã de compãtimire faţã de prietenul aflat departe, socotit de ea drept procreatorul bãieţaşului ei. Dorinţa de a-l revedea aşa cum trebuise sã devinã corespunzãtor legii analogiei şi de a-i înfãţişa fermecãtorul ei rod, ca sã se bucure şi el de acesta, puse cu totul stãpînire pe ea, fãrã a o face însã destul de cutezãtoare ca s-o împãrtãşeascã şi capului lui Shridaman. De aceea, cînd Samadhi împlini patru ani şi începu sã fie numit mai ales Andhaka şi sã fugã, chiar dacã numai cu paşi mãrunţi, iar Shridaman tocmai se gãsea într-o cãlãtorie de afaceri, ea se hotãrî sã plece de îndatã, ca sã dea cu orice preţ de pustnicul Nanda şi sã-l mîngîie.

Într-o dimineaţã de primãvarã, încã în zori, cînd pe cer mai sclipeau stelele, îşi puse încãlţãri de drumeţie, luã în mînã un toiag lung, îl prinse cu cealaltã de mînuţã pe micuţul ei fiu, pe care-l îmbrãcase cu o cãmãşuţã din stambã de Calcutta, şi o porni cu el la noroc, nevãzutã de cineva, de-acasã, din sat, purtînd în spinare o legãturã cu de-ale gurii pentru drum.

Curajul cu care fãcu faţã greutãţilor şi primejdiilor acestei drumeţii depune mãrturie pentru graba cu care se simţea îmboldită sã-şi îndeplinească dorinţa. Îi va fi fost de folos şi sîngele ei de rãzboinic, oricît de subţiat era, şi cu siguranţã cã a ajutat-o frumuseţea ei şi a bãiatului, fiindcã toatã lumea gãsea o plãcere în a o sprijini cu sfatul şi fapta pe o pelerinã atît de fermecãtoare şi pe însoţitorul ei cu ochi strãlucitori. Oamenilor le spunea cã a plecat în cãutarea tatãlui acestui copil, soţul ei, care, dintr-o înclinaţie de neînvins spre contemplare, devenise pustnic într-o pãdure, şi cãruia voia sã-i ducã fiul, ca sã-l înveţe şi sã-l binecuvînteze; şi, în aceastã privinţã, oamenii o aprobau cu blîndeţe, respect şi amabilitate. În sate şi cãtune, cãpãta lapte pentru micuţ, aproape întotdeauna i se dãdea adãpost peste noapte pentru ea şi el în şure şi pe prichiciul de lut al vetrelor. Deseori, ţãrani cultivatori de iutã şi orez o luau cu ei în carele lor pe distanţe mari, iar cînd nu se oferea un asemenea prilej pentru a-şi continua drumul, o pornea neînfricatã prin praful şoselelor, sprijinitã în toiag, cu copilul de mînã, Andhaka fãcînd doi paşi la unul de-al ei şi vãzînd cu ochii sãi sclipitori numai o bucãţicã scurtã de drum. Ea însã vedea neclintit pînã departe înaintea ochilor ţelul dorului ei plin de compãtimire, ţel ce-o aştepta la o distanţã atît de mare.

Aşa drumeţi ea pînã în pãdurea Dankaka, deoarece presupunea cã prietenul ei îşi cãutase acolo un loc fãrã picior de om. Ajunsã însã în pãdure, aflã de la sfinţii pe care-i întrebã cã nu se aflã prin acele locuri. Mulţi nu putură sau nu voirã sã-i spunã decît atît, dar cîteva soţii de pustnici care-l îndrãgirã şi-l hrãniră pe micul Samadhi, o încunoştiinţarã cu dragã inimã unde se gãseşte. Cãci lumea pustnicilor e o lume ca oricare alta, în care cei care-i aparţin ştiu totul şi în care existã multã pãlãvrãgealã, bîrfã, curiozitate şi dorinţã de supralicitare, iar un eremit ştie, desigur, unde-şi au sãlaşul alţii şi cum o duc. De aceea, bunele femei putură sã-i destãinuie Sitei cã pustnicul Nanda îşi statornicise sãlaşul în apropierea rîului Gomati sau „Rîul vacii“, la şapte zile de drum de-acolo, cãtre sud şi vest, cã e un loc ce-ţi înveseleşte inima, cu fel de fel de pomi, flori şi plante agãţãtoare, plin de chemãrile pãsãrilor şi de haite de animale, cã pe malul rîului se gãsesc rãdãcini, tuberculi şi fructe. În totului tot, Nanda îşi alesese ca loc de retragere unul ceva cam prea vesel, pentru ca asceza lui sã fie luatã în serios de sfinţii mai riguroşi, cu atît mai mult cu cît, în afarã de îmbãieri şi tãcere, nu urma nici o altã prescripţie vrednicã de pomenit, se hrãnea, de bine, de rãu, cu fructe de pãdure, orez sãlbatic rãsãrit în perioada ploilor şi, cîteo-

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 670

dată, chiar cu păsări fripte, ducînd viaţa de contemplaţie a unui om tulburat şi dezamăgit. În ceea ce privea drumul pînă la el, acesta era fără greutăţi deosebite şi ocoluri, cu excepţia trecătorii tîlharilor, văgăunii tigrilor şi a văii şerpilor, pe unde trebuia oricum să fie cu băgare de seamă şi să-şi ia inima în dinţi.

Îndrumată astfel, Sita îşi luă rămas-bun de la binevoitoarele femei din pădurea Dankaka şi, cu speranţe reînnoite, îşi continuă în felul ştiut călătoria. Îi făcu faţă de la o zi la alta cu bine, protejată, poate, de Kama, zeul iubirii, împreună cu Shri-Lakshmi, zeiţa fericirii. Lăsă netulburată în urmă trecătoarea tîlharilor, în văgăuna tigrilor fu însoţită de nişte păstori prietenoşi, iar în valea şerpilor; care nu putea fi ocolită, îl purtă tot timpul în braţe pe micul Samadhi-Andhaka.

Cînd ajunse însă la „Rîul vacii“, îl duse din nou de mînă, cu cealaltă sprijinindu-se în toiag. La sosirea ei acolo, era o dimineaţă scînteind de rouă. Un răstimp merse pe malul înflorit, apoi, luîndu-se după îndrumări, o coti pe cîmp, îndepărtîndu-se de apă, spre o pădure, înapoia căreia se ridica soarele şi care lumina ca focul datorită florilor roşii de *ashoka* şi a copacilor *kimshuka*. Ochii îi erau orbiţi de strălucirea dimineţii, dar cînd şi-i umbri cu mîna zări la marginea pădurii o colibă acoperită cu paie şi coajă de copac, iar în spatele ei, un tînăr în veşmînt de rafie şi încins cu ierburi, care dregea ceva cu o secure de dulgherie. Cînd se apropie şi mai mult, băgă de seamă că braţele lui erau destonice, ca acelea care o legănaseră cîndva în soare, dar că nasul său nu mai putea fi numit asemănător cu acela de capră, deoarece cobora într-un fel foarte nobil spre buzele boltite moderat.

– Nanda! strigă ea, iar sîngele îi năvăli în inimă de bucurie. Căci el i se înfăţişa aidoma unui Krishna potolit de sevele unei gingăşii pline de forţă. Nanda, uite, vine la tine Sita!

Nanda scăpă din mînă securea şi alergă spre ea; pe piept i se vedeau cîrlionţii de „viţel al norocului“. O întîmpină cu sute de cuvinte de salut şi dragoste, fiindcă dorise fierbinte, cu trup şi suflet, făptura ei întreagă.

– Ai venit, în sfîrşit, strigă el, tu, blîndă lună, tu, cea cu ochi de potîrniche, tu, cea cu boiul gingaş, tu, cea cu pielea aurie, tu, Sita, femeia mea cu coapse minunate? În cîte nopţi n-am visat că ai să vii astfel peste ogoare la cel izgonit şi însingurat, şi iată că, într-adevăr, ai cutezat să treci pe poteca tîlharilor, prin jungla tigrilor şi prin valea

şerpilor, pe care le-am pus înadins între noi din mînia pe care mi-a pricinuit-o sentinţa sfîntului! Ah, ce femeie minunată eşti! Şi cine e cel pe care mi-l aduci?

– E, spuse ea, rodul pe care mi l-ai dăruit în cea dintîi sfîntă noapte de căsătorie, pe cînd nu erai încă Nanda.

– Nu va fi fost ceva deosebit, spuse el. Care-i e numele?

– Numele lui e Samadhi, răspunse Sita, dar din ce în ce mai mult i se potriveşte numele de Andhaka.

– De ce? întrebă el.

– Să nu crezi că e orb! replică ea. E tot atît de puţin orb, precum i se poate spune palid, în pofida pielii albe. Oricum însă are vederea foarte scurtă, încît abia dacă poate să vadă la trei paşi.

– Defectul acesta are avantajele lui, spuse Nanda.

Cei doi îl aşezară pe băiat în iarba proaspătă, ceva mai departe de colibă, şi îi dădură flori şi nuci, să se joace. În felul acesta micuţul avu ocupaţia lui, iar joaca pe care o jucară ei, învăluiţi în mireasma florilor de mango, care sporeşte în vremea primăverii plăcerea dragostei, şi sub trilurile de păsări din vîrfurile însorite ale copacilor, se află în afara orizontului vederii lui.

Mai departe, povestea spune că fericirea de soţ şi soţie a acestor ibovnici n-a durat decît o zi şi o noapte, deoarece, cînd soarele încă nu se ridicase din nou deasupra pădurii cu flori roşii unde se afla coliba lui Nanda, sosi acolo Shridaman care, întorcîndu-se în casa lui văduvită, înţelesese numaidecît încotro se îndreptase nevasta lui. Rudele lui din satul „Prosperitatea vacilor“, care-l încunoştiinţaseră cu şovăială de dispariţia Sitei, se aşteptaseră să-l vadă aprinzîndu-se de mînie ca focul în care se toarnă unt. Aceasta însă nu se întîmplase, Shridaman doar dăduse uşor din cap, ca un om care ştiuse totul dinainte şi care n-o porni după femeia lui cuprins de furie şi dorinţă de răzbunare, ci plecă la drum spre sihăstria lui Nanda fără zăbavă, dar şi fără grabă. Căci unde se afla acea sihăstrie ştiuse de mult, iar dacă tăinuise locul faţă de Sita, o făcuse ca să nu grăbească deznodămîntul fatal.

Sosi domol şi cu capul plecat, călare pe animalul cu care călătorea, un iac, coborî de pe el sub luceafărul de dimineaţă în faţa colibei şi nici măcar nu tulbură îmbrăţişarea perechii aflate înăuntru, ci se aşeză şi aşteptă să se facă ziuă. Căci gelozia lui nu era una de toate zilele, ca aceea de care suferă în mod obişnuit, spumegînd de mînie, făpturile despărţite, ci o gelozie limpezită de conştiinţa că trupul său de odinioară

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 672

era acela cu care Sita reluase căsătoria, act ce putea fi numit atît unul de devotament, cît şi unul de trădare; cunoaşterea esenţelor îl făcu să înţeleagă că, în fond, era absolut indiferent cu cine se culca Sita, cu prietenul sau cu el, deoarece, chiar dacă unul dintre ei nu avea nici un folos, ea o făcea totuşi cu ei doi.

De aici lipsa de grabă cu care călătorise, liniştea şi răbdarea cu care, aşezat în faţa colibei, a aşteptat ivirea zilei. Că, în pofida tuturor acestora, nu voia să lase lucrurile să-şi urmeze cursul ne-o arată în continuare povestea, care ne spune că, ieşind la cea dintîi rază de soare, în vreme ce micul Andhaka încă dormea, Sita şi Nanda, cu nişte prosoape atîrnate de gît, fiindcă aveau de gînd să se îmbăieze în rîul din apropiere, şi văzîndu-l pe prieten şi soţ, care şedea cu spatele întors spre ei şi nici nu se clinti la ivirea lor, cei doi păşiră în faţa lui, îl salutară cu umilinţă şi se declarară întru totul de acord cu hotărîrea pe care el o luase pe drum, spre rezolvarea încurcăturii în care se aflau toţi trei.

– Shridaman, stăpînul şi preacinstitul cap al soţului meu! spuse Sita, înclinîndu-se adînc în faţa lui. Fii binevenit şi să nu crezi că sosirea ta ne umple de groază şi ne este de nedorit! Căci acolo unde se află doi dintre noi, va lipsi întotdeauna al treilea, aşa că să mă ierţi dacă n-am putut să rezist lîngă tine, ci m-am simţit atrasă de o nemăsurată milă spre capul prietenului însingurat!

– Şi spre trupul soţului, răspunse Shridaman. Te iert. Te iert şi pe tine, Nanda, iar tu iartă-mă, la rîndul tău, că m-am folosit de sentinţa sfîntului şi am luat-o pentru mine pe Sita, ţinînd socoteală numai de sentimentele mele de eu şi al meu, fără să-mi pese de ale tale. E adevărat, tu ai fi făcut la fel, dacă sentinţa din urmă a sfîntului ţi-ar fi fost prielnică ţie. Căci amăgirea şi depărţirea din această viaţă hotărăsc destinul făpturilor de a sta în lumină una faţă de alta şi în zadar năzuiesc cei mai buni o existenţă în care rîsul unuia să nu fie plînsul celuilalt. Prea mult preţ am pus pe capul meu, care s-a bucurat de trupul tău. Căci cu aceste braţe, acum cam slăbite, ai dat-o în leagăn pe Sita, iar prin felul în care am fost despărţiţi mi-am făcut iluzia că aş putea să-i ofer tot ceea ce dorea. Dar iubirea are în vedere întregul. De aceea mi-a fost dat să văd că Sita noastră a stăruit în dorul după capul tău şi mi-a plecat din casă. Dacă aş putea crede că şi-ar găsi în tine, prietenul meu, fericirea şi mulţumirea pentru totdeauna, mi-aş vedea de drum şi mi-aş face din casa tatălui meu pustietatea sihăstriei mele. Dar nu cred; aşa cum, aflîndu-se cu capul soţului aşezat pe trupul prietenului, a nutrit

dorul după capul prietenului aşezat pe trupul soţului, tot astfel o va cuprinde, cu siguranţă, dorul plin de milă după capul soţului aşezat pe trupul prietenului şi nu-şi va mai afla liniştea şi mulţumirea, căci soţul aflat departe va deveni, necontenit, prietenul iubit, căruia i-l va aduce pe micul nostru fiu, Andhaka, fiindcă în acest prieten îl vede pe tatăl lui. Cu noi amîndoi, însă, ea nu poate trăi, deoarece poligamia nu intră în discuţie la făpturile superioare. Am oare dreptate, Sita, în cele ce spun?

– Din păcate, lucrurile stau întocmai cum spun vorbele tale, stăpîne şi prietene, răspunse Sita. Părerea mea de rău, căreia i-am dat glas în cuvintele „din păcate“, se referă numai la o parte din vorbirea ta, nu la faptul că ar putea intra în discuţie pentru o femeie ca mine grozăvia poligamiei. Pentru aşa ceva n-am de rostit nici un „din păcate“, ci sînt mîndră că nu poate intra în discuţie, deoarece în vinele mele mai curge ceva din sîngele de războinic al tatălui meu, Sumantra, iar împotriva unui lucru atît de josnic cum e poligamia se revoltă în mine totul: oricît de slabă ar fi carnea şi oricît te-ar zăpăci, ai totuşi, ca fiinţă superioară, mîndria şi onoarea ta.

– Nu m-am aşteptat la altceva, spuse Shridaman, şi te asigur că în cele ce-am cugetat am ţinut seama de la început de aceste păreri, în ciuda slăbiciunilor tale de femeie. Cum tu nu poţi trăi cu noi amîndoi, sînt tot atît de sigur că tînărul acesta, Nanda, prietenul meu, cu care am schimbat capul sau, dacă vrei, trupul, va fi de acord cu mine că nici noi nu putem trăi, aşa că nu ne rămîne altceva decît să anulăm separarea noastră prin schimbarea făcută şi să reunim existenţa noastră cu existenţa universală. Căci acolo unde existenţa individuală a ajuns într-o încurcătură ca în cazul nostru, cel mai bine este să se topească în flacăra vieţii ca o ofrandă de unt în focul jertfei.

– Cu deplină îndreptăţire, spuse Nanda, te bizui, Shridaman, frate al meu, pe încuviinţarea acestor cuvinte ale tale. E o încuviinţare din toată inima. Nici nu ştiu cu adevărat ce am avea de căutat întru carne, de vreme ce amîndoi ne-am îndeplinit dorinţele şi ne-am odihnit lîngă Sita: trupul meu s-a putut bucura de ea îndreptăţit de conştiinţa capului tău, iar al tău, îndreptăţit de conştiinţa capului meu, precum ea s-a bucurat de trupul meu sub semnul capului tău, iar de al tău sub semnul capului meu. Onoarea noastră poate fi însă socotită ca salvată, deoarece eu ţi-am înşelat numai capul tău cu trupul tău, ceea ce se compensează întrucîtva prin aceea că Sita cea cu şolduri frumoase a înşelat trupul meu cu capul meu; din fericire, Brahma ne-a ferit de păcatul ca eu, care

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 674

te-am cinstit cîndva, dăruindu-ţi sulul de betel în semn de devotament, să te înşel cu ea ca Nanda prin cap şi mădulare. Totuşi, aşa nu putem continua în cinste deplină, căci pentru poligamie şi pentru un trai comun cu aceeaşi femeie sîntem oameni aflaţi pe o treaptă prea înaltă: Sita, cu siguranţă, iar tu, de asemenea, cu siguranţă, chiar cu trupul meu. Dar şi eu, mai ales cu trupul tău. De aceea, sînt de acord din toată inima cu tot ceea ce ai spus despre topirea noastră şi mă ofer să ridic coliba rugului cu aceste braţe întărite de pustietate. Tu ştii, de altfel, că m-am oferit şi mai înainte pentru aşa ceva. Mai ştii şi că am fost întotdeauna hotărît să nu-ţi supravieţuiesc şi că te-am urmat fără şovăială în moarte cînd te-ai adus drept jertfă zeiţei. Te-am înşelat însă abia atunci cînd trupul meu de soţ mi-a dat un anume drept în această privinţă, iar Sita mi l-a adus pe micul Samadhi, al cărui tată prin trup m-am socotit, în vreme ce ţie îţi recunosc bucuros şi cu respect paternitatea, ţinînd seama de cap.

– Unde este Andhaka? întrebă Shridaman.

– Doarme în colibă, răspunse Sita, şi adună prin somn putere şi frumuseţe pentru viaţă. Era timpul să ajungem a vorbi despre el, deoarece viitorul lui trebuie să fie pentru noi mai important decît întrebarea privind felul cum să ieşim cu cinste din această încurcătură. Amîndouă lucrurile sînt strîns legate între ele, aşa că, îngrijindu-ne de cinstea noastră, ne îngrijim de cinstea lui. Dacă aş rămîne singură cu el, cum aş dori, după ce voi vă întoarceţi în existenţa universală, atunci el ar rătăci prin viaţă ca un biet copil de văduvă, părăsit de cinste şi bucurie. Numai dacă aş urma exemplul nobilelor Satis, care s-au alăturat trupului soţului lor mort şi au intrat cu el în focul rugului, astfel că acum se pun în amintirea lor pe locurile de incinerare plăci de piatră şi obeliscuri – numai dacă l-aş părăsi o dată cu voi, viaţa lui ar fi una onorabilă, iar el s-ar bucura de bunăvoinţa oamenilor. De aceea, eu, fiica lui Sumantra, vă cer ca Nanda să pregătească rugul pentru trei. Aşa cum am împărţit culcuşul vieţii cu voi, amîndoi, tot astfel trebuie să ne reunească pe tustrei şi patul de jeratic al morţii. Căci şi în acel culcuş am fost întotdeauna, de fapt, tot trei.

– Nu m-am aşteptat niciodată la altceva de la tine, spuse Shridaman, ci întotdeauna am contat pe mîndria şi sentimentele nobile care, alături de slăbiciunile cărnii, te caracterizează. În numele fiului nostru, îţi mulţumesc pentru intenţia ta. Dar, pentru a restabili cu adevărat cinstea şi mîndria omenească, smulgîndu-le din încurcătura în care ne-a adus

carnea, trebuie să fim foarte atenţi la forma restabilirii, iar în această privinţă gîndurile şi proiectele mele, aşa cum le-am făurit în timpul călătoriei, se deosebesc de ale voastre. Cu soţul mort se preschimbă în cenuşă văduva mîndră. Dar tu nu eşti văduvă, cîtă vreme mai e în viaţă fie şi numai unul dintre noi, şi trebuie să ne întrebăm în mod serios dacă ai deveni văduvă aşezîndu-te împreună cu noi, vii, în coliba de jar şi murind laolaltă cu noi. De aceea, ca să te facem văduvă, Nanda şi cu mine trebuie să ne omorîm, vreau să spun: să ne omorîm unul pe altul, căci „ne“ şi „unul pe altul“ sînt expresiile cuvenite în cazul nostru şi spun unul şi acelaşi lucru. Trebuie să ne luptăm cum se luptă cerbii pentru ciută cu două săbii, de care m-am îngrijit, căci sînt aninate de chinga iacului meu. Dar nu trebuie s-o facem în aşa fel, încît unul să învingă, să supravieţuiască şi să plece de-aici cu Sita cea cu şolduri frumoase: astfel nu s-ar îmbunătăţi nimic, deoarece mortul ar rămîne pentru totdeauna prietenul după care ar mistui-o dorul, făcînd-o să pălească în braţele soţului. Nu, trebuie să cădem amîndoi, atinşi în inimă fiecare de sabia celuilalt – căci numai sabia este a celuilalt, nu însă şi inima. Aşa va fi mai bine decît dacă fiecare şi-ar îndrepta sabia împotriva propriei alcătuiri de acum; capetele noastre, socot eu, nu au nici un drept să hotărască moartea pentru trupul legat de fiecare din ele, la fel cum trupurile noastre n-au avut dreptul să se bucure de desfătările şi plăcerile căsătoriei sub capete străine. E adevărat, va fi o luptă grea, în măsura în care fiece cap şi trup va trebui să bage de seamă că nu luptă pentru tine şi pentru a o avea numai pentru sine pe Sita, ci că luptă pentru un îndoit scop: să dea şi să capete lovitura mortală. Dar dubla sinucidere nu va fi totuşi mai grea decît retezarea propriului cap, pe care am săvîrşit-o, biruindu-ne pe noi înşine.

– Adu săbiile! strigă Nanda. Primesc această luptă, fiindcă pentru noi, rivalii, este un mod drept de a încheia disputa. Este drept, deoarece prin înrîurirea pe care capetele noastre au avut-o asupra trupurilor, braţele amîndurora ne-au ajuns cam de aceeaşi putere: ale mele, mai gingaşe la tine, ale tale, mai viguroase la mine. Îţi voi oferi cu bucurie inima, deoarece te-am înşelat cu Sita, pe a ta însă o voi străpunge, pentru ca Sita să nu pălească în braţele tale de dorul meu, ci să mi se alăture în foc ca văduvă.

Sita se declară şi ea de acord cu această rînduială a lucrurilor, fiindcă, după cum spuse ea, făcea apel la sîngele ei de războinic, din care pricină nici nu voia să stea deoparte în timpul luptei, ci să asiste la

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 676

ea fără să clipească; înfruntarea mortală avu loc de îndată, în faţa colibei unde dormea micul Andhaka, pe pajiştea înflorită dintre „Rîul vacii“ şi pădurea cu inflorescenţe roşii, iar amîndoi tinerii se prăbuşiră în flori, fiecare atins în inima celuilalt. Ceremonia lor funerară, fiind însoţită de incinerarea unei văduve, deveni o mare sărbătoare, la care mii de oameni se adunară la locul arderii, ca să vadă cum micul Samadhi, numit Andhaka, apropiindu-se mult din pricina vederii sale slabe, pune facla pe rugul ridicat din lemn de mango şi santal bine mirositor, ale cărui goluri fuseseră umplute cu paie uscate, stropite din belşug cu unt topit, ca să ia foc repede şi cu putere, şi în care Sita din satul „Căminul taurului *zebu*“ îşi găsise adăpost între soţ şi prieten. Rugul azvîrli flăcări pînă în înaltul cerului, cum rareori se vede, iar dacă frumoasa Sita va fi strigat o vreme, fiindcă, dacă nu eşti mort, focul pricinuieşte dureri îngrozitoare, vocea ei a fost acoperită de sunetele stridente ale goarnelor de scoici şi de larma tobelor bubuitoare, încît a fost de parcă nici n-ar fi strigat. Povestea însă zice, iar noi o vom crede, că văpaia a fost pentru ea răcoroasă, de bucurie că se află laolaltă cu cei dragi.

Spre amintirea jertfei ei, pe locul acela i s-a ridicat un obelisc, iar ceea ce n-a ars cu totul din osemintele celor trei a fost adunat, stropit cu lapte şi miere şi pus într-o urnă de lut, scufundată în sacrul Gange.

Rodului Sitei, Samadhi, căruia în curînd nu i se mai spuse decît Andhaka, îi merse însă minunat pe pămînt. Vestit, datorită ceremoniei incinerării, ca fiu al unei văduve cinstite printr-o piatră memorială, se bucură de bunăvoinţa tuturor, sporită şi prin crescînda lui frumuseţe, pînă la gingăşie. La doisprezece ani, semăna cu întruparea unui *gandharv* prin graţie şi putere strălucitoare, iar pe pieptul său începură să se arate cîrlionţii de „viţel al norocului“. Vederea slabă, departe de a fi pentru el un dezavantaj, îl feri să trăiască prea mult prin trup şi-i îndrumă capul spre cele spirituale. La şapte ani îl luă sub protecţia sa un brahman cunoscător al *Vedelor*, la care studie corecta vorbire cultă, gramatica, astronomia şi logica, iar la numai douăzeci de ani era lector al regelui din Benares. Şedea pe o splendidă terasă a palatului, îmbrăcat în veşminte scumpe, sub o umbrelă de soare din mătase albă şi-i citea principelui, cu o voce plăcută, din scrieri sfinte şi profane, ţinînd cartea foarte aproape de ochii săi licăritori.

LEGEA

1

Cu naşterea sa a fost ceva în neorînduială[1], de aceea iubea cu patimă ordinea, cele nestrămutate, porunca şi interdicţia. A ucis de timpuriu, într-o clipă de înfierbîntare, de aceea ştia mai bine decît cineva fără experienţă că uciderea e, ce-i drept, ceva plăcut, dar a fi ucigaş este ceva oribil, aşa că nu trebuie să ucizi.

Avea simţuri aprinse, de aceea năzuia după cele spirituale, pure şi sfinte, după cele nevăzute, fiindcă acestea i se păreau spirituale, sacre şi pure.

La madianiţi[2], un harnic neam de păstori şi neguţători risipit prin pustie, unde a fost nevoit să se refugieze din Egipt, ţara sa natală, fiindcă săvîrşise un omor (amănuntele, îndată), a cunoscut un zeu pe care nu puteai să-l vezi, dar care te vedea, un locuitor din munte, care şedea, rămînînd totodată invizibil, pe un sipet portabil, într-un cort, unde împărţea oracole pe bilete amestecate prin scuturare. Pentru fiii Madianului, un numen[3], numit Iehova, era un zeu între alţii: nu-şi prea băteau capul cu serviciul în cinstea lui, de care se îngrijeau numai pentru mai multă siguranţă şi pentru orice eventualitate. Le trecuse prin minte că printre zei ar putea fi şi unul nevăzut, unul fără de chip, şi-i aduceau jertfă numai ca să nu le scape nimic din vedere, să nu jignească pe nimeni şi să nu-şi atragă din nici o parte posibilă neplăceri.

Moise, dimpotrivă, datorită rîvnei lui după cele curate şi sfinte, fu impresionat adînc de invizibilitatea lui Iehova; el găsea că nici un zeu vizibil nu poate concura în sfinţenie cu unul nevăzut şi se mira că fiii

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 678

Madianului nu puneau preţ pe o însuşire care lui i se părea că are o mulţime de implicaţii incomensurabile. Reflectînd îndelung, temeinic şi cu ardoare, în vreme ce păştea în pustie oile fratelui femeii sale madianite, zguduit de inspiraţiile şi revelaţiile lui, care într-un anumit caz i-au părăsit chiar forul lăuntric[4] şi i-au apărut ca o viziune exterioară arzînd cu flăcări, fapt ce i-a pătruns în suflet ca o înştiinţare cu adevărat categorică şi ca o însărcinare inevitabilă, a ajuns la convingerea că Iehova nu este altul decît El-Elion, Unicul-Supremul, El-ro'i, Dumnezeu care mă vede – ca El, acela ce se numise întotdeauna „El-Şadai, Dumnezeul Muntelui", ori El Olam, Dumnezeul Lumii şi al Veşniciilor – cu un cuvînt, nimeni altul decît Dumnezeul lui Avraam, al lui Isaac şi al lui Iacov, Dumnezeul părinţilor, adică al părinţilor bietelor, întunecatelor neamuri dezrădăcinate, ajunse în sclavie în Ţara Egiptului, unde se stabiliseră şi unde credinţa lor devenise confuză, neamuri al căror sînge curgea în vinele sale, ale lui Moise, dinspre partea tatălui.

De aceea, cu sufletul plin de această revelaţie şi îngreunat de misiunea ce i se încredinţase, dar şi tremurînd de rîvna de a o îndeplini, îşi întrerupse şederea de mulţi ani printre fiii Madianului, o puse pe un măgar pe soţia sa, Sefora, o femeie de neam bun, fiindcă era o fiică a lui Raguel, regele-preot din Madian, şi soră a fiului acestuia, Ietro, stăpîn de turme, îi luă cu el şi pe cei doi fii ai săi, Gherşom şi Eliezer, şi, după şapte zile de călătorie prin multe pustiuri spre apus, se întoarse în Ţara Egiptului, adică în cîmpia joasă, înţelenită, unde se ramifică Nilul şi unde, într-un ţinut numit Cos, respectiv Goşom, Gosem şi Gosen, locuiau şi munceau silnic cei din seminţia tatălui său.

Acolo începu de îndată să-i lămurească pe cei din acest sînge, în colibe şi pe locurile de păşunat şi muncă, asupra marii lui revelaţii, luînd o anumită poziţie: întindea braţele de-o parte şi de alta a corpului, agitînd pumnii care-i tremurau. Îi vesti că Dumnezeul părinţilor fusese regăsit, că acesta i s-a făcut cunoscut lui Moise ben Amram[5], pe muntele Hor, în pustiul Sin, dintr-un tufiş care ardea fără să fie mistuit de foc, că se numeşte Iehova, ceea ce se tălmăceşte prin: „Eu sînt cel ce sînt, în vecii vecilor", dar şi printr-o adiere de vînt şi un mare vuiet; că acest Dumnezeu îndrăgeşte neamul lor şi e gata în anume împrejurări, ca, alegîndu-l dintre toate popoarele, să încheie cu el o înţelegere, cu condiţia să i se supună prin jurămînt numai şi numai lui şi să facă legămînt că-l va sluji doar pe el, unicul, cel fără de chip şi nevăzut.

Zicînd acestea, se vîra stăruitor în ei şi, totodată, făcea să-i tremure pumnii din încheieturile neobişnuit de late ale mîinilor. Şi totuşi n-a fost foarte sincer cu ei, ci le-a ascuns părerile sale, ba chiar pe cele mai importante, ca să nu-i sperie. Despre implicaţiile invizibilităţii, aşadar, ale spiritualităţii, purităţii şi sfinţeniei nu le-a spus nimic şi nu le-a destăinuit că prin legămîntul lor ca slujitori ai celui nevăzut ar trebui să devină un popor ales între altele pentru a se dedica spiritului, purităţii şi sfinţeniei. Le-a tăinuit acest lucru, de teamă să nu-i înfricoşeze, căci cei din seminţia tatălui său erau nişte făpturi de carne atît de mizerabile, împilate şi confuze în religia lor, încît nu avea încredere în ei, deşi îi iubea. Da, cînd le-a vestit că Iehova, cel nevăzut, îi îndrăgeşte, a tălmăcit şi a pus pe seama lui Dumnezeu ceva ce îi aparţinea, poate, şi lui Dumnezeu, dar totodată îi aparţinea, cel puţin parţial, şi lui însuşi; lui îi era drag neamul tatălui său, aşa cum cioplitorului în piatră îi e drag blocul inform din care are de gînd să cioplească un chip gingaş şi înalt, operă a mîinilor sale – de aici rîvna care-l făcea să tremure şi care-i umpluse, la plecarea din Madian, sufletul, greu împovărat şi de porunca ce i se dăduse.

Ceea ce, de asemenea, tăinuise fusese a doua jumătate a poruncii, deoarece aceasta fusese una dublă. I se poruncise nu numai să le vestească neamurilor redescoperirea Dumnezeului părinţilor şi faptul că acesta le îndrăgea, ci, totodată, şi că El trebuia să le scoată din sălaşul robiei egiptene, eliberîndu-le, şi să le conducă prin multe pustiuri în Ţara Făgăduinţei, ţara părinţilor. Această misiune era strîns legată de vestea ce i se dăduse şi împletită cu ea. Dumnezeu – şi eliberarea în vederea întoarcerii acasă; cel nevăzut – şi scuturarea jugului străinului: pentru el, acestea constituiau unul şi acelaşi gînd. Poporului nu i-a vorbit încă nimic despre asta, deoarece ştia că lucrurile vor decurge unul din altul, dar şi pentru că spera ca pe cel de-al doilea să-l obţină el însuşi de la faraon, regele Egiptului, de care nu se afla deloc atît de departe.

Fie însă că poporului nu i-a plăcut cum i-a vorbit – căci vorbea rău, era gîngav şi adesea nu găsea cuvintele –, fie că din agitarea pumnilor tremurători a intuit şi a băgat de seamă că prin implicaţiile invizibilităţii şi ale legămîntului ce i se propunea voia să-l ademenească la lucruri istovitoare şi periculoase, poporul se arătă faţă de stăruinţele lui neîncrezător, îndărătnic şi sperios, astfel că, privind după vătafii egipteni, spuse printre dinţi:

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 680

– Ce vorbe sînt astea? Şi ce vorbe arunci? Te-a pus, oare, cineva mai mare peste noi şi judecător al nostru? Nu ştim cine-ar putea fi acela.

Această întîmplare nu fu pentru el ceva nou. Mai auzise de la ei asemenea lucruri, înainte de a se refugia în Madian.

2

Tatăl său nu era tatăl său, iar mama sa nu era mama sa – într-o asemenea neorînduială îi fusese naşterea. A doua fiică a lui Ramses, faraonul, se desfăta în grădina regească de pe Nil, împreună cu slujitoarele ei, tovarăşe de joacă, şi sub paza unor ostaşi înarmaţi. Acolo văzu un servitor evreu care scotea apă şi o cuprinseră poftele după el. Era un tînăr cu ochi trişti, cu o bărbuţă în jurul bărbiei şi cu braţe puternice, aşa cum le vezi la scosul apei. Muncea în sudoarea frunţii şi se chinuia; pentru fiica faraonului însă fu imaginea frumuseţii şi a dorinţei, aşa că porunci să fie poftit în pavilionul ei, îi trecu prin părul ud de sudoare mînuţa-i preţioasă, îi sărută muşchii braţului şi-i aţîţă bărbăţia, ca s-o aibă, el, sclavul străin al fiicei de rege. După ce o avu, îl lăsă să plece, iar tînărul n-ajunse departe, căci după treizeci de paşi, fu ucis şi îngropat în pripă, astfel că nu mai rămase nimic din plăcerea fiicei soarelui.

– Sărmanul, zise ea cînd auzi. Sînteţi întotdeauna atît de grăbiţi! Ar fi păstrat tăcerea. Mă iubea.

După aceea însă, rămase grea, iar după nouă luni născu, în cea mai mare taină, un băiat pe care femeile ei îl puseră într-o lădiţă smolită făcută din trestie şi acunseră lădiţa în păpurişul de la marginea apei. Apoi se făcură că o găsesc şi strigară:

– Ce minune, un copil găsit, un copil al stufărişului, un băieţaş lepădat! E ca în vechile poveşti, aşa cum s-a întîmplat cu Sargon[6], pe care l-a găsit în păpuriş Aki, cel ce scotea apă, şi l-a crescut prin bunătatea inimii sale. Mereu se petrec asemenea lucruri! Ce să facem acum cu acest prunc găsit? Cel mai cuminte lucru e să-l dăm unei mame de stare modestă care alăptează şi care are lapte de prisos ca să-l crească întocmai ca pe fiul ei şi al cinstitului ei soţ.

Încredinţară aşadar copilul unei evreice, care-l duse jos, în ţinutul Gosen, lui Iohebed, nevasta lui Amram, dintre cei îngăduiţi[7], un bărbat din seminţia lui Levi[8]. Iohebed îl alăpta pe fiul lor Aaron şi avea lapte de prisos; din pricina aceasta şi pentru că de sus îi veneau, cînd şi cînd, ceva bunuri, îl crescu pe copilul de obîrşie neştiută după bunătatea inimii sale. În felul acesta, Amram şi Iohebed deveniră, în faţa oamenilor, perechea lui de părinţi, iar Aaron, fratele său. Amram avea vite şi ogoare, iar Iohebed era fiica unui cioplitor în piatră. Nu ştiură însă ce nume să îi dea băieţaşului de neam îndoielnic; de aceea îi dădură un nume pe jumătate egiptean, adică jumătate dintr-un nume egiptean. Căci adesea fiii ţării se numeau Ptah-Moise, Amon-Moise sau Ra-Moise, nume date ca unor fii ai zeilor lor. Amram şi Iohebed lăsară însă deoparte numele zeului şi-l numiră pe băiat doar Moise. În felul acesta era pur şi simplu doar un „fiu“[9]. Întrebarea era: al cui?

3

Ca fiu al unuia dintre cei îngăduiţi, Moise crescu printre aceştia şi vorbi graiul lor. În timpul unei secete, strămoşii acestui neam veniseră în ţară ca „beduini flămînzi din Edom“, cum i-a numit scribul faraonului, şi, cu îngăduinţa autorităţilor de la hotare, se aşezaseră în ţinutul Gosen din Ţara de Jos, cu dreptul de a păşuna acolo. Cine crede că li se dăduse învoirea să-şi pască vitele fără nici o plată nu le cunoaşte bine pe gazde, adică pe fiii Egiptului. Trebuiau să plătească dijmă nu numai din vitele lor, şi încă una apăsătoare, ci şi din puterile pe care le aveau, fiind îndatoraţi să trudească, să presteze muncă de clacă la unele construcţii, aşa cum într-o ţară cum e Egiptul se află mereu în lucru. Mai ales de cînd Ramses, al doilea după numele său, era faraon la Teba, se construia excesiv – aceasta era plăcerea lui şi desfătarea lui regală. Construia temple măreţe în întreaga ţară, iar jos, în ţinutul Deltei, nu numai că puse să se reînnoiască şi să se îmbunătăţească foarte mult canalul îndelungă vreme neglijat, care lega braţul de răsărit al Nilului cu Lacul Amar şi astfel Marea cea mare cu vîrful Mării Roşii, ci construi şi pe cursul canalului două întregi oraşe-depozit, numite Pitom şi Ramses, lucrări pentru care fiii celor îngăduiţi, aceşti *ibrimi*[10], fură puşi să ardă cărămizi în cuptoare, să le care şi să robotească în sudoarea trupurilor şi sub ameninţarea toiagului egiptean.

Acest toiag reprezenta mai mult însemnul supraveghetorilor faraonului, iar ei nu erau loviţi fără rost. Aveau şi mîncare bună la claca lor: mult peşte din braţul Nilului, pîine, bere şi carne de vită din destul. În

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 682

pofida tuturor acestora, claca nu le convenea şi nu le era pe plac, fiindcă aveau sînge de nomazi, cu tradiţia unei vieţi de pribegie liberă, iar munca organizată după ceas, la care trebuiau să asude, era străină inimii lor şi jignitoare. Aceste triburi erau însă prea slab legate între ele şi nu îndestul conştiente de sine, ca să se înţeleagă în mîhnirea lor şi să ajungă cu toţii de aceeaşi părere. De mai multe generaţii într-o ţară de tranzit, înălţîndu-şi corturile între patria părinţilor lor şi Egiptul propriu-zis, aveau un suflet fără de chip, erau lipsiţi de o învăţătură sigură şi şovăielnici spiritualiceşte; uitaseră multe, preluaseră cîte ceva numai pe jumătate şi, în lipsa unui centru ferm, nu se încredeau în propria lor inimă şi în mînia împotriva clăcii, care sălăşluia într-însa, mînie pe care însă peştele, berea şi carnea de vită le-o tulbura.

Ajuns la vîrsta adolescenţei, Moise, aşa-zisul fiu al lui Amram, ar fi trebuit să facă şi el cărămizi pentru faraon. Acest lucru însă nu s-a întîmplat, deoarece băiatul a fost luat de părinţii săi şi dus în Egiptul de Sus, la o şcoală, un internat distins, unde erau educaţi fiii de regi sirieni ai unor oraşe, împreună cu vlăstarele aristocraţiei indigene. A fost instalat acolo, căci mama sa legitimă, fiica faraonului, care-l născuse în păpuriş, o făptură lascivă, ce-i drept, dar nu lipsită de inimă, îşi adusese aminte de el de dragul tatălui lui celui îngropat, flăcăul cu ochi trişti şi bărbuţă, care scotea apă, şi nu voise să rămînă printre sălbatici, ci să fie educat ca egiptean şi să dobîndească o slujbă la Curte, ca o jumătate de recunoaştere, tăinuită, a sîngelui său pe jumătate zeiesc. În felul acesta, înveşmîntat în pînzeturi albe şi cu o perucă pe cap, Moise învăţă astronomia, geografia, arta scrisului şi dreptul, dar printre filfizonii din distinsul internat nu era un ins fericit, ci un singuratic, plin de aversiune împotriva rafinamentului egiptean, în plăcerea căruia îşi avea obîrşia. Sîngele celui băgat în pămînt, care trebuise să slujească acestei plăceri, era mai tare în el decît partea egipteană, iar în sufletul său ţinea cu cei sărmani şi fără de chip de-acasă, din Gosen, care nu aveau curaj pe măsura mîniei lor, ţinea cu ei împotriva înfumurării lascive a sîngelui mamei.

– Dar cum te numeşti? îl întrebară, desigur, tovarăşii săi de la şcoală.

– Mă numesc Moise, răspunse el.

– Ah-Moise sau Ptah-Moise? întrebară ei.

– Nu, numai Moise, replică el.

– Dar asta-i prea puţin şi ceva neobişnuit, spuseră fanţii, iar el fu cuprins de mînie, încît i-ar fi ucis şi i-ar fi îngropat. Căci înţelegea că, prin asemenea întrebări, ei voiau să scormonească în neorînduiala în care se afla şi care, în contururi confuze, era cunoscută tuturor. Dacă el însuşi n-ar fi ştiut că nu este decît fructul discret al plăcerii unei egiptene, dacă acest lucru n-ar fi fost cunoscut, chiar dacă nu limpede şi nu de toată lumea, oricum de cei mai mulţi – pînă sus, la faraon, căruia pozna copilei lui îi rămăsese tot atît de puţin ascunsă, precum lui Moise faptul că Ramses, constructorul, era bunicul său de pe urma desfrîului, a unei plăceri ruşinoase şi ucigaşe! Da, Moise ştia toate acestea şi mai ştia şi că faraonul le ştie, aşa că dădea ameninţător din cap în direcţia în care se afla tronul acestuia.

4

După ce trăi doi ani printre sclivisiţii din şcoala de la Teba, nu mai putu să reziste, fugi într-o noapte peste ziduri şi o porni spre casă, la neamul din Gosen al tatălui său. Aflat între ai săi, hoinări prin ţinut cu chipul întunecat de amărăciune, iar într-o zi văzu cum, pe canal, aproape de noile construcţii ale lui Ramses, un supraveghetor egiptean îl lovea cu toiagul pe un clăcaş, care fusese, cu siguranţă, leneş sau nesupus. Pălind şi cu ochii în flăcări îi ceru socoteală egipteanului care, în loc de orice răspuns, îl izbi în osul nasului, astfel că Moise rămase pentru toată viaţa cu acest os zdrobit şi turtit. Atunci îi smulse supraveghetorului toiagul, îşi luă un avînt înfricoşător şi-i zdrobi omului ţeasta, încît acesta căzu mort pe loc. Nici măcar nu se uitase dacă-l vede cineva. Dar era un loc singuratic şi nu se mai găsea nici un om prin apropiere. Îl îngropă, aşadar, pe cel doborît, singur de tot, fiindcă cel căruia îi luase apărarea fugise; în acea împrejurare i se păru că uciderea şi îngroparea îi stăruiseră dintotdeauna în minte.

Fapta comisă într-o clipă de înfierbîntare rămase tăinuită, cel puţin pentru egipteni, care nu putură să afle unde pierise omul lor, astfel că de la acea faptă trecură ani după ani. Moise continuă să hoinărească printre oamenii tatălui său, amestecîndu-se într-un chip ciudat de poruncitor în gîlcevile lor. Odată văzu doi clăcaşi *ibrimi* certîndu-se şi gata să se ia la bătaie.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 684

– De ce vă certaţi voi şi vreţi chiar să vă încăieraţi? le vorbi el. Nu sînteţi destul de nenorociţi şi decăzuţi, pentru ca cei de acelaşi sînge să ţină unul cu altul, în loc să-şi arate colţii? Ăsta n-are dreptate, am văzut. Să se lase păgubaş şi să-şi vadă de treabă, fără ca celălalt să facă pe grozavul.

Se întîmplă însă că, dintr-o dată, cei doi se uniră împotriva lui şi spuseră:

– Ce te-amesteci tu în treburile noastre?

Cu deosebire cel pe care-l socotise neîndreptăţit se dovedi extrem de neobrăzat şi se porni să strige în gura mare:

– Asta-i culmea! Cine eşti tu, ca să-ţi vîri nasul de capră în lucruri ce nu te privesc? Aha, eşti Moise, fiul lui Amram, ceea ce spune puţin, fiindcă nimeni nu ştie bine cine eşti, nici tu însuţi nu ştii! Tare curioşi sîntem să aflăm cine te-a pus căpetenie şi judecător peste noi! Poate că vrei şi să mă ucizi, cum l-ai ucis şi l-ai îngropat odinioară pe egiptean?

– Taci! zise Moise, înspăimîntat, şi se gîndi cum de se va fi aflat acest lucru.

Încă în ziua aceea îşi dădu seama că nu mai putea să rămînă în ţară şi trecu peste graniţă, acolo unde, spre Lacul Amar, pămîntul nu era tare, ci format din bancuri de nisip. Parcurse numeroasele pustiuri ale Ţării Sinai şi ajunse în Ţara Madian, la madianiţi şi la al lor regepreot Raguel.

5

Cînd se întoarse de-acolo în Egipt, cu sufletul plin de revelaţia divină şi de misiunea ce i se încredinţase, era un bărbat ajuns pe culmea vieţii[11], robust, cu pomeţii obrajilor proeminenţi, cu o barbă despicată în două, cu ochii îndepărtaţi şi cu încheieturile de la mîini late, ceea ce se vedea cu deosebire atunci cînd, după cum îi era obiceiul, îşi acoperea, meditînd, gura şi barba cu palma dreaptă. Colindă de la o colibă la alta şi de la un loc de clacă la altul, îşi agită pumnii strînşi lîngă copac şi vorbi despre cel nevăzut, despre Dumnezeul părinţilor şi gata să încheie cu ei un legămînt, vorbi despre toate acestea, deşi, în fond, nu putea să vorbească. Era gîngav, pierdea şirul, iar cînd se înfierbînta vorbea împleticit, în plus nu cunoştea bine nici o limbă, încît, pentru a se exprima, căuta cuvintele în trei limbi. Peste asiro-caldeiana arameică,

pe care o vorbea seminţia tatălui său şi pe care o învăţase de la părinţii săi, se suprapusese egipteana, pe care fusese nevoit să şi-o însuşească la şcoală, la care se adăuga araba madianită, vorbită de el atîta vreme în pustie. În felul acesta, vorbirea lui era o adevărată harababură.

De foarte mare ajutor îi era fratele său, Aaron, un bărbat înalt, blajin, cu barbă neagră şi plete negre cîrlionţate pe ceafă, care obişnuia să-şi ţină coborîte cu pioşenie pleoapele mari, bulbucate. Moise îl iniţiase în toate, îl cîştigase pe deplin pentru cel nevăzut şi pentru toate implicaţiile, iar cum Aaron vorbea curgător şi mieros din barba lui, îl însoţea de cele mai multe ori pe Moise în drumurile sale de propovăduire şi vorbea în locul lui, deşi ceva cam reţinut şi onctuos, şi insuficient de captivant, încît Moise încerca să dea mai multă ardoare vorbelor lui, agitîndu-şi pumnii şi luîndu-i hodoronc-tronc vorba din gură, ca să adauge el ceva în graiul său arameico-egipteano-arab.

Soţia lui Aaron se numea Eliseba, fiica lui Aminadab; se alăturase şi ea jurămîntului şi propagandei, la fel ca şi o soră mai mică a lui Moise şi Aaron, Miriam, o femeie entuziastă, care ştia să cînte şi să bată timpanul. Cu deosebire însă îi era ataşat lui Moise un tînăr care ţinea cu trup şi suflet la el, la vestirea şi la planurile lui şi nu-l părăsea niciodată. Numele lui adevărat era Osea, fiul lui Nun (care înseamnă „peşte"), din seminţia lui Efraim. Moise i-a dat însă un nume după Iehova: Iehosua, pe scurt: Iosua, nume pe care acesta îl purta acum cu mîndrie – era un om tînăr, cu spinarea dreaptă, vînos, cu părul creţ, cu mărul lui Adam proeminent şi o pereche de cute precis trasate pe frunte[12], între sprîncene, un om care avea propriul său punct de vedere în toată treaba aceasta, un punct de vedere nu atît religios, cît milităresc, căci pentru el Iehova, Dumnezeul părinţilor, era, înainte de toate, Dumnezeul oştilor, iar gîndul, legat de numele său, al evadării din robie coincidea pentru el cu acela al cuceririi unui alt teritoriu, propriu, de reşedinţă pentru triburile evreieşti, căci undeva trebuiau totuşi să locuiască şi nici o ţară, făgăduită sau nu, n-avea să le fie dăruită.

Iosua, oricît de tînăr era, avea în capul său cu păr creţ toate faptele respective, le privea corect şi ferm şi le discuta neîncetat cu Moise, prietenul său mai vîrstnic şi maestrul său. Fără să dispună de mijloacele trebuitoare pentru un recensămînt exact al populaţiei, evaluase efectivul triburilor ce locuiau în corturi în Gosen şi în oraşele-fortăreţe Pitom şi Ramses, inclusiv apartenenţii la ele risipiţi ca sclavi prin întinsa ţară, în total la vreo douăsprezece sau treisprezece mii de capete, ceea ce

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 686

reprezenta aproximativ un număr de trei mii de oameni capabili să poarte armele. Cifrele au fost, mai tîrziu, exagerate fără măsură, dar Iosua le ştia cu oarecare aproximaţie bine şi era puţin mulţumit de ele. Trei mii de bărbaţi nu reprezentau o forţă armată prea grozavă, chiar dacă se conta pe faptul că, odată porniţi la drum, triburile înrudite care pribegeau prin pustie aveau să se alăture acestui nucleu, în vederea cuceririi unui teritoriu. Cu sprijinul unei asemenea tării nu se puteau avea în vedere întreprinderi mai mari; ca să pătrundă prin luptă în Ţara Făgăduinţei cu o astfel de oaste era cu neputinţă. Iosua îşi dădu seama de acest lucru, din care pricină se gîndi la un teritoriu liber, unde să se stabilească pentru început neamul şi unde, în condiţii întrucîtva favorabile, putea fi lăsat în seama sporului său natural care, după cum îşi cunoştea Iosua oamenii, atingea un procent de doi şi jumătate pe an. Tînărul îşi roti ochii în căutarea unui asemenea loc de îngrijire şi înmulţire şi se sfătui adesea cu Moise în această privinţă, cu care prilejuri ieşi la iveală că vedea surprinzător de limpede aşezarea locurilor, unul lîngă altul, în lume şi că avea în cap un fel de hartă a ţinuturilor ce puteau să intereseze, cu distanţe, zile de mers şi adăpători, cunoscînd totodată şi vitejia locuitorilor.

Moise ştia ce înseamnă pentru el Iosua, ştia, desigur, că avea nevoie de acesta şi îi era drag zelul său, deşi planurile lui directe îl preocupau puţin. Acoperindu-şi gura şi barba cu mîna dreaptă, asculta părerile strategice ale tînărului, gîndindu-se însă la alte lucruri. Ce-i drept, şi pentru el Iehova însemna plecarea din Egipt, dar nu ca o campanie războinică pentru cucerirea de teritorii, ci ca o evadare în libertate şi ca o separare, încît să-i aibă pentru sine undeva, afară, în libertate, pe aceşti oameni, făpturi de carne din sîngele tatălui său, cu minţile tulburi, pe o treaptă de civilizaţie şovăielnică, pe aceşti bărbaţi care procreau, pe aceste femei care alăptau, pe aceşti tineri ce-şi căutau un rost, pe aceşti copii mucoşi, să li-L vîre în suflet pe Dumnezeul cel sfînt şi nevăzut, pur şi spiritual, să poată fixa pentru ei un centru unic de coagulare şi formare, să le poată da un chip, chipul unui popor diferit de toate popoarele, aparţinînd lui Dumnezeu, un popor caracterizat prin sfinţenie şi spiritualitate, mai presus de toate celelalte, prin sfiiciune, abstinenţă, teamă de Dumnezeu, adică teamă inspirată de ideea purităţii şi a supunerii la o lege a înfrînării, care – cel nevăzut fiind, de

fapt, Dumnezeul întregii lumi – îi va uni în viitor pe toţi oamenii, dar care, pentru început, va fi dată doar pentru ei şi le va asigura un privilegiu strict printre păgîni.

Aceasta o dorea Moise pentru seminţia tatălui său, o dorinţă de modelator, consonantă pentru el cu alegerea pe care o făcuse Dumnezeu, coborînd asupră-i harul său şi arătîndu-se dornic să facă un legămînt cu el, şi cum el socotea că modelarea întru Dumnezeu trebuie să preceadă tuturor acţiunilor pe care le avea în minte tînărul Iosua, de asemenea, că în acest scop e nevoie de timp, afară, în libertate, nu-i displăcea că planurile lui Iosua erau, deocamdată, greu de realizat şi se izbeau de numărul neîndestulător de bărbaţi în stare să poarte arme. Iosua avea nevoie de timp, pentru ca poporul să se înmulţească pe căi firești – dar şi pentru ca el însuşi să devină mai vîrstnic, încît să poată ajunge comandant de oşti; la rîndu-i, Moise avea nevoie de timp pentru opera de modelare, de care era atît de dornic, întru Dumnezeu. În felul acesta erau de acord din puncte de vedere diferite.

6

Între timp însă cel căruia i se încredinţase misiunea, împreună cu cel mai apropiat adept al său, elocventul Aaron, cu Eliseba, Miriam, Iosua şi un anume Caleb, prietenul intim, de aceeaşi vîrstă, al lui Iosua, tot un tînăr voinic, simplu, viteaz, între timp, toţi aceştia nu osteneau în a răspîndi printre ai lor în toate zilele solia lui Iehova, cel nevăzut, şi oferta de legămînt a acestuia, şi totodată în a aţîţa amărăciunea lor pricinuită de munca sub ameninţarea toiagului egiptean, în a le întări gîndul scuturării acestui jug şi a emigrării. Fiecare o făcea în felul său: Moise însuşi în cuvinte împleticite şi agitîndu-şi pumnii, Aaron într-un grai mieros şi curgător, Eliseba stînd cu ei la taifas, ca să-i convingă, Iosua şi Caleb, prin parole formulate succint, ca nişte comenzi ostăşeşti, iar Miriam, căreia i se spuse în curînd „prorociţa“, cîntîndu-le pe un ton înalt şi acompaniindu-se cu timpanul. Predicile lor nu căzură pe pămînt sterp; gîndul lui Moise de a face cu Dumnezeu legămîntul oferit de Acesta, de a se consacra celui fără de chip ca popor al său şi de a pleca spre libertate sub conducerea lui şi a vestitorilor săi prinse rădăcini printre triburi şi începu să constituie centrul în jurul căruia să se unească – aceasta cu atît mai mult, cu cît Moise le-a făgăduit sau i-a făcut să spere

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 688

că va dobîndi de la faraon, prin tratative, îngăduinţa de a ieşi cu toţii din ţara Egiptului, aşa că vor putea să plece fără să fie nevoie de o revoltă cutezătoare, ci prin bună înţelegere. Oamenii cunoşteau, chiar dacă nu exact, naşterea sa pe jumătate egipteană în stufăriş, ştiau de educaţia distinsă de care se bucurase o vreme şi de obscurele relaţii pe care le avea cu Palatul. Ceea ce altminteri ar fi fost un motiv de neîncredere, anume că avea numai pe jumătate sîngele lor şi că se găsea cu un picior în Egipt, deveni acum o sursă de încredere şi-i conferi autoritate. Desigur, dacă exista vreun bărbat care să se înfăţişeze înaintea faraonului şi să le reprezinte interesele, apoi el era acela. Ca atare, îl însărcinară să obţină de la Ramses, constructorul ce-i supunea la muncă silnică, îngăduinţa de a pleca spre libertate – îl însărcinară pe el şi pe fratele său de lapte, Aaron, căci avea de gînd să-l ia cu dînsul pe acesta, mai întîi, pentru că el nu putea să vorbească într-un mod coerent, aşa cum Aaron putea, apoi însă şi pentru că acesta se pricepea la anumite trucuri, cu care nădăjduia să facă impresie la Curte, spre cinstea lui Iehova: ştia să apese ceafa unui şarpe cu ochelari, făcîndu-l ţeapăn ca un toiag, iar, dacă-l arunca pe podea, toiagul se strîngea în inele şi se „prefăcea într-un şarpe“. Nici Moise, nici Aaron nu luaseră în considerare că magicienii faraonului ar cunoaşte şi ei această minune, care, aşadar, n-ar mai sluji ca o dovadă a puterii lui Iehova, care să înfricoşeze.

În genere, n-au avut noroc – s-o spunem dinainte –, cu oricîtă şiretenie au pus la cale lucrurile, corespunzător hotărîrii luate la un sfat de război ţinut cu tinerii Iosua şi Caleb. Anume, se hotărîse să i se ceară faraonului numai îngăduinţa ca oamenii de stirpe ebraică să se adune şi să se ducă în pustie cale de trei zile, ca să-l sărbătorească, aducîndu-i jertfe, pe Domnul Dumnezeul lor, care-i chemase, apoi să se întoarcă la muncă. Aproape că nu se aşteptau ca faraonul să se lase orbit de acest şiretlic şi să creadă că se vor întoarce. Era doar o formă mai blîndă, mai politicoasă de a prezenta cererea de eliberare. Dar regele nu le-a fost recunoscător pentru asta.

Un oarecare succes avură totuşi fraţii prin aceea că au ajuns în palat şi dinaintea tronului regal, şi anume nu numai o dată, ci iară şi iară, în timpul unor tratative purtate cu îndîrjire. În această privinţă, Moise nu le făgăduise oamenilor săi prea mult, deoarece se bizuia pe faptul că Ramses era tainicul său bunic, prin pofta trupească a principesei, precum şi pe faptul că amîndoi ştiau că fiecare dintre ei ştie. Prin aceasta avea la îndemînă un puternic mijloc de constrîngere, care, chiar dacă

n-ar fi fost niciodată suficient pentru a dobîndi de la rege încuviinţarea emigrării, îl făcea totuşi în mod serios pe Moise apt să poarte tratative şi-i asigură accesul în repetate rînduri la preaputernic, întrucît acesta se temea de el. E adevărat, teama unui rege e primejdioasă, iar Moise juca tot timpul un joc riscant. Era curajos – cît de curajos era şi ce impresie le făcea alor săi, vom vedea îndată. Lui Ramses îi era uşor să pună pe cineva să-l ucidă şi să-l îngroape în tăcere, pentru a nu mai rămîne realmente nimic din capriciile senzuale ale copilei lui. Dar prinţesa păstra necontenit în suflet o dulce amintire şi nu voia să i se întîmple ceva rău băieţaşului ei din stuf – acesta se afla sub protecţia sa, oricît de nerecunoscător se arătase el faţă de grija pe care i-o purtase şi faţă de planurile privind educaţia şi promovarea lui.

Aşa stînd lucrurile, lui Moise şi lui Aaron li se îngădui să se prezinte înaintea faraonului, dar acesta le refuză fără ocol sărbătorirea prin jertfe în libertate, la care pretindeau ei că-i chemase Dumnezeu. Nu fu de nici un folos că Aaron vorbi în fraze bine legate şi onctuoase, iar Moise îşi agită cu patimă pumnii strînşi lîngă coapse. Nu fu de nici un ajutor nici că Aaron îşi schimbă toiagul într-un şarpe, deoarece magicienii faraonului făcură pe loc acelaşi lucru, dovedind prin aceasta că Dumnezeul nevăzut, în al cărui nume vorbeau cei doi, nu avea o putere mai presus de a altora şi că faraonul nu este nevoit să asculte de vocea acestui stăpîn.

– Dar, ziseră fraţii, triburile noastre vor fi lovite de ciumă şi de sabie, dacă nu ne ducem cale de trei zile în pustie, ca să-l sărbătorim pe Domnul nostru.

Regele le răspunse:

– Nu ne pasă de asta. Sînteţi destul de numeroşi, mai mult de douăsprezece mii de capete; şi puteţi suporta cu siguranţă o scădere a numărului, fie prin ciumă, prin sabie sau prin muncă aspră. Tu, Moise, şi tu, Aaron, voi nu vreţi decît să chezăşuiţi trîndăvia oamenilor şi să-i chemaţi să petreacă, lipsind de la slujba la care sînt îndatoraţi. Nu pot îngădui aşa ceva şi nici nu vreau să încuviinţez. Am în lucru mai multe temple cum nu s-au mai văzut şi vreau să mai construiesc un al treilea oraş-depozit, în afară de Pitom şi Ramses, pentru care am nevoie de braţele oamenilor voştri. Vă mulţumesc pentru curgătoarea cuvîntare, iar pe tine, Moise, te las, vrînd, nevrînd, să pleci sub deosebita mea oblăduire. Dar nici un cuvînt în plus despre vreo vacanţă petrecută în pustie!

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 690

Cu aceasta, audienţa luă sfîrşit, iar de pe urma ei nu rezultă nimic bun, ci, dimpotrivă, ceva foarte rău, cum avea să se vadă mai apoi. Căci faraonul, rănit în pofta lui de a construi şi indispus că nu-l poate ucide pe Moise, fiindcă fiica lui i-ar fi făcut o scenă, dădu ordin ca oamenii din ţinutul Gosen să fie şi mai aprig împovăraţi cu munca decît pînă atunci şi să nu se facă economie de lovituri cu toiagul, dacă se lasă pe tînjală; să li se dea atît de mult de lucru, încît să le iasă gărgăunii din cap şi să le piară toate gîndurile de prisos privitoare la sărbătorirea Dumnezeului lor în pustie. Şi aşa se întîmplă. Ca urmare a faptului că Moise şi Aaron vorbiseră înaintea faraonului, munca de clacă deveni mai aspră de la o zi la alta. De pildă, oamenilor nu li se mai dădură paie pentru cărămizile pe care erau puşi să le ardă, ci fură obligaţi să se ducă ei înşişi pe mirişti, să adune paiele trebuitoare, fără ca din această pricină să se micşoreze numărul de cărămizi pe care erau obligaţi să le facă; numărul trebuia împlinit, altminteri toiagul se pornea să dănţuie pe bietele spinări. În zadar vătafii evrei puşi peste popor interveniră la autorităţi, plîngîndu-se de prea multă muncă. Răspunsul fu:

– Sînteţi trîndavi, trîndavi sînteţi, de aceea vorbiţi şi strigaţi: „Vrem să ieşim în pustie şi să aducem jertfe“. Rămîne aşa: vă procuraţi singuri paiele şi faceţi acelaşi număr de cărămizi.

7

Moise şi Aaron au fost puşi în mare încurcătură. Vătafii le spuseră:

– Cu asta v-aţi ales voi şi ne-am ales şi noi din legămîntul cu Dumnezeul vostru şi din relaţiile lui Moise. N-aţi obţinut altceva decît să-l aţîţaţi pe faraon şi pe slugile lui împotriva noastră şi să le daţi în mînă sabia, ca să ne doboare cu ea.

La asemenea vorbe era anevoie de răspuns, iar Moise petrecu ore grele între patru ochi cu Dumnezeul din tufa de mărăcini, căruia îi reproşă că el, Moise, fusese de la început împotriva acestei însărcinări şi că-L rugase încă de-atunci să trimită pe oricine, nu însă pe el, deoarece nu era îndemînatic la vorbă. Domnul însă îi răspunse că Aaron era un vorbitor iscusit. Firesţe, Aaron fusese cel ce cuvîntase, dar prea mieros, iar cu acel prilej se vădise ce greşit e să preiei o asemenea treabă cînd ai tu însuţi o limbă împleticită şi eşti nevoit să laşi pe altul să vorbească pentru tine. Dar Dumnezeu îl alină şi-l dojeni dinăuntrul său, răspunzîndu-i că de-aici înainte ar trebui să se ruşineze de lipsa lui de cutezanţă; dezvinovăţirile sale nu fuseseră decît simple mofturi, fiindcă, în fond, el însuşi dorise cu ardoare însărcinarea, ca unul căruia îi era drag poporul şi năzuia să-i modeleze chipul întocmai ca El, Dumnezeu, ba chiar că năzuinţa lui nu era nicidecum deosebită de aceea a lui Dumnezeu, fiind, de fapt, totuna cu ea: ceea ce-l îmboldise la treabă fusese dorinţa lui Dumnezeu şi ar trebui să-i fie ruşine că-şi pierde curajul la cea dintîi nereuşită.

Toate acestea le ascultă supus Moise, cu atît mai mult, cu cît la sfatul de război ţinut cu Iosua, Caleb şi femeile pline de avînt se ajunsese la concluzia că înăsprirea opresiunii, oricît sînge rău le-ar face oamenilor, este, privită mai exact, un succes de început nu lipsit de importanţă, căci oamenii îşi făcuseră sînge rău şi erau porniţi nu numai împotriva lui Moise, ci, în primul rînd, şi împotriva egiptenilor, astfel că poporul va deveni mai receptiv faţă de chemarea lui Dumnezeu mîntuitorul şi faţă de ideea emigrării în libertate. Aşa şi era: printre oamenii obligaţi să presteze clacă, agitaţia datorată poruncilor în legătură cu paiele şi cărămizile crescu, iar reproşul că Moise îi aţîţase pe egipteni şi le făcuse lor numai rău dădu înapoi în faţa dorinţei ca fiul lui Amram să se folosească totuşi din nou de relaţiile sale şi să se ducă iar la faraon.

Aceasta o şi făcu Moise, de data aceasta fără Aaron, limba lui n-avea decît să se împleticească oricît o vrea; îşi agită pumnii înaintea tronului şi ceru cu vorbe împiedicate, repezite, îngăduinţa ca ai săi să iasă în libertate, aşa-zicînd, ca să-şi sărbătorească în pustie Dumnezeul şi să-i aducă jertfe. O făcu nu numai o dată, ci de zece ori, deoarece faraonul nu putea să-i refuze intrarea pînă la tronul său, prea bune erau relaţiile lui Moise. Între rege şi el începu o luptă îndîrjită şi prelungită, care nu duse, ce-i drept, la aprobarea de către cel dintîi a cererilor lui Moise, dar care avea să ducă într-o zi la dorinţa ca oamenii din ţinutul Gosen să fie îndepărtaţi şi izgoniţi din ţară, mai curînd decît să fie eliberaţi, egiptenii fiind bucuroşi, pînă la urmă, să scape de ei. În jurul acestei lupte şi al mijloacelor de constrîngere folosite împotriva regelui, care s-a împotrivit cu îndîrjire, s-a iscat multă vorbărie, căreia nu i se poate contesta orice temei, dar care poartă o puternică pecete de înfrumuseţare. Se vorbeşte despre zece plăgi cu care Iehova a lovit Egiptul pentru a-l înmuia pe faraon, în vreme ce, pe de altă parte, a împietrit inima acestuia în faţa solicitărilor lui Moise, pentru a avea prilejul să-şi dovedească

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 692

puterea prin plăgi mereu noi. Sînge, broaşte, muşiţă, sălbăticiuni, bube, molimă, grindină, lăcuste, întunecarea soarelui şi moartea întîilor născuţi – aşa se numesc cele zece plăgi, iar printre ele nu este nici una imposibilă; întrebarea ce se pune este aceea dacă ele, exceptînd-o pe ultima, care rămîne enigmatică, neputînd fi niciodată explicată realmente în esenţa ei, au contribuit în mod decisiv la rezultatul final. În anumite condiţii, Nilul capătă un colorit roşu ca sîngele, apa lui devine temporar de nebăut, iar peştii mor. Aceasta se poate întîmpla, la fel cum se poate întîmpla ca broaştele din mlaştini să se înmulţească peste măsură sau ca răspîndirea păduchilor existenţi întotdeauna să ia amploarea unei pedepse. De asemenea, pe atunci existau încă mulţi lei, rătăcind pe la marginea pustiului sau pîndind prin junglele de pe braţele moarte ale fluviului, iar cînd numărul atacurilor feroce împotriva oamenilor şi a vitelor creştea, faptul putea fi, desigur, numit o plagă. Cît sînt de frecvente în Egipt ríia şi pecinginea, şi cît de uşor se iscă din necurăţenie în popor bube care supurează pestilenţial! În acea ţară, cerul este de cele mai multe ori albastru, astfel încît cu atît mai profundă trebuie să fie impresia produsă de o rară intemperie violentă, în cursul căreia focul ce se prăvale din cer este însoţit de piatra tare a grindinei ce loveşte semănăturile şi îmblăteşte copacii, fără ca toate acestea să fie legate de vreo intenţie. Lăcusta este un oaspete prea bine cunoscut, iar oamenii au scornit unele mijloace de a le speria şi a le închide calea cînd se apropie în masă, dar lăcomia lor iese biruitoare, astfel că ogoare întregi sînt mistuite şi rămîn pleşuve. În sfîrşit, cine a cunoscut atmosfera mohorîtă şi înfricoşătoare ce se extinde asupra pămîntului cu prilejul unei întunecări cosmice a soarelui, acela înţelege cu siguranţă că un popor răsfăţat de lumină dă unei asemenea eclipse numele de plagă.

Cu acestea am epuizat însă numărul nenorocirilor despre care se relatează, deoarece a zecea, moartea primilor născuţi, nu face parte propriu-zis din acest număr, ci constituie un echivoc fenomen auxiliar al emigrării înseşi, a cărui cercetare te înfricoşează. Celelalte s-au putut întîmpla parţial sau – distribuite pe un interval de timp mai îndelungat – total: numele lor trebuie totuşi privit mai mult sau mai puţin doar ca o parafrază ornamentală pentru un unic mijloc de constrîngere de care s-a folosit Moise împotriva lui Ramses, anume pur şi simplu pentru faptul că faraonul era bunicul său, ca urmare a poftelor trupeşti ale prinţesei, şi că Moise ar fi putut să bată toba. Mai mult decît o dată, regele fu gata să se supună acestei constrîngeri; în orice caz, făcu mari concesii. Astfel, aprobă ca bărbaţii să iasă în pustie, pentru sărbătorirea cu jertfe, femeile, copiii şi turmele trebuind să rămînă pe loc. Moise nu acceptă: trebuiau să iasă cu tineri şi bătrîni, fii şi fiice, oi şi vite cornute, deoarece era vorba de o sărbătoare în cinstea Domnului. Faraonul îşi dădu atunci încuviinţarea şi pentru femei şi copii, dar exceptă vitele, care trebuiau să rămînă drept zălog. Moise replică însă, întrebînd de unde să ia atunci la sărbătoare vitele pentru tăiere şi jertfirea pe rug, dacă le lipseau vitele? Nu trebuia să rămînă acasă, pretinse el, nici o copită – de unde reieşi clar că nu era vorba de un concediu, ci de o emigrare.

Din pricina copitelor, se ajunse între maiestatea sa egipteană şi mandatarii lui Iehova la o ultimă scenă furtunoasă. În tot timpul tratativelor, Moise se dovedise foarte răbdător, dar în firea lui se găsea, cîtă răbdare, tot atîta pornire spre mînie, care-i zguduia pumnii. Se ajunse pînă acolo, încît faraonul riscă totul şi-l alungă, în adevăratul sens al cuvîntului, din sală:

– Ieşi, strigă el, şi fereşte-te să te mai arăţi vreodată în faţa ochilor mei. Dacă o vei face totuşi, vei fi dat morţii.

La aceste cuvinte, Moise, care pînă în clipa aceea fusese foarte iritat, deveni cu desăvîrşire calm şi răspunse doar atît:

– Tu ai spus-o. Plec şi n-am să mă mai arăt în faţa ochilor tăi.

La ceea ce s-a gîndit el, cînd şi-a luat rămas-bun, cu acest calm înfricoşător, nu era în sensul intenţiilor sale. Dar era în sensul intenţiilor celor doi tineri, Iosua şi Caleb.

8

Acesta este un capitol sumbru ce poate fi redactat numai în cuvinte voalate. Sosi o zi, mai bine zis, o noapte, o vecernie rea, cînd Iehova sau al lui înger al morţii, colindă prin ţară, iar ultima plagă, a zecea, îi lovi pe copiii Egiptului ori, poate, numai pe o parte dintre ei, pe cei ce aparţineau elementului egiptean aflat printre locuitorii din Gosen, ca şi din oraşele Pitom şi Ramses, cruţînd însă şi ocolind colibele şi casele ai căror uşori fuseseră, spre ştirea sa, mînjiţi cu sînge.

Ce-a făcut Iehova? A pus la cale o ucidere, moartea celor dintîi născuţi de neam egiptean, fapt prin care a venit în întîmpinarea unor dorinţe tăinuite şi i-a ajutat pe cei născuţi după să obţină drepturi de care

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 694

altminteri ar fi fost lipsiţi. Deosebirea dintre Iehova şi al său înger al morţii trebuie desigur remarcată: datorită ei se poate stabili că nu Iehova însuşi este cel ce-a umblat prin ţară, ci îngerul morţii – mai bine zis, desigur, o întreagă ceată de astfel de îngeri, adunată cu grijă dinainte. Dacă am voi să reducem această numeroasă ceată la o singură înfăţişare, multe ne-ar îndemna să ne-o închipuim ca pe un tînăr cu statura dreaptă, cu părul creţ, cu mărul lui Adam proeminent şi cu două cute adînc trasate între sprîncene, ca pe un tip de înger din soiul care se arată bucuros atunci cînd se pune capăt tratativelor fără folos şi se poate trece la fapte.

În timpul îndîrjitelor tratative ale lui Moise cu faraonul n-au lipsit pregătirile pentru fapte decisive. Privitor la Moise se mărginiseră ca, în aşteptarea unor evenimente grave, soţia şi fiii săi să fie trimişi pe ascuns înapoi în Madian, la cumnatul său, Ietro, pentru ca, în timpul celor ce vor veni, să nu fie împovărat de grija lor. Iosua, ale cărui relaţii cu Moise se aseamănă vădit cu acelea dintre îngerul morţii şi Iehova, acţionase în felul său, şi anume, neavînd mijloacele şi nici prestigiul necesar pentru a-i aduce sub comanda sa, pe picior de război, pe cei trei mii de consîngeni capabili să poarte armele, alesese dintre dînşii măcar o ceată, îi înarmase, făcuse instrucţie cu ei şi-i deprinsese cu disciplina, astfel ca să se poată realiza ceva cu ei pentru început.

Evenimentele de-atunci sînt învăluite în întuneric – în întunericul acelei nopţi de Ajun, care în ochii fiilor Egiptului a fost o noapte de sărbătoare pentru naţia clăcaşilor care trăia printre ei. Precum se părea, această naţie voia să se păstreze nevătămată pentru interzisa sărbătoare cu jertfe din pustie, unde avea de gînd să pună la cale un ospăţ sub lampioane aprinse şi o slujbă divină ţinută la faţa locului, pentru care împrumutase de la vecinii egipteni vase de aur şi de argint. Dar în loc de asta se produce acel colind al îngerului morţii, care aduce moartea celui dintîi născut din toate locuinţele ce nu fuseseră însemnate cu un mănunchi de isop[13] muiat în sînge, acea nenorocire care iscă o asemenea tulburare, o asemenea răsturnare bruscă a raporturilor juridice şi a revendicărilor, încît de la o oră la alta oamenilor lui Moise nu numai că le este deschis drumul care să-i scoată din ţară, dar se şi stăruie pe lîngă ei s-o pornească de îndată pe el, egiptenii nedorind altceva decît să-i vadă cît mai repede cu putinţă plecaţi. De fapt, se pare că cei de-al doilea născuţi au fost mai puţin zeloşi în răzbunarea morţii acelora al căror loc îl luau decît în a-i îmboldi să dispară pe cei ce făptuiseră această înălţare a lor. Veşmîntul legendar sună astfel: această a zecea plagă a frînt, în sfîrşit, mîndria faraonului, încît i-a eliberat din robie pe cei din sîngele tatălui lui Moise. El a trimis totuşi foarte curînd pe urmele fugarilor un corp de oaste, care a pierit însă într-un mod miraculos.

Oricum ar fi, plecarea din ţară a avut aspectul unei izgoniri, iar graba cu care s-a desfăşurat aceasta reiese din amănuntul că nimeni n-a avut timp să-şi dospească pîinea pentru călătorie; s-au putut aproviziona numai cu lipii nedospite, fapt din care Moise a făcut o datină de sărbători şi comemorativă pentru toate timpurile. Încolo, cu toţii, mari şi mici, fuseseră pe deplin pregătiţi de plecare. În vreme ce îngerul morţii îşi făcuse colindul, şezuseră lîngă carele încărcate, cu şoldurile prinse în centuri, cu picioarele vîrîte în încălţări, cu toiagul de drumeţie în mînă. Vasele de aur şi argint împrumutate de la fiii ţării le luară cu ei.

Prieteni ai mei! La ieşirea din Egipt s-au săvîrşit atît omoruri, cît şi furturi. După voinţa fermă a lui Moise, aceasta trebuia să se întîmple însă pentru ultima oară. Cum să se smulgă omul din necurăţenie fără să-i aducă o ultimă jertfă, fără a se mai murdări încă o dată temeinic? Moise avea acum obiectul carnal al dorinţei lui de modelare, această omenire informă din sîngele tatălui său, în libertate, iar libertatea era pentru el spaţiul sfinţeniei.

9

Masa celor porniţi în drumeţie, cu foarte mult mai restrînsă ca număr de capete decît arată cifrele legendare, dar totuşi destul de greu de manevrat, de condus şi aprovizionat, o povară destul de grea pe umerii celui ce purta răspunderea pentru soarta şi traiul ei în libertate, o porni pe un drum ce se impunea de la sine, dacă voia să evite, din bune motive, fortăreţele de graniţă egiptene ce începeau la nord de Lacurile Amare: drumul ducea prin regiunea lacurilor sărate în acea regiune mai întinsă care înconjoară cele două braţe ale Mării Roşii, făcînd din Sinai o peninsulă. Moise cunoştea acest ţinut, deoarece, cînd se refugiase în Madian şi cînd se întoarse de-acolo, trecuse prin el. Mai mult decît tînărul Iosua, care avea în cap numai hărţi imaginare, lui îi erau familiare alcătuirea şi natura acestor bancuri de nisip acoperite de

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 696

stuf, care formau temporar legături deschise între Lacurile Amare şi golful maritim şi pe care se putea ajunge, la nevoie, pe uscat cu piciorul pînă în ţinutul Sinai. Anume, dacă bătea un vînt puternic dinspre răsărit, marea se retrăgea, iar bancurile de nisip ofereau o trecere liberă – datorită unei potriveli favorabile a lui Iehova, în această situaţie găsiră fugarii marea de stuf.

Iosua şi Caleb răspîndiră în mulţime vestea că Moise, invocîndu-l pe Dumnezeu, ţinuse toiagul peste ape, iar acestea, supuse, se retraseseră şi dăduseră poporului cale liberă. Poate că Moise a şi făcut acest lucru, ajutînd cu un gest solemn, în numele lui Iehova, vîntul de răsărit. În orice caz, încrederea poporului în conducătorul său avea nevoie de o confirmare cu atît mai mult, cu cît această încredere era pusă acolo, mai întîi acolo, la o grea încercare. Căci chiar acela a fost locul unde oastea faraonului, oameni şi care, teribile care de război, prea bine cunoscute, îi ajunse din urmă pe cei plecaţi, încît prea puţin a lipsit ca drumeţia spre Dumnezeu a acestora să ia sfîrşit într-un mod sîngeros. Vestea apropierii egiptenilor, adusă de străjile de noapte ale lui Iosua, iscă în popor o spaimă nemăsurată şi o deznădejde cumplită. Îndată se aprinse ca o vîlvătaie căinţa că îl urmaseră pe „acest om numit Moise“, iar această bombăneală avea să se repete mereu, spre necazul şi amărăciunea lui Moise, la orice greutate mai întîmpinară după aceea. Femeile începură să ţipe ca din gură de şarpe, iar bărbaţii să blesteme şi să-şi agite pumnii lîngă coapse, aşa cum obişnuia să facă Moise cînd era iritat.

– Nu erau, oare, morminte în Egipt, ziceau oamenii, în care puteam intra în bună pace, cînd ne-ar fi sosit ceasul, dacă rămîneam acasă?

Dintr-odată Egiptul devenise „acasă“, deşi fusese o ţară străină, unde se aflaseră în robie.

– Ar fi fost mai bine pentru noi să slujim egiptenilor decît să pierim de sabie în pustie!

Moise auzi de mii de ori aceste cuvinte, care-i turnară amărăciune peste bucuria măreţei izbăviri. El era „omul ce ne-a scos din Egipt“ – ceea ce însemna o proslăvire cîtă vreme totul mergea bine. Dacă lucrurile mergeau prost, nuanţa se schimba, iar reproşul şi bombăneala nu erau departe niciodată de lapidare.

După un moment de spaimă, lucrurile merseră incredibil de bine acolo, la Marea Roşie, spre ruşinarea oamenilor. Printr-o minune dumnezeiască, Moise ieşi din încercare cu un prestigiu sporit, fiind „omul care ne-a scos din Egipt“, din nou ca o laudă. Poporul dă năvală pe bancurile de nisip, după el vine oastea egipteană cu care. Vîntul cade, undele mării se întorc, iar soldaţi şi cai pier în apele ce-i înghit, gîlgîind.

Triumful a fost de neasemuit. Miriam, proroci̦a, sora lui Aaron, cîntă în faţa femeilor, sunînd din tîmpină şi dănţuind: „Cîntaţi-L pe Domnul – o faptă măreaţă – în mare prăvale – şi oameni, şi cai“. Stihurile îi aparţineau. Trebuie să ni le închipuim în sunet de tîmpină.

Poporul a fost profund mişcat. Din buzele sale ieşeau fără încetare cuvintele „puternic, sfînt, înfricoşător, vrednic de laudă şi făcător de minuni“, fără să fie limpede dacă se refereau la divinitate sau la Moise, omul lui Dumnezeu, despre care se credea că adusese cu toiagul său apele ce înecaseră oastea Egiptului. Confuzia era mereu lesne de înţeles. Chiar şi atunci cînd poporul nu mormăia, Moise trebuia să-şi dea osteneală pentru a-l împiedica să-l socotească pe el însuşi drept dumnezeu, drept acela pe care îl vestea.

10

Lucrul acesta nu era în fond atît de comic cum părea, întrucît ceea ce începea să ceară Moise bietului popor depăşea sfera tuturor celor omeneşti obişnuite şi aproape că nu putea să se ivească în capul unui muritor. Oricine ar fi rămas cu gura căscată. Îndată după cîntecul şi dansul lui Miriam, le interzise orice altă manifestare de bucurie în legătură cu pieirea egiptenilor. Le zise: înseşi cetele de sus ale lui Iehova fuseseră pe cale să se alăture cîntecului victoriei, însă Preasfîntul le dojenise: „Cum, creaturile mele se scufundă în mare, iar voi vreţi să cîntaţi?“ Puse capăt pe dată acestei scurte, dar uimitoare poveşti. Apoi adăugă: „Nu trebuie să te bucuri de căderea duşmanului tău; să nu se veselească inima ta de nenorocirea lui“. A fost pentru prima oară[14] cînd se adresă astfel întregii adunături, celor douăsprezece mii şi cîteva sute de capete, inclusiv cei trei mii de bărbaţi capabili să poarte armele, vorbindu-le cu *tu*, un apelativ ce-i cuprindea pe toţi, în vreme ce ochiul i se îndrepta spre fiecare în parte, bărbat şi femeie, moşneag şi copil, ca

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 698

şi cum i-ar fi pus fiecăruia degetul în piept. „Nu trebuie să scoţi chiote de bucurie la căderea duşmanului tău.“ Era ceva nefiresc în modul cel mai înalt! Dar vădit, acest nefiresc era legat de invizibilitatea Dumnezeului lui Moise, care voia să fie Dumnezeul nostru. Cei mai conştienţi din acea adunătură oacheşă începură să înţeleagă întrucîtva ce gînduri avea Moise, ce lucru neliniştitor şi plin de pretenţii era că făcuseră legămînt cu un Dumnezeu nevăzut.

Se găseau acum în ţinutul Sinai, şi anume în pustiul Sur, un ţinut neprietenos ce trebuia părăsit, pentru a ajunge în pustiul Paran, tot atît de vrednic de plîns. De ce aveau aceste pustiuri nume diferite era de neînţeles: ele se mărgineau, uscate, unul cu altul şi erau toate la fel, nişte cîmpii pietroase, lipsite de apă şi sterpe, prelungite prin coline moarte, prin care aveau de mers trei, patru sau cinci zile. Moise făcuse bine că îşi subliniase de îndată prin acel îndemn categoric şi nefiresc prestigiul său sporit la Marea Roşie: curînd după aceea, el fu din nou „acest om Moise, care ne-a scos din Egipt“, cu înţelesul: „ne-a adus în nenorocire“; la urechea lui nu răzbătură decît bombăneli. După trei zile, apa luată cu ei se împuţină foarte mult. Mii de oameni sufereau de sete, cu soarele necruţător în creştet şi cu nisipul fierbinte sub picioare, neştiind, în disperarea lor, dacă se află în pustiul Sur sau au şi ajuns în pustiul Paran.

– Cu ce să ne stingem setea?

Strigau în gura mare, fără milă pentru suferinţa conducătorului apăsat de responsabilitatea sa. Ar fi dorit ca el singur să nu bea nimic, să nu mai aibă niciodată nimic de băut, de-ar avea ei ceva de băut ca să nu fie nevoit să audă:

– De ce ne-ai făcut să plecăm din Egipt?

Să suferi singur este un chin uşor în comparaţie cu acela de a trebui să răspunzi pentru o asemenea adunătură, iar Moise era un om foarte chinuit, şi rămase astfel tot timpul, chinuit mai mult decît toţi oamenii de pe pămînt.

Foarte curînd nu mai fu nimic nici de mîncare, căci cît ar fi putut să ţină lipiile nedospite luate în grabă?

– Ce să mîncăm?

Şi acest strigăt răsună acum, însoţit de plînsete şi ocări, iar Moise avu de petrecut grele ceasuri între patru ochi cu Dumnezeu, căruia îi reproşă că se arătase atît de aspru cu el, sluga lui, punîndu-i pe umeri povara acestui popor întreg.

– Oare am conceput şi născut eu tot poporul, întrebă el, pentru ca tu să-mi spui mie: „Poartă-l în braţele tale?“ De unde să iau hrană, ca s-o dau acestui neam întreg? Plîng înaintea mea şi spun: „Dă-ne carne, să mîncăm!“ Nu pot să port eu singur atîta popor, este prea greu pentru mine. Iar dacă vrei să mă năpăstuieşti astfel, mai bine ucide-mă, ca să nu trebuiască să văd propria mea nenorocire şi nenorocirea lor!

Şi Iehova nu-l părăsi cu totul. În privinţa băuturii, oamenii găsiră în a cincea zi, pe un podiş pe care trecură, un izvor înconjurat de copaci, care era, de altfel, însemnat cu numele de „Izvorul Mara“ pe harta purtată în minte de Iosua. Ce-i drept, apa avea un gust scîrbos, datorită unor adaosuri dăunătoare, ceea ce provocă o amară dezamăgire şi foarte multe bombăneli. Moise însă pe care nevoia îl făcuse inventiv, instală un fel de sistem de filtrare, care reţinu, chiar dacă nu total, totuşi o bună parte din adaosurile rele, săvîrşind astfel o minune a izvorului care transformă lamentările în ovaţii şi-i consolidă foarte mult prestigiul. Cuvintele „care ne-a scos din Egipt“ luară de îndată din nou o coloratură trandafirie.

În ceea ce priveşte mîncarea, se petrecu de asemenea o minune, în urma căreia domni, la început, o uimire plină de bucurie. Se dovedi că mari întinderi din pustiul Paran erau acoperite de un fel de licheni comestibili, aşa-numiţii licheni-mană, o pîslă zaharoasă formată din globuleţe mici, care arătau ca seminţele de coriandru sau ca bedelionul[15] şi care erau foarte vătămătoare şi începeau să miroasă urît, dacă nu erau mîncate imediat, care însă fărîmate, măcinate şi preparate ca lipiile, dădeau o mîncare destul de bună, avînd, după unii, gustul de pîinişoare cu miere, după alţii, de turte prăjite în ulei.

Aceasta a fost prima apreciere, favorabilă, dar care n-a ţinut mult. Căci în curînd, chiar după cîteva zile, oamenii fură sătui de mană şi plictisiţi să se hrănească cu ea; ca hrană unică, începu să displacă în curînd şi să le provoace oamenilor greaţă, aşa că începură să se plîngă: „Ne aducem aminte de peştii pe care-i mîncam pe degeaba în Egipt, de dovleceii, prazul, ceapa şi usturoiul de-acolo. Acum ni s-a acrit sufletul, de cînd ochii noştri văd doar mană“.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 700

Moise auzea cu durere aceste cuvinte, însoţite, firește, şi de întrebarea: „De ce ne-ai făcut să ieşim din Egipt?“ Ceea ce L-a întrebat el pe Dumnezeu a fost: „Ce să fac eu acum cu poporul? Nu-i mai place mana. Vezi, nu mai lipseşte mult să mă lapideze“.

11

De lapidare era totuşi oarecum apărat de Iosua, tînărul ce i se alăturase, şi de trupa pe care acesta o adunase în jurul său încă din Gosen şi care îl înconjura pe eliberator îndată ce se iscau murmure ameninţătoare în mulţime. Era o trupă restrînsă, formată mai ales din tineri, avîndu-l ca locotenent pe Caleb, dar Iosua aştepta doar un prilej ca să se distingă în calitate de comandant de oaste şi luptător, pentru a-i aduce sub ordinele sale pe toţi cei trei mii de oameni capabili să poarte armele. Ştia şi că acest prilej era iminent.

Moise a avut un mare sprijin din partea tînărului pe care-l botezase în numele lui Dumnezeu; fără el, ar fi fost uneori cu totul pierdut. Moise era un bărbat înzestrat spiritualiceşte, iar bărbăţia lui, oricît de robust şi vînjos era el, cu încheieturile mîinilor late ca de cioplitor în piatră, era o bărbăţie spirituală, interiorizată, supusă voinţei lui Dumnezeu, plină de înflăcărare pentru cele sfinte de care se îngrijea, rămînînd străin de lucrurile din afară. Cu un fel de nepăsare, aflată într-o ciudată contradicţie cu reflexivitatea vădită de obişnuitul său gest de a-şi acoperi gura şi barba cu mîna, gîndirea şi năzuinţele sale se limitaseră la a cîştiga pentru el singur seminţia tatălui său, separată de alţii, cu scopul de a o modela şi de a ciopli netulburat din masa deznădăjduită, pe care o iubea, un sfînt chip al lui Dumnezeu. Fusese prea puţin sau deloc preocupat de pericolele traiului în libertate şi de greutăţile pe care aveau să le întîmpine în pustie, de modul cum poate fi dus cu bine atîta popor prin locurile sterpe, nu se gîndise nici măcar pe ce teritoriu urma să-l aşeze, nu se pregătise în nici un fel pentru conducerea practică. Nu putea fi decît bucuros că-l are alături pe Iosua, care, la rîndu-i, venera bărbăţia spirituală a lui Moise şi-i punea la dispoziţie, în mod necondiţionat, energica lui bărbăţie tinerească, orientată total spre exterior.

Lui i se datora faptul că, în genere, îşi continuau drumul drept înainte prin pustietăţi şi nu rătăceau în mod fatal prin ele. El stabilea direcţia de marş după aştri, calcula distanţele de mers pe zile şi se îngrijea să se

ajungă la intervale suportabile, uneori abia suportabile, la locuri cu apă. El a arătat că boabele de licheni de pe pămînt pot fi mîncate. Cu un cuvînt, el purta de grijă ca prestigiul de conducător al învăţătorului să se menţină şi ca spusa „cel ce ne-a scos din Egipt“, devenită reproş, să capete din nou sensul de laudă. Avea limpede în minte ţelul şi îndruma poporul spre el pe calea cea mai scurtă, orientîndu-se după stele, în înţelegere cu Moise. Amîndoi erau de părere că e nevoie de un adăpost ferm, chiar dacă provizoriu, de un loc de popas, unde să poată trăi şi să cîştige timp, chiar mult timp: în parte (după gîndul lui Iosua), pentru ca poporul să se înmulţească şi să-i pună la dispoziţie lui, care se maturiza, un număr mai mare de oameni capabili să poarte armele, în parte (după gîndul lui Moise), pentru ca, înainte de toate, să modeleze întru Dumnezeu acea gloată şi să-i insufle ceva bună-cuviinţă şi sfinţenie, să cioplească din ea o operă pură, dedicată celui nevăzut – o operă spre care năzuiau spiritul şi încheieturile mîinilor sale.

Ţelul era acum oaza Cadeş. Aşa cum pustiul Sur dădea în pustiul Paran, tot astfel acesta se mărginea la sud cu pustiul Sin, dar nu peste tot şi nu în chip nemijlocit. Căci pe undeva, între ele, se afla oaza Cadeş, asemănătoare cu o cîmpie preţioasă, verde şi înviorătoare în mijlocul uscăciunii, cu trei izvoare bogate şi, în plus, cu altele mai mici, lungă de o zi de mers şi lată de o jumătate de zi, cu o păşune proaspătă şi teren agricol, un ţinut ademenitor, bogat în animale şi fructe şi destul de mare, ca să adăpostească şi să hrănească un număr de capete ca al lor.

Iosua ştia de această atrăgătoare ţărişoară, foarte bine însemnată pe harta din capul său. Moise ştia şi el de ea, dar să se îndrepte într-acolo şi să se fixeze drept ţel Cadeşul a fost ideea lui Iosua. Aici avea să se ivească prilejul pe care-l aştepta. O perlă cum era oaza Cadeş nu se găsea, firește, fără stăpîni. Oaza se afla în mîini viguroase – nu prea viguroase însă, nădăjduia Iosua. Dacă voiau s-o aibă trebuiau să lupte cu cel ce-o poseda, iar acesta era Amalec.

O parte din neamul amaleciţilor stăpînea Cadeşul şi avea să-l apere. Iosua îi explică lui Moise că trebuia să poarte război, că între Iehova şi Amalec o să aibă loc o bătălie, chiar dacă din aceasta avea să se işte între ei o vrăjmăşie veşnică, prelungită din generaţie în generaţie. Era neapărat necesar să pună mîna pe oază: acesta era spaţiul trebuitor pentru creşterea numerică a poporului şi pentru dobîndirea sfinţeniei.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 702

Moise avu mari îndoieli. Pentru el, una dintre implicaţiile invizibilităţii lui Dumnezeu era că nu trebuie să rîvneşti la casa aproapelui tău şi-i comunică acest lucru lui Iosua. Acesta însă îi răspunse: Cadeş nu este casa lui Amalec. El ştie sigur acest lucru nu numai după situaţia în spaţiu, ci şi din vremuri trecute, ştie că odinioară – nu putea să spună, firește, cînd – în Cadeş locuiseră evreii, sînge îndeaproape înrudit, urmaşi ai părinţilor, care fuseseră risipiţi de amaleciţi. Cadeş e o pradă, iar o pradă poate fi prădată.

Moise avea îndoielile sale în această privinţă, dar avea şi propriile-i motive ca oaza Cadeş să-i fie ţinută lui Iehova şi să revină acelora cu care Iehova făcuse legănînt. Nu numai datorită farmecului său oaza se numea Cadeş, adică „Locaşul sfînt“. Într-o anume măsură, era un locaş sfînt al madianitului Iehova, pe care Moise îl recunoscuse ca Dumnezeu al părinţilor. Nu departe de-acolo, spre răsărit şi spre Edom, se afla, într-un şir şi cu alţi munţi, muntele Horeb, pe care se suise Moise, pornind din Madian şi pe coasta căruia Dumnezeu i se revelase într-un tufiş ce ardea. Horeb, muntele, era sălaşul lui Iehova – cel puţin, unul dintre ele. Sălaşul lui de baştină era, precum o ştia Moise, muntele Sinai, din lanţul de munţi ce se afla departe, spre miazăzi. Dar între Sinai şi Horeb, locul unde Moise primise însărcinarea, exista o strînsă legătură tocmai prin aceea că pe amîndouă îşi avea reşedinţa Iehova: amîndoi munţii puteau fi socotiţi totuna, puteai să dai muntelui Horeb numele de Sinai, iar Cadeş se numea cum se numea, deoarece, vorbind cu oarecare libertate, se afla la poalele muntelui sfînt.

De aceea, Moise încuviinţă intenţiile lui Iosua şi-i îngădui să-şi facă pregătirile pentru încrucişarea armelor între Iehova şi Amalec.

12

Bătălia a avut loc, este un fapt istoric. A fost o bătălie foarte grea, care a tălăzuit încolo şi-ncoace, dar Israel ieşi din ea victorios. Acest nume, Israel, adică „Dumnezeu poartă război“, fu dat de Moise poporului înainte de luptă, pentru a-l întări, cu lămurirea că este un nume foarte vechi, intrat acum în uitare; îl cîştigase pentru sine în luptă însuşi Iacov, străbunul, şi-i numise cu el pe ai săi. Numele aduse foarte mult bine poporului; oricît de slab erau legate între ele triburile, se numiră acum

cu toate Israel şi luptară reunite sub acest nume ca o platoşă, orînduite în linie de bătaie şi conduse de Iosua, tînărul comandant de oşti, şi de Caleb, locotenentul său.

Amaleciţii nu avuseseră îndoieli în legătură cu ceea ce putea să însemne apropierea poporului migrator, asemenea apropieri au întotdeauna acelaşi înţeles. Fără a aştepta atacul asupra oazei, ei ieşiră din ea în pustie, în cete mari, mai numeroşi decît Israel şi mai bine înarmaţi, iar lupta începu în vîrtejuri înalte de praf, învălmăşeală şi strigăte de război, o luptă inegală şi din pricină că oamenii lui Iosua erau chinuiţi de sete şi de multe zile nu avuseseră de mîncat altceva decît mană. În schimb, îl aveau pe Iosua, tînărul cu o privire limpede, care le conducea mişcările, şi îl aveau pe Moise, omul lui Dumnezeu.

La începutul luptei corp la corp, Moise, împreună cu Aaron, fratele său vitreg, şi Miriam, proorociţa, se retrăsese pe o colină, de unde cîmpul de bătaie putea fi cuprins cu privirea. Bărbăţia lui nu era aceea a războiului. Într-o măsură mult mai mare, lui îi reveneau îndatoririle preoţeşti – şi cu toţii încuviinţară, fără a sta pe gînduri, că numai acestea puteau fi îndatoririle sale – să-l invoce cu braţele ridicate pe Dumnezeu în cuvinte înflăcărate, precum: „Ridică-te, Iehova al mulţimilor, al miilor de izraeliţi, pentru ca duşmanii tăi să se prefacă în pulbere, pentru ca aceia ce te urăsc să fugă dinaintea chipului tău!“

Amaleciţii nu fugiră şi nu se prefăcură în pulbere sau făcură şi una şi alta numai pe alocuri şi în mod cu totul trecător, căci, dacă Israel era plin de mînie din pricină că îi era sete şi se săturase de mană, mulţimile de amaleciţi erau şi mai mînioase, iar după scurte răstimpuri de descurajare, atacau din nou şi primejdia pătrundea pînă în apropierea colinei de pe care Moise şi ai săi urmăreau lupta. Se văzu însă în chip neîndoielnic că atîta vreme cît Moise ţinea braţele ridicate spre cer, rugîndu-se, biruia Israel, iar cînd cobora braţele, învingea Amalec. Fiindcă nu avea el însuşi puterea să ţină braţele mereu ridicate, Aaron şi Miriam îl sprijineau de-o parte şi de alta de subsuori, apucîndu-l şi de braţe, ca să-i rămînă înălţate. Ce-a putut să însemne acest lucru se poate deduce din aceea că bătălia a durat de dimineaţă pînă seara, în tot acest timp Moise fiind nevoit să-şi menţină această poziţie dureroasă. Se vede de-aici ce grea a fost pentru el bărbăţia lui spirituală pe colina lor de rugăciune – cu siguranţă, mai grea decît aceea a celor ce se luptau în vălmăşagul din vale.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 704

Nici nu se putea rezista ziua întreagă; cei ce-l sprijineau pe învăţător se vedeau nevoiţi cînd şi cînd să-i lase jos braţele, ceea ce-i costa mereu pe luptătorii lui Iehova mult sînge şi-i făcea să se afle la ananghie. Aaron şi Miriam ridicau atunci din nou braţele lui Moise, iar această privelişte insufla din nou curaj proaspăt celor de jos. La obţinerea unui sfîrşit favorabil al bătăliei contribui şi înzestrarea de comandant de oşti a lui Iosua. Era un tînăr războinic ce chibzuia bine planurile, inspirat şi clarvăzător, care născocea manevre cu totul noi, nemaiauzite pînă atunci, cel puţin în pustie; era, pe deasupra, un comandant care accepta cu calm o cedare temporară de teren. Îşi adună forţele cele mai bune, tineri unul şi unul, îngerii ucigători, la aripa dreaptă a duşmanului, se năpusti hotărît asupra acestuia, îl împinse înapoi, fiind victorios în acest loc, în vreme ce, firește, forţa principală a lui Amalec se găsea în mare avantaj faţă de şirurile lui Israel şi cucerea de la acesta, printr-un asalt furtunos, mult spaţiu. Printr-o străpungere în flanc, Iehosua ajunse totuşi în spatele lui Amalec, astfel că acesta fu nevoit să se întoarcă spre el, trebuind ca, în acelaşi timp, să lupte împotriva puterii principale a lui Israel, care fusese aproape învinsă, dar care acum, prinzînd din nou curaj, înainta; Amalec îşi pierdu capul şi începu să se îndoiască de victorie.

– Trădare! strigă el. Totul e pierdut! Nu mai nădăjduiţi în biruinţă! Iehova ne-a învins, e un Dumnezeu de o viclenie de nepătruns!

Scoţînd asemenea strigăte deznădăjduite, Amalec lăsă să-i cadă sabia şi fu măcelărit.

Numai puţini din ai săi izbutiră să fugă spre nord, unde se reuniră cu tribul principal al neamului lor. Israel ocupă oaza Cadeş, care se dovedi străbătută de un pîrîu lat, susurător, acoperită de tufe folositoare şi de pomi roditori şi plină de albine, păsări cîntătoare, prepeliţe şi iepuri. Copiii lui Amalec lăsaţi în sălaşele din sat măriră numărul propriei generaţii tinere a lui Israel. Femeile lui Amalec deveniră femeile şi slujnicile lui Israel.

13

Moise, deşi multă vreme îl mai durură braţele, fu un om fericit. Că a rămas un om chinuit mai mult decît toţi oamenii de pe pămînt se va vădi mai departe. Deocamdată însă era foarte fericit de evoluţia favorabilă a lucrurilor. Emigrarea reuşise, puterea răzbunătoare a faraonului se scufundase în Marea Roşie, călătoria prin pustiu se desfăşurase cu bine, iar lupta pentru Cadeş fusese cîştigată cu ajutorul lui Iehova. Şedea acum măreţ înaintea seminţiei tatălui său, încununat de prestigiul victoriei, ca „bărbatul Moise care ne-a scos din Egipt“, iar acesta era lucrul de care avea nevoie ca să-şi poată începe opera, opera de purificare şi modelare sub semnul celui nevăzut, de străpungere, sfărîmare şi formare a cărnii şi sîngelui spre care năzuia. Era fericit că avea acum această carne pentru sine, separată şi în libertate, în oaza cu numele „Locaşul sfînt“. Oaza era atelierul său.

Arătă poporului muntele ce putea fi văzut între alţi munţi, la răsărit de Cadeş, dincolo de pustiu: Horeb, care putea fi numit şi Sinai, acoperit pe două treimi din înălţime cu tufişuri şi pleşuv sus, unde e sălaşul lui Iehova. Că aşa era, părea credibil, deoarece era un munte ciudat, deosebit de ceilalţi munţi prin aceea că deasupra vîrfului său se afla un nor ca un acoperiş care, fără a se îndepărta vreodată, arăta în timpul zilei cenuşiu, iar noaptea lumina. Acolo, auzi poporul, pe panta acoperită de tufe, sub culmea de stîncă, Iehova îi vorbise lui Moise dintr-un mărăciniş ce ardea şi-i încredinţase misiunea de a-i scoate din Egipt. Auziră acest lucru tremurînd de teamă, sentiment care la ei încă ţinea locul veneraţiei şi al evlaviei. Într-adevăr, cînd Moise le arăta muntele cu norul ce nu pierea niciodată şi le spunea că acolo şade Dumnezeul căruia îi sînt dragi şi care voia să le fie singurul Dumnezeu, tuturor, chiar şi moşnegilor bărboşi, le tremurau genunchii ca unor laşi fără seamăn, iar Moise îi certa, agitîndu-şi pumnii, pentru această josnică purtare şi-şi propunea să le dea curaj şi să-i familiarizeze cu Iehova, construindu-i un lăcaş şi în mijlocul lor, chiar la Cadeş.

Căci Iehova era o prezenţă mobilă – fapt legat, ca şi altele, de invizibilitatea lui. Şedea pe Sinai, şedea pe Horeb – acum, cînd abia se rînduiseră întrucîtva la Cadeş, în aşezările sătești ale amaleciţilor, Moise îi ridică un cămin şi acolo, un cort în apropierea propriului său cort, pe care-l numi „cortul întîlnirii şi adunării“, dar şi „coliba întemeierii“, unde adăposti obiectele sacre pentru cinstirea celui fără de chip cioplit. Erau mai ales lucruri preluate din amintire de la cultul lui Iehova al madianiţilor: în primul rînd, un fel de sipet cu prăjini de purtat, în care, după spusele lui Moise – şi el trebuia să ştie –, trona nevăzută divinitatea şi care putea fi luat cu ei şi purtat în faţă pe cîmpul de luptă, dacă,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 706

de pildă, Amalec s-ar fi întors, încercînd să se răzbune. Lîngă acea cutie era păstrat un toiag de bronz cu cap de şarpe, numit şi şarpele de bronz[16], în amintirea bine intenţionatului truc al lui Aaron în faţa faraonului, dar şi cu o semnificaţie secundară, anume aceea a toiagului pe care Moise îl întinsese deasupra Mării Roşii, ca s-o despice în două. În chip deosebit însă cortul lui Iehova mai adăpostea aşa-numitul efod[17], cu taşca de scuturat, din care aveau să sară biletele de oracol cu da sau nu, drept sau nedrept, bun sau rău, atunci cînd, într-un litigiu greu, de nerezolvat pentru oameni, vor trebui să facă apel nemijlocit la arbitrajul lui Iehova.

De cele mai multe ori, Moise însuşi judeca, în locul lui Iehova, în toate disputele şi pricinile de Drept ce se iveau între oameni. Cel dintîi lucru pe care l-a şi făcut la Cadeş a fost să stabilească un loc de judecată unde aplana litigiile şi rostea sentinţe juridice: în locul unde ţîşnea izvorul cel mai puternic, care fusese numit întotdeauna Me-Meriba, ceea ce se tălmăceşte prin „Apa procesului"; acolo rostea el sentinţele în chestiuni de Drept, făcîndu-le să curgă precum apa ţîşnea din pămînt. Dacă ne gîndim însă că numărul celor ce se aflau sub privilegiul său exclusiv se ridica la douăsprezece mii cinci sute de suflete, ne dăm seama cît de chinuit era. Căci tot mai mulţi oameni care-şi căutau dreptatea se înghesuiau la scaunul său de judecată de la izvor, cu atît mai mult, cu cît Dreptul era ceva cu totul nou pentru seminţia părăsită şi pierdută, care aproape nu ştiuse că există aşa ceva – mai întîi, afla că Dreptul este nemijlocit legat de invizibilitatea şi sfinţenia lui Dumnezeu, şi că se află sub protecţia lui, în al doilea rînd, însă, că dreptatea cuprinde şi nedreptatea, lucru pe care poporul de rînd nu-l putu înţelege multă vreme. Oamenii se gîndeau că acolo unde izvorăşte dreptatea trebuie să i se dea fiecăruia dreptate şi, la început, nu putură să creadă că unul poate veni să i se facă dreptate, iar pricina lui e socotită ca nedreaptă, astfel că se vede nevoit să plece cu buzele umflate. Cel aflat într-o astfel de situaţie se căia mai apoi, desigur, că nu preferase să rezolve disputa cu partenerul său în felul dinainte, cu o piatră în pumn, mijloc prin care s-ar fi ajuns, poate, la altă ieşire; oamenii învăţară anevoie de la Moise că un asemenea mijloc ar fi fost împotriva invizibilităţii lui Dumnezeu şi că nimeni nu trebuie să plece cu buzele umflate, dacă i s-a spus că, în numele dreptului, nu i s-a dat dreptate, deoarece dreptul este frumos şi demn în sfînta lui invizibilitate, indiferent dacă dă unuia dreptate, iar altuia, nu.

Astfel, Moise fu nevoit nu numai să rostească sentinţe de Drept, ci şi să-i înveţe pe oameni Dreptul, ceea ce pentru el era un mare chin. El însuşi învăţase Dreptul în internatul din Teba, sulurile de legi egiptene şi codicele lui Hammurabi, regele Eufratului. Acesta îl ajută în clarificarea sentinţelor date în multe cazuri ivite; aşa, de exemplu, atunci cînd un bou împunsese mortal un bărbat sau o femeie, boul trebuia ucis cu pietre, iar carnea lui nu trebuia mîncată, stăpînul său însă era nevinovat, cu excepţia cazului cînd se ştia că boul fusese întotdeauna pornit să împungă, iar stăpînul său nu-l păzise bine: în acest caz, îşi pierdea viaţa şi stăpînul boului, care însă se putea răscumpăra plătind treizeci de şecheli de argint. Sau, dacă cineva săpa o groapă şi n-o astupa cum se cuvine, încît cădea în ea un bou ori un măgar, stăpînul gropii era obligat să-l împace pe omul păgubit plătindu-i bani, dar leşul îi aparţinea lui. Mai interveneau apoi răniri corporale, maltratarea sclavilor, hoţia şi efracţia, pagubele aduse ogoarelor, incendierea, folosirea abuzivă a unor obiecte împrumutate. În toate aceste cazuri şi într-o sută de altele, Moise dădea sentinţa bizuindu-se pe Hammurabi, hotărînd ce e drept şi ce e nedrept. Dar pentru un singur judecător erau prea multe cazuri, scaunul de judecată de la izvor era suprasolicitat; dacă învăţătorul cerceta fiecare incident cît de cît conştiincios nu mai termina, aşa că trebuia să amîne multe. La cele vechi se adăugau mereu altele noi, iar el era mai chinuit decît toţi oamenii.

14

A fost de aceea un mare noroc că Ietro, cumnatul său din Madian, a venit să-l viziteze la Cadeş şi i-a dat un sfat bun, la care n-ar fi ajuns singur, din cauza caracterului său în oarecare măsură prea autoritar. Îndată după sosirea în oază, Moise mînase pe cineva la cumnatul său din Madian, cu rugămintea ca acesta să i-o trimită înapoi pe soţia sa, Sefora, împreună cu cei doi fii ai lor, pe care-i adăpostise în cortul său, în timpul tribulaţiilor cu egiptenii. Din prietenie, Ietro venise însă el însuşi, ca să-i aducă personal soţia şi fiii, să-l îmbrăţişeze, să vadă cum stau lucrurile şi să afle de la el cum se petrecuseră toate.

Era un şeic trupeş, cu privire voioasă, cu gesturi domoale, chibzuite, un om de lume, principe al unui popor dezvoltat, de un nivel social superior. Primit cu multă solemnitate, Ietro intră în coliba lui Moise şi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 708

află nu fără uimire cum unul dintre zeii săi, şi tocmai cel fără chip cioplit, îşi arătase într-un mod atît de extraordinar puterea, ajutîndu-l pe Moise şi pe ai săi, şi cum ştiuse să-i scape din mîna egiptenilor.

– Cine s-ar fi gîndit! spuse el. S-ar părea că e mai mare decît am presupus noi, iar ceea ce-mi spui tu mă face să mă tem că pînă acum i-am dat prea puţină atenţie. Am să port de grijă ca şi la noi să ajungă la mai mare cinste.

Pentru a doua zi s-au fixat jertfe publice prin ardere, cum rareori organiza Moise. El nu preţuia în chip exagerat jertfele; acestea nu sînt, zicea, ceva esenţial dinaintea celui nevăzut, jertfe aduc şi celelalte popoare ale lumii, Iehova însă grăieşte: „Înainte de toate, ascultaţi vocea mea, ceea ce înseamnă vocea slugii mele Moise, iar atunci voi fi Dumnezeul vostru, iar voi, poporul meu“. De această dată însă, se aduseră jertfe prin tăiere şi ardere de vite, atît pentru nasul lui Iehova, cît şi pentru sărbătorirea sosirii lui Ietro. Şi iarăşi, după o zi, în zori, Moise îl luă pe cumnatul său la „Apa procesului“, ca să asiste la şedinţa lui de judecată şi să vadă cum şade Moise şi face dreptate poporului. Fu înconjurat de împricinaţi de dimineaţa pînă seara şi nici vorbă să termine.

– Te rog să mă ierţi, cumnate, spuse oaspetele, cînd plecă de acolo împreună cu Moise, ce te mai chinuieşti, omule! Şezi singur, iar poporul stă în jurul tău de dimineaţa pînă seara! De ce faci asta?

– Dar trebuie, răspunse Moise. Poporul vine la mine ca să judec între un om şi semenul său, să le arăt ce spun Dreptul şi legile lui Dumnezeu.

– Dar, dragul meu, cum poţi fi atît de lipsit de dibăcie! replică Ietro. Oare aşa se domneşte, iar un domnitor trebuie să se chinuiască făcînd el singur totul? Te istoveşti de-l apucă pe om jalea, aproape că ţi se stinge lumina ochilor, iar de atîta judecată îţi pierzi glasul. Poporul, la rîndu-i, nu osteneşte mai puţin. Nu aşa se începe, nu poţi să rezolvi singur multă vreme toate pricinile. Şi nici nu e nevoie – ascultă-mă pe mine! E destul că reprezinţi poporul în faţa lui Dumnezeu şi să aduci dinaintea lui marile probleme care-i privesc pe toţi. Roteşte-ţi ochii, adăugă Ietro cu gesturi tihnite, şi caută în mulţimea asta a ta oameni legiuiţi, cu oarecare prestigiu, şi fă-i conducători peste popor: peste o mie, peste o sută, ba chiar peste cincizeci şi peste zece, pentru ca ei să judece după drept şi după legile pe care le vei stabili pentru popor. Să aducă în faţa ta numai cazurile foarte importante, pe cele mărunte să le

rezolve ei – despre acestea nici n-ai nevoie să ştii. N-aş fi avut burticica mea şi n-aş fi putut veni să te vizitez, dacă mi-ar fi trecut prin cap să ştiu toate alea şi să procedez ca tine.

– Dar judecătorii vor primi daruri, răspunse Moise cu tristeţe, şi vor da dreptate celor fără Dumnezeu. Căci darurile îi fac orbi pe cei ce văd şi întorc pe dos treburile justiţiei.

– O ştiu şi eu, replică Ietro. O ştiu prea bine. Dar cînd e vorba de aplicarea Dreptului şi cînd există o anumită ordine, trebuie să se ţină întrucîtva seama şi de faptul că unele lucruri se încurcă datorită darurilor, dar asta nu e cine ştie ce. Vezi, cei ce primesc daruri sînt oameni obişnuiţi, dar poporul e alcătuit tot din oameni obişnuiţi, de aceea el înţelege cele obişnuite, iar cele obişnuite îi vor fi plăcute în comunitate. Dar, dacă vreunuia cauza i-a fost rezolvată pe dos de judecătorul pus peste zece oameni, fiindcă acesta a fost mituit de cel fără Dumnezeu, cel păgubit trebuie să urmeze calea ierarhică şi să continue procesul, adresîndu-se judecătorului pus peste cincizeci de oameni şi celui pus peste o sută de oameni, în sfîrşit celui pus peste o mie de oameni – acesta din urmă primeşte cele mai multe daruri, iar de aceea are o privire mai liberă, aşa că la acesta va găsi dreptatea, dacă nu cumva s-a plictisit mai înainte.

Aşa vorbi Ietro, cu gesturi domoale, care făceau omului viaţa mai uşoară doar văzîndu-le şi arătau că e regele-preot al unui popor dezvoltat din pustie. Moise îl ascultă cu tristeţe şi dădu din cap. El avea sufletul omului singuratic, înclinat spre reflecţie şi spre cele spirituale, care dă gînditor din cap în faţa înţelepciunii lumii, fiind de acord că acesta poate avea, desigur, dreptate. Într-adevăr, dădu urmare sfatului primit de la dibaciul său cumnat – era cu totul inevitabil. Instală judecători laici, care începură să judece la izvorul cel mare şi la altele mai mici după învăţăturile sale şi să dea sentinţe în cazurile de fiecare zi (de exemplu, dacă un măgar cădea într-o groapă); înaintea lui, preotul lui Dumnezeu, veneau numai cazurile capitale, în cele foarte mari hotărau sacrele bilete ale oracolului.

În felul acesta, nu mai era implicat peste măsură în treburi, ci avea braţele libere pentru continuarea operei de modelare, pe care avea de gînd s-o săvîrşească asupra trupului necioplit al poporului şi pentru care Iosua, tînărul strateg, îi dobîndise prin luptă un atelier, anume oaza Cadeş. Neîndoielnic, Dreptul era un exemplu important pentru implicaţiile invizibilităţii lui Dumnezeu, totuşi numai un exemplu; Moise

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 710

avea de îndeplinit o muncă uriaşă, îndelungată, căreia trebuia să-i facă faţă cu mînie şi cu răbdare, nu numai pentru a forma din hoardele necioplite un popor ca altele, căruia să-i placă cele obişnuite, ci un popor neobişnuit şi separat de celelalte, un chip pur, cu faţa ridicată spre cel nevăzut şi consacrat lui.

15

Poporul se lămuri în curînd ce însemna să cazi în mîinile unui meşter mînios şi răbdător, responsabil faţă de cel nevăzut, ca Moise, şi înţelese că acea poruncă nefirească de a renunţa la orice strigăt de bucurie în urma înecării duşmanului nu fusese decît un început – şi anume un început anticipativ, care se afla de pe atunci departe în domeniul purităţii şi al sfinţeniei şi avea multe premise ce trebuiau îndeplinite mai înainte de a ajunge pînă la a nu mai socoti o asemenea cerere drept cu totul nefirească. Cum stăteau lucrurile cu plebea aceea, în ce măsură era ea o simplă materie primă din carne şi sînge, care ignora noţiunile fundamentale de puritate şi sfinţenie, în ce măsură Moise trebuia să înceapă de la căpăt şi s-o înveţe lucrurile elementare se poate deduce din prescripţiile precare cu care a pornit să lucreze, să cioplească şi să spargă – nu spre placul ei; blocul nu e de partea maestrului, ci împotriva lui, şi chiar cele dintîi acţiuni întreprinse pentru modelarea lui i se par întru totul nefireşti.

Moise se găsea necontenit între ei, cînd ici, cînd colo, cînd într-un sat, cînd în altul, îndesat, cu ochii săi îndepărtaţi şi nasul său turtit, îşi agita din încheieturile late pumnii, îi zguduia, îi critica, îi ocăra şi le reglementa existenţa, îi dojenea, îi îndrepta, făcea curăţenie, luînd ca piatră de încercare invizibilitatea lui Dumnezeu, a lui Iehova, care-i condusese scoţîndu-i din Egipt, pentru a face din ei poporul său şi pentru a avea în ei pe oamenii săi sfinţi, sfinţi cum era El. Deocamdată, nu era decît o plebe, ceea ce se vedea şi din aceea că-şi goleau trupul în tabără oriunde s-ar fi găsit. Aceasta era o ruşine şi o pestilenţă. Trebuie să ai un loc în afara taberei, unde să te duci să-ţi faci nevoile, m-ai înţeles? Şi trebuie să ai o săpăligă, ca să sapi mai înainte de a te lăsa pe vine, iar după ce te-ai ridicat, să astupi, căci Domnul Dumnezeul tău umblă prin tabăra ta, din care pricină trebuie să fie o tabără sfîntă, anume una curată, pentru ca el să nu fie nevoit să-şi astupe nasul şi să-şi

întoarcă faţa de la tine. Căci sfinţenia începe cu curăţenia, iar această curăţenie în cele grosolane este începutul grosolan al oricărei curăţenii. Ai înţeles asta, Ahiman, şi tu, femeie Naemi? Data viitoare vreau să văd la voi o săpăligă, altminteri o să dea îngerul ucigător peste voi!

Trebuie să fii curat şi să te îmbăiezi mult cu apă curgătoare, de dragul sănătăţii; fără sănătate, nu există curăţenie şi sfinţenie, iar boala e necurată. Dacă-ţi închipui că bădărănia e mai sănătoasă decît deprinderea de a fi curat înseamnă că eşti un idiot şi meriţi să fii lovit de gălbinare, de trînji şi de gîlcile egiptene. Dacă nu ai grijă de curăţenie, dă peste tine vărsatul negru, iar sămînţa ciumii trece din sîngele unuia în al altuia. Învaţă-te să deosebeşti între curăţenie şi necurăţenie, altminteri nu exişti înaintea celui nevăzut şi nu eşti decît o gloată. De aceea, dacă un bărbat sau o femeie are lepra care-l macină, ori o scurgere urîtă din trup, pecingine ori rîie, sînt necuraţi şi nu trebuie îngăduiţi în tabără, ci scoşi din ea, izolaţi în necurăţenie, aşa cum v-a izolat pe voi Domnul, ca să fiţi curaţi. Iar ce a atins acela sau pe ce a zăcut, şaua pe care a călărit trebuie arse. Dacă s-a curăţit în izolare, atunci trebuie să numere şapte zile, ca să vadă dacă e cu adevărat curat, să se spele temeinic cu apă, după care se poate întoarce.

Deosebeşte! Îţi spun; şi fii sfînt înaintea lui Dumnezeu, altminteri nu poţi fi sfînt, aşa cum vreau să te am. Prea mănînci toate alea amestecate, fără alegere şi sfinţenie, precum văd, de mă apucă groaza. Trebuie însă să mănînci cutare lucru, iar pe altul să nu-l mănînci, e de trebuinţă să ai mîndria ta şi să ştii ce-i scîrba. Dintre animale poţi să le mănînci pe cele cu copita despicată şi care rumegă. Cele care rumegă, dar n-au copita despicată, cum e cămila, să fie pentru voi necurate şi să nu le mîncaţi. Fără îndoială, buna cămilă nu e necurată ca făptură vie a lui Dumnezeu, dar ca mîncare nu e potrivită, tot atît cît şi porcul, care are copitele despicate, dar nu rumegă. De aceea, deosebiţi! Tot ceea ce are aripioare şi solzi în apă puteţi mînca, dar cele ce se tîrăsc prin ea fără aripioare şi solzi, cum e salamandra, vin tot de la Dumnezeu, dar să nu vă faceţi hrană din ele. Dintre păsări, ocoliţi vulturul, uliul, vulturul-pescar, acvila şi celelalte de seama lor. În plus, toate felurile de ciori, struţul, huhurezul, cucul, cucuveaua, lebăda, bufniţa, liliacul, boul-de-baltă, barza, bîtlanul şi gaiţa, precum şi rîndunica. Am uitat pupăza, şi pe ea trebuie s-o ocoliţi. Cine-o să mănînce nevăstuică, şoarece, broască sau arici? Cine e atît de mizerabil, încît să mănînce veveriţe, soboli şi şerpi-de-casă sau altele asemenea, care se strecoară pe pămînt şi se tîrăsc pe burtă? Voi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 712

însă o faceţi, ca nişte neoameni! Dacă o să mai văd pe careva mîncînd un şarpe-de-casă, am să-i trag o praftură de n-o s-o mai facă niciodată. E-adevărat, omul nu moare din asta, iar carnea de şarpe nici nu e vătămătoare, dar e ruşinos s-o mănînce omul, şi pentru voi multe trebuie să fie ruşinoase. De aceea, nu trebuie să mîncaţi nici un fel de stîrvuri, care sînt, pe deasupra, şi vătămătoare.

În felul acesta le prescrise Moise oamenilor ce să mănînce şi le fixă îngrădiri în privinţa hranei, dar nu numai a ei. La fel o făcu şi în cele privitoare la plăcere şi la dragoste, fiindcă şi în acestea totul mergea anapoda, cum şi era de aşteptat de la o adevărată gloată. Să nu te faci vinovat de adulter, le spuse, căci căsătoria este o îngrădire sfîntă. Dar ştii tu ce-nseamnă adulterul? Înseamnă o sută de îngrădiri ce rezultă din sfinţenia lui Dumnezeu şi nu numai să nu rîvneşti femeia aproapelui tău, atîta-i prea puţin. Căci tu trăieşti întru carne, dar ai făcut legămînt cu cel nevăzut, iar căsătoria este în faţa lui Dumnezeu esenţa purităţii întru carne. De aceea, ca să-ţi dau numai o pildă, nu trebuie să-ţi iei o femeie şi, pe deasupra, pe mama ei. Aceasta nu se cuvine. Şi să nu te culci niciodată cu sora ta, ca să-i vezi ruşinea, căci acesta este incest. Să nu te culci nici cu mătuşa ta, e ceva nedemn şi pentru ea, şi pentru tine, aşa că să te fereşti cu teamă de acest lucru. Cînd o femeie are boala ei, cruţ-o şi nu te apropia de fîntîna sîngelui ei. Cînd însă unui bărbat i se întîmplă ceva ruşinos în somn, acela este necurat pînă în seara următoare şi trebuie să se îmbăieze sîrguincios cu apă.

Am auzit că ai făcut din fiica ta tîrfă şi iei de la ea bani cîştigaţi din curvie. Să n-o mai faci, căci de vei stărui în aceasta, voi pune să fii ucis cu pietre. Ce-ţi veni să te culci cu un băiat, cum o faci cu femeia? E o nerozie şi un lucru scîrbos pentru popor, iar amîndoi trebuie daţi morţii. Dacă o face careva, fie bărbat, fie femeie, cu un animal, trebuie stîrpit cu totul şi dat morţii, împreună cu animalul.

Închipuiţi-vă cît de uluiţi au fost oamenii din pricina tuturor acestor îngrădiri! La început, au avut sentimentul că, supunîndu-se lor, nu le mai rămîne nimic din plăcerile vieţii. Moise cioplea la ei cu dalta de zburau bucăţi, lucru ce trebuie înţeles *ad litteram*, căci cu pedepsele pe care le stabilea pentru cele mai grave încălcări ale acestor îngrădiri nu era de glumit, iar dincolo de poruncile sale stăteau Iosua şi îngerii săi ucigători.

– Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru, spunea Moise, cu pericolul ca oamenii să-l socotească pe el însuşi cu adevărat aşa, care v-am scos din ţara Egiptului şi v-am despărţit de alte popoare. De aceea trebuie să

despărţiţi şi voi cele curate de cele necurate şi să nu trăiţi în desfrîu ca alte popoare, ci să-mi fiţi sfinţi. Căci eu, Domnul, sînt sfînt, şi v-am despărţit ca să fiţi ai mei. Lucrul cel mai necurat dintre toate este să luaţi în seamă vreun alt Dumnezeu în afară de mine, căci eu mă numesc cel rîvnitor. Lucrul cel mai necurat dintre toate este să vă faceţi un chip cioplit, fie că arată ca bărbat sau femeie, bou sau şoim, peşte sau vierme, deoarece prin aceasta vă arătaţi necredincioşi faţă de mine, chiar dacă aţi spune că acel chip cioplit este al meu; închinarea la idoli e o necurăţenie la fel cu aceea săvîrşită de cel ce s-ar culca în desfrîu cu sora lui sau cu un animal. Feriţi-vă! Mă aflu printre voi şi văd totul. Dacă cineva s-ar deda desfrîului cinstindu-i pe zeii Egiptului întruchipaţi de animale sau morţi, aceluia am să i-o plătesc. Am să-l izgonesc în pustie şi am să-l despart de ceilalţi ca pe un gunoi. Asemenea, cel ce-şi arde tăria pentru a-i aduce jertfă lui Moloh, de care, precum ştiu, desigur, vă mai aduceţi aminte, este un rău şi-l voi pedepsi cu răul. Să nu-i pui să treacă prin foc pe fiul tău sau pe fiica ta, după credinţa neroadă a poporului, nici să nu iei în seamă zborul sau strigătul păsărilor, să nu vorbeşti în taină cu ghicitori, prezicători şi astrologi, nici să-i întrebi pe morţi şi să faci vrăji în numele meu. Dacă vreun şarlatan se foloseşte de numele meu ca mărturie, o face fără de nici un folos, iar eu am să-l nimicesc. Dar vrajă şi grozăvie pentru popor este chiar şi să-ţi arzi aluniţe, să-ţi razi părul de deasupra ochilor şi să-ţi sfîşii obrazul din jale pentru un mort – eu nu îngădui aşa ceva.

Ce uluiţi au fost oamenii! Nici măcar nu aveau voie să-şi facă tăieturi de doliu şi să se tatueze puţin! Îşi dădeau seama acum la ce ducea invizibilitatea lui Dumnezeu. Legămîntul cu Iehova se tălmăcea prin mari îngrădiri; cum însă în spatele lui Moise se afla îngerul ucigător şi nimeni nu voia să se vadă alungat în pustie, cele ce le interzicea Moise le apărură în curînd ca înfricoşătoare – la început numai datorită pedepsei; dar nu i-a împiedicat să pună asupra faptei înseşi pecetea de ceva rău, astfel că la comiterea ei se simţeau vinovaţi, fără a se mai gîndi la pedeapsă.

– Ţine-ţi inima în frîu, le spunea Moise, şi nu-ţi arunca ochii la avutul altuia, dorind să-l ai, căci uşor te face aceasta să i-l iei, fie furîndu-l în taină, ceea ce e o laşitate, fie ucigîndu-l pe proprietar, ceea ce e o cruzime. Iehova şi cu mine nu vă dorim nici laşi, nici cruzi, ci să vă aflaţi pe undeva, la mijloc, adică să fiţi cumsecade. Aţi înţeles măcar atît? A fura este o mişelie săvîrşită pe furiş, dar a făptui o crimă, fie din furie sau

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 714

lăcomie, fie din furie lacomă sau lăcomie furioasă este o ticăloşie strigătoare la cer, iar împotriva celui ce o săvîrşeşte îmi voi întoarce faţa, de nu va şti unde să se mai ascundă. Căci el a vărsat sînge, iar sîngele este ceva de sfîntă sfială şi o mare taină, o jertfă ce mi se aduce pe altar şi o împăcare. Sînge să nu mîncaţi şi nici carne cu sînge în ea, căci sîngele este al meu. Celui ce este mînjit cu sîngele unui om, aceluia inima să i se îmbolnăvească de îngheţul groazei, pe acela am să-l alung, încît să fugă de el însuşi pînă la capătul lumii. Spuneţi amin la aceasta!

Iar ei spuseră amin, cu nădejdea că prin crimă se înţelege numai uciderea, spre care nu prea îi trăgea inima sau numai ocazional. Reieşi însă că Iehova dădea cuvîntului un sens tot atît de larg ca şi adulterului, înţelegînd prin el tot felul de fapte, încît crimă şi ucidere puteau fi şi vini în aparenţă mărunte; la orice pagubă adusă altuia prin falsificare şi înşelăciune, spre care erau cu toţii foarte înclinaţi, sîngele aceluia şi începea să curgă. Nu trebuiau să se înşele unul pe altul, să depună împotriva cuiva mărturie mincinoasă, să folosească măsuri necinstite, greutăţi necinstite şi baniţe necinstite. Toate acestea li se păreau oamenilor ceva extrem de nefiresc, iar la început numai fireasca frică de pedeapsă a fost aceea care a aruncat asupra poruncii şi interdicţiei o aparenţă de firesc.

Că trebuie să-i cinsteşti pe tatăl tău şi pe mama ta, cum cerea Moise, era, de asemenea, o obligaţie cu un înţeles mai larg decît ar fi presupus în prima clipă. El doar începea cu cel ce-ar fi ridicat mîna împotriva părinţilor săi sau i-ar fi ocărît. Dar respectivul trebuia să se extindă şi asupra celor ce doar ar fi putut să-i fie părinţi. În faţa capetelor cărunte trebuie să te ridici în picioare, să încrucişezi braţele şi să-ţi înclini capul nerod – mă înţelegi? Aşa o cere buna-cuviinţă faţă de Dumnezeu. – Singura mîngîiere în toate acestea era că, dacă unui om nu-i era îngăduit să-l ucidă pe semenul său, avea, la rîndu-i, perspectiva să ajungă el însuşi bătrîn şi cărunt, încît ceilalţi să trebuiască să se ridice în faţa lui.

În cele din urmă însă se dovedi că bătrîneţea era doar o metaforă pentru tot ceea ce era vechi, pentru ceea ce nu era de azi sau de ieri, ci venea de demult, pentru tradiţia pioasă, pentru datinile părinţilor. Acestora trebuia să le arăţi respect, faţă de ele trebuia să te porţi cu teamă de Dumnezeu. Trebuie să-mi sfinţeşti ziua de sărbătoare, ziua cînd te-am scos din Egipt, ziua pîinii nedospite şi, totodată, ziua cînd m-am odihnit după geneză. Să nu murdăreşti cu sudoarea muncii ziua mea, sabatul, ţi-o interzic! Căci te-am scos cu mînă puternică şi cu braţul

întins din casa egipteană unde-ai slujit, unde ai fost o slugă şi un animal de muncă, iar ziua mea trebuie să fie ziua libertăţii tale, pe care trebuie s-o sărbătoreşti. Vreme de şase zile să fii agricultor sau făurar de pluguri sau olar sau arămar sau tîmplar, dar în ziua mea să-ţi pui veşminte curate, să nu fii altceva decît om, iar ochii tăi să se deschidă spre cele nevăzute.

În ţara Egiptului ai fost o slugă chinuită – adu-ţi aminte de aceasta în purtarea ta faţă de cei ce sînt străini printre voi, fiii lui Amalec, de-o pildă, pe care Dumnezeu i-a dat în mîna ta, şi nu-i asupri! Priveşte-i ca pe tine însuţi şi dă-le aceleaşi drepturi sau, de nu, am să intervin eu, căci ei sînt sub protecţia lui Iehova. În genere, să nu faci o deosebire neroadă şi nerușinată între tine şi celălalt, socotind că numai tu eşti adevărat şi important, iar celălalt nu este decît aparenţă. Viaţa vă aparţine laolaltă şi e doar o întîmplare că tu nu eşti el. De aceea nu te iubi numai pe tine, ci-l iubeşte asemenea şi pe el şi poartă-te cu el cum ai dori tu ca el să se poarte cu tine, dacă el ar fi tu! Fiţi prietenoşi între voi şi sărutaţi-vă vîrful degetelor cînd treceţi unul pe lîngă altul, înclinaţi-vă cu bună-cuviinţă şi rostiţi salutul: „Fii teafăr şi sănătos!“ Chiar dacă o asemenea purtare şi sărutul vîrfului degetelor nu sînt decît semne exterioare de bună-cuviinţă, gesturile voastre vă trezesc în inimă ceva din ceea ce ar trebui să se afle acolo faţă de semenul vostru. – Spuneţi amin la toate acestea!

Iar ei spuseră amin.

16

Acest amin nu însemna mare lucru – îl rosteau fiindcă el era bărbatul ce-i scosese cu bine din Egipt, înecase carele faraonului şi cîştigase bătălia pentru Cadeş, dar pînă cînd să le intre cît de cît, să le intre măcar aparent în carne şi sînge cele ce îi învăţa şi le impunea, îngrădiri, porunci şi interdicţii, avea să dureze mult, iar el avea să ia asupră-şi o uriaşă cantitate de muncă: să edifice din gloată pentru Domnul un popor sfînt, un chip pur, care să existe dinaintea celui invizibil. Lucră la această operă în Cadeş, atelierul său, în sudoarea feţei, rotindu-şi ochii îndepărtaţi pretutindeni – ciopli, sparse, modelă şi netezi blocul îndărătnic cu îndîrjită răbdare, cu o repetată indulgenţă şi cu iertări numeroase, cu mînie înflăcărată şi cu pedepse necruţătoare, de multe ori gata să deznădăjduiască, atunci cînd carnea în care lucra se arăta atît de

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 716

refractară, de uitucă şi gata să cadă în recidivă, cînd oamenii neglijau să sape gropi cu săpăliga, cînd mîncau pîină şi carne de şarpe, se culcau cu sora lor sau chiar cu un animal, îşi înţepau aluniţele şi se ghemuiau să asculte prezicătorii, se strecurau să fure şi se ucideau unul pe altul.

„O, gloată netrebnică! le spunea atunci. Veţi vedea că Domnul va veni odată brusc asupra voastră şi vă va nimici.“ Dar Domnului însuşi îi spunea: „Ce pot face cu această carne şi de ce te-ai arătat neîndurător cu mine, punîndu-mi pe umeri o povară mai grea decît pot s-o port? Mai bine aş curăţa de gunoi un grajd care n-a văzut şapte ani apa şi lopata şi aş defrişa o junglă, ca să fac din ea ogor, decît să scot din adunătura asta un chip curat. Cum de-am ajuns să port în braţe poporul acesta, de parcă eu l-aş fi născut? Nu sînt înrudit cu el decît pe jumătate, din partea tatei. De aceea, rogu-te, lasă-mă să mă bucur de viaţa mea şi scuteşte-mă de misiunea pe care mi-ai încredinţat-o sau, mai curînd, ucide-mă!“

Dinăuntrul său, Domnul îi răspunse cu o voce atît de limpede, încît o auzi cu urechile şi căzu cu faţa la pămînt:

„Tocmai pentru că eşti înrudit cu ei numai pe jumătate, din partea celui îngropat, eşti bărbatul chemat să mi-i prelucrezi şi să faci din ei poporul sfînt. Căci dacă ai fi din mijlocul lor şi ai fi chiar unul dintre ei, nu i-ai vedea şi n-ai fi în stare să ridici mîna la ei. În afară de asta, toate cele de care te jeluieşti în faţa mea nu-s decît mofturi, prin care vrei să fii scutit de trudă. Căci, cu siguranţă, vezi că efectele au început să se arate la ei, le-ai şi dat o conştiinţă, astfel că se simt rău atunci cînd făptuiesc ceva rău. Aşadar, nu te preface în faţa mea ca şi cum chinul tău nu ţi-ar aduce cea mai mare plăcere! E plăcerea mea aceea pe care o simţi, e plăcerea lui Dumnezeu, iar fără ea viaţa te-ar scîrbi, cum s-a scîrbit poporul de mană numai după cîteva zile. Numai dacă te-aş ucide, firește, te-ai putea lipsi de ea.“

Culcat cu faţa la pămînt, cel chinuit dădu din cap la cuvintele lui Iehova, recunoscînd că aşa este, şi se ridică pentru a-şi continua chinul. Era un om chinuit nu numai ca modelator al poporului, chinul şi necazurile pătrunseseră pînă în viaţa lui de familie. Din pricina lui se iscară supărare, invidie şi ceartă, iar în coliba sa nu mai era pace – din vina lui, dacă vreţi, căci cauza supărărilor erau simţurile sale – acestea, aţîţate de opera la care lucra, îl legau de o maură, de cunoscuta maură.

Se ştie că pe atunci trăia, în afară de prima lui femeie, Sefora, mama fiilor săi, cu o maură – o femeie din ţara Cuş, care ajunsese încă de copilă în Egipt, trăise în mijlocul seminţiei în Gosen şi se alăturase emigrării. Cunoscuse, fără îndoială, cîţiva bărbaţi, totuşi Moise o luase ca tovarăşă de pat. În felul ei, era o făptură splendidă, cu sîni pietroşi, cu ochi jucăuşi, cu buze pline, în care, sărutîndu-le, te puteai cufunda ca într-o aventură, şi cu o piele înmiresmată. Moise ţinea foarte mult la maură, din nevoia de a se destinde, şi nu putea să se despartă de ea, deşi din această pricină trebuia să suporte adversitatea întregii sale case: nu numai din partea soţiei sale madianite şi a fiilor ei, ci şi, mai ales, din partea surorii şi a fratelui vitreg, Miriam şi Aaron. Sefora, care avea mult din mentalitatea reţinută a omului de lume a fratelui ei, Ietro, se împăca de bine, de rău cu rivala sa, mai ales fiindcă aceasta îşi tăinuia faţă de dînsa triumful feminin şi i se arăta supusă; o trata pe maură mai mult batjocoritor decît cu ură, iar faţă de Moise prefera să se arate în această privinţă mai curînd ironică decît să dea frîu liber geloziei. Fiii ei, Ghersom şi Eliezer, care făceau parte din ceata de luptători a lui Iosua, aveau prea mult bun-simţ ca să se poată răzvrăti împotriva tatălui lor; se vedea doar că legătura acestuia îi supără şi-i face să se ruşineze.

Cu totul altfel stăteau lucrurile cu Miriam, prorociţa, şi cu Aaron cel mieros. Ura lor împotriva ibovnicei maure era mai plină de mînie decît a celorlalţi, deoarece în ea se sublima mai mult sau mai puţin o invidie mai profundă şi mai generală, care-i unise. De mai multă vreme începuseră să-l pizmuiască pe Moise pentru relaţia sa apropiată cu Dumnezeu, pentru rolul său de îndrumător spiritual, pentru alegerea persoanei sale în vederea operei ce trebuia realizată, alegere pe care o socoteau a fi, în cea mai mare parte, o manifestare de vanitate, căci ei doi se socoteau la fel de buni, ba chiar mai buni decît el şi-şi spuneau unul altuia: „Vorbeşte oare Domnul numai cu Moise? Nu vorbeşte şi prin noi? Cine este acest bărbat Moise, încît să se ridice atît de sus deasupra noastră?“ – Acesta era temeiul indignării pe care o arătau faţă de legătura sa cu maura şi, ori de cîte ori, porniţi pe ceartă, îl încolţeau pe fratele lor, spre durerea lui, cu reproşuri privitoare la pasiunea nopţilor sale, aceste reproşuri nu erau decît punctul de plecare pentru alte învinuiri: în curînd, abătîndu-se de la ele, se referiră la nedreptatea ce li se făcea pentru că el se mărise pe sine.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 718

Odată, spre seară, intrară în coliba lui şi-l chinuiră, cum am spus că obişnuiau să-l chinuiască: maura în sus şi maura în jos, prea mult ţine la sînii ei negri, şi ce scandal e ăsta, ce ocară pentru Sefora, prima lui femeie, ce lucru compromiţător pentru el însuşi, care pretinde că e un principe al lui Dumnezeu şi singurul purtător de cuvînt al lui Iehova pe pămînt...

– Pretind? zise Moise. Sînt ceea ce m-a însărcinat Dumnezeu să fiu. Ce urît e însă din partea voastră, ba chiar foarte urît să mă pizmuiţi pentru plăcerea mea şi pentru destinderea pe care o caut la pieptul maurei mele! Ca să te culci cu o maură nu e un păcat în faţa lui Dumnezeu şi nu e un lucru interzis între atîtea interdicţii pe care mi le-a inspirat el. Precît ştiu, nu e.

– Ei da, spuseră ei, îşi alege interdicţiile după gustul său, iar azi, mîine o să pretindă chiar că trebuie să te culci cu maurele, fiindcă se socoate singurul purtător de cuvînt al lui Iehova. Să nu uite că ei, Miriam şi Aaron, sînt copiii adevăraţi ai lui Amram, nepotul de bunic al lui Levi, în vreme ce el nu-i, la urma urmelor, decît un copil găsit în stuf, aşa că ar trebui să înveţe puţină smerenie, căci, stăruind atîta în privinţa maurei, fără a lua în seamă supărările pricinuite, o face numai din mîndrie şi înfumurare.

– Cine poartă vina pentru chemarea sa? spuse el. Şi cine e de vină că dă în cale de un mărăciniş ce arde? Miriam, am preţuit întotdeauna darul tău profetic şi nu am negat niciodată că te pricepi să suni din tîmpină...

– De ce mi-ai interzis imnul „Cal şi ostaş“? întrebă Miriam. Şi de ce m-ai împiedicat să sun din tîmpină ca să dănţuie femeile, sub pretextul că Dumnezeu şi-a oprit cetele să se bucure de pieirea egiptenilor? A fost ceva urît din partea ta!

– Şi pe tine, Aaron, continuă cel încolţit, te-am pus în slujba de mare preot la cortul întemeierii şi ţi-am încredinţat cutia, efodul şi şarpele de bronz, ca să le păstrezi. Aşa te-am preţuit.

– A fost cel mai neînsemnat lucru pe care-l puteai face, replică Aaron, căci fără elocvenţa mea n-ai fi putut cîştiga niciodată cu nerozia gurii tale poporul pentru Iehova, nici nu l-ai fi înduplecat să plece. Tu însă te numeşti bărbatul care ne-a scos din Egipt. Dacă nu preţuieşti şi nu te ridici prin înfumurare mai presus de cei ce sînt cu adevărat frate şi soră, de ce nu asculţi de vorbele noastre şi te încăpăţînezi cînd te prevenim că prin legătura ta cu negresa pui în pericol întregul neam? Legătura asta

e o băutură amară ca fierea pentru Sefora, soţia ta madianită, prin ea jigneşti întregul Madian, astfel că Ietro, cumnatul tău, va porni război împotriva noastră, toate astea din pricina toanei tale cu negresa.

– Ietro, spuse Moise cu mare stăpînire de sine, este un om de lume, un domn chibzuit, care va înţelege cu siguranţă că Sefora – cinstit fie-i numele! – nu mai poate oferi unui bărbat foarte chinuit şi greu împovărat ca mine destinderea necesară. Pielea maurei mele îmi miroase însă ca scorţişoara şi ca uleiul de cuişoare, ea îmi îmbată toate simţurile, aşa că, rogu-vă, dragi prieteni, îngăduiţi-mi-o, totuşi.

Cei doi însă nu voiră. Porniţi pe gîlceavă, îi cerură nu numai să se despartă de maură şi s-o îndepărteze din patul său, ci şi s-o alunge fără apă în pustiu.

Vîna de pe fruntea lui Moise se umflă de mînie, pumnii începură să-i tremure aprig pe lîngă şolduri. Dar mai înainte de a putea să deschidă gura şi să răspundă, se produse un cu totul alt cutremur – interveni Iehova, îşi întoarse faţa împotriva fratelui şi a surorii cu inimă de piatră şi luă partea slujitorului său Moise, în aşa fel, încît nimeni nu avea să uite vreodată cele întîmplate. Se petrecu ceva îngrozitor şi nemaivăzut.

17

Se cutremurară temeliile. Pămîntul se smuci, se zgudui şi se zvîrcoli sub picioarele lor, în aşa fel, că nu se mai putură ţine pe el, ci se legănară încolo şi-ncoace în coliba ai cărei stîlpi de susţinere fură zgîlţîiţi ca de pumnii unui uriaş. Tăriile se clătinară însă nu numai într-o parte, ci, anapoda şi ameţitor; totodată, se auziră un urlet şi un bubuit subpămîntean, iar de sus şi de afară un puternic sunet ca de trîmbiţă, în plus, alte vuiete, tunete şi trosnituri. E ceva ciudat şi foarte penibil să fii pe punctul de a izbucni de mînie, iar Domnul să-ţi ia vorba din gură şi să izbucnească el cu mult mai multă putere decît ai fi putut izbucni tu, şi să zguduie lumea, în vreme ce tu n-ai fi putut zgudui decît pumnii.

Moise păli cel mai puţin de teamă, deoarece el era oricînd pregătit pentru o intervenţie a lui Dumnezeu. Dar se năpusti afară din casă, împreună cu Aaron şi Miriam, albi de spaimă: afară văzură că pămîntul îşi deschisese botul şi chiar lîngă colibă se căsca o mare despicătură, vizibilă, cu siguranţă, pentru Miriam şi Aaron; doar doi coţi dacă mai

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 720

înaintau, i-ar fi înghiţit pe amîndoi. Şi mai văzură: muntele dinspre răsărit, dincolo de pustie, muntele Horeb sau Sinai – da, ce se petrecea cu Horeb, ce se petrecea cu muntele Sinai – se afla în întregime în fum şi în flăcări, azvîrlea spre cer sfărîmături incandescente, cu detunături îndepărtate, iar pe pantele sale goneau la vale pîraie de foc. Fumul, în care sclipeau fulgere, întuneca stelele de deasupra pustiului, iar o ploaie de cenuşă începu să cadă încet peste oaza Cadeş.

Aaron şi Miriam căzură cu fruntea la pămînt, deoarece despicătura ce le fusese menită îi înspăimîntase foarte tare, iar revelaţia lui Iehova de pe munte le da de înţeles că merseseră prea departe şi că vorbiseră cu nechibzuinţă. Aaron strigă:

– Ah, Doamne, femeia asta, sora mea, urît a mai sporovăit, ascultă-mi totuşi ruga şi nu lăsa să rămînă asupra ei păcatul cu care a păcătuit faţă de cel uns de Domnul!

Miriam strigă şi ea spre Moise, zicînd:

– Doamne, nu s-ar fi putut vorbi cu mai multă nechibzuinţă decît a făcut-o fratele meu Aaron! Iartă-l totuşi şi nu lăsa să rămînă asupra lui păcatul, pentru ca Dumnezeu să nu-l înghită din pricină că te-a necăjit cu atîta uşurinţă pentru maura ta!

Moise nu era pe deplin sigur că manifestarea lui Iehova îi privea pe cei doi fraţi şi asprimea lor, sau doar se întîmplase ca tocmai în clipa aceea să-l cheme pe el, pentru a-i vorbi în legătură cu poporul şi lucrarea lui de modelare – căci la asemenea chemări se aştepta în orice ceas. Îi lăsă însă pe cei doi să rămînă la presupunerile lor şi răspunse:

– Vedeţi, aşadar. Dar prindeţi curaj, copii ai lui Amram, voi pune o vorbă bună pentru voi la Dumnezeu acolo, sus, pe munte, unde mă cheamă. Acum vedeţi doar, şi tot poporul trebuie să vadă, dacă fratele vostru şi-a pierdut vlaga din pricina ibovnicei negre sau, dimpotrivă, curajul dat de Dumnezeu sălăşluieşte în inima lui ca în nici o alta. Am să mă duc pe muntele care arde, singur de tot, sus, la Dumnezeu, ca să aflu gîndurile sale şi ca să stau de vorbă, fără de teamă, cu cel înfricoşător, ca de la egal la egal, departe de oameni, dar despre treburile lor. Căci ştiu încă de multă vreme că El vrea să formuleze concis şi în propoziţii închegate strîns, pentru veşnicie, tot ceea ce i-am învăţat pe oameni spre sfinţirea lor dinaintea Lui, şi să-i aduc poruncile aici, jos, la voi, de pe muntele Său, iar poporul să le aibă în cortul întemeierii,

împreună cu lada, efodul şi şarpele. Rămîneţi cu bine! S-ar putea să şi pier în această răzvrătire a lui Dumnezeu şi în focurile de pe munte – aceasta se poate întîmpla şi trebuie să ţin socoteală de un asemenea lucru. Dar, dacă mă întorc, vă voi aduce din tunetele Sale, cele formulate concis pentru veşnicie, legile lui Dumnezeu.

Într-adevăr, aceasta era intenţia sa fermă, hotărîrea luată pe viaţă şi pe moarte. Căci pentru a determina gloata îndărătnică, gata mereu de recidivă, să trăiască în bună-cuviinţă faţă de Dumnezeu şi să se teamă de porunci, nimic nu era mai eficient decît să se încumete a întîmpina singur înfricoşarea iscată de Iehova pe muntele ce scuipa foc şi să le aducă de acolo cele dictate de El – mai apoi, se gîndea, oamenii vor respecta poruncile. De aceea, cînd mulţimea veni în fugă din toate părţile la coliba lui, cu genunchii tremurînd de frică din cauza acestor semne şi a clătinării care crăpase pămîntul şi care se mai repetase de două ori, slăbită, îi dojeni pentru bîţîiala lor prostească şi le vorbi pe un ton liniştit: Dumnezeu îl cheamă pentru ei, le spuse, iar el va urca la Iehova, sus, pe munte, şi le va aduce ceva, după voia lui Dumnezeu. Ei însă trebuie să se ducă acasă şi să se pregătească îndată cu toţii pentru o ieşire; să se sfinţească, să-şi spele veşmintele şi să nu se apropie de femeile lor, deoarece mîine vor trebui să iasă din Cadeş în pustie, mai aproape de munte, să-şi facă tabără în faţa acestuia şi să-l aştepte pe el acolo, pînă cînd se va întoarce la ei de la înfricoşătoarea întîlnire şi le va aduce, poate, ceva cu dînsul.

Aşa se şi întîmplă sau cam aşa. Căci Moise se gîndise, în felul său, numai la atît: să-şi spele veşmintele şi să nu se apropie de femei, iar Iosua ben Nun, tînărul strateg, se gîndi la toate cele trebuitoare pentru o asemenea excursie a poporului şi se îngriji, împreună cu ceata sa, de tot ce se cerea luat în pustiu ca apă şi hrană pentru miile de oameni; se îngriji chiar şi de un serviciu de legătură între Cadeş şi tabăra de-afară, dinspre munte. Pe Caleb, locotenentul său, îl lăsă cu un detaşament de poliţie la Cadeş, cu cei care nu puteau sau nu voiau să meargă cu ceilalţi. A treia zi, cînd toate pregătirile fuseseră gata, porniră către munte cu care şi animale de tăiere, la distanţă de o zi şi jumătate de drum; acolo, Iosua le făcu o îngrăditură la o depărtare potrivită de sălaşul ce fumega al lui Iehova şi porunci cu asprime, în numele lui Moise, ca nimănui să nu-i treacă prin minte să se urce pe

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 722

munte şi nici măcar să se apropie de piciorul lui: numai învăţătorului îi e îngăduit să se ducă atît de aproape de Dumnezeu; e şi un pericol de moarte, iar cine va atinge muntele va fi lapidat sau ucis cu arcul. Nu se împotrivi nimeni, deoarece gloata n-avea nici un chef să se apropie prea mult de Dumnezeu, iar pentru omul de rînd muntele nu arăta deloc atrăgător, nici ziua, cînd Iehova stătea pe el într-un nor gros, străbătut de fulgere, nici noaptea, cînd acest nor şi întregul vîrf al muntelui ardeau.

Iosua era nespus de mîndru de curajul întru Dumnezeu al domnului său care, încă din prima zi, în faţa întregului popor, o porni pe jos cu toiagul de drumeţie spre munte, avînd la el numai un ulcior de apă, cîteva pîinişoare şi nişte unelte: hîrleţ, daltă, spatulă şi dăltiţă de gravor. Tînărul era foarte mîndru de el şi fericit de impresia pe care o astfel de sfîntă cutezanţă urma s-o facă asupra mulţimii. Era însă şi foarte îngrijorat cu privire la învăţător şi-l rugase stăruitor să nu se apropie prea mult de Iehova şi să se ferească de lava fierbinte care curgea pe pantele muntelui. În rest, îi spusese, îl va vizita cînd şi cînd acolo, sus, ca să vadă dacă totul e cum se cuvine, pentru ca învăţătorului să nu-i lipsească nimic din cele de strictă necesitate.

18

Moise străbătu, aşadar, pustiul sprijinit în toiag, privind cu ochii săi îndepărtaţi spre muntele lui Dumnezeu, care fumega ca o sobă şi scuipa adesea foc. Muntele avea o formă ciudată: era înconjurat de crăpături şi sugrumări ce păreau că-l împart în mai multe caturi şi semănau cu nişte drumuri care duceau în sus, dar nu era aşa ceva, ci doar nişte trepte mărginite de pereţi galbeni. În a treia zi, după ce trecu peste nişte coline premontane, cel chemat ajunse la piciorul muntelui, un loc sălbatic: de-acolo începu să urce, cu toiagul de drumeţie strîns în pumn, proptit mereu înainte, şi urcă fără drum şi cărare prin tufărişul înnegrit, pîrjolit, timp de cîteva ore, pas cu pas, tot mai sus, mai aproape de Dumnezeu, pînă acolo unde putea să ajungă un om, căci treptat, treptat aburii cu miros de pucioasă şi metale topite de care era plin aerul îi tăiau răsuflarea şi-l făceau să tuşească. Ajunse totuşi pînă la sugrumarea şi terasa cea mai de sus, sub culme, de unde putea să

privească pînă departe lanţul de munţi pleşuvi ce se întindeau de ambele laturi şi, dincolo de el, peste pustie, pînă la Cadeş. Se vedea conturată în adîncime, redusă la dimensiuni mici, şi împrejmuitura unde se afla poporul.

Acolo, Moise, tuşind, găsi o grotă adîncită în peretele muntelui, cu un acoperiş de stîncă, sub care era apărat de sfărîmăturile de piatră azvîrlite şi de lava ce curgea: îşi stabili acolo sălaşul şi se instală, pentru ca, după ce avea să-şi tragă un scurt răstimp sufletul, să înceapă lucrarea poruncită de Dumnezeu, care avea să-l reţină acolo, sus, în condiţii anevoioase – căci aburii de metale îi apăsau mereu mai greu pieptul şi dădeau chiar şi apei un gust de pucioasă – nu mai puţin de patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi.

Dar de ce atît de mult? Întrebare fără rost! Trebuiau să fie gravate în piatra muntelui Său propoziţiile închegate strîns pentru veşnicie, legămintele obligatorii, legea morală a lui Dumnezeu, astfel ca Moise să le poată aduce gloatei nestatornice, seminţiei tatălui său îngropat acolo, jos, în îngrăditura unde aşteptau oamenii, pentru ca aceştia să stea sub ele generaţie după generaţie, în chip nestrămutat, fiind gravate şi în sufletele lor, în carnea şi sîngele lor, ca o chintesenţă a bunei-cuviinţe omeneşti. Dumnezeu îi porunci din pieptul său să cioplească din munte două table şi să scrie pe ele ce îi va dicta, cinci vorbe pe una şi cinci pe cealaltă, în total zece vorbe. N-a fost treabă uşoară să confecţioneze cele două table, să le netezească şi să le facă în oarecare măsură vrednice să poarte cele formulate concis pentru veşnicie; pentru bărbatul aflat în singurătate, chiar dacă ar fi fost alăptat de fiica unui cioplitor în piatră şi chiar dacă avea încheieturi late la mîini, a fost o porţie de muncă grea, expusă la multe nereuşite, care i-a luat singură un sfert din cele patruzeci de zile. Scrisul însă era o problemă a cărei soluţionare ar fi putut lesne să mărească la peste patruzeci zilele petrecute de Moise pe munte.

Căci cum trebuia să scrie? În internatul din Teba învăţase atît ornamentala scriere în imagini a Egiptului, împreună cu aşezarea semnelor ei la intervale, cît şi sacra grafie cuneiformă, înghesuită, din Eufrat[18], în care regii lumii schimbau între ei gînduri, incizate pe cioburi de lut. În plus, la madianiţi făcuse cunoştinţă cu o altă magie de semnificaţii, alcătuită din ochi, cruci, gîndaci, toarte şi linii şerpuitoare trasate felurit,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 724

care, utilizată în ţara Sinai, prelua cu stîngăcia celor din pustie imaginile din Egipt, dar ale cărei semne nu marcau cuvinte întregi sau noţiuni reprezentînd lucruri, ci doar părţi din ele, silabe deschise ce trebuiau citite împreună. Nici una dintre aceste trei metode de fixare a ideilor nu i se părea potrivită, din simplul motiv că fiecare era legată de limba vorbită, cu sensurile ei, şi că pentru Moise era perfect limpede că ar fi cu neputinţă să transpună vreodată pe piatră cele zece cuvinte-porunci în babiloniană, egipteană sau în jargonul beduinilor din Sinai. Înscrierea lor se putea face şi era îngăduit să se facă numai în limba seminţiei tatălui său, în graiul pe care aceasta îl vorbea şi în care o prelucra el sub aspect moral – indiferent dacă oamenii ar fi putut citi sau nu cele scrise. Şi cum ar fi putut citi, dacă nu ştiau deloc să scrie şi dacă, de altfel, nici nu exista un sistem de semne pentru limba lor?

Moise dorea din toată inima un asemenea sistem – anume unul pe care ai săi să-l poată citi în curînd, aşadar unul pe care, copii cum erau, să-l poată învăţa în cîteva zile, drept urmare şi unul care să poată fi imaginat şi născocit, cu ajutorul apropiat al lui Dumnezeu, în cîteva zile. Căci, neexistînd un mod de scriere, trebuia imaginat şi născocit.

Ce misiune grea şi grabnică! Nu chibzuise la ea deloc mai înainte, se gîndise numai la „scris“, dar nu şi la faptul că nu se poate scrie aşa, cu una, cu două. Capul îi ardea şi-i fumega întocmai ca o sobă şi ca vîrful muntelui, încins de ardoarea dorinţei de a sluji poporul. Din pricina efortului, a dorinţei şi simplei inspiraţii, avea impresia că din cap îi ţîşnesc raze, că din frunte îi ies coarne[19]. Nu putea găsi semne pentru toate cuvintele folosite de seminţia lui sau pentru silabele din care se compuneau cuvintele sale. Chiar dacă tezaurul lexical al celor ce aşteptau acolo jos, în împrejmuituri, era mic, prea multe semne trebuiau scornite în zilele numărate de pe munte şi, mai ales, prea multe, ca să poată fi învăţaţi să le citească repede. De aceea procedă altfel, iar coarnele i se reliefară pe frunte din mîndrie pentru inspiraţia divină. Adună din grai sunetele formate cu buzele, limba, cerul gurii şi gîtlejul, lăsîndu-le deoparte pe cele, puţine, cu rezonanţă goală care, încadrate de celelalte, apăreau cu schimbul în cuvinte şi deveneau cuvinte abia datorită lor. Nici onomatopeele înconjurătoare nu erau nemăsurat de multe, abia vreo

douăzeci, iar dacă le acordai semne care să ceară să susuri, să murmuri, să molfăi, să troscăi, să pleoscăi, ca să faci să se înţeleagă ceva, atunci, economisind sunetele fundamentale, care rezultau de la sine din ele, puteai să le reuneşti în cuvinte şi imagini de lucruri – pentru orice ai fi vrut, pentru tot ce exista, nu numai în limba seminţiei părinteşti, ci în toate limbile – cu ele ai fi putut scrie chiar şi în egipteană şi babiloniană.

O inspiraţie dumnezeiască! O idee cu coarne. Era asemenea celui de la care venea, celui nevăzut şi existent ca spirit, a cărui era lumea şi care, deşi alesese în chip deosebit seminţia de-acolo, de jos, era Domn pretutindeni pe pămînt. Ideea era şi extrem de potrivită pentru scopul ei cel mai apropiat şi presant, pentru care şi din care se născuse: pentru textul tablelor ce-aveau să statornicească legămîntul. Căci acest text era destinat mai întîi seminţiei pe care Moise o scosese din Egipt, fiindcă Dumnezeu şi el ţineau la aceasta; precum însă cu pumnul de semne puteau fi scrise, la nevoie, cuvintele limbilor tuturor popoarelor şi precum Iehova era Dumnezeul lumii întregi, tot astfel ceea ce avea de gînd Moise să scrie, enunţurile concise, erau de aşa natură, încît puteau sluji ca indicaţii fundamentale şi temelie de stîncă pentru buna-cuviinţă a oamenilor aparţinînd popoarelor pămîntului de pretutindeni.

Cu capul înfierbîntat, bazîndu-se întrucîtva pe semnele folosite de oamenii din Sinai, Moise încercă pe peretele de stîncă, mînuind dăltiţa de gravat, sigle pentru sunetele rezultate din gîngurit, lovit şi pocnit, şuierat şi spumegat, zbîrnîit şi mîrîit, iar cînd avu laolaltă siglele marcate distinct, relativ convenabil, îşi dădu seama că putea să scrie cu ele lumea întreagă, tot ceea ce ocupa spaţiu şi ceea ce nu ocupa spaţiu, cele făcute şi cele gîndite, pe scurt, totul.

Şi se apucă să scrie, adică să graveze, să cioplească, să zgîrîie pe piatra casantă a tablelor, pe care le confecţionase cu greu mai întîi, trudă ce mersese mînă în mînă cu scornirea literelor. Că toate acestea au durat patruzeci de zile nu e un lucru de mirare.

De cîteva ori, Iosua, tînărul său secundant, veni acolo, sus, la el, ca să-i aducă apă şi turte, fără ca poporul s-o ştie; poporul se gîndea că Moise trăieşte pe munte numai din apropierea lui Dumnezeu şi din convorbirea cu El, iar Iosua dorea, din motive strategice, să-l lase să creadă acest lucru. De aceea, vizitele sale fură scurte şi avură loc noaptea.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 726

Moise însă şedea de la ivirea zorilor deasupra Edomului şi pînă la apusul soarelui dincolo de pustiu şi lucra. Trebuie să ni-l închipuim cum şedea acolo, sus, cu bustul gol, cu pieptul păros, cu braţele foarte puternice, moştenite, desigur, de la tatăl său cel siluit – cu ochii săi îndepărtaţi şi nasul turtit, cu barba căruntă, despicată în două, mestecînd dintr-o turtă, uneori tuşind din cauza aburilor de metal topit ce ţîşneau din munte –, să ni-l închipuim cum lucra în sudoarea frunţii, cioplind, dăltuind, netezind tablele, cum şedea ghemuit în faţa acestor table rezemate de peretele de stîncă şi scobea cu trudă şi grijă în suprafaţa lor, la dimensiuni mici, după ce le schiţase cu dăltiţa mîzgălelile lui, aceste rune în stare să exprime orice.

Pe o tablă scrise:

„Eu, Iehova, sînt Dumnezeul tău; să nu ai alţi dumnezei afară de mine.
Să nu-ţi faci idoli.
Să nu-mi iei numele în deşert.
Adu-ţi aminte de ziua mea, ca s-o sfinţeşti.
Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta.“

Iar pe cealaltă tablă scrise:

„Să nu ucizi.
Să nu comiţi adulter.
Să nu furi.
Să nu-l nedreptăţeşti pe aproapele tău prin mărturie mincinoasă.
Să nu rîvneşti avutul aproapelui tău.“

Acestea le scrise, omiţînd răsunătoarele sunete goale, care se înţelegeau de la sine. Şi necontenit i se părea că-i ies din părul de pe frunte raze ca o pereche de coarne.

Cînd Iosua veni pe munte pentru ultima oară, rămase ceva mai mult, două zile întregi, deoarece Moise încă nu era gata cu lucrul său şi voiau să coboare împreună. Tînărul se minună sincer de ceea ce făptuise învăţătorul său şi-l consolă cu privire la unele litere care, în pofida

dragostei şi a grijii pe care o pusese Moise, erau, spre necazul său, sparte şi de nerecunoscut. Iosua îl asigură că impresia generală nu suferă din această cauză nici o diminuare.

Ceea ce mai făcu apoi Moise în prezenţa lui Iosua a fost că a zugrăvit cu sîngele său literele gravate, ca să iasă mai bine în evidenţă. Nu avea la îndemînă altă vopsea cu care s-o poată face; îşi înţepă deci cu dăltiţa braţul puternic şi mînji grijuliu cu sîngele ce picura literele, astfel că acestea luminau roşiatic în piatră. Cînd scrisul se uscă, Moise luă sub fiecare braţ cîte o tablă, îi dădu tînărului toiagul cu care venise, ca să-l poarte el, şi coborîră împreună de pe muntele lui Dumnezeu, spre îngrăditura unde se afla poporul, în pustia dinaintea muntelui.

19

Cînd ajunseră la o anumită apropiere de tabără, la o distanţă de la care se putea auzi, răzbătu pînă la ei un zgomot surd, ca un guiţat, de care nu-şi putură da seama ce este. Moise fu cel dintîi care auzi, dar Iosua fu cel dintîi care vorbi:

– Auzi zgomotul acela ciudat, larma, vuietul? După părerea mea, dacă nu mă înşel, s-a petrecut ceva, o bătaie, o încăierare. Şi trebuie să fie ceva aprig şi general, de vreme ce se aude pînă aici. Dacă e ceea ce gîndesc, e bine că sosim.

– Că sosim e bine oricum, răspunse Moise, dar, din cîte pot să disting, nu e nici o bătălie şi nici o încăierare, ci o petrecere şi ceva ca un dans cu muzică. Nu auzi chiuiturile mai ascuţite şi mai surde şi bătăile de tîmpină? Iosua, ce-a dat peste ei? Să ne grăbim!

Zicînd acestea, îşi săltă cele două table la subsuori şi iuţi pasul, împreună cu Iosua, care clătina din cap.

– Dans cu muzică… Dans cu muzică; repeta mereu, neliniştit, iar pînă la urmă de-a dreptul înfricoşat, căci în curînd nu mai fu nici o îndoială că nu era vorba de nici o încăierare cu învingători şi învinşi, ci de o petrecere în deplină unitate, întrebarea ce se mai punea fiind doar ce fel de unitate era aceea în care jubilau.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 728

Curînd, nici această întrebare nu se mai puse, dacă va fi fost pusă vreodată. Surpriza fu teribilă. După ce intrară în grabă pe înalta poartă din grinzi a taberei, Moise şi Iosua fură stupefiaţi de cele ce li se înfăţişară ochilor cu o neruşinată limpezime. Poporul se dezlănţuise. Lepădase toată povara cu care Moise îl încărcase sfinţindu-l, toată buna-creştere întru Dumnezeu. Se tăvălea într-o recidivă înaintea căreia ţi se făcea părul maciucă.

Imediat dincolo de poartă se afla un spaţiu liber, locul de adunare. Acolo se strînseseră, acolo se petrecea, acolo se tăvăleau, acolo sărbătoreau o jalnică libertate. Înainte de a dănţui cu muzică, se îndopaseră cu toţii, ceea ce se vedea de la prima privire: locul purta pretutindeni urme care arătau că se tăiaseră vite şi că oamenii se ghiftuiau. Şi cui aduseseră jertfe, pentru cine tăiaseră animale, pentru cine se îndopaseră? Iată pentru cine: în mijlocul spaţiului gol, pe o piatră, pe un soclu de altar, stătea o statuie, o cîrpăceală, un idol scandalos, un viţel de aur.

Nu era un viţel, era un taur, animalul ce reprezintă adevărata, vulgara fertilitate la toate popoarele lumii. I se zice viţel numai pentru că era de o mărime potrivită, mai curînd mic, pe deasupra turnat prost şi modelat într-un fel rizibil, o oroare rezultată din nedibăcie, dar foarte uşor de recunoscut ca taur. În jurul pocitaniei se rotea o horă din mai multe cercuri concentrice, cu siguranţă, o duzină de bărbaţi şi femei, mînă în mînă, în sunete de cimbal şi bătăi de tîmpină, cu capetele lăsate pe spate şi ochii holbaţi, cu genunchii săltaţi pînă la bărbie, cu ţipete, zbierete şi gesturi de veneraţie smintită. Se roteau în sens invers, unul dintre cercurile ruşinoase mereu spre dreapta, celălalt spre stînga; în interiorul vîrtejului, în faţa viţelului, putea fi văzut ţopăind Aaron, în veşmîntul său lung cu mîneci, pe care-l purta ca administrator al cortului întemeierii şi pe care-l sumesese, ca să-şi poată azvîrli în sus picioarele lungi. Iar Miriam suna din tîmpină pentru femei.

Aceasta era însă numai roza horei din jurul viţelului. Dar de jur-împrejur, în toată libertatea, se petreceau, în plus, altele; e dureros să destăinui cît de neruşinat se purta poporul. Unii mîncau şerpi, alţii se culcau cu surorile lor, iar aceasta, vădit, în cinstea viţelului. Alţii şedeau

pur şi simplu, acolo şi se deşertau, fără să le pese de lopăţică. Se vedeau bărbaţi care-şi ardeau vigoarea pentru a venera taurul. Ici, colo, cîte unul îşi pălmuia mama bună pe amîndoi obrajii.

La această privelişte îngrozitoare, vîna de pe fruntea lui Moise se umflă gata să plesnească. Cu faţa roşie ca focul, el se repezi şi rupse cercurile horei, care se opri locului ameţită şi ai cărei iniţiatori holbară ochii, cu un rînjet buimac, fiindcă îl recunoscuseră pe învăţător păşind de-a dreptul spre viţel, miezul, sursa, avortonul ticăloşiei. Cu braţele-i puternice, Moise ridică una dintre tablele legii şi o azvîrli în rizibila dihanie, care se îndoi din picioare, izbi din nou, cu asemenea furie, că tabla se prefăcu în bucăţi, dar şi pocitania deveni curînd o masă informă; avîntă apoi a doua tablă şi dădu ororii lovitura de graţie, o zdrobi cu totul, iar pentru că această a doua tablă rămase întreagă, o sfărîmă şi pe ea, izbind-o de soclul de piatră. Apoi stătu locului, cu pumnii tremurînd, şi gemu din fundul pieptului:

– Gloată nemernică, părăsită de Dumnezeu! Iată aici, pe jos, ceea ce ţi-am adus de la Dumnezeu şi ceea ce a scris El pentru tine cu propriu-i deget, ca să fie pentru tine un talisman împotriva mizeriei necioplirii! Iată cioburile lîngă sfărîmăturile idolului tău! Ce să fac eu acum cu voi dinaintea lui Dumnezeu, ca să nu vă nimicească?

Apoi îl văzu pe Aaron, care ţopăise pînă mai adineauri, stînd lîngă el, cu ochii plecaţi, cu cîrlionţi unşi cu ulei pe ceafă, înalt şi nătîng. Îl înşfăcă de piepţii veşmîntului şi-l zgudui, spunînd:

– De unde s-a ivit acest Belial de aur, gunoiul ăsta, şi ce ţi-a făcut poporul de ai decăzut astfel, în vreme ce eu mă aflu pe munte, încît ţopăi dinaintea lui în hora desfrînată?

Aaron însă răspunse:

– Ah, stăpîne drag, nu îngădui mîniei tale să se aprindă împotriva mea şi a surorii mele, am fost nevoiţi să cedăm. Ştii că acest popor este rău, ne-a silit. Ai lipsit totuşi prea mult şi ai rămas pe munte o veşnicie, cu toţii am crezut că nu te mai întorci. Poporul s-a adunat atunci împotriva voinţei mele, strigînd: „Nimeni nu ştie ce s-a petrecut cu acest bărbat Moise, care ne-a scos din Egipt. Nu se mai întoarce. Poate că l-a înghiţit botul muntelui, care scuipă. Haideţi să ne facem idoli care să păşească în faţa noastră, dacă vine Amalec! Sîntem un popor ca oricare altul şi vrem să ne veselim dinaintea zeilor care sînt la fel ca

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 730

zeii altor oameni!“ – Aşa au grăit, stăpîne, căci, îngăduit fie-mi să spun, credeau că au scăpat de tine. Spune, ce-ar fi trebuit să fac, de vreme ce s-au adunat împotriva voinţei mele? Le-am poruncit să aducă toţi cerceii de aur de la urechile lor, pe care i-am topit în foc, am făcut o formă şi am turnat viţeluşul, ca să le fie zeu.

– L-ai turnat astfel, că nu seamănă deloc a viţel, i-o întoarse Moise cu dispreţ.

– Era grabă mare, replică Aaron, căci chiar a doua zi, care e azi, voiau să petreacă dinaintea destoinicilor zei. De aceea le-am înmînat viţelul, a cărui asemănare n-ar trebui totuşi s-o conteşti pe deplin, iar ei s-au bucurat şi au spus: „Ăştia-s zeii tăi, Israele, care te-au scos din Egipt“. Am construit un altar în faţă, oamenii au săvîrşit un holocaust, au adus jertfe de mulţumire şi au mîncat, apoi au jucat şi au dănţuit niţel.

Moise îl lăsă acolo şi-şi deschise din nou drum spre poartă printre cercurile spulberate ale horei, se postă sub încrucişarea de grinzi, împreună cu Iosua, şi strigă din toate puterile:

– Să vină la mine cei ce sînt ai Domnului!

Veniră la el mulţi care aveau inima sănătoasă şi nu luaseră parte cu plăcere la cele ce se petrecuseră, iar tineretul înarmat al lui Iosua se adună în jurul amîndurora.

– Nefericiţilor, spuse Moise, ce-aţi făcut şi cum să-l împac pe Iehova pentru păcatul vostru, ca să nu-şi întoarcă faţa de la voi ca de la un popor îndărătnic şi de neîndreptat şi să vă nimicească? Vă faceţi un Belial de aur îndată ce întorc spatele! Ruşine vouă şi mie! Vedeţi sfărîmăturile de-acolo, nu vorbesc de cele ale viţelului, lua-le-ar ciuma, ci de celelalte? Acesta e darul pe care vi l-am făgăduit şi vi l-am adus de pe munte, legea închegată strîns pentru veşnicie, stînca bunei-cuviinţe. Sînt cele zece vorbe, pe care le-am scris la Dumnezeu pentru voi, în limba voastră, şi le-am scris cu sîngele meu, cu sîngele tatălui meu, cu sîngele vostru. Acuma, ceea ce v-am adus zace acolo în cioburi.

Mulţi dintre cei ce-auziră aceste vorbe începură să plîngă, se auzeau pretutindeni în tabără sughiţuri şi oameni ce-şi suflau nasul.

– Poate că le vom înlocui, spuse Moise. Căci Domnul e răbdător şi foarte milostiv şi iartă nelegiuirea şi încălcarea rînduielilor, dar nu lasă pe nimeni nepedepsit, tună el brusc, în vreme ce sîngele i se urcă la cap, iar vîna de pe frunte i se umflă iar gata să plesnească, am să pedepsesc,

spuse el, nelegiuirea, ca un rîvnitor ce sînt, pînă la a treia şi a patra generaţie. Aici se va ţine o judecată, strigă el, şi se va porunci o curăţire sîngeroasă, căci cu sînge au fost scrise. Trebuie nimiciţi instigatorii, care au cerut cei dintîi zei de aur şi au afirmat cu neobrăzare că viţelul v-a scos din Egipt, cîtă vreme eu singur am făcut-o – rosteşte Domnul. Să fie lăsaţi în seama îngerului ucigător, fără să se ţină seama de persoană. Să fie ucişi cu pietre şi cu săgeţi, chiar de-ar fi şi trei sute! Ceilalţi însă să lepede de pe ei orice podoabă şi să poarte doliu pînă mă întorc, pentru că vreau să mă urc din nou pe muntele lui Dumnezeu, să văd oricum dacă mai pot să fac ceva pentru tine, popor îndărătnic!

20

Moise nu fu de faţă la execuţiile pe care le poruncise din cauza viţelului şi care căzură în seama lui Iosua cel hotărît. El însuşi se afla din nou pe munte, în faţa grotei sale, sub culmea zgomotoasă, în vreme ce poporul păstra doliu, şi rămase iar patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi, învăluit în aburi. De ce din nou atît de mult? Răspunsul sună astfel: nu numai pentru că Iehova îi porunci să facă încă o dată tablele şi să scrie pe ele cele dictate, căci de data aceasta totul merse ceva mai repede, întrucît avea exerciţiu şi, mai ales, poseda un alfabet. Ci şi pentru că, mai înainte de a i se îngădui această reînnoire, avu de dus cu Domnul o luptă îndelungată, în cursul căreia mînia şi milostivirea, incapacitatea cauzată de oboseală, de a relua munca şi bucuria de a o face totuşi se înfruntară între ele, o luptă în cursul căreia Moise trebui să facă uz de multă elocvenţă şi dibăcie în apelurile sale, pentru a-l împiedica pe Dumnezeu să declare legămîntul ca rupt şi nu numai să se lepede de îndărătnica gloată, ci şi să o sfărîme, aşa cum, în mînia sa aprinsă, o făcuse Moise cu tablele legii.

– Nu vreau să merg înaintea lor, spuse Dumnezeu, ca să-i conduc în ţara strămoşilor, nu mă ruga s-o fac, nu mă pot bizui pe răbdarea mea. Eu sînt un zelos şi mă aprind, ai să vezi că într-o zi nu am să mă mai pot reţine şi-i voi nimici în drum.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 732

Îi spuse lui Moise că vrea să zdrobească poporul rău turnat ca şi viţelul de aur şi imposibil de îmbunătăţit, pentru a edifica din el un popor sfînt – îi propuse să-l sfărîme şi să-l stîrpească pe Israel aşa cum e, dar pe el, pe Moise, să-l facă un popor mare şi să trăiască unit printr-un legămînt cu el. Dar Moise nu voi, ci grăi:

– Nu, Doamne, iartă-le păcatul; dacă nu, şterge-mă şi pe mine din cartea ta, căci nu vreau să-i supravieţuiesc şi să devin un popor sfînt prin persoana mea în locul lor.

Ca să trezească ambiţia lui Dumnezeu, grăi:

– Dacă ai să ucizi acest popor ca pe un om, păgînii, care vor auzi strigătele, vor zice: „Ei! Domnul n-a putut nicidecum să ducă acest popor în ţara pe care le-o făgăduise, n-a fost în stare; de aceea i-a măcelărit în pustie“. Vrei tu să îngădui ca popoarele lumii să te bîrfească astfel? Lasă deci ca puterea Domnului să se arate mare şi iartă nelegiuirea acestui popor după milostenia ta!

Mai ales acest argument îl birui pe Dumnezeu şi-l determină să ierte, deşi cu unele îngrădiri, deoarece dădu de veste că nici unul din această generaţie, cu excepţia lui Iosua şi a lui Caleb, nu trebuia să vadă ţara strămoşilor.

– Vreau să-i duc acolo pe copiii voştri, decise Domnul. Cei ce sînt acum în vîrstă de peste douăzeci de ani nu vor mai vedea ţara, ei revin cu trupurile lor pustiului.

– Bine, Doamne, aşa să fie, răspunse Moise. Aşa să rămînă. Întrucît hotărîrea coincidea cu intenţia sa şi a lui Iosua, nu mai aduse nici un argument împotrivă. Lasă-mă acum să reînnoiesc tablele, spuse el, ca să duc oamenilor poruncile tale formulate strîns. La urma urmelor, a fost foarte bine că în mînie le-am sfărîmat pe cele dintîi. Erau oricum pe ele cîteva litere nereuşite. Am să-ţi destăinui doar ţie că m-am gîndit în taină la asta, cînd le-am spart.

Şi din nou se apucă de treabă, aprovizionat pe ascuns cu apă şi hrană de Iosua, şi ciopli şi dăltui, frecă şi netezi – şezu şi scrise, ştergîndu-şi cînd şi cînd fruntea cu dosul mîinii, zgîriind şi adîncind cu dălţiţa scrisul pe table – care ieşiră mai bine decît prima oară. După aceea mînji din nou literele cu sîngele său şi coborî cu legea sub braţe.

Israel însă fusese înştiinţat că doliul se terminase şi că-şi poate pune din nou podoabele, cu excepţia cerceilor, firește: aceştia fuseseră prăpădiţi într-un scop rău. Întregul popor ieşi în întîmpinarea lui Moise, pentru ca el să-i înmîneze cele aduse, solia lui Iehova de pe munte, tablele cu cele zece porunci.

– Ia-le, seminţie a tatălui meu, zise el, şi păstrează-le în sfinţenie, în cortul lui Dumnezeu, iar cele ce spun ele să respectaţi cu sfinţenie în purtarea voastră! Căci acestea sînt poruncile legămîntului, închegate strîns, stînca bunei-cuviinţe, iar Dumnezeu le-a scris în piatră cu condeiul meu, lapidar, statornicind de la A la Z comportarea oamenilor. Le-a scris în limba voastră, dar cu sigle cu care se pot scrie, la nevoie, toate limbile popoarelor, căci El este Domnul pretutindeni, de aceea ABC-ul şi vorbirea lui, chiar dacă îţi sînt adresate ţie, Israele, sînt, fără voie, o vorbire pentru toţi. Am cioplit în piatră ABC-ul comportării omeneşti, dar el trebuie cioplit şi în carne şi sînge, Israele, astfel încît oricine calcă un cuvînt din cele zece porunci trebuie să se înfricoşeze tainic în faţa sa şi a lui Dumnezeu şi trebuie să-i îngheţe inima, deoarece a ieşit din îngrădirile lui Dumnezeu. Ştiu, desigur, iar Dumnezeu o ştie mai dinainte că poruncile sale nu vor fi ţinute, că mereu şi pretudindeni vorbele îi vor fi încălcate. Totuşi, cel puţin, prin inima celui ce le încalcă trebuie să treacă un fior de gheaţă, deoarece ele sînt înscrise şi în carnea şi sîngele lui, iar el ştie, desigur, că poruncile sînt valabile.

Dar blestemat fie omul ce se ridică şi spune: „Nu mai sînt valabile!“ Blestemat cel ce vă învaţă: „Sus, şi lepădaţi-vă de ele! Minţiţi, ucideţi şi jefuiţi, trăiţi în desfrîu, necinstiţi-vă tatăl şi mama şi daţi-i pe mîna călăului, căci aşa stă bine omului, şi proslăviţi-mi numele, fiindcă vă vestesc libertatea“[20]. Cel care face un viţel de aur şi spune: „Acesta e domnul vostru. În cinstea lui faceţi orice şi învîrtiţi-vă în jurul pocitaniei în hora desfrînării!“ – acela va fi foarte puternic, va sta pe jilţ de aur şi va trece ca foarte înţelept, deoarece ştie: tendinţele inimii omeneşti sînt rele din copilărie. Acesta este însă şi singurul lucru pe care-l ştie, iar cine ştie numai atît acela e prost ca noaptea şi ar fi fost mai bine pentru el nici să nu se fi născut. El nu ştie nimic despre legămîntul dintre Dumnezeu şi om, pe care nu-l poate rupe nici unul, nici omul, nici Dumnezeu, căci este de nestrămutat. Din pricina negrei lui nerozii vor curge rîuri de sînge, atîta sînge, încît

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 734

roşeaţa va pieri din obrajii omenirii, dar ea nu poate altfel, nemernicul trebuie doborît. Eu am să-mi ridic piciorul, grăieşte Domnul, şi am să-l strivesc în noroi – am să-l afund în pămînt pe defăimător la o sută doisprezece stînjeni adîncime, iar oamenii şi animalele vor ocoli locul unde l-am afundat, păsările cerului se vor abate sus în zbor, ca să nu zboare pe deasupra acelui loc. Cel ce-i va rosti numele va trebui să scuipe în toate cele patru puncte cardinale, să-şi şteargă gura şi să spună: „Fereşte!“ Pentru ca pămîntul să fie iarăşi pămînt, o vale a plîngerii, dar nu o pajişte a desfrîului. Spuneţi cu toţii amin la acestea!

Şi întregul popor spuse amin.

CEA ÎNŞELATĂ

În anii douăzeci ai secolului nostru, la Düsseldorf, pe Rin, locuia o doamnă Rosalie von Tümmler[1], văduvă de mai bine de un deceniu, împreună cu fiica ei, Anna, şi fiul ei, Eduard, ducînd un trai confortabil, chiar dacă nu îmbelşugat. Soţul ei, locotenent-colonelul von Tümmler, murise chiar la începutul războiului, nu în luptă, ci într-un mod de-a dreptul stupid, într-un accident de automobil, totuşi se putea spune, îşi pierduse viaţa pe cîmpul de onoare – o lovitură grea, pe care soţia, pe atunci în vîrstă de abia patruzeci de ani, o primise cu resemnare patriotică, deşi se vedea lipsită de un tată pentru copiii ei şi, pentru ea însăşi, de un soţ vesel, ale cărui frecvente abateri de la linia directoare a devotamentului conjugal fuseseră numai indiciul unei robusteţi excesive.

Renană prin obîrşie şi grai, Rosalie îşi petrecuse anii de căsnicie, douăzeci la număr, în harnicul oraş Duisburg, unde Tümmler îşi avea garnizoana, dar, după pierderea soţului, se mutase, împreună cu fiica ei de optsprezece ani şi cu fiul ei, cu doisprezece ani mai mic, la Düsseldorf, în parte, de dragul frumoaselor parcuri prin care se distinge acest oraş (căci doamna von Tümmler era o mare prietenă a naturii), în parte, din pricina Annei, o fată serioasă, care avea înclinaţii spre pictură şi voia să frecventeze vestita Academie de Artă. De un deceniu, mica familie locuia pe o stradă de vile, o stradă liniştită, plantată cu tei şi purtînd numele de Peter von Cornelius[2], într-o căsuţă înconjurată de grădină şi mobilată cu piese cam demodate, dar confortabile, în stilul de pe vremea cînd se căsătorise Rosalie; căsuţa era deschisă cu ospitalitate unui restrîns cerc de rude şi prieteni, printre care profesori de la Academia de

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 736

pictură, dar şi de la cea de medicină, apoi şi cîte unei perechi de soţi din sfera industriei, invitaţi adesea la petreceri cuviincioase şi la unele serate la care, după obiceiul locului, se şi chefuia puţin.

Doamna von Tümmler era o fire sociabilă. Îi plăcea să iasă şi, în limitele îngăduite, să întreţină relaţii. Felul ei de a fi, modest şi voios, cordialitatea, care se manifesta şi prin dragostea ei pentru natură, îi cîştigă simpatia tuturor. De statură potrivită[3], cu faţa bine conservată, cu părul ondulat, des, foarte încărunţit, cu mîini fine, deşi întrucîtva îmbătrînite, pe dosul cărora apăruseră o dată cu trecerea anilor prea multe şi mari pete ale pielii asemănătoare pistruilor (un fenomen împotriva căruia încă nu s-a găsit leac), făcea totuşi o impresie tinerească datorită unei perechi de ochi căprui splendizi, plini de viaţă, care, exact de culoarea castanelor dezghiocate, luminau pe o dulce faţă feminină cu trăsăturile cele mai plăcute. Avea o uşoară tendinţă spre roşirea nasului, care se manifesta tocmai în societate, în momente de animaţie, pe care căuta s-o combată cu puţină pudră – în mod inutil, căci, după părerea generală, o prindea foarte bine.

Născută în primăvară, copil al lunii mai, Rosalie îşi sărbătorise a cincizecea aniversare cu copiii ei şi zece sau doisprezece prieteni ai casei într-o grădină-restaurant, împodobită cu lampioane, de la marginea oraşului, la o masă plină de flori, în clinchete de pahare şi cu toasturi în parte, sentimentale, în parte, glumeţe şi se arătase voioasă împreună cu cei voioşi – nu cu totul fără efort, deoarece încă de mai multă vreme, şi tocmai în seara aceea, sănătatea ei suferea din cauza fenomenelor organice critice ale anilor săi, stingerea şovăielnică a feminităţii fizice, care la dînsa evolua în condiţiile unei rezistenţe psihice. Starea aceea îi crea o agitaţie anxioasă, bătăi de inimă, dureri de cap, zile de melancolie şi o iritare ce o făcuse şi în seara aceea sărbătorească să socoată prea insuportabil de neroade cîteva dintre cuvîntările glumeţe ţinute în onoarea ei de unii domni. Din pricina aceasta schimbase cîteva priviri uşor deznădăjduite cu fiica ei, care, după cum ştia, nu avea nevoie de o poziţie deosebită spre intoleranţă pentru a găsi stupid un asemenea umor de pahar.

Se găsea în relaţii foarte cordiale, intime cu această fiică a ei, care, cu atîţia ani mai mare decît fiul, îi devenise o prietenă, ţinută la curent şi cu necazurile stării sale de tranzit. Anna, acum în vîrstă de douăzeci şi nouă de ani, în curînd de treizeci, rămăsese necăsătorită, fapt ce nu-i

displăcea, din pur egoism, Rosaliei, care prefera s-o aibă pe fiica ei tovarăşă de casă şi de viaţă, în loc s-o dea unui bărbat. Mai înaltă decît mama ei, domnişoara von Tümmler avea aceiaşi ochi de culoarea castanei – şi totuşi nu chiar aceiaşi, deoarece le lipsea materna vioiciune naivă, privirea lor fiind mai curînd de o răceală visătoare. Anna se născuse cu laba unui picior deformată, defect operat fără succes durabil odată, în copilărie, care o exclusese întotdeauna de la dans şi sport, de fapt, de la orice participare la viaţa infantilă. Defectul ei fusese compensat printr-o inteligenţă neobişnuită, înnăscută, dar şi sporită prin handicap. După numai două sau trei ore de lecţii particulare pe zi, absolvise cu uşurinţă liceul, luase examenul de maturitate, apoi însă nu mai făcuse studii ştiinţifice, ci se dedicase artelor plastice, mai întîi sculpturii, apoi picturii, orientîndu-se încă din vremea studenţiei în direcţia unei arte extrem de spiritualizate, pline de dispreţ faţă de simpla imitare a naturii, o artă ce transfigura impresia senzorială într-o reflexivitate riguroasă, într-o simbolistică abstractă, adesea într-o stilizare cubistă de esenţă matematică. Doamna von Tümmler privea cu mare respect, dar şi cu întristare, tablourile fiicei ei, în care rafinamentul se asocia cu primitivitatea, decorativul, cu meditaţia profundă şi un foarte rafinat simţ pentru combinarea culorilor cu rigoarea ascetică a configurării.

– Interesant, desigur, interesant, dragă fată, spunea ea. Profesorul Zumsteg are să-l aprecieze. El te-a încurajat în acest mod de a picta, are ochiul şi înţelegerea pentru un asemenea lucru. Trebuie să ai ochi şi înţelegere pentru aşa ceva. Ce titlu îi dai?

– *Arbori în vîntul serii*.

– E ceva ce te face să pricepi întrucîtva ce intenţii ai avut. Oare aceste conuri şi cercuri pe fondul galben cenuşiu sînt pomii, iar aceste linii ciudate, care se rotesc în sus ca nişte spirale, reprezintă vîntul serii? Interesant, Anna, interesant. Dar, Dumnezeule, ce faceţi voi, draga mea, din frumoasa natură! N-ai vrea tu, măcar o singură dată, să oferi prin arta ta ceva pentru suflet, să pictezi ceva pentru inimă, o frumoasă natură moartă cu flori, un buchet de liliac proaspăt, atît de concret, încît să ai impresia că-i simţi parfumul încîntător; pe vază să se afle cîteva figuri delicate, ca pe porţelanurile de Meissen, un domn care sărută mîna unei doamne, iar totul să se oglindească în tăblia strălucitor lăcuită a mesei?

– Stai, stai, mamă! Ai foarte multă fantezie. Dar aşa nu se mai poate picta!

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 738

– Anna, cu talentul tău, n-ai să mă convingi că n-ai putea să pictezi așa ceva, care să desfete inima.

– Mă înțelegi greșit, mamă! Nu e vorba despre faptul dacă aș putea. Nu se poate! Nivelul la care a ajuns vremea noastră și arta nu mai îngăduie așa ceva.

– Cu atît mai trist pentru vremea noastră și pentru artă! Nu, iartă-mă, draga mea, n-am vrut să spun asta. Dacă mersul înainte al vieții nu îngăduie acest fel de a picta, tristețea nu-și are locul. Dimpotrivă, ar fi trist să rămîi în urma vieții. Înțeleg și că e nevoie de geniu ca să imaginezi o astfel de linie foarte expresivă. Mie nu-mi spune nimic, dar văd limpede că e foarte expresivă.

Anna își sărută mama, ținînd la distanță în mîini paleta și pensula umedă. Rosalie o sărută și ea, bucuroasă în sufletul ei că activitatea în halat de pictor, arta aceea, ce-i drept, abstractă și, cum i se părea, lipsită de fiorul vieții, totuși practică sub aspectul meșteșugului, îi aducea fiicei sale o mîngîiere și o compensație pentru numeroasele ei renunțări.

Domnișoara Tümmler aflase de timpuriu cît de mult mișorează un mers șchiop atracția fizică exercitată asupra celuilalt sex de o fată și se înarmase cu o mîndrie care, la rîndu-i, așa cum se întîmplă, descurajase și sugrumase în germen, printr-o atitudine rece și distantă, de neîncredere, afecțiunea pe care, în unele cazuri, vreun tînăr voia să i-o arate, în pofida infirmității. Odată, curînd după ce se mutaseră, se îndrăgostise – și se rușinase cumplit de pasiunea ei, deoarece se datora frumuseții trupești a tînărului, un chimist bine pregătit, al cărui gînd era să facă bani, cît mai curînd posibil, din știință, astfel că îndată după ce-și luase examenul de doctorat ocupase o poziție importantă și bine retribuită la o uzină chimică din Düsseldorf. Oacheș, de o prestanță bărbătească și cu o fire deschisă, captivantă chiar și pentru bărbați, devenise obiectul admirației exaltate a tuturor domnișoarelor și doamnelor din societate și al adorației gîsculițelor și a fetișcanelor; spre rușinea și dăruirea ei, Anna ajunsese să tînjească după ceea ce tînjeau toate și să se vadă condamnată de simțuri să nutrească sentimentele generale, cu o profunzime împotriva căreia a luptat în zadar, pentru a-și apăra demnitatea.

De altfel, doctorul Brünner (așa se numea magnificul), tocmai pentru că se știa un arivist cu simț practic, cultiva o anume înclinație reparatorie spre cele superioare și deosebite și, o vreme, îi făcuse pe față curte domnișoarei von Tümmler, tăifăsuise în societate cu ea despre literatură și artă, îi șușotise cu vocea lui insinuantă remarce disprețuitoare și mușcătoare despre una sau alta dintre adoratoarele lui și părea dornic să încheie cu ea o alianță împotriva mediocrității care-l plictisea cu lascivitatea ei și care nu era rafinată prin nici o infirmitate. S-ar fi zis că nu-și dă seama cum stau lucrurile cu ea însăși și ce fericire torturantă îi procura prin batjocorirea altor femei, ci că doar caută și găsește în tovărășia ei inteligentă o apărare împotriva plictiselii pricinuite de insistențele amoroase, a căror victimă era, și că dorește să-i cîștige respectul, tocmai fiindcă pune preț pe acest respect. Pentru Anna, tentația de a i-l acorda fusese mare și profundă, deși știa că prin aceasta nu dorește altceva decît să înfrumusețeze slăbiciunea ei pentru farmecul său bărbătesc. Spre dulcea ei spaimă, curtea lui începuse să semene a petit în lege, a cerere în căsătorie, iar Anna se vedea de-atunci mereu nevoită să admită că s-ar fi căsătorit iremediabil cu el, dacă s-ar fi ajuns la cuvîntul hotărîtor. Acesta însă n-a fost rostit. Ambiția lui spre cele superioare n-a fost suficientă pentru a-i îngădui să treacă peste defectul ei fizic și, în plus, peste modesta ei zestre. Se îndepărtase în curînd de ea și se însurase cu fiica bogată a unui fabricant din Bochum, oraș în care se mutase, ocupînd un post în fabrica socrului, spre jalea lumii feminine din Düsseldorf și spre ușurarea Annei.

Rosalie cunoștea această experiență dureroasă a fiicei sale și ar fi știut de ea, chiar dacă Anna, într-un acces de nestăpînită efuziune, n-ar fi vărsat într-o zi la pieptul ei lacrimi amare din pricina a ceea ce ea numea „umilirea“ ei. Deși nu foarte inteligentă, doamna Tümmler poseda o neobișnuită perspicacitate, nu malițioasă, ci pur simpatică pentru tot ce înseamnă viața unei femei, sufletească și fizică, pentru tot ce i-a impus natura femeii, astfel încît cu greu îi scăpa ceva ce s-ar fi petrecut în acest domeniu în cercul ei. După un zîmbet în gol al cuiva ce se socoate neobservat, după roșirea obrajilor sau strălucirea ochilor, își dădea seama care fată s-a îndrăgostit de care băiat și-i relata despre descoperire fiicei ei, de care era atît de intim legată, dar care nu știa nimic și nici nu voia să știe. În mod instinctiv, spre satisfacția sau

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 740

regretul ei, recunoştea dacă o femeie este sau nu satisfăcută în căsnicie. O sarcină o remarca în stadiul cel mai incipient şi, pentru că era vorba de ceva firesc şi îmbucurător, se pomenea revenind la dialect şi spunea: „Ici îi ceva pe drum“. Se bucura văzînd-o pe Anna că-l ajută cu plăcere la temele pentru şcoală pe fratele ei mai mic, elev în cursul superior de liceu, căci, datorită isteţimii ei naive şi exacte, ghicea satisfacţia pe care i-o aducea, conştient sau nu, celei desconsiderate de bărbaţi acest serviciu de nivel superior făcut cuiva de parte bărbătească.

Nu se poate spune că ar fi nutrit o simpatie deosebită pentru fiul ei, un lungan cu părul roşu, care semăna cu răposatul său tată şi care era, de altfel, puţin dotat pentru studiile umaniste, visînd să devină inginer, ca să construiască poduri şi şosele. Tot ceea ce-i oferea erau o bunăvoinţă rece şi un interes superficial, mai mult de formă. La fiică, dimpotrivă, ţinea mult, era singura ei prietenă adevărată. Ţinînd seama de firea rezervată a Annei, s-ar fi putut spune că relaţia de intimitate dintre ele două era unilaterală, dacă mama n-ar fi ştiut oricum totul despre viaţa sufletească a reţinutei ei fiice, despre mîndra şi amara resemnare a acestui suflet şi n-ar fi dedus dreptul şi îndatorirea de a i se destăinui la fel de fără rezerve.

Întîmpina fără susceptibilitate şi cu bun umor zîmbetul amabil şi indulgent, uneori melancolic şi ironic, ba chiar cam chinuit al fiicei prietene şi se lăsa tratată cu multă bunăvoinţă, gata să rîdă de propria-i naivitate sentimentală, pe care o socotea totuşi o condiţie a fericirii, încît rîdea de ea însăşi şi de grimasele Annei. Aceasta se întîmpla adesea, cu deosebire cînd dădea frîu liber cordialităţii ei fireşti, cu care năzuia necontenit s-o cîştige pentru ea pe fiica atît de înzestrată spiritualiceşte. Nu se poate spune cît de mult iubea primăvara, anotimpul ei, în care se născuse, şi care, după cum afirma, îi adusese dintotdeauna tainice efluvii personale de sănătate şi dragoste de viaţă. Cînd păsările îşi începeau ademenitoarele chemări în adierile domoale, faţa ei se transfigura. Cele dintîi flori de şofran şi de ghiocei din grădină, apariţia şi strălucirea zambilelor şi a lalelelor de pe straturile de lîngă casă o bucurau pe buna femeie de-i dădeau lacrimile. Violetele dragi, întîlnite în drumurile-i la ţară, tufele de grozamă şi de *forsythia,* cu flori galbene, păducelul şi mărăcinul, liliacul chiar, apoi lumînările albe şi roşii arborate de castani – toate acestea fiica trebuia să le admire împreună cu ea, împărtăşindu-i încîntarea: Rosalie o lua din odaia dinspre nord, aranjată ca

atelier, smulgînd-o de la meşteşugul ei abstract, iar Anna, zîmbind docilă, lepăda halatul şi o însoţea pe mama ei ore întregi, căci mergea surprinzător de bine, iar dacă în societate îşi ascundea şchiopătatul prin cea mai mare economie de mişcări posibilă, cînd se găsea nestingherită şi putea să tropăie în voie, rezista mult la drum.

Florile pomilor, cînd şoselele deveneau poetice, peisajul amintind de cel natal, care se întindea de-o parte şi de alta a drumurilor pe unde se plimba, învеşmîntat cu graţie în alb şi trandafiriu şi făgăduind roade – ce anotimp fermecător! Pufişorii înalţilor plopi argintii, care tiveau cursul de apă unde se duceau adesea, se cerneau ca zăpada pe ele, pluteau luaţi de vînt, acopereau pămîntul; Rosalie, care găsea şi acest lucru fermecător, ştia destulă botanică pentru a o învăţa pe fiica ei că plopii sînt plante „dioice“, la care unii copaci poartă numai flori bărbăteşti, alţii numai femeieşti. Îi plăcea să vorbească despre polenizarea cu ajutorul vîntului, adică despre serviciul în dragoste adus de zefir[4] copiilor cîmpiei, despre binevoitorul transport de polen pînă la virginalul stigmat feminin care aşteaptă – un mod de fecundaţie care i se părea deosebit de graţios.

Perioada trandafirilor era pentru ea o mare desfătare. În grădina ei, îl sprijinea pe regele florilor cu araci, îl proteja cu grijă, folosind mijloacele recomandante împotriva omizilor lacome, iar cîtă vreme dura răstimpul lui de glorie, pe etajerele şi măsuţele din budoarul ei se aflau buchete de trandafiri înviorători, abia îmbobociţi, pe jumătate sau complet înfloriţi, mai ales roşii (pe cei albi nu-i agrea), din producţia proprie sau oferiţi ca o atenţie de doamnele care o vizitau şi care-i cunoşteau pasiunea. Putea să şadă ore întregi, închizînd ochii, cu faţa vîrîtă într-un asemenea buchet, iar cînd şi-o scotea din nou, susţinea că acela este un parfum al zeilor; cînd Psyche[5] s-a aplecat cu lampa deasupra adormitului Amor, răsuflarea lui, buclele şi obrajii lui i-au umplut născiorul, fără îndoială, cu această mireasmă; e o aromă cerească, iar ea nu se îndoieşte că sufletele preafericite respiră acolo, sus, în veşnicie, parfum de trandafiri. Dacă ar fi aşa, remarca Anna cu scepticism la asemenea vorbe, acele spirite s-ar obişnui curînd cu acest parfum într-atît, încît nici nu l-ar mai simţi. Dar doamna von Tümmler respingea această filosofie ieftină. Dacă vrem să luăm lucrurile în rîs, ceea ce spune Anna s-ar putea aplica la întreaga beatitudine, şi-apoi fericirea, chiar şi atunci

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 742

cînd nu e resimţită ca atare, nu rămîne mai puţin fericire. Era una dintre împrejurările cînd Anna îi dădea mamei un sărut de indulgenţă şi împăcare, după care rîdeau împreună.

Rosalie nu folosea niciodată parfumuri fabricate, cu excepţia unui strop de înviorătoare apă de colonie J.M. Farina, luată de peste drum de Julichsplatz. Dar îndrăgea peste măsură şi aspira profund şi cu recunoştinţă, cu o adevărată pioşenie a simţurilor, tot ceea ce natura are de oferit mirosului nostru, fie plăcut, dulce, cu aromă amăruie, fie chiar şi înăbuşitor sau ameţitor. Pe unul dintre drumurile plimbărilor ei se găsea un povîrniş, o falie întinsă şi o rîpă nu prea adîncă, în fundul căreia creşteau tufe dese de iasomie şi mălin, de unde, în zilele umede şi calde de iunie, cînd se presimte furtuna, urcau aburi groşi, nori de mirosuri încinse, aproape ameţitoare. Anna, deşi acestea îi dădeau repede dureri de cap, trebuia s-o însoţească mereu pe mama ei pînă acolo. Rosalie aspira cu o uimitoare voluptate exalaţia ce se ridica în valuri grele, rămînea locului, pleca, se întorcea iarăşi, se apleca peste pantă şi suspina:

– Fetiţo, fetiţo, ce minunat! Asta e răsuflarea naturii, e dulcea ei răsuflare de viaţă, încinsă de soare şi saturată de umezeală, adiind desfătător din sînul ei. Cum şi noi sîntem copiii săi dragi, s-o savurăm cu veneraţie.

– Tu, cel puţin, eşti, mamă, spunea Anna şi o lua de braţ pe entuziastă, ca s-o tragă şchiopătînd mai departe. Pe mine mă place mai puţin şi-mi apasă tîmplele cu amestecul ei de mirosuri.

– Da, pentru că i te opui cu capul, răspundea Rosalie, şi n-o omagiezi cu talentul tău, ci vrei să te ridici cu el mai presus de ea, prefăcînd-o într-o simplă temă de reflecţie, cum singură te făleşti, şi transpunînd impresiile simţurilor tale în Dumnezeu ştie ce, în idei reci. Respect ceea ce faci, Anna, dar în locul dragei naturi aş lua şi eu acest lucru în nume de rău.

Apoi îi propunea în mod serios: dacă era obsedată de abstracţiune şi totul trebuia neapărat transpus, să încerce totuşi o dată să exprime parfumurile prin culori.

La acest gînd ajunse în vremea înfloririi teilor, către iulie – şi aceasta, o perioadă nespus de dragă pentru ea, cînd, de-a lungul cîtorva săptămîni, copacii de pe aleea de-afară umpleau toată casa, la

deschiderea ferestrelor, cu vraja mirosului indescriptibil de pur şi de dulce al florilor tîrzii, făcînd ca surîsul de încîntare să nu piară de pe buzele Rosaliei. Atunci spuse:

– Asta ar trebui să pictaţi voi, să vă încercaţi arta prin aşa ceva! Doar nu vreţi să izgoniţi cu totul natura din artă, ci porniţi totuşi de la ea în abstracţiunile voastre şi folosiţi ceea ce vă oferă simţurile, pentru a o spiritualiza. Ei, parfumul este, dacă se poate spune aşa, ceva senzorial şi totodată abstract, nu-l vezi, ni se adresează eteric, şi ar trebui să vă ispitească încercarea de a oferi ceea ce ne fericeşte într-un mod invizibil simţului văzului, pe care arta picturii se bizuie totuşi, la urma urmei. Haide! Unde vă e paleta? Amestecaţi pe ea ceea ce ne inspiră beatitudinea şi transpuneţi-o pe pînză ca pe o fericire în culori, obţinînd un tablou pe care să-l intitulaţi *Parfum de tei*, pentru ca privitorul să ştie ce-aţi intenţionat.

– Dragă mamă, eşti uimitoare! replică domnişoara Tümmler. Scorneşti nişte probleme care nu-i trec prin minte nici unui profesor de pictură! Dar ştii tu că eşti o romantică rafinată cu amestecul tău sinestezic de simţuri şi cu transsubstanţierea ta mistică a parfumurilor în culori?

– Merit, firește, ironia ta savantă.

– Nu, nu meriţi nici o ironie, spuse Anna cu afecţiune.

Dar în timpul unei plimbări, pe la mijlocul lui august, într-o după-amiază cu arşiţă mare, li se întîmplă ceva deosebit, care amintea de ironie.

Mergînd pe un drum dintre o fîneaţă şi liziera unei pădurici, simţiră deodată un miros de mosc[6], la început aproape imperceptibil, apoi mai intens. Rosalie fu cea dintîi care-l adulmecă şi-şi exprimă constatarea cu un:

– Ah! De unde vine asta?

Fiica fu de îndată de acord cu ea: da, se simţea un asemenea miros, şi anume din categoria parfumurilor de mosc – inconfundabil. Doi paşi fură suficienţi ca să se ivească sursa mirosului, care era dezgustătoare. Era, în marginea drumului, ceva ce mai bine n-ar fi cercetat mai îndeaproape, o grămăjoară de gunoi fierbînd în soare, acoperit şi înconjurat în zbor de un roi des de muscoi albaştri. Pe un spaţiu mic fuseseră adunate excremente de animale, poate şi de om, laolaltă cu plante putrezite şi hoitul în descompunere avansată al unui mic animal de pădure. Pe scurt, ceva mai dezgustător decît această grămăjoară încinsă

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 744

de căldură nu putea să existe. În tranziţia ei echivocă şi în ambivalenţa ei, emanaţia urîtă, care atrăgea sute de muscoi, nu mai putea fi numită duhoare, putînd fi, fără îndoială, socotită miros de mosc.

– Să ne îndepărtăm, spuseră concomitent doamnele, iar Anna, tîrîndu-şi mai anevoie piciorul la efortul de a se mişca din loc, se agăţă de mama ei.

Un răstimp păstrară tăcerea, ca şi cum ar fi vrut să-şi lămurească în minte ciudata impresie. Apoi Rosalie spuse:

– Se vede de ce nu mi-a plăcut niciodată moscul, nici bizamul, ceea ce e totuna, şi nu înţeleg cum poţi să te parfumezi cu aşa ceva. Secreţia de civetă[7] face parte, cred, din aceeaşi categorie. Nici o floare nu miroase aşa; la ora de ştiinţe naturale am aflat că unele animale, şobolani, pisici, civeta, moscul emană secreţii ale anumitor glande. Îţi aminteşti: în *Intrigă şi iubire* de Schiller apare un omuleţ, un curtean, un încurcă-lume, despre care se spune că intră strigînd cît îl ţine gura şi împrăştie peste întreg parterul un miros de mosc. Cît am mai rîs întotdeauna la acest pasaj!

Zicînd acestea, fu cuprinsă de veselie. Rosalie putea să-şi regăsească întotdeauna rîsul cald, izvorît din inimă, chiar şi atunci cînd dificultăţile de adaptare la anii ei, involuţia prin şocuri secătuitoare a feminităţii ei îi dădeau de furcă trupeşte şi sufleteşte. În acea vreme avea în natură un prieten, foarte aproape de căminul ei, într-un colţ din Grădina Curţii (strada Malkasten ducea acolo). Era un stejar bătrîn, singuratic, noduros şi schilod, cu rădăcini în parte dezgolite, cu trunchiul îndesat, care se desfăcea la mică înălţime în crengi noduroase, groase, ramificate, apoi în altele subţiri. Trunchiul era ici, colo scorburos şi plombat cu ciment – administraţia parcului se îngrijea de acest ins secular; cîteva crengi erau moarte şi nu mai dădeau frunziş, ci se întindeau goale şi strîmbe în aer; altele, dimpotrivă, doar izolate, dar pînă sus de tot, înverzeau primăvara, înveşmîntîndu-se cu frunzele adînc crestate, socotite în toate vremurile sacre, din care se împletesc cununile învingătorilor. Rosalie privea cu plăcere copacul, urmărea zi de zi cu interes în perioada zilei ei de naştere înmugurirea, dezvoltarea şi desfăşurarea frunzişului pe ramurile şi rămurelele stejarului, pînă la care mai răzbătea viaţa. Lua loc împreună cu Anna aproape de el, pe o bancă din marginea peluzei.

– Destoinică bătrîneţe! Poţi privi oare fără emoţie cum se ţine copacul ăsta şi încă înfrunzeşte? Uită-te la rădăcinile groase cît braţul, lemnoase, cum se întind în lăţime şi se agaţă de pămînt, ancorate de solul care-l hrăneşte. A supravieţuit multor furtuni şi încă va supravieţui. Nu se prăbuşeşte. Găunos, cimentat, nu mai ajunge să înfrunzească tot. Dar cînd îi vine vremea, sevele se urcă totuşi în el – nu pretutindeni, dar tot reuşeşte să înfrunzească niţel, lucru ce e luat în seamă, cruţîndu-i-se vitejia. Vezi tu colo, sus, rămurica aceea subţire cum se leagănă în vînt cu mugurii ei? De jur-împrejur nu mai e nimic cum ar trebui, dar rămurica aceea e salvatoarea onoarei.

– Cu siguranţă, mamă, e un copac respectabil, cum spui tu, replică Anna. Dar, dacă eşti de acord, aş prefera să mergem acasă. Am dureri.

– Dureri? Sînt durerile tale – dar, dragă copilă, cum am putut să uit! Îmi fac reproşuri că te-am luat cu mine. Casc ochii la moşneagul ăsta şi nu bag de seamă că atunci cînd şezi te îndoi din mijloc. Iartă-mă! Ia-mi braţul şi să mergem.

Domnişoara Tümmler suferea dintotdeauna de dureri mari de pîntece cînd i se apropia ciclul – era ceva fără nici o importanţă, cu care se obişnuise de mult şi care şi din punct de vedere medical nu era decît o neplăcere de natură constituţională ce trebuia suportată ca atare. Pe scurtul drum spre casă, mama putu astfel să-i vorbească celei chinuite despre toate acestea, alinînd-o cu calm, înveselind-o cu bună intenţie, şi, mai ales, cu invidie:

– Îţi mai aduci aminte, spuse ea, că a fost la fel cînd ţi s-au întîmplat pentru prima dată treburile astea tinereşti şi te-ai speriat grozav, iar eu te-am lămurit, spunîndu-ţi că e ceva firesc şi necesar, şi îmbucurător, ba chiar un fel de zi de sărbătoare, fiindcă arată că te-ai maturizat şi ai devenit femeie? Tu ai mai înainte dureri de pîntece, bine, asta e ceva supărător şi nu neapărat necesar, eu n-am avut niciodată dureri, dar se întîmplă, mai cunosc, în afară de tine, două, trei cazuri, la care apar dureri, şi mă gîndesc aşa: dureri, *à la bonne heure*[8], la noi, femeile, sînt altceva decît în general în natură şi la bărbaţi, care n-au dureri decît atunci cînd sînt bolnavi, iar atunci fac mare caz, cum făcea şi Tümmler, tatăl tău, îndată ce-l durea pe undeva, deşi era ofiţer şi a murit de moarte eroică. Sexul nostru se comportă altfel, suportă durerile cu mai multă răbdare, noi sîntem răbdătoare, născute, ca să zicem aşa, pentru durere. Înainte de toate,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 746

cunoaştem durerile naturale şi sănătoase, dorite de Dumnezeu şi sfinte, la naştere, ceva cu totul şi cu totul femeiesc, de care bărbaţii sînt scutiţi şi de la care sînt excluşi. Nerozii de bărbaţi se îngrozesc, firește, de strigătele noastre pe jumătate inconştiente şi îşi fac reproşuri şi se iau cu mîinile de cap, dar, oricît am striga noi, în fond ne batem joc de ei. Cînd te-am adus pe lume pe tine, Anna, a fost foarte rău. De la cele dintîi dureri ale facerii, a durat treizeci şi şase de ore, iar în tot timpul ăsta Tümmler alerga de colo-colo prin locuinţă şi se ţinea cu mîinile de cap, a fost totuşi o mare sărbătoare a vieţii, nu eu însămi strigam, era un sfînt extaz al durerilor. Mai tîrziu, la Eduard, n-a fost nici pe jumătate aşa de rău, dar pentru un bărbat ar fi fost totuşi prea destul, domnii bărbaţi ar trebui să zică mersi. Vezi tu, durerile sînt, în mod obişnuit, semnalul prin care buna natură ne avertizează că în corpul nostru se dezvoltă o boală – atenţie, ni se spune, e ceva în neregulă, ia îndată măsuri, nu atît împotriva durerilor, cît împotriva a ceea ce le pricinuieşte. Şi la noi pot avea acest înţeles, desigur. Dar, precum ştii, durerea ta de pîntece, înainte de ciclu, nu e de această natură şi nu te previne asupra vreunui rău. E un fel de variantă a durerilor femeieşti şi, de aceea, respectabilă, aşa trebuie s-o iei, ca pe un act vital feminin. Cîtă vreme sîntem femei, nici copii, nici bătrîne incapabile, are loc această manifestare hemoragică intensificată şi abundentă a organului nostru matern, prin care draga natură îl pregăteşte să primească ovulul fecundat, iar cînd se află în el unul, cum a fost cazul în lunga mea viaţă, în definitiv, numai de două ori, la un mare interval, atunci menstruaţia încetează, iar noi sîntem într-o stare binecuvîntată. Cerule, ce spaimă am tras, dar şi ce bucuroasă am fost, cînd mi-a încetat pentru prima dată, acum treizeci de ani! Tu erai, dragă fată, cu care fusesem binecuvîntată, şi încă îmi mai aduc aminte cum i-am destăinuit lui Tümmler şi, roşind, mi-am lipit capul de capul lui, şoptindu-i încet de tot: „Robert, chiar aşa, toate semnele pledează că e aşa, îi ceva pi drum...“

– Dragă mamă, fă-mi plăcerea şi nu mai vorbi în dialect, în clipa asta mă irită.

– Oh, iartă-mă, scumpo, ăsta-i ultimul lucru pe care l-aş dori, să te mai irit. S-a întîmplat numai pentru că în sfiiciunea mea fericită aşa i-am spus într-adevăr lui Tümmler. Şi-apoi, vorbim despre lucruri naturale, nu-i aşa, iar natura şi dialectul au pentru mine ceva comun, aşa cum au ceva comun natura şi poporul – dacă asta e o prostie, te rog să mă corectezi, tu eşti mult mai deşteaptă decît mine. Da, eşti deşteaptă şi ca artistă nu stai în cele mai bune relaţii cu natura, ci trebuie s-o transpui în abstracţiuni, în cuburi şi spirale, iar pentru că tocmai vorbim despre relaţiile dintre una şi alta, aş vrea să ştiu dacă nu cumva comportarea ta orgolioasă, spirituală, faţă de natură face ca natura să-ţi provoace tocmai ţie aceste dureri de pîntece la ciclu.

– Dar, mamă, spuse Anna şi nu se putu stăpîni să nu rîdă. Îmi reproşezi mie că spiritualizez, iar tu însăţi emiţi nişte teorii inadmisibil de spirituale.

– Dacă în felul ăsta te pot înveseli puţin, fetiţo, chiar şi cea mai naivă teorie mi se pare binevenită. Ceea ce am spus însă despre cinstitele dureri femeieşti este foarte serios şi mîngîietor. Fii veselă şi mîndră de cei treizeci de ani ai tăi, fiindcă te afli în plină înflorire a sîngelui tău. Crede-mă: aş accepta orice durere în pîntece, dacă mi-ar mai merge ca ţie. Dar, din păcate, nu mai vrea să-mi meargă aşa, mi se întîmplă mereu mai cu zgîrcenie şi neregulat, iar de două luni nici nu s-a mai ivit. Ah, nu-mi mai merge în felul femeilor, cum se spune în Biblie, cred, despre Sara[9], da, despre Sara, cu care s-a petrecut o minune în privinţa fecundităţii, dar asta e doar o poveste pioasă, cum astăzi nu se mai întîmplă. Cînd nu ne mai merge în felul femeilor, nu mai sîntem femei, ci doar învelişul uscat al unei femei, ceva uzat, inutilizabil, eliminat din natură. Draga mea, e un lucru foarte amar. La bărbaţi, cred, nu se termină toată viaţa. Cunosc cîţiva care nu dau pace femeilor nici la optzeci de ani, iar Tümmler, tatăl tău, era unul din ăştia – lucru pe care am fost nevoită să-l trec cu vederea pe cînd ajunsese la vîrsta unui locotenent-colonel! Ce înseamnă cincizeci de ani pentru un bărbat? Presupunînd că are oleacă de temperament, vîrsta asta nu-l împiedică nici pe departe să facă pe craiul, iar cîte unul cu tîmplele cărunte are succes la fete foarte tinere. Dar nouă, femeilor, ne sînt fixaţi în totului tot treizeci şi cinci de ani pentru viaţa sîngelui şi a feminităţii noastre, pentru deplinătatea noastră omenească, iar cînd am împlinit cincizeci de ani, nu mai sîntem bune de nimic, capacitatea noastră de a naşte se stinge, iar în faţa naturii nu mai sîntem decît nişte vechituri.

La aceste cuvinte de aspre consideraţii asupra celor firești, Anna răspunse altfel decît ar fi răspuns pe bună dreptate altă femeie. Ea spuse:

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 748

– Cum mai vorbeşti, mamă, şi cum mai defăimezi sau pari că defăimezi demnitatea ce-i revine femeii mai în vîrstă, după ce şi-a îndeplinit rostul vieţii, iar natura, pe care totuşi o iubeşti, o transpune într-o stare nouă şi potolită, starea demnă a unei amabilităţi superioare, cînd poate să mai dea atît de mult oamenilor, celor apropiaţi şi celor mai îndepărtaţi! Îi invidiezi pe bărbaţi, fiindcă viaţa lor sexuală are hotare mai puţin precise decît cea a femeilor. Dar mă îndoiesc că lucrul acesta e ceva atît de important şi un motiv de invidie şi, oricum, toate popoarele civilizate au arătat întotdeauna matroanelor cea mai aleasă veneraţie, le-au socotit de-a dreptul sfinte, iar noi te vom socoti şi pe tine sfîntă în demnitatea dragei, încîntătoarei tale bătrîneţi.

– Scumpo – şi Rosalie o trase pe fiică lîngă ea, în mers –, tu vorbeşti atît de frumos şi inteligent şi dintr-un unghi de vedere superior, în pofida durerilor, pentru care voiam să-ţi ofer o alinare, iar acum mă alini tu pentru nedemnele mele necazuri. Dar e foarte greu cu demnitatea aceasta şi cu acest adio, draga mea fetiţă, foarte greu, chiar pentru corpul însuşi, căruia adaptarea la noua stare îi aduce cu sine mult chin. Iar dacă mai ai şi un suflet care încă nu vrea să ştie nimic despre demnitate şi despre venerabila stare de matroană şi se află în contradicţie cu ofilirea corpului – abia atunci e cu adevărat greu. Adaptarea sufletului la noua constituţie trupească e lucrul cel mai greu.

– Desigur, mamă, înţeleg asta. Dar, vezi, corpul şi sufletul sînt una; psihicul nu e mai puţin natură decît fizicul; natura îl include şi pe cel dintîi şi nu trebuie să te temi că sufletul se va comporta disarmonic multă vreme faţă de transformarea naturală a corpului. Gîndeşte-te că cele sufleteşti nu sînt decît o iradiere a celor trupeşti, iar dacă bunul suflet crede că adaptarea la viaţa modificată a corpului e pentru el o misiune prea grea, va băga de seamă curînd că nu are nimic altceva de făcut decît să lase ca modificarea să se împlinească asupra corpului, pentru ca mai apoi să-şi desăvîrşească sufletul după stadiul său.

Domnişoara von Tümmler ştia ea de ce se spuneau aceste lucruri, căci la vremea cînd mama ei îi făcea asemenea confesiuni intime, în casa lor se şi vedea deseori un chip nou, unul mai mult decît pînă atunci şi apăruseră unele situaţii jenante ce nu îi scăpaseră Annei, care le observa în tăcere şi cu îngrijorare.

Chipul cel nou, foarte puţin remarcabil, după cum găsea Anna, şi nici prea înzestrat spiritualiceşte, aparţinea unui tînăr de vreo douăzeci şi patru de ani, Ken Keaton[10], un american adus de război în Europa, care se stabilise de cîtva timp în oraş şi dădea în cîteva case lecţii de engleză sau era poftit, contra onorar, de soţiile bogate ale unor industriaşi, doar pentru conversaţii în engleză. Eduard, care de la Paşte trecuse în ultima clasă de liceu, auzise de el şi o rugase stăruitor pe mama lui să-l angajeze pe Mr. Keaton pentru a-l iniţia de cîteva ori pe săptămînă, după-amiaza, la limba engleză. Liceul îi oferea o mare cantitate de greacă şi latină, de asemenea, din fericire, suficient de multă matematică, dar nici pic de engleză, limbă care lui i se părea foarte importantă pentru scopurile sale viitoare. După ce o va scoate de bine, de rău la capăt cu plictisitorul umanism, voia să intre la Politehnică, iar mai tîrziu, cum plănuia, să se ducă pentru specializare în Anglia sau chiar în Statele Unite, acest Eldorado al tehnicii. De aceea fu bucuros şi recunoscător cînd mama lui, din consideraţie faţă de limpezimea şi hotărîrea cu care îşi orienta intenţiile, îi împlinise cu plăcere dorinţa, iar lucrul cu Keaton, lunea, miercurea şi sîmbăta, îi dădea o mare satisfacţie, datorită utilităţii sale, şi-apoi era amuzant să înveţi o limbă nouă de la primele noţiuni, ca un elev de clasa întîi, la început cu ajutorul unui mic *primer*, ceea ce înseamnă abecedar: cuvintele, ortografierea lor adesea stranie, pronunţarea lor extrem de bizară, pe care Ken i-o exemplifica formîndu-l pe *e* în gît într-un fel mai mult renan, şi lăsîndu-l pe *r* nerostogolit în cerul gurii atît de exagerat de mult, de parcă ar fi vrut să-şi facă ridicolă propria limbă maternă. Spunea: *Scrre-w top on! I sllept like a top. Alfred is a tennis play-err. His shoulders are thirty inches brroaoadd.*[11] Eduard putea să rîdă întreaga oră şi jumătate cît dura lecţia de Alfred, jucătorul de tenis cu umeri largi, despre care se mai rosteau asemenea laude cu folosirea a cît mai mulţi cu putinţă *though* şi *thought* şi *tough* şi *taught*[12], dar făcea mari progrese, tocmai pentru că Mr. Keaton nu era un profesor savant şi urma o metodă foarte liberă, adică aborda numai teme ocazionale şi, lansîndu-se cu nepăsare în tratarea lor practică, pălăvrăgind în *slang* şi *nonsense*[13], îşi deprindea şi elevul, care nici nu dorea altceva, cu limba lui curentă, comodă şi umoristică.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 750

Doamna von Tümmler, ademenită de buna-dispoziţie ce domnea în odaia lui Eduard, venea cîteodată la cei doi tineri şi lua întrucîtva parte la utilul amuzament, rîdea din inimă de Alfred, acel *tenis play-err*, şi găsea o anume asemănare între acela şi tînărul profesor particular al fiului ei, mai ales în privinţa umerilor, care şi la acesta erau de o lărgime impunătoare. Încolo, Ken avea un păr blond şi des, o faţă tinerească, naivă şi prietenoasă, nu deosebit de drăguţă, dar nici neplăcută, care făcea o impresie nu dintre cele mai obişnuite pe-acolo, datorită unui uşor aer anglo-saxon, şi era foarte bine dezvoltat, de o forţă juvenilă evidentă, în pofida hainelor sale largi; avea picioare lungi şi şolduri înguste. Avea şi nişte mîini frumoase, cu un inel nu prea arătos pe un deget al celei stîngi. Firea lui simplă, de o totală spontaneitate, dar nu nemanierată, germana hazlie rostită de gura lui tot atît de învederat englezeşte, cum rostea şi cele cîteva fărîme de franceză şi italiană pe care le ştia (fusese în mai multe ţări europene) – toate acestea îi plăcură foarte mult Rosaliei; o cîştigă mai ales marea lui naturaleţe; cînd şi cînd, în cele din urmă aproape întotdeauna, îl poftea la cină după lecţie, fie că asistase sau nu la aceasta. Interesul ce i-l arăta se bizuia în parte pe faptul că auzise că are mult succes la femei. Cu acest gînd îl examină şi găsi că zvonul nu era de necrezut, deşi ei nu-i plăcea obiceiul lui ca, atunci cînd se poticnea puţin la mîncare şi la vorbă, să-şi ducă mîna la gură şi să spună *Pardon me!*[14], gest ce se voia manierat, dar care atrăgea în mod inutil atenţia asupra incidentului.

Aşa cum povesti la masă, Ken se născuse într-un orăşel dintr-un stat din est, în care tatăl său practicase diferite profesii, o dată ca *broker*[15], altă dată ca şef al unei benzinării, iar o vreme făcuse şi ceva parale în *real estate business*[16]. Fiul urmase un *highschool*[17], unde, dacă i s-ar fi dat crezare, n-a învăţat în genere nimic – „în sensul european“, cum adăuga el plin de respect –, apoi, fără a sta mult pe gînduri, se înscrisese, tocmai pentru a învăţa ceva, la un *college* din Detroit, Michigan, unde şi-a plătit taxele prin muncă manuală, ca spălător de vase, bucătar, chelner, grădinar la un *campus*[18]. Doamna von Tümmler îl întrebă atunci cum de a reuşit să-şi păstreze mîinile albe, s-ar putea spune splendide, iar el răspunse că la munca brută purtase întotdeauna mănuşi, tricouri scurte fără mîneci sau chiar nimic în afară de pantaloni, dar mănuşi, da. Asta o făceau mulţi, chiar cei mai mulţi dintre muncitorii de-acolo, de exemplu, cei din construcţii, ca să nu se aleagă cu labe de proletari bătătorite, ci să-şi păstreze mîini ca ale secretarilor de avocaţi, cu un inel pe ele.

Rosalie avu cuvinte de laudă pentru această datină, dar Keaton replică: datină? Cuvîntul e prea pretenţios pentru aşa ceva, acea deprindere nu poate fi numită datină „în sensul vechilor datini populare europene“ pentru „european“ el obişnuia să spună „continental“. O veche datină populară germană, cum ar fi, de exemplu, aceea cu „nuiaua vieţii“ – un mănunchi de joarde proaspete de mesteacăn şi salcie, cu care flăcăii loveau sau „ciomăgeau“, sau „băteau“, cum spuneau ei, în perioada Crăciunului şi a Paştelui fetele, de asemenea vitele şi chiar pomii, menind sănătate şi rodnicie –, da, aceea este o datină, una străveche, care-i place. Primăvara, „ciomăgeala“ sau „bătaia“ aceasta se numea „sorcovitul de Paşte“.

Familia Tümmler nu ştia nimic despre sorcovitul de Paşte şi se minună de priceperea lui Ken în materie de obiceiuri populare. Eduard făcu haz de nuiaua vieţii, Anna se strîmbă şi numai Rosalie se arătă încîntată, în consens cu oaspetele. Acesta spuse că un asemenea obicei e, oricum, cu totul altceva decît folosirea mănuşilor la muncă, iar un asemenea obicei ai putea să cauţi mult şi bine în America, pentru simplul motiv că acolo nu există sate, iar ţăranii nu sînt ţărani, ci întreprinzători ca oricare alţii, şi nu au datini. În genere, deşi atît de inconfundabil american prin toată ţinuta sa, nu lăsa să se vadă nici cel mai mic ataşament pentru marea sa patrie: *He didn't care for America*[19], nu făcea mare caz de ea, ba chiar o găsea de-a dreptul oribilă cu vînătoarea de dolari şi bigotismul ei, cu veneraţia ei faţă de succes şi cu mediocritatea ei colosală, mai ales cu lipsa ei de atmosferă istorică. Firește, America are o istorie, dar aceasta nu e o *history*, ci doar o scurtă şi banală *success story*[20]. Desigur, în afară de enormele sale pustiuri, are peisaje frumoase şi impunătoare, dar „înapoia lor“ nu e nimic, în vreme ce în Europa se află atît de multe dincolo de locuri şi mai ales de oraşe, cu adîncile lor perspective istorice. Oraşele americane – *he didn't care for them*. Au fost înălţate ieri, iar mîine ar putea fi tot atît de bine înlăturate. Cele mici sînt nişte tîrguri stupide, arătînd toate la fel, iar cele mari, nişte monştri oribili, îngîmfaţi, cu muzee pline de bunuri

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 752

culturale „continentale“, cumpărate. Cumpărate e mai bine decît dacă ar fi fost furate, dar cu *mult* mai bine nu, căci ceea ce datează de la 1400 la 1200 după Hristos şi se află acolo, e ca şi furat.

Se făcea haz pe seama felului de a vorbi lipsit de pietate al lui Ken şi era şi dojenit pentru asta, dar el răspundea că tocmai pietatea îl făcea să vorbească astfel, anume respectul faţă de perspectivă şi atmosferă. Datele istorice foarte timpurii, 1100, 700 după Hristos, sînt pasiunea lui şi un *hobby*, iar la *college* a fost printre cei mai buni la istorie – la istorie şi la *athletics*[21]. Această pasiune l-a atras de mult spre Europa, unde datele istorice timpurii sînt la ele acasă, şi cu siguranţă că şi fără război s-ar fi străduit să treacă oceanul pe socoteală proprie, ca marinar sau spălător de vase, ca să respire aerul istoric. Dar războiul a venit tocmai bine, iar în 1917 s-a prezentat numaidecît la *army* şi, în timpul cît a fost reţinut la *trainings*[22], s-a temut mereu că războiul ar putea să se termine mai înainte de a-l duce pe el dincolo. Chiar în ultimul moment, înghesuit într-un transport de trupe, a ajuns aici, în Franţa, unde a şi luat parte cu adevărat la lupte, aproape de Compiègne, unde s-a şi ales cu o rană, nu una foarte uşoară, aşa că a stat timp de cîteva săptămîni în spital. A fost o rană la rinichi, iar astăzi nu-i mai funcţionează decît unul, ceea ce îi este însă cu totul suficient. Totuşi, spuse el rîzînd, este un fel de invalid şi primeşte chiar o mică pensie de invaliditate, care preţuieşte pentru el mai mult decît rinichiul găurit de glonţ.

N-are cu adevărat nimic de invalid, constată doamna von Tümmler, iar el replică:

– Nu, slavă Domnului, *only a little cash*[23]!

Eliberat din spital, a părăsit serviciul militar, devenind *honorably discharged*[24], cu o medalie de vitejie, şi a rămas pe timp nelimitat în Europa, unde s-a ghiftuit cu date istorice timpurii. Catedralele franceze, campanilele, *palazzi* şi galeriile italiene, localităţile elveţiene, un loc precum Stînca de pe Rin, acestea sînt *most delightful indeed*[25]. Şi vinul de pretutindeni, bistrourile din Franţa, tratoriile din Italia, plăcutele cîrciumi din Elveţia şi Germania, „La Boul“, „La Maurul“, „La Stelele“ – există oare aşa ceva dincolo? Acolo nici nu există vin, ci doar *drinks*[26], whisky şi rom, şi nici un păhărel rece de vin de Alsacia sau

Tirol, sau Johannisberg, la o măsuţă de stejar, într-o cîrciumioară istorică ori într-un chioşc de caprifoi. *Good heavens!*[27] Cei din America habar n-au să trăiască!

Germania! Aceasta este ţara lui preferată, deşi nu pătrunsese în ea prea departe şi nu cunoştea de fapt decît localităţile de lîngă Bodensee şi, pe acesta foarte bine, Ţinutul Rinului. Ţinutul Rinului, cu oamenii săi plăcuţi, veseli, atît de amabili, mai ales cînd sînt oleacă „făcuţi“, cu oraşele sale venerabile, pline de atmosferă, Trier, Aachen, Koblenz, sfîntul Köln – să încerce cineva să numească sfînt vreun oraş american – *Holy Kansas City*, hahaha! Comoara de aur[28], păzită de zînele apelor din Missouri-*river*[29] hahaha – *Pardon me!* Despre Düsseldorf şi lunga sa istorie de la merovingieni încoace ştia mai multe decît Rosalie şi copiii ei luaţi împreună şi vorbea, ca un profesor, despre majordomul Pepin[30], despre Barbarossa[31], care a întemeiat palatinatul imperial de la Rindhusen, şi despre biserica salică din Kaiserswerth, unde Henric al IV-lea[32], copil încă, a fost încoronat rege, despre Albert von Berg, Jan Wellem palatinul[33] şi despre mulţi alţii.

Rosalie spuse că ar putea da lecţii de istorie tot atît de bine ca şi de engleză. Cererea ar fi prea mică, replică el. Oh, totuşi nu, răspunse ea. Ea însăşi, de exemplu, care, datorită lui, şi-a dat seama cît de puţin ştie, ar lua de îndată lecţii de la el. Ar fi *a bit fainthearted*[34], mărturisi el, la care ea făcu o remarcă sentimentală: în viaţă este ciudat şi, într-o oarecare măsură, dureros că între tineret şi cei vîrstnici domină sfiala. Tineretul se sfieşte de cei în vîrstă, fiindcă nu se aşteaptă de la demnitatea acestora la înţelegere pentru vîrsta lui necoaptă, iar cei în vîrstă se sfiesc de tineret tocmai pentru că îl admiră în fundul sufletului, dar se socotesc datori faţă de demnitatea lor să ascundă această admiraţie înapoia ironiei şi a unui fals dispreţ.

Ken rîse satisfăcut, aprobînd-o, Eduard spuse că mama lui vorbeşte ca din carte, iar Anna îi aruncă maică-sii o privire cercetătoare. În prezenţa lui Mr. Keaton, aceasta era plină de vioiciune, cîteodată, din păcate, chiar cam fandosită, îl invita adesea şi-l contempla, chiar cînd, cu palma la gură, spunea *Pardon me,* cu o expresie de îndoioşare maternă, care Annei i se părea cam dubioasă în privinţa maternităţii şi nu-i prea plăcea, după cum nu-l agrea nici pe tînăr, în pofida entuziasmului lui pentru Europa, a pasiunii pentru date ca 700 şi a cunoaşterii tuturor berăriilor vechi din Düsseldorf. Prea des întreba doamna von Tümmler, cu o

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 754

îngrijorare nervoasă, cînd era aşteptat Mr. Keaton, dacă i s-a înroşit şi ei nasul. I se înroşise, cu toate că Anna contesta, ca s-o liniştească. Iar dacă nu i se înroşise dinainte, i se înroşea neobişnuit de tare, în prezenţa tînărului. Atunci însă mama nu părea să se mai gîndească la acest lucru.

Anna vedea bine: Rosalie începuse să-şi cam piardă capul, îndrăgindu-l pe tînărul preceptor al fiului său, fără a opune vreo rezistenţă înmuguririi rapide a acestei afecţiuni, poate chiar fără să-şi dea seama de ea şi, în orice caz, fără a se osteni în chip deosebit s-o tăinuiască. Indicii care la oricare alta n-ar fi scăpat spiritului ei feminin de observaţie: un rîs uguitor şi de excesivă încîntare la palavrele lui Ken, o privire cordială, apoi încercarea de a-şi ascunde ochii deveniţi strălucitori – păreau a fi socotite ca de nerecunoscut la ea, dacă nu cumva era dispusă să sfideze şi prea mîndră ca să facă din sentimentul ei un secret.

Torturată, Anna îşi dădu seama foarte limpede de cum stăteau lucrurile într-o caldă, văratică seară de septembrie, cînd Ken rămăsese la masă, iar după supă Eduard ceruse, din cauza arşiţei, îngăduinţa să-şi lepede haina. Tinerii, i se spuse, să nu-şi impună nici o restricţie, aşa că Mr. Keaton urmă exemplul elevului său. El nu se arătă deloc jenat că, spre deosebire de Eduard, care purta o cămaşă colorată cu mîneci lungi şi manşete, îşi îmbrăcase sacoul de-a dreptul peste tricoul său alb, fără mîneci, aşa că acum îşi arăta braţele goale – nişte braţe tinereşti, foarte impunătoare, rotunde, viguroase, albe, care făceau foarte credibil faptul că la *college* fusese tot atît de bun la *athletics* ca şi la istorie. Cu siguranţă că el nu observă nicidecum emoţia stăpînei casei la vederea acestor braţe, iar Eduard nu era atent la aşa ceva. Anna însă îi remarcă emoţia, cu un sentiment penibil de milă. Rosalie, vorbind şi rîzînd febril, era cînd parcă năpădită de sînge, cînd înspăimîntător de palidă, iar ochii ei, după ce se abăteau în altă parte, se întorceau de fiecare dată, atraşi irezistibil, spre aceste braţe, pentru a poposi asupra lor, cîteva secunde de uitare de sine, cu o expresie de profundă tristeţe senzuală.

Anna, exasperată de candoarea primitivă a lui Ken, în care nici măcar nu credea pe deplin, atrase atenţia, îndată ce se ivi prilejul, asupra răcorii înserării ce pătrundea prin glasvandul deschis spre grădină şi le recomandă tinerilor să-şi pună din nou hainele, ca să nu răcească.

Doamna Tümmler însă încheie seara aproape îndată după cină. Pretextînd că are migrenă, îşi luă rămas-bun de la musafir parcă în grabă şi se retrase în iatacul ei. Întinsă pe sofa, cu faţa acoperită de mîini şi vîrîtă în perne, îşi mărturisi sieşi pasiunea, copleşită de ruşine, spaimă şi desfătare.

„Dumnezeule mare, îl iubesc, da, îl iubesc, cum n-am iubit niciodată, e oare de înţeles? Doar am fost scoasă la pensie, natura m-a transpus în starea domoală şi demnă de matroană. Nu e, oare, ridicol să mă copleşească voluptatea, aşa cum mi se întîmplă în gîndurile mele pline de spaimă şi desfătare la vederea braţelor lui, la vederea braţelor lui de zeu, de care mă doresc ca o nebună îmbrăţişată, a pieptului său splendid, pe care l-am văzut, cu jale şi însufleţire, conturîndu-i-se sub tricou? Sînt oare o bătrînă lipsită de ruşine? Nu, nu sînt lipsită de ruşine, căci mă ruşinez în faţa lui, a tinereţii lui şi nu ştiu cum să-l întîmpin, cum să privesc în ochii lui, în ochii lui naivi, prietenoşi, de adolescent, care nici nu pot bănui la mine un sentiment arzător. Eu însă am fost lovită cu nuiaua vieţii, el însuşi, cel care nu bănuieşte nimic, m-a ciomăgit şi m-a bătut, m-a sorcovit de Paşte! De ce-a trebuit să vorbească despre asta în bucuria juvenilă pe care i-o iscă vechea datină populară? Acum gîndul la aceste lovituri cu nuiaua îmi umple, îmi inundă tot sufletul cu o dulceaţă neruşinată. Îl doresc – oare am mai dorit astfel vreodată? Tümmler m-a dorit, cînd eram tînără, i-am acceptat curtea, m-am măritat cu el, chipeş cum era, şi am împărtăşit voluptatea după pofta lui. De data asta, eu sînt aceea care doresc, din partea mea, pe contul meu şi mi-am pus ochii pe el ca un bărbat pe femeia tînără pe care a ales-o – asta o fac anii, vîrsta mea înaintată, o face şi tinereţea lui. Bărbăteşte şi femeieşte, atracţia resimţită de vîrsta mea este tinerească, dar nu voioasă şi încrezătoare în dorinţa ce-o animă, ci plină de ruşine şi ezitare în faţa ei şi a întregii naturi, din cauză că e ceva necuvenit. Ah, multă suferinţă mă aşteaptă, deoarece cum aş putea spera ca el să se arate îngăduitor faţă de dorinţa mea şi, dacă s-ar arăta îngăduitor, să-mi accepte curtea, cum i-am acceptat-o eu lui Tümmler! Doar nu e o fată, cu braţele lui viguroase – nu e nimic mai puţin decît aşa ceva –, ci un bărbat tînăr care vrea să dorească el însuşi şi care, după cum se spune, are mult succes la femei. Femei are cîte vrea, aici, în oraş. Sufletul meu se zvîrcoleşte şi strigă, la acest gînd, de gelozie. Ken face conversaţie în engleză cu Louise Pfingsten, de pe Pempelforter Strasse, şi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 756

cu Lutzenkirchen, Amélie Lutzenkirchen, al cărei soţ, fabricantul de oale, e gras, asmatic şi molîu. Louise e prea înaltă ca statură şi are un păr urît, dar abia a împlinit douzeci şi opt de ani şi se pricepe să facă ochi dulci. Amélie e doar cu puţin mai în vîrstă şi drăguţă, e, din păcate, drăguţă, iar grăsanul îi lasă toată libertatea. E posibil ca ele să se afle în braţele lui sau măcar una, probabil Amélie, dar s-ar putea totuşi ca şi lungana Louise – în aceste braţe a căror îmbrăţişare o rîvnesc cu o ardoare de care sufletele lor neroade nu sînt capabile! E posibil ca ele să se bucure de răsuflarea lui fierbinte, de buzele lui, de mîinile lui care le mîngîie formele? Gîndindu-mă la asta, dinţii mei, dinţii aceştia încă buni, doar puţin reparaţi, scrîşnesc, iar eu scrîşnesc împreună cu ei. Formele mele sînt mai bune, mai vrednice de alintările lui decît ale lor, şi cu cîtă gingăşie i-aş răspunde, cu ce nespusă dăruire! Ele sînt însă nişte izvoare care curg, eu, unul astupat, căruia nu i se mai potriveşte gelozia. Chinuitoare, sfîşietoare, sfîşietoare gelozie! N-am văzut oare la *garden party*-ul dat de Rollwagen, Rollwagen cel cu fabrica de maşini şi nevastă-sa, unde fusese invitat şi el – n-am surprins oare cu ochii mei, care văd totul, o privire schimbată rapid şi un zîmbet între el şi Amélie, care destăinuiau aproape neîndoielnic o intimitate între ei? Încă de atunci, inima mea s-a strîns sugrumată de durere, dar n-am înţeles de ce şi m-am gîndit că e gelozie, fiindcă nu mă mai socoteam capabilă de aşa ceva. Dar sînt geloasă, acum înţeleg şi nu mai contest, ci mă bucur de durerea mea, care se află într-o minunată disarmonie cu transformarea corpului meu. Cele sufleteşti sînt doar o iradiere a celor trupeşti, spune Anna, iar trupul îşi modelează sufletul după el? Anna ştie multe, Anna nu ştie nimic. Nu, nu vreau să spun că nu ştie nimic! A suferit, a iubit fără sens şi a pătimit plină de ruşine, aşa că ştie cîte ceva, dar greşeşte cînd spune că sufletul e transpus o dată cu trupul în domoala, demna stare de matroană, deoarece ea nu crede în minuni, nu ştie că natura poate să facă sufletul să înflorească în chip miraculos, cînd e tîrziu, chiar prea tîrziu, să înflorească prin iubire, dorinţă şi gelozie, aşa cum aflu eu acum, chinuită şi fericită.

Sara, bătrîna, a auzit de dincolo de uşa colibei ce încă i se menea şi a rîs. Din această cauză, Dumnezeu s-a supărat şi a zis: «De ce rîde Sara?»[35] Eu, eu nu vreau să rîd. Vreau să cred în minunea sufletului meu şi a simţurilor mele, vreau să venerez minunea săvîrşită de natură

cu această primăvară dureroasă şi ruşinoasă a sufletului, iar ruşinea mea să se restrîngă numai asupra darului ce mi se face prin această tîrzie bunăvestire...“

Aşa îşi vorbi, de una singură, Rosalie, în acea seară. După o noapte plină de tresăriri de nelinişte şi de cîteva ore de somn adînc spre dimineaţă, primul ei gînd la trezire fu la pasiunea cu care fusese bătută, binecuvîntată şi pe care nici prin minte nu-i trecea s-o refuze, s-o respingă din motive morale. Biata femeie era entuziasmată de capacitatea încă vie a sufletului său de a înflori într-o dulce durere. Deosebit de evlavioasă nu era şi pe Dumnezeu îl lăsa deoparte. Evlavia ei se orienta spre natură şi o făcea să admire şi să ţină la mare cinste ceea ce aceasta, oarecum împotriva ei însăşi, săvîrşea asupră-i. Da, înflorirea sufletului şi a simţurilor ei era împotriva bunei-cuviinţe, era ceva ce-o făcea fericită, dar nu şi ceva încurajator, era ceva ce trebuia trecut sub tăcere şi tăinuit faţă de toată lumea, chiar şi faţă de fiica ei, cu care se afla în relaţii atît de intime, cu deosebire însă faţă de cel drag, care nu bănuia nimic şi nici nu trebuia să bănuiască nimic; căci cum ar fi cutezat să ridice privirea spre tinereţea lui?

În felul acesta, atitudinea ei faţă de Keaton în societate deveni un amestec total absurd de supunere şi umilinţă, de care Rosalie nu putu să se elibereze, în pofida mîndriei iscate de sentimentul ei şi care, asupra celor ce-o priveau, aşadar şi asupra Annei, făcea o impresie mai penibilă decît comportamentul plin de vioiciune şi de exagerată voioşie de la început. În cele din urmă, băgă de seamă pînă şi Eduard şi urmară clipe cînd fratele şi sora, aplecaţi deasupra farfuriilor, îşi muşcau buzele, în vreme ce Ken, stupefiat de tăcerea jenantă, privea în jurul său întrebător. Din dorinţa de a se sfătui şi de a se lămuri, Eduard folosi un prilej oarecare, ca să stea de vorbă cu sora lui.

– Ce-i cu mama? întrebă el. Nu-l mai place pe Keaton? Iar cum Anna tăcu, băiatul adăugă cu o strîmbătură a gurii: Sau îl place prea mult?

– Ce-ţi trece prin cap? îl repezi Anna. Astea nu-s chestii pentru copii. Fii la locul tău şi nu-ţi mai permite remarce impertinente. Îi mai spuse: Atîta ar putea şi el să înţeleagă, cu respectul cuvenit, că mama, ca orice femeie, trece printr-o perioadă dificilă, care o face să nu se simtă bine.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 758

– E ceva nou şi instructiv pentru mine! zise cu ironie elevul din ultima clasă de liceu. Explicaţia e, pentru el, de ordin prea general. Mama se chinuieşte într-un fel deosebit şi chiar şi ea, onorata soră, pare chinuită, ca să nu mai vorbim despre el, băieţaşul prostănac. Poate că băieţaşul prostănac s-ar face util dacă ar cere îndepărtarea profesorului său prea drăguţ. A profitat destul de pe urma lui Keaton, aşa că i-ar putea spune mamei, iar acesta să fie încă o dată *honorably discharged*.

– Fă-o, dragă Eduard, spuse Anna; iar el o făcu.

– Mamă, spuse el, mă gîndesc că am putea să punem capăt orelor de engleză şi cheltuielilor curente pentru ele, pe care ţi le-am cerut. Datorită generozităţii tale, am putut să pun o bază bună cu ajutorul lui Mr. Keaton şi, cu ajutorul unor lecturi particulare, m-aş putea îngriji să n-o pierd. De altfel, nimeni nu învaţă cu adevărat o limbă străină la el acasă, în afara ţării unde o vorbeşte toată lumea şi unde eşti obligat s-o foloseşti numai pe ea. Cînd voi fi în Anglia sau în America, am să-mi însuşesc fără osteneală restul, după pregătirea pe care mi-ai îngăduit-o. Acum se apropie treptat, cum ştii, bacalaureatul, la care nu mă examinează nimeni la engleză. Dimpotrivă, trebuie să bag de seamă să nu cad la limbile vechi, iar pentru asta am nevoie de concentrare. A sosit momentul – nu crezi? – să-i mulţumim lui Keaton pentru osteneală şi să-l concediem în mod amabil.

– Dar, Eduard, replică doamna von Tümmler repede, la început chiar cu prea mare grabă. Ceea ce-mi spui mă surprinde şi nu pot spune că sînt de acord. Fireşte, e drăguţ din partea ta că ai dori să mă dispensezi de alte cheltuieli în acest scop. Dar scopul e bun, e important pentru viitorul tău aşa cum ţi-l doreşti, iar situaţia noastră nu este de aşa natură încît să nu putem cheltui pentru ca tu să înveţi o limbă străină, aşa cum am cheltuit mai înainte pentru ca Anna să-şi facă studiile la Academie. Nu ştiu de ce vrei să renunţi la jumătatea drumului la intenţia ta de a-ţi însuşi cunoştinţe de engleză. S-ar zice, dragă băiete – nu mi-o lua în nume de rău –, că tocmai prin asta mi-ai mulţumit cum se cuvine pentru generozitatea mea. Bacalaureatul tău, desigur, e un lucru serios, înţeleg că mai trebuie să toceşti temeinic pentru limbile vechi, la care e nevoie să-ţi dai toată osteneala. Dar orele de engleză, de cîteva ori pe săptămînă, doar n-ai să-mi spui, Eduard, că nu-ţi slujesc pentru odihnă şi ca o distracţie folositoare mai mult decît îţi cer un efort suplimentar. În afară de asta – îngăduie-mi să ajung şi la un aspect personal, omenesc –, relaţiile dintre familia noastră şi Ken, cum i se spune, aşadar domnul Keaton, nu mai sînt de mult de aşa natură încît să i se poată spune: „Ai devenit de prisos“ – şi să i se dea „pur şi simplu“ paşaportul. Să i se declare pur şi simplu: maurul poate să plece[36]. A devenit un prieten al casei, într-o anume măsură, un membru al familiei, şi ar fi pe bună dreptate jignit de o asemenea expediere. Ne-ar lipsi tuturor, mai ales Anna, cred, ar fi necăjită dacă el n-ar mai veni şi nu ne-ar mai anima mesele cu amănunţitele lui cunoştinţe despre istoria oraşului Düsseldorf, despre lupta pentru succesiune în comitatele Jülich şi Kleve şi despre principele elector Jan Wellem, a cărui statuie se află în Marktplatz. Şi tu i-ai simţi lipsa şi chiar eu. Pe scurt, Eduard, propunerea ta e bine intenţionată, dar realizarea nu e nici necesară, nici întru totul posibilă. Cel mai bine e să lăsăm lucrurile aşa cum sînt.

– Cum crezi, mamă, spuse Eduard şi îi raportă insuccesul său surorii, care replică:

– Îmi închipuiam, băiete. În fond, mama a caracterizat bine situaţia, şi eu am avut îndoieli asemănătoare, cînd m-ai vestit de pasul pe care voiai să-l faci. Mama are dreptate cel puţin în privinţa faptului că Mr. Keaton e un conviv agreabil, iar noi cu toţii i-am regreta absenţa. Continuă, aşadar, cu el.

Eduard o privi în faţă pe cea care-i vorbea, dar acea faţă rămase imobilă, aşa că ridică din umeri şi plecă. Ken tocmai îl aştepta în odaia lui, citi împreună cu el cîteva pagini din Emerson[37] sau din Macauly[38], apoi o *mistery story*[39] americană, care le dădu subiect de pălăvrăgeală pentru ultima jumătate de oră, apoi rămase la cină, la care nu mai era de mult invitat în mod special. Rămînerea lui după lecţii devenise o regulă, iar în fiecare săptămînă, în zilele fericirii ei neîngăduite şi înfricoşătoare, tulburate de ruşine, Rosalie se sfătuia cu Babette, menajera ei, asupra meniului, o punea să gătească lucruri bune, se îngrijea de un vin de calitate, de Pfalz sau de Rudesheim, cu care, după masă, mai rămîneau împreună o oră în odaia de zi şi din care bea mai mult ca de obicei, ca să-l poată privi cu mai mult curaj pe cel pe care-l îndrăgise împotriva raţiunii. De multe ori însă vinul o obosea şi o ducea la deznădejde, iar atunci ducea o luptă de o durată diferită, întrebîndu-se dacă să mai rămînă şi să sufere sub ochii lui sau să se retragă şi să plîngă din cauza lui în singurătate.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 760

Cum în octombrie începuse sezonul recepţiilor, doamna von Tümmler îl vedea pe Keaton şi în afara casei ei, la familia Pfingsten de pe Pempelforter Strasse, la familia Lutzenkirchen, la inginerul-şef Rollwagen, într-un cerc mai larg. Pretutindeni îl căuta şi, totodată, îl evita, fugea de grupurile de oameni cărora el li se alăturase, aştepta în alt grup, tăifăsuind mecanic, ca el să vină la ea şi să-i arate atenţie, ştia întotdeauna unde este, trăgea cu urechea, în zumzetul vocilor, după a lui şi suferea îngrozitor cînd credea că observă semne de tainică înţelegere între el şi Louise Pfingsten sau Amélie Lutzenkirchen. Deşi tînărul bărbat nu avea nimic de oferit în afară de arătoasa lui conformaţie trupească, desăvîrşita lui spontaneitate şi amabila lui modestie spirituală, era iubit şi căutat în aceste cercuri, în care profita cu satisfacţie de slăbiciunea germanilor pentru tot ce e străin şi ştia foarte bine că felul său de a pronunţa germana, expresiile copilăreşti de care se folosea plăceau mult. De altfel, preferau să converseze cu el în engleză. De îmbrăcat, se îmbrăca după voia lui. Nu poseda nici un *evening dress*[40], dar şi aşa, obiceiurile mondene deveniseră de cîţiva ani mai puţin riguroase, smochingul nu mai era strict prescris nici în lojile teatrelor, nici la serate, şi chiar la ocaziile la care majoritatea domnilor îl purtau, Keaton era binevenit în obişnuitul său costum de stradă; o ţinută liberă, comodă, constînd din pantaloni maro şi surtuc gri, de lînă.

Aşa se mişca el nestingherit prin saloane, se făcea agreat de doamnele cu care conversa în engleză şi de cele pe care voia să le cîştige pentru aşa ceva, la masă, îşi tăia mai întîi bucăţile de carne în bucăţi mici, după obiceiul ţării sale, punea apoi cuţitul de-a curmezişul pe marginea farfuriei, lăsa braţul stîng să-i atîrne şi mînca, ducînd cu dreapta la gură ceea ce îşi pregătea. Îşi păstra acest obicei, deoarece vedea că vecinele sale şi domnul din faţa lui îl observau cu mare interes.

Cu Rosalie îi plăcea să stea la taifas, chiar şi numai în doi – nu numai pentru că ea se număra printre patronii săi – *bosses*, cum spunea el –, ci şi pentru că se simţea realmente atras de ea. Căci în vreme ce inteligenţa rece şi exigenţele spirituale ale fiicei îi inspirau teamă, feminitatea francă a mamei îi plăcea şi, fără a-i interpreta just sentimentele (n-a ajuns niciodată s-o facă), se complăcea în căldura ce emana dinspre ea, se simţea bine în preajma ei şi lua prea puţin în seamă indiciile de încordare, stinghereală şi confuzie, pe care le socotea ca expresii ale nervozităţii europene şi de aceea le respecta foarte mult.

Se mai adăuga faptul că, oricît suferea, înfăţişarea ei vădea o nouă înflorire, o întinerire care sărea în ochi şi pentru care i se făceau complimente. Întotdeauna chipul ei se menţinuse tineresc, dar ceea ce izbea era strălucirea frumoşilor ei ochi căprui care, deşi aveau poate şi ceva febril, o făceau totuşi încîntătoare; intensificarea coloritului feţei ce reapărea repede după o pălire ocazională, mobilitatea trăsăturilor feţei, ce-i devenise mai plină, în timpul convorbirilor care erau de obicei vesele şi-i dădeau întotdeauna posibilitatea să corecteze prin rîs un început de crispare. Se rîdea mult şi tare la aceste petreceri, fiindcă toată lumea bea vîrtos vin şi punci, iar ceea ce ar fi putut să pară excentric în comportarea Rosaliei se pierdea în atmosfera generală de destindere, puţin înclinată să se mire de ceva. Dar ce fericită era, cînd se întîmpla ca o doamnă să-i spună în prezenţa lui Ken: „Scumpo, eşti uimitoare! Ce încîntător arăţi astă seară! Le eclipsezi pe fetele de douăzeci de ani. Ia spune, ce izvor de tinereţe ai descoperit?“ Şi cînd cel drag intervenea cu confirmarea: „*Right you are!* Doamna von Tümmler *is perfectly delightful tonight*.“[41] Ea rîdea, iar roşeaţa ei profundă putea fi explicată ca provenind din bucuria pentru complimentul primit. Îşi întorcea ochii de la el, dar se gîndea la braţele lui şi-şi simţea sufletul năpădit, inundat din nou de o dulceaţă fără seamăn, aşa cum i se întîmpla acum deseori, o dulceaţă pe care ceilalţi o vedeau desigur cu ochii lor, de vreme ce o găseau tînără şi fermecătoare.

Într-una dintre aceste seri, după ce invitaţii se risipiseră, Rosalie îşi încălcă intenţia de a păstra strict numai pentru sine taina inimii ei, această minune sufletească neîngăduită şi plină de suferinţă, dar fascinantă, şi de a nu se confesa nici fiicei ei, cu care era atît de bună prietenă. O irezistibilă nevoie de comunicare o sili să nu-şi mai ţină făgăduiala pe care şi-o făcuse şi să se destăinuie isteţei Anna, nu numai pentru că năzuia să obţină complicitatea ei înţelegătoare şi afectuoasă, ci şi din dorinţa de a vedea elogiat în mod inteligent ceea ce natura săvîrşea asupra ei, ca un ciudat proces omenesc.

Pe o vreme umedă, cu zăpadă, cele două doamne se întoarseră acasă pe la miezul nopţii cu o trăsură de piaţă. Rosalie tremura de frig.

– Îngăduie-mi, dragă fetiţo, spuse ea, să vin pentru o jumătate de oră în dormitorul tău atît de confortabil. Mi-e frig, dar capul îmi arde, iar la somn mă tem că nu mă pot gîndi prea curînd. Dacă ai să faci la urma urmelor un ceai, cred că n-ar fi rău. Punciul ăsta de la alde

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 762

Rollwagen i se suie omului la cap. Rollwagen îl prepară el însuşi, dar nu are o mînă prea norocoasă, toarnă un dubios rachiu de portocale în vin de Mosela, apoi şampanie germană. Mîine o să avem iarăşi toate durerile de cap cuvenite, un *hang-over*[42] rău. Adică tu, nu. Tu eşti chibzuită şi nu bei mult. Eu însă uit de mine tot pălăvrăgind şi nu bag de seamă că paharul îmi e mereu umplut, aşa că-l cred tot primul. Da, fă cîte un ceai, e bine. Ceaiul e un excitant, dar totodată şi calmează, iar un ceai fierbinte luat la momentul potrivit apără de răceală. La Rollwagen era excesiv de cald – în orice caz, aşa mi s-a părut – şi-apoi lapoviţa de-afară! S-o fi şi anunţînd prin ea primăvara? Astăzi la prînz, în Grădina Curţii, cred că de fapt am şi adulmecat-o. Dar asta o face zăpăcita ta mamă îndată după solstiţiu, cînd ziua a început să crească din nou. O idee bună să pui în priză radiatorul electric; aici a început să fie mai puţin cald. Dragă fetiţo, tu te pricepi să faci aşa ca să ne simţim comod şi să creezi o atmosferă intimă pentru o scurtă convorbire între patru ochi, mai înainte de a ne duce la culcare. Vezi, Anna, doream de mult să stau de vorbă cu tine – dorinţă pentru îndeplinirea căreia, ai dreptate, nu mi-ai refuzat niciodată prilejul. Dar există, draga mea, lucruri pentru rostirea şi discutarea cărora ai nevoie de o atmosferă deosebit de intimă, de o oră favorabilă care dezleagă limbile...

– Ce fel de lucruri, mamă? Cu smîntînă nu pot să te servesc. Vrei cîteva picături de lămîie?

– Lucruri de-ale inimii, fetiţo, lucruri de-ale naturii, ale naturii minunate, enigmatice, atotputernice, care ne joacă uneori feste atît de ciudate, de contradictorii, chiar de ininteligibile. Asta o ştii şi tu. În ultima vreme, dragă Anna, m-am gîndit – iartă-mă că mă ating de asta – la povestea ta de odinioară cu Brünner, la suferinţa ta, de care mi te-ai plîns într-o oră asemănătoare cu asta şi pe care, din indignare împotriva ta însăţi, ai numit-o chiar o ruşine, din cauza conflictului umilitor în care se găsea raţiunea, judecata ta cu inima ta sau, dacă preferi, cu simţurile tale.

– Te corectezi pe bună dreptate, mamă. Inima e o şarlatanie sentimentală. N-ar trebui numit inimă ceea ce e cu totul altceva. Inima noastră nu vorbeşte cu adevărat decît cu aprobarea judecăţii şi a raţiunii.

– Asta e părerea ta. Tu ai fost întotdeauna pentru unitate şi ai socotit că natura stabileşte de la sine o armonie între suflet şi corp. Dar nu poţi contesta că atunci ai trăit într-o stare de totală disarmonie dintre dorinţele tale şi judecata ta. Pe vremea aceea erai foarte tînără, iar

dorinţa ta nu avea de ce să se ruşineze în faţa naturii, ci doar în faţa judecăţii, care considera această dorinţă umilitoare. Dorinţa ta nu rezista în faţa judecăţii tale, iar în asta se găsea sorgintea ruşinii şi a suferinţei tale. Fiindcă tu eşti mîndră, Anna, foarte mîndră şi nu vrei să admiţi că ar putea exista o mîndrie în domeniul pur afectiv, o mîndrie a sentimentului, care nu se socoteşte obligată să se justifice sau să răspundă în faţa indiferent cui – judecată şi raţiune, şi chiar natura însăşi; iată un punct de vedere în care ne deosebim. Pentru mine, inima e mai presus de orice, iar dacă natura îi insuflă simţăminte care nu i se mai cuvin şi care par a crea o contradicţie între inimă şi ea – aceasta e, desigur, o ruşine dureroasă, dar ruşinea priveşte faptul că se petrece ceva ce nu se mai cuvine, altminteri e, în fond, o dulce uimire, o veneraţie în faţa naturii şi a vieţii, care face să renască ceea ce s-a ofilit în natură.

– Dragă mamă, replică Anna, înainte de toate, îngăduie-mi să refuz onoarea pe care o faci mîndriei şi raţiunii mele. Amîndouă ar fi cedat jalnic atunci în faţa a ceea ce tu numeşti inimă, dacă n-ar fi intervenit un destin milostiv, iar cînd mă gîndesc unde m-ar fi dus inima, trebuie să-i mulţumesc lui Dumnezeu că lucrurile n-au mers după dorinţa ei. Sînt cea din urmă căreia i-ar fi îngăduit să ridice piatra. Dar nu despre mine e vorba, ci despre tine, iar faptul că vrei să mi te destăinui este o onoare pe care n-o refuz. Fiindcă, nu-i aşa, asta vrei să faci. Cuvintele tale îmi dau de înţeles acest lucru, numai că sînt tulburi în generalitatea lor. Lămureşte-mă, te rog, cum să le raportez la tine şi cum să le înţeleg.

– Ce-ai zice tu, Anna, dacă mama ta ar fi cuprinsă, la vîrsta ei înaintată, de un sentiment fierbinte, care se cuvine numai tinereţii în plină putere, numai maturităţii, nu însă şi unei femei ofilite?

– De ce acest condiţional, mamă? Este vădit că aşa stau lucrurile cu tine, precum spui. Iubeşti?

– Cum rosteşti acest cuvînt, dulcea mea fetiţă! Cît de liber şi cutezător şi deschis rosteşti cuvîntul care mie mi-ar veni atît de greu pe buze şi pe care l-am ţinut adînc ferecat în mine atîta vreme, împreună cu tot ceea ce exprimă el ca fericire plină de ruşine şi durere, pe care l-am tăinuit faţă de lumea întreagă şi chiar faţă de tine cu atîta străşnicie, încît ar trebui să cazi din nori, din norii credinţei tale în demnitatea de matroană a mamei tale! Da, iubesc, iubesc cu ardoare şi plină de dorinţă, şi fericită, şi nenorocită, aşa cum ai iubit tu în tinereţea ta. În

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 764

faţa sentimentului, raţiunea mea rezistă tot atît de puţin ca odinioară a ta, iar dacă sînt şi mîndră de primăvara sufletească pe care natura mi-o dăruieşte în chip miraculos, sufăr totuşi, cum ai suferit şi tu cîndva, şi mă simt irezistibil îmboldită să-ţi spun totul.

– Draga, buna mea mamă! Spune-mi liniştită totul. De ţi-e greu să vorbeşti, am să întreb. Cine este?

– Va fi pentru tine o surpriză cutremurătoare, dragă fetiţă. Tînărul prieten al familiei noastre. Profesorul fratelui tău.

– Ken Keaton?

– El.

– Aşadar, el! Bine. N-ai de ce să te temi de mine, mamă, că am să strig: „De neînţeles!“, deşi aşa stă în firea oamenilor. E ceva ieftin şi prostesc să califici drept de neînţeles un sentiment în care nu poţi să te transpui. Şi totuşi – oricît m-aş teme să nu te jignesc –, îngăduie-mi întrebarea: vorbeşti de un simţămînt ce nu se mai cade la anii tăi, te plîngi că nutreşti sentimente de care nu mai eşti vrednică. Te-ai întrebat însă vreodată dacă acest bărbat tînăr e vrednic de sentimentele tale?

– El, vrednic? Aproape că nu înţeleg ce vrei să spui. Iubesc, Anna. Ken este întruchiparea cea mai minunată a bărbăţiei tinereşti pe care au văzut-o ochii mei.

– Şi de asta îl iubeşti. N-ai vrea să încercăm să schimbăm locul cauzei şi al efectului, aşezîndu-le, poate, mai bine aşa? Nu s-ar putea oare să-ţi apară atît de minunat doar pentru că... doar pentru că-l iubeşti?

– O, fetiţo, tu desparţi ceea ce e de nedespărţit. În inima mea, dragostea ce i-o port şi înfăţişarea lui minunată sînt una.

– Dar tu suferi, dragă, scumpă mamă, şi aş dori nemăsurat de mult să te ajut. N-ai putea oare încerca să-l priveşti o clipă – măcar o clipă, care ar fi poate salutară pentru tine – nu în lumina iubirii tale care-l transfigurează, ci în lumina zilei, în realitatea lui, ca pe tînărul drăguţ, atrăgător – desigur, admit acest lucru –, atrăgător, care este, dar care justifică atît de puţin o pasiune şi nu merită să suferi pentru el?

– Intenţiile tale sînt bune, Anna, ştiu. Ai vrea să-mi faci un bine, sînt convinsă de asta. Dar nu pe seama lui, nu nedreptăţindu-l. Şi-l nedreptăţeşti, vorbind despre „lumina zilei“, care e o lumină atît de falsă, total înşelătoare. Spui că e drăguţ, spui chiar că e atrăgător şi vrei să înţelegi prin asta că e un om mediocru, care nu are nimic deosebit în el. Dar el este un om extraordinar, a cărui viaţă îţi mişcă inima.

Gîndeşte-te la originea lui modestă, gîndeşte-te cum a absolvit cu o voinţă de fier colegiul şi şi-a întrecut toţi colegii în privinţa istoriei şi a exerciţiilor fizice, cum s-a grăbit apoi să se înroleze şi s-a comportat excelent ca soldat, astfel că a fost *honorably discharged!*

– Iartă-mă, asta se întîmplă cu toţi cei care nu s-au făcut vinovaţi de-a dreptul de ceva dezonorant.

– Fiecare! Tu mizezi pe mediocritatea lui şi vrei să mă convingi prin asta că îl socoteşti, dacă nu de-a dreptul, în orice caz aluziv, un tînăr simplu, naiv. Dar uiţi că simplitatea poate fi ceva sublim şi victorios şi că simplitatea lui are drept fundal marele spirit democratic al întinsei lui patrii...

– Nu-şi iubeşte deloc ţara.

– Cu toate acestea, e fiul ei adevărat, iar dacă iubeşte Europa, din cauza perspectivei istorice şi a datinilor populare, faptul acesta îl onorează, de asemenea, şi-l distinge faţă de majoritatea. Pentru patria lui şi-a dat sîngele. *Honorably discharged*, zici tu, este oricine. Dar cui i se conferă o medalie pentru vitejie, acea *Purple Heart*[43], ca semn că eroismul cu care s-a avîntat împotriva inamicului i-a adus o rănire, poate una gravă?

– Ah, dragă mamă, cred că în război oricine poate fi rănit, unul cade, altul scapă, fără ca asta să aibă prea mult de-a face cu vitejia. Dacă unuia i s-a smuls un picior sau i-a fost străpuns de glonţ un rinichi, medalia e o mîngîiere şi o mică despăgubire pentru ghinionul pe care l-a avut, dar, de cele mai multe ori, nu e o distincţie pentru un eroism deosebit.

– În orice caz, el şi-a sacrificat un rinichi pe altarul patriei!

– Da, a avut ghinionul ăsta. Şi, slavă Domnului, un om o scoate la capăt, la nevoie, cu un singur rinichi. Dar la nevoie – şi asta e totuşi o lipsă, un defect, iar gîndul la un asemenea defect diminuează totuşi întrucîtva splendoarea tinereţii lui, aşa că, la lumina zilei, la care ar trebui privit, înseamnă că, în pofida înfăţişării sale arătoase – sau, să zicem, normale – nu e trupeşte întreg de tot, un om deplin, ci un invalid.

– Dumnezeule mare, Ken nu mai e un om întreg, Ken nu mai e un om deplin! Dar, biată copilă, e întreg pînă la splendoare şi poate renunţa fără să-i pese la un rinichi – nu numai după propria lui părere, ci şi după părerea tuturor, mai cu seamă a femeilor, care se ţin cu toatele după el şi cu care îşi face şi el, cu siguranţă, cheful! Dragă, bună, inteligentă Anna, ştii tu care e motivul principal pentru care mă

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 766

destăinui ţie şi am început această discuţie cu tine? Fiindcă voiam să te întreb – şi să-ţi aflu părerea sinceră – dacă, din cîte ai observat şi din cîte eşti convinsă, există vreo legătură între el şi Louise Pfingsten, sau Amélie Lützenkirchen, sau între el şi amîndouă, pentru care ar fi destul de întreg! În această îndoială chinuitoare mă zbat şi aş dori mult să aflu purul adevăr de la tine, care poţi privi lucrurile cu sînge rece, la lumina zilei, ca să zicem aşa.

– Biată, scumpă mamă, cum te mai chinuieşti, cum mai suferi! Îmi pare atît de rău! Nu, nu cred – ştiu atît de puţin despre modul lui de viaţă şi nu simt nici un imbold să-l investighez –, dar nu cred şi n-am auzit să se spună că s-ar afla cu doamna Pfingsten sau cu doamna Lützenkirchen în relaţiile pe care le bănuieşti. În privinţa asta, te rog, linişteşte-te!

– Să dea Dumnezeu, draga mea, spui asta nu ca să mă mîngîi şi să torni un balsam pe chinul meu, ci din compătimire! Dar vezi tu, compătimirea – deşi poate că o şi caut la tine – nu e, de asemenea, nicidecum un cuvînt potrivit, fiindcă în chinul meu sînt fericită, mi-e ruşine, dar mă simt mîndră de primăvara dureroasă a sufletului meu; gîndeşte-te la asta, fetiţo, chiar dacă s-ar părea că cerşesc compasiunea ta!

– Nu gîndesc că cerşeşti. Dar fericirea şi mîndria sînt totuşi într-un asemenea caz strîns împletite cu suferinţa, sînt împreună un tot, şi chiar dacă n-ai căuta nici o compătimire, aceasta îţi vine totuşi de la cei ce te iubesc şi-ţi doresc să-ţi fie ţie înseţi milă de tine şi să cauţi să te eliberezi din această vrajă absurdă... Iartă-mi aceste vorbe! Cu siguranţă că sînt greşite, dar nu pot să mă îngrijesc de vorbe. De tine, dragă mamă, sînt îngrijorată şi nu abia de astăzi, nu abia după ce mi-ai făcut această confesiune, pentru care îţi sînt recunoscătoare. Ai închis în sufletul tău taina cu o mare stăpînire de sine, dar că exista o taină, că de cîteva luni se petreceau cu tine lucruri deosebite şi ciudate n-a putut totuşi să rămînă ascuns pentru cei care te iubesc şi care au observat cu sentimente amestecate.

– La cine te referi cu acest „cei“?

– Vorbesc despre mine. În ultima vreme, mamă, te-ai schimbat izbitor – adică nu te-ai schimbat, m-am exprimat greşit, ai rămas aceeaşi, iar dacă zic: te-ai schimbat, vreau să spun că fiinţa ta a cunoscut o întinerire, ceea ce, iarăşi, nu e cuvîntul nimerit, fiindcă nu poate

fi, desigur, vorba despre o întinerire reală, demonstrabilă a iubitei tale înfăţişări. Dar uneori, pentru cîteva clipe, aveam impresia, într-un anume mod fantasmagoric, că dragul tău chip de matroană parcă redevine brusc mama mea de acum douăzeci de ani, aşa cum am cunoscut-o pe vremea cînd eram o fetiţă – mai mult chiar, mi se părea deodată că te văd aşa cum nu te-am văzut niciodată, aşa cum vei fi arătat pe cînd erai tu însăţi o fetiţă. Iar această amăgire a simţurilor, dacă a fost o simplă amăgire a simţurilor, deşi în ea se găsea şi ceva real, ar fi trebuit totuşi să mă bucure, să-mi facă inima să tresalte de bucurie, nu-i aşa? Dar asta nu s-a întîmplat, ci mi s-a strîns inima, şi tocmai în clipele cînd întinereai în faţa ochilor mei mi-era teribil de milă de tine. Fiindcă, totodată, vedeam că suferi şi că fantasmagoria de care vorbesc nu numai că are a face cu suferinţa ta, ci şi că este expresia, manifestarea exterioară a acesteia, acea „primăvară a durerii“, cum spuneai adineauri. Dragă mamă, cum se face că foloseşti asemenea vorbe? Nu e stilul tău. Tu eşti un suflet simplu, extrem de fermecător, ochii tăi văd bine şi limpede natura, nu se adîncesc în cărţi, tu n-ai citit mult. Pînă acum n-ai folosit cuvinte ca acelea pe care le făuresc poeţii, cuvinte dureroase şi bolnave, şi dacă acum o faci totuşi, lucrul acesta are ceva de...

– De ce, Anna? Cînd le folosesc poeţii, o fac tocmai pentru că *au nevoie* de ele, pentru că scot din ele sentimente şi trăiri, ceea ce se întîmplă şi cu mine, aceea căreia, după părerea ta, nu i se potrivesc. N-ai dreptate. Asemenea cuvinte îi vin celui ce-i sînt necesare, iar acela nu se sfieşte de ele, fiindcă izvorăsc din sufletul lui. Dar amăgirea simţurilor, fantasmagoria pe care ai crezut că o vezi la mine, am să ţi-o lămuresc. A fost opera tinereţii *lui*. A fost lupta sufletului meu ca să imit tinereţea lui, ca să nu trebuiască să pier în ruşine şi ocară în faţa ei.

Anna plîngea. Se ţineau îmbrăţişate şi lacrimile lor se amestecau.

– Şi ceea ce spui tu, zise cu un efort infirma, şi ceea ce spui tu, măicuţă dragă, este înrudit cu acele vorbe străine de care ai avut nevoie şi capătă în gura ta, ca şi ele, ceva nimicitor. Această nefericită stare de spirit te distruge, o văd cu ochii, o simt din felul tău de a vorbi. Trebuie s-o stopăm, să-i punem capăt, să te salvăm de ea, cu orice preţ. Ochii care nu se văd se uită, mamă. Există o singură hotărîre salvatoare. Acest tînăr nu mai trebuie să vină la noi, trebuie concediat. Dar asta nu-i destul.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 768

Tu îl vezi şi altundeva în societate. Bine, trebuie deci să-l determinăm să părăsească oraşul. Mă încumet să-l conving s-o facă. Am să vorbesc prieteneşte cu el, am să-i arăt că aici se pierde, se iroseşte, că s-a terminat de mult cu Düsseldorful şi că nu poate să rămînă veşnic ancorat aici, Düsseldorful nu e Germania, pe care trebuie s-o cunoască mai bine şi pe spaţii mai întinse, mai există Münchenul, Hamburgul, Berlinul, care trebuie cercetate, am să-i spun că trebuie să se ţină în mişcare şi să trăiască ici, colo, un răstimp, mai înainte ca, precum e datoria lui firească, să se întoarcă în patrie şi să se dedice unei profesii ordonate, în loc să facă în Europa pe profesorul invalid. Am să mă străduiesc să-l fac să înţeleagă. Iar dacă n-o să vrea şi se încăpăţînează să rămînă la Düsseldorf, unde are acum legături, ei bine, mamă, atunci plecăm noi. Cedăm casa de-aici şi ne mutăm la Köln sau Frankfurt sau într-un loc frumos din Taunus, iar tu laşi aici, în urmă, ceea ce te-a chinuit şi a fost pe cale să te distrugă şi uiţi totul, nemaivăzîndu-l. A nu mai vedea pe cineva te ajută infailibil să uiţi; e imposibil să nu poţi să uiţi. Ai să spui poate că a uita e ceva ruşinos, dar e un mijloc bun, bizuie-te pe el! În Taunus ai să te bucuri de natura care ţi-e dragă şi ai să fii din nou vechea, iubita noastră mamă.

Anna vorbi astfel cu multă stăruinţă, dar cît de zadarnic!

– Destul, destul, Anna, încetează cu vorbele astea, nu le pot asculta! Plîngi împreună cu mine, grija ta e plină de afecţiune, dar ceea ce spui, propunerile tale sînt imposibile şi mă îngrozesc. Să-l izgonim pe el? Să plecăm noi? Pe ce căi greşite se rătăceşte grija ta! Vorbeşti despre natura dragă, dar o insulţi prin intenţiile tale, vrei s-o jignesc şi eu, sugrumînd în mine primăvara dureroasă prin care mi-a binecuvîntat sufletul. Ce păcat ar fi ăsta, ce nerecunoştinţă ar fi, ce trădare ar fi împotriva ei, a naturii, şi ce renegare a credinţei faţă de buna ei atotputernicie! Îţi mai aduci aminte de Sara, cum a păcătuit? A rîs de una singură înapoia uşii şi a zis: „Acum sînt bătrînă, iar soţul meu e şi el bătrîn, cum să mai cunosc desfătarea?“ Domnul Dumnezeu însă a spus cu supărare: „De ce rîde Sara?“ După părerea mea, ea a rîs mai puţin din pricina vîrstei ei secătuite, cît mai ales fiindcă şi Avraam, domnul ei, era foarte bătrîn, împovărat de zile, împlinise nouăzeci şi nouă de ani. Ce femeie n-ar fi rîs la gîndul de a se desfăta cu un bărbat de nouăzeci şi nouă de ani, chiar dacă viaţa erotică a bărbaţilor ar fi mai puţin strict delimitată decît aceea a femeilor? Domnul meu însă este tînăr, foarte tînăr, şi cu cît mai

uşor şi mai ademenitor trebuie să-mi fie gîndul... Ah, Anna, devotata mea copilă, sîngele meu, dorinţele mele clocotesc de voluptate, o voluptate plină de ruşine şi mîhnire, de care nu mă pot lepăda, nu pot să fug în Taunus, iar dacă tu l-ai convinge pe Ken să plece – cred că te-aş urî de moarte!

Anna ascultă aceste cuvinte nestăpînite, exaltate, cu o dureroasă strîngere de inimă:

– Dragă mamă, spuse ea cu o voce înăbuşită, eşti foarte iritată. Acum ai nevoie de odihnă şi somn. Ia douăzeci, chiar douăzeci şi cinci de picături de valeriană într-un pahar cu apă. Acest mijloc inofensiv este adesea foarte eficace. Şi fii sigură că n-am să întreprind pe cont propriu nimic ce-ar putea fi împotriva sentimentului tău. Ia în seamă această asigurare, pentru liniştea ta, la care ţin atît de mult! Dacă am vorbit disprețuitor despre Keaton, pe care-l stimez ca obiect al afecţiunii tale, deşi trebuie să-l blestem fiindcă suferi din pricina lui, te rog să înţelegi că am făcut-o în încercarea de a te linişti. Pentru încrederea pe care mi-ai arătat-o îţi sînt nespus de recunoscătoare şi sper, chiar cred cu tărie, că prin această convorbire cu mine ţi-ai mai uşurat totuşi, întrucîtva, inima. Poate că această convorbire e premisa vindecării tale – vreau să spun: a liniştirii tale. Inima ta bună, voioasă, scumpă pentru noi toţi se va regăsi. Acum iubeşte suferind – nu crezi că, să zicem, cu timpul, va învăţa să iubească fără a suferi şi corespunzător raţiunii? Vezi tu (Anna rosti aceste cuvinte în vreme ce o conduse, grijulie, pe Rosalie în dormitorul ei, ca să-i picure ea însăşi valeriana în pahar), dragostea, ce înţeles atotcuprinzător are, cît de diverse lucruri acoperă numele ei şi cum e ea totuşi mereu unică! De exemplu, dragostea unei mame pentru fiul ei – ştiu că nu ţii prea mult la Eduard –, dar această dragoste poate fi foarte caldă, foarte pătimaşă, poate fi plină de gingăşie, clar deosebită de aceea faţă de un copil de acelaşi sex şi totuşi fără să depăşească nici o clipă barierele dragostei de mamă. Ce-ar fi dacă te-ai folosi de gîndul că tînărul Ken ar putea să fie fiul tău, ca să preschimbi afecţiunea pe care i-o porţi în dragoste de mamă, s-o transpui spre mîntuirea ta în planul matern?

Rosalie zîmbi printre lacrimi:

– Ca să domnească buna înţelegere între corp şi suflet, nu-i aşa? zise ea cu o tristă ironie. Draga mea fetiţă, cum mai recurg la chibzuinţa ta, cum o mai schimonosesc şi cum mai abuzez de ea! Nu e frumos din

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 770

parte-mi, fiindcă în zadar te ostenesc, făcînd apel la ea. Dragostea de mamă – asta e ceva cam la fel cu plecarea în Taunus... Am cam început să vorbesc aiurea? Sînt moartă de oboseală, ai dreptate. Îţi mulţumesc, draga mea, pentru răbdare, pentru compasiune! Îţi mulţumesc şi pentru că-l stimezi pe Ken din pricina a ceea ce numeşti tu afecţiunea mea. Şi nu-l urî, aşa cum ar trebui să te urăsc eu, dacă l-ai alunga! De el s-a folosit natura, ca să săvîrşească o minune cu sufletul meu!

Anna o părăsi. Trecu o săptămînă, timp în care Ken Keaton luă de două ori cina la familia Tümmler. Prima dată mai fu de faţă o pereche de soţi din Duisburg, rude ale Rosaliei; doamna era o vară a ei. Anna, care ştia bine că de la anumite relaţii şi tensiuni sufleteşti porneşte aproape inevitabil un fluid sesizabil tocmai de către cei mai puţin implicaţi, îi urmări cu atenţie pe oaspeţi. O văzu pe vară plimbîndu-şi de cîteva ori cu uimire privirea între Keaton şi stăpîna casei, îl văzu o dată şi pe soţ zîmbind pe sub mustaţă. În aceeaşi seară observă şi o schimbare în comportamentul lui Ken faţă de mama ei, o modificare şi o adaptare bizară a reacţiilor lui, considerînd în aceea că nu tolera ca ea să se prefacă, altminteri cu destul efort, că nu-l bagă în seamă, ci o silea să-i arate interes. A doua oară, nu mai fu de faţă nimeni. Doamna von Tümmler se pricepu atunci să joace o scenă hazlie, destinată fiicei ei şi inspirată de convorbirea avută de ele două, cu aluzii ironice la adresa anumitor sfaturi ale Annei şi, totodată, să tragă un profit pentru ea, ca să ne exprimăm astfel, în travesti. Anume, reieşise că toată noaptea trecută Ken îşi făcuse de cap pînă-n zori cu cîţiva buni prieteni, un elev de la pictură şi doi fii de fabricanţi, cu care dăduse o raită prin cîrciumile vechi, şi venise la familia Tümmler cu durerea de cap corespunzătoare, un *hang-over* de primul rang, după spusa lui Eduard, care divulgă aventura. La plecare, cînd îşi spuseră reciproc noapte bună, Rosalie o privi o clipă pe fiica ei cu un aer ştrengăresc, ba îşi ţinu, la început, privirea aţintită asupra ei, în vreme ce-l şi apucase pe tînăr de sfîrcul urechii, zicîndu-i:

– Iar tu, fiule, primeşte din partea mamei Rosalie un avertisment serios şi ia aminte că locuinţa ei este deschisă numai unor oameni cu maniere serioase, nu păsărilor de noapte şi invalizilor beţivani, care aproape că nu mai sînt în stare să vorbească omeneşte sau să mai vadă cu ochii! Ai auzit, pierde-vară? Îndreaptă-te! Dacă te ademenesc băieţii

cei răi, nu te lua după ei şi nu-ţi mai bate joc de sănătatea ta! Vrei să te-ndrepţi, să te-ndrepţi? Continua să-l tragă de sfîrcul urechii, iar Ken ceda exagerat uşoarei smucituri, prefăcîndu-se că-l doare foarte tare, încovoindu-se jalnic, cu o grimasă, sub mîna ei şi dezgolindu-şi dinţii frumoşi, strălucitori. Faţa lui era foarte aproape de a ei, iar în această faţă apropiată ea mai spuse: Dacă o mai faci şi nu te îndrepţi, băiat neascultător, te alung din oraş, ştii tu? Te trimit într-un loc liniştit în Taunus, unde natura e, ce-i drept, foarte frumoasă, dar unde nu există nici un fel de ispite şi-i poţi învăţa englezeşte pe copiii ţăranilor. De astă dată, culcă-te, să-ţi treacă mahmureala, răule! Dădu drumul urechii, îşi luă rămas-bun de la faţa lui apropiată, o mai privi o dată pe Anna cu un aer uşor ştrengăresc şi plecă.

După opt zile, se întîmplă ceva neobişnuit, care o uimi, o emoţionă şi o tulbură în cel mai înalt grad pe Anna von Tümmler – o tulbură în sensul că îi dădu motive să se bucure pentru mama ei, fără a şti însă bine dacă trebuie să ia cele întîmplate ca o fericire sau, dimpotrivă, ca o nenorocire. Pe la zece înainte de prînz, fata în casă o pofti la doamna. Cum mica familie lua micul dejun separat – mai întîi Eduard, apoi Anna, iar stăpîna casei, ultima, încă n-o văzuse pe mama ei. Rosalie şedea întinsă pe canapeaua din dormitorul ei, învelită cu un pled uşor de caşmir, palidă, dar cu năsucul înroşit. Se înclină cu un zîmbet de oboseală cam afectată spre fiica ei, care intră şchiopătînd, dar nu spuse nimic şi aşteptă să fie întrebată.

– Ce se-ntîmplă, mamă? Doar nu eşti bolnavă?

– O, nu, draga mea, nu te nelinişti, asta nu e boală. Am fost foarte tentată ca în loc să pun să te cheme, să trec eu dincolo la tine şi să te salut. Dar am întrucîtva nevoie să mă cruţ, trebuie întrucîtva să stau liniştită, cum e nevoie s-o facem uneori, noi, femeile.

– Mamă! Cum să-nţeleg vorbele tale?

Rosalie se ridică puţin, îşi petrecu braţele pe după gîtul Annei, pe care o trase în jos, spre ea, pe marginea canapelei şi, obraz lîngă obraz, îi şopti la ureche dintr-o suflare:

– Triumf, Anna, triumf, mi-a revenit, mi-a revenit după o întrerupere atît de îndelungată, în modul cel mai natural şi întocmai cum se cuvine unei femei mature, vii. Scumpă fetiţă, ce minune, ce minune! Ce minune săvîrşeşte marea, buna natură pentru mine şi cum îmi binecuvîntează credinţa. Fiindcă eu am crezut, Anna, şi n-am rîs, iar buna

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 772

natură mă răsplătește și renunță la ceea ce pare să fi avut de gînd cu trupul meu, dovedește că a fost o eroare și restabilește armonia între suflet și corp, dar în alt fel de cum voiai tu să se întîmple. Nu în sensul ca sufletul să îngăduie cu supunere corpului să acționeze asupra lui și să-l transpună în starea venerabilă de matroană, ci invers, invers, dragă copilă, în așa fel încît sufletul să se arate stăpîn asupra corpului. Felicită-mă, scumpo, fiindcă sînt foarte fericită! Sînt din nou femeie, din nou un om întreg, o femeie aptă, îmi e îngăduit să mă simt vrednică de tinerețea bărbătească prin care m-a vrăjit el și nu mai e nevoie să plec ochii în fața lui, cu un sentiment de neputință. Nuiaua vieții cu care m-a bătut această tinerețe mi-a atins nu numai sufletul, ci și corpul și a făcut din nou din el un izvor curgător. Sărută-mă, draga mea, spune-mi că sînt fericită, atît de fericită cum mă simt, și proslăvește împreună cu mine puterea miraculoasă a marii și bunei naturi!

Se lăsă înapoi pe canapea, închise ochii și zîmbi mîndră, cu năsucul foarte roșu.

– Dragă, dulce mamă, spuse Anna, destul de înclinată să împărtășească bucuria mamei, totuși cu inima strînsă, ăsta e un eveniment mare, mișcător, și un semn al măreției naturii tale, care s-a dovedit în prospețimea sentimentului tău, iar acum își afirmă puterea și în viața ta trupească. Vezi, sînt întocmai de părerea ta, socotind ceea ce ți se întîmplă trupește ca un produs al stărilor sufletești, al sentimentului tău de o intensitate tinerească. Orice voi fi spus eu cînd și cînd despre aceste lucruri, chiar atît de filistină nu trebuie să mă socotești, încît să crezi că neg sufletului orice putere asupra trupului, socotind că acesta din urmă, singur, are cuvîntul hotărîtor în relația lor. Știu și eu din natură că depind unul de altul, alcătuind o unitate. Oricît de subordonat ar fi sufletul față de stările corpului – ceea ce poate săvîrși cel dintîi asupra celui din urmă se învecinează adesea cu miraculosul, iar exemplul tău în această privință este unul dintre cele mai minunate. Și totuși, îngăduie-mi să spun: acest frumos și vesel eveniment, de care ești atît de mîndră – și, pe bună dreptate, poți fi mîndră de el –, mie nu-mi face aceeași impresie ca ție. Găsesc, minunata mea mamă, că nu schimbă multe și nu-mi sporește în esență admirația față de natura ta sau de natură în general. Eu, ca șchioapă ce sînt și pe cale să devin fată bătrînă, am, desigur, motive să nu pun mare preț pe cele trupești. Prospețimea sentimentelor tale, în contradicție tocmai cu

îmbătrînirea corpului, mi se părea destul de minunată, în destulă măsură un triumf, îmi apărea aproape ca o victorie a sufletului mai pură decît a devenit acest eveniment organic, care dovedește indestructibilitatea simțirii tale.

– Mai bine taci, biata mea copilă! Ceea ce numești tu prospețime a sentimentelor mele, despre care spui acum că te încîntă, e ceva ce-ai pretins mai mult sau mai puțin fățiș că e o sminteală prin care mă fac ridicolă și m-ai sfătuit să mă retrag în postura bătrînească de mamă, să-mi reduc simțirea la afecțiunea maternă. Ei, ar fi fost prea devreme, nu ești și tu de părere acum, Annchen? Natura s-a rostit împotrivă. A luat pe seama ei sentimentul meu și mi-a arătat fără echivoc, în sfîrșit, că acest sentiment nu are de ce să se rușineze în fața tinereții înfloritoare spre care se îndreaptă. Și tu crezi cu adevărat că asta nu schimbă multe?

– Ceea ce cred eu, draga mea, minunata mea mamă, nu poate fi tălmăcit prin aceea că aș disprețui cuvîntul naturii. Înainte de toate nu se poate tălmăci prin aceea că aș vrea să-ți stric bucuria pe care ți-a adus-o sentința ei. Să nu crezi asta! Cînd am spus că prin cele întîmplate nu se schimbă multe, m-am referit la realitatea exterioară, la aspectul practic, ca să zicem așa. Cînd te-am sfătuit, cînd am dorit din toată inima să te birui pe tine însăți, zicînd că nici nu ți-ar fi greu să restrîngi la o afecțiune maternă sentimentul pentru tînărul bărbat – iartă-mă că vorbesc despre el atît de rece –, așadar, pentru prietenul nostru, Keaton, mi-am bizuit speranța pe faptul că el ar putea să fie fiul tău. În privința acestui fapt, nu-i așa, nu s-a schimbat totuși nimic și el nu va putea modifica relațiile dintre tine și el, de ambele părți, din a ta și a lui.

– Și din partea lui. Tu vorbești de ambele părți, dar îl iei în seamă numai pe el. Tu nu crezi că m-ar putea iubi altfel decît, eventual, ca un fiu?

– Nu vreau să spun asta, dragă, scumpă mamă.

– Nici n-ai putea să spui, iubita mea copilă! Gîndește-te, tu n-ai dreptul s-o faci, n-ai autoritatea necesară în materie de dragoste. Ai puțină perspicacitate în acest domeniu, fiindcă te-ai resemnat de timpuriu, inimioara mea, și ți-ai întors ochii de la asemenea lucruri. Cele spirituale ți-au oferit un înlocuitor pentru cele firești, asta e bine, ți-au fost de folos, e admirabil. Dar cum vrei tu să judeci și să mă condamni la deznădejde? N-ai spirit de observație și nu vezi ceea ce văd eu, nu deslușești semnele care-mi spun că simțirea lui e gata să iasă în întîm-

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 774

pinarea simţirii mele. Vrei să afirmi că în asemenea clipe el îşi face doar de joacă cu mine? Preferi să-l consideri insolent şi lipsit de inimă, în loc să admiţi că sentimentul său este la unison cu al meu? Ce-ar fi uimitor în asta? Deşi te afli departe de viaţa erotică, nu poţi să nu ştii că tinerii preferă adesea fetelor fără experienţă, tipului de gîsculiţă neroadă, o feminitate matură. În asta intră, poate, în joc o năzuinţă tainică spre mamă – după cum, dimpotrivă, în pasiunea unei femei vîrstnice pentru un tînăr răzbat, poate, sentimente materne. Dar cui spun eu aceste lucruri? Am impresia că tu însăţi ai rostit mai adineauri ceva în acest sens.

– Oare? În orice caz, ai dreptate, mamă. Îţi dau dreptate în tot ceea ce spui.

– Atunci nu trebuie să mă socoteşti lipsită de speranţă, cu atît mai mult astăzi, cînd natura s-a dovedit a fi de partea sentimentului meu. Nu trebuie s-o faci, în ciuda părului meu cărunt, spre care, cum mi se pare, îţi îndrepţi ochii. Da, din păcate, am încărunţit de tot. A fost o greşeală că n-am început încă mai de mult să-mi vopsesc părul. Acum nu pot să-ncep aşa, deodată, deşi natura m-a autorizat într-o anume măsură. Dar pentru faţă pot face cîte ceva, nu numai prin masaj, ci şi folosind ceva ruj. Voi, copiii, doar n-o să mi-o luaţi în nume de rău?

– N-ar trebui s-o facem, mamă. Dacă procedezi cu oarecare discreţie, Eduard nici nu bagă de seamă... Iar eu... eu găsesc că mijloacele artificiale nu prea se potrivesc cu simţul tău pentru natură, dar a ajuta natura în acest mod obişnuit nu constituie, cu siguranţă, un păcat împotriva ei.

– Nu-i aşa? Şi-apoi trebuie să împiedic în felul acesta ca în sentimentele lui Ken înclinaţia filială să capete un rol prea mare, preponderent. Ar fi împotriva speranţelor mele. Da, dragă, scumpă copilă, inima asta – ştiu, tu nu vorbeşti cu plăcere şi nu-ţi place să auzi vorbindu-se despre „inimă" –, inima asta a mea îmi creşte de mîndrie şi bucurie, la gîndul că voi întîmpina tinereţea lui cu totul altfel, cu altă încredere în mine. Inima mamei tale e plină de speranţe în fericire şi viaţă!

– Cît e de frumos, scumpă mamă! Şi ce încîntător e din parte-ţi că mă faci părtaşă la fericirea ta! O împărtăşesc, o împărtăşesc din inimă, să nu te îndoieşti de asta, nici chiar dacă-ţi spun că în bucuria mea se amestecă şi o oarecare grijă – e ceva ce mi se potriveşte, nu-i aşa? –, o anume şovăială, o şovăială din motive *practice*, ca să repet cuvîntul pe care l-am mai folosit o dată din lipsă de ceva mai bun. Tu vorbeşti

despre speranţa ta şi despre tot ceea ce te îndreptăţeşte la ea, înainte de toate te îndreptăţeşte, pur şi simplu, persoana ta vrednică de dragoste. Dar omiţi să defineşti mai concret această speranţă şi să-mi spui spre ce ţel tinde, unde vrea să ajungă în realitatea vieţii. Ai intenţia să te recăsătoreşti? Să faci din Ken Keaton tatăl nostru vitreg? Să apari împreună cu el în faţa altarului? Poate că e o laşitate din partea mea, dar mă tem că, datorită diferenţei de vîrstă dintre voi, egală cu aceea dintre mamă şi fiu, ar provoca stupoare.

Doamna von Tümmler o privi mirată pe fiica ei:

– Nu, răspunse ea, pentru mine asta e o idee nouă şi, ca să te liniştesc, pot să te asigur că nici nu-mi trece prin minte. Nu, Anna, prostuţo, n-am de gînd să vă dau un tată vitreg de douăzeci şi patru de ani. Ce ciudat din partea ta să vorbeşti atît de scorţos şi cu pioşenie despre altar!

Anna rămase tăcută şi, după ce-şi privi cu o fluturare din pleoape mama, îşi aţinti privirea în gol.

– Speranţa, reluă Rosalie, cine s-o definească aşa cum vrei tu? Speranţa e speranţă, cum vrei tu ca ea să se întrebe, ca să folosesc cuvintele tale, de un ţel practic? Ceea ce a săvîrşit natura asupra mea e atît de frumos, încît nu mă pot aştepta decît la ceva frumos, dar nu pot să-ţi spun cum îmi închipui că va fi, cum se va realiza şi unde va duce. Aşa e speranţa. În general, nu gîndeşte – şi cel mai puţin la cununia în faţa altarului.

Anna strînse uşor din buze. Apoi şopti printre ele, parcă involuntar şi cu un efort:

– Ar fi o idee relativ rezonabilă.

Doamna von Tümmler o privi cu uimire pe infirma care nu se uita la ea, şi încercă să-i tălmăcească expresia feţei.

– Anna? strigă ea cu o voce surdă. Cum gîndeşti şi cum te comporţi tu? Îţi mărturisesc că nu te mai recunosc deloc! Spune: cine e artistă dintre noi două – eu sau tu? Nu mi-aş fi închipuit niciodată că ai putea fi atît de în urmă faţă de mama ta în privinţa lipsei de prejudecăţi, şi nu numai în urma ei, ci şi în urma epocii şi a moravurilor ei mai libere! În arta ta, eşti atît de avansată şi pictezi după moda cea mai nouă, în aşa fel, încît un om cu o înţelegere modestă ca a mea te poate urmări numai cu trudă. Dar, din punct de vedere moral, pari a trăi în Dumnezeu ştie ce vremuri, prin anul cutare dinainte de război. Dar acum avem republică, avem libertate, noţiunile s-au schimbat foarte mult, devenind mai

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 776

lejere, mai libere, ceea ce se vădeşte în toate cele. Aşa, de exemplu, printre tineri e de bonton să-şi lase batista, din care înainte se vedea în buzunarul de la piept numai un colţişor, să atîrne mult în afară – să atîrne în afară ca un steag, o jumătate de batistă – un semn foarte clar şi chiar o manifestare conştientă a moravurilor republicane mai libere. Eduard îşi lasă şi el batista să atîrne după modă, lucru pe care-l privesc cu o anumită plăcere.

– Ai un spirit de observaţie ascuţit, mamă. Cred însă că în cazul lui Eduard simbolul batistei, de care vorbeşti, nu poate fi numit prea personal. Chiar tu spui deseori că acest tînăr bărbat – la urma urmelor, Eduard a şi devenit aşa ceva – are multe de la tatăl nostru, locotenent-colonelul. Poate că e o oarecare lipsă de tact să aduc în clipa asta în discuţie persoana lui *papa*. Şi totuşi...

– Anna, tatăl vostru a fost un excelent ofiţer şi a căzut pe cîmpul de onoare, dar a rămas pînă la sfîrşit un iuncher uşuratic şi un bărbat gata mereu de escapade, exemplul cel mai concludent pentru imprecisa delimitare a vieţii sexuale bărbăteşti, din pricina căreia am fost necontenit nevoită să închid amîndoi ochii. Din acest motiv, nu găsesc că a aduce vorba despre el ar fi din partea ta o deosebită lipsă de tact.

– Cu atît mai bine, mamă, dacă mă pot exprima astfel. Dar *papa* a fost un gentilom şi un ofiţer şi, cu toată uşurătatea lui, cum o numeşti tu, a trăit respectînd anumite principii de onoare, care pe mine nu prea mă interesează, dar dintre care unele, cred, au ajuns pînă la Eduard. El seamănă cu tata nu numai exterior, ca alură şi trăsături ale feţei. În anumite împrejurări ar reacţiona fără să vrea ca tata.

– Adică... în ce împrejurări?

– Dragă mamă, dă-mi voie să fiu foarte sinceră, aşa cum am fost întotdeauna una faţă de cealaltă! E lesne de închipuit că relaţii ca acelea dintre tine şi Ken Keaton, la care te gîndeşti, vor trebui să rămînă complet învăluite în taină şi cu totul necunoscute în societate. Mă îndoiesc însă că aşa ceva ar putea să reuşească pe deplin, avînd în vedere impulsivitatea ta încîntătoare, incapacitatea ta adorabilă de a te preface şi de a-ţi ascunde gîndurile. Să presupunem că un neobrăzat oarecare face faţă de Eduard nişte aluzii batjocoritoare, dîndu-i de înţeles c-ar umbla vorba că mama lui duce – ei, cum se spune – o viaţă uşuratică; Eduard l-ar lovi, l-ar pălmui pe individ şi cine ştie ce nerozii poliţieneşti periculoase ar rezulta din cavalerismul lui.

– Pentru numele lui Dumnezeu, Anna, ce-ţi trece prin minte! Mă sperii! Ştiu c-o faci din grijă pentru mine, dar e îngrozitoare grija asta a ta, îngrozitoare ca o sentinţă a copiilor împotriva mamei...

Rosalie plînse puţin. Anna o ajută să-şi usuce lacrimile, sprijinindu-i cu afecţiune mîna în care-şi ţinea batistuţa:

– Scumpă, bună mamă, iartă-mă! Cît îmi pare de rău că te fac să suferi! Dar, tu nu vorbi de sentinţa copiilor! Îţi închipui, oare, că n-aş privi – nu cu îngăduinţă, asta sună arogant –, ci cu respect şi cu cea mai gingaşă atenţie ceea ce tu consideri a fi fericirea ta! Iar Eduard – aproape că nu-mi dau seama cum de-am ajuns la el –, doar datorită batistei lui republicane. Nu e vorba de noi şi nici de oameni. Ci de tine, mamă. Vezi, te-ai numit lipsită de prejudecăţi. Dar eşti într-adevăr? Am vorbit despre *papa* şi despre anumite principii tradiţionale conform cărora a trăit şi pe care, după părerea lui, nu le-a încălcat prin escapadele sale ce te-au necăjit. Că i le-ai iertat mereu provine – să-ţi fie clar acest lucru – din aceea că erai, în fond, de aceeaşi părere – anume, de părere că aceste escapade nu aveau nimic de-a face cu libertinajul propriu-zis. Nu era născut pentru libertinaj şi nici înzestrat spiritualiceşte pentru aşa ceva. Nici tu nu eşti – cel mult eu, ca artistă, sînt de soiul ăsta, dar, la rîndu-mi, sînt în alt mod inaptă să fac uz de emanciparea şi declasarea mea morală.

– Biata mea copilă, o întrerupse doamna von Tümmler, nu vorbi cu atîta tristeţe despre tine!

– Ca şi cum despre mine ar fi vorba acum, replică Anna. Despre tine, despre tine vorbesc şi de tine sînt adînc îngrijorată. Pentru tine ar fi un libertinaj adevărat ceea ce pentru *papa*, om de viaţă, era doar oarecare frivolitate care nu se afla deloc în contradicţie cu el însuşi şi cu opinia societăţii. Armonia dintre trup şi suflet este, cu siguranţă, un lucru bun, indispensabil, iar tu eşti mîndră şi fericită că natura, natura ta, ţi-a dăruit într-un chip aproape miraculos această armonie. Dar armonia între viaţă şi convingerile morale înnăscute este, la urma urmelor, încă indispensabilă, iar cînd este ruptă, nu poate rezulta decît un dezechilibru sufletesc, iar asta înseamnă nefericire. Nu intuieşti că acest lucru e adevărat? Că, dacă ai transforma în realitate ceea ce visezi, ai trăi împotriva ta înseţi? În fond, ca şi *papa*, eşti legată de anumite principii, iar distrugerea acestor legături ar fi propria ta distrugere... Spun ceea ce simt cu teamă. De ce, oare, îmi vine din nou pe buze acest

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 778

cuvînt: distrugere? Ştiu, l-am mai întrebuinţat o dată, cuprinsă de frică, şi l-am resimţit mai mult decît o dată. De ce mi se pare mereu potrivit, ca şi cum întreaga bunăvestire, a cărei fericită victimă eşti, ar avea ceva de-a face cu distrugerea? Am să-ţi fac o mărturisire. De curînd, acum cîteva săptămîni, după convorbirea pe care am avut-o, la un ceai seara tîrziu la mine, cînd erai atît de nervoasă, am fost tentată să vorbesc cu doctorul Oberloskamp, care l-a tratat pe Eduard, cînd a avut icter, şi odată pe mine, cînd nu puteam să înghit din cauza inflamaţiei gîtului – tu n-ai avut nevoie niciodată de un medic –, am fost deci tentată să vorbesc cu el despre tine şi despre tot ceea ce-mi destăinuiseşi, numai pentru a mă linişti în privinţa ta. Dar mi-am interzis-o, mi-am interzis-o foarte curînd, din mîndrie, mamă, ai să-nţelegi asta, din mîndrie faţă de tine şi pentru tine, şi fiindcă mi s-a părut înjositor să împărtăşesc trăirea ta unui doctor care o scoate la capăt, cu ajutorul lui Dumnezeu, cînd e vorba de icter şi de o inflamaţie a gîtului, dar nu şi cînd e vorba de o suferinţă omenească mai profundă. După părerea mea, există boli de care doctorii nu sînt vrednici.

– Îţi sînt recunoscătoare pentru ambele lucruri, copilo dragă, spuse Rosalie, şi pentru grija ce te-a îndemnat să vorbeşti despre mine cu Oberloskamp, şi pentru că ai renunţat s-o faci. De altfel, cum ai putea să pui cît de cît în legătură cu noţiunea de boală bunăvestirea, paştele feminităţii mele şi ceea ce a săvîrşit sufletul asupra corpului meu? E fericirea boală? Firește, nu e nici uşurătate, ci viaţă, viaţă în bucurie şi suferinţă; viaţa e speranţă, o speranţă asupra căreia nu pot da raţiunii tale lămuriri.

– Nici nu ţi le cer, scumpă mamă.

– Atunci du-te, copilo. Lasă-mă să mă odihnesc. Ştii doar, în asemenea zile solemne, nouă, femeilor, ni se recomandă niţică izolare liniştită.

Anna îşi sărută mama şi părăsi şchiopătînd dormitorul. Fiecare din cele două femei rămase cu gîndul la convorbirea pe care tocmai o avuseseră. Anna nu spusese, nu putuse să spună tot ce avea pe inimă. Cît timp, se întreba cu îndoială, avea să dureze la mama ei, ceea ce proslăvise ca „paşte al feminităţii“ sale, această reînviere emoţionantă? Iar Ken, dacă avea să-i cedeze – ceea ce era foarte probabil – cît avea să dăinuie şi acest lucru şi cum avea să mai tremure necontenit cea atît

de tîrziu îndrăgostită în faţa oricărei femei mai tinere şi cum avea să se teamă, din prima zi, că el nu-i va rămîne devotat, ba chiar că nu-i va mai arăta nici o atenţie? Bine cel puţin că mama ei nu înţelegea fericirea ca plăcere şi bucurie, ci ca viaţă cu suferinţele sale. Căci multă suferinţă prevedea, cu teamă, Anna în ceea ce visa mama ei.

La rîndu-i, doamna Rosalie fusese mai adînc impresionată de rezervele fiicei ei decît lăsase să se vadă. Nu atît la gîndul că Eduard ar putea ajunge în situaţia de a-şi risca tînăra viaţă pentru onoarea ei – această romantică împrejurare, care o făcuse să plîngă, mai curînd îi accelera bătăile inimii. Dar ceea ce spusese Anna despre îndoiala în „lipsa ei de prejudecăţi“, despre libertinaj şi despre armonia indispensabilă dintre viaţă şi convingerile morale o preocupă intens în timpul zilei de odihnă pe buna femeie, care nu putu să nu găsească justificată această îndoială şi să nu admită că în părerile fiicei ei se afla o bună parte de adevăr. Ce-i drept, tot atît de puţin reuşi să-şi reprime profunda bucurie de a-l revedea în împrejurări atît de noi pe tînărul iubit. Cuvintele inteligentei sale fiice despre o viaţă împotriva ei înseşi îi dădură însă mult de gîndit, iar sufletul ei se strădui să includă ideea renunţării în aceea a fericirii. Da, renunţarea n-ar putea fi ea însăşi fericire, cu condiţia să nu fie o jalnică obligaţie, ci rezultatul unei hotărîri luate în libertate şi cu conştiinţa că ambele sînt de aceeaşi valoare? Rosalie ajunse la concluzia că se poate.

La trei zile după marea ei alinare fiziologică, Ken reapăru la familia Tümmler, citi şi vorbi englezeşte cu Eduard şi rămase la cină. Fericirea iscată de vederea drăguţei lui feţe tinereşti, a dinţilor lui albi, a umerilor lui largi şi a şoldurilor lui înguste făcu să strălucească ochii frumoşi ai Rosaliei, iar această strălucire vie justifică, s-ar putea spune, înviorarea obrajilor ei cu puţin roşu artificial, fără de care paloarea feţei ar fi fost, de fapt, în contradicţie cu voioasa-i ardoare. Cînd s-au salutat, de data aceasta, apoi de fiecare dată cînd a venit Keaton, la interval de o săptămînă, i-a luat mîna într-un anume fel, trăgîndu-l spre ea şi privindu-l în ochi cu o expresie serioasă, luminoasă şi semnificativă, încît Anna a avut impresia că ar dori foarte mult şi că ar fi chiar pe cale să-l încunoştiinţeze pe tînăr de experienţa pe care natura a făcut-o cu ea. Absurdă teamă! Firește, nu s-a întîmplat nimic, iar în cursul serii comportarea stăpînei casei faţă de tînărul musafir a fost de o amabilitate voioasă şi echilibrată,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 780

care a evitat într-un mod plăcut atît falsa pornire maternă, simulată cîndva ca o ironie la adresa Annei, cît şi orice umilinţă chinuită, afişată între timp uneori.

Keaton, pentru care, spre satisfacţia lui, devenise de mult clar că o cucerise pe această europeană cu păr cărunt, dar plină de farmec, nu înţelese prea bine modificarea survenită în ţinuta ei. Respectul pe care i-l purta scăzuse, cum e de înţeles, ca urmare a faptului că-şi dăduse seama de slăbiciunea ei; totodată, această slăbiciune îi aţîţase, la rîndu-i, orgoliul bărbătesc; în simplitatea lui, se simţi atras de naturaleţea ei şi găsea că nişte ochi atît de minunaţi, cu o tinerească privire pătrunzătoare, sînt remarcabili la o persoană de cincizeci de ani şi cu mîini bătrînicioase. Nu-i era străin gîndul de a începe cu ea o relaţie amoroasă, aşa cum întreţinuse o vreme – nu chiar cu Amélie Lützenkirchen sau Louise Pfingsten, ci cu o altă doamnă din societate, care nici nu-i trecuse prin minte Rosaliei –, iar, cum observă Anna, tonul cu care discuta acum cu mama elevului său devenea, cel puţin cînd şi cînd, un ton provocator şi de flirt.

În această privinţă, bunul băiat nu reuşi să facă nici un progres. În ciuda strîngerii de mînă de la începutul fiecărei întîlniri, cînd ea îl trăgea atît de aproape, încît corpurile lor aproape că se atingeau, şi în ciuda privirii apropiate şi profunde în ochii lui, Ken se izbea cu prilejul unor asemenea experienţe de o prietenoasă, dar fermă demnitate, care-l punea la locul lui, nelăsînd să iasă la iveală nimic din ceea ce el ar fi vrut să scoată la iveală şi obligîndu-l să-şi schimbe imediat comportarea într-o supunere umilă. Această experienţă repetată nu-l lămuri în nici un fel. „O fi sau nu îndrăgostită de mine?“, se întreba şi punea refuzul şi mustrarea pe seama prezenţei copiilor ei, a infirmei şi a liceanului. Dar păţea la fel şi cînd se întîmpla să se afle cu ea între patru ochi, pentru un răstimp, în colţul vreunui salon, şi tot aşa, cînd dădea micilor sale asalturi un caracter nu doar amuzant, ci gingaş într-un mod serios şi stăruitor, un caracter, ca să zicem aşa, pasional. Odată îşi luă îngăduinţa, cu al său *r* nerostogolit în cerul gurii, care plăcea atît de mult tuturor, s-o numească pe un ton răguşit „Rosalie“, ceea ce, ca apelativ, nici măcar nu era, ţinînd seama de deprinderile americane, o îndrăzneală deosebită. Ea însă, deşi o clipă se făcu roşie ca focul, se ridicase aproape imediat şi se îndepărtase, iar în acea seară nu-l mai învrednicise cu nici o vorbă sau privire.

În acel an, iarna, care se dovedi blîndă, fiind aproape lipsită de îngheţ şi zăpadă şi aducînd cu atît mai mult ploi, se şi termină devreme. Încă din februarie existaseră zile încălzite de soare, care miroseau a primăvară. Muguri minusculi cutezară să se arate ici, colo prin tufe. Rosalie, care salutase cu drag ghioceii din grădina ei, se putu bucura mai devreme decît de obicei, aproape prematur, de narcise, apoi, numaidecît, de şofranul cu tijă scurtă, care înflori pretutindeni în grădinile din faţa vilelor şi în Grădina Curţii şi în dreptul căruia oamenii ieşiţi la plimbare se opreau ca să şi-l arate unul altuia şi să se desfete privind mulţimea florilor pestriţe.

– Nu e ciudat, îi spuse doamna von Tümmler fiicei sale, cît de mult seamănă şofranul cu brînduşa-de-toamnă? Sfîrşitul şi începutul – ai putea să le confunzi, atît de mult se aseamănă –, privind şofranul, te-ai putea crede întors în toamnă, iar privind brînduşa-de-toamnă, ajuns în primăvară.

– Da, o măruntă confuzie, răspunse Anna. Vechea ta prietenă, mama natură, are o drăgălaşă înclinaţie spre echivocitate şi mistificare.

– Îndată îţi vin pe limbă cuvinte sarcastice împotriva ei, copil rău ce eşti, iar ceea ce eu admir tu batjocoreşti. Las-o încurcată, n-ai să-mi spulberi prin ironie dragostea pentru natură, mai ales acum, cînd e pe cale să aducă anotimpul meu – îl numesc al meu, fiindcă anotimpul naşterii noastre ne înrudeşte totuşi îndeaproape, iar noi sîntem toţi ai ei. Tu eşti un copil al adventului, aşadar poţi spune că sosirea ta pe lume s-a aflat sub o zodie bună – aproape în aceea a sfintei sărbători a Crăciunului. Tu trebuie să te simţi atrasă, prin simpatie, de acea perioadă, desigur friguroasă, totuşi atît de voios încălzită prin gînduri. Căci, într-adevăr, după experienţa mea, noi ne aflăm într-o relaţie de simpatie cu anotimpul care ne-a adus pe lume. Pentru viaţa noastră, revenirea acelui anotimp are ceva ce ne confirmă şi ne dă vigoare, ceva înnoitor, aşa cum are pentru mine primăvara – nu fiindcă e, pur şi simplu, primăvara, anotimpul florilor, cum i se spune în poezii, un anotimp îndrăgit de toată lumea, ci fiindcă îi aparţin personal şi mi se pare că-mi zîmbeşte mie personal.

– O face cu siguranţă, scumpă mamă, răspunse copila iernii. Şi fii sigură că nu-mi va mai veni pe limbă nici un cuvînt sarcastic cu privire la ea.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 782

Trebuie să spunem însă că imboldul vital pe care Rosalie era obişnuită – sau credea că e obişnuită – să-l primească de la apropierea şi înflorirea anotimpului „ei“ nu prea se confirma tocmai cînd ea vorbea astfel. Era aproape ca şi cum preceptele morale, pe care convorbirea cu fiica ei i le imprimase în conştiinţă şi pe care le respecta cu atîta fidelitate, acţionau împotriva naturii, ca şi cum prin ele, sau tocmai prin ele, „trăia împotriva ei înseşi“. Exact la această impresie ajunse Anna, iar biata fată invalidă începu să-şi facă reproşuri că o convinsese pe mama ei să fie chibzuită, atitudine pe care propria ei concepţie asupra lumii n-o admitea nicidecum, dar care i se păruse necesară pentru liniştea sufletească a mamei dragi. Mai mult chiar: se dispreţuia din nemărturisite motive urîte. Se întreba dacă nu cumva ea, care rîvnise cîndva cu mîhnire la fericirea simţurilor, dar nu o cunoscuse niciodată, o invidiază tainic pe mama ei şi de aceea o îndemnase la moralitate, scornind fel de fel de argumente. Nu, nu putea să creadă aşa ceva din parte-i, şi totuşi îşi simţea conştiinţa întristată şi împovărată de ceea ce vedea.

Vedea că Rosalie obosea repede în plimbările ei atît de îndrăgite şi că după numai o jumătate de oră sau chiar mai repede ea cerea să se întoarcă acasă, sub pretextul unei oarecare trebi gospodăreşti. Se odihnea mult, dar în pofida mişcării limitate slăbea, iar Anna observă cu îngrijorare subţirimea antebraţelor ei într-un rînd, cînd acestea nu erau acoperite de mînecile rochiei. În ultima vreme n-ar mai fi putut fi întrebată de izvorul tinereţii din care va fi băut. Ochii ei nu arătau bine, cu cearcănele albăstrii, ca de oboseală, iar roşul de obraz cu care-şi dădea de dragul tînărului bărbat şi în cinstea recîştigatei ei feminităţi depline nu-i putea ascunde paloarea gălbuie a tenului. Întrebată cum se simte, răspundea susţinîndu-se pe un ton voios: „Ce vrei, mă simt bine“, astfel că domnişoara von Tümmler renunţă la gîndul de a sta de vorbă cu dr. Oberloskamp despre sănătatea în declin a mamei ei. La această renunţare contribui nu numai sentimentul vinovăţiei, ci şi pietatea – aceeaşi pietate care-o făcuse să spună că există boli ce nu-s de competenţa doctorului.

Cu atît mai bucuroasă fu Anna de energia şi încrederea în puterile ei pe care le dădu la iveală Rosalie într-o seară, cînd se adunaseră să stea puţin de vorbă la un pahar de vin, ea, copiii ei şi Ken Keaton, prezent şi el tocmai atunci. Încă nu se împlinise o lună întreagă de la acea miraculoasă veste pentru care Anna fusese chemată în dormitorul mamei. În acea seară, Rosalie fu drăguţă şi veselă ca în zilele de altădată şi putu trece drept iniţiatoarea excursiei asupra căreia conveniră – dacă nu am voi să trecem meritul în seama lui Keaton, care, prin pălăvrăgeala lui pe teme istorice, dusese la acea idee. Vorbise despre tot felul de castele şi cetăţi din regiunea muntoasă, pe care le vizitase mai demult, despre cetatea de pe Wupper, despre Bensberg, Ehreshoven, Gimborn, Homburg şi Krottorf, apoi ajunse la principele elector Carl Theodor[44], care mutase din Düsseldorf curtea la Schwetzingen, apoi la München, ceea ce nu-l împiedică pe guvernatorul său, un conte Goltstein, să plănuiască şi să realizeze între timp aici tot felul de grădini şi construcţii importante. Sub el au luat fiinţă Academia Princiară de Artă, cele dintîi plantaţii din Grădina Curţii, castelul Jugerhof şi, adăugă Eduard, după ştirea lui, în aceiaşi ani s-a construit castelul Holterhof[45], situat ceva mai departe, în satul cu acelaşi nume, la sud de oraş. Firește, şi Holterhof, confirmă Keaton şi trebui să admită că, spre propria-i surprindere, nu văzuse niciodată cu ochii săi tocmai acest produs al rococoului tîrziu şi nu vizitase nici măcar parcul aferent, oricît de celebru era, întins pînă la Rin. Doamna von Tümmler şi Anna fuseseră acolo o dată sau de două ori, dar, de altfel, ca şi Eduard, nu reuşiseră să viziteze interiorul castelului cu un plasament atît de încîntător.

– Îi de ne-nţeles! spuse cu hazlie indignare stăpîna casei. Recursul la dialect era întotdeauna la ea un semn de bună dispoziţie şi de tihnă. Grozavi locuitori din Düsseldorf sînt ei, tuspatru! Unul nu fusese niciodată acolo, iar ceilalţi nu văzuseră încăperile acestui castel-bijuterie prin care orice străin se lasă condus. Copii, strigă ea, aşa nu mai merge, nu putem tolera una ca asta! Chiar în următoarele zile hai s-o pornim într-o excursie la Holterhof, toţi cei ce ne aflăm laolaltă aici! E-atît de frumos acum, anotimpul atît de încîntător, iar barometrul arată vreme staţionară. În parc trebuie să dea florile, în veşmîntul de primăvară parcul va fi fiind mai frumos decît vara pe arşiţă, cînd m-am plimbat acolo cu Anna. M-a apucat deodată dorul de lebedele negre, care alunecau atît de melancolice şi mîndre pe apa lacului – ţi-aduci aminte, Anna? – cu ciocurile lor roşii şi cu labele ca nişte vîsle. Cum ştiau să-şi mascheze prin condescendenţă apetitul, în vreme ce le dădeam de mîncare! Să luăm cu noi pîine pentru ele... Ştiţi, azi e vineri – duminică să ne ducem

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 784

acolo, de acord? E o zi potrivită pentru Eduard, desigur şi pentru Mr. Keaton. Ce-i drept, duminică va fi multă lume pe drum, dar pe mine nu mă deranjează, îmi place să mă amestec printre oamenii din popor gătiţi de sărbătoare şi să mă desfăt împreună cu cei ce se desfată, îmi place să mă aflu acolo unde se petrece la sărbătorile populare de la Oberkassel, unde miroase a clătite, unde copiii ling batoane roşii de zahăr şi unde oamenii de rînd porniţi în escapade sună din clopoţei şi din goarne şi strigă. Mi se pare ceva minunat. Anna gîndeşte altfel. Ea găseşte că e ceva trist. Ba da, Anna, aşa faci şi îţi place mai mult tristeţea plină de distincţie a perechii de lebede negre de pe lac... Îmi vine o idee, copii, să călătorim pînă acolo pe apă! Călătoria cu tramvaiul electric este, oricum, plicticoasă. Nici pic de pădure şi aproape nici un petec de cîmp deschis. Pe apă e mai vesel, să ne poarte tata Rinul. Eduard, te interesezi tu de mersul vapoarelor Societăţii de Navigaţie? Sau, stai, dacă vrem să facem ceva încă mai plăcut, să angajăm o şalupă pentru o călătorie pe Rin în sus. Aşa sîntem între noi, ca lebedele negre... Întrebarea ce se mai pune e dacă o pornim pe apă înainte sau după prînz.

Se deciseră pentru dimineaţă. Eduard ştia că, oricum, castelul era deschis pentru vizitatori numai puţine ore după-amiază. Aşadar, duminică dimineaţa. Sub imboldul energic al Rosaliei, totul se aranjă repede şi ferm. Keaton fu însărcinat să angajeze şalupa. Se vor întîlni duminică dimineaţa la ora nouă la fluviometru, pe malul Primăriei, acolo de unde porneau ambarcaţiunile.

Aşa se şi întîmplă. Dimineaţa era însorită şi cam vîntoasă. Pe chei se îngrămădise un public numeros pornit la drum, care aştepta, cu copii şi biciclete, să se deschidă intrarea spre un vapor alb al liniei de navigaţie Köln-Düsseldorf. Pentru familia Tümmler şi însoţitorul ei, şalupa închiriată era gata de plecare. Conducătorul ei, un bărbat cu cercei în formă de inele la urechi, cu mustaţa rasă şi o barbă roşcată de marinar sub bărbie[46], le ajută pe doamne să se urce. Călătorii abia luară loc pe banca circulară de sub copertina fixată pe nişte stîlpi, că o şi porniră la drum. Ambarcaţiunea înainta într-un ritm convenabil împotriva curentului apei late, ale cărei maluri erau, altminteri, cu totul lipsite de interes. Turnul vechiului castel, turnul strîmb al bisericii Lambertus, instalaţiile portuare ale oraşului rămaseră în urmă. Mai multe asemenea instalaţii, antrepozite şi clădiri de fabrici apărură dincolo de prima cotitură a fluviului. Treptat, treptat, ţinutul de dincolo de digul de piatră ce pătrundea dinspre mal în fluviu începu să ia un aspect rural. Apărate de diguri, spre regiunea de păşuni, ogoare, tufe de salcie şi bălţi se zăreau aşezări, vechi sate de pescari, ale căror nume erau cunoscute de Eduard, ca şi de Keaton. Aşa avea să rămînă peisajul, ori de cîte ori avea să se curbeze fluviul, timp de o oră şi jumătate, pînă la ţinta lor. Dar ce bine făcuseră, strigă Rosalie, că se deciseseră pentru şalupă, în loc să parcurgă drumul într-o fracţiune din acest timp pe oribilele şosele de periferie! Rosalie părea că savurează din inimă farmecul elementar al călătoriei pe apă. Cu ochii închişi, cînta cu jumătate de voce ceva voios, în care răzbătea cînd şi cînd vîntul, aproape ca o vijelie: „O, vînt al apei, drag îmi eşti; dar, vîntule, tu mă iubeşti?“ Faţa ei slăbită era foarte drăguţă sub pălărioara de pîslă împodobită cu o pană, iar pardesiul cu carouri gri şi roşii, dintr-o stofă uşoară de lînă, cu guler răsfrînt, pe care-l purta, îi venea foarte bine. Anna şi Eduard îşi luaseră şi ei pentru călătorie pardesiele şi numai Keaton, care şedea între mamă şi fiică, se mulţumise cu un sveter gri de lînă sub jacheta flauşată. Batista îi atîrna lungă din buzunarul de la piept, iar Rosalie, răsucindu-se brusc, cu ochii deodată deschişi, i-o vîrî adînc în buzunar:

– Buna-cuviinţă, buna-cuviinţă, tinere! spuse ea cu o clătinare uşor dojenitoare a capului.

Ken zîmbi:

– *Thank you* – şi voi apoi să ştie ce fel de *song* fusese cel pe care-l auzise adineauri de la ea.

– *Song*? întrebă ea. Oare am cîntat? A fost un lălăit, nu un *song*. Apoi închise din nou ochii şi fredonă cu buzele aproape nemişcate: „O, vînt al apei, ce drag îmi eşti!“ Apoi începu să turuie în zgomotul motorului, deseori obligată să-şi ţină bine pălăriuţa, pe care vîntul voia să i-o smulgă de pe părul cărunt, ondulat, încă des – vorbi despre cum ar putea continua călătoria pe Rin dincolo de Holterhof spre Leverkusen şi Köln şi mai departe, dincolo de Bonn, spre Godesberg şi Bad Honnef, la poalele pitorescului Siebengebirge. Acolo e frumos, cocheta staţiune balneară de pe Rin se află între vii şi livezi de pomi fructiferi; există acolo un izvor de apă minerală alcalină, bună împotriva reumatismului. Anna îi aruncă o privire mamei sale. Ştia că aceasta suferea acum din cînd în cînd de dureri de şale şi discutase ocazional cu ea despre o eventuală cură la Godes-

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 786

berg sau Honnef, pe la începutul verii. Sporovăiala cu răsuflarea scurtă, în bătaia vîntului, ajunsese oarecum involuntar la binefăcătorul izvor de apă minerală şi o făcu pe Anna să presupună că mama ei era tocmai acum necăjită de suferinţa ei.

După o oră, luară o gustare compusă din cîteva tartine cu şuncă şi băură din mici pahare de călătorie vin de Porto. Era zece şi jumătate, cînd şalupa trase la un mic debarcader, inutilizabil pentru vasele mai mari, construit deasupra apei fluviului, foarte aproape de castel şi parc. Rosalie îl plăti pe marinar, deoarece, pentru simplificare, călătoria de întoarcere urma să fie făcută pe uscat, cu tramvaiul. Parcul nu se întindea chiar pînă la fluviu. Înainte ca natura bătrînă şi grandioasă, bine îngrijită şi curăţată de uscături să-i primească, mai aveau de parcurs o potecă relativ umedă peste pajişte. De la rondul înălţat, cu bănci de odihnă aşezate sub bolţi de tisă, ici şi colo porneau alei mărginite de pomi maiestuoşi, aproape cu toţii înmuguriţi, deşi unii lăstari se ascundeau încă într-un înveliş de protecţie brun strălucitor – promenade aşternute cu pietriş fin, adesea acoperite de ramuri ca de o boltă, între copaci înşiruiţi uneori pe cîte patru rînduri, fagi, tisă, tei, castani sălbatici, ulmi cu trunchiul înalt. Se vedeau, pe peluze, şi raritaţi, copaci aduşi de departe, plantaţi izolat, conifere de soiuri străine, fagi cu frunze ca de ferigă, iar Keaton recunoscu un arbore sequoia californian, un chiparos de mlaştină, cu rădăcini aeriene moi.

Rosalie nu arătă nici un interes acestor arbori vrednici de văzut. Natura, spuse ea, trebuie să-ţi fie familiară, altminteri nu-i vorbeşte sufletului tău. Splendoarea parcului păru că nu încîntă prea mult simţul ei pentru natură. Abia ridicînd ici, colo privirea spre trunchiurile mîndre, mergea tăcută alături de Eduard, în urma căruia veneau tînărul său profesor de engleză şi Anna, şchiopătînd, care izbuti, de altfel, să schimbe, printr-o manevră, această orînduială. Se opri la un moment şi-l chemă pe fratele ei lîngă ea, ca să-l întrebe de numele aleii de copaci pe care mergeau şi de acela al unei poteci şerpuitoare, care se încrucişase cu aceasta. Căci toate aceste drumeaguri aveau nume păstrate de demult, ca „Aleea evantaielor“, „Aleea trompetelor“ şi aşa mai departe. Mergînd mai departe, Anna îl reţinu pe Eduard lîngă ea şi-l lăsă pe Ken în urmă, la Rosalie. Ken ducea pardesiul pe care aceasta îl lepădase, fiindcă în parc nu bătea vîntul şi era mult mai cald decît pe apă. Soarele primăverii se arăta blînd prin rămurişul înalt, acoperea cu pete aleile şi se juca pe feţele lor, făcîndu-i să clipească.

În jacheta ei maro frumos lucrată, care abia de-i cuprindea silueta zveltă, tinerească, doamna von Tümmler păşea alături de Ken şi arunca din cînd în cînd o privire zîmbitoare, voalată, spre pardesiul ei atîrnat pe braţul lui.

– Iată-le! strigă ea, referindu-se la perechea de lebede negre[47], căci acum mergeau de-a lungul şanţului tivit de plopi argintii, iar la apropierea vizitatorilor păsările lunecară cu o grabă ponderată pe apa cam vîscoasă. Ce frumoase sînt! Anna, le recunoşti? Ce maiestuos îşi ţin gîturile! Unde e pîinea voastră?

Keaton scoase din buzunar pîinea înfăşurată în hîrtie de ziar şi i-o întinse. Pîinea se încălzise de la corpul lui, iar Rosalie luă o bucăţică şi o mîncă.

– *But it is old and hard!*[48] strigă el cu o mişcare ce veni prea tîrziu ca s-o mai reţină.

– Am dinţi buni, replică ea.

Una dintre lebede însă, apropiindu-se mult de mal, îşi întinse aripile întunecate şi bătu aerul cu ele, în vreme ce-şi întinse mînioasă gîtul spre ei, sîsîind. Cu toţii rîseră de gelozia ei, totodată puţin cam înfricoşaţi. Celelalte păsări se apropiară apoi şi ele. Rosalie le aruncă la intervale firimiturile de pîine veche, pe care lebedele le primiră cu demnitate, înotînd fără grabă încolo şi-ncoace.

– Mă tem totuşi, spuse Anna, cînd îşi continuară drumul, că certăreaţa n-o să uite lesne că i-ai răpit din hrană. Tot timpul a păstrat un aer de distinsă jignire.

– Nici vorbă, răspunse Rosalie. S-a temut doar o clipă că am să mănînc tot. Cu atît mai bună i se va fi părut pîinea din care gustasem şi eu.

Ajunseră la castel, la iazul circular strălucitor, în care acesta se oglindea şi unde se afla, în lateral o insuliţă cu un plop singuratic pe ea. Pe locul aşternut cu pietriş din faţa scării exterioare a construcţiei cu aripi uşor arcuite, ale cărei dimensiuni considerabile păreau reduse prin graţie şi a cărei faţadă roz era fărîmicioasă, stăteau cîţiva oameni care, în aşteptarea ghidului de la ora unsprezece, îşi petreceau timpul comparînd cu datele din pliantele lor figurile de pe frontonul cu stemă,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 788

avînd deasupra un ceas uitat de timp, purtat de un înger, şi ghirlandele de flori din piatră de deasupra înaltelor uşi albe. Prietenii noştri li se alăturară şi priviră ca şi ei, în sus, spre ochii de bou ovali de la mansarda de culoarea ardeziei, care încununa arhitectura feudală încîntător împodobită. Pe soclurile din laturile ferestrelor adîncite se aflau figuri mitologice sumar înveşmîntate, Pan şi nimfele sale, roase de intemperii, ca şi cei patru lei din gresie care, cu o figură ursuză, cu labele încrucişate, flancau scara exterioară şi panta.

Keaton se arătă entuziasmat de aceste vestigii istorice. Găsea totul *splendid* şi *excitingly continental*[49]. *Oh, dear!*[50] cînd se gîndeşte la prozaica lui ţară de peste ocean! Acolo nu există aşa ceva, care să se fărîmiţeze cu o graţie aristocratică, fiindcă acolo n-au fost prinţi electori şi conţi, care să-şi satisfacă în chip suveran dragostea de lux spre propria lor onoare şi a culturii. Altminteri, se purtă destul de zburdalnic faţă de cultura rezistentă cu demnitate în timp, suindu-se călare, spre înveselirea celor ce aşteptau, pe crupa unuia dintre leii ce stăteau de strajă, deşi era prevăzută cu un cep ascuţit, ca unii căluţi de jucărie de pe care călăreţul poate fi ridicat. Se apucă din faţă de spin cu amîndouă mîinile şi se săltă cu un *Hi!* şi *On, old chap!*[51], ca şi cum ar fi dat pinteni fiarei – nici n-ar fi putut oferi, în exuberanţa lui, o imagine mai agreabilă şi mai tinerească. Anna şi Eduard evitară să-şi privească mama.

Apoi uruiră zăvoarele şi Keaton se grăbi să se dea jos de pe animalul său de călărie, deoarece paznicul castelului, un bărbat cu mîneca stîngă a vestonului goală, rulată, şi în pantaloni militari, după toate aparenţele un subofiţer invalid de război, căruia i se dăduse spre alinare această slujbă liniştită, deschise aripa portalului central şi liberă intrarea. Se postă în cadrul înalt al uşii şi lăsă publicul să treacă prin faţa lui, în timp ce distribuia dintr-un mic bloc bilete de intrare pe care izbutea să le desprindă cu o singură mînă şi să le şi rupă în două. În acelaşi timp, începu să şi vorbească, debitînd cu gura strîmbă şi cu o voce răguşită, răstită, lămuririle învăţate pe de rost şi repetate de sute de ori: că ornamentul plastic al faţadei este datorat unui sculptor pe care principele elector l-a chemat anume de la Roma; că parcul şi castelul sînt opera unui arhitect francez, că avem de-a face cu cea mai importantă construcţie rococo

de pe Rin, care, ce-i drept, prezintă trecerea la stilul Ludovic al XVI-lea; că frumosul castel are patruzeci şi cinci de săli şi camere şi a costat opt sute de mii de taleri – şi aşa mai departe.

Vestibulul mirosea a aer stătut. Aproape de uşă erau înşiraţi papuci de pîslă în formă de barcă, pe care vizitatorii, în chicotitul doamnelor, îi încălţară pentru a se cruţa parchetul scump, într-adevăr, lucrul cel mai vrednic de văzut din luxoasele încăperi prin care grupul îl urmă, tîrîindu-şi anevoie picioarele şi lunecînd, pe ciungul care turuia necontenit. Intarsiile parchetului, realizînd modele diferite de la o încăpere la alta, formau în centru stele de tot felul şi flori fanteziste. Strălucirea podelei reflecta ca o apă liniştită umbrele oamenilor şi ale somptuoaselor mobile curbate, în vreme ce nişte oglinzi înalte, fixate între coloane încolăcite cu ghirlande şi panouri de tapet din mătase înflorată, încadrate între rame aurite, proiectau, repetîndu-le, imaginile lustrelor de cristal, ale delicatelor picturi de pe tavan, ale medalioanelor şi emblemelor de deasupra uşilor, înfăţişînd teme de vînătoare şi muzică, în aşa fel, încît, în ciuda unor petice oarbe, aveau impresia unui şir de încăperi de necuprins cu privirea. Şuvoiul de motive delicate şi ornamente aurite în formă de spirală, determinate şi legate între ele numai prin gustul şi stilul caracteristic epocii care le produsese, destăinuie o opulenţă nepăsătoare faţă de cheltuieli şi un sibaritism necondiţionat. În sala rotundă pentru banchete, înconjurată de nişe în care se aflau Apollo şi muzele, podeaua de lemn încrustat era înlocuită cu marmură, la fel cu aceea care îmbrăca pereţii. Nişte amoraşi trandafirii trăgeau acolo o cortină pictată, dezvăluind cupola cu ochiuri de sticlă, prin care pătrundea lumina zilei, şi galeria acesteia, unde, după spusele paznicului, cînta odinioară muzica pentru mesenii de jos.

Ken Keaton o conducea pe doamna von Tümmler ţinînd-o de cot. Aşa conduce orice american o doamnă cînd trece strada. Printre străini, separaţi de Anna şi Eduard, se ţineau în spatele pedelului care-şi depăna textul într-o stîngace germană livrescă, descriindu-le oamenilor ceea ce vedeau ei înşişi. Dar ei nu văd tot ceea ce se află în castel, spuse el. Din cele cincizeci şi cinci de încăperi ale castelului[52], zise, luînd după şablon, cu oarecare stîngăcie, aerul cuiva care face aluzii echivoce, dar fără să-şi schimbe cîtuşi de puţin figura cu gura strîmbă, corespunzător sensului glumeţ al vorbelor sale, nu sînt deschise toate,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 790

aşa, cu una, cu două. Seniorilor de altădată le plăceau mult amuzamentele, tainele şi secretele, ascunzişurile în culise şi locurile unde se puteau izola cînd se ivea prilejul şi unde se putea ajunge prin trucuri mecanice ca, de exemplu, acesta. Omul se opri în dreptul unei oglinzi fixate în perete care, supunîndu-se apăsării pe un resort, se trase într-o parte, lăsînd să se vadă, surprinzător, o scară în spirală[53] cu rampa fin cizelată. La piciorul scării, imediat la stînga, se afla, pe un soclu, torsul trei-sferturi, fără braţe, al unui bărbat care, cu o cunună de struguri în păr şi avînd dinainte o ghirlandă de frunze neautentică, se apleca puţin pe spate cu partea superioară a corpului şi zîmbea priapic[54] de bun venit, peste barba-i de ţap, privind în gol[55]. Se auziră cîţiva: „Ah!“ şi Oh“.

– Şi aşa mai departe, spuse ghidul, cum o făcea de fiecare dată, lăsînd oglinda vrăjită să se întoarcă la locul ei. Sau şi aşa, spuse omul, mergînd mai departe şi făcînd ca unul dintre panourile de tapet din mătase, la care nu observase nimic deosebit, să se deschidă ca o uşă secretă şi să dea la iveală un gang care ducea nu se ştie unde şi din care răzbătu un iz de mucegai. Chestii de-astea le plăceau, spuse ciungul. Alte vremuri, alte moravuri, adăugă el cu o monotonie sentenţioasă şi-şi continuă călăuzirea. Bărcile de pîslă nu erau uşor de ţinut în picioare. Doamna von Tümmler pierdu una dintre ele, care alunecă la oarecare distanţă de ea pe podeaua lustruită, iar în vreme ce Keaton o prindea rîzînd şi i-o încălţă la loc, îngenuncheat, fură depăşiţi de grupul vizitatorilor. Ken o apucă din nou de cot, dar, cu un zîmbet visător, Rosalie rămase locului privind după cei ce dispăreau în încăperile următoare şi, rezemată de mîna lui, se întoarse şi pipăi cu gesturi grăbite tapetul, acolo unde se deschisese.

– *You aren't doing it right*, şopti Keaton. *Leave it to me, it was here*.[56] Descoperi resortul, uşa se supuse, iar aerul cu iz de mucegai îi primi, în vreme ce înaintară cîţiva paşi. În jurul lor era întuneric. Cu un suspin din adînc, Rosalie îşi încolăci braţele pe după ceafa tînărului care, şi el, îmbrăţişă fericit silueta tremurătoare.

– Ken, Ken, murmură ea, cu faţa lipită de gîtul lui, te iubesc, te iubesc, nu-i aşa, tu o ştii, n-am putut s-o ascund cu totul faţă de tine, iar tu, tu, mă iubeşti şi tu, puţin, doar puţin, spune, mă poţi iubi cu tinereţea ta, aşa cum mi-a dat natura să te iubesc cu părul meu cărunt? Da? Dă-mi gura ta, oh, în sfîrşit, gura ta tînără, după care am rîvnit,

buzele tale dragi, aşa, aşa... Mai pot să sărut? Spune, mai pot, dragul meu, care m-ai trezit la viaţă? Toate le pot, ca tine, Ken, iubirea e puternică, o minune, aşa se iveşte ea şi face minuni mari. Sărută-mă, dragule! Am rîvnit după buzele tale, oh, cum am mai rîvnit, fiindcă trebuie să ştii că bietul meu cap a recurs la tot felul de subtilităţi, cum că lipsa de prejudecăţi şi libertinajul nu sînt treaba mea şi că mă ameninţă nimicirea din cauza contradicţiei dintre felul de a trăi şi convingerile înnăscute. Ah, Ken, subtilităţile şi dorul de tine aproape că m-au distrus... Acesta eşti tu, eşti tu, în sfîrşit, acesta e părul tău, aceasta e gura ta, răsuflarea e răsuflarea nasului tău, braţele, braţele tale, pe care le ştiu, mă încolăcesc, aceasta e căldura trupului tău, din care gust, iar lebăda a fost rea...

Nu lipsi mult să se prăbuşească peste el. Ken o sprijini şi o trase mai departe pe gangul care se mai lumină puţin pentru ochii lor. De-acolo, nişte trepte duceau pînă la arcada deschisă a unei uşi, dincolo de care un oberliht lăsa să cadă o lumină tulbure într-un alcov, ale cărui tapete erau întreţesute cu perechi de porumbei ce se giugiuleau. Se afla acolo un fel de cozeză[57], pe care un amoraş sculptat, cu ochii legaţi, ţinea într-o mînă ceva ca o faclă[58]. Se aşezară pe ea, în aerul acela stătut.

– Hu, atmosferă de cavou, se înfiora Rosalie, sprijinită de umărul lui. Ce trist, Ken, dragul meu, că trebuie să ne întîlnim aici, printre cei morţi! Eu am visat să se întîmple în sînul bunei naturi, înconjuraţi de parfumul ei, în mireasmă de iasomie şi mălin, acolo trebuia să te sărut pentru prima dată, nu în mormîntul ăsta. Lasă-mă, răule, vreau să fiu a ta, dar nu în miros de mucegai. Am să vin la tine, în odaia ta, mîine, înainte de prînz, cine ştie, poate chiar astă-seară. Aranjez eu, am să-i joc o festă isteţei Anna...

Ken se lăsă convins. Găsiră şi că e timpul să se întoarcă la ceilalţi sau să meargă înainte. Keaton hotărî s-o ia înainte. Părăsiră alcovul mort, dădură de un alt gang întunecat, care coti, urcă şi-i duse înaintea unei porţi ruginite, care cedă clătinîndu-se la izbiturile şi zguduiturile puternice ale lui Ken, dar care era acoperită afară de coardele vînoase ale unor plante agăţătoare atît de dese, încît abia reuşiră să răzbată. Se aflau în aer liber[59]. Din apropiere se auzea vuiet de apă; cîteva cascade se prăvăleau dincolo de nişte straturi întinse, plantate cu florile primăverii timpurii: narcise galbene. Era grădina din spate a castelului. Din dreapta, tocmai se apropia grupul vizitatorilor, rămas fără ghid,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 792

Anna şi Eduard fiind ultimii. Perechea se amestecă printre cei dintîi, care începură să se împrăştie spre jocurile de apă şi în direcţia parcului cu pomi. Era recomandabil să se oprească, să-şi rotească privirea, să meargă în întîmpinarea surorii şi a fratelui.

– Unde-aţi fost? întrebară unii.

– Asta vă-ntrebăm şi noi pe voi, ziseră ceilalţi. Şi:

– Cum de ne-am putut pierde aşa din ochi?

Anna şi Eduard se şi întorseseră să-i caute pe cei dispăruţi, dar în zadar.

– La urma urmelor, nu puteaţi pieri din lume, spuse Anna.

– Tot atît de puţin ca şi voi, replică Rosalie. Nici unul nu-l privi în ochi pe celălalt.

Înconjurară printre tufe de rododendron flancul castelului şi se întoarseră la iazul din faţă, de unde staţia de tramvai se afla foarte aproape. Pe cît de lungă fusese navigaţia în sus pe cotiturile Rinului, pe atît de repede decurse călătoria de întoarcere cu tramvaiul electric, care străbătea grăbit şi lărmuitor cartiere de fabrici şi colonii de case pentru muncitori. Sora şi fratele schimbară cînd şi cînd cîte o vorbă între ei cu mama, pe care o vreme Anna o ţinu de mînă, fiindcă o văzuse că tremură. În oraş, aproape de Königsallee, se despărţiră.

Doamna von Tümmler nu ajunse la Ken Keaton. În aceeaşi noapte, spre dimineaţă, îi fu foarte rău şi sperie toată casa. Ceea ce la prima revenire o făcuse atît de mîndră, atît de fericită, ceea ce ea proslăvise ca pe o minune a naturii şi ca pe o acţiune superioară a sufletului se reînnoise într-un mod fatal. Avusese puterea să sune, dar cei veniţi în fugă, fiica şi slujnica, o găsiră leşinată, într-un lac de sînge.

Medicul, dr. Oberloskamp, sosi numaidecît. Revenindu-şi în mîinile lui, se arătă mirată de prezenţa lui:

– Cum, doctore, dumneata aici? Te-a deranjat cumva Anna? Dar nu-i decît ceea ce se-ntîmplă femeilor.

– În anumite situaţii, scumpă doamnă, aceste funcţiuni impun o anume supraveghere, răspunse omul cu păr cărunt.

Fiicei, doctorul îi recomandă într-un mod hotărît ca pacienta să fie dusă la clinica ginecologică, de preferinţă cu ambulanţa. Cazul cere cea mai atentă examinare, care, de altfel, ar putea dovedi că e ceva absolut

benign. S-ar putea foarte bine ca metroragiile[60], cea dintîi, despre care el auzea abia acum, şi aceasta, a doua, alarmantă, să provină de la un miom,[61] care poate fi extirpat operatoriu fără dificultăţi. La directorul şi primul chirurg al clinicii, profesorul Muthesius, mama se va găsi sub îngrijirea cea mai vrednică de încredere.

Se acţionă după recomandările doctorului, fără vreo opoziţie din partea doamnei von Tümmler, spre tacita mirare a Annei. La tot ce se întîmplă cu ea, mama nu făcu altceva decît să privească undeva, departe, cu ochii foarte mari.

Examinarea bimanuală întreprinsă de Muthesius duse la constatarea unui uter mult prea mare pentru vîrsta pacientei, iar prin urmărirea trompei uterine, la descoperirea unui ţesut îngroşat în mod neregulat şi, în locul unui ovar foarte mic, a unui corp tumoral uniform. Chiuretajul scoase la iveală celule de carcinom[62], provenind în parte, după caracteristicile lor, de la ovare; alte indicii nu lăsară nici un dubiu că în uterul însuşi se aflau în plină dezvoltare celule canceroase ale mitrei. Totul indica semnele rele ale creşterii rapide.

Profesorul, un bărbat cu bărbie dublă şi faţa de o roşeaţă intensă, cu ochii de un albastru apos, în care apăreau lesne lacrimi, fără ca aceasta să aibă ceva de-a face cu stările sufleteşti, ridică ochii de pe microscop.

– Constat un rău extins, se adresă el asistentului său, care se numea dr. Knepperges. Vom opera totuşi, Knepperges. Extirparea totală pînă la ultimul ţesut conjunctiv, pînă la micul bazin şi întregul ţesut limfatic poate oricum să aducă o prelungire a vieţii.

Dar deschiderea cavităţii pîntecelui le oferi medicilor şi surorilor, în lumina albă a lămpilor cu arc, o imagine prea teribilă, ca să se poată spera măcar într-o ameliorare trecătoare. Momentul cînd s-ar fi putut obţine se pierduse, evident, de mult. Nu numai că toate organele bazinului erau de pe acum afectate de distrugere: peritoneul prezenta şi el, chiar pentru ochiul liber, aglomerări de celule ucigătoare, toate glandele sistemului limfatic erau îngropate prin carcinoame şi nu exista nici o îndoială că focare canceroase se găseau şi în ficat.[63]

– Iată surpriza dumitale, Knepperges, spuse Muthesius. Probabil că-ţi depăşeşte aşteptările. Că le depăşea şi pe ale sale, nu lăsă să se observe. Nobilei noastre arte, adăugă el cu lacrimi în ochi – ceea ce nu avea nici o semnificaţie, i s-ar cere în cazul acesta ceva cam mult. Nu se pot extirpa toate acestea. Dacă ţi se pare a observa că maladia a şi

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 794

afectat metastazic ambele canale uterine, observaţia dumitale e corectă. Uremia[64] nu poate întîrzia mult. Vezi, nu contest nicidecum că uterul produce el însuşi celulele maligne. Şi totuşi, te sfătuiesc să accepţi presupunerea mea că povestea a început de la ovare – anume, de la nişte celule granuloase neutilizate, care mocnesc uneori acolo încă de la naştere şi care, după începerea menopauzei, intră într-un proces de dezvoltare malignă datorită Dumnezeu ştie cărui fenomen iritant. Organismul este, *post festum*, dacă vrei, copleşit, inundat, năpădit de hormoni estrogeni[65], ceea ce duce la o hiperplazie[66] a mucoasei uterului, cu hemoragiile de rigoare.

Knepperges, un om slab, vanitos şi arogant, se înclină scurt, mulţumind pentru lecţie cu o ironie ascunsă.

– Deci, la treabă, *ut aliquid fieri videatur*[67], spuse profesorul. Să-i lăsăm organele vitale, oricît de adînc ar fi aici înecat în melancolie acest cuvînt.

Cînd Rosalie, urcată cu ascensorul, fu adusă înapoi pe targa ei în cameră şi culcată în paturi de surori, Anna o aştepta acolo. Trezindu-se din somnul narcotic, bolnava rosti neclar:

– Anna, copila mea, m-a sîsîit.

– Cine, dragă mamă?

– Lebăda neagră.

Adormi din nou numaidecît. În următoarele cîteva săptămîni se mai gîndi însă adesea la lebădă, la ciocul ei roşu ca sîngele, la bătaia aripilor ei negre. Suferinţa îi fu scurtă. Coma uremică o scufundă curînd într-o inconştienţă profundă, iar inima ei slăbită nu putu să reziste decît cîteva zile unei duble pneumonii care apăru între timp.

Totuşi, cu foarte puţin timp înainte de sfîrşit, doar cu cîteva ore înainte, faţa i se mai lumină o dată. Deschise ochii şi o privi pe fiica ei care şedea lîngă pat ţinînd-o de mînă.

– Anna, spuse ea, reuşind să-şi împingă puţin partea superioară a corpului spre marginea patului, mai aproape de confidenta ei, mă auzi?

– Sigur că te aud, dragă, dragă mamă.

– Anna, să nu vorbeşti de înşelăciunea şi cruzimea batjocoritoare a naturii. Nu o ocărî, cum nu fac nici eu. Mă despart cu părere de rău – de tine, de viaţă, cu primăvara ei. Dar cum ar putea fi primăvară fără moarte? Moartea e, totuşi, un mijloc de seamă al vieţii, iar dacă a luat pentru mine chipul reînvierii şi al poftei de viaţă, n-a fost minciună, ci bunătate şi îndurare.

Încă o mică smucitură, ca să se apropie de fiica ei, şi o şoaptă stinsă:

– Natura... mi-a fost dragă întotdeauna, şi dragoste a dovedit şi ea faţă de copila ei.

Rosalie muri de o moarte blîndă, regretată de toţi cei ce-o cunoşteau.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 796

Note şi comentarii*

VIZIUNE (VISION)

A apărut pentru prima dată în 1893, în revista *Der Frühlingssturm*, editată de Thomas Mann, însoţită de dedicaţia „Genialului artist Hermann Bahr", şi a fost reluată abia în anul 1958, în volumul *Povestiri* editat de S. Fischer. Acest prim text al lui Thomas Mann este o „schiţă" care se înscrie în direcţia postnaturalistă cu intenţia de racordare la modernism. Motivul schiţei a fost identificat într-o poezie de Theodor Storm (1817–1888), dar prelucrarea lui artistică se poate atribui unei estetici preocupate de analiza minuţioasă a senzaţiilor şi trăirilor, aşa cum a fost ea importată de Hermann Bahr din Franţa, în special de la Paul Bourget.

Comentatorii au observat că se regăsesc chiar din acest text de debut motive importante din creaţia de maturitate a autorului: fenomenul viziunii halucinatorii care reapare, printre altele, în *Dulapul cu haine,* în *Muntele vrăjit* şi în *Doctor Faustus,* fascinaţia exercitată de braţ, căreia îi cad pradă atît Hans Castorp, cît şi Rosalie von Tümmler şi, în sfîrşit, acele vene de un albastru deschis care revin mereu în scrierile de tinereţe ale lui Thomas Mann.

CĂZUTĂ (GEFALLEN)

Nuvela a fost scrisă după mutarea la München, în scurta perioadă în care Thomas Mann a lucrat la o bancă de asigurări (vara lui 1894). Autorul şi-a

---

* Notele şi comentariile se bazează în principal pe activitatea laborioasă şi inspirată a lui Hans-Rudolf Vaget, al cărui volum de sinteză *Thomas Mann – Kommentar zu sämtlichen Erzählungen* ne-a călăuzit paşii. (*Th. K.*).

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 798

expediat lucrarea la revista *Die Gesellschaft*, din Leipzig, cea mai importantă publicaţie a direcţiei naturaliste, dar tema emancipării femeii este tratată în spiritul modernismului literar care-şi propunea să depăşească naturalismul. Alegerea temei prefigurează totuşi interesul constant al autorului pentru problema relaţiilor dintre sexe. Revista *Die Gesellschaft* publică nuvela în octombrie 1894 şi ea este reluată în volumul de povestiri din 1958.

[1] O posibilă trimitere la scriitorul Heinrich Laube (1806–1884), un cunoscut susţinător al emancipării femeilor.

[2] Mişcarea feministă, ale cărei rădăcini trebuie căutate în Iluminism şi în Revoluţia Franceză, activează începînd de la mijlocul secolului al XIX-lea pentru egalitatea drepturilor politice şi sociale ale femeilor. Una dintre cele mai cunoscute militante a fost Hedwig Dohm, bunica viitoarei soţii a scriitorului.

[3] Brînză de origine franţuzească.

[4] Lichior franţuzesc obţinut din plante.

[5] Johann Tserclaes, conte de Tilly (1559-1632), general flamand, comandant-şef al Ligii catolice în Războiul de Treizeci de Ani.

[6] Trimitere la Goethe, vezi *Faust*, v. 2603 ş.u.

[7] Gustav von Moser (1825–1903), autor de comedii şi farse foarte gustate de public.

[8] „Stări sufleteşti" *(fr.)*, sintagmă foarte la modă în jurul anului 1890, frecventă la Paul Bourget şi Hermann Bahr.

[9] Vezi Goethe, *Faust*, v. 3291 ş.u.

[10] Soldaţi de cavalerie.

[11] Piatră preţioasă, simbol al fidelităţii.

VOINŢA DE FERICIRE (DER WILLE ZUM GLÜCK)

Nuvela a fost scrisă, după cum reiese dintr-o scrisoare adresată lui Grautoff, în decembrie 1895, imediat după întoarcerea din prima călătorie în Italia, la care se şi face o trimitere în text. A fost publicată pentru prima dată în revista satirică *Simplicissimus*, nr. 21-23 din 1896, la care Thomas Mann avea să colaboreze intens, inclusiv ca lector şi redactor. Apare apoi în volumul de nuvele *Der kleine Herr Friedemann*, publicat la Berlin în 1898. Nuvela reprezintă încă o încercare a lui Thomas Mann de a se afilia modernismului. În sensul acesta lectura lui Paul Bourget *(Physiologie de l'amour moderne,* 1891) şi a nuvelelor lui Guy de Maupassant joacă un rol

important, la fel şi trimiterile la Nietzsche şi Heine, autorii săi preferaţi în acea perioadă, şi, în sfîrşit, şi raportarea implicită la nuvela fratelui, *Das Wunderbare*, foarte admirată de Thomas Mann, deşi nu împărtăşea părerile lui Heinrich privitoare la posibila soluţionare pozitivă a conflictului dintre artă şi viaţă. Este prima nuvelă dedicată de scriitor problematicii artistului şi se pot întîlni aici cîteva motive importante din creaţia sa viitoare: amestecul de sînge nordic şi sudic (este şi cazul lui Thomas Mann), conceput ca simbol pentru poziţia de excepţie a artistului; tipul omului obsedat de etica performanţei (reîntîlnit, de exemplu, în persoana lui Gustav von Aschenbach, personajul principal din *Moartea la Veneţia),* precum şi prezentarea vieţii unui artist din perspectiva unui coleg de şcoală (revine în *Doctor Faustus).*

[1] Citat din Nietzsche, *Jenseits von Gut und Böse (Dincolo de bine şi de rău).*

[2] Cadouri, respectiv ordine care se dau în cadrul unei serate dansante la *contredanse*.

[3] Primul vers dintr-o celebră poezie de Heinrich Heine.

[4] Făcut (de Paolo Hofmann).

[5] Academia de Arte Plastice construită de Leo von Klenze, arhitect celebru, autorul unor construcţii clasiciste.

[6] Utilizare umoristică a conceptului de „decadenţă", care ocupă un loc central în critica culturală a epocii, aici cu sensul „apoi i-a apus steaua".

[7] Ceaiul de la ora cinci *(engl.).*

[8] Citat din poezia lui Heinrich Heine *Unterwelt (Infernul).*

[9] Pe neaşteptate, brusc *(fr.).*

[10] Suc de fructe răcit cu gheaţă.

[11] Celebră galerie de artă adăpostită de Palazzo Doria din Roma.

[12] Carlo Saraceni (1579–1620). Se pare că Thomas Mann cade victimă aici unei atribuiri greşite, neelucidate încă în 1895, căci este vorba, de fapt, de un tablou de Caravaggio, avînd în centru un frumos tînăr privit din profil spate, care întruchipează un înger.

[13] Celebră fîntînă proiectată de Lorenzo Bernini (1598–1680).

MOARTEA (DER TOD)

Nuvela este rezultatul participării lui Thomas Mann la un concurs organizat de revista satirică *Simplicissimus*. Sarcina impusă participanţilor era „de a scrie o povestire în care dragostea sexuală nu trebuia să joace nici un rol"; premiul era

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 800

de trei sute de mărci. Thomas Mann şi-a scris nuvela în vara sau toamna anului 1896, înainte de plecarea sa în Italia. Concursul a fost cîştigat de Jakob Wassermann, dar revista a publicat, în 1897, şi povestirea lui Thomas Mann. Nuvela a fost apoi reluată în volumul *Der kleine Herr Friedemann* din 1898.

Şi în această lucrare, considerată îndeobşte slabă, se regăsesc motive ce vor fi dezvoltate mult mai tîrziu în *Doctor Faustus:* moartea copilului iubit, la scurtă vreme înainte de moartea eroului, problema implicită a vinei. Asocierea morţii cu marea va juca şi ea un rol important în creaţia de mai tîrziu, chiar şi Lisabona, ca loc al acţiunii, revine în ultima parte a lui *Felix Krull*. Lucrarea reprezintă un alt exerciţiu de afiliere la literatura decadenţei şi este, probabil, inspirată de Nietzsche, care recomanda în *Götzend-Dämmerung (Amurgul idolilor)* „pesimiştilor şi altor decadenţi“ să opteze pentru „moartea de bunăvoie“. Figura contelui neurastenic aminteşte de contele Des Esseints din romanul lui K. Huysmans *À Rebours* (1884), un clasic al literaturii decadenţei.

[1] Înălţare, Înălţarea Domnului *(port.)*.

[2] Nume de localitate fictiv, cu rezonanţă nordică.

[3] Frederic al II-lea (1212-1250).

[4] Trimitere la Faust şi Spiritul Pămîntului, vezi *Faust*, v. 483 ş.u.

[5] În „Morală pentru medici“, Nietzsche spune: „Nu pierim niciodată din cauza altcuiva decît a noastră înşine“ *(Amurgul idolilor)*.

MICUL DOMN FRIEDEMANN (DER KLEINE HERR FRIEDEMANN)

Nuvela reprezintă prelucrarea unei povestiri intitulate *Micul profesor,* prin care Thomas Mann căuta să se emancipeze de modelul lui Hermann Bahr. *Micul domn Friedemann* a fost încheiată înainte de plecarea lui în Italia şi trimisă de la Roma revistei *Neue Deutsche Rundschau* a lui S. Fischer. Revista a publicat nuvela în mai 1897, şi în felul acesta a fost stabilit contactul cu editura lui S. Fischer, ce avea să editeze de acum încolo toate lucrările lui Thomas Mann.

Micul domn Friedemann configurează plenar tipul outsiderului, atît de frecvent în opera lui Thomas Mann. El este înrudit îndeaproape cu personaje

din creaţia lui Theodor Fontane. Mann descrie acest tip de om cu simpatie, dar şi cu o anume ironie.

Prin combinarea unor elemente biografice cu altele de natură socială, tînărul autor izbuteşte să-şi deschidă calea către marele roman social şi de epocă, pe care, de altfel, în curînd va începe să-l scrie. Aşa se face că o serie de componente epice, cum ar fi mediul, figurile, numele sînt transferate din *Friedemann* în *Casa Buddenbrook*.

[1] Celebra operă a lui Richard Wagner. Personalitatea şi muzica lui Wagner reprezintă, de altfel, o constantă preocupare a lui Thomas Mann.

DEZAMĂGIRE (ENTTÄUSCHUNG)

După cum rezultă chiar din text, schiţa de faţă a fost scrisă în timpul celei de-a doua călătorii în Italia, probabil în noiembrie 1896, la Napoli, sub impresia celor trei săptămîni petrecute la Veneţia. Neobişnuit este faptul că Thomas Mann s-a abătut de această dată de la obiceiul său de a-şi publica povestirile mai întîi într-o revistă. Nuvela apare prima dată în volumul intitulat *Der kleine Herr Friedemann*, tipărit la Berlin în 1898. Tema dezamăgirii se regăseşte şi în *Gefallen (Căzută).* Sub influenţa lui Nietzsche, tratarea este superioară, incluzînd şi scepticismul faţă de capacitatea de comunicare a limbii în genere, tipic pentru începutul secolului (vezi şi *Scrisoarea lordului Chandos* de H. von Hofmannsthal). Este singurul loc în opera lui Thomas Mann în care el încearcă să asimileze critica limbii aşa cum o practicase Nietzsche; de altfel, el preferă să preia din Nietzsche tematica psihologiei decadenţei în genere.

Pe nedrept, acestei povestiri nu i s-a acordat de către critica literară atenţia cuvenită, deşi reprezintă un moment important în devenirea artistică a autorului, în măsură în care ea utilizează o limbă foarte elaborată şi beneficiază de o construcţie extrem de reuşită.

[1] Aluzie la *Dincolo de bine şi de rău* de Nietzsche, dar şi la critica limbii, aşa cum o formulează acesta în *Despre adevăr şi minciună în înţeles extramoral*.

[2] Imagine împrumutată, probabil, din ciclul de poezii dedicate de Heinrich Heine Mării Nordului.

[3] *Suferinţele tînărului Werther,* partea a doua, 6 decembrie.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 802

PAIAŢA (DER BAJAZZO)

Apare prima dată în *Neue Deutsche Rundschau* din septembrie 1897 şi este reluată în volumul *Der kleine Herr Friedemann* din 1898. *Paiaţa* se bazează pe o nuvelă anterioară, cu titlul *Walter Weiler,* care nu s-a păstrat. Autorul a supus-o unei remanieri puternice, prin care povestirea la persoana a treia s-a transformat într-o povestire la persoana întîi, iar în centrul acţiunii a fost pusă tematica diletantismului.

Tendinţa către autoreprezentare şi autocritică este mai accentuată aici decît în alte nuvele timpurii, dar prezenţa elementelor autobiografice (părinţii, casa părintească, teatrul de păpuşi, şcoala, călătoria în Italia ş.a.) nu ar trebui să sustragă atenţia de la reflecţia critică asupra epocii. Thomas Mann oferă aici cea mai acută analiză a diletantismului din întreaga sa operă. Diletantismul modern devenise, începînd cu anii optzeci, obiectivul predilect al criticii decadenţei în literatura franceză, germană şi scandinavă; în esenţă, diletantismul era interpretat ca o lipsă de forţa vitală, ca o cantonare într-un mod de viaţă estetizant. Analiza diletantismului îşi află continuarea în *Buddenbrooks* (Christian şi Hanno Buddenbrook), *Tonio Kröger* şi *Wälsungenblut,* remarcîndu-se o distanţare critică din ce în ce mai accentuată.

1 În germană *Der Bajazzo,* cuvînt care capătă o oarecare răspîndire prin opera veristă *Pagliacci (*1892) de Ruggiero Leoncavallo.

2 „Roagă-te şi lucrează“, regulă a călugărilor aparţinînd ordinului benedictin.

3 Numeroasele călătorii sînt considerate în epocă o trăsătură definitorie a diletantului.

4 Deal din Roma cu vedere spre bazilica San Pietro.

5 Cineva care-şi duce viaţa numai în petreceri *(fr.).*

6 Caracterizare a muzicii lui Wagner după modelul lui Nitzsche; reapare textual în conferinţa lui Thomas Mann: *Leiden und Größe Richard Wagners* (*Suferinţele şi măreţia lui Richard Wagner*).

7 Tipul opus paiaţei este întruchipat de Goethe, aşa cum indică un fragment asemănător din *Ceas greu;* detaliile imaginii lui Goethe sînt împrumutate din Heine, unde, însă, expresia „oameni de lumină“ este folosită pentru a-l desemna pe Schelling.

8 După moda rusă *(fr.).*

9 Titlul german al operei *Faust* (1859) de Gounod este *Margarethe.*

10 Cicatrice care indică apartenenţa la una dintre asociaţiile studenţeşti care organizau simulacre de dueluri.

11 Neobişnuit în sens excepţional, dar aici cu o notă de dispreţ *(fr.).*

12 Membru al castei celei mai de jos din India.

13 Munţi situaţi la sud-est de Roma.

TOBIAS MINDERNICKEL

Publicat prima dată în *Neue Deutsche Rundschau* din ianuarie 1898, apoi în volumul *Der kleine Herr Friedemann* din acelaşi an. Dintr-o scrisoare adresată lui Grautoff rezultă că nuvela a fost scrisă în iulie la Roma, pentru a completa volumul de nuvele comandat de S. Fischer. Ca şi în *Dulapul de haine,* un concept din filosofia lui Schopenhauer reprezintă punctul de plecare: cel de compasiune. Pe linia meditaţiei lui Nietzsche, Thomas Mann interpretează compasiunea ca expresie a unei secrete voinţe de putere. Pentru prima dată în opera sa, viaţa dezlănţuită, nereflectată, este întruchipată de un cîine. Asemenea lui Schopenhauer şi Wagner, Thomas Mann a fost foarte ataşat de cîini de-a lungul întregii sale vieţi, chiar dacă în nuvela de faţă el împrumută mizerabilului erou propriile sale iniţiale.

1 Personajul biblic Tobie (varianta românească a germanului Tobias) este însoţit în drumul său spre Media de un căţeluş, ceea ce pare a fi un semn al norocului, pentru că Tobie se întoarce acasă proaspăt căsătorit.

2 Stil de mobilier cu motive din Antichitate apărut pe la începutul secolului al XIX-lea, care a redevenit la modă prin anul 1900 şi care este adesea amintit în opera lui Thomas Mann.

3 În româneşte, Isav, numele celui mai mare dintre fiii lui Isaac, care îşi pierde prerogativele primului născut în favoarea lui Iacob, fiind chiar izgonit de tatăl său.

LUISCHEN

Text publicat pentru prima dată în revista *Die Gesellschaft* din ianuarie 1900, apoi în volumul *Tristan. Şase nuvele,* apărut în 1903 la Berlin. În volum, nuvela este însoţită de dedicaţia „Pentru Richard Schaukal“. Într-o scrisoare trimisă lui Grautoff în iulie 1897, Thomas Mann declară că nuvela *Luischen* este de acum încheiată. Modelul literar avut în vedere de el este *Dezghetul* de Turgheniev din 1872. Prin *Luischen,* Thomas Mann continuă să se preocupe de psihologia artistului, aşa cum a fost ea schiţată de Nietzsche. Trebuie observat, de asemenea, că apare pentru prima dată în opera sa un fenomen muzical

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 804

ca resort al acţiunii. În figura lui Läutner sînt prezente, pe de altă parte, trăsături ale scriitorului decadent Detlev Spinell din *Tristan,* precum şi ale lui Rudi Schwerdtfeger din *Doctor Faustus.* Pe lîngă marele capitol privitor la şcoală din *Buddenbrooks,* nuvela marchează cea mai mare apropiere a lui Thomas Mann de literatura satirică şi de critică socială, caracteristică pentru fratele său Heinrich.

[1] Numele de Amra a fost împrumutat de Thomas Mann din broşura *Viaţa şi opera lui Buddha,* publicată la Leipzig.

[2] Cei trei scriitori erau consideraţi, în epocă, reprezentanţi ai naturalismului.

[3] Vezi şi *Buddenbrooks.*

[4] Candidat la o carieră de funcţionar superior.

[5] Vezi şi nota 10 la *Paiaţa.*

DULAPUL DE HAINE (DER KLEIDERSCHRANK)

Apare pentru prima dată în *Neue Deutsche Rundschau* din iunie 1899, apoi în volumul de nuvele *Tristan,* publicat în 1903 la Berlin, însoţit de dedicaţia „Pentru Carla", sora scriitorului.

Nuvela a fost scrisă între 23 şi 29 noiembrie 1898, în timpul lucrului la romanul *Buddenbrooks.* Scriitorul tocmai se mutase într-o nouă locuinţă din cartierul Schwabing din München. Încăperile, mobilierul şi mai ales dulapul de haine, precum şi gazda, un personaj desprins parcă dintr-o povestire de E.T.A. Hoffmann, au servit drept modele pentru figurile din nuvelă.

Prin această nuvelă, Thomas Mann deschide o nouă tematică ce va reveni destul de frecvent în opera sa, de pildă, în *Muntele vrăjit* sau în *Doctor Faustus*, anume sfera visului, a halucinaţiei şi a ocultului. Potrivit obiceiului său, el prelucrează anumite modele pentru figurile din nuvelă, cum ar fi povestirea lui Dostoievski, *Gazda* (1847), precum şi povestirea lui E.T.A. Hoffmann, *Don Juan* (1813). Thomas Mann caută să combine experienţele misterioase ale poetului bolnav cu anumite concepte ale filosofiei lui Schopenhauer: principiul individuaţiunii şi suspendarea acestui principiu prin somnambulie, efectul calmant al artei asupra voinţei. Tot aici apare pentru prima dată lumea atemporală a mitului, rîul Trave fiind interpretat ca Styx, iar Lübeckul ca lumea de dincolo. Importanţa povestirii rezultă şi din faptul că scriitorul a tematizat aici pentru prima dată figura scriitorului, încît *Dulapul de haine* este cap de serie al nuvelelor dedicate problematicii artistului.

[1] În limba germană numele are o semnificaţie destul de precisă, cuvîntul *Qualen* însemnînd „suferinţe", „torturi"; s-ar părea că numele a fost inspirat de un text din Nietzsche *(Naşterea tragediei),* în care este explicitată filosofia lui Schopenhauer.

[2] Formulare a principiului individuaţiunii (vezi explicaţiile preliminare).

[3] Este vorba de Holstentor din Lübeck, după cum şi alte elemente ne indică Lübeckul ca loc al desfăşurării acţiunii: rîul Trave, aşa-numita Puppenbrücke.

[4] Numele obişnuit al rîului, cel pe care van der Qualen nu vrea să-l ştie, este Trave, dar identitatea lui mitică îi este binecunoscută: e Styxul, rîul din Infern.

[5] Propoziţia ar putea fi interpretată ca o aluzie la povestirea lui H.C. Andersen despre galoşii fericirii care fac posibilă o deplasare instantanee în spaţiu şi în timp.

[6] E.T.A. Hoffmann (1776–1822), scriitor romantic, autor de povestiri fantastice.

[7] Brînză obţinută prin fermentare.

[8] Modelul a fost identificat cu o *Încarnare a vieţii* în stil Art Nouveau de P. Requadt.

RĂZBUNAT (GERÄCHT)

Thomas Mann publică acest „studiu nuvelistic" pentru prima dată în revista *Simplicissimus* din august 1899, pentru a fi reluat abia în volumul de povestiri apărut în 1958 la Frankfurt am Main. Este o lucrare ocazională, care la prima vedere nu are legături prea strînse cu restul operei scriitorului. Există totuşi unele motive literare recurente, cum ar fi cel al emancipării femeilor, care apare şi în *Căzută,* unde se poate regăsi şi configuraţia narativă a povestirii la persoana întîi, înscrisă în cadrul unei discuţii nocturne între bărbaţi. De asemenea, se poate vorbi de o prefigurare a Lizavetei Ivanovna din *Tonio Kröger,* care se aseamănă în multe privinţe cu Dunja Stegemana. Titlul indică şi revanşa luată de senzualitatea refulată în faţa spiritualităţii în aparenţă pur platonice – o temă centrală în operele lui Thomas Mann. În *Răzbunat* se conturează de asemenea unele constelaţii epice care vor reveni în *Tristan,* de pildă combinarea cu

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 806

intenţii satirice a *roastbeef*-ului cu muzica lui Wagner, în acord cu tonul revistei *Simplicissimus*.

1 Masă comună.
2 Vezi notele la *Căzută*.

DRUMUL SPRE CIMITIR
(DER WEG ZUM FRIEDHOF)

Textul apare mai întîi în *Simplicissimus* din septembrie 1900 şi apoi în volumul *Tristan,* Berlin, 1903, unde e însoţit de dedicaţia „Lui Arthur Hollitscher". Povestirea a fost scrisă într-un timp foarte scurt, imediat după terminarea romanului *Buddenbrooks,* adică aproximativ în prima jumătate a lunii august.

Drumul spre cimitir reprezintă o variaţiune extrem de densă a unei teme centrale din *Buddenbrooks:* antagonismul dintre marginalizatul care suferă din cauza vieţii şi viaţa victorioasă. E o variantă grotescă ce formează, totodată, o trecere către *Gladius Dei* şi *Tristan,* unde se găsesc motive şi structuri înrudite.

1 *Lobgott* înseamnă, în traducere, „lăudat fie Domnul"; *Piepsam* este un nume a cărui rezonanţă indică o fire sperioasă.
2 *Evanghelia după Marcu* 13, 26: „Atunci se va vedea Fiul Omului venind pe nori cu mare putere şi cu slavă".
3 *Evanghelia după Matei* 8, 12: „Iar fiii Împărăţiei vor fi aruncaţi în întunericul de afară, unde va fi plînsul şi scrîşnirea dinţilor".

GLADIUS DEI

Apare mai întîi în *Die Zeit*, Viena, 12 şi 19 iulie 1902, şi apoi în volumul *Tristan,* Berlin, 1903, cu dedicaţia „*To M* [Mary] *S* [Smith] *in remembrance of our days in Florence*".

Planul pentru această povestire apare mai întîi în 1899, în cel de al treilea caiet de note: „Tînărul creştin în magazinul de obiecte de artă (Studiu psihologic preliminar la Savonarola)". Este vorba, aşadar, de o lucrare derivată din amplul proiect despre Savonarola, din care s-a născut mai tîrziu *Fiorenza* (1905). Scrierea propriu-zisă a textului s-a făcut, probabil, abia după revenirea

din călătoria la Florenţa (aprilie-mai 1901), întreprinsă în vederea documentării pentru Savonarola. La 18 noiembrie 1901, Thomas Mann a citit în public *Gladius Dei* şi *Tristan.*

Eroul povestirii îl imită inconştient pe Savonarola, dar, în timp ce acesta a sfîrşit pe rug din cauza protestelor sale, Hieronymus este doar dat afară pe uşă. Cu toate acestea, finalul sugerează destul de bine energiile distrugătoare provocate de ciocnirea dintre estetismul iresponsabil şi moralismul fanatic.

1 Spada lui Dumnezeu *(lat.).*
2 Sală de concerte din München aflată în piaţa cu acelaşi nume. De altfel, *Gladius Dei* este în întregime o nuvelă münchenează, din care se citează adesea, pentru a reliefa atmosfera specifică oraşului.
3 Este vorba de motivul sabiei din *Inelul Nibelungilor* de Richard Wagner.
4 Munţi la sud-est de Roma.
5 Niccolò Donatello (1382–1466), sculptor florentin.
6 Sculptor (1431–1484), a lucrat mai ales la Florenţa.
7 Clădire din Piaţa Odeon, ridicată în 1841 şi care imită Loggia dei Lanzi (1376) din Piazza della Signoria din Florenţa.
8 Patru dintre cele şase titluri au putut fi identificate. Autorii lor sunt, în ordine: Alfred Lichtwark pentru *Educaţia...,* Henry van de Velde pentru *Renaşterea...*, Karl Rosner pentru *Arta decorativă* şi Arthur Seemann pentru *Setea...*
9 Descrierea ce urmează se inspiră din portretul lui Girolamo Savonarola (1452–1498), pictat de Fra Bartolomeo. O reproducere fotografică a acestui tablou s-a aflat pe masa de scris a lui Thomas Mann pînă la sfîrşitul vieţii sale.
10 Hieronymus este varianta germană a lui Girolamo, prenumele lui Savonarola.
11 Credinţă devenită dogmă prin decretul papal emis de Pius al IX-lea în 1854 care spune că Fecioara Maria a fost scutită de păcatul originar printr-un act de clemenţă divină.
12 Mamă iubită *(lat.).*
13 Galerii de artă plastică din München: Vechea Pinacotecă (1836), Noua Pinacotecă (1853).
14 Luitpold, regent al regatului Bavaria între 1886 şi 1912, ajuns să guverneze după demiterea lui Ludovic al II-lea.
15 Comedie a florentinului Niccolo Machiavelli (1469–1527), care a fost prezentată la 10 februarie 1900, la Uniunea Academico-Dramatică din München, uniune al cărei membru era şi Thomas Mann.
16 Vezi *Exodul* 4, 10.
17 Este atestat documentar că Savonarola a luat atitudine faţă de tablourile în care Madona apărea cu sînul dezgolit.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 808

[18] Parafrază la *Deuteronomul* 7, 25.

[19] *Ioil* 3, 13.

[20] „Sabia lui Dumnezeu să vină asupra pămîntului *degrabă şi mai repede*" *(lat.),* citat din *Compendium Revelationum* de Savonarola, Florenţa, 1495.

TRISTAN

Apare prima dată în volumul de nuvele cu acelaşi titlu, publicat la Berlin în 1903. Nuvela poartă următoarea dedicaţie: „Lui Carl Ehrenberg, muzicianul, pentru orele multe de cînt".

Se presupune că planul pentru *Tristan* a apărut, ca şi cel pentru *Tonio Kröger,* prin anul 1899, cînd Thomas Mann trebuie să-şi fi dat seama, scriind capitolul despre Hanno din *Buddenbrooks,* că atît de răspînditul cult al decadenţilor pentru muzica lui Wagner se pretează de minune pentru o tratare burlesco-ironică. Este foarte probabil ca el să fi încheiat nuvela încă înaintea călătoriei la Florenţa din mai 1901. Eroul principal este, fără îndoială, o figură comică, dar autorul nu a intenţionat să-l expună unui dispreţ total. El judecă prin figura lui Spinell propriul său estetism, acea artificialitate devitalizată în care a văzut „primejdia primejdiilor". Aplicînd invitaţia satirică a lui Nietzsche de a transfera miturile din operele lui Wagner în lumea burgheză, el îşi putea satisface din plin nevoia de parodie. Prin această distanţare de Wagner el îşi creează premisele pentru o nouă determinare a problematicii sale artistice în *Tonio Kröger.*

[1] Prescurtarea titlului operei wagneriene *Tristan şi Isolda* indică focalizarea perspectivei narative asupra protagonistului masculin.

[2] Sugerează numele vilei lui Wagner din Bayreuth (Wahnfried), dar şi ideea de singurătate, solitudine.

[3] Legenda din Antichitate despre Hero şi Leandru, nefericiţii îndrăgostiţi, are unele similitudini cu motivul medieval al iubirii dintre Tristan şi Isolda.

[4] Vezi nota 2 de la *Tobias Mindernickel*.

[5] Bagă de seamă *(engl.).*

[6] Spinelli este numele unui celebru meşter italian de medalii: Niccolo Spinelli (1430–1514), numit „Florentine", pe care Thomas Mann îl întîlnise, probabil, în lucrarea lui J. Burckhardt, *Cultura Renaşterii în Italia.*

[7] În jurul anului 1900, capitala Galiţiei.

[8] Konrad Eckhof (1720–1778), important actor la Teatrul Naţional din Hamburg.

[9] În acest pasaj începe introducerea, pe nesimţite, a unor elemente scenice din *Tristan şi Isolda.*

FLĂMÎNZII (DIE HUNGERNDEN)

Text apărut mai întîi în revista *Die Zukunft* din 24 ianuarie 1903 şi apoi în volumul intitulat *Der kleine Herr Friedemann und andere Novellen,* publicat la Berlin, în 1909. „Studiul" a fost scris în vara anului 1902, în timp ce Thomas Mann lucra deja la *Tonio Kröger. Flămînzii* poate fi interpretat ca derivînd din *Tonio Kröger,* în măsura în care reprezintă o soluţie alternativă la dilema prezentată în capitolul al optulea al celei din urmă, fapt care explică asemănarea, în parte foarte mare, a celor două texte. Studiul continuă autoanaliza propriei existenţe ca artist, dar propune o soluţie filosofică pe urmele lui Schopenhauer pentru antinomia fundamentală dintre artă şi viaţă. Ideea că între artist şi omul obişnuit există o înrudire strînsă este mai apoi dezvoltată în *Copilul minune,* iar convingerea că artistul trebuie să se lipsească de dragostea umană, caldă, este reluată în *Doctor Faustus.*

[1] În Actul II din opera lui Wagner *Tristan şi Isolda* cei doi protagonişti aspiră către definitiva lor unire în moarte.

[2] Concept utilizat aici în sensul lui Schopenhauer, voinţa ca temei al existenţei.

TONIO KRÖGER

Apare prima dată în *Neue Deutsche Rundschau* din februarie 1903, apoi în volumul *Tristan. Şase nuvele,* apărut la Berlin în acelaşi an.

Thomas Mann însuşi consideră nuvela ca pe „copilul său preferat" şi-şi păstrează ataşamentul pînă la adînci bătrîneţi. De altfel, *Tonio Kröger* a fost un mare succes de public şi a fost primită favorabil şi de critică. Mai ales asupra tineretului nuvela a avut un impact deosebit, astfel că scriitorul a denumit-o de multe ori „*Werther*-ul meu". Definirea problemei artistului, pornind de la opoziţia polară dintre artă şi viaţă, precum şi dezvăluirea dimensiunii inumanului din artist nu reprezintă teme inventate de Thomas Mann (ele se mai întîlnesc şi la Flaubert, Maupassant, Nietzsche, Hauptmann şi Ibsen), dar

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 810

scriitorul german a reuşit o foarte convingătoare îmbinare de elemente autobiografice, însufleţite de un deosebit farmec liric, cu tematica literară europeană. Elaborarea textului a fost un proces complicat şi anevoios. Au fost necesare mai multe eforturi, înainte ca materialul „lirico-eseistic“ cu privire la problema artistului să se poată contopi cu amintirile despre tinereţe. Pentru a se putea înstăpîni asupra temei, autorul a mai scris „studiul“ *Flămînzii*, o variaţiune pe tema *Tonio Kröger*. Textul a fost, în sfîrşit, terminat sub presiunea timpului, de vreme ce toate celelalte povestiri din volumul de nuvele ce trebuia să apară la Berlin se aflau deja în şpalt.

1 Numele eroului e modelat după cel al lui Paolo Hoffmann din *Voinţa de fericire* şi provoacă asociaţii contradictorii. Kröger – nume ce se poate întîlni şi în *Buddenbrooks* – evocă lumea burgheză, Nordul. Tonio, în schimb, inspirat, poate, de *Paiaţe* de Leoncavallo, sugerează lumea artistică, Sudul. E o problematică sugerată lui Thomas Mann de propria descendenţă.

2 Pălărie cu borurile late, aşa cum o poartă pelerinul, alias Wotan, în *Siegfried* de Richard Wagner.

3 Barbă creaţă, după reprezentările antice ale lui Jupiter.

4 Mîngîiere, alinare *(sp.)*.

5 Fr. Schiller, *Don Carlos* (1787), IV, 23.

6 Ca şi în cazul eroului principal avem de-a face cu o combinaţie de nume eterogene. Knaak provine din romanul lui Th. Fontane *Irrungen, Wirrungen* (1888). Modelul personajului mannian este Rudolf Knoll, maestru de balet din Hamburg, care dădea lecţii de dans.

7 „Am onoarea să mă prezint... numele meu este Knaak“ *(fr.)*.

8 Dans la care dansatoarele sînt cele care îşi aleg partenerul.

9 Referire la poezia *Hyazinthen (Zambile,* 1852) de Theodor Storm.

10 „Reverenţă! Rotirea doamnelor! Tur asociat cu ţinerea de mînă!“ – comenzi care se referă la figuri tipice pentru cadril.

11 „Înapoi... pfui!“ *(fr.)*.

12 Aluzie la conceptul de „impasibilitate“, pe care Gustave Flaubert (1821–1880) îl instituise drept ideal al scriitorului modern.

13 Semnul lui Cain, ca semn al faptului de a fi blestemat.

14 Nume frecvent în literatura rusă, semnifică, în opoziţie cu Kröger, acea calitate pe care Thomas Mann o asociază îndeobşte cu literatura rusă: omenia.

15 Soluţie de răşină care fixează schiţele de cretă sau de cărbune, făcîndu-le de neşters.

16 Tătucule *(rusă)*.

17 Trimitere la piesa lui Ibsen *Cînd ne trezim din morţi*, unde Irene deplînge în Actul II incapacitatea unui artist de a fi om.

18 Tonio Kröger compară artiştii cu nişte *castrati*.

19 Ţigări ruseşti.

20 Cuvîntul sugerează că există ceva comun între artist şi regele însingurat, aşa cum este evocat Kröger cu trimitere la *Don Carlos* de Schiller, dar trimite, totodată, şi la *Alteţă regală*, romanul lui Thomas Mann din 1909.

21 Vezi *Hamlet*, IV, 1.

22 Expresie derivată de Thomas Mann din Nietzsche, *Naşterea tragediei* (1872), unde omul dionisiac este comparat cu Hamlet.

23 Cesare Borgia (1474–1507), fiul papei Alexandru al VI-lea, prototip al omului Renaşterii, aşa cum a fost el prezentat de Machiavelli în *Il Principe*. Nietzsche îl prezintă ca pe „un fel de supraom“, astfel încît în jurul anului 1900 el devine figura tutelară pentru cultul dionisiac al vieţii. Thomas Mann respinge adulaţia necritică a Renaşterii, practicată la începutul secolului (inclusiv de fratele său, Heinrich).

24 Interesul pentru satanic este caracteristic pentru o parte a literaturii decadenţei, cel mai la îndemînă exemplu este romanul *Là-bas* de K.J. Huysmans.

25 Frumuseţe *(it.)*.

26 Thomas Mann însuşi s-a întors în ţinuturile natale după cinci ani; s-ar putea de aceea ca aici să fie o reminiscenţă din Heine, care se întoarce la Hamburg după treisprezece ani, vezi *Germania. O poveste de iarnă* (1844).

27 Vezi *Dulapul de haine*.

28 *Dominus providebit* – „Domnul se va îngriji“, vezi *Buddenbrooks*.

29 Faptul că era cît pe-aci să fie arestat corespunde, potrivit declaraţiilor lui Thomas Mann, realităţii şi a fost interpretat de el în chip simbolic.

30 Este vorba de Paul Bourget (1852–1935) şi de ale sale *Essais de psychologie contemporaine* (1883–1886).

31 Vapor *(engl.)*.

32 Bertel Thorvaldsen (1770–1844), important sculptor danez.

33 Cunoscut parc de distracţii din Copenhaga.

34 „Te rog, dă-mi salamul acela!“; „Nu e salam, e şuncă“ *(engl.)*.

35 Cele nouă simfonii ale lui Beethoven, lucrarea lui Schopenhauer şi frescele lui Michelangelo din Capela Sixtină reprezintă pentru Kröger supremele realizări artistice şi intelectuale.

36 În poezia *Hyazinthen* de Th. Storm.

37 „Mulţumesc, mulţumesc mult“ *(dan.)*.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 812

[38] Compară orașul München, în chip ironic, cu țara mitică a poeziei și muzicii.

[39] *Întîia epistolă a lui Pavel către corintieni,* 1, 13.

O FERICIRE (EIN GLÜCK)

Subintitulat „Studiu", *O fericire* este publicat mai întîi în *Neue Deutsche Rundschau* din 1 ianuarie 1904, și apoi în volumul de nuvele *Das Wunderkind,* apărut la Berlin în 1914.

Lucrarea a fost scrisă la sfîrșitul lui noiembrie 1903, „de dragul banilor, la comandă", și se bazează pe o întîmplare relatată de Kurt Martens din perioada executării serviciului militar. Schița a fost foarte bine primită de critică, deși la început Thomas Mann însuși nu a fost prea mulțumit de lucrarea sa. Relațiile cu restul operei sînt destul de vagi. Totuși, revine scena balului din *Flămînzii* și din *Tonio Kröger,* precum și dorul omului spiritualizat (baroana Anna) după lumea obișnuită, tratată aici în varianta relației între două femei.

[1] Trimitere la *Fiorenza,* unica lucrare dramatică a lui Thomas Mann.

[2] Trimitere la o lucrare viitoare care era deja planificată, romanul *Alteță regală.*

[3] Personaj conceput de autor după modelul lui Kurt Martens, prietenul său.

[4] Oraș antic în Tracia – sinonim cu un mic oraș de provincie filistin.

COPILUL MINUNE (DAS WUNDERKIND)

Nuvelă publicată mai întîi în revista *Neue Freie Presse* de la Viena, 25 decembrie 1903, și apoi în volumul cu același nume, Berlin, 1914. Lucrarea a fost scrisă repede și la comandă, în decembrie 1903, pentru numărul dedicat de *Neue Freie Presse* sărbătorilor de Crăciun. Ea se bazează pe concertul pe care l-a dat la München, în vara anului 1903, tînărul pianist grec Loris Margaritis (1895-1953), concert pe care-l urmărise și Thomas Mann.

Copilul minune continuă reflecțiile asupra psihicului artistului și asupra acțiunilor artei pe care le găsim în *Tristan* și în *Tonio Kröger.* Cu analiza

relațiilor complexe dintre artist și public în cadrul unui spectacol, *Copilul minune* se dovedește o importantă lucrare pregătitoare pentru *Mario și vrăjitorul.*

[1] Vezi nota 2 de la *Tobias Mindernickel.*

[2] „Paznicul sacului", în sensul de „paznicul comorii" *(gr.).*

[3] *Marș solemn, Visare, Bufnița și vrăbiile (fr.).*

[4] Piesă concertantă cu dificultăți tehnice deosebite *(fr.).*

[5] Dans al negrilor *(engl.).*

[6] În Grecia, oracol.

LA PROFET (BEIM PROPHETEN)

Vede lumina tiparului prima dată în revista *Neue Freie Presse* de la Viena, pe 22 mai 1904, și este apoi reluat în volumul *Das Wunderkind,* editat la Berlin în 1914.

„Schița" a fost scrisă în primăvara anului 1904, imediat după ce scriitorul asistase la lectura *Proclamațiilor* poetului Ludwig Derleth, manifeste de critică culturală, pe care acest discipol al lui Stefan George le-a lansat în fața unor invitați, așa cum ni se descrie aici. Pentru prima oară sînt reunite două teme caracteristice din nuvelistica lui Thomas Mann: meditația asupra propriului statut de artist, precum și diagnosticul epocii și al societății. *La profet* devine astfel un prim pas pe drumul către *Moartea la Veneția* și *Mario și vrăjitorul.*

[1] Nu numai invitația, ci și coperta *Proclamațiilor* lui Ludwig Derleth (Leipzig, 1904), poartă această emblemă.

[2] Trimitere la profetul Daniel.

[3] Aluzie la *Buddenbrooks* (1901).

[4] Helmuth von Moltke (1800–1891), mareșal prusac.

[5] Papă din epoca Renașterii, cunoscut pentru crimele sale (1431–1503), tatăl lui Cesare Borgia.

[6] Figura acestui preot dominican (1452–1498), înverșunat dușman al artelor, este invocată și în *Gladius Dei.*

[7] Hedwig Pringsheim, mama Katiei, Sonia din povestire, viitoarea soție a scriitorului.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 814

[8] Marmură galbenă cu pete negre.

[9] Hristos, stăpînul suprem *(lat.)*.

[10] Parafrază a unui enunț din *Proclamațiile* lui Ludwig Derleth.

CEAS GREU
(SCHWERE STUNDE)

Publicat mai întîi în *Simplicissimus* din 9 mai 1905, apoi în volumul de nuvele *Das Wunderkind*, Berlin 1914.

Ceas greu reprezintă un model timpuriu pentru arta montajului, așa cum a practicat-o Thomas Mann pînă la sfîrșitul vieții. Textul este împănat cu nenumărate citate și parafraze din scrisorile și lucrările lui Schiller, precum și din mărturii ale contemporanilor săi.

Autorul a scris textul la comandă, după întoarcerea sa din călătoria de nuntă, pentru numărul dedicat de revista *Simplicissimus* celei de-a o suta aniversări a morții lui Friedrich Schiller. Pînă la adînci bătrîneți, Thomas Mann a păstrat acestui studiu un atașament deosebit, imprimîndu-l chiar pe un disc. Caracterul „foarte subiectiv" al povestirii nu poate fi trecut cu vederea: în dificultățile cu care se confruntă Schiller la elaborarea lui *Wallenstein* sînt proiectate propriile dificultăți cu unica sa încercare dramatică, *Fiorenza*. Micul motiv erotic din final a fost pus în legătură cu proaspăta fericire conjugală a scriitorului. Portretul lui Schiller poate fi citit ca o prefigurare a lui Aschenbach din *Moartea la Veneția*. În comparație cu *Tristan*, tehnica montajului este mult mai evoluată. Se remarcă, de asemenea, o apropiere de Goethe și, în fine, o punere în relație a suferinței și a măreției, care va fi dezvoltată în 1933, cu ocazia comemorării lui Richard Wagner.

[1] E vorba despre Schiller, al cărui nume nu va fi amintit nicăieri. Studiul e scris la persoana a treia și nu vorbește decît despre „el".

[2] Decembrie 1796.

[3] Trilogia *Wallenstein*, încheiată abia în 1799.

[4] Goethe, cu care la data respectivă Schiller era prieten de doi ani.

[5] Gottfried Körner (1756–1831), scriitor, prieten al lui Schiller.

[6] După 1799, adică după încheierea lui *Wallenstein*, Goethe și Schiller plănuiseră să declanșeze o amplă discuție de principiu despre diletantism și despre tipul diletantului.

[7] Cunoscute sub titlul *Scrisori filosofice* (1786).

STIRPEA WÄLSUNGILOR
(WÄLSUNGENBLUT)

Apare numai într-un tiraj limitat, de 530 de exemplare, însoțit de 32 de litografii aparținînd lui Th. Heine, la Editura Phantasus de la München, în anul 1921, și apoi abia postum în volumul *Povestiri*, Frankfurt am Main, 1958.

Elaborarea povestirii a început, probabil, în vara anului 1905, înainte de plecarea la Zoppot, la Marea Baltică. Aici, unde a petrecut, alături de soția sa, trei săptămîni de concediu, a fost scrisă cea mai mare parte a textului. Odată încheiată, nuvela trebuia să apară în numărul din ianuarie 1906 al revistei *Neue Deutsche Rundschau*, iar Thomas Mann a citit-o încă înainte de tipărire în casa Pringsheim, în fața soacrei și a cumnatului său, Klaus, fratele geamăn al Katiei. Întors dintr-un turneu de conferințe de la Praga, Dresda și Wroclaw, află însă de la Klaus că în München circula zvonul că Thomas Mann scrisese o nuvelă violent antisemită, care compromitea îngrozitor familia soției sale. Nu se știe cu exactitate nici cum a apărut zvonul și nici în ce fel a fost pus în circulație, dar Thomas Mann reacționează și hotărăște să oprească publicarea nuvelei.

În perspectivă culturală, povestirea prelungește obsesia lui Thomas Mann în legătură cu opera lui Richard Wagner. Într-o epocă în care pasiunea pentru Wagner constituia una dintre componentele sufletești centrale, într-o societate care dorea să se regăsească în opera lui Wagner, wagnerianismul literar dobîndește o importanță pe care astăzi, fără îndoială, nu o mai are. În *Stirpea Wälsungilor* autorul radicalizează observația ironică a lui Nietzsche, potrivit căreia ar trebui încercat transferul conținutului mitic al operelor lui Wagner în lumea burgheză; în centrul interesului se află incestul. Dacă la Wagner el semnifica încă victoria naturii asupra convenționalității, a iubirii asupra puterii, el devine la Thomas Mann un act de răzbunare împotriva trivialității, în genere, și un experiment decadent.

[1] Wälsungii reprezintă stirpea procreată de Wotan cu o muritoare pe vremea cînd zeul locuia pe pămînt sub numele de Wölse. Din această stirpe urma să se nască eroul ce trebuia să salveze ordinea compromisă a zeilor. În actul

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 816

întîi al operei *Walkiria* de Richard Wagner, aria „înflorește, așadar, stirpe a Wälsungilor“, intonată de Sigmund, este expresia unei adeziuni necondiționate la incestul cu Sieglinde.

2 Tiergarten este un cartier elegant din partea de vest a Berlinului. Cînd se referea în particular la acest text, Thomas Mann vorbea adesea despre „Tiergarten-Novelle“. Acolo locuia, de altfel, și unchiul Katiei, bancherul Hermann Rosenberg, a cărui vilă luxoasă i-a servit, probabil, drept model scriitorului.

3 Erou legendar, celebru pentru candoarea sa.

4 Proverb latin preluat din fabulele lui Esop: „Aici e Rhodos, aici să sari!“ în sensul: „Aici, pe loc, să arăți ce poți!“

5 În *Walkiria* de Richard Wagner, soțul Sieglindei.

6 Oglindă cu ramă în stil *empire*.

7 Paragrafele următoare ale povestirii descriu elementele muzicale, dramatice, psihologice ale primului act din *Walkiria,* recurgînd la citate sau la parafraze.

ANECDOTĂ (ANEKDOTE)

Publicată în revista *März* din München, la 2 iunie 1908, și apoi în volumul *Povestiri,* Frankfurt, 1958.

Se presupune că textul a fost scris de Thomas Mann la comanda lansată de noua revistă *März*, al cărei coeditor era Hermann Hesse. Ca în *Căzută* și în alte texte scurte, și aici povestirea se naște dintr-o discuție menită să sprijine o tezăenunțată. Teza lucrării de față este că omul devine victima iluziilor sale și că dorința de frumos și fericire duce, în mod inevitabil, la „blamare“.

1 În filosofia lui Schopenhauer, imaginea, preluată din filosofia indiană, semnifică iluzia, amăgirea de sine în care se desfășoară existența omului.

2 Principiu fundamental al filosofiei lui Schopenhauer, dar și al lui Wagner.

ACCIDENTUL DE CALE FERATĂ (DAS EISENBAHNUNGLÜCK)

Apare prima dată în revista *Neue Freie Presse* din Viena, la 6 ianuarie 1909, și este apoi reluată în volumul *Der kleine Herr Friedemann und andere Novellen* din același an, publicat la Berlin. Este o scriere executată la comanda

revistei *Neue Freie Presse*, pentru a fi inclusă în sumarul numărului din preajma Crăciunului. Thomas Mann a utilizat o experiență personală: în drum spre Dresda, în mai 1906, fusese el însuși implicat într-un accident de tren. Povestirea a fost scrisă în luna noiembrie 1908, dar a văzut lumina tiparului abia în ianuarie 1909.

Povestirea de față este un document important cu privire la felul cum își concepea Thomas Mann în acel moment al evoluției sale rolul de scriitor. Ea trimite, în egală măsură, la evoluția, precum și la perspectivele procesului de autointerpretare. Scriitorul pare să fi dobîndit aici o mai mare siguranță, ceea ce face posibilă și apariția unor accente autoironice. Către *Moartea la Veneția* trimit reprezentativitatea asumată de scriitor și luxul de care se înconjoară în consecință.

Spre deosebire însă de povestirea menționată, periclitarea scriitorului este aici cu totul exterioară; în ciuda haosului care domnește în jurul său, poziția lui nu este în nici un moment amenințată, astfel că povestirea *Accidentul de cale ferată* poate fi citită și ca o etapă necesară în procesul de consolidare a conștiinței de sine ca scriitor – proces destul de complicat în cazul lui Thomas Mann, după cum bine se știe.

1 Wilhem al II-lea, împărat german (1888–1918).

2 Zwingerul, edificiu baroc executat între anii 1711–1722 de M.D. Poppelmann, unul din monumentele arhitectonice ale orașului Dresda.

3 „Cerbul alb“ este un sanatoriu celebru din preajma Dresdei.

4 Trimitere la manuscrisul romanului *Alteță regală*.

CUM S-AU BĂTUT JAPPE ŞI DO ESCOBAR (WIE JAPPE UND DO ESCOBAR SICH PRÜGELTEN)

Publicat mai întîi în revista *Süddeutsche Monatshefte*, numărul 8, februarie 1911, și mai apoi în volumul *Das Wunderkind,* Berlin, 1914.

Nuvela fusese comandată tot de *Neue Freie Presse* pentru a fi inserată de data aceasta în numărul din preajma sărbătorilor de iarnă ale anului 1910. A fost scrisă în a doua jumătate a lunii noiembrie și prima jumătate a lui decembrie, dar în final nu a fost publicată în revista din Viena, ci, două luni mai tîrziu, în *Süddeutsche Monatshefte*. La baza povestirii se află amintiri din copilărie legate de Travemünde, unde elevul Thomas obișnuia să-și petreacă vacanțele de vară. Prin rememorarea acelor timpuri îndepărtate este stimulat unul dintre

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 818

impulsurile cele mai adînci ale creativităţii sale, şi anume homoerotismul ce va deveni o temă centrală în următoarea sa povestire, *Moartea la Veneţia.* În acest sens, povestirea poate fi interpretată ca un preludiu la capodopera viitoare, Johnny Bishop apărînd ca o prefigurare a lui Tadzio.

[1] Maestrul de balet Knaak, pe numele său adevărat Rudolf Knoll, maestru de ceremonii şi profesor de dans la Lübeck; vezi şi nota 6 la *Tonio Kröger.*

[2] În traducere, cîmpia farului.

MOARTEA LA VENEŢIA (DER TOD IN VENEDIG)

Vede lumina tiparului în *Neue Deutsche Rundschau*, numărul 23, pe octombrie/noiembrie 1912, şi apare apoi în volumul cu acelaşi titlu, publicat la München în 1912.

Anumite elemente aflate la baza planului pentru nuvelă se pot identifica încă din anul 1905, dar cristalizarea lui propriu-zisă a fost provocată de o scurtă şedere a lui Thomas Mann împreună cu Katia şi Heinrich la Veneţia, între 26 mai şi 2 iunie 1911. Ea survine după o haltă în insula Brioni, unde Thomas Mann ia cunoştinţă de moartea lui Gustav Mahler (18 mai) – un artist pentru care avea o adevărată veneraţie. Numeroase detalii descrise în nuvelă (călătoria cu vaporul de la Brioni la Veneţia; trecătorul de lîngă cimitirul münchenez; recitatorul răutăcios; izbucnirea holerei etc.) au fost trăite întocmai de Thomas Mann, astfel încît el însuşi a fost frapat de „simbolismul intrinsec" al multora dintre experienţele sale veneţiene. Dar a fost, desigur, necesar un lung proces de gestaţie pentru ca toate aceste evenimente să capete brusc o asemenea capacitate de simbolizare.

Spre deosebire de *Tonio Kröger,* fixarea scriptică a textului, extrem de riguros elaborat, s-a desfăşurat destul de repede şi fără întreruperi prea mari.

Fără a intra aici în detaliile unei interpretări aprofundate, merită totuşi menţionat că Goethe şi Nietzsche sînt două figuri tutelare ale acestei nuvele. Într-o scrisoare către Zeller din anul 1823, bătrînul Goethe îşi mărturisea iubirea pentru adolescenta Ulrike von Levetzow – furtunoasa idilă de la Marienbad. Goethe încearcă aici să rezume efectul miraculos al noii sale pasiuni, laolaltă cu cel al muzicii. Această problemă din urmă ne este bine cunoscută încă de la Nietzsche: primejduirea scriitorului de către puterea muzicii, a artistului apolinic de către forţele dionisiace, tematică expusă în *Naşterea tragediei din spiritul muzicii,* care se constituie astfel, potrivit criticilor literari, într-un model

pentru soarta lui Aschenbach. Preocuparea pentru tematica goetheană a marcat atît structura, cît şi stilul nuvelei. O influenţă substanţială a avut şi lectura repetată a *Afinităţilor elective.* S-ar părea că Thomas Mann a recitit de cinci ori romanul lui Goethe în timp ce lucra la nuvela sa, folosindu-l drept model pentru „echilibrul său între senzualitate şi virtute". La acestea se adaugă detalii din *Faust,* biografia lui Goethe şi, mai ales, *Nuvela* şi *Bărbatul la cincizeci de ani.* De aici, Thomas Mann a preluat ideea de a trece în seama eroului fictiv propriile sale planuri de creaţie.

„Nimeni nu rămîne neschimbat după ce trece printr-un proces de autocunoaştere", afirmă undeva Thomas Mann. Această observaţie se aplică şi marilor sale scrieri ficţionale, prin care încearcă o aprofundare a cunoaşterii de sine. În *Tonio Kröger* se defineşte mai întîi în statutul său ambivalent de burghez şi artist pentru ca, apoi, prin succesul înregistrat de *Tristan* şi de *Buddenbrooks,* să ajungă aproape să se clasicizeze, să devină, cu alte cuvinte, reprezentativ pentru naţiunea şi cultura căreia îi aparţine. Aschenbach este conceput ca un reprezentant al neoclasicismului – o direcţie spre care Thomas Mann însuşi începuse să evolueze. Dar şi aici se confirmă afirmaţia citată mai sus: confruntîndu-se cu ipostaza lui Aschenbach existentă la el însuşi, Thomas Mann dobîndeşte distanţa interioară pentru a depăşi tipul de scriitor neoclasic, de reprezentativitate naţională. Astfel, el îi impune dublului său o carieră care îl conduce, inexorabil, la catastrofă – nu în pofida ethosului său neoclasic, ci chiar din cauza lui. Thomas Mann îi refuză lui Aschenbach propriul său talent pentru satiră şi autocritică. Tocmai acest talent îi oferă însă lui Thomas Mann posibilitatea să înregistreze precaritatea atitudinii de maestru, caracteristică pentru Aschenbach, şi să confere stilului hieratic al textului un iz parodic.

În jurul *Morţii la Veneţia* s-a acumulat în timp o uriaşă literatură secundară. Comentariile sînt elaborate în cele mai diverse limbi şi trec uneori chiar dincolo de mediul scris, de vreme ce Luchino Visconti a turnat, în 1970, un film, iar Benjamin Britten a compus, în 1973, o operă bazată pe textul nuvelei, astfel încît ea a devenit cea mai cunoscută lucrare a lui Thomas Mann.

[1] Prenumele este împrumutat de la Mahler, a cărui moarte l-a afectat în mod deosebit pe Thomas Mann. Numele de familie este derivat de la Andreas Achenbach, ale cărui tablouri Thomas Mann le văzuse la Pinacoteca din München. Trebuie observat însă că Thomas Mann a adăugat numelui un *s* prin care acesta dobîndeşte o semnificaţie suplimentară, în măsura în care Aschenbach trimite la cuvîntul german *Asche,* adică „cenuşă", încărcîndu-se astfel de sugestia morţii.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 820

2 Expresie preluată de Thomas Mann dintr-o scrisoare a lui Flaubert și atribuită în mod greșit lui Cicero.

3 E vorba de citate din liturghia catolică pentru morți, vezi Psalmii 23, 6 și 84, 5.

4 Potrivit *Apocalipsei* lui Ioan, 6, 6 ș.u., evanghelistul a văzut patru animale strînse în jurul tronului lui Dumnezeu.

5 Descrierea străinului este un amestec de detalii din iconografia tradițională pentru reprezentarea lui Hermes, Dionysos și Moartea. Hermes era considerat zeul călătorilor și îndrumătorul către lumea de dincolo. Detaliile vor fi apoi repartizate altor personaje din nuvelă.

6 Cele patru opere majore ale lui Aschenbach sînt proiecte ale lui Thomas Mann pe care acesta le abandonase în perioada conceperii nuvelei.

7 Notițele de lucru ale lui Thomas Mann trimit la Liegnitz din Silezia, dar sugerează și Lübeck-ul, orașul natal al autorului.

8 E o trimitere la războaiele sileziene purtate de Friedrich al II-lea.

9 Caracterizare utilizată de un critic literar al epocii pentru Thomas Mann.

10 Prin caracterizările ce urmează îi sînt atribuite lui Aschenbach patru dintre operele lui Thomas Mann: *Buddenbrooks* (1901), *Fiorenza* (1915), *Alteță regală* (1919) și *Mărturisirile escrocului Felix Krull* (1911).

11 Ar putea fi o trimitere la *Fiorenza* și la *Stirpea Wälsungilor.*

12 Citat extras din *Corinne* de Madame de Staël.

13 Citat din *Stirpea Wälsungilor.*

14 Trimitere la idealul stilistic expus de Thomas Mann, cu puțin timp înainte de conceperea nuvelei, într-un scurt eseu despre Richard Wagner. Thomas Mann vorbește aici, bazîndu-se pe critica lui Nietzsche la adresa lui Wagner, despre „necesitatea unei noi clasicități". Acest ideal neoclasic este proiectat asupra lui Aschenbach.

15 Se referă la insula Brioni.

16 August Graf von Platen (1796-1835), ale cărui poezii le citise Aschenbach pe puntea vasului.

17 Lido-ul de la Veneția.

18 Vin spumos italian.

19 Trupe de infanterie din armata italiană.

20 Palatul Dogilor.

21 Bazilica San Marco.

22 Vînt uscat și cald.

23 Mic vapor *(it.).*

24 Originalul statuii datează din epoca de înflorire a artelor plastice eline, sec. 5 î.Hr. Varianta cunoscută este o copie romană.

25 Feacii sînt, potrivit lui Homer, locuitorii fericiți ai unei insule.

26 Citat din *Odiseea.*

27 Citat din *Memoriile lui Socrate* de Xenophon. Kritobulos îl sărutase pe fiul lui Alcibiade, de aceea Socrate îl sfătuiește să plece grabnic în călătorie.

28 Modelul istoric al acestui personaj se dezvăluie 60 de ani mai tîrziu. Este Wladyslaw baron Moes și avea vîrsta de 14 ani în momentul întîlnirii cu Thomas Mann la Veneția.

29 Ghinion, domnule *(fr.).*

30 Helios, zeul soarelui. Cu acest paragraf arhaizant se produce o schimbare vizibilă a ritmului narațiunii, care va fi dominată de acum înainte de numeroase aluzii mitologice.

31 Trimitere la *Erotikos* de Plutarh.

32 În cele ce urmează, Aschenbach își reamintește de cîteva pasaje din dialogul lui Platon, *Phaidros.*

33 Semele, iubita lui Zeus, i-a cerut acestuia, la sfatul geloasei Hera, să i se arate sub chipul său divin. La vederea zeului, a căzut fulgerată.

34 Din cauza frumuseții sale, Ganymede este purtat de Zeus, care ia forma unui vultur, pe Olimp, pentru a deveni paharnicul zeilor.

35 Citat din *Erotikos* de Plutarh.

36 Helios, fiul lui Hyperion, fratele lui Eos (*lat.*: Aurora).

37 Tînărul îndrăgit de Apollo și Zefir.

38 Stradă comercială ce duce din Piața San Marco pînă la Rialto.

39 Tadzio, ca instrument al zeului Dionysos.

40 Dionysos era considerat un „zeu străin", provenit din India.

41 Hermes, în calitate de conducător în lumea de dincolo.

STĂPÎN ŞI CÎINE (HERR UND HUND)

Cu subtitlul „o idilă", *Stăpîn și cîine* vede lumina tiparului pentru prima dată la München în anul 1919 și apoi sub formă de carte, împreună cu o altă idilă, *Cîntec despre copilaș,* la Berlin, în același an, la Editura S. Fischer. După ce a încheiat, la mijlocul lunii martie 1918, *Considerațiile unui apolitic,* Thomas Mann nu s-a reîntors imediat la elaborarea *Muntelui vrăjit,* adică la activitatea întreruptă în toamna anului 1915, ci a început, ca de atîtea ori, o mică lucrare „ca un fel de exercițiu pentru noi sarcini poetice", lucrare care

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 822

apoi s-a dovedit mult mai vastă decît şi-a imaginat iniţial. La 14 octombrie 1918, încă înainte de încheierea războiului şi de publicarea *Consideraţiilor,* Thomas Mann consemnează în jurnalul său încheierea lucrării *Stăpîn şi cîine.* În aceeaşi zi începe pregătirile pentru botezul fiicei sale mezine, Elisabeth – un eveniment evocat pe larg în cealaltă idilă, scrisă de data aceasta în hexametri şi intitulată *Gesang von Kindchen (Cîntec despre copilaş).* Întrucît cele două lucrări sînt atît de apropiate prin caracter şi manieră şi întrucît au fost publicate în acelaşi volum, le vom trata aici laolaltă. Thomas Mann avea obiceiul să se exprime în termeni foarte modeşti despre lucrările sale tocmai încheiate. Despre *Stăpîn şi cîine* spune, de pildă: „se află în ea [în idilă] lucruri destul de nostime", dar, în realitate, le atribuia o importanţă estetică şi istorică îndeajuns de mare. În legătură cu *Cîntec despre copilaş* spune în jurnal: „Asemenea lui *Herr und Hund,* căruia îi urmează, este o reacţie afectivă, idilic-omenească la adresa epocii, expresia unei dispoziţii sufleteşti blînde, provocate de suferinţe şi emoţii, a nevoii de dragoste, tandreţe, bunătate şi de linişte şi meditaţie; pe linie artistică împlineşte înclinaţia apărută mai de mult către dactil şi hexametru, spre care tinde *Escrocul,* care apare nedisimulată în *Moartea la Veneţia* şi al cărei spirit devine idilic în *Stăpîn şi cîine".* O autoapreciere pozitivă i-o comunică editorului său, Samuel Fischer, care pare să fi fost încîntat de cele două idile: „Cu toata lipsa lor de pretenţie, au amîndouă ceva îndrăzneţ". Aşa ceva „poţi să-ţi permiţi – sau nu". În 1940 Thomas Mann îşi aminteşte că „această *dog story* a găsit, mai ales în Anglia, mulţi prieteni, şi John Galsworthy mi-a mărturisit cîndva că acest produs îi stă în mod deosebit la inimă".

În *Stăpîn şi cîine* interesul psihologic şi literar al lui Thomas Mann faţă de acest patruped – interes manifestat deja în *Tobias Mindernickel* (1897) şi *Alteţă regală* (1909) – îşi găseşte expresia plenară şi definitivă. În dragostea sa pentru cîini Thomas Mann se va fi simţit confirmat de Schopenhauer şi Wagner, doi cunoscuţi prieteni ai cîinelui, evocaţi adesea în *Consideraţiile unui apolitic.* Prin această idilă, considerată cea mai irezistibilă dintre povestirile lui Thomas Mann, autorul său se înscrie pe un loc de frunte în canonul literaturii canine, însuşi Konrad Lorenz, faimosul etolog, îi certifică lui Thomas Mann că a dat „cea mai frumoasă descriere a sufletului canin".

Stăpîn şi cîine se alimentează din tensiunea între forma literară a idilei şi momentul istoric al genezei ei – sfîrşitul primului război mondial – şi se constituie într-o afirmare literară a valorilor naturale şi casnice care rezistă acelor vremi tulburi. Idilismul lui Thomas Mann este însă, fără îndoială, paradoxal şi ironic, aşa cum se poate deduce din prezenţa masivă a psihologiei moderne, din numeroasele antropomorfisme, din raportarea ludică la poziţiile burgheze şi umaniste.

[1] În dicţionarele de specialitate, idila este definită ca un gen literar minor, care descrie relaţii umane simple, în strînsă legătură cu natura, departe de viaţa publică agitată, folosind un mod de reprezentare umoristic pentru a înfăţişa caractere simple, blînde, în condiţii de viaţă fericite. În eseul său *Despre poezie naivă şi sentimentală* (1797) Schiller defineşte idila modernă ca un gen de poezie sentimentală, adică rezultată din reflecţie.

[2] Este numele unui cîine din cartea lui Fritz Reuter *Ut mine Stromtid* (1862), pe care Thomas Mann a cunoscut-o încă din copilărie.

[3] Figură din *Hoţii* (1781) de Schiller.

[4] Pe neaşteptate *(lat.).*

[5] Titlu de capitol care trimite la povestirea clasică a lui E.T.A. Hoffmann, *Informaţii despre cele mai noi aventuri ale cîinelui Berganza* (1814) – un omagiu ascuns adus predecesorului.

[6] Nume de poeţi din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea.

[7] Scriitor austriac (1805–1868), pe care Thomas Mann l-a descoperit în timpul lucrului la *Stăpîn şi cîine* şi pe care l-a citit cu multă admiraţie.

[8] Pictor francez, pe numele adevărat Claude Gelee (1600–1682), peisagist celebru.

CÎNTEC DESPRE COPILAŞ
(GESANG VOM KINDCHEN)

Vezi explicaţiile încorporate la povestirea *Stăpîn şi cîine.*

TRISTAN ŞI ISOLDA
(TRISTAN UND ISOLDE)

Text inclus de dragul exhaustivităţii. În realitate, materia brută pentru o povestire care nu a fost scrisă niciodată, dar care stă mărturie încă o dată pentru interesul constant al lui Thomas Mann faţă de creaţia lui Wagner.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 824

DEZORDINE ŞI SUFERINŢĂ TIMPURIE (UNORDNUNG UND FRÜHES LEID)

Apare prima dată în revista *Neue Deutsche Rundschau*, nr. 36 din iunie 1925 şi în volum la Editura S. Fischer, Berlin, 1926. Este prima lucrare poetică elaborată de Thomas Mann după încheierea *Muntelui vrăjit,* care apare la sfîrşitul anului 1925. Thomas Mann a scris-o la cererea lui Samuel Fischer, care a închinat numărul pe iunie al revistei *Neue Deutsche Rundschau* celei de-a cincizecea aniversări a lui Thomas Mann. Autorul îşi caracterizează nuvela drept „produsul unui conservatorism cultural autoironic şi al unei iubiri paterne pentru lumea nouă", atrăgînd atenţia asupra problematicii conflictului dintre generaţii, aşa cum a fost provocat de război, şi afirmă că a îndrăgit povestirea atît de mult, încît este înclinat s-o numere printre cele mai reuşite ale sale. Thomas Mann prelungeşte aici intenţiile mai mult sau mai puţin latente din *Stăpîn şi cîine,* precum şi din *Muntele vrăjit,* prezente şi în eseistica şi publicistica sa din această perioadă, şi anume încercarea de a găsi acum, după încheierea primului război mondial, expresii artistice noi, mai tolerante, pentru convingerile sale politice, adică pentru adeziunea sa faţă de valorile tradiţionale, de a căror caducitate era conştient, combinată cu o distanţă orgolioasă faţă de nou. Configurarea acestei sfîşieri interioare îi reuşeşte aici cu mare precizie şi cu o deosebită libertate interioară, printr-o admirabilă economie a mijloacelor care s-au constituit într-o constelaţie foarte simplă: dezordinea din casă reflectă dezordinea din stat; profesorului Cornelius îi este dat să se raporteze atît la suferinţa timpurie a micii Lorchen, cît şi la dezordinea publică.

[1] Aici, în sensul „bolşevicului simpatic", aşa cum e menţionat mai jos.

[2] Personajul biblic cu acest nume, cel de al doilea fiu al lui Adam şi al Evei, este prezentat ca un om blînd, îndrăgit de Dumnezeu.

[3] E vorba de expresionism.

[4] Thomas B. Macauly (1800–1859), istoric britanic, eseist şi om politic liberal. Lucrarea sa *History of England from the Ascension of James II* a apărut în anul 1849.

[5] William al III-lea de Orania, rege britanic între 1689 şi 1702, figura centrală din *Istoria* lui Macauly.

[6] Rege al Spaniei între 1556–1598.

[7] Hans von Marées (1837–1887), pictor clasicist.

[8] Membru al asociaţiei „*Wandervogel*" („Pasărea călătoare"), mişcare de tineret preocupată iniţial de strîngerea şi păstrarea cîntecului şi a dansului popular.

[9] *Frumosul toboşar,* cîntec popular francez.

[10] „Sire, rege, dă-mi-o pe fiica ta" (*fr.*).

[11] Vezi *Evanghelia după Luca* 6, 44 şi *Evanghelia după Matei*, 7, 16.

[12] Operetă de Hugo Hirsch, din 1922, din care provine cîntecul „Consolează-te, frumos copil".

[13] Aşa este numit Lohengrin, care apare în opera lui Wagner ca salvator al Elsei de Brabant.

[14] Trimitere la cîntecul bardului din *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister* (Cartea a II-a, capitolul 13) de J.W. Goethe.

[15] Rîu subpămîntean, simbol al uitării.

MARIO ŞI VRĂJITORUL (MARIO UND DER ZAUBERER)

Apare mai întîi în aprilie 1930 în *Velhagens und Klasings Monatshefte*, numărul 8, şi sub formă de carte în Editura S. Fischer, Berlin 1930. Ideea povestirii se bazează pe întîmplările unei vacanţe petrecute la Forte dei Marmi lîngă Viareggio (31 august – 13 septembrie 1926), de unde Thomas Mann îi scrisese lui Hugo von Hofmannsthal despre o şedere plăcută, din care n-au lipsit „mici neplăceri". Atmosfera sinistră şi caracterul demonic şi tragic al evenimentelor nu sînt încă prezente, ele s-au adăugat mai tîrziu, în Germania. Ca de obicei, Thomas Mann a valorificat pînă în cele mai mici amănunte experienţe personale. Conţinutul politic evident al nuvelei a fost mai întîi trecut sub tăcere de Thomas Mann, mai tîrziu însă el îl confirmă. La fel ca în *Moartea la Veneţia* sau în *Dezordine...,* autocritica reprezintă şi aici un impuls secret. El se concretizează în oglindirea reciprocă a celor doi protagonişti. Cipolla şi povestitorul, care sînt amîndoi un fel de vrăjitori. Nu întîmplător Thomas Mann era numit în sînul familiei sale „Vrăjitorul". „Fascinaţia" şi „curiozitatea" îi împiedică să se desprindă unul de celălalt, povestitorul arătîndu-se sensibil la efectele vrăjitorului sinistru; între cei doi vrăjitori domneşte un antagonism deschis, întemeiat pe o relaţie concurenţială. Astfel se conturează pentru prima dată critica fascismului care, în viziunea lui Thomas Mann, este strîns legată de autocritica artistului aşa cum apare ea în eseul *Fratele Hitler* sau în *Doctor Faustus,* unde evoluţia artei şi a artistului prefigurează catastrofa politică. *Mario şi vrăjitorul*

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 826

poate fi citită, în ultimă instanţă, şi ca o critică a modelului idilic şi idealizat a sistemului democratic aşa cum a fost el conceput de Heinrich Mann.

1 Turnul Venerei (nume de localitate fictiv).
2 Copertine, apărători de soare *(it.).*
3 Cornuleţe cu unt *(it.).*
4 Cină *(it.).*
5 Slugărnicie.
6 Eleonora Duse (1859–1924), tragedianăcelebră, prietenă a lui Gabriele D'Annunzio.
7 „Cel puţin, răspunde-mi" *(it.).*
8 Discurs public violent.
9 Primărie.
10 Hotărîtoare pentru alegerea numelui a fost, probabil, ca şi în cazul localităţii, o referire ascunsă la romanul lui Heinrich Mann, *Orăşelul.* Acolo numele acesta este atribuit unei familii de nobili scăpătaţi.
11 Vînt cald care bătea dinspre sud.
12 Fructe de mare *(it.).*
13 „Gata! Să începem!" *(it.).*
14 Regia tutunului.
15 Teamă *(it.).*
16 Aluzie la recent instauratul regim fascist al lui Benito Mussolini.
17 Ştie să dea din gură *(it.).*
18 Tinerelule *(it.).*
19 „Sistem american, ştii?" *(it.).*
20 Principalul cotidian de seară din Milano.
21 Ducele era Benito Mussolini.
22 Crai, bărbat uşuratic *(it.).*
23 „Vorbeşte foarte bine" *(it.).*
24 „Să nu glumim!" *(it.).*
25 „Bea mult" *(fr.).*
26 „Sînteţi servit" *(it.).*
27 „Lucrează bine" *(it.).*
28 „Gîndiţi intens" *(fr.).*
29 Joc de cuvinte cu rădăcina cuvîntului latinesc *fasces* (mănunchi de nuiele – vechiul simbol roman al autorităţii de stat), din care provin atît cuvîntul „fascism", cît şi „fascinaţie".
30 O ciocolată şi pişcoturi *(it.).*
31 Îndată *(it.).*
32 Sărăcuţul *(it.).*

33 „Eu sînt sărăcuţul!" *(it.).*
34 Numele înseamnă „cumpătare".
35 „Ei, fir-ar să fie!" *(it.).*
36 „Dansează!" *(it.).*
37 „Un dans mic" *(it.).*
38 În *Odiseea* lui Homer, Circe este o vrăjitoare care-i transformă pe bărbaţi în porci.
39 Dans rapid din sudul Italiei.
40 „Băiatul meu" *(it.).*
41 Personajul istoric la care face aluzie Cipolla este, probabil, Gaius Marius (156–86 î.Hr.), conducător roman de oşti, şi, în pofida provenienţei sale plebee, multă vreme consul al Romei, adversar al lui Sulla, şeful partidului patricienilor.
42 Ospătar *(it.).*
43 Păstor din Troia devenit, datorită frumuseţii sale, paharnic al zeilor în Olimp.
44 Şervetul *(it.).*
45 „O trăsătură de melancolie" *(it.).*

CAPETELE SCHIMBATE
(DIE VERTAUSCHTEN KÖPFE)

Povestirea *Capetele schimbate,* cu subtitlul *O legendă indiană,* apare prima dată la Stockholm, în anul 1940. După ce încheie romanul *Lotte la Weimar,* Thomas Mann începe să strîngă material pentru o temă indiană. La 1 ianuarie 1940, la Princeton, Thomas Mann porneşte la elaborarea povestirii. Lucrarea avansează fără ezitări şi crize, şi manuscrisul este încheiat la 28 iulie. Varianta germană apare deja în octombrie la Stockholm, la Editura Berman Fischer; în iunie 1941, Editura A. Knopf publică varianta engleză cu o dedicaţie pentru Heinrich Zimmer, marele indolog, ale cărui lucrări îl inspiraseră pe Thomas Mann. Aici el a găsit, în formă concentrată, ceea ce îl preocupa încă dinainte de conceperea romanului dedicat lui Goethe: amalgamarea nefastă de „senzualitate şi metafizică, tulburarea identităţii... problema iubirii şi a personalităţii", cum o defineşte autorul însuşi. Thomas Mann era familiarizat cu această problematică prin lecturile sale din Schopenhauer. El reia aici binecunoscuta sa obsesie a polarităţii dintre spirit şi natură; încă din *Consideraţiile unui apolitic* el definise relaţia dintre cele două „lumi" ca pe o relaţie erotică

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 828

şi comentase: „De aceea nu există între ele nici o unire durabilă, ci doar iluzia scurtă şi ameţitoare a unirii, o tensiune eternă fără putinţă de rezolvare“. Cele mai mari satisfacţii le-a resimţit Thomas Mann din cauza umorului grotesc al povestirii, din cauza caracterului ei de *metaphysical joke*, cum s-a exprimat într-o scrisoare către A. Knopf. Mai ales figura pustnicului, pentru a cărei evocare pusese în joc întregul său meşteşug, îi stimulase simţul umorului.

Thomas Mann se apropiase de subiectul *Capetelor schimbate* la început pentru a se destinde după *Lotte la Weimar* şi pentru că voia să mai scape o vreme de efortul de a scrie cartea a patra din *Iosif şi fraţii săi*. Mai tîrziu însă, cînd reîncepuse să lucreze la *Iosif*, şi-a dat seama că povestirea constituie un fel de reîntoarcere de la *Lotte* la *Iosif*. După reîntoarcerea în lumea germană, prin intermediul romanului dedicat lui Goethe, legenda indiană reprezintă utilizarea reînnoită a procedeului prelucrării umoristico-psihologice a mitului, tipic pentru întregul *Iosif*. Legendele Orientului şi povestirile Occidentului se întemeiază, ca orice mit, pe aceleaşi date psihologice fundamentale ale omului, în măsura în care mitul putea fi luminat prin intermediul psihologiei, el putea fi considerat umanizat. În contextul istoric de la 1940 un asemenea mit umanizat se opunea net modului abuziv în care naţional-socialismul utiliza mitul.

1 Titlul provine din lucrarea lui Heinrich Zimmer *Die indische Weltmutter (Mama indiană a Universului)*.

2 Semnificaţia numelui e „brazda“; în eposul *Ramayana,* Sita este simbolul femeii indiene ideale şi soţia zeului Rama.

3 Amăgire, orbire.

4 Adică „păstorul“; în mitologia indiană, un păstor cu acest nume îl creşte pe Krishna, copilul divin.

5 Nume derivat din *Sridama*, „învingătorul lui Sri“, una dintre cele patru fiice ale lui Indra. Potrivit tradiţiei indiene, Shridaman, sfios şi meditativ, era un prieten al lui Krishna.

6 Membri ai celor trei caste superioare (preoţi, războinici, negustori şi ţărani), în care tinerii sînt primiţi la vîrsta pubertăţii prin ritul *samsara* al cordonului sacru.

7 Brahman pribeag, adică înţelept, preot.

8 Individuaţie, în sensul lui Schopenhauer şi al hinduismului.

9 Neam de preoţi, înţelepţi şi magicieni.

10 Cele mai vechi monumente de literatură religioasă ale Indiei.

11 Casta a patra, cea mai de jos, a meşteşugarilor şi micilor agricultori.

12 Destin, totalitatea faptelor bune sau rele, care, în succesiunea încarnărilor, determină soarta unui om.

13 Cea mai îndrăgită şi venerată figură a mitologiei indiene; considerat o formă de manifestare a lui Vishnu; i se atribuie nenumărate fapte de vitejie şi aventuri amoroase. Numele înseamnă: „cel negru, brunul“.

14 Podoabă a lui Krishna, semn al descendenţei sale divine din Vishnu.

15 „Cel mărinimos“; unul dintre principalii zei indieni cu puteri atît distrugătoare, cît şi binefăcătoare.

16 Rîul sfînt al Indiei, aducător de noroc.

17 Sală dintr-un templu, în care se află statuia zeului.

18 Simboluri falice.

19 Mîntuire, depăşire definitivă a *Samsarei* de care nu sînt în stare decît sfinţii şi asceţii.

20 Ciclul etern al naşterii, morţii şi reîncarnării.

21 Nufăr alb, floare sfîntă.

22 Grup etnic din India, aici cu sensul de „popular“.

23 Dialect al celor necultivaţi, spre deosebire de sanscrită.

24 Cea mai veche culegere vedică de imnuri religioase.

25 Simboluri ale zeilor sexului masculin şi al celui feminin.

26 „Cea inaccesibilă, cea plină de primejdii“, nume al marii mame a Universului.

27 Zeul dorinţei şi al dragostei.

28 Negustor.

29 Munţii Himalaya.

30 Zeu al dragostei asociat cu clasa *gandharoaşilor*, genii vedice ale aerului, muzicanţi cereşti.

31 Loc de refugiu şi surghiun în vechiul epos indian *Ramayana.*

32 Numele acesta dublu semnifică, pe de o parte, sinteza fericită a calităţilor celor doi taţi (*Samadhi* – „strîngere laolaltă, compromis“) şi, pe de altă parte, semiesecul acestei sinteze (*Andhaka* – „orbul“).

LEGEA (DAS GESETZ)

Apare mai întîi sub titlul „*Thou Shalt Have No Other Gods Before Me [Să nu ai alţi dumnezei afară de mine]*, a story by Thomas Mann, transl. by George R. Marek“ în *The Ten Commandments. Ten Short Novels of Hitler's War Against the Moral Code (Cele zece porunci. Zece romane scurte despre războiul lui Hitler împotriva codului moral)* editat de Armin L. Robinson, New York,

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 830

1943, pp. 1-70. În limba germană vede lumina tiparului într-un tiraj unic de cinci sute de exemplare la Los Angeles, în anul 1944, cînd apare şi la Stockholm.

Legea s-a născut dintr-un proiect de film eşuat propus de Armin L. Robinson, un agent literar de origine austriacă. El şi-a propus să invite zece autori cunoscuţi pentru a scrie cîte un episod despre cîte una dintre cele zece porunci şi pervertirea lor de către Hitler şi de a face un film din acest material. În prezenţa lui Thomas Mann, cel mai important dintre cei zece autori, el şi-a expus proiectul în studiourile Metro-Goldwyn-Meyer, care însă nu şi-au manifestat interesul, întrucît Robinson obţinuse deja acordul celor zece autori (pe lîngă Thomas Mann mai acceptaseră propunerea şi: Rebecca West, Franz Werfel, John Erskine, Bruno Frank, Jules Romains, Andre Maurois, Sigrid Undset, Hendrik Willem van Loon şi Louis Bromfield), el s-a hotărît să facă din proiectul de film o carte de succes. A reuşit să convingă Editura Simon and Schuster, care a şi publicat *Ten Commandments* în timp util, astfel încît cartea să poată fi vîndută în preajma Crăciunului din anul 1943. După încheierea tetralogiei dedicate lui Iosif, la 4 ianuarie 1943, Thomas Mann începe cu elaborarea povestirii, care durează de la 18 ianuarie pînă la 13 martie. În comparaţie cu marele epos biblic, nuvela dedicată lui Moise are un ton zeflemitor, aproape eretic, în maniera lui Voltaire. Avem de a face cu un caz de-a dreptul paradigmatic, în care un impuls creator, motivat iniţial istoric şi politic, este deviat şi anexat de interese mai vechi, ascunse în operă de reconfigurarea tematicii artistului, aceste interese vechi generează concepţia de bază: Moise – un Michelangelo al poporului izraelit. Thomas Mann însuşi caracterizează darea celor zece porunci ca pe „un fel de sculptură michelangiolescă pe materialul brut constituit de trupul poporului". Dar el nu i-a conferit lui Moise trăsăturile faimoasei sculpturi a lui Michelangelo, ci a lui Michelangelo însuşi, pentru a sugera „efortul colosal al bărbatului în lupta sa cu materialul recalcitrant". Concepînd artistul ca pe un modelator al poporului, Thomas Mann mai reia o dată problema lui Aschenbach din *Moartea la Veneţia.* Spre deosebire de Aschenbach, Moise întruchipează o sinteză mai fericită între spirit şi senzualitate, precum şi o relaţie mai puţin tensionată cu dezordinea. Este un om al simţurilor care acceptă ocazional suspendarea ordinii morale curente, cum ar fi, de pildă, în cazul ataşamentului său faţă de maură; în felul acesta este respinsă ca imorală orice idolatrizare a ordinii – aici trebuie avut din nou în vedere Aschenbach, cu spiritul său puritan prusac, precum şi dragostea germană pentru ordine, care-şi dezvăluise mai recent sinistrul potenţial de inumanitate. Senzualitatea este, astfel, justificată ca o componentă necesară a moralei şi ideea ordinii morale este împăcată cu elementul *par excellence* al dezordinii morale.

[1] O trimitere umoristică la controversele privind originea lui Moise. Spre deosebire de Sigmund Freud *(Omul Moise şi religia monoteistă,* 1939), care

optase pentru o provenienţă pur egipteană, Thomas Mann s-a decis pentru o provenienţă mixtă, cum este caracteristică pentru aproape toate figurile sale de artişti.

[2] În povestirea lui Thomas Mann, numele de persoane şi locuri sînt, în parte, cu totul diferite de cele din textul românesc al Bibliei. Traducătorul le-a păstrat ca atare, aplicînd ortografia românească. Pentru numele cele mai cunoscute, pentru care există în limba română forme de mult statornicite, au fost însă utilizate aceste forme (de ex. Jahwe – Iehova).

[3] Sacrul.

[4] Aluzie la o teză a ştiinţei religiilor conform căreia Dumnezeu trebuie interpretat ca proiecţie a unor conflicte sufleteşti arhaice.

[5] Moise, fiul lui Amram.

[6] Rege în Agade, întemeietor mitic al Babilonului (2800 î.Hr.); pentru Freud, paradigma mitului despre naşterea eroului.

[7] Expresie eufemistică pentru poporul ebraic ţinut în captivitate pentru a presta muncă silnică.

[8] Cel de al doilea fiu al lui Iacob.

[9] În egipteană, *mose* are sensul de „a naşte fiu", în vreme ce în ebraică *moshe* se tălmăceşte prin „scos din apă".

[10] Vechii evrei.

[11] Înfăţişarea lui Moise este concepută de Thomas Mann după descrierea făcută de Michelangelo însuşi şi după cea a lui Ieremia din Capela Sixtină.

[12] Iosua are aspectul lui David, aşa cum se înfăţişează el în faimoasa sculptură a lui Michelangelo.

[13] Plantă aromatică de tipul maghiranului.

[14] Opera de elaborare a legilor de către Moise se deschide cu o inovaţie retorică, aşa cum cele zece porunci sînt corelate mai tîrziu cu „inventarea" scrierii ebraice.

[15] Răşină galbenă, translucidă.

[16] Un baston tămăduitor sculptat de Moise; vederea lui îi salva pe cei muşcaţi de şerpi.

[17] Veşmîntul Marelui Preot.

[18] Scrierea babiloniană.

[19] Aluzie la statuia lui Moise, lucrarea lui Michelangelo adăpostită de San Pietro in Vincoli de la Roma. Cele două coarne ale lui Moise, atît de frecvente în iconografie, se datorează unei traduceri greşite a expresiei ebraice pentru „raze de lumină".

[20] Aluzie la Hitler, care declarase într-o convorbire cu Hermann Rauschning, printre altele: „Va veni ziua cînd voi ridica împotriva acestor porunci tablele unei noi legi. Iar istoria va recunoaşte mişcarea noastră ca pe marea

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 832

bătălie: eliberarea omenirii, eliberarea de blestemul Sinaiului". Textul complet al însemnărilor lui Rauschning era aşezat ca prolog înaintea povestirilor din *The Ten Commandments.*

CEA ÎNŞELATĂ (DIE BETROGENE)

Apare prima dată în revista *Merkur*, nr. 63-65, pe lunile mai-iulie ale anului 1953 şi apoi sub formă de carte la Frankfurt am Main în acelaşi an.

Ultima povestire a lui Thomas Mann se bazează pe un fapt autentic, relatat autorului de soţia lui pe 6 aprilie 1952. Familia Mann locuia încă în California. Thomas Mann îşi întrerupe lucrul la *Felix Krull,* cu care ajunsese la marea dezbatere din vagonul-restaurant, şi se apucă de scrierea povestirii. Este de presupus că la 77 de ani, cu perspectiva reîntoarcerii în Europa, bătrînul scriitor trebuie să se fi gîndit cu toată gravitatea care îi sînt priorităţile în ordinea creaţiei. Procesul scrierii propriu-zise demarează la 14 mai 1952 la Pacific Palisades şi se încheie la 18 martie 1953, la Zürich. În acest interval surveniseră restabilirea în Europa, schimbări frecvente ale domiciliului şi o gripă destul de îndelungată. Intervalul neobişnuit de scurt ce separă momentul cînd Thomas Mann află de „anecdotă" şi momentul cînd începe elaborarea povestirii indică faptul că această piesă a pus în mişcare resorturi dintre cele mai intime, cerînd imperios să fie povestită. Disimularea, deformarea parodică sînt încă şi mai accentuate decît în povestirea despre Gustav Aschenbach. În ambele povestiri nu persoana autorului, ci problematica implicată de activitatea sa artistică se află în centrul interesului narativ. Autoreflecţia constituie miezul secret al acestui text.

Abia ţinînd cont de această funcţie autoreflexivă se lămureşte şi sensul ambiguu al titlului ales de Thomas Mann pentru povestirea sa. El se referă, mai întîi şi la prima vedere, la înşelarea Rosaliei de către natură, a cărei devotată şi naivă admiratoare este. Dar de la acest sens obişnuit, moral, al verbului „a înşela" nu duce nici o cale la spiritul de adîncă împăcare ce domină sfîrşitul povestirii. Acesta devine inteligibil abia atunci cînd se ia în considerare trimiterea implicită la natura artistului. Căci „natură" trimite aici şi la natura autorului, mai precis la natura creativităţii sale. Thomas Mann devenise din ce în ce mai conştient că esenţa acesteia era ficţiune şi amăgire sau, cu un cuvînt mai dur: înşelăciune. Pentru un autor care se concepea pe sine drept vrăjitor şi care accepta să fie numit „Vrăjitorul" era un lucru firesc să reflecteze asupra celeilalte semnificaţii, cea extramorală, a „înşelăciunii". Abia pe fundalul acestei ambivalenţe a „înşelăciunii" împăcarea celei înşelate cu natura îşi dobîndeşte sensul mai profund. Şi Thomas Mann însuşi, vrăjitorul înşelător şi înşelat, se dezvăluie în această autoproiecţie ca „înşelător" împăcat, în sfîrşit, cu natura sa. „Înălţimea estetică" a stilului povestirii se află într-o disarmonie voită cu realismul cras al subiectului. Lui Theodor W. Adorno, Thomas Mann i-a mărturisit că a dorit să scrie într-un stil „pre-realist" pentru că „realismul nu-mi mai procură nici un fel de satisfacţii". Astfel, *Cea înşelată* devine, prin intermediul unui subiect neclasic, o parodie la adresa nuvelei clasice. Desigur că s-au făcut şi se mai pot face o mulţime de alte observaţii pe marginea acestui text complex, dar ele trec dincolo de o simplă notă introductivă, încît vom încheia cu o caracterizare a lui Thomas Mann la adresa ultimei sale povestiri: „e un mic poem despre viaţă şi moarte".

[1] Nume voit comic.

[2] Pictor născut la Düsseldorf (1783–1867).

[3] Descrierea ce urmează se bazează pe o fotografie a scriitoarei Gertrud von Le Fort (1876–1971), apărută într-un ziar.

[4] Vînt din direcţia vest.

[5] Povestirea antică despre Amor şi Psyche din *Metamorfozele* lui Apuleius (125–169 d.Hr.) relatează despre dragostea, separarea şi reunirea celor doi îndrăgostiţi.

[6] Substanţă cu miros plăcut, secretată de masculul moscului (mamifer rumegător de mărimea unei căprioare).

[7] Felină care trăieşte în Asia.

[8] Într-un ceas bun *(fr.).*

[9] În *Facerea*, 17, ş.u., se povesteşte cum Sara, pe atunci în vîrstă de nouăzeci de ani, îi naşte lui Avraam un fiu, Isaac.

[10] Modelul acestui personaj a fost Ed Klotz, un student al lui Golo Mann la Claremont College şi oaspete frecvent în casa din Pacific Palisades. Aliteraţia din nume trimite la Hans Hansen, prototipul acestui personaj în opera lui Thomas Mann.

[11] „Înşurubaţi dopul!" „Am adormit buştean." „Alfred e jucător de tenis. Are nişte umeri laţi de treizeci de ţoli."

[12] Deşi, credem, aspru, învăţam.

[13] Vorbire neliterară, jargon şi prostie.

[14] „Scuzaţi-mă!"

[15] Agent de bursă.

[16] Afaceri imobiliare.

[17] Liceu.

[18] Complexul de cămine şi anexe al unei universităţi.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 834

19 „Nu-i păsa de America.“

20 Povestea unui succes.

21 Atletism.

22 Instrucţie.

23 Doar un fleac.

24 Demobilizat în mod onorabil.

25 „Într-adevăr, încîntător.“

26 Băuturi.

27 „Doamne, Dumnezeule!“

28 Aluzie la aurul Rinului.

29 Fluviul.

30 Pepin al II-lea (m. 714).

31 Împăratul Frederic I (1125–1190) din familia Staufer.

32 Împărat german (1050–1106) din casa Salier.

33 Arhiducele Johann Wilhelm de Palatin (1658–1716), conte de Jülich şi Berg, cu reşedinţa la Düsseldorf; statuia sa ecvestră se află în faţa Primăriei din Düsseldorf.

34 „N-ar cuteza una ca asta.“

35 *Facerea*, 18, 13.

36 Citat din *Fiesco* (III, 4) de Friedrich Schiller.

37 Ralph Waldo Emerson (1803–1882), scriitor şi filosof american.

38 Thomas B. Macauly (1800–1859), istoric britanic şi politician liberal.

39 Nuvelă poliţistă.

40 Costum de seară.

41 „Aveţi dreptate... e absolut încîntătoare în seara asta.“

42 Mahmureală.

43 Medalie americană acordată pentru fapte de vitejie.

44 Principe elector de Palatin-Bavaria (1724–1799).

45 Nume fictiv pentru castelul Benrath, la sud de Düsseldorf.

46 Prin barba sa roşie şi cerceii în formă de inele, conducătorul şalupei este caracterizat în mod discret drept conducător înspre tărîmul morţilor, un fel de Caron.

47 Lebăda neagră, în strania ei interacţiune cu protagonista, a fost interpretată drept mesager al lumii de dincolo.“

48 „Dar e veche şi tare!“

49 „Tulburător de european.“

50 „O, Doamne!“

51 „Dii! Hai, bătrîne!“

52 Om de serviciu.

53 În studiile sale dedicate labirintului, Karl Kerényi desemnează spirala ca pe o cale de acces către lumea morţilor.

54 Lasciv, obscen; după Priap, zeul antic al fertilităţii.

55 Prin cununa de struguri, statuia este desemnată ca întruchipare a lui Dionysos, iar în calitatea ei de tors figurează moartea.

56 „Nu procedaţi cum trebuie. Daţi-mi voie mie. Era aici.“

57 Mică sofa.

58 Emblemă ambiguă în care Eros este asociat cu atributul morţii (făclia).

59 După trecerea lor prin tărîmul morţilor, cei doi ajung, în perspectivă mitologică, în Cîmpiile Elizee.

60 Hemoragie uterină în afara ciclului menstrual.

61 Tumoare benignă a ţesutului.

62 Tumoare malignă.

63 Pentru detaliile clinice care urmează Thomas Mann utilizează în mare măsură informaţii obţinute pe cale epistolară de la doctorul Frederick Rosenthal (Beverly Hills), cel care diagnosticase corect, în urmă cu cîţiva ani, cancerul pulmonar al lui Thomas Mann.

64 Creştere patologică de acid uric în sînge.

65 Hormoni produşi de ovare care în mod normal controlează menstruaţia.

66 Creştere excesivă a unui ţesut, datorită înmulţirii rapide a celulelor.

67 „Ca să arate ca şi cum s-ar fi făcut ceva“ *(lat.)*.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 836

POSTFAŢĂ

Există, în cultură, puţine legi imuabile. Cultura este, prin excelenţă, domeniul individualului. Refuzul oricărei regularităţi a făcut ca arta să devină obiectul predilect de cercetare al ştiinţelor idiografice – adică al ştiinţelor care descriu particularul, singularul, specificul –, în timp ce natura a fost abandonată, vremelnic să sperăm, ştiinţelor nomotetice. În spaţiul artei funcţionează totuşi, cu o precizie aproape matematică, o lege foarte importantă pentru posteritatea unui artist. Este vorba despre legea potrivit căreia orice operă artistică intră mai întîi în conul de umbră al uitării după moartea creatorului ei. Cine mai vorbeşte astăzi de Heinrich Böll? Unde este Borges? Cine îl citează pe Sartre? Viabilitatea unei opere se arată tocmai în capacitatea ei de a ieşi din conul acela de umbră şi de a se adresa din nou oamenilor. Este ca şi cum abia trecerea prin purgatoriul uitării ar putea să provoace renaşterea unei opere. Dar ce înseamnă această obsesie a actualităţii? Nu este ea, cumva, simptomul unei mioape cantonări în prezent? Nu ar trebui oare corpusul întreg al cărţilor – pentru a ne rezuma doar la literatură – să fie în permanenţă la îndemînă, ca într-un fel de muzeu imaginar sui-generis, pentru ca oricine să aibă acces oricînd la orice scriere? Dacă lăsăm de o parte obstacolele de ordin practic, ce se ridică înaintea înfăptuirii concrete a dezideratului cu privire la prezenţa simultană a tuturor cărţilor unei literaturi, mai rămîne totuşi sarcina editorului, care nu trebuie să răspundă pasiv şi mecanic la cererea articulată sau latentă a publicului, ci trebuie el însuşi să schiţeze direcţii, să facă oferte, să marcheze puncte de greutate. Facem oare un act de simplă pietate cînd îl reeditäm pe Goethe, cînd îl restituim pe Byron sau cînd punem pe piaţă o nouă traducere a lui Proust?

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 838

Mai e apoi un argument care face din mult suspectata „actualitate“ criteriul central al oricărei reeditări. Opera de artă nu este o entitate substanţială, de sine stătătoare, ci este un proces, dar acest proces poate funcţiona numai dacă este declanşat de cineva, cartea este mută dacă nu o deschide cineva.

În cele ce urmează vom căuta, aşadar, un răspuns la întrebarea în ce măsură Thomas Mann este astăzi actual în România sau, cu vorba lui Jan Kott, reluată pînă la saţietate, în ce măsură acest scriitor, născut în 1875, este „contemporanul nostru“. Întrebarea este cu atît mai justificată, cu cît vasta operă a lui Thomas Mann a făcut în România obiectul unor traduceri masive şi al unor exegeze subtile, astfel încît el reprezintă, probabil, cel mai bine cunoscut scriitor german din secolul al XX-lea. Mersul înainte al culturii cere să obţinem, dacă este posibil, o cunoaştere care să înglobeze şi să valorifice experienţa existenţială şi istorică acumulată de la prima apariţie a cărţilor lui Thomas Mann în limba română. Aşa cum arăta Eliot, sistemul literaturii se modifică o dată cu apariţia fiecărei cărţi noi şi, atunci, pentru a rămîne doar la acest nivel, este cu totul altceva să citeşti, de pildă, *Muntele vrăjit* înaintea sau după apariţia *Celui mai iubit dintre pământeni*.

În 1975, cînd s-au aniversat o sută de ani de la naşterea lui Thomas Mann, printre scriitorii germani s-a organizat o anchetă menită să pună în lumină influenţa acestui scriitor exemplar asupra unor cititori, ca să spunem aşa, profesionişti. Calificativul de exemplar nu vizează aici o judecată de valoare retorică, ci evidenţierea caracterului de prototip al scriitorului din Lübeck. Şi, într-adevăr, răspunsurile nu au vizat numai opera, ci, poate, într-o măsură chiar exagerată, personalitatea lui Thomas Mann. Prin întreaga sa viaţă Thomas Mann a tins către întruchiparea perfectă a scriitorului conştient de responsabilitatea sa. El a evoluat de la apolitism la o angajare fermă, şi-a ales temele sau s-a lăsat ales de ele, cum îi plăcea să spună, în funcţie de imperativele epocii sale, a depus eforturi remarcabile pentru a face din cărţile sale o operă coerentă, constituită într-o totalitate omogenă, rezultată din recurenţa temelor. A fost, pe scurt, un adevărat scriitor profesionist, ceea ce l-a provocat pe Musil să-l eticheteze cu maliţioasa vorbă de *Grosschriftsteller*.

Obsesia devoratoare de a trăi integral existenţa unui scriitor profesionist în adevăratul înţeles al cuvîntului – orice profesionalism este, de la un punct încolo, inuman şi masochist – l-a făcut pe Thomas Mann

să-şi împartă ziua, riguros, în două jumătăţi, una dedicată edificării operei şi cealaltă, cultivării relaţiilor de familie, a prietenilor şi îndeplinirii obligaţiilor sociale. Chiar şi în momentele de maximă efuziune, cum au fost cele ale iubirii pentru viitoarea sa soţie, Katja Pringsheim, el nu şi-a uitat nici o clipă vocaţia de scriitor, şi atunci cînd îi cere mîna se mărgineşte în a-i făgădui „o fericire austeră“ alături de el. Vehemenţa cu care scriitorii germani intervievaţi contestă orice influenţă a lui Thomas Mann asupra scrisului lor este oare psihanalizabilă pe această linie? Hărnicia monstruoasă a lui Thomas Mann, subordonarea riguroasă a vieţii la elaborarea operei îi umple de dezgust. Nici unul nu vrea să-şi sacrifice viaţa de dragul operei. Poate că aici trebuie căutată una dintre explicaţiile pentru rapida decădere a prestigiului social de care se bucurau scriitorii încă în perioada interbelică. În ochii unor oameni ce muncesc din greu, privilegiile unui scriitor profesionist nu pot fi răscumpărate decît printr-o hărnicie şi o. dăruire supraumană.

Din cea mai fragedă tinereţe, Thomas Mann a fost obsedat de ideea reprezentativităţii. Este, oare, aceasta o moştenire a strămoşilor săi, mari comercianţi din Lübeck, pe care i-a descris cu o inegalabilă măiestrie, ce presupunea un înalt grad de identificare, în romanul său de debut *Casa Buddenbrook – Decăderea unei familii?* Prin reprezentativitate nu trebuie înţeleasă doar o trăire exemplară a rolului jucat în societate. În pragul veacului al XX-lea, figura exemplară a artistului nu mai era de mult cea a unui meşteşugar preocupat de obţinerea unor produse cît mai aproape de perfecţiune. Disciplina, rigoarea, perfecţionismul făcuseră loc imaginii boemului, celui care sfidează cu bună ştiinţă normele morale, care-şi conturează identitatea în confruntarea cu o societate burgheză obtuză. Sărăcia, drogurile, solitudinea erau apanajul acestui tip de artist. Thomas Mann a avut întotdeauna oroare de această ipostază. Niciodată calităţile, să le spunem „burgheze“, ale artistului, pentru a le disocia de cele romantice, nu l-au abandonat. La început, totul părea să-l condamne la destinul unui artist boem: moartea timpurie a tatălui şi, o dată cu ea, sărăcirea familiei, mutarea mamei la München, cel mai sudic, mai artist, mai fantezist oraş al Germaniei, insuccesele sale şcolare, aversiunea faţă de orice formă de disciplină, eşecul său în lumea micilor funcţionari bancari, părăsirea precipitată a serviciului militar, asocierea cu revista *Simplicissimus*, cea mai noncoformistă dintre revistele satirice ale vremii, şi chiar şi invitaţia fratelui său, Heinrich Mann, de a-l însoţi în Italia. Dar nu, toate acestea nu au făcut din el un

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 840

boem, Thomas Mann nu a abandonat nici o clipă redingota şi pălăria de pai, nu a hoinărit sub cerul de un albastru intens al Italiei, nu a zăbovit prin cafenele, ci a stat închis în cămăruţa sa din modestul pension italian şi a scris, frămîntat de dorul său pentru ceţurile nordice, pentru rigiditatea pedantă a oamenilor de acolo, prima sa capodoperă, *Casa Buddenbrook*[1].

Disciplina riguroasă, simţul responsabilităţii, hărnicia, etica lucrului bine făcut îi parvin prin moştenire pe linie paternă. Pe linie maternă intră în compoziţia personalităţii sale elementul sudic. Mama sa, Iulia da Silva Bruhns, provine din căsnicia unui plantator german cu o creolă. În prima perioadă a creaţiei lor, atît Thomas, cît şi Heinrich Mann erau obsedaţi de acest amestec straniu şi l-au tematizat extensiv în scrierile lor. Ceea ce era limpede şi controlabil în personalitatea lor părea să provină din partea senatorilor lübeckezi, ceea ce era pulsiune obscură, fantezie, înclinaţie către disoluţie, ceea ce reclama disciplinarea prin operă părea să fi fost infuzat de mamă. Heinrich Mann tratează această problematică în multe dintre povestirile sale şi în romanul *Între rase* şi tot ea explică ataşamentul său constant pentru cultura franceză şi pentru peisajul italian.

[1] În acest context, merită redat în întregime pentru savoarea sa, pentru orgoliul tulburător şi totodată copilăros ce transpare, abia voalat, din rîndurile îmbibate de autoironie, un text care tematizează această tensiune:

„Şi acum? Şi azi? Stau oare cu privirea tulbure şi un fular de lînă în jurul gîtului alături de alţi camarazi de pierzanie într-o cîrciumă de anarhişti? Zac în şanţ, aşa cum mi s-ar cuveni?

Nu, în jurul meu e numai strălucire. Fericirea mea e fără de pereche. Sînt însurat, am o soţie tînără, extraordinar de frumoasă – o prinţesă de soţie, dacă vreţi să mă credeţi, al cărei tată e profesor universitar regal, şi care, la rîndul ei, a trecut examenul de bacalaureat, fără ca din această cauză să mă privească de sus, precum şi doi copii înfloritori, care ne îndreptăţesc cele mai înalte speranţe. Sînt proprietarul unei mari locuinţe, aşezate în cel mai fin cartier şi dotate cu lumină electrică şi tot confortul epocii moderne, cu cele mai minunate mobile, covoare şi picturi. Gospodăria mea e îndestulată, trei servitoare chipeşe şi un cîine-lup scoţian ascultă de ordinele mele, deja la ceaiul de dimineaţă mă înfrupt cu prăjiturele şi port aproape numai ghete de lac. Şi mai departe? Întreprind călătorii triumfale...

Şi cum aşa? Pentru ce toate astea? Nu m-am schimbat, nu m-am cuminţit. Un poet este, spus pe şleau, un campion cu totul inutil în oricare domeniu de activitate serioasă, un om care se ţine numai de prostii şi care nu numai că nu este de nici un folos statului, dar îl duşmăneşte chiar, un om care nici măcar nu trebuie să posede o inteligenţă deosebită, ci care poate fi un spirit atît de lent şi de tulbure cum am fost eu însumi întotdeauna – cu alte cuvinte, un şarlatan pueril în forul său interior, înclinat către excese şi dubios în toate privinţele, care nu ar trebui să se aştepte de la societate la nimic altceva – şi, în fond, nici nu se aşteaptă la altceva – decît la un tăcut dispreţ."

În baza faptului că Thomas Mann a respins cu o vehemenţă altfel greu de explicat ispitele sudului, că vorbeşte despre monotonia exasperantă a cerului albastru, despre vitalitatea înspăimîntătoare a sudicilor sau despre inexpresivitatea ochilor lor, se poate deduce că impulsurile iraţionale, animalice erau mult mai greu de stăpînit la el. Firesc, o asemenea disociere între virtuţile nordului şi primejdiile sudului este cu totul arbitrară, oricît ar face ea parte din stereotipiile ce mai guvernează şi astăzi imaginile pe care şi le fac popoarele unele despre altele; în cazul de faţă are însă meritul de a atrage atenţia asupra unui aspect îndeobşte ignorat, atunci cînd se discută despre personalitatea lui Thomas Mann. El este prezentat de obicei ca un monstru de voinţă, înconjurat de o aură paralizantă de răceală; în contact cu el, oamenii se simţeau dominaţi şi, ceea ce este mai rău, utilizaţi. Componenta lui sudică, pe care o atribuie şi lui Hanno Buddenbrook sau lui Tonio Kröger, aflată într-un conflict subteran cu componenta nordică, ocolirea prudentă a oricărei ispite către viaţa de boem şi, asociată cu ea, cultivarea încăpăţînată a unei vieţi de familie ordonate sugerează, toate, un efort crîncen pentru dominarea contrariilor.

Thomas Mann este, poate, unul dintre cei mai sfîşiaţi artişti din secolul nostru. Nevoia de a se dedica operei nu este contrazisă, ca la Kafka, de condiţiile exterioare, de necesitatea de a exercita o meserie burgheză, ci de însăşi structura psihică contradictorie. Lui Thomas Mann existenţa şi activitatea artistului i s-au părut întotdeauna profund suspecte.

Imaginea caricaturală a artistului este întrupată în Detlev Spinell din povestirea *Tristan,* dar şi în Gustav von Aschenbach din *Moartea la Veneţia* în care este portretizat destinul tragic al artistului care-şi pierde controlul şi se abandonează disoluţiei. Mario, din *Mario şi vrăjitorul,* este şi el un fel de artist, dar apogeul atitudinii negative faţă de artist este atins cînd autorul, într-una din alocuţiunile sale rostite din emigraţie „către ascultătorii germani", îl numeşte pe Hitler „un frate", deoarece simte o mai profundă înrudire cu cel care falsifica realitatea şi făcea din minciună supremul său instrument de acţionare asupra oamenilor. În acesta perspectivă, Thomas Mann, pe care tatăl său, văzînd că fratele mai mare, Heinrich, se dovedeşte inapt de a prelua conducerea firmei familiale, îl alesese drept urmaş, se dovedeşte, într-adevăr, moştenitorul unei lungi tradiţii de conştiinciozitate şi responsabilitate. El a edificat cu rigoare şi o disciplină de fier o operă monumentală, a făcut, în sfera fosforescentă a artei, din Lübeckul său natal „o formă spirituală de

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 842

viaţă", cum spune el însuşi, a smuls inerţiei şi înclinaţiei către disoluţie cîteva povestiri şi romane, care se numără printre cele mai mari reuşite ale veacului, dar, dacă reuşita sa nu ar fi fost atît de copleşitoare, el ar fi fost, fără îndoială, una dintre cele mai tragice figuri de artişti ai epocii. Ceva din chinul de a scrie, de a acoperi zilnic cîteva pagini albe cu scrisul său ordonat transpare din mica schiţă *Ceas greu.*

Dar ideea de reprezentativitate nu se opreşte numai la nivelul îndeplinirii conştiincioase a misiunii de scriitor odată asumate, ci, pe aceeaşi linie a moştenirii venite dinspre senatorii lübeckezi, ea se exprimă şi în simţul de responsabilitate pentru destinele comunităţii. Acest simţ de responsabilitate, care i-a făcut pe senatori să preia tot felul de funcţii în diferite organizaţii sociale, în loc să se dedice cu mai mult folos material numai comerţului lor, a făcut din Thomas Mann un fel de *praeceptor Germaniae,* admirat şi respectat de unii, contestat şi hulit de alţii, dar, în orice caz, cea mai autorizată voce din exil a „celeilalte Germanii", încît, atunci cînd a fost invitat după război să se întoarcă în patrie, el a putut răspunde cu o frază în care nu trebuie căutată numai o conştiinţă a valoni învecinată cu aroganţa: „Germania este acolo unde sînt eu". Pînă a ajunge însă în acest punct, el a trebuit să parcurgă procesul sinuos al unei maturizări politice, care trebuie privită cu foarte multă atenţie, pentru a o feri de suspiciunea oportunismului.

Punctul de cotitură îl constituie publicarea *Consideraţiilor unui apolitic:* în această carte voluminoasă, amestec straniu de meditaţii filosofice, istorice şi politice, jurnal, polemică şi argumente pro domo, apare chipul înfricoşător al unei Germanii de profunzime. Cartea, care a devenit un fel de manifest a ceea ce s-a numit revoluţia conservatoare, s-a născut dintr-un aprig conflict între fraţi – în timp ce Heinrich Mann şi-a descoperit foarte de timpuriu vocaţia de democrat, de pacifist şi de apărător al drepturilor celor umili, Thomas Mann şi-a făcut un titlu de onoare din a exalta virtuţile uuei Germanii militariste, romantice şi mitologice, cu alte cuvinte ale unei Germanii imaginare, definite pe linia unui specific cu totul particular şi nu ca o naţiune modernă printre alte naţiuni. Demonstraţia sa culminează în afirmaţia că Germania şi-ar pierde identitatea dacă ar deveni democratică. Masiva diatribă împotriva republicanismului şi a egalitarismului nu se sfieşte să opună civilizaţiei cultura, literaturii poezia, modernităţii arhaitatea. Spiritul francez este respins cu toată înverşunarea în favoarea unui spirit germanic. Nu ar merita să insistăm atît de mult asupra acestui moment

din devenirea spirituală a lui Thomas Mann dacă în ea nu s-ar oglindi, într-un fel sau altul, atît de multe destine de intelectuali din epoca noastră. Fapt este că scriitorul nu s-a dezis niciodată de poziţiile sale de atunci, considerîndu-le o etapă necesară şi inevitabilă în procesul de limpezire reclamat de opera sa.

O apreciere echitabilă a ceea ce în vremuri mai dogmatice s-ar fi numit „rătăcirea" lui Thomas Mann presupune scoaterea la iveală a tuturor resorturilor biografice şi ideologice ale cărţii sale. S-au scris despre problema aceasta cărţi întregi, astfel încît aici nu pot fi schiţate decît unele puncte de reper, pentru înţelegerea a ceea ce constituie, poate, cel mai important moment din devenierea artistică a scriitorului.

După succesul răsunător repurtat prin publicarea romanului *Buddenbrooks,* Thomas Mann se afla în căutarea unui subiect pe măsura prestigiului său cîştigat atît de timpuriu. Substanţa autobiografică era epuizată, totodată începuse să-l obsedeze ideea reprezentativităţii. El nu s-a îndoit niciodată în viaţă de harul lui excepţional, care consta în special dintr-un simţ de observaţie cu totul ieşit din comun, combinat cu capacitatea de a pune în mişcare toate registrele limbii, dar acum muza părea să i se refuze. De altfel, nu întîmplător vorbeşte el de faptul că temele îl aleg pe el şi că el se lasă ales în loc să aleagă. Cu intenţia de a obţine cu orice preţ reprezentativitatea, el se opreşte acum asupra personalităţii lui Frederic cel Mare, pe care-l preamăreşte mai ales pentru obstinata înfrîngere a discrepanţei dintre convingerile intime şi imperativele istorice. Imoralitatea politică a lui Frederic este una dintre sursele din care se alimentează angajarea lui Thomas Mann în favoarea poziţiei germane în primul război mondial. O a doua sursă o reprezintă, fără îndoială, integrarea lui în marea burghezie a Münchenului, prin căsătoria cu Katja Pringsheim, fiica uneia dintre cele mai bogate familii din oraş. Un alt element biografic de cea mai mare importanţă îl constituie concurenţa în plan literar cu fratele mai mare, Heinrich. *Consideraţiile unui apolitic* au fost declanşate împreună cu tonul lor violent-polemic de o propoziţie a lui Heinrich din eseul său despre Zola în care sînt înfieraţi cei cu sufletul uscat de indiferenţa faţă de semeni; în replică, toate idealurile susţinute de Heinrich devin contramodelul absolut al aşa-zisului apolitic Thomas care, prin cartea sa, făcea, în fond, un act politic de cea mai mare însemnătate, prevalîndu-se, totodată, de un apolitism pe care-l reclama drept definitoriu pentru orice german adevărat.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 844

Patriotismul disperat provocat de mersul războiului intră şi el ca o componentă esenţială în această carte a cărei lectură te umple de tristeţe. Martorii relatează că în tot timpul războiului Thomas Mann a fost încruntat şi crispat, el, căruia în familie i se spunea „vrăjitorul" pentru darul de a transfigura realitatea, înnobilînd-o. Totuşi, *Consideraţiile unui apolitic* nu năzuiau să fie o profeţie şi nici un manifest, lucru ce se vede limpede din faptul că au fost publicate spre sfîrşitul războiului, cînd toate afirmaţiile făcute acolo se dovediseră profund greşite. Astfel, *Consideraţiile* se constituie într-un act de expiere publică ce i-a deschis calea către cea de a doua carte mare a sa, *Muntele vrăjit*.

În primii ani ai Republicii de la Weimar, Thomas Mann îşi depăşeşte criza ideologică, devenind treptat un susţinător important al formei de stat republicane. Punea astfel temeiurile angajării sale politice de mai tîrziu. Sînt restabilite, de asemenea, relaţiile cu fratele Heinrich, cu care mulţi ani nu schimbase nici un singur cuvînt. Franţa îl primeşte cu onoruri; în 1919, Universitatea din Bonn îi conferă primul dintre titlurile de doctor honoris causa, titlul de profesor îi este conferit în 1926 de către Senatul din Lübeck. Începînd chiar de la data întemeierii (1926), face parte din Academia Prusacă de Arte. În 1929 primeşte premiul Nobel pentru literatură, în 1932 el este cel care ţine alocuţiunea oficială de la Weimar şi de la Berlin, cu ocazia sărbătoririi a 100 de ani de la moartea lui Goethe. Înfăptuirea practică a ideii de reprezentativitate devine o constantă a vieţii lui şi se continuă pînă în ultimii ani, cînd îi comemorează pe marii clasici ai literaturii germane, luînd cuvîntul în cele două state germane într-o epocă a Războiului Rece, în care o asemenea atitudine echivala cu un sacrilegiu. Toate aceste onoruri, la care se adaugă, de-a lungul vieţii, altele şi altele, sînt o recunoaştere publică a modului exemplar în care Thomas Mann a întruchipat ideea de reprezentativitate. E o idee care are substanţiale conotaţii istorice şi politice. Pe marginea ei trebuie discutată laicizarea monarhiei. Dacă, într-o primă fază a monarhismului, împăratul era locţiitorul lui Dumnezeu pe pămînt, într-o fază ulterioară funcţia de stabilizare a organismului social este preluată de omul politic, care îşi sprijină autoritatea pe faptul că a fost ales de popor. Voinţa generală devine argumentul său suprem în competiţia pentru reprezentativitate.

E curios că, o dată cu consolidarea societăţii burgheze, artistul intră şi el în competiţia pentru ocuparea unui loc de frunte în ierarhia reprezentativităţii. Desfăşurată într-un spaţiu eminamente public,

competiţia pentru reprezentativitate reclamă de la artist luări de poziţie care, de cele mai multe ori, depăşesc sfera competenţei sale. În loc să vorbească în numele său individual, el ia cuvîntul în numele comunităţii sale. Printr-un transfer ilicit, autoritatea sa, clădită pe operă, este investită în probleme politice, economice, militare ş.a. În cazul lui Thomas Mann, reprezentativitatea trebuie judecată cel puţin la trei nivele.

El pretinde să fie reprezentativ în calitatea lui de scriitor, de aici derivă înaltul său profesionalism. În scenariul reprezentativităţii sale ca scriitor intră şi sprijinul pe care l-a acordat fără prea mare discernămînt mai tuturor scriitorilor tineri. În acest context, este de amintit că, la un moment dat, el se afla în situaţia schizofrenică de a face parte, simultan din cea mai înaltă instituţie de cenzură şi din uniunea scriitorilor constituită pentru salvgardarea libertăţii de creaţie, în această dublă calitate, a fost nevoit să intervină în favoarea scrierilor lui Wedekind, acuzat de pornografie, în numele libertăţii de creaţie a trebuit să-l susţină pe Wedekind, deşi în forul său interior probabil că împărtăşea acuza de pornografie. Competiţia pentru reprezentativitate scriitoricească colorează şi atitudinea sa faţă de marii scriitori germani ai epocii. Răceala politicoasă cu care laudă scrierile unui Brecht, ale unui Musil sau Kafka nu mai pot surprinde. Relaţiile cu Zweig, Feuchtwanger erau şi ele încordate: în anii de maturitate scriitorul pare să se fi simţit mai bine în compania muzicienilor, a compozitorilor şi dirijorilor decît în cea a scriitorilor.

Un alt nivel de reprezentativitate este vizat de Thomas Mann în disocierea temperamentului nordic de cel sudic. Temperamentul nordic este asociat cu o atitudine în aparenţă rigidă, în spatele căreia se ascunde un efort aproape disperat de a păstra aparenţele. Nordicul a căzut de mult din starea de graţie în care era întru totul identic cu îndeplinirea datoriei sale. Cele mai reuşite personaje ale scriitorului sînt, poate, naturile chinuite, în care simţul datoriei este în permanenţă contrazis de o atotputernică tendinţă către abandon şi lenevie, echivalente cu moartea. Autorul însuşi a avut nevoie de această etică vidă a performanţei de extracţie kantiană, pentru că numeroasele sinucideri din familia sa şi propriile sale înclinaţii morbide erau, fără îndoială, în măsură să-l tîrască în abisul disperării. În faţa tuturor acestor tragedii personale, în faţa evenimentelor istorice, în faţa constrîngerii de a trăi în exil, Thomas Mann a ştiut să-şi păstreze demnitatea. A arătat ceea ce se cheamă *Haltung* sau *contenance*. Adesea, acest lucru l-a costat foarte mult, dar l-a făcut conştient de obligaţia sa de a reprezenta, la o cotă cît mai înaltă, ideea

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 846

de nordic. Să notăm în treacăt că dacă azi ideea de *Lässigkeit* a devenit idealul cel mai la modă în Germania, promovat de întreaga mass-media, se poate vorbi de o „sudificare" a Germaniei. Este vorba însă doar de o sudificare de suprafaţă, sub care se mai ascund destul de multe calităţi numite astăzi secundare, cum ar fi: disciplina, punctualitatea, hărnicia etc.

Un ultim nivel al reprezentativităţii urmărite de scriitor este cel al germanităţii. Thomas Mann s-a vrut scriitor german, a vrut să vorbească în numele Germaniei. Cărţile lui au fost un dar făcut în primul rînd cititorilor germani – aşa se explică de ce a întîrziat atît de mult să rupă cu regimul instaurat la Berlin după 1933. Subiectele povestirilor şi ale romanelor sale sînt luate de cele mai multe ori din spaţiul german, întreaga lor spiritualitate se alimentează din mentalitatea specifică a germanilor. Doar tetralogia *Iosif* încearcă o extindere în spaţiu şi o coborîre în trecut, dar şi aici figura lui Iosif este concepută ca un contramodel la schimonosirea miturilor nordice în propaganda nazistă. Prin *Doctor Faustus* Thomas Mann ambiţionează cea mai complexă analiză cu mijloace artisitice a precipitării Germaniei în tragedia celui de al III-lea Reich.

Cum se împacă însă această triplă reprezentativitate ca scriitor, ca nordic şi ca german, care, în tripla ei ipostază, presupune un dialog permanent cu publicul, purtat prin articole, eseuri, conferinţe, interviuri şi lecturi, cu răceala lui atît de des evocată de oamenii care l-au întîlnit? Dacă facem abstracţie de observaţia că mulţi dintre cei care iubesc omul nu iubesc şi oamenii şi că însăşi ideea de reprezentativitate se însoţeşte deliberat de blestemul solitudinii, mai rămîne încă o singură explicaţie. Anume, aceea că literatura, aşa cum a practicat-o Thomas Mann, presupune o luciditate distrugătoare. Pentru un scriitor profesionist totul devine literatură. Trăirea nemijlocită devine imposibilă, în măsura în care orice întîlnire, orice eveniment se transformă instantaneu în materie pentru literatură.

În anii tinereţii, Thomas Mann s-a întrebat odată, într-o scrisoare către fratele său, cum poate cineva să-şi pună viaţa în slujba literaturii, de vreme ce ea înseamnă moarte curată.

Cîteva anecdote semnificative, mai mult sau mai puţin adevărate, ilustrează acest proces de convertire a faptului de viaţă trăit în substanţă epică. Relaţiile lui Thomas Mann cu un coleg scriitor au fost definitiv compromise cînd acesta din urmă a observat că, după plecarea sa, Thomas Mann l-a urmărit cu binoclul de la geam pentru a-şi imprima mersul lui curios cu gîndul să-l atribuie vreunui personaj de-al său. Întîmplarea îi sună veridic celui care cunoaşte scrisoarea de scuze prin

care Thomas Mann îi explica lui Gerhardt Hauptmann motivele de ordin artistic ce l-au determinat să-l introducă sub figura grandioasă, dar găunoasă, a lui Mynheer Peeperkorn în romanul său *Muntele vrăjit*.

Acribia cu care Thomas Mann ştie să introducă elemente din realitatea imediată în romanele şi povestirile sale i-a uimit pe contemporani, dar adesea i-a şi umplut de furie. După apariţia romanului *Buddenbrooks*, mulţi locuitori de vază ai Lübeckului s-au simţit lezaţi în onoarea lor din cauza modului în care erau prezentaţi în carte. Se pare că la un moment dat circulau prin oraş adevărate liste în care în dreptul fiecărui personaj fictiv din roman era trecut corespondentul său real. *Buddenbrooks* a fost citit ca un roman cu cheie, lectura fiind însoţită de acea curiozitate indiscretă vecină cu voyeurismul. Thomas Mann avea a se teme de procese intentate pentru defăimare şi s-a văzut silit să scrie un articol, intitulat *Bilse und ich*, în care, pornind de la cazul unui locotenent improvizat în scriitor (autor al unui roman în care, într-un mod abia voalat, se etalau scandalurile dintr-o mică garnizoană), caută să influenţeze opinia publică în favoarea sa, arătînd că nimeni nu are a se teme de ceea ce povesteşte, pentru că totul este trecut prin filtrul subiectivităţii sale şi îl reprezintă deci numai pe el şi pe nimeni altul. Articolul este atît de important, pentru că subliniază masiva încărcătură autobiografică a scrierilor sale. Nici una dintre lucrările sale nu este o invenţie pură, în toate se regăseşte filonul autobiografic. Comentatorii au recurs la adevărate investigaţii detectivistice pentru a regăsi în diferitele sale scrieri sursele autobiografice. Thomas Mann, în schimb, s-a angajat într-un joc subtil de ascundere şi dezvăluire, risipind ici şi colo indicaţii şi marcaje, ştergînd totodată urmele, inversînd faptele etc. Cunoscătorii operei lui ştiu, de pildă, că el a ţinut să-i atribuie lui Gustav von Aschenbach propriile sale opere, ştiu că soţia lui a petrecut cîteva săptămîni într-un sanatoriu din Davos şi că vizita efectuată aici de scriitor i-a furnizat materialul pentru localizarea din *Muntele vrăjit*. Cea mai rafinată ascundere-dezvăluire se petrece, poate, în povestirea tîrzie *Cea înşelată*. Se ştie că Thomas Mann plănuia să scrie o povestire despre pasiunea foarte bătrînului Goethe pentru tînăra Ulrike von Levetzow. Thomas Mann inversează însă schema iubirii dintre un bătrîn şi o tînără, transformînd-o în schema iubirii dintre o bătrînă şi un tînăr, şi ascunde în spatele acestei scheme inversate, în primă instanţă, sursa ei istorică, şi, în a doua instanţă, propria sa simpatie pentru fiul unor prieteni.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 848

Întregul mod de lucru al lui Thomas Mann seamănă de multe ori mai degrabă cu un montaj decît cu invenţia reclamată îndeobşte de la un scriitor de natură clasică, în arhivele sale s-au găsit mii de fotografii, de articole decupate din presă, informaţii de ordin ştiinţific, istoric, economic, documente, mărturii etc. Înainte de a începe o carte, el obişnuia să se documenteze exhaustiv. Ar fi prea simplu să se vadă în aceasta o lipsă de imaginaţie. E în joc din nou rigoarea unui profesionalism de înaltă clasă, dar şi conştiinţa de a aparţine unei clase şi unei epoci al căror sfîrşit era iminent. Citind *Ulise* al lui Joyce, Thomas Mann a observat că acest roman marchează sfîrşitul romanului în genere, dar a adăugat imediat că şi propriile sale romane sînt romane ale sfîrşitului acestui gen epic. Minuţioasa documentare, marile incluzii eseistice, ironia ca atitudine fundamentală, parodierea modelelor culturale şi multe alte elemente despre care va mai trebui să vorbim fac, într-adevăr, din epica lui un conglomerat alexandrin, final rezumativ şi culme totodată a unei întregi deveniri istorice.

Dar de ce vorbim oare aici atît de mult despre omul Thomas Mann, făcînd doar sporadic trimiteri la operă? Biografia autorului nu ne interesează ca o cîrjă interpretativă, ci, cu toate izbînzile şi scăderile ei, ca un model de umanitate. Moda biografiilor nu este de dată recentă într-o epocă de nivelare progresivă, în care individualitatea este expusă celor mai violente agresiuni, nevoia de oglindire în destine exemplare devine o nevoie acută. Acum, cînd funcţia de reprezentare este lăsată pe seama unor politicieni găunoşi, a unor staruri de muzică pop sau a unor sportivi, cazul lui Thomas Mann dobîndeşte o semnificaţie aparte. Şi totuşi, pînă la urmă, opera este cea care primează în viaţa unui artist, oricît ar fi fost aceasta de bine stăpînită. Cîte opere minunate nu au crescut dintr-o existenţă catastrofală! Kleist, Van Gogh, Beethoven. Atît de mulţi dintre marii artişti au sfîrşit în mizerie şi singurătate, încît unora a putut să li se pară că o operă într-adevăr mare nu poate fi creată decît cu preţul propriei vieţi – ceea ce, într-un sens foarte adînc, este, fără îndoială, purul adevăr. Marea creaţie este o formă sublimă de autosacrificiu, dar ea implică şi sacrificarea plină de cruzime a celor apropiaţi. Cruzimea faţă de sine şi faţă de ceilalţi, ca o condiţie prealabilă a creaţiei, a fost introdusă pe larg de Thomas Mann în figura lui Adrian Leverkühn, personajul principal din romanul *Doctor Faustus,* dar ea apare deja la Gustav von Aschenbach, pe care voinţa de creaţie îl poartă mult dincolo de limitele sale psihice.

Prin dezinvoltura cu care împrumută elemente din fondul cultural universal, Thomas Mann se înrudeşte îndeaproape cu marele său rival,

Bertolt Brecht. Complexitatea realităţii trăite le impune amîndurora recursul la memoria colectivă a umanităţii, în măsura în care invenţia individuală nu mai este capabilă să cuprindă şi să descifreze acea complexitate nemaiîntîlnită; în partea a doua a creaţiei sale, „psihologizarea mitului“ devine o preocupare constantă, iar Karl Kerenyi, cu care întreţinea o vie corespondenţă pentru a se iniţia în amănuntele cele mai tainice ale miturilor, îi atestă chiar punerea în valoare a unui filon mitic latent, pe lîngă cel apolinic şi cel dionisiac, în speţă cel „hermetic“, numit astfel după zeul său tutelar, Hermes, stăpînul negustorilor şi al hoţilor, dar şi mesagerul zeilor.

Dimensiunea „hermetică“ a scrisului thomasmannian este prezentă subiacent în *Iosif* şi devine dominantă în *Felix Krull.*

Un alt mare mit al umanităţii valorificat de el este cel faustic. Pactul cu diavolul, încheiat de Adrian Leverkühn, este învestit cu o dublă funcţie de simbolizare: pe de o parte, el face inteligibil destinul artistului modern ajuns cu mijloacele sale de expresie la limitele artei şi ale umanului, pe de altă parte, el concentrează într-o schemă lapidară întreaga istorie a Germaniei din Evul Mediu şi pînă la catastrofa hitleristă.

De altfel, imaginea lui Goethe l-a urmărit pe Thomas Mann de-a lungul întregii sale maturităţi şi senectuţi. Alături de numeroasele eseuri şi cuvîntări pe care i le-a dedicat, alături de povestiri ca *Ceas greu* sau de romane ca *Lotte la Weimar,* unde Goethe apare direct sau indirect ca personaj, există şi în celelalte lucrări nenumărate aluzii, trimiteri, asociaţii. Dar Goethe nu a rămas pentru Thomas Mann un simplu reper literar, scriitorul de la Lübeck a aspirat în taină să devină un Goethe al epocii sale. O comparaţie între modul în care au înţeles cei doi mari scriitori să-şi joace rolul de artişti şi cetăţeni ar putea să arunce o lumină semnificativă asupra felului în care s-a modificat Germania într-un interval de mai bine de un secol.

DESPRE POVESTIRI

Nuvelistica lui Thomas Mann este azi mai prezentă în conştiinţa oamenilor decît marile sale romane. Cine nu a auzit de *Moartea la Veneţia,* fie şi numai prin intermediul filmului făcut de

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 850

Visconti? Cîţi sînt încă aceia care se mai expun lecturii dificile a *Muntelui vrăjit* sau cine are curajul să parcurgă uriaşa tetralogie *Iosif*, prin care Thomas Mann pare să fi vrut să concureze cu măreaţa voinţă de plictiseală pe care el însuşi i-o atribuie lui Tolstoi! Povestirile sale au cunoscut o răspîndire fabuloasă. O statistică semnificativă arată că deja, în urmă cu mai bine de două decenii, cele 32 de povestiri cuprinse în volumul *Die Erzählungen* erau traduse în 34 de limbi, însumînd 615 variante, dintre care 539 în limbi europene. În ansamblul operei lui Thomas Mann ele ocupă, judecate strict cantitativ, un loc relativ modest. Din cele opt volume de opere complete dedicate scrierilor epice, numai unul singur cuprinde povestiri. Comentatorii observă însă că, din punct de vedere al reuşitei artistice şi al ecoului în rîndul cititorilor, povestirile cele mai bune ocupă un loc de frunte în creaţia scriitorului.

În primii săi ani de creaţie, Thomas Mann a privilegiat el însuşi povestirea. Dintre cele 32 de titluri, 25 au fost scrise înainte de primul război mondial, adică în primii 10-12 ani de creaţie, în timp ce în următorii 45 de ani de productivitate artistică nu s-au mai adăugat decît şapte. A vorbi de „povestirile“ lui Thomas Mann echivalează cu a ignora multitudinea de specificări de gen cu care autorul şi-a însoţit el însuşi textele: schiţă, studiu, burlescă, *short story*, nuvelă, legendă, povestire şi *„long short story“*. Această abundenţă taxonomică este doar un reflex palid al multitudinii de teme abordate, a vastei arii geografice şi istorice acoperite, a varietăţii mijloacelor stilistice utilizate şi totuşi comentatorul se vede nevoit să apeleze la un singur nume generic, dacă vrea să dea o imagine cît de cît coerentă a acestui sector de primă importanţă din opera lui Thomas Mann.

Atît de îndelungata şi pronunţata privilegiere a povestirii de către autorul însuşi a fost explicată de exegeţi în cele mai diferite feluri. Unii au atribuit-o lipsei de experienţă de viaţă în primul deceniu de creaţie literară, alţii au asociat-o cu temerea secretă de a nu mai putea atinge nivelul artistic obţinut în romanul *Casa Buddenbrook*. Alţii, mai binevoitori, i-au concedat lui Thomas Mann convingerea că prin coeziunea ei mai mare povestirea ar fi superioară romanului şi ar avea şanse sporite să reziste eroziunii timpului. Cei mai aprigi admiratori ai nuvelisticii scriitorului consideră chiar că adevărata lui

vocaţie o constituie povestirea şi că el a devenit romancier doar pentru a-şi satisface orgoliul şi voinţa de reprezentare.

Or, ar fi cea mai mare eroare să separi romanele de povestirile sale, ca şi cum ar fi două domenii cu totul distincte, între care nu există nici un fel de comunicare. Chiar dacă nu am ţine seama de aspiraţia lui Thomas Mann de a-şi prezenta opera ca pe un întreg, aspiraţie ce s-a materializat în tendinţa de a apropia foarte mult operele separate prin trimiteri reciproce, de a introduce laitmotive menite să creeze o unitate astfel încît, aşa cum el însuşi a declarat în faţa studenţilor de la Princeton, opera de o viaţă să semene cu un întreg, iar întregul să fie prezent în fiecare operă în parte, chiar dacă ignorăm această aspiraţie, nu putem face abstracţie de faptul că, atunci cînd aborda o temă nouă, el se servea instinctiv de modelul nuvelei. Multe dintre romanele sale au fost concepute iniţial ca nuvele, crescînd apoi spre marea surprindere chiar a autorului însuşi. Funcţionează aici parcă un mecanism de apărare împotriva inhibiţiei pe care ar aduce-o cu sine un proiect prea ambiţios. Proporţiile mai reduse ale povestirii sugerau posibilitatea de a stăpîni şi de a rezolva sarcinile artistice autoimpuse.

Nu trebuie uitat, apoi, că, după finalizarea lucrărilor epice de mari dimensiuni, Thomas Mann se întorcea cu regularitate către forma scurtă, adăugîndu-le un fel de „epiloguri epice“. În această tendinţă a fost identificată o trăsătură caracteristică a acestui scriitor, şi anume capacitatea de autocorectare.

Proiectarea noilor subiecte în mediul povestirii, precum şi reluarea marilor teme romaneşti în texte de proporţii mai reduse nu sînt dictate doar de o tehnică a dozării efortului artistic, ci chiar de metabolismul operei lui Thomas Mann. Că aşa stau lucrurile este demonstrat cu prisosinţă de legăturile profunde existente între tematica şi tehnica din povestiri, pe de o parte, şi romane, pe de alta. Tăierea acestor legături ar atrage după sine ofilirea părţilor dezmembrate. Există scriitori care au produs o singură mare operă, există apoi scriitori pe care îi poţi cunoaşte foarte bine citind o singură carte a lor şi există scriitori despre care nu ştii nimic pînă nu le citeşti întreaga creaţie. Thomas Mann se numără printre aceştia din urmă. Cel care citeşte doar *Moartea la Veneţia*, una dintre capodoperele sale, nu bănuieşte nimic despre imensa bogăţie ideatică din *Muntele vrăjit*. Cel care citeşte numai *Muntele vrăjit* nu va afla niciodată de capaci-

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 852

tatea de concentrare de care dispune Thomas Mann. Şi, cu toate acestea, cele două lucrări sînt atît de înrudite!

Uneori arată ca şi cum nuvelele ar fi fost adevăratul teren de exerciţiu pentru marile romane, în tendinţele sale distructive şi autodistructive, Lobgott Piepsam din *Drumul spre cimitir* conţine multe trăsături care sînt dezvoltate mai tîrziu în personaje ca Naphta sau Leverkühn. În această mică scriere timpurie este anticipat modul de compoziţie ficţională atît de tipic pentru Thomas Mann, în care nimic nu este lăsat la voia întîmplării, în care fiecare detaliu este semnificativ şi trimite, într-o savantă ţesătură, la alte detalii semnificative. Din cauza acestei obsesii de a da coeziune lumii descrise, scriitorului i s-a atribuit un fanatism al relaţionării. Acesta contrabalansează printr-un efort aproape disperat de infuzie de sens în haos tema decăderii, a descompunerii ce l-a însoţit pe autor de-a lungul întregii sale creaţii. Conştiinţa tragică a faptului că totul este trecător, obsesia morţii şi distrugerii, componentă esenţială a oricărui narcisism, se mîntuieşte la Goethe prin certitudinea că tot ce este trecător este doar un simbol, în timp ce la Thomas Mann umilitatea trecătorului este salvată chiar prin funcţia sa de simbolizare. În lumea lui Thomas Marin nu există obiecte neînsufleţite. Toate vorbesc despre ceva ce trece dincolo de ele. Nici oamenii nu sînt surprinşi în simpla lor facticitate. În fiecare personaj sînt întrupate o mulţime de idei.

Dintre toate povestirile sale, Thomas Mann s-a ataşat cel mai mult de *Tonio Kröger* (1903). Personajul acesta este o prefigurare a marilor mediatori din opera de bătrîneţe a autorului, în el scriitorul a învestit, cu maximă sinceritate, propria sa problematică, a tensiunii dintre artă şi viaţă. Această tensiune unilaterală, în care viaţa ignoră cu superbă indiferenţă zbaterile artistului, naşte ca principiu dinamizator acel dor, acea aspiraţie către normalitate care este refuzată pentru totdeauna celui care a fost ales să fie artist în *Tonio Kröger,* scriitorul utilizează pentru întîia dată, pe lîngă laitmotivul de tip homeric, ce însoţeşte pretutindeni personajul, acea înlănţuire mai vastă, acea sugestie pe care le-a putut întîlni în operele lui Richard Wagner. În *Tonio Kröger,* motivul dorului devine laitmotiv, iar evenimentele din prima parte a nuvelei sînt reluate în partea a treia, cunoscînd diferite modificări prin aşezarea într-o nouă reţea de relaţii. Acest tip de reluare devine o constantă la Thomas Mann, după ce el se dedică psihologizării mitului. De altfel, primele elemente mitologice apar chiar în *Moartea la Veneţia.* Reluările din

interiorul textului nu sînt decît un derivat a ceea ce exegeţii au numit „repetiţie productivă". Experienţa repetiţiei i-a servit lui Thomas Mann la interpretarea propriei vieţi, ca şi a celei a eroilor săi. În eseul său *Freud şi viitorul* (1936), Thomas Mann se revendică de la o „viaţă trăită sub forma citatului". *Tonio Kröger* este un mic roman de formare, un *Wilhelm Meister* în miniatură. Deplina asumare a existenţei artistului trece de la suferinţa cauzată de inevitabila separare de viaţă prin recunoaşterea lucidă a propriei existenţe de outsider. Subtilitatea cu care Thomas Mann retrasează acest proces chiar şi la nivelul limbii a fost remarcată de critică. În finalul primului capitol, povestitorul spune despre inima sa: „Era în ea dor..." Nuvela se încheie cu reluarea aproape textuală a acestui diagnostic, dar în locul formulei epice obiective „era..." se spune acum „este". *Tonio Kröger* îşi descrie dragostea pentru viaţă. „Este dor în ea..." Eroul povestirii l-a ajuns astfel din urmă pe povestitor, s-a ridicat la nivelul său de conştiinţă şi a devenit el însuşi povestitorul propriei sale existenţe. Tonio Kröger s-a maturizat, devenind el însuşi artist şi s-a apropiat pas cu pas de creativitatea povestitorului, în actul creaţiei artistice acesta şi-a lămurit el însuşi propria lui existenţă.

Conflictul ireconciliabil dintre artă şi viaţă, această contradicţie unilaterală, este aprofundat de Thomas Mann de-a lungul creaţiei sale, ajungînd, treptat, de la această formulare egoistă şi, în aparenţă, nerelevantă pentru epoca modernă, la contradicţia dintre natură şi spirit, care este, fără îndoială, contradicţia fundamentală a existenţei umane. Natura înglobează spiritul, dar spiritul dispune şi de o autonomie ce ameninţă însăşi existenţa naturii. Cea mai şocantă expresie o capătă această contradicţie dintre natură şi spirit în ultima povestire a scriitorului, intitulată *Cea înşelată.* O tratare comică o cunoscuse aceeaşi temă şi în legenda despre *Capetele schimbate.*

Spre deosebire de toţi cei care, asemenea lui Goethe, Heidegger sau Cioran, privilegiază în raportul natură-spirit cel dintîi termen, Thomas Mann e plin de suspiciune faţă de natură, pe care o numeşte, la un moment dat, „tembelismul atotputernic", ori o asociază, chiar în perioada elaborării ultimei sale povestiri, cu „o porcărie execrabilă". Această mefienţă faţă de natură poate fi interpretată ca expresie a unui umanism animat de credinţa în forţele inerente spiritului, dar prin violenţa exprimării trădează ceva din spaimele bine disimulate faţă de pulsiunile htonice zăvorîte în propriul piept.

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 854

Asceza ca formă de reprimare a acestora l-a însoţit pe Thomas Mann de-a lungul întregii sale vieţi. Apolinicul şi dionisiacul îşi disputau în egală măsură personalitatea lui Thomas Mann şi întreaga sa creaţie apare ca un proces de sublimare a acestor tensiuni contradictorii. Hermes, mediatorul, este zeul tutelar al acestei creaţii, care nu s-a sfiit să coboare în straturile cele mai profunde ale propriului eu, pentru ca, vorbind despre sine, să ofere umanităţii înseşi prilejul de a se destăinui.

Conformismul social al lui Thomas Mann este dublat de un foarte personal nonconformism în plan estetic. În proza de la începutul secolului se regăseşte o minuţioasă analiză psihologică a eroilor, o motivare exactă a tuturor acţiunilor lor. Această metodă se întemeiază pe un determinism înţeles în spiritul ştiinţelor exacte. Consecinţele unui asemenea mod de a povesti sînt dispariţia unui povestitor de sine stătător, dotat cu capacitatea de a comenta evenimentele narate, şi înlocuirea lui cu o modalitate narativă limitată la perspectiva personajelor, care încetează să mai fie eroi în sensul tradiţional al cuvîntului; stilul indirect liber şi monologul interior sînt formele obişnuite de prezentare, deoarece nu depăşesc cu nimic orizontul conştiinţei personajelor, în povestirile timpurii ale lui Thomas Mann se remarcă opoziţia faţă de tendinţa din ce în ce mai răspîndită de a abandona orice distanţă faţă de personaje şi de a se rezuma la perspectiva acestor figuri îndeobşte pasive. Thomas Mann îşi caută modelele în arta narativă din secolul XIX-lea, de la Stifter, pînă la Fontane, pe care le îmbină cu impresii culese din romanele ruseşti, scandinave şi franceze. Împreună cu spiritul incisiv al revistei *Simplicissimus*, cea mai modernă revistă de satiră a epocii, acest conglomerat de influenţe de lectură preluate creator naşte, în planul tehnicilor narative, o modalitate cu totul originală. Încă din nuvelele timpurii este cultivată maniera autorului creator de ficţiune, care-şi permite din cînd în cînd să anuleze distanţa dintre el şi personaje sau dintre ele şi cititor şi să li se adreseze nemijlocit – metodă ce ne aminteşte de Fielding şi apare, proiectată pe experimentele unor Joyce, Virginia Woolf sau Dos Passos, de un tradiţionalism provocator. Dar naivitatea epică nu este un tertip pentru a atrage cititorii creduli, ci, chiar şi în *Muntele vrăjit* sau în *Iosif,* ea este parodiată, instaurînd o intimitate între autor şi cititor. Distanţa ironică cu care Thomas Mann se raportează la lumea

descrisă şi la personajele ce o populează se extinde şi asupra formelor narativităţii. Dar ironia în privinţa formei înseamnă parodie. Parodia devine la Thomas Mann mijlocul prin care distanţa istorică este adusă în planul conştiinţei.

S-a remarcat în repetate rînduri că pentru Thomas Mann parodia este o modalitate de a scrie prin care tradiţia este în acelaşi timp lichidată şi confirmată cu nostalgică iubire. Conştiinţa că marile vorbe ale poeţilor nu sînt decît simple vorbe, semne vide, că între realitate şi limba prin intermediul căreia oamenii comunică despre această realitate nu există nici o legătură necesară – această constatare cutremurătoare făcută de Nietzsche în textul său *Despre adevăr* şi *minciună în înţeles extramoral,* reluată apoi de Hofmannsthal în *Scrisoarea lordului Chandos* şi devenită mai tîrziu o obsesie pentru Fritz Mauthner sau Ludwig Wittgenstein, capabilă să dea naştere în filosofie întregii şcoli a analiticii limbii –, această conştiinţă asumată deplin reprezintă o dificultate aproape insurmontabilă cu care s-a văzut confruntat nu numai tînărul Thomas Mann, ci întreaga literatură modernă. Ea pune sub semnul întrebării însuşi modul în care a fost înţeleasă literatura în secolul XIX-lea. Literatura, concepută ca joc cu forme şi teme preexistente, aşa cum a fost ea practicată de Thomas Mann, poate fi înţeleasă ca o strategie de ocolire a impasului menţionat. Ea corespunde perfect dublei sale apartenenţe la valorile tradiţionale şi la conştiinţa tragică a modernităţii, dar reprezintă, totodată, un punct final, în măsura în care scriitorul şi-a practicat cu netăgăduita sa virtuozitate metoda, el a închis un drum posibil şi nu a putut fi cap de şcoală, deoarece parodia nu poate fi parodiată la rîndul ei.

S-a vorbit, la nivelul temelor, de intertextualitatea povestirilor lui Thomas Mann. Aproape toate povestirile sale timpurii sînt reacţii critic-productive la alte texte preexistente. Astfel, *Micul domn Friedemann* este un fel de variaţiune la *Effi Briest; Căzută* este prelucrarea unei nuvele cu acelaşi titlu scrisă de un autor azi uitat; *Voinţa de fericire* poate fi citită ca o replică la nuvela lui Heinrich Mann *Das Wunderbare;* în *Luischen* este transpusă o constelaţie de figuri din Turgheniev în lumea Lübeckului; *Tobias Mindernickel* reprezintă răsturnarea povestirii biblice despre Tobie şi căţeluşul lui; prin *Gladius Dei* Thomas Mann ajunge la un nou model de narativitate, din care cresc apoi procedeele de parodiere de mai tîrziu, anume acel mers pe urme

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 856

mitice, pe care îl vedem funcţionînd în cazul unor personaje precum Felix Krull, Hans Castorp sau Iosif. O formă specială de naraţiune se constituie în cele două nuvele cu teme wagneriene, *Tristan* şi *Stirpea Wälsungilor,* în măsura în care modelul înglobat este explicat în text. Curînd, Thomas Mann nu mai scrie variaţiuni la un singur text, ci fragmentează şi combină texte diferite. Dacă la început el şi-a împrumutat pretextele mai ales din literatura germană şi europeană, precum şi din dramele muzicale ale lui Wagner, mai tîrziu el şi-a extins acest rezervor apelînd la legende, mituri şi literatură medievală. Procedeul de parodiere, atît de caracteristic pentru Thomas Mann, s-a dezvoltat din acest tip de variaţiune, încît s-a spus, pe bună dreptate, că procedeul narativ al marilor romane a fost dezvoltat din strategia narativă a nuvelelor timpurii. Intertextualitatea complexă a operelor lui Thomas Mann este azi cel mai puternic argument în favoarea actualităţii sale. Cititorii generaţiilor viitoare ar putea considera metoda lui Thomas Mann drept un adevărat model, în măsura în care capacitatea literaturii de a surprinde realitatea devine din ce în ce mai îndoielnică, scriitorul nu mai este îndreptăţit să se confrunte cu realitatea însăşi (ca şi cum ar exista aşa ceva), ci doar cu poncifele aflate despre ea. Totodată, intertextualitatea autorizează cititorul la o mai mare activitate în constituirea sensului operei.

Din tehnica variaţiei, aşa cum a exercitat-o Thomas Mann în prima etapă de creaţie, şi din cea a parodierii, practicată mai apoi, se desprinde o remarcabilă siguranţă de sine în plan artistic şi intelectual, ba chiar o anume agresivitate, care trebuie să provină dintr-o voinţă de putere literară. Reprezentativitatea este, din capul locului, ţelul suprem, în această perspectivă variaţia şi parodierea au amîndouă o dimensiune uzurpatoare.

Ironia şi parodia sînt, aşadar, principalele elemente de configurare în scrierile lui Thomas Mann. Mijloacele sale stilistice sînt determinate de atitudinea sa fundamentală, critic-ironică şi parodică. Coexistenţa caracteristică a distanţării şi a medierii, fraternitatea ironică dintre Apollo şi Hermes. Încă din primele sale povestiri se resimte şi influenţa lui Nietzsche, despre care spune că „a dăruit prozei germane sensitivitate, lejeritate artistică, frumuseţe, acuitate, muzicalitate, claritate şi pasiune, încît a exercitat o influenţă covîrşitoare asupra oricui care a avut temeritatea să scrie după el". O analiză minuţioasă a limbajului utilizat de Thomas Mann pune

în evidenţă o linie care-l leagă de Luther, Lessing, Goethe, Heine şi Nietzsche. El acordă o atenţie deosebită adjectivului, în timp ce verbele joacă un rol secundar. O adevărată aglomerare de adjective se produce în momentele de caracterizare a personajelor, deoarece portretele se impun cu deosebită acuitate acestui artist avid de realitatea umană. Exactitatea trăsăturilor şi valoarea reprezentativă a detaliilor trădează un spirit de observaţie ieşit din comun. Thomas Mann trebuie să fi fost un imitator de temut, capacitatea lui de transpunere, o aptitudine de a se metamorfoza care-l apropie de Goethe, tematizate în *Krull,* de pildă, constituie unul dintre resorturile intime ale operei sale. Din fericire, talentul său histrionic era contrabalansat în societate de rigiditatea sa nordică, de aversiunea de a se produce în faţa publicului altfel decît în ipostaza de artist grav şi de cetăţean responsabil. Arta dialogului este foarte dezvoltată la Thomas Mann. Personajele sînt întotdeauna caracterizate prin vorbirea lor, o identitate stabilă le este conferită printr-o succintă caracterizare ce revine la orice apariţie a lor. Totodată, numele spune foarte mult despre esenţa lor. Combinaţia dintre melodiosul Tonio şi bolovănosul Kröger cuprinde întreaga tensiune dintre vocaţia artistică şi aspiraţia către normalitatea burgheză, care, împreună, caracterizează personajul din nuvela cu acelaşi titlu.

În general, Thomas Mann formează propoziţii „care nu au nici o grabă să ajungă la capăt". Este o tendinţă care se accentuează o dată cu vîrsta. La începutul tetralogiei *Iosif* a fost identificată o frază cu aproape 350 de cuvinte; pe prima pagină a lui *Doctor Faustus* sînt aproape 150 de cuvinte într-o singură frază, iar media de cuvinte este de 45. Aceste fraze interminabile, care îi pot duce la disperare pe cei mai experimentaţi traducători, sînt o consecinţă a aspiraţiei către exactitate, a unui scrupul infinit, a unei dorinţe permanente de a lua în considerare toate aspectele unei probleme. Un confrate al lui Thomas Mann vorbeşte despre frazele lui care, pînă la urmă, într-un punct multă vreme amînat, îşi depun povara cu un oftat resemnat şi un zîmbet îngăduitor faţă de extenuarea sintaxei, incapabilă, din păcate, să continue la infinit în considerarea dubiilor care se prezintă cu duiumul în momentul în care se face cea mai mică afirmaţie. Bogăţia epică, în flagrantă contradicţie cu minimalismul prozei actuale, include numeroase momente de retardare, o înclinaţie către enumerări, o adevărată pasiune pentru apoziţii şi paranteze. Ceea ce i

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 858

s-a reproşat cel mai mult în amintita anchetă printre colegii săi de breaslă este absenţa oricărei înţelegeri pentru tăcere şi trecere sub tăcere. Citîndu-l pe Bertrand Russell, care a vorbit despre „imensa indiferenţă a lucrurilor într-adevăr mari“, Thomas Mann a fost acuzat de refuzul de a se expune acestei indiferenţe. Oroarea de vid, acest perfecţionism obsesiv, trădează, într-adevăr, o teamă faţă de iraţional, faţă de ceea ce este incomensurabil, cum ar fi spus Goethe. Stilul scriitorului sugerează o iluzorie capacitate de a se înstăpîni asupra, orice. Opera sa se prezintă, din cauza acestui stil, ca un întreg închis în sine, care ştie despre contradicţii, povesteşte despre ele, dar nu este el însuşi afectat de ele. Chiar şi retractibilitatea lui a fost interpretată ca un act formal, care nu are altă menire decît să consolideze poziţia povestitorului, o poziţie care nu este deloc lipsită de condescendenţă. Intertextualitatea şi parodia întemeiază între autor şi cititor o relaţie de acord mutual, bazat pe un consens de ordin cultural, pe informaţii artistice şi literare comune. Cît de departe sîntem de Kafka, cel care-şi dorea cărţi ca nişte topoare, capabile să spargă marea îngheţată din noi!

Şi totuşi, cît de emoţionant apare efortul lui Thomas Mann de a ţine în mînă, cu un gest titanic, întreaga lume, de a o salva măcar pentru o clipă – cea a lecturii, o, vis frumos şi atît de înşelător – de la iminenta dezagregare, de la recăderea în haosul unei infinite disipări! Există scriitori, ca Franz Kafka, mereu invocat pentru a-l devaloriza pe Thomas Mann, care vorbesc mai direct despre adînca dezorientare a omului modern, aruncat într-o lume fără transcendenţă, dar cine ştie să citească în biografia şi în opera lui Thomas Mann aşa cum se cuvine recunoaşte tocmai în greu menţinută lor coeziune o replică îndărătnică la însemnele devastatoare ale timpului. Iar în ansamblul acestei opere, multe dintre povestiri strălucesc ca nişte adevărate bijuterii. În entuziasmul lor, nu lipsit de retorism comentatorii francezi le-au atribuit „frumuseţea melodioasă a unui poem în proză“.

THOMAS KLEININGER
1989

Cuprins

VIZIUNE 5
CĂZUTĂ 7
VOINŢA DE FERICIRE 34
MOARTEA 49
MICUL DOMN FRIEDEMANN 56
DEZAMĂGIRE 80
PAIAŢA 86
TOBIAS MINDERNICKEL 113
LUISCHEN 121
DULAPUL DE HAINE 136
RĂZBUNAT 144
DRUMUL SPRE CIMITIR 149
GLADIUS DEI 157
TRISTAN 172
FLĂMÎNZII 211
TONIO KRÖGER 218
O FERICIRE 271
COPILUL MINUNE 282
LA PROFET 291
CEAS GREU 299
STIRPEA WÄLSUNGILOR 307
ANECDOTĂ 332

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 860

ACCIDENTUL DE CALE FERATĂ 336
CUM S-AU BĂTUT JAPPE ŞI DO ESCOBAR 345
MOARTEA LA VENEŢIA 359
STĂPÎN ŞI CÎINE 425
CÎNTEC DESPRE COPILAŞ 495
TRISTAN ŞI ISOLDA 522
DEZORDINE ŞI SUFERINŢĂ TIMPURIE 529
MARIO ŞI VRĂJITORUL 560
CAPETELE SCHIMBATE 603
LEGEA 677
CEA ÎNŞELATĂ 735
NOTE ŞI COMENTARII 797
POSTFAŢĂ 837

biblioteca rao

De la clasici la contemporani, într-o formulă
grafică nouă, cei mai reprezentativi autori pentru

biblioteca dumneavoastră

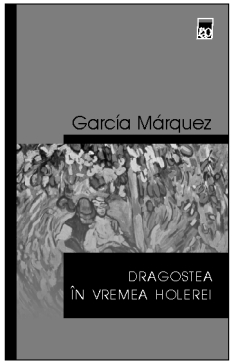
Au apărut:

Emily Brontë	LA RĂSCRUCE DE VÎNTURI
Albert Camus	STRĂINUL. CIUMA. CĂDEREA EXILUL ŞI ÎMPĂRĂŢIA
	FAŢA ŞI REVERSUL. NUNTA MITUL LUI SISIF. OMUL REVOLTAT VARA
	CARNETE
Robin Cook	RISC ASUMAT
Nelson DeMille	FIICA GENERALULUI
	PLUM ISLAND
F.M. Dostoievski	CRIMĂ ŞI PEDEAPSĂ
	DEMONII
	IDIOTUL
Joseph Finder	PUTERI EXCEPŢIONALE
Colin Forbes	CATACLISMUL
André Gide	FRUCTELE PĂMÎNTULUI
John Grisham	TESTAMENTUL
	FRĂŢIA
	CAMPIONUL DIN ARKANSAS
	UN ALTFEL DE CRĂCIUN

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 862

Hermann Hesse	JOCUL CU MĂRGELE DE STICLĂ
	NARCIS ŞI GURĂ-DE-AUR
	LUPUL DE STEPĂ
Franz Kafka	JURNAL
Dean Koontz	UNICUL SUPRAVIEŢUITOR
Thomas Mann	DOCTOR FAUSTUS
	MUNTELE VRĂJIT
G. García Márquez	UN VEAC DE SINGURĂTATE
	TOAMNA PATRIARHULUI
	DOUĂSPREZECE POVESTIRI CĂLĂTOARE
	DESPRE DRAGOSTE ŞI ALŢI DEMONI
	INCREDIBILA ŞI TRISTA POVESTE A CANDIDEI ERÉNDIRA ŞI A BUNICII SALE FĂRĂ SUFLET
Mario Puzo	OMERTA
Ernesto Sabato	ÎNAINTE DE TĂCERE
A. de Saint-Exupéry	CITADELA
Alex Mihai Stoenescu	ISTORIA LOVITURILOR DE STAT ÎN ROMÂNIA (vol. I, II şi III)
J.R.R. Tolkien	STĂPÂNUL INELELOR • Frăţia Inelului • Cele două turnuri • Întoarcerea regelui
	HOBBITUL
L.N. Tolstoi	CAZACII ŞI ALTE POVESTIRI
	SONATA KREUTZER ŞI ALTE POVESTIRI
I.S. Turgheniev	UN CUIB DE NOBILI
Mario Vargas Llosa	RĂZBOIUL SFÂRŞITULUI LUMII

Noutăţi

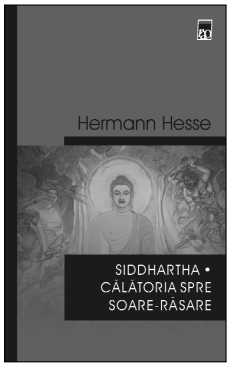

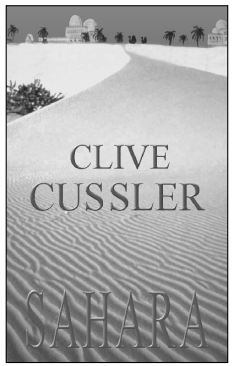
García Márquez

DRAGOSTEA ÎN VREMEA HOLEREI

Hermann Hesse

SIDDHARTHA
CĂLĂTORIA SPRE SOARE-RĂSARE

Clive Cussler

SAHARA

Povestiri_Th Mann_biblio.qxd 3/10/03 11:39 AM Page 864

clubul cărţii rao

Şi dumneavoastră puteţi deveni membru al CLUBULUI CĂRŢII RAO, beneficiind de următoarele avantaje:

Veţi primi cu maximum de rapiditate cărţile comandate şi veţi fi informat cu regularitate despre ultimele apariţii, planuri editoriale, oferte speciale. Pentru cărţile comandate, *editura suportă costurile de transport prin poştă.* În plus:

- pentru 2 cărţi se acordă o reducere de 10%;
- de la 3 cărţi în sus se acordă o reducere de 15% şi titlul de membru al CLUBULUI CĂRŢII RAO.

Pentru detalii suplimentare ne puteţi contacta la

tel/fax: (021) 224.12.31; 224.14.72; 224.18.47; 224.21.36

E-mail: club@raobooks.com

office@raobooks.com

Aşteptăm scrisorile dumneavoastră pe adresa:

Editura RAO
C.P. 2-124 Bucureşti

Acum ne puteţi găsi şi pe Internet:

www.raobooks.com

(15% reducere pentru orice carte comandată)